

Péter H. Mária

Az erdélyi gyógyszerészet magyar vonatkozásai

**Az Erdélyi Múzeum-Egyesület kiadása
Kolozsvár, 2002**

A kézirat előkészítését és a kötet megjelenését a

Nemzeti Kulturális Örökség Minisztériuma
és az Arany János Közalapítvány a Tudományért
támogatta.

A szerzőt az adatgyűjtésben
a Domus Hungarica Scientiarum et Artium
háromhónapos kutatói ösztöndíjjal segítette.

Lektorálta
Kiss András ny. főlevéltáros
dr. Feszt György konzultáns egyetemi tanár

© Péter H. Mária

ISBN 973-8231-18-3

Készült a Református Egyház
Misztótfalusi Kis Miklós
Sajtóközpontjának nyomdájában
Felelős vezető Tonk István
Műszaki szerkesztő Bálint Lajos
Számítógépes tördelés Kőváry Éva

TARTALOM

Előszó

Bevezető

Rövidítések

1. Az erdélyi gyógyszerértári hálózat kialakulása

1. 1. A nyilvános polgári gyógyszerértárok előtti patikák
1. 2. A gyógyszerértári hálózat fejlődése
1. 3. Az erdélyi gyógyszerértárok elnevezései
1. 4. Marosvásárhely gyógyszerértárai
1. 5. Nagyváradi gyógyszerértárok
1. 6. Temesvári gyógyszerértárok
1. 7. Egyetemi gyógyszerértárok
1. 8. Szilágy megye gyógyszerértárai, gyógyszerészei
1. 9. Gyógyszerértári vizsgálatok. A gyógyszerértári tevékenység felügyelete
1. 10. XVIII. századbéli erdélyi és debreceni gyógyszerészi instrukciók összehasonlítása

2. Gyógyszerészképzés Erdélyben

2. 1. Az egyetemi oktatást megelőző gyógyszerészképzés
2. 2. A gyógyszerészi oklevél megszerzésének lehetőségei az erdélyiek számára
2. 3. Egyetemi gyógyszerészképzés
2. 4. Gyógyszerészképzés a marosvásárhelyi Gyógyszerészeti Karon (1948–2000)
2. 5. A doktori fokozat elnyerésének lehetőségei az erdélyi gyógyszerészek számára
2. 6. Erdélyi gyógyszerészek eskütétele

3. Erdélyi gyógyszerészek egyesületi tevékenysége és írásbelisége

3. 1. Az erdélyi magyar gyógyszerészek szakmai egyesületi tevékenysége
3. 2. Erdélyi gyógyszerészek magyar nyelvű írásbelisége
3. 3. Nők a gyógyszerészi pályán
3. 4. Erdélyi gyógyszerészek az 1848/49-es szabadságharcban

4. Erdélyi származású, illetve Erdélyben tevékenykedett, elhunyt neves gyógyszerészek életrajzai

4. 1. Névjegyzék
4. 2. Gyógyszerészek életútjának és néhány gyógyszerészdinasztiának a bemutatása

Ábrák jegyzéke és forrása

Adatközlők

Helységnevek és megyejelzések

Referințe maghiare privind farmaceutica din Ardeal (Rezumat)

Ungarische Beziehungen der siebenbürgischen Pharmazie (Zusammenfassung)

Hungarian references to the history of pharmacy in Transsylvania (Summary)

*Historia est testis temporum, lux veritatis,
vita memoriae, magistra vitae, nuntia vetustatis.*

*A történelem az idők taníja, az igazság fénye,
az emlékezés élete, az élet mestere, a régmúlt hírnöke.*

Cicero

Előszó

Erdélyben a gyógyszerészet kialakulását, majd fejlődését több politikai, hatalmi és gazdasági tényező befolyásolta, erről először 1926-ban Orient Gyula írt magyar nyelven, amelyet később románul és németül is kiadtak. Ezt követte 1979-ben Izsák Sámuel kolozsvári professzor átfogó munkája a romániai gyógyszerészetéről. A szász gyógyszerészdinasztia leszármazottja, Fabritius Guido 1986-ban és 1989-ben publikálta német nyelven az erdélyi szászok gyógyszerértárai és gyógyszerészei történetét. A román, szász és magyar publikációk mellett kisebb számban jelentek meg doktori értekezések és közlemények is.

A szerző hiánypótló munkára vállalkozott, mikor kidolgozta Erdély gyógyszerészete magyar vonatkozásait, amire kevés adatot találunk az előzőekben említett munkákban, holott ezek jelentős szerepet játszottak a gyógyszerészeti kultúra fejlődésében. Négy terület kutatásával, értékelésével és bemutatásával foglalkozott:

- a gyógyszerértári hálózattal, ezen belül a tábori-katonai gyógyszerértárakkal, egyházi, uradalmi és városi gyógyszerértárakkal,
- az egyetemi gyógyszerész- és gyógyszerészdoktor-képzéssel,
- a gyógyszerészek egyesületi és publikálási tevékenységével,
- az elhunyt erdélyi magyar gyógyszerészek adataival és eredményeivel.

E munka az erdélyi magyar gyógyszerészet részletes megismertetésével hozzájárul a román gyógyszerészet egészéhez és a jövőbeli fejlődéséhez is. E kitűnő könyv nemcsak az érintett népek gyógyszerészetének fejlődését szolgálja, hanem a nemzetközi gyógyszerészet ügyét és fejlődését is.

Budapest, 2001. november hó

Prof. Zalai Károly

Dr. Pharm., Dr. h.c., Prof. Emeritus
a Nemzetközi Gyógyszeréstörténeti Akadémia
tiszteltbeli elnöke

Bevezető

Munkánkban az Erdély kifejezést a szó legtagabb értelmében használjuk. Beleértjük az első világháború után Romániához csatolt, valamennyi addig Magyarországhoz tartozó területet: a történelmi Erdélyt, a Partiumot, más szóval a Magyarországi Részeket és a Bánságot. A történelem folyamán ezeken a területeken a főhatalom gyakorlása változott: Erdély Mohács után önálló fejedelemség, majd nagyfejedelemség lett, a Partium hol Magyarországhoz, hol az erdélyi fejedelem fennhatósága alá tartozott, a Bánság a törökök kiűzése után közvetlen katonai kormányzás alá került Temesi Bánság névvel, aztán ismét Magyarország része lett. Végül, 1867-től az első világháborút követő békeszerződésig valamennyi említett terület Magyarországhoz tartozott.

A különböző főhatalmak, következésképpen az ezeknek megfelelő jogrendszerek döntően befolyásolták a gyógyszerértári hálózat kialakulását és fejlődését. Ugyanakkor – a terület több nemzetiségű lakosságú lévén – a gyógyszerészek, a gyógyszerértárok tulajdonosai közt egyaránt voltak magyarok, németek (szászok és svábok), örmények és románok. Mivel 1949-ig a tulajdonviszonyok lehetővé tették, hogy családtagok örökölhessenek patikát (például a reáljogú patikák esetében), ezért gyakran több generációs gyógyszerészdinasztiák jöttek létre, amelyeknek tagjai különböző nemzetiségűek is lehettek. Az erdélyi gyógyszerészet történetében tehát több nemzetiségnek szerepe volt, és jeles képviselői közt egyaránt találunk magyar, német és román gyógyszerészeket. Az is előfordul, hogy egyes esetekben a nemzetiségi hovatartozást nem lehet pontosan megállapítani.

Erdélyben az első gyógyszerértárok a szász városokban létesültek (Nagyszeben, Beszterce, Brassó), és az első gyógyszerészek is német származásúak voltak. Miután Mária Terézia törvény által előírta, hogy csak egyetemen vizsgázott gyógyszerész vezethet gyógyszerértárat, elsősorban a jómódú szász és örmény kereskedők engedhették meg, hogy gyermekeik nyugati egyetemeken tanulhassanak, majd a nagyszombati, később a budai, illetve a pesti és végül a kolozsvári egyetem megalapításával Erdélyben megnövekedett a más nemzetiségű gyógyszerészek száma. Nagyszebenben például az első nem német származású gyógyszerértárlajdonos 1795-ben az erzsébetvárosi örmény Issekutz Teodor volt, Szeben megyében pedig Szelistyén 1893-ban Banciu Dumitru az első román gyógyszerértárlajdonos, aki gyógyszerészi oklevelet 1886-ban a grazi egyetemen szerzett.

Az erdélyi gyógyszerészet történetét először 1926-ban Orient Gyula írta meg magyar nyelven. Később könyvét románul és németül is kiadták. Azóta román nyelven több kiadvány is megjelent, melyek a gyógyszerészet általános történetével, illetve a romániai gyógyszerészet fejlődésével foglalkoztak. Izsák Sámuel kolozsvári orvostörténész, egyetemi tanár 1979-ben *Farmacia de-a lungul secolelor c.* kötetében áttekintést ad a gyógyszerészet történetéről a különböző népek empirikus gyógyászatától a XX. század tudományos szemléletű gyógyszerészetéig. Spielmann József és Baicu Graziella irányításával készült el egy többszerzős kötet *Istoria științelor farmaceutice în România* címmel 1994-ben, amely bemutatja a román gyógyszerkönyveket, a romániai gyógyszerészképzést, a gyógyszerkutatást, a gyógynövényértékesítést, valamint a gyógyszerészek szakmai egyesületeinek főbb mozzanatait. Crișan Éva 1996-ban francia nyelven írt *Materia medica de Transylvania c.* monográfiájában főleg a fennmaradt gyógyszerértári leltárok, taksák, valamint a muzeális értékű gyógyszerértári eszközök, bűtorzat bemutatásával foglalkozik.

Spielmann József (1917–1986) doktorátust vezető marosvásárhelyi egyetemi tanár szívesen ajánlotta diákjainak, doktorandusainak, hogy egy-egy tájegység, vidék, város egészségügyi viszonyainak felmérésekor foglalják össze a gyógyszerértárok történetével is. Így már 1977-ben Tóducz Endre orvostanhallgató államvizsgadolgozatában többek közt Marosvásárhely első gyógyszerértárainak megalakulásával kapcsolatos adatokat is közöl. A doktori értekezések szerzői közül Gálffy Gyula (1974) a bánsági bányavidék egészségügyi viszonyainak felmérésekor említést tesz a környék gyógyszerértáraitól, gyógyszeréseiről, Maior Ovidiu (1979) Szeben megye gyógyszerészetével és Mermeze Gheorghe (1985) a nagyváradi gyógyszerértárok történetével foglalkozik 1949-ig, az államosításig. Ez utóbbi anyaga tizenöt év után változatlan szöveggel könyv formájában is megjelent (1999). Sajnos a doktori tézisek nehezen hozzáférhetőek, egy-egy példányt csak annak az intézetnek a könyvtára őriz, ahol készültek.

Németországban a neves erdélyi szász Fabritius gyógyszerészdinasztiából származó Fabritius Guido (1907–1998) gyógyszerész két kötetet is megjelentetett (1986, 1989), melyek az erdélyi szászok tulajdonában levő gyógyszerértárok és több neves szász gyógyszerész életét mutatják be. Ugyancsak Németországban jelent meg 1990-ben Lipan Vasile *Farmacia românească în date c.* könyve, amely a romániai gyógyszerészet fejlődését mutatja be időrendi sorrendben, adattár formájában a szakma főbb eseményeit ismerteti, kevés magyar vonatkozású adatot is közöl, így említést tesz Nyulas Ferenc, Kazay Endre, Rozsnyay Mátyás, Páter Béla, Orient Gyula munkásságáról, illetve a kolozsvári egyetemi oktatás megindulásáról és az Egyetemi gyógyszerértár felállításáról, valamint a marosvásárhelyi Gyógyszerészeti Kar megalakulásáról. Az adatokat még itthon

gyűjtötte doktori értekezéséhez, amelyet később Braunschweigban a Műszaki Egyetemen védett meg 1985-ben *Geschichte der rumänischen Pharmazie in der Moldau und der Walachei bis zum Jahre 1921* címmel.

1990-ben Magyarországon készült Tamás Miklós gyógyszerész doktori értekezése, melynek témája az erdélyi gyógyszerészet fejlődése 1512 től 1920-ig, de ez főleg Brassó, Udvarhely, Csík és Háromszék megyékre vonatkozik.

Az említett, Romániában megjelent művekben azonban nagyon kevés az Erdélyben élő magyar nemzetiségű gyógyszerészekre vonatkozó adat, sőt példák említésekor szinte teljesen mellőzik őket, bár több olyan neves erdélyi magyar gyógyszerész volt, aki hozzájárult e terület gyógyszerészetének kiteljesedéséhez, és megérdemli nevének megörökítését a gyógyszerésztörténeti munkákban. Ennek oka, hogy a szerzők vagy nem fektettek hangsúlyt a gyógyszerészek nemzetiségi hovatartozására, vagy szándékosan nem említették meg nemzetiségüket. Jogos hiányérzetünk lehet abban a tekintetben, hogy a történelem folyamán a magyar nemzetiségű gyógyszerészeknek milyen szerepük volt az erdélyi gyógyszerészet kialakulásában és fejlődésében, ezért érlelődött meg bennem az az elhatározás, hogy az erdélyi magyar gyógyszerészekről, helytállásukról, küzdelmes életükről, gyógyszerértáiraikról adatokat gyűjtsek, és megemlékezzem róluk, mielőtt a feledés áldozatai lennének.

Az 1872 és 1919 között, valamint az 1948-tól folyó magyar nyelvű egyetemi szintű gyógyszerészképzésnek köszönhetően az évek folyamán számos olyan magyar nemzetiségű gyógyszerész szerzett itt oklevelet, doktori fokozatot, akikre büszke lehet az egész gyógyszerész társadalom. Az egyetemi tanszékeket alapító gyógyszerésztanárok közül sokan iskolát is teremtettek, a szakma iránti elkötelezettségük, hivatástudatuk átadásával a kezük alatt formálódott újabb gyógyszerésznemzedék is már bizonyított tevékenységével, itthon maradásával, róluk is meg kell emlékeznünk, mert a nehéz körülmények között életük, helytállásuk ma is követendő példa lehet.

Ha figyelembe vesszük azt a tényt, hogy az erdélyi magyar gyógyszerészek tevékenysége, szakmai eredménye az egyetemes magyar gyógyszerészet részét is képezi, akkor még inkább indokolt a róluk szóló adatok begyűjtése, érdemeik bemutatása. Mindez csak itthoni kutatásokkal volt lehetséges. A még életben levő kevés számú leszármazott adatközlő támogatta munkámat. Köszönöm szíves segítségüket, azt, hogy a család hagyatékában lévő okiratokat rendelkezésemre bocsátották.

Könyvem nem az erdélyi gyógyszerészet teljes történetét öleli fel. Erre nem is vállalkozhattam volna, de nem is szükséges, hiszen Orient Gyula munkája – ami ma is dokumentum értékű – bemutatja a kezdetektől az 1920-as évekig az erdélyi és a bánsági gyógyszerészet történetét, gyűjteménye pedig a kolozsvári Gyógyszerésztörténeti Múzeum alapját képezi. E helyen csak a magyar vonatkozásokkal foglalkoztam, mivel mind a román, mind a szász gyógyszerésztörténeti adatok az említett könyvekben megtalálhatók, hozzáférhetőek.

Ez a kötet emléket szeretne állítani az egykori tanítómestereinken kívül a mindennapi munkájukat lelkiismeretesen végző gyakorló gyógyszerészeknek is, akik nélkül az egészségügyben a betegek gyógyszerekkel való ellátása nem valósulhatott volna meg. Úgy gondolom, hogy az itt említett több száz gyógyszerész valamilyen módon hozzájárult nemcsak Erdély, hanem az egész ország gyógyszerészetének kiteljesedéséhez. Emlékük megőrzésével múltunkat gazdagítjuk és a jövő útját egyengetjük.

A Magyarországon található forrásmunkákat az MTA és az Oktatási Minisztérium Domus Hungarica Scientiarum et Artium kutatói ösztöndíjának segítségével tanulmányozhattam. Ottani kutatómunkámban jelentős segítséget kaptam a Semmelweis Egyetem Orvostudományi Kar Központi Könyvtárának igazgatónőjétől, dr. Vasas Líviától és a könyvtár keretében működő levéltár vezetőjétől, Molnár Lászlótól. A Szegedi Gyógyszerésztudományi Kar levéltárában található iratokat dr. Erőss István, a Kar akkori dékánja és Csizmadia Éva könyvtárosnő szíveségével tudtam átnézni. Értékes segítségükért ezúton mondok köszönetet. Az erdélyi gyógyszerészek életútjának bemutatásához a leszármazottak, hozzátartozók, barátok és kollégák szolgáltattak kiegészítő adatokat. Névjegyzékük a kötet végén található. Illesse őket köszönet a magam és mindannyiunk részéről.

Marosvásárhely, 2000. december

A szerző

Rövidítések

a = alkalmazott

b = bérlő

Bpest = Budapest

Buk. = Bukarest

E = Erdély

egy.-i oktató = egyetemi oktató

ELTE = Eötvös Loránd Tudományegyetem

EME = Erdélyi Múzeum-Egyesület

f = fakultatív (szabadon választható) tantárgy

FJTE = Ferenc József Tudományegyetem

GYK = Gyógyszerészeti Kar

gyógysz. = gyógyszerész

Gyógysz. Ált. Egy. (Szöv.) = Romániai Gyógyszerészek Általános Egyesülete (Szövetsége)

gyógysz. dr. = a gyógyszerészi tudományok doktora

gyógysz. hallg. = gyógyszerész hallgató

gytár = gyógyszertár

Gy. váll. ig. = Gyógyszervállalati igazgató

Gy. váll. alig. = Gyógyszervállalati aligazgató

k. = kezelő

KEKK = Kolozsvári „Lucian Blaga” Egyetemi Központi Könyvtár

Kvár = Kolozsvár

labor. vezető = laboratóriumvezető

M = Magyarország (mai területe)

MGYT = Magyar Gyógyszerészeti Társaság

MOGYI (E) = Marosvásárhelyi Orvosi és Gyógyszerészeti Intézet (Egyetem)

MTA = Magyar Tudományos Akadémia

Mvhely = Marosvásárhely

OGYE = Orvosi és Gyógyszerészeti Egyetem

OGYI = Orvosi és Gyógyszerészeti Intézet

okl. = oklevél

OSZK = Országos Széchényi Könyvtár

PPTE = Pázmány Péter Tudományegyetem

SOTE = Semmelweis Orvostudományi Egyetem

1. Az erdélyi gyógyszerértári hálózat kialakulása

1. 1. A nyilvános polgári gyógyszerértárok előtti patikák

A nyilvános polgári gyógyszerértárok megelőzően már működtek olyan egységek, melyek a mai értelemben vett gyógyszerértáraknak ugyan nem feleltek meg, de a betegek gyógyszerrel való ellátását biztosították a katonaságnál, a fejedelmi udvarokban. Ezeket helyesebb „patika” néven említeni, az orvosságot készítő pedig abban a korban „patikárius”-nak nevezték. E rég használatos elnevezések előfordulását erdélyi keletkezésű levéltári anyagokban, a Szabó T. Attila által gyűjtött adatok felhasználásával szerkesztett *Erdélyi Magyar Szótörténeti Tár* kötetében találjuk meg, melyből néhány példát idézünk (38).

A *patikárius*, *patikárus* szavak első erdélyi írásos említése 1570-ből, Kolozsvár város törvénykezési jegyzőkönyvéből származik. Továbbá 1588-ban egy kolozsvári számadáskönyvben, majd 1590-ben Teleki Ádám költségnaplójában találunk ilyen elnevezés alatti feljegyzést.

A *patikárius* szót később jelzőként is használták. Több erdélyi nemescsalád irattárában találunk erre utalást. Így 1746-ban a Kornis család levéltári anyagában a „*patikárius Schwarz uram*”, 1784-ben a Suky családnál „*Patikarius Mauks Tobiás*”, 1831-ben a makfalvi Dósa család levéltárában a „*Patikarius Roth Károly Urnak*” bejegyzést találjuk.

A *patika* szavunk legelőször 1656-ban jelenik meg erdélyi írásos emléken Teleki Jánosné Teleki Mihályhoz írt levelének következő mondatában: „*Nekem küldj, ha lehet a patikából, vagy a doctorukból egy kevés fenyőmag olajat...*”

A *patikaládácska* elnevezés első magyar nyelven írt erdélyi megjelenése 1698-ra tehető. 1700-ban egy Apafi Mihály Ebesfalváról származó udvartartási iratai közt található leltár így említi: „*Egy hitván Patika Láda no. 1.*”

Ebben az időben a gyógyszer megnevezésére rendszerint a *patikaszerszám* szót használták, melynek első erdélyi írásos előfordulása egy kolozsvári számadáskönyvben 1588. évi keltezésű, egy későbbi, 1650-ből származó beírás így szól: „*Mivel az patika szerszámok készőn (!) készülhetnek el, a postának varakodnj kellett.*” A *patika-orvosság* kifejezés csak 1720-ban a Háromszéki Oklevélszójegyzyékben jelenik meg.

Az említett példák igazolják, hogy ezekben az időkben egyáltalán nem volt ismeretes a *gyógyszerértár*, a *gyógyszerész* szavunk, különösen pedig összetett szavakban való felhasználásuk. Ezek említése jóval későbbi, így a *gyógyszerárus* szavunk a dési levéltárban egy 1850-ből származó feljegyzésben fordul elő először „*gyógyszerárus Ties Roth Pál úr*” szövegben (38).

1. 1. 1. Tábori patikák, katonai gyógyszerértárok

Az állandó hadsereg létrejöttével párhuzamosan, annak keretében a katonai egészségügyi szolgálat is megszerveződött (5). Előbb az ún. mozgó hadipatikák (*Feldkasten*) „*szekepatikák*” kísérték a csapatokat; gyógyszer-szekeinek is nevezték őket. Később a helyőrségek megalakulásával egy időben megjelentek az ún. „*tábori patikák*” (*Feldapotheke*). A nagyobb helyőrségek részére állandó helyben levő patikákat szerveztek (*Garnisonapotheke*), később ezek látták el gyógyszerrel az említett mozgó és tábori gyógyszerértárok is, melyek gazdagon fel voltak szerelve, mivel ellátásukról a császári udvar gondoskodott. Szükség esetén elkísérték a csapatokat is a csaták és ütközetek színhelyére.

A szakirodalomban ezekre a patika-típusokra már a középkorból ismerünk erdélyi példákat. Így egy 1460-ból származó adat bizonyítja, hogy Nagyszebenben létezett már „*Feldapotheke*” és ismert volt az is, hogy gyógyszereiket „*patikaszerszámok ládában*” tartották. Orient Gyula gyűjteményében még megvolt a nagyszebeni tábori gyógyszerértár eredeti „*Múmia-doboza*”(21). Az 1460-tól Nagyszebenben működő katonai gyógyszerértárról már Sigerius krónikájában is említést találunk, vezetője Elias Brändel. 1795-ben ez a patika Issekutz Ferenc Tivadar magántulajdonába ment át (11).

Mátyás király korából maradt fenn említés, amely szerint a helyőrségek mellett már patikák szerveződtek (5). A királyi hadsereg részére is felállítottak külön gyógyszerértárok.

1588-ban Szatmárnémetiben helyőrségi patika működött. 1892-ben a kaszárnya bővítésekor, ennek udvarán kapott helyet az új katonai gyógyszerértár. Ebből az időből nem maradt fenn utalás arra vonatkozólag, hogy kik

voltak a gyógyszerkészítők; csak jóval későbbi adatból tudjuk, hogy 1930-ban a katonai gyógyszerterázt Kovács Tibor gyógyszerészhadnagy, 1940–1944 között pedig Iván Ferenc gyógyszerész vezette.

Temesváron a városi levéltárban őrzött iratokból (14) arra lehet következtetni, hogy az 1737. évet megelőzően még tábori patika sem létezett, de pár évvel ezután már működött gyógyszerteráz a városban. Először Klapka Károly József gyógyszerészt bízták meg a tábori gyógyszerteráz felállításával, aki később saját gyógyszerterázt is nyitott a városban.

A tábori és a helyőrségi patikák gyógyszerekkel való ellátása és nyilvántartásuk mindig sok gondot okozott a katonai vezetőknek, így jutottak arra az elhatározásra, hogy gyógyszerzsükségletük biztosítását magánvállalkozókra bízzák. Az 1760-as években erre egy bécsi nagykereskedő céget kértek fel, amelynek a vezetője Franz Wilhelm Natorp volt. Ennek működése az egész Osztrák–Magyar Monarchiára kiterjedt. Először csak a helyőrségek gyógyszerellátását végezte, később meg is vette a gyógyszerterázakat, így az Erdélyben és a Bánságban levőket is, köztük a Temesváron, Nagyszebenben és Gyulafehérváron működő tábori patikákat.

Temesváron a Natorp-cég javaslatára később elvették az irgalmasok rendjétől a nyilvánossági jogot (20), de II. József 1781. december 21-én kiállított szabadalomlevele által a gyógyszerteráztartási jog a város közönségére szállott, így a Natorp-cég privilégiuma megszűnik, 1794-ben eladja a tulajdonában levő gyógyszerterázt. Ugyanabban az évben a 21. katonai helyőrség Temesvár belvárosában, a helyőrségi kórház épületében a régebbi tábori gyógyszerteráz helyett katonai gyógyszerterázt létesített (14); ez a császári és királyi kincstár tulajdonában volt, és nem rendelkezett nyilvánossági joggal.

A székely határőrségnek is volt gyógyszerteráz Kézdivásárhelyen. A határőrök és családjaik részére szolgáltak itt ki gyógyszert. Felállításának valószínű ideje **1763**. Az egykori Háromszék vármegye levéltárában található 1816. augusztus 9-i keltezéssel egy írás, amely szerint a székely határőrség kézdi patikáját vizsgálja (33).

A tábori, később katonai gyógyszerterázak hasznosak voltak a városok lakosságának is, hisz annak ellenére, hogy nyilvánossági joggal nem rendelkeztek, nem szolgálhattak ki gyógyszert, járványok idején fontos szerepük volt azok elterjedésének a megakadályozásában, illetve leküzdésében. Bár a hadtest, a csapat vagy a helyőrség tulajdonát képezték, gondnokaik polgári gyógyszerészek voltak, előfordult az is, hogy saját patikával rendelkező gyógyszerész csatlakozott a katonasághoz. Egyes gondnokok közbenjártak a gyógyszerterázak katonai jellege eltörlése érdekében, hogy polgári joghoz folyamodva megvehessék.

A tábori, a katonai és a később alapított polgári gyógyszerterázak közti jó kapcsolat egy idő után viszálykodássá alakult. Az 1736-ban kiadott rendelet kimondta, hogy mivel a katonai gyógyszerterázak nem fizetnek adót, polgári gyakorlatra nincs joguk. 1788-ban a Helytartótanács rendelete szerint a katonai gyógyszerterázak kiszolgálhatják a polgári lakosságot is, amennyiben nincs a közelben nyilvános polgári gyógyszerteráz. 1789-ben már ezt is tilalmazták, bár a hatóságok nem ellenőrizték a törvény betartását. Már 1794. március 27-én, mielőtt az új osztrák gyógyszerkönyv megjelent volna, pályadíjat tűztek ki katonai gyógyszerkönyv kidolgozására. 1800-ban a bécsi udvar Főhaditanácsa javasolta, hogy a katonai gyógyszerterázak polgári jogot is kaphassanak, 1802-ben javaslatukat elküldték az Egyetem tanácsához véleményezésre, innen azonban egy év után, 1803 márciusában a 29 4849-7582. szám alatt elutasító választ küldtek.

1878 szeptemberében a hadügyminiszter körrendeletet adott ki, amelyben meghatározta a katonai „gyógyszerintézetek” hivatását, és ezek személyzeti állományára, valamint az önkéntes és az egyetemet végzett gyógyszerészek katonai szolgálatára vonatkozó előírásokat is közölte.

Az 1916. december 21-én kibocsátott 14-304 000. számú hadügyminiszteri rendelet szerint az egyéves önkéntes okleveles gyógyszerészek szolgálatuk befejezése után gyógyszerügyi gyakornokká terjeszthetők fel, a nem okleveles gyógyszerészek pedig tiszti kiképzésre javasolhatók (35).

Az 1941. évi *Gyógyszerészek Évkönyve* (szerk. Koritsánszky) közli a katonakórházak gyógyszerterázeit és gyógyszerészeinek nevét is (18). Így Kolozsváron a 9. sz. Honvéd Helyőrség kórházában működő gyógyszerteráz vezetője Balázsovics Pál, mellette beosztottként Valentiny Jenőt találjuk. Ezenkívül Erdélyben még Nagyváradon (vezető Fehrentheil Gruppenberg Béla), Marosvásárhelyen (Gajdács Mihály) és Szatmárnémetiben (Iván Ferenc) működtek katonai gyógyszerterázak, vezetőik okleveles gyógyszerészek, századosi rangban gyógyszerügyi főtisztviselők voltak.

Az említettek közül Balázsovics Pál életpályájáról tudtunk néhány adatot összegyűjteni: 1899. július 1-jén született a Komárom vármegyei Bokod helységben. Apja, Balázsovics Sándor is gyógyszerész előbb Bokodon, majd Sepsiszentgyörgyön a Korona gyógyszerteráz tulajdonosa, de 1919-ben elmenekül, később kénytelen patikáját eladni. Középiskolai tanulmányait a sepsiszentgyörgyi Mikó Kollégiumban végezte. 1917-ben önkéntesként bevonul, a 24. honvéd gyalogezredhez osztják be. A tiszti iskola elvégzése után a 38-as honvéd tüzérezredhez helyezték át. Olasz fogságból 1919 decemberében került haza. Leszerelése után lépett a gyógyszerészi

pályára, Budapesten gyakornok Bayer Antal gyógyszerertárában, 1924-ben kap oklevelet. Továbbra is Budapesten maradt, 1928-ban a honvédség kötelékébe lépett. Mint aktív katonagyógyszerész a honvédség Egészségügyi Anyagszertáránál beszerzési előadó. 1937-ben a 11. honvéd helyőrségi kórház gyógyszerertárába helyezik, 1939-ben Komáromban teljesít szolgálatot, 1940-ben kerül Kolozsvárra és az itteni helyőrségi kórházi gyógyszerertár vezetője lesz. Több katonai kitüntetés, így a Károly-csapatkereszt, a kardos és sisakos emlékérem, valamint az osztrák, a bolgár és az erdélyi emlékérem tulajdonosa, 1942-ben pedig Signum laudis kitüntetést kapott (40).

Kolozsvári tevékenysége idején munkatársa volt Valentiny Jenő gyógyszerész, aki 1912. augusztus 12-én született Kolozsváron. Iskoláit is szülővárosában végezte, 1929-ben érettségi vizsgát tett, majd gyakornokként dolgozik patikákban. Gyakornoki vizsgáját már Szegeden tette le 1935. szeptember 18-án, majd itt folytatta egyetemi tanulmányait is, 1936-ban kapott oklevelet. 1940 után tér haza, a katonai gyógyszerertár alkalmazottja főhadnagyi rangban. A Házsongárdi temetőben található családi sír felirata szerint 1945-ben hősi halált halt.

Az erdélyi származású katonagyógyszerészek közül még megemlíthetjük Lázár Ernőt, aki 1873-ban született Nagyenyeden, gyógyszerész oklevelét 1892-ben a FJTE-en szerezte meg. 1894-től a 17. helyőrségi kórház gyógyszerertárában dolgozik, 1903-ban a szerbiai Mostarban teljesít szolgálatot, 1915-ben a lembergi katonai gyógyszerertárnak, majd az első világháború befejeztével a budapesti 16. honvéd kórház gyógyszerertárának lesz a vezetője. Több katonai kitüntetésben részesült, 1907-től gyógyszerügyi főtisztviselő (41).

Bihar megyei gyógyszerészcsaládból származik Mezey Jenő. 1886-ban született Biharnagybajom helységben, ahol apja, Mezey Lajos a Szentháromság gyógyszerertár tulajdonosa. Oklevelet 1909-ben kapott a FJTE-en. Részt vett az első világháborúban, majd továbbra is katonai gyógyszerertárakban dolgozott alezredesi rangban. Érdeme, hogy összeállította az 1914–1918 között hősi halált halt gyógyszerészek névjegyzékét és az ő nevéhez fűződik a Hadviselt és Tartalékos Gyógyszerészek Szövetségének megszervezése 1940-ben. Többször tüntették ki, így a Vöröskereszt II. osztályú tiszteletjelvény, valamint a Signum laudis bronzérem tulajdonosa (39).

1. 1. 2. Udvari (fejedelmi) patikák

Az erdélyi fejedelmek udvarában gyakran megfordultak „*orvos-patikusok*”, hiszen abban az időben még nem különült el a két hivatás. Nevük „*apothecarius*” helyett „*pharmacopola*” volt, ami magasabb képzettségűkre és jogi különállásukra is utalt. Az udvar szolgálatában álltak, gondoskodtak az udvartartás gyógyszerrel való ellátásáról, és a fejedelmet elkísérték útjaira, csatáira (17). A fejedelmi udvar berendezéséhez tartozott az ún. „*patikaláda*”, amely különböző közhasználatú orvosságokat, „*patikaszerszámokat*” tartalmazott. Ezek nem voltak „*fényűzési tárgyak*”, de egyikük-másikuk nagy értéket képviselt a reáparazolt arany és ezüst díszítés miatt. A kisebb patikaládákat tulajdonosaik utazások alkalmával magukkal vitték, az otthon maradt patikaláda fölött pedig a ház úrnője rendelkezett. Régi nagyasszonyaink nagyon szerettek „*doktoroskodni*”, és sokszor segítettek nemcsak magukon, cselédeiken, a község lakóin, hanem mindenkin, aki hozzájuk folyamodott. Orvosi ismereteiket orvosaitól sajátították el s igyekeztek magukat a gyakrabban előforduló betegségek kezelésére kitaníttatni. Ezt főleg a nagy orvoshiány, a közlekedés nehézségei, az utak rossz minősége tette szükségessé.

Mikor Báthory István erdélyi fejedelem Lengyelország királya lett (1571–1586), ő is magával vitte szépen faragott, arany és ezüst díszítésű „*patikaládáját*”, amelyben ezüst és arany tégelyek, dobozok voltak. Hordozható házi patikájának leírása fennmaradt (17), bizalmas belső tanácsosa, Wesselényi Ferenc javallatára kezelte magát a benne levő gyógyszerekkel.

Bethlen Gábor fejedelem (1613–1629) háztartásának feljegyzéseiben is találunk utalást „*patikaszerszám*” vásárlására első felesége, Károlyi Zsuzsanna betegségének gyógyítása céljából. Számadáskönyvében több patikaláda is szerepel. Második felesége, Brandenburgi Katalin kíséretében „*medicus, chirurgus és pharmacopoeus cum suo ministro*” érkezik az udvarba, de továbbra is nagy becsben tartják a patikaládákat, amelyek az orvosságon kívül szépitőszereket, illatos vizeket, illóolajokat is tartalmaztak, sőt némelyikben eszközök is elfértek, így kis moszarak, palackocskák, köpölyözők, de fő tartalmuk a sok patikaszer volt. A fejedelem halála után az özvegy fejedelemasszony perbe fogta az új fejedelmet, I. Rákóczi Györgyöt ingóságainak lefoglalása miatt. A periratokban többször is említik patikaládáját.

I. Rákóczi György (1630–1648) is nagy fontosságot tulajdonított a patikaládáknak. Kapitányának írja egy alkalommal „*Az fővezéreknak is [...] ezüsből álló patikaládát akarunk megindítani.*”

II. Rákóczi György fejedelem (1648–1660) gyulafehérvári udvarában már van patika, ezt egy 1650. december 28-án kiállított leltári jegyzék bizonyítja, amely dr. Ötvös Ágoston (1811–1861) gyulafehérvári orvos hagyatékából került az EME oklevélgyűjteményébe. Kelemen Lajos, a múzeum akkori levéltárosa hívta fel a figyelmet erre a leltárra. Újabban 1990-ben Sz. Tóth Magda dolgozta fel a leltár anyagát, ami arról tanúskodik, hogy a fejedelmi udvarban levő patika – bár nincs polgári jellege – készlete vetekedett egy nyilvános gyógyszerertárával. A gyógyszeres tételek száma 643 volt, ezenkívül 775 gyógyszerertároló edény, 22 gyógyszerertári laboratóriumi eszköz és 12 szakkönyv is szerepel a jegyzékben (30).

Apafi Mihály fejedelem (1662–1690) Nagyenyeden udvari orvosának, Pápai Páriz Ferencnek (1649–1716) a tanácsára szerelteti fel a fejedelemszöveg, Bornemissza Anna patikaládáját. 1682. szeptember 25-én „revidiáltatta” annak tartalmát Köpeczi doktorral. Többek között sok olaj, *Folium Sennae*, *tömjén*, *Emplastrum stomachicum*, *Flores sulphuri* volt benne és néhány állati eredetű drog, mint kígyószív, csuka fog stb. Apafi Mihály megbízást adott udvari orvosának, hogy a kollégium épületében állítson fel egy „patikaszerszámos boltot” is.

A XVII. században a főúri családokban gyakori a „házipatika”, Orient Gyula gyűjteményében is volt egy ilyen, melynek felszerelését és eredetét is sikerült azonosítani. Orient annak idején gyűjteményét az EME régiségtárának ajándékozta. Pataki Jenő kolozsvári orvostörténész közölte tartalmát (21): *Pulvis Jalapae*, *Unguentum album*, *Resina Jalapae*, *mustár*, *camphor*, *Pulvis Cantharides* volt benne és az egyik fiókban egy 1787. évből származó gyógyszerészi számla a következő címmel: *Specificatio Medic in rationem Ill. Dm. Comt. Theresia Kemény ex apoth. Somloiens*. Ebből következtetni lehetett a patikaláda eredetére.

Az erdélyi fejedelmi udvarok orvos-gyógyszerészei közül négynek a tragikus sorsa említést érdemel, akik a politikai életben is szerepet vállaltak:

Blandrata György piemonti származású olasz Szapolyai János feleségének, Izabellának volt az udvari orvos-gyógyszerésze. Később ugyanilyen minőségben János Zsigmond, majd Báthory István fejedelem mellett tanácsadó is. A fejedelmek nagy vagyonhoz juttatták, de 1587-ben nyolcvannégy éves korában vagyonáért egy rokona megölte.

Gyulai Pál Báthory Istvánnak volt orvos-gyógyszerésze. Mint diplomata is szerepet játszott Erdély történetében. Történelmi munkákat is írt. Báthory Boldizsár 1592-ben politikai okokból meggyilkoltatta.

Hunyadi Ferenc Báthory Zsigmond fejedelem nagy tudású udvari orvos és gyógyszerésze, 1594-ben a fejedelem követe az I. Rudolf magyar királlyal folytatott tárgyalásokon. 1599-ben esett el a Mihály vajda ellen vívott sellenberki csatában.

1625-ben Bethlen Gábor udvari főembere, orvos, gyógyszerésze a német származású Sculteti volt. A fejedelem halála után Bethlen István pártjára állt, ezért az özvegy fejedelemszöveg, Brandenburgi Katalin elfogatja, megöleti, és holttestét az Olt vizébe dobátja.

1. 1. 3. Egyházi gyógyszerházak

A katolikus egyház szerzetesrendjei jótékonyági céllal kórházakat és gyógyszerházakat működtettek. A szerzetesrendek gyógyszerházaikról értékes adatokat közölt Ernyey József (9), Csippék János (4), Baradlai János (1,2), Grabarits István (15) és Sági Erzsébet (28,29,30), így gazdag irodalmi anyag áll rendelkezésünkre.

Az Erdélyben letelepedett szerzetesrendek közül először a keresztesbarátok (*Fratres Cruciferae*), majd a jezsuiták (*Societas Jesu*), az irgalmasok (*misericiórdianusok*) és a premontreiek (*Ordo Praemonstratensis*) működtettek gyógyszerházakat.

A legrégebbi rendi gyógyszerház az 1292. június 24-én Nagyszebenben az *Ordo Fratres Cruciferae de Ordine Sancti Spiritus* által létrehozott kórházhoz kapcsolódik. A rend fő feladata a betegellátás volt, de gyógyszereket is készítettek saját betegek számára. Emil Sigerius krónikája szerint 1386-ban a kórház a város tulajdonába megy át, az 1400-as évekből származó feljegyzések már „városi patika” néven emlegetik (27).

Várad-Olasziban a *premontrei rend* házában egy részében 1737-ben működött gyógyszerház, ezt már Orient is közölte, majd Budaházy (3) megerősítette az 1996-ban megjelent *Nagyvárad premontrei öregdiákok emlékkönyve* adatai alapján.

A jezsuita rendet Loyolai Szent Ignác alapította 1540-ben a tudományok művelésére, a tiszta erkölcsi élet istápolására, emberbaráti, szociális tevékenységre szegénységi fogadalommal. III. Pál pápa hagyta jóvá működésüket. Az erdélyi fejedelemség területére Báthory István hozta be őket, 1579-ben Gyulafehérvárra és Kolozsmonostorra, majd Báthory Kristóf Kolozsvárra. A jezsuita rend alaptevékenységében nem szerepelt a gyógyítás, de az akkori Magyarország területén tizenöt gyógyszerházat működtettek, közülük egyet Kolozsváron és egyet Nagyváradon (29,30). A patika fenntartásával a lakosság javát kívánták szolgálni, a rászorulóknak ingyen adtak gyógyszert. Szerény jövedelmük fenntartásukat biztosította. A gyógyszerházaik vezetését egy-egy, a szerzetesrendbe tartozó gyógyszerészmester, *magister pharmaciae* végezte, de szükség esetén világi gyógyszerészt is alkalmaztak. Többen kifogásolták, hogy nemcsak rendházaikon belül foglalkoznak gyógyszerkészítéssel, hanem a környéket is bejárják. A város szegény polgárai részére évente meghatározott összegű ingyen gyógyszert kellett kiszolgáltatniuk. A jezsuita rend vezetői ellenezték, hogy gyógyszerházaikat polgári megbízottak ellenőrizzék. A kolostor kapuján belül a rend független volt. Anyagilag kedvező helyzetben voltak, rendkívül jól felszerelve, kitűnő berendezésekkel ellátva. Vám- és adómentességet élveztek, ezért gyógyszereiket

olcsóbban tudták adni, amiért később a nyilvános polgári gyógyszerertárak gyógyszerészei tiltakoztak. A többszöri feljelentés és más okok miatt 1773. július 21-én XIV. Kelemen pápa feloszlatta a jezsuiták rendjét. II. József 1775. január 23-án kelt 254. sz. rendelete eldönti a jezsuita gyógyszerertárak sorsát. Előírja, hogy azok árverés útján a város, illetve polgári személyek birtokába kerüljenek. A XIX. században a rend újjáéledése után már nem létesítettek gyógyszerertárakat, mivel a lakosság gyógyszerekkel való ellátását az időközben alakult nyilvános polgári gyógyszerertárak biztosítani tudták.

Erdélyben a jezsuita rend 1579-ben kezdte meg működését. Az olasz származású Maximus De Milanensis volt a legelső jezsuita gyógyszerész 1587-ben Gyulafehérváron. A rendbe mindjárt annak alapításakor lépett be. A pusztító pestisről több érdekes levelet írt. Ő maga is pestisben halt meg. Leveleinek keltezése 1585. április 15., augusztus 8., 1586. április 29. és szeptember 1. Ezeket és más jezsuiták levelezéseit dr. Veress Endre *Báthoryak korabeli jezsuiták levelezése és iratai* címmel két kötetben adta ki (37).

1588 végén a megyesi országgyűlés határozata értelmében bekövetkezett az erdélyi jezsuiták száműzetése. Ezután a rend gyógyszerertárainak működése megszűnt, csak később, az 1700-as években kértek ismét engedélyt gyógyszerertárak felállítására. Így Kolozsváron 1731-ben a jezsuiták kollégiumának rektora, Csernovics Ferenc kért jogot gyógyszerertár működtetésére „a közjóért és övéi vigasztalására”. A háztörténet 1731. évi bejegyzése így szól: „megkezdjük a gyógyszerertár építését. Ennek építésében patikusunkkal együtt több mesterember fáradozott” (29). 1732-től 1773-ig, a rend feloszlataáig gyógyszerertárunk az *Egyszarvú, Unicornis* nevet viselte (Kolozsváron később ilyen néven még működött gyógyszerertár). Ez idő alatt hat rendi és két szerződéses világi gyógyszerész dolgozott gyógyszerertárunkban. Nevüket a *Catalogus Personarum et officiorum Provinciae Austriae S. J.* okmány őrzi Kalocsán a Főszékesegyházi Könyvtárban. E jegyzék gyógyszerertárait és gyógyszerészeit először Grabarits István közölte 1984-ben (15). Az ő általa ismertetett adatok alapján Kolozsváron a jezsuita rend gyógyszerertárában időrendi sorrendben a következő gyógyszerészek dolgoztak:

- 1732–35 Michael Guett
- 1736–53 Josephus Reiser
- 1754–55 Georgius Balásovics
- 1756–69 Josephus Reiser
- 1770– Jacobus Neüssel
- 1771–73 Antonius Schmadlpauer szerzetesek és
- 1732–41 Durly József
- 1741–42 Reiter József világi gyógyszerészek.

1774. június 30-án nyilvános árverésre írták ki a gyógyszerertárat, s így került polgári tulajdonba (29). Mauksch Tóbiás vette meg, majd hat év után vejének, Streicher Mihálynak adja át, aki 1817-ig vezette (20). Az egykori jezsuita patikából egy nagyméretű kömzvár Orient gyűjteményébe került.

Nagyváradon az 1700-as évek elején jelentek meg a jezsuiták (24). 1728-ban már iskolát alapítottak, 1745-ben pedig gyógyszerertár működtetésére kértek engedélyt. A premontrei rend kezelésében 1730-ig már működő, de ekkor üresen álló gyógyszerertárat akarták megvenni. Levéltári adatokból kitűnik (30), hogy 1747-ben ez meg is történt. 1748-ban Mathias Saglmayer gyógyszerész Bécsből átjön Nagyváradra s ettől kezdve a jezsuiták patikája Fortuna néven működik 1773-ig. A *Residentia Magno-Varadiensis* gyógyszerertárának vezető gyógyszerészei a jezsuita rend tagjai voltak (15), időrendi sorrendben a következők:

- 1748–51 Mathias Saglmayer
- 1752 Joannes Maschner
- 1753 Jacobus Weiss
- 1754–55 Josephus Reiser
- 1756–59 Georgius Balásovics
- 1760–61 Jacobus Neüssel
- 1762–63 Georgius Balásovics
- 1764–65 Joannes Királyi
- 1766– Adamus Schwingheimer
- 1767–70 Matthaëus Rauzzi
- 1770–73 Franciscus Tandler (de a patika eladáásáig továbbra is ott dolgozott).

A nagyváradai jezsuita gyógyszerertárat 1775. július 6-án elárverezték. Joannes Stacho nagyváradai gyógyszerész vette meg, így magántulajdonba került. Későbbi tulajdonosa az Arany Korona nevet adta neki. Megjegyzendő, hogy Nagyváradon a jezsuiták gyógyszerertárával párhuzamosan már működött két gyógyszerertár, az egyik szintén a Stacho család tulajdonában Arany Kereszt néven, míg a második az irgalmasok rendjének Gránátalma nevű gyógyszerertára volt (25).

Összehasonlítva a kolozsvári és a nagyváradi jezsuita gyógyszerházakban tevékenykedő gyógyszerészek nevét a Magyarországon és Erdélyben működő többi jezsuita gyógyszerházban dolgozókéval, megállapíthatjuk, hogy gyakran változtatták helyüket, valószínű a rendfőnök igénye szerint. Így például Georgius Balásovics két-két periódusban dolgozott Kolozsváron és Nagyváradon, és ezeken kívül Eperjesen, Egerben, Nagyszombaton is. Ez utóbbi helyen 1767. augusztus 24-én hunyt el. Ismeretes még, hogy Nagyváradon halt meg 1752. február 17-én Joannes Maschner, 1765. augusztus 16-án Joannes Királyi, 1767. február 2-án Adamus Schwingheimer, Kolozsváron pedig 1769. március 21-én Josephus Reiser.

A jezsuitákon kívül a betegápolással foglalkozó szerzetesrendek sorában meg kell említenünk az *irgalmas-rendi barátok* (*Ordo Hospitalarius Sancti Joannis de Deo*) testületét is, amelyet a XVI. században Granadában Istenes Szent János alapított. 1572-ben V. Pius pápa jóváhagyta alapszabályaikat és működésüket, majd 1611-ben V. Pál pápa szerzetesrendnek ismerte el őket. Emberbaráti szolgálataik céljára kórházakat alapítottak és gyógyszerházakat működtettek. Az 1700-as évek végén az irgalmas-rend is kezd hanyatlani. Tekintettel érdemeikre a közteherviselés alól felmentették őket. 1783-ban „koldulási” engedélyt kértek, mivel 1780-ban megtagadták tőlük a vámkedvezményt, 1786-ban azonban II. Józseftől visszakapják. Később tőlük is megvonták a nyilvánossági jogot abban az esetben, ha a városban kívülük más még működtetett polgári gyógyszerházat. Ez azonban nem volt végleges határozat, mert például az erdélyi városokban az utóbbi esetben is megmaradhattak. A történelmi Magyarország területén az irgalmas-rend tizenhárom kórházat és gyógyszerházat tartott fenn (35). Ezek közül három a mai Románia területén volt: Temesváron, Nagyváradon és Szatmárnémetiben. Temesváron 1737-ben III. Károly király, Nagyváradon 1760-ban Gyöngyössy György kanonok és Szatmárnémetiben 1834-ben Hám János püspök alapította őket. A rend címere az egész világon a hasadt gránátalma rajta a kereszttel, ezért valamennyi gyógyszerháruk a Gránátalma elnevezést adták.

Az irgalmasok rendháza Temesváron tehát **1737**-ben alakult. Gyógyszerházuk és kórházuk az 1724-ben itt létesült Nepomuki Szent János jótékonyági egyesület által épített helyiségekben kapott helyet. Magyarországon ez volt a negyedik, amit az irgalmas-rend állíttatott fel, Temesváron pedig ez az első nyilvános gyógyszerház. A belvárosban, az akkori Szent János utca 4. szám alatt működött. Az 1738-as pestisjárvány idején ellátta a város lakosságát gyógyszerrel. 1765-ben a nyilvánossági jogot elvesztette, utcai ajtaja is csak 1823-tól nyílt (7). Később, 1828-ban a Helytartótanács visszaadta és 1830-ban a 18 462. sz. átirattal megerősítették (14), majd 1834-ben véglegesítették nyilvánossági jogukat. 1849-ben az ostrom ideje alatt a rendház tornya leégett, s a gyógyszerház berendezése tönkrement. Ezért négy évig szünetelt, majd restaurálták, és 1853-ban ismét megnyílt. 1875-ben a belügyminiszter elismerte a gyógyszerház reáljogát. 1928-ban új helyre költözött, a rendház Deák Ferenc utcai frontján kapott helyet. Közben előnyös átalakításokat végeztek benne Klinovszky Lászlónak a javaslatára, aki akkor a rendház főnöke és egyben a gyógyszerház gondnoka is volt. A gyógyszerház vezetői többnyire a rendhez tartoztak, de voltak köztük világi gyógyszerészek is. Időrendi sorrendben a következők (7):

1737-től Temmel Paulinus
 1834-től Kunzel Florián
 1840-ben Proditzky Jordán
 1841-ben Suso-Löcher de Lindesheim
 1843-ban Elsner Timotheus
 1844-ben Waczaldo Bucherius
 1854-ben Lázik Ödön
 1859-ben Fekete Emil
 1862-ben Fűzy Szaniszló
 1863-ban Vass Eliseus
 1875-ben Ulvira Ambrus (majd 1884-ben ismét ő)
 1876-ban Péter Gratus
 1879-ben Argay Linus
 1881-ben König Levin
 1885-ben Zsiska Kalazant
 1887-ben Stepaner Fábián (majd 1889-ben ismét ő)
 1885-ben Kovacsik Ernő
 1910-ben Stepanek István
 1910-től 1930-ig Klinovszky László
 1930 utáni adat nem állt rendelkezésünkre.

A nagyváradi irgalmas-rend templomának és kórházának építése 1754-ben indult meg (24): Poroszlói Gyöngyössy György (1735–1760) kanonok nevéhez fűződik. Forgách Pál püspök felkarolta a kanonok tervét és a telket is felajánlotta számukra. A kórház melletti Gránátalma gyógyszerház megnyitása **1760**-ban történt (7). Ez volt Magyarország területén a hetedik gyógyszerház az irgalmasok rendjében. Az 1760-as alapítási évet több szerző, így Róthschnek V. Emil (26) és Orient Gyula (21) elismeri, ugyanakkor Izsák Sámuel (16) cáfolja és

csak az 1770/71-es évet fogadja el egy akkori *patika-vizitációs* jegyzőkönyv alapján, mivel nem tartja kielégítőnek a Gyöngyössy kanonok végrendeletéből származó adatokat. 1796-ban Paál Gáspár nagyváradi kanonok áldozatkészsége révén a rendház épületei és egyben a gyógyszerertár helyiségei is bővültek. A nagyváradi levéltárban megtalálhatók az irgalmasok kórházának és gyógyszerertárának ellenőrzéseire vonatkozó adatok, melyekből betekintést nyerhetünk a gyógyszerertárt vezető gyógyszerészekről és munkájukról 1762 és 1910 között (19). Az évi gyakorisággal megejtett *patika-vizitációk* jegyzőkönyvei arról tanúskodnak, hogy kevés kivétellel a gyógyszerertár gyógyszerekkel való ellátása, helyiségei, raktárai, laboratóriuma megfelelt az akkori követelményeknek és előírásoknak. A vezető gyógyszerészek nagy része a bécsi egyetemen szerzett oklevelet. A több mint száznyolcvan éves fennállása alatt a gyógyszerertár vezetői közül a következők nevét sikerült megtudnunk:

1851-ben	Királyovits Florián
1858-ban	Jellakovits Boromeus Károly
1865-ben	König Levin
1900-ban	Mura Fülöp
1910-ben	Hiebsch Gyula Dezső
1914–1927	Ronstkovits Anselm Ferenc-rendi gyógyszerészek és
1940-ben	Csont Lénárd Gyula
1943–1944	Újhelyi Endre Ernő világi gyógyszerészek.

A Gránátalma elnevezés 1948-ig maradt meg. Az 1948. november 2-ai államosítás után a gyógyszerertár a Járóbetegellátó Intézményhez, a Poliklinikához került, de a mai napig ugyanabban az épületben, ugyanazokban a helyiségekben működik.

A szatmárnémeti rendház létesítésének gondolata 1830-ban merült fel (34) Hám János püspök javaslatára. 1834-ben elkezdődött a rend gyógyszerertárának az építése is. Ferdinánd király a 2272. sz. oklevéllel megerősítette az alapítólevelet és még ugyanebben az évben a gyógyszerertári jog adományozása is megtörtént. Magyarországi viszonylatban ez volt a tizenharmadik, az utolsó gyógyszerertár, amit az irgalmas-rend állított fel. Bár az építkezés csak 1838-ban fejeződött be, működésüket már **1837**-ben megkezdték. Eleinte anyagi gondokkal küzdöttek, az 1848–1849-es szabadságharc idején pedig el kellett hagyniuk a rendházat, mivel azt a katonák és a hadifoglyok foglalták el. Csak a hadszíntér megszűnésével térhettek vissza otthonukba. 1904-ben a rendházat renoválták, a gyógyszerertárt újonnan felszerelték. 1919 után ismét nehéz anyagi körülmények közé kerültek, mert a román hatóságok a városban több gyógyszerertár nyitására adtak engedélyt, s így szerény forgalmuk még jobban lecsökkent. A gyógyszerertár gondnokainak száma viszonylag nagy, és köztük többen az előbbi két irgalmas-rendi gyógyszerertárban is dolgoztak. Időrendi sorrendben a következők:

1839–40	Hecht Viktorián
1840–41	Kreimel Amadé
1841–43	John Abel (házfőnök is volt)
1847–50	Kiszely Innocenc
1850–53	Királyovits Florián
1853–60	Kuzman Speciosus
1860–65	Takács Firmin
1865–66	Lotzta Villibald
1868–69	és
1870–71	Schramek Hermenegild
1867–68	és
1904–05	König Levin
1869–70	Achantitz Timót
1871–72	Vass Eliseus Illés (házfőnök is)
1872–85	Woltner Mihály
1885–86	Klinovszky Albert
1886–87	és
1906–07	Lengyel József
1887–88	Kiszlink Method
1888–90	Braneczky Kálmán
1890–92	Petrony Valfréd
1892–93	Kovacsik Ernő
1893–95	Mézes Rupert
1895–96	Zelényi Lőrinc
1896–1901	Halász Antal
1901–03	Zöldesi Balázs

1903–04	Maricsek Ferenc
1905–06	Görey Gyárfás
1907–09	Ronstkovits Anselm Ferenc
1909–11	és
1914–37	Silhányi János
1911–14	Kapás Ákos
1944-től	Becsek Sándor

Az irgalmas-rendi gyógyszerészek is többször változtatták helyüket, többen közülük magas rendi tisztséget is betöltöttek, így például Füzy Szaniszló (1830–1903), aki gyógyszerész oklevelét Bécsben 1861-ben szerezte meg, később tartományi rendfőnök is volt.

Mindhárom erdélyi irgalmas-rendi gyógyszerértár működési és örökösödési realjogát az 1930-as román egészségügyi törvény életbelépése után a román hatóságok kétségbe vonták, ezért Ion Murgău, az egészségügyi minisztérium akkori főellenőre helyszíni kivizsgálást végzett, amelynek eredményét jegyzőkönyvbe rögzítették. Végül is 1937-ben E. Marian minisztériumi osztályvezető a rendhez írott levelében közölte, hogy mind a temesvári, mind a nagyváradi és a szatmárnémeti rendház megtarthatja gyógyszerértárát. Ennek értelmében továbbra is működtek, míg bekövetkezett a gyógyszerértárak és kórházak államosítása, valamint a rendek megszüntetése, az egyházi vagyonok elkobzása, a szerzetesek elűldözése vagy bebörtönzése a pártállam által.

1. 1. 4. Városi gyógyszerértárak

A városi tanácsok jogköréhez tartozó városi gyógyszerértárak alapítása is megelőzte a magántulajdonú polgári gyógyszerértárakat. A városi hatóságoknak joga volt gyógyszerértárak felállítására és működtetésére már a XV. és a XVI. század elején. Egyes erdélyi városokban, így Nagyszebenben 1495-től, Brassóban 1512-től, Kolozsváron 1573-tól és Besztercén 1516-tól működtek a város tulajdonában levő gyógyszerértárak. Élükre a városi tanács állított „*provisort*”, aki a városi tanács pénztárából kapta a fizetést, sőt a gyógyszerértár felszerelésére fordított kiadásokat és a gyógyszerek beszerzését is a város vállalta. A tanácsok levéltárában levő iratokban (33) a szebeni, a brassói városi gyógyszerértárak gyógyszerészeinek fizetéséről és a patikák bútorzatára, felújítására kiutalt pénzekről is találunk említést. A városi gyógyszerértárak működését és ellenőrzését is a tanácsok határozatai írták elő, a Brassóban 1602-ben kiadott „*statutum*” az évenkénti ellenőrzést rendelte el (31).

A nagyszebeni városi patika, amelyet **1495**-ben állítottak fel, Erdélyben a legrégebbi, és 1704-ig volt a város tulajdonában. Emil Sigerius, a város későbbi krónikása szerint 1495 és 1507 között a Németországból jött Martinus nevű gyógyszerész működtette. 1507 és 1524 között zárva tartott, mert a városban sem orvos, sem gyógyszerész nem volt. 1525-ben a városi tanács Georg Weselin Wittenbergből jött gyógyszerészt alkalmazta, és 250 aranyat adott neki, hogy a gyógyszerértárat új edénnyel és gyógyszerekkel lássa el. A következő gyógyszerészek vezették (1):

1495–1507	Martinus apothecarius
1520–	Joannes aromatarus
1525–1531	Weselin Georg
1531–1549	Barthel Andreas
1580–	Balck Vilhelm
1615-ben	renoválták
1652–1704	Krémer (Camer ?) Gáspár (Lőcséről jött)
1704-től	Vette György magántulajdonába megy át.

A brassói városi gyógyszerértár alapítása **1512**-re tehető. A város levéltárában található egy 1512. december 12-i keltezésű irat, mely szerint 200 „*florinért*” a tanács gyógyszereket vásárolt. A városi tanács 1530 körüli elszámolásából kiderül, hogy gyógyszerek vásárlására és az alkalmazott gyógyszerész fizetésére is költöttek pénzt. 1689-ben a városi gyógyszerértár leégett. Egyes adatok szerint jogutódja a későbbi Arany Pelikán (1690-ben alapították), mások szerint a Fehér Templom elnevezésű (1772-ben alapították) gyógyszerértár. 1520 és 1689 között a következő gyógyszerészek vezették (33):

1520–	Johannes Monaco
1523–	Gabriel
1523–1530	Joannes (Hieronymus?)
1532–1533	Wolfgangus
1533–1540	Jeremias apothecarius
1541–1553	Gregorius
1562–1570	Panteleon (görög)
1570–1572	Andreas

1572–1576	Andreas özvegye
1584–	Hermann Schodt
1588–	Joan Paul
1589–1604	Michael
1619–1640	Caesar Blondello (Genfből)
1668–1677	Johannes Adolg
1677–1689	Daniel Teutsch (Mayer)

Erdélyben a harmadik legrégebb alapítású a beszercei városi gyógyszerész **1516**-ban, a város levéltárában található okmány igazolja, hogy Martinus patikus ebben évben 10 „florin” fizetést kapott, egy 1567/68-as elszámolás pedig vásárlásra utal, sőt a gyógyszerész utazását és a gyógyszerésztárat ellenőrző orvos kiadásait fedező pénzeiről is említést tesz. Vezetői a következők voltak (11):

1516–	Martinus
1531 körül	Andreas
1570–1575	Winter Eustachius
1590 körül	Ambrosius
1662–	Schultz Christian
–1681	Corvinus Johannes
1681–1713	Golfelius Christoph

A gyógyszerész 1713-ban magántulajdonba megy át, később Fekete Sas néven működik tovább.

A kolozsvári városi patikát **1573**-ban alapították, és százhatvankét éven át a város egyedüli gyógyszerésztára. A másodikat 1735-ben létesítették a jezsuiták. A városi gyógyszerész kezelői közül csak néhánynak a neve ismeretes (23):

Szőcs Mihály,
Patikárius János
Stanno Ede
Foith Jakab

Első magántulajdonosa 1727-től Schwartz Sándor volt, halála után (1749) özvegye örökölte a patikát, aki a Szepességéből idetelepedett Mauksch Tóbiás gyógyszerészt alkalmazta mint provizort, majd három év után eladta neki a gyógyszerésztárat. Később, miután már a Hintz család tulajdonába ment át, felvette a Szent György nevet (20).

Segesváron **1720**-tól működött városi gyógyszerész. Kezelője id. Sturzer Dániel gyógyszerész, aki 1732-ben megveszi és Oroszlán névvel működteti 1737-ig, haláláig. Továbbra is a család tulajdonában marad a gyógyszerész, 1794-ig fia, ifj. Sturzer Dániel lesz a tulajdonos.

Szászrégenben **1780**-tól létezett városi gyógyszerész. Kezelője Brandsch Mihály volt. 1796-tól már magántulajdonba megy át, de nevében megőrizte eredeti jellegét (*Apotheke am Rathaus*).

A városi tanácsok hatáskörébe tartozó gyógyszerésztárak mellett különleges helyet foglaltak el a bányavidékeken a Bányaiigazgatóság által létesített gyógyszerésztárak. Ilyenek voltak például a Bánságban, Oravicabánya, Resicabánya, Bogsánbánya, Szász-kamontana, Újmoldova helységeiben. A legrégebbi okirat 1726. december 21-i keltezésű, ebben Stephanovits nevű gyógyszerész kéri az általa küldött gyógyszerek árának megtérítését a Bányaiigazgatóságtól. Egy 1728. évi költségvetésből kiderül, hogy a bánsági öt bányamanufaktúra részére milyen összeget szántak gyógyszerek vásárlására. Egy másik okmány szerint 1735. december 7-én az udvari tanácsos (Neffzern báró) a bécsi udvarnak küldött jelentésében jelzi, hogy itt nagyon drágák a gyógyszerek, a környék orvosai sokszor hamisítják is őket, ezért sürgeti egy gyógyszerész felállítását. Levéltári adatok bizonyítják, hogy **1775**-ben Oravicabányán már létezett gyógyszerész *Bergapotheker* néven, és kezelője Johann Lederer gyógyszerész volt, aki egy 1790. október 21-i keltezésű 660. számú okiratban (közli Gálffy, 12, 13) a Bányaiigazgatóságtól kéri fizetését. Az 1796. október 16-án kötött szerződésből kiderül, hogy a Bányaiigazgatóság átadja a gyógyszerésztárat Johann Lederernek, aki ezután, 1797. február 1-jén megnyitja magántulajdonban levő Fekete Sas gyógyszerésztárat. A szerződés szerint a gyógyszerész köteles 20 %-kal olcsóbban adni a gyógyszereket a bányászoknak és azok családtagjainak, akik a Betegsegélyező Hivatalnak tagdíjat fizetnek. 1820-ban Johann Lederer özvegye eladja a gyógyszerésztárat Knoblauch Károly gyógyszerésznek, akinek leszármazottai több generáción át vezették.

* * *

Az egymás mellett működő egyházi és városi, majd polgári gyógyszerésztárak közt többször ellentét alakult ki, egyrészt mert a szerzetesrendiek később nyilvánossági jogot kaptak, s így nemcsak a kórházaikban fekvő betegeket látták el gyógyszerrel, hanem a lakosságot is kiszolgálták, másrészt mert a szegényeknek sokszor

olcsóbban vagy térítésmentesen adtak ki gyógyszert, és ez a városi és a polgári gyógyszertárak forgalmára nem volt kedvező. Mindenki saját jogrendszere alapján érvényesítette érdekeit, míg az állami szabályozás minden téren egységes alapon meg nem indult. III. Károly király 1735-ben elrendelte, hogy amennyiben a lakosság részére is kiszolgáltatnak gyógyszert a jezsuita és az irgalmas-rendi szerzetesek, kötelesek a városnak a jog fejében bizonyos összeget befizetni. 1748-ban Mária Terézia eltiltotta a jezsuitákat a gyógyszerek árusításától, kizárólag saját szükségletükre tarthattak gyógyszert, de csak ott korlátozták a szerzeteseket, ahol a városnak is volt saját gyógyszertára (8).

Erdélyben a nyilvános polgári gyógyszertárak száma a XVIII. század közepétől kezdve megnövekedett, előbb a városokban, majd a bánya- és ipari központokban, végül a községekben és a nagyobb falvakban is. Új gyógyszertár nyitására előbb a Helytartótanács és az Erdélyi Főkormányzók, majd a városi tanácsok adtak jogot, később a belügyi és végül az egészségügyi minisztériumok illetékes osztályainak volt beleszólásuk és döntési joguk ebben a kérdésben. Csak jóval később, a XIX. században, a gyógyszerészek önszerveződésének beindulása után alakultak meg a Gyógyszerész Kollégiumok, amelyeknek hatáskörébe tartozott, hogy az újonnan felállítandó gyógyszertárak megnyitása mellett vagy ellen döntsenek.

Irodalomjegyzék

1. Baradlai J.: *Régi erdélyi gyógyszertárak*. Magyar Gyógyszerész 1, 2, 8–9 (1927).
2. Baradlai J., Bársony E.: *A magyarországi gyógyszerészet története*. I. kötet. A Magyarországi Gyógyszerész-Egyesület kiadása, Budapest 1930. 205, 215, 223, 225. o.
3. Budaházy I.: *Új adatok az első nagyváradi gyógyszertárak megjelenéséről*. Gyógyszerészet 43, 7, 451–453 (1999).
4. Csippék J.: *A szerzetesrendek gyógyszerészei 1724–1790-ig*. Elhangzott a Magyar Orvosok és Természetvizsgálók kolozsvári nagygyűlésén. Gyógyszerészi Közlöny 19, 591, 626, 643, 657, 672. o. (1903).
5. Csippék J.: *Adatok a hazai gyógyszerészet történetéhez. IV. Katonai gyógyszerészet*. Gyógyszerészi Értesítő 13, 45, 882–885, 942–945, 963–965, 982–985 (1905).
6. Csirák Cs. (szerk.): *Otthonom Szatmár megye*. Szatmári füzetek 6. Egészségügy-történeti dolgozatok. Szent-Györgyi Albert társaság kiadása, Szatmárnémeti 1997, 311–312. o.
7. Czágány I.: *Magyarország barokk patikái*. Comm. Hist. Artis Med. Hung., Suppl. 9–10, 91–101 (1977).
8. Demkó K.: *A magyar orvosi rend története tekintettel a gyógyászati intézmények fejlődésére Magyarországon a XVIII. sz. végéig*. Dobrovsky és Franke kiadása, Budapest 1834. 492–494. o.
9. Ernyey J.: *A szerzetesrendek gyógyszertárai hazánkban*. Gyógyszerészi Értesítő 6, 16, 243 (1898).
10. Ernyey J.: *Tábori gyógyszertárak*. Gyógyszerészi Értesítő 6, 17, 259, 275 (1898).
11. Fabritius G.: *Beiträge zur Geschichte der deutschen Apotheken und Apotheker in Siebenbürgen*. Deutscher Apotheker Verlag, Stuttgart 1986. 71, 238, 272, 354, 383. o.
12. Gálffy J.: *Contribuții la istoria medico-sanitară a regiunii miniere din Banat*. Teză de doctorat IMF Tg. Mureș 1974. 187–190. o.
13. Gálffy J.: *Istoricul farmaciilor miniere din Banat*. Igiena, Medicina muncii și Medicina socială 37, 1, 81–89 (1988).
14. Geml J.: *A gyógyszertári jog adományozása és a temesvári gyógyszertárak*. Különlenyomat a Városi Közlöny 1907. júliusi számából, Temesvár. 274–279. o.
15. Grabarits I., Grabaritsné Ihász Zsuzsa: *Az osztrák jezsuita rend patikái és patikusai 1716–1773*. Comm. Hist. Artis Med. Hung. 107–108, 137–160 (1984).
16. Izsák S.: *Mikor alapították a nagyváradi Gránátalma gyógyszertárat?* Orvosi Szemle (Marosvásárhely) 20, 5, 104–107 (1974).
17. Kapronczay K.: *Báthory István gyógyszerészei*. Gyógyszerésztörténeti Diárium 1975. 59–67. o.
18. Koritsánszky O., Löcherer T. (szerk.): *Gyógyszerészek Évkönyve 1941. évre*. A Gyógyszerészi Közlöny kiadása, Budapest. 833–835. o.
19. Mermeze Gh.: *Istoricul farmaciilor din Oradea*. Teză de doctorat. IMF Tg. Mureș 1985.

20. Offner R.: *Beitrag zur Geschichte der Beziehungen zwischen der Zips und Siebenbürgen, auf dem Gebiete des Heilwesens, am Beispiel der Klausenburger Apotheker-Dynastie Mauksch*. In MU Dr Ludovit Markusovsky a jeho doba. Presov-Bratislava-Wien 1993. 120–128. o.
21. Orient Gy.: *Az erdélyi és bánáti gyógyszerészet története*. Minerva Irodalmi és Nyomdai Müintézet nyomása, Cluj–Kolozsvár 1926. 37, 54, 98–99, 148–159. o.
22. Pataki J.: *Patikaláda*. Orvosi Szemle – Revista Medicală (Kolozsvár) 6, 4, 121 (1933).
23. Pataki J.: *Városunk legrégibb gyógyszerháza*. Orvosi Szemle – Revista Medicală 9, 6, 198–200 (1936).
24. Péter I. Z.: *Nagyvárad római katolikus templomai*. Kiadja a Literatus kft., Nagyvárad 1992. 60. o.
25. Pop A.: *Farmacii publice Orădene în perioada 1880–1919*. Crisia. (Muzeul Țării Crișurilor) 26–27, 131–154 (1997).
26. Róthschnek V.E.: *A Debrecen – Biharmegyei Gyógyszerész Testület és az Általános Magyarországi Gyógyszerész Egylet III. kerület, IV. járás gyógyszerháza, testülete és egyletének története*. Az Egylet kiadása, Debrecen 1882.
27. Roth F. I.: *Primele farmacii din Sibiu și evoluția lor pînă în secolul al XIX-lea*. Ed. Muzeul Bruckenthal. Sibiu 1971.
28. Sági Erzsébet: *A régi magyarországi jezsuita patikák ismertetése a legújabb kutatások alapján*. Gyógyszerészet 42, 1, 29 (1998).
29. Sági Erzsébet: *Az egykori kolozsvári jezsuita patika*. Gyógyszerészet 42, 5, 266 (1998).
30. Sági Erzsébet: *Az egykori nagyváradai jezsuita patika*. Gyógyszerészet 42, 5, 267 (1998).
31. Schwartz I.: *A gyógyszerészet történetéhez Magyarországon a XVIII. század elejéig*. Gyógyszerészi Közlöny 7, 19, 305 és 21, 338 (1891).
32. Sz. Tóth Magda: *II. Rákóczi György gyulafehérvári patikájának gyógyszerei és felszerelése 1650-ben*. Comm. Hist. Artis Med. Hung. 125–132, 111–142 (1989–1990).
33. Tamás M.: *A gyógyszerészet megjelenése és fejlődése Erdélyben 1512-től 1920-ig, különös tekintettel Brassóra, a Barcaságra, valamint Udvarhely, Csík és Háromszék megyékre*. Doktori tézis (kézirat). Semmelweis Orvostudományi Egyetem, Budapest 1990.
34. Török I.: *Az Irgalmasrend szatmárnémeti kórházának története*. Orvostudományi Értesítő. Az EME kiadása (Kolozsvár). 70, 257–258 (1997).
35. Zboray B.: *Irgalmasrendi gyógyszerházak Magyarországon*. Gyógyszerészet 35, 10, 541–543 (1991).
36. Varságh Z. (szerk.): *Gyógyszerészek zsebnaptára az 1918-ik évre*. A Gyógyszerészi Hetilap kiadása, Stephaneum Nyomda RT., Budapest 1917.
37. Veress E.: *Báthoryak korabeli jezsuiták levelezése és iratai*. I. kötet: 1571–1583, II. kötet: 1575–1888. Erdélyi Történelmi Források – Fontes rerum Transsylvanicum. Athenaeum kiadás, Stephaneum nyomda, Budapest 1911.
38. *** *Erdélyi Magyar Szótörténeti Tár*. Anyagát gyűjtötte Szabó T. Attila. IV. kötet. Kriterion Könyvkiadó, Bukarest 1984. 784. o.; X. kötet (Főszerkesztő Vámszer Márta). Akadémiai kiadó Budapest – Erdélyi Múzeum-Egyesület, Kolozsvár 2000. 569–571. o.
39. *** *Mezey Jenő*. Gyógyszerészi Szemle 6, 44, (1941. november 1.).
40. *** *Balázsovics Pál*. Gyógyszerészi Szemle 7, 11 (1942. március 14.).
41. *** *Lázár Ernő*. Gyógyszerészi Szemle 7, 28 (1942. július 11.).

1. 2. A gyógyszerértári hálózat fejlődése

A gyógyszerértári hálózat fejlettségét egy adott tájegységben a működő gyógyszerértárok száma, az egy gyógyszerértárra eső lakosok száma, a gyógyszerértáraknak egymástól való távolsága, az egy-egy gyógyszerértár körzetéhez tartozó terület nagysága határozza meg.

Bár az 1552-ben I. Ferdinánd által kiadott *Ordo Politiae*, valamint az 1664-ben megjelent *Lex Sanitaria Ferdinanda* és az 1770-ben Mária Terézia által kibocsátott *Generale Normativum in Re Sanitas* is foglalkozott a gyógyszerészettel, főleg a gyógyszerértárok ellenőrzésével és működtetésével, számukat nem írta elő és nem korlátozta. 1749-ben a nagyszombati gyógyszerészek kérésére Mária Terézia jóváhagyott egy „gyógyszerész-státutumot”, ez azonban a gyógyszerértárok számára vonatkozóan csupán a következőket mondja: „...annyi világi gyógyszerértár legyen Nagyszombat szabad királyi városban, amennyire a köz- és a magánszükséglet miatt okvetlenül szükség van” (1). Az új gyógyszerértárok felállítását nem szabályozták törvények, csupán a helyi hatóságok, a városi tanácsok engedélyével vagy az általuk meghirdetett pályázatokkal vált lehetségessé (4), megnyitásukat nem mindig a közszükséglet indokolta, sok esetben a jövedelmezőség sem volt kielégítő.

1876-ban a magyar képviselőház és a főrendiház megalkotta a XIV. törvénycikket, amelyet Ferenc József szentesített (30). Ennek 124–138. paragrafusai vonatkoznak a gyógyszerészetre. Jelentősége nagy, mert ez az első törvény, amely a gyógyszerértárok intézményé nyilvánította (128. paragrafus). Az új gyógyszerértárok felállításához szükséges engedélykérés módját a 134. paragrafus írta elő. Eszerint vagy valamelyik község, vagy okleveles gyógyszerész folyamodhatott gyógyszerértárnyitási jogért. Mindkét esetben a részletes, hivatalos (területi és népességi) adatokkal alátámasztott előterjesztést a tiszti főorvosnak, a közegészségügyi szakbizottságnak és a törvényhatósági közgyűlésnek kellett megtárgyalnia, majd a javaslat a belügyminiszterhez került döntés végett, aki e tárgyban kizárólagos joggal rendelkezett. Általánosan elfogadott elv volt, hogy egy gyógyszerértár fenntartásának biztosításához legalább 5000 lélek szükséges. A döntéskor figyelembe vették a már meglevő gyógyszerértárok gyógyszerészeinek megélhetési lehetőségeit is, amit azok üzleti forgalmuk kimutatásával tudtak alátámasztani (23, 24, 26).

1883-ban ezt a törvényt kiegészítették a 22 370. sz. belügyminiszteri rendelettel (29). Eszerint a kérelmező gyógyszerésznek meg kellett jelölnie azokat a határvonalakat is, amelyek az új gyógyszerértár körzetét fogják képezni, fel kellett sorolnia a szomszédos gyógyszerértárok, azoknak egymástól és az újonnan létesítendő gyógyszerértártól való távolságát. Hatósági engedély nélkül a gyógyszerértárat nem lehetett más helyre költöztetni. Egy helységben a gyógyszerértárok nem egymás mellett, hanem elszórva kellett elhelyezni, hogy a megélhetés biztosításán kívül a lakosság minden rétegének hozzáférhető legyen. Továbbá nem lehetett kérni új gyógyszerértár felállítását olyan helységben, ahol nem volt orvos. Az engedély elnyerése után egy éven belül meg kellett nyitni a gyógyszerértárat, mert különben a kérelmező a jogot elveszítette. A gyógyszerészegyesületek megalakulásuk után már foglalkoztak a gyógyszerértárok indokolatlan szaporításával is, és felemelték szavukat ezzel kapcsolatban. Több alkalommal megtörtént, hogy egy új gyógyszerértár felállításáért folyamodó gyógyszerész kérését elutasították, és csak több éves küzdelem után sikerült jogot nyernie, esetleg más helyen, mint ahogyan eredetileg kérte. Ez főleg nagyobb városokban fordult elő, például Nagyváradon (22, 25), ritkábban kisebb helységben (6) vagy falun, ahol már a meglevő gyógyszerértárat működtető gyógyszerész is megélhetési gondokkal küzdött. A *Gyógyszerészi Értesítő* (V. évfolyam, 369. oldal) hasábjain 1897-ben megjelent *Figyelmeztetés a jogfolyamodónak* című vers is ezt tükrözi:

*Ezen község népe vendégszeretettel
Minden jámbor embert szívesen fogad fel;
De patikárosnak soha nem adhat szállást,
Azért állította ide ezt a táblát.
Azért, jámbor vándor, ha erre visz sorsod,
Vedd jól fontolóra, ki vagy, s mi dolgozod;
S hogy tán patikanyitásra lón vágjad,
Ebbe a községbe be ne tedd a lábad,
Mert itt az éhségtől fölkapik az állad.*

Az 1876. évi XIV. törvénycikk hetven évig volt érvényben, de Erdélyben csak az 1919. évi hatalomváltásig. Ekkor az új főhatóság, a *Consiliul Dirigent* a XXI. sz. törvényrendeletet léptette életbe, amely megváltoztatta az előbbi törvény számos rendelkezését. Eszerint *Közegészségügyi Bizottságok* (*Consiliu de Igienă*) jöttek létre, melyek hatáskörébe tartozott az új gyógyszerértárok felállításának engedélyezése is. Ennek következtében számos magyar lakta városban, helységben több új gyógyszerértár megnyitására adtak ki engedélyt, természetesen főleg román nemzetiségű gyógyszerészeknek. 1920. április 4-én a *Consiliul Dirigent* megszűnt. Erdély egészségügye a

bukaresti kormány hatáskörébe ment át. 1920. október 2-án a román kormány új, 4084. számú törvényrendeletet adott ki, ami által az 1893-ban megjelent román egészségügyi törvényt kiterjesztette a csatolt területekre. Ennek egyes cikkelyeit 1921-ben, 1923-ban és 1924-ben módosítják. Létrehozták a Gyógyszervegyészeti Bizottságot *Comisia Chimico-farmaceutică* néven, és előirányozták az egészségügyi minisztérium felállítását. 1921. június 22-én megjelent a 2612. számú törvényrendelet, amely az előbbi visszavonta, ugyanakkor számos más bizottság megalakítását írta elő a már működő Gyógyszervegyészeti Bizottságon kívül. A román egészségügyi minisztérium 1922. április 24-én alakult meg. 1923. május 27-én új egészségügyi törvényt adtak ki, majd 1924-ben és 1925-ben új törvényrendeleteket, és 1926. június 23-án egy új közegészségügyi törvény is megjelent, melynek XXI. fejezete vonatkozik a gyógyszerészi gyakorlatra, a 112. törvénycikkely a gyógyszertárak felállításának körülményeit írja le, a 138. szakasz pedig megemlíti, hogy a csatolt területeken levő gyógyszertárak a régi nevükkel tovább működhetnek. Ez is rövid életű volt, mert 1930. július 1-jén új egészségügyi törvény jelent meg, melynek egyes paragrafusai ellen többen is tiltakoztak, és kérték a módosítását. 1932. április 12-én a módosított változatot érvényesítik, s ez már 1944-ig hatályos maradt Románia területén. 1941–1944 között Észak-Erdélyben az egészségügy terén ismét a már említett 1876. évi magyar törvényt alkalmazták, 1944 után pedig egész Erdély területén ismét a román törvényeket. 1949-től új korszak kezdődött a gyógyszerészet területén. 1949. április 2-án a 134/1949. számú rendelettel a városokban államosították a gyógyszertárakat, a 418/1952. számú alapján pedig a vidékieket folyamatosan 1952 és 1953 között, s így a tulajdonviszonyok teljesen megváltoztak. 1951-ben létrehozták az Állami Gyógyszerkereskedelmi Vállalatot *Centrofarm* néven és ennek megyei vagy megyeközi fiókjait. Ezek nemcsak működtették, felügyelték, ellenőrizték a területükön levő gyógyszertárakat, hanem szükség esetén bezárhatták vagy újakat nyithattak. Minden gyógyszerész állami alkalmazott lett, a gyógyszertártulajdonosi státusz teljesen megszűnt.

Magyarország 1747. évi gyógyszertári statisztikáját Baradlai közli (1). Eszerint egész Magyarországon összesen 34 nyilvános és 5 magán gyógyszertár működött, a gyógyszerészek közül csupán 24 volt „esküdt”, illetve képesített. Bár a statisztika hiányos, mert több vármegye nem küldött be adatokat – jegyzi meg Baradlai –, de ezek csak negatív irányban változtattak volna a számadatakon. Megállapítása szerint legfeljebb 50 gyógyszertár volt akkor Magyarország területén, ez a 3 000 000-s lélekszámú országban azt jelenti, hogy egy gyógyszertárra körülbelül 60 000 lakos jutott. Megemlíti, hogy többek között Arad és Máramaros vármegyékben egyetlenegy gyógyszertár sem működött, a városok közül pedig Felsőbányán, Nagybányán és Szatmárnémetiben sem gyógyszertár, sem gyógyszerész nem volt.

Csaplovics János 1822-ben a *Tudományos Gyűjteményben* (2) közzétett tanulmányában az egész Magyarországon feltérképezett gyógyszertárak számát hasonlítja össze, és azokat a népességhez viszonyítja. Az országban akkor 261 gyógyszertár működött. A vármegyéket és a városokat osztályokba sorolta aszerint, hogy hány gyógyszertárral rendelkeztek. Az erdélyi vármegyékre vonatkozó adatai az 1. táblázatban találhatóak.

1. táblázat
Erdélyi megyék gyógyszertárainak száma és besorolása 1822-ben

Megye	Gytárak száma	Osztály
Bihar	12	III.
Szatmár	7	VI.
Temes	6	VII.
Arad	5	VIII.
Máramaros	2	XI.
Krassó	1	XII.

A városok osztályozásánál a IV. osztályba sorolja Nagyváradot négy gyógyszertárral, az V. osztályban, a három gyógyszertárral bíró városok közt említi Temesvárt, Szatmárnémetit, a VI. osztályba a két gyógyszertárral rendelkező tizenöt várost sorolja be, köztük van Nagybánya, Máramarossziget, Nagykároly és végül a VII. osztályban, az egy gyógyszertárat működtető tizenöt város közt megemlíti a Bánságból Lugos városát. Közli továbbá, hogy országos viszonylatban 34 322 lélek jut egy gyógyszertárra. Az erdélyi megyék közül Bihar vármegyét emeli ki, ahol az országos átlagnak megfelel az egy gyógyszertárra eső lélekszám (36 980), Máramaros vármegyében azonban az arány ennek közel kétszerese (60 426) és Arad vármegyében közel háromszorosa (97 568). A városok közül még Szatmárnémetit említi meg, ahol alig 3733 lélek jut egy gyógyszertárra és Temesvárt, ahol az egy gyógyszertárra eső lakosok száma 4087.

A gyógyszertári hálózat kiteljesedése a XVIII. században indult meg a polgárosodással egy időben. Nem volt egyenletes, vidékenként változott a népességi szaporulat, a gazdasági viszonyok, az életkörülmények függvé-

nyében, de a lakosság gyógyszerigénye is befolyásolta az új gyógyszertárak alapításának ütemét. A XIX. században Schédy Sándor szerkesztésében megjelenő *Gyógyszerészi Hetilap* évente rendszeresen közölte az újonnan alapított gyógyszertárak számát és arányukat a lakossághoz viszonyítva. Ha ezeket az adatokat követjük, áttekintést nyerhetünk a gyógyszertári hálózat kiteljesedéséről. Az itt közltekéből néhány példát idézünk a következőkben.

Az **1859.** évi statisztika szerint Nagyváradon 3756 lakosra jutott egy gyógyszertár, ami a város lakosságának gyógyszerigényét teljes mértékben kielégítette.

1862-ben *A gyógyszertáraknak a lakók számához való viszonya* c. cikkben (37) javaslatot olvashatunk egyes megyék gyógyszertári hálózatának bővítésére. Így Máramaros vármegyében az akkor működő hat gyógyszertár mellé még tizenkét, Biharban a meglévő huszonnyolc mellé még huszonkilenc (kivéve Nagyváradot), Arad megyében a létező tizennégyen kívül még kilenc és Szatmár megyében a tizenöt gyógyszertár mellé még tíznek a megnyitását javasolják (11).

Az **1874**-ben megjelent *Magyar- és Erdélyország összes gyógyszerészeinek Naptára* c. kiadvány (10) adatai szerint összesen 720 nyilvános gyógyszertár volt ezeken a területeken, ami azt jelenti, hogy minden 21 075 lakosra jutott gyógyszertár. Erdélyben ekkor 215 működött, ami több, mint az akkori összes gyógyszertárak egynegyede.

Az erdélyi gyógyszertári hálózat kiteljesedésének bemutatására az 1869 és 1941 közötti, több mint hetven évet felölelő periódusban alapított gyógyszertárak számát követtük huszonkét helységben, figyelembe véve a lakosság számát is, melynek segítségével kiszámítható volt az egy gyógyszertárra eső lélekszám (9, 21, 22, 40, 41, 42). A lakosság számára vonatkozó adatokat a *Magyar Statisztikai Évkönyvek* (45), a gyógyszertárak számát pedig az évenként megjelent *gyógyszerészi almanachok, évkönyvek és zsebnaptárok* szolgáltatták (12, 16, 17, 18, 33). Ebből a két adatból kiszámítható az egy gyógyszertárra eső lakosok száma. A 22 város kiválogatásának szempontja az volt, hogy a nagyvárosokon kívül a kisebb mezővárosok is képviselve legyenek, földrajzilag pedig Székelyföld, Partium, Barcaság és Bánság teljes területét felöleljék.

A 2. táblázatban a 22 város lakosainak és gyógyszertárainak számát, valamint arányukat adjuk meg hét különböző évben 1869 és 1941 között.

2. táblázat

Erdélyi városok gyógyszertári hálózata 1869 és 1941 között

Városok		1869	1880	1890	1900	1910	1930	1941
1. lakosság száma								
2. gytárak száma								
3. arányuk								
Arad	1.	32 725	35 556	42 052	53 903	63 166	70 086	79 000
	2.	6	6	8	9	6	17	18
	3.	5 454	5 926	5 256	4 642	316	4 122	4 388
Beszterce	1.	7 212	8 063	9 109	10 873	13 236	14 128	16 313
	2.	2	2	3	3	3	6	6
	3.	3 606	4 031	3 036	3 625	4 412	2 354	2 718
Brassó	1.	27 766	29 584	30 739	34 511	41 056	50 124	53 000
	2.	8	9	9	9	9	12	14
	3.	3 472	3 287	3 415	3 834	4 561	4 177	3 785
Csíkszereda	1.	1 247	1 597	1 789	2 622	3 701	4 807	6 926
	2.	1	1	1	1	2	2	2
	3.	1 247	1 597	1 789	2 622	1 850	2 403	3 463
Dés	1.	5 832	6 191	7 728	9 645	11 452	17 965	19 242
	2.	1	1	2	2	2	3	4
	3.	5 832	6 191	3 864	4 822	5 726	5 985	4 810
Gyulafehérvár	1.	7 955	7 338	8 167	9 669	11 616	14 000	10 000
	2.	3	3	3	3	3	3	3
	3.	2 651	2 446	2 722	3 223	3 872	4 666	3 333

Városok							
1. lakosság száma							
2. gytárak száma	1869	1880	1890	1900	1910	1930	1941
3. arányuk							
Karánsebes	1. 3 512	4 764	5 464	6 116	7 999	8 506	9 000
	2. 1	2	2	2	2	3	3
	3. 3 512	2 382	2 732	3 158	3 666	2 835	3 000
Kolozsvár	1. 26 382	29 923	32 756	46 600	60 670	100 844	110 956
	2. 4	5	7	8	9	17	20
	3. 6 595	5 984	4 679	5 833	6 741	5 932	5 547
Kézdivásárhely	1. 4 546	5 183	4 700	5 451	6 317	5 107	6 615
	2. 2	2	2	2	2	2	2
	3. 2 273	2 591	2 350	2 725	3 158	2 553	3 307
Máramarossziget	1. 8 833	10 852	14 758	16 901	21 370	25 134	25 923
	2. 1	3	3	4	5	6	6
	3. 8 833	3 617	4 919	4 225	4 274	4 189	4 320
Marosvásárhely	1. 12 678	12 883	14 212	17 284	25 517	35 517	44 933
	2. 4	4	4	4	4	9	9
	3. 3 169	3 220	3 553	4 321	6 379	3 946	4 992
Nagybánya	1. 9 082	8 632	9 838	11 169	12 877	13 904	21 399
	2. 2	2	2	2	3	4	4
	3. 4 541	4 316	4 919	5 584	4 293	3 476	5 349
Nagykároly	1. 12 754	12 523	13 475	15 179	16 078	16 042	15 850
	2. 2	2	3	4	4	5	5
	3. 6 377	6261	4491	3794	4019	3 208	3 170
Nagyvárad	1. 28 698	31 324	38 557	47 018	64 169	82 687	92 942
	2. 6	6	7	8	13	17	20
	3. 4 783	5 220	5 508	5 877	4 936	4 863	4 647
Sepsiszentgyörgy	1. 4 365	5 268	5 665	7 030	8 665	10 818	14 365
	2. 2	2	2	2	2	4	4
	3. 2 182	2 634	2 832	3 515	4 332	2 704	3 591
Szatmárnémeti	1. 18 353	19 708	20 736	26 178	34 892	51 495	52 011
	2. 4	4	4	6	7	100	11
	3. 4 588	4 927	5 184	4 363	4 984	5 149	4 728
Székelyudvarhely	1. 5 175	5 948	6 414	7 865	10 244	8 519	11 929
	2. 2	2	2	2	2	2	3
	3. 2 586	2 974	3 207	3 932	5 122	4 259	3 976
Szilágyosmlyó	1. 4 786	4 184	4 548	5 651	6 885	7 448	9 039
	2. 2	2	2	2	2	2	2
	3. 2 393	2 092	2 274	2 825	3 442	3 724	4 519
Temesvár	1. 32 223	33 694	39 884	49 624	72 565	100 000	110 000
	2. 7	8	9	11	16	24	27
	3. 4 603	4 211	4 432	4 511	4 534	4 166	4 074
Torda	1. 8 803	9 434	11 079	12 104	13 445	15 108	19 000
	2. 1	2	2	2	2	3	4
	3. 8 803	4 717	5 539	6 052	6 722	5 036	4 750
Vajdahunyad	1. 2 597	2 303	3 037	4 412	4 520	4 419	4 294
	2. 1	1	1	1	1	2	2
	3. 2 597	2 303	3 037	4 412	4 520	2 209	2 147
Zilah	1. 5 787	5 961	6 474	7 439	8 062	8 340	8 546
	2. 1	2	2	2	2	2	3
	3. 5 787	2 980	3 237	3 719	4 031	4 170	2 848

A 2. táblázat adataiból számos következtetés vonható le az egyes helységekre, valamint egész Erdély gyógyszerügyi hálózatának fejlődésére, kiteljesedésére vonatkozóan.

1. Az általánosan elfogadott gyógyszerházonkénti 5000-es lélekszámból kiindulva megállapítható, hogy egyes városokban (Arad, Kolozsvár) az egy gyógyszerháza eső lakosok száma nagyobb volt ennél majdnem az egész hetven évet felölelő periódusban, azonban más helységekből (Nagyvárad, Máramaros, Zilah, Décs) csupán az első években, a második gyógyszerháza megalapításáig.

2. Egy-egy helység (például Kolozsvár 1900-tól, Décs 1910-től kezdve) lakosságának növekedése nagyobb méretű volt, az egy gyógyszerháza eső lélekszám meghaladta az 5000-es átlagértéket, annak ellenére, hogy már több gyógyszerházzal rendelkeztek.

3. A városok lakosságának számbeli gyarapodását többnyire arányosan kísérte a gyógyszerházak számának növekedése is. Így például 1910-ben Aradon a lakosság az 1869. évhez viszonyítva közel megduplázódott (1,93-szoros lett), a gyógyszerházak száma 1,6-szorosra nőtt. 1930-ban a gyógyszerházak száma az 1869-es évhez képest 2,8-szoros volt, de a lakosság csak 2,4-szeres gyarapodást mutatott.

4. Marosvásárhelyen 1910-ben a város lakosainak száma megduplázódott 1869-hez viszonyítva, azonban továbbra is csak négy gyógyszerháza volt, így az egy gyógyszerháza eső lélekszám elérte a 6379-et.

5. Kisebb helységekből, mint például Csíkszereda, Kézdivásárhely, Sepsiszentgyörgy, Szilágysomlyó, Beszterce, Gyulafehérvár, Karánsebes és Vajdahunyad, az egy gyógyszerháza eső lakosok száma a felmérés egész periódusában alacsonyabb: 2–3000, elvétve 4000.

6. Kiegyensúlyozott a lakosság és a gyógyszerházak számának növekedése Temesváron. Arányuk legkisebb és legnagyobb értéke közt alig volt különbség, 1869-ben 4603, 1941-ben 4074 az egy gyógyszerháza eső lélekszám. Hasonló volt a helyzet Nagyváradon is, azzal a különbséggel, hogy a századforduló körüli években (1890–1900) az arány kevéssel meghaladta az 5000-es értéket. A lakosság és a gyógyszerügyi hálózat Szatmárnémetiben is arányosan fejlődött.

1. ábra. Vértés Lajos Fehér Sashoz címzett lugosi gyógyszerészeti kiadványa

7. Zilahon és Nagykárolyban az 1869-es évben az egy gyógyszerészre jutó lakosok száma a legnagyobb, majd 1941-ben a legkisebb, az 1869. évi értéknek a fele. Ez azzal magyarázható, hogy mindkét városban a hetven év alatt háromszor több gyógyszerész létesült, de lakosságuk csupán 47 %-kal, illetve 24 %-kal nőtt.

8. A kisebb városok közül említésre méltó még Torda és Máramarosziget, ahol a táblázatban megadott időszakban a lakosság megduplázódott, illetve megháromszorozódott, és arányosan a gyógyszerészek száma is egyről négyre, illetve hatra nőtt.

A városokban működő gyógyszerházakon kívül az egyes megyékben levők száma is követhető az említett forrásmunkák segítségével. Valamennyi megye területén több helységben éveken-évtizedeken keresztül egy-egy kisebb gyógyszerház is működött. A vidéki gyógyszerházak felállításánál nemcsak a lakosság száma volt a döntő, hiszen a kiszemelt helységen kívül a környező falvakat is el kellett látni, ezért inkább a közelben már működő gyógyszerháztól való távolságot (kb.10 km) tartották szem előtt és feltétel volt az is, hogy orvos legyen a helységben.

Az egyes megyék gyógyszerházi hálózatának értékelésekor figyelembe kell venni a lakosságszámon kívül a megye területének nagyságát is, és ez utóbbihoz kell viszonyítani a működő gyógyszerházak számát.

3. táblázat

Erdélyi vármegyék és városok gyógyszerházi hálózata 1894-ben

Vármegyék (vm.), városok	Gyűjtemény száma	Lakosság száma	1 gyűjtemény/ lakos	Vármegye, város területe km ²	1 gyűjtemény/ km ²
Alsó-Fehér vm.	15	193 072	12 871	3576	238
Arad vm. *	24	301 545	12 564	6331	264
Beszterce-Naszód vm.	8	104 737	13 092	4014	502
Bihar vm. *	36	478 147	13 282	10 914	303
Brassó vm.	18	86 777	4 824	1804	100
Csik vm.	8	114 110	14 264	4493	598
Fogarasz vm.	5	88 217	17 643	1875	375
Háromszék vm.	12	130 008	10 834	3556	296
Hunyad vm.	18	267 896	14 883	6932	385
Kis-Küküllő vm.	6	101 045	16 841	1646	274
Kolozs vm. *	12	192 443	16 037	5019	418
Krassó-Szörény vm.	23	407 638	17 723	9750	424
Máramaros vm.	18	268 281	14 905	10 355	570
Maros-Torda vm.*	7	163 648	23 378	4291	613
Nagy-Küküllő vm.	12	135 312	11 279	3110	259
Szatmár vm. *	24	303 032	12 626	6308	263
Szeben vm.	15	148 738	9 916	3314	221
Szilágy vm.	10	191 167	19 117	3629	363
Szolnok-Doboka vm.	12	217 550	18 129	5150	429
Temes vm. *	35	375 296	10 723	6878	196
Torda-Aranyos vm.	10	150 564	15 056	3370	337
Udvarhely vm.	7	110 132	15 733	3418	488
Arad	8	42 052	5256	112	14
Kolozsvár	8	32 756	4095	130	16
Marosvásárhely	4	14 212	3553	33	8
Nagyvárad	7	38 557	5508	48	7
Szatmárnémeti	5	20 736	4147	183	37
Temesvár	9	39 884	4432	36	4

Megjegyzés: A *-gal jelölt megyéknél a megyeközpontot külön feltüntetjük.

Erdély politikai hovatartozásától függően változott a területén levő vármegyék elnevezése és nagysága is, ezért különböző időszakok összehasonlítása nem lehetséges, hanem csak egy adott időben vehetők össze egymás közt a vármegyék gyógyszerházaik. Az **1894.** évre vonatkozó adatok az akkori magyar belügyminiszter közegészségügyi jelentéséből származnak (39). A 3. táblázatban huszonnégy erdélyi vármegye és hat város gyógyszerházaik és lakosságának számát, területének nagyságát, valamint az egy nyilvános gyógyszerháza eső lélekszámot és területet adjuk meg km²-ben.

A 3. táblázat adataiból a következőket lehet megállapítani:

1. 1894-ben Brassó megye volt a legjobban ellátva gyógyszerházaikkal, mivel egy gyógyszerháza 4821 lakos, illetve 100 km²-es körzet jutott.
2. Legkevesebb Maros-Torda vármegye gyógyszerházi hálózata volt fejlett, mivel 23 378 lakosnak és 613 km²-es körzetnek egy gyógyszerháza volt.
3. Az egy gyógyszerháza eső terület szerint jó ellátottságúnak tekinthetők még Temes és Szeben vármegyék, kevésbé Máramaros és Csík.
4. A hat város gyógyszerházi ellátottságának összehasonlításából kitűnik Temesvár, ahol nemcsak a legtöbb gyógyszerháza volt (9), hanem területi megoszlásuk is a legjobb, mivel 4 km²-es körzet jutott egy gyógyszerháza.
5. Szatmárnémetiben az egy gyógyszerháza eső lélekszám kielégítő (4147), azonban a területi arány már nem, mivel 37 km² volt egy körzet.

A *Gyógyászati Helyzet* hasábjain között országos jellegű statisztikai adatok szerint az egy gyógyszerháza jutó lakosok száma a XIX. század végén fokozatosan csökkent. Így átlagosan 1882-ben 14 800, 1883-ban 14 711, 1884-ben 14 444 és 1885-ben 13 886 volt (40).

Az 1894. évi adatok szerint az erdélyi megyékben (lásd 3. táblázat) az egy gyógyszerháza eső lélekszám 4821 (Brassó vármegye) és 23 378 (Maros-Torda vármegye) között váltakozott. A 22 erdélyi megyére átlagot számítva az érték 14 350 lesz, jobb a húsz évvel azelőtti országos átlagnál (1874-ben 21 075 volt).

Egy **1905.** évi statisztika (7) több nagyobb város gyógyszerházaik, lakosságának számát és arányát adja meg. Ebből szemelvényként szintén hat erdélyi város adatait ragadjuk ki a 4. táblázatban.

1905-ben magyarországi viszonylatban Budapest (90) és Szeged (16) után Temesvárnak volt a legtöbb gyógyszerháza. Ami pedig az egy lakosra jutó gyógyszerháza számát illeti, Temesvárt csak három kisváros előzte meg, Szatmárnémeti (3740), Győr (3966) és Selmecbánya (4094). Így tulajdonképpen országos viszonylatban a legjobb arány Szatmárnémetiben volt, a negyedik helyen pedig Temesvár állott.

1914-ben Temesváron már 17 gyógyszerháza működött, Budapest után a legtöbb, Nagyváradon pedig 16, ugyanannyi, mint Szegeden és Debrecenben, Aradon 12, Brassóban 10, Kolozsváron 9, Szatmárnémetiben 8, Nagyszebenben 7, Máramaroszigeten 5, Besztercén, Marosvásárhelyen, Nagyváradon 4-4, Fogarason, Gyulafehérváron, Lugoson 3-3 és Sepsiszentgyörgyön, Székelykeresztúron 2-2.

4. táblázat
Erdélyi városok lakóinak, gyógyszerházaik száma és arányuk 1905-ben

Város	Lakosság száma	Gyűjtemények száma	1 gyógyszerháza/ lakos
Arad	53 903	9	5989
Kolozsvár	46 670	10	4667
Marosvásárhely	17 715	4	4428
Nagyvárad	47 018	10	4701
Szatmárnémeti	26 178	7	3740
Temesvár	49 624	12	4135

Egy közel százéves összehasonlításból (32) kitűnik a gyógyszerházi hálózat kiteljesedése mind a megyék, mind a városok szintjén. 1822 és 1917 között az erdélyi megyék közül négyenél az egy gyógyszerháza eső lélekszám csökkenése figyelhető meg. Ezek számértéke az 5. táblázatban található.

5. táblázat
Az egy gyógyszerhárra eső lélekszám csökkenése néhány erdélyi megyében

Vármegyk	1 gyógyszerhárra jutó lakos	
	1822-ben	1917-ben
Máramaros	50 426	12 900
Szatmár	25 815	9 119
Arad	9 756	9 500
Krassó-Szörény	19 686	14 300

Arad vármegye kivételével (itt már 1822-ben alacsony volt) mindhárom megyénél látványos az egy gyógyszerhárra eső lakosok számának csökkenése, ami a gyógyszerházak szaporodásával magyarázható. Ez máskülönb országos jelenség volt. Magyarországon 1800 és 1900 között 595-tel növekedett a gyógyszerházak száma, és ez az 1876. évi törvény megjelenését követő huszonnégy évben volt a legerőteljesebb, 1876 és 1900 között 317 %-kal nőtt a számuk.

Néhány erdélyi város gyógyszerhárainak számbeli növekedését az 1822. évi és az 1914. évi adatok összehasonlításával a 6. táblázat jól szemlélteti.

6. táblázat
Gyógyszerházak számának növekedése hét városban

Városok	Gyógyszerházak száma	
	1822 -ben	1914-ben
Nagyvárad	4	16
Temesvár	3	17
Szatmárnémeti	3	8
Nagybánya	2	3
Máramarossziget	2	5
Nagykároly	2	4
Lugos	1	3

A lakosság gyógyszerrel való ellátását nemcsak a gyógyszerházak, hanem a bennük dolgozó gyógyszerészek száma is befolyásolta. Ismerve a XVIII. századi gyógyszerészképzés módját, nem meglepő, hogy a század végéig az okleveles gyógyszerészek száma csekély, és a legtöbb gyógyszerházban a tulajdonoson kívül esetleg egy-két segédszemélyt (inas, segéd, gyakornok) alkalmaztak. A Kolozsváron 1872-ben beindult egyetemi gyógyszerészképzést követően Erdélyben jelentősen megnövekedett az okleveles gyógyszerészek száma, bár a gyógyszerészhallgatók közt voltak nem erdélyi származásúak is, akik hazatértek és otthon helyezkedtek el.

A kolozsvári FJTE beindulása utáni tizedik évben, 1882-ben az erdélyi megyék okleveles gyógyszerészeinek számát, valamint az egy gyógyszerészre jutó lakosságot a 7. táblázat mutatja, melynek adatait az 1882-ben megjelent *Egészségügyi Kalauz* szolgáltatja (28).

A 7. táblázat adataiból a következő megállapítások vonhatók le:

1. Vármegyei szinten az egy gyógyszerészre jutó lakosok szempontjából Brassó vármegyében volt a legjobb a helyzet, mivel az említett huszonkét megye közül itt a legkisebb ez az arányszám (6460). 1882-ben Brassón kívül a vármegyében még négy gyógyszerház működött, Csernátfaluban (1858), Prázmáron (1867), Földváron (1869) és Feketealom (1870) helységben.

7. táblázat

Erdélyi vármegyék, városok lakossága, gyógyszerertárai és gyógyszerészeinek száma 1882-ben

Vármegyék (vm.), városok	Lakosság száma	Helységek száma, ahol gytár van	Gytárak száma	Okleveles gyógysz. száma	1 gyógyszerészre jutó lakosok száma
Alsó-Fehér vm.	183 121	7	9	14	13 080
Arad vm.*	269 079	14	14	17	15 828
Bihar vm.*	499 385	9	10	16	31 211
Beszterce-Naszód vm.	96 399	5	6	6	16 066
Brassó vm.	83 988	7	13	13	6 460
Csík vm.	118 728	5	5	5	23 745
Fogaras vm.	86 943	2	2	2	43 471
Háromszék vm.	130 069	5	6	6	21 678
Hunyad vm.	258 584	8	10	10	25 858
Kis-Küküllő vm.	100 161	3	3	3	33 387
Kolozs vm.*	202 263	4	4	4	50 565
Krassó-Szörény vm.	372 970	13	14	14	26 640
Máramaros vm.	225 215	6	8	13	17 324
Maros-Torda vm.*	153 575	5	6	6	25 595
Nagy-Küküllő vm.	132 000	6	12	12	11 000
Szatmár vm.*	230 158	10	14	18	12 786
Szeben vm.	145 523	5	66	6	24 253
Szilágy vm.	170 627	7	7	7	24 375
Szolnok-Doboka vm.	210 587	5	7	8	26 323
Temes vm.*	340 470	16	16	20	17 023
Torda-Aranyos vm.	140 600	4	6	6	23 433
Udvarhely vm.	105 705	3	4	4	26 426
Arad	35 556		6	6	5 926
Kolozsvár	29 923		5	5	5 984
Marosvásárhely	12 883		3	3	4 294
Nagyvárad	31 324		6	6	5 220
Szatmárnémeti	19 708		4	4	4 927
Temesvár	33 694		6	6	5 615

Megjegyzés: A *-gal jelölt megyéknél a megyeközpontot külön feltüntetjük.

2. Szám szerint Temes megyében találjuk a legtöbb gyógyszerészt (20) és itt számuk nagyobb a gyógyszerertárakénál, ami azt jelenti, hogy egyes patikákban két okleveles gyógyszerész is dolgozott.

3. Kolozs megyében volt a legnagyobb az egy gyógyszerészre eső lélekszám (50 565), ami azzal magyarázható, hogy ekkor a megyében Kolozsváron kívül csak négy kis vidéki gyógyszerertár működött (Mócs – 1862, Hídalmás – 1867, Mezörményes – 1875 és Teke – 1843).

4. Fogaras vármegye területén csak Fogaras városban volt két gyógyszerertár egy-egy gyógyszerésszel, Kis-Küküllő vármegyében három helységben (Erzsébetvároson – 1789, Dicsőszentmártonban – 1828, Radnóton – 1880), Udvarhely vármegyében pedig a székelyudvarhelyi két gyógyszerertáron kívül csak Székelykeresztúron (1833) és Parajdon (1867).

A Bánságban, a bányavidékeken és környékükön (Krassó-Szörény vármegye) aránylag sok gyógyszerertárat alapítottak, így Oravicán (1796), Lugoson (1789 és 1861), Facsádon (1813), Karánsebesen (1827 és 1859), Orsován (1827), Bogsánbányán (1823), Resicabányán (1858), Stájerlakon (1860), Ruszkabányán (1871), Újmoldován (1871) és Herkulesfürdőn (1871).

6. A táblázatba foglalt hat város valamennyi gyógyszerertárban egy-egy okleveles gyógyszerész dolgozott, az alkalmazottak közt csak segédszemélyzet vagy gyakornoki időt töltő, még nem okleveles gyógyszerészek voltak.

7. Mind a hat városban az egy gyógyszerertárra jutó lélekszám az akkori igényeknek megfelelő, 4294 és 5926 közötti volt. A legjobb arány Marosvásárhelyen, a legrosszabb pedig Kolozsváron volt.

A táblázat adatai közt nem szerepelnek Nagyszentmiklós (1806), Gyertyámos (1880), illetve Halmi (1845) gyógyszerértárai, mivel az előbbieket az akkori Torontál megyéhez tartoztak, az utóbbi pedig Ugocsához.

Erdélynek a trianoni döntéssel Romániához való csatolása után nemcsak az egészségügyi törvényeknek a gyógyszerészetre vonatkozó előírásai változtak meg, hanem a gyógyszerértári jogadományozás is, s így pár éven belül a gyógyszerértári hálózat is jelentős változáson ment keresztül (34, 38).

A Romániához csatolt részeken 327 helységben 477 gyógyszerértár volt (46), ezek a következőképpen oszlottak meg: 268 helységben 1–1 gyógyszerértár, 37-ben 2, 11-ben 3, 2-ben 4 és 1–1 helységben 5–18 gyógyszerértár működött.

Lipán adatai szerint (13) **1918**-ban Nagy-Románia 76 megyéjében 906 közforgalmú gyógyszerértár létezett, ezek megoszlása a következő: az Ókirályságban (Moldva és Havasalföld) 292, Bukovinában 46, Besszarábiában 116, Erdélyben és Bánságban 452.

Tehát az összes romániai gyógyszerértár fele Erdélyben és a Bánságban volt. A Romániai Gyógyszerészek Általános Egyesülete Erdélyi és Bánati Tagozatának 1922. június 8–12-én tartott évi közgyűlésén Flohr József főtitkár beszámolójában elhangzott, hogy akkor a Romániához csatolt területnek 5 114 124 lakosa volt, és 502 nyilvános, 50 kézi és 10 házi gyógyszerértár állt rendelkezésükre. Ez azt jelentette, hogy 9000 lakosra jutott egy gyógyszerértár. Az Ókirályságban és Bukovinában ez az arány kétszeres: 18 000 lakos/gyógyszerértár (47).

Figyelmet érdemelnek e vonatkozásban a *Buletinul Demografic al României* **1936** januárjában közzétett adatai (8. táblázat), melyeket Parádi Ferenc dolgozatából vettünk át (19).

8. táblázat

A lakosság és a gyógyszerértárak számának aránya Románia különböző országrészeiben 1936-ban

Országrész	Lakosság száma	Gyrtárak száma	Hány lakosra jut 1 gyrtár	100 000 lakosra jutó gyrtárak száma
Besszarábia	3 048 461	137	22 251	4,48
Havasalföld és Moldva	9 415 006	554	16 994	5,88
Bukovina	892 435	78	11 441	8,73
Erdély és a Bánság	5 729 868	605	9 471	10,55
Összesen	19 087 770	1 378	13 628	7,41

A 8. táblázat adataiból világosan látható, hogy Erdély gyógyszerértári ellátottsága sokkal jobb volt az ország többi részéhez viszonyítva.

Parádi Ferenc konkrét adatokkal alátámasztott beszámolója szerint Erdély gyógyszerértári hálózatának kialakulása és fejlődése egyenletes volt. 1860 előtt alakult a gyógyszerértárak 25,8 %-a, 1860–1919 között 51,71 %-a és 1919-től 1936-ig 22,44 %-a. Moldvában és Havasalföldön viszont 1860 előtt a gyógyszerértáraknak csak a 14,28 %-a volt meg, 1860 és 1919 között alakult 25,58 %-a, és csak később indult meg nagyobb számban az újak létesítése, így az 1936-ban működők 60,11 %-a 1919 utáni alapítású.

Egy 1939-ből származó adat szerint Erdélyben 1919-től 603-ra emelkedett a gyógyszerértárak száma (35), azért nem többre, mert közben egyeseket bezártak amiatt, hogy nem volt megfelelő a forgalmuk vagy a magyar tulajdonos eltávozott. A gyors számbeli növekedésnek a háttérében az elrománosítási szándék állt.

Ami az erdélyi gyógyszerértártulajdonosok nemzetiségét illeti, 1919-ben a gyógyszerértárak 3,36 %-a volt román kézben, de 1936-ban már 19,62%. Ez a helyzet még szembetűnőbb, ha a román gyógyszerészek tulajdonában levő gyógyszerértárak szám szerinti növekedését követjük (28-ról 119-re) és összehasonlítjuk a magyar, német, szász, örmény vagy más nemzetiségű tulajdonosok számának, 18 %-os növekedésével (412-ről 486-ra).

Egy másik statisztikai felmérés szerint (35) a városokban adományozott 102 új jogosítvány 65 %-át román nemzetiségű gyógyszerész kapta, és csak 35 %-át magyar vagy német ajkúak. Konkrét példával több város is szolgálhat. A legkirívóbb Kolozsvár, ahol a meglevő 10 magyar tulajdonos mellé 9 román gyógyszerész kapott engedélyt új gyógyszerértár felállítására (35). Szében megyében 1919 és 1939 között 10 új gyógyszerértár megnyitását engedélyezték, ötöt városban és ötöt vidéken. Az új tulajdonosok között 5 román (14), ami azért figyelemre méltó, mert eddig ebben a megyében a gyógyszerészek többsége szász nemzetiségű, magyar vagy örmény származású is csak elvétve akadt (5), míg román az egész megyében csak kettő volt, Szelistyén 1893-tól és Köhalomban 1902-től. 1919 után Nagyszeben városban az első román, aki jogot kapott új gyógyszerértár nyitására, a nacionalista nézeteiről ismert és Magyarországon elítélt, majd a hatalomváltozás után Romániában kitüntetett Pop Victor (sz.1882) volt, aki 1920. október 20-án Unirea (Egyesülés) néven nyitotta meg gyógyszerértárát (14).

Egyes városokban és vidéken kevésbé volt sikeres a gyógyszerárak elrománosítása. Arad városában hat új gyógyszerár nyílt meg 1920 és 1939 között. Tulajdonosaik közül három volt román nemzetiségű. Marosvásárhelyen, az akkor alig 37 000 lakosú, csaknem színmagyar városban 1920 után három új gyógyszerár nyitását engedélyezték. A pályázók közt több román nemzetiségű volt, de végül is egy magyar, egy német (szász) és egy román nyert jogot új gyógyszerár felállítására.

Az 1920 után engedélyezett 72 falusi gyógyszerár közül mindössze 16 került román gyógyszerész tulajdonába, a többi ötvenhatot magyar vagy német nemzetiségű kapta meg. Ennek oka részben az, hogy a nagyobb falusi településeken már volt magyar gyógyszerésznek patikája, és a helység lakossága sem bírt volna el még egy gyógyszerárat, a kisebb helységeken pedig nem volt megélhetőség egy gyógyszerész számára sem. Sajnos több, eddig magyar tulajdonban levő gyógyszerár is eladásra került anyagi okok vagy áttelepedés miatt. Húsz év alatt a 603 erdélyi gyógyszerár közül mintegy 150–160 került román tulajdonos kezébe, holott 1920 előtt számuk jelentéktelen volt, alig 8–10. Így a magyar gyógyszerártulajdonosok aránya a kezdeti 42 %-ról 34 %-ra csökkent, országos viszonylatban pedig 12 % alá esett (35). Az 1919 és 1940 között alapított új gyógyszerárak közül 198 esetben sikerült azonosítani helyüket és megnyitási évüket. Ezek az adatok a mai megyék szerint lebontva a 9. táblázatban találhatók.

9. táblázat

Az 1919 és 1940 között alapított új gyógyszerárak mai megyék szerinti megoszlása

Év	Új gyt. sz.	A megyék nevének rövidítése, új gyógyszerárak száma															
		AB	AR	BH	BN	BV	CJ	CS	CV	HD	HR	MM	MS	SB	SJ	SM	TM
1919	3	-	-	-	-	-	1	-	-	-	-	-	1	-	-	-	1
1920	26	2	2	3	22	3	4	1	-	-	-	2	3	1	-	2	1
1921	16	-	-	4	-	1	1	1	-	3	-	-	1	2	-	.	3
1922	28	-	3	1	1	-	1	5	1	2	1	3	2	2	-	1	5
1923	8	-	-	1	2	1	-	-	-	-	-	-	.	2	-	1	1
1924	5	-	-	1	-	2	-	-	-	-	1	1	-	-	-	-	-
1925	9	-	2	-	-	1	1	-	1	-	-	1	2	-	-	-	1
1926	14	-	2	3	-	-	4	-	1	2	-	-	-	-	1	1	-
1927	4	-	1	1	-	-	-	-	-	-	2	-	-	-	-	-	-
1928	2	-	1	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
1929	2	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1
1930	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-	-	-
1931	1	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
1932	8	-	2	-	1	-	2	1	-	-	-	-	1	-	-	1	-
1933	4	1	1	1	-	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-
1934	19	-	1	1	-	1	1	-	1	-	-	3	2	-	4	1	4
1935	19	-	1	2	3	1	-	-	1	-	2	2	1	-	4	2	-
1936	18	1	4	1	-	-	3	-	-	1	2	1	1	1	1	-	2
1937	4	-	-	1	-	1	-	-	-	1	1	-	-	-	-	-	-
1938	3	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	1	1	-	-	-
1939	2	-	-	1	-	-	-	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-
1940	2	-	-	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-
Össz. 198		4	20	20	10	12	21	8	7	9	10	13	15	10	10	10	19

Megjegyzés: A megyék jelzései a ma használatos, hivatalos román rövidítéseknek felelnek meg: AB = Fehér, AR = Arad, BH = Bihar, BN = Beszterce-Naszód, BV = Brassó, CJ = Kolozs (Kolozs, Torda és Szolnok-Doboka), CS = Krassó-Szörény, CV = Kovászna (Háromszék), HD = Hunyad, HR = Hargita (Csík és Udvarhely), MM = Máramaros, MS = Maros, SB = Szeben, SJ = Szilágy, SM = Szatmár, TM = Temes

A 9. táblázat adataiból a következőket állapíthatjuk meg:

1. 1920-ban és 1922-ben volt a legmagasabb az újonnan alapított gyógyszerárak száma, 1923 és 1925 között csökkent, de 1926-ban az új egészségügyi törvény életbelépésekor ismét hirtelen megnövekedett, majd újból lecsökkent. Az 1930. évi módosított közegészségügyi törvény megjelenését követő harmadik évben ismét emelkedő a tendencia. 1934-ben, 1935-ben és 1936-ban az újonnan alapított gyógyszerárak száma meghaladta az 1926. éviét.

2. A legtöbb új gyógyszerárat Kolozs megyében (21), a legkevesebbet Fehér megyében (4) nyitották meg ebben a periódusban.

3. A többi megyében felállított új gyógyszerterek száma változó volt: a határ mentén, Bihar és Arad megyében 20–20, a még többségben magyarlakta megyék közül Maros-Tordában 15, de több mint tíz gyógyszerterrel szaporodott még Temes (19) és Máramaros megye (13) is. A székelyföldi megyék gyógyszerteri hálózata csak kisebb mértékben gyarapodott (Kovácsa megye 7, Hargita megye mai területe 10 gyógyszerterrel), mivel ezekben kevés volt a nagyobb lélekszámú település, amely elbírt volna új gyógyszerteret.

4. A 21 év alatt engedélyezett 198 új gyógyszerteret átlagosan évi kilenc új egységet jelentett.

A magyar gyógyszerészeknek ebben a periódusban több nehézséggel kellett megküzdeniük. Elsősorban a magyar nyelvű egyetemi oktatás megszűnése éreztette hatását. Bár az első években még többségben voltak a magyar nemzetiségű gyógyszerészhallgatók a román tannyelvű kolozsvári egyetemen, később csökkent az új okleveles magyar gyógyszerészek száma. Ez főleg 1934 után észlelhető, amikor a vidéki egyetemeken, így Kolozsváron is megszüntették a gyógyszerészképzést, és ettől kezdve csak Bukarestben volt erre lehetőség. Emiatt többen külföldön, főleg Magyarországon folytatták egyetemi tanulmányaikat, azonban nagy részük az oklevél megszerzése után már nem tért vissza. A gyógyszerészek számának csökkenése ellenére is a harmincas években már elhelyezkedési nehézségek voltak. A gyógyszerési pálya ezekben az években leértékelődött, aminek az oka részben a gazdasági helyzet romlása és a gyógyszerterek túlzott elszaporodása volt.

Ezzel a kérdéssel az *Erdélyi Fiatalok* c. Kolozsváron megjelenő folyóirat hasábjain (19, 20) Parádi Ferenc dési gyógyszerész két cikke is foglalkozik (1937. VIII. évf. 4. szám és 1938. IX. évf. 2. szám). A gyógyszerészek elhelyezkedésére tíz lehetőséget sorol fel, ezek közül ötfélét a nyilvános, háromfélét a nem nyilvános (kórházi, betegsegélyzői, illetve katonai) gyógyszerterekben és még kétfajta vegyeszeti vállalkozást is megemlíti, amit gyógyszerészek foglalhatnak el.

A *Pharmaco Courier* – az alkalmazott gyógyszerészek szaklapja – számaiban S. Nagy László többször is foglalkozott az alkalmazott gyógyszerészek kilátástalan helyzetével (27). Bár sok román gyógyszertertulajdonos szívesen foglalkoztatott magyar nemzetiségű gyógyszerészt – hiszen azok többsége az Erdélyben használatos mindhárom nyelvet ismerte, és jó munkaezők voltak, szakmailag megállták helyüket –, mégis az 1920–1930-as években sok állástalan magyar gyógyszerész kénytelen volt más területen elhelyezkedni.

1940. augusztus 30-án, a második bécsi döntés eredményeképpen Észak-Erdélyt visszacsatolták Magyarországhoz. Ez a terület 43 000 km²-t ölelt fel, melynek 155 helységében összesen 272 gyógyszerter volt, de ezek közül csak 263 működött, mivel 9 zárva volt (36), így Felsőszászújfaluban (Beszterce-Naszód), Cséffán (Bihar), Vaslábán (Csík), Gelencén (Háromszék), Havasmezőn (Máramaros), Nagybocksón (Máramaros), Gernyeszegen (Maros-Torda), Maroshévízen (Maros-Torda) és Szatmárnémetiben (Szatmár). A visszacsatolt terület 1940. évi gyógyszerteri hálózatát a 10. táblázat mutatja be megyék szerint.

10. táblázat

Az 1940-ben visszacsatolt terület gyógyszerteri hálózata

Vármegyék	Gyterárral rendelkező helységek száma	Gyterák száma a megyében	Helységek száma, ahol						
			1	2	3	4*	5*	6–10*	11-nél több*
			gyógyszertárban						
Beszterce-Naszód	10	17	7	2	-	-	-	1	-
Bihar	21	48	15	3	1	1	-	-	1
Csík	13	18	13	1	1	-	-	-	-
Háromszék	14	19	11	2	-	1	-	-	-
Kolozs	12	32	10	1	-	-	-	-	1
Máramaros	9	16	7	-	1	-	-	1	-
Maros-Torda	18	32	14	2	-	-	1	1	-
Szatmár	21	40	16	2	-	1	1	-	1
Szilágy	17	22	13	3	1	-	-	-	-
Szolnok-Doboka	8	14	4	3	-	1	-	-	-
Udvarhely	8	11	6	1	1	-	-	-	-
Ugocsa	2	3	1	1	-	-	-	-	-
Összesen	155	272	117	21	5	4	2	3	3

Megjegyzés: * Városok gyógyszerterainak száma: Kolozsvár, Nagyvárad = 20, Szatmárnémeti = 11, Marosvásárhely = 9, Beszterce, Máramarossziget = 6, Nagyvárad, Szászrégen, Dés = 5, Nagybánya, Nagyszalonta, Sepsiszentgyörgy = 4

A 10. táblázatból a következő megállapításokat lehet levonni:

1. A visszacsatolt területen leggyakoribbak (117) az egy gyógyszerházzal rendelkező helységek. Bihar és Szatmár megyében volt ezekből a legtöbb (15–16). Ugyanebben a két megyében a legmagasabb az összes gyógyszerháza száma is (48–40), ami nemcsak a megyék területének nagyságával magyarázható, hanem a gyógyszerházi hálózat fejlettségével is.
2. Maros-Torda és Kolozs vármegyében egyaránt 32 gyógyszerháza működött, de a megyén belüli elosztás Maros-Tordában volt jobb, ahol 18 helység dicsekedhetett gyógyszerházzal. Kolozs megye 32 gyógyszerháza közül 20 kolozsvári volt.
3. A székelyföldi megyék (Csík, Háromszék és Udvarhely) – bár területük és népességük is kisebb az előbbieknél – gyógyszerházaik száma 10-nél több, de városaik csak 3–4 gyógyszerházzal rendelkeztek.
4. A visszacsatolt terület nagyvárosai, mint Kolozsvár, Nagyvárad, 20–20 gyógyszerházzal rendelkeztek, Szatmárnémetiben pedig 11 működött.

Az 1941–1944 közötti időszakban lényeges változás nem történt a gyógyszerházak számát illetően sem Észak-Erdélyben, sem a továbbra is Romániához tartozó dél-erdélyi és bánági részekben.

A második világháború befejeztével Észak-Erdély ismét román terület lett. Gyakorlatilag ugyanazok a gyógyszerházak kerültek vissza, amelyeknek területét 1940-ben Magyarországhoz visszacsatolták, az 1944 utáni bizonytalan gazdasági, politikai és társadalmi helyzet nem kedvezett új gyógyszerházak felállításának. 1946-ban a román hatóságok részéről megkezdődött a jogadományozás, s így új gyógyszerházak megnyitására nyílt alkalom. Ez főleg a határ menti területeken és a magyarlakta városokban volt gyakoribb. Itt a jogadományozást az is elősegítette, hogy több magyar tulajdonú gyógyszerháza a háború következtében gazda nélkül maradt, a hadköteles gyógyszerészek egy része nem tért vissza, fogságba került, a zsidó tulajdonosok közül sokan a deportálás áldozatai lettek, több német nemzetiségű elhagyta az országot.

Az 1944 utáni évekre nagyon hiányosak az adatok. Csupán néhány nagyobb város, Nagyvárad, Kolozsvár, Marosvásárhely, Nagyszeben, Szatmárnémeti új gyógyszerházaikra sikerült levéltári okmányok segítségével fényt deríteni (15, 22, 44, 14, 3).

Marosvásárhelyen a meglevő 9 mellé 1945–1949 között 5 új gyógyszerháza megnyitására adtak engedélyt, majd 1947–1948-ban még két gyógyszerész nyert jogot, de ők már nem tudták meg is nyitni. A román hatóságok engedélyezték a gyógyszerházak áthelyezését is egyik helységről a másikba, ilyen engedélyt kapott 1945. november 13-án a 90 114. számú törvényrendelettel Suciu Drăghici Adela, hogy gyógyszerházát Bukovinából áthelyezhesse Marosvásárhelyre. A város főterén Tămăduirea (Gyógyítás) néven meg is nyílt 1947. szeptember 1-jén. Hasonló engedélyt kapott Neagoș Sabin is 1947. június 28-án, hogy költöztesse át gyógyszerházát az Arad megyei Világosról Marosvásárhelyre, 1947. szeptember 1-jétől már itt működött. 1946 novemberében az 58 270. számú rendelet alapján dr. Ajtay Mihály gyógyszerész nyitja meg Glória néven gyógyszerházát. Az 55 900. számú engedéllyel 1946. október 25-én Holicska István jogot kap, hogy az egykor Hermann János tulajdonát képező gyógyszerházát átvegye, mivel addigi tulajdonosa a háború idején ismeretlen helyre távozott. Grósz Ferdinánd gyógyszerész, miután visszatért a deportálásból, 1946 novemberében szintén jogot kapott, hogy az akkori Albina téren gyógyszerházát nyithasson. 1947. március 26-án az 1795. számú engedéllyel Sándor Zoltán gyógyszerésznek sikerült megnyitnia gyógyszerházát Angyal néven a Kossuth utca 97. szám alatt. Jogot kapott még Berekméri József, aki addig gyógyszerházből volt, és Elekes Imre gyógyszerész is, de ez utóbbinak már nem sikerült új gyógyszerházát nyitnia (44).

Nagyváradon 1946-ban Barta Dezső Szentháromság, Szabó Ferenc Atom, Tomcsik Jenő Isteni Gondviselés, Stern Miklós Sanitas néven nyit új gyógyszerházát, 1947-ben pedig Bonyhai Kálmán Aesculap, Gyödi István Városi gyógyszerháza, Bartha László Pax, majd Somogyi László Somogyi patika és Szabó Tivadar Apostol néven.

Temesváron 1947-ben már 46 gyógyszerháza működött.

Kolozsváron 1947-ben 23 új gyógyszerházát alapítottak s így számuk 46-ra emelkedett, 18 azonban csak rövid ideig, egy-két évig működött.

1947-től fokozatosan központi irányítás alá került a gyógyszerészeti szakma. Először 1948-ban a nagy gyógyszerraktárakat államosították (összesen 24-et), illetve összevonták állami tulajdonú raktárakká. 1948. június 11-én a gyárak, üzemek államosításával egy időben a kórházak is állami tulajdonba kerültek. Ugyanez év szeptemberében gyógyszerkereskedelmi vállalatokat hoztak létre Centrofarm néven, majd 1949. április 2-án a megyeközpontokban és a városokban államosítják a gyógyszerházakat a 134/1949. számú törvényrendelettel, a vidékieket pedig a 418/1952-es számú alapján fokozatosan 1952 és 1953 között (3). Ennek lebonyolítását a megyénként megalakított államosítási bizottságok (Comisiile Județene de Naționalizare) végezték, melynek tagjai közt volt a Román Munkás Párt (PMR) megyei szervezetének titkára, a megyei szakszervezeti bizottság

képviselője, a megye prefektusa, a rendőrség és az egészségügyi minisztérium képviselője. Ez a bizottság előző nap este 22 órakor gyűlt össze, ekkor dolgozták ki a végrehajtási tervet és másnap 14 óra 30 perckor közzétették hivatalosan az államosításra vonatkozó törvényrendeletet a rádióban, majd a sajtóban is (44).

Az államosítás váratlanul érte a gyógyszerértékesítőket, sok esetben már a reggeli nyitáskor várta őket a hatóság által kivezényelt bizottság, a nyilvántartási könyvek, a kassza, a szekrények lepecsételése után nyilatkozatot kellett adniuk arról, hogy más helyen nem raktároztak el gyógyszereket. Több esetben törvényszéki határozattal házkutatási engedélyt bocsátottak ki, amit a rendőrség végre is hajtott. A végleges megszüntetésre ítélt gyógyszerárakat bezárták és lepecsételték, a továbbra is működőkben pedig azonnali leltározás kezdődött s így minden ingóság, sőt a tulajdonos magántárgyai is az állam tulajdonába mentek át, az épület, a patika helyiségei, sőt a tulajdonos lakása is, amennyiben az a gyógyszerárral egy épületben volt. Új, megbízott gyógyszerész, aki máshol alkalmazottként dolgozott, vette át a vezetést. A gyógyszerárak nevét eltörölték, csak számmal jelölték, egy megyén belül 1-től 99-ig a „nyílt” körzetűeket, és 100-tól kezdve a „zárt”, vagyis a kórházi, a poliklinikai, a betegsegélyzői gyógyszerárakat. A polgári, nyilvános gyógyszerárak tulajdonosait beosztottként máshová helyezték, „kizsákmányoló” kategóriába sorolták, s így gyermekeik továbbtanulását is megakadályozták.

A gyökeres változások következtében szükségessé vált az egész gyógyszerári hálózat átszervezése. Az 1950. május 23-án megjelent 59 299. sz. határozat a gyógyszerárak működését szabályozta. 1957 és 1959 között több miniszteri rendelet és törvényrendelet (az 1365. sz. kormányhatározat – H.C.M. és a 2233., a 2850. sz. egészségügyi minisztériumi utasítás) jelent meg a gyógyszerári hálózat átszervezésére, különböző fokozatú „gyógyszerpontok” létrehozására, valamint „nyílt” és „zárt” körzetű gyógyszerárak működésére vonatkozólag. 1959. április 2-án – a gyógyszerárak államosításának tizedik évfordulóján – jelenik meg a 257. számú szabályzat, melynek 9 fejezete és 11 melléklete az egész gyógyszerári hálózat megreformálását írta elő, s ezzel érvényét veszítette a korábbi, 1950. évi határozat.

Ezzel a gyógyszerári hálózat történetében lezárult egy korszak. Csak negyven év után, 1990-ben indult meg a gyógyszerárak privatizációja, magánosítása, gomba módra jelentek meg új gyógyszerárak, de a régi tulajdonosok vagy azok örökösei még nem kapták vissza régi jogaikat, sem ingatlanjaikat.

* * *

Az erdélyi megyék és városok gyógyszerári hálózatának fejlődését az első gyógyszerárak megalapításától kezdve 1949-ig, az államosításig a 720 gyógyszerár kronológiai felsorolásából követhetjük (lásd 1. melléklet). Az évszámok a gyógyszerárak alapítására vonatkoznak. Működési, illetve megszűnési idejük nincs feltüntetve, így az egy adott helységben alapítottak száma nem minden esetben egyezik meg az egy időben párhuzamosan működő gyógyszerárak számával. A felhasznált forrásmunkákban egy-egy gyógyszerár alapítási éve nem volt mindig azonos, mivel egyesek a jogadományozást, mások a megnyitási évet adták meg, régebbi gyógyszeráraknál pedig a reáljog elismerésének évét tüntették fel. Emiatt pár év eltolódás lehetséges az alapítási év megjelölésében.

Az időrendi, valamint az összesítő táblázatokban a gyógyszerárral rendelkező helységeket a mai (2000. évi) közigazgatási rendszernek megfelelő megyébe soroltuk. A tágabb értelemben vett Erdély (beleértve a Partiumot és a Bánságot) ma 16 megyét ölel fel. Az adatok statisztikai értékelésénél is csak azoknak a helységeknél a gyógyszerári szerepelnek, melyek ebbe a tizenhat megyébe besorolhatók. Kivételesen a Hargita megyei gyógyszerárakhoz soroltuk be az eredetileg Erdélyhez tartozó, ma Bacău megyei Csíkygyimesbükköt és a jelenleg Neamț megyei Gyergyóbékást, mivel ebben a két kis faluban 1899-ben, illetve 1914-ben, tehát Trianon előtt alapítottak gyógyszerárat,

A nyilvántartásba vett 16 megyébe tartozó 720 gyógyszerárat alapítási évük szerint négy, ötvenéves periódusba csoportosítottuk. Ezt a 11. táblázat szemlélteti.

11. táblázat

Erdélyi megyék első nyilvános polgári gyógyszerteráának alapítási éve, helye és további gyógyszerteráainak száma

Megye jelzése	Gyógyszerterárral rendelkező helységek száma (időszakban)	A megye első gyógyszerteráának alapítási éve és helye	Gyógyszerterák száma a megyékben				
			1800-ig	1801-től 1850-ig	1851-től 1900-ig	1901 után	Összesen
AB	16 (1764–1936)	1764 Gyulafehérvár	5	4	11	5	25
AR	35 (1763–1936)	1763 Arad	2	11	24	28	65
BH	30 (1760–1947)	1760 Nagyvárád	5	7	17	48	77
BN	15 (1660–1945)	1660 Beszterce	2	1	10	12	25
BV	22 (1690–1935)	1690 Brassó	8	5	16	17	46
CJ	22 (1710–1947)	1710 Kolozsvár	5	4	19	49	77
CV	14 (1761–1935)	1761 Sepsiszentgyörgy	2	2	7	9	20
CS	24 (1789–1932)	1789 Lugos	2	4	19	12	37
HD	23 (1727–1937)	1727 Szászváros	2	3	14	14	33
HR	24 (1786–1939)	1786 Székelyudvarhely	1	3	13	15	32
MM	20 (1778–1935)	1778 Máramarossziget	4	2	11	18	35
MS	24 (1700–1947)	1700 Segesvár	6	3	19	27	55
SB	21 (1609–1936)	1609 Nagyszeben	10	6	9	16	41
SJ	17 (1759–1935)	1759 Szilágysomlyó	3	1	7	12	23
SM	20 (1747–1946)	1747 Nagykároly	2	9	14	17	42
TM	49 (1737–1936)	1737 Temesvár	6	14	32	35	87
Összesen			65	79	242	334	720
			9,03	10,97	33,61	46,39	100

A 11. táblázat adataiból kitűnik, hogy 1800-ig 65 gyógyszerterát alapítottak, és 1801 és 1850 között még tizenégyet, de 1851 és 1900 között már 3,72-ször többet, az 1900-tól az államosításig tartó periódusban (bár itt nem minden megyénél sikerült az összes adatot beszerezni) az új gyógyszerterák majdnem az összesek 50 %-át (46,38 %) teszik ki. Több megyénél a gyógyszerterák megnyitásának az üteme hasonló (Beszterce-Naszód, Maros, Szilágy).

A városok, községek, falvak népessége mindig meghatározó a gyógyszerteráalapítások szempontjából, egy adott helységben szaporodásuk arányos a lakosság számának növekedésével. Felmérésünk szerint a tizenhat megye területén 376 helységben volt gyógyszerterár, egyesekben egy-kettő, másokban tíz-húsz, sőt a nagyobb városokban, a megyeközpontokban ennél is több.

A helységeknek a gyógyszerterák száma szerinti besorolását a 12. táblázatban láthatjuk. Ebből is követhető az egyes megyék gyógyszerterákkal való ellátottsága.

A 12. táblázatban felsorolt adatokból a következőket figyelhetjük meg:

1. A mai Temes megye területén volt a legtöbb gyógyszerterárral rendelkező helység (49).
2. Négy megyének (Arad, Bihar, Kolozs és Temes) volt olyan városa, ahol a gyógyszerterák száma meghaladta a 20-at, és ugyancsak négy megyének 10-nél több gyógyszerterárral rendelkező városa volt (Brassó, Maros, Szeben és Szatmár) – ezek többnyire a megyeközpontok.
3. A gyógyszerterárral rendelkező helységek 70,93 %-ának csak egy gyógyszerterára volt.
4. 1949-ig csak 25 olyan helység volt Erdélyben, ahol az évek folyamán háromnál több gyógyszerterát működtettek.

A 13. táblázatban tizenkét városban követjük a gyógyszerteráalapítások ütemét ötvenévenként, vagyis számuk növekedését 1920-ig.

12. táblázat

Erdélyi megyék gyógyszerházzal rendelkező helységeinek száma a gyógyszerházak száma szerint

Megye jelzése	Időszak	Helységek száma, ahol gytár van	1	2	3	4	5	6–10	11–20	21–31	Gyűjtők száma a megyében
			gyógyszertárral rendelkező helységek száma								
AB	1764–1936	16	9	5	2	-	-	-	-	-	25
AR	1763–1936	35	26	7	1	-	-	-	-	1	65
BH	1760–1947	30	20	6	-	1	2	-	-	1	77
BN	1660–1945	15	10	3	1	-	-	1	-	-	25
BV	1690–1935	22	16	3	1	1	-	-	1	-	46
CJ	1710–1947	22	15	4	-	2	-	-	-	1	77
CS	1789–1932	24	19	2	1	1	-	1	-	-	37
CV	1761–1935	14	10	3	-	1	-	-	-	-	20
HD	1727–1937	23	16	4	3	-	-	-	-	-	33
HR	1786–1939	24	19	2	3	-	-	-	-	-	32
MM	1778–1935	20	13	4	1	-	1	1	-	-	35
MS	1700–1947	24	14	7	-	1	-	1	1	-	55
SB	1609–1936	21	15	3	-	1	1	-	1	-	41
SJ	1759–1935	17	12	4	1	-	-	-	-	-	23
SM	1747–1946	20	13	5	-	-	1	-	1	-	42
TM	1737–1936	49	40	6	2	-	-	-	-	1	87
16 megyében		376	267	68	16	8	5	4	4	4	720
Az összes helységhez viszonyítva %-ban		100	71,02	18,09	4,25	2,13	1,33	1,06	1,06	1,06	

13. táblázat

Városok, ahol 1920-ig háromnál több gyógyszerházat alapítottak

Megye jelzése	Város neve	Újonnan alapított gyógyszerházak száma időszakonként					
		1760-ig	1761-től 1800-ig	1801-től 1850-ig	1851-től 1900-ig	1901-től 1920-ig	Összesen
BV	Brassó	4	1	2	4	2	13
SB	Nagyszeben	2	3	-	1	1	7
TM	Temesvár	2	2	3	3	9	19
MS	Marosvásárhely	3	-	1	1	2	7
BH	Nagyvárad	1	3	1	3	8	16
CJ	Kolozsvár	1	1	3	3	3	11
BN	Beszterce	1	1	-	1	1	4
SB	Medgyes	1	2	1	-	-	4
SM	Nagykároly	1	-	1	2	-	4
SM	Szatmárnémeti	-	1	4	2	2	9
AR	Arad	-	1	3	5	4	13
MM	Máramarosziget	-	2	-	2	1	5

A gyógyszerterek számának gyarapodása, mint már említettük, a népesség függvénye, így ebből a település fejlettségére is lehet következtetni. A különböző időszakokban az egyes városok gyógyszerterainak száma nem egyenletesen nőtt, kiemelhető Brassó, ahol 1760-ig már négy gyógyszerterát alapítottak, míg Temesváron ez ideig két, Aradon pedig 1800-ig is csak egy gyógyszerter volt. Ennek magyarázata talán az, hogy a török uralom miatt a bányai városok fejlődése népesség szempontjából visszaszorított, később azonban ez a „lemaradás” bepótlódott, mert 1920-ban Temesvárnak már tizenkilenc gyógyszerterára van, Aradnak pedig tizenhárom.

A továbbiakban, a 14. táblázatban, hat nagyobb város (Arad, Kolozsvár, Marosvásárhely, Szatmárnémeti, Nagyvárad és Temesvár) gyógyszerterai hálózatának fejlődését mutatjuk be az 1787 és 1918 közötti népszámlálási adatok alapján, melyek a *Magyar Statisztikai Közleményekben* találhatók (45). Táblázatunkban a lakosság és a működő gyógyszerterek számán kívül az egy gyógyszerterára eső lakosok számát is megadtuk, és ebből látható, hogy a kezdeti nagyon különböző értékek után 1830-ban a hat város ellátottsága már megfelelő volt, többnyire nem haladta meg a törvények által megszabott 5000 lakos/gyógyszerter értéket. 1830 és 1900 között azonban Aradon, Kolozsváron, Nagyváradon a lakosok számának növekedését nem követték azonnal a gyógyszerterek, ezért ezekben a helységeken később az egy gyógyszerterára eső lakosok száma több volt, mint 5000. 1918-ban a helyzet már sokat javult, kivételt képez Kolozsvár városa, ahol bár tíz gyógyszerter működött ebben az évben, mégis az arány majdnem 6800, a legmagasabb a többi városhoz viszonyítva.

14. táblázat

Néhány nagyobb város gyógyszerterai hálózatának fejlődése 1918-ig

Marosvásárhely

Év	1787	1830	1857	1869	1880	1890	1900	1910	1918
Lakosság	5 196	6 000	11 217	13 018	13 192	14 575	17 717	25 517	30 015
Gyter száma	2	3	3	3	3	4	4	4	6
Lakos/ gyter	2 598	2 000	3 739	4 339	4 397	3 643	4 428	6 379	5 002

Kolozsvár

Év	1787	1830	1857	1869	1880	1890	1900	1910	1918
Lakosság	12 603	14 000	20 615	26 638	30 363	35 855	46 670	60 808	67 966
Gyter száma	2	3	4	4	5	7	8	10	10
Lakos/ gyter	6 301	4 666	5 153	6 659	6 072	5 122	5 833	6 080	6 796

Temesvár

Év	1787	1830	1857	1869	1880	1890	1900	1910	1918
Lakosság	9 242	14 652	22 507	32 233	33 694	39 884	49 624	72 555	79 956
Gyter száma	1	6	7	77	8	8	10	13	15
Lakos/ gyter	9 242	2 442	3 215	4 603	4 211	4 985	4 962	5 581	5 330

Szatmárnémeti

Év	1787	1830	1857	1869	1880	1890	1900	1910	1918
Lakosság	8 209	12 038	14 288	18 353	19 708	20 736	26 178	34 892	40 556
Gyter száma	1	3	4	4	4	4	7	7	8
Lakos/ gyter	8 209	4 012	3 572	4 588	4 927	5 184	3 740	4 984	5 069

Nagyvárad

Év	1787	1830	1857	1869	1880	1890	1900	1910	1918
Lakosság	9 790	18 091	22 443	28 698	31 324	38 557	47 018	64 169	71 769
Gyár száma	2	5	6	6	6	6	13	13	15
Lakos/ gyár	4 895	3 618	3 740	4 783	5 220	6 426	5 877	4 936	4 485

Arad

Év	1787	1830	1857	1869	1880	1890	1900	1910	1918
Lakosság	8 155	15 242	26 959	32 725	35 556	42 052	53 903	63 166	63 999
Gyár száma	1	3	4	6	6	8	9	10	13
Lakos/ gyár	8 155	5 080	6 739	5 454	5 926	5 256	5 989	6 316	4 923

Végül a 15. táblázat a 376 helységben alapított 720 gyógyszerár meggyenkénti megoszlását tartalmazza, felsorolva az egynél több gyógyszerárúró helységeket, ugyanakkor a megyék területén felállított gyógyszerárúrók számát, valamint a gyógyszerárúróval rendelkező helységek számát is.

15. táblázat

Gyógyszerárúrók és gyógyszerárúróval rendelkező helységek száma Erdélyben

Megye jelzése	Időszak	Helységek száma, ahol gyár volt	Össz gyárak száma a megyében	Helységek, ahol több gyárúró alapítottak		Helységek száma, ahol 1-1 gyár volt
				Helység neve	Gyárak száma	
AB	1764-1936	16	25	Nagyenyed	3	9
				Gyulafehérvár	3	
				Marosújvár	2	
				Bálázsfalva	2	
				Abrudbánya	2	
				Verespatak	2	
				Aranyosbánya	2	
AR	1763-1936	35	65	Arad	22	26
				Kisjenő	3	
				Újarad	2	
				Nagylak	2	
				Borosjenő	2	
				Kürtös	2	
				Pankota	2	
				Világos	2	
				Újszentanna	2	
BH	1760-1947	30	77	Nagyvárad	31	20
				Belényes	5	
				Nagyszalonta	5	
				Érmihályfalva	4	
				Margitta	2	
				Székelyhíd	2	
				Élesd	2	
				Tenke	2	
				Biharpüspöki	2	
				Szalacs	2	
BN	1660-1945	15	25	Beszterce	6	10
				Naszód	3	
				Bethlen	2	
				Borgóprund	2	
				Kékes	2	
BV	1690-1935	22	46	Brassó	17	16
				Fogarás	4	
				Barcarozsnyó	3	
				Kőhalom	2	
				Feketehalom	2	
				Zernest	2	

Megye jelzése	Időszak	Helységek száma, ahol gytár volt	Össz gytárak száma a megyében	Helységek, ahol több gytárat alapítottak		Helységek száma, ahol 1-1 gytár volt
				Helység neve	Gytárak száma	
CJ	1710–1947	22	77	Kolozsvár Torda Dés Bánffyhunrad Szamosújvár Aranyosgyéres Tordaszentlászló	46 4 4 2 2 2 2	15
CS	1789–1932	24	37	Lugos Resicabánya Karánsebes Orsova Oravicabánya	7 4 3 2 2	19
CV	1761–1935	14	20	Sepsiszentgyörgy Kézdivásárhely Kovászna Mikóújfalú	4 2 2 2	10
	1727–1937	23	33	Déva Petrozsény Szászváros Vajdahunrad Lupény Hátszeg Piski	3 3 3 2 2 2 2	16
HR	1786–1939	24	32	Székelyudvarhely Gyergyószentmiklós Maroshévíz Székelykeresztúr Csíkszereda	3 3 3 2 2	19
MS	1700–1947	24	55	Marosvásárhely Segesvár Szászrégen Marosludas Nyárádszereda Makfalva Dicsőszentmárton Ákosfalva Gernyeszeg Mezőrűcs	14 8 4 2 2 2 2 2 2 2	14
MM	1778–1935	20	35	Máramarossziget Nagybánya Felsővisó Magyarláros Kápolnokonostor Nagybocskó Szinérváralja	6 5 3 2 2 2 2	13
SB	1609–1936	21	41	Nagyszeben Medgyes Szászsebes Erzsébetváros Vizakna Szentágota	11 5 4 2 2 2	15
SJ	1759–1935	17	23	Zilah Szilágysomlyó Szilágycseh Csáki-erőd Vármező	3 2 2 2 2	12
SM	1747–1946	20	42	Szatmárnémeti Nagykároly Erdőszáda Tasnád Erdőd Nagysomkút Halmi	14 5 2 2 2 2 2	13

Megye jelzése	Időszak	Helységek száma, ahol gytár volt	Össz gytárak száma a megyében	Helységek, ahol több gytárat alapítottak		Helységek száma, ahol 1-1 gytár volt
				Helység neve	Gytárak száma	
TM	1737–1936	49	87	Temesvár	29	40
				Nagyszentmiklós	3	
				Zsombolya	3	
				Lippa	2	
				Detta	2	
				Temeskenéz	2	
				Csák	2	
				Buziás	2	
				Újpecs	2	

A táblázatokba foglalt adatokkal és azok összehasonlításával célunk az erdélyi gyógyszerterek feltérképezése és a gyógyszerügyi hálózat kiteljesedésének bemutatása volt, amit csak a teljesség igénye nélkül lehetett megvalósítani a régebbi források hozzáférhetetlensége és főleg hiánya miatt. Ennek ellenére így is tájékoztató áttekintés nyerhető az erdélyi megyékben és városokban alapított gyógyszerterek számáról, valamint a népességhez viszonyított arányokról.

Az erdélyi gyógyszerügyi hálózat több mint 250 év alatti fejlődését a történelmi körülmények, a lakosság száma, a közegészségügyi viszonyok és a gazdasági helyzet döntően befolyásolta, ezenkívül magának a gyógyszerésznek mint szakmának és tudományának a fejlődése is hatással volt rá, a gyógyszerészképzés megreformálása, az egyetemi szintű oktatás bevezetése, az okleveles gyógyszerészek számának növekedése szintén hozzájárult a fejlődéséhez.

Az erdélyi gyógyszerügyi hálózat kiteljesedésének, fejlődésének bemutatására szemelvényként három város (Temesvár, Nagyvárad, Marosvásárhely) és egy megye (Szilágy) gyógyszertereit és gyógyszerészeit mutatjuk be a területükön megalapított első gyógyszerterektől kezdve 1949-ig, a magántulajdonú nyilvános polgári gyógyszerterek államosításáig. A három város és a megye kiválasztása személyes okokból önkényesen és szubjektíven történt.

A kiválasztott három városhoz személyesen kötődöm, Temesvár a szülővárosom, Nagyváradon nevelkedtem, Marosvásárhelyen lettem gyógyszerész, és szakmai tevékenységem is e városhoz kötődik. Szilágy megye kiválasztásának indoka pedig az Erdélyi Múzeum-Egyesület Orvostudományi Szakosztályának 2001. április 20–21-én tartott évi tudományos ülésszaka. Erre az alkalomra az egykori gyógyszerészek emléke előtt tisztelegve állítottam össze a megye gyógyszertereiről, gyógyszerészeiről egy előadást.

A példaként kiválasztott városok különböző földrajzi elhelyezkedése révén, egy bánági, egy partiumi és egy erdélyi város gyógyszerterainak bemutatásával talán képet alkothatunk az egész terület gyógyszerügyi hálózatáról.

Irodalomjegyzék

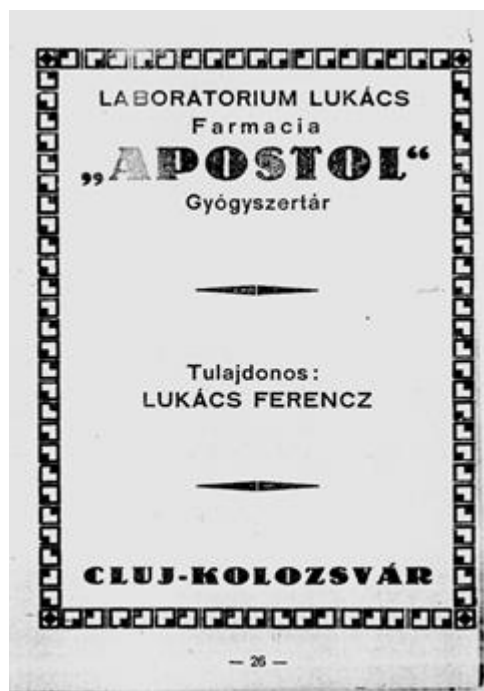
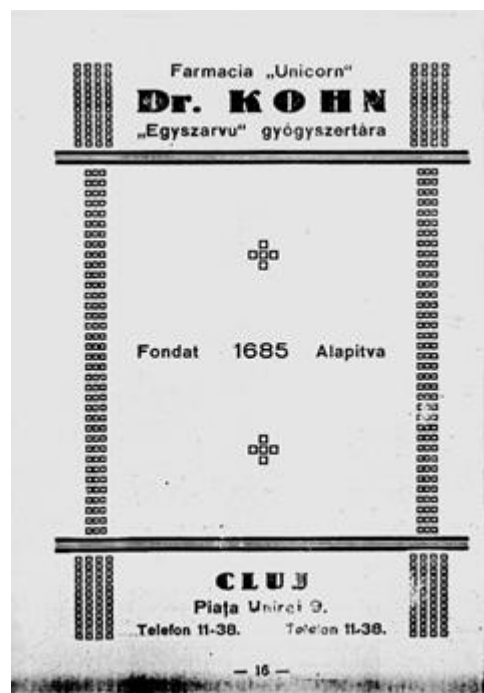
1. Baradlai J., Bársony E.: *A magyar gyógyszerészet története*. I.–II. kötet. A Magyarországi Gyógyszerész-Egyesület kiadása, Budapest 1930.
2. Csaplovics J.: *A Magyar Ország patikákról*. Tudományos Gyűjtemény 6. 79–87 (1822).
3. Csirák Cs. (szerk.): *Otthonom Szatmár megye*. Szatmári füzetek 6. Egészségügy-történeti dolgozatok. Szent-Györgyi Albert Társaság kiadása, Szatmárnémeti 1997. 103–145. o.
4. Demkó K.: *A Magyar Orvosi Rend története tekintettel a gyógyászati intézmények fejlődésére Magyarországon a XVIII. sz. végéig*. Dobrovsky és Franke kiadása, Budapest 1894. 485–500. o.
5. Fabritius G.: *Beiträge zur Geschichte der deutschen Apotheken und Apotheker in Siebenbürgen*. Deutscher Apotheker Verlag, Stuttgart 1986.
6. Gálffy J.: *Contribuții la istoria medico-sanitară a regiunii miniere din Banat*. Teză de doctorat. IMF Tg. Mureș 1974.
7. Geml J.: *A gyógyszerügyi jog adományozása és a temesvári gyógyszerterek*. Különlenyomat a Városi Közlöny 1907. július 7-i számából. 255–303. o.
8. Gheorghiu E.: *Pagini din trecutul farmaciei românești*. Ed. Medicală, București 1967.

9. Gusbeth E.: *Brassó egészségügyi viszonyai a XIX. században*. In: *Adatok Brassó szabad királyi város monográfiájához*. A Magyar Orvosok és Természetvizsgálók XXVI. vándorgyűlése alkalmából a vándorgyűlés tagjainak emlékül Brassó városa. Közművelődés RT., Brassó 1892.
10. Illés L. (szerk.): *Magyar- és Erdélyország összes gyógyszerészeinek névtára a leghitelesebb adatok nyomán*. Vác 1874.
11. Katona Zs.: *Észrevételek „A gyógyszertárak szaporítása az Osztrák birodalomban” c. közleményre és visszhangra*. Gyógyszerészi Hetilap 1, 24, 382–387 (1862).
12. Koritsánszky O., Löcherer T. (szerk.): *Gyógyszerészek Évkönyve XX. évfolyam 1940*. A Gyógyszerészi Közlöny kiadása, Budapest 1940. 674–689. o.
13. Lipan V.I.: *Farmacia românească în date*. UNI-Druck, Braunschweig 1990.
14. Maior O.: *Contribuții la farmaco-istoria Transilvaniei. Oficinele județului Sibiu*. Teză de doctorat. IMF Tg. Mureș 1979.
15. Mermeze Gh.: *Istoricul farmaciilor din Oradea. Evoluția lor în cadrul altor instituții sanitare*. Teză de doctorat. IMF Tg. Mureș 1985.
16. Molitórish P. (szerk.): *Almanachul farmaceutic – Gyógyszerészek zsebnaptára*, Cluj–Kolozsvár 1923; Almanach 1937. Tip. Universal S.A, Cluj.
17. Nagy J. (szerk.): *Gyógyszerészek címtára és zsebnaptára 1921. évre*. A szerző kiadása, Marosvásárhely 1921.
18. Nagy S. (szerk.): *Almanachul Farmaciștilor din România – Romániai Gyógyszerészek zsebnaptára 1924*; II. évf. 1925; III. évf. 1926; IV. évf. 1927. A szerző kiadása, Cluj–Kolozsvár.
19. Parádi F.: *A gyógyszerészek elhelyezkedési lehetőségei*. Erdélyi Fiatalok (Kolozsvár) 8, 4, 4–6 (1937).
20. Parádi F.: *Szabad pályák érettségizettek számára. Gyógyszerészeti pálya*. Erdélyi Fiatalok (Kolozsvár) 9, 2, 15–18 (1939).
21. Perczel D.: *1896. évi közegészségügyi jelentésből*. Gyógyszerészi Hetilap 36, 53, 843 (1897. december 24.).
22. Pop A.: *Farmacii publice orădene în perioada 1880–1919*. Crisia (Muzeul județean Bihor) 26–27, 131–154 (1997).
23. Pozsonyiné-Gyüre Ágnes: *A gyógyszerészetre vonatkozó törvények fejlődése Magyarországon*. Gyógyszerészet 38, 3, 193–195 (1994. március).
24. Réthelyi J. (szerk.): *A gyógyszerészet jogszabályainak kompendiuma*. Athenaeum Irodalmi és Nyomdai RT., Budapest [1926].
25. Róthschnek V. E. (szerk.): *A Debreceni – Biharmegyei Gyógyszerész-Testület és az Általános Magyarországi Gyógyszerész Egylet III. kerület, IV. járás gyógyszertárai*. Kiadja a Testület. Debrecen 1882. 142–168. o.
26. Schédy S. (szerk.): *A magyar gyógyszerészetre vonatkozó törvények és szabályok gyűjteménye, tekintettel a hazai gyógyszerészek reformtörekvéseire*. Gyógyszerészi Hetilap kiadása, Budapest 1887.
27. S. Nagy L.: *Az alkalmazott gyógyszerészek társadalmi helyzete*. Pharmaco Courrier (Kolozsvár) 5, 10 (1926. október).
28. Szánthó J.: *Egészségügyi kalauz, vagyis Magyarország összes orvosai, állatorvosai és gyógyszerészei statisztikája, cím és névkönyve*. Pesti Könyvnyomda RT., Budapest 1882.
29. Sztankai I.: *A gyógyszerészetre és a budapesti gyógyszertárakra vonatkozó adatok*. Budapest 1935. 45–63. o.
30. Varga L.: *A közegészségügy rendezése és helyzete hazánkban a múlt évszázad utolsó negyedében*. Comm. Bibl. Hist. Med. Hung. Supplement 1, 88–92 (1962).
31. Varságh Z.: *Hogyan oszlanak meg Magyarország gyógyszertárai*. Gyógyszerészi Hetilap 42, 842 (1903); 43 (1894); 46 (1907); 49 (1910); 51 (1912).
32. Varságh Z.: *Százéves összehasonlítás*. Gyógyszerészi Hetilap 72, 14, 240–242 (1933. augusztus 15.).
33. *** *Almanachul Farmaceutic – Gyógyszerészi Évkönyv 1929, 1930, 1934*. Szerkeszti és kiadja a Buletinul Farmaciștilor szerkesztősége és kiadóhivatala, Tip. Deutscher Bote, Cluj.

34. *** *Belügyminisztérium Közleménye. Pharmacia – Gyógyszerész Újság (Kolozsvár) II. évf. 11. sz. (1921. szeptember 1.).*
35. *** *Erdély gyógyszerári statisztikája. Gyógyszerészi Szemle 5, 30, 309–310 (1940. július 27.).*
36. *** *263 erdélyi gyógyszerár tér haza 1940. augusztus 30-án! Gyógyszerészi Szemle 5, 36, 372–375 (1940. szeptember 7.).*
37. *** *A gyógyszeráraknak a lakók számához viszonya. Gyógyszerészi Hetilap 1, 18, 284 (1862. május 1.).*
38. *** *A közegészségügyi törvény 114–139-ik törvénycikkének módosítása, vonatkozással a gyógyszerárakra és drogériákra. Almanach Farmaceutic 1927. 55–73. o.*
39. *** *A m. kir. belügyminiszter 1894. évi közegészségügyi jelentéséből. Gyógyszerészi Közlöny 11, 665–667 (1895).*
40. *** *Magyarország közegészségügyi állapota 1883-ban. Gyógyszerészi Hetilap 25, 37, 688 (1886).*
41. *** *A magyarországi gyógyszerárak kimutatása. A m. kir. belügyminiszter 1897. évről szóló közegészségügyi jelentéséből. Gyógyszerészi Közlöny 14, 42, 675 (1898. október 16.).*
42. *** *Magyarország gyógyszerári statisztikája 1914 végén. Gyógyszerészi Közlöny 31, 1, 21 (1915).*
43. *** *Megdőböntő adatok a gyógyszerárak túlszaporodásáról. Gyógyszerészi Hetilap 46, 52, 847 (1907. december).*
44. *** *Románia Országos Levéltára. Maros Megyei Igazgatóság. Alap 1152. Farmacii din Tg. Mureş; Alap 2. PCR – comitetul judeţean Mureş, dosszié 114: a gyógyszerárak államosításával kapcsolatos utasítások, jegyzőkönyvek, névsorok, bizottságok.*
45. *** *Magyar Statisztikai Évkönyvek. Új folyam, VI. évf. – L. évf. Budapest 1898–1942.*
46. *** *A visszatért Erdély gyógyszerári statisztikája. Gyógyszerészi Közlöny 56, 36, 516 (1940. szeptember 7.).*
47. *** *Az Erdélyi és Bánati Tagozat évi közgyűlése (Sinaia 1922. jún. 8–12.). Főtitkári beszámoló. Pharmacia – Gyógyszerész Újság 3. évfolyam (1922. július 1.).*

2. ábra Kolozsvári gyógyszertárakat hirdető reklámok
(Cluj-Kolozsvár-Klausenburg orvosainak címtárából, 1933)

1. melléklet

Erdélyi nyilvános polgári gyógyszerárak alapításának időrendje

	Város	M	Név		Város	M	Név
1609	Nagyszeben	SB	Fekete Medve	1786	Székelyudvarhely	HR	Oroszlán
1660	Beszterce	BN	Fekete Sas	1787	Nagybánya	MM	Arany Sas
1690	Brassó	BV	Arany Pelikán	1788	Szamosújvár	CJ	Szentháromság
1696	Brassó	BV	Arany Oroszlán	1789	Erzsébetváros	SB	Szarvas
1700	Segesvár	MS	Korona	1789	Lugos	CS	Fehér Sas
1704	Nagyszeben	SB	Fekete Sas	1790	Abrudbánya	AB	Bányász
1710	Kolozsvár	CJ	Szent György	1790	Dés	CJ	Fortuna
1720	Brassó	BV	Fekete Sas	1792	Nagyvárad	BH	Magyar Korona
1727	Szászváros	HD	Arany Oroszlán	1794	Gyulafehérvár	AB	Csillag
1733	Brassó	BV	Szerecsen	1794	Temesvár	TM	Segítő Szűz Mária
1733	Marosvásárhely	MS	(ismeretlen – városi) ?	1794	Temesvár	TM	Fekete Sas
1734	Medgyes	SB	(ismeretlen)	1794	Zilah	SJ	Mérleg
1737	Temesvár	TM	Gránátalma	1795	Csák	TM	Szent Háromság
1738	Fogaras	BV	Őrangyal	1795	Nagyszeben	SB	Császári Sas
1740	Temesvár	TM	Szentháromság	1796	Felsőbánya	MM	Megváltó
1747	Nagykároly	SM	Fekete Sas	1796	Szilágycseh	SJ	Egyszarvú
1752	Marosvásárhely	MS	Arany Szarvas	1796	Oravicabánya	CS	Fekete Sas
1755	Segesvár	MS	Sas	1796	Újarad	AR	Szentháromság
1759	Szilágysomlyó	SJ	Szentháromság	1797	Szászsebes	SB	Angyal
1760	Marosvásárhely	MS	Magyar Korona	1798	Nagyvárad	BH	Arany Sas
1760	Medgyes	SB	Fekete Sas	1798	Székelyhid	BH	Szarvas
1760	Nagyvárad	BH	Gránátalma	1798	Zalatna	AB	Megváltó
1761	Sepsiszentgyörgy	CV	Magyar Korona	1801	Brassó	BV	Arany Korona
1762	Nagyszeben	SB	Korona	1805	Belényes	BH	Kígyó
1763	Arad	AR	Magyar Korona	1805	Lovrin	TM	Megváltó
1764	Gyulafehérvár	AB	Megváltó	1805	Verespatak	AB	Üdvözítő
1767	Szatmárnémeti	SM	Magyar Korona	1806	Nagyszentmiklós	TM	Szentháromság
1772	Brassó	BV	Fehér Templom	1807	Medgyes	SB	Korona
1772	Déva	HD	Holló	1807	Zombolya	TM	Szentháromság
1772	Kóhalom	BV	Arany Sas	1808	Barcarozsnyó	BV	Remény
1772	Nagyenyed	AB	Arany Csillag	1810	Berethalom	SB	Isteni Gondviselés
1773	Beszterce	BN	Minerva	1811	Nagybánya	MM	Magyar Korona
1773	Nagyvárad	BH	Arany Kereszt	1811	Temesvár	TM	Magyar Király
1775	Fogaras	BV	Hygieia	1812	Kolozsvár	CJ	Hunyadi Mátyás
1775	Kolozsvár	CJ	Egyszarvú	1812	Marosvásárhely	MS	Szent Lélek
1778	Máramarossziget	MM	Kígyó	1812	Pankota	AR	Szentháromság
1780	Nagykomlós	TM	Szent István	1812	Szatmárnémeti	SM	Szentháromság
1780	Nagyszeben	SB	Oroszlán	1812	Szatmárnémeti	SM	Megváltó
1781	Máramarossziget	MM	Szerecsen	1813	Arad	AR	Angyal
1783	Medgyes	SB	Isten Szeme	1813	Facsád	CS	Megváltó
1784	Kézdivásárhely	CV	Magyar Korona	1813	Szatmárnémeti	SM	Megváltó
1784	Torda	CJ	Arany Szarvas	1813	Temesvár	TM	Szentháromság

	Város	M	Név
1815	Szentágota	SB	Szent Ágnes
1815	Vinga	TM	Segítő Mária
1817	Balászfalva	AB	Megváltó
1818	Csene	TM	Mária Segítség
1818	Szerdahely	SB	Isten Szeme
1818	Tasnád	SM	Arany Oroszlán
1819	Bánffyahunyad	CJ	Szarvas
1819	Nagyvárad	BH	Oroszlán
1820	Segesvár	MS	Korona
1821	Brassó	BV	Szerecsen
1822	Magyarpécsk	AR	Megváltó
1822	Nagykároly	SM	Magyar Király
1824	Arad	AR	Szentháromság
1825	Margitta	BH	Arany Szarvas
1825	Máriaradna	AR	Megváltó
1827	Barót	CV	Magyar Korona
1827	Gyergyó-szentmiklós	HR	Arany Sas
1827	Karánsebes	CS	Fekete Sas
1827	Orsova	CS	Szent Ignác
1828	Dicsőszenmárton	MS	Arany Oroszlán
1830	Gyulafehérvár	AB	Szent István
1830	Körösbánya	HD	(SCHIESSL ALBERT)
1830	Nagyszalonta	BH	Magyar Korona
1830	Szinérváralja	MM	Megváltó
1831	Kisjenő	AR	Fehér Oroszlán
1832	Bogsánbánya	CS	Szentháromság
1832	Nagydisznód	BV	Binder patika
1832	Nagysink	SB	Binder patika
1832	Újszentanna	AR	Szentháromság
1832	Vajdahunyad	HD	Fekete Sas
1833	Székelykeresztúr	HR	Székelycimer
1833	Újpécs	TM	Szentháromság
1834	Simánd	AR	Fekete Sas
1834	Szatmárnémeti	SM	Gránátalma
1835	Kolozsvár	CJ	Isteni Gondviselés
1835	Temesrékás	TM	Oroszlán
1836	Arad	AR	Isteni Gondviselés
1836	Detta	TM	Szent Anna
1836	Nagylak	AR	Szentháromság
1837	Billéd	TM	Szentháromság
1837	Csikszereda	HR	Fekete Sas
1837	Élesd	BH	Remény
1837	Gyorok	AR	Szent István
1838	Bihardiószeg	BH	Hajnal

	Város	M	Név
1839	Temesvár	TM	Szent Miklós
1842	Érmihályfalva	BH	Sas
1843	Teke	BN	Isten Szeme
1844	Nagyenyed	AB	Bethlen Gábor
1844	Perjámos	TM	Isten Szeme
1845	Buziásfürdő	TM	Nádor
1845	Halmi	SM	Oroszlán
1845	Kolozsvár	CJ	Szentháromság
1845	Szilágycseh	SJ	Megváltó
1845	Vizakna	SB	Szent László
1846	Erdőd	SM	Megváltó
1846	Hátszeg	HD	Fekete Sas
1847	Sárközüjlak	SM	Isteni Gondviselés
1848	Brassó	BV	Remény
1848	Kézdivásárhely	CV	Mátyás Király
1851	Nagykároly	SM	Szentháromság
1851	Naszód	BN	Szent Terézia
1852	Borosjenő	AR	Megváltó
1852	Szászváros	HD	Fekete Medve
1854	Magyarláros	MM	Szarvas
1854	Nagyhalmagy	AR	Megváltó
1855	Nagybocskó	MM	Teremtő
1855	Tenke	BH	Megváltó
1856	Nagyselyk	SB	Megváltó
1856	Nagyvárad	BH	Szent László
1856	Felsővisó	MM	Isteni Gondviselés
1856	Segesvár	MS	Oroszlán
1856	Szászrégen	MS	Sas
1856	Torda	CJ	Védangyal
1858	Arad	AR	Szent István
1858	Avasfelsőfalu	SM	Megváltó
1858	Csernátfalva	BV	Arany Kereszt
1858	Resicabánya	CS	Megváltó
1859	Karánsebes	CS	Megváltó
1860	Csermő	AR	Megváltó
1860	Stájerlak	CS	Szentháromság
1861	Aknasugatag	MM	Gr. Széchenyi István
1861	Lugos	CS	Szűz Mária
1861	Sepsiszentgyörgy	CV	Szent István Király
1861	Székelyudvarhely	HR	Gr. Mikó Imre
1861	Szilágysomlyó	SJ	Megváltó
1862	Bozovics	CS	Isteni Gondviselés
1862	Kürtös	AR	Isteni Gondviselés
1862	Mócs	CJ	Magyar Korona
1862	Soborsin	AR	Szentháromság

	Város	M	Név
1862	Világos	AR	Isteni Gondviselés
1862	Zsibó	SJ	Remény
1863	Bethlen	BN	Megváltó
1863	Brassó	BV	Őrangyal
1863	Stájerlak	CS	Szentháromság
1864	Érendréd	SM	Magyar Korona
1864	Kovászna	CV	Isteni Gondviselés
1864	Marosludas	MS	Angyal
1864	Nagysomkút	SM	Sólyom
1865	Marosújvár	AB	Fekete Sas
1866	Szászlekence	BN	(SCHEINDT H.)
1867	Arad	AR	Megváltó
1867	Barcarozsnyó	BV	Remény
1867	Brassó	BV	Hygieia
1867	Fogarás	BV	Aesculap
1867	Hídalmás	CJ	Magyar Korona
1867	Parajd	HR	Hygieia
1867	Prázmár	BV	Apolló
1867	Szamoskrassó	SM	Remény
1869	Földvár	BV	Aesculap
1870	Alvinc	AB	Megváltó
1870	Feketehalom	BV	Remény
1870	Kraszna	SJ	Borostyánkoszorú
1870	Máramarossziget	MM	Mátyás Király
1870	Merczyfalva	TM	Segítő Szűz Mária
1870	Nagyszalonta	BH	Remény
1870	Óradna	BN	Aesculap
1870	Zilah	SJ	Oroszlán
1871	Csatád	TM	Szent József
1871	Csikszentmárton	HR	Attila
1871	Gyergyóditró	HR	Korona
1871	Herkulesfürdő	CS	Herkules
1871	Petrozsény	HD	Angyal
1871	Ruszkabánya	CS	Megváltó
1871	Tövis	AB	Minerva
1871	Újmoldova	CS	Hygieia
1872	Marosillye	HD	Kereszt
1872	Szászrégen	MS	Oroszlán
1872	Torda	CJ	Remény
1872	Varjas	TM	Isten Anyja
1873	Szelistye	SB	Hygieia
1873	Temesvár	TM	Szentháromság
1874	Borgóprund	BN	Őrangyal
1874	Kolozsvár	CJ	Mátyás Király
1874	Szemlak	AR	Remény

	Város	M	Név
1874	Újegyháza	SB	Fekete Sas
1875	Hátszeg	HD	Arany Csillag
1875	Hegyközpályi	BH	Angyal
1875	Mezőörményes	CJ	Szűz Mária
1875	Nagyborosnyó	CV	Csillag
1875	Nyárádszereda	MS	Remény
1876	Felvinc	AB	Korona
1876	Kőhalom	BV	Korona
1877	Máslak	TM	(SIPOS ÖDÖN)
1878	Borossebes	AR	Gr. Széchenyi István
1878	Erdőszentgyörgy	MS	Angyal
1878	Kékes	BN	Őrangyal
1878	Szászabánya	CS	Szűz Mária
1878	Szászsebes	SB	Sas
1879	Csákgorbó	SJ	Héhegy
1879	Mehádia	CS	(FÜREDI JÁNOS)
1879	Mezőbánd	MS	Megváltó
1879	Nagyszeben	SB	Genfi Kereszt
1879	Óbesenyő	TM	Megváltó
1879	Öthalom	AR	Szűz Mária
1880	Algyógyfalu	HD	Megváltó
1880	Déva	HD	Őrangyal
1880	Gátalja	TM	Sas
1880	Gyergyótölgyes	HR	Mátyás Király
1880	Gyertyámos	TM	Megváltó
1880	Honctő	AR	Szűz Mária
1880	Kolozs	CJ	Szent György
1880	Lippa	TM	Irisz
1880	Magyarigen	AB	Isteni Gondviselés
1880	Nagyilonda	SJ	Szarvas
1880	Nagyzsám	TM	Szűz Mária
1880	Radnót	MS	Korona
1881	Bátos	MS	Oroszlán
1881	Dragomérfalva	MM	Magyar Korona
1881	Liebling	TM	Szentháromság
1881	Torockó	AB	Remény
1882	Abrudbánya	AB	Őrangyal
1882	Beszterce	BN	Korona
1882	Csikszépvíz	HR	Korona
1882	Felek	SB	Szentháromság
1882	Hadad	SM	Isteni Gondviselés
1882	Kisbecskerek	TM	Szent István
1882	Topánfalva	AB	Aesculap
1883	Aranyosgyéres	CJ	Isteni Gondviselés
1883	Bihar	BH	Megváltó

	Város	M	Név
1883	Gyalu	CJ	Kígyó
1883	Nagyősz	TM	Szentháromság
1883	Szaniszló	SM	Őrangyal
1883	Temesgyarmat	TM	Védangyal
1884	Alsójára	CJ	Remény
1884	Berettyószéplak	BH	Megváltó
1884	Dobra	HD	Őrangyal
1884	Stájerlak-Anina	CS	(KÖRNYEY KORNÉL)
1884	Szakálháza	TM	Szentháromság
1884	Szalárd	BH	Remény
1884	Szászkézd	MS	Aranypillangó
1884	Terego	CS	Megváltó
1885	Belényes	BH	Őrangyal
1885	Brassó	BV	Arany Kereszt
1885	Csikkarcfalva	HR	Őrangyal
1885	Görgény-szentimre	MS	Korona
1885	Kolozsvár	CJ	Őrangyal
1885	Köröstarján	BH	Gondviselés
1885	Magyargyerő-monostor	CJ	Igazság
1885	Mezőtelegd	BH	Szent István
1885	Németszentpéter	TM	Isten Anyja
1885	Piski	HD	Kettős Kereszt
1885	Temeskenéz	TM	Arany Kereszt
1885	Temesvár	TM	Kereszt
1885	Vaskoh	BH	Szentháromság
1886	Bánlak	TM	Megváltó
1886	Bél	BH	Arany Kereszt
1886	Bereck	CV	Védanya
1886	Kapnikbánya	SM	Szent Lélek
1886	Kápolnokmonostor	MM	Szent Lélek
1886	Királydaróc	SM	Szentháromság
1886	Retteg	BN	Remény
1886	Végvár	TM	Magyar Király
1887	Boica	HD	Őrangyal
1887	Erdőszáda	SM	Oroszlán
1887	Kákófalva	CS	Szűz Mária Anyja
1887	Magyarcséke	BH	Remény
1887	Oravicabánya	CS	Szent György
1887	Páncélcseh	CJ	Szentháromság
1887	Temesség	TM	Őrangyal
1887	Uzon	CV	Remény
1888	Arad	AR	Szűz Mária
1888	Bánffyhungad	CJ	(NAGY MIKLÓS)

	Város	M	Név
1888	Csák	TM	Arany Kereszt
1888	Dés	CJ	Szent Ferenc
1888	Etéd	HR	Magyar Korona
1888	Nagytalmács	SB	Vöröstorony
1888	Oláhszentgyörgy	BN	Arany Kereszt
1888	Resinár	SB	Megváltó
1888	Sárafalva	TM	Remény
1889	Arad	AR	Arany Kereszt
1889	Feltót	AR	Őrangyal
1889	Hosszúfalu	BV	Arany Korona
1889	Marosvásárhely	MS	Arany Kereszt
1890	Bonchida	CJ	Isteni Gondviselés
1890	Brád	HD	Szent György
1890	Brassó	BV	Medve
1890	Homoródoklánd	HR	Remény
1890	Nagyszentmiklós	TM	Arany Kereszt
1890	Resicabánya	CS	Segítő Boldogasszony
1890	Szalacs	BH	Magyar Korona
1890	Zernest	BV	Szentháromság
1891	Hosszúaszó	AB	Szent György vitéz
1891	Kiszető	TM	Szűz Mária segedelme
1891	Kristyor	HD	Tizenkét Apostol
1891	Maroshévíz	HR	Magyar Korona
1891	Nagyvárad	BH	Őrangyal
1891	Zombolya	TM	Őrangyal
1892	Kápolnokmonostor	MM	Szűz Mária
1892	Nagylak	AR	Nagylakváros
1892	Székudvar	AR	Szent István
1892	Tatrag	BV	Őrangyal
1892	Temesmóra	TM	Gábor Arkangyal
1892	Temesvár	TM	Szent István Király
1892	Újarad	AR	Angyal
1893	Alsószopor	SM	Őrangyal
1893	Csucs	CJ	Magyar Korona
1893	Höltővény	BV	Hősvár
1893	Marosborsa	AR	Szent István
1893	Nagyzerénd	AR	Őrangyal
1893	Nándorhegy	CS	Arany Kereszt
1893	Ópécska	AR	Isteni Gondviselés
1893	Sárkány	BV	Hygieia
1893	Szatmárnémeti	SM	Szent István
1894	Aranyosbánya	AB	Remény
1894	Bogáros	TM	Isteni Gondviselés
1894	Bonyha	MS	Isteni Gondviselés

	Város	M	Név
1894	Borsa	MM	Magyar Király
1894	Gyergyóalfalu	HR	Őrangyal
1894	Kolozsvár	CJ	Remény
1894	Lupény	HD	Fehér Kereszt
1894	Nagybárd	BH	Remény
1894	Nagyjécsa	TM	Megváltó
1894	Puj	HD	Megváltó
1894	Székelykeresztúr	HR	Megváltó
1894	Zágon	CV	Mikes Kelemen
1894	Zsidve	AB	Őrangyal
1895	Alsócernáton	CV	Fehér Kereszt
1895	Déda	MS	Remény
1895	Gyalár	HD	Bányász
1895	Körösbökény	AR	Őrangyal
1895	Magyarrégen	MS	(VERES ÁRPÁD)
1895	Máramarossziget	MM	Őrangyal
1895	Nagyvárad	BH	Szent István
1895	Szentandrás	TM	Szent József
1896	Arad	AR	Szent Erzsébet
1896	Gernyeszeg	MS	Megváltó
1896	Makfalva	MS	Megváltó
1896	Marosberkes	AR	Megváltó
1896	Szováta	MS	Megváltó
1897	Dognácska	CS	Szűz Mária
1897	Egeres	CJ	Segítő Mária
1897	Nagykároly	SM	Angyal
1897	Nagysajó	BN	Őrangyal
1897	Szákul	CS	Őrangyal
1897	Szatmárnémeti	SM	Őrangyal
1898	Ákosfalva	MS	Fehér Szarvas
1898	Temesvár	TM	Arany Kereszt
1899	Bálint	CS	Fekete Sas
1899	Csikgyimesbükk	HR	Mátyás Király
1900	Alsóárpás	SB	Beteljesülés
1900	Berzaskza	CS	Őrangyal
1900	Móricföld	CS	Szent Antal
1900	Szatmárhegy	SM	Őrangyal
1900	Tordaszentlászló	CJ	Szent Dávid
1901	Nagyajta	CV	Remény
1901	Nagyvárad	BH	Kígyó
1902	Temesvár	TM	Szent György
1902	Valkány	TM	Gondviselés
1902	Várboksán	CS	Salvator
1903	Balavásár	MS	Gondviselés
1903	Hosszúmező	MM	(KOSINSZKY SÁNDOR)

	Város	M	Név
			SÁNDOR)
1903	Máramarossziget	MM	Szent Erzsébet
1903	Nagybánya	MM	Bánya
1903	Nagyszeben	SB	Angyal
1903	Temesvár	TM	Angyal
1903	Temesvár	TM	Szerecsen
1904	Gyanta	BH	Őrangyal
1904	Homoródszent-márton	HR	Remény
1904	Nagyilva	BN	(CZÉKELY FRIGYES)
1904	Nagysármás	CJ	Angyal
1904	Vulkán	HD	Szent Borbála
1905	Cséffa	BH	Megváltó
1905	Dicsőszentmárton	MS	Őrangyal
1905	Lugos	CS	Bánát
1905	Petrozsény	HD	Magyar Korona
1905	Sajtény	AR	Megváltó
1905	Temeskenéz	TM	Megváltó
1905	Törösvár	BV	Salvator
1906	Kolozsvár	CJ	Megváltó
1906	Lippa	TM	Isteni Gondviselés
1906	Nagyvárad	BH	Csillag
1907	Belényes	BH	Őrangyal
1907	Csikszereda	HR	Hazánk Védasszonya
1907	Érmihályfalva	BH	Kígyó
1907	Marosújvár	AB	Őrangyal
1907	Nagyvárad	BH	II. Rákóczi Ferenc
1907	Székelyhid	BH	Védangyal
1907	Temesvár	TM	Szent Antal
1908	Botfalu	BV	Zöld Kereszt
1908	Erzsébetváros	SB	Erzsébet
1908	Fugyivásárhely	BH	Angyal
1908	Gyergyószent-miklós	HR	Kereszt
1908	Nagyvárad	BH	Madonna
1908	Szászrégen	MS	Őrangyal
1909	Arad	AR	Iris
1909	Aranyosmeggyes	SM	Angyal
1909	Havasmező	MM	Kálvin
1909	Krasznabéltek	SM	Szent László
1909	Kudzsir	HD	Segítő Mária
1909	Szilágynagyfalu	SJ	Gondviselés
1909	Nagyszalonta	BH	Arany János
1909	Nagyvárad	BH	Mátyás Király
1909	Petrillalónya	HD	Szent László

	Város	M	Név
1910	Szászsebes	SB	Oroszlán
1910	Deményháza	MS	Üdvözítő
1910	Nagytopoly	TM	Megváltó
1911	Szatmárnémeti	SM	Sas
1911	Apahida	CJ	Isteni Gondviselés
1911	Báza	SB	Őrangyal
1911	Nagyvárad	BH	Megváltó
1912	Arad	AR	Turul
1912	Garabos	TM	Őrangyal
1912	Keresztényfalva	BV	Sas
1912	Nagyvárad	BH	Diana
1912	Nagyvárad	BH	Szent Antal
1913	Biharpüspöki	BH	Remény
1913	Maroshévíz	HR	Madonna
1913	Ószentanna	AR	Isteni Gondviselés
1913	Pésczak	TM	(ÚJFALUSSY GYŐZŐ)
1913	Sepsiszentgyörgy	CV	Szent György
1913	Temesvár	TM	Salvator
1913	Vármező	SJ	Szent Antal
1914	Avasújváros	SM	Csillag
1914	Beszterce	BN	Fortuna
1914	Brassó	BV	Fekete Torony
1914	Gyergyóbékás	HR	Szentháromság
1914	Kereszténysziget	SB	Őrangyal
1914	Kolozsborsa	CJ	Remény
1914	Mezőritcs	MS	(GERŐ BERTALAN)
1914	Rév	BH	(SÁRKÁNY JENŐ)
1914	Temesvár	TM	Szent Illyés Prófeta
1914	Zádorlak	AR	Keresztelő Szent János
1915	Arad	AR	Szentlélek
1915	Kolozsvár	CJ	Páduai Szent Antal
1915	Szatmárnémeti	SM	Erzsébet Királynő
1915	Temesvár	TM	Szent Erzsébet
1915	Tesöld	TM	Szent Antal
1915	Tösfalva	BH	Szent Antal
1916	Arad	AR	Csillag
1916	Marosvásárhely	MS	Sas
1916	Palotailva	MS	Őrangyal
1917	Tasnád	SM	Segítő Mária
1917	Temesvár	TM	Diana
1918	Brassó	BV	Szent György
1918	Marosvásárhely	MS	Őrangyal
1919	Kolozsvár	CJ	Hargita
1920	Arad	AR	(CSÁSZÁR ERNŐ)
1920	Arad	AR	Minerva

	Város	M	Név
1920	Balázsfalva	AB	(BUSOIU VICTOR)
1920	Belényes	BH	(CRISTESCU)
1920	Beszterce	BN	Fehér Kereszt
1920	Brassó	BV	(CUTEAN GHEORGHE)
1920	Brassó	BV	Szűz Mária
1920	Detta	TM	Szent György
1920	Felsővisó	MM	Sas
1920	Fogaras	BV	(CLOAJE V.)
1920	Hagymádfalva	BH	Szent Antal
1920	Karánsebes	CS	(PETREȘCAN P.)
1920	Kolozsvár	CJ	Fekete Medve
1920	Kolozsvár	CJ	Kereszt
1920	Kolozsvár	CJ	Opera
1920	Máramarossziget	MM	Minerva
1920	Marosludas	MS	Szent Erzsébet
1920	Marosvásárhely	MS	Fehér Kereszt
1920	Nagyenyed	AB	(RAMONCZAY REMUS)
1920	Nagysomkút	SM	(COSTIN AUREL)
1920	Nagyszeben	SB	Egyesülés
1920	Nagyvárad	BH	Minerva
1920	Nagyvárad	BH	Fehér Kereszt
1920	Naszód	BN	(ILIESCU ȘTEFAN)
1920	Szászrégen	MS	Fehér Kereszt
1920	Szatmárnémeti	SM	Arany Kereszt
1920	Temesvár	TM	Keresztelő Szent János
1920	Torda	CJ	Minerva
1921	Belényes	BH	Gyógyforrás
1921	Dés	CJ	Minerva
1921	Déva	HD	Dacia
1921	Lupény	HD	(MOGA NICOLAE)
1921	Margitta	BH	Sixtusi Madonna
1921	Marosvásárhely	MS	Szent György
1921	Nagyvárad	BH	Cleopatra
1921	Nagyvárad	BH	Sabina
1921	Piski	HD	Őrangyal
1921	Resicabánya	CS	Sas
1921	Szentágota	SB	Arany Kereszt
1921	Temesvár	TM	Csillag
1921	Vizakna	SB	Minerva
1921	Zernest	BV	(NAN JÁNOS)
1922	Ákosfalva	MS	Sanitas
1922	Arad	AR	(CIOCIU GHEORGHE)
1922	Arad	AR	(FRIEDLER EMIL)

	Város	M	Név
1922	Beszterce	BN	(Dr. SUȚIU ZAHARIE)
1922	Felsővisó	MM	Fehér Kereszt
1922	Kisjenő	AR	Remény
1922	Kolozsvár	CJ	(OLÁRIU DIMITRIU)
1922	Lugos	CS	Angyal
1922	Lugos	CS	(CRUCEANU PAULINA)
1922	Lugos	CS	Szent György
1922	Lugos	CS	Traján császár
1922	Marosvásárhely	MS	Rekord
1922	Medgyes	SB	Minerva
1922	Nagybánya	MM	Szűz Mária
1922	Nagybocskó	MM	Klotild
1922	Nagykároly	SM	Minerva
1922	Nagyszeben	SB	Aurora
1922	Resicabánya	CS	(DRAGOMIL EMIL)
1922	Sepsiszentgyörgy	CV	Megváltó
1922	Szászváros	HD	(STROIA GH.)
1922	Temesvár	TM	Madonna
1922	Temesvár	TM	Kígyó
1922	Temesvár	TM	Iris
1922	Temesvár	TM	Minerva
1922	Temesvár	TM	Szűz Mária
1922	Tenke	BH	(LAZA TEODOR)
1922	Vajdahunyad	HD	(DOMBRA LÁSZLÓ)
1923	Brassó	BV	(BORGOVAN AUREL)
1923	Magyarborzás	BN	(SZABÓ DÉNES)
1923	Nagyszeben	SB	Minerva
1923	Olthévíz	BV	Hygieia
1923	Szamosújvár	CJ	Victoria
1923	Szászsebes	SB	Városház
1923	Széphely	TM	Salvator
1923	Túrterebes	SM	Szentháromság
1924	Alsóvist	BV	(BĂNESCU ELENA)
1924	Biharpüspöki	BH	Remény
1924	Kásztonaltíz	HR	(KOVÁCS IGNÁC)
1924	Rozália	MM	Medve
1924	Temesvár	TM	Szent György
1924	Türkös	BV	(JAKAB MIHÁLY)
1925	Barcánfalva	MM	(VÁRADI BÉLA)
1925	Jánosfölde	TM	(SZLAVIK JÁNOS)
1925	Kolozsvár	CJ	Keresztelő Szent János
1925	Magyarbodza	CV	(SZABÓ DÉNES)
1925	Ósinka	BV	Szűz Mária

	Város	M	Név
1925	Segesvár	MS	Megváltó
1925	Segesvár	MS	Hygieia
1925	Ternáva	AR	(CSEH FERENC)
1925	Vadász	AR	(NÁN KÁROLY)
1926	Arad	AR	(HEIMANN M.)
1926	Arad	AR	(DANCIU A.)
1926	Belényesújlak	BH	(NAGY BÉLA)
1926	Gelence	CV	(BARTA SÁNDOR)
1926	Kisszedres	BH	(LENGYEL É.)
1926	Kolozsvár	CJ	Fortuna
1926	Kolozsvár	CJ	Victoria
1926	Kolozsvár	CJ	Minerva
1926	Petrozsény	HD	(RIȘCA EMIL)
1926	Váralmás	SJ	(PERÉDY SÁNDOR)
1926	Szatmárnémeti	SM	Caritas
1926	Tordaszentlászló	CJ	(ȘTIOPU I. P.)
1926	Zám	HD	(LIPOVÁN GYULA)
1927	Borszék	HR	Megváltó
1927	Maroshévíz	HR	(MICU VASILE)
1927	Nagyvárad	BH	Hygieia
1927	Kisjenő	AR	Remény
1928	Mikóújfalú	CV	(CSISZÁR ERNŐ)
1928	Arad	AR	(FRANKEL LÁSZLÓ)
1929	Buziás	TM	(SZENTMIKLÓSSY J.)
1929	Temesvár	TM	Apostol
1929	Pankota	AR	(ONESCU MARIA)
1929	Temesvár	TM	Corvin
1930	Csúcsmező	SB	(MAIORESCU)
1931	Borgóprund	BN	(VLAD P.)
1932	Szentanna	AR	(GÁL ANTAL)
1932	Kisszentmiklós	AR	(BECK DÁNIEL)
1932	Kolozsvár	CJ	Diana
1932	Kolozsvár	CJ	Hygieia
1932	Naszód	BN	(DRUGĂ GHEORGHE)
1932	Orsova	CS	(dr. GRAMA E. V.)
1932	Segesvár	MS	(MARTIN ALEXANDRU)
1932	Szatmárnémeti	SM	(NÁN SÁNDOR)
1933	Kovászna	CV	Remény
1933	Kürtös	AR	(HOLLENDER I.)
1933	Verespatak	AB	(KARAKAS LAJOS)
1933	Telcs	BN	(FELLNER FRIDA)
1934	Temeshidegkút	AR	(CSAJKA JÓZSEF)
1934	Aranyosgyéres	CJ	(DÉNES FERENC)
1934	Almásgalgó	SJ	(WAGNER KLÁRA)

	Város	M	Név
1934	Barátka	BH	Remény
1934	Erdőszáda	SM	(VÉRTESI LAJOS)
1934	Feketehalom	BV	„Herter"
1934	Gernyeszeg	MS	(SZÖLLŐSSY A.)
1934	Hidasliget	TM	(FISCH JÁNOS)
1934	Kémer	SJ	(NEUROHR HANS)
1934	Kosztafalva	MM	(COMSA I.)
1934	Magyarláros	MM	Szentháromság
1934	Nagyszentmiklós	TM	(VOGEL MIHAI)
1934	Nyárádtő	MS	(KORONKA EMMA)
1934	Olasztelek	CV	Szent Antal
1934	Rónaszék	MM	(KELLNER M.)
1934	Sarmaság	SJ	„Dr. Sertürner"
1934	Szurduk	SJ	(ROZSA GIZELLA)
1934	Újvár	TM	(MASZALITS IMRE)
1934	Zsombolya	TM	(MOGA NICOLAE)
1935	Alsórákos	BV	(VÁRADY BÉLA)
1935	Bethlen	BN	(BALÁZS FERENC)
1935	Csákigorbó	SJ	Diana
1935	Felsőszászfalu	BN	(KESSLER A.)
1935	Fernezey	MM	(Dr. JENEY ISTVÁN)
1935	Gyergyószárhegy	HR	Kereszt
1935	Halmi	SM	Fortuna
1935	Kékes	BN	(BABOVSKY J.)
1935	Kraszna	SJ	Szent Antal
1935	Mezőritcs	MS	(KORECK FRIGYES)
1935	Mikóújfalú- Málnás	CV	(SEGAL A.)
1935	Nagyszalonta	BH	Mária
1935	Ökörítő	SJ	(VARGA PÁL)
1935	Sikula	AR	(SZATHMÁRY I.)
1935	Misztótfalu	MM	Angyal
1935	Szalacs	BH	(KOVÁCS ISTVÁN)
1935	Tasnádszántó	SM	Őrangyal
1935	Vasláb	HR	(CSEMITZKY ISTVÁN)
1935	Vármező	SJ	(VELLMANN KÁROLY)
1936	Tordaszentlászló	CJ	(HERSCHMANN O.)
1936	Világos	AR	(NEAGOŞ SABIN)
1936	Borosjenő	AR	(NAN KÁROLY)
1936	Dés	CJ	Diana
1936	Erked	MS	(CSUCSI KÁROLY)
1936	Érmihályfalva	BH	Hygieia
1936	Gyergyó- szentmiklós	HR	Minerva
1936	Arad	AR	(NISTOR IOANA)

	Város	M	Név
1936	Arad	AR	(Dr. DICK JÓZSEF)
1936	Kiskalota	CJ	(ŞERBU PETRU)
1936	Kolozsvár	CJ	Korona
1936	Makfalva	MS	Diana
1936	Aranyosbánya	AB	(HEGYI ELEMÉR)
1936	Nagyszeben	SB	A gyógyulás forrása
1936	Pusztakalán	HD	(SZILVÁSSY BÉLA)
1936	Székelyudvarhely	HR	Szent József
1936	Szinérváralja	MM	Apostol
1936	Temesremete	TM	(CHIŞ NICOLAE)
1936	Újpécs	TM	(MICU VASILE)
1936	Zilah	SJ	Apostol
1937	Alváca	HD	(CSAUSZ ISTVÁN)
1937	Barcarozsnyó	BV	Szűz Mária
1937	Korond	HR	Jézus Szíve
1937	Nagyvárad	BH	Jó pástör
1938	Élesd	BH	Szent Antal
1938	Nyárádszereda	MS	Fehér Kereszt
1938	Szelindek	SB	Remény
1939	Érmihályfalva	BH	(MÓZES KÁROLY)
1939	Gyergyósalámás	HR	Mater Nostra
1939	Madéfalva	HR	Szentháromság
1940	Kolozsvár	CJ	(RIŞCA EMIL)
1940	Szatmárnémeti	SM	Szent Ferenc
1945	Nagyszalonta	BH	„Engel"
1946	Marosvásárhely	MS	Gloria
1946	Nagybánya	MM	Szentháromság
1946	Nagyvárad	BH	Sanitas
1946	Nagyvárad	BH	Szentháromság
1946	Nagyvárad	BH	Atom
1946	Nagyvárad	BH	Isteni Gondviselés
1946	Segesvár	MS	(MOGA O.)
1946	Szatmárnémeti	SM	(BERNÁTH ILONA)
1947	Kolozsvár	CJ	(DÁVID)
1947	Kolozsvár	CJ	Uránia
1947	Kolozsvár	CJ	(SURÁNYI ZOLTÁN)
1947	Kolozsvár	CJ	(BÁRÁNY BÁLINT)
1947	Kolozsvár	CJ	(CREŢU VASILE)
1947	Kolozsvár	CJ	(SCHAPIRA C.)
1947	Kolozsvár	CJ	Missio
1947	Kolozsvár	CJ	Phönix
1947	Kolozsvár	CJ	(LACZKA JÓZSEF)
1947	Kolozsvár	CJ	(AMIRÁS EDIT)
1947	Kolozsvár	CJ	(ANTAL SABIN)

	Város	M	Név
1947	Kolozsvár	CJ	(GARDA KLÁRA)
1947	Kolozsvár	CJ	Hercules
1947	Kolozsvár	CJ	Aurora
1947	Kolozsvár	CJ	Apolló
1947	Kolozsvár	CJ	Aesculap
1947	Kolozsvár	CJ	Rókus
1947	Kolozsvár	CJ	Salvator
1947	Kolozsvár	CJ	Kígyó
1947	Kolozsvár	CJ	(ORIENT GYULÁNÉ)
1947	Kolozsvár	CJ	(Dr. ELEKES)
1947	Kolozsvár	CJ	Pasteur

	Város	M	Név
1947	Kolozsvár	CJ	Csillag
1947	Marosvásárhely	MS	Angyal
1947	Marosvásárhely	MS	Gyógyítás (Tămăduire)
1947	Marosvásárhely	MS	Kereszt
1947	Marosvásárhely	MS	Albina
1947	Nagyvárad	BH	„Somogyi"
1947	Nagyvárad	BH	Apostol
1947	Nagyvárad	BH	Pax
1947	Nagyvárad	BH	„Városi gyógyszertár"
1947	Nagyvárad	BH	Aesculap

Ahol a gyógyszertárnak nem ismeretes az elnevezése, vagy nem volt neve, ott zárójelben nagybetűvel a jogfolyamodó, illetve az első tulajdonos nevét adtuk meg. Megtörtént, hogy a jogfolyamodó nem tudta megnyitni a gyógyszertárát s így egy éven belül elvesztette a jogát.

1. 3. Az erdélyi gyógyszerterek elnevezései

A társadalmi fejlődés folyamán nemzetségeknek, fejedelmeknek, kiemelkedő személyiségeknek szükségük volt ismertetőjelekre. A címerek, a pajzsba foglalt jelvények, a megkülönböztető zászlók már az Árpádok korában használatosak. A polgárosodás idején az iparosoknak, a kereskedőknek is voltak figyelmet felkeltő szimbólumaik, foglalkozásukat megjelenítő jelképes tárgy volt a cégér, amit már 1470-ben használtak.

A *patikacímer* szó használata erdélyi forrásban először 1789-ben jelenik meg a *Conscriptio Apothecae* c. okiratban, amit a marosvásárhelyi levéltárból az *Erdélyi Magyar Szótörténeti Tár* idéz a következőképpen: „*A külső Ajtó fenyőfa Deszkabol valo Vas Sarkokon forgo, a' Zárja meg romlott, melly[ne]k belső felén Patika Czímerhez való képek vagy[nak] szep mesterséggel le rajzolva, mellyek aestimáltattak ad Rft 30*” (11).

A XVI. századtól kezdve a nyilvános polgári gyógyszerterek számának fokozatos gyarapodása szükségessé tette valamilyen jelképpel, névvel való megkülönböztetésüket (1). A „*patikacímer*”-nek nevezett cégtábla az ablakra, ajtóra festett jelképen is látható volt, sőt a gyógyszerter belső berendezése, a bútorzat festésén is megjelent. E tárgyi emlékek ma már muzeális értékűek.

A gyógyszerterek elnevezései az idők folyamán változtak, sokszor az alapító, a tulajdonos, a környezet, a lakosság igénye, meggyőződése vagy hite határozta meg őket. A legrégebbi gyógyszerterek nevét a különböző állatok neveiből származtatták, leggyakrabban azoknak az állatoknak a nevét adták, amelyek valamilyen kiváló tulajdonságot képviseltek, így az oroszlán, az állatok királya erőt, bátorságot, vitézséget jelképez, a sas az ég tekintélyes madara, a szarvas a gyors mozgásnak, a kígyó az élet megújulásának, a holló az okosságának a jelképe.

Az antik mitológiai alakok közül is több vált a gyógyszerészet szimbólumává, így Aesculap és Hygieia, a gyógyítás védőpatronusai. Rajtuk kívül Iris, az istenek hírmondója, Diana, a védelmet adó istennő, Minerva, a bölcsesség istennője is gyakran ihlette névadásra az új gyógyszerterek alapítóit.

A kereszténység megszilárdulása után az ó- és újtestamentumi alakok, fogalmak, szentek, mártírok, patronusok is névadók lettek, később pedig a gyógyszerterek külső és belső díszítésének az ihletői. A Szentháromság, a Megváltó, a Teremtő, a Szentlélek, a különböző szentek nevei, Szűz Mária, Isten Anyja, Angyal, Őrangyal vagy az Apostolok is gyakran előfordulnak a gyógyszerterek emblémaiban. Az emberi értékeket meghatározó kifejezéseket, mint a szeretet, igazság, valamint az egyházi jelképeket: kereszt, csillag stb. is gyakran használták gyógyszerterek elnevezésére, ez utóbbiakat különböző jelzőkkel (arany, fehér). A betegeket a hit, a remény élteti, de szükségük van kegyelemre, békére, boldogságra, ezért gyakoriak a Remény, a Gondviselés, Isteni Gondviselés, Isten Szeme, Gyógyforrás, Pax elnevezések, valamint a boldogság jelképeként ismert Korona név is többször előfordul „arany” jelzővel is.

A környezet adta nevek is gyakoriak, a „városi” jelző főleg megkülönböztetés céljából, ha a helységben már működött egyházi, katonai vagy kórházi gyógyszerter. Bányavidékeken a Bányász vagy a védőszent, Szent Borbála neve volt használatos. A gyógyszerter közelében levő jellegzetes földrajzi név is előfordul az elnevezések közt, így például Vörös Torony, Héthegy.

Történelmi események, neves személyiségek (királyok, hadvezérek, politikusok, írók, költők) neveit is felhasználták gyógyszerterek elnevezésére, ilyen az utóbbiak közül Hunyadi Mátyás, gr. Széchenyi István, Szent István Király, gr. Mikó Imre, Arany János, Mikes Kelemen.

A tulajdonosok, illetve az alapítók vezetéknevei is gyakran szolgáltak névadóul, főleg olyan esetekben, amikor több generáción keresztül ugyanazon család birtokában volt a gyógyszerter, s így gyökeresedett meg a köztudatban, például Engel-patika, Somogyi-patika stb.

A szerzetesrendi gyógyszerterek elnevezésében mindig a rend szimbólumai lelhetők fel. Így a különféle színű keresztjeiket (zöld, vörös, fehér, arany) vagy jelvényeiket is felhasználták erre a célra. A jezsuiták jelvényében előforduló IHS (Jesus Hominum Salvator = Jézus az emberek megváltója) jelzésből származik a Megváltó, a Salvator elnevezés, ami később gyakorivá vált a polgári gyógyszerteraknál is. A jezsuiták még a Fehér Kereszt nevet is kedvelték, valamint egy képzelet szülte csodalény, az Egyszarvú = Unicornis nevét, az irgalmas-rendi gyógyszerterek pedig következetesen a rendjük jelképére utaló Gránátalma elnevezést használták.

A gyógyszerterek nevei nem mindig az alapításukkor születtek. A névadás általában később történt. Gyakran előfordult a névváltoztatás is, főleg amikor új tulajdonos kezébe jutott a gyógyszerter, vagy amikor felsőbb hatóságok által kiadott rendeletek tették szükségessé. Például a kezdetben Vörös Kereszt elnevezésű gyógyszerteraknak később a Genfi Határozat értelmében nevet kellett változtatniuk, ugyanis az 1864. augusztus 22-én, majd 1906. július 6-án Genfben kötött nemzetközi konvenció VIII. fejezete értelmében a Vörös Kereszt

vagy az ún. Genfi Kereszt jelképet és címet kizárólag az egyezményben feltüntetett intézmények, személyek használhatták. Később névváltoztatást a politikai, hatalmi változások is megköveteltek, így a Császári Sas, a Magyar Korona gyógyszerertáraknak el kellett hagyniuk nevükből a jelzőt, később csak a Sas vagy a Korona nevet használhatták.

720 erdélyi gyógyszerertár elnevezését követtük a kezdetektől 1949-ig. Ekkor az államosítással eltörölték valamennyinek a nevét, és a nyilvános gyógyszerertárakat megyénként 1-től kezdődő számmal jelölték, míg az ún. zárt körű gyógyszerertárak számozása 101-nél kezdődött. Ezzel az egységesítéssel egy több évszázados hagyományt szüntettek meg, ami csak az 1990. évi magánosítással kezd újjáéledni, azonban ma már gyakoribb a fantázianevek használata.

A gyógyszerertárak nevére vonatkozó adatokat az évente új kiadásokban megjelenő *gyógyszerési évkönyvek, zsebnaptárak, almanachok* (2–10), valamint Csanád Vilmos átfogó tanulmánya (1) szolgáltatották.

A feltérképezett 720 gyógyszerertár közül 129-nek (17,91 %) nem ismeretes a neve, vagy nem is volt külön elnevezése, hanem a tulajdonos nevét viselték. Ez főleg a kisebb helységekből és az 1920 után alapítottaknál figyelhető meg. Ezeket leszámítva összesen 591 gyógyszerertár elnevezésének gyakoriságát, kronológiai sorrendjét, megyénkénti előfordulását értékeltük ki. Az 591 névvel jelzett gyógyszerertárnál használatos elnevezéseket jellegük szerint csoportosítottuk, és meghatároztuk előfordulási gyakoriságuk arányát. Ezek az adatok az 16. táblázatban találhatók.

16. táblázat
Gyógyszerertárelnevezések csoportosítása és gyakorisága

Az elnevezések jellege	Számuk	Gyakoriságuk %-ban	
		A nevesítettekhez (az 591-hez)	Az összesekhez (a 720-hoz)
Vallási jelképek, fogalmak	275	46,53	38,19
Szenthérek nevei	61	10,32	8,47
Erények, hitbeli fogalmak	39	6,60	5,42
Szerzetesrendek jelképei	5	0,85	0,70
Mitológiai nevek	31	5,25	4,31
Szakmai jelképek	26	4,40	3,61
Állatnevek	67	11,34	9,31
Neves személyiségek nevei	19	3,21	2,64
Történelmi, állami jelképek	39	6,60	5,42
Helyi, környezeti vonatkozásúak	14	2,37	1,94
Egyéb nevek	15	2,54	2,08
Nevesített gyógyszerertárak	591	100,00	82,09
Ismeretlen vagy a tulajdonos neve	129	-	17,91
Összesen	720	-	100,00

Az 16. táblázat adataiból kitűnik, hogy az 591 nevesített gyógyszerertár legtöbbször vallási jelkép, fogalom sugallta az elnevezését (46,53 %). Ha ezekhez (275) még hozzáadjuk az egyházi szentekről elnevezetteket, valamint az erényeket és a hitbeli fogalmakat tükröző neveket, akkor látható, hogy közel kétharmad részüket (64,3 %) a vallás és a gyógyulásba vetett hit ihlette. Jelentős még a különböző jelzőkkel ellátott állatnevek részaránya is (11,34 %) és ezek közül a Sas a leggyakoribb, mivel ezt nemcsak állatnévként használták, hanem német nyelvterületeken mint császári jelképet is. A neves személyiségek (királyok, hadvezérek, politikusok, írók) nevei és a történelmi jelképek is jelentős számban fordultak elő, így a Mátyás Király, Magyar Király, Magyar Korona, Székely Címer, gr. Széchenyi István, gr. Mikó Imre vagy a Mikes Kelemen nevét viselő gyógyszerertárak az erdélyi magyar gyógyszerészek hazaszeretetről, magyarságtudatáról tesznek tanúbizonyságot.

Az új gyógyszerertárak nevével mindig az adott helységben már működő gyógyszerertárak neveinek függvényében kellett döntenie, de a „kor divatja”, a tulajdonos és a lakosság igénye is döntően befolyásolta a névadást.

Ha a gyógyszertárak alapításának kronológiai sorrendjében követjük elnevezéseiket, akkor megállapítható, hogy legrégebbi idők óta az állatnevek használatosak, s csak ezek után terjedtek el a vallás ihlette emblémák, majd a XVIII. században a mitológiai nevek, és csak a XIX. században neveztek el gyógyszertárakat neves személyiségekről.

Ennek szemléltetésére szolgál a 17. táblázat, amelyben kronológiai sorrendben 112 gyógyszertár elnevezése található. A 112 elnevezést 134 közül válogattuk, kihagyva azokat, amelyek csak jelzőben különböznek egymástól.

17. táblázat
A gyógyszertárak elnevezéseinek kronológiája

Az első előfordulás éve	Elnevezés	A helység neve, ahol először fordult elő (megyejelzés)
1609	Fekete Medve	Nagyszeben
1660	Fekete Sas	Beszterce
1690	Arany Pelikán	Brassó
1696	Arany Oroszlán	Brassó
1700	Korona	Segesvár
1710	Szent György	Kolozsvár
1733	Szerecsen	Brassó
1740	Szentháromság	Temesvár
1738	Őrangyal	Fogaras
1752	Arany Szarvas	Marosvásárhely
1760	Magyar Korona	Marosvásárhely
1764	Megváltó	Gyulafehérvár
1772	Holló	Déva
1772	Arany Csillag	Nagyenyed
1772	Fehér Templom	Brassó
1773	Arany Kereszt	Nagyvárad
1773	Minerva	Beszterce
1775	Hygieia	Fogaras
1778	Kígyó	Máramarossziget
1780	Szent István	Nagykomlós (TM)
1783	Isten Szeme	Medgyes
1790	Fortuna	Dés
1790	Bányász	Abrudbánya
1794	Segítő Szűz Mária	Temesvár
1794	Mérleg	Zilah
1795	Császári Sas	Nagyszeben
1796	Egyszarvú	Szilágycseh
1798	Szarvas	Székelyhíd (BH)
1805	Üdvözítő	Verespatak (AB)
1808	Remény	Barcarozsnyó
1810	Isteni Gondviselés	Berethalom (SB)
1812	Hunyadi Mátyás	Kolozsvár
1812	Szentlélek	Marosvásárhely

Az első előfordulás éve	Elnevezés	A helység neve, ahol először fordult elő (megyejelzés)
1815	Szent Ágnes	Szentágota (SB)
1818	Mária Segítsége	Csene (TM)
1831	Fehér Oroszlán	Kisjenő (AR)
1833	Székely Címer	Székelykeresztúr
1836	Szent Anna	Detta (TM)
1838	Hajnal	Bihardiószeg
1839	Szent Miklós	Temesvár
1844	Bethlen Gábor	Nagyenyed
1845	Szent László	Vizakna
1845	Nádor	Buziásfürdő
1848	Mátyás Király	Kézdivásárhely
1851	Szent Terézia	Naszód
1855	Teremtő	Nagybocskó (MM)
1856	Védangyal	Torda
1861	Gr. Széchenyi	Aknasugatag
1861	Gr. Mikó Imre	Székelyudvarhely
1864	Sólyom	Nagysomkút (SM)
1867	Aesculap	Fogaras
1867	Apolló	Prázsmár (BV)
1870	Borostyánkoszorú	Kraszna (SJ)
1871	Attila	Csíksszentmárton
1871	Szent József	Csatád (TM)
1872	Isten Anyja	Varjas (TM)
1875	Csillag	Nagyborosnyó (CV)
1879	Genfi Kereszt	Nagyszeben
1879	Héthege	Csákigorbó (SJ)
1880	Iris	Lippa
1884	Arany Pillangó	Szászkézsd (MS)
1885	Igazság	Magyargyerőmonostor (CJ)
1885	Arany Kereszt	Brassó
1885	Kettős Kereszt	Piski (HD)
1888	Szent Ferenc	Dés
1888	Vörös Torony	Nagytalmács (SB)
1891	Tizenkét Apostol	Kristyor (HD)
1892	Gábor Arkangyal	Temesmóra (TM)
1892	Nagylakváros	Nagylak (AR)
1893	Hősvár	Höltövény (BV)
1894	Mikes Kelemen	Zágon (CV)
1894	Fehér Kereszt	Lupény (HD)
1896	Szent Erzsébet	Arad

Az első előfordulás éve	Elnevezés	A helység neve, ahol először fordult elő (megyejelzés)
1898	Fehér Szarvas	Ákosfalva (MS)
1900	Beteljesülés	Alsóárpás (SB)
1900	Szent Antal	Móricföld (CS)
1900	Szent Dávid	Tordaszentlászló (CJ)
1904	Szent Borbála	Vulkán (HD)
1905	Bánát	Lugos
1907	Hazánk Védasszonya	Csíksereda
1907	II. Rákóczi Ferenc	Nagyvárad
1909	Kálvin	Havasmező (MM)
1909	Arany János	Nagyszalonta
1912	Diana	Nagyvárad
1912	Turul	Arad
1914	Illyés Próféta	Temesvár
1914	Fekete Torony	Brassó
1914	Keresztelő Szent János	Zádorlak (AR)
1915	Páduai Szent Antal	Kolozsvár
1915	Erzsébet Királynő	Szatmárnémeti
1919	Hargita	Kolozsvár
1920	Opera	Kolozsvár
1920	Unirea (Egyesülés)	Nagyszeben
1921	Dacia	Déva
1921	Cleopatra	Nagyvárad
1921	Gyógyforrás	Belényes
1921	Sixtusi Madonna	Margitta (BH)
1922	Sanitas	Ákosfalva (MS)
1922	Traján Császár	Lugos
1922	Rekord	Marosvásárhely
1923	Városháza	Szászsebes (SB)
1923	Victoria	Szamosújvár
1926	Caritas	Szatmárnémeti
1936	Gyógyulás Forrása	Nagyszeben
1936	Apostol	Szinérváralja (MM)
1937	Jó Pásztor	Nagyvárad
1937	Jézus Szíve	Korond
1939	Mater Nostra	Gyergyósalámás (HR)
1946	Glória	Marosvásárhely
1947	Pax	Nagyvárad
1947	Albina	Marosvásárhely

A 17. táblázat adataiból látható, hogy milyen változatos volt a névadás. Ha az egyes elnevezések jelzőit (arany, fehér, fekete stb.) is beszámítjuk, akkor az 591 gyógyszernek 134-féle elnevezése volt, vagyis átlagban csak minden negyediknek-ötödiknek (4,4) volt azonos neve. Természetesen ettől az átlagtól vannak nagyobb eltérések is, hiszen egyes elnevezések nyolc-kilencszer gyakoribbak, tizenhat több mint tízszer fordul elő, de ugyanakkor hetvennél több azoknak a száma, amelyeket csak egy-egy gyógyszernek találtunk meg.

A továbbiakban követtük egyes gyógyszerári elnevezések gyakoriságát az első előfordulástól, a megjelenéstől kezdve ötvenéves periódusokban, így a leggyakoribb nevek használatának folytonossága, illetve egy-egy név időszakos megjelenése vagy eltűnése volt megfigyelhető. A 18. táblázat harmincféle elnevezés gyakoriságát mutatja be 475 nevesített gyógyszer adataiból.

18. táblázat
30 gyógyszerári elnevezés gyakorisága megjelenésüktől 1949-ig

Gyógyszerári elnevezése	A név első előfordulásának éve helye	G y a k o r i s á g a				Számuk összesen
		1800-ig	1801-től 1850-ig	1851-től 1900-ig	1901-től 1949-ig	
Medve (Fekete)	1609 – Nagyszeben	1	-	2	2	5
Sas (Arany, Fekete, Fehér, Császári)	1660 – Beszterce	13	7	5	6	31
Arany Pelikán	1690 – Brassó	1	-	-	-	1
Oroszlán (Arany, Fehér)	1696 – Brassó	4	7	5	-	16
Korona (Magyar, Arany)	1700 – Segesvár	8	6	16	2	32
Szent György	1710 – Kolozsvár	1	-	4	6	11
Angyal (Őrangyal, Arkangyal, Védangyal)	1738 – Fogaras	2	1	36	22	61
Szentháromság	1740 – Temesvár	5	12	14	6	37
Szarvas (Arany, Fehér)	1752 – Marosvásárhely	4	2	3	1	10
Megváltó (Salvator)	1764 – Gyulafehérvár	3	10	30	15	58
Holló	1772 – Déva	1	-	-	-	1
Csillag (Arany)	1772 – Negyenyed	2	-	2	4	8
Minerva	1773 – Beszterce	1	-	1	11	13
Kereszt (Arany, Fehér, Vörös, Genfi, Kettős)	1773 – Nagyvárada	1	-	17	12	30
Hygieia	1775 – Fogaras	1	-	5	5	11
Kígyó	1778 – Máramarossziget	1	1	1	3	6
Szent István (Király)	1780 – Nagykömlös	1	2	10	-	13
Isten Szeme	1783 – Medgyes	1	3	-	-	4
Bányász, Bánya	1790 – Abrudbánya	1	-	1	1	3
Fortuna	1790 – Dés	1	-	-	3	4
Szűz Mária (Segítő Szűz Védasszony, Isten Anyja, Madonna, Mater Nostra)	1794 – Temesvár	1	2	17	12	32
Mérleg	1794 – Zilah	1	-	-	-	1
Üdvöztető	1805 – Verespatak	-	1	-	1	2
Remény	1808 – Barcarozsnyó	-	3	18	10	31
Gondviselés (Isteni)	1810 – Berethalom	-	4	12	7	23

Gyógyszertár elnevezése	A név első előfordulásának éve helye	G y a k o r i s á g a				Számuk összesen
		1800-ig	1801-től 1850-ig	1851-től 1900-ig	1901-től 1949-ig	
Mátyás Király	1848 – Kézdivásárhely	-	1	4	1	6
Gr. Széchenyi	1861 – Aknasugatag	-	-	2	-	2
Aesculap	1867 – Fogaras	-	-	4	2	6
Szent Antal (Páduai)	1900 – Móricföld	-	-	1	10	11
Diana	1911 – Temesvár	-	-	-	6	6

A 18. táblázat az elnevezéseket az első megjelenés időrendjében tartalmazza. Innen is látható, hogy az állatnevek használata régebbi keletű, őket követik a vallási, egyházi nevek, majd a mitológiából és a történelemből vett személyiségek nevei. A leggyakoribb és kezdetől fogva folyamatosan használt név a Megváltó (a Salvator) volt, az 591 nevesítettből 58, ami azt jelenti, hogy körülbelül minden tizedik gyógyszertárnak ez volt a neve. Gyakori volt még az Angyal név is, de különböző jelzőkkel ellátva. A táblázatba foglalt 475 gyógyszertár közül csak egy viselte az Arany Pelikán, a Holló és a Mérleg nevet, a Diana név pedig csak 1911-ben jelent meg először, ettől kezdve még ötször, 1932 és 1936 között két nagy városban, Temesváron és Nagyváradon, ahol akkor már több nevesített gyógyszertár működött.

A területi (földrajzi) megoszlás megismerése céljából hat-hat megyében követtük a hat leggyakoribb gyógyszertári elnevezést. Ezeknek adatai a 19. táblázatban találhatók, ahol megadjuk a hat leggyakoribb elnevezés számát és százalékos előfordulását az össz nevesítetthez (az 591-hez) képest a kiválasztott hat megyében, továbbá gyakoriságukat szám szerint és százalékban mind a tizenhat erdélyi megyéhez viszonyítva, valamint számukat és előfordulási százalékukat az egyes megyékben az összes azonos nevűekhez viszonyítottan.

A 19. táblázatból a következő tényeket lehet megállapítani:

1. Megváltó (Salvator) elnevezésű gyógyszertár Erdély mind a tizenhat megyéjében létezett, a legmagasabb arányban a mai Krassó-Szörény (18,8 %) és Arad (17,8 %) megyékben.
2. A példaként említett 5 másik gyógyszertári elnevezés nem minden megyében mutat arányos elterjedést. Így például a Szentháromság nevet több gyógyszertár viseli, mint a Korona, a Kereszt vagy a Sas elnevezést, mégis kevesebb helyen, csak 10 megyében fordult elő, míg az utóbbiak, igaz, hogy különböző jelzőkkel ellátva, de 13, 14, illetve 12 megyében.

19. táblázat

A leggyakoribb gyógyszerértérelnevezések előfordulása hat-hat megyében

Gyógyszertár neve	A név előfordulása				Megyei vonatkozások				A név megyei gyakorisága az összes azonos nevűhöz viszonyítva % -ban
	Összesen		Megyékben		Megye jelzése	Szám a megyében	Gyakorisága a megyében		
	Szám	%	Szám	%			Száma	%-a	
Megváltó (Salvator)	58	9,81	16	100	TM	77	9	11,7	15,5
					AR	45	8	17,8	13,7
					CS	32	6	18,8	10,3
					SM	42	6	14,3	10,3
					BH	69	5	7,2	8,6
					MS	49	6	12,2	10,3
Őrangyal (Védangyal, Arkangyal)	45	7,61	15	93,8	BH	69	5	7,2	11,1
					SM	42	5	11,9	11,1
					MS	48	4	8,3	8,8
					TM	77	5	6,5	8,8
					HD	26	4	15,4	8,8
					AR	45	3	6,6	6,6
Szentháromság	37	6,26	10	62,5	TM	77	10	13,0	27,0
					AR	45	6	13,3	16,2
					SM	42	4	9,5	10,8
					CJ	49	3	6,1	8,1
					CS	32	3	9,4	8,1
					BH	69	2	2,9	5,4
Korona (Magyar, Arany)	32	5,41	13	81,2	MS	48	6	12,5	18,7
					CJ	49	4	8,2	12,5
					CV	15	3	20,0	9,4
					HR	24	3	12,5	9,4
					BV	40	3	7,5	9,4
					BH	69	3	4,3	9,4
Kereszt (Fehér, Arany, Zöld, Kettős, Genfi stb)	30	5,07	14	87,5	TM	77	5	6,5	16,6
					MS	48	4	8,3	13,3
					HD	26	3	11,5	10,0
					BV	40	3	7,5	10,0
					BH	69	3	4,3	10,0
					HR	24	2	8,3	6,6
Sas (Fehér, Fekete, Arany, Császári)	30	5,24	12	75,0	CS	32	5	15,6	16,6
					SB	38	5	13,1	16,6
					BV	40	3	7,5	10,0
					MS	48	3	6,2	10,0
					HR	24	2	8,3	6,6
					HD	26	2	7,7	6,6

3. Ami az azonos nevet viselő gyógyszeráraknak az egyes megyékben való gyakoriságát illeti, ez igen változatos. Így például Korona (és különböző jelzős változatai) elnevezésű gyógyszerárak leginkább a mai Kovászna megye területén voltak, hisz a megye összes gyógyszerárának 20 %-a ezt a nevet viselte, ami pedig az összes ilyen nevű gyógyszerárhoz való arányt jelenti, ez közel 10 % (9,4). Maros megyében, bár a gyógyszeráraknak csak 12,5 %-a, vagyis hat patika viselte ezt a nevet, mégis ez az összes ilyen nevű erdélyi gyógyszerár számához (32) viszonyítva 18,7 %-ot jelent.

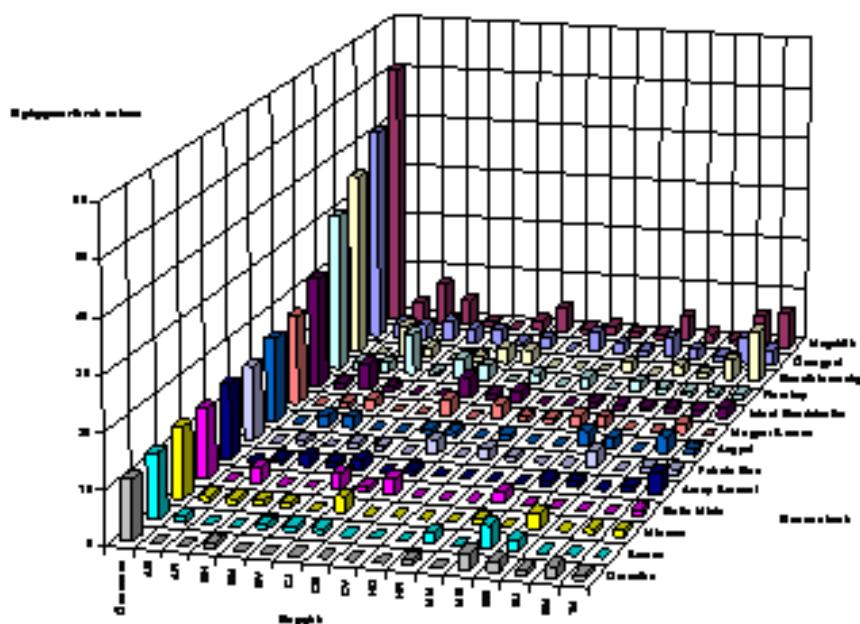
4. Sas nevű gyógyszerárakat leginkább Krassó-Szörény és Szeben megyében találtunk, ami az itteni sváb és szász nemzetiségű gyógyszerártulajdonosoknak és a lakosságnak a Habsburgok iránti tiszteletét is jelzi.

Ugyanekkor például egész Bihar megyében csak egy ilyen nevű gyógyszerár létezett, Nagyváradon az Arany Sas, ami azzal lehet összefüggésben, hogy ez a patika az akkori Szent László téren volt, ahol akkor a Sas-fogadó állt.

5. Szentháromság nevű gyógyszerárak Arad és Temes megyében a leggyakoribbak, az össz gyógyszerár 13,3, illetve 13,0 %-át teszik ki, és az Erdély 10 megyéjében található összes ilyen nevűek 16,2, illetve 27 %-át képezik. Ez a magas arány összefüggésbe hozható azzal a ténnyel, hogy ezen a vidéken a lakosság többsége római katolikus vallású.

6. Kereszt nevű gyógyszerárakat (szintén különböző jelzőkkel) összesen 14 erdélyi megyében találtunk, de egy-egy megyében csupán kettőt, hármat, négyet, esetleg ötöt, de Bihar, Brassó és Hunyad megyékben a három már az összes ilyen nevű 10 %-át jelenti.

A gyógyszerárnevezések megyénkénti gyakoriságát szemlélteti az 1. grafikon is.

1. grafikon. A gyógyszerárak elnevezéseinek gyakorisága az erdélyi megyékben

1949-ben a gyógyszerárak államosításával sajnos megszüntették a névadásnak ezt a régi hagyományát, számmal való jelzésük nyomán eltűntek a változatos nevek, melyek közvetlen vagy közvetett úton, de kapcsolatban voltak a gyógyszerész hivatással.

Az 1990-ben megindult magánosítási folyamattal a gomba módra szaporodó gyógyszerárak sokszor fantázia szülte vagy betűkombinációkból képzett, értelem nélküli neveket (emlékmákat) kapnak, melyek inkább a reklámot szolgálják, betegcsalogatók s egyre kevésbé vannak összefüggésben a gyógyulásba vetett hittel vagy a gyógyítást szolgáló hivatással.

Irodalomjegyzék

1. Csanád V.: *A történeti Magyarország patikáinak elnevezései és alapítási évei*. Savaria, a Vas megyei múzeumok Értesítője 17–18, 399–440 (1983–1984).
2. Csurgay K. (szerk.): *Gyógyszerészek Évkönyve*. A Gyógyszerész Közlöny kiadása. 1900-tól Karlovsky G., 1924-től Karlovsky G. és Koritsánszky O., 1940-től Koritsánszky O. és Löcherer T. szerkeszti. Budapest 1889–1943.
3. Molitórisz P., Nagy J. (szerk.): *Almanachul farmaceutic – Gyógyszerészek zsebnaptára II. évf.* Cluj – Kolozsvár 1922.
4. Molitórisz P. (szerk.): *Almanach*. Tip. Universala S. A., Cluj – Kolozsvár 1937.

5. Nagy J.: *Gyógyszerészek czímtára és zsebnaptára 1921. évre*. A szerző kiadása. Marosvásárhely 1921.
6. Nagy S. (szerk.): *Almanachul farmaciștilor din România – Romániai Gyógyszerészek zsebnaptára*. II., III., IV. évf. A szerző kiadása. Cluj – Kolozsvár 1924, 1926, 1927.
7. Schédy S. (szerk.): *Gyógyszerészek zsebnaptára 1865–1898*. Szerk. 1900-ban Schédy S. és Varságh Z., 1901–1906 között Varságh Z. és Rossberger I., 1909–1920 között Varságh Z. és Bársony E. A., az 1942. évre (70. évf.) Réthelyi J. állította össze. Gyógyszerészi Hetilap kiadóhivatalának kiadása, Budapest 1865–1920, 1942.
8. Simon I. (szerk.): *Magyar Gyógyszerészek Évkönyve*. Temesvár 1862.
9. Szász T. (szerk.): *Gyógyszerészi Almanach*. Kiadja a Gyógyszerészi Szemle szerkesztősége, Budapest 1943–1944.
10. *** *Almanachul Farmaceutic – Gyógyszerészi Évkönyv*. Szerkeszti és kiadja a Buletinul Farmaciștilor szerkesztő- és kiadóhivatala. Tip. Deutscher Bote, Cluj 1929, 1930.
11. *** *Erdélyi Magyar Szótörténeti Tár*. Anyagát gyűjtötte Szabó T. Attila (Főszerkesztő Vámszer Márta) X. kötet. Akadémiai Kiadó, Budapest – Erdélyi Múzeum-Egyesület, Kolozsvár 2000.

1. 4. Marosvásárhelyi gyógyszerertárai

Az első marosvásárhelyi gyógyszerertárak alapításáról Orient Gyula közölt adatokat (12), miszerint 1760-ban Mauksch János nyitott először gyógyszerertárt a városban, a második alapítási évét 1762-re keltezi. Spielmann József és munkatársai 1969 és 1976 között az *Orvosi Szemle* hasábjain négy részletben közölték levéltári kutatásaik alapján az 1733 és 1790 közötti marosvásárhelyi gyógyszerertárak alapításának idejét, ezáltal pontosították az Orient által közölt adatokat (14). Később, 1977-ben ugyancsak Spielmann professzor irányításával Tóducz Endre akkori orvostanhallgató államvizsgadolgozatában (16) foglalkozott a marosvásárhelyi gyógyszerertárakkal, az 1869-ben, 1872-ben és 1875-ben itt dolgozó gyógyszerészekkel. A kutatások folytatásaként 1996-ban szintén az *Orvosi Szemlében* jelent meg Hajdu Árpád és Péter H. Mária tanulmánya az 1949-ig itt működő gyógyszerertárakról, gyógyszerészekről (5).

A gyógyszerertárak alapítására, tulajdonviszonyaira, vezető gyógyszerészeire az 1865-től évente megjelenő *gyógyszerészek zsebnaptára*, *évkönyve* vagy *almanachja* közölt tájékoztató adatokat (1–4, 6–15, 17, 19–21). Ezek az adatok azonban nem mindig a legpontosabbak, gyakran hiányosak, illetve egy-két év késéssel közlik a változásokat. A leghitelesebb adatokat a levéltárak anyaga szolgáltatja. A marosvásárhelyi levéltárban is található adatok, bár ezek elég hiányosak, elvétele a XVIII. századra, illetve az 1930–1949 közötti évekre vonatkoznak (22).

Az említett forrásmunkák, közlemények és levéltári adatok figyelembevételével megpróbáltuk feltérképezni a város nyilvános polgári gyógyszerertárait alapításuktól kezdve 1949-ig, az államosításukig. Az egyes gyógyszerertárak tulajdonosainak, vezetőinek, bérlőinek és alkalmazottként dolgozó gyógyszerészeinek adatait a rendelkezésünkre álló források, az egyetemi anyakönyvek (23, 25, 26), almanachok és évkönyvek (1–4, 6–11, 13, 15), lexikonok (24), közlemények (14, 18) és levéltári források (22, 30) alapján próbáljuk megadni.

Marosvásárhelyen 1949-ig 15 nyilvános polgári gyógyszerertárt alapítottak (5), amelyek időrendben három periódusba csoportosíthatók: 1733–1889 között 5 gyógyszerertár nyílt, de ezek közül csak 4 működött a század végéig, 1916–1922 között 5 újat létesítettek, majd 1947–1949 között szintén 5 gyógyszerertárral gyarapodott a város.

A gyógyszerertárakon kívül gyógydrogériák is létesültek. Így az 1907-ben a Fötér 21. szám alatti, és Fekete Mihály által vezetett Angyal-drogériája, amely 1949-ig működött, majd az 1913-ban Bodnár Antal által létesített Központi drogéria (az akkori Wesselényi Miklós u. 2. szám alatt), amelyet 1923-ban a Szászvárosból jött Deutsch Dávid gyógyszerész (1887–1953, oklevél: Budapest PPTE) vett át és vezetett 1944-ig (29).

A következőkben a Marosvásárhelyen alapított 15 nyilvános, polgári, magántulajdonú gyógyszerertárnak a történetét próbáljuk vázlatosan bemutatni, de csak a teljesség igénye nélkül. Minden gyógyszerertárnál az alapítási évtől kezdődően időrendi sorrendben közöljük a tulajdonosok, bérlők, kezelők, gondnokok, alkalmazottak nevét, megadva a gyógyszerertárban eltöltött idejüket is, és tanulmányaik helyéről, oklevelük megszerzéséről, esetleg szakmai tevékenységükről is közlünk néhány adatot, amennyiben a megadott irodalomból vagy hozzátartozóik, leszármazottjaik révén sikerült információt szerezniük. Minden esetben jelezzük az alapítási sorrendet és az évet, a gyógyszerertár nevét, helyét az akkori, illetve a későbbi utcanév megjelölésével, a működési időszakot, illetve ötnél az államosítás utáni helyzetre is utalunk.

(Városi ?) Gyógyszerertár

Alapítási sorrend: 1

Helye: Fötér 54. szám

Alapításának éve: 1733

(az akkori városháza)

Időszak	Tulajdonos	Alkalmazott (a), bérlő (b), gondnok (g)		
1733–1750	Schwartz Simon			
1750–1751	Macskin Károly	–	–	–
1751–1754	Bayer József	–	–	–
1754–1765	Schennegg Domokos	–	–	–

1765. június 24-én megszűnt, a második gyógyszerertár alapításakor már nem működött.

Ennek a gyógyszerertárnak a létezéséről Orient Gyula nem tesz említést. Spielmann József és munkatársai a marosvásárhelyi levéltári kutatások alapján derítették fel létezését. A gyógyszerészek képzettségéről, tevékenységéről keveset tudunk, néhány adatot Spielmann közölt az *Orvosi Szemlében* (14).

Gyógyszerészek adatai

Schwartz Simon – feltételezhető, hogy rokona, esetleg testvére annak a Schwartz Sándor patikáriusnak, aki 1727–1749 között kolozsvári gyógyszerértulajdonos volt. Nem derült ki az iratokból, hogy tulajdonosi minőségben dolgozott a gyógyszerárban vagy bérelte a várostól. 1766-ban csak özvegye, Karantsi Borbála élt.

Macskín Károly – gyógyszerész 1750-ben veszi meg a gyógyszerárat. Csak rövid ideig tulajdonos, mert 1751-ben vagy 1752-ben meghal.

Bayer József – 1752. december 13-án veszi át a gyógyszerárat. Addig Nagyszebenben a Theiss-féle, a császári patika provizora volt. 1754-ben halt meg.

Schennegg Domokos – előző munkahelye a bécsi császári gyógyszerár, majd a budai, később pedig a gyulafehérvári patikában dolgozott. 1754-ben telepedett le Marosvásárhelyen, feleségül vette Hammer Anna Teréziát. Állandóan viszálykodott a városi hatóságokkal, több esetben is a Gubernium segítségét kéri, amely támogatja őt és felszólítja a Magistratust, hogy „*ne bolygassák a patikust fogadott szállásán és tevékenységét pártfogolják*”.

Magyar Korona gyógyszerár

Alapítási sorrend: 2

Hely: Szentkirály u.1.szám

Alapításának éve: 1760–1762

(a későbbi Koss th L., Călărași u.)

Időszak	Tulajdonos	Bérlő (b), alkalmazott (a), gondnok (g), gyakornok (gy)
1762–1777	Mauksch János (Johann)	
1777–1785	Mauksch János özvegye, Honigberger Zsófia	Schuster Márton (b) 1778 Wladár Ádám (g) 1778–1782
1786–1825		Tollasi György (g) 1782–1785
1854–	Ifj. Mauksch János (Johann)	
1865–1872	Benkő János	
1872–1875	Jeney és Almásy Domokos	
1875–1881	Ifj. Benkő Sándor	Jeney Károly (b) 1872–1886
1886–1890	Benkő Sándor örökösei	Jeney Jenő (gy) Ebergényi Gyula (gy)
1891–1900	Jeney Károly	Gundhardt Lipót (b) 1887–1892
1900–1911	Binder K. örökösök (özvegye ?)	Beck Béla (b) 1892–1896
1911. dec.13-tól	Binder A. és K.	Dr. Stenner Vilmos (b) 1897–1911
1915–1949	Gyalui Rosenberg Ignác Gyalui Pál	Lázár István (a) 1937–1944 Illyés Lajos (a) 1944. júl.– aug. Csúcs Károly (a) 1944. nov.–dec. Dósa Istvánné (a) 1945–1946 Mósa Rozália (a) 1947–1948 Keller Gyula (a)

1949. április 2. államosítás → megszűnt

Gyógyszerészek adatai

Schuster Márton – nagyenyedi gyógyszerész. 1778. május 8-tól veszi bérbe a gyógyszerárat az özvegytől, de csak két hónapig marad itt.

Wladár Ádám – adatai az Arany Szarvas gyógyszerárnál találhatók, amelyet 1782-ben ő nyitott meg.

Tollasi György – a Gömör megyei Rozsnyó városában született 1755. július 24-én. 1779-ben kapott magisteri oklevelet a budai egyetemen. A legelső közt volt, akiknek szakképzettségét egyetemi oklevél bizonyította.

1782–1785 között vezette a gyógyszerterát, közben feleségül vette id. Mauksch János özvegyét, Honigsberger Zsófiát. 1785-ben Udvarhelyre távozik, mert meghalt a felesége, és így a gyógyszerterát annak jogos utóda örökölte.

Gundhardt Lipót – az 1879/80-as tanévben kapott oklevelet a kolozsvári FJTE-en.

Beck Béla – gyógyszerész oklevelet 1871/72-ben kapott Budapesten huszonkét éves korában. 1900. február 6-án hunyt el ötvenévesen.

Lázár István – Halmiban született 1909. február 22-én. Oklevelet Kolozsváron szerzett 1933. március 1-jén. Oklevelének száma: 1284. 1937. június 15. és 1944. április 30. között dolgozott itt. Közben gyógyszerészi tevékenység folytatására kapott engedélyt a belügyminisztériumtól 315 418/1941. szám alatt.

Mósa Rozália – 1921. március 20-án született Gyergyószentmiklóson. Dolgozott Budapesten a Nádor és az Attila gyógyszerterákban, majd Homoródszentmártonban. 1947. október 10-én szabad joggyakorlásra engedélyt kapott 234. számmal. 1948. október 4-én Szatmárnémetibe távozott.

Almási Domokos – 1850-ben mint „patikárius inas” van feltüntetve az 1848–1849-es szabadságharc résztvevői között.

Id. Mauksch János, ifj. Mauksch János (1765–1825), Jeney Károly (1827–1903) és Jeney Jenő, valamint **Gyalui Pál, Illyés Lajos** gyógyszerészek adatait lásd a részletes életrajzoknál.

Arany Szarvas gyógyszerter

Alapítási sorrend: 3

Alapításának éve: 1782

Hely: Fötér (Toldalagi-ház),

Reáljogának elismerése: 1857

1914-től átköltözött az 55. szám alá

(4224/1857. szám alatt)

(jelenleg Rózsák tere 55. szám)

Időszak	Tulajdonos	Bérlő (b), gondnok (g), alkalmazott (a), gyakornok (gy), kezelő (k), segéd (s)
1782–1789	Wladár Ádám Wladár Mátyás (örökös)	Krupitza Johannes (g) 1790 (két hónap) Streicher Mihály
1790. május–1813	Mauksch Tóbiás	Maurer Sámuel (g) 1799–1802
1813–1817	Mauksch János Márton	Eördögh Stephanus (g)
1819–1854	Brandecker Simon és felesége Mauksch Karolina	Wohlmann, Hönsch I., Roll (g) Göldner Károly (gy, később k)
1854–1865	Görög József	Jeney Albert (b) 1865–1878
1869–1879	Özv. Görög Józsefné született Brandecker Anna	Bernády Dániel (b) 1878–1880 Dálnoki Miklós Árpád (s) 1868–1875
1880–1884	Bernády Dániel	
1885–1889	Bernády Dániel örökösei	Halász Jakab (b)
1890–1901	Dr. Bernády György	Hints Zoltán (b) 1896–1903
1902–1908	Bernády György és Hints Zoltán	
1909–1925	Dr. Hints Zoltán	Dálnoki Miklós Árpád (a)
1926	Dr. Hints Z. és Kolosváry József	
1927–1934	Dr. Hints Zoltán	Flórián Géza (a) 1930 Hints Ádám (gy)
1934–1943	Kőváry József Kőváry József örökösei	Clemens Frigyes (a) 1940 Márkus Ödön (a) 1946
1943. nov.– 1948. jan.–1949. ápr.	Berekméri József	Berekméri József (b) 1943–1948

1949. április 2. államosítás → gyógydrogéria

1990– magánosítás → Atlas gyógyszerter
(tulajdonos: Șipoș Mioară)

Gyógyszerészek adatai

Wladár Ádám – Turóc vármegyében született Nagycsepcsény helységben 1748. február 16-án. Magisteri oklevelet 1777-ben kapott a nagyszombati egyetemen. Négyévi csatározás után nyitja meg ezt a gyógyszerertárát. A jogadományozó okiratot Nagyszébenben állították ki 1782. szeptember 3-án; ez a marosvásárhelyi levéltárban volt egykor az Acta politica: 2915–1782 jelzés alatt, hiteles másolata a Hints család tulajdonában van. Wladár Ádám halála után örököse, a testvéröccse, Wladár Mátyás eladja a gyógyszerertárát. Wladár Ádám halálakor a városi tanácsnak és másoknak is adósságuk volt vele szemben, amit testvére megbízott által kér a tanácstól. Az erre vonatkozó 1798. május 24-i keltezésű okiratok szintén a marosvásárhelyi levéltárban voltak és ezek hiteles másolata, valamint latin nyelvből való magyar fordítása is a Hints család (Hints Miklós István) birtokában található.

Streicher Mihály – Mauksch Tóbiásnak a veje volt, az első házasságából született leányának a férje. Előbb Kolozsváron volt gondnok.

Krupitza Johannes –1756. április 3-án Turóc vármegyében született. 1784. augusztus 7-én tett gyógyszerérmesteri vizsgát Budán.

Maurer Sámuel – magisteri oklevelet 1797-ben szerzett a pesti egyetemen. Mauksch a hátrahagyott instrukciójában mint becsületes és szorgalmas gyógyszerészt megdicséri.

Eördögh Stephanus – Kolozsváron született 1759. szeptember 20-án. Magisteri vizsgát 1789-ben a pesti egyetemen tett. Egy ideig Pesten segédeskedett, majd Debrecenben dolgozott, mielőtt a Mauksch-patikába szegődött el.

Wohlmann – bár ügyes, de lusta volt és a közönséggel szemben goromba, ezért Mauksch rövidesen elbocsátja.

Hönsch Joannes Jacobus – 1789. október 1-jén kapott gyógyszerérmesteri oklevelet a pesti egyetemen. Előbb Kassán volt segéd, majd Bródiban gondnok. Három évig tartózkodott Marosvásárhelyen, ezután vissza akart menni előbbi helyére, de ez nem sikerült neki. Bécsbe került, ahol egy hibás operáció következtében rövidesen elhunyt.

Roll – előbb Pozsonyban segédeskedett, majd a kolozsvári Mauksch patikában volt két évig segéd. Ez idő alatt Mauksch meg volt elégedve vele és ezért küldte Marosvásárhelyre gondnoknak. Később azonban ivásnak adta magát, erkölcstelen életet élt.

Brandecker Simon – 1790-ben született Zombor városban (akkor Bács-Bodrog megye), huszonnégy évesen, az 1813/14-es tanévben kap mesteri oklevelet a pesti egyetemen. Felesége Mauksch Karolina, ifj. Mauksch Tóbiás Sámuel (1769–1805) leánya. Házassága révén lett a gyógyszerertár tulajdonosa. Városi tanácsosként és királyi pénztárosként említik nevét az 1848-as dokumentumok. 1854-ben hunyt el. A városi kaszinó titkára is volt. A Teleki Téka régi könyvei közt van olyan, amelyikben az ő könyvjegye, ex librise található (31).

Göldner Károly – marosvásárhelyi származású, apja Göldner Dániel német nyelvtanár. 1836-ban, huszonegy évesen kapott magisteri oklevelet a pesti egyetemen. Ekkor írta értekezését, amit Brandecker Simonnak, volt mesterének ajánlott, akinek a gyógyszerertárban gyakornok, majd kezelő volt. 1846 júliusában hunyt el Marosvásárhelyen.

Görög József – Marosvásárhelyen született, huszonöt évesen, 1846-ban kapott Pesten mesteri oklevelet. Felesége Brandecker Simon gyógyszerész és Mauksch Karolina leánya, így lett a gyógyszerertár tulajdonosa, majd halála után az özvegye az örökös.

Halász Jakab – átmegy a Nagy Sándor gyógyszerertárába, majd Gyalun nyit gyógyszerertárát.

Kolosváry József – Nagyszalontán született 1889-ben. 1917–1925 között Gyergyó- szentmiklóson volt gyógyszerész az Arany Sas gyógyszerertárban. 1926 után kilép Hints Zoltántól és átmegy a szintén marosvásárhelyi Őrangyal patikába. (További adatai ott találhatók).

Kőváry József – 1903-ban született, gyógyszerész oklevelet 1927-ben Kolozsváron az I. Ferdinánd Király Egyetemen kapott. A deportálás áldozata lett. Berner Mór *Óh, kiválasztott népem* című cikksorozatának nyolcadik részében említi (*Romániai Magyar Szó*. Új sorozat. 3874. szám, 2001. augusztus 27.).

Clemens Frigyes – 1894. január 4-én született Besztercén. Oklevelet Kolozsváron a FJTE-en szerzett 1915. december 18-án. 1919-től katona-gyógyász. 1940-ben jött Marosvásárhelyre. (Az életútjára vonatkozó néhány adatot lásd a Clemens család kapcsán a gyógyszerészek életrajzait bemutató fejezetben.)

Flórián Géza – 1898. július 18-án született Mezőmadarason. Budapesten 1925. június 27-én szerzett oklevelet. 1927-ben szabad joggyakorlásra kapott engedélyt. Marosvásárhelyre jön, feleségül veszi Hints Zoltán Ilona nevű leányát. Egy ideig apósa gyógyszerertárban dolgozik, majd önállósítja magát.

Mauksch Tóbiás Sámuel, Johann Martin (János Márton), Bernády Dániel és Bernády György, dr. Hints Zoltán, valamint dr. Jeney Albert gyógyszerészek adatait lásd a részletes életrajzokat bemutató fejezetben.

Szentlélek gyógyszertár

Alapítási sorrend: 4

Hely: Főtér (majd Széchenyi és

Alapításának éve: 1812–1839 ?

később Sztálin tér) 38. szám

Időszak	Tulajdonos	Bérlő (b), kezelő (k), alkalmazott (a)	
1812 , 1839 ?	Kováts József		
1841–1849	Csiky Ferenc		
1850–	Özv. Csiky Ferencné	Biró Mór (b)	1864–1869
1869–	Csiky Ferenc utódai	Burdács Alajos (b)	1869–1872
1872–1883	Burdács Alajos	Binder Károly (b)	1875–1884
1884–1889	Binder Károly	Nagy Sándor (b)	1884–1892
1889–1891	Burdács Alajos		
1892–1912	Burdács Béla		
1913–1922	Burdács örökösök	Dr. Jeney István (b)	1914–1916
		Dálnoki Miklós Á. (k)	1917–1920
1922–1924	Özv. Koncz Henrikné	Dávid János (k)	1920–1922
	(hasznélvező)	Dávid János (b)	1922–1924
1924–1944	Dávid János	Berekméri József (b)	1930–1943
		Grósz Ferdinánd (a)	1935–1942
		Suciu D.Adela (a)	1934–1935
1947–1949	Dávid János	(megbízott vezető)	1944. okt.–1947
		Grünbaum Szidónia (a)	1940–1945
		Bányai László (a)	1942. dec.–1943
		Bagothai Andor (a)	1947–1948
		Horváth Tibor (a)	1948–1949

1949. április 2. államosítás → megszűnt

Gyógyszerészek adatai

Csiky Ferenc – Marosvásárhelyi születésű, huszonhárom éves korában, 1841-ben Pesten kapott oklevelet. Gyógyszerészi értekezését testvérének, Csiky János orvosdoktornak ajánlja (a Teleki Teka könyvtárban megtalálható). Alig harmincévesen, 1849. július 27-én halt meg Marosvásárhelyen.

kopcsányi Burdács Alajos – (1832–1902). Gyógyszerész oklevelet Bécsben kapott 1854-ben. Felesége Csiky Irma (1845–1906). Így került rokonságba Csiky Ferenc gyógyszerésszel. Fiuk **Burdács Béla** (1863–1912), 1887-ben kapott gyógyszerész oklevelet Kolozsváron. A Burdács és a Csiky család közös kriptája Marosvásárhelyen a katolikus temetőben van.

Biró Mór – 1840-ben született Gyergyószentmiklóson. Oklevelét Pesten kapta meg 1862-ben. Marosvásárhelyről szülővárosába megy vissza, ott hunyt el 1874-ben.

Binder Károly – 1843-ban született. 1865–1873 között Kolozsváron dolgozott.

Dávid János – 1894. május 15-én Kézdivásárhelyen született. Oklevelet a kolozsvári FJTE-en szerzett 1915. június 8-án. 1918-ig az ottani egyetemi gyógyszertárban dolgozott. 1918-ban hadba vonult. Miután hazatért, 1922. november 28-án „libera practica” jogot kapott. Előbb bérlő, majd özv. Koncz Henrikné reáruházta a gyógyszertárat a 322/1924. április 21. jelzésű okirattal. Egy illóolajokat előállító és forgalmazó laboratóriumot is működtetett 1936 augusztusától kezdve 12 éven át „Ada” néven. 1940 márciusában Kőváry Józseffel együtt kezdeményezi a gyógyszerészek beszerző szövetkezetének megalakítását Marosvásárhelyen.

Dálnoki Miklós Árpád – 1850-ben született Maroscsapón. 1875-ben kapott oklevelet Kolozsváron. Nagyilondán nyitott gyógyszerterárat, majd öt évig gazdálkodik, ezután jön Marosvásárhelyre, ahol több gyógyszerterárban is alkalmazottként dolgozik (Arany Szarvas, Arany Kereszt). 1923. június 13-án hunyt el Marosvásárhelyen.

Grünbaum Szidónia – 1909. április 6-án született Marosvásárhelyen. Már 1933-ban gyakornok, majd alkalmazott Dávid János gyógyszerterárában.

Bagothai Andor – 1903. november 21-én született Kiskenden. Szegeden végezte egyetemi tanulmányait, 1927-ben approbációs vizsgát tett, majd oklevelét 1932. október 18-án Bukarestben 18 510. sz. alatt érvényesítette. Szabad joggyakorlási engedélyét 1933. június 7-én kapta meg. Ezután dolgozott Parajdon, Homoródszentmártonban, Székelyudvarhelyen, majd Marosvásárhelyen, Görgényben és Nyárádszeredában.

Bányai László Gyula – adatait lásd a Sas gyógyszerterárnál.

Arany Kereszt gyógyszerterár

Alapítási sorrend: 5

Hely: Szent György u. 4. (6.) szám

Alapításának éve: 1889. július

(a postával szemben)

Időszak	Tulajdonos	Bérlő (b), gondnok (g), kezelő (k), alkalmazott (a)
1889–1910	Nagy Sándor	Halász Jakab (g) 1889–1898 Huszár Adolf (b) 1898–1900 Pokorny Géza (b) 1903–1905
1911–1920	Nagy Sándor örökösei	D. Miklós Árpád (k) 1911–1912 Ifj. Müller Frigyes (b) 1913–1914 Osváth Károly (b) 1914–1920
1921. szept.–1934	Osváth Károly	Widder Endre (a) 1932–1934
1934–1936	Osváth K. és Widder E.	Osváth Elemér Z. (k) 1942–1945
1936. nov. 14.–	Widder Endre	Gyulai D. Olga (a) 1941–1942

1949. április 2. államosítás → később megszüntetik

Gyógyszerészek adatai

Nagy Sándor – adatok róla nem állnak rendelkezésünkre. Feltételezzük, hogy azonos azzal a Felsőbányáról származó gyógyszerésszel, aki 1878-ban szerzett oklevelet Budapesten, huszonhárom éves korában, és 1910. január 10-én ötvenöt évesen hunyt el Marosvásárhelyen.

Gyulai D. Olga – 1903. május 28-án született Marosvásárhelyen. Oklevelet Bukarestben kapott 1936-ban, és ugyanebben az évben a szabad joggyakorlásra is engedélyt (libera practica), 159/1936. július 11. szám alatt. Több marosvásárhelyi gyógyszerterárban dolgozott alkalmazottként 1949-ig, így az Albina patikában Grósz Ferdinándnál.

Pokorny Géza – Losoncon született, 1890-ben kapott oklevelet Budapesten huszonegy éves korában.

Ifj. Müller Frigyes – gyógyszerészcsaládból származik. Apjának, id. Müller Frigyesnek 1851-től Naszódon volt gyógyszerterára Szent Teréz néven, amelyet később ő örökölt. 1893 júniusában szerzett gyógyszerézmesteri oklevelet huszonkét éves korában Budapesten. Egy ideig apja gyógyszerterárában dolgozik, de azt 1913-ban eladja, és Marosvásárhelyre jön. 1918-ban Tordán a Velits Károly örökösei tulajdonában levő gyógyszerterár bérlője, de 1920 után már nincs ott.

Dálnoki Miklós Árpád – adatai a Szentlélek gyógyszerterárnál találhatók.

Halász Jakab, Osváth Károly, Osváth Elemér Zoltán és Widder Endre adatait lásd a részletes életrajzoknál.

Sas gyógyszertár

Alapítási sorrend: 6

Hely: Ugron Gábor tér 6. szám,

Alapításának éve: 1916

(ma Győzelem tér 35. szám).

Időszak	Tulajdonos	Alkalmazott (a), kezelő (k)
1918–1924	Weinrich Károly és Czitrom Vilma	
1925–1928	Császár Ernő	
1928–1930	Bianu Emil	
1930–1948. nov.	Id. Kovács Andor	Márkos Ödön (a)
1948. nov.–	Özv. Kovács Andorné (haszonélvezet)	Kozma János (a) 1941-ig Luka Edit (a) Bányai László (a) 1945–1946 Ifj. Kovács Andor (a) 1945–1948 (k) 1948–1949 ifj. Kovács Andorné Bányavölgyi Klára (a) 1945–1948

1949. április 2. államosítás → 3. sz. állami gyógyszertár

1990 után magánosítás → Rubifarm, majd Aesculap

vezető: Sóbesterné Kovács Klára, az egykori tulajdonos (id. Kovács Andor) unokája

Gyógyszerészek adatai

Czitrom Vilma – Marosvásárhelyen született, egyetemi tanulmányait Kolozsváron a FJTE-en végezte, ahol 1912-ben szerzett oklevelet. Marosvásárhelyi gyógyszerészként részt vett az Erdélyi és Bánáti Gyógyszerészek Maros-Torda Kerületének tevékenységében, egy ideig pénztárosi feladatokat látott el. Miután itt eladták a Weinrich Károllyal közös patikát, Temesváron bérbe veszi Sotiresu T. Emil Minerva nevű, 1922-ben alapított gyógyszertárát. 1925. február 8-án házasságot kötött Raáber Lajossal és Temesváron telepednek le. 1927-ben már az ő tulajdona a temesvári gyógyszertár.

Császár Ernő – a kolozsvári FJTE-en az 1918/19-es tanévben szerzett gyógyszerész oklevelet. Jótékonyágát igazolja a *Pharmacia* lap 1937. áprilisi számának (15. évf. 7–8. szám, 60. oldal) közleménye, amely szerint az 1936/37-es tanév kezdetétől havi 1000 lejt adományoz a szegény sorsú egyetemi hallgatók megsegítésére.

Bianu Emil Vasile – előbb a Bihar megyei Margittán volt gyógyszertára, 1930-ban az Arad megyei Rovine helységben (később Magyarpécskához csatolták) találjuk.

Márkos Ödön – szatmári származású volt. Gyógyszerész oklevelet 1923-ban kapott. 1947-ig több marosvásárhelyi gyógyszertárban dolgozik alkalmazottként. 1947. augusztus 11-én Homoródszentmártonba ment, ahol bérbe vette az ottani gyógyszertárát.

Kozma János – 1898. július 1-jén született Gyergyószentmiklóson. Oklevelet Szegeden szerzett 1923. június 14-én. Az 1930-as évek közepétől dolgozott itt. 1941-től az államosításig Gyergyószentmiklóson Minerva nevű saját gyógyszertárát vezeti.

Bányai László Gyula – 1920. július 19-én Zilahon született. Oklevelet a budapesti PPTE-en kapott 1942. december 21-én. 1941. január 1-től gyakornoki idejét a Dávid gyógyszertárban töltötte. Oklevele megszerzése után Kovács Andor gyógyszertárában helyezkedik el, majd 1946-ban Görgényszentimrén megveszi Knöpfler Zsigmondtól a Korona patikát. 1957-től ismét Marosvásárhelyen dolgozik, előbb kórházi gyógyszertárban, egy ideig a Centrofarm Vállalat átvételi osztályát is vezeti, majd a 10. számú állami gyógyszertár vezetője. 1973 októberétől ismét kórházi patikát vezet. 1980. december 10-én nyugdíjazták több mint harminc év küzdelmes munkája után. 1984. február 8-án hunyt el Marosvásárhelyen.

Weinrich Károly, id. Kovács Andor, ifj. Kovács Andor és felesége, **Bányavölgyi Klára** adatait lásd a részletes életrajzoknál.

Őrangyal (Arkangyal) gyógyszerház

Alapítási sorrend: 7

Hely: Gecse Dániel u. (7.) 13. szám

Alapításának éve: 1917–1918

1925-től a Domokos Szállóban,

(Ștefan cel Mare u.17.szám,

ma Bolyai Farkas u. 18. szám)

Időszak	Tulajdonos	Bérlő (b), kezelő (k), alkalmazott (a)
1917–1923	Dr. Jeney István	Konrád Kálmán (k) 1926. szept.-ig
1923–1926	Dr. Debitzky Mihály	Kolosváry József (k) 1926
1926–1936. nov.	Kolosváry József	
1936–1949	Osváth Károly	Csia Lili (a) 1941–1942 Osváth Elemér Zoltán (a) 1945–1947 1949. febr.–ápr. Osváth Attila (a) 1946–1949

1949. április 2-án államosítás → 6. sz. gyógyszerház

1990 után magánosítás → Magnólia gyógyszerház,
tulajdonos: Nüszl Takács Hajnal
(oklevél: 1960, Mvhely)

Gyógyszerészek adatai

Kolosváry József – életrajzi adatait lásd az Arany Szarvas gyógyszerháznál, melynek társtulajdonosa volt 1925–1926-ban Hints Zoltánnal együtt. Ekkor jön át az Őrangyal gyógyszerháza, ahol előbb kezelő, majd tulajdonos. 1936-ban Oláhszentgyörgyre távozik.

Konrád Kálmán – 1893. május 28-án született. Egyetemi tanulmányait Szegeden végezte. Az 1922/23-as tanévben szerzett gyógyszerész oklevelet. Hazatérte után először Marosvásárhelyen dolgozott. 1926 augusztusában „libera practica” jogot nyert, és még az év októberétől Csíkszentmártonban gyógyszerháztulajdonos lesz: megvette Henter Károlytól az Attila gyógyszerházat, később fiókgyógyszerházat is működtetett Tusnádfürdőn. Az államosítás után Csíkkarcfalvára helyezik, az addig a Hankó család tulajdonában levő Őrangyal gyógyszerház vezetését veszi át (akkor 43., illetve később 55. számú gyógyszerház). 1969. november 1-jén nyugdíjazták. 1970-ben hetvenhét éves korában hunyt el.

Dr. nagyenyedi Jeney István, dr. Debitzky Mihály, Osváth Károly, Osváth Elemér Zoltán, Osváth Attila gyógyszerészek adatait lásd a részletes életrajzoknál.

(Vörös) Fehér Kereszt* gyógyszerház

Alapítási sorrend: 8

Hely: Kossuth Lajos u.

Alapításának éve: 1920/1921

(később Călărași u.) 55. szám

Időszak	Tulajdonos	Alkalmazott (a)
1921–1934	Neagoș Sabin	László Géza (a) 1922 Osváth Elemér Zoltán (a) 1923–1941
1934–1949	Izmael Márton	Dr. Ajtay Mihály (a) 1941–1947 Zakariás László (a) 1945–1947 Márkos Ödön (a) 1946. okt.–1947. jún. Vajna Imre (a) 1948. ápr.–szept. Ajtay Adrienne (a) 1943. ápr.–1948

1949. április 2. államosítás → 2. sz. gyógyszerház, vezetője Elekes Imre

1990 után magánosítás → Iris gyógyszerház, tulajdonos

Györffy László (oklevél: 1967, Mvhely), 1999-ben elköltöztetik

*1922-től változott a neve Fehér Keresztre, mert a Genfi Egyezmény értelmében nem lehetett használni a Vörös Kereszt elnevezést. E név használatára kizárólagos joga a karitatív szervezeteknek volt.

Gyógyszerészek adatai

Neagoş Sabin – 1888. szeptember 7-én született Dédán. Oklevelet Kolozsváron szerzett a FJTE-en 1912. június 22-én. Ezután katonai gyógyszerértárban dolgozik Budapesten, majd 1919–1921 között a marosvásárhelyi katonai gyógyszerértárban. 1923-ban jogot nyert szabad gyakorlatra. 1921 decemberében feleségül vette Dan Feliciát Alsóborgón. Miután eladta a gyógyszerértárát, Bukarestbe ment, ahol dr. Urbeanu laboratóriumában dolgozott, és bérelt egy gyógyszerértárát. 1936-ban az Arad megyei Világoson új patikát alapított, de 1947-ben visszajön Marosvásárhelyre és az ottani gyógyszerértárát ide áthelyezteteti. Osváth Elemér Zoltán gyógyszerésszel társulva Kereszt néven nyitja meg.

Zakariás László – 1900. április 29-én született Szamosújváron. Gyakornoki vizsgáját még Kolozsváron tette le 1921. október 1-jén, majd egyetemi tanulmányait Szegeden folytatta, ahol 1943. július 10-én oklevelet kapott. Dédán dolgozott Izmael Márton gyógyszerértárában, Szamosújváron Nits gyógyszerésznél, Temesváron az irgalmasoknál, ezután jött Marosvásárhelyre. 1947. augusztus 13-án jogot nyert Erdőszentgyörgyön gyógyszerértár nyitására a 62 225. számú engedéllyel.

Vajna Imre – 1924. április 15-én született Torján. Egyetemi tanulmányait Szegeden végezte, 1946. július 13-án kapott gyógyszerész oklevelet. 1946-ban Kézdivásárhelyen, majd 1947. január 1-től áprilisig Brassóban a Regina Maria kórházban dolgozott. Később, nyugdíjazásáig a Maros megyei Gyógyszerellenőrző Laboratórium vezetője volt.

Izmael Márton, dr. Ajtay Mihály és felesége, **Ajtay Adrienne**, valamint **Osváth Elemér Zoltán** adatait lásd a részletes életrajzoknál.

Márkos Ödön – adatai a Sas gyógyszerértárnál találhatók.

Szent György gyógyszerértár

Alapítási sorrend: 9

Hely: Szent György tér 2. szám

Alapításának éve: 1921

(később Constantin Romanu, majd

Köztársaság tér 4. szám)

Időszak	Tulajdonos	Alkalmazott (a)
1921–1949	Id. Nagy Jenő	Turcu August (a) 1930 Orlik Mária (a) 1942. jan.–aug. Nagy Matild (a) 1942. febr.–1948. aug. Ifj. Nagy Jenő (a) 1946–1949

1949. április 2. államosítás → 4. sz. gyógyszerértár,

majd gyógyszerponttá fokozzák le

1990 után magánosítás →

Mária gyógyszerértár, tulajdonos

Kerek Istvánné Kocsiss Mária

(oklevél: 1965, Mvhely)

Gyógyszerészek adatai

Nagy Jenő és **ifj. Nagy Jenő** – adataik a részletes életrajzoknál találhatók.

Orlik Mária – 1904-ben Marosvásárhelyen született. Többet nem tudunk róla.

Nagy Matild – Budapesten született 1900. december 3-án. Oklevelet Szegeden szerzett 1930. június 30-án. 1942-ig Hermann János gyógyszerértárában alkalmazták, és itt dolgozott 1948 augusztusáig. Szabad joggyakorlásra engedélyt 1947. december 12-én kapott 288-as számmal.

Rekord gyógyszerár

Alapítási sorrend: 10

Alapításának éve: 1922

Hely: Mărășești tér 3. szám,

1928-tól átköltözik a Főterre, a

Piața Regele Ferdinand 46. szám,

majd 1936-ban az 52. szám alá

Időszak	Tulajdonos	Bérlő (b), alkalmazott (a), gyakornok (gy)
1922–1944	Hermann János	Rosnyai Gábor (gy) 1933. okt. 15.– Márkos Ödön (b) 1935 Beer Miklós (a) 1938–1944 Stănescu Vasile (b) 1937. máj.–1940. máj. 1. Nagy Matild (a) 1942-ig Holicska István (b) 1945–1947
1947. jún.–1949	Holicska István	Elekes Imre (a) 1945. szept.–1948. szept.

1949. április 2. államosítás → megszüntették

Gyógyszerészek adatai

Beer Miklós – 1897. augusztus 26-án született. Gyógyszerész oklevelet Bécsben kapott 1923. július 20-án. Dolgozott Nagyszebenben Fabritius gyógyszerésznél, majd Marosvásárhelyre jön és a Biztosító Pénztár gyógyszerertárában alkalmazott gyógyszerész 1924. február 1-től 1938. február 10-ig. 1932. október 15-én szabad gyakorlat végzésére kapott jogot (libera practica) a 242. sz. határozattal. 1938 februárja után jön ebbe a gyógyszerertárba dolgozni. 1944. május 5-én deportálták, 1945. augusztus 29-én tért vissza. További szakmai munkájáról nincs adatunk.

Rosnyai Gábor – 1914. március 8-án született Maros megyében Mezösályi helységben.

Hermann János, Elekes Imre, Holicska István adatai a részletes életrajzoknál találhatók.

Márkos Ödön adatait lásd a Sas gyógyszerertárnál.

Stănescu Vasile gyógyszerésztől csak azt tudjuk, hogy előbb Galați-on bérelt gyógyszerertárat, onnan jött ide.

Albina gyógyszerár

Alapítási sorrend: 11

Alapításának éve: 1946

Hely: Deák Ferenc tér 28. sz.

(később Albina tér, Pța Unirii,

1948-tól Szovjet hősök tere)

Időszak	Tulajdonos	Alkalmazott (a)
1946. nov.–1949. ápr.	Grósz Ferdinánd	Gyulai D. Olga (a)

1949. április 2. államosítás → előbb raktárhelyiség lesz,
később vasúti gyógyszerertár,
majd lebontják az épületet

Gyógyszerészek adatai

Grósz Ferdinánd – Gyimesközépleken született 1912. június 19-én. Gyógyszerészi tanulmányait Bukarestben végezte, 1935. november 28-án szerzett oklevelet. Már 1935. augusztus 1-től 1942. augusztus 1-ig Dávid János Szentlélek gyógyszerertárában dolgozik, majd Székelyudvarhelyen Ziegler gyógyszerésznél, később Kézdivásárhelyen a Bajnok-féle gyógyszerertárban. 1940 júliusában engedélyt kap szabad joggyakorlásra, azonban nem nyithat gyógyszerertárat, 1944. május 22-től deportálják. 1945. szeptember 15-én tér haza Auschwitzból, és rokkantsági nyugdíjat kap. 1946. november 26-án jogot szerzett patika nyitására, 1947. június 30-án meg is nyitotta saját gyógyszerertárát, de rövid ideig élvezhette, mert 1949 áprilisában államosították. Ezután az állami 4. számú, majd a 10. számú gyógyszerertárban beosztottként dolgozik. Közben 1959-ben főgyógyszerészi vizsgát is tett. 1970. október 13-án, 31 év és 6 hónap után munkaviszonya megszűnt a Centrofarm Vállalatnál. Ekkor Izraelbe távozott. Ott egy jól működő gyógyszerertárat vezetett Kiryat Gat helységben 2002-ig, ekkor kilencvenévesen vonult nyugdíjba.

Gyulai D. Olga adatai az Arany Kereszt gyógyszerertárnál találhatók.

Glória gyógyszerár

Alapítási sorrend: 12

Hely: Szántó u. és a Sándor János u. sarka

Alapításának éve: 1946. nov.

(később Dózsa György u. 1. szám)

Időszak	Tulajdonos	Alkalmazott (a)
1946. nov.–1949. ápr.	Dr. Ajtay Mihály	Ajtay Mihályné Izmael Adrienne

1949. államosítás → 5. sz. gyógyszerár, későbbi vezetője
Osváth Attila, majd 1976-ban elköltöztetik
a Kövesdombra, mert az épületet lebontják

Dr. Ajtay Mihály és Ajtay Mihályné Izmael Adrienne adatait lásd a részletes életrajzoknál.

Angyal gyógyszerár

Alapítási sorrend: 13

Hely: Kossuth L. utca 97. szám

Alapításának éve: 1947

Időszak	Tulajdonos	Alkalmazott (a)
1947. márc. 26.–1949. ápr.	Ifj. Sándor Zoltán	-

1949. április államosítás → megszüntették

Gyógyszerész adatai

Ifj. farczádi **Sándor Zoltán** – ősrégi székely nemesi családból származik, 1914. január 11-én született Erdőszentgyörgyön. Apja, id. Sándor Zoltán lófőszékely (sz. 1887. június 15., oklevél: 1911, Kvár) is gyógyszerész, a helybéli, 1878-ban alapított Angyal gyógyszerár tulajdonosa. Ifj. Sándor Zoltán oklevelét Bukarestben kapta meg 1938. december 28-án. Apja gyógyszerárában dolgozott nyolc évet és négy hónapot, azután kért jogot gyógyszerár nyitására Marosvásárhelyen, amit 1947. január 14-én meg is kapott. 1941-ben a magyar belügyminisztérium elismerte nemességét és apja után a farczádi előnév viselésére őt is feljogosította. Maros-Torda vármegye törvényhatósági bizottságának tagjává nevezték ki. Nem volt alkalmazottja, egyedül dolgozott, egy laboránsnő, Cseh Ibolya segítségével.

Kereszt gyógyszerár

Alapítási sorrend: 14

Hely: Jókai u. és a Szent György u. sarka

Alapításának éve: 1947. jún. 28.

(később Eminescu u. 2. szám)

Időszak	Tulajdonos	Alkalmazott (a)
1947. jún.–1949. ápr.	Neagoş Sabin és Osváth Elemér Zoltán	Neagoş Letiția

1949. áprilisában államosítás → Gyermekgyógyászár,
majd lebontják és elköltöztetik

Neagoş Sabin – adatai a Fehér Kereszt gyógyszerárnál találhatók.

Osváth Elemér Zoltán – adatait lásd a részletes életrajzoknál.

Gyógyítás (Tămăduirea) gyógyszerár

Alapítási sorrend: 15

Hely: Sztálin tér (Fötér) 44. szám,

Alapítás ideje: 1947. szept. 1.

majd 33., végül 38. szám

Időszak	Tulajdonos	Alkalmazott (a)
1947. szept. 1.–1949. ápr. 2.	Suciuné Drăghici Adela	Ifj. Horváth Tibor (a) 1948. szept. 1–

1949. április 2. államosítás → 1. sz. gyógyszerár, vezető dr. Horváth Tibor

1990 után magánosítás → Salvia gyógyszerár, tulajdonosai
Muntean Ilea Laura (oklevél: 1968, Mvhely)
és Muntean Trămbițaș Doina (oklevél: 1970, Kvár)

Gyógyszerészek adatai

Suciu Adela sz. Drăghici – Marosszentkirályon (Názna község) született 1912. október 4-én Gyógyszerész oklevelet 1935. február 18-án kapott Bukarestben. Már az év augusztusától 1940 októberéig Marosvásárhelyen a Betegsegélyző Pénztár gyógyszerertárának alkalmazottja. Dolgozott a Dávid János által alapított Laborator de esența ADA néven működő drogériában is. 1942-ben Bukovinában, Câmpulungon kapott gyógyszerertár felállítására jogot. 1944-ben visszajön Marosvásárhelyre, és mivel ez idő alatt Dávid János Magyarországon tartózkodott,

megkapja a Dávid-gyógyszerertár vezetésére az engedélyt. Adminisztrátornak nevezik ki a 27303/1945. november 5-i határozattal. 1946. október 2-án ezt a megbízatását felfüggesztik, mivel Dávid János hazajön, és visszakapja gyógyszerertárát. 1945. november 13-án a 90 114. sz. átirattal a Munka- és Egészségügyi Minisztérium engedélyezi, hogy a Bukovinában levő gyógyszerertárát Marosvásárhelyre helyeztesse át. A helyváltatások (44. szám alól a 38.-ra) miatt csak 1947. szeptember 1-jén nyitja meg. Államosítás után a 3. számú gyógyszerertár vezetője lesz 1969. december 1-ig, ekkor nyugdíjazták, de tovább helyettesítőként dolgozik 1974. december 31-ig.

Ifj. Horváth Tibor – adatai a részletes életrajzoknál találhatók meg.

* * *

A 15 nyilvános polgári gyógyszerertáron kívül a városban működött még a Betegsegélyző Pénztár gyógyszerertára is az 1920–1930-as évektől 1949-ig a mai Dózsa György utcai Bőrgyógyászati Klinika udvarán. Gyógyszerészként itt dolgozott Beer Miklós 1924–1938 között, Suciu D. Adela 1935–1939-ben, Sztankovszky József 1948–1949-ben és ugyanekkor Kóbori László is.

Beer Miklós – adatai a Rekord gyógyszerertárnál találhatók.

Sztankovszky József – 1881. július 14-én született. Gyógyszerész oklevelét Budapesten a PPTE-en 1905. június 24-én kapta meg. Ezután Lengyel Béla egyetemi tanár mellett gyakornok, majd 1910–1921 között Deményházán az Üdvözítő gyógyszerertár tulajdonosa és vezetője. Szabad gyakorlatra 1922. november 28-án szerzett jogot a 118. sz. határozattal. 1925-ben rövid ideig a Nyárádton felállított saját gyógyszerertárában dolgozik, 1948-ban kerül a Betegsegélyző Pénztár gyógyszerertárához.

Kóbori László – Marosvásárhelyen született 1900. szeptember 2-án. Egyetemi tanulmányait Iași-ban végezte, 1930. június 4-én szerzett oklevelet, szabad joggyakorlásra (libera practica) 237-es számmal 1930. október 24-én kapott engedélyt. Ezután különböző katonai kórházi gyógyszerertárakba (Iași, Csernovic, Bákó, Lugos) és végül a marosvásárhelyi Katonai Kórház gyógyszerertárába kerül, innen jött át 1948-ban a Betegsegélyző Pénztár gyógyszerertárához.

1945-től még működött Marosvásárhelyen a Bolyai Tudományegyetem Orvosi Karának alárendeltségében az Egyetemi gyógyszerertár, amit a Kolozsvárról áttelepült Hankó Zoltán, későbbi egyetemi oktató hozott létre. Munkatársa volt Gáliszterné sz. Koronka Emma gyógyszerésznő, akinek életrajzi és szakmai adatai az Egyetemi gyógyszerertárakkal foglalkozó fejezetben találhatók.

Államosításkor az akkor létező 14 gyógyszerertár közül kilencet megszüntettek és csak öt kapott engedélyt további működésre. Ez utóbbiakhoz olyan gyógyszerészeket neveztek ki vezetőnek, akik addig más gyógyszerertárban alkalmazottként dolgoztak. Így Ajtay Mihály gyógyszerertárának vezetésére Beer Miklóst, a Dávid Jánoséhoz Vajna Imrét, az Izmael-féle patikába ideiglenesen Hankó Zoltánt, az Egyetemi gyógyszerertár vezetőjét nevezték ki, Suciu Adel patikáját Neagoș Letiția, Nagy Jenőét pedig Sarudi Lili végzős gyógyszerészhallgatónőre bízták. Rövidesen módosítottak, mivel Hankó Zoltán és Beer Miklós gyógyszerészeknek más feladatuk volt, őket Simonfi Zoltán és Lőrinczi Éva utolsó éves gyógyszerészhallgatókkal helyettesítették, mivel a városban nem volt akkor több olyan diplomás gyógyszerész, aki addig alkalmazottként dolgozott (22). A város lakosságának növekedésével később újabb gyógyszerertárakat alapítottak, így 1949 és 1989 között Marosvásárhelyen 11 nyílt körzetű és 5 zárt körzetű gyógyszerertár működött, valamint egy steril gyógyszereket gyártó laboratórium, egy ellenőrző laboratórium, egy technikai cikkeket forgalmazó gyógyszerertár Optica néven, egy gyógydrogéria és egy laboratórium, amely különböző magisztrális gyógyszereket állított elő nagyobb mennyiségben.

A megye területén levő gyógyszerertárak tevékenységének irányítására, gyógyszerellátásának biztosítására megalakult a Gyógyszerkereskedelmi Vállalat **Centrofarm** néven és ennek megyei fiókjai. 1950. január 1-jén jött létre a Magyar Autonóm Tartomány fiókvállalata, amely az akkori Tudor Vladimirescu u. 58. sz. alatt működött. Ennek alárendeltjei voltak a városok államosított gyógyszerertárai, valamint a tartomány területén levő vidéki, még magántulajdonú patikák és az egészségügyi intézmények keretén belül működő ún. zárt körű gyógyszerertárak. Az orvosi műszerek és segédeszközök raktára az akkori Szovjet hősök tere 35. szám (ma Győzelem tér) alatti gyógyszerertári helyiségekben működött 1955-ig, majd a vállalat többi raktárához való elköltöztetése után itt újból gyógyszerertárt nyitottak.

1950-ben a falusi szövetkezetek keretén belül III. fokú gyógyszerpontok alakultak; ezeket a szövetkezetek vezetői kezelték. Nem voltak életképesek, ezért pár év múlva megszüntették őket.

1954-ben szerveződtek az egészségügyi körök keretében a II. fokú gyógyszerpontok, melyeket az egészségügyi közép-káderek (asszisztensek) vezettek.

1957-ben I. fokú gyógyszerpontokat alapítottak, gyógyszerészasszisztensek (két- vagy hároméves posztliceális egészségügyi technikumot végeztek) irányításával. Ilyenné alakították át például a Szent György gyógyszertárat is.

1955-ben létrehozták a Rózsák tere 50. sz. alatt a gyógyszerellenőrző laboratóriumot. Ez előbb a tartományi néptanács alárendeltségébe tartozott, később átkerült a Centrofarmhoz. 1975-ben új helyiségekbe, a Gyógyszerkereskedelmi Vállalat akkorra felépült új székhelyére költöztették át (Jeddi út 8. szám).

A vállalat régi helyiségeiben (Tudor Vladimirescu utca) a „Galenusi-laboratóriumot” hozták létre, melynek megszervezésében elvülhetetlen érdemeket szerzett Nagy Örs főgyógyszerész, a vállalat akkori aligazgatója. Ugyancsak ebben az évben szervezték meg a steril készítményeket előállító laboratóriumot az egykori katonakórház, később sürgősségi, ma ortopédiai klinika udvarán. 1973-ban felújították, berendezését modernizálták (27). 1968. április 1-jén az ország közigazgatási átszervezése folytán megváltozott névvel és területi határokkal új megyék alakultak, két új megye – Maros és Hargita – gyógyszerértárai kerültek a Marosvásárhely központú Centrofarm vállalatához. Ettől kezdve a megyei Gyógyszerkereskedelmi Vállalat az Egészségügyi Minisztérium Gyógyszerész Vezérigazgatóságának a fennhatósága alá tartozik. 1975-ben elkészült a vállalat új székhelye a Jeddi úton (Livezeni u. 8. sz.), ide költözött az igazgatóság, az összes adminisztratív osztály, a raktárak, a gyógyszerellenőrző laboratórium. 1990 után a magánosítás következtében részvénytársasággá alakult és tovább Aesculap RT. néven működik (28). Az egykori Marosvásárhely központú Centrofarm vállalat vezetőségének, igazgatóinak és aligazgatóinak nevét az alakulástól (1950-től) kezdve a 20. táblázat tartalmazza (27, 28).

20. táblázat
A Centrofarm Gyógyszerkereskedelmi Vállalat marosvásárhelyi központjának vezetői

Időszak	Igazgató	Aligazgató	időszak
1950–1957	Sarudi László	Widder Endre	1950–1952
		Tób Tibor	1952–1957
1957–1984	Dr. Kacsó Albert	Nagy Örs	1957–1960
		Makkai Imre	1960–1973
		Pantea Georgeta	1973–1975
		Racolța Silvia	1978–1984
1984–1990	Racolța Silvia	Dr. Nagy Levente	
1990–1991	Dr. Nagy Levente	Munteanu Bucur Lelia	
1991–1998	Munteanu Bucur Lelia	Hajdu Árpád	

A gyógyszerraktár első főnöke dr. Ajtay Mihály gyógyszerész volt 1949 áprilisától 1952-ig, majd 1952. július 1-től Gyalui István főgyógyszerész 1985. február 15-ig, nyugdíjazásáig. Őt követte Munteanu Bucur Lelia 1990-ig.

Az államosítás után kialakult gyógyszerértári hálózat helyzetének felmérése, illetve a magánosítást követően gomba módra szaporodó kis gyógyszerértárok számbavétele nem képezte tanulmányunk tárgyát.

* * *

Marosvásárhely egykori 15 nyilvános gyógyszerértárának vázlatos bemutatásakor az ezekben 1949-ig dolgozó néhány gyógyszerésznek életrajzi adatait is ismertettük. A továbbiakban, a teljesség igénye nélkül, megemlékezünk a város néhány elhunyt magyar nemzetiségű gyógyszerészéről is, akik különböző gyógyszerértárakban alkalmazott gyógyszerészként dolgoztak és az erdélyi származású elhunyt gyógyszerészek életrajzainál nem szerepelnek, de sikerült róluk adatokat összegyűjtenünk.

Ádám Valéria – 1931. április 17-én született a Bihar megyei Margittán. Iskoláit Nagyváradon az Orsolya-rend gimnáziumában 1950-ben végezte. Gyógyszerész tanulmányait Marosvásárhelyen folytatta, oklevelet 1956. február 6-án szerzett. Főgyógyszerész vizsgát tett 1975-ben. Az egyetem elvégzése után Csíkszereda kórházi gyógyszerértárában dolgozott 1955. augusztus 15-től 1957. december 10-ig. Ekkor férjével, Kálmán Ferenc gyógyszerésszel Marosvásárhelyre jönnek vissza. 1957. december 10-től az 1. sz. gyógyszerértárban dolgozik szinte megszakítás nélkül 1988. december 1-ig, nyugdíjazásáig, majd helyettesítőként még 1989. február 1-ig, összesen 33 év 3 hónapot töltve el a táraasztal mellett. Az 1. sz. gyógyszerértár kiváló gyógyszerészeként a

receptúrai munka egyik felelőse volt évtizedeken át. Szakmai felkészültsége, hivatástudata, jó kollegiális magatartása miatt munkatársai megbecsülték, értékelték munkáját. 1995. június 12-én hunyt el Marosvásárhelyen.

Ádámovitsné Hary Zsuzsa – 1924. május 24-én született Topánfalván, ahol akkor apja, Hary Sándor az Aesculap gyógyszertárat bérelte. Innen az Arad megyei Borosjenőre került a család, az államosításig ott volt gyógyszertáruk. Középiskoláit Kolozsváron, majd Temesváron végezte, ahol a Notre Dame gimnáziumban 1943-ban érettségizett. Kolozsváron 1943–1945 között a Természettudományi Kar hallgatója volt, majd Marosvásárhelyen folytatta és 1951-ben fejezte be gyógyszerészi tanulmányait. Ezután a Maros megyei Gernyeszegre került a tbc-preventórium gyógyszertárába, majd 1953-tól Marosvásárhelyen az akkori 1. sz. klinika gyógyszertárába; 1955-től ennek lesz a vezetője. Munkakörét halála napjáig ellátta. Kiváló kapcsolatot tartott fenn a kórház orvosaival, így a betegek gyógyszerellátása az ő idejében zökkenőmentes volt. Szívesen foglalkozott a gyakorlatukat végző „praxikkal” is. Fiatalon, alig ötvenévesen hunyt el 1974. május 15-én Marosvásárhelyen.

Csavar Margit – 1936. július 8-án született Marosvásárhelyen. Iskoláit és egyetemi tanulmányait is szülővárosában végezte. Gyógyszerészi oklevelet 1958-ban kapott. Rövid ideig Nagyváradon dolgozott, majd hazakerült, és előbb az 1. sz., később a 3. sz. gyógyszertárban dolgozott hirtelen bekövetkezett halála napjáig. 1988 októberében hunyt el Marosvásárhelyen, sírja a református temetőben van.

Csizek Kornélia – 1924. február 15-én született Naszódon. Apja Csizek Lajos, anyja Scholtz Anna. Gyógyszerészi oklevelét 1950-ben kapta meg Marosvásárhelyen, ezután Maroshévízen a kórházi gyógyszertárban dolgozott. Ez idő alatt családot alapított, férje Căreian Augustin állatorvos. Házasságukból két fia született. Miután 1953-ban a család Marosvásárhelyen telepszik le, az 1. sz. gyógyszertárba kap kinevezést, ahol 1979. október 1-ig, nyugdíjazásáig marad. Közben 1972-ben főgyógyszerészi vizsgát tett. Lelkiismeretes munkáját és a betegek iránti figyelmességét, kedvességét sokra értékelték munkatársai. 1994. szeptember 12-én hunyt el Marosvásárhelyen.

Feierné Fazakas Éva Rozália – 1949-ben született Marosvásárhelyen, gyógyszerész oklevelét is szülővárosában kapta meg 1971-ben. Ezután több helyen dolgozott, huzamosabb ideig Erdőszentgyörgyön, majd Marosvásárhelyen, ahol 1990 után saját gyógyszertárát is megnyitja Galenus néven a város Egyesülés negyedében. Nem sokáig élvezhette a teljesen újonnan létrehozott gyógyszertárat, mert gyógyíthatatlan betegség következtében 1999. július 4-én Budapesten elhunyt. Sírhelye Marosvásárhelyen van.

Gálfalviné Szabó Emília – 1937-ben született Nagyváradon református papi családban. Iskoláit szülővárosában végezte 1954-ben, egyetemi tanulmányait pedig kitűnő eredménnyel a marosvásárhelyi Gyógyszerészeti Karon. 1960-ban kapott oklevelet. Háromévi gyógyszertári gyakorlat után az analitikai kémiai tanszéken gyakornok, majd tanársegéd 1980-ig, ekkor ismét a hálózatba megy, az 1. sz. gyógyszertárban mint főgyógyszerész dolgozik rövid ideig. 1982-ben hunyt el Marosvásárhelyen. Sírja a református temetőben van.

Kacsó Albert – 1921. június 7-én született Nyárádmagyarós községben. Egyetemi tanulmányai előtt laboránsként dolgozott a Gyógyszerészeti Kar analitikai kémiai tanszékén. Tanárai biztatására végezte el az egyetemet, 1951-ben kapott gyógyszerész oklevelet. A tanszéken marad gyakornokként, de 1952. július 15-től már a Magyar Autonóm Tartomány tartományi főgyógyszerésze, később a Maros megyei Centrofarm vállalat inspektora, majd kiváló szervezői képessége alapján 1957-ben kinevezik igazgatónak. Sokat tett a vállalat fejlesztéséért. Közben, 1954–1956 között a Gyógyszerészeti Kar gyógyszertári szervezés és könyvelés tanszékének megbízott tanára, később, 1962–1974 között az Egészségügyi Technikumban is tanított. 1961-ben főgyógyszerészi vizsgát tett, majd beiratkozott a doktorátusra, doktori értekezésében a Nyárád menti területek gyógynövényállományát térképezte fel. 1977-ben kapta meg a gyógyszerészdoktori fokozatot. Eredményeiről több szaklapban, valamint a Csíkszeredában megjelenő *Acta Hargitensia* c. múzeumi kiadványban számolt be. 1984-ben nyugdíjba vonult. 1998 áprilisában hunyt el Marosvásárhelyen.

Kálmán Ferenc – 1929. augusztus 24-én született Marosvásárhelyen. Iskoláit és gyógyszerészi tanulmányait is szülővárosában végezte, oklevelet 1955 júliusában kapott. Feleségével, Ádám Valéria gyógyszerésznővel együtt Csíkszeredában kezdtek meg gyógyszerészi munkájukat, majd 1958-ban visszajönnek Marosvásárhelyre. A Mártonfi László professzor vezetése alatti gyógyszerészi kémiai tanszéken előbb gyakornok, majd tanársegéd 1960. október 1-ig. Ekkor a város 103. sz. zártkörű gyógyszertárába megy át, majd az 5. sz. nyilvános gyógyszertár vezetője lett. 1980-ban főgyógyszerészi vizsgát tett, de ezt követően egészségi állapota nagyon leromlott, ezért 1986. október 1-jével harmincegy évi gyógyszerészi munka után korhatár előtt nyugdíjazták. Rövid idő múlva, 1986. december 22-én, ötvenhetedik életévében hunyt el Marosvásárhelyen. Sírja a református temetőben van.

Kelemen Éva – a Szatmár megyei Tasnádszarvad községben született 1929. december 15-én. Gyógyszerész oklevelét a marosvásárhelyi Gyógyszerészeti Karon szerezte meg 1955-ben. Ezután azonnal a helybeli 1. sz.

gyógyszertárba helyezik, de 1960-ban már a 6. sz. gyógyszertár vezetőjének nevezik ki. Dolgozott még a 3. számúban, majd mint kiváló munkatárs visszakérül a város legnagyobb, permanens nyitvatartású gyógyszertárába. 1976-ban a főgyógyszerészi vizsgáját is sikeresen leteszi, 1987 márciusában harmincegy év és három hónapi munka után nyugdíjazták, de helyettesítőként tovább dolgozik 1988. január 1-ig. 1999. november 4-én hunyt el Marosvásárhelyen.

Keller Gyula – 1917. július 10-én született Csíkszentmártonban, ahol apja, id. Keller István gyógyszerész volt, az Attila nevű gyógyszertár és a tusnádfürdői fiókgyógyszertár tulajdonosa. 1921-ben a család elkerült Temesvárra, így iskoláit már ott végezte a Piarista Gimnáziumban testvérével, ifj. Keller Istvánnal együtt, aki szintén gyógyszerész lett. Egyetemi tanulmányait mindketten Bukarestben folytatták. Testvére 1936-ban a doktori fokozatot is megszerezte. Keller Gyula 1940. október 28-án kapott gyógyszerész oklevelet a bukaresti Gyógyszerészeti Karon. Egy ideig Temesváron dolgozott apjának a Kereszthez címzett gyógyszertárában, majd az államosítás után a Temes megyei Dettára került a 23. sz. gyógyszertár vezetőjeként. 1952-től lett Marosvásárhelyen az 1. sz. gyógyszertár alkalmazottja, 1957-től főgyógyszerésze. 2001. április 11-én hunyt el Marosvásárhelyen.

Makkai Imre – 1929. március 8-án született Marosvásárhelyen. Gyógyszerész oklevelet 1954-ben kapott a Gyógyszerészeti Karon. Már utolsó éves hallgatóként díjtalan gyakornok, majd 1954 őztől tanársegéd a Gyógyszerészeti Kar biokémiai tanszékén Eperjessy Anna professzornő mellett 1958 októberéig. Ekkor saját kérésére átmegy a hálózatba, két évig a 3. sz. gyógyszertárban dolgozik, majd 1960 júniusában a Centrofarm aligazgatójának nevezik ki; ezt a tisztségét 1973 júliusáig látja el, amikor is feleségével, Müller Éva gyógyszerésznővel (oklevél: 1956, Mvhely) együtt az akkor megnyíló 7. sz. gyógyszertárba helyezik, és annak vezetője lesz. 1963-ban sikeresen tette le a főgyógyszerészi vizsgát is. 1988. szeptember 16-án Tusnádfürdőn, egy kiszállás alkalmával váratlanul hunyt el.

Török József – a Maros megyei Székelyhódos községben született 1939. április 3-án. Iskoláit Marosvásárhelyen a Bolyai Líceumban végezte 1955-ben. Három évig a megyei postahivatalban dolgozott, egyetemi tanulmányait ezután kezdte meg. 1963 szeptemberében kapott oklevelet. Libánfalván, majd Parajdon, Gyimesközéplokon, Etéden és ismét Parajdon volt gyógyszertárvezető. 1972-ben kerül vissza Marosvásárhelyre, ahol az újonnan átadott megyei klinikán a 103. sz., majd a 105. sz. gyógyszertár vezetőjévé nevezik ki. Feladatát nagy hozzáértéssel végezte. 1975-ben főgyógyszerészi vizsgát tett. Kiváló szervezőképességű, megértő, de ugyanakkor igényes főnök volt. Az új gyógyszerek megismerése valósággal szenvedélyévé vált, ennek köszönhetően az orvoskollégák kikérték véleményét a betegeknek rendelendő gyógyszerekről, így a kórház orvosaival rendkívül jó kapcsolatot alakított ki. Fiatalon, gyógyíthatatlan betegségben 1995-ben hunyt el Marosvásárhelyen.

Vancsakovszky Gabriella – 1942. május 10-én született Marosvásárhelyen. Iskoláit Székelyudvarhelyen végezte – ahol apja orvos volt –, egyetemi tanulmányait pedig Marosvásárhelyen a Gyógyszerészeti Karon, ahol 1964-ben kapott oklevelet. Székelykeresztúron és Marosludason dolgozott egy évig, majd 1965-ben visszajön szülővárosába, ahol az egykori 5. sz. gyógyszertárban (Dózsa György u., majd a kövesdombi negyedben) előbb beosztottként kezdte meg tevékenységét, majd a vezetője lett. A magánosítás után ezt Herba néven mint sajátját működtette tovább halála napjáig. 2001. április 7-én hunyt el Marosvásárhelyen.

Voith Mihály – Szamosújvárról származó örmény eredetű gyógyszerészdinasztia harmadik generációjában 1928. szeptember 18-án született Gyergyóalfaluban, ahol nagyapja, Voith Ferenc (1865–1937, oklevél: 1887, Kvár), majd apja id. Voith Mihály (sz. 1898, oklevél: Csernovic, német nyelvű egyetemen 1917, elhunyt 1978-ban) is gyógyszerész volt, az ottani, 1894-ben alapított Őrangyal gyógyszertár tulajdonosa és vezetője az államosításig. Kiterjedt rokonságában több gyógyszerész van, így a magyarláposi Szarvas gyógyszertár egykori tulajdonosa, Voith József (oklevél: 1884, Kvár FJTE) és Voith Lajos (oklevél: 1915, Kvár FJTE). Iskolai tanulmányainak felsőbb osztályait Marosvásárhelyen a Római Katolikus Fiúgimnáziumban végezte, majd ugyanitt beiratkozott a Gyógyszerészeti Karra. Egyetemi tanulmányait 1951-ben érdemoklevéllel fejezte be. Még az év augusztusában kinevezik Palotailvára, ahol 1952. április 15-ig volt gyakorló gyógyszerész. Ekkor visszajön Marosvásárhelyre és az akkor 6. számot viselő (egykor Osváth-féle Őrangyal) gyógyszertár vezetőjévé nevezik ki. Közben családot alapított, felesége Adorján Ilona, két fiuk született, azonban egyikük sem folytatta már a gyógyszerészi hivatást. Voith Mihály 1960-ban a Centrofarm Gyógyszerkereskedelmi Vállalat inspektora, majd 1963 októberétől a vállalat kereskedelmi osztályának főnöke lesz. Ugyanebben az évben sikeresen teszi le a főgyógyszerészi vizsgáját is. A továbbiakban az átszervezések következtében a kereskedelmi, a terv- és a szervezési osztály megnövekedett feladat körét látja el, utóbb már az Aesculap RT. alkalmazottjaként, 1991 szeptemberéig, nyugdíjazásáig. 1996 júliusáig a Mária gyógyszertár alkalmazottjaként tovább dolgozik. Megérdemelt pihenését csak pár évig élvezhette, 2001. november 27-én hunyt el Marosvásárhelyen. Sírja a helybeli református temetőben van.

Irodalomjegyzék

1. Chyzer K. (szerk.): *Gyógyszerészi Almanach*. Budapest 1897.
2. Csurgay K. (szerk.): *Gyógyszerészek Évkönyve. Zsebnaptár*. A Gyógyszerészi Közlöny kiadása. Budapest 1885–1897.
3. Farkas J. (szerk.): *Marosvásárhelyi Almanach*. II. Marosvásárhely 1941–1942.
4. Fényes B., Fényes Béláné: *Dolgozó gyógyszerészek zsebnaptára – gyógyszerész címtár az 1942. évre*. II. évfolyam. Budapest.
5. Hajdu Á., Péter H. Mária: *Adatok Marosvásárhelyi gyógyszerertáiról alakulásuktól 1949-ig*. Revista de Medicină și Farmacie – Orvosi és Gyógyszerészeti Szemle 42, 2, 141–145 (1996).
6. Karlovsky G. (szerk.): *Gyógyszerészek Évkönyve. Zsebnaptár*. A Gyógyszerészi Közlöny kiadása. Budapest 1897–1901. Új sorozat 1925.
7. Molitórisz P., Nagy J. (szerk.): *Almanachul farmaceutic – Gyógyszerészek zsebnaptára az 1922. évre*. II. évfolyam, Cluj–Kolozsvár.
8. Molitórisz P. (szerk.): *Almanachul farmaceutic – Gyógyszerészek zsebnaptára az 1923. évre*. Cluj–Kolozsvár.
9. Molitórisz P. (szerk.): *Almanah* 1937. Tip. Universală S. A., Cluj.
10. Nagy J. (szerk.): *Gyógyszerészek címtára és zsebnaptára 1921. évre*. A szerző kiadása. Tg. Mureș–Marosvásárhely.
11. Nagy S. (szerk.): *Almanachul farmaciștilor – Gyógyszerészek zsebnaptára 1924*; III. évf. 1926; IV. évf. 1927. A szerző kiadása, Cluj–Kolozsvár.
12. Orient Gy.: *Az erdélyi és bánáti gyógyszerészet története*. Minerva Irodalmi és Nyomdai Műintézet, Cluj–Kolozsvár 1926. 204, 209. o.
13. Schédy S. (szerk.): *Gyógyszerészek naptára*. A Gyógyszerészi Hetilap kiadása, Budapest 1865–1900.
14. Spielmann J., Lázár-Színi Karola, Orbán J.: *Adatok a marosvásárhelyi gyógyszerertárak történetéhez*. I. *Az első marosvásárhelyi gyógyszerertár*. Orvosi Szemle 15, 3, 366–369 (1969); II. *Harc a második marosvásárhelyi gyógyszerertár létesítésére*. Orvosi Szemle 18, 4, 479–486 (1972); III. *Vladár Ádám és Tollasi György vetélkedése*. Orvosi Szemle 19, 2, 167–174 (1973); IV. *A marosvásárhelyi gyógyszerertárak az 1782–1790-es időszakban*. Revista Medicală 22, 1, 77–80 (1976).
15. Szász T. (szerk.): *Gyógyszerészi Almanach az 1943, 1944. évre*. A Gyógyszerészi Szemle kiadása, Budapest.
16. Tóducz E.: *Adalékok Marosvásárhely egészségügyi történetéhez a XIX. század II. feléből*. Diplomadolgozat (kézirat). OGYI Marosvásárhely 1977.
17. Varságh Z., Rossberger J. (szerk.): *Gyógyszerészek zsebnaptára*. A Gyógyszerészi Hetilap kiadása, Budapest 1901–1920.
18. Vofkori J.: *Tollasi György (1755 ?–1802)*. Infomed (Székelyudvarhely). I. évf. 6. szám, 8. o. (1991. október).
19. Vondrasek J. (szerk.): *Gyógyszerészek zsebnaptára*. Budapest 1894.
20. Weiszberger S.: *Marosvásárhelyi Almanach*. Marosvásárhely szabad kir. város cím- és lakjegyzéke. Marosvásárhely 1912.
21. *** *Almanachul farmaciștilor – Gyógyszerészek zsebnaptára az 1928. évre*; *Almanachul farmaceutic – Gyógyszerészi Évkönyv* – 1929; *Almanachul farmaceutic* – 1930; *Almanachul farmaceutic* – 1934. Szerkeszti és kiadja a Buletinul Farmaciștilor szerkesztősége és kiadóhivatala, Cluj.
22. *** Románia Országos Levéltára. Maros Megyei Igazgatóság. Alap 7, leltár 43: Colegiul farmaceutic jud. Mureș (1933–1948.); Alap 2, dosszié 114: Proceșe verbale, tabele, delegații cu privire la naționalizarea farmaciilor.
23. *** *Album Chirurgorum et Pharmacopoeorum 1770–1838/39*; *Album Chirurgorum 1839/40–1887/88*; *Album Medicorum 1888/89–1907/08*. Semmelweis Egyetem Orvostudományi Kar levéltára, Budapest.
24. *** *Keresztény Közéleti Almanach*. III. kötet: *Erdély*. Athenaeum Irodalmi és Nyomdai RT., Budapest [é. n.].
25. *** *A kolozsvári m. kir. FJTE Almanachja és Tanrendje az 1872/73–1918/19-es, valamint az 1940/41–1943/44-es tanévekre*. Az Egyetem kiadása, Kolozsvár.
26. *** *A m. kir. FJTE Almanachja az 1921/22–1930/31. tanévekre*. Az Egyetem kiadása, Szeged.
27. *** Gyalui István marosvásárhelyi főgyógyszerész közlései.
28. *** Hajdú Árpád főgyógyszerész, a Centrofarm egykori igazgatójának közlései.
29. *** Deutsch Dávid fiának, Deutsch Imrének közlése (Izrael).
30. *** Marosvásárhelyi városi tanácsulési jegyzőkönyvek: 1848. május 23. és 1848. november 13–14. In: *Marosszék és Marosvásárhely az 1848–1849-es forradalom és szabadságharc idején*. Korabeli iratok, jegyzőkönyvek, lajstromok. Közli Pál–Antal Sándor. Haáz Rezső Alapítvány, Székelyudvarhely 2001. 74, 306. o.
31. Deé Nagy Anikó: *A marosvásárhelyi Teleki–Bolyai Könyvtár ex librisei*. Balassi Kiadó Budapest – Polis Könyvkiadó Kolozsvár, 2001. LXXIII. tábla, 171. ex libris.

1. 5. Nagyváradi gyógyszerterek

A nagyváradi gyógyszerterek alapítására, történetére és gyógyszerészeire vonatkozó legkorábbi adatokat a Róthschnek V. Emil szerkesztésében megjelent *Debrecen–Bihar megyei Gyógyszerész Testület és az Általános Magyarországi Gyógyszerész Egylet VI. kerület, IV. járás gyógyszerterei* c. kötet (10) tartalmaz, amely 1882-ben jelent meg. Ekkor már Nagyváradnak hat gyógyszerterére volt, amelyeknek gyógyszerészeit a kötet kronológiai sorrendben mutatja be. Eszerint 1882-ig az Arany Kereszt (alapítva 1860-ban), a Gránátalma (1760), a Magyar Korona (1792), az Arany Sas (1798), az Oroszlán (1819) és a Szent László (1856) gyógyszerterék működött Nagyváradon. Lakos Lajos 1904-ben megjelent *Nagyvárad múltja és jelenéből* c. könyve két neves nagyváradi gyógyszerészt, Nyíry Györgyöt és Molnár Lajost emel ki (4). 1926-ban Orient Gyula is említést tesz könyvében a nagyváradi gyógyszerterekről (7), időrendben besorolva őket a többi erdélyi és bánági gyógyszerterék közé.

Évtizedekkel később, 1974-ben Izsák Sámuel a nagyváradi irgalmas-rend által alapított és fenntartott Gránátalma gyógyszerterék alapítási évét megkérdőjelezi. Szerinte hiányos, nem kellőképpen dokumentált s így nem fogadható el az 1760-as év, tíz évvel később, 1770-ben nyílt meg. Ezt a vélekedését egy 1771-ből származó okirattal támasztja alá (3).

Spielmann professzor vezetése alatt egy Bihar megyei gyógyszerész, Mermeze Gheorghe, 1985-ben doktori tézisének témájául a nagyváradi gyógyszerterek történetét választotta (5). Sok olyan levéltári adatra hivatkozik, melyek addig feltáratlanok voltak, és a város levéltárában megtalálhatók. Ezek segítségével, valamint a már említett forrásmunkákból harminc gyógyszerteréről és azok gyógyszerészeiről közöl adatokat. Valamennyit 1949-ig, államosításukig mutatja be, azonban az akkori időkre jellemzően, politikai indulatoktól nem mentesen, főleg az 1940–1944 közötti éveket illetően. Nemrég, 1999-ben doktori tézisének anyaga könyv alakban is megjelent (6), azonban a közben eltelt tizenöt év alatt nem gazdagította adattárát, így a hiányos és pontatlan adatok ebben a kötetben is ugyanúgy előfordulnak, mint 1985-ös dolgozatában, sőt a politikai értelmezései sem változtak meg.

Az 1850 és 1880, valamint az 1880 és 1919 közötti nagyváradi gyógyszerterek történetével Pop Alexandru Nagyváradon élő vegyész is foglalkozott. Közleményei a Körösvidéki Múzeum *Crisia* c. kiadványában jelentek meg (8, 9). 1999-ben Budaházy István új adatokat közöl az első nagyváradi gyógyszerterék alapításáról (1): egyházi forrásokra hivatkozva az 1737. évet tekinti az első, az Arany Kereszt gyógyszerterék alapítási idejének, ugyanakkor az irgalmas-rendi szerzetesek előtt letelepedett premontrei-rendiek gyógyszerterekéről is említést tesz. Mindezen adatok és az 1862-től megjelenő gyógyszerészek zsebnaptára, évkönyve és almanachja (17) által közöltek figyelembevételével megpróbáljuk Nagyvárad gyógyszerterkeit, gyógyszerészeit feltérképezni 1949-ig, az államosításukig. A sok kérdőjel és hiány esetleg újabb levéltári kutatásokkal és objektív értékeléssel tüntethető el, de ez a jövő feladata marad.

Az említett forrásmunkák – melyek a közelmúltban jelentek meg (6, 8, 9), s így hozzáférhetőek – részletesen foglalkoznak a gyógyszerterek alapításának körülményeivel, az új gyógyszerterek felállításáért való küzdelemmel levéltári adatok alapján, ezért nem szükséges megismételni azokat, csupán a 30 nagyváradi gyógyszerterék és a bennük dolgozó gyógyszerészek személyével kapcsolatos adatokat közöljük időrendben.

A gyógyszerészi évkönyvek, a zsebnaptárak, az almanachok (17) csak a gyógyszerterek személyzetét jelzik az adott évben, a velük kapcsolatos személyi adatok, tanulmányaik helye, oklevelük elnyerése vagy előbbi munkahelyük nincs megemlítve, még a monografikus forrásmunkákban sem. A pesti, illetve budapesti egyetem anyakönyveiből (12), a kolozsvári FJTE almanachjaiból (14), valamint a szegedi egyetem évkönyveiből (15), illetve az Emlékkönyvből (2), valamint lexikonokból (13) és a jubiláló vagy elhunyt gyógyszerészekről a különböző folyóiratokban megjelent cikkek, nekrológok segítségével sikerült több mint 50 nagyváradi gyógyszerész életrajzához adatot gyűjteni, s ezáltal szakmai életútjukról is sok mindent megtudhatunk. Sajnos azonban nem mindenkiről sikerült információt szerezni. A második világháborúban eltűnt vagy meghalt 200 magyar gyógyszerész közt 5 nagyváradi is találtunk (11), ez arra figyelmeztet, hogy még további kutatások szükségesek gyógyszerészi múltunk megismeréséhez.

Megemlítjük, hogy felsorolásunkból szándékosan kimaradt a városban másodiknak alapított, az irgalmasok Gránátalma nevű gyógyszerterek, hiszen azt részletesen ismertetjük *Az egyházi gyógyszerterek* c. fejezetben.

Arany Kereszt gyógyszertár

Alapítási sorrend: 1

Hely: Szent László tér és a

Alapításának éve: (1680 ?) 1742

Teleki Mihály utca sarka

A jezsuiták tulajdonában volt 1773-ig

Időszak	Tulajdonos	Bérlő (b), kezelő (k), gondnok (g)
1773–1779	Stacho Johannes	
1779–1780	Ifj. Stacho Johannes	Müller Fülöp (k)
1780–1790	Müller Fülöp	
1790–1794	Müller Fülöp örökösei	Mühr Antal (k)
1796–1800	Brandts Mihály	Schmidt József (k) 1800–1804
1804–1805	Demeter Mihály	
1805–1836	Schmidt (Kovács) József	
1836–1845	Ifj. Kovács József	
1845–1876	Bertsinszky Károly	Liszka János (k) 1848–1855
1876–1913	Bertsinszky K. örökösei, özvegye Schwachhoffer Karolina és leánya, Rybariné B. Sarolta	Hering Sándor (g) 1876–1878 Hering Sándor (b) 1878–1891 Sternthal Sándor (b) 1893–1901 Rozvány György (b) 1903–1910 Lédig Árpád (b) 1910–1913
1913–1916	Lédig Árpád	
1916–1919	Sárossy Kapeller Béláné	Németh Pál (b) 1918
1920–1922	Németh Pál	
1923–1930	Zsigmondovics Géza	
1930–1942	Zsigmondovics G. és Barla Dezső	
1946–1949	Maszyik Géza	

1949. április államosítás → 1. sz. gyógyszertár

1990 után magánosítás → Delia gyógyszertár

Gyógyszerészek adatai

Müller Fülöp – 1779. augusztus 23-án kapott magisteri oklevelet Budán.

Brants Mihály – Mitter Ferenc gyógyszerésszel együtt folyamodott gyógyszertárnyitásért, azonban elutasították, mert még nem volt meg az oklevele.

Schmidt József – 1790-ben Pesten kapott magisteri oklevelet. Később magyarosította a nevét **Kovácsra**. 1836-ban hunyt el Nagyváradon. Fia, huszonkét évesen, 1831-ben kapott Pesten magisteri oklevelet, majd apja halála után átveszi a gyógyszertárat.

Bertsinszky Károly adatai a részletes életrajzoknál találhatók.

Liszka János – 1803-ban született. Miután Bertsinszky visszaveszi tőle a gyógyszertárának vezetését, 1855-ben a Bihar megyei Tenkén a Megváltóhoz címzett gyógyszertárat alapítja meg. 1872-ben hunyt el. Valószínűleg az ő fia az a Liszka László (sz. 1866, Tenke), aki 1888-ban a budapesti egyetemen szerzett gyógyszerész oklevelet.

Hering Sándor – Székelyhídon született, gyógyszerész oklevelet huszonkilenc évesen, 1873-ban kapott Budapesten. 1891 novemberében saját gyógyszertárat is megnyitotta Őrangyal néven, de azt bérbe adja. Tevékenyen részt vett az egyesületi életben, a Bihar megyei Orvos-, Gyógyszerész- és Természettudományi Egyesület pénztárosa. Tagja volt a városi tanács egészségügyi bizottságának is. 1903. június 14-én hunyt el.

Németh Pál – 1924-ben Zsigmondovics Gézától átveszi a Megváltó gyógyszertárat. Összesen tizenhat évig volt Nagyváradon gyógyszerész. 1932. november 18-án hunyt el. 1921-ben a Gyógyszerész Kamara nagyváradi fiókjának elnöki tisztségét is betöltötte.

Sternthal Sándor – később nevét **Sebestyénre** változtatta. Feltételezzük, hogy az ő fia Sebestyén Artúr gyógyszerész (sz. 1890. szeptember 17., Nagyvárad), aki 1915-ben Budapesten szerzett gyógyszerész oklevelet.

Zsigmondovics Géza – a Máramaros megyei Kabolapolyána (Gyertyánliget) kisközségben született. Egyetemi tanulmányait Kolozsváron kezdte meg, majd Budapesten folytatta, ahol huszonhat éves korában, 1896-ban kapott gyógyszerész oklevelet. 1911-től társtulajdonosa, majd egyedüli tulajdonosa az 1910-ben alapított Megváltó gyógyszerertárnak. Átadja gyógyszerertárát Németh Pálnak, és átveszi az eddig Németh Pál tulajdonában levőt. 1946-ban ezt a gyógyszerertárát unokaöccsének, Masznyik Gézának adományozza.

Barla Dezső – a kolozsvári FJTE-en kapott gyógyszerész oklevelet 1910-ben. 1921. augusztus 8-án Marosludason megnyitotta a helység második gyógyszerertárát Szent Erzsébet néven. Az 1930-as *Almanach Farmaceutic* szerint már Nagyváradon van, és társtulajdonos Zsigmondovics Gézával. 1942 után átveszi Pajor Pál gyógyszerésztől a Cleopatra gyógyszerertár vezetését.

Masznyik Géza – gyógyszerész oklevelét Budapesten kapta meg. Az államosítás után a nagyváradai 3. sz. gyógyszerertárát vezeti 1985-ig, nyugdíjazásáig. Mindkét gyermeke gyógyszerész lett, oklevelüket Marosvásárhelyen kapták meg: 1976-ban Tatiné Masznyik Anikó, aki később szülővárosában, Nagyváradon gyógyszerész és 1979-ben ifj. Masznyik Géza, aki később kitelepedett Magyarországra és Ceglédre gyógyszerertárvezető.

Magyar Korona * gyógyszerertár

Alapítási sorrend: 3

Hely: Olaszi negyed,

Alapításának éve: 1792

Fő utca és Úri utca sarka

Időszak	Tulajdonos	Bérlő (b), kezelő (k), alkalmazott (a)
1792–1799	Fuchs József	
1799–1808	Müher Antal	
1809–1810	Unger József	
1810–1835	Kis Ernő	
1835–1849	Majláth Rudolf	
1849–1860	Láposy Lajos	Scholtz Rudolf (b) 1859 Szikszay Mihály (b) 1860–1862 Nyíry György (b) 1865–1870
1870–1907	Nyíry György	Horváth Kálmán (a) 1875 Fejér Lajos (a) 1876
1907–1912	Dr. Nyíry Ödön és Nyíry Béla	
1912–1915	Dr. Rácz Rezső és Vadász Gusztáv	
1915–1918	Dr. Rácz Rezső és neje	Dr. Rácz Rezső (k)
1918–	Dr. Rácz Rezső és Róth Miklós	
1924–	Dr. Rácz Rezső	
1945–1949	Bernát Zoltán	

1949. április államosítás —————> megszűnt

*Neve többször változott, volt Arany Korona és 1920 után csak Korona.

Gyógyszerészek adatai

Láposy Lajos – gyógyszerész oklevelét Pesten szerezte 1838-ban. Először Ungváron volt gyógyszerertára, azután jött Nagyváradra. Ida nevű leányát Nyíry György veszi feleségül, így kerül a gyógyszerertár a Nyíry család tulajdonába.

Horváth Kálmán – Tenkén született, huszonkét évesen, 1872-ben Budapesten szerzett oklevelet.

Fejér Lajos – a kolozsvári FJTE-en 1875-ben kapta meg gyógyszerészi oklevelét.

Rác Rezső – 1884. január 4-én született Kaposváron. Érettségi vizsgát már Kolozsváron az Unitárius Főgimnáziumban tett. Gyakornokként Aradon dolgozott Hajós Árpád gyógyszerertárában. Gyakornoki vizsgáját Kolozsváron tette le kiváló eredménnyel, ezért Fabinyi-díjjal tüntették ki. Gyógyszerész oklevelet Budapesten kapott. Doktori fokozat elnyeréséért először Charlottenburgban dolgozik, majd visszajön Kolozsvárra, ahol a Fabinyi Intézetben 1905-ben doktorrá avatják *summa cum laude* értékeléssel. Ezután Bécsbe, majd Berlinbe megy, végül Hódmezővásárhelyt önállósítja magát. 1909-ben jött Nagyváradra. Itt először az Oroszlán gyógyszerertár tulajdonosa lesz feleségével Kauffmann Irénnel együtt. Ezt a gyógyszerertárat azonban rövidesen eladják, és 1912-ben megveszik a Magyar Koronát. A gyógyszerész évkönyvek szerint többször társtulajdonosuk is van. 1944 utáni sorsukról nincs adatunk. A szaklapokban **dr. Rác Rudolf** (alias **Reisenberger**) néven is emlegetik abból az alkalomból, hogy negyven éve lépett be Hajós gyógyszerertárába. Ellentmondásos személyiség volt, de érdemei közül kiemelik egyesületi életi tevékenységét, úgy emlegetik mint a nagyváradi Orvos és Gyógyszerész Egylet egyik megalapítóját (*Pharmacia* 1939, 12, 21–21, 149. o.). 1936-ban a Bihar megyei Gyógyszerész Kollégium alelnöke. Szakirodalmi tevékenységet is folytatott, közölt a *Gyógyszerészi Hetilapban*, később szerkesztőségi tagja lett a *Revista Farmaciei*, majd a *Buletinul Farmaciștilor* c. lapoknak.

Vadász Gusztáv – 1891. augusztus 19-én született Nagyváradon. Gyógyszerészi tanulmányait a budapesti egyetemen végezte, 1911. június 24-én kapott oklevelet, és ezután visszatért szülővárosába.

Nyíry György és dr. Nyíry Ödön Gyula adatait lásd a részletes életrajzoknál.

Arany Sas gyógyszerertár

Alapítási sorrend: 4

Hely: Szent László tér 6. szám

Alapításának éve: 1798

Időszak	Tulajdonos	Alkalmazott (a), bérlő (b), kezelő (k)
1798–1819	Mitter Ferenc	
1819–1846	Schwachhoffer István	Bertsinszky Károly (a)
1846–1878	Molnár József	Frenda Károly (k) 1853 Kallovits Karácsony (b) 1854–1860
1878–1882	Molnár József örökösei (fiai): M. Lajos, M. Miklós, M. János	Molnár Lajos (k) 1878–1882
1882–1907	Molnár Lajos	
1907–1909	Farkas István	
1909–1915	Lessner Alfréd	
1915–1916	Magyar Bank RT.	Gálosi Ferenc (k) 1914–1916
1916–1919	Schreiber Jakab és Kain Eszter	Kain Eszter (k)
1920–1944	Mező Imréné sz. Kain Eszter	Hajdó Alice Ibolya (k) 1944
?–1949	Horovitz Krapf Erna	

1949 államosítás → 10. sz. gyógyszerertár

Gyógyszerészek adatai

Mitter Ferenc – Nagyváradon született 1769. augusztus 4-én. Gyógyszerészmesteri oklevelet 1792-ben Pesten kapott. 1798-ban szerzett jogot a gyógyszerertár felállítására.

Schwachhoffer István – gyógyszerésről nincs adatunk, csak feltételezhetjük, hogy az ő fia a nagyváradi születésű Schwachhoffer Lajos, aki szintén gyógyszerész lett, és oklevelét huszonnégy éves korában, 1848-ban kapta meg a pesti egyetemen. Karolina nevű leánya pedig Bertsinszky Károly nagyváradi gyógyszerész felesége lett, aki egykor apja gyógyszerertárában alkalmazottként dolgozott.

Kain Eszter – 1889-ben született Naszódon. Iskoláit Besztercén és Kolozsváron végezte. Gyógyszerészi tanulmányai után a FJTE-en 1912-ben kapott oklevelet. A kétéves gyakorlati időt az ország különböző helységeiben töltötte, Óradnán (Beszterce megye) a kolerajárvány elfojtásában segédkezett. 1916-ban Nagyváradon találjuk, társtulajdonosa lesz a nagyváradi gyógyszerertárnak, majd egyedül az ő tulajdonába megy át. Nagyon fellendíti gyógyszerertárának a forgalmát. A nagyváradi Izraelita Nőegylet választmányának tagja, 1933-tól a felekezet nélküli Jótékonyági Egyesület Kultúrbizottságának elnöke. Ő Nagyváradon az első nő, aki

gyógyszertártulajdonos lett. Az 1940 utáni évekből már nincs adat róla, valószínűleg deportálták zsidó származása miatt.

Gálosi Ferenc – Kolozsváron született 1886-ban. Egyetemi tanulmányait is szülővárosában végezte, 1909-ben szerzett oklevelet. Ezután egy ideig a Borszékfűrdőn levő gyógyszertárat vezeti. 1919-ben jön Nagyváradra, előbb alkalmazottként, majd mint kezelő, végül pedig önállósítja magát, és 1920-ban megnyitja Minerva gyógyszertárát szintén a Szent László téren, ami az államosításig a tulajdonában marad (5). Az 1944 utáni időkből nincs adat róla, sorsa ismeretlen (11).

Farkas István – életrajzi adatai az Őrangyal gyógyszertárnál találhatók, amelynek tulajdonosa lett, miután ebből a gyógyszertárból távozott.

Frenda Károly – 1853-ban Pesten kapott gyógyszerézmesteri oklevelet, és ezután jön Nagyváradra. Ez az első munkahelye.

Molnár József és Molnár Lajos – adataikat lásd a részletes életrajzoknál.

Oroszlán gyógyszertár

Alapítási sorrend: 5

Hely: Nagy Vásártér 14. szám,

Alapításának éve 1819 ? 1826

1875-től 65. szám, 1907-től

a Kolozsvári utca sarka

Időszak	Tulajdonos	Alkalmazott (a), kezelő (k), gyakornok (gy)
000?-1826	Demeter Antal	
1826-1837	Hoffmann József	
1837- ?	?	
1841-1875	Lindner Ede	Huszár Ferenc (a) 1845-
1875-1876	Lindner Ede özvegye	Kornstein Jenő (gy) 1876
1876-1877	Szentiványi Sándor	
1877-1881	Millasin Illés	Hankovits Ferenc (gy) 1881
1881-1884	Racsek Ferenc	
1884-1892	Bleyer Károly	
1892-1901	Sternthal Sándor	
1902-1908	Lessner Alfréd	
1909-1912	Rác Rezső és neje sz. Kauffmann Irén	
1912- ?	Bács-Topolyai Takarékpénztár	Jobbágy Vilmos (k) 1912 ? Maybaum Sámuel (k) 1912 Mihályi Lajos (k) 1912-1914
1918-1945	Mihályi Lajos	
000?-1949	Schärfer Vilmos	

1949. államosítás → megszüntették

Megjegyzés: Az alapítási év Róthschnek V. Emil szerint (10) 1819, de első levéltári adata (5) csak 1826-os keltezésű. További bizonytalanságok vannak még a tulajdonosok és bérlők körül is. 1876-ban Szentiványi Sándor megvehette a gyógyszertárat, de mivel nem fizette ki a teljes összeget, továbbra is az özvegy tulajdonában maradt. 1912-ben csak egy-két hónapig volt a takarékpénztár a tulajdonos. Jobbágy Vilmos kezelői minősége sincs igazolva.

Gyógyszerészek adatai

Lindner Ede – gyógyszerész oklevelét Bécsben szerezte meg 1837-ben.

Huszár Ferenc – Pesten kapott oklevelet 1845-ben.

Szentiványi Sándor – nagyváradai születésű, 1863-ban Pesten szerzett gyógyszerész oklevelet huszonegy éves korában.

Kornstein Jenő – nagyváradai születésű, apja (?) itt orvos. 1879-ben huszonnégy évesen kapott Budapesten gyógyszerész oklevelet, majd ugyanitt 1882. június 10-én doktorrá avatták. Fiatalon hunyt el.

Mihályi Lajos – 1888-ban született Szatmárnémetiben. Miskolcon járt iskolába, egyetemi tanulmányait Budapesten végezte, itt kapott oklevelet. 1914-től a 34. honvéd gyalogezred kötelékében az orosz, szerb, olasz, albán fronton harcolt. Hazatérte után vette át a gyógyszerertár.

Schärfer Vilmos – 1889-ben született Szarvas községben (Békés megye). Gyógyszerész oklevelet 1914-ben Budapesten kapott. 1920-tól a Bihar megyei Belényesen az Őrangyal gyógyszerertár vezetője, valószínűleg 1940-ig.

Bleyer Károly – később Budapesten a VIII. kerületben az Illés Prófeta nevű gyógyszerertár tulajdonosa.

Hankovits Ferenc – adatai a részletes életrajzoknál találhatók.

Dr. Rác Rezső – adatait a Magyar Korona gyógyszerertárnál közzétük.

Millasin Illés és Racsek Ferenc adatai nem ismeretesek.

Szent László gyógyszerertár

Alapítási sorrend: 6

Hely: Várad-Velence

Alapításának éve: 1856

Kolozsvári utca 2. szám,

1868-tól 219. szám,

majd Szent István tér 1. szám

Időszak	Tulajdonos	Kezelő (k), gyakornok (gy)
1856–1858	Alványi Károly	
1858–1860	Szikszay Mihály	
1860–1896	Ember Manó	Kiss Lajos (gy) 1873–1876 Pető Béla (gy) 1874–1877 Klugher János (gy) 1876– Horváth Antal (gy) 1878– Kincsey Péter (gy) 1880– Marschalkó Leó (k) 1897–1901
1897–?	Ember Manó özvegye	
1908–1927	Hegedűs Rezső	
1927–1928	Hegedűs Rezső özvegye	
1928–1949	Káli Hegedűs Imre	

1949. államosítás → 4. sz. gyógyszerertár

Gyógyszerészek adatai

Hegedűs Rezső – régi nemesi családból származik. 1887-ben szerzett gyógyszerész oklevelet a kolozsvári FJTE-en. A Várad-Velencei Takarékszövetkezet alelnöke volt. 1927. október 22-én hunyt el Nagyváradon. A *Revista Farmaciei – Gyógyszerési Folyóirat* 1927. november 1-jei száma így emlékszik meg róla: „... Távozott egyesületünk lelki életéből a szelíd jószágosság, a kartársi osztatlan megbecsülés és megbecsültetés élő mintaképe. Pótolhatatlan az egyesület életében az ő bölcs tanácsa, békéltető szívjósága, a köz jóvoltáért való példaadó fáradhatatlan munkálkodása.” Halála után fia, Káli Hegedűs Imre veszi át a gyógyszerertár.

Káli Hegedűs Imre – 1895. augusztus 2-án született a Bihar megyei Kötegyán helységben. Középiskoláit a nagyváradai állami reáliskolában, egyetemi tanulmányait Budapesten végzi, 1922-ben szerzett gyógyszerész oklevelet. Lugoson tisztiz vizsgát tett és részt vett a világháborúban, ahol érdemeiért több kitüntetést kapott, így az arany érdemkeresztet, a II. osztályú vitézségi érmet, a háború emlékérmét és még másokat. Sportkedvelő, kiváló vívó, több bajnokságot nyert. Huszonöt éves jubileuma alkalmából a nagyváradai vívócsapat örökös vándordíjat alapított tiszteletére. A Sportegylet alelnöke és ennek keretében vívó-oktató is volt (13). 1927. november 1-jén szabad joggyakorlási engedélyt kap (libera practica). 1940-ben, mikor feloszlatták a Gyógyszerész Kollégium nagyváradai fiókját, helyette egy négytagú bizottságot hoztak létre, melynek ő is tagja volt.

Marschalkó Leó – 1901-ben új gyógyszerterárat nyit Kígyó néven a város központjában, de 1908-ban már Fugyivásárhelyen találjuk, az Angyal nevű gyógyszerterárat 1920-ig ő működteti. Fiókgyógyszerterára is volt Püspökfürdön. 1940 után, a bécsi döntést követően a Magyarországhoz tartozó Nagyecsed (Szatmár megye) a Magyar Korona gyógyszerterár kezelője.

Ember Manó – adatai a részletes életrajzoknál találhatóak.

Órangyal gyógyszerterár

Alapítási sorrend: 7

Hely: Nagy-Teleky utca 427. szám

Alapításának éve: 1891

Hering Sándor saját háza

Időszak	Tulajdonos	Bérlő (b), kezelő (k)
1891–1903	Hering Sándor	Szémann Ágoston (b) 1898– Szeremley Tihamér (k) 1903– Gebhardt Zoltán
1903–1905	Hering Sándor özvegye	
1905–1909	Nagy Kormány Zoltán	
1909–1912	Farkas István	
1912–1915	Kovács Béla	
1915–1944	Révész János	

1944-ben megszűnt

Gyógyszerészek adatai

Hering Sándor – tulajdonában még volt egy gyógyszerterár, ez a második, amit bérbbe kellett adnia, mert az akkori törvényeknek megfelelően nem lehetett két gyógyszerterárnak a vezetője egy időben. 1903. június 14-én negyvenhét éves korában hunyt el Nagyváradon.

Szémann Ágoston – Varano helységben (Zemplén megye) született. Budapesten 1895-ben kapott gyógyszerész oklevelet huszonnégy éves korában.

Gebhardt Zoltán – 1882. július 9-én született Egerben (Heves megye). Gyógyszerészi esküjét 1905. szeptember 29-én tette le a budapesti egyetemen. 1918-ban a Szabolcs megyei Tiszadobon bérbbe veszi a Segítség nevű gyógyszerterárat, 1920 után a Nagyvárad melletti Bihar helység Megváltó gyógyszerterárának a tulajdonosa; 1942-ben még itt van.

Farkas István – 1874-ben született Temesváron, ahol apja főmérnök volt. Gyógyszerészgyakornoki idejét Nagyváradon töltötte, egyetemi tanulmányait Budapesten végezte, ahol 1894-ben kapott oklevelet. Visszajön Nagyváradra, itt előbb 1907 és 1909 között az Arany Sas tulajdonosa, majd az Órangyal gyógyszerterárat veszi meg. A város megbecsült embere. A Nagyvárad Kereskedelmi Csarnok elnöke, és megalapítója az erdélyi és bánsági gyógyáru-kereskedők szövetségének. Fia, Farkas Pál 1909. augusztus 1-jén született Nagyváradon, 1931-ben Szegeden a FJTE-en szerzett gyógyszerész oklevelet.

Kovács Béla – 1869. január 15-én született Balmazújvárosban. Gyógyszerész oklevelet 1890-ben szerzett Budapesten. 1914-ben, miután eladja gyógyszerterárat, Bihardiőszegre megy, ahol a Hajnal nevű gyógyszerterár tulajdonosa lesz. 1940 után azonban ez már gyulafalvi Rednik Tibor tulajdona.

Révész János – a Szabolcs megyei Tiszaszentmárton községben született. Egyetemi tanulmányait Budapesten végezte, gyógyszerész oklevelet 1912-ben kapott. 1944 utáni sorsa ismeretlen.

Szent István gyógyszerterár

Alapítási sorrend: 8

Hely: Várad-Olaszi, Nagy Fürdő utca

Alapításának éve: 1895

és a Széles utca sarka,

1918-tól Szaniszló utca 60. szám

Időszak	Tulajdonos	Bérlő (b), kezelő (k)
1895–1901	Szűts Sámuel	Dr. Medvigy Ferenc (b) 1908. okt.–1910 Róth Miklós (b) 1912–1914 Dr. Raáber Árpád (k) 1941
1901–1910	Grósz Sándor	
1910–1915	Dr. Raáber Árpád	
1915–1944	Dr. Raáber Árpádné sz. Schullmann Margit	
000?–1949	Kunea Pál	

1949. államosítás → jogutódja a 6. sz. gyógyszerterár

(de elköltöztetve más helyre)

Gyógyszerészek adatai

Szűts Sámuel – Kolozsváron szerzett gyógyszerész oklevelet a FJTE-en az 1884/85-ös tanévben. Az 1900-as évek elején Mezőtelegrádra megy, itt is a Szent István nevét viselő gyógyszerertárnak lesz a tulajdonosa. 1918-ban még ő vezeti ezt a gyógyszerertárat, 1924-ben hunyt el Mezőtelegrádon.

Grósz Sándor – 1899-ben kapott gyógyszerész oklevelet a kolozsvári FJTE-en.

Dr. Raáber Árpád – 1879. szeptember 14-én született Budapesten. Egyetemi tanulmányait is ott végezte. Gyógyszerész oklevelet 1907. június 25-én kapott. Továbbra is az egyetemen maradt, ahol 1908. október 5-én gyógyszerészdoktorrá avatják. 1910-ben jön Nagyváradra, itt letelepszik, és megveszi a Szent István gyógyszerertárat. A vele és feleségével kapcsolatos adatok ellentmondóak, főleg a gyógyszerertár tulajdonjogát és elhalálozásukat illetően. Mermeze (5) szerint 1918. február 25-én a gyógyszerertár elköltöztetésének engedélyét özvegy Raáberné kapta meg. A legújabb kutatások alapján (11) 1944 utáni sorsuk ismeretlen, feltételezik, hogy a második világháború idején vagy a deportálásban elhunytak, mivel mindketten izraelita vallásúak voltak.

Dr. Medvigy Ferenc – adatai a Madonna gyógyszerertárnál és a részletes életrajzoknál találhatók.

Kunea Pál – csak annyit tudunk róla, hogy közvetlenül az államosítás előtt ő vezette a gyógyszerertárat.

Kígyó gyógyszerertár

Alapítási sorrend: 9

Hely: Bémer tér 1. szám

Alapításának éve: 1901

Időszak	Tulajdonos	Alkalmazott (a)
1901–1904	Marschalkó Leó	Tóth Bertalan (a)
1904–1909	Blayer József	
1909–	Szénágy Ferenc	Reisz István (a)
1910–1944	Reisz István	
1944–1947	Szabó Ferenc	
000?–1949	Surányi Ervin	

1949. államosítás → megszüntetik

Gyógyszerészek adatai

Marschalkó Leó – adatai a Szent László gyógyszerertárnál találhatók.

Reisz István – 1885. március 8-án született Békéscsabán. Gyógyszerész oklevelét a budapesti egyetemen 1907. június 24-én kapta meg. Ezután Nagyváradon telepszik le. A második világháború utáni időről nincs semmi adatunk. Az 1943-as *Gyógyszerészek Zsebnaptára* szerint még ő a tulajdonos.

Surányi Ervin – 1901-ben Pécsen született. 1919-ben Aradon érettségizett. Egyetemi tanulmányait Bukarestben végezte. 1928-ban kapott gyógyszerész oklevelet. Ezután a Bihar megyei Bél községben dolgozik alkalmazottként.

Tóth Bertalan – 1893-ban kapott oklevelet Kolozsváron a FJTE-en. Nagyváradról távozva önállósítja magát, 1918-ban a Szatmár megyei Nagyecsednél a Magyar Korona gyógyszerertár tulajdonosa. 1942-ben örököseié a gyógyszerertár, a kezelője pedig Marschalkó Leó.

Szabó Ferenc – adatai a részletes életrajzoknál találhatók.

**Remény, később Csillag gyógyszerész
(1906–1910) (1910–1949)**

Alapítási sorrend: 10

Alapításának éve: 1906

Hely: Váradszőlős,
Vámház utca 4. szám, majd
1908-tól Nagypiac tér 7. szám
(Zöldfa utca sarka)

Időszak	Tulajdonos	Bérlő (b), kezelő (k), alkalmazott (a)
1906–1911	Hankovits Ferenc	Vinnay Béla (b) 1910–1911 Vécsei Nagy Dezső (a) 1911
1911– 1918–1942	Molnár Manó Hajdú Hugó	Hankovits Ferenc (k) 1911–1918 Goldberger Jenő (a)
1942–1944	Ecsedi Csapó Zoltán	
000?–1949	Veteş Nicolae	

1949. államosítás → megszüntetik

Gyógyszerészek adatai

Vinnay Béla – 1902-ben Kolozsváron a FJTE-en szerzett gyógyszerész oklevelet. 1911-ben jogot nyert új gyógyszerész felállítására, amit Diana néven meg is nyitott, és 1925-ig tulajdonosként működtette. 1925-ben a Bihar megyei Tösfalván Szent Antal néven nyit gyógyszerésztárat, majd 1926-ban áthelyezi a szintén Bihar megyei, de a szalárdi járásban levő Hagymádfalvára. 1942-ben már özvegyének a tulajdonában van a gyógyszerész.

Hajdú Hugó – 1883-ban Pápán született. Iskolába is ott járt. Egyetemi tanulmányait Budapesten végezte, 1909-ben kapott gyógyszerész oklevelet. 1909 és 1913 között Győrben dolgozott, 1913-ban jött Nagyváradra. Pár év múlva megveszi a gyógyszerésztárat. Szakmai tevékenységén kívül nagy érdeme a turisztika népszerűsítése, fellendítése. A Bihari Turista Egylet elnöke. Közismert volt jótékonyági tevékenysége, gyógyszerésztárában a szegényeknek ingyen is kiszolgált gyógyszereket.

Vécsei Nagy Dezső – éveken keresztül alkalmazott gyógyszerész, innen az 1912-ben alapított Szent Antal gyógyszerész társaságba megy át, ahol szintén alkalmazott gyógyszerész még 1916-ban is. Csak később, 1924-ben önállósítja magát, a Kolozs megyei Egeres községben a Segítő Mária nevű gyógyszerész társaság tulajdonosa lesz. Itt írta versét az Önségélyező népszerűsítése céljából, amit a *Revista Farmaciei–Gyógyszerész Folyóirat* 1925. április 1-jei számában (III. évf., 7. sz., 100. o.) közölték. (Szövegét lásd a gyógyszerészek által írt versek között.) 1942-ben még Egeresen találjuk.

Ecsedi Csapó Zoltán – Nagyváradon született 1908. december 16-án. Gyógyszerész oklevelet 1931-ben Szegeden a FJTE-en szerzett, ugyanitt tett approbációs vizsgát is 1933 decemberében.

Hankovits Ferenc – adatait lásd a részletes életrajzoknál.

II. Rákóczi Ferenc gyógyszerész

Alapítási sorrend: 11

Alapításának éve: 1907

Hely: Szacsavay utca 50. szám
(1911-től 24. szám)

Időszak	Tulajdonos	Alkalmazott (a)
1907–1920	Id. Csanda Endre	Ifj. Csanda Endre (a) 1912–1914
1920–1949	Ifj. Csanda Endre	

1949. államosítás → 11. sz. gyógyszerész

Gyógyszerészek adatai

Id. Csanda Endre – a Zemplén megyei Isztáncs községből (ma Szlovákiához tartozik) származik. Egyetemi tanulmányait Kolozsváron végezte. 1890-ben szigorlatait kitűnő eredménnyel tette le – írja róla tanára, Nyiredy Géza a *Gyógyszerész Hetilapban* (29. évf., 25. sz., 411. o.). Gyógyszerész oklevelét 1891-ben kapta meg a kolozsvári FJTE-en. Nagyváradra évei után visszament szülőföldjére, és ott hunyt el 1927. szeptember 10-én. A nagyváradai Gyógyszerész Testület 1927. október 14-én az irgalmasok rendházának nagytermében emlékülést

tartott az idegenben elhunyt id. Csanda Endre tiszteletére, dr. Rácz Rezső, a testület elnöke tartott megemlékező beszédet. Kiemelte fáradhatatlan munkásságát, a gyógyászat szolgálatában eltöltött negyvennyolc évét. „Választott pályájának nemcsak fanatikusan szerető mestere, de művésze is volt. Mindenkor és mindenben például szolgált a fiatal generációnak, melynek számos tagját ő nevelte a gyógyszerészetnek” – mondotta. Medvigy Ferenc, egykori kollégája indítványozta, hogy emlékének megörökítésére a nagyváradai testület létesítsen Kolozsváron az Erdélyi és Bánáti Gyógyszerészek Házában „agy-alapítványt” egy szegény sorsú egyetemi hallgató tanulmányi megsegélyezésére. Az indítványt egyhangúlag elfogadták – írja a *Revista Farmaciei – Gyógyszerész Folyóirat* 1927-ben (V. évf., 17. szám, 356. o.).

Ifj. Csanda Endre – id. Csanda Endre testvérenek a fia (13). 1887. június 23-án született szintén Isztancs községben. Középiskoláit Ungváron, Sátoraljajuhelyen, Munkácson végezte. Gyógyszerészyakornoki éveit Nagyváradon nagybátyjánál tölti. Egyetemi tanulmányait Kolozsváron végezte, 1911-ben kapott gyógyszerész oklevelet a FJTE-en. 1912-től mint alkalmazott dolgozik nagybátyja gyógyszerertárában. 1914-ben katonai szolgálatot teljesített, majd hazatérte után átveszi a gyógyszerertár vezetését; egészen az államosításig az ő tulajdonában van. 1941–1944 között „tangyógyszerertár”-nak nyilvánítja a Magyar Gyógyszerészeti Társaság, és így gyakornokokat foglalkoztathatott. Keresett volt a Podol elnevezésű lábápoló készítménye. Élénk társadalmi tevékenységet is folytatott, világi elnöke volt a nagyváradai görög katolikus egyháznak.

Madonna gyógyszerertár

Alapítási sorrend: 12

Hely: Sztarovetzky utca 19. szám

Alapításának éve 1908

Időszak	Tulajdonos	Alkalmazott (a)
1908–1910	Pohl Jenő	Dr. Medvigy Ferenc (a) 1908
1911–1943	Dr. Medvigy Ferenc	
1944–1949	Féder Vilmos	Féder Vilmosné Psorn Anna (a)

1949. államosítás → 9. sz. gyógyszerertár

Gyógyszerészek adatai

Pohl Jenő – 1910. július 10-én, két évvel a megnyitás után, kéri a városi hatóságoktól, hogy gyógyszerertárához kezelőt nevezzenek ki, mivel Budapestre távozik családi okok miatt. 1909. január 1-től a kórház gyógyszerellátását is biztosította. Részt vett a gyógyszerertártulajdonosok egyesületének tevékenységében.

Féder Vilmosné Psorn Anna – 1903-ban született. Testvére id. Kovács Andor marosvásárhelyi gyógyszerész feleségének (Psorn Hildának). 1983-ban hunyt el. A Magyar Kir. Vallás- és Közoktatásügyi Minisztérium 32900/1940. sz. rendelete gyógyszerertárakat feljogosította gyógyszerészyakornokok fogadására.

Dr. Medvigy Ferenc – adatait a részletes életrajzoknál közöljük.

Mátyás Király gyógyszerertár

Alapítási sorrend: 13

Hely: Szent János utca 46. (50.) szám

Alapításának éve: 1909

Időszak	Tulajdonos	Alkalmazott (a)
1909–1912	Csanády Kálmán	
1912–1934	Ruttkay Aladár	Ajtay G. Gyula (a)
1934–1944	Ajtay G. Gyula	
1945–1947 ?	Bartha László	

1949. államosítás → megszűnt

Gyógyszerészek adatai

Csanády Kálmán Sándor – 1866. április 6-án született Várad-Olasziban. Egyetemi tanulmányait Budapesten végezte, 1907-ben kapott gyógyszerész oklevelet.

Ruttkay Aladár – Megbecsült polgára volt a városnak, és kollégái is elismerték szakmai tudását és erkölcsi tartását. 1931-ben hetvenéves születésnapján a következőképpen köszöntik és ünneplik kollégái a *Buletinul Farmaciei* szaklap hasábjain (IX. évf., 10. sz.): „A kari etikai tisztaság soha meg nem ingó fanatikusa volt.”

Rokoni kapcsolatát Ruttkay Lajos zombolyai születésű gyógyszerésszel nem sikerült tisztázni, de kortársa volt, mivel ez utóbbi az 1882/83-as tanévben, huszonhárom éves korában kapott oklevelet a budapesti egyetemen.

Szárazajtai Ajtay G. Gyula – Ruttkay Aladár leányát vette feleségül s apósa reáruhazza gyógyszerétárát. Többi adatát lásd a részletes életrajzoknál.

Megváltó (Salvator) gyógyszerétár

Alapítási sorrend: 14

Hely: Vitéz utca 26. szám, később

Alapításának éve: 1911

Nagy-Teleky utca 64. szám

(a Vitéz utca sarka)

Időszak	Tulajdonos	Gondnok (g), kezelő (k)
1910–1911	Roxin Silvius	Rozsos László (g) 1941–1942 Varga József (k) 1943
1911–1913	Roxin S. és Zsigmondovics Géza	
1913–1923	Zsigmondovics Géza	
1924–1932	Németh Pál	
1932–1942	Németh Pál örökösei	
1942–1949	Németh Loránd	

1949. államosítás → 5. sz. gyógyszerétár

Diana gyógyszerétár

Alapítási sorrend: 15

Hely: Gillányi utca 26. (18.) szám

Alapításának éve: 1912

Időszak	Tulajdonos	Alkalmazott (a)
1912–1915	Vinnay Béla	–
1915–	Dőry Mihály	
1922–1944 ?	Sebestyén Artúr	

1949. államosítás → 7. sz. gyógyszerétár,
később lebontják, elköltöztetik

Szent Antal gyógyszerétár

Alapítási sorrend: 16

Hely: Gerliczy utca 1. szám

Alapításának éve: 1912

Időszak	Tulajdonos	Kezelő (k)
1912–1917	Géher Antal	Vajna Hugó (k) 1912–1915
		Jakab István (k) 1915
		Flaskay Kálmán (k) 1915–1916
		Vécsei Nagy Dezső (k) 1916-ban
1918–1942	Atlasz Lajos	
?–1949	Klein Emil	

1949. államosítás → 8. sz. gyógyszerétár

Gyógyszerészek adatai

Roxin Silvius – 1879. október 18-án született Méhkeréken. Gyógyszerész oklevelet 1904-ben Budapesten szerzett. Lippán 1906-ban nyitotta meg a helység második gyógyszerétárát, ennek Nagyváradra való átköltöztetését kérte a hatóságoktól. Rövid időn belül társtulajdonosa lesz Zsigmondovics Géza, majd a gyógyszerétár teljesen ez utóbbi tulajdonában marad. A Roxin családban több gyógyszerész is volt (R. János, R. József, R. Ágoston), Lippán, Ópécskán, Temesváron, Mezőtelegden volt gyógyszerétár a család tulajdonában.

Zsigmondovics Géza – adatai az Arany Kereszt gyógyszerertárnál találhatók.

Sebestyén Artúr – 1890. szeptember 17-én született Nagyváradon. Valószínű, hogy apja Sternstahl Sándor gyógyszerész, aki később Sebestyénre magyarosította nevét. Gyógyszerész oklevelét 1915 júliusában kapta meg Budapesten. Az 1944 utáni időkből nincs reá vonatkozó adatunk.

Atlasz Lajos – 1888. február 29-én született Tótraszlavica helységben (akkor Sáros megye, ma Szlovákia). Gyógyszerész oklevelét 1905-ben Budapesten szerezte meg. Aktív tagja volt az Erdélyi és Bánati Gyógyszerészek Egyesületének, a nagyvárad fiók pénztárosa 1924–1930 között.

Klein Emil – a kolozsvári FJTE-en kapott 1911-ben oklevelet.

Flaskay Kálmán – 1892-ben kapott gyógyszerész oklevelet a kolozsvári FJTE-en. 1923-ban a Bihar megyei Gyógyszerész Kamara munkaügyi bizottságának tagja.

1920 után alapított nagyváradai gyógyszerertárak

Sor-szám	Alapítás éve	Elnevezés (hely)	Tulajdonos	Bérlő (b)
17.	1920	Minerva (Szent László tér)	Gálosi Ferenc 1920–1944	Kiss Miklós (b) 1927
18.	1920	(Vörös) Fehér Kereszt (Rákóczi utca 2. sz.)	Gh. Păcală 1920–1941 Bakó Gáspár 1941– ? Ákos Ernő 000?–1949	
19.	1921	Cleopatra (Kossuth Lajos utca 2. sz.)	Pop Septimiu 1921–1926 Goina T. felesége 1927–1930 Pajor Pál 1930–1942 Barla Dezső 1942–1944	Pajor Pál (b) 1928
20.	1921	Sabina (1940-ig) Hungaria (1941–1944) (Róma utca 2. sz.)	Antal Sabin 1921–1929 Szabó Sándor 1929–1942 Szabó Aczél István 0000–1949	
21.	1927	Hygieia (Take Ionescu utca 33. sz.)	Iepure Gheorghe 1927–1940 Strutinszki Jenő 1945–1949	

Jogutódok az államosítás után: Sabina gyógyszerertár → 2. sz. gyógyszerertár

Hygieia gyógyszerertár → 3. sz. gyógyszerertár

Minerva, Fehér Kereszt, Cleopatra → megszűntek 1949-ben

Gyógyszerészek adatai

Păcală Gheorghe – fogarasi származású. Bukarestben 1905-ben szerzett gyógyszerész oklevelet. 1920 után jelentős szerepe volt a nagyváradai gyógyszerészek egyesületi életében.

Pajor Pál – 1925 januárjában Prágában a német egyetemen kapott oklevelet, majd még abban az évben Bukarestben szabad joggyakorlásra engedélyt.

Barla Dezső – adatai az Arany Kereszt gyógyszerertárnál találhatók.

Antal Sabin – 1910-ben Kolozsváron a FJTE-en szerzett oklevelet. Nevét így írták az Almanachba, a román szakirodalomban **Sabin Anton** néven emlegetik. 1930-ban megveszi a Maros megyei Dédán Izmael Mártontól a gyógyszerertárat, az 1942-es naptár szerint még ott van.

Szabó Sándor – 1876-ban született Nyírádon (Zala megye). 1918-tól 1926-ig a Bihar megyei Nagybárádon a Remény gyógyszerertár tulajdonosa, 1924–1926-ban a gondnoka Antal Sabin, de már 1927-ben más a tulajdonos és a gondnok is.

Ákos Ernő – 1911-ben született Nagykárolyban. Gyógyszerész oklevelét Szegeden a FJTE-en kapta meg 1934-ben.

Gálosi Ferenc – adatai az Arany Sas gyógyszerertárnál találhatók.

1944 után alapított nagyváradai gyógyszerertárak

Sor-szám	Alapítás éve	Elnevezés (hely)	Tulajdonos
22.	1946	Szentháromság (Malinovszkij tér)	Barla Dezső 1946–1949
23.	1946	Atom (Eminescu utca 29. szám)	Szabó Ferenc 1946–1949
24.	1946	Isteni Gondviselés (Avram Iancu utca 4. szám)	Ifj. Tomcsik Jenő 1946–1949
25.	1946	Sanitas (Mihai Viteazul utca 2. szám)	Stern Miklós 1946–1949
26.	1947	Aesculap (Beleznay utca 1. szám)	Bonyhai Kálmán 1947–1949
27.	1947	Városi gyógyszerertár (Tudor Vladimirescu utca)	Gyödi István 1947–1949
28.	1947	Somogyi (Visinszkij utca)	Somogyi László 1947–1949
29.	1947	Apostol (Aradi utca 35. szám)	Szabó Tivadar 1947–1949
30.	1947	Pax (Breiner Béla utca 50. szám)	Bartha László 1947–1949

Az 1949-es államosítással mindezeket megszüntették, így nincs jogutódjuk.

Gyógyszerészek adatai

Bartha László – gyógyszerész oklevelét 1927-ben Kolozsváron az I. Ferdinánd Király egyetemen kapta meg.

Bonyhai Kálmán – 1899. június 10-én született a Bihar megyei Erdőgyarak helységben. 1924-ben Szegeden a FJTE-en szerzett gyógyszerészi oklevelet. Az államosítás után még dolgozott állami gyógyszerertárakban. 1962. július 27-én hunyt el Nagyváradon. Négy gyermeke közül két leánya folytatta hivatását és a gyógyszerészi pályát választották, mindketten a kolozsvári GYK-on szereztek oklevelet.

Barla Dezső – adatai az Arany Kereszt gyógyszerertárnál találhatók.

Szabó Ferenc – adatait lásd a részletes életrajzoknál.

* * *

A nagyváradai gyógyszerertári hálózat 1787 és 1918 közötti kiteljesedését a 21. táblázat szemlélteti. A lakosságra vonatkozó adatok a *Magyar Statisztikai Közleményekből* származnak (18).

21. táblázat
A gyógyszerertári hálózat fejlődése Nagyváradon

Év	1787	1830	1857	1869	1880	1890	1900	1910	1915	1918
Lakosság száma	9 790	18 091	22 443	28 698	31 324	38 557	47 018	64 169	70 779	71 769
Gyertárak száma	2	5	6	6	6	6	8	13	16	16
1 gyertár/ lakos	4895	3618	3740	4783	5220	6426	5877	4936	4423	4485

A 21. táblázat adataiból látható, hogy Nagyvárad lakosságának a növekedésével arányosan szaporodtak a gyógyszerertárak is. Az egy gyógyszerertárra eső lakosok száma a legjobb volt az 1830-as évben (3618 lakosra jutott egy gyógyszerertár). Az általánosan elfogadott értéket, vagyis, hogy egy gyógyszerertárra 5000 lakos jusson, csak három esetben (1880, 1890 és 1900), tehát a századfordulón haladták meg, így megállapítható, hogy a városnak mindvégig megfelelő volt a gyógyszerertárakkal való ellátottsága. 1920 és 1940 között még öt gyógyszerertárt állítottak fel a városban, de e periódus végén a lakosság száma 90 000-re növekedett s így az egy gyógyszerertárra eső lakosok száma 4285 lett, ami szintén megfelelt a követelményeknek. Az 1944-es rendszerváltás után az 1949-es államosításig még kilenc gyógyszerertár nyílt meg, azonban ezek nagyon rövid életűek voltak. Közvetlenül az államosítás után csak tizenegy nyilvános gyógyszerertár működött tovább államként, de ezek mellett zárt körzetű gyógyszerertárak (kórházi, poliklinikai és katonai) is voltak.

A nagyváradai magyar gyógyszerészek vázlatos életrajzi adatait áttekintve megállapíthatjuk, hogy nagy részük komoly szakember volt és ugyanakkor a városhoz hű „lokalpatrióta”, akik sokat tettek nemcsak saját

gyógyszertárak felvirágoztatásáért, hanem a városért is, bekapcsolódva annak társadalmi és sokszor gazdasági életébe is.

A város gyógyszerészi múltjára büszkék lehetünk mindannyian.

Irodalomjegyzék

1. Budaházy I.: *Új adatok az első nagyváradi gyógyszertárak megjelenéséről*. Gyógyszerészet 43, 7, 451–452 (1999).
2. Fehér D. (szerk.): *Bihar megye – Nagyvárad kultúrtörténete és öregdiákjainak Emlékkönyve* (1933–1937). Sonnenfeld A. RT., Oradea 1937.
3. Izsák S.: *Mikor alapították a nagyváradi Gránátalma gyógyszertárat?* Orvosi Szemle 20, 1, 104–107 (1974).
4. Lakos L.: *Nagyvárad múltja és jelenéből – a városi levéltár adatai alapján*. Ifj. Berger S. könyvnyomdája, Nagyvárad 1904.
5. Mermeze Gh.: *Istoricul farmaciilor din Oradea*. Teză de doctorat (kézirat), IMF Tg. Mureș 1985.
6. Mermeze Gh., Mermeze Ancamaria: *Istoricul farmaciilor din Oradea*. Ed. Imprimeriei de Vest, Oradea 1999.
7. Orient Gy.: *Az erdélyi és bánáti gyógyszerészet története*. Minerva Irodalmi és Nyomdai Műintézet nyomása, Cluj-Kolozsvár 1926.
8. Pop A.: *Farmacii orădene între anii 1850–1880*. Crisia (Muzeul Crișurilor Oradea) 17, 325 (1987).
9. Pop A.: *Farmacii publice orădene în perioada 1880–1919*. Crisia 26–27, 131–154 (1997).
10. Róthschnek V. E.: *Debrecen–Biharmegyei Gyógyszerész Testület és az Általános Magyarországi Gyógyszerész Egylet VI. kerület, IV. járás gyógyszertárai*. Kiadja a Debrecen – Biharmegyei Gyógyszerész Testület, Debrecen 1882.
11. Sági Erzsébet: *A II. világháborúban meghalt gyógyszerészek*. Gyógyszerészet 44, 8, 474–480 (2000).
12. *** *Album Chyrurgorum et Pharmacopoeorum 1770–1838/39; Album Chyrurgorum 1839/40–1887/88; Album Medicorum 1888/89–1907/8*. Semmelweis Egyetem Orvostudományi Kar levéltára, Budapest.
13. *** *Keresztény Magyar Közéleti Almanach*. III. kötet: Erdély. Athenaeum Irodalmi és Nyomdai RT., Budapest [é. n.].
14. *** *A kolozsvári m. kir. FJTE Almanachja és Tanrendje*. Az Egyetem kiadása. Ajtay K. Albert Könyvnyomdája, Kolozsvár 1873–1919.
15. *** *A m. kir. FJTE Almanachja az 1921/22–1930/31. tanévekre*. Az Egyetem kiadása, Szeged 1923–1932.
16. *** *Városi és vármegyei szociográfiák*. XIV. kötet. Ember G.: *Erdélyi városok*. Vármegyei szociográfiák Kiadóhivatala, Globus Nyomdai Műintézet, Budapest 1941. VI. rész: *Személyi adattár*.
17. *** *Gyógyszerészek Évkönyve, Gyógyszerészek Zsebnaptára, Gyógyszerési Almanach 1862–1944*.
18. *** *Magyar Statisztikai Évkönyv 1872, 1873, 1910, 1916. évekre*. Budapest, Magyar Statisztikai Közlemények. Új sorozat, 42. kötet. Budapest 1912.

Atlasz Lajos
"SZENT ANTAL"
 GYÓGYSZERTÁRA
NAGYVÁRAD,
 HORTHY MIKLÓS-ÚT ÉS GERLICZY-U. SAROK
 TELEFON: 13-55.

Ajtay S. Gyula
"MÁTYÁS KIRÁLY"
 GYÓGYSZERTÁRA
NAGYVÁRAD,
 SZENT JÁNOS-U. 50.
 TELEFON: 21-34.

Arany Sas
 GYÓGYSZERTÁR • Telefon: 25-74

NAGYVÁRAD, Szt. László-tér 6

berczeli **BAKÓ GÁSPÁR**
FEHÉR KERESZT
 GYÓGYSZERTÁR
NAGYVÁRAD,
 RÁKÓCZI-ÚT 2.
 TELEFON: 14-45.

"CSILLAG"
 GYÓGYSZERTÁR
NAGYVÁRAD,
 HLATKY ENDRE-U. 21.

"Diana" gyógyszertár
SEBESTYÉN ARTUR
NAGYVÁRAD,
 GILÁNYI-U. 18.

Gálósi Ferencz
"MINERVA"
 GYÓGYSZERTÁRA
NAGYVÁRAD

Káli Hegedűs Imre
"SZENT LÁSZLÓ"
 GYÓGYSZERTÁRA
NAGYVÁRAD,
 SZENT ISTVÁN-TÉR 1.
 TELEFON: 19-29.

DR. MEDVIGY
"MADONNA"
 GYÓGYSZERTÁRA
NAGYVÁRAD.

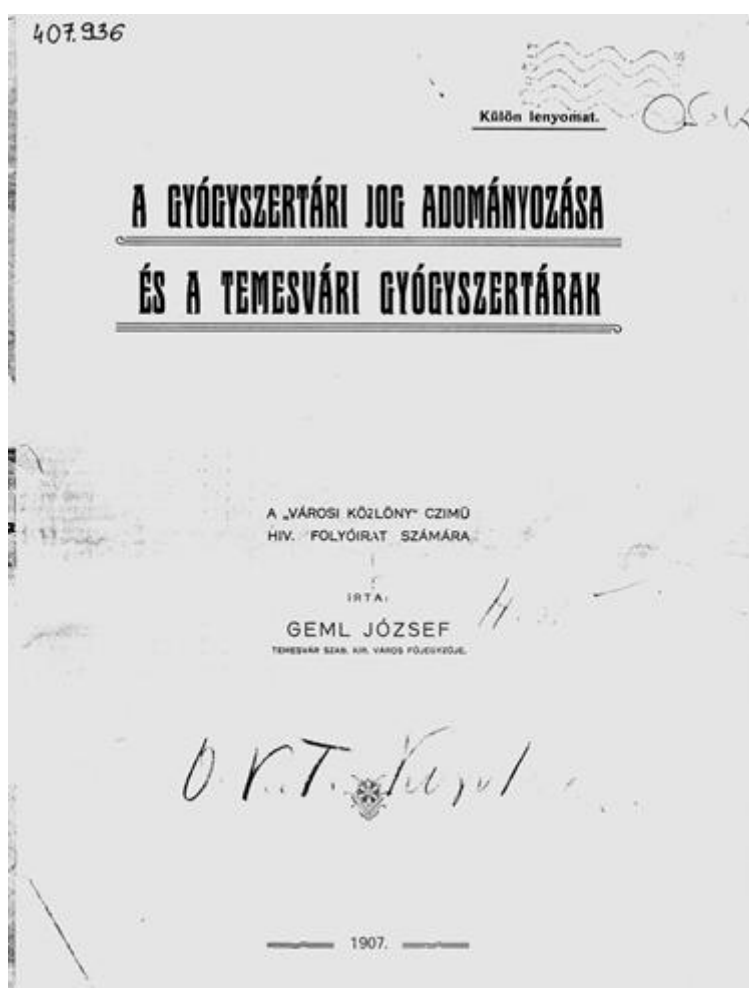

NÉMETH PÁL
 orvos
"MEGVÁLTÓ"
 GYÓGYSZERTÁRA
NAGYVÁRAD.
 GRÓF TELEKI PÁL I/S
 VITÉZ USSÓK
 TELEFON: 32-51

1. 6. Temesvári gyógyszerárak

Temesváron a nyilvános polgári gyógyszerárak alapítását késleltette a török uralom, ami 1552-től 1716-ig, tehát 164 évig tartott. Mária Terézia Temesvárt a szabad királyi városok sorába emelte.

A városban legelőször az irgalmas-rend állított fel gyógyszerárát 1737-ben. Ennek kezdetben kizárólagos privilégiuma volt, 1765-ben azonban a katonai gyógyszerárra ruházták át ezt a jogot, majd 1781. december 21-én II. József szabadalomlevelével a gyógyszerártartási jog a városra szállt át. Ekkor több évre haszonbérbe adták a katonai gyógyszerárát, így nyílt meg 1794-ben nyilvános polgári gyógyszerár. 1811-ben a magyar királyi Helytartótanács önálló gyógyszerár felállítására adott engedélyt, így megszűnt a város kizárólagosságának joga. A temesvári gyógyszerárak történetére Geml József – aki a város főjegyzője volt a századfordulón – gyűjtött össze adatokat eredeti okmányok felkutatásával (2). Az ő adatait használta fel Orient Gyula is, aki könyvében (8) bemutatta Temesvár első gyógyszerárát.

3. ábra. Temesvári gyógyszerárakat bemutató kiadvány címlapja

Az egyes városrészekben (kerületekben) nem egyforma ütemben és mértékben alakultak az új gyógyszerárak. 1907-ig 15 működött a városban, ezek közül 13 nyilvános polgári gyógyszerár volt, egy szerzetesrendi és egy katonai. Ez a város gyógyszerári hálózatának fejlettségét mutatja, mivel ebben az évben a gyógyszerárak abszolút számában csak Budapest [90] és Szeged [16] előzte meg. A lakosság számához viszonyítva egész Erdély területén csak Szatmárnémetiben volt jobb az arány, ahol 3740 lakosra jutott egy gyógyszerár

(Temesváron 4135 lakosra). Összehasonlítás céljából a 22. táblázatban közöljük néhány erdélyi és bánági város 1905. évi adatait (2).

22. táblázat
Néhány város lakosságának és gyógyszerertárainak száma és arányuk 1905-ben

Város	Polgári lakosság száma	Gyrtárak száma	Egy gyrtár/ lakos
Arad	53 903	9	5989
Kolozsvár	46 670	10	4667
Marosvásárhely	17 715	4	4428
Nagyvárad	47 018	10	4700
Szatmárnémeti	26 178	7	3740
Temesvár	49 624	12	4135

A temesvári hálózat fejlődését harmincévenként a következő adatok szemléltetik még: 1873-ban 7, 1907-ben 13 és 1937-ben 27 gyógyszerertára volt a városnak.

Mivel a szerzetesrendi és a katonai gyógyszerertárakkal külön fejezet foglalkozik, itt alapításuk sorrendjében csak a nyilvános polgári gyógyszerertárak és a bennük dolgozó gyógyszerészek bemutatása következik. A gyógyszerertárak alapításának helyét az akkori kerület- illetve utcaelnevezéssel adjuk meg. A tulajdonosokról, bérlőkről, alkalmazott gyógyszerészekről is megpróbáltunk néhány szakmai pályájukkal kapcsolatos adatot összegyűjteni. A pesti, majd a budapesti egyetem (11) és a FJTE anyakönyveiből, almanachjaiból (12) az oklevél megszerzésének idejét állapíthattuk meg azoknál a gyógyszerészeknél, akiket azonosítani tudtunk a születési évük szerint. Lexikonok adatait (1) is felhasználtuk, valamint a korabeli folyóiratok híreit (13) vagy a későbbi megemlékezéseket (9). A Geml József által közölt adatokat a gyógyszerészeti évkönyvek, zsebnaptárak, almanachok (3–7,10) segítségével sikerült kiegészíteni, azonban csak az 1937-es évig találtunk hiteles adatokat.

Fekete Sas gyógyszerertár

Alapítási sorrend: 1

Hely: Belváros,

Alapításának éve: 1735-től városi,

Mercy utca 1. szám

1794-től polgári gyógyszerertár

Időszak	Tulajdonosok
1794–1816	Klapka József Károly
1816–1818. február	Klapka Károly Antal
1818–1830. február	Remolt Jakab
1830–1845	Rothmänner Károly
1845–1857	Steingaszner Ágoston
1857–1865	Róth László
1865–1874	Quirini Alajos
1874–1879	Papp József
1879–1886	Steiner Ferenc
1886–1894	Klauszmann Henrik és Albert Tivadar
1894–1898	Derera Izrael és Albert Tivadar
1898–1903	Steiner Mihály és Burgerné Deutsch Berta
1903–1906	Steiner Mihály és Loebel Salamon
1906–1907	Loebel Salamon (Sándor) és Derera Izrael
1907–1919	Loebel Sándor
1921–1925	Krassó-szőrényi Bank, bérlő: Kulka Emil
0000–193?	Kulka Emil
1937–	Götz Mátyás

Gyógyszerészek adatai

Klapka József Károly – előbb a tábori gyógyszerertárak felállításával volt megbízva, majd fáradozásainak jutalmául néhányat átengedtek neki, így ő lett az első polgári, magántulajdonú gyógyszerertár tulajdonosa. 1809-

ben a városi polgárőrség kapitányává választják, 1812-ben az árvák atyjának. 1817. április 23-án hunyt el. Három házasságából több gyermeke született. Halála után egyik fia, **Klapka Károly Antal** okleveles gyógyszerész vette át a gyógyszerertár vezetését. Érdekességként megjegyezzük, hogy másik fia, Klapka József 1819–1832 között a város polgármestere volt, 1832–1836 között pedig országgyűlési képviselő. 1863. május 11-én hunyt el hetvenhárom éves korában. Ez utóbbinak a fia volt Klapka György (1820, Temesvár–1892. május 17., Budapest), aki az 1848–1949-es szabadságharcban mint honvédtábornok vett részt, majd 1869 és 1872 között ő is országgyűlési képviselő.

Rothmänner Károly – Temesváron született, apja kereskedő volt. 1818-ban Bécsben végezte egyetemi tanulmányait.

Quirini Alajos – gyógyszerész oklevelét Pesten kapta meg 1862-ben. Később a temesvári Műszaki Chemiai Laboratórium tulajdonosa lett. Gazdag szakirodalmi tevékenysége, 1862 és 1895 között 13 dolgozata jelent meg a gyógyszerési szaklapokban. 1898-ban hunyt el.

Götz Mátyás – Kolozsváron 1925-ben az I. Ferdinánd Király Egyetemen szerzett oklevelet.

Steiner Ferenc – adatai a részletes életrajzoknál találhatók.

Segítő Szűz Mária gyógyszerertár (Ad Beatam Mariam Virginem)

Alapítási sorrend: 2

Hely: Gyárkúlváros,

Alapításának éve: 1794

Háromkirály utca, majd

(1818-ig az előbbi főgyógyszerertára volt)

1833-tól Fő utca 21. szám

Időszak	Tulajdonos	Bérlő (b), alkalmazott (a)
1794–1816	Klapka József Károly	(tulajdonképpen az előbbi gytár tulajdonosai)
1816–1818	Klapka Károly Antal	
1818–1827	Speckner N. János	
1827–1862	Pecher N. János	
1862–1877	Pecher János Ernő (előbbinek a fia)	Jahner Károly
1877–1889	Tárczay István	
1889–1924	Jahner Rezső	
1924–1930	Jahner Rudolf	
1930–	Schiller János	Böhm István (b) 1926-ban

Gyógyszerészek adatai

Jahner Rezső – tevékenyen részt vett az egyesületi életben. 1916-ban a XIII. kerület (Temes és Krassó-Szörény megyék) járásigazgatójának választották meg. 1922-ben lemondott erről a tisztségéről. 1930-ban a Meritul Sanitar I. osztályú kitüntetést kapta meg.

Jahner Rudolf – 1939-ben, kilencvenkettedik életévében hunyt el Temesváron.

Magyar Király (1920-tól Király) gyógyszerertár

Alapítási sorrend: 3

Hely: Belváros, Jenő herceg tér, majd

Alapításának éve: 1811

1840-től Hunyadi utca 4. szám

Időszak	Tulajdonos	Bérlő (b), gyakornok (gy)
1811–1844	Speckner N. János	Jahner Károly (gy) 1829–1832
1844–1871	Id. Jahner Károly	
1871–1927	Ifj. Jahner M. Károly	Kertész M.V. (b) 1924-ben
? ?		Böhm István (b) 1927-ben
1937–	Böhm István	

Megjegyzés: Az 1930. évi *Gyógyszerési Évkönyv*-ben (10) nincs feltüntetve ez a gyógyszerertár, így 1927-től 1937-ig nincs megbízható adatunk működéséről és tulajdonosáról, de az 1937-es *Almanach*-ban (4) már Böhm István gyógyszerész mint tulajdonos szerepel.

Gyógyszerészek adatai

Speckner N. János – 1833–1843 között a város polgármestere is volt. Később nevét Koronghyra változtatta, majd von Korong előnévvel magyar nemességet is nyert. A vagyonos Sprung családba nősült, és 1818-ban megvette a gyárkölvárosi gyógyszertárat is, de azt 1927-ben eladta. Ezután még néhány évig mint városi tanácsos tevékenykedett.

Id. Jahner Károly – gyógyszerész oklevelét Bécsben 1833-ban kapta meg, ezután a Pecher János tulajdonában levő Segítő Szűz Mária gyógyszertárban dolgozott. 1871-ben fiának, **ifj. Jahner M. Károlynak** adta át a gyógyszertárat, aki oklevelét Pesten kapta meg 1868-ban.

Szentháromság gyógyszertár

Alapítási sorrend: 4

Hely: József külváros,

Alapításának éve: 1813

Bem utca 30. szám

Időszak	Tulajdonos	Kezelő (k)
1813–1819. aug.	Wagner László	Reichelt Jenő (k) 1898-ban
1819–1822	Straub Mátyás	
1822–1830	Kotzianovits Ignác	
1830–1833	Holmayer Antal	
1833–1840	Schönwiesner Ferenc	
1840–1857	Reischl Ignác	
1857–1874	Özv. Reischl Ignácné Hatz Julianna és későbbi férje, Simon Imre	
	Faykiss József	
1874–1886	Imrich Viktor	
1886–1890	Czollner Vince	
1890–1891	Mondlich Bernát	
1891–1894	Pillich Ferenc	
1894–1898	Kohuth Antal	
1898–	Kohuth Emília és férje, Reichelt Leó	
1898–1907	Braun Ernő	
1918–1937		

Megjegyzés: A gyakori tulajdonosváltás oka a gyógyszertár nem megfelelő jövedelmezősége.

Gyógyszerészek adatai

Simon Imre – volt az első magyar gyógyszerész, aki 1862-ben évkönyvet adott ki *Magyar Gyógyszerészek Évkönyve* címmel. A Schédy Sándor szerkesztette *Gyógyszerészek Zsebnaptára* csak 1863-tól jelent meg. 1863. június 28-án több temesvári kollégájával (Jahner Károly, Jaromisz Mihály és Füzy Szaniszló) elhatározták a Maros–Tisza közti vidéken élő gyógyszerészek „egy kebelzetbe” való egyesülését, azonban a Helytartótanács 1864 augusztusában hozott határozata ezt nem engedélyezte.

Pillich Ferenc – 1833. április 1-jén született Sümegen. Bécsben 1856-ban szerzett oklevelet. Részt vett az 1848-as szabadságharcban. Több városban volt gyógyszertára, így 1885-től Budapesten is, ahonnan 1894-ben Temesvárra jött. Pár év után, 1899-ben a Tolna megyei Simontornyára távozott, ahol haláláig, 1902. augusztus 6-ig vezette gyógyszertárát. (További adatok az Erdélyi gyógyszerészek az 1848-as szabadságharcban c. fejezetnél találhatók.)

Braun Ernő – a Heves megyei Pásztón született 1881-ben földbirtokos családban. Először Nagyváradon dolgozott. Ötvenhat éves korában, 1937. szeptember 21-én hunyt el Temesváron.

Kohuth Antal – az Árva megyei Usztye kisközségből (ma Szlovákia) származik. Röviddel a gyógyszertár megvétele után Temesváron meghalt, és leánya, Kohuth Emília lett az örököse.

Szent Miklós gyógyszerár

Alapítási sorrend: 5

Hely: Gyárkúlváros, Háromkirály utca

Alapításának éve: 1839

és Telekház utca sarka

Időszak	Tulajdonos
1839–1874	Jaromisz Mihály
1874–1887	Jaromisz Ernő
1887–1891	Járos Gusztáv
1891–1894	Schneider Nándor
1894–1903	Bantler Ödön
1903–1921	Vida Ernő
1924–1937	Zerbes Vilmos
1937–	Schul Lipót

Gyógyszerészek adatai

Jaromisz Mihály – oklevelét a pesti egyetemen kapta meg 1832-ben. Fia, **Jaromisz Ernő** is gyógyszerész, apja után a gyógyszerár tulajdonosa és vezetője.

Vida Ernő – 1894–1898 között a Szentháromság (Gyárkúlvárosi) gyógyszerárban dolgozott Weinrich Ernőként, majd magyarosította nevét. 1934. szeptember 29-én, hetvenegy évesen Kunszentmártonban hunyt el.

Szentháromság gyógyszerár

Alapítási sorrend: 6

Hely: Gyárkúlváros,

Alapításának éve: 1873

Fő utca 44. szám

Időszak	Tulajdonos
1873–1891	Hönig Ferenc
1891–1893	Supp Sándor
1893–1894	Feigl Ede
1894–1898	Weinrich (Vida) Ernő
1898–1905	Neumann (Németh) Ignác
1905–19 ?	Nägele Antal
1916–1930	Dr. Kovács Aladár
1930–1937	Böhm István

Gyógyszerészek adatai

Dr. Kovács Aladár – Temesváron született 1886. október 26-án. Apja kereskedő volt. Előbb jogi, majd gyógyszerészi tanulmányait Budapesten végezte. 1910. június 21-én a gyógyszerészmesteri, 1911. június 10-én a gyógyszerészdoktori fokozatot is megszerezte, majd a gyógyszerertani intézetben gyakornokként dolgozott. Hazatérte után előbb Geml István Arany Kereszt gyógyszerárában alkalmazott. 1916-ban önállósítja magát, és megveszi a Szentháromság gyógyszerárát. Tevékenyen részt vett a helybeli jótékonyági egyesületek munkájában.

Böhm István – 1929-től az Erdélyi és Bánati Gyógyszerészek Szövetségének temesvári kerületében a pénztárosi teendőket látta el.

(Vörös) Kereszt gyógyszertár

Alapítási sorrend: 7

Hely: Erzsébet külváros,

Alapításának éve: 1885

a Holló és a Hunyadi utca sarka

Időszak	Tulajdonos
1885–1889	Tost Béla
1889–1893	Duha Bálint
1893–1897	Roth Loránd
1897–1900	Duha Bálint
1900–1903	Balassa Kornél
1903–1913	Skribanek Kálmán
1913–19 ?	Skribanek Kálmán örökösei?
1921–1922	Hegyi Elemér
1922–194 ?	Keller István

Megjegyzés: Simon Imre józsefvárosi gyógyszerész 1870-ben már kérte erre a helyre fiókgyógyszertárának felállítását, amelyet 1873-ban meg is nyitott. 1882-ben Schauer Lajos folyamodott engedélyért, hogy itt új gyógyszertárat nyithasson, de nem kapta meg a jogot.

Gyógyszerészek adatai

Tost Béla – Hódmezővásárhelyről jött Temesvárra és 1885-ben neki engedélyezték itt az új gyógyszertár felállítását. A kezdeti Vörös Kereszt elnevezést 1906-ban a Genfi Egyezmény értelmében Keresztre változtatták.

Duha Bálint – 1885-ben kapott gyógyszerész oklevelet a kolozsvári FJTE-en.

Keller István – 1886. augusztus 21-én született az akkori Torontál megye Mokrin helységében. Gyógyszerész oklevelet 1908-ban kapott Budapesten. Először Csíkszentmártonban volt gyógyszertártulajdonos. 1921-ben eladta gyógyszertárát és családjával Temesváron telepedett le. 1925-ben szabad joggyakorlásra kap engedélyt a román hatóságoktól. Két fia is gyógyszerész lett: **ifj. Keller István** Bukarestben végezte az egyetemet, és itt 1936-ban doktori fokozatot is nyert. Másik fia, **Keller Gyula** (sz. 1917. július 10., Csíkszentmárton) szintén Bukarestben, 1940. október 28-án kapott gyógyszerész oklevelet. Dolgozott Temesváron is, apja gyógyszertárában, majd 1952-től Marosvásárhelyen. (Lásd bővebben a marosvásárhelyi gyógyszertáraknál.)

Roth Loránd – 1926. december 26-án hunyt el Aradon hetvenedik életévében.

Szent István gyógyszertár

Alapítási sorrend: 8

Hely: József külváros,

Alapításának éve: 1892

a Fröbel utca és a Preyer utca sarka

Időszak	Tulajdonos
1892. nov.–1893	Hain Albert
1893. febr.–1903	Hain Sándor
1903–1907	Özv. Hain Albertné sz. Nehoda Olga
1918–1937	Unghváry József

Gyógyszerészek adatai

Hain Albert – gyógyszerész oklevelét huszonegy éves korában, 1888-ban Budapesten kapta meg. Fiatalon, 1893-ban már súlyosan beteg, és kéri gyógyszertára átruházását öccsére, Hain Sándorra. 1903. április 19-én elhunyt. Jogutódja, özvegye mint haszonélvező a csongrádi **Unghváry József**nek adta el a gyógyszertárat. 1938-ban a temesvári kollégák Unghváry Józsefet köszöntötték ötvenéves jubileuma alkalmából.

Arany Kereszt gyógyszerész

Alapítási sorrend: 9

Hely: Belváros,

Alapításának éve: 1898

Losonczy tér és Mercy utca sarka

Időszak	Tulajdonos
1898–1907	Geml István
1908–1938	Weiss Sándor

Gyógyszerészek adatai

Geml István – 1894-ben kapott gyógyszerész oklevelet Kolozsváron a FJTE-en. Az általa alapított Arany Kereszt a belváros harmadik gyógyszerészete; 1811 óta nem engedélyezték itt újat nyitni.

Weiss S. Sándor – 1903-tól bérelte a Szerecsen gyógyszerészetet, és utána vette meg az Arany Keresztet, amelynek 1937-ben még a tulajdonosa.

Szerecsen gyógyszerész

Alapítási sorrend: 10

Hely: Erzsébet külváros,

Alapításának éve: 1903

Telekház tér 1. szám

Időszak	Tulajdonos	Bérlő
1903–1918	Frank Sándor	Weiss S. Sándor 1903–1907 Lukinich Dezső 1908–1918
1918–1919	Lukinich Dezső	
1920–1937	Sárga Gyula	

Gyógyszerészek adatai

Frank Sándor – Pécsen lakott, ezért a nyitástól kezdve bérbe adta a gyógyszerészetet.

Lukinich Dezső – Kolozsváron 1905-ben a FJTE-en kapott oklevelet. Már egyetemi hallgató korában a kolozsvári Egyetemi gyógyszerészetben gyakornok. Előbb bérelt, majd megveszi a patikát.

Sárga Gyula – gyógyszerészcsalád sarja. Apja, Sárga Gergely Szinérváraljáról származott. 1884-ben, huszonöt éves korában Budapesten kapott oklevelet. Budapesten és Kolozsváron is dolgozott mint gyógyszerész, később a Temes megyei Gátalján a Sas gyógyszerészetnek a tulajdonosa. 1927-ben halt meg Budapesten. Fia, Sárga Gyula a gyógyszerész oklevelet 1918-ban kapta meg. Tevékeny ember volt. Foglalkozott kémiával és a természettudományokkal. Az egyesületi életben is részt vett. Egy ideig az Erdélyi és Bánati Gyógyszerészek Szövetségében Temes és Krassó-Szörény megyék kerületi titkára volt.

1903 és 1930 között Temesváron alapított gyógyszertárak

Sor-szám	Alapítás éve	Gyógyszertár neve	Tulajdonosok	
			Neve	Időszak
11.	1903	Angyal	Holtz Lajos	1903–1930
			Zeiner A.	1930–1937
12.	1907	Szent Antal	Albrecht Gusztáv	1907–1931
			Merkler Dezső	1931–1937
13.	1911	Diana	Schweiger Gyula	1911–1926
			Schweiger Gyula örökösei	1926–1937
14.	1913	Megváltó	Brauer Mihály	1913–1937
15.	1914	Szent Illés próféta	Meissner Vilmos	1914–1937
16.	1915	Szent Erzsébet	Brettner Ernő	1915–1920
			Lőw Adolf	1921–1937
17.	1920	Keresztelő Szent János	Codarcea Iuliu	1920–1926
			Kertész György Gyula	1927–1929
			Kertész-örökösök	1930– ?
			Roxin-Bibescu Renée	1937
18.	1922	Csillag	Roxinné dr. Parneu Renée	1922–1937
19.	1922	Kígyó	Pop Romulus	1923–1937
20.	1922	Madonna	Kun Béla	1922–1937
21.	1922	Minerva	Sotirescu T. Emil	1922–1924
22.	1923	Szűz Mária	Bérlő: Raáberné Czitrom Vilma	1925–1930
23.	1923	Iris	Raáberné Czitrom Vilma	
24.	1924	Szent György	Blumberg Leó	1931–193 ?
25.	1929	Apostol	Spáti Mária	1937
26.	1929	Corvin	Roxin József	1924–1937
			Crăciun Iuliu	1923–1927
			Maszalits József	1924–1937
			Kőváry – Chioreanu	1929–1937
				1928–1937

Megjegyzés: A rendelkezésünkre álló utolsó adatok az 1937. évre vonatkoznak, ez azonban nem zárja ki, hogy a tulajdonosok 1937 után is ugyanazok maradtak.

Gyógyszerészek adatai

Albrecht Gusztáv – Temesváron született, egyetemi tanulmányait Budapesten végezte, huszonegy évesen, 1888-ban kapott gyógyszerész oklevelet. 1923 novemberében szabad joggyakorlási engedélyt szerzett (libera practica). 1928-ban az Erdélyi és Bánáti Gyógyszerészek Szövetségében a Temes és Krassó-Szörény megyéket magába foglaló körzet elnöke volt. 1930-ban lelkiismeretes, odaadó munkájáért az Egészségügyi Érdemérem I. osztályával (Meritul Sanitar, clasa I.) tüntették ki. 1931. március 25-én hunyt el.

Roxinné dr. Parneu Renée – 1891. február 15-én született Budapesten. Anyja Láday Anna, Láday Győző mezőbándi gyógyszerész testvére. Egyetemi tanulmányait is Budapesten végezte. 1914. június 13-án gyógyszerész oklevelet, 1916. június 24-én gyógyszerészdoktori fokozatot kapott. 1919 után, mikor Kolozsváron beindult a román tannyelvű egyetemen a gyógyszerészképzés, őt hívják meg előadónak a farmakognóziai tanszékre. Rövid ideig, 1921-ig vállalta el ezt a feladatot. Még ebben az évben jogot kért gyógyszertár felállítására Temesváron, 1922-ben meg is nyitotta Csillag néven. 1933-ban kitüntetik az Egészségügyi Érdemérem I. osztályával. 1974-ben hunyt el. Leánya, a későbbi **Roxin-Bibescu Renée** szintén gyógyszerész.

lett, és Temesváron férjével együtt működtették gyógyszerertárukat, amelyet a harmincas évek végén vettek meg Kertész Gyula örököseitől.

Raáberné Czitrom Vilma – gyógyszerész oklevelét Kolozsváron 1911-ben kapta meg a FJTE-en. Ezután pár évig Marosvásárhelyen volt gyógyszerész és társtulajonos a Sas gyógyszerertárnak. 1925. február 8-án házasságot kötött Raáber Lajossal, és ekkor telepednek le Temesváron. Előbb bérelte, majd megvette Sotirescu T. Emil (sz. 1882. január 9., gyógyszerész oklevél: 1907, Budapest) Minerva gyógyszerertárát.

Kun Béla – 1890-ben a Temes megyei Fehértemplom helységben született. Apja kereskedő volt. A gimnáziumi és egyetemi tanulmányok befejezése után először Temesváron eszencgyárat létesített, 1922-ben gyógyszerertárat nyit, de mellette laboratóriumot is működtetett.

Holtz Lajos – 1889-ben a kolozsvári FJTE-en kapott gyógyszerész oklevelet. 1925. február 3-án szabad joggyakorlásra (libera practica) nyert engedélyt.

Kertész Gyula – 1929. február 25-én hunyt el Temesváron.

Meissner Vilmos – 1906-ig a Krassó-Szörény megyei Szákul helységben volt az Őrangyal gyógyszerertár vezetője, majd rövid ideig Székelyudvarhelyen bérbe veszi nagysolymosi Koncz Ármin gyógyszerertárát, de azután visszatér a Bánságba, és Temesváron új gyógyszerertárat nyit.

* * *

A temesvári magyar gyógyszerészekről elég hiányosak az adataink, ezért csak vázlatos áttekintést adhattunk az első gyógyszerertár megalapításától kezdve 1937-ig. Szakmai életrajzi adataikból megállapítható, hogy nagy részük a mindennapi gyógyszerertári munka mellett szerepet vállalt az érdekképviseletben is, és az Erdélyi és Bánáti Gyógyszerészek Szövetségében vagy a később megalakult kollégiumokban tevékenykedett.

* * *

Végezetül még két gyógyszerész nevét említjük meg, akiknek szakmai tevékenysége az 1940-es évek utáni időkben teljesedett ki, és nevük szorosan összefügg a temesvári, illetve az aradi gyógyszerészettel.

Papp Tibor – 1916-ban született Temesváron. Egyetemi tanulmányait Bukarestben végezte, 1938-ban kapott gyógyszerész oklevelet. Ezután hazajött szülővárosába, és mindvégig itt dolgozott. 1952-ben felügyelői (inspektori) tanfolyamot végez, és 1961-ig ilyen minőségben dolgozik a Centrofarm gyógyszerkereskedelmi vállalatnál. Ezután a fertőző betegségek kórházának gyógyszerertárát vezeti 1974-ig, nyugdíjazásáig. Érdeklődési köre és tudományos tevékenysége sokoldalú. Foglalkozott a gyógyszerertárak történetével, a gyógyszerészek egyesületi életével, a *Crocus banaticus* növény előfordulásával. Közleményeinek egy része a *Farmacia* folyóiratban is megjelent, de írásai nagyrészt kéziratban maradtak (14) s így sajnos nem álltak rendelkezésünkre, hogy értékes adataikat közölhessük.

Szepey Zoltán – 1910. december 29-én született Krassó-Szörény vármegye Jám nevű helységében. Középiskoláit Nagyenyeden végezte. Egyetemi tanulmányait a kolozsvári I. Ferdinánd Király Egyetemen kezdte meg, majd Bukarestben folytatta, ahol 1934-ben kapott gyógyszerész oklevelet. 1935–1941 között dolgozott Lugoson, majd Temesváron 1941-től 1946-ig. Ekkor Aradra költözik, és ott 1967-ig, nyugdíjazásáig különböző gyógyszerertárak alkalmazottja. 1955-től Arad város és Arad megye gyógyszerertárainak történetét kutatta. Az 1739 és 1920 közötti időszak gyógyszerésztörténeti adatait 1961 szeptemberétől, illetve 1972 áprilisától 1981 decemberéig négy terjedelmes kéziratban (270, illetve 741 oldal) írta meg és az Arad megyei könyvtárban és a levéltárban helyezte el (16), melyek ma is megtalálhatók ott (helyrajzi számuk: 204 487 D, 344 068 D). Levelében írja, hogy a harmadik és a negyedik kötet egy-egy példányát eljuttatta Izsák Sámuel professzorhoz a kolozsvári egyetem számára. Több alkalommal, különböző rendezvényeken tanulmányaiból részleteket ismertetett, így 1956-ban Temesváron az „Orvosi Napokon”. 1959-ben Aradon *Chiochetti Teréz szerepe az aradi gyógyszerészetben* címmel tartott előadást, 1974-ben Gyulán *Interjú Rozsnyay Mátyás unokájával* című dolgozatát olvasta fel (15). Azonban sajnos dokumentum értékű tanulmányai nyomtatásban nem jelentek meg, pedig az Arad megyei gyógyszerészet vonatkozásairól összegyűjtött adatai a bánsági gyógyszerészettörténet fontos kiegészítői lehetnének. 1988-ban hunyt el Aradon.

Irodalomjegyzék

1. Damó J.: *Ki kicsoda? Az erdélyi és bánsági közélet lexikonja*. A Lexika kiadó vállalat kiadása, Temesvár–Arad 1931.
2. Geml J.: *A gyógyszerertári jog adományozása és a temesvári gyógyszerertárak*. Városi Közlöny (Temesvár), 1907. július 7. szám, 255–302. o.
3. Molitórisz P. (szerk.): *Almanachul farmaceutic – Gyógyszerészek zsebnaptára 1923. évre*. Cluj–Kolozsvár.
4. Molitórisz P. (szerk.): *Almanah 1937*. Tip Universala S. A., Cluj.

5. Molitórisz P., Nagy J. (szerk.): *Almanachul Farmaceutic – Gyógyszerészek zsebnaptára II. évf. 1922*, Cluj – Kolozsvár.
6. Nagy J. (szerk.): *Gyógyszerészek czímtára és zsebnaptára 1921. évre*. A szerző kiadása, Tg. Mureş – Marosvásárhely.
7. Nagy S. (szerk.): *Almanachul Farmaciştilor din România – Romániai Gyógyszerészek zsebnaptára*. A szerző kiadása, Cluj–Kolozsvár 1924, III. évf. 1926, IV. évf. 1927.
8. Orient Gy.: *Az erdélyi és bánáti gyógyszerészet története*. Minerva Irodalmi és Nyomdai Müintézet, Cluj–Kolozsvár 1926. 153–160, 189, 204, 208. o.
9. Szekernyés J.: *Temesvár kultúraépítő polgármestere*. Korunk 40, 7–8, 617–621 (1981).
10. *** *Almanachul farmaceutic – Gyógyszerészi Évkönyv 1929, 1930*. Szerkeszti és kiadja a Buletinul Farmaciştilor szerkesztősége és kiadóhivatala, Tip. Deutscher Bote, Cluj.
11. *** *Album Chirurgorum et Pharmacopoeorum 1770–1838/39; Album Chirurgorum 1839/40–1887/88; Album Medicorum 188/89–1907/08*. Semmelweis Egyetem Orvostudományi Kar levéltára, Budapest.
12. *** *A kolozsvári magyar kir. FJTE Almanachja*. 1872/73–1918/19. Az Egyetem kiadása, Kolozsvár.
13. *** *Revista Farmaciei – Gyógyszerészi Folyóirat 1924–1928; Buletinul Farmaciştilor 1928–1935; Pharmacia 1935–1940*.
14. *** Văcărescuné Barátosi Piroska temesvári főgyógyszerésznő közlései.
15. *** Szepsy Zoltán 1982. május 23-án és június 9-én Spielmann József és Rác Gábor professzoroknak írt levelei. (A szerző tulajdonában.)
16. *** Komlósiné Illyés Gyöngyvér aradi főgyógyszerésznő közlései.

1. 7. Egyetemi gyógyszerterek

Az egyetemi gyógyszertereknek nemcsak a klinikák, kórházak beteget gyógyszerrel való ellátásában van jelentőségük, hanem a gyógyszerészképzés szempontjából is fontosak (1).

Az egyetemi gyógyszerterek megalapítását az orvosi karok hosszú, kitartó küzdelme előzte meg (9). Magyarországi viszonylatban, bár a pesti Orvosi Kar volt a kezdeményező, mégis Kolozsváron sikerült előbb létrehozni. Hogy jelentőségüket megértsük és értékelhessük, szükséges az alapítási előzmények rövid ismertetése.

Egyetemi gyógyszerter létrehozására javaslat legelőször a Nagyszombatból Budára, majd Pestre áthelyezett Orvosi Kar 1813. szeptember 13-án tartott ülésén hangzott el. Az itt megfogalmazott cél az volt, hogy a legtehetségesebb gyógyszerészeket alkalmazhassák, akik majd részt vesznek az orvos- és „gyógyszerésztan hallgatók” képzésében, a gyógyszerter és a vényszer tanításában. A kérést azonban a Helytartótanács elutasította.

A második javaslatot 1843-ban dolgozta ki az egyetemi tanács. Az indoklása szerint a felállítandó egyetemi gyógyszerterben a legsikeresebben lehetne tanítani a gyógyszertert és a gyógyszertervizsgálatot. Utóbbi főleg azért volt fontos, mivel a gyógyszerteri ellenőrzéseket abban az időben nem gyógyszerészek, hanem orvosok végezték, s ez ellen a gyógyszerészek többször is tiltakoztak. Ez a javaslat sem került meghallgatásra, s ezért 1897. november 30-án a budapesti Orvosi Kar ismét foglalkozik az egyetemi gyógyszerter felállításával, amely a Bókay Árpád professzor által előterjesztett indoklás szerint nemcsak a klinikák gyógyszerrel való ellátásában jelentene segítséget, hanem a „gyógyszerésztan hallgatók” gyakorlati oktatására is alkalmas lenne. A felterjesztésre azonban nem kaptak választ, ezért 1903. március 3-án újból felküldik kérésüket. 1903. április 6-án a miniszter elfogadta a javaslatot, de a kivitelezését elhalasztotta, mivel közben az 1872-ben Kolozsváron felállított egyetem Orvosi Kara is hasonló kérést adott be, amire 1902. július 17-én már megadták az engedélyt. A budapesti egyetemi gyógyszerter felállításának elhalasztását a minisztérium azzal indokolta, hogy előbb meg kell ismerni a kolozsvári egyetemi gyógyszerter működése folyamán szerzett tapasztalatokat. Így a budapesti felállítására csak négy évvel később került sor; a belügyminisztérium 1907. április 26-án hagyta jóvá (9). Magyarország területén tehát az első egyetemi gyógyszerterat Kolozsváron állították fel, és az első javaslatától kilencven év telt el a megvalósításáig.

1904 és 1953 között Erdély két egyetemi központjában, Kolozsváron és Marosvásárhelyen egy-egy egyetemi gyógyszerter volt, nem egyidejűleg, hanem egymást követve (kivéve egy rövid periódust 1945–1953 között). A Kolozsváron 1904. január 1-től 1919. október 1-ig a FJTE keretében működő (2) egyetemi gyógyszerterat a hatalomváltást követően a román tannyelvű egyetem vette át, de természetesen kicserélt személyzettel (7). 1940–1944 között a visszatért FJTE és gyógyszerterára ismét folytatta tevékenységét (12). Erdély második egyetemi gyógyszerterára Marosvásárhelyen, 1946-ban indult be, miután Kolozsvárról a magyar tannyelvű egyetem Orvosi Karát ide helyezték (8). Ilyen minőségben 1953-ig, ettől kezdve kórházi gyógyszerterként, majd 1993 és 1999 között ismét egyetemi gyógyszerterként létezett. Jelenleg a Maros megyei kórház igazgatóságának fennhatósága alá tartozik.

Az erdélyi egyetemi gyógyszerterek alapítási körülményei, oktatási feladatai, személyzete bemutatásával megpróbáljuk működésüket vázolni és létjogosultságukat igazolni.

A kolozsvári FJTE Gyógyszerészeti Intézetének története szorosan összefonódik egyetemi gyógyszerterának a tevékenységével. 1872-ben, mikor az egyetemen beindult az oktatás, kezdetét vette a gyógyszerészképzés is. Bár az első tanévben a 258 hallgató közül csupán 5 elsőéves és 5 másodikéves gyógyszerészhallgató volt, számuk fokozatosan nőtt, a századfordulóig évfolyamonként elérte a 20–30, sőt a 40-es létszámot is, majd az 1900-as években már 50–60 gyógyszerészhallgató is volt egy-egy évfolyamon. Az orvostanhallgatók tanrendjében is szerepeltek a gyógyszerter igénylő „vénykészítési gyakorlatok”, ezért egyre sürgetőbbé vált az egyetemi gyógyszerter létrehozása. A kezdeti általános kór- és gyógytani, valamint Gyógyszerterani összevont tanszékek 1890. május 31-én történt szétválasztása (24 891. sz. miniszteri rendelet), majd a gyógyszerterani tanszék további kettéválása gyógyszerterhatástani és gyógyszerismereti tanszékre, valamint 1883-tól a gyakorlati gyógyszerészet (gyógyszerészeti műtan) oktatása egyre indokoltabbá tette az egyetemi gyógyszerter felállítását (3).

A gyakorlati gyógyszerészet első tanára dr. Hintz György volt, magántanári képesítést kapott a gyógyszerészeti műtan és a vénykészítési gyakorlatok tartására. Ez azonban 1890. február 20-án, hirtelen halálával megszakad, majd három év múlva, 1893-ban e tárgyak oktatására Issekutz Hugó gyógyszerészt nevezik ki magántanárnak az 59 886/1893. január 17-én kelt rendelettel. Óráit két kis helyiségben tartotta (2). 1898. január 11-én a Karolina Országos Kórház klinikai bizottsága átiratot intézett az Orvosi Karhoz, melyben kéri egy „házi gyógyszerter” felállítását a Gyógyszerterani Intézet keretén belül, egyrészt a kórház anyagi érdekeire való tekintettel, másrészt a

gyógyszerészet eredményesebb oktatása céljából (18). Az Orvosi Kar 1900. március 30-án tartott ülésén foglalkozott az átirattal, és felterjesztést intézett ennek érdekében a szakminiszterhez, aki megtette a szükséges lépéseket a belügyminiszternél a gyógyszerértár felállításának ügyében. Ennek eredménye volt az 1902. július 17-én kelt 60 541. számú rendelet, mely így hangzik: „...az 1876. XIV. t. c. 135. paragrafusa alapján a kolozsvári FJTE Gyógyszertani Intézetével kapcsolatosan házi gyógyszerértár felállítását megengedem oly feltétellel, hogy a házi gyógyszerértárt mindenkor az egyetem gyógyszerési múltán magántanára, okleveles gyógyszerézmester és gyógyszerésztudor, saját felelősségére vezeti, s abból a gyógyszerészükségletet csakis a Karolina kórház betegei és ápolói személyzete részére szolgáltatja ki.” 1902. november 21-én a 79 433. számú rendelettel Issekutz Hugó tanárt egyetemi gyógyszerésszé nevezték ki, egyidejűleg megbízást kapott a gyógyszerészet elméleti és gyakorlati oktatására. Azonnal megkezdte a szervezést a gyógyszerértár felállítására, és a személyzet kinevezése érdekében javaslatokat tett. Ezek alapján 1903. március 1-től az Egyetemi gyógyszerértárhoz kinevezik Ferencz Áron gyógyszerészt tanársegéddé, április 1-től pedig Lukinich Dezsőt gyakornoknak. Az 1903-as év a szervezéssel telt el; a gyógyszerértár működését 1904. január 1-jén kezdte meg a Trefort u. 8. szám alatt, s biztosította a klinikák gyógyszerészükségletét is. Ekkor már 800 ágy volt a klinikákon, és jelentős az ambulánsan kezelt betegek száma is. Forgalma már az első évtől oly mértékben növekedett, hogy személyzetének bővítésére volt szükség. A laboránsi teendők elvégzésére Péter Mihályt nevezték ki, aki szolgálatában maradt 1919. október 1-ig.

Az 1906/1907-es tanévben gyakornoknak Cseresnyés Gyula és Petheő István gyógyszerészhallgatókat veszik fel, a második félévtől az előbbi már okleveles gyógyszerészként dolgozik. Az 1907/08-as tanévben Bogdándi Jenő elsőéves gyógyszerészhallgató lesz a gyakornok, az 1908/09-es tanévben pedig Polányi Béla másodéves hallgató. Az 1909/10-es tanévben Cseresnyés Gyula már tanársegéd, Nagy Árpádot pedig okleveles gyógyszerészként alkalmazzák. A következő, 1910/11-es tanévben Dávid Lajos gyógyszerészhallgató gyakornokként tevékenykedik. Okleveles gyógyszerészként 1911/12-ben, majd 1912/13-ban mint tanársegéd itt dolgozik Fáy Elvira is (19). A receptek elkészítésén kívül a beérkezett gyógyszerek vizsgálatát is elvégezték, ezek számának növekedése indokolta a gyógyszerértári vegyész állás létrehozását (19), amit 1912 januárjában Ferencz Áron ekkor már gyógyszerészdoktorként foglalt el, és a gyógyszerésztani hallgatóknak már heti három órában a gyógyszerkönyvi vizsgálatok elvégzésére gyakorlatokat tartott. Cseresnyés Gyula mellett tanársegéd Huszár Jenő is, 1912-től okleveles gyógyszerész Kopp Alice, és továbbra is gyakornokként dolgozik Dávid Lajos és Halász Pál.

Az Egyetemi gyógyszerértár életében 1914. május 5-én új fejezet kezdődött. Issekutz Hugó elképzelései alapján átalakított épületbe költözött a gyógyszerértár a Trefort u. 61. szám alá, amelyet már a szükséges gépekkel is felszereltek. 1915-ben Issekutz Hugó halálával Ferencz Áron kapott kinevezést a gyógyszerértár vezetésére, és mint magántanár megbízott előadója lett a gyógyszerészetnek. A gyakornoki teendőket Lengyel Gabriella gyógyszerészhallgatót bízta meg. Az 1916/17-es tanévben már a gyakornokok közt találjuk Dávid János gyógyszerészt. Dávid Lajost immár gyógyszerészdoktorként gyógyszerértári vegyésszé léptették elő. 1916-ban Lengyel Gabriella a doktori fokozatának elnyeréséért a Gyógyszerészeti Intézet keretében dolgozott tovább.

Az új, átalakított épületbe költözött Egyetemi gyógyszerértár a klinikai betegek ellátásán kívül a másodéves gyógyszerésztantánuló orvostanhallgatók és a doktorandusok képzését is szolgálta. Elméleti és gyakorlati órák tartására helyet biztosított a 80 hallgatóra berendezett tanterem és a 60 hallgatót befogadó laboratórium. Itt tartotta Ferencz Áron magántanár heti öt órában a gyógyszerésztan-hallgatóknak a „gyakorlati gyógyszerészetet”, heti tíz órában az „önálló vizsgálódás a gyógyszerészet köréből” c. tantárgyat, valamint az orvostanhallgatóknak heti egy órában a „vénykészítési gyakorlatokat” (3). Az 1918/19-es tanévben már csonka a személyzet: Dávid János, Dávid Lajos, Halász Pál és Huszár Jenő hadba vonultak (10).

A kolozsvári FJTE keretében működő Egyetemi gyógyszerértár alkalmazottairól a 23. táblázatban adunk áttekintést, ahol az oklevél megszerzésének (egyes esetekben a doktori fokozat elnyerésének) időpontján kívül a betöltött funkciókat is feltüntettük kronológiai sorrendben.

23. táblázat
A kolozsvári Egyetemi gyógyszerértár gyógyszerészei, munkatársai 1902–1919 között

Sor-szám	Név, oklevél kelte	Gyógyszerértári beosztás	Időszak, tanévek
1.	Issekutz Hugó Okl. 1876, dr. 1882	Egyetemi gyógyszerész, Gyógyszerértárvezető	1902. nov. 21.–1915. jún. 15.
2.	Ferencz Áron Okl. 1903, dr. 1906	Egyetemi tanársegéd Gyógyszerértári vegyész Gyógyszerértárvezető	1903. márc. 1. –1911/1912 1912/1913 –1914/1915 1915. jún. 15. –1919. okt. 1.

		magántanár	1941/1942 –1943/1944
3.	Cseresznyés Gyula Okl. 1906, dr. 1913	Okleveles gyógyszerész Egyetemi tanársegéd Egyetemi tanársegéd	1906/1907–1908/1909 1909/1910–1919 (hadba vonul) 1920/1921–1922 (I. Ferdinánd Király Egyetem)
4.	Nagy Árpád Okl. 1909, dr. 1910	Okleveles gyógyszerész	1909/1910–1910/1911
5.	Dávid Lajos Okl. 1911, dr. 1913	Gyakornok (gyógysz. hallg.) Gyakornok (okl. gyógyszerész) Gyógyszertári vegyész	1910/1911 1911/1912–1914/1915 1916/1917–1919 (hadba vonul)
6.	Fáy Elvira Okl. 1910	Okleveles gyógyszerész Egyetemi tanársegéd	1911/1912 1912/1913–1913. május 1-ig
7.	Huszár Jenő Okl. 1912	Okleveles gyógyszerész Egyetemi tanársegéd	1912/1913 1913/1914–1919 (hadba vonul)
8.	Kopp Alice Okl. 1912	Okleveles gyógyszerész	1912/1913–1913/1914
9.	Lengyel Gabriella Okl. 1916, dr. 1918	Gyakornok (gyógysz. hallgató) Okleveles gyógyszerész	1913/1914–1915/1916 1916/1917–1918/1919
10.	Halász Pál Okl. 1915, dr. 1918	Gyakornok (gyógysz. hallgató) Egyetemi tanársegéd Egyetemi tanár (gyógyszerisme)	1913/1914 1916/1917–1917/1918 1918/1919–1919 (hadba vonul)
11.	Lukinich Dezső Okl. 1905	Gyakornok (I. éves gyógyszer. hallg.) Gyakornok (II. éves gyógyszer. hallg.)	1903/1904 1904/1905
12.	Petheő István Okl. 1907	Gyakornok (gyógysz. hallgató) Okleveles gyógyszerész	1906/1907 1907/1908
13.	Bogdándi Jenő Okl. 1909	Gyakornok (I. éves gyógyszer. hallg.)	1907/1908
14.	Polányi Béla	Gyakornok (gyógysz. hallgató)	1908/1909
15.	Dávid János	Gyakornok	1916/1917–1918/1919

A FJTE keretében felállított Egyetemi gyógyszerertár a világháborús események és a hatalomváltás miatt 1919. október 1-ig folytathatta tevékenységét.

1919 októbere után a FJTE Kolozsvárról először Budapestre menekült. Itt az Egyetemi gyógyszerertár rövid ideig az Országos Hadigondozó Hivatal Révész utcai intézetének házi gyógyszerertárában kapott helyet, ahol a gyógyszerészeti teendőket Kuthy Gizella tanársegéd látta el. 1921 júliusában a FJTE a gyógyszerertárral együtt Szegedre költözött (4). Működését itt 1922. január 7-én kezdte meg Dávid Lajos irányításával, aki előbb megbízottként vezette, később magántanárrá habilitálták (11). Mivel Ferencz Áron Kolozsváron maradt, és nem foglalta el a felkínált szegedi állást, Dávid Lajost 1926 májusában igazgatónak nevezték ki. 1928. december 13-án a gyógyszerertárat mint intézetet függetlenítették, s ezzel tíz év után a régi kolozsvári óhaj teljesedett be.

A szegedi Egyetemi gyógyszerertár alkalmazottai között több erdélyi származású gyógyszerész dolgozott az évek folyamán (13, 20). Ezek közül itt néhányat megemlítünk: bölöni Mikó István (sz.1889. március 23., Abrudbánya) 1921/22-ben gyakornok, 1923/24-ben tanársegéd, majd később Debrecenben alapítja meg az új egyetemi gyógyszerertárat (1); Bari Zsigmond (sz.1900. június 30., Marosvásárhely) 1923/24-ben gyakornok, 1924/25-ben tanársegéd és az 1925/26-os tanévtől 1930-ig gyógyszerertári vegyész; Nits Sándor (sz. 1904. augusztus 26., Szilágykraszna) díjtalan gyakornok az 1925/26-os tanévben; Korényi Ernő (sz.1898. április 28., Zilah) az 1927/28-as tanévben tanársegéd volt itt; Novák István (sz.1906. szeptember 25., Nagyenyed) gyakornok az 1927/28-as évben, majd tanársegéd 1928/29-ben és 1929/30-ban; testvéröccse, Novák Ernő

(sz.1908. március 23., Nagyenyed) is itt kezdte el pályáját, az 1927/28-as tanévben gyakornok, majd 1929/30-ban ő is tanársegéd lesz; Gergely Menyhért (sz.1900. március 17., Gyergyószentmiklós) 1958. október 1-től 1959. szeptember 8-ig vezeti a gyógyszerertárat; és végül megemlítjük Fröhlich András gyógyszerészt (sz.1912. január 29., Székelyudvarhely), aki 1958. október 1-től 1973. március 31-ig az Egyetemi gyógyszerertár vezetője (20).

A kolozsvári Egyetemi gyógyszerertár egykori alkalmazottai közül voltak, akik nem követték az egyetemet, hanem Erdélyben maradtak, alkalmazottként vagy tulajdonosként nyilvános gyógyszerertárakban vagy laboratóriumban dolgoztak tovább. Így Ferencz Áron is előbb a ZEA vegy- és gyógyipari RT. laboratóriumban dolgozott, majd bérbe vette Tischlerné Palóczy Anna gyógyszerertárát, végül pedig saját laboratóriumot nyitott. Az 1940 és 1944 közötti periódusban, mikor visszajött a FJTE, ismét az egyetemi gyógyszerertár vezetője magántanári minőségben, és oktatja a gyógyszerészhallgatókat, az orvostanhallgatókat és a doktorandusokat is. Cseresznyés Gyula már 1915-ben jogot kapott gyógyszerertár nyitására, amit Pádai Szent Antal néven vezetett egészen 1949-ig, az államosításáig. Nagy Árpád is gyógyszerertártulajdonos lesz Kolozsváron, övé az Isteni Gondviselés nevű gyógyszerertár 1932. január 3-ig, haláláig. Halász Pál a kolozsvári Őrangyal gyógyszerertár tulajdonosaként új épületben, új berendezéssel szereli fel patikáját. Fáy Elvira már 1913-ban megnyitotta gyógyszerertárát Maroshévízen Madonna néven. Huszár Jenő bérbe veszi Csucsán a Korona gyógyszerertárát özv. Imre Józsefétől. Lengyel Gabriella férjhez ment Bereznay Bélához, és alkalmazott gyógyszerészként dolgozik tovább. Dávid János, miután hazatért a katonaságtól, 1924-től bérlője, majd tulajdonosa a marosvásárhelyi Szent Lélek gyógyszerertárnak.

Kolozsváron – mint köztudomású – 1920-ban román tannyelvű egyetem kezd meg működését, ami később I. Ferdinánd király nevét vette fel. Ennek Orvosi Kara – említettük már – többek között átvette az Egyetemi gyógyszerertár is, de új alkalmazottakkal kezdte meg tevékenységét; ekkor már 1000 beteget 11 klinikán lát el gyógyszerrel (6). A Gyógyszerészeti Intézet s egyben a gyógyszerertár igazgatója Gheorghe Pamfil lett, vezetője 1925-ig Buda János volt, ő ekkor lemondott, s helyébe Both Ernő adjunktust nevezték ki; ez utóbbi életrajzi adatai hiányosak, csak annyit tudunk róla, hogy 1895-ben született, doktori értekezését Kolozsváron Pamfil professzor mellett állította össze. Az ország különböző vidékeiről származó és Nagyszentmiklóson (Arad megye) természetett mátkokból az ópium előállításai lehetőségeit tanulmányozta. Ő is csak rövid ideig vezette a gyógyszerertárát. Közben megnősült, felesége, Sváb Frida 1925-ben kapott gyógyszerész oklevelet Kolozsváron, és még az évben Gyertyámosra mennek (akkor Torontál, ma Arad megye), ahol gyógyszerertárvezetésre kapnak engedélyt. Ettől kezdve mindketten itt az 1880-ban alapított Megváltó gyógyszerertárban dolgoznak. Az addig Kessler Rezső tulajdonában lévő gyógyszerertárnak a vezetője Both Ernő lesz, felesége pedig mellette alkalmazott gyógyszerész. Cseresznyés Gyula 1922-ig tanársegédként maradt az Egyetemi gyógyszerertárban, ezután csak saját kolozsvári, Pádai Szent Antal nevét viselő gyógyszerertárát vezeti.

Both Ernőt követően Wonesch Miksát (Wonesch Maximilian, később Voinescu M. néven szerepel a román szakirodalomban) nevezték ki a gyógyszerertár vezetőjének. 1895-ben született Brassóban, egyetemi tanulmányait még a kolozsvári FJTE-en végezte, az utolsó végzős évfolyammal 1919-ben kapott oklevelet. Felsővisón az 1923-ban alapított harmadik gyógyszerertárnak lesz a társtulajdonosa Rösler Ferencsel együtt, de a következő évben már szétválnak. Visszajön Kolozsvárra, ahol Pamfil professzor mellett elkészíti doktori tézisé; 1926. május 29-én védte meg az I. Ferdinánd Király Egyetemen a *Romániai anyarozs alkaloidainak vizsgálata* címmel. Tevékenykedik az Erdélyi és Bánati Gyógyszerészek Egyesületében, 1922-ben az Alkalmazott Gyógyszerészek Szövetségének ügyvezető elnöke volt, 1930 után pedig a Kolozsvári és Kolozs megyei Gyógyszerész Kollégium vezetőségében választmányi tag.

Rövidebb-hosszabb ideig még a besztercei származású Melzer Albert gyógyszerész is dolgozik itt gyakornokként, illetve a kisegítő gyakornokok közt Papp Ernő, Rózsa Gizella neve is szerepel a román nemzetiségű alkalmazottak mellett (6).

A tanácsköztársaság bukása után, 1921 végén jött Magyarországról Kolozsvárra férjével, Dienes Lászlóval együtt Götz Irén Júlia (1889. április 3., Mosonmagyaróvár – Ufa, Szovjetunió 1941 ?), aki vegyészdoktori képesítését Budapesten 1909-ben szerezte meg (5). 1911/12-ben Párizsban Marie Curie mellett dolgozott. 1919-ben Budapesten az elméleti kémia előadója (15). Az 1922/23-as tanévben a kolozsvári egyetemen élelmiszerkémia tanított, majd a Gyógyszerészeti Intézethez került, s ennek keretében a gyógyszerertár adjunktusaként dolgozott tovább. Az orvostanhallgatóknak fizikát is tanított, miután a fizikatudományok doktora címet is megkapta. Kolozsvári tudományos tevékenysége az oldatok molekula- és iondiffúziójára vonatkozik. 1928-ban a vaskardisták fenyegetése elől férjével együtt előbb Berlinbe, majd a Szovjetunióba menekült. Kutatóintézetben dolgozik, 1941-ben azonban hamis vádak alapján letartóztatják. A börtönben szerzett tifuszban halt meg talán az 1941. év végén (14, 15).

A második bécsi döntés után, a FJTE visszatérését követően újból átszerveződik a kolozsvári Egyetemi gyógyszerertár Méhes Gyula nyilvános rendes egyetemi tanár, a Gyógyszerertani Intézet vezetőjének felügyelete

alatt (10). Vezetője a nagy tapasztalatú és nagy tudású Ferencz Áron lesz magántanári minőségben. A tanársegéd ifj. Péter Mihály, aki Kolozsváron született 1904. március 7-én. 1923-ban szülővárosának római katolikus gimnáziumában érettségizett, majd gyógyszerészgyakornoki vizsgát tett ugyanitt 1926-ban. Ezután Szegedre megy, ahol gyakorlati vizsgájának nosztrifikálását kéri, és beiratkozik az ott működő FJTE-re. 1932-ben kap gyógyszerészmesteri oklevelet. Feleségével, a szintén kolozsvári származású Valentiny Matild gyógyszerésznővel hazatérnek és az 1940/41-es tanévben mindketten az Egyetemi gyógyszerertárban kapnak állást tanársegédi, illetve gyakornoki minőségben (12). Gyakornok még Lászlóffyné Abrudbányai Katalin is, szegődményes gyógyszerész Költli Ferenc, Szathmáry Jenő, Soósné Barkó Ella és Zsigmond Irén. Valamennyien az 1943/44-es tanévvel bezárólag ennek a gyógyszerertárnak az alkalmazottai (10).

1944 augusztusa ismét gyökeres átalakulást hozott az egyetem életében. Az újabb hatalomváltás következtében visszajön Kolozsvárra a román tannyelvű egyetem és annak Orvosi Kara. A FJTE intézményei, így a gyógyszerertár is újból a tulajdonukba megy át. A magyar tannyelvű egyetem Orvosi Karát 1945-ben Marosvásárhelyre helyezik át (8), így itt szükségessé vált egy új egyetemi gyógyszerertár. Létrehozására a kolozsvári Hygiea laboratóriumában dolgozó Hankó Zoltán gyógyszerészt kéri fel, ő lesz a marosvásárhelyi Egyetemi gyógyszerertár első vezetője és később a Gyógyszerészeti Kar megalakulásakor a Galenika tanszék megalapítója is. Az új Egyetemi gyógyszerertár igen szűkös körülmények közt az egyetem központi épületének földszintjén két kis helyiségben működött. Gyógyszerészként még itt dolgozott Gálszterné Koronka Emma (16), aki 1903. november 30-án született Mezőbergenyében, oklevelét 1927. december 17-én kapta meg Kolozsváron az I. Ferdinánd Király Egyetemen. Gyógyszerész volt egy ideig Nagyváradon a Sas gyógyszerertárban, Aradon a Szondy-féle patikában, majd ismét Kolozsváron a Hargita gyógyszerertárban, innen Szombathelyre ment. 1934-ben gyógyszerertár felállítására kap jogot a Maros megyei Nyárádton. 1945-ben jön Marosvásárhelyre az egyetemi gyógyszerertárba (16). 1948. szeptember 27-én a 624/1948-as átirattal a gyógyszerertár vezetője még egy gyógyszerészi állást kért, mivel már 600 kórházi beteget láttak el, és a munkaidőn kívül gárdát is tartottak (17). 1951-ben az Intézet vezetősége többször is kéri a gyógyszerertár kiköltözését a központi épületből, mivel a közben megalakult Galenika tanszék gyakorlótermei részére is szükségesek a helyiségek (17). 1953-ban az egészségügy, a gyógyszerertári hálózat átszervezésével „zárt körű” kórházi gyógyszerertárrá alakult át, a megyei Gyógyszerkereskedelmi Vállalat (Centrofarm) hatáskörébe került. Ekkor az egyetem központi épületének földszintjéről átköltözött az udvaron levő barakk-épületbe, ahol a mai napig is működik, természetesen újabb helyiségekkel kibővítetten. Rövidebb-hosszabb ideig itt dolgozott még Inczeffy Károly és Mártonfiné Pápai Zsófia. Ettől kezdve megszűnt tanintézeti jellege, a gyógyszerészhallgatók számára a gyakorlatokat a Galenika tanszék laboratóriumaiban, gyakorlótermeiben tartották a tanszék oktatói, akik már nem voltak a kórházi gyógyszerertár alkalmazottai.

1993 és 1997 között ismét a GYK hatáskörébe került, és ismét mint Egyetemi gyógyszerertár működött Balogh Enikő gyógyszerésznő (oklevél 1962, Marosvásárhely) vezetésével. E rövid idő után azonban a Maros megyei kórház igazgatóságának felügyelete alá sorolták, s így a Marosvásárhelyi Orvosi és Gyógyszerészeti Egyetemnek nincs önálló egyetemi gyógyszerertára.

Irodalomjegyzék

1. Bánóné Fleischmann Marianna, Mohr T.: *Adatok a hazai kórházi gyógyszerészet történetéhez 1945-ig*. Gyógyszerészet 30, 11, 425 (1986).
2. Ferencz Á., Dávid L.: *A Ferencz József Tudományegyetem Gyógyszerészeti Intézete és Egyetemi Gyógyszertára története*. A Magyar Gyógyszerészeti Társaság Értesítője 13, 3, 321–327 (1937). Jakabházy Zsigmond professzor tiszteletére kiadott ünnepi szám.
3. Löte J.: *Általános Kór- és Gyógytani Intézet, Gyógyszertani Intézet és az ezzel kapcsolatosan létesített Egyetemi gyógyszertár*. In: *Emlékkönyv. A kolozsvári magyar királyi Ferencz József Tudományegyetem és különösen ennek Orvosi és Természettudományi intézetei*. A Magyar Orvosok és Természetvizsgálók XXXII. vándorgyűlése tagjai részére kiadta a Kolozsvári Egyetem Orvosi Kara, Kolozsvár 1903. 233–244. o.
4. Mezey G.: *Az első magyar egyetemi gyógyszertár rövid története (Kolozsvár – Szeged)*. Gyógyszerésztörténeti Diárium. 1974. augusztus. Ünnepi szám. III. évf. 2 (10). szám, 109–114. o.
5. Osvát K. (szerk.): *Erdélyi Lexikon*. Szabad Sajtó Könyv és Lapkiadó RT., Szatmár – Nagyvárád 1928. 106. o.
6. Pamfil Gh. P.: *Este un învățământ farmaceutic la Cluj? Este organizat sau nu?* Tipografia Iosif Füßy, Torda [1924].
7. Pamfil Gh. P.: *Învățământul farmaceutic la Universitatea Cluj*. Imprimerie Datina Româneasca, Vălenii de Munte 1926. 1–14.
8. Péter H. Mária: *A Gyógyszerészeti Kar*. In: Barabás B., Péter M., Péter H. Mária (szerk.): *A marosvásárhelyi magyar nyelvű orvos- és gyógyszerésképzés 50 éve*. A magyarságkutatás könyvtára XVIII. kötet, Teleki László Alapítvány kiadása, Budapest [1995]. 217–228.
9. Zalai K.: *Adatok a 60 éves budapesti egyetemi gyógyszertár múltjából és jelenéből*. Gyógyszerészet 12, 3, 98–104 (1968).
10. *** *A magyar kir. Ferencz József Tudományegyetem Tanrendje az 1904/1905–1918/1919. és az 1940/1941–1943/1944. tanévekre*. Az Egyetem kiadása, Kolozsvár.
11. *** *A magyar kir. Ferencz József Tudományegyetem Almanachja az 1921/1922–1922/1923. tanévre*. 1921–1922. Az Egyetem kiadása, Szeged.
12. *** *Gyógyszerészi Almanach az 1943. évrre*. Összeállította Szász Tihamér. Budapest 1943.
13. *** *Gyógyszerészgyakornoki vizsganapló. Gyógyszerészszigorlati könyv. Gyógyszerészavatók könyve. A szegedi Gyógyszerésztudományi Kar Dékáni hivatalának nyilvántartásából. 1922–1940*.
14. *** *Magyar tudóslexikon A-tól Z-ig*. Főszerkesztő Nagy Ferenc. Better Kiadó, Budapest 1997. 340. o.
15. *** *Magyarok a természettudomány és a technika történetében*. Életrajzi lexikon A-tól Z-ig. Főszerkesztő Nagy Ferenc. Országos Műszaki Információs Központ és Könyvtár, Budapest 1992. 180–181. o.
16. *** *Románia Országos Levéltára. Maros Megyei Igazgatóság. Alap 7, leltár 43. Colegiul farmaceutic jud. Mureș (1933–1948)*.
17. *** *Románia Országos Levéltára. Maros Megyei Igazgatóság. Alap 576, leltár 672, IMF Tg. Mureș, dosszié 70/1948, 85/1948, 199/1951*.
18. *** *Románia Országos Levéltára. Maros Megyei Igazgatóság. Alap 576, Fac. Med. Francz Jozsef, Cluj, leltár 673, dosszié 694/1900, 62–72. o.; dosszié 708/1901, 37–49, 50–55. o.*
19. *** *Románia Országos Levéltára. Maros Megyei Igazgatóság. Alap 576, Fac. Med. Francz Jozsef, Cluj, leltár 673, dosszié 1022/1911, 23. o.*
20. *** *Szegedi Egyetemi Almanach 1921–1970*, Szegedi Orvostudományi Egyetem kiadása 1971; II. kiadás 1921–1996, Szent-Györgyi Albert Orvostudományi Egyetem kiadása, Szeged 1997.

1. 8. Szilágy megye gyógyszerértárai, gyógyszerészei

A mai Szilágy megye elnevezése, területe és hovatartozása a történelem folyamán többször is változott. Az 1538. évi nagyváradi békekötés ezt a területet Erdélyhez csatolta, de 1551-ben visszakerült Magyarországhoz. 1570-ben a speyeri szerződés értelmében János Zsigmond erdélyi fejedelem visszakapta mint „Magyarországi részeket” (*Partium Regni Hungariae*), majd a Habsburg királyok ismét Magyarországhoz csatolják. 1693-tól ez a terület újból visszakerült Erdélyhez, és az 1723-as törvények alapján közigazgatásilag is szerves része lesz. Azonban Erdélynek Magyarországgal való uniója következtében újból Magyarország részévé válik, de az 1848–1849-es szabadságharc leverése után az osztrák kormány elszakítja Magyarországtól s így ez a terület megint Erdélyhez kerül egészen 1862. április 15-ig. A kiegyezést követően a közigazgatási struktúrák Magyarországszerte megváltoztak. 1876-ban a XXXVIII. t. c. megalkotta Szilágy vármegyéjét az addigi Közép-Szolnok és Kraszna vármegyék egyes területeiből, valamint Doboka vármegye egy részéből. A trianoni döntéssel a megye egész területét Romániához csatolták. A bécsi döntés alapján 1940–1944 között Észak-Erdély többi részével együtt Magyarországhoz tartozott, de 1945-től visszakerül Romániához. A többszöri közigazgatási átszervezéssel a megye területe és határai azóta is változtak. Egyes településeit (így Nagykaroly, Tasnád, Érendréd, Szaniszló) Szatmár megyéhez, másokat (Érmihályfalva, Szalacs) Bihar vagy Máramaros (például Sülelmed) megyék területéhez sorolták be.

A következőkben a jelenlegi (2000. évi) Szilágy megye egykori gyógyszerértárait és gyógyszerészeit mutatjuk be. Felmérésünk adatai az első gyógyszerértár alapításától kezdődnek, és az 1942-ig tartó időszakra vonatkoznak. Forrásul az évente megjelenő *gyógyszerészek évkönyve* (9), *gyógyszerési zsebnaptár* (5,10) és *almanach* (6,8) szolgáltak.

A megye első gyógyszerértárát 1757-ben alapították Szilágysomlyón (7). Az államosításig összesen 17 helységben működtek gyógyszerértárok. Ezek kronológiai sorrendjét, elnevezését, illetve gyógyszerészeinek (tulajdonosainak vagy vezetőinek) nevét a 24. táblázatban adjuk meg. Több mint ötven patikus nevét találtuk meg az említett forrásmunkákban. Néhánynak sikerült életpályáját is követni, bár a rájuk vonatkozó adataink elég hiányosak. A táblázatban feltüntetett gyógyszerészeknél a munkahelyi éveket nem tudtuk folyamatosan megadni, mivel a gyógyszerési évkönyvek, zsebnaptárak, almanachok (4, 5, 6, 8, 9, 10) csak bizonyos évekből álltak rendelkezésünkre (1874, 1882, 1910, 1918, 1921, 1922, 1924, 1926, 1927, 1930, 1942). A gyógyszerészek utolsó biztos munkahelye az 1942-es évre vonatkozik. Ez nem jelenti azt, hogy utána nem ugyanott, ugyanabban a gyógyszerértárban dolgoztak, vagy nem ugyanannak voltak tulajdonosai továbbra is. Ezért, ha más adatok alapján feltételezhető, hogy az 1942 utáni időszakban még ott dolgoztak vagy tulajdonosok voltak az államosításig, nem zártuk le a periódust, hanem vonaljelzéssel nyitva hagytuk (1942–).

24. táblázat
Szilágy megye gyógyszerértárai és gyógyszerészei 1874 és 1942 között

Sor-szám	Helység neve	Gyártár alapítási éve	Gyártár neve	Gyógyszerészek	Időszak
				Tulajdonos, kezelő (k) bérlő (b)	
1.	Szilágysomlyó	1757–1759	Szentháromság	Szalkháry József Szaplanczay Sándor Balta Elemér (k) Kiss Gerő Kiss József	1874, 1882 1890–1941 1921–1927 1941–1942 1942–
2.	Zilah	1794–1796	Mérleg	Unger Gusztáv Garzó Gyula Kelemen Sándor Kelemen S. és neje Blumberg Erzsébet Berkas Rozália	1874, 1882 1910 1921–1937 1941–1944 1944–1950
3.	Szilágycseh	1796*, 1845	Egyszarvú	Félegyházy Lajos Szilágyi Träger Károly Szilágyi Träger Lajos	1874, 1882 1910–1926 1927–1942–

Sor-szám	Helység neve	Gytár alapítási éve	Gytár neve	Gyógyszerészek	Időszak
				Tulajdonos, kezelő (k) bérlő (b)	
4.	Szilágysomlyó	1861	Megváltó	Józsa Gyula Viski Balázs Zsigmond Viski Balázs Pál (k) Abkarovits János	1874, 1882 1910–1921 1918–1927 1929–1942–
5.	Zsibó	1862	Remény	Bagossy K. István Fekete Antal Fekete Endre	1874–1901 1901–1938 1938–1942–
6.	Hídalmás	1865–1867	Magyar Korona, később Diana	Horváth Károly Kálmán Horváth József Horváth Ferenc Horváth Kálmán	1874–1889 1889–1910 1910–1927 1927–1942
7.	Kraszna	1870	Borostyán-koszorú	Leitner Zsigmond Kövesdy Zsigmond Abkarovits János Legmann Jakab, Ötves Gyula (k)	1874, 1882 1910–1915 1915–1929 1930–1942
8.	Zilah	1870	Oroszlán	Weiss Samu Özv. Weiss Samuné Unger Gusztáv Breuer Zsigmond Ötves Gyula (b) Breuer Kálmán	1870–1879 1880– 0000–1899 1899–1927 1928– 1934–1942–
9.	Csákgorbo	1879	Héthege	Piskolti Zoltán Haranth Dezső Sebők Emil	1880–1921 1924–1929 1935–1942
10.	Nagyilonda	1880	Szarvas	Sylvester Zoltán Özv. Sylvester Zoltánné Mihálka Gyula (k)	1921–1927 1927–1937 1629? 1941/ 42
11.	Szilágynagyfalu	1909	Gondviselés	Halmágyi Ilona Kara Jenő	1909–1919 1920–1943
12.	Vármező	1913–1924	Szent Antal	Kiss Miklós	1913–1924
13.	Váralmás	1926–1927	–	Perédy Sándor	1927–1941
14.	Sarmaság	1934	Dr. Sertürner	Méts Gábor	1941, 1942–
15.	Kémer	1934	–	Neurohr J. Hans	1934–1940
16.	Almásgalgó	1934	–	Wagner Klára	1934–1942–
17.	Szilagyballa–Kraszna	1935	Szent Antal	Nits Sándor	1935–1940 1940–1942–
18.	Szurdok	1934	–	Rózsa Gizella	1934–1942–
19.	Ökörítő	1935	–	Varga Pál	1935–1942–
20.	Vármező	1935	–	Wellmann Károly Wellmann Károly örökösei	1935–194 ? 1942–
21.	Zilah	1936	Apostol	Cosma Cornel	1936–1942–

*Fiókgyógyszertárként működött, azután önállósult

A 24. táblázat adataiból kitűnik, hogy 1757-től kezdve 1936-ig összesen 21 gyógyszerterületet alapítottak a megye mai területén. Így Zilahon 3, Szilágysomlyón, Krasznán és Vármezőn két-két, míg 8 kisebb településen egy-egy gyógyszerterület működött. Kiemeljük elnevezéseik változatosságát is. A 21 gyógyszerterület közül hatnak nem sikerült a nevét azonosítani, a többi tizenötnek tizennégyféle neve volt, tehát csak egy név (Szent Antal) fordult elő kétszer ebben a periódusban.

A továbbiakban összehasonlítjuk Szilágysomlyó megye gyógyszerterületi hálózatát az 1895. évben egy szomszédos (Szatmár) és egy távolabbi erdélyi (Maros-Torda) megye adataival. A megyék területén akkor működő gyógyszerterületek számát viszonyítottuk a megyék területének nagyságához és az akkori lakosságszámhoz. Az adatok Perczel Dezső belügyminiszter 1895. évi közegészségügyi jelentéséből származnak (16). Az egy gyógyszerterületre eső lakosok számát és az egy gyógyszerterületre eső terület nagyságát is kiszámítottuk. Ezeket az adatokat a 25. táblázatban mutatjuk be.

25. táblázat
Három megye gyógyszerterületének száma a lakossághoz
és a területéhez viszonyítva 1895-ben

Vármegye	Gyógyterület száma	Lakosság száma	1 gyógyterület/lakos	Terület km ²	1 gyógyterület/km ²
Szatmár	24	303 032	12 626	6308	263
Maros-Torda	7	163 648	23 378	4291	613
Szilágysomlyó	10	191 167	19 117	3629	363

A 25. táblázat adataiból látható, hogy Szilágysomlyó megye mind a lakosság számához, mind a területének nagyságához viszonyítva közepes ellátottságú volt. A gyógyszerterületek évtizedekig való helyben maradása is bizonyítja, hogy megélhetésük biztosítva volt. A megye gyógyszerterületeinek összetartását, kollegiális magatartását igazolja, hogy 1920 után az érdekvédelmi és szakmai szervezetekben Szilágysomlyó megye már önálló kerületet alkotott. A Szilágysomlyó megyei gyógyszerterületek tevékenységét a különböző szakmai egyesületekben lásd a 3.1. fejezetben.

A továbbiakban a mai Szilágysomlyó megye egykori gyógyszerterületeiben dolgozó néhány nevesebb gyógyszerterületről emlékezünk meg, akiknek szakmai tevékenysége, pályája itt bontakozott ki, és helytállva a történelem viharos éveiben is itt maradtak életük végéig, az itteni lakosságot szolgálva (1, 2, 3, 14). Róluk és szakmai tevékenységükről azonban csak kevés adat áll rendelkezésünkre. Néhányuk életútja a gyógyszerterületek életrajzait bemutató fejezetben olvasható, így a **Breuer** és a **Nits** család gyógyszerterülethei. A következőkben még vázlatosan bemutatunk néhány gyógyszerterületet, illetve gyógyszerterületcsaládot. Azokat, akik bár hosszabb-rövidebb ideig tulajdonosként vagy bérlőként (kezelőként) itt dolgoztak, de csak néhány adatot sikerült róluk összegyűjteni (például születési hely, év, oklevelük megszerzésének ideje és helye), a 26. táblázatban tüntettük fel.

26. táblázat
Szilágysomlyó megye néhány gyógyszerterületének adatai

Sor- szám	Gyógyterület neve	Születési adatok (†=elhalálozás)	Oklevel helye, éve	Munkahely
1.	Berkes Rozália	1906, Zilah (†1978)	Szeged, 1931	Zilah 1944–
2.	Cosma Cornel	1904, Belényes (†1966)	Kvár, 1929	Kolozsvár, Zilah 1937–1942–
3.	Félegyházi Lajos		Pest, 1862	Szilágysomlyó 1874–1882
4.	Harant Dezső	1891, Felsőbánya	Kvár, 1914	Csákigorbó 1927, Felsőbánya 1929–
5.	Horváth József			Hidalmás 1880–
6.	Horváth Ferenc		Kvár, 1894	Hidalmás 1910–1918
7.	Horváth Kálmán	1904, Hidalmás	Bpest, Buk., ?	Hidalmás 1935–1942–
8.	Kelemen Sándor		Kvár, 1906	Zilah 1918, 1920–1942–
9.	Kiss Gerő	1895, Fehér megye	Kvár, 1921	Szilágysomlyó 1929–1933
10.	Kiss József	1896, Szilágysomlyó	Kvár, 1925	Szilágysomlyó 1941
11.	Józsa Gyula	1830 ?, Szilágysomlyó	Pest, 1854	Szilágysomlyó 1874–1882

Sor-szám	Gyógyszerészek neve	Születési adatok (†=elhalálozás)	Oklevél helye, éve	Munkahely
12.	Kövesdy Zsigmond	1868 ? (†1939)	Kvár, 1897	Kraszna 1910–1915
13.	Mihálka Gyula	1887, Máramarosziget	Kvár, 1914	Szatmár 1936-ig, Nagyilonda 1942-ig
14.	Neurohr J. Hans	1902, Petrozsény	Kvár, 1927	Kémer 1934–1940
15.	Ötves Gyula	1898, Málnásfürdő	Bpest, 1921	Zilah 1928, Kraszna 1930–1942
16.	Piskolti Zoltán		Kvár, 1896	Csákigorbó 1918–1921
17.	Rózsa Gizella		Kvár, 1926	Szurdok 1937–1942
18.	Sebők Gy. Emil	1887, Kézdivásárhely		Halmi, Apahida, Csákigorbó 1937–1942
19.	Sylvester Zoltán	(†1927)		Nagyilonda 1918–1927
20.	Szalkháry József		Pest, 1859	Szilágysomlyó 1870–1890
21.	Szilágyi Träger Károly	185 ?, Zilah (†1929)	Kvár, 1887	Szilágycseh 1910–1927
22.	Szilágyi Träger Lajos		Kvár, 1919	Szilágycseh 1927–1942
23.	Unger Gusztáv	1843. szept. (†1908. febr.)	Pest, 1853	Zilah 1880–1899
24.	Wagner Klára		Kvár, ?	A Imásgalgó 1937–1942
25.	Weiss Samu	1818, Nagyszeben (†1879)	Bécs, 1844	Zilah 1870–1879
26.	Wellmann Károly		Graz, 1889	Vármező (Bucium) 1935–1941

A **Breuer** család három generáción keresztül adott gyógyszerészeket Szilágymegyenek. Az első **id. Breuer Pál** volt, aki Nagybányáról származott ide. Fiai és unokája is a gyógyszerészeti hivatást választották. Második fia, **Breuer Zsigmond** (1859–1927) 1897. október 1-től bérbe veszi a zilahi Oroszlán nevű gyógyszertárat. Az ő fia, **Breuer Kálmán** (sz.1896) a világháború végén lépett be apja gyógyszertárába, majd 1934-től lesz a tulajdonosa (13,17). A család gyógyszeréseinek életútjáról és tevékenységéről az erdélyi gyógyszerészek életrajzeit bemutató 4. fejezetben részletes leírás olvasható.

Szilágymegyei születésű volt és élete végéig itt dolgozott a Szamosújvárról származó neves örmény gyógyszerészcsalád egyik tagja, **Nits Sándor**. Az ő életútjának leírása a Nits-családnál található, a 4. fejezetben.

A szilágysomlyói gyógyszerészek közül **szaplonczai Szaplonczay Sándort** említjük meg. Apja földbirtokos, elődei mind nemes főurak, alispánok, főbírók voltak. A család máramarosi eredetű, 1360-ra vezetik vissza nemesi oklevelüket (2). Szaplonczay Sándor 1859 (1862 ?)-ben Porcsalmán született. Iskoláit Szatmárnémetiben végezte, itt tett érettségi vizsgát. A pesti egyetemen tanult, ahol 1888-ban kapott gyógyszerész oklevelet (11). Ezután különböző helyeken dolgozott, majd 1890-től önállósítja magát, és megveszi Szilágysomlyón a város legrégibb gyógyszertárát, a Szentháromság nevűt. Gyógyszertárában pontos, lelkiismeretes munka folyt, munkatársait egyenrangú kollégáknak tekintette. A mindennapi gyógyszertári munka mellett bekapcsolódott a gyógyszerészek egyesületi életébe, 1920-ban Szilágymegye Gyógyszerész Testületének lesz az elnöke, majd az Erdélyi és Bánáti Gyógyszerészek Szövetségének megalakulása után a Szilágymegyei kerület alelnökének választják meg. A város megbecsült polgára volt, több mint 15 éven át a somlyói kaszinó elnöke. Az 1920-as években a város helyettes polgármesteri tisztségét is ellátta (14). Az egyesületi és a társadalmi sokoldalú munkája nagy elfoglaltsággal járt, ezért gyógyszertárában kezelőként Balta Elemér gyógyszerészt alkalmazta. Az 1940-es évek nyilvántartásaiban Kiss József gyógyszerész már mint társtulajdonosa szerepel. 1941. szeptember 24-én nyolcvankét éves korában hunyt el.

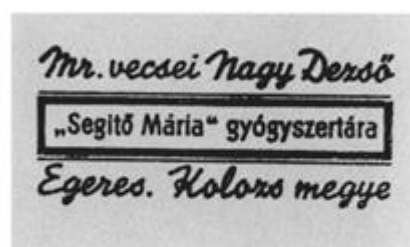
Szilágymegyei származású a Halmágyi család is, melynek tagjai közt több gyógyszerész volt (15). Így a zilahi születésű **Halmágyi László** (1833–1899), akinek mindhárom Zilahon született gyermeke gyógyszerész lett: **Halmágyi Tibor** (sz. 1870–192 ?), **Halmágyi Ernő** (1877–1968) és **Halmágyi Ilona** (sz.1884. március 14.). A két fiú Kolozsváron kapott gyógyszerész oklevelet 1899-ben, illetve 1915-ben (10), ők Erdély más vidékein dolgoztak (például Tibor egy ideig Dicsőszentmártonban, majd haláláig Erzsébetvároson, Ernő pedig átvette az erzsébetvárosi gyógyszertárat, majd később Szárhegyre ment át), de leánytestvérük, **Halmágyi Ilona**, aki

oklevelét Budapesten 1908-ban kapta meg (11), hazajött, és gyógyszerértámyitási jogért folyamodott. 1909-ben Szilágynagyfaluban megnyitotta Gondviselés néven saját gyógyszerárát. Ő volt az első nő Erdélyben, aki gyógyszerár nyitására és működtetésére engedélyt kapott. Gyógyszerárát később Gergelyffy Györgynéként vezette 1919-ig. További sorsáról csak annyit tudunk, hogy férje, Gergelyffy György gyógyszerész Nyíregyházán nyitott gyógyszerárát (10), valószínűleg ezután ő is ott telepedett le, szilágynagyfalui gyógyszerárára pedig **Kara Jenő** gyógyszerész tulajdonába ment át (5).

Zsibón az 1862-ben alapított Remény gyógyszerár első tulajdonosa **Bagossy K. István** (okl. 1853, Pest). 1902-ben hetvenöt éves korában elhunyt. Gyógyszerárát már 1901-ben átadja **Fekete Antal** gyógyszerésznek, aki 1876-ban a Tolna megyei Ódombóvárán született és a budapesti egyetemen szerzett oklevelet. Ezután ideleleült, és családot alapított. 1900-ban feleségül vette a zsibói gyógyszerár tulajdonosának a leányát, Bagossy K. Piroskát (1877–1940). Fiuk, **Fekete Endre** 1903. január 10-én született Zsibón. Később apja nyomdokaiba lépett és gyógyszerész lett. Iskoláinak néhány felsőbb osztályát Besztercén német nyelven végezte, majd Kecskeméten érettségizett. A bécsi egyetemen is tanult, aminek köszönhetően felkészültsége magas színvonalú volt. Az utolsó tanévet Bukarestben fejezte be, itt kapott oklevelet 1927-ben. Rövid ideig apja gyógyszerárában dolgozik okleveles segédként, majd Lupénybe (Hunyad megye) kerül és több mint tíz év után, 1938-ban jön vissza Zsibóra, ahol apja halála után átvieszi a családi patika vezetését, amely felújítva a vidék egyik legmodernebb és legjobban felszerelt gyógyszerárára lesz. Ő az utolsó tulajdonos. 1949-ben, az államosítás után Szilágysomlyóra helyezték állami gyógyszerárba. Itt laboratóriumot rendezett be, és a környék gyógynövényeiből számos készítményt állított elő **Félegyházi László** kollégájával együtt a megye többi gyógyszerárára részére is. 1960-ban sikeresen teszi le a főgyógyszerészi vizsgát. Időt, fáradságot nem kímélve hetvenkét éves koráig dolgozott, csak azután vonult nyugdíjba. Szabadidejében írással is foglalkozott, rövid novellákat, elbeszéléseket írt gyermekkori emlékeiről, barangolásairól, természetjárásainak élményeiről. Írói tehetsége családi örökség, hisz unokatestvére Fekete Istvánnak, a neves állatregényírónak. 1988-ban hunyt el Szilágysomlyón (3). 1999-ben post mortem „Szilágysági magyarok” díszoklevéllel tüntették ki (18).

Abkarovits János gyógyszerész 1887. december 8-án született Óbesenyőn, ahol apja, **Abkarovits József** (sz. 1850, oklevél 1873, Pest) is gyógyszerész volt (11). Középiskoláit Szegeden járta, de egyetemi tanulmányait már Kolozsváron, a FJTE-en végezte, 1912-ben kapott oklevelet. Ezután önkéntesi éveit tölti, részt vett a világháborúban, a szerb és az olasz fronton harcolt mint gyógyszerész főhadnagy. Hazatérte után előbb Szilágycrasznán a Borostyánkászorú gyógyszerár tulajdonosa, majd 1929-től Szilágysomlyóra megy, és megveszi a Megváltó gyógyszerárát. 1943-ban még ő vezeti. Részt vett a városka társadalmi életében is, a római katolikus egyház gondnoka volt (15). Fia orvos, leánya pedig gyógyszerész lett. **Abkarovits Mária Magdolna** egyetemi tanulmányait 1937-ben fejezte be Bukarestben (1), majd 1939-ben feleségül megy **Csermák Lipót** gyógyszerészhez (sz. 1914, Temesvár, oklevél 1936, Bukarest). 1944-től Abkarovits János leánya férjének adja át a Megváltó gyógyszerár vezetését, aki 1949-ig, az államosításig dolgozik itt, ekkor az egészségügyi minisztérium kinevezi a Zilahon létesített gyógyszeráraktár főnökévé. 1951-ben Szatmárnémetibe megy, ahol a Gyógyszervállalat igazgatója lesz egy ideig (1).

Még külön megemlítjük a Szilágyc megyei születésű, de innen elszármazottak közül **Matolcsy György** és **Szász Tihamér** gyógyszerészek nevét, mivel ők a megye legnevesebb gyógyszerészei közé tartoznak. Mindkettőjük életútját és szakmai pályafutását a gyógyszerészek életrajzeit bemutató 4. fejezetben ismertetjük.

Irodalomjegyzék

1. Csirák Cs.(szerk.): *Otthonom Szatmár megye*. Szatmári Füzetek 6. Egészségügy-történeti dolgozatok. Szent-Györgyi Albert Társaság kiadása, Szatmárnémeti 1997.
2. Damó J.: *Ki kicsoda? Az erdélyi és bánsági közélet lexikonja*. Lexika kiadóvállalat, Temesvár – Arad 1931.
3. Hajdu A.: *Kórház a város szélén*. Szilágysomlyói orvosok. Szilágysomlyó 1992. 88–92. o.
4. Molitórisz P., Nagy J.(szerk.): *Almanachul farmaceutic – Gyógyszerészek zsebnaptára*. II. évf. A szerzők kiadása, Kolozsvár 1922.
5. Nagy J.: *Gyógyszerészek czímtára és zsebnaptára 1921. évre*. A szerző kiadása, Marosvásárhely 1921.
6. Nagy S. (szerk.): *Almanachul farmaciștilor din România – Romániai Gyógyszerészek zsebnaptára az 1924, 1926, 1927. évekre*. A szerző kiadása, Cluj–Kolozsvár.
7. Orient Gy.: *Az erdélyi és bánati gyógyszerészet története*. Minerva Irodalmi és Nyomdai Müintézet nyomása, Cluj – Kolozsvár 1926.
8. *** *Almanachul farmaceutic 1929, 1930, 1934*. Kiadja a Buletinul Farmaciștilor szerkesztősége, Cluj–Kolozsvár.
9. *** *Gyógyszerészek zsebnaptára az 1918-ik évre*. Szerk. Varságh Z. 47. évfolyam. A Gyógyszerészeti Hetilap kiadása. Stephaneum Nyomda RT., Budapest 1917.
10. *** *Gyógyszerészek zsebnaptára az 1942. évre*. 70. évfolyam. Összeállította Réthelyi József Kovács Ödön közreműködésével. A Gyógyszerészeti Hetilap Kiadóhivatalának kiadása, Budapest 1942.
11. *** *Album Chirurgorum et Pharmacopoeorum 1770–1838/39; Album Chirurgorum 1839/40–1887/88; Album Medicorum 1888/89–1907/08*. Semmelweis Egyetem Orvostudományi Kar levéltára, Budapest.
12. *** *A magyar kir. Ferencz József Tudományegyetem Almanachja az 1872/73–1918/19. tanévekre*. Az Egyetem kiadása, Kolozsvár 1872–1919.

13. *** *Gyógyszerészavatások könyve*. A szegedi Gyógyszerésztudományi Kar Dékáni hivatalának nyilvántartása.
14. *** *Keresztény Magyar Közéleti Almanach*. III. kötet: *Erdély*. Athenaeum Irodalmi és nyomdai RT., Budapest [é. n.].
15. *** *Városi és vármegyei szociográfiák*. XIV. kötet. Ember G.: *Erdélyi városok*. VI. rész: *Személyi adattár*. Kiadja a Vármegyei szociográfiák kiadóhivatala, Globus Nyomdai Műintézet RT., Budapest 1941.
16. *** *A magyarországi gyógyszerárak kimutatása*. Perczel Dezső belügyminiszter 1895. évi közegészségügyi jelentéséből. *Gyógyszerészi Közlöny*, 11, 665–668 (1895).
17. *** Bikfalvi Károly zilahi főgyógyszerész közlései a zilahi gyógyszerészekről.
18. *** *A 750 éves Szilágysomlyó 1251–2001* (szerk. Hajdu A.). Kiadja a szilágysomlyói Báthory István Alapítvány és a Művelődés, Kolozsvár. 2001.

1. 9. Gyógyszertári vizsgálatok. A gyógyszerertári tevékenység felügyelete

Európában a gyógyszerertárok ellenőrzését legelőször a XIII. században II. Frigyes szicíliai király rendeletei írták elő, valószínűleg a salernói egyetem orvosi karának óhajára, hogy felügyeleti joguk biztosítva legyen (7).

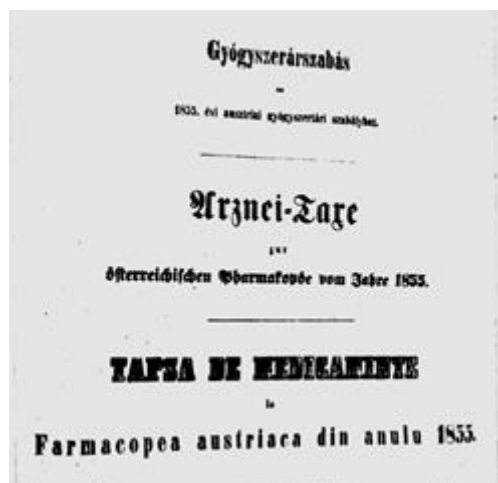
Magyarországon a gyógyszerészetre vonatkozó legrégibb szabályrendeletet az 1244–1421 között érvényes *Budai Törvénykönyv* (*Statuta civitatis Budensis*), tartalmazza, de ez még nem rendelkezett a gyógyszerertárok vizsgálatáról. A 102. paragrafusa csupán a tartható áruféleségekről és nyilvántartásukról, valamint a gyógyszerek kiszolgáltatásáról intézkedik. Az 1552-ben életbe lépett *Ordo Politiae* már elrendelte a gyógyszerertárok évenkénti felülvizsgálatát (4). Tizedik paragrafusa így intézkedik: „...Azután elrendeljük és akarjuk, hogy a gyógyszerertárokat felsőbb hatóságok által kirendelt és szakképzett személyek mindenütt rendesen, de legalább évenként egyszer szorgalmasan felülvizsgálják és megtekinték: minden régi avult és hasznavehetetlen anyagokat és speciéseket eltávolítsanak, azonkívül elrendeljük, hogy a gyógyszerertárok jó, friss és hasznavehető anyaggal legyenek ellátva, valamint, hogy a receptek árát túl magasra ne emeljék és senki a gyógyszerertárok fizetésével túlságosan ne terheljenek meg” (2). Később Erdélyben a gyógyszerertári vizsgálatok szükségességét a városi gyógyszerertárok megalakulása is indokolta, amelyeknek működését a városi tanács mint saját bérbe adott intézményét kívánta ellenőrizni (7).

A XVI. századtól kezdve, mikor magánkezdemenyezésekre, de hivatalos engedély alapján létesültek a nyilvános polgári gyógyszerertárok, törvények és rendelkezések egész sora szabályozza ellenőrzésüket (13). Így II. Rudolf császár 1602-ből származó rendelete előírja, hogy az orvosi kar dékánja három-négy orvossal és két gyógyszerésszel együtt vizsgálja meg a gyógyszerertárok (6). 1644-ben III. Ferdinánd kiadja a *Lex Sanitara Ferdinanda* néven ismert törvényt, amelynek szigorú rendeletei közül a 36. cikkely vonatkozik a gyógyszerészetre; többek között előírja, hogy „a patikákat vizsgálni kell” (2).

A szerzetesrendekre és a fejedelmi udvarokban működő ún. „házi patikák”-ra az ellenőrzés nem vonatkozott. A jezsuiták több helyen ellenszegültek annak, hogy gyógyszerertáraikat világi hatóság vizsgálja. Az irgalmas-rendiek nem ellenezték csupán azt, hogy az „egyházi gyógyszerészek világiak által tartott vizsgálatnak vetessenek alá és külön esküt tegyenek” (6). Az egyházi gyógyszerertárokra csak akkor vonatkozott az ellenőrzés, mikor nyilvánossági jogot kértek és kaptak is a lakosság kiszolgáltatására (8). I. József (1705–1711) a Helytartótanács útján hívta fel a megyék figyelmét, hogy a területükön levő gyógyszerertárok vizsgálják meg (16).

III. Károly uralkodása idején (1711–1740) a Helytartótanács több ízben adott ki rendeletet a gyógyszerertárok vizsgálatára, így 1727-ben a *Visitatio Pharmacopoearum* és 1736-ban az *Annua pharmacopoearum visitatio* a gyógyszerertárok ellenőrzésének kötelezettségét írták elő. Nem tesznek említést azonban arról, hogy mit kell vizsgálni és milyen módszerekkel, ezért az ellenőrzések többnyire formai jellegűek voltak. A vizsgálatról kiállított jegyzőkönyvek sem egységesek, egyesek alaposabbak, mások felületesebbek, sőt sablonosak is, csupán annyit jelezve, hogy az ellenőrzés „*stylo consueto*”, megszokottan folyt le, vagy a gyógyszerertárok rendben találtak.

1752. június 26-án, Mária Terézia uralkodása (1740–1780) idején rendelet írta elő a „patika-visitációt”. Ennek értelmében 1753. március 14-én Erdélyben a gyógyszerertárok ellenőrzésére négy bizottságot hoztak létre a következő orvosok részvételével (20): Jacobus Schunn és Andreas Soterius Medgyes, Segesvár, Brassó patikáit, Jacobus Schuster és Johann Georg Schuller Beszterce és Marosvásárhely, Felfalusi Mihály és Zoltán József Szeben, valamint Hunyad és végül Pápai Páriz András Enyedi Istvánnal a kolozsvári gyógyszerertárok vizsgálatára. Az általuk beküldött jegyzőkönyveket (14) a Magyar Országos Levéltár (továbbiakban MOL) őrzi (*Gubernium Transilvaniae in politicis* nr. 260, 261, 373, 374/1753). A Felfalusi Mihály és a Zoltán József beszámolója a legteljesebb. Ezekhez hozzátartoztak „*Aletophylus*” címmel az 1752. október 12-én Felfalusi Mihály által összeállított tervezetet, amely javaslatot tartalmaz gyógyszerkatalógus és egy erdélyi gyógyszerertaksa összeállítására (ti. ebben az időben Erdélyben is a bécsi taksa volt hivatalos). Javaslatukat eljuttatták Erdély kormányzójához, majd még az év márciusában Bécsbe, ahonnan két hónap múlva válaszként utasítás jött a taksák részletes kidolgozására (20). 1767-ben a kormányzat hivatalosan utasította a vizsgálatokat végző orvosokat, hogy a gyógyszerészeket a vizsgálat időpontjáról tilos előre értesíteni.

4. ábra. Háromnyelvű gyógyszerárszabás (taksa) 1855-ből

1770-ben ugyancsak Mária Terézia kiadta a *Generale Normativum in Re Sanitatis* néven ismert törvényt, melynek III. fejezetében tíz törvénycikk foglalkozik a gyógyszerészettel (15). E rendelet kiegészítő *Supplimentumai* újból elrendelik a gyógyszertárak évenként egyszeri felülvizsgálatát, de ezt már nem bizottságok, hanem Erdély protomedikusa (főorvosa) és a városi hatóságok jelenlétében kell elvégezni és arról a protomedikus mint a *Comisio Sanitatis* elnöke köteles írásban beszámolni. Erdély főorvosa ekkor Adam Chenot volt (19). Erre a rendeletre hivatkoznak a Guberniumnak azok az átiratai, melyek a tordai és a kolozsvári gyógyszertárak megvizsgálását rendelik el. Kolozsvár város tanácsát például a Gubernium átiratban értesíti, hogy a Mauksch-féle gyógyszertárba Pataki, Barra és Fejérvári ott lakó orvosokat küldi ki, akik egy tanácsstaggal „kötelesek a gyógyszertárat váratlan napon részrehajlás és elnézés nélkül jó hittel és keresztény lelkiismerettel megvizsgálni”. Hasonló tartalmú átiratot küldtek Torda városába is. Itt Velits Sámuel gyógyszertárát kellett ellenőrizni. Mindkét „vizitációról” Pataki Sámuel orvostudor részletes beszámolót küldött a Guberniumhoz (15).

II. József uralkodása idején (1780–1790) több reformintézkedést tett a gyógyszertárak felügyeletére vonatkozóan (4). Ebből a periódusból származik Osztrovics József, Zaránd, majd Torda vármegye tisztiorvosának 1785. évi részletes jelentése is, a Guberniumnak jelezve észrevételeit, melyeket a gyógyszertárak ellenőrzése kapcsán tapasztalt. Ezek főleg az arzénal és más mérgező anyagokkal való visszaélésekre vonatkoztak (1). II. Lipót (1790–1792) is megerősíti egy rendeletben a gyógyszertárak ellenőrzésére vonatkozó törvényt. 1786-ban a Helytartótanács gyógyszertárvizsgálati mintát írt elő, melynek tételeit a továbbiakban az ellenőrzést végzők nem mellőzhették; így a technikai adatokon (a gyógyszerész és személyzetének adatai, segédkönyvek, helyiségek száma és állapota) és az egyes drogok és gyógyszerek ellenőrzése kapcsán tett észrevételeiken (milyen mennyiségben és minőségben találhatók) kívül konkrét megjegyzéseket és indítványokat kellett tartalmaznia (hiányjegyzék kötelező bevezetése, számlakönyvek, vények ellenőrzése, edényzet és súlyok vizsgálata, külföldi drága drogok helyettesítése hazai drogokkal stb.). Bár ezekből az előírásokból a későbbi ellenőrzésekkor nem tartottak be mindent, mégis megnyílt az út a folyamatos, szabályszerű és szakszerű gyógyszertárvizsgálatokhoz.

1798-ból maradt fenn egy jelentés, amit Szóts doktor, Kolozsvár városának főorvosa küldött a városi tanácsnak egy gyógyszertári vizsgálatról. Ebből azonban nem derül ki, hogy mennyire lelkiismeretesen végezték az ellenőrzést. A rövid szöveg így szól (15):

„Tekintetes Nemes Tanács !

Ezen folyó júliusnak 17-ik napján Tekintetes Senator és Visitor Comissárius, András Antal Úr jelenlétében, a Kolozsvári patikákat hivatalbéli kötelességemből szorgalmasan megvizsgáltam, melyeket válogatott jó orvosságokkal bővítködni, és azokat a kirendelt Bétsi Taxa szerint árulni, s eladatni tapasztaltam, sőt némelyeket egy-egy krajtzárral a Taxánál is oltsobban. Melyet a Tekintetes Nemes Tanácsnak alázatosan jelent

A tekintetes Nemes Tanács

1798 Die 17 Julii

alázatos szolgája

Kolozsvár

Doctor Szóts mpria

N. Kolozsvár Várassának

Phisicussa”

1806. október 23-án Michael Neustädter helyébe Nyulas Ferencet nevezik ki Erdély főorvosának, aki addig Kolozs vármegye főorvosa volt (23). **1807.** február 20-án a bécsi udvari kancellária Teleki Sámuel aláírásával felkéri Nyulas Ferencet: „*gondoskodjon az Erdélyi Nagy Fejedelemségben levő összes gyógyszerházak ellenőrzéséről és azok állapotjáról tegyen jelentést*” (MOL GT 2266/1807 – cit. Szőkefalvi-Nagy Z. et al. 1971). Ezért indult el ellenőrző útjára, miután felhatalmazást kapott, hogy mindenütt a helyi hatóság jelenlétében végezze a vizsgálatokat. Ennek értelmében 1807. június 27. és december 1. között ellenőrizte Erdély összes gyógyszerházait. Munkája megkönnyítésére adta ki latin nyelven 1807 májusában az *Instructio pro Apothecariis* c. rendelkezését, mely 57 pontban tárgyalja a gyógyszerházakkal kapcsolatos utasításait. Ellenőrző útján ezt minden gyógyszerházvezető kezébe adta, bár a Gubernium szövegét csak 1808-ban hagyta jóvá (18). Összesen 42 erdélyi gyógyszerházat ellenőrzött, melyekről 1807. december 31-i keltezésű *Generalis apothecarum visitatio rigurosa* c. beszámolójában értékelést ad (5). Ez a dokumentum a MOL-ban az Erdélyi Kormánysház levéltárában (3090/1808. szám alatt) található meg, Vida Tivadar által készített fordítását pedig a Semmelweis Orvostörténeti Múzeum Könyvtára őrzi (23). A Streicher Mihály (Kolozsvár), Richter György (Somlyó), Harl Daniel (Beszterce), Honterus Johann (Brassó), Nagelschmidt Samuel (Kőhalom), Issekutz Ferenc Antal (Nagyszében), Reinhardt András (Déva) és Grünwald Antal (Zalatna) gyógyszerészeknél tett észrevételeiről írt jegyzőkönyveket Szőkefalvi-Nagy Z. és munkatársai ismertették (23). Nyulas Ferenc a gyógyszerházakban észlelt hibák orvoslására 20 pontban foglalta össze javaslatait. Ezek közül figyelemre méltóak a következők:

1. Az eddigi 11 évben tett felülvizsgálatok jegyzőkönyvei nem mindig felelnek meg a valóságnak, mivel az ellenőrzést végző orvosok sokszor baráti vagy egyéb kapcsolatban álltak a gyógyszerésszel, s így kerültk felfedni a hiányosságokat. Ezért nem felel meg a célnak, ha helyi orvos végzi el a vizsgálatot, inkább bízzák a feladatot olyan emberre, aki jártas a vegyészeten és a növénytanban is.

2. Nem elégséges évente egyszeri ellenőrzés, legalább félévente lenne szükséges.

3. A gyógyszerészeknek ismerniük kell a környékükön termő gyógynövényeket, melyek gyűjtésével helyettesíteni lehet a drága és sokszor meg nem felelő minőségű külföldi árut. (E célra előterjesztést tett a hazai gyógynövények jegyzékéről.)

4. A gyógyszerházakat a honos gyógynövények élő herbáriumával kellene felszerelni, hogy egyes gyógyszerészek hiányos növénytani ismereteit így pótolni lehessen. E célból Sigerius Péter nagyszébeni gyógyszerész, kiváló növényismerő folyamatosan ellátná a gyógyszerházakat az említett növényekkel.

5. Sokszor a „tanoncok” nevelését elhanyagolják a gyógyszerházak vezetői. Ezért a jövőben elrendelendő, hogy gyógyszerházakat csak olyan gyógyszerésszmesterek vezessenek, akik a növény- és vegytani kétéves tanfolyamot elvégezték.

6. A külföldről származó áruk megvizsgálására szükséges egy laboratórium felállítása, ahonnan csak jó minőségű gyógyszerek lennének beszerezhetők.

7. Minden gyógyszerésznek el kell fogadnia az egységes árszabást, és a gyógyszerek árait a receptre fel kell vezetni.

8. Megengedhetetlen az, amit a brassói ellenőrzése kapcsán észlelt, hogy a gyógyszerészek keltezés és névalírás nélküli orvosi vényekre is kiszolgálják. Ez visszaélésre adhat alkalmat.

9. A gyógyszerházak edényeire fel kell írni a vegyi gyógyszerek új kémiai elnevezését, mert a fiatalabb orvosok már ezek szerint írják a vényeket s így a tévedések elkerülhetők lehetnének.

10. A Kormánysház intse meg azokat a gyógyszerháztulajdonosokat, akiknél hiányosságok voltak tapasztalhatók, de ugyanakkor illesse dicséret azokat, akik jó szakmai felkészültségükkel kitűntek és megfelelő gyógyszerházzal bírnak, hogy ez ösztönzőleg hasson további munkájukra.

Nyulas Ferenc hivatalos vizsgálatairól szóló, igen részletes, 95 oldalas beszámolója páratlan Erdély egészségügyének történetében (17). Rendkívül értékes adatokat szolgáltat az akkori egészségügyi viszonyokra vonatkozóan, és egyben Nyulas igényességét, alaposságát, sokoldalúságát mutatja. Sem előtte, sem utána egyetlen erdélyi protomedikus ily behatóan és tudományosan nem foglalkozott a gyógyszerészet problémáival (22).

Egy **1808.** október 12-én kiadott, a gyógyszerházak ellenőrzésére vonatkozó guberniumi rendeletben a következő szöveg olvasható: „...a patikák évenként kétszer vizitáltassanak, egyszer nyár elején, másszor késő ősszel. A patikákban chemiát s botanikát nem tanult ifjak ne applikáltassanak. A protomedikus mellé egy biztos rendeltessék, hogy a patikák megvizsgáltassanak, hogy az orvosságok a Medicamentorum Tariffa szerint adattatnak-e? Mauksch János és Streicher Mihály patikáriusok jó rendben tartásukért és az orvosi szereknek tisztán és elegendő mértékben való találtatásukért a Gubernium nevében megdicsértessenek.” Egy másik dokumentumban a Gubernium megparancsolja: „...a Physicus járjon végire, hogy minemű plánták találtatnak a

patikákban hazabeliek s mineműek idegenek. A hazabelieket rendelők dicsértessenek meg, az idegeneket rendelő patikusok intessenek meg” (15).

Nyulas Ferenc után Kolozsvár városának addigi főorvosa, Szóts András lett Erdély protomedikusa. Ő is foglalkozott a gyógyszerterek felügyeletével, **1809**-ben 5 paragrafussal kiegészíti az *Instructiot*. Hivatali utóda 1826 és 1836 között Ferentzi József lett, aki **1835**-ben újból kiadja Nyulas Ferenc művét, kiegészítve saját utasításaival, módosításaival, melyek főleg a gyógyszerészgyakornokok vizsgáztatására és az erős hatású mérgező anyagok tárolására, nyilvántartására vonatkoznak.

Ebből az időből maradtak fenn Popp Vasile zalatnai orvos **1835**. március 6-i keltezésű német nyelvű észrevételei, melyeket az ottani Bányafennhatóság alá tartozó gyógyszerterek ellenőrzése kapcsán észlelt (10).

1838. július 30-án keltezték azt a jegyzőkönyvet, amely Székelyudvarhelyen a nagysolymosi Koncz András tulajdonát képező gyógyszerter ellenőrzésekor készült (25) a következő szöveggel: „...*hogy Székely Udvarhelyi Gyógyszerárús Kauntz András Úr, Gyógysztára nem csak az Ausztriai Pharmacopoeában található szerekkel bővölködik, de sőt, hogy a ritkábban előforduló esetekben is kész segedelmet nyújthasson a szenvedőknek, olyan gyógyszerekkel is el van látva, melyekre nem köteles és mindenféle gyógyszer annyi mennyiségben van, hogy a vele élőknek számához képest soha fogyatkozásba nem jő, – friss – és jó voltára nézve gyakori vizsgálásom után meggyőződve vagyok, hogy akármely Gyógysztárral mérkőzhetik. A receptek mindig a legpontosabban és az körülálláshoz képest a leggyorsabban elkészültek: hogy pedig a receptek a ki szabott áron felül nem taxáltattak, arról többszöri után számolva, és az iránt semmi panasz nem tevések kezeskednek, melyről igaz hitem szerint, nevem aláírásával és szokott petsétem megerősítésével is bizonyítok.*

Székelyudvarhelyen, Július 30-án 1838.ik esztendőben.

Szenterzsébeti Fejérvári Lajos. Nemes Sz. A. Udvarhely szék rendes Physicusa”

1848. május 1-jén Lengyel József, Udvarhelyszék alorvosa ellenőrzi a gyógyszerteret és az erről írt jegyzőkönyvében hasonló elismeréssel nyilatkozik „...*a gyógyszerek tökéletes jósága és tisztasága [...] az én méltánylatomat mint mindig arra igen érdemesnek meg nyerték. [...] Megjegyzem, hogy a fenn írt Gyógysztár tulajdonosa a közönség és saját meglegedésekre az újabban használatba vett gyógyszerek meghozatalát is áldozattal is kész volt mindig képzelhetetlen időörövidség mellett megszerezni – azokat, valamint más egyéb szereit mindig a törvény szabta árszabály mellett ki is szolgáltatta” (25).*

Az **1840**. év utáni gyógyszerter ellenőrzések egyes jegyzőkönyveiben (MOL Helytartósági iratok – cit. Halmi 1960) tételesen is fel vannak sorolva a megvizsgált gyógyszerek, sőt az elvégzett kémiai reakciókról is említést tesznek (10).

Később, a XIX. század második felében is megjelentek a gyógyszerterek vizsgálatára vonatkozó rendeletek, mivel ekkor is előfordult, hogy egyes törvényhatóságok pontatlanul vagy meg nem felelő módon küldték el jegyzőkönyveiket, vagy egyáltalán nem terjesztették fel őket (12). Erre vonatkozik az **1850**-ben kiadott 68 745. számú és **1863**-ban a 66 533. számú rendelet. Ez utóbbi mellékletként *Utasítás a gyógyszertereket vizsgáló orvos számára* címmel 20 kérdésből álló jegyzőkönyvet rendszeresített, felsorolva szinte pontosan azokat a vizsgálati teendőket, melyek már az előzőekből ismertek (24).

1864-ben a Magyar Orvosok és Természetvizsgálók Marosvásárhelyen tartott X. nagygyűlésén hangzott el egy reformtervezet, melynek 3. pontja így szól: „*Javasoljuk önálló gyógyszerter-vizsgálók alkalmazását, akik a főorvos, a grémium elnöke s egy hatósági képviselő jelenlétében végeznék a vizsgálatokat*” (21). Ez volt az első alkalom, amikor a gyógyszerészek kéri, hogy saját körükből is legyen képviselő a gyógyszertereket ellenőrző bizottságokban.

A kiegyezés után, **1876**-ban született meg a XIV. törvény, amely hetven évig volt érvényben. XVI. fejezetének 124–138. cikkelyei foglalkoztak a gyógyszerészettel (4, 22), ezek szerint a patikák mint közegészségügyi egységek az állam ellenőrzése alá tartoznak. **1883**-ban a 22 370. számú rendelet kötelezővé tette az ellenőrzést, de mivel ezt most sem mindig tartották be, az **1893**. december 5-én kelt 75 641. számú rendelettel újból előírják (27). Eszerint „*a gyógyszerterek évi hivatalos megvizsgálását az Országos Közegészségügyi Tanács meghallgatásával megállapított kérdések figyelembevételével kell megtenni. A tisztí főorvos[nak] személyesen és ha lehet, még egy tisztiorvos, a községi vagy a körorvos, valamint az illetékes közegészségügyi hatóság képviselőjével együtt kell megtartani az ellenőrzést. Ha szükséges, évenként többször is, illetve panaszok esetén 7 nap lefolyása alatt. A jegyzőkönyvnek a vizsgálatra vonatkozó része a gyógyszerter vezető gyógyszerész előtt felolvasandó és általa aláírandó. A vizsgálatokat egész évben lehet végezni, nemcsak az év végén és minden sürgetés bevéára nélkül a következő év január 15-ig felterjesztendő a belügyminisztériumba.*” E körrendelethez mellékletként csatoltak egy jegyzőkönyvmintát, amelynek 24 pontja kiterjedt többek között a gyógyszertertulajdonos, a gyógyszertervezető, az alkalmazottak képzettségi fokára, a gyógyszerter helyiségek adataira, a gyógyszerek és készítmények, a sebészi kötszerek, az erős és mérgező hatású anyagok mennyiségére

és tárolási, raktározási viszonyaira, a szükséges szakkönyvtár állományára, az árszabvány, a méregkönyv, a defektura, a laboratóriumi elaborációs könyv vezetésére, a szabálytalanságokra.

Az 1919-es hatalomváltás után Erdélyben a gyógyszerészetet a román egészségügyi törvények szabályozták (11), ekkor az Igazgató Tanács (Consiliul Dirigent) XXI. számú törvényrendelete volt érvényben. A gyógyszerértári tevékenység a Népjóléti Minisztérium hatáskörébe tartozott. Megyei, városi szinten Közegészségügyi Bizottságok (Comisia de Igienă) működtek, melyeknek tagjai közt gyógyszerészek is voltak. A megyei vagy városi főorvos kötelessége volt évente négyszer ellenőrizni a területéhez tartozó gyógyszerértárat.

1920. április 4-én feloszlatták az Igazgató Tanácsot. 1920. október 2-án jelenik meg a 4084. számú törvényrendelet, amely visszavonja a csatolt területeken eddig érvényes összes törvényeket és újból a belügyminisztérium hatáskörébe sorolja az egészségügyi szolgáltatásokat, így a gyógyszerértárak működésének szabályozását is (14).

1921-ben újabb törvényrendelet alapján létrehozta egy új minisztériumot Ministerul Muncii și Ocrotirii Sociale néven, amely többek között koordinálta a gyógyszerészeti tevékenységet is. Az 1922. április 24-én kiadott törvényrendelet előírta az Egészségügyi Minisztérium megalakítását Ministerul Sănătății publice, muncii și ocrotirii sociale néven, de ezt csak 1923. október 31-én szavazták meg. 1924-ben, 1925-ben több határozatot hoztak a gyógyszerértárak ellenőrzésére. Az 1924-ben megjelent szabályrendelet 25. paragrafusa a következőképpen rendelkezik: „Az egészségügyi minisztérium (Egészségügyi Vezérigazgatóság) által ezen célra feljogosított egyének, valamint a chimico-farmaceutikai bizottság tagjai évenként legalább kétszer és mindannyiszor, amennyiszer szüksége merül fel, vizsgálatot fognak tartani a gyógyszerértárakban” (30).

1926. március 23-án jelent meg az új közegészségügyi törvény, amely szerint újjászervezik az Egészségügyi Minisztériumot. Ennek a törvénynek a XXI. fejezetében a 111–138. közötti cikkelyek vonatkoztak a gyógyszerértárakra. A 133. tc. szerint külön szabályrendelet fogja az engedélyezés, a működés és az ellenőrzés részleteit meghatározni (28). Az 1926-os törvényt sok kritika érte, ezért rövid időn belül, 1930. július 14-én megjelent az új egészségügyi törvény, amely azonban eredeti formájában csak rövid ideig, csupán 33 hónapig volt érvényben. A javasolt változtatásokkal és módosításokkal együtt 1933-ban újból kiadják, és így Romániában 1944-ig volt hatályos. Ez a törvény írta elő a Gyógyszervegyészeti Intézet (Institutul Chimico-Farmaceutic) létrehozását, amely a szervezési és adminisztratív feladatokon kívül a gyógyszerek ellenőrzését is ellátta.

1940–1944 között Észak-Erdélyben a gyógyszerértárak működésére, a gyógyszerészek jogaira és kötelességeire ismét a Magyarországon honos törvények léptek életbe. 263 erdélyi gyógyszerértár került a visszacsatolás révén Magyarországhoz (29), ekkor az 1927-ben alapított Országos Közegészségügyi Intézet (OKI) kémiai osztályának volt a feladata a gyógyszerértárak ellenőrzése. Munkájuk főleg a gyógyszerek és gyógyszerkülönlegességek ellenőrzésére irányult. 1936-tól a hatósági tisztiorvosi szolgálat államosításával a kinevezett gyógyszerügyi felügyelők a tiszt főorvossal együtt ellenőrizték a gyógyszerértárakat (26). A 900/1936. számú belügyminiszteri rendelet a gyógyszerek és a gyógyítóeszközök forgalmának ellenőrzését említi, a gyógyszerek minőségi ellenőrzését, vizsgálatát azonban nem írja elő (3).

1944 után, az újbóli hatalomváltás következtében Erdély gyógyszerértárait ismét a román törvények váltak kötelezővé. 1946-ban a 785. számú törvény a Gyógyszerészeti Intézet (Institutul Farmaceutic) megalakítását írta elő. Ennek hatáskörébe tartozott a gyógyszerészeti tevékenység ellenőrzése is (9). Nevét az Egészségügyi Minisztérium 1949. január 1-jei határozata értelmében Gyógyszerkutató Intézetre (Institutul de Cercetări Farmaceutice) változtatták és ugyanakkor profilját és hatáskörét is kiszélesítették.

1949. április 2-án a 134/1949. számú törvényrendelettel a városokban levő gyógyszerértárakat államosították, majd a 418/1952. számúval 1952 és 1953 között folyamatosan a vidékieket is. 1951-ben megalakul az Állami Gyógyszerkereskedelmi Vállalat (Centrofarm), melynek alárendeltségében megyei fiókok jöttek létre az új közigazgatási felosztásnak megfelelően. 1957-ben az állami apparátus decentralizálása folytán a megyei gyógyszerértárak tartományi alárendeltségüekké váltak, vagyis felettes szervük a megyei néptanács lett. A gyógyszerértárak ellenőrzését a keretükben működő felügyelők (inspektorok) végezték kisebb-nagyobb átszervezésekkel 1990-ig. Az 1990. év után beindult magánosítási folyamattal a Centrofarm vállalat is részvénytársasággá alakult át (31).

Az 1955-ben létrehozott Gyógyszerellenőrző Laboratóriumok (Laboratorul de Control al Medicamentelor) is a tartományi/megyei néptanácsoknak voltak alárendelve, majd később a Centrofarm fennhatósága alá helyezték őket; most ismét a Bukarest központú intézményhez tartoznak.

Irodalomjegyzék

1. Albulescu V.: *Din trecutul farmaciei în Ardeal*. Gazeta Farmaciștilor 3, 16–17 (1936).
2. Baradlai J., Bársony E.: *A magyarországi gyógyszerészet története*. I. kötet: *Az ősidőktől 1800-ig*. A Magyarországi Gyógyszerész-Egyesület kiadása, Budapest 1930. 196. o.
3. Bayer I., Dörnyei S., Zboray B.: *A hatósági gyógyszerellenőrzés kialakulása és fejlődése*. IV. rész. Gyógyszerészet 35, 7, 349–354 (1991).
4. Chyser K.: *Az egészségügyre vonatkozó törvények és rendeletek gyűjteménye*. Budapest 1894. 88. o.
5. Crișan Eva: *Materia Medica de Transilvania*. Bibliotheca Musei Napocensis vol. XIV. Cluj–Napoca 1996. 58–72 (1996).
6. Demkő K.: *A Magyar Orvosi Rend története tekintettel a gyógyászati intézmények fejlődésére Magyarországon a XVIII. század végéig*. A szerző kiadása, Budapest 1894. 485–500. o.
7. Duka Zólyomi N.: *Magyarországi gyógyszerértári vizsgálatok alapvető reformjai a XVIII. században*. Comm. Hist. Artis Med. 97–99, 151–154 (1982).
8. Ernyey J.: *A szerzetesrendek gyógyszerértári hazánkban*. Gyógyszerészi Értesítő 6, 16, 243 (1898).
9. Gheorghiu E.: *Câteva aniversări ale farmaciei românești în 1971*. Practica Farmaceutică vol. IV. 117–118 (1971).
10. Halmai J.: *Gyógyszerértárvizsgálóti jegyzőkönyvek a XIX. század első felében*. Comm. Bibl. Hist. Med. Hung. 18, 155–161 (1960).
11. Izsák S.: *Farmacia de-a lungul secolelor*. Ed. Științifică și Enciclopedică, București 1979.
12. Kempler K.: *Instruktionen aus dem 19. Jahrhundert zu Apothekenprüfungen in Ungarn*. Comm. Hist. Artis Med. 71–72, 191–196 (1974).
13. Magyary-Kossa Gy.: *Magyar orvosi emlékek*. III. kötet. Budapest 1931. 1009. o.
14. Maior O.: *Contribuții la farmaco-istoria Transilvaniei*. Teză de doctorat (kézirat). IMF Tg. Mureș 1979.
15. Pataki J.: *Adatok a gyógyszerértárak vizsgálatához*. Orvosi Szemle – Revista Medicală (Kvár) 9, 123–125 (1936).
16. Somogyi I.-né: *Gyógyszerértár-vizsgálatok Tolna megyében 1844/45. évben*. Comm. Bibl. Hist. Med. Hung. 43, 152 (1967).
17. Spielmann J., Soós P.: *Nyulas Ferenc*. Akadémiai Kiadó, Bukarest 1955. 19–36, 303–310. o.
18. Spielmann J.: *Két hazai gyógyszerészeti instrukció*. Orvosi Szemle (Marosvásárhely) 6, 3, 388–393 (1960).
19. Spielmann J.: *A közjó szolgálatában*. Kriterion Könyvkiadó, Bukarest 1976. 197, 230, 322. o.
20. Spielmann J., Rác G., Szőkefalvi-Nagy Z., Maior O.: *Primul proiect de taxă farmaceutică din Transilvania (1753)*. Practica Farmaceutică 97–103 (1978).
21. Szabó J. (szerk.): *A Magyar Orvosok és Természetvizsgálók 1864. aug. 24-től sept. 2-ig Maros-Vásárhelyt tartott X. nagygyűlésének történeti vázlata és Munkálatai*. Pest 1865. 37–39. o.
22. Szőkefalvi-Nagy Z., Spielmann J.: *Nyulas Ferenc életére és működésére vonatkozó újabb adatok*. Comm. Hist. Artis Med. 60–61, 97–131 (1971).
23. Szőkefalvi-Nagy Z., Spielmann J., Vida T.: *Részletek Nyulas Ferenc újonnan megtalált műveiből. A gyógyszerértárak általános szigorú vizsgálata (1807)*. Comm. Hist. Artis Med. 60–61, 295–315 (1971).
24. Varga L.: *A közegészségügy rendezése és helyzete hazánkban a múlt század utolsó negyedében*. Comm. ex Bibl. Hist. Med. Hung. Suppl. 1, 3–8, 88–92 (1962).
25. Vofkori J., Balázs Piroksa: *Gyógyszerértár-alapítás és -fejlesztés Székelyudvarhelyen a XVIII. század végén és a XIX. század első felében*. Orvostudományi Értesítő. Az EME kiadása. 68. kötet, 261–264 (1996).
26. Zboray B.: *Az egészségügyi igazgatás és a gyógyszerértárak ellenőrzése Magyarországon*. Comm. Hist. Artis Med. Suppl. 9–10: *Historia Pharmaceutica* 69–83 (1977).
27. *** Belügyminisztériumi Körrendelet a gyógyszerértárak évi rendes megvizsgálása tárgyában 75641/1893. június 11. Közli a Karlovsky G. által szerkesztett Gyógyszerészek Évkönyve az 1896. évről. VIII. évf. 114–118. o.
28. *** A közegészségügyi törvény 114–139. t. cikkének módosítása, vonatkozással a gyógyszerértárakra és a drogériákra. XXI. fejezet. Közli a Nagy S. szerkesztésében megjelent Romániai Gyógyszerészek zsebnaptára IV. évf. 1927. 55–71. o.
29. *** 263 erdélyi gyógyszerértár tért haza 1940. augusztus 30-án. Gyógyszerészi Szemle 5, 36, 372–375 (1940. szeptember 7.).
30. *** Szabályrendelet a gyógyszerértárak belső szervezéséről, ellenőrzéséről és a gyógyszerársszabvány tárgyában. Gyógyszerértárak ellenőrzése. 25–27. paragrafus. Revista Farmaciei – Gyógyszerészi Folyóirat 2, 18, 248–249 (1924. szeptember 15.).
31. *** Gyalui István marosvásárhelyi ny. főgyógyszerész közlései a helybeli Centrofarm történetére vonatkozóan.

1. 10. XVIII. századbeli erdélyi és debreceni gyógyszerészi instrukciók összehasonlítása

A XVIII. század gyógyszerészeinek szakmai felkészültsége nagyon különböző volt, hisz az egyetemi gyógyszerészképzés csak a század végén indult be. E korszak egészségügyi rendszabályai próbálták a mindennapi gyógyszerértékesítési tevékenységet egységes szempontok szerint irányítani (3). A század elején még a *Lex Sanitara Ferdinanda* (1644) volt érvényben, a század vége felé az 1770-ben Mária Terézia által kiadott *Generale Normativum in Re Sanitatis* és ennek utólagos kiegészítései vonatkoztak részben a gyógyszerészekre is. E két országos jellegű törvényen kívül több esetben a városi tanácsok vagy a megyei főorvosok adtak ki utasításokat a hatáskörükbe tartozó gyógyszerértékesítési tevékenységéről. Ezek a gyógyszerészi instrukciók értékes adatokkal szolgálnak a korabeli gyógyszerészet minden területéről, így tanulmányozásuknak gyógyszerésztörténeti jelentősége van. A bennük foglalt utasítások nemcsak a gyógyszerértékesítési működésére, a gyógyszerek beszerzésének, elkészítésének, eltarthatóságának módjára vonatkoznak, hanem a gyógyszerészek etikai magatartására, tanulóikhoz, alkalmazottaikhoz, valamint az orvosokhoz és az eljárókhöz való viszonyaikra is.

Egyik-másik instrukciót különböző szempontok szerint már többen tanulmányozták és értékelték, így Orient Gyula (6), Magyary-Kossa Gyula (4), Halmai János (2), Spielmann József (7,8) és Szőkefalvi-Nagy Zoltán (10).

A következőkben a XVIII. században Erdélyben és Debrecenben kiadott két-két gyógyszerészi instrukció időszériái tételeit hasonlítjuk össze. Mivel a négy instrukció szerzőinek a gyógyszerértékesítési vezetőkkel való viszonya más és más, ezért az utasításokat is különböző szempontok szerint állították össze, de ennek ellenére sok bennük a közös tétel. Bár a közel egy évszázadot felölelő instrukcióknak a gyógyszerészek szakmai munkájára, magatartására, kötelezettségeire vonatkozó része a kiadásuktól eltelt kétszáz év alatt részben beépült a gyógyszerészet jogi rendszerébe, egyes tételei pedig elvesztették aktualitásukat, vannak köztük még ma is időszériák, figyelemre méltóak.

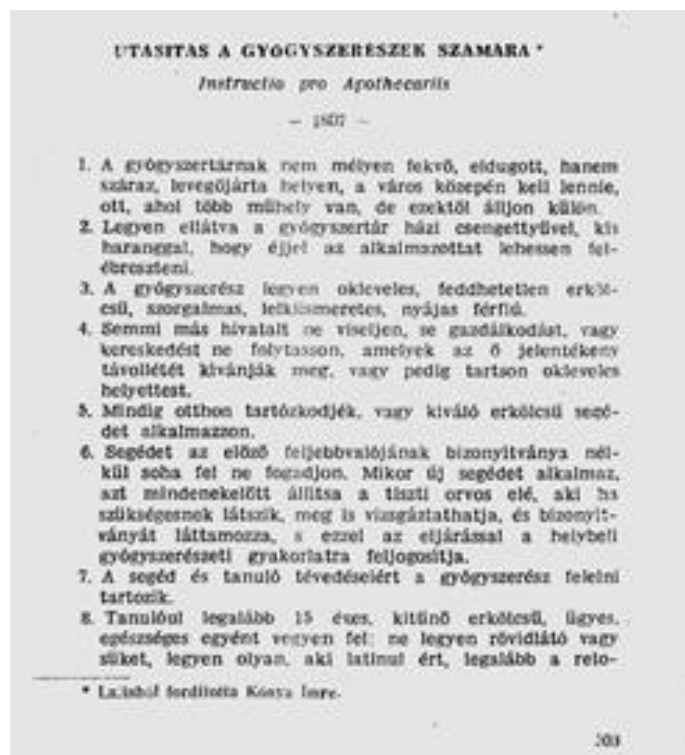
1714-ben jelent meg Debrecenben az első instrukció, ami a város orvosai, sebészei és gyógyszerészei számára íródott, a városi orvost illető szabályokat 8 pontban, míg a gyógyszerészt illetőket 10 tételben fogalmazták meg.

1744-ben, harminc évvel később Debrecen város tanácsa újabb utasítást adott ki a gyógyszerértékesítési gondnoka részére 19 pontban megfogalmazva.

Az Erdélyből származó instrukciók egyikét 1793-ban Mauksch Tóbiás kolozsvári gyógyszerész írta kiskorú fiának. Ez kézzel sűrűn írt 57 oldalon 35 pontban összefoglalt tételt tartalmaz, melyek a szerző gazdag élettapasztalatait és atyai gondoskodását is tükrözik.

A másik erdélyi instrukciót 1807-ben Nyulas Ferenc, Erdély akkori főorvosa a patikák „vizitációja” során nyert tapasztalata alapján és annak megkönnyítésére állította össze, a gyógyszerészekre vonatkozó rendelkezéseket is összefoglalja, és önálló megállapításokat tesz. Nyulas Ferencnek 57 tételből álló *Instructio pro Apothecariis* című munkáját (8) tekinthetjük az első deontológiai műnek Erdélyben, mivel részletesen foglalkozik a gyógyszerészeknek az orvosok, a kollégák és a betegek iránti viselkedésével is. Haladó szellemű utasításaival a gyógyszerészeket a mesteremberek sorából a tudományok művelői közé akarta emelni.

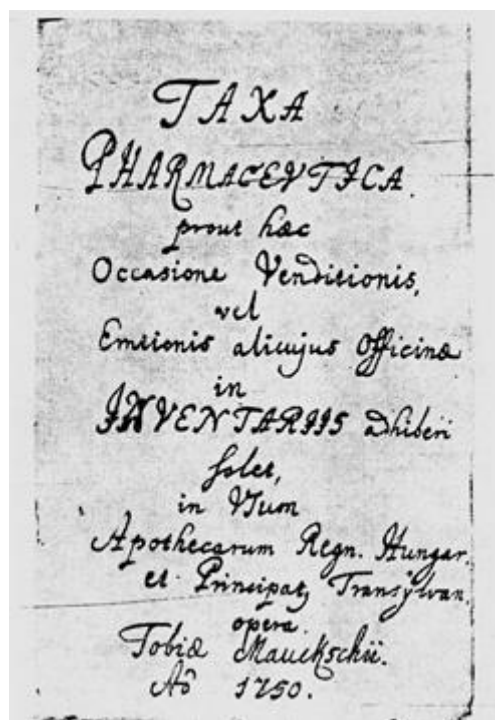
Az instrukciók latin nyelvűek, kivéve Mauksch Tóbiást, aki német nyelven írt. A két debreceni instrukció megfogalmazói a városi tanács tagjai voltak, Nyulas Ferenc mint az ellenőrző szerv képviselője és Mauksch Tóbiás, gyógyszerértékesítési vezetőként írta le gondolatait, észrevételeit és tapasztalatait. Hogy megérthessük e két erdélyi szerző indítékait, röviden ismertetjük életrajzukat.

5. ábra. Az Instructio magyar fordításának első lapja

Mauksch Tóbiás (1727–1802) életrajzát a Mauksch család gyógyszerészeinél részletesen megtaláljuk, itt csak az utasításaival foglalkozunk (5). 1750-ben, mikor még csak bérlője a kolozsvári gyógyszerháznak, összeállított egy 2000 tételből álló *Taxa Pharmaceutica* latin és német nyelven (1), továbbá közreműködött Benkő József *Nomina vegetabilium* c. háromnyelvű (latin, magyar, román) könyvének megírásában, ami 1783-ban Pozsonyban jelent meg. Kisebbik fia, Johann Martin Mauksch (1783–1817) alig tizenegy éves, mikor 1793-ban megírta számára és a gyógyszerház gondnoka részére utasításait.

Nyulas Ferenc (1758–1808) a Maros megyei Köszvényesremetén született székely kismemesi földművelő családban (8). Orvosi tanulmányait Bécsben végezte, de a pesti egyetemen avatták orvosdoktorrá 1788-ban. Szamosújváron folytatott orvosi gyakorlatot, ahol az 1795-ös pestisjárvány, majd a tömegesen előforduló skorbut leküzdésének megszervezésében tűnt ki. 1800-ban jelent meg háromkötetes munkája az *Erdélyi orvosvizeknek bontásáról közönségesen* címmel, 1802-ben pedig a *Kolozsvári tehénhimlő* c. népszerűsítő könyve. 1805-ben Kolozs megye „fizikusa”, 1806 októberében Erdély főorvosának, protomedikusának nevezik ki. Ettől kezdve fő feladatának tekinti a közegészség javítását. 1807. február 17-én legelső intézkedése az egészségügyi személyzet összeírására vonatkozott: nyilvántartásba vette Erdély akkori 42 patikájának és 51 gyógyszerészeinek adatait. 1807. február 20-án a bécsi udvari kancellária Teleki Sámuel aláírásával felkérte, hogy „gondoskodjon az Erdélyi Nagy Fejedelemségben levő összes gyógyszerházak ellenőrzéséről és azok állapotjáról tegyen jelentést”. Ezt követően 1807 májusában összeállította a gyógyszerházak vezetésére vonatkozó rendelkezéseket, kiegészítve a saját utasításaival. *Instructio pro Apothecariis* c. munkájában megfogalmazta a gyógyszerészek szakmai és etikai feladatait, kötelességeit, körvonalazva egyben a gyógyszerházak felszerelésének és ügyvezetésének ideális módját. Az utasítást az 1807. június 27-től december 15-ig tartó ellenőrző útján minden gyógyszerész kezébe adta, bár a Gubernium csak 1808-ban hagyta jóvá. Vizsgálatairól 95 oldalas beszámolót állított össze *Generalis apothecarum vizitáció rigurosa* címmel, ami páratlan Erdély egészségügyének történetében (9,11). Életének utolsó napjaiban nyújtotta be az orvosi tanácshoz Keresztes Elek kolozsvári „fizikussal” együtt szerkesztett *Specificatio*-ját a gyógyszerházak és a „materialisták” (nagybani anyagárusok) segítségére. Ebben három csoportba osztja a gyógyszerházi anyagokat: 1. szabadon árusíthatók, 2. mérgezőek, csak vényre kiadhatók, és 3. azok az anyagok, melyek szabadon kiszolgáltathatók „minden kalmár boltjában”.

I. N. I.		1. 1.
1. #. Acacia finea	—	12.
Accuum Piccard. W.	—	36.
Lyrhargir	—	36.
Tovillitio.	—	36.
Theriacal	—	36.
Vini simpl.	—	6.
Spum.	—	12.
varia. H. u. p. H.	—	12.
1. Loh. Beagropil. ver.	—	1.
1. #. Res. album	—	28.
3j. Res. hips. miner.	—	18.
1. #. Argem. und.	—	34.
trochiscat.	—	48.
Album graecum	—	6.
Aloes cabellina	—	30.

1. #.	Al.	1.
Aloes epatica	—	12.
succutina	—	28.
lota	—	2.
infusata	—	24.
tartarifata	—	24.
Alumen cristum	—	10.
pluafum	—	16.
Sacharinum	—	48.
uicum	—	51.
veretum	—	21.
3. Loh. Ambra griffes	—	10.
liquida	—	30.
nigra	—	6. 30.
1. #. Amygdal. amara	—	38.
Sulcia	—	24.
ininfata	—	36.
Amylum statum	—	8.

6. ábra. Mauksch Tóbiás: Taxa Pharmaceutica 1750 (címlap és két belső lap)

Az említett négy gyógyszerészeti instrukció szövegeit összehasonlítva megállapítható, hogy azok több azonos vagy hasonló igényességgel megfogalmazott tételt tartalmaznak, de ugyanakkor sajátos előírásaik, utasításaik is vannak. A főbb tételek összehasonlítására a következőkben röviden kitérünk.

A gyógyszerertárra mint helyiségre vonatkozó utasításokat mind a négy instrukcióban megtaláljuk. Elengedhetetlen követelményként a tisztaságot emelik ki. Legaprólékosabban Nyulas írja elő, felsorolva az officinán kívül a laboratóriumot, az anyagraktárt és egyéb helyiségeket (herbarium, aquarium), továbbá kihangsúlyozza, hogy „biztosítani kell a kényelmes és biztonságos munkalehetőséget”. Mauksch arra is ad utasítást, hogy a gondnoknak egy segéddel vagy gyakornokkal együtt a gyógyszerertár melletti szobában kell lakást adni. Nyulas a gyógyszerertár nyitvatartásáról is rendelkezik. Javasolja, lássák el „házi csengettyűvel”, hogy bármikor (éjjel is)

kiszolgálhassanak gyógyszert a rászorulóknak. Járvány idejére vagy más sürgős esetekre állandó nyitvatartást javasol.

A gyógyszerári anyagok beszerzése, gyűjtése, eltartása is tárgya az instrukciónak. Már a két debreceni utasítás kiemeli, hogy a gyógyszerész gyűjtsön gyógynövényeket, azokat megfelelő módon szárítsa, tárolja, és gonddal készítsen belőlük megfelelő gyógyszert. Mindegyik előírja, hogy romlott, hamisított vagy szennyezett anyagot ne tartsanak. Mauksch még azt is kihangsúlyozza, hogy a romlandóból keveset kell tárolni.

A gyógyszereknek a receptek szerinti gondos elkészítésére is vonatkoznak az instrukciók. Nyulas részletezi azokat a követelményeket, melyeknek egy vény meg kell hogy feleljen. (Ma már mindezeket törvény szabályozza.) Érdekes megjegyzése, hogy az ún. „álorvosok”, kuruzslók receptjeit mellőzni kell. Szokatlan az az utasítás, hogy a vegyszereket lehetőleg a tisztiorvos jelenlétében kell előállítani. Ez teljesen indokolatlan, mivel a gyógyszerész mindig több kémiai ismerettel rendelkezett, mint az orvos. Az erős hatású szerek kiadásáról is említést tesz mind a négy instrukció: az első debreceni utasításban mint „veszedelmes szerek”, a másodikban már mint „mérgek” szerepelnek. Mauksch figyelmeztet, hogy a mérgeket csak vényre lehet kiadni. Nyulas a mérgező anyagok receptjeinek visszatartását, illetve a „mérgek könyvébe” való bevezetését írja elő, valamint az erős hatású szerek eltartásával is foglalkozik.

A gyógyszerek árával kapcsolatban mind a négy utasítás határozottan kimondja, hogy az érvényben levő taksákat minden esetben be kell tartani. Nyulas szerint a gyógyszer árát reá kell írni a receptre, akár kifizetik, akár nem. A második debreceni utasítás (1744) lehetővé teszi, hogy az előjárók (a főbíró) évenként 20 Ft értékben ingyen kapjanak gyógyszert. Mauksch szerint az orvosoknak a saját használatukra szükséges gyógyszert udvariasságból ingyen kell adni. (Ma már ez a javaslat sok visszaélésre adna alkalmat.) Nyulas utal arra, hogy csak a nagyon szegény betegeknek lehet kedvezményt adni, másoknak nem, mert ez a pályatárs anyagi romlását idézné elő.

A gyógyszerértár pénztárának kezelését már az 1744-ben, Debrecen város tanácsa által kiadott utasítás is szabályozza. Eszerint a patika kasszájának kulcsa állandóan az inspektornál kell hogy legyen, minden bevételt neki kell beszolgáltatni. Mauksch mint tulajdonos másképp fogalmazza meg ezt a problémát. Szerinte a gondnok minden ötödik napon kiüríti a pénztárládát a segéd jelenlétében, a bevételt mindketten pontosan megolvassák, a segéd a pénztári könyvbe, a gondnok a saját nyilvántartásába jegyzi be az összeget; erről havonta kétszer számot adnak a tulajdonosnak. Külön könyvbe kell bevezetni a gyógyszerértár saját kiadásait, ugyanígy a hitelezéseket is, valamint a szesz, a kávé és a dohány vásárlására fordított összegeket. (Ma már pénzügyi törvények szabályozzák a gyógyszerértár forgalmából eredő pénz elszámolási módjait és a gyógyszerértári ügyvitel is pontos utasításokat ad erre vonatkozólag.)

A gyógyszerész szakma humán vonatkozásaira a Mauksch-féle instrukció nagy hangsúlyt fektet. A gyógyszerész, a gondnok, a segéd, a tanuló elengedhetetlen emberi tulajdonságait részletesen taglalja, megjelöli erkölcsi kötelességeiket. Nyulas szerint feddhetetlen erkölcs, lelkiismeretesség, szorgalom kell hogy jellemezze a gyógyszerészt. Mauksch utasítja a gondnokot, hogy segédnek és gyakornoknak csak megbízható, pontos, jó erkölcsű, szerény, becsületes és a magyar nyelvben jártas fiatalot alkalmazzon, aki úgy él, ahogy az egy jó keresztényhez illik. Kerülje a lustaságot! A gyógyszerésznek gondja kell hogy legyen az alkalmazottaira, beosztottaira; ne csak szakmailag tanítsa őket, hanem ügyeljen erkölcsükre is. Nyulas még azt is előírja, hogy a foglalkozáshoz nem tartozó munkára nem szabad kényszeríteni a tanulókat.

A gyógyszerész és az orvos vagy a hatósági előjárók közti kapcsolatra, valamint a beteg és a gyógyszerész viszonyára is kiterjednek az utasítások. Az első debreceni dokumentum előírja, hogy a gyógyszerész legyen jó viszonyban az orvossal, de orvosi dolgokba „ne ártsa be magát”. A Mauksch-féle instrukció tíz tétele vonatkozik a gyógyszerész magatartására; előírja az udvarias, barátságos, őszinte viselkedést a beteggel, az orvossal, a pályatárral, a beosztottakkal, az előjárókkal, de megtiltja a bizalmaskodást. Szerinte főleg a szép beszéd által kell hogy megszerettesse magát a gyógyszerész. Nyulas mindehhez még hozzáteszi, hogy ne vitatkozzanak, hanem törekedjenek türelmességre, és ne áskálódjanak egymás ellen. Elítéli a gyógyszerésznek az orvossal való összejátszását, de ugyanakkor felszólítja, hogy az orvos jó hírnevének ne ártson.

A titoktartást mind a négy utasítás megemlíti és szükségesnek tartja. A két debreceni ezt az orvosi vényre vonatkoztatja, Mauksch megfogalmazásában a gondnok „a gyógytár kül- és belügyeiről” sem beszélhet. Nyulas a titoktartást a betegségek megnevezésére is kiterjeszti, teljes diszkréciót kíván meg a gyógyszerésztől ebben a tekintetben is.

A patikavizsgálattal kapcsolatos tétel nem szerepel a debreceni dokumentumokban, mivel az utasítást adó városi tanács alárendeltségébe tartozott a gyógyszerértár. Nyulas a vizsgálatot végző hatósági személy iránti tiszteletet írja elő, de Mauksch ezen túlmenően a vizitáció pénzügyi oldalát is szóvá teszi, mondván, újabban nem kell érte fizetni, még akkor sem, ha az orvos kéri, mert neki ez kötelessége, ezért fizetséget kap a megbízójától.

Az egyes instrukcióknak vannak sajátos szempontból megfogalmazott tételei abból adódóan, hogy megfogalmazóik más-más viszonyban voltak azokkal, akiknek írták azokat. Mind a két debreceni instrukciót hivatalos előljárók, városi hatóságok állították össze a saját ellenőrzésük alá tartozó gyógyszerészeknek, Mauksch mint a jövőről gondoskodó szülő írta fiának, illetve saját gyógyszerértára gondnokának, Nyulas Ferenc pedig mint erdélyi főorvos (protomedicus), aki felügyeli a gyógyszerészek, a gyógyszertárak tevékenységét, a jobb ellátás biztosításának érdekében adja utasításait.

A csak egy instrukcióban előforduló utasítások közül például kiemelhető a második debreceniből (1744) az a tétel, miszerint a vásárok ideje alatt a patika udvarára nem engedhetők be a vidékiek szekerei, állatai, vagy az, amelyik a gyógyszerészek kötelességévé teszi a város botanikus kertjének gyógynövényekkel való gyarapítását. A Mauksch-féle instrukcióból említésre méltó a tűzvész elleni óvakodásról szóló tétel, amely felhívja a gyógyszerészt, a gondnok figyelmét, hogy az emberi vigyázatlanság milyen végzetes anyagi kárt okozhat. Nyulas széles látókörét, szakmai műveltségét, valamint a fejlődés, a haladás irányába való elkötelezettségét bizonyítják azok a tételek, melyek szerint például a szakkönyvtár, a növénygyűjtemény elengedhetetlenül szükséges a gyógyszertárakban a tanulás, a továbbképzés szempontjából. Továbbá kihangsúlyozza a gyógyszerészek felelősségét a tanulók tanításában, foglalkoztatásában és vizsgáztatásában. Ma is időszerű az a két utasítása, miszerint „*amit a haza termel, azt idegenből ne vásárolják meg*”, valamint hogy a „*saját közelségben fejlődő gyógyanyag közkinccsé tétessék*”. A hazai gyógynövények megismerésére Sigerius Péter jeles nagyszabenyi gyógyszerész-botanikussal való előzetes megállapodás alapján javasolta, hogy a „*honos gyógynövények élő herbáriumával kell felszerelni azokat a gyógyszertárosokat, akiknek gyöngye a növénytani tudása*”. Hasonló céllal terjesztette fel 1808. április 9-i keltezéssel a honos növények katalógusát *Specificatio omnium vegetabilum pharmaceuticorum in Pharmacopoea Austriaca Provinciali de Anno 1794 comprehensum* címmel, mely nyolc évvel előzte meg Baumgartennek Erdély flóráját bemutató művét.

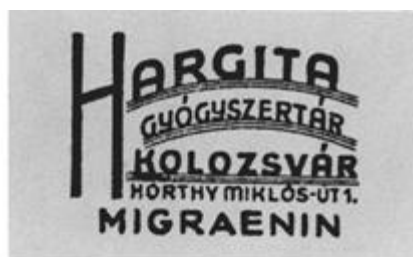
Végezetül a négy XVIII. századbeli instrukció összehasonlításából megállapíthatjuk: céljuk az volt, hogy a gyógyszerészt serkentsék, utasítsák a megfelelő minőségű gyógyszerértári munka végzésére, a vények kellő gondnal való elkészítésére, a betegek pontos, gyors és állandó kiszolgálására. Ezenkívül megadták a gyógyszerészek és a gyógyszertárakban dolgozó segédszemélyzet erkölcsi magatartásának kritériumait, szabályozták viselkedésüket, előírva a megfelelő tiszteletet pályatársukkal, az orvossal, a beteggel és a hatóságokkal szemben.

A több mint kétszáz évvel ezelőtt írt instrukcióknak valamennyi tétele a gyógyszerész munkájának és magatartásának, viselkedésének javítását célozta. Ma is fontolóra vehetjük egyes utasításait, így például a hazai gyógynövények, „gyógyárúk” előnybe részesítését a külföldről beszerezhető, drágább árakkal szemben. A tanulókkal, a beosztottakkal, az alkalmazottakkal való mindennapi foglalkozást előíró tételek vagy a gyógyszerértári szakkönyvtár szükségessége sem veszítették el időszerűségüket. A gyógyszerész viselkedésére vonatkozó javaslatok a mai erkölcsi normáknak is megfelelnek.

Az elődeinktől való tanulás, a példavevés sohasem veszítheti el érvényességét, aktualitását.

Irodalomjegyzék

1. Crișan Eva: *Materia medica de Transylvanie*. Bibliotheca Musei Napocensis no. XIV. Cluj–Napoca 1996. 58–62. o.
2. Halmai J.: *Gyógyszerészi instrukciók a XVIII. századból*. Comm. ex Bibl. Hist. Med. Hung. 10–11, 84–116 (1958).
3. Izsák S.: *Farmacia de-a lungul secolelor*. Ed. Științifică și Enciclopedică, București 1979. 296–300. o.
4. Magyary-Kossa Gy.: *A gyógyszerészet múltja Debrecenben*. A Magyar Gyógyszerésztudományi Társaság Értesítője 13, 5, 727–731 (1937).
5. Offner R.: *Zur Geschichte der Klausenburger Apothekerfamilie Mauksch*. Zeitschrift für Siebenbürgische Landeskunde 14, 2, 192–198 (1991).
6. Orient Gy.: *Az erdélyi és bánáti gyógyszerészet története*. Minerva Irodalmi és Nyomdai Műintézet nyomása, Cluj–Kolozsvár, 1926. 168–185. o.
7. Spielmann J.: *Két hazai gyógyszerészeti instrukció*. Orvosi Szemle (Marosvásárhely) 6, 3, 388–393 (1960).
8. Spielmann J., Soós P.: *Nyulas Ferenc*. Akadémiai Könyvkiadó, Bukarest 1955. 19–36, 303–310. o.
9. Spielmann J., Szőkefalvi-Nagy Z., Rác G.: *Farmacia în Transilvania la începutul secolului al XIX-lea*. Farmacia 21, 1, 45–52 (1973).
10. Szőkefalvi-Nagy Z., Spielmann J., Vida T.: *Nyulas Ferenc életére és működésére vonatkozó újabb adatok*. Comm. Hist. Artis Med. 60–61, 97–131 (1971).
11. Szőkefalvi-Nagy Z., Vida T.: *Részletek Nyulas Ferenc újonnan megtalált műveiből. A gyógyszertárak általános szigorú vizsgálata (1807)*. Részletek. Comm. Hist. Artis Med. 60–61, 295–315 (1971).

2. Gyógyszerészképzés Erdélyben

2. 1. Az egyetemi oktatást megelőző gyógyszerészképzés

A kötelező egyetemi oktatás bevezetése előtt a gyógyszerészet szabadfoglalkozás (*ars libera*) volt, a patikák felállításához az engedélyt a városi magisztrátus adta meg. A gyógyszerészek képzése 1770 előtt nemcsak hogy egyetemi tanulmányokhoz nem volt kötve, hanem még alapvető iskolai képzettséget sem írtak elő, csupán rendeletekkel szabályozták. III. Ferdinánd 1644. évi rendelete a gyógyszerészképzéssel kapcsolatban csak azt írta elő, hogy a gyakornok négy évig tanuljon egy patikában, törvényes születésű és katolikus vallású legyen, valamint a latin nyelvben némi jártasságot mutasson (4).

A XVII. század végétől a városi hatóságok megkövetelték, hogy a gyógyszerészek a városi tanács előtt vizsgát tegyenek; ezzel szakmai felkészültségüket akarták ellenőrizni. Mivel ebben az időben a gyógyszerészetet a céhekbe szerveződő mesterségekhez hasonlónak tekintették, a gyógyszerészképzés is ennek megfelelően csak gyakorlati jellegű volt. Nem volt meghatározva a jelölt iskolai előképzettsége, sem életkora, csupán annyi, hogy kívánatos a tizennegyedik életév betöltése és a jó iskolai előmenetel is. Aki ilyen kritériumnak megfelelt és a gyógyszerészi pályára akart lépni, az beállt tanulónak (inasnak) egy patikába, több évi inaskodás után gyógyszerészségé lett, majd ugyancsak néhány vándorév után teljes jogú gyógyszerész. A felkészítés a gyógyszerértárvezetőre volt bízva, ebből következően igen eltérő képzettségűek voltak. Természetesen annak, aki beállt tanulónak egy gyógyszerértárba, már kevés jártassága kellett hogy legyen a latin nyelvben, hisz mind a receptek, mind a gyógyszerkönyvek latinul íródtak, ez azonban akkor nem jelentett különösebb nehézséget, mert az iskolai tanulmányok már hat osztály elvégzése után alapfokú latin nyelvismeretet biztosítottak. A patikában a jelölt elsajátította a mindennapi gyógyszerészi gyakorlathoz szükséges ismereteket, fogalmakat, műveleteket, és a gyógyszerkönyv (akkor *dispensatorium*) latin szövegét is megtanulta.

A patikai gyakornoki időt „*tirocinium*”-nak nevezték, a tanulót pedig „*tiro*”-nak. Lejárta után a tirónak az oktató gyógyszerésze jelenlétében a magisztrátus előtt el kellett készítenie egy gyógyszert; ezt a vizsgát 1727-től a megyei főorvos, a „*physicus*” előtt tették le. A sikeresen vizsgázó felszabadító segédlevelet kapott, aminek birtokában gyógyszerészségédi „*conditio*”-t vállalhatott. Ez rendszerint többéves bel- és külföldi „vándorlást” jelentett, mivel általában évente más-más gyógyszerértárban dolgozták le a szükséges időt.

1759-ben Mária Terézia rendeletben szabályozta a gyógyszerészi szakmára való felkészülést. Ettől kezdve kötelezővé tették az „*approbációs*” vizsgát, amit csak a kondícióskodás után lehetett letenni a városi vagy a megyei főorvos és egy köztisztviselőben álló, elismert gyógyszerész előtt. A vizsga elengedhetetlen feltétele volt a latin nyelv ismerete. Ezzel a rendelkezéssel tulajdonképpen a gyógyszerészek szakmai színvonalát próbálták biztosítani. A sikeres *approbációs* vizsga feljogosította a gyógyszerészt az önálló gyógyszerértári gyakorlatra. Az erről szóló bizonyítványt a Helytartótanácsához terjesztették fel, és ez adta meg az önálló gyógyszerészi tevékenységre az engedélyt.

A gyakornoki idő (3–4, sőt 6 év), valamint az ezalatt elsajátított ismeretek igen változóak, a gyakornokokat tartó gyógyszerészek nem egyformán foglalkoztak a tanulóval, a patikák felszereltsége, ellátottsága, sőt a forgalma sem volt egyforma, ezért a vizsgára jelentkezők felkészültségi nivója különbözött, sőt előfordult az is, hogy nem felelt meg, s így a vizsga nem sikerült. A jelölteknek nem állt rendelkezésükre sem tematika, sem tankönyv, így teljesen a gyógyszerértárt vezető gyógyszerészre voltak bízva.

1770-ben, a nagyszombati egyetem Orvosi karának beindulásakor még nincs szó az egyetemi gyógyszerészképzésről, de 1771-ben már megjelent az a rendelet, amely szerint a gyógyszerészek is az Orvosi Kar joghatósága alá tartoznak. Ettől kezdve a sikeres *tirocinális* vizsga után lehetett jelentkezni az Orvosi Karra, ahol a jelöltek előbb egyévi, majd kétévi tanulmány után „*magister pharmaciae*”, gyógyszerészmesteri oklevelet kaptak; ugyanekkor csökkentették a gyakornoki időt, de feltétel lett az iskolai tanulmányok kitűnő eredményű elvégzése.

A XIX. század közepéig lényeges változás nem történt a gyógyszerészképzésben. 1839. április 16-án az 1695. számú és 1840. január 6-án a 72 139. számú rendeletek határozták meg a gyógyszerészgyakornoki képzés feltételeit és szabályait. Mindkettő négy gimnáziumi osztály elvégzését követelte meg a gyakornoki felvételhez, az utóbbi szigorításul a kitűnő érdemjegyet is előírta.

Az 1867. augusztus 26-án rendezett országos gyógyszerész nagygyűlésen napirendre került a gyógyszerészképzés és ezen belül a gyakornokok képzése is (3). 1873 októberében a Gyógyszerésztudományi Akadémia fordult az akkori vallás- és közoktatásügyi miniszterhez, Trefort Ágostonhoz, melyben javaslatot terjesztettek elő a gyakornokok képzés megreformálására (1).

Az első javaslat szerint a gyakornoki idő 4 év gimnáziumi végzettség esetén 3 év, 5 gimnáziumi osztály elvégzése után 2 év és 6 osztály után 1 év lett volna. Az **1874.** május 6-án tartott gyógyszerésztestületi közgyűlés ezt a javaslatot nem fogadta el, ragaszkodott ahhoz, hogy még az érettségi vizsga letétele után is 3 év legyen a gyakornoki idő. A vita éveket elhúzódt, míg 1888. január 1-től Than Károly budapesti egyetemi tanár közbelépésére létrejött az új gyógyszerészképzési rendszer, ami az egyetem előtti előképzést is módosította. Trefort Ágoston, az akkori kultuszminiszter **1887.** november 15-én kiadott 35 222. sz. rendelete a következőket írta elő: „*A jelölt jó egészséggel, különösen jó látással és hallással rendelkezzen.*” Továbbá kötelezővé tette előzetesen a 6 gimnáziumi osztály elvégzését jó eredménnyel (6 reál vagy polgári osztály is elégséges volt, ha a jelölt külön vizsgát tett latin nyelvből). A középiskolai és a gyógyszerészgymnáziumi tanulmányokat nem lehetett párhuzamosan végezni. A szülők vagy a gyámok és a gyakornokot felvevő gyógyszerész között kölcsönös szerződést kellett kötni és azt közjegyzőileg hitelesíteni. A gyakornok felvétele háromhavi próbaidő után vált véglegessé. A hároméves gyakornoki időt két évre lehetett csökkenteni, ha a jelölt érettségi vizsgát tett. A gyógyszerész kötelessége, hogy a gyakornoki idő alatt gyakornokát fokozatosan beavassa a gyógyszerészeti technika, valamint a vénkészítés rejtelseibe, a nyilvántartási és könyvviteli munkába. Továbbá gondoskodnia kellett arról, hogy növendéke napenként legalább két órát fordítson vegytani és növénytani ismereteinek bővítésére. A gyakornoknak kötelessége a tanideje alatt az öt tanító főnökének útmutatásait tisztelettel fogadni, megbízatásait engedelmisséggel végezni. Ugyanakkor a gyakornokot csak a szakmába vágó dolgokkal lehetett foglalkoztatni. A gyakornoki vizsgát már nem a megyei vagy városi tisztiorvos, hanem olyan bizottság előtt kellett letenni, amelyet a miniszter három évre nevezett ki. Ennek tagjai a gyógyszerészek képzésével foglalkozó orvostudományi, illetve természettudományi kari két egyetemi tanár, valamint az országos Gyógyszerésztestület ajánlására a miniszter által ugyancsak három évre kinevezett gyógyszerész. A bizottság elnöke a minisztérium által kijelölt egyetemi tanár (7). A vizsgabizottság élén álló elnöknek naplót és vizsgálati jegyzőkönyvet kellett vezetnie.

A gyakornoki vizsga elméleti (szóbeli) és gyakorlati részből állt (2). Először a gyakorlati vizsgát kellett letenni, hogy a bizottság meggyőződjön: a jelölt rendelkezik kellő kézügyességgel az orvosi vén elkészítések és egyszerűbb kémiai műveletek elvégzéséhez. Ezért a gyakorlati vizsga egy készítmény előállításából, valamint két vagy több hivatalos gyógyszer felismeréséből és annak vizsgálatából állott. Ezeknél a gyógyszerkönyvet és az árszabályt használhatták. A szóbeli, elméleti vizsga anyaga: vegytan, természettan (fizika), növénytan, gyógyszerismeret, a gyógyszerkönyvből egy latin nyelvű cikkely magyarra fordítása, gyógyszerészeti könyvvitel és a gyógyszerészetre vonatkozó jogszabályok ismerete. A vizsgát szóbeli része egy órát tartott (minden tárgy ¼ óra). Aki egy tantárgyból nem felelt meg, három hónap múlva újból jelentkezhetett, két tárgyból való sikertelenség esetén csak hat hónap múlva lehetett megismételni a vizsgát, de ez idő alatt a gyógyszerészeti gyakorlatot folytatni kellett. A második sikertelen vizsga után egy évvel újra lehetett jelentkezni ugyanazon bizottság előtt. Tovább már nem adtak az ismétlésre lehetőséget. A gyakornoki vizsga letétele után kezdődött a segédi idő. Ez két évig tartott, és egyetemi továbbtanulás esetén az egyetemi évek előtt vagy után is letölthető volt (6).

Az ilyen komplex gyakornoki vizsga által megnövelt követelményeknek nem mindenki tudott eleget tenni, ezért vált szükségessé a gyakornoki tanfolyam megszervezése, ami egységes és alapos felkészítést tett lehetővé.

Először a Gyógyszerésztestület magánjellegű tanfolyamot indított mind a budapesti, mind a kolozsvári egyetemi tanársegédek bevonásával, kéthónapos időtartammal, de mivel ez kevésnek bizonyult, három, illetve négy hónapra emelték.

Ez a rendelet **1888.** január 1-jén lépett életbe. Mivel Kolozsváron 1872-től működött az egyetem Orvosi Kara is, így ettől kezdve a gyakornokok képzésére, majd vizsgáztatására itt is lehetőség volt.

Kolozsváron **1888-ban** e tanfolyam szervezői Gáspár János és Tothmayer Ferenc egyetemi tanársegédek. Már az első évben, 1888-ban 20-an iratkoztak be. **1889-ben** már 37-en jelentkeztek, **1890-ben** 46 hallgatója volt a tanfolyamnak. A létszám növekedése a tanfolyam iránti érdeklődést bizonyítja. A gyakornoki vizsgákat mindig augusztus 25. és szeptember 2. között tartották.

1891. február 6-án a Gyógyszerésztestület ismét javaslatot tett a gyógyszerészképzés korszerűbbé tételére. Előfeltételként javasolta az érettségi vizsgát, továbbá, hogy a gyakornoki időt ne nyilvános gyógyszerésztárakban, hanem az egyetemen keretében szervezendő egyéves tanfolyamokon töltsék el a jelöltek. Ennek eredményeképpen **1892.** augusztus 9-én életbe lépett az új, 35 985. számú szabályrendelet, de a gyakornoki idő és az azt lezáró vizsga, valamint a segédi idő terén nem hozott változást csak abban az esetben, ha a jelöltek 8 gimnáziumi osztályt végeztek, amikor is csak 2 évet kellett gyakornokoskodni (10).

1895-től Budapesten és Kolozsváron is hivatalos gyakornoki tanfolyam indult be a Gyógyszerésztestület támogatásával, valamint az egyetemen oktató tanárok, gyógyszerészek segítségével, azzal a céllal, hogy előkészítse a jelölteket, a már gyakornokként dolgozókat a gyakornoki vizsgára, és megadja azokat az alapismereteket, melyek szükségesek a mindennapi gyógyszerészeti munkában. Ugyanakkor az esetleges

továbbtanuláshoz, az egyetem elvégzéséhez is lehetőséget biztosított annak, aki okleveles gyógyszerész akart lenni. A gyakornoki tanfolyamokon nemcsak elméleti kémiai, fizikai, növénytan, gyógyszerismereti előadásokat tartottak, hanem ugyanakkor gyógyszerészeti gyakorlati és laboratóriumi munkára is alkalmat adtak (5).

A gyakornoki tanfolyamra azok iratkozhattak be, akik már előzőleg 2–3 évet gyógyszerértárban töltöttek, így már bizonyos fokú jártasságra tettek szert. Ez azonban nem volt elégséges és egységes nivójú a már említett okok (a patikák felszereltségének különbözősége és a vezető gyógyszerész eltérő hozzáállása vagy oktatói képessége) miatt.

A kolozsvári gyakornoki tanfolyam vezető tanára **Nyiredy Géza** volt a kezdetektől fogva haláláig, 1914 júniusáig. Mintegy huszonhét éven át ő volt a tanfolyam lelke, szervezője és vezetője. Munkáját a legnagyobb odaadással, lelkiismeretességgel végezte, ami rendkívüli megbecsülést, elismerést váltott ki nemcsak tanártársai, hanem tanítványai körében is. Egyben a vegytan és a fizika elméleti és gyakorlati oktatását is ő végezte, a növénytant Ruzitska Béla, a gyógyszerismeretet Jakabházy Zsigmond tanította. 1901-ben Orient Gyula és Konrádi Dániel neve is szerepelt az előadók közt. 1918-ban Orient Gyula lesz a tanfolyam vezetője, a tanárok közül Issekutz Hugón kívül Ferencz Áron kapcsolódik be a gyakornoki képzésbe (9).

A gyakornoki tanfolyam végén a hallgatók a gyógyszerészségügyi vizsgálóbizottság előtt tették le a tirocínális vizsgájukat. A bizottság részben a tanfolyam előadóiból, a tanárokból állott és egy (esetleg két) városi gyógyszerészből. Elnöke kezdetektől egészen 1919-ig Fabinyi Rudolf, tagja 1890-ben Kanitz Ágost egyetemi tanár és Székely Miklós kolozsvári gyógyszerész, gyógyszerértárlajdonos, 1891-ben Bókay Árpád, Hintz György az egyetemről és Wolff János a gyakorló gyógyszerészek, a gyógyszerértárlajdonosok részéről. 1892-ben Lőte József és Székely Miklós, majd az 1897/98-as tanévben Issekutz Hugó és Székely Miklós a bizottság tagjai. 1898/99-ben kibővül Udránszky László tanárral, miniszteri megbízottal. Az 1913/14-es tanévtől az 1918/19-es tanévig tagjai közt találjuk Jakabházy Zsigmond, Ruzitska Béla és Székely Tibor tanárokat, valamint Csetz Dénes kolozsvári gyógyszerészt, gyógyszerértárlajdonost (8, 9).

Azok, akik a gyakornoki vizsgát sikeresen letették, gyakornoki végbizonyítványt kaptak, amit latin nyelven szerkesztettek meg, feltüntetve benne a vizsga eredményét is (kitűnően vagy egyszerűen képesített), és valamennyi vizsgáztató aláírta. A sikeresen vizsgázókat a „nem okleveles gyógyszerész” cím illette meg és gyógyszerértárakban beosztottként, alkalmazottként dolgozhattak, hiszen a tanfolyam elvégzése után felkészültségük, ismereteik a gyógyszerek elkészítéséről, eltartásáról, vizsgálatáról, azok hatásáról, adagolásukról megfelelő volt és a szükséges szakmai tudáson kívül a gyógyszerészeti pálya iránti vonzalmuk, szeretetük, hivatástudatuk is kifejlődött.

A kolozsvári gyakornoki tanfolyam iránti nagyfokú érdeklődést bizonyítja, hogy a korabeli szaksajtó számos cikket, kiértékelést, felhívást közölt működésével kapcsolatban. A kolozsvári tanárok, gyógyszerészek gyakran írtak a tanfolyamról, a gyakornoki vizsgákon tapasztalatakról. Így Hintz György 1888-ban a *Gyógyszerészeti Közlöny* és a *Gyógyszerészeti Hetilap* hasábjain számol be a tanfolyamról, Fabinyi Rudolf pedig a gyakornoki vizsgák eredményeiről a *Gyógyszerészeti Közlöny*-ben. Az évente megjelenő *Gyógyszerészek zsebnaptára* és a *Gyógyszerészek évkönyve* rendszeresen közölte a tanfolyam idejét, tanárainak, vizsgáztatóinak és a sikeresen vizsgázottak nevét is. 1888-ban a *Gyógyszerészeti Hetilap* arról számol be, hogy Kolozsváron 17 jelentkező volt a gyakornoki vizsgán, 1889-ben pedig a 36 jelentkező közül 30-an vizsgáztak sikeresen, 16 kitüntetéssel, 14 jó képesítéssel, 6 jelentkezőt pedig három-hat hónap utánra visszahívtak. 1890-ben 46 résztvevője volt a tanfolyamnak és 51-en vizsgáztak a lemaradottakkal együtt. A *Gyógyszerészeti Közlöny* 1912-ben (12) hírül adja, hogy Kolozsváron az 1910/11-es tanévben 64 gyógyszerészgyakornok sikeresen vizsgázott, ezekből 50 (78,12%) magyar, 8 (12,5%) német, 1 román (1,5%) és 5 egyéb nemzetiségű volt. 11 hallgató kitűnő eredményt ért el (17,2%), 27 (42,2%) jó, 24 (37,5%) elégséges és 2 elégtelen (3,1 %) osztályzatot kapott (11).

A gyakornoki tanfolyamok hasznossága nem vitatható, függetlenül attól, hogy a végzettjeik tovább tanultak-e az egyetemen vagy sem, jól felkészült szakemberekként eredményes, hasznos gyógyszerészeti munkát végeztek. A kolozsvári gyakornoki tanfolyamok rendszerességének eredményeképpen jelentősen növekedett Erdélyben a nem okleveles gyógyszerészek száma is, akik alkalmazottként, de már sokkal magasabb képesítéssel dolgoztak tovább, mint elődeik, hisz azok csak az egyes gyógyszerértárakban eltöltött gyakornoki évek során nyert szakmai tapasztalatokkal és gyakorlattal rendelkeztek.

Kolozsváron a gyakornoki tanfolyam 1919-ig folyamatos volt, az ekkor bekövetkezett változások és az egyetemnek Szegedre települése miatt szűnt meg. Kolozsváron beindult a román tannyelvű egyetemi gyógyszerészképzés, az akkori romániai törvények nem tették szükségessé a gyakornoki tanfolyamot. A gyógyszerészképzés háromévi egyetemi oktatásból állt, és két év gyakornoki időt írtak elő, ha az egyetemi tanulmányok előtt végezte el a jelölt, vagy egy évet, ha az egyetemi tanulmányok után, de a záróvizsga előtt. A gyakornoki idő után a vezető gyógyszerésznek bizonyítványt kellett kiállítania, a gyakornoki vizsgát szaktanárokból álló bizottság előtt kellett letenni (13).

A gyógyszerészképzésben gyökeres változást hozott az 1940. évi 32 900. számú vallás- és közoktatásügyi minisztériumi rendelet, mely a gyógyszerészek egyetemi tanulmányait 4 évre emelte, és ezzel megszüntette az egyetem előtti gyakornoki időt, a gyakornoki vizsgát. A diploma megszerzése után egyéves gyógyszerértári gyakorlat vált kötelezővé, amit az oklevélen záradékkal kellett igazolni (2).

Irodalomjegyzék

1. Baradlai J., Bársony E.: *A magyarországi gyógyszerészet története*. II. kötet. A Magyarországi Gyógyszerész-Egyesület kiadása, Budapest 1930. 377–368, 629, 401–410. o.
2. Halmai J.: *A korszerű gyógyszerészképzés kialakulása Magyarországon 1876–1945*. Comm. Hist. Artis Med. Hung. 51–53, 207–214 (1969).
3. Kempler K.: *A gyógyszerészgyakornok képzés fejlődésének nehézségei a XIX. században*. Gyógyszerészet 19, 4, 143–145 (1975).
4. Rádóczy Gy.: *A magyarországi gyógyszerészképzés fejlődése*. Comm. Hist. Artis Med. Hung. 117–120, 43–46 (1987).
5. Schédy S.: *A magyar gyógyszerészetre vonatkozó törvények és szabályok gyűjteménye, tekintettel a hazai gyógyszerészek reformtörekvéseire*. Kiadja a Gyógyszerészi Hetilap szerkesztősége, Budapest 1887.
6. Spergely B.: *Visszaemlékezés a budapesti gyakornoki tanfolyamra*. Gyógyszerésztörténeti Diárium 3. évf., 2 (10) sz. (1974).
7. Szentgyörgyi I.: *A magyar gyógyszerészképzés iránya a XIX. sz. második felében*. Comm. Hist. Artis Med. Hung 51–53, 183–196 (1969).
8. Varságh Z. (szerk.): *Gyógyszerészek zsebnaptára az 1918-ik évre*. 47. évf. A Gyógyszerészi Hetilap kiadása, Stephaneum Nyomda RT., Budapest 1917. 80–81. o.
9. *** *A kolozsvári magyar kir. Ferencz József Tudományegyetem Almanachja az 1872/73. tanévtől az 1918/19. tanévig*. Az Egyetem kiadása, Kolozsvár 1872–1919.
10. *** *A vallás- és közoktatásügyi m. kir. miniszter 1892-dik évi 35 985. sz. a. kelt rendeletével kiadott szabályzat a gyógyszerész-gyakornokok kiképzése tárgyában*. In: Högyes E. (szerk.): *Emlékkönyv a budapesti kir. magyar Tudomány Egyetem Orvosi Karának múltjáról és jelenéről*. Athenaeum RT. könyvnyomdája, Budapest 1896. 965–969. o.
11. *** *Gyakornoki vizsgák Kolozsváron*. Gyógyszerészi Hetilap 28, 650 (1889) és 29, 356, 626 (1890).
12. *** *Kolozsváron vizsgázott gyakornokok az 1910/11. tanévben*. Gyógyszerészi Közlöny 28, 2, 28 (1912).
13. *** *A kolozsvári orvos-gyógyszerészi fakultás gyógyszerész-kiképzés szabályzata*. Kivonat a Monitorul Oficial 1926. évi 69. számából.

2. 2. A gyógyszerészi oklevél megszerzésének lehetőségei az erdélyiek számára

Az erdélyi gyógyszerészjelöltek egyetemi tanulmányaikat az 1770-es évektől kezdődően külföldi (Bécs, Graz, Lipcse, Prága) és a nagyszombati egyetemen végezhatték. Ezzel a lehetőséggel főleg a módosabb családokból származók, illetve az erdélyi szászok, örmények éltek. Az európai egyetemeken tanult erdélyi diákok névsorát közlő tanulmányban (5) a nyilvántartásba vett 4572 külföldön tanuló erdélyiből 631 (37,3 %) készült egészségügyi pályára és 122 (3 %) gyógyszerészi tanulmányokat folytatott. Ez a viszonylag alacsony részarány azzal magyarázható, hogy a gyógyszerészi pályára való felkészülés még a XVIII. században is főleg gyógyszerházakban történt. Az említett nyilvántartásban szereplők nagy része Brassó és Szeben megyéből származó német anyanyelvű peregrinus, nemzetiségük azonban nem határozható meg pontosan nevük latinos írása miatt, esetleg vallásukból, születési helyükből lehet következtetni. Többségük Bécsben tanult, de volt, aki Lipcsében, Grazban, Halléban vagy Göttingenben.

Fabritius az erdélyi gyógyszerészet szász vonatkozásait tárgyaló kötetében (2) 142 gyógyszerésznél megjelöli oklevelük elnyerésének helyét és idejét. Kolozsváron 54 (38,02 %), Bécsben 37 (26,05 %), Bukarestben 23 (16,19 %), Grazban 16 (11,27 %), Budapesten 3 (2,11 %), Berlinben és Bázelen kettő-kettő, valamint Bernben, Jénában, Lipcsében, Münchenben és Szegeden egy-egy erdélyi szász gyógyszerész kapott oklevelet.

Az Illés László szerkesztésében 1874-ben megjelent *Magyar- és Erdélyország összes gyógyszerészeinek névtára* (3) az akkor Erdélyben dolgozó gyógyszerészek közül 18-at említ, akik oklevelüket Bécsben szerezték meg, a többiek a pesti egyetemen.

A nyugati egyetemeken oklevelet szerzett, majd Erdélyben dolgozó gyógyszerészek közül néhányat a 27. táblázatban mutatunk be, megjelölve későbbi munkahelyüket is. A forrásanyagokból azokat válogattuk ki, akiknek biztosan lehetett követni itthoni pályájukat. Megjegyezzük, hogy a 27. és a többi táblázatban szereplő gyógyszerészek későbbi munkahelyét az évente kiadott *gyógyszerészek zsebnaptára, évkönyve, almanachja* adatainak segítségével, továbbá Csirák (1) és Fabritius (2) tanulmánykötetéből, valamint Maior doktori téziséből (4) tudtuk megállapítani.

27. táblázat
Nyugat-európai egyetemeken oklevelet kapott erdélyi gyógyszerészek (szemelvények)

A gyógyszerész neve	Születési adatai		Oklevelének		Későbbi	
	idő	hely	helye	kelte	munkahelye	időszak
Boltosch Georgius	1704 . I. 18.	Brassó	Lipcse	1726	Brassó	1733–1752
Issekutz Ferenc Antal	?	Erzsébetváros	Bécs	1771	Szeben	1795–1822
Mauksch Tóbiás Sámuel	1769. VII. 24.	Kolozsvár	Göttingen	1791	Kolozsvár	1793–1805
Meissner Paul Traugott	1778. III. 23.	Medgyes	Bécs	1798	Medgyes	1803–1810
Issekutz Ferenc Teodor	?	Szeben	Bécs	1804	Szeben	1823-ig
Paul Johann	1785. X. 20.	Brassó	Bécs	1808	Brassó	1810–1824
Mauksch Gusztáv Adolf	1798	Beszterce	Bécs	1816	Beszterce	1836–1848
Müller Josef		Brassó	Bécs	1816	Brassó	1822–1869
Kladny Frigyes		Zalatna	Bécs	1817	Szeben	1838–1858
Knohlauch Carol	1797. I. 28.	Resicabánya	Bécs	1818	Oravicabánya	1820–1869
Wagner József		Segesvár	Bécs	1818	Segesvár	1820–1846
Placsintár Gratian		Szamosújvár	Bécs	1819	Szamosújvár	1874-ig
Velits Lajos	1790 ?	Torda	Bécs	1819	Torda	1892-ig
Kladny Károly		Zalatna	Bécs	1822	Zalatna ?	
Czekely Andreas	1794. IV. 29.	Brassó	Bécs	1823	Szeben, Brassó	1839–1848
Folberth Josef Johann	1807. VII. 7.	Segesvár	Bécs	1828	Medgyes	1831–1858
Kauntz (Koncz) András	1808. III. 10.	Segesvár	Bécs	1831	Székelyudvarhely	1835–1891
Id. Deutsch Gustav	1808. XI. 29.	Brassó	Bécs	1830	Szeben	1836–1879

A gyógyszerész neve	Születési adatai		Oklevelének		Későbbi	
	idő	hely	helye	kelte	munkahelye	időszak
Stenner Peter Josef	1814. III. 21.	Brassó	Bécs	1835	Medgyes, Focșani	
Schuster Friedrich	1816. VII. 16.	Segesvár	Bécs	1840	Segesvár	1846–1878
Weiss Samuel		Szeben	Bécs	1843	Zilah	1875-ig
Ifj. telegdi Roth Pál	1826	Dés	Bécs	1850	Dés	1853–1871
Burdács Alajos	1832	?	Bécs	1854	Marosvásárhely	1872–1891
Jeney Albert	1834	Maros megye	Bécs	1856	Marosvásárhely	1865–1878
Jeney Károly	1828	Maros megye	Bécs	1856	Marosvásárhely	1886–1890
Nyíry György	1832	Székelyhid	Bécs	1857	Nagyvárad	1865–1907
Ember Emanuel	1833. I. 26.	Máramarossziget	Bécs	1858	Nagyvárad	1860–1896
Dietrich Heinrich Gustav	1831. IV. 11.	Brassó	Bécs	1861	Bécs e. tanár	1866–
Kraft Károly Sámuel	1839. II. 8.	Segesvár	Bécs	1861	Segesvár	1862–1874
Hintz György id.	1840. IV. 10.	Kolozsvár	Bécs	1862	Kolozsvár e. tanár	1884–1890
Schiessl Karl Boromeus	1837. XI. 17.	Balázsfalva	Bécs	1864	Balázsfalva	1878-ig
Hidegh Kálmán	1839. IX. 18.	Arad	Bécs	1865	Kassa	1867–,
					Arad	1880–1899
Wolff Gyula	1844. IV. 14.	Kolozsvár	Bécs	1866	Torda	1870–1910
Molnár Lajos	1847. IX. 21.	Nagyvárad	Bécs	1873	Nagyvárad	1878–1907
Kellemen Ferenc	1852. VII. 3.	Brassó	Bécs	1876	Brassó	1881–1912
Steiner Ferenc	1856. III. 6.	Temesvár	Graz	1876	Temesvár	1879–1886
Clemens Albert	1852	Beszterce	Bécs	1877	Dés	1880–1886,
					Retteg	1886–
Gellner Frigyes	1852. X. 23.	Beszterce	Bécs	1877	Görgényszentimre	1885–1930
Pissel Károly	1859. III. 3.	Berethalom (SB)	Bécs	1884	Nagyszeben	1902–1933
Salmen August	1869. XI. 29.	Segesvár	Graz	1891	Segesvár	1909–1949
Rummler Eugen	1866	?	Innsbruck	1892	Nagyszeben	1896–1918
Májai Heinrich Kálmán	1869. VIII. 10.	Brassó	Bécs	1898	Keresztényfalva	1931–1952
Faragó Endre	1886. X. 23.	Karánsebes	Bécs	1900	Szászváros	1921–1949
Zobel Fridrich	1884. XII. 28.	Medgyes	Gráz	1909	Nagyszeben	1925–1933
Obermayer Wilhelm	1886. VIII. 4.	Szeben	Gráz	1910	Nagyszeben	1914–1918
Herbert Julius	1888. V. 7.	Nagydisznód	Bécs	1910	Nagydisznód	1918–1936
Hermann János	1890. IV. 5.	Fogaras	Bécs	1912	Marosvásárhely	1922–1944
Maurer Arthur	1897. III. 29.	Szentágota	Graz	1921	Nagyszeben	1922–1934
Folberth Hermann	1900. IX. 7.	Medgyes	Graz	1922	Medgyes	1934–1949
Schiessl Kázmér	1908. III. 30.	Zsidve	Graz	1932	Bukarest, Zsidve	1948–1953

A XVIII. század végétől főleg a pesti, illetve később a budapesti egyetemen kaptak oklevelet az erdélyi gyógyszerészek. A budapesti Semmelweis Egyetem levéltárában őrzött, 1770-ben elindított anyakönyvekben a hallgatók személyi adatait (származásukat, korukat, vallásukat, később pedig születési helyüket és idejüket), valamint vizsgáik (szigorlataik és a záróvizsga anyagát, keltét, minősítését) és az oklevél kiadásának dátumát is közlik. A gyógyszerézmesterekre és tudorokra egyaránt találunk itt forrásanyagot (6) a következőképpen:

1. *Album Chyrurgorum et Pharmacopoeorum*: az 1770/71-es és az 1838/39-es tanév között oklevelet kapott gyógyszerészek (1–278. o.),
2. *Album Chirurgorum*: az 1839/40-es és az 1887/88-as tanévek között végzett gyógyszerézmesterek (613–947. o.),
3. *Album Medicorum*: az 1888/89-es és az 1907/08-as tanévek gyógyszerészhallgatóinak adatait tartalmazza, valamint a gyógyszerési elővizsgálatok jegyzőkönyveit az 1918/19-es és az 1934/35-ös tanévek között.

Az anyakönyvekben a kezdeti periódusban nem a jelöltek születési idejét, hanem az életkorukat jelezték, amikor a mesteri oklevelet megkapták. Ez elég megbízhatatlan adat, ezért ahol sikerült utólag azonosítani születésük idejét, ott pontosítottunk, és a táblázatokban így jeleztük. Később már az anyakönyvekben is pontosan jelzik a születés idejét és helyét.

E forrásmunkák segítségével megállapíthattuk, hogy 1770-től 1947-ig több mint 500 erdélyi származású kapott oklevelet. Számuk az egyes tanévekben igen változó volt, számbeli értékelésük csak akkor volna reális, ha tanévenként ismernénk az oklevelet nyert összes gyógyszerész számán kívül valamennyinek a születési helyét is.

Még a kolozsvári egyetemi képzés beindulása után is szép számmal tanultak itt erdélyiek. A kolozsvári FJTE megszűnése, illetve kényszerű eltávozása után (1919) jelentősen nőtt számuk a magyarországi egyetemeken. A pesti, illetve a budapesti egyetemen tanult erdélyiek közül azonban nem mindenki tért vissza szülőföldjére, többségük szakmai pályafutása mégis itt teljesedett ki. A 28. táblázatban egy válogatást adunk közre főleg azokról a Pesten, illetve Budapesten oklevelet szerzett gyógyszerészekről, akik képesítésük elnyerése után hazatértek, és rövidebb-hosszabb ideig Erdélyben dolgoztak. A felsoroltak adatai több esetben hiányosak, a hézagos anyakönyvi bejegyzés vagy a kézírás olvashatatlansága miatt.

28. táblázat
A pesti, majd a budapesti egyetemen oklevelet kapott
erdélyi származású gyógyszerészek (szemelvények)

A gyógyszerész neve	Születési ideje vagy életkora*	Születési helye (a megye jelzése)	Oklevél kelte
A			
Adler József	22 éves	Károlyfehérvár	1838
Andrényi Zsigmond	22 éves	Arad	1838
Augusztin Ágoston	21 éves	Zsombolya	1878
Adler Mór Márton	20 éves	Nagykároly	1881
Albrecht Gusztáv	21 éves	Temesvár	1888
Albert Rezső	25 éves	Nagyenyed	1896
Augusztin Béla	1877. X. 29.	Boksánbánya	1899
Ásmány Gyula	1887. VIII. 2.	Nagyvárad	1915
Ady Ferenc	1897. VIII. 29.	Szilágycseh	1923
Angel István	1901. III. 5.	Arad	1924
Ajtay Margit Kornélia	1901. XI. 16	Zilah	1926
Antal Dezső János	1895. VIII. 15.	Torda	1926
B			
Boltosch Sámuel	1768. I. 6.	Brassó	1787
Binder Frigyes	22 éves	Gyulafehérvár	1797
Brandtsch József	26 éves	Szászrégen	1818
Binder Johan Frigyes	1801. X. 17.	Nagyszeben	1822
Benkő János	32 éves	Marosvásárhely	1824
Binder Márton	23 éves	Medgyes	1831
Benkő Áron	31 éves	Háromszék	1838
Binder Frigyes	20 éves	Szászsebes	1839
Böszörményi József	22 éves	Szatmárnémeti	1846
Binder Márton Emil	23 éves	Medgyes	1848
Breuer Pál	29 éves	Nagybánya	1851
Bakáts Sándor	27 éves	Nagyvárad	1855
Buzáth Márton	29 éves	Nagyvárad	1857

A gyógyszerész neve	Születési ideje vagy életkora*	Születési helye (a megye jelzése)	Oklevél kelte
Bernády Dániel	1839. V. 25.	Oláhláposbánya	1861
Buzáth Márton	1839. XII. 11.	Máramarossziget	1862
Bíró Mór	22 éves	Gyergyószentmiklós	1862
Bratvai Mihály	29 éves	Gyergyószentmiklós	1862
Báthori Bartolomeus	26 éves	Misztótfalu	1869
Barth Antal	22 éves	Facset	1872
Beck Béla	22 éves	Szita (BN)	1872
Buzáth Lajos	21 éves	Máramarossziget	1876
Breuer Pál ifj.	22 éves	Magyarláros	1878
Breuer Zsigmond	1859. VII. 16.	Magyarláros	1878
Báthory István	22 éves	Nagykároly	1882
Bernády György	1864. IV. 10.	Bethlen	1886
Buday Ákos	29 éves	Székelyudvarhely	1886
Bajnóczy Sándor	1871. III. 15.	Szinérváralja	1892
Béress János id.	1870.	Máramarossziget	1893
Botos Kornél	1872. XI. 10.	Resicabánya	1897
Bíró Géza	1876.	Sikula (AR)	1898
Bányai Mihály	1880. X. 6.	Berettyószéplak	1903
Brana Móric	1879. II. 12.	Nagykároly	1904
Bokor Anna	1881. X. 14.	Szilágysomlyó	1905
Berkovits Móric	1882. IX. 30.	Nagyvárad	1908
Bretter Dávid	1882. VII. 25.	Henningfalva	1908
Benkő Sándor	1884. V. 3.	Nagyszalonta	1909
Bleyer István	1887. X. 12.	Nagyvárad	1909
Bartha József	1888. VIII. 15.	Szilágysomlyó	1909
Beck Ilona	1888. VII. 3.	Székelyhid	1910
Braun Károly	1886. I. 7.	Mehala (Temesvár)	1910
Breuer Imre	1885. III. 15.	Temesvár	1911
Binder János Gusztáv	1888. IX. 30.	Topánfalva	1912
Bernáth István	1889. I. 22.	Tenke	1913
Bán István	1892. VI. 2.	Máramarossziget	1914
Buzási Márton	1896. I. 17.	Náprád (Szilágy)	1917
Bossányi Jenő	1897. XII. 22.	Temesvár	1920
Bajor József	1894. VII. 23.	Etéd	1920
Bálint Árpád József	1897. III. 27.	Csikszentimre	1922
Boross Bálint Jakab	1901. X. 7.	Szatmárnémeti	1924
Beleznay Ilona	1902. V. 3.	Nagyvárad	1925
Baranyi Margit Mária	1900. XI. 2.	Nagyvárad	1925
Bunyevicz Sándor	1896. II. 15.	Nagyszeben	1925
Bary Attila Zoltán	1900. II. 5.	Kolozsvár	1926
Brassay Béla	1895. I. 9.	Gyergyószárhegy	1929

A gyógyszerész neve	Születési ideje vagy életkora*	Születési helye (a megye jelzése)	Oklevél kelte
Bányai László Gyula	1920. VII. 19.	Zilah	1942
Berki Zoltán	1922. II. 2.	Nagyszeben	1946
C			
Czoppelt István	24 éves	Medgyes	1798
Csiszár István	22 éves	Marosvásárhely	1833
Czetz Dénes	26 éves	Dés	1834
Csiky Márton	22 éves	Simánd (AR)	1834
Czoppelt Frigyes	24 éves	Szászrégen	1836
Csíki Ferenc	23 éves	Marosvásárhely	1841
Csíki Kálmán	22 éves	Gyergyószentmiklós	1861
Csíki Lukács	22 éves	Simánd (AR)	1868
Csete Lajos	1858. II. 3.	Nagyszalonta	1878
Csúcs Miklós	28 éves	Máramarossziget	1878
Csurgay Kálmán	1858. XI. 22.	Györök (AR)	1879
Csernátóny Cseh Sándor	24 éves	Alparét (CJ)	1881
Csúcs Imre	23 éves	Szurduk (SJ)	1884
Csíky Gyula	21 éves	Fólya (Temes)	1885
Csányi Zoltán	21 éves	Tasnád	1886
Czibulla Győző	25 éves	Lugos	1888
Czaicz Gyula Tódor	27 éves	Szatmárnémeti	1892
Crăciun Gyula	23 éves	Kölnök (CS)	1892
Czoppelt Ernő Frigyes	22 éves	Szászrégen	1899
Czaich Zsigmond Kornél	1883. XII. 23.	Szatmárnémeti	1906
Csanády Kálmán Sándor	1886. IV. 6.	Várad-Olaszi	1907
Csonka József Gyula	1886. VII. 16.	Hátszeg	1909
Cutean János György	1886. VI. 9.	Hunyaddobra	1909
Cioclău Cornel	1889. VI. 13.	Ópécska	1910
Csemitzky Frigyesné sz. Máthé Berta	1882. III. 31.	Tasnád	1915
Ilyésné Császár Irén	1895. IX. 26.	Marosvásárhely	1922
Csermák Lajos	1903. IX. 10.	Temesvár	1925
Iemhényi Csutak István	1901. XI. 12.	Marosvásárhely	1925
Csucs Károly	1903. VII. 3.	Székelyudvarhely	1925
D			
Dutka Ferenc	22 éves	Szatmárnémeti	1850
Dobay Sándor	26 éves	Csikszentgyörgy	1867
Dózsa Árpád	21 éves	Marosvásárhely	1874
Dermla Róbert	23 éves	Lugos	1875
Dutka Kálmán	20 éves	Tasnád	1890
Demeter Cornel	24 éves	Lugos	1891
Dónáth József	42 éves	Makfalva	1894

A gyógyszerész neve	Születési ideje vagy életkora*	Születési helye (a megye jelzése)	Oklevél kelte
Demeter Gyula	28 éves	Drág (CJ)	1898
Debitzky Mihály	1881. VII. 4.	Barót	1904
Dioszeghy Zoltán	1886. VI. 19.	Érkávás (SJ)	1909
Deutsch Dávid	1887. VIII. 23.	Magyarigen	1912
Derzsi Géza	1888. V. 9.	Torockó	1912
Darvay Béla	1894. III. 10.	Máramarossziget	1915
Dorszky Dezső	1903. II. 23.	Marosvásárhely	1927
Dósa András	1916. VI. 27.	Marosvásárhely	1941
E			
Eördögh Stephanus	1759. IX. 20.	Kolozsvár	1787
Ember Jakab	24 éves	Máramarossziget	1847
Eranosz Bogdán	1845. I. 2.	Gyergyószentmiklós	1870
Ember Elek	1862	Máramarossziget	1882
Erdélyi László	21 éves	Belényes	1884
Erdey Aladár László	1869. III. 31.	Nagykároly	1908
Ernst Aladár	1893. III. 27.	Kádár (TM)	1918
Eberstein Ernő	1901. VI. 24.	Temesvár	1925
F			
Ferenczy Károly	24 éves	Nagybánya	1843
Ferenczi László	26 éves	Marosvásárhely	1845
Fényhalmy Antal	1822. V. 5.	Nagybánya	1846
Fuhrmann Károly	23 éves	Beszterce	1848
Ferenczi János	30 éves	Máramarossziget	1855
Faragó Ödön	23 éves	Temeshódos	1888
Fényhalmy Antal Árpád	1867. I. 20.	Halmi	1893
Farkas István	20 éves	Temesvár	1894
Fáy Ignác Alfons Antal	21 éves	Bánffyhunrad	1900
Filep Béla	1879. V. 11.	Ótorda	1904
Földes Béla Árpád	1884. IV. 6.	Arad	1907
Friesenhahn József	1886. I. 21.	Székesút (AR)	1908
Florer János	1881. V. 10.	Kolozsvár	1910
Fáy Elvira Jozefa	1889. III. 31.	Felsővisó	1910
Farkas Mátyás	1895. V. 6.	Borz (BH)	1910
Fenyvesi Ferenc	1890. XI. 2.	Nagyvárad	1911
Ferenczi Árpád	1884. II. 2.	Brassó	1911
Frenkel Amália	1892. VI. 8.	Alvinc	1920
Fónagy Endre	1896. XI. 30.	Nagyszalonta	1921
Ferenczy István	1900. VIII. 25.	Székelyudvarhely	1924
Fényes Béla	1901. II. 21.	Lugos	1924
Flórián Géza	1898. VII. 18.	Mezőmadaras	1925
Ferenczy István	1903. VII. 1.	Székelyudvarhely	1926

A gyógyszerész neve	Születési ideje vagy életkora*	Születési helye (a megye jelzése)	Oklevél kelte
Fejér Emil Antal	1898. III. 28.	Csikszereda	1927
Fritz Erzsébet	1898. VIII. 17.	Temesvár	1930
G			
Göldner Károly	21 éves	Marosvásárhely	1836
Gönczi Ferenc	25 éves	Szászváros	1840
Görög József	25 éves	Marosvásárhely	1847
Gunesch Károly	24 éves	Nagyszeben	1847
Galló Dénes	25 éves	Kézdiszentkereszt	1871
Gerbert Emil	21 éves	Beszterce	1878
Gödry Lajos	30 éves	Felsőbánya	1880
Gönczy Lajos	21 éves	Szamosújvár	1881
Gözsy Árpád	1861.	Csikszereda	1883
Gerber Ödön ifj.	1863.	Szinérváralja	1884
Görögh Dániel	22 éves	Máramarossziget	1897
Györbíró Szilárd	1877. X. 26.	Máramarossziget	1898
Gerber Béla György	1884. IV. 24.	Szinérváralja	1906
Géra József	1887. II. 12.	Temesvár	1910
Grób Zoltán Farkas	1884. X. 22.	Torda	1911
Gondos Gyula	1881. VI. 22.	Nagybánya	1912
Grósz Henrik	1888. XII. 24.	Gyulafehérvár	1913
Genszky Géza	1894. V. 23.	Máramarossziget	1921
Gözsy Béla	1903. III. 26.	Csikszereda	1924
H			
Hornung Károly	1815. XI. 1.	Brassó	1838
Hankó László	25 éves	Kézdivásárhely	1847
Hönsch Ede	23 éves	Nagyszeben	1848
Horváth József	27 éves	Bánffyhunrad	1862
Hints Gergely	1841	Marosvásárhely	1870
Horváth Kálmán	22 éves	Tenke	1872
Hering Sándor	29 éves	Székelyhid	1873
Höncz Sámuel	23 éves	Nagykároly	1873
Hanzulovics Lajos	22 éves	Felsőbánya	1877
Horváth Ernő	27 éves	Nagykároly	1879
Horváth István	21 éves	Margitta	1880
Hoffmann Ernő	24 éves	Szinérváralja	1881
Hain Albert	21 éves	Temesvár	1888
Horváth József Sándor	1875. IV. 2.	Székelyhid	1898
Halmágyi Ilka Ida	1884. III. 14.	Zilah	1908
Harnik Lajos	1886. XII. 27.	Marosludas	1909
Hering Ernő Ferenc	1887. III. 28.	Nagyvárad	1909
Hirschhorn Salamon	1889. II. 25.	Fogaras	1917

A gyógyszerész neve	Születési ideje vagy életkora*	Születési helye (a megye jelzése)	Oklevél kelte
Hartlauer Jenő	1899. V. 27.	Temesvár	1922
Horváth Gyula	1899. V. 18.	Beszterce	1923
Horváth Anna	1903. IX. 24.	Székelykeresztúr	1925
Harnos Tibor Jenő	1900. VII. 30.	Orsova	1929
Hehs Béla	1905.	Arad	1929
I			
Issekutz Károly	23 éves		1817
Ilosvay Lajos	1851. X. 30.	Dés	1874
Illyés Lajos Lőrinc	1898. XII. 23.	Marosvásárhely	1922
Illyés Lajosné sz. Fitos Erzsébet	1899. X. 30.	Nagykároly	1929
Incze Antal	1901. V. 17.	Verespatak	1925
Issekutz Livia	1918.	Kolozsvár	1941
J			
Jékelius Ferdinánd	1817. VIII. 20.	Brassó	1841
Jancsó József	1825. VII. 2.	Kézdivásárhely	1847
Józsa Gyula	24 éves	Szilágysomlyó	1854
Jakab Dániel	25 éves	Hátszeg	1868
Jakabffy Aladár	21 éves	Lugos	1874
Jékelius Gusztáv ifj.	1861. XI. 11.	Brassó	1885
Jeszenszky Sándor	32 éves	Szinérváralja	1885
Jakab Géza	22 éves	Kolozsvár	1894
Jakab Mihály	1885. VII. 27.	Bukarest	1912
Jeszenszky Béla Sándor	1905. IV. 22.	Nagykároly	1922
Jakabházy Zsigmond ifj.	1900. IX. 30.	Kolozsvár	1924
Jóna Sándor	1900. I. 14.	Máramarossziget	1925
K			
Knoblauch Gáspár ifj.	23 éves	Oravica	1828
csávásy Kiss Károly	1820. VI. 7.	Kolozsvár	1846
Killer Ferenc	26 éves	Temesvár	1848
Katona Zsigmond	1828. V. 1.	Vámfalu (SM)	1850
Kovács István	?	Szilágysomlyó	1853
Kovács Ferenc	25 éves	Kézdivásárhely	1855
Károlyi Sámuel	28 éves	Nagyszalonta	1870
Kovács József	27 éves	Nagyenyed	1871
Karácsony Sándor	23 éves	Dés	1872
Kovács Kálmán	26 éves	Sitér (BH)	1873
Kelemen Károly	27 éves	Marosvásárhely	1875
nagysolymosi Koncz Ármin	1855.	Székelyudvarhely	1876
Kovássy Gyula	24 éves	Máramarossziget	1878
Koricsánszky László	21 éves	Nagykároly	1878
Kovács Bálint	24 éves	Mezőbánd	1878

A gyógyszerész neve	Születési ideje vagy életkora	Születési helye (a megye jelzése)	Oklevél kelte
Kornstein Jenő	22 éves	Nagyvárad	1879
Kelemen Kálmán	28 éves	Marosvásárhely	1880
Kuntz János	21 éves	Arad megye	1880
Kováts Aladár	20 éves	Csákova	1881
Klein Sámuel	22 éves	Lugos	1881
Knoblauch Miksa	23 éves	Oravica	1884
Katona Zsigmond ifj.	22 éves	Borosjenő	1886
Knoblauch Virgil	23 éves	Németboksány	1888
Kutsera Antal	24 éves	Csákova	1891
Kóhalmy Miklós	28 éves	Szinérváralja	1895
Koreck Frigyes	22 éves	Románboksány	1898
Klein Lajos Lipót	24 éves	Lugos	1902
Kazay Endre Márton	1876. XI. 10.	Nagybánya	1903
Kozma János	1885. V. 28.	Sepsiszentgyörgy	1908
Kosch Arthúr	1886. VI. 30.	Szászrégen	1908
Keresztély János	1880. I. 3.	Kézdivásárhely	1909
Kosztics Szilárd	1881. VIII. 18.	Temesvár	1909
Kún István	1883. VIII. 6.	Nagyvárad	1909
nagysolymosi Koncz András	1886. II. 23.	Székelyudvarhely	1910
Kleitsch József	1886. III. 14.	Temesvár	1910
Kovács Aladár	1886. X. 26.	Temesvár	1910
Kaufmann Gyula	1890. VII. 20.	Simánd (AR)	1911
Kolbay Rudolf	1881. V. 10.	Nagyvárad	1912
Kolosvári József	1889. XI. 10.	Nagyszalonta	1912
Kain Imre	1891. VI. 28.	Nagyvárad	1913
Keresztény Béla	1897. IV. 19.	Aknasugatag	1913
Kiss István Sándor	1887. X. 13.	Nagyvárad	1913
Kuntz János Lajos József	1891. VIII. 28.	Feltót (AR)	1913
Kovács Andor id.	1891. VII. 4.	Gerendkeresztúr	1914
Körösmezey Lajos Károly	1890. IV. 12.	Szatmárnémeti	1914
Kertész Ernő	1896. XI. 20.	Nagyszeben	1921
Kováts Tibor	1890. VIII. 21.	Szaniszló	1921
uzoni Kovács Zoltán	1897. VI. 5.	Nagyenyed	1923
Kozma János	1898. VII. 1.	Gyergyószentmiklós	1923
Kováts Domokos	1900. III. 25.	Szászsebes	1926
Kováts Ilona	1900. IX. 23.	Csikszereda	1927
Kovács Andor ifj.	1920. VII.15.	Gerendkeresztúr	1943
Kovács László	1920. IX.17.	Nagyenyed	1943
L			
Lang Martinus	26 éves	Brassó	1804
Lukács Constantin	21 éves	Zalatna	1836

A gyógyszerész neve	Születési ideje vagy életkora*	Születési helye (a megye jelzése)	Oklevél kelte
László Pál	31 éves	Kolozsvár	1845
Lázár László	26 éves	Gyergyószentmiklós	1862
Lengyel Lajos	23 éves	Abrudbánya	1865
Lárencz László	30 éves	Élesd	1875
Láday Győző	1856. I. 1.	Beszterce-vidék	1877
Ládai Antal	22 éves	Felsőbánya	1883
Lengyel Izidor	26 éves	Marosvásárhely	1887
Liszka László	22 éves	Tenke	1888
Lutz Ferenc	1872. VII. 30.	Pécska	1891
Lányi Béla	21 éves	Nagyvárad	1893
Lukács Gyula	22 éves	Szemlak (AR)	1890
Lengyel Samu	1878. XI. 30.	Marosvásárhely	1904
László István	1883. VI. 15.	Szentábrahám	1909
Lőrincz Ferenc Kálmán	1887. X. 2.	Máramarossziget	1909
Ligeti Károly	1887. XI. 18.	Magyarpécska	1909
Láng József	1887. V. 24.	Medgyes	1910
Lárencz László ifj.	1880. II. 13.	Csikszereda	1910
Laza Tivadar	1882. II. 12.	Hosszúaszó (BH)	1911
Lukács Dezső	1881. VIII. 22.	Biharpoklos	1911
Lengyel Attila László Gy.	1890. III. 10.	Székelykeresztúr	1913
Lukács Róza	1896. VII. 6.	Déva	1920
Lotz Richard Vilmos	1900. II. 21.	Székelyudvarhely	1924
Lázár Ernő	1904. VIII. 6.	Beszterce	1927
M			
Mauksch Theofil	1762. I. 2.	Marosvásárhely	1782
Mauksch Tóbiás Sámuel	1769. VII. 24.	Kolozsvár	1789
Mauksch Martin Adam	1770.	Marosvásárhely	1792
Mitter Ferenc	1769. VII. 4.	Nagyvárad	1792
Mauksch Johann Martin	1783.	Kolozsvár	1803
Mihelyes János	24 éves	Abrudbánya	1831
Mike József	25 éves	Felsőbánya	1835
Mauksch Sámuel	24 éves	Szentgyörgy ?	1836
Müller Károly	24 éves	Nagyszeben	1837
Müller Károly	23 éves	Belényes	1856
Müller János	26 éves	Nagyvárad	1861
Moldován Lajos	22 éves	Felsőbánya	1866
Márkos Ödön	26 éves	Szatmárnémeti	1868
Mertz József	22 éves	Nagyvárad	1868
Mártonfi János	24 éves	Déva	1871
Mayer József	22 éves	Nagyvárad	1880
Molnár Miklós	23 éves	Nagyvárad	1881

A gyógyszerész neve	Születési ideje vagy életkora*	Születési helye (a megye jelzése)	Oklevél kelte
Messer Ármin	22 éves	Székelytelek (BH)	1882
Mike Márton	22 éves	Dés	1886
Muzsa Gyula	1862. VII. 22.	Bukarest	1886
Mátray Ákos	24 éves	Érmihályfalva	1888
Müller Frigyes	1871.	Naszód	1893
Muntean Sándor Stelian	1885. IV. 16.	Brassó	1909
Magdó Márton	1875. II. 25.	Hosszúfalu (BV)	1910
Molnár László	1887. XII. 16.	Arad	1911
Mihály Károly	1889. X. 22.	Tasnád	1913
Mihályi Lajos	1888.	Szatmárnémeti	1914
Moga András Béla	1893. III. 30.	Brassó	1917
Mihály Károly Ottó	1892. VII. 16.	Temesvár	1918
Molnár Jolán Janka Irén	1896. III. 21.	Alsócernáton	1920
Máthé Szeréna	1896. XII. 25.	Lugos	1921
Markovits Zoltán Lajos	1901. X. 21.	Keszend (AR)	1923
Márton János	1896. V. 30.	Gyergyóditró	1924
Most Ilona	1901. I. 7.	Dicsőszentmárton	1924
Maszyik Dezső János	1897. XI. 20.	Györök (AR)	1925
Mátray József Gyula	1903. VIII. 4.	Szatmárnémeti	1925
Maszyik Lajos	1899. VIII. 18.	Györök (AR)	1927
N			
Nagy Kálmán	23 éves	Szinérváralja	1865
Novák János	23 éves	Szamosújvár	1871
Nyisztor József	27 éves	Nagyvárad	1871
somkúti Nyisztor Mihály	25 éves	Vasand (BH)	1871
Neubeuer Ferenc	24 éves	Lugos	1876
Nagy Sándor	23 éves	Felsőbánya	1878
Nagy Béla	25 éves	Illyefalva	1878
Nagy Sándor	23 éves	Nagyenyed	1883
Nyíry Ödön Gyula	1875. VII. 18.	Nagyvárad	1896
Nagy Béla Albert	22 éves	Gyulafehérvár	1900
Nagy Nándor	1886. I. 2.	Érmihályfalva	1907
Nagy Béla Kálmán	1886. VIII. 5.	Krasznabéltek	1908
Nemes Ödön Antal	1887. XII. 14.	Nagyvárad	1911
Non János	1888. IV. 16.	Zernest	1912
Nussbaum József	1891. II. 11.	Gyulafehérvár	1914
Nagy Elek Károly	1894. V. 20.	Kisjenő	1916
Nyerges Gyula	1891. X. 3.	Brassó	1922
Nagy Béla Sándor	1897. XII. 20.	Sepsiszentgyörgy	1925
Nagy Antal	1900. XI. 1.	Nyárádszereda	1925
Nagy Zoltán Imre	1894. VII. 3.	Kolozsvár	1926

A gyógyszerész neve	Születési ideje vagy életkora*	Születési helye (a megye jelzése)	Oklevél kelte
Nonn Margit	1920. X. 7.	Nagykároly	1944
Nagy Gy. István	1913. I. 2.	Zsibó	1946
O			
Oberth József	25 éves	Medgyes	1846
Orient Gyula	1869. X. 21.	Nagybocskó	1891
Osváth Károly	1884. III. 15.	Marosvásárhely	1907
Oláh László	1891. I. 8.	Nagyszalonta	1912
Onescu Cornel	1888. II. 10.	Szászkaánya (CS)	1912
Orosz János	1887. X. 6.	Szaniszló	1913
Osváth Zoltán Elemér	1896. XII. 4.	Kolozsvár	1923
Ötves Gyula	1898. VII. 18.	Málnásfürdő	1921
P			
Penkert Mihály	28 éves	Medgyes	1801
Pissel Sámuel	20 éves	Brassó	1805
Penkert Mihály	23 éves	Székelyhid	1832
Papp Simon	24 éves	Szamosújvár	1852
Penkert Mihály	22 éves	Székelyhid	1872
Pongrácz Géza Kálmán	20 éves	Nagykároly	1879
Papp Károly Zsigmond	21 éves	Nagyvárad	1888
Podhráczky István	20 éves	Nagyszalonta	1895
Penkert Mihály	23 éves	Székelyhid	1896
Pápa Szever	1883. II. 16.	Temesvár	1908
Pauli Péter	1888. VIII. 3.	Lovrin	1911
Péter Márton István	1897. IV. 17.	Vöröstorony	1911
Püspöky József	1887. IX. 20.	Alsóajára	1913
Pataki Ödön	1888. VII. 27.	Erdőd	1914
Pető Ödön	1893. III. 26.	Karánsebes	1914
Popa János	1889. X. 29.	Tilicske (SB)	1915
Popovits István	1887. II. 5.	Arad	1921
Patakfalvi Sándor	1896. XII. 29.	Székelykeresztúr	1922
Pánczél Géza	1901. XII. 25.	Maroshévíz	1924
Princzinger Antal	1899. I. 11.	Mezőfény (SM)	1924
Penkert Sándor Mihály	1903. III. 20.	Székelyhid	1925
Perl Ilona	1903. V. 24.	Kolozsvár	1926
Pucser Gizella	1908. VIII. 11.	Nagykároly	1944
R			
Roth Joannes Ladislau	23 éves	Dés	1806
Roth Károly Lajos	23 éves	Dés	1808
Róthschnek Károly	1806. VIII. 28.	Marosvásárhely	1828
Rohonczy Zsigmond	25 éves	Misztótfalu	1858
Rădulescu György	22 éves	Lugos	1875

A gyógyszerész neve	Születési ideje vagy életkora	Születési helye (a megye jelzése)	Oklevél kelte
Rieger Nándor	22 éves	Temesvár	1877
Roth Károly	21 éves	Dés	1879
Ruttkay Lajos	23 éves	Zsombolya	1882
Reiter Viktor	1883. VII. 10.	Lovrin	1908
karánsebesi Rácz Jenő	1886. IX. 24.	Kolozsvár	1913
Rakovszky Zdenko István	1908. III. 29.	Balánbánya	1929
S			
Schneeweiss Johann Georg	?	Brassó	1805
Soós Károly	?	Dés	1828
Schmidt József	22 éves	Nagyvárad	1831
Stenner Frigyes	1810. VI. 11.	Brassó	1834
Schwachhoffer Lajos	24 éves	Nagyvárad	1848
Schimmert Frigyes Keresztély	24 éves	Nagyszeben	1848
Svoboda Ferenc	24 éves	Lugos	1848
Stenner József	36 éves	Brassó	1850
Solymossy János	1824.	Székelyudvarhely	1853
Stankóczy Lajos	26 éves	Arad	1883
Schiessl Károly	1862. IV. 21.	Balázsfalva	1883
Sárga Gergely	25 éves	Szinérváralja	1884
Simon Aurél	23 éves	Alsóberekcső (SJ)	1888
Solymossy János	1872.	Bodok	1892
Spányik Sándor Lajos	1886. X. 31.	Csikszentmárton	1908
Spiegel Lajos	1886. VI. 6.	Szatmárnémeti	1910
Studényi Károly Árpád	1891. I. 27.	Karánsebes	1911
Somlyó Móricz	1887. III. 17.	Avasfelsőfalu	1912
Studényi János Frigyes	1892. X. 10.	Karánsebes	1913
Schwartz Mendel	1892. VI. 5.	Hosszúaszó (AB)	1914
Sebestyén Árpád	1890. IX. 17.	Nagyvárad	1915
Scholtz Endre Sándor	1894. VI. 11.	Buziás	1919
Schifbeck Andor	1900. XI. 21.	Nagykároly	1924
Solymossy János ifj.	1904. III. 17.	Székelyudvarhely	1926
Sz			
bogdándi Sztupa György	1812. VIII. 5.	Nagyvárad (Belényes)	1834
Szemer János	25 éves	Máramarossziget	1846
Széky Miklós	1842.	Nagybánya	1856
Száva Gerő	1835. IV. 19.	Gyergyószentmiklós	1858
Szilágyi György	25 éves	Szatmárnémeti	1858
Szabó Lajos	24 éves	Szatmárnémeti	1859
Szentiványi Sándor	21 éves	Nagyvárad	1863
Szabó Sándor	23 éves	Magyarláp	1864
Szathmáry János	26 éves	Aranyosszék	1867

A gyógyszerész neve	Születési ideje vagy életkora*	Születési helye (a megye jelzése)	Oklevél kelte
Szabó Albert	23 éves	Kézdivásárhely	1871
Szaitz Károly	21 éves	Felsőbánya	1873
Szabó György	29 éves	Szalacs (BH)	1877
Szarka Gyula	25 éves	Arad	1879
Szathmáry Géza	28 éves	Nagyvárad	1879
Szójártó Géza	23 éves	Máramarossziget	1886
Szabó Béla	20 éves	Nagysomkút	1887
Cs. Szabó Béla	24 éves	Bukarest	1887
hermányi Sztankay Aba	1868.	Verespatak (AB)	1889
Szölösi Sándor	21 éves	Marosvásárhely	1898
Székely Zoltán	1881. X. 1.	Nagyszalonta	1904
Szendrei Béla	1887. VII. 12.	Nagylak	1909
Szász Tihamér	1891. IX. 14.	Szurduk (SJ)	1913
Szaitz Jenő	1893. VI. 15.	Erdőszáda	1916
Szabó Dénes Géza	1894. IX. 21.	Brassó	1917
Színi Andor	1895. IV. 21.	Bereck	1920
Szücs Simon	1889. VI. 21.	Érmihályfalva	1920
Szele Béla	1895. IX. 26.	Szalacs (BH)	1922
Szakáts Zoltán	1904. II. 13.	Székelyudvarhely	1925
T			
Tomassik Pál	1764. I. 22.	Nagyvárad	1792
Tamassik István	24 éves	Küküllővár	1829
Telbisz Benedek	22 éves	Lovrin	1834
Torjai Pál	30 éves	Máramarossziget	1847
Tomcsik József ifj.	1853. IX. 12.	Kolozsvár	1874
Telbisz Benedek ifj.	1854.	Lovrin	1874
Tomcsik Jenő id.	1856.	Kolozsvár	1878
Tamás Mihály	1875. IX. 15.	Kápolnásoláhfalú	1904
Ternajgó Lajos	1870. VIII. 6.	Újarad	1905
Ternajgó József Caesar Pál	1883. II. 18.	Újarad	1906
Tischler János	1888. VI. 24.	Kolozsvár	1912
Thoroczkay Sándor	1886. V. 9.	Kisbábony (SM)	1912
Tamás Simon	1889. I. 25.	Csiktaplóca	1914
Tomcsik Jenő ifj.	1901. X. 13.	Aranyosgýeres	1925
Tollas Sándor	1905. II. 2.	Kerelőszentpál	1926
U			
Unger Gusztáv	22 éves	Szatmárnémeti	1865
V			
Velits János	26 éves	Torda	1803
Velits Károly	21 éves	Torda	1843
Varró Károly	27 éves	Nagyenyed	1848

A gyógyszerész neve	Születési ideje vagy életkora*	Születési helye (a megye jelzése)	Oklevél kelte
Várad Károly	26 éves	Marosújvár	1866
Varró Ferenc	1847. XI. 21.	Nagyenyed	1873
Vojtek Kálmán	22 éves	Szentanna (AR)	1878
Várady Lajos	20 éves	Újarad	1878
Vidakovits Kamill	21 éves	Újmoldova	1899
Vlád Virgil	23 éves	Abrudbánya	1899
Varró Ferenc ifj.	21 éves	Balázsfalva	1901
Vlád Antal	1884. X. 12.	Borgóprund	1907
Vértes Bódog Vilmos	1886. IV. 29.	Lugos	1907
Vértes Károly	1888. XI. 29.	Lugos	1910
Vadász Gusztáv	1891. VIII. 13.	Nagyvárad	1911
Vásárhelyi Béla	1891. V. 11.	Temesvár	1913
Vetter Vincze Lajos K.	1895. I. 27.	Szatmárnémeti	1918
Várady László Sándor	1893. XI. 12.	Máramarossziget	1921
Vojtek Geyza	1893. XI. 12.	Pécska	1922
Vass Jenő	1898. VIII. 7.	Brassó	1923
Vladár Pál Gyula	1895. IX. 19.	Belényes	1923
W			
Wolff Gábor	1811. IV. 7.	Kőhalom	1834
Wéber Károly	25 éves	Beszterce	1834
Wágner Károly	24 éves	Fehérkárolyvár	1837
Wolff János	1815.	Kőhalom	1838
Wagner Károly	29 éves	Segesvár	1843
Winkler Ferenc	27 éves	Kolozsvár	1846
Wagner Vilmos	26 éves	Segesvár	1848
Weinrich Ernő	21 éves	Nagyszentmiklós	1875
Winkler Lajos	1863. V. 21.	Arad	1885
Wotsch Alajos	1844. V. 29.	Hátszeg	1890
Szilágyi Wass Lajos Sándor	1866. II. 25.	Szinérváralja	1890
Weisz Béla	1884. V. 5.	Medgyes	1907
Winnand József	1884. XI. 11.	Lovrin	1908
Werber Péter	1886. XII. 12.	Detta	1910
Weinrich Anna Erzsébet	1888. XI. 12.	Medgyes	1911
Wermescher Emil	1890. IV. 26.	Szászrégen	1911
Weintraub Arnold	1884. IX. 26.	Hátszeg	1911
Weisz Arnold	1890. I. 18.	Nagyszentmiklós	1914
Wagner Hermann	1893. III. 20.	Teke	1920
Wolmann Emil Árpád	1899. VIII. 4.	Gyergyószentmiklós	1924
Wallon Lajos Ferenc	1901. VIII. 9.	Szatmárnémeti	1925
Z			
Zangler Károly	29 éves	Hunyad	1837

A gyógyszerész neve	Születési ideje vagy életkora*	Születési helye (a megye jelzése)	Oklevél kelte
Zeidner Ferenc	24 éves	Brassó	1847
Zaák József	23 éves	Szinérváralja	1871
Zoltán Erzsébet	1886. VIII. 6.	Székelyhid	1909
Zakariás Árpád Gyula	1887. VI. 5.	Sósmező (CV)	1912
Zérigh Erzsébet	1902. XI. 15.	Maroshévíz	1927
Zs			
Zsigmondovics Géza	26 éves	Kabolapolyána (MM)	1896
Zsigmond Sándor	1883. VIII. 8.	Makfalva	1907
Zsigmondovics György Vilmos	1901. I. 9.	Nagybocskó	1924

Megjegyzés: *Az anyakönyvekbe régebben a születési dátum helyett a jelölt életkorát írták be az oklevél elnyerésekor. Ez egy-egy év eltolódást jelenthet, ezért nem számoltuk át, hanem az anyakönyveknek megfelelően írtuk ki.

A kolozsvári FJTE már az alapítást követő első tanévtől (1872/73) kezdődően évente két különböző kiadványt jelentetett meg *Almanach*, illetve *Tanrend* címmel. Az előbbi rendszeresen közölte a hallgatók karonkénti és félévenkénti létszámát, továbbá az oklevelet kapottak számát és névsorát, de személyi adataikat nem (7, 8). Az 1896-os statisztika szerint az 1873/74-es tanévtől az 1894/95-ös évig 851 szigorló gyógyszerészhallgató közül 766 sikeresen vizsgázott. A *Gyógyszerési Közlöny* (14), a *Gyógyszerési Hetilap* (15) elég rendszeresen közölt adatokat a Budapesten és Kolozsváron oklevelet szerzett gyógyszerészekről. Ezek számbeli összehasonlítását adjuk meg harminc tanév alatt (1874–1903) a 29. táblázatban.

29. táblázat
A budapesti és a kolozsvári egyetemen oklevelet kapott gyógyszerészek száma
1874–1903 között

Tanév	Gyógyszerész oklevelet kaptak		Összesen
	Budapesten	Kolozsváron	
1873/1874	49	6	55
1874/1875	47	11	58
1875/1876	41	15	56
1876/1877	63	16	79
1877/1878	65	10	75
1878/1879	73	7	80
1879/1880	75	12	87
1880/1881	83	15	98
1881/1882	82	9	91
1882/1883	65	12	77
1883/1884	82	16	98
1884/1885	86	10	96
1885/1886	71	12	83
1886/1887	85	26	111
1887/1888	78	26	104
1888/1889	96	20	116
1889/1890	65	35	100
1890/1891	77	26	103
1891/1892	125	43	168
1892/1893	116	37	153

Tanév	Gyógyszerész oklevelet kaptak		Összesen
	Budapesten	Kolozsváron	
1893/1894	82	18	100
1894/1895	71	18	89
1895/1896	71	15	86
1896/1897	66	16	82
1897/1898	56	16	72
1898/1899	62	23	85
1899/1900	63	23	86
1900/1901	61	13	74
1901/1902	70	17	87
1902/1903	68	20	88
30 tanév	2194	543	2737

A 29. táblázat adataiból látható, hogy a 30 tanév alatt Kolozsváron 544 gyógyszerész szerzett oklevelet (ez átlag évi 18 személyt jelent), ugyanebben a periódusban Budapesten négyszer többen. Talán ehhez az is hozzájárult, hogy továbbra is tanultak erdélyiek a budapesti egyetemen, ami a 28. táblázatból is kitűnik.

A kolozsvári FJTE-en 1872 és 1919 között oklevelet kapott gyógyszerészek közül néhányat a 30. táblázatban mutatunk be. A több százból azokat válogattuk ki, akik később szakmánk jeles képviselői lettek, és jelentősen hozzájárultak az erdélyi gyógyszerészet kiteljesedéséhez.

30. táblázat

A kolozsvári FJTE-en oklevelet kapott erdélyi születésű gyógyszerészek (szemelvények)

Név	Születési adatok		Oklevél kelte	Későbbi munkahelyek
	idő	hely		
Dálnoki Miklós Árpád	1850.	Maroscsapó	1873	Nagyilonda, Marosvásárhely
Issekutz Hugó	1855. VI. 19.	Székelyudvarhely	1876	Kolozsvár – e. tanár
Ember Bogdán	1851.	Máramarossziget	1876	Kolozsvár
Hankó Antal	1858. IX. 5.	Kolozs	1879	Csikkarcfalva
Telekesi Ebergényi Gyula	1856.	Verespatak	1880	Kovászna
Halász Jakab	1861.	Marosvásárhely	1883	Kolozsvár, Gyalu
Hartl Károly	1862.	Temesvár	1884	Győr, Eger
Gajzágó Róbert	1860. III. 1.	Szamosújvár	1885	Torda, Kolozsvár
Szilágyi Träger Károly	185 ?	Zilah	1886	Szilágycseh
Hankovits Ferenc	1863. II. 1.	Drágcséka	1887	Nagyvárad
Kocsiss Béla	1867. XII. 28.	Élesd	1888	Élesd
Weinrich Károly	1866. IV. 28.	Holdvilág	1890	Marosvásárhely, Aranyosmeggyes
Diószeghy Lajos	1866.	Abrudbánya	1890	Királydaróc
Kárpáti János	1869.	Csanádpalota	1890	Arad
Czetz Dénes	1869. I. 13.	Kolozsvár	1891	Kolozsvár
Nits János	1870. IX. 3.	Kraszna	1891	Szamosújvár
Kováts Tivadar	1870.	Kézdivásárhely	1891	Sepsiszentgyörgy
Herzberg Heinrich	1868. IV. 22.	Gyulafehérvár	1891	Nagyszeben
Szele Béla id.	1870.	Kézdivásárhely	1892	Szalacs (BH) 1905–1935
Lázár Ernő	1873.	Nagyenyed	1892	Orosháza, Kolozsvár, Nagyenyed
Halmágyi Tibor	1870.	Zilah	1892	Erzsébetváros
árkosi Ferenczy József	1870. VIII. 9.	Felsőrákos	1893	Vajdahunyad

Név	Születési adatok		Oklevél kelte	Későbbi munkahelyek
	idő	hely		
Hints Zoltán	1871.	Marosvásárhely	1893	Marosvásárhely
Szathmáry István János	1870.	Gyergyószentmiklós	1893	Ditró
Mederus Lajos	1871. VIII. 6.	Medgyes	1893	Kóhalom
Bononi Árpád	1868. XII. 5.	Temesrékás	1894	Temesrékás
Okonsky Kelemen	1871. IX. 2.	Nagyszeben	1895	Segesvár
Náni János	1872. VIII. 12.	Gyulafehérvár	1896	Szatmárnémeti
Baróti Gergely Ferenc	1871. IV. 18.	Barót	1899	Varadia (CS)
Széki Tibor	1879. IV. 18.	Kolozsvár	1900	Kolozsvár (1919-ig), Szeged – e. tanár
Metz Alfréd id.	1880. III. 12.	Szászsebes	1902	Szerdahely (SB)
Novák István id.	1879. III. 30.	Kézdivásárhely	1902	Nagyenyed, Gyergyószentmiklós
Ferencz Áron	1880. X. 15.	Nagyajta	1903	Kolozsvár – e. tanár
Hints Vilma	1881. IV. 6.	Nyárádszereda	1905	Nyárádszereda
Murgău Ion	1880.	Felgyógy	1905	Torda
Cseresznyés Gyula	1881. III. 20.	Nagyenyed	1906	Kolozsvár – tanársegéd 1919-ig
Dobsa Sándor	1881.	Érsemjén	1906	Álmosd (BH)
Kelemen Ferenc ifj.	?	Brassó	1907	Brassó
Gyalui Pál	1886. X. 15.	Gyalu	1908	Gyalu, Marosvásárhely
Wittmayer Jenő	1883. X. 18.	Nagyhalmagy	1909	Nagyszeben
böloni Mikó Gyula	1889. III. 21.	Abrudbánya	1910	Budapest, Debrecen
Ajvász Jenő	1890.	Székelykeresztúr	1911	Erzsébetváros, Csíkszereda
Hankó Zoltán István	1886. V. 2.	Szászfenes	1911	Ákosfalva, Csikkarcfalva
id. farcádi Sándor Zoltán	1887. VI. 15.	Székelyudvarhely	1911	Erdőszentgyörgy
Dávid Lajos	1889. X. 18.	Kézdivásárhely	1911	Kolozsvár (1919-ig), Szeged – e. tanár
Izmael Márton	1886. XI. 13.	Marosvásárhely	1911	Déda, Marosvásárhely
Mezőné Kain Eszter	1889.	Naszód	1912	Nagyvárad
Neagoș Sabin	1888. IX. 7.	Déda	1912	Marosvásárhely
Haranth Dezső id.	1891. VI. 1.	Felsőbánya	1913	Felsőbánya, Csákigorbó
Halmágyi Ernő	1887. I. 29.	Zilah	1914	Szárhegy
Nagy Jenő	1891. XII. 15.	Nagyszeben	1914	Marosvásárhely
Sebők Gy. Emil	1887. XII. 17.	Kézdivásárhely	1914	Halmi
Brüll Zoltán	1892.	Szilágysomlyó	1914	Felsővisó
Dávid János	1894. V. 15.	Kézdivásárhely	1915	Kolozsvár, Marosvásárhely
Clemens Frigyes	1894. I. 4.	Beszterce	1915	Marosvásárhely
Lengyel Gabriella	?	Székelykeresztúr	1916	Kolozsvár, Nagyvárad
Jeney István	1880.	Radnót	1917	Marosvásárhely, Barót, Erdőszáda
Gaál János	1891. XI. 12.	Dés	1918	Gyergyószentmiklós
Holicska Dezső	1892. VI. 22.	Marosvásárhely	1919	Ószentanna, Borosjenő, Kolozsvár
Sütő Nagy László	1894. VIII. 4.	Kolozsvár	1919	Kolozsvár (1940-ig), Budapest

Erről a témakörrel bővebb adatokat találunk az Egyetemi gyógyszerészképzés Kolozsváron c. fejezetben.

1921-től a Szegedre áttelepült FJTE folytatta a Kolozsváron megkezdett *Almanachok, Évkönyvek, Tanrendek* sorozatát. Már az 1921/22-es tanévben megjelent az első kiadvány *Almanach* (később *Évkönyv*) címmel, és párhuzamosan a *Beszámoló* c. kötetek, az egyes tanévek működését, eredményeit mutatják be (10,11,12). Fellelhetők ezekben a gyógyszerészmesteri és a gyógyszerészdoktori fokozatot elnyert gyógyszerészek nevei, személyi adatai (születésük helye, éve). A Szent-Györgyi Albert Egészségügyi Centrum Gyógyszerész-tudományi Karán, a Dékáni hivatal irattárában megtalálhatók még az 1923–1940 között approbációs vizsgát tett

gyógyszerészek anyakönyvei, valamint a gyógyszerészgyakornoki vizsganaplók (9). E dokumentumok segítségével sikerült nyilvántartásba venni azokat az erdélyi származású gyógyszerészeket, akik 1923 és 1947 között itt végezték tanulmányaikat.

Szegeden az 1923/24-es és 1946/47-es tanévek között összesen 772 gyógyszerész kapott oklevelet. Ezek közül nyolc tanévnél (1928/29–1935/36) pontosan ismeretesek a Romániához csatolt területekről származók nevei, a többinél csak részben. Szegeden az egyetemi oktatás beindulásakor sokan kérték Kolozsváron végzett tanulmányaik, gyógyszerértári gyakorlatuk, gyakornoki vizsgájuk elismertetését, nosztrifikálását, később pedig egy részük állampolgárságért is folyamodott s így kevesebben tértek haza, mint amennyien elmentek. A hazatérők számát csökkentette a második világháború és az azt megelőző bizonytalan gazdasági és politikai helyzet. Az 1945 után itt végeztek egy része tanulmányait még Kolozsváron kezdte meg, majd a németországi Hallében folytatta és az onnan való visszatéréskor az utolsó tanév vizsgáit Szegeden tették le a kolozsvári gyógyszerészképzés megoldatlansága miatt, s csak azután tértek vissza Erdélybe, és utólag honosították oklevelüket.

A szegedi egyetemen végzett erdélyi származású gyógyszerészek közül azokat soroltuk fel az 31. táblázatban, akiknek ismeretes volt későbbi erdélyi munkahelye. Számuk meghaladja a százat.

31. táblázat
A Szegedre áttelepült FJTE-en 1923 és 1947 között oklevelet kapott
erdélyi származású gyógyszerészek (szemelvények)

Név	Születési adatok		Oklevél kelte
	idő	hely	
Ajvász Árpád	1899. IX. 18.	Székelykeresztúr	1923
Bari Zsigmond	1900. I. 31.	Marosvásárhely	1923
Bíró Géza ifj.	1902. VII. 10.	Petrozsény	1923
Elekes Imre	1900. I. 22.	Oklánd	1923
Molnár Mihály	1900. I. 20.	Szatmárnémeti	1923
Bonyhai Kálmán	1899. VI. 10.	Erdőgyarak	1924
Ferencz József	1901. XI. 11.	Nagyajta	1924
Geml István	1902.	Temesvár	1924
Scheitz Andor	1901. V. 25.	Bonyha	1925
Horváth Tibor id.	1898. XII. 16.	Aranyosegerbegy	1926
Lukács Dénes ifj.	?	Kolozsvár	1926
Gergely István	1900. VII. 7.	Kisjenő	1926
Bereczky Klára	1903. I. 27.	Temesvár	1926
Deér Kálmán	1905. II. 12.	Gyergyószentmiklós	1927
Kerekes Árpád	1896. I. 6.	Marosvásárhely	1927
Csegezy Géza	1900. II. 18.	Marosújvár	1927
Nits Sándor	1904. VIII. 26.	Kraszna	1927
Inczeffy Károly	1904. VII. 1.	Tövis	1928
Korényi Ernő	1898. IV. 28.	Zilah	1928
Novák István	1906. IX. 25.	Nagyenyed	1928
Velits Ödön	1901. X. 8.	Torda	1928
Weinrich Zsófia	1899. XII. 13.	Alsójjára	1928
Szentirmay Sesták Géza	1899. XI. 10.	Nagybánya	1928
Gara Dezső	1900.	Nagyvárad	1929
Weinrich Hilda	1906. II. 27.	Nagyszeben	1929
Szeibel József	1902. XII. 30.	Gilvác	1929
Novák Ernő	1908. III. 23.	Nagyenyed	1929

Név	Születési adatok		Oklevél kelte
	idő	hely	
Zsögön Árpád	1901. III. 21.	Erzsébetváros	1929
Bagothay Andor	1903. XI. 21.	Kiskend	1930
Székely Dezső	1903. III. 15.	Kálnok	1930
Vámszer Gyula	1898. VI. 4.	Nagyszeben	1930
Gosztonyi Kázmér	1902. I. 24.	Nagyszeben	1930
Hadady Ferenc	1903. VIII. 4.	Szatmárnémeti	1930
Virág József	1906. I. 13.	Mezőmadaras	1930
Uzoni Gábor	1904. II. 26.	Gencs (SM)	1930
Puskás Lajos	1909. IV. 18.	Csikszentgyörgy	1930
Gramütz Ernő	1892. III. 10.	Nagybánya	1930
Szováthy Ilona	1906. VII. 28.	Zilah	1930
Gönczy Samu	1905. III. 25.	Marosludas	1930
Fröchlich Ilona	1907. XI. 7.	Désakna	1930
Baltazar Ferenc	1906. II. 4.	Buziás	1930
Fall Erzsébet	1901. VII. 6.	Marosvásárhely	1930
Steinfeld Sándor	1901. IX. 7.	Nagybánya	1930
Gál József	1902. X. 19.	Kobátfalva	1930
Görögh József	1905. VIII. 16.	Lozsád	1930
Császár Antal	1905. V. 5.	Kézdivásárhely	1930
Káli Nagy Anna	1906. X. 30.	Szabéd	1930
Schächter Jenő	1906. XII.	Déva	1931
Breuer Béla	1896. IX. 8.	Anina	1931
Tábor Pál	1902. X. 21.	Arad	1931
Szabó Imre	1905. VIII. 15.	Szászrégen	1931
Kovács Károly	1901. III. 2.	Csikverebes	1931
Csiszár Ernő	1909. III. 10.	Kézdivásárhely	1931
Gidófalvi György	1902. X. 17.	Bogártelke (CJ)	1931
Nagy Albert	1909. IV. 1.	Dicsőszentmárton	1931
Farkas Pál	1909. VIII. 1.	Nagyvárad	1931
Grósz Sándor	1908. XI. 13.	Petrozsény	1931
Bíró Gábor	1909. VIII. 8.	Kolozsvár	1931
Schrech Mária	1909. IX. 2.	Magyarláp	1931
Kollár Gabriella	1908. IV. 1.	Avasfelsőfalú	1931
Szabó Albert	1904. V. 17.	Biharugra	1931
Mihály Vilma	1906. XI. 15.	Remetemező (SM)	1931
Faragó István	1908. VIII. 1.	Nagyszalonta	1931
Albertini Dezső	1900. XI. 8.	Sepsibikszád	1931
Székelyhídy Róza	1909. XI. 16.	Cséffa (BH)	1931
Csapó Zoltán	1908. XII. 16.	Nagyvárad	1931
Selmeczy László	1904. X. 11.	Nagyenyed	1931

Név	Születési adatok		Oklevél kelte
	idő	hely	
Barra Jenő	1900. VIII. 13.	Homoródalmás	1932
Szathmáry István ifj.	1907. VII. 28.	Gyergyóditró	1932
Péter Mihály	1904. III. 7.	Kolozsvár	1932
Szathmáry Jenő	1905. IX. 14.	Nagyenyed	1932
Ilencfalvi Szász Ilona	1899. V. 1.	Szászrégen	1932
Keszthelyi Ilona	1904. VIII. 18.	Nagyvárad	1932
Rosenthal Margit	1899. IV. 21.	Kolozsvár	1932
Karácsony Márton	1905. XI. 5.	Gyergyószentmiklós	1932
Albisi László	1908. XI. 17.	Torda	1933
Csulyák János	1909. VI. 24.	Vinga	1933
Grósz Albert	1909. I. 26.	Nagyvárad	1933
Henter Margit	1907. VIII. 1.	Gernyeszeg	1933
Herschli Edit	1898. XII. 17.	Szilágysomlyó	1933
Kellner Pál	1909.	Halmi (MM)	1933
Kreiter László	1909.	Szatmárnémeti	1933
Lénárt Tibor	1904. IV. 20.	Szatmárnémeti	1933
Orbán Magda	1909.	Kolozsvár	1933
Szöllőssy István	1904. XI. 3.	Máramarossziget	1933
Varga Imre	1907. I. 11.	Gyimesközéplek	1933
Varga Sándor	1908. VIII. 26.	Gyimesközéplek	1933
Ákos Ernő	1911.	Nagykároly	1934
Bartha Mária	1912. V. 31.	Nagyilonda	1934
Berzován János	1906. XI. 14.	Arad	1934
Gopcsa András	1903. VII. 30.	Szamosújvár	1934
Réder László	1911. VI. 18.	Székelyhid	1934
Szentessy István	1902. XII. 11.	Nagyszalonta	1934
Duha Tibor	1906. X. 5.	Somlyóújlak (SJ)	1934
Kovássy Zoltán	1902.	Erdőszáda (MM)	1934
Darszon Béla	1903.	Szatmárnémeti	1936
Glasz Imre	1912.	Lovrin (TM)	1936
Hirsch Sándor	1912.	Szatmárnémeti	1936
Oláh Ferike Ella	1914. IX. 5.	Sepsiszentgyörgy	1936
Páll Ilona	1913. VIII. 6.	Torda	1936
Rózsa Szabolcs	1909.	Kolozsvár	1936
Schósz Eleonóra	1911. II. 11.	Arad	1936
Valentiny Jenő	1912. VIII. 12.	Kolozsvár	1936
Meskó Erzsébet	1904. V. 19.	Hátszeg	1937
Kovács Pál	1912. III. 30.	Alsószopor (SM)	1937
Orient Tibor János	1915. I. 8.	Kolozsvár	1938
Hintz Gábor	1918. IV. 6.	Kolozsvár	1941

Név	Születési adatok		Oklevél kelte
	idő	hely	
Antal Gábor	1914. V. 18.	Csíktaplócza	1941
Czitrom Imre	1919. VIII. 11.	Kolozsvár	1942
Lázár Jeromos	1908. IX. 26.	Gyergyószentmiklós	1942
Hankó Zoltán	1910. I. 12.	Kolozsvár	1942
Búzás Géza	1904. III. 3.	Belényes	1942
Korpos Lajos	1908. IV. 13.	Madéfalva	1942
Péterfy Károly	1911. VIII. 4.	Marosvásárhely	1942
Köpeczi Tihamér	1904.	Marosvásárhely	1943
Zakariás László	1900. V. 2.	Szamosújvár	1943
Földes Béla ifj.	1922. XI. 11.	Arad	1944
Gyalui István	1922. VII. 31.	Marosvásárhely	1945
Holicska András	1923. III. 27.	Borosjenő	1945
Nagy Jenő ifj.	1922. IV. 2.	Marosvásárhely	1945
Osváth Attila	1921. XII. 16.	Marosvásárhely	1945
Horváth Tibor ifj.	1925. XI. 2.	Csikszentmárton	1946
Nagy Örs	1923. XI. 10.	Marosludas	1946
Vajna Imre	1924. IV. 15.	Torja	1946
Schlett Olivér	1922. VIII. 22.	Szatmárhegy	1946
Szőts Lajos	1923. VI. 29.	Ratosnya	1946
Gábor Aranka	1922. I. 28.	Székelyudvarhely	1947
Fröhlich András	1912. I. 29.	Székelyudvarhely	1947

Az 1920-ban Kolozsváron beindult román tannyelvű, 1927-től I. Ferdinánd király nevét viselő egyetemen is tanultak magyar nemzetiségű hallgatók, és később itt gyógyszerész oklevelet kaptak. Az egyetemi szintű gyógyszerészképzés Kolozsváron csak 1934-ig folytatódott, ekkor itt és a többi vidéki egyetemen megszüntették, annak ellenére, hogy nagy volt az érdeklődés; az 1929/30-as tanévben 111, 1930/31-ben 127, 1931/32-ben 262 és 1932/33-ban 387 gyógyszerészhallgató volt a három évfolyamon.

1934-től Romániában csak Bukarestben, az önálló Gyógyszerészeti Karon folyt gyógyszerészképzés. Mind Kolozsváron 1920 és 1934 között, mind később Bukarestben találunk magyar nemzetiségűeket az oklevelet nyertek között, számuk azonban a többségekhez képest kevés. A bukaresti áthelyezéskor az első évfolyamra 54 erdélyi iratkozott be gyógyszerészhallgatónak. Később azonban csökkent a számuk, néhányan nyelvi nehézségek miatt Szegeden folytatták tanulmányaikat.

A Kolozsváron 1923-tól megjelenő *Revista Farmaciei – Gyógyszerészi Folyóirat* (16) rendszeresen közölte az új okleveles gyógyszerészek és a szabad joggyakorlásra (libera practica) jogosultak nevét. A frissen végzett fiatal gyógyszerészek Erdély különböző vidékein helyezkedtek el, egy részük a családi patikákban. Néhány kiváló felkészültségűnek lehetősége volt a doktori fokozat elnyerésére, mások az egyetemen maradtak gyakornokként vagy tanársegédként, igaz, ezeknek a száma csekély volt, és évek teltevel egyre csökkent, mivel sokan pár év után otthagyták az egyetemi karriert, és mint gyakorló gyógyszerészek alkalmazottként dolgoztak tovább vagy saját gyógyszerertárukat vezették. Néhányan a gyógyszeripar területén laboratóriumokban helyezkedtek el.

Az ebben az időszakban oklevelet nyert erdélyi magyar gyógyszerészek közül néhányat a 32. (kolozsvári) és a 33. (bukaresti) táblázatban mutatunk be. Ezek kiválogatásánál is fő szempont a későbbi azonosítható munkahely volt.

32. táblázat
A kolozsvári I. Ferdinánd Király Egyetemen 1921–1934 között oklevelet kapott
magyar származású erdélyi gyógyszerészek (szemelvények)

Név	Születési adatok		Oklevél kelte	Későbbi munkahelyek
	idő	hely		
Huszár Ilona	1896. V. 23.	Nyárádszereda	1922	Máramarossziget, Makfalva, Szováta
Melczér Albert	1899. XII. 27.	Nagydemeter	1925	Kolozsvár – tanársegéd, Beszterce
Wonesch Miksa	1895. III. 1.	Brassó	1926	Kolozsvár
Nán Sándor	1901. VIII. 14.	Barcarozsnyó	1926	Szatmárnémeti
Bartha László	?	?	1927	Nagyvárad 1947-től
Wachter János	1901. IX. 4.	Nagykároly	1927	Nagykároly
Binder Ilona	?	?	1927	Kolozsvár – tanársegéd
Gál Gyula	1903.	Kolozsvár	1927	Halmi
Kőváry József	1903.	Őregyház (AB)	1927	Marosvásárhely 1934-től
Mártonfi László	1903. I. 2.	Szamosújvár	1927	Kolozsvár, Marosvásárhely – e. tanár
Pápai Zsófia	1904. XI. 19.	Kolozsvár	1927	Kolozsvár, Marosvásárhely
Koronka Emma	1903. XI. 30.	Marosbergenye	1927	Marosvásárhely
Nits Júlia	1904. III. 30.	Szamosújvár	1928	Szamosújvár, Dés
Nits Gyula	1906. XII. 9.	Szamosújvár	1928	Szamosújvár, Dés
Kóry Tibor	?	Kolozs megye	1928	Nagysajó
Ferencz Vilma	1906. IX. 13.	Kolozsvár	1929	Bukarest, Székelyudvarhely
Berekméri József	1906. III. 27.	Marosvásárhely	1929	Marosvásárhely
Mischinger Viktor	1906. IX. 26.	Kolozsvár	1930	Dés
Kilyéni Sándor	1906. V. 11.	Bikfalva	1930	Szelistye
Ajtay Mihály	1907. VII. 23.	Zalatna	1931	Marosvásárhely
Krémer Ottó	1902. VIII. 18.	Medgyes	1931	Medgyes
Duha Kristóf	1903. III. 8.	Mezőrűcs	1933	Maroshévíz
Hadnagy Antal	1908. IV. 24.	Sepsiszentgyörgy	1933	Brassó, Sepsiszentgyörgy
Lázár István	1909. II. 22.	Halmi	1933	Marosvásárhely 1937–1944
Mertz Gizella	1911.	Nagyszalonta	1934	Temesvár, Szatmárnémeti
Balázs Károly	1909. IV. 16.	Tancs (MS)	1934	Brassó, Kézdivásárhely

33. táblázat
A bukaresti Gyógyszerészeti Karon 1927 és 1940 között oklevelet kapott magyar származású
erdélyi gyógyszerészek (szemelvények)

Név	Születési adatok		Oklevél kelte	Későbbi munkahelyek
	Idő	hely		
Fekete Endre	1903. I. 10.	Zsibó	1927	Lupény, Zsibó, Szilágysomlyó
Szabó Ferenc	1900. XII. 2.	Váradszöllös	1927	Nagyvárad
Klein Miklós	1904. X. 17.	Sárkőzújlak	1929	Sepsiszentgyörgy, Halmi
Berkovits Arthúr	1904. XII. 4.	Nagyenyed	1930	Szatmárnémeti
Holicska István	1905. XI. 1.	Marosvásárhely	1930	Bukarest, Marosvásárhely
Pandula Géza	1910. XII. 15.	Kászontaltíz	1934	Sármás
Szász Kálmán	1910. X. 7.	Sepsiszentgyörgy	1934	Sepsiszentgyörgy, Budapest
Szilágyi Anna	1906. I. 14.	Arad	1935	Marosvásárhely (1941)
Grósz Ferdinánd	1912. VI. 19.	Gyimesközéplak	1935	Marosvásárhely
Nagy Jenő Sándor	1909. XII. 31.	Magyarzsombor	1935	Magyarláp
Bóta István	1904. XI. 24.	Erdőd	1935	Erdőd
Fehér Ilona	1913. VIII. 27.	Nagyenyed	1936	Szatmárnémeti
Szrága József	1908. III. 29.	Gyulafehérvár	1936	Gyergyószentmiklós, Magyarország
Csermák Lipót	1914. II. 16.	Temesvár	1936	Szilágysomlyó, Szatmárnémeti
Gyulai D. Olga	1903. V. 28.	Marosvásárhely	1936	Marosvásárhely
Hints Ádám	1910. IX. 12.	Marosvásárhely	1936	Déda
Lázár Miklós	1913. VII. 13.	Gyergyószentmiklós	1938	Gyergyószentmiklós
Zsigmond Irén	1913. XII. 21.	Marosvásárhely	1938	Marosvásárhely
Sándor Zoltán ifj.	1914. I. 11.	Erdőszentgyörgy	1938	Marosvásárhely
Izmael Adrienne	1914. VI. 10.	Gyergyószentmiklós	1938	Marosvásárhely
Lengyel József	1915. VII. 10.	Déva	1938	Szatmárnémeti
Herbert Péter	1916. VII. 5.	Beszterce	1939	Nagydisznód
Keller Gyula	1917. VII. 10.	Csikszentmárton	1940	Temesvár, Görgény, Marosvásárhely

Az 1940/41-es tanévtől kezdődően az 1943/44-es tanévvel bezárólag a Szegedről Kolozsvárra visszatért FJTE-en folytatódott az oktatás. Azokról, akik ebben a rövid időszakban kaptak gyógyszerész oklevelet, sajnos nem áll adat rendelkezésünkre, csupán annyit tudunk, hogy az 1941/42-es tanévben huszonhárom gyógyszerészhallgató tanult itt; egy részük később visszament Szegedre, és ott kapott oklevelet (8).

Az 1944 utáni határ- és rendszerváltozás jelentősen megváltoztatta a gyógyszerészképzés módját is. 1945 és 1948 között a kolozsvári Állami Magyar Tannyelvű Egyetemen senki sem kapott gyógyszerész oklevelet, mivel a hallgatók csak az első két tanévben, a Matematika– Természettudományi Karon végezhatték el tanulmányaikat, az Orvosi Kar 1945-ben Marosvásárhelyre költözött. 1948-ban a tanügyi reform után létrehozták szovjet mintára az orvosi és gyógyszerészeti felsőoktatási intézeteket és ezek keretén belül önálló gyógyszerészeti karokat. Így a továbbiakban már nem két helyen – a Matematika–Természettudományi- és az Orvosi Karon –, hanem itt folyt a gyógyszerészképzés. Marosvásárhelyen először azok kaptak gyógyszerész oklevelet, akik még Kolozsváron végezték el az első vagy második tanévet a Matematika –Természettudományi Karon, de már a második, illetve a harmadik tanévet itt folytatták (13). Induláskor magyar nyelvű volt a képzés a marosvásárhelyi Orvosi és Gyógyszerészeti Intézetben (OGYI), 1962-től azonban kétnyelvűvé vált, s ennek következtében a magyar nemzetiségű hallgatók, illetve az oklevelet nyert magyar gyógyszerészek száma fokozatosan csökkent.

Az 1999/2000. tanévvel bezárólag több mint 1500 gyógyszerész kapott Marosvásárhelyen oklevelet. Tanévenkénti számuk a 34. táblázatban található, névsoruk pedig a 2.4.2. fejezet névjegyzékében.

34. táblázat
A marosvásárhelyi Gyógyszerészeti Karon 1949–2000 között oklevelet kapott
gyógyszerészek száma nemzetiségük szerint

Tanév	Abszolvensek nemzetisége			Számuk összesen
	román	magyar	egyéb	
1948/49	-	4	-	4
1949/50	-	11	-	11
1950/51	-	33	-	33
1951/52	-	-	-	-
1952/53	3	28	-	31
1953/54	-	-	-	-
1954/55	2	23	-	25
1955/56	-	24	-	24
1956/57	-	35	1	36
1957/58	-	24	-	24
1958/59	1	26	-	27
1959/60	-	24	-	24
1960/61	-	28	-	28
1961/62	1	19	-	20
1962/63	1	13	-	1
1963/64	-	31	1	32
1964/65	1	24	-	25
1965/66	3	24	-	27
1966/67	12	17	2	31
1967/68	15	18	3	36
1968/69	8	22	-	30
1969/70	20	16	2	38
1970/71	19	17	1	37
1971/72	21	25	2	48
1972/73	24	24	-	48
1973/74	33	23	2	58
1974/75	15	25	1	41
1975/76	18	33	-	51
1976/77	20	17	2	39
1977/78	20	20	-	40
1978/79	21	36	2	59
1979/80	32	26	3	61
1980/81	17	13	1	31
1981/82	14	15	-	29
1982/83	8	18	-	26
1983/84	8	14	1	23
1984/85	7	15	-	22
1985/86	17	6	1	24
1986/87	11	13	1	25
1987/88	13	11	1	25
1988/89	7	13	-	20
1989/90	8	12	-	20
1990/91	-	-	-	-

Tanév	Abszolvensek nemzetisége			Számuk összesen
	román	magyar	egyéb	
1991/92	-	-	-	-
1992/93	-	-	-	-
1993/94	39	6	1	46
1994/95	14	27	-	41
1995/96	23	22	-	45
1996/97	20	35	-	55
1997/98	27	20	1	48
1998/99	15	26	-	41
1999/2000	19	30	-	49
Összesen	557	986	29	1572
%	35,43	62,72	1,84	100 %

Az itt tanult és itt oklevelet szerző gyógyszerészekről bővebben található adatok A gyógyszerészképzés a marosvásárhelyi Gyógyszerészeti Karon c. fejezetben.

Irodalomjegyzék

1. Csirák Cs. (szerk.): *Otthonom Szatmár megye*. Szatmári füzetek 6. Egészségügy-történeti dolgozatok. Szent-Györgyi Albert Társaság kiadása, Szatmárnémeti 1997.
2. Fabritius G.: *Beiträge zur Geschichte der Deutschen Apotheken und Apotheker in Siebenbürgen*. Deutsche Apotheker Verlag, Stuttgart 1986.
3. Illés L. (szerk.): *Magyar- és Erdélyország összes gyógyszerészeinek névtára a leghitelesebb adatok nyomán*. Spitzer Miksa tulajdona, Vác 1874.
4. Maior O.: *Contribuții la farmaco-istoria Transilvaniei. Oficinele județului Sibiu*. Teză de doctorat (kézirat). IMF Tg. Mureș 1979.
5. Szabó M., Szögi L.: *Erdélyi peregrinusok. Erdélyi diákok európai egyetemeken 1701–1849*. Mentor Kiadó, Marosvásárhely 1998.
6. *** *Album Chyrurgorum et Pharmacopoeorum 1770–11838/39; Album Chirurorum 1839/40–1887/88; Album Medicorum 1888/89–1907/08*. Semmelweis Egyetem Orvostudományi Kar levéltára, Budapest.
7. *** *A kolozsvári m. kir. Ferencz József Tudományegyetem Almanachja és Tanrendje 1872/73–1918/19*. tanévekre. Az Egyetem kiadása, Ajtay K. Albert könyvnyomdája Kolozsvár.
8. *** *A m. kir. Ferencz József Tudományegyetem Évkönyve az 1940/41–1942/43. tanévekre*. Az Egyetem kiadása, Kolozsvár 1941–1943.
9. *** *Gyógyszerészgyakornoki vizsganapló. Gyógyszerész szigorlati könyvek. Gyógyszerész avatások könyve*. Szent-Györgyi Albert Egészségügyi Centrum. Gyógyszerésztudományi Kar Dékáni hivatala. Szeged.
10. *** *Beszámoló a Szegedi m. kir. Ferencz József Tudományegyetem 1922/23–1926/27. évi működéséről*. Kiadja az Egyetem Rektori hivatala. Városi nyomda, Szeged 1929.
11. *** *A m. kir. Ferencz József Tudományegyetem Almanachja az 1921/22–1932/33. tanévre*. Az Egyetem kiadása, Szeged 1921–1933.
12. *** *A Szegedi Tudományegyetem Évkönyve az 1940/41–1946/47. tanévről*. A Szegedi Tudományegyetem kiadása, Szeged 1941–1947.
13. *** *Románia Országos Levéltára. Maros Megyei Igazgatóság. Alap 7, leltár 43: Colegiul farmaceutic jud. Mureș (1933–1948); Alap 576, Fac. Med. Franz Jozsef, leltár 324*.
14. *** *Gyógyszerészi Közlöny* 14, 40, 636 (1898. október 2.).
15. *** *Gyógyszerészi Hetilap* 43. évf. (1904).
16. *** *Revista Farmaciei – Gyógyszerészi Folyóirat*. II–VI. évf. Kolozsvár 1924–1928.
17. *** *Gyógyszerészi Közlöny* 56, 608 (1940).

2. 3. Egyetemi gyógyszerészképzés

1872. május 21-i keltezéssel jelent meg a 19. törvénycikk, amely Kolozsváron engedélyezte Magyarország második egyetemének felállítását. Az egyetem törvényes beiktatása az országgyűlés határozata alapján 1872. október 12-én történt. A tényleges megnyitóra 1872. november 10-én került sor, és másnap meg is kezdődött az első, az 1872/73-as tanév (3). Az oktatás négy karon indult be. Az egyetem hivatalos neve ekkor Kolozsvári Magyar Királyi Tudományegyetem volt. 1881. január 4-én bocsátották ki azt az oklevelet, melynek alapján a kolozsvári egyetem felveszi a **Magyar Királyi Ferenc József Tudományegyetem** nevet.

Már az egyetemi oktatás beindulásakor lehetőség volt a gyógyszerészképzésre is, ezáltal Erdély fiataljai, akik a gyógyszerészi pályára készültek, itthon is végezheték egyetemi tanulmányaikat.

Magyarországon 1772-ben a Nagyszombati Egyetem Orvosi Karának hatáskörét kiterjesztették a gyógyszerészképzésre is (1). Ez egyéves tanfolyamból állott, amit hat év gyakorlati idő előzött meg. Az évek folyamán számos jogszabály lépett életbe, melyek már előírták az egyetemi gyógyszerészképzés módját a kolozsvári egyetem beindulása előtt, így a beiratkozás előfeltétele, a képzés helye és időtartama, a tanrend, a tantárgyak és szigorlatok száma, az oklevél megszerzésének módja már ismert és szabályozott volt. Szükségesnek tartunk ezekből néhányat megemlíteni, melyek 1872-ben, sőt még később is érvényesek voltak kisebb-nagyobb változtatásokkal (2). Az egyetemi oktatásra vonatkozó törvények, rendeletek növelték az egyetem szerepét és felelősségét, így jelentősen hozzájárultak az egyre korszerűbb gyógyszerészképzéshez (13).

1774-ben szabályzat írta elő, hogy a már működő gyógyszerészek is kötelesek az egyetem orvosi karán újabb vizsgát tenni, mivel addig a gyógyszerésszé képesítés a megyei főorvosok joga volt (8); ez azonban megszűnt az egyetemi képzés bevezetésével. A gyógyszerészeknek négy vizsgát kellett letenni egy vizsgálóbizottság előtt, melynek tagjai közt a tanárokon kívül két gyógyszerész is jelen volt.

1806-ban a *Ratio educationis publicae* előírta, hogy a gyógyszerészi tanfolyamra csak a latin nyelvet ismerőket lehet felvenni, mivel ezen a nyelven hallgatták a kémia, a botanika és a természettudományi előadásokat.

1811/12-ben elrendelték, hogy a gyógyszerészeti vizsgákhoz a két gyógyszerézmester helyett a természetrajz tanárát hívják meg.

1813-ban a vizsgarendszert úgy módosították, hogy a tanfolyam elvégzése után két gyógyszerkészítményt kellett előállítani felügyelet alatt, s ha ez sikerült, csak akkor engedték a jelöltet az elméleti vizsgára.

1833/34-ben elfogadták a pesti Orvosi Kar az azt a javaslatát, hogy a gyógyszerészeti tanfolyamra csak az mehesse, aki legalább 6 gimnáziumi osztályt végzett, majd 3 évig tanonc és 2 évig segéd volt. E nehéz feltétel alól több esetben kivételt tettek.

1851/52-ben új tanulmányi és szigorlati rend lépett életbe: 4 gimnáziumi osztály, 3 tanonci évet bizonyító oklevél és 3 évi segédi szolgálat után 2 évig tartó tanfolyam elvégzése volt kötelező (9,10).

1859-ben részletesebb tanulmányi és szigorlati rendszabással két fokozatot, a *gyógyszerézmesteri* és a *gyógyszerész tudori* fokozatot vezettek be. A felvételi követelmények megmaradtak, de a kötelező tantárgyak változtak. Így az első év első félévében elemi fizikát és ásványtant, a második félévben zoológiát és botanikát és mindkét félévben általános, szerves és szervetlen kémia kellett hallgatni. A második év első félévében gyógyszerészi kémia és gyógyszerismeret volt előírva, és mindkét félévben kémiai laboratóriumi munkát kellett végezni heti tíz órában. Három szigorlat letétele volt szükséges: az első elméleti szigorlat volt a Bölcsészeti Karon az elemi fizika, zoológia, ásványtan és a botanika tárgyköréből, a második, gyakorlati szigorlat két gyógyszerkészítmény előállításából és kémiai elemzésből állt, a harmadik, elméleti szigorlat tárgyai: gyógyszerismeret, általános szerves és szervetlen kémia, gyógyszerészi kémia, gyógyszerészeti törvénytan. Mindhárom szigorlatot ugyanazon az egyetemen kellett letenni, ha mind a három sikeres volt, akkor következett a felesketés és azután a gyógyszerézmesteri oklevél kiadása az Orvosi Kar részéről. A gyógyszerészdoktori fokozat elnyeréséért ezeken kívül 6 gimnáziumi osztály és a Bölcsészeti Karon két év elvégzéséről szóló bizonyítványt kértek és még egy évig hallgatni kellett a szervetlen és szerves, valamint az elemző és gyógyszerészi kémiai előadásokat és laboratóriumi gyakorlatokat látogatni. Ezután következett a szigorlat, ami két kémiai művelet elvégzéséből állt, melyekről a doktorandusz a vizsgálóbizottság előtt szóbeli előadást tartott, majd a kinyomtatott disszertációját ki kellett osztania. A felavató szintén az Orvosi Karon történt. Ezek a szabályok kisebb-nagyobb változtatásokkal érvényben maradtak a század végéig (7). Módosítás volt például a szigorlatok nyilvánossá válása 1868-tól, vagy az 1874/75-ös tanévtől a második évfolyamra nem mehetett az a hallgató, aki az első év végén nem tette le az első szigorlatát.

Tehát az elméleti oktatás kétéves lett, a gyógyszerértári gyakorlati idő pedig hat év, így nyolc év szükségeltetett az oklevél megszerzéséhez.

1876-ban jelent meg a XIV. törvénycikk. Ennek gyógyszerészeti vonatkozása a XVI. fejezet 124. paragrafusában, miszerint a gyógyszerészet, mint közegészségügyi intézmény, az állam felügyelete alatt áll. A 129. paragrafus szerint gyógyszerértárt csak az kezelhet, aki érvényes gyógyszerésztudori vagy gyógyszerészmesteri oklevéllel rendelkezik (5). Ez a törvény hetven évig volt érvényben (8).

1883-ban a 18 556. számú miniszteri rendelet előírta, hogy a gyógyszerészhallgatóknak az orvostanhallgatókétól eltérő előadásokat tartsanak mind a Bölcsészeti, mind az Orvosi Karon.

1892-ben lényeges változást hozott a 35 985. számú miniszteri rendelet, amely a gyógyszerészgyakornokok, illetve a gyógyszerészhallgatók képzésére vonatkozott (11). A gyakornokságra való felvételt az 1853. évi szabályzatban megkívánt 4 gimnáziumi előképzettségről felemelték 6 gimnáziumi osztályra (polgári iskolai osztály esetén latin nyelvből különbözetet kellett tenni), a gyakornoki időt pedig három évre terjesztették ki, kivételt csak az érettségivel rendelkezők képeztek, akiknél elégséges volt a két év. A tisztí főorvos felügyelete alá helyezték az ellenőrzést. Ezután gyakornoki vizsgát csak két helyen – Budapesten és Kolozsváron – lehetett letenni egy olyan bizottság előtt, melynek tagjai két tanár (fizika vagy kémia, gyógyszerismeret vagy botanika) és két gyógyszerész. A vizsga gyakorlati és szóbeli részből állt. A gyakorlati részt receptúra, egy készítmény előállítása, egy hivatalos szer felismerése képezte, a szóbeli a kémia, a fizika, a botanika tárgykörét ölelte fel, továbbá a gyógyszerkönyv egy latin cikkelyének magyarra fordításából, a gyógyszerészeti könyvvitel és szabályok ismeretének ellenőrzéséből állt. Ha mindezek sikeresek voltak, akkor gyakornoki végbizonyítványt állítottak ki a jelölt részére. Aki ilyen okmánnyal rendelkezett, azt gyógyszerértárakban segédként alkalmazhatták. A segédi idő két évig tartott, amit az egyetem előtt vagy után is le lehetett tölteni. Ez utóbbi esetben azonban a gyógyszerészmesteri oklevelet csak a segédiség idője lejártá után adták ki.

A gyógyszerészhallgatókra vonatkozó szabályok is sokat változtak: továbbra is kétéves maradt a képzés, a felvétel feltétele a gyógyszerészgyakornoki végbizonyítvány volt. Az első évfolyamnak megfelelő oktatás a Bölcsészeti, a második az Orvosi Karon történt. Az első év első félévében fizikát, zoológiát, ásványtant, a második félévben kémiai gyakorlatokat és mindkettőben általános és kísérleti kémiát, továbbá elméleti és gyakorlati botanikát tanítottak, a második tanév első félévében gyógyszerismeret, elemző vegytan, közegészségtan, elemző vegytani gyakorlatok, a második félévben gyógyszerészeti vegytan és gyakorlatai, valamint gyógyszerismereti gyakorlatok voltak kötelezők.

A gyógyszerészmesteri oklevél elnyerésének három „elővizsgálat” és két szigorlat sikeres letevése volt az előfeltétele. Az elővizsgálatokat a Bölcsészeti, illetve a Természettudományi Karon kellett letennie a hallgatónak, az első félév végén fizikából, a második félév végén kémiából és botanikából. A szigorlatokat az Orvosi Karon tartották és a második tanév befejezését, vagyis a negyedik félévet követő egy év alatt le kellett tenni a kémiai és farmakológiai intézetekben gyógyszerészeti kémiából és gyakorlati gyógyszerismeretből. A gyógyszerészeti kémiai szigorlat egy keverék vagy egy összetett gyógyszer minőségi elemzéséből és egy egyszerűbb mennyiségi elemzésből, valamint egy hivatalos vegyi vagy gyógyszerkészítmény vizsgálatából állt a Magyar Gyógyszerkönyv azonossági és tisztasági előírata alapján. A jelölt a vizsgálatának eredményét írásban terjesztette a vizsgálóbizottság elé. Az elméleti szigorlat tárgyai az általános és gyógyszerészeti kémia, gyógyszerismeret voltak, melyekből az oktató tanárok, valamint a gyakorló gyógyszerészeket képviselő meghívott gyógyszerértártulajdonosok előtt kellett vizsgázni. A sikeres vizsgák után következett a felesketés a bizottság jelenlétében és az oklevél kiadása az orvoskari dékán részéről.

A kolozsvári FJTE-en folyó gyógyszerészképzéssel kapcsolatos okiratok egy része megtalálható a marosvásárhelyi levéltárban (20), így például az 1876/77-es tanévre szóló utasítás, az 1880-ban beiratkozott gyógyszerészhallgatók, az 1895/96-os tanévben gyógyszerészmesteri oklevelet kapott 18 gyógyszerész neve, valamint az 552/1896-os rendelet a gyógyszerészeket vizsgáztató bizottságokkal kapcsolatban és pályázatok tanári kinevezésekre.

A gyógyszerészdoktori fokozat elnyerésére is pontosan kidolgozott tanulmányi és szigorlati rend volt érvényben. Csak azok az okleveles gyógyszerészmesterek nyerhették el, akik érettségi bizonyítvánnyal is rendelkeztek, és még egy évet az egyetemen töltöttek el a kémiai, a gyógyszerésztani és a közegészségtani intézetekben, illetve egy félévig laboratóriumi gyakorlatokon vettek részt, és az említett tárgyak valamelyikéből saját vizsgálatuk alapján doktori értekezést írtak, amit előre kinyomtatva az orvoskari dékán és a tárgynak megfelelő két másik tanár bíralt el, és döntött elfogadása mellett vagy ellen. Majd ezt is a felesketés és a doktori oklevél átadása követte.

Az 1892-ben hozott módosított, új tanulmányi és szigorlati szabályok bevezetésével nőtt az egyetem szerepe és felelőssége és ezzel a gyógyszerészképzést az eddiginél magasabb szintre emelték. Tehát összefoglalva a változásokat megállapíthatjuk, hogy az egyetem előtti időszakra két év gyakornoki időt rendeltek el, amit kétéves elméleti képzés, majd hároméves gyógyszerértári gyakorlat követett. Ez a szabályrendelet 1914-ig volt

érvényben, de 1906-ban a 94 359. sz. rendelettel módosították a vizsgákon szerezhető minősítéseket, érdemjegyeket (14).

Az 1914. augusztus 11-i 112 745. számú miniszteri rendelet a gyógyszerészhallgatók egyetemi képzésére is vonatkozik (15,18), előírja a felvétel feltételeit (érettségi bizonyítvány), a tanfolyam tárgyait, a vizsgákat és szigorlatokat, a doktorátusra vonatkozó jogszabályokat. Ez a rendelet írta elő az egyetemi oktatást követő 3 év gyakorlat utáni ún. *approbációs vizsgát*, ami gyógyszerértárolásra jogosított (12). A vizsga két részből állt, gyakorlatból és elméletből. A gyakorlati részben a jelölt egy vagy több galenusi készítményt azonosságra és tisztaságra megvizsgált és hatóanyagtartalmát meghatározta a Magyar Gyógyszerkönyv előírásai alapján. Az elméleti részben bizonyítania kellett, hogy a gyógyszerértárolási rendtartásra vonatkozó összes törvényeket és szabályrendeleteket, utasításokat ismeri. A sikeres vizsga eredményét a gyógyszerész oklevelére záradékkal rávezették és a vizsgabizottság elnöke (orvoskari dékán) hitelesítette. Gyógyszerértárolási jogért való folyamodáskor az oklevelet csak ilyen záradékkal fogadták el. Sikertelenség esetén 6 hónap múlva meg lehetett ismételni a vizsgát. Ennek az új rendeletnek azért volt jelentősége, mert növelte a gyógyszerértárolási gyakorlat fontosságát, mivel az *approbációs vizsgán* a 3 év alatt elsajátított ismeretekről is beszámolt a jelölt. Így változatlanul 5 év volt a gyógyszerértárolási gyakorlat, 2 év az elméleti oktatás, de az *approbációs vizsga* fejezte be a gyógyszerészképzést. Ez a rendelet 1940-ig volt érvényben, de mivel Kolozsváron a FJTE csak 1919-ig működött, csak eddig alkalmazták.

1920-tól Kolozsváron a gyógyszerészképzés a román törvények értelmében a román tannyelvű egyetemen folyt. Itt az Orvosi Karon belül gyógyszerészi szekció jött létre egy gyógyszerészi katedrával.

1924-ben a tanulmányi rend 3 év egyetemi tanulmányt és 2 év gyógyszerértárolási gyakorlatot írt elő. Később ezt 4 év egyetemi tanulmányra és 1 év gyógyszerértárolási gyakorlatra módosították. Vitatták, hogy a gyakorlat megelőzze vagy kövesse az elméleti oktatást (6). Az 1925/26-os tanévre való beiratkozás feltételeit és az egyetemi képzés módját a 79/1925–26-os átirat alapján a *Revista Farmaciei* szaklapban is leközölték (19).

1926-ban a *Hivatalos Közlöny (Monitorul Oficial)* 69. számában megjelent *A kolozsvári orvos – gyógyszerészi fakultás gyógyszerész-kiképzés szabályzata* (16). Ennek 11 fejezete és 78 cikkelye a beiratkozásra, a gyakornoki időre, a képzésre, a szigorlatokra, a doktorátusra vonatkozott. Néhány fontosabbat, amelyek a lényegesebb különbségekre utalnak, kiemelünk:

A beiratkozás feltétele az érettségi bizonyítvány és a felvételi vizsga, a gyakornoki idő két év az egyetemi tanulmányok előtt vagy egy év utána, de ez utóbbi esetben is a zárószigorlat (*licenc vizsga*) előtt kell letenni. A gyakornoki idő után a gyakornok vizsgát tesz az egyetemi tanulmányok megkezdéséig egy tanári bizottság előtt, és a gyógyszerértárolás vezetője bizonyítványt állít ki előmeneteléről. A hallgató köteles látogatni az előadásokat és gyakorlatokat. A képzés hároméves, minden tantárgyból az előadó tanárnál kell vizsgázni abban az évben, amelyikben hallgatta azt a tantárgyat. A zárószigorlat gyakorlati és elméleti részből áll, sikeres letétele után okleveles gyógyszerészi képesítést (farmacist licențiat) kap a jelölt és ezután az egészségügyi hatóságok kiadhatják a működési engedélyt (*libera practica*).

Az okleveles gyógyszerészek az orvosi – gyógyszerészi fakultáson gyógyszerészi, a Bölcsészkaron pedig természettudományi vagy kémiai doktorátust szerezhettek, amire a diploma megszerzése után kétévi gyakorlatot írtak elő. Az eredeti önálló doktori tétist, amit egy egyetemi intézet előzetes beleegyezésével állított össze a jelölt, kinyomtatották. Bemutatása után kollokviumot kellett letenni két, a témával kapcsolatos szaktantárgyból. A tétis elfogadására és a szóbeli doktori vizsgához bizottságot neveztek ki, amelynek tagjai döntöttek, és az eredményt azonnal közölték. A doktori oklevelet az a kar állította ki, amelyiken a jelölt az előírt doktorátusi programot végezte.

1934-ben egyesítették a gyógyszerészképzést a bukaresti Gyógyszerészeti Kar keretében. Ettől kezdve csak itt folyt egyetemi szintű gyógyszerészképzés. 1938-ban új felsőoktatási törvény lép életbe, új tárgyköröket vezetnek be (toxikológia, ipari gyógyszerészet, gyógyszerészi galenika).

1940-ben Magyarországon a 32 900. számú miniszteri rendelettel érvénybe lépett egy új rendszerű gyógyszerészképzés, ami a Szegedre áttelepült egyetemen, valamint Budapesten és az 1940. október 19-én kiadott XXVIII. törvénycikk értelmében a Kolozsvárra visszahelyezett egyetemen volt érvényes (9,10,17). Az új képzési rend általános és természettudományi alapműveltségen nyugvó, széles körű és magasabb fokú szaktudást nyújtott. Nőtt a tantárgyak száma, és tartalmuk is korszerűbb lett, bővült a gyógyszerellenőrzéssel, az egészségtannal, az elsősegélynyújtással, a jogszabályokkal. A tanrendben ajánlott tárgyak is szerepeltek, melyek a szakma múltját, fejlődését mutatták be. Az egyetemi tanulmányok idejét 4 évre emelték, de megszüntették az eddig előtte előírt gyakornoki időt és a gyakornoki vizsgát. Csaknem minden tantárgyból kötelező lett a beszámoló szigorlat vagy kollokvium formájában (4, 21). Az oklevél megszerzése után kétévi gyógyszerértárolási gyakorlatot írt elő a törvény. A gyógyszerészhallgatók 2 évig a Bölcsész, illetve a Matematika–Természettudományi Karhoz, majd 2 évig az Orvosi Karhoz tartoztak. Ezek a rendelkezések az 1940-ben Kolozsvárra

viSSzatért FJTE gyógyszerésképzésére csak 1945. május 25-ig vonatkoztak, amíg itt magyar nyelvű oktatás folyt. 1944 októberétől az egyetem címében már nem szerepelt a „magyar királyi” elnevezés, sem Ferenc József neve.

1945 őszén gyökeres változások történtek az egyetem szervezetében, működésében. Kolozsváron sajátos helyzet alakult ki, viSSzatért a román tannyelvű egyetem az Orvosi Karral együtt. 1945. május 28-án a *Hivatalos Közlöny (Monitorul Oficial)* 119. számában megjelent a 407-es számú törvényrendelet, mely kimondja, hogy 1945. június 1-jei hatállyal **Magyar Tannyelvű Állami Tudományegyetem** létesül 4 karral, köztük a Természettudományi és az Orvostudományi Karral. Az Orvosi Kar Marosvásárhelyre helyezték át, ahol már október folyamán megkezdődött a felvétel, a Természettudományi Kar Kolozsváron maradt. Így a gyógyszerésképzés kettészakadt. Az 1945. december 11-i határozattal a magyar egyetem neve **Bolyai Tudományegyetemre** változott (17). A gyógyszerészhallgatók többször is kéréssel fordultak az egyetem vezetéséhez, hogy tanulmányaik harmadik és negyedik évét folytathassák az Orvosi Kar keretében. Az egyetemi tanács foglalkozott e kérdés megoldásával, azonban sikertelenül.

1948. augusztus 3-án jelent meg a *Hivatalos Közlöny* 177. számában a Köznevelési Reformtörvény. Ennek 175/1948. számú rendelete értelmében a marosvásárhelyi Orvosi Kar kivált a Bolyai Tudományegyetem keretéből és **Orvosi és Gyógyászati Felsőoktatási Intézet** (OGYI) alakult át és ezen belül önálló **Gyógyászati Kar** (GYK) jött létre. Így a gyógyszerésképzés már nem két fakultás közt történt, hanem egy erre a célra felállított karon. Marosvásárhelyen 1948-ban beindult magyar nyelven a gyógyszerésképzés, Kolozsváron pedig román nyelven. Kezdetben a gyógyszerészeti karokon kétféle „szekció” volt, a receptúrai és a gyógyszerésztudományi. A tanrend is különbözött. Az előbbinél hároméves volt a tanulmányi idő és egy év gyógyszerészi gyakorlat, míg az utóbbinál négy év egyetemi képzést és ugyancsak egyévi gyógyszerészi gyakorlatot írtak elő. Marosvásárhelyen csak a receptúrai szekciót hozták létre. Ez a megkülönböztetés azonban nem sokáig, csak négy évig tartott.

1952-ben egységesítik a gyógyszerésképzést ötéves tanulmányi idővel, a gyógyszerészi gyakorlatokat pedig elaprózva, minden tanév végén nyári gyakorlatként, valamint az ötödik évfolyam második félévében 21 hét keretében tartották. Az ötéves tanulmányi idő most is (2000/2001-es tanév) érvényben van, azonban az oktatott tantárgyak skálája bővült, számos új tantárgyat vezettek be, melyekkel a biológiai, biokémiai, biotechnológiai, élettani, orvosi, illetve a klinikai tárgyak (klinikai laboratórium, immunológia) részaránya növekedett meg. Az egyetemi oktatást az „államvizsga” (diplomavizsga) fejezi be, melynek tartalma többször változott: egy időben csak a fontosabb szaktantárgyakból álló elméleti és gyakorlati vizsga, később diplomadolgozat készítése és annak megvédése, újabban pedig ezenkívül ismét a licenc vizsga zárja az egyetemi tanulmányokat. Az 1948. évtől bekövetkezett változásokat a Gyógyászati képzés a Marosvásárhelyi Gyógyászati Karon című fejezet mutatja be, a doktorátusi lehetőségek változásait pedig az Erdélyi magyar gyógyszerészdoktorok című tárgyalja.

A gyógyszerésképzés történeti alakulását tekintve megfigyelhető az alap- és szaktantárgyak számának növekedése, a képzési időben az elmélet és gyakorlat arányának, valamint az ellenőrzést szolgáló vizsgarendszer és az oklevél elnyerési módjának változása. Ezt a 35. táblázat tükrözi.

35. táblázat
A gyógyszerésképzés időtartamának változása a kolozsvári és a marosvásárhelyi egyetemen

Időszak	Egyetemi oktatás évei	Gyógyszerészi gyakorlat évei	Képzési idő évei	Fontosabb módosítások (feltételek, záróvizsga)
1872–1891	2	6	8	4 gimnáziumi osztály
1892–1913	2	5 (2+3)	7	6 gimnáziumi osztály
1914–1919	2	5 (2+3)	7	érettségi, approbációs vizsga
1920–1934	3	2	5	érettségi, licenc vizsga
1940–1945	4	2	6	diploma után 1 év gyakorlat
1948–1952	3	1	4	államvizsga
1952–1990	4	évente 1 hó + 21 hét	5	államvizsgadolgozat,
1990–				licenc vizsga és államvizsgadolgozat

A tanterv változásai az egyetemi gyógyszerésképzésben 1872 és 1945 között:

1872–1891 között: I. év 1. félév: természettan, ásványtan, általános szervetlen és szerves kémia (heti 5–5 óra),

I. év 2. félév: növénytan, állattan (heti 8–8 óra), általános szervetlen és szerves kémia (heti 5–5 óra),

II. év 1. félév: gyógyszerismereti gyakorlatok (heti 10 óra), vénkészítési gyakorlatok (heti 1 óra), gyógyszerstan (heti 1 óra), növénytan – alaktan és rendszertan (heti 4 óra), gyógyszerészeti kémia (heti 6 óra),

II. év 2. félév: általános kór- és gyógytan (heti 5 óra), gyógyszerismeret (heti 3 óra), kísérleti fizika (heti 4 óra), növénytan – mikroszkópiai vizsgálatok és élettan (heti 3 óra), gyógyszerügyi ügyvitel (az 1875/76-os tanévtől).

1892–1913 között: I. év 1. félév: természettan, állattan, ásványtan (heti 5–5 óra), általános és kísérleti vegytan (szervetlen és szerves), elméleti és gyakorlati növénytan szövettani vizsgálatokkal (heti 5–5 óra mindkét félévben),

I. év 2. félév: kémiai gyakorlatok (heti 15 óra),

II. év 1. félév: gyógyszerismeret, analitika (heti 5–5 órában), közegészségtan (heti 3 óra), analitikai gyakorlatok (heti 15 óra),

II. év 2. félév: gyógyszerészeti kémia (heti 5 óra), gyógyszerészeti kémiai gyakorlatok (heti 15 óra), gyógyszerismereti gyakorlatok (heti 10 óra), gyógyszerészet (heti 10 óra), vénkészítési gyakorlatok (heti 1 óra), gyógyszerhatástani (heti 5 óra).

1914–1920 között: I. év 1. félév: természettan, állattan, ásványtan (földtannal), kísérleti vegytan (általános és szervetlen vegytan első része), növénytan (heti 5–5 óra), természettan gyakorlatok, növénytan gyakorlatok (heti 3–3 óra),

I. év 2. félév: kísérleti vegytan (szervetlen vegytan második része és szerves vegytan), növénytan (heti 5–5 óra), vegytani gyakorlatok (heti 15 óra), növénytan gyakorlatok (heti 7 óra),

II. év 1. félév: elemző vegytan, gyógyszerismeret (heti 5–5 óra), közegészségtan (heti 3 óra), gyógyszerészet gyakorlatokkal (heti 5 óra), elemző vegytani gyakorlatok (heti 15 óra), élelmiszervizsgálat gyakorlatokkal (heti 6 óra),

II. év 2. félév: gyógyszerészet vegytan – szervetlen és szerves rész (heti 10 óra), gyógyszerészet gyakorlatokkal (heti 5 óra), gyógyszerészet vegytani gyakorlatok (heti 15 óra), gyógyszerismereti gyakorlatok (heti 10 óra), új gyógyszerek (heti 2 óra), általános kór- és gyógytan (heti 5 óra előadás és 5 óra gyakorlat).

1926–1934 között: I. év: általános kémia (elméleti előadás 2 féléven át), általános kémiai gyakorlatok (1 félév), általános fizika – előadás és gyakorlat (2 félév), növényrendszertan (2 félév), parazitológia – előadás és gyakorlat (1 félév), botanikai kirándulások a nyári félévben,

II. év: minőségi elemző vegytan – előadás és gyakorlat (2 félév), gyógyszerismeret – előadás és gyakorlat (2 félév), gyógyszerészeti kémia – előadás és gyakorlat (2 félév), gyógyszerészeti műtan – előadás és gyakorlat (2 félév), élettan (1 félév),

III. év: mennyileges elemző kémia – előadás és gyakorlat (2 félév), gyógyszerészeti kémia – előadás és gyakorlat (2 félév), a Román Gyógyszerkönyv ismerete – előadás és gyakorlat (2 félév), élelmiszerkémia (2 félév), toxikológia és biológiai elemzések (1 félév), közegészségtan és bakteriológia (1 félév)

1941–1945 között: I. év 1. félév: kísérleti fizika – elmélet (heti 5 óra), általános és szervetlen kémia (heti 5 óra előadás és 6 óra gyakorlat – egyszerű kémiai laboratóriumi műveletek), növényanatómia (heti 3 óra előadás és 2 óra gyakorlat), általános növénytan, sejttan, szövettan, alaktan és élettan előadások (heti 3 óra és heti 4 óra általános növénytan gyakorlatok), általános állattan (heti 4 óra előadás és 1 óra gyakorlat), ásványtani, kristálytani és földtani ismeretek (heti 4 óra),

I. év 2. félév: kísérleti fizika (heti 5 óra előadás és 4 óra gyakorlat), általános és szervetlen kémia (heti 5 óra), kvalitatív kémiai analízis (heti 2 óra előadás és 9 óra gyakorlat), növényanatómia (heti 2 óra gyakorlat), általános növénytan (heti 3 óra elmélet és 5 óra gyakorlat), bevezetés a gyógyszerészhivatásba (heti 1 óra),

II. év 1. félév: szerves kémia (heti 5 óra), rendszeres gyógyszerészeti növénytan (heti 3–3 óra elmélet és gyakorlat), kvantitatív kémiai analízis (heti 2 óra előadás és 12 óra gyakorlat), fizikai kémia (heti 3 óra), az egyén egészségtana (heti 2 óra), elsősegély és gázvédelem (heti 1–1 óra),

II. év 2. félév: szerves kémia (heti 5 óra előadás és 6 óra gyakorlat), rendszeres gyógyszerészi növénytan (heti 3–3 óra előadás és gyakorlat), kvantitatív kémiai analízis (heti 2 óra előadás és 9 óra gyakorlat), fizikai kémia (heti 6 óra gyakorlat),

III. év 1. félév: gyógyszerészi vegytan (heti 5 óra előadás és 9 óra gyakorlat mindkét félévben), gyógyszerismeret (heti 4–4 óra előadás és gyakorlat), gyógyszerészet (heti 3 óra előadás és 9 óra gyakorlat mindkét félévben), gyógyszerészi kutatások és vizsgálatok (gyakorlati rész – heti 15 óra),

III. év 2. félév: gyógyszerismeret (heti 3 óra előadás és 6 óra gyakorlat) és folytatódnak az első félévi gyógyszerészeti és gyógyszerési vegytani órák,

IV. év 1. félév: gyógyszerészet – galenika (heti 4 óra előadás és 12 óra gyakorlat mindkét félévben), gyógyszerstan (heti 3 óra előadás mindkét félévben), méregtan (heti 2 óra), jogszabályok (heti 3 óra előadás mindkét félévben), gyógyszerellenőrzés (heti 2 óra előadás mindkét félévben), közegészségstan (heti 3 óra előadás), mezőgazdasági kémia (heti 2 óra előadás és 3 óra gyakorlat), növényvédelem (heti 1 óra előadás),

IV. év 2. félév: közegészségstan (heti 3–3 óra előadás és gyakorlat), mezőgazdasági kémia (heti 2 óra előadás), növényvédelem (heti 2 óra gyakorlat).

Az I. év 1. félév végén kötelező kollokvium ásványtanból, kristálytanból és földtani alapismeretekből. Az I. év. 2. féléve után a bevezetés a gyógyszerészi hivatásba tárgykörből kollokvium. A II. évf. 1. féléve után az egyén egészségtana, elsősegélynyújtás és gázvédelem tárgyköréből, a 2. félév után pedig a fizikai kémiából kötelező a kollokvium letétele.

Az 1948/49-es tanév utáni tanrend a Gyógyszerészképzés a marosvásárhelyi Gyógyszerészeti Karon (1948–2000) c. fejezetben található.

Irodalomjegyzék

1. Bolányi I., Palatkás B.: *Táblázatok a budapesti Orvostudományi Egyetem történetének fontosabb adatairól (alapítástól 1900 végéig)*. Comm. Bibl. Hist. Med. Hung. 21–22, 414–510 (1961).
2. Brantner A.: *A gyógyszerészképzés története hazánkban a XIX. század végéig. Az egyetemi gyógyszerészképzésről és a doktori fokozat elnyeréséről*. Gyógyszerészet 34, 11, 599–601 (1990).
3. Csajkás B.: *A kolozsvári Tudományegyetem Orvostudományi Karának megalakulása*. Orvostudományi Értesítő. Az EME kiadása, 60. kötet. 311. o. (1945).
4. Halmai J.: *A korszerű gyógyszerészképzés kialakulása Magyarországon 1876–1945*. Comm. Hist. Artis Med. 51–53, 207–214 (1969).
5. Högyes E.: *Emlékkönyv a budapesti királyi magyar Tudomány Egyetem Orvosi Karának múltjáról és jelenéről*. Budapest. Athenaeum RT. könyvnyomdája 1896. 964–976. o.
6. Ilea Th., Ghelerter J., Duțescu B. (szerk): *Invățământul medical și farmaceutic din București*. Inst. de Medicină și Farmacie, București 1963.
7. Ionesu-Stoian P., Micu L.: *Date despre învățământul farmaceutic din Ardeal*. Farmacia 4, 4, 341–346 (1956).
8. Kempler K.: *A magyarországi gyógyszerészet rövid története*. Gyógyszerészet 28, 9, 321–323 (1984).
9. Rádóczy Gy.: *A magyarországi gyógyszerészképzés fejlődése*. Comm. Hist. Artis Med. 117–120, 39–60 (1987).
10. Szász Gy.: *Gyógyszerészképzés Magyarországon*. Gyógyszerészet 28, 9, 331–334 (1984).
11. Szentgyörgyi I.: *A magyar gyógyszerészképzés iránya a XIX. sz. második felében*. Comm. Hist. Artis Med. 51–53, 183–196 (1969).
12. Zalai K.: *A gyógyszerterápiák szerepe a gyógyszerészképzésben*. Gyógyszerészet 16, 4, 141–146 (1972).
13. Zalai K.: *A gyógyszerrel kapcsolatos tevékenységek*. Comm. Hist. Artis Med. 71–72, 20–23 (1974).
14. *** *A gyógyszerészetre vonatkozó újabb magyar rendeletek, határozatok és döntvények*. Gyógyszerészek Zsebnaptára az 1908. évre (szerk. Varságh Z. és Rossberger J.). 77–83. o.
15. *** *A m. kir. vallás- és közoktatásügyi minisztérium 112 745/1914. sz. alatt kelt rendeletével kiadott szabályzat a gyógyszerésznövendékek egyetemi kiképzése tárgyában*. Gyógyszerészek zsebnaptára az 1915. évre (szerk. Varságh Z., Koritsánszky O.).
16. *** *A kolozsvári orvos – gyógyszerészi fakultás gyógyszerész-kiképzés szabályzata*. Monitorul Oficial 1926. évi 69. számából kivonat. In: *Almanachul farmaceutic din România – Gyógyszerészek zsebnaptára 1927. évre*, Cluj–Kolozsvár.

17. *** *1000 éves a magyar iskola. „Az erdélyi magyar felsőoktatás évszázadai”*. Emlékkönyv. Kiadja a Bolyai Egyetem Barátainak Egyesülete, Bolyai Egyetemért Alapítvány, Budapest 1996. 75–77, 97. o.

18. *** *Szabályzat a gyógyszerésznövendékek egyetemi kiképzése tárgyában*. Jóváhagyott 1914. aug. 11-én ő cs. és apostoli királyi Felségének Bécsben kelt legfelsőbb elhatározásával. Kiadott a vallás- és közoktatásügyi miniszter 112 745/1914. számú rendeletével. Nyomatott Ajtai K. Albert könyvnyomdájában, Kolozsvár 1915. 1–15. o.

19. *** *Revista Farmaciei* 3, 20 (1925. október. 15.).

20. *** Románia Országos Levéltára. Maros Megyei Igazgatóság. Alap 576, Fac. Med. Francz Jozsef Cluj, leltár 673, dosszié 324/1876–77; 409/1880; 410/1880; 442/1883–84; 630/1895–96; 642/1896; 655/1897–98; 694/1900; 827/1907; 1022/1911.

21. *** *A kolozsvári m. kir. Ferencz József Tudományegyetem Tanrendje* az 1940/41, az 1942/43. és az 1943/44. tanévekre. Az Egyetem kiadása, Kolozsvár 1940, 1941, 1942, 1943.

2. 3. 1. A gyógyszerészképzés neves tanárai a kolozsvári Ferenc József Tudományegyetemen (1872–1919)

Az 1872-ben Kolozsváron alapított FJTE-en már kezdettől volt gyógyszerészképzés. Az akkori törvények értelmében a gyógyszerészhallgatók egyetemi tanulmányaikat a Matematika–Természettudományi Karon kezdték meg, majd az Orvosi Karon folytatták. Először két év, majd három és végül négy év lett a képzési idő, a tanrend időközben bővült néhány újonnan bevezetett tárgykörrel, de alapjában véve lényeges változás 1919-ig a gyógyszerészek egyetemi képzésében nem történt. Így a leendő okleveles gyógyszerészek először a Természettudományi Kar hallgatói voltak, tanáraik óráit hallgatták, és vizsgájukat is ott tették le az „elővizsgáztató bizottság” előtt, majd az Orvosi Karon folytatták, ahol „gyógyszerészmesteri szigorlati bizottság” előtt vizsgázva kaptak magister pharmaciae címet, illetve avatták őket gyógyszerészmesterré (8).

Az első tanévben az alaptantárgyakat (növénytant, állattant, ásványtant, természettant, kémiai tárgyakat) neves természettudósok tanították, így **Kanitz Ágost** a növénytant, **Entz Géza**, majd **Apáthy István** az állattant, **Koch Antal**, majd **Szádeczky Kardoss Gyula** az ásványtant, **Abt Antal** a természettant (a mai értelemben vett fizikát), **Fleischer Antal**, majd **Fabinyi Rudolf** a kémiai tantárgyakat. **Koch Ferenc** magántanárként, majd mint címzetes nyilvános rendkívüli tanár az aromás vegyületek tárgyköréből tartott előadásokat. Később, az 1918/19-es tanévben **Széki Tibor** gyógyszerészt címzetes nyilvános rendkívüli tanárként a Matematika–Természettudományi Karra nevezték ki, ugyanekkor **Páter Béla** is magántanári kinevezést kapott a növénytan oktatására.

A második évben az Orvosi Karon a gyógyszerismeretet először **Ajtai Kovács Sándor**, a gyógyszerstan tanára, majd **Lőte József** és végül **Jakabházy Zsigmond** tanította **id. Issekutz Béla** közreműködésével (6). A később bevezetett közegészségtan tanára először **Rózsahegy Aladár**, majd **Rigler Gusztáv** volt (13). A gyógyszerészi műtan elméleti és gyakorlati óráit **Issekutz Hugó** tartotta, majd három évvel halála után **id. Hintz György**. 1916-tól **Ferencz Aront** magántanárrá nevezik ki és ettől kezdve a gyógyszerészet tárgykörének megbízott előadója lett.

A következőkben azoknak a tanároknak vázlatos életrajzát ismertetjük, akik részt vettek a gyógyszerészképzésben, de a Bölcsészeti vagy a Természettudományi, illetve az Orvosi Kar előadói voltak. A gyógyszerészi képesítésű tanárokról vonatkozó adatok az életrajzaiknál részletesen megtalálhatók (lásd 4. fejezet).

A növénytan tanszék első rendes tanára **Kanitz Ágost** (1843–1896) volt, a FJTE első tanári karának legfiatalabbja. A kezdetektől (1872-től) haláláig vezette a tanszéket (5). Lugoson született, ahol apja, az óbudai származású Kanitz Simon (1810–1883) „seborvos” volt (2). Gimnáziumi tanulmányait Nagykőrösön és Temesváron végezte, 1861-től a bécsi egyetem hallgatója, majd az oklevél megszerzése után tanulmányútra ment. 1869-től Magyaróvára nevezték ki a Gazdasági Akadémiára, ahol elsőként tanította magyar nyelven a növénytant. Mikor beindul a FJTE-en az oktatás, átjön Kolozsvárra, és 1872 októberétől a Matematika – Természettudományi Kar megbecsült tanára lesz. Többször viseli a kar dékáni tisztségét (1876/77, 1881/82, 1895/96), és 1887/88-ban rektornak is megválasztják. 1880-tól az MTA levelező tagja. Hirtelen hunyt el fiatalon 1896-ban. Halála után rövid ideig **csikmadéfalvi Istvánffy Gyula** (1860–1930) lesz a növénytan tanszék vezetője, aki tagja volt a gyógyszerész szigorlatok „vizsgáló bizottságának” is (13). Mivel 1898-ban már Budapestre távozott, utóda az 1901-ben kinevezett **Richter Aladár** (1868–1927) lett, aki 1913-ig vezette a növénytan tanszéket, ekkor nyugdíjba vonult. Nagy érdeme, hogy egy új botanikus kert létesítésére több telket vásárolt a Házsongárd oldálában, azonban ennek megvalósítására már nem került sor a háborús viszonyok miatt (2). A „gyógyszerészi elővizsgálatok” bizottságának is tagja ebben a periódusban. 1902-ben a növénytan tanszék kettéválasztásával létrejött a növényrendszertani intézet, melynek vezetője **Borbás Vince** (1844–1905)

lett. Ettől kezdve a gyógyszerészi elővizsgálatok bizottságának ő is tagja. 1907-ben magántanárrá nevezik ki **Páter Bélát** (1860–1938), aki 1904-ben a világon elsőként megszervezte Kolozsváron a Gyógynövény Kísérleti Állomást. A gyógyszerészhallgatók elővizsgálati bizottságának tagja volt az 1913/14-es tanévtől 1916/17-ig. A növénytan tanszék vezetői tisztségét 1914 augusztusától **Györffy István** (1880–1959) töltötte be, aki az oktatói munkán kívül sokat tett az EME növénytan gyűjteményének gazdagításáért. Ő volt a *Botanikai Múzeumi Füzetek* elindítója és szerkesztője 1915 és 1919 között. Az 1917/18-as és a következő tanévben tagja a gyógyszerészhallgatók elővizsgáztatási bizottságának. Ő is Szegedre távozik, ahol az 1929/30-as tanévben a rektori teendőket is ellátja. 1940-ben visszatért Kolozsvárra. 1941 után a növénytant **Kol Erzsébet** (1897–1980), az Intézet vezető tanára (9), a növényrendszertani órákat pedig a Székelyudvarhelyen született **Soó Rezső** (1903–1980), a tanszék nyilvános rendes tanára tartotta. Ő volt a magyar botanika és növényrendszertan „vezéregyénisége” évtizedeken keresztül, a kolozsvári Botanikus Kert és Múzeum igazgatói tisztségét is viselte, 1947-ben az MTA levelező, majd rendes tagjai közé választotta. Kolozsváron a gyógyszerészhallgatókat csak pár évig oktathatta, mivel a Marosvásárhelyre költöztetés miatt itt a magyar nyelvű gyógyszerészképzés 1947-ben megszűnt, ő pedig Budapestre távozott.

Az állattani és az összehasonlító bonctani tanszék első nyilvános rendes tanára **id. Entz Géza** (1842–1919) 1873-tól 1889-ig. Kétszer a Kar dékánja is volt (1873/74, 1878/79). A gyógyszerészek oktatását 1890-től **Apáthy István** (1863–1922) veszi át, aki fiatalon, alig huszonhét évesen nyilvános rendes tanára a tanszéknek (13) és közel harminc évig vezetője is (9). Ebben a periódusban a gyógyszerészi elővizsgálatok bizottságának tagja. A hatalomváltás után rövid ideig Szegeden folytatta tanári munkáját. 1940–1944 között a Szegedről visszatért **Gelei József** (1885–1952) lett az általános állattani és biológiai tanszék nyilvános rendes tanára (12).

Az ásványtan-földtani tanszék nyilvános rendes tanára **Koch Antal** (1843–1927) volt 1872-től 1895-ig (1), ekkor Budapestre nevezték ki. Kolozsvári tartózkodása alatt újjászervezte és kibővítette az EME ásványgyűjteményét. Kétszer a Matematika–Természettudományi Kar dékánja is volt (1874/75, 1884/85), majd rektor 1891/92-ben. 1896-ban **Szádeczky Kardoss Gyula** (1860–1935) veszi át tőle a tanszéket és az oktatást is 1919-ig. 1942-ben a szintén Szegedről visszatért **Szentpétery Zsigmond** (1880–1952) tanítja ezt a tantárgyat a gyógyszerészhallgatóknak(12).

A kísérleti fizika (természettan) tanára már az első tanévtől **Abt Antal** (1828–1902) volt, aki a Matematika–Természettudományi Kar első dékánja is, de ezenkívül még kétszer megválasztották erre a tisztségre (1886/87, 1890/91), majd az 1883/84-es tanévben a rektori teendőket látta el (5). Részt vett a gyógyszerészhallgatók vizsgáztatásában mint a gyógyszerészi elővizsgálatok bizottsági tagja (13). Halála után a tanszék vezetője 1903-tól 1917-ig **Tangl Károly** (1869–1940) lett, aki ezután Budapestre távozott. Abt Antal helyét a gyógyszerészi elővizsgálatok vizsgabizottságában **Pfeiffer Péter** (1862–1947) foglalta el az 1918/19-es tanév végéig. 1920-ban Szegedre távozott, ahol már az 1922/23-as tanévben rektorra választják meg (10). 1941 után **Gyulai Zoltán** (1887–1968) magyar állampolgárságú egyetemi tanár tanította a fizikát (11).

A vegytani intézet megszervezője a kecskeméti születésű **Fleischer Antal** (1845–1877) volt, aki ennek keretében 1873 és 1877 között nemcsak elemző és szerves kémiát, hanem gyógyszerészi vegytant is tanított. Eredetileg gyakorló gyógyszerész akart lenni, ezért apja Gallé Emil kecskeméti gyógyszerészhez adta be gyakornoknak. Pontosságával és rendkívüli szorgalmával annyira megnyerte főnökének a megbecsülését, hogy az gazdag herbáriumát és kéziratait rendelkezésére bocsátotta. Tizennyolc éves korában Pestre ment a Fauser-féle gyógyszertárba, majd Bécsben az 1865/66-os tanévben rendes hallgatója a gyógyszerészi tanfolyamnak. Ennek elvégzése után huszonegy évesen Mosonyi gyógyszertárba meghívják provizornak. Itt a főorvos kérte oklevele bemutatását és keresztlevelét, majd közölte, hogy izraelita lévén nincs joga gyógyszerészkedni. Mélységesen megbántódva visszatért szüleihez, nagyon zárkózott lett és elhatározta, hogy más pályára lép. Azután a pesti egyetemre ment, ahol Than Károly intézetében készült a gyógyszerésztudori szigorlatára, amelyet az 1867/68-as tanévben sikeresen letett. Ezután mint tanársegéd ugyanitt dolgozott, tudományos munkáinak eredményét szaklapokban közölte. Innen pályázza meg a kolozsvári egyetem kémiai tanszékét, eredményeinek elismeréseképpen ki is nevezik nyilvános rendes tanárrá. Az oktatást csak 1873-ban kezdi meg, mivel egy évig külföldi intézetek berendezését tanulmányozta azzal a céllal, hogy Kolozsváron is hasonló hozzon létre. Nagy lelkesedéssel tanított. Szilárd akarat, nyíltság és következetesség jellemezte, igazságszerető és jószívű, kedélyes modorú tanár volt, a hallgatókkal közvetlen, ennek tulajdonítható, hogy patronátusa alatt alapították meg 1874-ben a kolozsvári egyetem gyógyszerészhallgatói a segélyegyletüket, melynek állandó tiszteletbeli elnökévé őt választották. 1875. május 10-én a Magyarországi Gyógyszerész Egylet közgyűlésén tiszteleti taggá nyilvánították, ezáltal elégtételt nyert a mosonyi megaláztatásért (12). Kolozsvárt magános maradt, nem találta helyét, így 1877. november 29-én önkézzel véget vetett életének (2). Tanársegédjét, **dr. Tomcsik Józsefet** nem nevezték ki utódának, ezért otthagyva az egyetemi karriert, a gyakorló gyógyszerészetet választotta; később Aranyosgyéresen nyitott gyógyszertárat (életrajzát lásd a 4. fejezetben).

Fabinyi Rudolf (1849–1920) követte Fleischert a tanszék előadójaként egészen a hatalomváltozásig; ez idő alatt háromszor volt a Kar dékánja (1879/80, 1888/89, 1904/05), és közben egyszer a FJTE rektora is 1899/1900-ban.

Mivel itteni munkája nagyon szorosan kapcsolódott a gyógyszerészképzéshez, tevékenységének bővebb ismertetése a gyógyszerész-életrajzoknál található.

Koch Ferenc (sz.1853, Zombor, Bács megye), Koch Antal testvéröccse, 1879-től 1884-ig már Fabinyi mellett tanársegédként dolgozott, 1887-ben magántanárként, 1896-tól pedig mint címzetes rendkívüli tanár tartotta előadásait az aromaticus vegyületek kémiája c. tárgykörből a gyógyszerészhallgatók részére is. 1899-ben Budapestre költözött.

Ruzitska Béla (1867–1942) az 1902/03-as tanévtől az 1918/19-es tanévvel bezárólag mint az élelmiszerkémia nyilvános rendes tanára tagja volt a gyógyszerészek elővizsgálati bizottságának. Közben az 1913-ban létesített második vegytani tanszéknek a vezetője lett.

Az 1941–1944-es rövid periódusban az általános vegytani és a fizikai kémiai ismereteket **Imre Lajos** (1900–1974), a szerves kémiát **Vargha László** (1903–1971), az analitikai kémiát **Szabó Zoltán** Budapestről jött magyar állampolgárságú tanárok (2,11,12,14) tanították.

A gyógyszerészhallgatók, miután a Matematika–Természettudományi Karon az „elővizsgálataikat” sikeresen letették, tanulmányaikat az Orvosi Karon folytatták. Itt néhány tanszéken neves orvostanárok oktattak. Már 1872-től elméleti és gyakorlati képzésben vettek részt az Általános Kór- és Gyógytani Intézetben. Először **Ajtai K. Sándor** (1845–1917), majd az 1875/76-os tanévtől az 1882/83-as tanévig **Hőgyes Endre** (1847–1906) és ezután **Bókay Árpád** (1856–1919) vezette a tanszéket 1890-ig (4). Utóbbi 1889/90-ben a gyógyszerész-gyakornokokat vizsgáztató bizottságnak is tagja volt. Később ennek a tanszéknek a keretében jött létre és működött az Egyetemi gyógyszerár. 1890. május 31-én a 24 891. sz. rendelettel az 1890/91-es tanévtől kezdve az intézetet kettéválasztják Általános Kór- és Gyógytani, valamint Gyógyszertani Intézetre. Az Általános Kór- és Gyógytani Intézetet 1890-től **illyefalvi Lőte József** (1856–1938) nyilvános rendes tanár vezette, aki orvosi tanulmányait már a kolozsvári egyetemen végezte (7). Sokáig helyettesített a gyógyszerertani tanszéken is, míg annak professzora, **Tóth Lajos** a minisztériumban teljesített szolgálatot. 1891/92-től Lőte József tagja volt a gyógyszerészgyakornokokat vizsgáztató bizottságnak (8, 13).

A gyógyszerertani tanszékre 1913-ban az erdélyi származású **Jakabházy Zsigmond** (1867–1945) kapott kinevezést, aki egyetemi tanulmányait már Kolozsváron végezte, 1891-ben avatták orvosdoktorrá (3). Európai tanulmányút után (Strasbourg, Lipcse, Graz) hazatér, és 1899-ben a tanszék magántanára lesz (13), majd 1913-tól rendes tanárrá nevezik ki; 1919-ig vezeti a tanszéket. Az 1919. május 8-án kiadott 4335. sz. román rendelet hűségeskü tételére szólította fel a FJTE tanárait. Akik nem tették le, azokra kiutasítás várt. Így történhetett meg, hogy az év novemberében már húsznál több tanár hagyta el Kolozsvárt. Előbb Budapestre, majd Szegedre mentek, ahol tovább folytatódott a FJTE-en az oktatás (14). A hűségesküt Jakabházy Zsigmond sem tette le, visszavonult birtokára, Siménfalvára, ahol orvosi gyakorlatot folytatott. 1920-ban meghívták Budapestre a gyógyszerismereti tanszékre. Ezt 1920. november elején elfogadta, és oktatói, kutatói pályája szépen ívelt felfelé. 1923-ban az MTA levelező tagja lesz, 1924-ben már az Orvosi Kar dékáni tisztségét bízzák rá. Kolozsvári tevékenysége alatt bekapcsolódott a gyógyszerészek oktatásába, és két jelentős könyvnek a megírásában vett részt. 1895-ben Nyiredy Gézával és Issekutz Hugóval együtt írta a *Gyógyszerisme* c. könyvet, majd a másodikát, 1913-ban Issekutz Béla társszerzővel *Gyógyszerismeret* címmel. Kísérleti gyógyszerhatástant és gyógyszerismeretet tanított az 1913/14-es tanévig a gyógyszerertan keretében. Kiváló előadóképességű tanár volt, zamatos erdélyi kifejezéseivel, könnyen gördülő, folyamatos stílusával a tananyag legnehezebb részeit is élvezetessé, érthetővé tudta tenni. A szegény hallgatók sorsát szíven viselte, szigorúsága, de páratlan szívjósága megmutatkozott mindenki iránt. 1914. augusztus 29-én egy rendelet önálló tárggyá tette a gyógyszerismeretet. Ettől kezdve egykori tanítványa és tanártársa, **Issekutz Béla** (1886–1979) lesz ennek a tárgykörnek a nyilvános rendes tanára 1920-ig, amikor is Szegedre távozik, ahol előbb tanszékvezető, dékán, prodékán, majd az 1927/28-as tanév második félévében rektor lesz (10).

A gyógyszerészhallgatók képzésében később bevezették a közegészségtant is (8), melynek előadója először **Rózsahegy Aladár** (1855–1896) volt, majd 1899 szeptemberétől 1920-ig a Budapestről jött **Rigler Gusztáv** (1868–1930) nyilvános rendes tanár. Az 1912/13-as tanévben a gyógyszerészmesteri szigorlatok vizsgabizottságában mint kormányképviselő vett részt (13). A FJTE Orvosi Karán dékáni (1906/07, 1914/15), prodékáni tisztséget is viselt (1907/08, 1915/16), és az 1917/18-as tanévben a FJTE rektora volt. Az 1940 utáni átmeneti rövid időszakban a gyógyszerészhallgatók közegészségtani előadásait 1942-ig **Lőrincz Ferenc** (1898–1986) nyilvános rendes tanár, majd **Faragó Ferenc** (1905–1950) nyilvános rendkívüli tanár tartotta. A hallgatókon kívül azoknak a gyógyszerészdoktorandusoknak is tartott nagy óraszámú (heti 24 óra) gyakorlatokat, akik főként a közegészségtant választották. Az újonnan bevezetett elsősegélynyújtási ismereteket pedig 1940 októberétől **Klimkó Dezső** (1900–1972) tanította (1).

A gyógyszerészképzésben részt vevő gyógyszerésztanárok életrajza, valamint szakmai tevékenységük ismertetése a gyógyszerészek életrajzeit bemutató fejezetben részletesen megtalálható. Így **Issekutz Hugó**, **Hintz György**, **Széki Tibor**, **Ferencz Áron**, **Orient Gyula**, sőt **Fabinyi Rudolf** és **Nyiredy Géza** tanároké is,

akik ugyan nem voltak gyógyszerészek, de részt vettek a gyógyszerészképzésben, illetve az utóbbi a gyógyszerészgyakornoki tanfolyamnak nemcsak előadója, vezetője, hanem „lelke” is volt.

Irodalomjegyzék

1. Bisztray Gy., v. Nagy I., Szabó T. A., Szalai B.: *A kolozsvári egyetem újjászervezése*. Különlenyomat az Erdélyi Tudományos Intézet Erdély Magyar Egyeteme c. kiadványából. Budapest 1942.
2. Gaál Gy.: *Egyetem a Farkas utcában*. A kolozsvári Ferenc József Tudományegyetem előzményei, korszakai és vonzatai. Erdélyi Magyar Műszaki Tudományos Társaság kiadása, Kolozsvár 2001.
3. Lipták P.: *Dr. Jakabházy Zsigmond professzor születésének 70. évfordulójára*. A Magyar Gyógyszerésztudományi Társaság Értesítője 13, 3, 250–252 (1937. május 26.).
4. Lipták P.: *Bókay Árpád emékezte*. A Magyar Gyógyszerésztudományi Társaság Értesítője 5, 5, 357–360 (1929).
5. Márki S.: *A kolozsvári magyar királyi FJTE története és statisztikája*. Ajtai K. Albert nyomdája, Kolozsvár 1896.
6. Szabó D.: *A kolozsvári magyar királyi FJTE orvosi kara 1872–1895-ben*. In: *A felsőoktatásügy Magyarországon*. Az 1896-iki ezredévi országos kiállítás alkalmára a vallás- és közoktatásügyi m. kir. miniszter megbízásából. Hornyánszki V. könyvnyomdája, Budapest 1896.
7. *** *Emlékkönyv a kolozsvári magyar királyi FJTE és különösen ennek orvosi és természettudományi intézetei*. A Magyar Orvosok és Természetvizsgálók XXXII. vándorgyűlése tagjai részére kiadta a kolozsvári Egyetem Orvosi Kara, Kolozsvár 1903. 222–244. o.
8. *** *A kolozsvári m. kir. FJTE Tanrendje és Almanachja 1872/73-tól az 1918/19-es tanévig; A m. kir. FJTE Évkönyve az 1940/41. és az 1941/42. tanévről*. Az Egyetem kiadása, Kolozsvár 1873–1920; 1940–1943.
9. *** *Magyar Életrajzi Lexikon* (Főszerk. Kenyeres Ágnes). I–IV. kötet. Akadémiai Kiadó, Budapest 1967, 1982, 1981, 1994.
10. *** *Szegedi Egyetemi Almanach* II. (1921–1996). Kiadja a Szent-Györgyi Albert Orvostudományi Egyetem (rektor dr. Dobozy Attila), Szeged 1997.
11. *** *Erdély magyar egyeteme 1944–1949*. I–II. kötet. A dokumentumokat válogatta, gondozta, szerkesztette Lázok János és Vincze Gábor. Custos és Mentor Kiadó, Marosvásárhely 1995 (I. kötet) és 1998 (II. kötet).
12. *** *Százhuszonöt éve nyílt meg a kolozsvári tudományegyetem*. Emlékkönyv. Összeállította Gazda I. Magyar Tudománytörténeti Intézet, Piliscsaba 1997.
13. *** Románia Országos Levéltára. Maros Megyei Igazgatóság. Alap 576. Fac. Med. Francz Jozsef, leltár 673, dosszié 642/1896, 655/1897–98, 1065/1913.
14. *** *1000 éves a magyar iskola. „Az erdélyi magyar felsőoktatás évszázadai”*. Emlékkönyv. Kiadja a Bolyai Egyetem Barátainak Egyesülete, Bolyai Egyetemért Alapítvány, Budapest 1996. 23–27, 30–31. o.

2. 4. Gyógyszerészképzés a marosvásárhelyi Gyógyszerészeti Karon (1948–2000)

A gyógyszerészképzés Marosvásárhelyen a Gyógyszerészeti Karon (GYK) 1948-ban indult meg, miután a román tanügyi törvény (175/1948. sz. törvényrendelet) értelmében módosult az egyetemeken a karok szerkezete. Ekkor a tudományegyetemekről leválasztott orvosi karok mellett gyógyszerészeti karokat is létrehoztak Bukarestben, Kolozsváron, Iași-ban és Marosvásárhelyen (3, 4, 12), és ezeket Orvosi és Gyógyszerészeti (Felsőoktatási) Intézet (OGYI) néven működtették. Így a gyógyszerészképzés már nem a tudományegyetemek természettudományi és orvosi karán folyt (1), hanem önálló kar keretében, ahol a gyógyszerészképzéshez szükséges összes alaptantárgyat és szaktantárgyat oktatták. A GYK-nak saját vezetősége (dékán, kari tanács) volt, amely felügyelte a kari tevékenységeket. 1948-tól ilyen szervezeti formában indult a gyógyszerészképzés az említett városokban létrehozott gyógyszerészeti karokon. Marosvásárhelyen magyarul folyt az oktatás az 1961/62-es tanévig, ettől kezdve kétnyelvűvé vált (román és magyar). 1986 és 1989 között a Kar csak mint „szekció” létezett, az 1989-es változást követően újból kari szintre emelték, így az Orvosi és Gyógyszerészeti Egyetem (OGYE) harmadik karaként működik tovább az Általános Orvosi és a Fogorvosi Kar mellett.

A Marosvásárhelyen folyó gyógyszerészképzést több kiadvány is bemutatja, és elemzi a GYK tanárainak oktatói, tudományos munkáját, szakirodalmi tevékenységét. Ezek közül elsőnek említjük meg a marosvásárhelyi OGYI 1967-ben kiadott román nyelvű kötetét (14), amely az orvospképzés kezdetétől (1945) mutatja be az itt folyó tevékenységet, felsorolja a diszciplinákat, a tanári kart, az addigi abszolvenseket, valamint az oktatáshoz kapcsolódó egységek munkáját vázolja. A többi egyetem évkönyveihez, almanachjaihoz vagy tanrendjéhez hasonló tartalmú kiadványokat Marosvásárhelyen nem jelentettek meg. Az 1980-as években folyóiratok közleményeiben vagy kötetek egy-egy fejezetében találunk utalást vagy leírást a marosvásárhelyi GYK-ról, az itt folyó szakirodalmi tevékenységről (9,10), így a *Romániai magyar nemzetiség* c. munkában is (11). Az 1991-ben megjelent *Romániai Magyar Irodalmi Lexikon* II. kötete (15) a *Gyógyszerészeti szakirodalom* címszó alatt többek közt a Karon oktató tanárok szakirodalmi tevékenységét mutatja be. 1994-ben a *Generációk Emlékkönyve* második részében (5) két fejezet is foglalkozik a gyógyszerészképzéssel, illetve a gyógyszerészeti szakirodalommal. Szöllősi Árpád 1994-ben megjelent könyve (13) is szemelvényeket ad a GYK egyes időszakaiából. 1995-ben a Teleki László Alapítvány kiadásában Budapesten jelent meg *A marosvásárhelyi magyar nyelvű orvos- és gyógyszerészképzés 50 éve* c. kötet Barabás Béla, Péter Mihály és Péter H. Mária szerkesztésében (2), melyben külön fejezet foglalkozik a GYK-ral (7). A kötetben még megtalálható az itt oklevelet kapott gyógyszerészek névsora, továbbá a kihelyezésükkel kapcsolatos adatok és az ebben a periódusban a gyógyszerészhallgatók számára magyar nyelven írt egyetemi jegyzetek (2). E kötet összeállítását hivatalosan nem támogatta az egyetem akkori vezetősége, ezért a szerzők gyűjtötték össze az adatokat, és a tanszékek munkatársai személyes közléseikkel egészítették ki azokat. 1998-ban a Marosvásárhelyi Magyar Diákszövetség (MMDSZ) által szervezett V. Tudományos Diákköri Konferencián Ölvedi Zsolt, akkor III. éves gyógyszerészhallgató dolgozatban mutatta be vázlatosan a GYK ötvenéves múltját. Az évforduló alkalmából a Magyar Gyógyszerészeti Társaság szaklapja, a *Gyógyszerészet* is közölt egy megemlékező tanulmányt (6). 1999-ben, négy évvel a Teleki László Alapítványnál megjelent kötet (2) után a GYK akkori oktatóiból álló szerkesztőbizottság összeállításában kiadtak egy kétnyelvű (román–magyar) kötetet a marosvásárhelyi GYK ötvenéves évfordulója alkalmából (16), továbbá a *Marosvásárhely történetéből* c. kiadvány a MOGYI végzettjeinek a kihelyezését felmérő tanulmányában (8) is megemlítenek 602 gyógyszerészt. A GYK néhány okirata vagy azzal kapcsolatos adatok a marosvásárhelyi levéltárban is megtalálhatók (17).

Mindezen forrásmunkák adatainak felhasználásával, valamint levéltári dokumentumok (17) segítségével a marosvásárhelyi GYK-on folyó oktatói munkát mutatjuk be a következőkben, ami egyben az időszak romániai gyógyszerészképzését is tükrözi. Kiemelten a magyar nyelvű gyógyszerészképzéssel foglalkozunk, és a magyar nemzetiségű hallgatók és oktatók sajátos helyzetét próbáljuk bemutatni 1948 és 2000 között.

Ebben az időszakban a marosvásárhelyi GYK dékánjai a következők voltak: **Balogh László** (1950–1953), **Kovács Endre** (1953–1956), **Rácz Gábor** (1956–1958, 1962–1974 és 1983–1986), **Kiss Árpád** (1958–1962), **Ádám Lajos** (1974–1982), **Csedő Károly** (1990–1996), **Tőkés Béla** (1996–2000) és **Dogaru T. Maria** (2000/2001 tanévtől kezdve). Megjegyezni kívánjuk, hogy 1950 előtt a Karon nem volt külön dékánja. **Săbădeanu Vasile** szemészprofesszor, az akkor még létező Közegészségügyi Kar dékánja egyben megbízottként a GYK hivatalos átiratait is aláírta. A dékáni hivatal adminisztrációs munkáit és a titkári teendőket 1958-ig **Kulcsár Anna**, 1958–1987 között **Vécsei Erzsébet**, majd rövid ideig **Patakfalvy Judit**, 1990-től **Macarie Lidia**, majd a kilencvenes évek végétől **Biriș Simona** végzi.

1948 júniusában a tanügyi reform alapján létrehozott marosvásárhelyi OGYI keretében a GYK a receptúrai tagozattal indult meg négyéves tanulmányi idővel. A GYK-on az első oktatási nap 1948. november 15-én volt,

tehát ez a Kar megalakulásának a dátuma (6,17). Néhány év múlva a bővülő tanterv tette szükségessé a tanulmányi idő meghosszabbítását. A gyógyszerészképzést országosan felemelték 5 tanulmányi évre, és megszüntették a receptúrai, illetve ipari profilt, az oktatási tanterv egységes lett minden gyógyszerészeti karon. Az 1961/62-es tanévig az oktatás magyar nyelvű volt, ekkor minisztériumi utasítással kétnyelvűvé vált olyan értelemben, hogy az előadásokat párhuzamosan magyarul és románul tartották, de a gyakorlati oktatást kizárólag román nyelven. A hallgatóknak lehetőségük volt az előadások nyelvét megválasztani. A gyakorlati órákon vegyes csoportok vettek részt. Az Intézetben belül ettől kezdve minden egyéb tevékenység is (tanszéki ülések, referáló ülések, tudományos dolgozatok bemutatása, államvizsga, versenyvizsgák) román nyelven folyt. Sajnos nem szerveződött párhuzamosan külön magyar és román tagozat (szekció) törvényes keretben, ami elkerülhetővé tette volna a magyar nyelvű oktatás fokozatos elsorvasztását, a magyar nemzetiségű oktatók számának csökkenését.

1986-ban drámai esemény következett be a marosvásárhelyi GYK életében. A legfelsőbb állami és pártszervek utasítására – ami valószínűleg az egész marosvásárhelyi orvos- és gyógyszerészképzés fokozatos megszüntetését célozta – beindult a Kar felszámolása. Nem szerveztek több felvételi vizsgát, csak a meglévő évfolyamokon folyt tovább az oktatás. A tanszemélyzet és a hallgatóság számának csökkenése miatt megszűnt az önálló GYK, csak mint „szekció” működött tovább. Az állás nélkül maradt tanárok egy részét nyugdíjazták, másokat középiskolákba vagy gyógyszerárakba, laboratóriumokba helyeztek el. Aki nem fogadta el a felajánlott állást, maga keresett új munkahelyet. Az 1989-es események után, amikor is már csak az utolsó, az V. évfolyam maradt a Karon, a testvérintézetek felvételi vizsgáin megfelelt, de hely hiányában felvételt nem nyert jelentkezőkből felvételi vizsga nélkül összeállt egy kezdő I. évfolyam, és 1990 januárjától sűrített programmal megindult az oktatásuk. Az 1993/94-es tanévtől kezdődően folyamatosan már mind az öt évfolyamon van képzés. 1990-ben az Intézet neve is módosult, egyetemi rangját visszakapta, amint már a neve is jelzi: Marosvásárhelyi Orvosi és Gyógyszerészeti Egyetem (MOGYE).

1948-ban, a GYK megalakulásakor számos nehézség merült fel az oktatói bázis kialakításával kapcsolatban. A szervezőmunka nagy része a tanszemélyzet toborozására, a hallgatók képzését, felkészítését biztosító körülmények megteremtésére irányult. Végül is sikeresen megoldódtak a felmerült problémák, fokozatosan, lépésről lépésre javultak a feltételek, bár a gazdasági, politikai viszonyok nem mindig voltak kedvezőek a kiteljesedéshez. 1948 őszén az alig három éve beindult Orvosi Kar is még számos nehézséggel küzdött, főleg a helyiségek és tanerők hiányoztak (1, 2, 4). A GYK megalakulása még súlyosbította ezeket a nehézségeket. Az egyetem központi épülete – a hajdani Csaba Királyfi Hadapród Iskola – adott helyet az előadótermeknek, a gyakorlóknak, a laboratóriumoknak. Helyszűke miatt egy-egy laboratóriumi helyiséget több tanszék is használt a gyakorlati órákon. A GYK tanszékeinek zöme a központi épület földszintjének északi szárnyában kapott elhelyezést igen szűkös körülmények közt, ekkor még itt működött az Egyetemi gyógyszerár is, amelynek a kiköltöztetése csak többszöri felszólítás után 1953-ban történt meg (17). Az ötvenes évektől kezdve bővült a tanszékek rendelkezésére álló terület azáltal, hogy az alagsorban is laboratóriumokat rendeztek be (fizikai kémia, gyógyszerészeti kémia, toxikológia, ipari gyógyszerészet, majd 1990 után a farmakognóziák tanszéke is). Később ezekkel párhuzamosan a második (gyógyszerhatástan és fizikai kémia) és a harmadik emeleten (analitikai kémia), illetve az udvaron található XVIII. számú különálló épületben sikerült egy tanszéket elhelyezni (gyógyszerellenőrzés); ez utóbbi korszerűsítése 1999 után kezdődött meg. Mindezen bővítések ellenére még mindig szűkös körülmények közt folyik az oktatás.

A kezdet másik nagy problémája a tantestület kialakítása volt. Azok a tanárok, akik az Orvosi Karon is oktattak, már 1945-ben áttelepültek Kolozsvárról Marosvásárhelyre, így Eperjessy Anna és Kiss Árpád, akik később a GYK tanárai, a különböző kémiai tanszékek megalapítói lettek. Az első Kolozsvárról jött gyógyszerész-tanár, Hankó Zoltán már 1945-ben létrehozta és vezette az Egyetemi gyógyszerárakat, 1949-ben pedig a Galenika tanszéket szervezte meg és annak első vezetője lett. Az alaptantárgyak oktatására a helybeli középiskolák tanárai közül toborozták a legjobbakat. Így lett Jablonkay István, a hajdani római katolikus gimnázium tanára a Botanika tanszék vezetője, és 1949-ig a farmakognózia előadója is (17), amíg Kopp Elemér vegyészprofesszor nem jött Kolozsvárról. Horváth Attila, a fizika, később a fizikai kémiai diszciplína megalapítója a helybeli gimnázium tanára volt, hasonlóan Soós Pál, aki egy ideig a Közegészségügyi Intézetben is dolgozott, majd az Analitikai kémiai tanszék vezetője lett. 1949-ben jött át Kolozsvárról Mártonfi László gyógyszerész, aki 1934-ig már tanársegédként dolgozott az I. Ferdinánd Király Egyetem Gyógyszerészeti kémiai tanszékén, majd annak megszűnte után saját gyógyszerárakat vezetett. Marosvásárhelyen is a Gyógyszerészeti kémiai tanszék megszervezésével és vezetésével bízták meg. Egyes tantárgyakat az Orvosi Kar tanárai tanítottak, először az orvostudományi tanszékek tagjaiként, később ezek közül több diszciplína szakosodott és önállósodott a GYK keretén belül, így a Toxikológiai, a Gyógyszerészeti mikrobiológiai és az Élettani tanszék. Mivel a tanrend állandóan bővült, nőtt mind az alap-, mind az új szaktantárgyak száma, 1966-tól több új tanszék is létesült. Az egyre változatosabb tanterv lehetővé tette, hogy a végzett gyógyszerészek nemcsak gyógyszerárakban, hanem klinikai laboratóriumokban, gyógyszergyárakban vagy akár a tudományos kutatásban is elhelyezkedhessenek.

Az elmúlt évek folyamán változott a képesítés, az oklevelek elnyerési módja, az egyetemi tanulmányokat záró diplomavizsgák lefolyása. 1953-ig, a tanulmányaikat befejező hallgatók diplomadolgozatot állítottak össze és elméleti, valamint gyakorlati vizsgát tettek a főbb tantárgyakból. Ezután kapták meg az abszolutóriumot. 1954 és 1958 között nem kellett a végzősöknek diplomadolgozatot írni, ellenben több szaktárgyból (farmakognózia, gyógyszerészi kémia, galenika) elméleti és gyakorlati vizsgát tettek s ezeken kívül még egy politikai tárgyból is (marxizmus–leninizmus, tudományos szocializmus). 1959-től ismét bevezették a diplomadolgozat írását (államvizsgadolgozat), amit szaktárgyból szaktanár irányításával lehetett elkészíteni, és a megvédése is szakbizottság előtt történt, a Kar dékánjának felügyelete mellett. 1967-ben komplex gyakorlati és elméleti vizsgát vezettek be, ami egy összetett gyógyszer előirat szerinti elkészítését, vizsgálatát és kiértékelését jelentette, szintén egy szakbizottság és a dékán előtt. Rövid idő után azonban az államvizsga már csak a diplomadolgozat megvédéséből állt. 1990 után az ún. „licenc vizsgát” vezették be, ami szintén több szaktárgyat ölel fel, és ezt követi a diplomadolgozat megvédése.

Az oktatás kezdetétől a tananyag elsajátításában nagy nehézséget jelentett az egyetemi tankönyvek, jegyzetek hiánya. Ezért már az első években megkezdődött a jegyzetírás. A GYK-on elsőként 1950-ben Mártonfi László gyógyszerészi kémia-, majd Kopp Elemér 1953-ban farmakognózia- és 1957-ben Hankó Zoltán galenika-jegyzetet állított össze, amelyek könyvmatos formában jelentek meg. Voltak olyan jegyzetek is, melyek az évek folyamán több kiadást is megértek, természetesen bővített, kiegészített formában a régi vagy egy új szerzőgárda jóvoltából. Az új tárgyak bevezetése is megkövetelte mind az elméleti, mind a gyakorlati jegyzetek megjelentetését. Néhány tanár a jegyzeteken kívül szak- vagy kézikönyv megírását is vállalta. Ezek részletes felsorolása a kötet végén külön fejezetben, az Önálló magyar nyelvű gyógyszerészi kiadványoknál található.

A 36. táblázat a tanrend változását, bővítését szemlélteti három különböző időszakban: 1953–1958, illetve 1982–1987, valamint 1990–1995 között. Az adatokat az 1958-ban, az 1987-ben és 1995-ben végzett hallgatók leckekeönyvei alapján sikerült összeállítani.

A 37. táblázatban az 1998/99-es tanévre érvényes tanrendet adjuk meg, amit hivatalosan az Oktatásügyi Minisztérium küldött meg a GYK dékáni hivatalának.

36. táblázat
A gyógyszerészképzés tanrendje három különböző időszakban

Tanév	1953–1958	1982–1987	1990–1995
I.	Általános és szervetlen kémia Analitikai kémia II. Gyógyszerészi növénytan Matematika Gyógyszerészi fizika Marxizmus–leninizmus Román nyelv Orosz nyelv Latin nyelv I. Testnevelés	Általános és szervetlen kémia Analitikai kémia II. Gyógyszerészi növénytan Matematika Gyógyszerészi fizika Filozófia Modern nyelv Gyógyszerésztörténet Testnevelés	Általános és szervetlen kémia Analitikai kémia II. Gyógyszerészi növénytan Matematika–informatika Biofizika Filozófia, Románia történelme Modern nyelv Latin nyelv Anatómia–élettan Testnevelés
II.	Analitikai kémia I. Szerves kémia Anatómia–élettan Fizikai kémia II. Marxizmus–leninizmus Román nyelv Orosz nyelv Testnevelés	Analitikai kémia I. Szerves kémia Mikrobiológia I. Fizikai kémia II. Tudományos szocializmus RNK történelme II. Modern nyelv Sejtbiológia F. Bevezetés a tudományos kutatásba II.	Analitikai kémia I. Szerves kémia Mikrobiológia I. Fizikai kémia II. Merceológia Modern nyelv Kórélettan Sejtbiológia Bev. a tudományos kutatásba II. Testnevelés

Tanév	1953–1958	1982–1987	1990–1995
III.	Fizikai kémia I. Biokémia Farmakognózia Gyógyszerészi kémia II. Mikrobiológia I. Közegészségtan II. Galenika II. Merceológia I. Közgazdaságtan Román nyelv Orosz nyelv	Fizikai kémia I. Biokémia Farmakognózia Gyógyszerészi kémia II. Anatómia–élettan Merceológia Gyógyszerészi technológia II. Elsősegély F. Politikai gazdaságtan	Fizikai kémia I. Biokémia Farmakognózia Gyógyszerészi kémia Klinikai laboratórium és immunológia I. Gyógyszerészi technológia II. Etika II. Deontológia II. Modern nyelv
IV.	Farmakognózia I. Gyógyszerészi kémia Galenika Gyógyszerhatástan Toxikológia II. Gyógyszertári szervezés II	Egészségügyi kémia Gyógyszerészi kémia Gyógyszerészi technológia Gyógyszerhatástan Toxikológia II. Gyógyszertári ügyvitel és jogszabályok Etika II. Gyógyszerészi deontológia II. Sürgősségi ellátás I.	Egészségügyi kémia Gyógyszerészi kémia Gyógyszerészi technológia Gyógyszerhatástan Toxikológia Gyógyszertári ügyvitel és jogszabályok Gyógyszerészi marketing Biofarmacia – farmakokinetika Állatgyógyászati szerek F. Homeopátia F.
V.	Galenika I. Gyógyszerészi kémia I. Toxikológia I. Gyógyszertári ügyvitel I. Gyógyszerésztörténet I.	Gyógyszerészi technológia I. Ipari gyógyszerészet I. Toxikológia I. Gyógyszerellenőrzés I. Gyógyszertári szervezés I. Biofarmacia–farmakovigilancia F. Dermofarmacia, kozmetológia II. F. Pszichológia F. II	Gyógyszerészi technológia I. Ipari gyógyszerészet I. Fitoterápia I. Gyógyszerellenőrzés I. Gyógyszertári szervezés és törvényismeret I. Biológiai gyógyszerek Dermofarmacia F. Klinikai gyógyszerészet Sürgősségi ellátás F. Gyógyszerésztörténet F.

Megjegyzés: A modern nyelv választható volt angol, német, francia kezdő és haladó csoportokban.

Rövidítések: I.= a tantárgyat csak az első félévben tanították, II.= a második félévben tanították, F.= fakultatív, választható tárgy

37. táblázat
A gyógyszerészképzés tanrendje az 1998/1999-es tanévre

Tanév	Tantárgyak	Heti óraszámok és ellenőrzési forma	
		I. félév	II. félév
I.	Matematika és informatika		
	Biofizika	12 óra előadás	11 óra előadás
	Általános és szervetlen kémia	3 óra szeminárium	2 óra szeminárium
	Analitikai kémia II.	15 óra gyakorlat	18 óra gyakorlat
	Anatómia–élettan	30 óra/hét	31 óra/hét
	Modern nyelv		
	Latin nyelv I.	2 vizsga	3 vizsga
	Testnevelés		

	Bevezetés a gyógyszerészeti technológiába II. Nyári gyakorlat 3 hét x 30 óra		
II.	Analitikai kémia és fizikai kémiai analízisek Szerves kémia Fizikai kémia II. Mikrobiológia, vírustan, parazitológia I. Sejtbiológia Merceológia I. Etika és deontológia II. Testnevelés Modern nyelv Bevezetés a tudományos kutatásba I. Nyári gyakorlat 3 hét x 30 óra	10 óra előadás 2 óra szeminárium 18 óra gyakorlat 30 óra/hét 3 vizsga	9 óra előadás 3 óra szeminárium 16 óra gyakorlat 28 óra/hét 4 vizsga
III.	Gyógyszerészeti kémia Farmakognózia Gyógyszerészeti technológia II. Biokémia Fizikai kémia I. Kórélettan I. Klinikai laboratórium és klinikai kórtan Gyógyszertan II. Nyári gyakorlat 3 hét x 30 óra	14 óra előadás 17 óra gyakorlat 31 óra/hét 5 vizsga	13 óra előadás 18 óra gyakorlat 31 óra/hét 5 vizsga
IV.	Gyógyszertan Gyógyszerészeti technológia Gyógyszerészeti kémia Toxicológia Egészségügyi kémia II. Biofarmacia és farmakokinetika I. Gyógyszerészeti marketing I. Nyári gyakorlat 3 hét x 30 óra	14 óra előadás 17 óra gyakorlat 31 óra/hét 4 vizsga	12 óra előadás 18 óra gyakorlat 30 óra/hét 5 vizsga
V.	Ipari gyógyszerészet és biotechnológia I. Klinikai gyógyszerészet I. Gyógyszertári szervezés és törvénykezés I. Gyógyszerellenőrzés I. Fitoterápia I. Elmélyedés a gyógyszerészeti tudományba II. Komputerizált gyógyszerészeti nyilvántartás II. Gyógyszertári gyakorlat II. 22 hét x 24 óra	12 óra előadás 18 óra gyakorlat 30 óra/hét 5 vizsga	4 óra előadás 4 óra gyakorlat 8 óra/hét 2 vizsga

Választható (fakultatív) tantárgyak: I. év: Filozófiatörténet és pszichológia, II. év: Gyógyszerésztörténet, magkémia, nukleáris kémia, III. év: Modern nyelv, egészségügyi gazdaságtan IV. év: Állatgyógyászati szerek, farmakovigilancia, homeopátiás szerek, modern nyelv, V. év: Dermofarmacia és kozmetológia, biológiai gyógyszerek, sürgősségi ellátás

Az 1948/49-es tanévtől kezdve megszűnt az egyetem előtti kötelező gyógyszerészeti gyakorlat és az azt követő validációs vizsga. A gyakorlatok beépültek a tantervekbe, a nyári vizsgaidőszak után kellett a hallgatónak ezeket elvégezni. Az első tanév után botanikai gyakorlatok (kirándulások) voltak előírva, a harmadik tanév után egy hét gyakorlat a gyógynövénykertben, droggűjtési és -feldolgozási gyakorlatok, a többi időt pedig a gyógyszerházakban kellett eltölteni. Az ötödik évfolyam második félévében nem volt oktatás, csak huszonegy héten át gyógyszerészeti gyakorlatot írt elő a tanterv. Hetente egy napot az államvizsgadolgozat elkészítésére irányoztak elő, ez volt az ún. szakköri nap. A huszonegy hetes gyakorlat egy részét laboratóriumban, gyógyszergyárban lehetett eltölteni, később ez utóbbi helyett azonban csak gyárlátogatás volt. Az előírt gyógyszerészeti gyakorlatot mind nyílt, mind zárt körzetű gyógyszerházban el lehetett végezni, gyakran rotációval (hathetenként), hogy a hallgató minél változatosabb ismeretekre tegyen szert. A gyakorlatok tematikája pontosan meg volt

határozva, és a végén kollokvium formájában be kellett számolni a gyógyszerértári gyakorlaton elsajátított ismeretekről a gyógyszerértárvezető és a GYK által megbízott oktató előtt, aki érdemjeggyel minősítette a hallgató tudását.

1958 márciusától kezdve 1966-ig a kiváló előmenetelű hallgatók számára lehetőség nyílt az ún. „externátus–internátus” intézményébe bekapcsolódni oly módon, hogy az utolsó évfolyamon és az azt követő két évben mint „internek” gyógyszerértárakban dolgozhattak megfelelő szakirányítás mellett. Évente 3–4, 1958 és 1966 között összesen 27 hallgató számára nyílt ilyen lehetőség. Később az ún. gyakornoki évek (stagiatura) bevezetésével megszűnt, főlegessé vált ez az oktatási forma, majd bevezették a rezidenciátust, ami a szakgyógyszerészképzést előzi meg.

Az indulás éveiben mind az oktatógárda, mind a segédszemélyzet többnyire magyar nemzetiségű volt. A kétnyelvű oktatás bevezetésekor a magyar oktatók nagy része vállalta a román nyelvű előadások és gyakorlatok tartását, azonban fokozatosan egyre több román nemzetiségű oktató került a tanszékekre, egy részük a testvérintézetekből jött át, a fiatalok pedig frissen végzett tanárok voltak. Így később a magyar tanárok többsége csak magyar nyelvű előadásokat tartott és román nyelven a gyakorlatokat. Az idősebb tanárok nyugdíjazása által is változott a tanári kar nemzetiségi összetétele. Az 1997/98-as tanévben például a GYK-on az oktatók létszáma 31 volt, ebből 13 (41,9 %) magyar és 18 (58,1 %) román nemzetiségű. A régi, idős segédszemélyzet is a kilencvenes években teljesen kicserélődött (6).

Hasonló változás tapasztalható a GYK hallgatóinál is, bár ez évenként hullámzott. A 38. táblázatban az 1997/98-as tanévben beiratkozott hallgatók számát és a nemzetiségük szerinti arányt adjuk meg.

38. táblázat
Gyógyszerészhallgatók száma nemzetiségük szerint az 1997/98-as tanévben

Évfolyam	Hallgatók létszáma összesen	Román anyanyelvűek		Magyar anyanyelvűek	
		Szám	%	Szám	%
I.	53	23	43,4	30	56,6
II.	48	24	50,0	24	50,0
III.	49	19	38,8	30	61,2
IV.	42	16	38,1	26	61,9
V.	49	30	61,2	19	38,8
Összesen	241	112	46,5	129	53,5

Az 1948/49. és 1999/2000. tanévek között oklevelet nyert gyógyszerészek száma, valamint névsora egy előző fejezetben, A gyógyszerészi oklevél megszerzésének lehetőségei cím alatt található, ezért a továbbiakban a hallgatók létszámával nem foglalkozunk, a doktori fokozat megszerzésével, illetve az itt végzett gyógyszerészek doktorálási lehetőségével, valamint a doktorandusok irányításával megbízott professzorokkal sem. Mindezekről részletesen beszámolunk A doktori fokozat elnyerésének lehetőségei c. fejezetben, valamint az Erdélyi magyar gyógyszerészdoktorok névjegyzéke és értekezései címűnél.

A továbbiakban a GYK önálló tanszékeinek oktatóit és az oktatásban részt vevő segédszemélyzetet mutatjuk be vázlatosan.

A **Gyógyszerészi fizika tanszék** már az 1948/49-es tanévben megalakult Horváth Attila tanár vezetésével. Munkatársa volt az 1951-ben itt oklevelet kapott Kiss Zoltán gyógyszerész. 1952 és 1961 között Balogh László professzor, 1961 és 1964 között Szabó Endre gyógyszerész, adjunktus, majd 1965-től Barabás Béla, 1973-tól Bachner Jenő adjunktusok tartották a magyar nyelvű előadásokat, az újraindulás után, 1990-től kezdve pedig Filep Győző fizikus, tudományos kutató óraadó tanárként. Román nyelven először Voloc Nicolae, majd Olariu Mihai fizikatanár tanított, ez utóbbi a diszciplína vezetője is lett 1973-tól. 1990-től a diszciplína elnevezése **gyógyszerészi biofizikára** változott és ennek megfelelően profilja is. A tanszék kezdeti műszerállományát az akkori oktatók a laboránsokkal és az intézet saját műhelyében dolgozókkal együtt állították elő és használták évtizedeken át, csak az utolsó periódusban bővült újabb, modernebb készülékekkel.

Alaptantárgyként általános, szervetlen, szerves és analitikai kémiát oktatnak féléves, illetve éves tárgyként az első és a második évfolyamon. Az e tantárgyaknak megfelelő diszciplínák és tanszemélyzetük az évek folyamán többször is változtak, gyakran átfedésekkel. Az **Általános és szervetlen kémiai tanszék**et Eperjessy Anna professzorasszony alapította 1948/49-ben, aki addig az orvosi kémiai tanszéken dolgozott, és Kolozsvárról az

Orvosi Karral együtt jött át még 1945-ben. Munkatársa volt Csegedi Júlia Jolán gyógyszerésznő, aki 1957 és 1962 között mint adjunktus átveszi a diszciplína vezetését is. 1959 és 1966 között itt még Ristea Jan, majd 1962 és 1987 között Goina Teodor professzor oktatott román nyelven. Ez utóbbi lett a diszciplína vezetője is. 1962-től a magyar nyelvű előadásokat Tőkés Béla, a Fizikai kémiai tanszék tanára tartotta. 1963-ban került a tanszékre Olariu Munteanu Mărioara, akit az 1990 utáni újrainduláskor tanszékvezetőnek neveztek ki előadótanári minőségben. Egy ideig, 1962-től 1972-ig tanársegéd volt itt Bocănicu Lucia is, majd ezután 1978-ig Hobai Ștefan, 1992–1998 között Strâmbu Angela gyógyszerésznő is. A tanszék beindulásakor a laboránsi teendőket a Kolozsvárról áttelepült Honfi János látta el, aki egy időben a Szerves kémiai tanszéken is dolgozott. Később Ipó Mária, majd Cornea Maria volt huzamosabb ideig laboráns.

Az **Analitikai kémiai tanszék** létrehozása is már a GYK alapításakor megtörtént, először Kiss Árpád előadótanár vezette, munkatársai voltak az 1951-ben oklevelet kapott Kornhoffer Vilmos és Kacsó Albert gyógyszerészek. 1952-ben vezetését Soós Pál tanár veszi át, aki 1985-ig, nyugdíjazásáig professzori minőségben oktat. Munkatársai voltak Vârf Liviu (1951–1962), Blazsek Bodó Ágnes (1957-től), Kiss Delly Eszter (1959–1960), Makkai László (1959–1964), Gálfalvyné Szabó Emília gyógyszerésznő (1963–1980) és Gyárfás Éva vegyész (1972–1984), ez utóbbiak tanársegédi beosztásban. 1962-ben került a tanszékre Dușa Silvia kémiantanár, aki Soós Pál professzor utódként 1985-től tanszékvezető előadótanári minőségben. 1990 után a magyar nyelvű előadásokat egy ideig Kincses Ajtay Mária gyógyszerésznő, a toxikológiai tanszék akkori adjunktusa tartotta, majd Tőkés Béla professzor a Fizikai kémiai tanszékről. 1991-ben került ide a frissen végzett gyógyszerészek közül Foriș Szederjessy Izabella, aki előbb csak a gyakorlatokat tartotta, majd a magyar nyelvű előadásokat is reábízták a kilencvenes évek végéig, amikor is más munkakörben helyezkedett el. 1997-ben új gyakornok került a tanszékre Măruștei Ștefan Marius gyógyszerész személyében, aki később tanársegédként tartotta a gyakorlatokat. 1951-től évtizedeken át Józsa Sándor volt a laboráns, akinek segítőkészsége mindenre kiterjedt; később, 1965-től az 1980-ban tragikus körülmények közt elhunyt Sandor Júlia; utána még többen, de rövid ideig és váltakozva.

A **szerves kémia** oktatását először az Orvosi Kar kémiai tanszéke biztosította, majd 1952-ben önálló tanszék lett Kiss Árpád előadótanár vezetésével. Munkatársai voltak rövidebb-hosszabb ideig Szurkos Árpád (1958–1961), Czégeni József (1959–1980), Kelemen Farkas Mária (1959), majd 1967-től Albert Levente, akit 1977-ben, Kiss Árpád tanár nyugdíjazása után mint adjunktust ideiglenesen megbíznak a tanszék vezetésével. 1979-től a román nyelvű előadásokat Ispas Floarea tartotta előbb csak óraadóként, majd az 1985/86-os tanév végéig ő a tanszék vezetője. Az 1990-es újrainduláskor Avrigeanu Veronica kémikusnő kerül ide diszciplinavezetőként, a román nyelvű előadásokat és gyakorlatokat is ő tartja, a magyar előadásokat pedig az ipari gyógyszerészet tanszékéről Duduț Gyöngyi gyógyszerésznő előbb adjunktusi, majd tanári beosztásban.

A **Gyógyszerészi növénytan tanszék**et Jablonkay István, a helybeli római katolikus gimnázium egykori tanára alapította már az 1948/49-es tanévben. Munkatársa volt rövidebb ideig Ádám Lajos, majd Rác Gábor, aki 1952-ben átveszi a tanszék vezetését 1960-ig. Jablonkay professzor és akkori munkatársai nevéhez fűződik a botanikus kert létrehozása, ami az oktatást és a kutatómunkát egyaránt szolgálta. 1953-ban Kisgyörgy Zoltán, 1954-ben Fűzi József biológus tanárok kerülnek ide. 1964-ben Fűzi József lett a tanszék vezetője, aki 1997-ig, haláláig tartotta a román nyelvű órákat már professzori minőségben; a magyar nyelvűeket pedig Kisgyörgy Zoltán előadótanár 1999-es nyugdíjazásáig, 1997-től tanszékvezetőként. Ezután rövid ideig Giurgiu Mihai gyógyszerészt, a gyógyszerészi technológiai tanszék előadótanárát kéri fel az órák egy részének megtartására. A gyakorlati oktatásban 1959-től 1985-ig, hirtelen bekövetkezett haláláig Márton Aranka biológusnő vett részt. 1990-től még Rogoșcă Maria gyógyszerésznő is tartott órákat, 1993-tól pedig Andok Pănuș Adriana gyógyszerésznő. Az 1999/2000-es tanévben új vezető kerül a tanszék élére Oroian Silvia biológusnő személyében, aki addig a helybeli múzeum természetrajzi osztályán dolgozott. A magyar nyelvű előadások megtartására 2000 őszétől Pokorný László gyógyszerészt kérték fel óraadóként, mivel a tanszéken ekkor már nincs magyar oktató.

Ez a tanszék vállalta az 1980-tól bevezetett **sejtbiológia** oktatását is, ami először csak fakultatív, majd kötelező tantárgy lett.

Az oktatáshoz nélkülözhetetlen ábrákat és egyéb szemléltető anyagokat a tanszéken dolgozó Hidy József, majd Sebestyén Melánia rajzoló készítették. A herbárium összeállításában a segédzsemlényzet is tevékenyen részt vett, így Szabó Rozália, Kádár Éva, Cseh István és 1992-től Darkó Béla kertészmérnök, aki jelenleg is a tanszék munkatársa.

A **Gyógyszerészi biokémiai tanszék**et Eperjessy Anna professzornő alapította 1952-ben. Munkatársai voltak rövidebb-hosszabb ideig Szánthó Karess Éva, Csegedi Júlia Jolán, Makkai Imre gyógyszerészek és Nemes László kémiantanár, majd 1960-ban a Fizikai-kémiai tanszékről átvett Kovács Júlia Ibolya kémikus adjunktusnő, aki 1967-ben, Eperjessy tanárnő nyugdíjazásakor átvette a magyar előadásokat, és azokat 1986 novemberéig, haláláig tartotta. A gyakorlatok nagy része Máthé János gyógyszerészre hárult, aki akkor tanársegédi beosztásban volt. 1970-ben került a tanszékre Bota Virgil vegyésztanár, azonnal kinevezték tanszékvezetőnek, és

a román nyelvű oktatást bízták rá; 1989-ben eltávozik az egyetemről. Az újraindulás után Oșan Alexandrina Gyógyszerésznő lesz a tanszék vezetője, aki már 1976-tól tanársegéd volt. Nagyrészt ennek a tanszéknek a munkatársai vállalták az 1966/67-es tanévben bevezetett **egészségügyi kémia** oktatását is, amely 1980 és 1989 között önálló diszciplína lett Máthé János vezetésével, aki időközben előadótanári beosztásba került, majd az Orvosi biokémiai tanszékre távozott. 1992-től ismét a Gyógyszerészeti biokémiai tanszék keretében oktatják ezt a tantárgyat az említett előadók. Mindkét tárgy gyakorlatainak előkészítésében jelentős szerepe volt Péli Katona Ella laboránsnőnek, aki a tanszék adminisztrációs munkáján kívül a jegyzetek gépelésében is részt vett.

A **fizikai kémia** oktatását is Horváth Attila tanár indította el, aki akkor még a fizikát is tanította a gyógyszerészhallgatóknak. 1951-ben Barabás Béla, a helybeli Református Kollégium volt tanára átvette a már önállósult tanszék vezetését adjunktusi beosztásban, és 1967-ig tartja a magyar előadásokat és gyakorlatokat. 1954–1956 között munkatársa volt Simon László, majd 1956-tól Kovács Júlia Ibolya, aki később a Biokémiai tanszékre ment át. 1959-ben jött Tökés Béla, aki Barabás Béla tanár nyugdíjazása után átvette a tanszék vezetését és azt a jelenben is végzi professzori beosztásban. Gyakorlatokat vezetett 1962–1967 között Buțiu Doina, majd 1968-tól Suciu Gabriela vegyész, aki előadótanárként jelenleg a román nyelvű előadásokat tartja. 1991–1998 között tanársegéd volt Muntean Micu Daniela gyógyszerésznő. A tanszék műszereinek karbantartását, a gyakorlatok előkészítését nagy szakértelemmel Szabó Sándor laboráns végezte, akit még Barabás Béla hozott magával a Kollégiumból. Az 1996/97-es tanévben bevezették a **nukleáris kémia**, a **radiofarmacia** tanítását fakultatív jelleggel, oktatójuk Tökés Béla professzor és Ferencz László, az ipari gyógyszerészet adjunktusa.

A **farmakognózi** előadásokat először megbízottként Jablonkay István, a Gyógyszerészeti növénytan tanszék vezetője tartotta, 1949 végéig, amikor is Kopp Elemér vegyészprofesszor átjött Kolozsvárról és megalapította a Drogismereti tanszéket. Kopp professzor 1961-ig, nyugdíjazásáig tanszékvezető is volt, és ő tartotta az akkor három féléves tantárgy előadásait. Munkabírása, igényessége példamutató volt. Országos viszonylatban ő az első, aki jogot kapott doktorandusok irányítására a farmakognózia tárgyköréből. Hetvenéves korában érdemes egyetemi tanár fokozattal tüntették ki. Közvetlen munkatársaival iskolát alapított, az ő nevéhez fűződik a tanszék irányítása alatt működő gyógynövénykert, amely a mai napig is az oktatás és a kutatás jelentős bázisa. Munkatársa volt ifj. Kovács Andorné Bányavölgyi Klára (1949–1952), Rácz-Kotilla Erzsébet (1949–1962), majd 1953-tól Csedő Károly, 1959–1960-ban Ádám Sára, 1959–1961 között Bucur Maria és az 1958/59-es tanévben Czégenyi József – ez utóbbi kettő vegyész képzéssel. 1959-től Péter H. Mária vezette a gyakorlatokat, majd 1984 és 1988 között a magyar nyelvű előadásokat is tartotta. Kopp Elemér nyugdíjazása után 1960-ban Rácz Gábor lett a tanszék vezetője, 1984-ig, pár év megszakítással (a hetvenes években Csedő Károly), tartotta a magyar előadásokat, a román nyelvűeket pedig az 1991/92-es tanévig. Rácz professzor a Kopp Elemér által megkezdett irányvonalat folytatta. 1961-ben jött a tanszékre Monea Maria, aki egy ideig a gyakorlati oktatásban vett részt, majd Csedő Károllyal együtt a gyógyszerértékelési tanításába kapcsolódott be. 1988-ban, mikor az utolsó III. évfolyam befejezte tanulmányait, megszűnt a farmakognózia oktatása, és csak továbbképző jellegű előadásokat tartottak a tanszék tagjai, főleg a fitoterápia tárgyköréből. Az újraindulás után Csedő Károly lett a tanszék vezetője, a régi munkatársak közül az egyedüli, aki itt maradt. Egy ideig ő tartotta mindkét nyelven az előadásokat, majd 1992-ben Eșianu Löw Sigrig kapott kinevezést, ettől kezdve átvette a román nyelvű előadások és a gyakorlatok tartását. 1993-tól a **fitoterápia** és a **homeopátiás gyógyszerek** oktatása is a tanszék feladata.

Itt dolgozott még 1966–1967-ben Hints Margit, 1967–1990 között Gáspár Mária és rövid ideig Giurgiu Mihai gyógyszerész, akik főleg a gyakorlati oktatás előkészítésében és a tanszék tudományos munkáiban vettek részt. Az oktatói és a kutatói munkához nélkülözhetetlen gyógynövény-, illetve droggyűjtést, -feldolgozást évtizedeken keresztül, 1957-től 1991-ig László Sándor laboráns végezte nagy hozzáértéssel. Nyugdíjazása után sokáig nem volt segédzemélyzet, ami nagyon hátráltatta a tanszéki munkát. 1992-től 1998-ig Ferencz Levente végezte ezt a sokoldalú tevékenységet.

A **gyógyszerhatástani** oktatását 1963-ig az Orvosi Kar Gyógyszertani tanszékének tagjai oktatták. Előbb Obál Ferenc (1949–1953), majd Feszt György (1953–1963) orvosprofesszorok tartották az előadásokat, és munkatársaik, tanársegédek (Fall Sándor, 1953–1955, Bérczi András, 1955–1957, Csedő Károly, 1957–1961, Szépréti Nóra, 1957–1960) a gyakorlatokat. 1963-ban önállósult a Gyógyszerhatástani (farmakodinámiai) tanszék, Rácz-Kotilla Erzsébet gyógyszerésztanárnő 1988-ig, nyugdíjazásáig vezette és tartotta mindkét nyelven az előadásokat, a gyakorlatokat pedig 1965 és 1987 között Ádám Sára tanársegéd. 1984-ben került ide Dogaru T. Maria gyógyszerésznő, aki az újraindulástól kezdve román nyelven ad elő, míg a magyar órákat ismét Feszt György professzor tartja. 1997-ben a tanszék gyakornoka Vari Camil Eugen lett. Az állatkísérleteket igénylő munka elvégzésében nagy segítséget nyújtottak a tanszék laboránsai, így Kelemen Miklós, Jánosi Zoltán, Kiss Emil, Kristály Deák Mária.

A **Gyógyszerészeti kémiai tanszéket** 1949-ben Mártonfi László professzor alapította. Ő Kolozsvárról jött át, miután gyógyszerértékelési államosították; az 1968/69-es tanévvel bezárólag vezette a tanszéket. Munkatársa volt

1951-től Sarudi Lili, 1953-tól Fülöp Lajos, 1957-től Veréph József, 1958–1960 között Kálmán Ferenc, 1959-től Formanek Gyula és Giacomuzzi János, Neumann Stefánia, 1960-tól Szánthó Klaudia és 1967-től Gyéresi Árpád, akik a gyakorlati oktatásban vettek részt. Mártonfi professzor nyugdíjazása után a megüresedett helyre és tanszékvezetőnek a Kolozsvárról jött Cojocar Zenaida gyógyszerésztanárnőt nevezik ki, ő azonban 1973-ban átmegy Iași-ba s ekkor a tanszék vezetését ideiglenesen Fülöp Lajos adjunktusra bízák. Az 1976/77-es tanévtől Rocsin Mircea temesvári kórház-gyógyszerészt nevezik ki a tanszék vezetőjének; 1989-ig mint előadótanárral látta el ezt a feladatát háromévi (1982–1985) megszakítással, amikor is vendégtanár volt Algériában. Közben a tanszék említett tagjai vagy más tanszékre kerültek (Formanek Gyula), vagy a gyógyszerértári hálózatba (Kálmán Ferenc, Giacomuzzi János, Neumann Stefánia, Sarudi Lili), illetve kutatóként dolgoztak tovább (Veréph József). 1989 és 1991 között, amikor szünetelt a tantárgy oktatása, mivel már nem volt sem III. sem IV. évfolyam, Gyéresi Árpád a Maros megyei kórház központi laboratóriumában dolgozott, majd Szegeden a Szent-Györgyi Albert Orvostudományi Egyetem Gyógyszerésztudományi Karán. Az újrainduláskor csak két oktató volt a tanszéken: Fülöp Lajos és Gyéresi Árpád adjunktusok, később ez utóbbit nevezték ki tanszékvezetőnek előadótanárral, majd professzori minőségben. Mivel négy szemeszterben párhuzamosan folyik a tárgyak oktatása nagy óraszámú, az Intézet vezetősége Rogoșcă Maria adjunktusnőt bízta meg a román előadások egy részének tartásával, aki addig a Gyógyszerészeti technológia tanszék munkatársa volt. 1992-ben versenyvizsgával került ide az 1985-ben gyógyszerész oklevelet kapott Kelemen Fazakas Hajnal, aki előbb tanársegédként a gyakorlati oktatásban vett részt, majd adjunktusi kinevezése óta előadásokat is tart. Hosszú éveken át a tanszék laboránsi teendőit Bereczki Júlia (1949–1965), Magyar Irma (1960–1970), Veress Magda (1960–1987) látta el, majd az újrakezdés után Komán Katalin jött. Mindannyian lelkiismeretesen végezték a nagy óraszámú gyakorlatok előkészítését.

Ennek a tanszéknek a keretében kezdődött meg a **merceológia**, a gyógyszerértári áruismeret tanítása is. Először Mártonfi professzor, majd az 1963/64-es tanévtől 1997-ig Formanek Gyula előadótanárral oktatta mindkét nyelven; 1998-tól Rosenberg László vette át ezt a feladatot.

Az 1993/94-es tanévben bevezetett új fakultatív tantárgyak közül a **biológiai eredetű és az állatgyógyászati szerek** oktatását Gyéresi Árpád vállalta.

A legfontosabb szaktantárgyat **galenika** néven az 1948/49-es tanévtől Hankó Zoltán gyógyszerésztanár tanította, aki már 1945-től az Egyetemi gyógyszerértár vezetőjeként Marosvásárhelyen dolgozott. 1960-tól a tantárgy neve **gyógyszerészeti technológia**, majd 1990-től **gyógyszertechnológia** lesz. 1948–1952 között a tanszéken dolgozott még Simonffy Zoltán, előbb díjtalan, majd díjas gyakornokként és 1950-től, miután megkapta gyógyszerészeti oklevelét, tanársegédként. A megalakulás után a frissen végzett fiatal és tehetséges okleveles gyógyszerészek közül többen kerültek a tanszékre, egyesek közülük rövidebb, mások hosszabb ideig, nyugdíjazásukig itt maradtak. Megemlíthjük Ádám Lajos (1949–1988), Hickel Ilona (1949–1960), Csath Stáncel Zamfira (1953–1987), Szánthó Karess Éva (1955–1987), Csegedi Júlia Jolán (1962–1983), Papp József (1959–1994) nevét, akik a gyakornokként kezdve tanársegédek, adjunktusok, illetve előadótanárok, professzorok lettek, és egész szakmai tevékenységük ehhez a tanszékhez kapcsolódik; előadást és gyakorlatot egyaránt tartottak a III. IV. és az V. éves hallgatóknak. A kétnyelvű oktatás bevezetése után kerültek ide a román kolléganők, Pețeanu Emanuela (1963–1972), Ardeleanu Viorica (1968–1972), Lungu Veronica (1977–1981), Rogoșcă Maria (1971–1989); ez utóbbi kivételével később valamennyien a gyógyszerértári hálózatban helyezkedtek el. Popovici Adriana 1966-ban Kolozsvárról jött és már több mint három évtizede – miután végigjárta a didaktikai hierarchia minden lépcsőfokát – tanszékvezető professzor és doktoranduszvezető.

Hankó Zoltán nyugdíjazása után, 1970-ben a tanszék vezetését Ádám Lajos professzor vette át, majd 1988-tól Popovici Adriana professzornő. 1972-ben a Farmakognóziás tanszékről jött át Giurgiu Mihai, aki Marosvásárhelyen 1965-ben kapott gyógyszerész oklevelet, majd Papp József hirtelen halála után előadótanárnak nevezik ki. 1993-ban Ciurba Adriana és 1995-ben Sipos Sárosi Emese fiatal gyógyszerészek versenyvizsgával tanársegédek lesznek, de rövidesen adjunktussá léptetik elő őket, s így a nagy óraszámú előadások egy részét is átvállalják a gyakorlatok tartása mellett. Sipos Sárosi Emese rövid időn belül új magyar nyelvű jegyzetet is írt a hallgatóknak. Tudományos munkája terén elért eredményeit külföldön is méltatták, ott bemutatott dolgozatait díjazták (a Rozsnyai Emlékversenyen, a Claudiu Ottó Emlékversenyen és a Gyógyszer az ezredfordulón c. konferencián).

A tanszék keretében először 1982-ben Ádám Lajos professzor irányítása mellett, majd Popovici Adriana vezetésével mikroproduktív laboratóriumot hoztak létre, ahol a gyógyszerészhallgatók a tanárok felügyelete mellett nagyobb mennyiségben állítottak elő különböző gyógyszereket, amelyeket Maros megyében forgalmazott a Gyógyszerkereskedelmi Vállalat (Centrofarm).

A tanszék hatáskörébe tartozott a hallgatók nyári és évközi gyógyszerértári gyakorlatának megszervezése és irányítása is. Ezt a munkát nagy ügyzetettel végezte Csegedi Jolán adjunktusnő, majd nyugdíjazásakor Formanek Gyula tanárnak, a gyógyszerértári szervezési diszciplína vezetőjének adta át ezt a feladatot. Újabb ismét ennek a tanszéknek a feladata.

Előbb fakultatív, majd kötelező tantárgy a **dermofarmacia** és a **kozmetológia**. 1974-től Szánthó Karess Éva adjunktusnő és Popovici Adriana, majd 1997-től Ciurba Adriana és Sipos Sárosi Emese adjunktusnők tartják ennek keretében az előadásokat és a gyakorlatokat is.

A nagy óraszámú és sok oktatóval rendelkező tanszék széles körű tevékenységében nagy segítséget adtak évtizedeken át Pop Rozália és Péntek Ilona laboránsnők, akik szinte a kezdetektől az 1989-es változásokig lelkiismeretesen és nagy szakértelemmel végezték munkájukat. 1990 után a segédszemélyzet gyakrabban változott, két-három évente kicserélődött.

A tanszék tagjai a gyógyszerészhallgatók sokoldalú képzésén kívül a hálózatban dolgozó gyógyszerészek továbbképzésére szervezett tanfolyamok elméleti és gyakorlati óráit is évtizedeken át rendszeresen tartották, 1994 után pedig a rezidencia keretében a frissen végzett gyógyszerészek szakosodásának feltételeit szakelőadásokkal biztosítják.

A **méregtani (toxikológiai)** oktatást a gyógyszerészhallgatók részére 1949-ben Ander Zoltán egyetemi tanár az Orvosi Kar Törvényszéki-orvostani tanszékének keretében kezdte meg munkatársaival együtt. 1957-ben önállósult a tanszék. Ennek vezetésére Balogh Éva gyógyszerésznőt nevezték ki adjunktusi minőségben, aki addig az említett orvostani tanszéken tanársegédként dolgozott; 1979-ig, nyugdíjazásáig vezette a tanszéket és előadott mindkét nyelven. 1956-tól munkatársa volt Szócs Jozefa vegyész, aki a gyakorlatok tartásában vett részt 1980-ig. 1967-ben Kincses Ajtay Mária gyógyszerésznő jött a tanszékre, 1980-tól átvette a vezetését és a magyar nyelvű előadásokat is tartotta a gyakorlatok mellett. A román előadó 1981–1990 és 1993–1995 között Monea Mărioara, a Farmakognóziái tanszék addigi munkatársa volt. 1995-től mindezt Kincses Ajtay Mária folytatja előadótanárként, majd professzorként. A gyakorlatok nagy részét 1994-től Balázs József irányítja előbb gyakornokként, később tanársegédként. 1993-tól a tanszék neve **Általános és ipari toxikológia**.

Az 1992/93-as tanévtől a **biofarmacia és farmakokinetika** tárgy tanítása is ennek a tanszéknek a feladata. Az első tanévben a román nyelvű előadásokat Papp József tanár, a magyar nyelvűeket Kincses Ajtay Mária tartotta, majd a következő tanévtől kezdve mindkettőt ez utóbbi, a gyakorlatokat pedig Balázs József. A tanszék éveken át helyiséghelyiséggel küzdött, már megalakulásakor is csak az alagsorban kapott helyet. Az utóbbi években bővült két kisebb helyiséggel. Oktatóit évtizedeken át Balla Vilma laboránsnő segítette (1957–1970), majd Papp Erzsébet (1967–1972), Riza Maria (1978–1984) és 1994-től Gábor Levente.

Ipari gyógyszerészet néven alakult meg az 1966/67-es tanévben egy új tanszék Ristea Jan vegyész előadótanár vezetésével, aki addig az Általános és szervetlen kémia tanszék tanára volt. 1983-ig ő tartotta a román nyelvű előadásokat és gyakorlatokat, a magyar nyelvűeket az első tanévben Fülöp Lajos, a Gyógyszerészeti kémia tanszék adjunktusa, majd a következő évtől napjainkig Dudutz Gyöngyi. 1983-ban, Ristea tanár halála után Suciu Gabriela, a Fizikai kémia tanszék munkatársa veszi át a román előadásokat. 1994-ben kerül a tanszékre Ferencz László fiatal vegyész, aki adjunktusként átvállalja az órák egy részének tartását, és ezenkívül az újonnan bevezetett **számítógépes gyógyszerértékelési nyilvántartást** is oktatja. 1993-tól a tanszék neve és a tananyag is bővült a **biotechnológia** tárgykörével. Közel harminc éven át, az indulástól 1998-ig Pilcz Ildikó technikusnő segítette a tanszemélyzet munkáját, a gyakorlatok előkészítését, a vegyszeres oldatok előállítását és a tanszék adminisztratív munkáját is végezte.

Az 1968/69-es tanévben vezették be a **gyógyszerellenőrzés** tárgykörét felölelő új diszciplínát, amely az analitikai és biológiai ellenőrzés módszertanát, fogalmait hivatott tanítani. A tanszéket Blazsek Bodó Ágnes vegyész adjunktus, az Analitikai kémiai tanszék addigi munkatársa alapította és vezette 1986-ig, nyugdíjazásáig. Az V. éves hallgatóknak az első félévben tartotta az előadásokat mindkét nyelven és a gyakorlatokat is. A hallgatók számára elméleti és gyakorlati jegyzetet állított össze. A munkába bekapcsolódott 1970–1989 között Kiss Ilona és 1976–1986 között Józsa Judit gyógyszerésznő. Az újraindulás csak az 1993/94-es tanévben kezdődött meg, mivel ez a tantárgy továbbra is az V. évfolyam tanrendjében szerepelt. Ettől kezdve Bartha Bernád Judit, a marosvásárhelyi Gyógyszervállalat mellett működő gyógyszerellenőrző laboratórium vezető főgyógyszerésze a megbízott előadó. 1998-ig a román nyelvű órák és a gyakorlatok tartását Foriş Szederjessy Izabella, majd Muntean Micu Daniela, az Analitikai-, illetve a Fizikai kémiai tanszék munkatársai vállalták.

A **klinikai gyógyszerészet**et csak az 1993/94-es tanévben vezették be új tantárgyként az V. éves hallgatók tanrendjébe heti két-két óra előadással és gyakorlattal. Az egyetem vezetősége a tárgykör óráinak megtartásával Rogoșcă Maria adjunktusnőt – aki eddig több tanszéken is tanított, illetve tartott órákat – bízta meg, jelenleg előadótanári minőségben végzi ezt a feladatát.

A gyógyszerészképzésben mindig helyet kapott a **matematika** oktatása, ami részben a helybeli középiskolai tanárok segítségével valósult meg. 1948/49-ben Kiss Ernő, majd az 1963/64-es tanévvel bezárólag Veégh Mária, utána pedig Filep Gabriella tanár, majd 1965–1985 között Bachner Jenő, a fizika tanszék adjunktusa tanította. Az 1990-es újraindulás után a tárgykör kibővült, neve is megváltozott: **matematika-informatika** néven két egymást követő félévben az I. évfolyamon tanítja Tătar Eugenia románul és Nagy Matild adjunktusnő magyarul.

Gyógyszertári ügyvitelt (könyvelést) különböző néven már az 1949/50-es tanévtől oktattak. Először az Intézet főkönyvelői, Zakariás László és Kovács István, majd 1961-től Kacsó Albert, a Maros megyei Gyógyszervállalat igazgatója, 1965-től magyar nyelven Csedő Károly, románul Monea Mărioara, a gyakorlati részt pedig Gáspár Mária. Az újraindulás után **számítógépes nyilvántartás** bevezetésével bővült a diszciplína, kezdetben Ferencz László adjunktus tanította.

A **gyógyszertári szervezés** tárgykörét az 1951/52-es tanévtől Nagy Örs főgyógyszerész, a Maros megyei Gyógyszervállalat aligazgatója oktatta, majd 1962-től 1997-ig Formanek Gyula előadótanár nyugdíjazásáig, ezután pedig Rosenberg László az új néven bevezetett **gyógyszerészi marketing** tantárgy keretében. 1992-től többen is részt vettek ezeknek az új ismereteknek a tanításában, így Alecu Nicolae közgazdász tanár, Kerek Mária gyógyszerértékesítő és Strâmbu Angela gyógyszerésznő.

A gyógyszerészképzésbe már a kezdetektől fogva az Orvosi Kar több tanszéke is bekapcsolódott, majd számuk nőtt, hisz egyre több közös tantárgy szerepel a tanrendben.

A **mikrobiológia** oktatását már 1948-tól bevezették, az Orvosi Kar tanárai, így Putnok Gyula professzor, Boér László egyetemi tanár és Szentkirályi Éva adjunktusnő, majd Steinmetz József előadótanár voltak az elsők, akik a gyógyszerészhallgatóknak is éves tantárgyként tanították. E tárgykör folytatásául bevezették a **közegészségtant** is féléves tantárgyként, órát előbb Boér László, majd Steinmetz József tanárok, később Szöllősi Árpád adjunktus tartotta, 1972-től **gyógyszerészi mikrobiológia** néven, majd Domokos Lajos előadótanár folytatta az 1999/2000-es tanévvel bezárólag.

Az orvostörténeti tanszék vezetői, Metz István 1948-tól, majd Spielmann József 1953–1986 között **gyógyszerésztörténetet** is tanítottak a gyógyszerészhallgatóknak. Ebbe később Lázár Színi Karola és Orbán János adjunktus is bekapcsolódott; ez utóbbi 1986-tól a tantárgy előadója is lett haláláig, majd Rácz Lajos Ernő előadótanár lépett helyébe. Sajnos nem volt folyamatos az oktatás, váltakozva, hol a kötelező, hol a fakultatív (választható) tantárgyak közé sorolták, hol az első, hol az utolsó évfolyamon oktatták.

Az orvosi diszciplínák közül a gyógyszerészhallgatóknak a tantervében újabban szerepel a **kórtan**, a **klinikai laboratórium és immunológia**, a **sürgősségi ellátás**. E tárgyak tanításáról mindig a megfelelő tanszékek gondoskodtak. Az anatómiai-élettani ismeretek, amelyek az említettek alapját képezik, már kezdetől fogva szerepeltek az I. évfolyam tanulmányi rendjében. Obál Ferenc, Mózes Magda, Dézsi Zoltán, Mody Jenő, Nemes István, Ionescu Mihai, Rácz Lajos, majd Seres-Sturm Magda, az Orvosi Kar Élettani, illetve Anatómiai tanszékének munkatársai tartották az órákat.

Az első években **román nyelvórákat** is bevezettek az első két évfolyam részére, ezeket dr. Veégh Sándor tanár, majd Pojan Romeo, Mészáros Ilona és Pascu Anna tartotta. Majd mikor kétnyelvűvé vált az oktatás, ez felesleges lett, csak az **orosz**, majd később a **német**, **angol**, **francia** nyelvet tanították. Az órákat az Orvosi Karon is oktató nyelvtanárok tartották, így az orosz előbb Kolumbán Mózes, majd Izsák Rozália és Ambrus Péter. Az angol nyelvi órákat évtizedeken keresztül Heeger József, a franciaórákat Szász Takács Rózsa tartotta. A **latin nyelv** kötelező módon mindig szerepelt a gyógyszerészhallgatók tantervében. Az ötvenes-hatvanas években Kiss Irén tanította, majd középiskolai tanárok óraadóként. 1990 után Antal Gyöngyvért bízták meg ezzel a feladattal, aki rövid időn belül jegyzetet is kiadott a hallgatók számára.

Az 1975/76-os tanévben került be a tantervbe heti két órával a **bevezetés a tudományos kutatásba** című választható tantárgy, ami tulajdonképpen az államvizsgadolgozatok elkészítéséhez nyújt segítséget. A GYK különböző diszciplínáinak oktatói, többnyire nagy tapasztalattal rendelkező tanárok vállalták, így Tőkés Béla 1984-ig, újabban pedig Dudutz Gyöngyi oktatja az ebbe a tárgykörbe tartozó módszertani ismereteket.

A tantervben szereplő **politikai és ideológiai** tárgyak oktatása a kor követelményeinek megfelelően változott. Ez látható a tantervet bemutató táblázatban is. E tantárgyak valamennyi felsőoktatási intézményben egyaránt kötelezőek voltak. A **gyógyszerészi etikát** és **deontológiát** éveken keresztül ide sorolták és csak a hetvenes években vált a szaktárgyak kiegészítőjévé, s ettől kezdve előadója is gyógyszerész lett, így például 1979-ig Balogh Lőrincz Éva adjunktusnő a toxikológiai tanszékről.

E hosszú felsorolásból is látszik, milyen sokoldalú képzésben részesültek a gyógyszerészhallgatók és ez valóban hozzájárult ahhoz, hogy nemcsak gyógyszerügyi munkát végezhessenek oklevelük megszerzése után, hanem az egészségügy, a gyógyszergyártás, a gyógyszerkereskedelem, a tudományos kutatás területén is megállják helyüket.

A marosvásárhelyi gyógyszerészképzést – ami már több, mint ötvenéves – kezdetől fogva a messzemenő szakmai és etikai igényesség, a gyakorlati beállítottság jellemezte. Az alapítástól kezdve a mai napig három nemzedék életét fogja egybe. Az első az alapító tanári kar, melynek tagjai az akkori kisvárosi körülmények közt létrehozták azt az alapot, amely biztosította fennállását, működését; a második nemzedék tagjai már ebben az intézetben szerezték meg képesítésüket, kapták meg oklevelüket és ezután azonnal bekapcsolódtak az oktatásba, továbbvive az alapítók szellemiségét, igényességét – iskolát teremtve Marosvásárhelyen, az erdélyi gyógyszerészképzés új otthonában. A harmadik nemzedéket a mai fiatal oktatók alkotják, akik főleg az 1989-es

változás után vették át a stafétát, és viszik tovább a megkezdett munkát, igyekeznek fenntartani az elődök szakmai igényességét s ezáltal biztosítani a GYK további fennmaradását, új gyógyszerész-nemzedékek képzését, akiknek nemcsak a szakmát kell megtanítani, hanem hivatástudatukat, szakmaszeretetüket is kifejleszteni, úgy, ahogy azt az elődeik tették.

Irodalomjegyzék

1. Barabás B., Joó R. (szerk.): *A kolozsvári magyar egyetem 1945-ben*. A magyarságkutatás könyvtára III. kötet. Teleki László Alapítvány kiadása, Budapest 1990. 147. o.
2. Barabás B., Péter M., Péter H. Mária (szerk.): *A marosvásárhelyi magyar nyelvű orvos- és gyógyszerésképzés 50 éve*. A magyarságkutatás könyvtára XVIII. kötet. Teleki László Alapítvány kiadása, Budapest [1995]. 217–238, 285–318, 319–353, 446–457. o.
3. Faragó J., Incze M., Katona-Szabó I. (szerk.): *Az erdélyi magyar felsőoktatás évszázadai*. Emlékkönyv. A Bolyai Egyetem Barátainak Egyesülete és a Bolyai Egyetemért Alapítvány kiadása, Budapest 1996. 107. o.
4. Lázok J., Vincze G. (szerk.): *Erdély magyar egyeteme 1944–1945*. I. kötet. Custos Kiadó, Marosvásárhely 1995. 92. o.; II. kötet: 1944–1949. Custos és Mentor Kiadó, Marosvásárhely 1998. 259–260. o.
5. Péter H. Mária: *Magyar nyelvű gyógyszerésképzés Erdélyben*. In: Tankó A., Péter M. (szerk.): *Genersich Antal Emlékkönyv születésének 150. évfordulója alkalmából – Adatok a romániai magyar orvosok és gyógyszerészek munkásságáról*. Genersich Alapítvány, Budapest – Erdélyi Múzeum-Egyesület Orvostudományi Szakosztályának kiadása, Marosvásárhely 1994. 99–105. o.
6. Péter H. Mária: *Ötvenéves a marosvásárhelyi Gyógyszerészeti Kar*. Gyógyszerészet 42, 12, 643–646 (1998).
7. Péter H. Mária: *A Gyógyszerészeti Kar*. In: Barabás B., Péter M., Péter H. Mária (szerk.): *A marosvásárhelyi magyar nyelvű orvos- és gyógyszerésképzés 50 éve*. A magyarságkutatás könyvtára XVIII. kötet. Teleki László Alapítvány kiadása, Budapest [1995]. 217–236. o.
8. Péter M.: *A Marosvásárhelyi Orvosi és Gyógyszerészeti Intézet végzőseinek kihelyezéséről (1972–1989)*. In: *Marosvásárhely történetéből* (szerk. Pál-Antal Sándor, Szabó Miklós). Mentor Kiadó, Marosvásárhely 1999. 231–247. o.
9. Rácz G., Péter H. Mária: *Gyógyszerészeti irodalmunk*. Művelődés 35, 7, 35–37 (1985).
10. Rácz G., Péter H. Mária: *Történeti áttekintés a magyar nyelvű gyógyszerészeti irodalomról*. Gyógyszerészet 31, 8, 305–308 (1987).
11. Spielmann J.: *Orvostudomány és gyógyszerészet*. In: Koppándi S. (szerk.): *A romániai magyar nemzetiség*. Kriterion Könyvkiadó, Bukarest 1981. 239–254. o.
12. Spielmann J., Baicu Graziella (red.): *Istoria științelor farmaceutice în România*. Ed. Medicală Amaltea, București 1994. 130–137. o.
13. Szöllősi Á.: *A marosvásárhelyi Orvosi és Gyógyszerészeti Egyetem 1945–1995*. Mentor Kiadó, Marosvásárhely 1995. 87–93, 149–150. o.
14. *** *Institutul de Medicină și Farmacie din Tg. Mureș 1945–1967*. Ed. IMF, Tg. Mureș 1967. 127–143. o.
15. *** *Romániai Magyar Irodalmi Lexikon*. II. kötet. Kriterion Könyvkiadó, Bukarest 1991. 122–130. o.
16. *** *Facultatea de Farmacie din Tg. Mureș – A marosvásárhelyi Gyógyszerészeti Kar 1948–1998*. Mentor Kiadó, Marosvásárhely 1998.
17. *** *Románia Országos Levéltára*. Maros Megyei Igazgatóság. Alap 576, leltár 672, IMF Tg. Mureș, dosszié 70/1948, 85/1948, 185/1951, 199/1951.

2. 4. 1. A marosvásárhelyi egyetemi gyógyszerésképzést megalapozó tanárok életútja és tevékenysége

A marosvásárhelyi GYK elhunyt, neves gyógyszerésztanárainak életét és tevékenységét a gyógyszerészek életrajzaival ismertetjük; így Hankó Zoltán, Mártonfi László, Ádám Lajos, Papp József, Baloghné Lőrinczy Éva, Csathné Stâncel Zamfira és Fülöp Lajos életrajzi adatai ott megtalálhatók. Azokról az elhunyt tanárokról, akiknek az alapképzésben, valamint a GYK egyes tanszékeinek létrehozásában jelentős szerepük volt és gyógyszerész-nemzedékeket tanítottak évtizedeken át, de nem voltak gyógyszerészek, a következőkben emlékezünk meg, bemutatjuk röviden életútjukat és szakmai tevékenységüket.

1948-ban, a marosvásárhelyi GYK beindulásakor az alaptantárgyaknak megfelelő tanszékek létrehozása elsőrendű feladat volt. Az első évfolyamon szerepeltek a botanika, a fizika, a különböző kémiai tárgyak, melyek tanítására tanárokat kellett toborozni, mivel oktatóik Kolozsváron maradtak a Matematika–Természettudományi Karral. Az OGYI vezetőségének a helybeli erőforrásokra kellett támaszkodnia; így a város legjobb középiskolai tanárainak meghívásával, kinevezésével állt össze az alaptantárgyakat oktató tanszemélyzet (1).

Jablonkay István természetrajztanárt a növénytan oktatására hívták meg, és egyben a Botanikai tanszék megalapítására is felkérték (6, 7). Jablonkay István (1934-ig Gräff) Solymáron született 1913. december 16-án (2), középiskoláit a budapesti Vörösmarty reáliskolában végezte, egyetemi tanulmányait 1933–1937 között a

Pázmány Péter Tudományegyetemen, ahol bölcsészdoktori fokozatot is kapott. 1939–1940-ben katonai szolgálatot teljesített, majd 1941-ben Marosvásárhelyre helyezték. Itt a római katolikus gimnáziumban kapott katedrát, majd az 1948. júniusi tanügyi reform után az egészségügyi középiskolában tanított. Innen hívták meg az újonnan alakult GYK növényteni tanszékére előadónak adjunktusi minőségben, majd 1949-ben előadótanárnak nevezték ki. Ugyanakkor az Intézet vezetősége felkérte, hogy a IV. éves gyógyszerész-hallgatóknak heti 2 óra előadást és 6 óra gyakorlatot tartson farmakognóziából is. Ezeken kívül megbízták a Közegészségtudományi Kar tanrendjében szereplő „gazdasági és fizikai földrajz” előadások megtartásával. Ez utóbbit igazolja az Intézet rektori hivatalának 1949. február 7-én kelt 170/1949. számú átírat (6, 9). A farmakognóziát (gyógynövényismeretet) addig tanította, míg Kopp Elemér lejött Kolozsvárról, és elfoglalta a számára fenntartott állást. A Növényteni tanszékét az 1951/52-es tanévvel bezárólag vezette.

Sokoldalú munkája mellett gyógyszerészhallgatók részére szakköri csoportot is szervezett, melynek tagjai az ő irányítása mellett referátumokat tartottak és tanulmányi kirándulásokat szerveztek, például 1950. július 24-én Csíkszereda és Székelyudvarhely környékére, amit az 1102/1950. számú átírat is igazol (6).

1952 végétől újra középiskolai tanár lett, majd 1956 augusztusában repatriált, mivel magyar állampolgár volt. Solymáron telepedett le, de 1976-ig, nyugdíjazásáig még Budapesten tanított; nyolcvanhetedik életévében, 2000. november 19-én hunyt el Solymáron.

A GYK kémiai tanszékei is az indulás első éveiben alakultak Eperjessy Anna és férje, Kiss Árpád, valamint Soós Pál egyetemi tanárok irányításával.

Eperjessy Anna Désen született 1906. szeptember 20-án (8). Középiskoláit szülővárosában kezdte, majd Kolozsváron a Marianumban érettségizett 1927-ben. Egyetemi tanulmányait Kolozsváron az I. Ferdinánd Király Egyetemen és Iași-ban végezte. 1936-ban vegyész, 1937-ben fizika–kémia szakos tanári oklevelet kapott. Előbb szülővárosában középiskolai tanár, majd visszajön Kolozsvárra, és a VI-HOR gyógyszergyárban vegyészként dolgozik. 1940-től a visszatért FJTE Orvosi kémiai tanszékén lesz tanársegéd, majd adjunktus. 1944-ben a kémiai tudományok doktora címet is megkapja. 1945-től az egyetem Marosvásárhelyre helyezett Orvosi Karán az Orvosi-vegytani tanszék adjunktusaként az orvostanhallgatóknak tart elméleti és gyakorlati órákat. 1948-ban a GYK Általános és szervetlen kémiai tanszékét, majd 1952-ben a Gyógyszerész biokémiai tanszékét alapítja meg. Az előbbi 1957-ig, az utóbbit 1967-ig, nyugdíjazásáig vezette (7). Közben a Román Tudományos Akadémia Marosvásárhelyi Orvosi Kutató Bázisának biokémiai osztályán főkutató 1956 és 1977 között. Jelentősek tudományos közleményei, melyek a zsírok biológiai oxidációjával, a sejtlegzés anyagcsere-folyamatával foglalkoznak. A Román Gyógyszerkönyv VII. és VIII. kiadásának munkálataiban, több monográfia összeállításában is részt vett, társszerzője a Manta professzor szerkesztette *Biochimie Medicală* c. egységes tankönyvnek (1).

Mind oktatóként, mind tudományos kutatóként igényesen, kitartással dolgozott, és ugyanezt követelte meg munkatársaitól is. A vizsgákon közismerten szigorú, de megértő volt és mindenkivel szemben jóindulatú, segítőkész. A sokoldalúan képzett, nagy műveltségű professzornő 1990. szeptember 30-án hunyt el Marosvásárhelyen.

Kiss Árpád Marosvásárhelyen született 1911. december 1-jén (8). Iskoláit szülővárosában végezte, 1929-ben érettségizett. Banktisztviselőként, majd vegyiüzemben dolgozik Marosvásárhelyen, később Kolozsváron a VI-HOR gyógyszergyárban, és csak ezután iratkozott be a FJTE kémia szakára. 1948-ban már a Bolyai Egyetemen kapott tanári oklevelet. Feleségével, Eperjessy Annával szülővárosába költöznek, ahol előbb az Orvosi Karon az Orvosi vegytani tanszéken tanársegéd, adjunktus, később a GYK-on az analitikai kémia előadója, majd megalapítja a Szerves kémia tanszékét előadótanári minőségben. A GYK vezetésében is részt vett, 1957/58-ban tanszékcsoporthoz vezető (katedrafőnök), 1958 és 1962 között a GYK dékáni tisztségét viseli (1,7). 1966-tól 1972-ig a Bukarestben megjelenő *Farmacia* szakfolyóirat szerkesztőbizottságának tagja. A lipoproteinek vizsgálatára vonatkozó tudományos kutatást feleségével együtt végezte. Jelentősek a sejtosztódást gátló anyagok szintézise terén elért eredményei. 1987. december 15-én váratlanul hunyt el Marosvásárhelyen. Mindkettőjük sírja a református temetőben van.

Soós Pál az Analitikai kémiai tanszék vezető professzora volt évtizedeken át. Marosvásárhelyen született 1920. március 9-én. Középiskoláit szülővárosában a Református Kollégiumban végezte, 1939-ben érettségizett. Egyetemi tanulmányait Kolozsváron a Ferdinánd Király Egyetemen kezdte, majd a FJTE-en folytatta, ahol 1944-ben kémiából doktori fokozatot is kapott. Közben 1942–1944 között gyakornok az egyetemen, majd hazatér szülővárosába, ahol 1944-től 1948-ig tanár a Református Kollégiumban és a mezőgazdasági szakközépiskolában, majd az 1948/49-es tanévben tanársegéd az Orvosi biokémia tanszéken. 1949 és 1953 közt a Közegészségügyi Intézet élelmiszerkutató laboratóriumának főnöke, 1953-tól pedig átveszi Kiss Árpádtól a GYK Analitikai kémia tanszékének vezetését előbb adjunktusi, de rövidesen előadótanári és 1972-től professzori minőségben. 1967 és 1972 között tanszékvezető is volt (7). Oktatói tevékenységét a legnagyobb pontosság és igényesség jellemezte; 1985-ben nyugdíjazták. Didaktikai szempontból jól összeállított könyvmatos jegyzetei több kiadást is megértek (1).

Tudományos tevékenysége új módszerek kidolgozására (szénhidrátok, élelmiszerszínezékek, jód, fluor, aminosavak, digitalis-glikozidok, ascorbinsav meghatározása) és kémiai anyagok előállítására hazai nyersanyagokból (ichtiol), valamint erdélyi ásványvizek makro- és mikroelemtartalmának meghatározására vonatkozik. Tudománytörténeti szempontból jelentősek Nyulas Ferenc ásványvizekkel kapcsolatos munkájáról és Mátyus István balneológiai tevékenységéről írt tanulmányai. Spielmann Józseffel együtt szerzője a *Nyulas Ferenc* c. 1955-ben megjelent monográfiának, amelyben önálló fejezetet írt Nyulas vegyész munkásságáról (1). 1996. június 20-án hunyt el Marosvásárhelyen. Sírja a katolikus temetőben van.

A Gyógyszerészi fizika, valamint a Fizikai kémia tanszék megalapítója és előadója a GYK megalakulása után **Horváth Attila** tanár volt (sz.1920. január 23-án Marosszentkirályon). Marosvásárhely neves középiskolai tanárai közé tartozott. Tanári oklevelét és doktori fokozatát 1944-ben a FJTE-en kapta meg (5). 1952-ig volt a GYK előadótanára (1).

Balogh László 1914. május 13-án született Barátoson (8). Egyetemi tanulmányait Kolozsváron végezte, 1944-ben fizikából és kémiából nyert tanári oklevelet, valamint kémiai doktorátust. Ezután az egyetemen maradt, előbb az Élettani, majd a Biokémiai tanszéken tanársegéd. 1947-ben jön Marosvásárhelyre, ahol az Orvosi Kar Fizika (később Orvosi fizika, Biofizika) tanszékének vezetésével bízzák meg (1), orvos- és gyógyszerész-hallgatóknak egyaránt tart órákat és ír jegyzeteket (1,7). A legnagyobb szigorral és igényességgel vizsgáztatta diákjait. Tudományos tevékenysége az ásványvizek és a mofetták radioaktivitásának vizsgálatára irányult, megállapításai jelentősek nemcsak fizikai, hanem orvosi biológiai szempontból is. 1950 és 1953 között a GYK dékáni tisztségét is ellátta (7). 1976. szeptember 26-án hunyt el Marosvásárhelyen. Gyermekei közül egyik leánya, Balogh Enikő gyógyszerész lett, 1993 után egy ideig vezette a marosvásárhelyi Egyetemi gyógyszertárat.

Barabás Béla Gödemesterházaán született 1911. október 24-én (7). Marosvásárhelyen a Református Kollégiumban tanult, majd Kolozsváron az I. Ferdinánd Király Egyetemen 1935-ben tanári oklevelet kapott fizika-kémia szakon. Visszajött Marosvásárhelyre, ahol előbb középiskolai tanár egykori iskolájában, majd 1951-től 1973-ig a GYK-on az önálló Fizikai kémiai tanszék vezetője (6). Előadásokat, gyakorlatokat egyaránt tartott, nagy hangsúlyt fektetett a tanszék műszerekkel való ellátására. Kutatásai a lecitin oxidációjára, a redox-potenciálra a gyógyszerészi gyakorlatban való alkalmazására, a természetes és ásványvizek radioaktivitásának meghatározására vonatkoznak. 1973-ban nyugdíjba vonult, 1979-ben hunyt el Marosvásárhelyen.

Kopp Elemér professzor, a Farmakognózi tanszék megalapítója 1890. augusztus 17-én született Kolozsváron (4). A budapesti József Műegyetemen kapott vegyész-mérnöki oklevelet 1913-ban, majd doktori fokozatot ugyanitt 1916-ban. Ezután hazatér, és egy ideig vegyi üzemekben, majd a botfalui cukorgyárban vegyész-mérnök. 1923-ban, Péter Béla meghívására, a világon elsőként, 1904-ben Kolozsváron alapított Gyógynövénykísérleti Intézet munkatársa lesz 1931-ig, majd 1941 augusztusától kezdve annak vezetője és egyben utolsó igazgatója (3). Innen jött át Marosvásárhelyre 1949-ben. A Farmakognózi tanszék és a hozzá tartozó gyógynövénykert létrehozása is az ő nevéhez fűződik. Az itt termesztett első gyógynövények magjait még ő hozta el Kolozsvárról és folytatta az ott megkezdett nemesítési kísérleteit és illóolaj meghatározásait. A GYK-on elsőként írt jegyzetet a hallgatóknak (1).

Tudományos munkája sokoldalú, a gyógy- és aromásnövények termesztése, nemesítése, hatóanyag- és illóolajtartalmának meghatározása, új módszerek kidolgozása terén már kolozsvári éveiben jelentős eredményeket ért el, így a kömény, a levendula, a muskotályszálya, a koreánder, a borsmenta és más illóolajos növények olajhozamával és azoknak kémiai vizsgálatával, továbbá a nadragulyalevelek alkaloidtartalmával, a vadrózsa-fajok terméseinek C-vitamin-tartalmával foglalkozott. Ilyen irányú kutatásait a GYK-on is folytatta, különösen jelentősek máknemesítési kísérletei, új mákfajtát sikerült előállítania, melynek morfintartalma elérte az 1 %-ot. Eljárást dolgozott ki a máktok alkaloidtartalmának meghatározására, a *Tinctura Opii* helyettesítésére. Ez irányú munkásságáért 1957-ben Kabay-émlékéremmel és díszoklevéllel tüntették ki Magyarországon (1). Ő volt az első professzor, aki a szovjet mintára bevezetett aspirantúra-törvény megjelenése után jogot kapott gyógyszerész-doktorandusok irányítására (1,7). Az egész országból hozzá jöttek a gyógynövényekkel foglalkozó gyógyszerészek, hogy disszertációjuk összeállításakor tanácsát kikérjék. Kitartó, lelkes, pontos, alapos és igényes munkájával példakép volt tanítványai, későbbi munkatársai előtt. Nagy tiszteletnek örvendett mindenki részéről. 1964. január 19-én hunyt el Marosvásárhelyen, de a kolozsvári Házsongárdi temetőben helyezték örök nyugalomra.

A marosvásárhelyi GYK-nak félévszázados működése alatt több neves tanára volt még, akiről a marosvásárhelyi gyógyszerészképzést bemutató fejezetben találunk adatokat.

Az elhunyt orvostanárok közül a teljesség igénye nélkül felsoroljuk Ander Zoltán (1917–1994), Boér László (1907–1972), Módy Jenő (1927–1999), Mózes Magda (1923–1991), Nemes István (1928–1985), Spielmann József (1917–1986), Székely Károly (1913–1996), Szentkirályi Éva (1923–1978), Steinmetz József (1925–2001), Rácz Lajos (1928–2002) tanárokat, akik több éven keresztül a gyógyszerészhallgatók képzésében is részt vettek. A biológiai tantárgyak tanárai közül Füzi József professzort (1931–1997), Márton Aranka (1936–1985)

biológusnőt és a biokémiát oktató Kovács Ibolya (1935–1987) vegyésztanárnőt említjük még meg, akik a marosvásárhelyi GYK oktatói voltak évtizedeken át (1,7).

Irodalomjegyzék

1. Barabás B., Péter M., Péter H. Mária (szerk.): *A marosvásárhelyi magyar nyelvű orvos- és gyógyszerésképzés 50 éve*. A Magyarságkutatás könyvtára XVIII. kötet. Teleki László Alapítvány kiadása, Budapest [1995]. 217–238, 319–353. o.
2. Gulyás P.: *Magyar írók élete és munkái*. Új sorozat. XV. kötet. Argumentum Kiadó, Budapest 1993.
3. Kopp E.: *A kolozsvári Gyógynövénykísérleti Intézet története*. Lengyel Albert Könyvnyomdája, Kolozsvár 1944. 33. o.
4. Rácz-Kotilla Erzsébet, Rácz G.: *Professor Dr. Elemér Kopp (1890–1964)*. Naturwissenschaftliche Forschungen über Siebenbürgen. Böhlau Verlag, Köln–Wien 1979. 403–413. o.
5. *** Horváth Attila tanár személyes közlései.
6. *** Jablonkay István személyes közlései, irattárának anyaga (a szerző tulajdona).
7. *** *Institutul de Medicină și Farmacie din Târgu Mureș 1945–1967*. Ed IMF, Tg. Mureș 1967.
8. *** *Romániai Magyar Irodalmi Lexikon*. I–III. kötet. Kriterion Könyvkiadó, Bukarest 1981, 1991, 1994.
9. *** Románia Országos Levéltára. Maros Megyei Igazgatóság. Alap 576 IMF Tg. Mureș, leltár 672, dosszié 85/1948, 119. o.

2. 4. 2. A marosvásárhelyi Gyógyszerészeti Karon 1950–2000 közt végzett gyógyszerészek névsora

1950	Csontos Levente	Weichelt Magda
Béres János	Dembrowszky Ilona	Zakariás Ibolya
Clemens Éva	Dermla László	1952
Csáky Ida	Dósa Edit	<i>Nem volt végzős évfolyam</i>
Csizsik Kornélia	Haranth Dezső	1953
Gogolák Márta	Hary Zsuzsa	Bartha Edit Margit
Kotilla Rácz Erzsébet	Kacsó Albert	Berekméri Péter
Kövy Gyula	Karess Szánthó Éva	Béres Ádám
Lőrinczy Balogh Éva	Kiminich Vera	Béress Mária
Princzinger Ernő	Kiss Zoltán	Csedő Károly
Rácz Gábor	Klein Mária	Csepregy U. Gabriella
Sarudi László	Kornhoffer Wilhelm	Demeter Olga
Simonffy Zoltán	Kovács Anna	Ertzmann F. Magdolna
Sylvester Éva	Körtvélyesi Livia	Foltinek Ádám
Szabó Endre	Mihálik Irén	Fosztó Lenke
Színi László	Nagy Etelka	Fülöp Lajos
1951	Orbán Magda	Haranth Jenő
Ács Géza	Schlett Ernő	Horváth Hints Margit
Ádám Lajos	Szabó Ilona	Joanovics István
Barátky Anna	Szánthó Endre	Klein Margit
Barbul Pál	Szendrei Dénes	Lakatos Emma
Benedek Zoltán	Szöllősi Ilona	Makkai Imre
Brém Mária	Takács Gizella	Márk Mária
Csegedy Júlia Jolán	Voith Mihály	Micheu Gheorghe

Mózes Irén
Mózes Judit
Nagy Zoltán
Orbán Sándor
Porkoláb Margit
Sârbu Samuila
Stâncel Csath Zamfira
Szabó András
Tódor Sándor
Tordai Júlia
Végh Györgyi
Wermescher Brigitta

1954

Nem volt végzős évfolyam

1955

Andor Gizella
Ádám Valéria
Balogh Éva
Chirculescu Nicolae
Csorba Erzsébet
Farkas Árpád
Fekete Katalin
Formanek Gyula
Gerhardt Edit
Giaccomuzzi János
Hadrnagy Imola
Hajdú Etelka
Hâncu Nicolae
Láday Erzsébet
Kasztl Győző
Kálmán Ferenc
Kelemen Éva
Kiss Erzsébet
Pallos Mária
Rédl Katalin
Rossi Candid
Schlett Margit
Sipos Ilona
Szathmáry Ágnes
Válics Katalin

1956

András Júlia
Bagi Melinda
Balogh Éva
Bihari György
Dénes Margit
Hegedűs Magda
Janzer Ágnes
Konnáth Magda
Marschalkó Márta
Mátyás Ádám Sarolta
Müller Éva

Nagy Irén
Nagy Judit
Neumann Stefánia
Schwartz Vera
Szabó Albert
Szabó Berta
Szabó Ilona H.
Szabó Ilona S.
Szabó Katalin
Varga Mária
Varga Éva
Veréph József
Zöldhegyi Magda

1957

Alexy Katalin
Bartók Anna
Bálint Pap Júlia
Bereczky Ilona
Béres Magda
Biró Antal
Csillag Éva
Csókási Gábor
Czégényi Sándor
Drimus Mária
Fenyvessi Gabriella
Gajdó Mária
Gergely Zsuzsa
Grünfeld Irma

Jenei Ilona
Kiss Emília
Kiss Judit
Kovács Margit
Körtvélyessy Margit
Lánczky Ilona
Lázár Ilona
Lőrinczi Ilona
Márton Erzsébet
Márton Kamilla
Papp József
Páll Edit

Páll Ilona
Páll Judit
Silló István
Soós Ferenc
Sréter Lili
Szánthó Ildikó
Szánthó Klaudia
Várterész István
Wiesel Márta
Wild Margit

1958

Ajtony Gábor
Csavar Margit
Csörgő Péter
Dienes Nagy Ildikó
Gombos Károly
György Edit
Halmágyi Annamária
Hatsek Vilmos
Horber Pál
Horváth Péter Mária
Koppándi Vilma
Kovács Görög Mária
Laczikó Irma
Lőrincz Erzsébet
Lőrinczi Ildikó
Mátyás Ida
Nagy Anna

Papp György
Perger Katalin
Péter Mátyás Mária
Rist Irén
Székedi Ilona
Tereh Erzsébet
Zavada Emil

1959

Bezdek Edit
Bucur Delia
Csipkés Melinda
Czirják Éva
Csúcs Mária
Györgypál Erzsébet
Györffy Gáspár Mária
Hajdú Árpád
Kakassy Júlia
Kinczel Kornélia
Ludmány Klára
Major Erzsébet
Máthé Mária
Mónus István
Olti Rozália
Papp Éva
Patrubán Dóra
Páll Edit
Péter Vilma Mária
Puskás Hajnal
Simon Dezső
Szabó Józsa Judit
Timár Ilona
Tóth Júlia
Trombitás Melinda
Ványi Tibor
Zsigmond Éva

1960

Arany Rácz Erzsébet
Augusztin Glória
Csipkés Mária
Domján Júlia

Erdélyi Judit
Gács Erzsébet
Kászoni Ágota
Kerekes Éva
Kovács Magda
Kroll Livia
Mélik Erzsébet
Nagy Emma
Nagy Ilona
Nagy Szilárda
Papp Ilona
Páll Enikő
Pásztor Irén
Szabó Gálfalvy Emília
Szabó Miklós
Szánthó Ágnes
Takács Nüszl Hajnal
Toma Olivia
Tőkés Ilona
Tőrös István

1961

Bartis Enikő
Bernáth Éva
Borbély Sára
Csíky Júlia
Fülöp Erzsébet
Fülöp Mária
György Magda
Hamar Ilona
Jakab Magda
Kapy Mária
Király Erzsébet
Kovács Ilona
Kovács Magda
Longó Erzsébet
Losonczy Ágnes
Marinescu Erzsébet
Mayer Anna
Máthé János
Mikó Magda

Nuridsány Annamária
Öllerer Erika
Pataki Mária
Pesthy Júlia
Péterffy Csaba
Sántha Irén
Szigeti Júlia
Tordai Ildikó
Vadady Károly

1962

Balogh Enikő
Bálint István
Bereczky Annamária
Boeriu Veturia
Csegedy Zsófia
Czinczér József
Demeter Judit
Dunai Vilmos
Fodor Pál
Fülöp Anna
Geréb Erzsébet
Kállai Lajos
Kocsis Aranka
Máriás Erzsébet
Nagy Levente
Pilinszky György
Simon Márta
Szabó József
Tasnádi Ida
Tivadar Klára

1963

Ajtay Kincses Mária
Bikfalvy Károly
Dani Aranka
Dembrovsky Sándor
Fall Margit
Hamza Ottó
Hâncu Janetta
Kapusi Ágnes
Nagy Irén

Németh Tibor
 Rezi Júlia
 Stănculescu Maria
 Szőke Ildikó
 Török József
1964
 Bartalis Magda
 Bereczky Anna
 Bernstein György
 Cseh Ildikó
 Dombi Vilma
 Drenyovszky Oszkár
 Fodor Levente
 Fülöp Ilka
 Gombási Éva
 Gyéresi Árpád
 Hérics István
 Kelemen Éva
 Képes Ildikó
 Kiss Erzsébet
 Kulcsár László
 László Ella
 Medvés István
 Nagy Mária
 Novák Zsuzsa
 Orbán Erzsébet
 Papp Bereczki Márta
 Páczai Eleonóra
 Szabó Katalin
 Szerző Irén
 Székely Anna
 Szövérfi Csaba Levente
 Tóth Magda
 Vancsakovszky Gabriella
 Varga Kornélia
 Veress Mária
 Vodă Maria
 Zöld Katalin
1965
 Bereczky Ildikó

Bíró Katalin Zsuzsanna
 Borsi Mária
 Csáki Géza
 Deák Ferenc
 Ferencz Dániel
 Giurgiu Mihai
 Kaveczky Júlia
 Kelemen Etelka
 Kocsiss Dalma
 Kocsiss Kerek Mária
 Kulcsár Apollónia
 Lőrincz Katalin
 Moldován Mária
 Nagy András
 Nagy Erzsébet
 Parajdi Irén
 Páll Zsuzsa
 Páni Ödön
 Pethő Margit
 Schwoy Etelka
 Tóth Mária
 Triff Irén
 Vajda Réti Mária
 Vönház Ágnes
1966
 Antal Biborka
 Ardeleanu Maria
 Asztalos Ágnes
 Balázs László
 Barabás Mária
 Bálint Vilma
 Bányai Gizella
 Bende Éva
 Bernád Ella
 Bodó Ildikó
 Bucur Munteanu Lelia
 Crăciun Maria
 Csíri Angéla
 Dudutz Gyöngyi
 Kalabér Karolina

Madaras Erzsébet
 Marossy Csaba
 Márton Edit
 Nagy Teréz
 Ördögh Katalin
 Pongrácz Judit
 Seress Rozália
 Telegdi Irma
 Topán Enikő
 Varga Erzsébet
 Veress László
 Vida Mária
1967
 Baciú Doina
 Bíró Zoltán
 Bârsan Grațiela
 Bodon János
 Călin Doina
 Chiorean Ioan
 Citirigă Natalia
 Farkas István
 Földes Emőke
 Gaál Katalin
 Györffy László
 Heidelbacher Waldemar
 Hodor Judit
 Horga Doina
 Illyés István
 Ispán Vilma
 Kenéz Gyula
 Késmárki Mária
 Kósa Ilona
 Molnár Mária
 Nemeș Buți
 Nichita Rodica
 Nistor Viorica
 Rác Mária
 Roth Ursula
 Scridon Rogoșcă Maria
 Simon Emőke

Vargyasi Ilona
Varró Ilona
Verona Alexandra
Vönház Katalin
1968
Balló Júlia
Csetri Imre Károly
Csiszár Anna Lujza
Czitter Beatrice
Deák Magda
Dobos Ágnes
Dragotă Ioan
Filimon Delia
Hargitai Mária
Horváth Mária
Ilea Laura Maria
Iluț Toma
Ionescu Mioară
Kádár Cherebețiu Judita
Kolcsár Lajos
Lupșa Mariana
Matyok Anna
Matyok Katalin
Májai József
Mermeze Gheorghe
Mihály Béla
Palcău Natalia
Pintea Vasile
Popa Maria
Reimer Reinhard
Réday Lőrinc
Sahin Cristina
Scheffler Rozália
Scridon Ana
Szilágyi Ilona
Szöllősi Éva
Suhăreanu Mircea
Tibori Gabriel Adrian
Țibrea Rodica
Turcsányi Ferenc

Viski Éva
Zágoni Elemér
1969
Antalffy Gyöngyvér
Asztalos Gyöngyi
Béres Anna
Bíró Imre
Boros Ecaterina
Cătărig Maria
Cornăescu Dan
Corpadea Mariana
Csibi Ibolya
Demeter Mária
Donáth Károly
Eröss Rozália
Farkas Sándor
Gagyi Katalin
Ionescu Viorica
Jakab Mária
Kiss Anna
Kun Éva Réka
Lázár Erzsébet
Mózes Emőke
Nagy Ferenc
Orosz József
Pop Florentina
Schüle Ágnes
Slavu Genoveva
Steleșcu Mária
Suciu Liana
Szabó Dezső
Szentgyörgyi Julianna
Vuța Emilia
1970
Baciu Cornel
Bán Olga
Benke Mária Zsuzsanna
Boér György
Cosma Ecaterina
Dinka Sára

Dragotă Paula
Fábián Ferenc
Gliga Angela
Gomboșiu Doina
György Ilona
Halmaghi Adriana
Hirschhorn Carmela
Ionașiu Veturia
Jobb Tünde
Jurjuț Stela
Jónás Eszter
Kaffai Géza
Katz Szilvia
Kazay Anna
Kovács Sobester Klára
Lazăr Ana
Lemneanu Minerva
Macrea Maria
Marina Stana
Marata Gabriela
Moica Lenuța
Nagy Rozália
Péter Olga
Petru Olivia
Sabău Ioan
Stoian Rodica
Szekeres Klára
Tătar Rodica
Trifu Veronica
Turcu Claudia
Varga Anna
Zárug Zsuzsanna
1971
Barátosi Piroska
Bardoși Elena
Bereczki Ibolya
Berkés Anna Mária
Bertalan Z. Irén
Bozsóki Júlia
Brustur Minerva

Conțiu Alexandrina
 Cornea Gloria
 Craina Maria
 Fazakas Feier Éva Rozália
 Dărăban Letiția
 Haraszi Annamária
 Hădărean Livia
 Ignat Emilia
 Józson Margit
 Karsai Etelka
 Kiss Ibolya
 Nagy Ilona
 Nagy Mária
 Mărcuș Elena Floarea
 Mărginean Aurelia
 Memet Sevinci
 Moga Viorica
 Negruțiu Viorica
 Nemzóczi Ágnes
 Olosz Ágnes
 Pirciu Valeria
 Purle Floarea
 Radu Elena
 Rif Catița
 Sabău Ecaterina
 Szász Lajos
 Tar Emília
 Tat Zina
 Timaru Felicia
 Vernes Mária
 Virág Ágnes
1972
 Adam Maria Janeta
 Anghel Petru
 Balázs Ágnes
 Bertalan Ágota
 Beșchea Maria
 Buzogány Klára
 Căpușan Maria
 Cristea Cornel

Deák Ilona
 Domahidi Mária
 Dobru Eugenia
 Dogaru Maria
 Farkas Ilona
 Gál Erzsébet
 Gruja Szabolcs
 Helwig Ute Dagmar
 Józsa Klára
 Kenyeres Ilona
 Király Anna
 Kolozsvári Sajgó Margit
 Kovács Edit
 Lăslău Mărioara Lucia
 Marinescu Lucia
 Mátyás Éva Judit
 Mășcă Ana
 Megan Elena
 Molnár Mária
 Muckenhaupt Gizella
 Munteanu Aurel
 Nyárádi Erzsébet
 Nighea Lucia
 Odaie Maria
 Oprea Lenuța
 Păcurar Eugenia
 Pop Rodica
 Robotka Anna
 Rociu Paraschiva
 Rózsa Mária
 Solomon Ana
 Schmidt Gerda
 Szánthó Ilona
 Szász Ilona
 Tassaly Réka
 Tăpălaga Maria
 Țărțăleanu Doina
 Vida Éva
 Zaharie Brigitte
 Zsigmond Ibolya

1973
 Ábrán Regina
 Bálint Lenke
 Belițoiu Tudorița
 Bíró Olga
 Coman Eugenia
 Cruceriu C. Marieta
 Droppa Bálint Klára
 Enyedi Anna
 Făgărășan Maria
 Fejér Cecília
 Fekete Mária Katalin
 Fola Cornelia
 Gheți Aurelia
 Gîrlea Emilia
 Gomboșiu Lia Evelina
 Gönczi Edit
 Hána Sz. Judit
 Herbert Péter
 Joó István
 Lázár G. Ilona
 Lepuş E. Emilia
 Magyari Ibolya
 Manasia Ileana
 Marin Maria
 Matuska Heidenbacher
 Annamária
 Munteanu Magdalena
 Mureșan Maria
 Nagy Erzsébet
 Nagy Judit
 Oprișiu M. Mária
 Peltán Sára
 Popescu Eugenia
 Popovici Lucia
 Popovici Mariana
 Preda Elena
 Puskás Ibolya
 Roșca Letiția
 Sebestyén Rozália

Sevcenco Eugenia	Mărgineanu Dogaru Titica Maria	Dulamă Maria
Sporiș Constanța	Mihai Klein Elena	Ferencz Katalin
Szűcs P. Irén	Moga P. Maria	Gagyi Ibolya
Tatu Ligia	Morar Ana	Gétzi Mária
Tordát Katalin	Mózes Margit	Gergen Erzsébet
Tóth Zsuzsanna	Munteanu Livia	Gyirkis M. Ilona
Țuțurugă Floarea	Mureșan Maria	Hídi György László
Udvarhelyi Mária	Nagy Judit	Ile Mihai
Vaidacutan Maria Veturia	Nemes Mária	Kása E. Edit
Vocilă Mărioara	Németh Mária	Kerekes Ida
Zsigmond Márta	Oláh Suba Olga	Kiss P. Vilma
1974	Oprea Emilia Olga	Kovács Gyula
Ambrus Judit Tünde	Ömböli Julianna	Löw Eșianu Sigrid
Andronescu Elisabeta	Pană F. Elena	Madaras Márta
Aron Ana	Pop Schmidt Maria	Magdó Vilma
Bács Molnár Mária	Póti Körmöczky Emese	Moldovan S. Aurora
Bledea Ana	Salmen Schuller Edit	Nagy N. Gizella
Bolog Elena	Schenn Katharina	Nagy Ördögh Erzsébet
Cenușe Doina	Șerban Pop Stela	Noszlopi Margit Anna
Gheșa Doina	Suciu Silvia	Olariu Maria
Ciulea Elena	Szabó M. Rozália	Pop D. Doina
Coșieru Felicia	Szöke Fülöp Zsuzsa	Puskás Szentgyörgyi Babi
Cârstoloveanu Sánta Mariana	Tóbiás Anna	Rodean Angelica
Crișan Burcă Rodica	Togănel C. Silvia	Sârbu Maria
Csata Mária Magdolna	Totorcea Emilia	Simó Ibolya
Dancea Mariana	Treer Margit	Suciu B. Margareta
Demeter P. Virginia	Turuț Florin	Szász Éva
Dița Marcela	Țîntăreanu Molnar Ana	Szász Katalin
Drăghici S. Zoe	Váradi Rozália	Sipos Gaudi Anna
Dulhăz S. Mărioara	Vass Mátyás Hajnal	Tamás Éva
Farkas Judit	1975	Tamás Judit
Fetică Maria Marcela	Bányai Lőrincz Éva	Téglás B. Erzsébet
Gál Magdolna	Berațco Matei	1976
Hermány Emma	Boboiciov Maria	Achim Anica
Jidvean Elena	Borbély B. Margit	Anca Anica
Kelemen Kamilla	Bota Maria	Baczó Boglárka
Király Klára	Bugariu Myosotis	Beică T. Lucreția
Kun Mária	Busuioc Victoria	Bernád Bartha Judit
Lăpușan M. Dorina Cornelia	Cornea Elena	Biró Réman Éva
Mátyás Gyula Kálmán	Dobai Katalin	Ciuciu C. Mihaela

Darabont Ilona	Țig Maria Éva	Székely D. Katalin
Dicui Maria	Țiru Elena	Ungur Magdalena
Dobrescu Corina Maria	Varga Ildikó	Untaru Mariana
Domahidi Éva	Veress Katalin	Varga Ágnes
Dragnea Viorica	1977	1978
Dunky K. Adrienne	Bárócz Éva	Albu Elena Rodica
Éltető Bereczki Margit	Băncila Lachmann Ana	Apostoloiu Angela
Fazakas Demeter Gyöngyvér	Bârlean Raveca	Botez Maria
Feier Viorica	Botoș Ligia	Bartha Sz. Rozália
Gáll Anikó	Ciobănoiu Gheorghîța	Benedek Ilona
Gálicz Judit	Coroș Marcela	Bányai Éva
Gáspár Enikő	Costin Ileana	Ciocârlan Mina
Gáspár Ildikó	Damian Aurelia	Conea M. Aurelia
Horváth Erzsébet	Damian Maria	Cristea Rodica
Illyés Erzsébet	Drăgan Barbu	Dézsi Valéria
Illyés Bíró Klára	Drăgoi Cornelia	Derzsi Julianna
Jeler Minerva	Jánosi Parajdi Dalma	Diaconu Mariana
Kovács Katalin	Fekete Nagy Gabriella	Didirea Floarea
Köntzey Tamás	Grexa Erzsébet	Dobrescu Elena
Lőrinczi Lenke	Grigoraș Corina	Domokos Szekeres Klára
Maszyk Tatai Anikó	Hotea Georgeta	Erős Fodor Katalin
Man Elena	Kinczel Eleonóra	Ilie Lucia
Merck I. Éva	Kocsis Rosenberg Mária	Jáni Anna
Morlocan Elena	Majer Mária	Ienci Cornelia
Munteanu Minodora	Neagu Rusu Maria	Kaniczky Ilona
Oláh Sárosi Vera	Oaie R. Adriana	Katona L. Rozália
Perzsa Baby	Parajdi György	Kiss Nagy Edit
Radu B. Maria	Pescaru Cristina	Kibili Erzsébet
Răucescu Aurelia	Pokorny László István	Kosch Lenke
Sandu Maria	Răzvanța B. Ana	Moldovan Silvia
Simon Rozsnyai Zsófia	Reichenberger László	Orbán Rozália
Somogyi Erzsébet	Roos Edith	P. Fechete Carmen
Ștefan Adrian Steluța	Rosenberg László	Popescu Dorina
Stier Mária Margit	Rotaru D. Elena	Prohászka Géza László
Szabó Márta Mária	Scheibert Melitta	Radu Aurelia
Szakács Julianna	Sebestyén Margit	Rățiu Maria Elena
Szász Sarolta	Sejk István	Răucescu M. Eugenia
Székely Keszeg Rozália	Socoliuc Viorica	Simó Gál Julianna
Tóth Irén	Somogyi Katalin	Székely Lieb Éva
Tudor Cristina	Száva Anna	Székely Szabó Gyöngyi

Tamás Sándor	Madarász Klára	Cselényi Ágnes
Tinca Emilia	Maier Valentina	Czeisberger Gabriella
Toducz M. Ildikó	Man Marta	Dan Marcela
Togănel Ileana Dorina	Mărginean C. Lucia	Derzsi Enikő
Vereş Ban Adriana	Maszyk Géza	Feiri Ingeborg
1979	Nagy Csiki Ilona	Feneşer Floarea
Antal Eszter	Ormenişan Tatiana	Girling Enikő
Bartha Margit	Păcală Lucia	Gondos Zita
Bálint Ágnes	Pogány Lajos	György Izabella
Berecky Zsófia	Pop Georgeta	Györgydeák Judit
Bezdán Erzsébet	Rusu Marcela	Hadadi Livia
Bokor Éva	Schuster Ingrid	Heteş Elena
Boros S. Annamária	Singer Brigitte	Imreh Márta
Burda Kovács Ágnes	Staicu Doina	Iancu Virginia
Cătana Doina	Szabó Ildikó	Ignat Virginia
Chiţescu Puţiu Aurelia	Székely Emőke	Incze Ildikó
Corfariu Mihaela	Şerban Margareta	Jozefovics Éva
Csiszér Halmágyi Katalin	Ursu Marilena	Jurj Viorica
Csorba József	Vancea P. Maria	Komsa Edit
Csupor Dezső	Varga Rozália	Kórodi Csilla
Czompa Bertalan	Vass Judit	László Otilia
Darabont Ödön	Vilhelem András	Limbean Delia
Dénes Magdus	Zaharia Viorica	Loas Melania
Domokos Ida	Zillmann Zoltán	Magyarosi Hajnal
Echim Ilie	Zsigmond Kovács Emese	Maria Doina
Gáll Farkas Piroska	1980	Mathes Johanna
Gherghe Marcela	Aldea Mărioara	Mihályi Ibolya
Gherghinoiu Carmen	Antal Ilona	Mitea Brigitte
Gherghinoiu T. Emilia	Balázs S. Ileana	Moraru Daniela
Göbbel Z. Erika	Bálint Melitta	Munteanu Mariana
Grázel Katalin	Beleznai András	Nagy Mária
Hosz Tiberiu	Blegu Marcela	Nistor Felicia
Ilc Viorica	Bodor Zsófia	Petre Margareta
Imecs Ilona	Borţan Mariana	Piştea Georgeta
Josa Maria	Boscornea Victoria	Raţiu Ágnes
Kertész Judit	Bunaciu Maria	Riedel Eliza
Kiléber S. Éva	Ceuşan Doina	Roman Aristica
Koma Ilona	Cheţan Aurora	Rusu Sida
Kozma Csath Olga	Cristea Cristina	Sántha Gyöngyi
Lukács Z. Erzsébet	Cotârlan Felicia	Schenker Mariana

Szabó Katalin Zsuzsanna
 Şuster Tuţa
 Şeitan Ileana
 Tóth Mária
 Truţa Livia
 Truţa Silvia
 Vas Iustina
1981
 Aparaschivei R. Maria
 Barnert Ute
 Benyovszki Éva
 Bondoc Georgeta
 Cojocar I. Anișoara
 Constantinescu Silvia
 Crihană Mariana Monica
 Ecsedi Sándor
 Fărcașiu Lenuța
 Fărcașiu Marta
 Fleacă Rodica
 Gyulai Ilona
 Hintya C. Aranka
 Husar Mariana Flavia
 Illyés Gyöngyvér
 Jancsó Dolcsig Éva
 Kovács Sándor
 Kristóf Kovács Ildikó
 Lukács Éva
 Márkodi Anna
 Miu B. Elena
 Nagy István
 Pantea Maria
 Pop H. Ana
 Simion Constanța
 Spierer Ibolya
 Strâmbu S. Angela
 Szabó Ildikó
 Szebeni Iszlai Enikő
 Suciu Adriana Dana
 Tacu V. Adriana

Uifălean M. Lucica
 Zólya Katona Klaudia
1982
 Achim B. Violeta
 Asztalos Tar M. Enikő
 Bojică Liliana
 Botezatu Gheorghe
 Buculeu Voichița
 Bungardi Emil
 Ciobotaru Lucia
 Ciuhat Cs. Cornelia
 Cherteș Maria
 Deák F. Erzsébet
 Farkas Zsuzsanna
 Hauler Katalin
 Imre R. Magda
 Ionescu M. Daniela
 Irimie Maria
 Kecskés D. Gizella
 Kocsis Gyöngyike
 Kovács Erzsébet
 Lajos Irén
 Magyari Albert
 Márkosi Zsuzsanna
 Mihály Vajna Ildikó
 Motoașcă Elena
 Németh Bitai Enikő
 Péterfi Katalin
 Pop Mariana
 Rad Ioan
 Schrádi Kovács Ilona
 Țifrea Bonea Maria
1983
 Antal Sas Enikő
 Bara Margareta
 Borbély Éger Ildikó
 Brezdi Simonica Adela
 Chevereșan Jakab Elvira Éva
 Ciulei Valeria
 Dávid Szilveszter Rozália

Fazakas Ilona
 Gáspár Marossy Rozália
 Gazsi Rákhel
 Kövy Podrah Ildikó
 László F. Zsuzsanna
 Molnár Aranka
 Molnár F. Ibolya Gyöngyi
 Morari Rodica
 Mózes Miklós Éva
 Mucea Ștefănescu Maria
 Nagy Csegedi Gyöngyike
 Nicula Cornelia
 Ördögh Sebestyén Ildikó
 Palotás Zsuzsanna
 Perecsenyi Ritz Katalin
 Sărăcuțiu Antonie Valeria
 Scridon Maria
 Simó Erzsébet
 Tero Ioan
1984
 Albert Zonda Cecília
 Berki Anna
 Blénesy Demeter Anna
 Czikle Téger Magdolna
 Gábor Bardóczki Aranka
 Gherghinaru Ioana
 Graur Mária
 Kiss Erzsébet
 Kiss Székely Lenke
 László Péter Hajnalka
 Mateescu Trăistaru Jenica
 Márton József
 Mille Zsuzsanna Márta
 Molnos Sarkadi Erzsébet
 Mureșan Carmen Cristina
 Obreja Elena
 Petrescu C. Florinela
 Roth Sigrid
 Rusu Aurora
 Snitzer Simon Gyöngyi

Stoescu Gheorghina

Szász Éva Ildikó

Szoták Gréte

1985

Bálint Annamária

Bara Dénes Judit

Biber Éva Sarolta

Bíró Tibi

Damian Claudia Simona

Dumitrașcu Elena

Fazakas Kelemen Hajnal

Goje T. Dorina

Ionescu Niculina

Kovácsnai Mária Magdolna

Máthé Szép Anna Mária

Nagy Angela Enikő

Nistor Maria

Orosz Bíró Margit Klára

Pavăl Elena

Sava Doina

Szilágyi Annamária

Szombati Rozália

Uilean Szabó Jolánka

Vad Szekrényes Éva

Vlád Erzsébet

Zalahán Annamária

1986

Bădeu Rodica

Ciubucă Natalia

Coroian Dembrowszky Gyöngyvér

Czira Csilla

Hodgyai Sebestyén Klára

Huciu Delia Daniela

Ilovan Doina

Keresztes Bálint Judit

Kovács Ferenc Csaba

Linescu Violeta

Marcu Carmen Mirela

Menning Annelise

Mera Liana Emilia

Miclea Lucreția

Moldovan Elisabeta

Mureanu Stanciu Maria

Nemeș Ofelia Sanda

Niste Aurora

Potopeanu Carmen Lidia

Răducanu Cristina Mirela

Rizea Lenuța

Stănilă Dorina

Stavrache I. Raluca

Tomescu Irina

1987

Bencze Ildikó

Bică Cristina

Conțiu Maria

Cosma Manuela Aurora

Covrig Anca Maria

Dénes Gyöngyi Ibolya

Dénes Bódizs Éva Ella

Dobry Gudrun Karin

Epure Cecilia

Fábián Tünde

Festeu Angela Mariana

Ferencz Edit Judit

Kisgyörgy Salat Ágnes Réka

Moldovan Mariana Doina

Molnár Erzsébet Éva

Nagy Éva Annamária

Ondrejcsik Jarmila

Roiban Elena Olivia

Rotaru Magda

Szász György

Savu Georgeta Nicoleta

Szilveszter Edit

Szőcs Dóra Emese

Triebel Emese

Tuță Margareta

1988

Barabás Ildikó

Berghian Corina Cireșica

Both Viola Gyöngyi

Bozsik Mihály

Câmpean Florina

Ciobanu Teodora

Ciocâia Manuela

Fazakas Mihály Magdolna

Gombos Mária

Kohn Eleonora

Kovács Dalma

Munteanu T. Ileana

Móni Erzsébet

Nicula Emilia

Parajdi Judit

Păltineanu Carmen

Pop B. Gabriela

Puşcaş Doina

Rátz Bándi Emese

Stancu Petruța

Strete Simona Maria

Stroie Agatha Cristina

Tőkés Ildikó

Veștemean A. Simona

Zsigmond Enikő

1989

Almășan Claudia Barbara

Băceu Daniela

Bíró Brigitta Melinda

Brassai Judit

Márton Kovács Erzsébet
Enikő

Mihácz Ildikó

Milea Liliana

Moldovan Gabriela Ioana

Müller Imola

Ozsvath Claudia Waltraut

Pakot Ildi

Sárosi Sipos Emese

Szabó Anna

Szalma Enikő

Szász Ibolya

Székely Erika

Takács Réka

Truța Elena

Zaharia Elena Liana

Zsofnyák Anikó

1990

Achim Rodica

Andok Pâncu Adriana

Blaj Minodora

Csibi Enikő Anna

Dobrea Veronica

Gaál Stefanics Ágota

Holló Gabriella

Horber Mária Márta

Jeler Adela Cireșica

Lászlóffy Galajda Éva

Máthé Ágota

Muntean Daniela Lucia

Robea Daniela Anda

Strâmbu Nicoleta Adela

Szederjessy Foriș Izabella

Tuzson Nelli

Varga József László

Wieland Beatrix Katalin

Wotsch T. Ildikó

Zilahi T. Ildikó

1991

Nem volt végzős évfolyam

1992

Nem volt végzős évfolyam

1993

Nem volt végzős évfolyam

1994

Magyar tagozat

Balázs József

Brassai Erzsébet

Kelemen Erzsébet

Petrov Anișoara

Szabó Hajnal

Szabó Szőcs Zita

Szász Szőcs Judit

Román tagozat

Alecu Carmen

Başulescu Marieta

Bică Carmen

Bran Aura

Burtea Maria

Chiriac Carmen

Cișmărescu Georgeta

Cernea Olga

Ciucu Elena

Câmpean Mirela

Dateș Elena

Dinu Cristina

Dinu Mirela

Dinu Victoria

Dinca Magdalena

Dragnea Marian

Dumitrașcu Marilena

Feghiu Cristina

Ionașcu Liliana

Jumară Mihaela

Lozincă Simona

Matei Lăcrămioară

Măruștei Marius

Miron Gina

Manolache Nicoleta

Munteanu Daniela

Nicolae Liliana

Nițescu Oana Cristina

Nițu Cristina

Petrescu Elisabeta

Popea Codruța

Prodana Traian

Rădoi Elena

Răducea Mihaela

Samu Dorina

Săraru Mihaela

Surdu Elena

Trăistaru Ion

Voicu Denis

1995

Magyar tagozat

Árkosi Gyöngyvér

Baki Anna

Böjthe Anita Krisztina

Boros Klára

Budai Aranka

Galaczi Szőcs Dóra

Gondos Zsuzsanna

Kacsó Orsolya

Kajtár Klára

Kerekes Kinga

Keresztes Imola Gyöngyvér

Kiss Judit

Kolbert Kinga

Kolcsár Zoltán Zsolt

Kovács Magdolna Katalin

Kristó T. Szidónia

Kuszálik Éva

Máthé Enikő Piroska

Ördögh Matild Izabella

Pánczél Emőke

Román Boglárka

Schnedarek Erzsébet Evelyn

Szabó Csilla Enikő

Szabó József

Varga Mária Katalin

Varga Erzsébet

Román tagozat

Bogdan Simona Luminița

Cornea Viorica

Dincă Alina Constanța

Ilie Adriana Elena

Manta Ioana Mirela

Niță Cătălina

Olteanu Rodica

Roșu Vasilică

Șerban Luminița Mariana

Tarcea Delia Corina

Tomşa Alina Ioana
Török Iluci
Tosa Semida
Vasile Eugenia Cristina
Vereş Adriana

1996

Magyar tagozat
Ádám Melinda
András Melinda
Boros Erzsébet Anikó
Borsós Jolán Veronika
Domokos Árpád
Erős Adél
Ferencz Levente

Györffy Krisztina
Incze László
Ivácson Barát Ferenc
Kakasi Gertrude
Mező Csilla
Molnár Eszter
Mózes Erika
Nagy Imola
Ördög Katalin
Osváth Éva Katalin
Szárics Éva
Tróznai Nagy Annamária
Veres Csaba Ferenc

Román tagozat

Andreica Liana Dana
Bârsan Mioara Luciana
Bucur Maria Nicoleta
Butnar Simona Adriana
Cherecheş Marius Călin
Ciotloş Mihaela Antonia
Crişan Daniela Ianca
Cseke Gizella
Demian Angela Gabriela
Doja Angela
Fărcaş Florin Sorin
Fleacă Monica Mihaela

Ifrim Otilia
Kelemen László József
Matei Daniela
Neacşu Ligia
Paşcu Liana
Polasec Iuliana
Sălişcan Mihaela Dana
Sofron Dana Eleonora
Ştefan Maria
Stoboran Cristina Gabriela
Ţifrea Dana
Ungureanu Elena
Vari Camil Eugen

1997

Magyar tagozat
Balogh Tünde Noémi
Bartha Sándor Anikó Margit
Bedő Katalin
Bencze Zsuzsanna
Benedek Gábor
Bereczki Teréz
Bertalan Lóránt
Bodó Enikő
Csizmadia Zsolt
Hibacskó Edit Gabriella
Kajcsa Erika Lilla
Kakasy András Zoltán
Kelemen Éva
Köblös Andrea
Kónya Eszter Erzsébet
Kopacz Katalin Csilla
Kórodi Adél
Kórodi Kinga
Kovács Ildikó
Márton Aranka
Nagy Gyöngyike
Nagy Ildikó
Pál Enikő
Pásztori Márta Mária
Pásztori Mónika

Simon Júlia
Sipos Hanna Izabella
Széles Mária Magdolna
Szöcs Tünde
Veres Erzsébet Emese
Veress Zsombor
Zöldi Éva
Zöldi Katalin
Zsigmond Andrea
Zsuzsanna
Román tagozat
Albu Adela Carmen
Belegan Constantin Dorin
Creţu Alexandrina Camelia
Deteşan Julieta Claudia
Dobrotă Claudia Silvia
Groza Carmen Steliana
Jihad Abu-Much
Marin Corina Izabela
Marincat Sorin
Moldovan Ramona Laura
Muntean Bianca Nicoleta
Niţu Gina
Pop Ioana
Rusu Olivia
Ştefan Elisabeta Monica
Szeghalmi Zsuzsanna Réka
Şerban Monica
Tăurean Alexandrina Maria
Tiucă Mioară Laura
Togănel Manuela Crina Maria
Vizi Loredana Monica
1998
Magyar tagozat
André Zsuzsanna
Bálint Éva
Bartó Elvira
Csiszér Zsuzsanna
Csiszér Ágnes Tünde
Dódé Hajnalka

Gáti Katalin	Vandor Maria Mioara	Ieneşel Daniela Andrea
Iszlai Erzsébet	Vass Aneta Elisebeta	Kiss Elena Monica
Köllő Erika	Zăgrean Ioan	Palko Lucia Gabriela
Kosztá Enikő	1999	Rihor Lucreția Tinuța
Kovács Szilvia Anna	<i>Magyar tagozat</i>	Sălăgean Gabriela
Kristán Erzsébet	Adorján Cristina Julia	Tonceanu Ramona Simona
Lántzky Krisztina Bella	Bartha Márta	Vodă Ioana Letiția
Madaras Emese	Bodor Anna	
Nagy Etelka	Boér Zsuzsanna	
Nagy Réka	Csala Etelka	
Pál Júlia Klaudia	Csalóka Éva Emőke	
Péterfi Katalin	Csillag Tünde	
Simon Brigitta	Deák Izabella Andrea	
<i>Román tagozat</i>	Dimén Zsuzsa	
Ardeleanu Ancuța Lavinia	Dukrét Kinga	
Aruștei Dana Genoveva	Felfalusi Klára	
Boboc Georgeta Diana	Gergely Márta	
Bura Cosmina Elena	Gagyi László	
Călina Marilena	György Réka	
Chișu Raluca	Kerekes Attila Sándor	
Constantinescu Antonela Demetra	Keszegh Emese	
Constantinescu Lidia	Köllő Melinda Mária	
Crețu Nadejda	Laczkó Csilla	
Echim Tudor	Lőrinczi Edit	
Gâlea Carmen Ionela	Molnár Éva	
Gârbacea Petronela Corina	Molnár-Tamás László	
Goga Otilia Gabriela	Orbán Éva	
Haas Robert Adrian	Petrikó Gabriella Mária	
Hâncu Gabriel	Pócsai Zsolt	
Hărșan Carmen Marcela	Reszler Edit Henrietta	
Mircia Eleonora	Țifrea Monica	
Moga Luminița Nina	<i>Román tagozat</i>	
Negoiu Valeria Otilia	Anghel Ovidiu	
Pascu Camelia Elena	Axente Cornelia Ana Marcela	
Precup Adina Luminița	Bengean Angelina Cristina	
Răchită Claudia Anișoara	Blăjan Ionela	
Radu Claudia Elena	Constantinescu Cristina	
Săliștean Ana Maria	Coroiu Mariana Aurelia	
Szakács Kinga	Florea Florentina	
Urcan Maria Iulia	Graef Ingrid Eveline	

2000	Ráduly József
<i>Magyar tagozat</i>	Sechei Zita
Bálint Gyöngyvér	Tinkó Zoltán
Bíró Edit	Tóbiás Barnabás
Bod Csongor Sándor	<i>Román tagozat</i>
Dani Tünde Irén	Cătană Cornelia Titiana
Demeter Emese	Chelemen Sabina
Faragó Karolina	Chindea Vlad Emil
Farkas Attila	Cioban Silvia Ioana
Gáll Emese Anna	Codreanu Irina Ioana
Gergely Tünde	Colceriu Dandu Tania
Hatos Csilla	Coroiu Mariana Ioana
Horber Enikő Andrea	Cosaş Loredana
Horváth Edit	Costea Simona Ioana
Horváth Géza	Croitoru Mircea Dumitru
Jakab Béla	Domşa Cristina Sabina
Keresztes Imola	German Simona Melania
Keszeg Gabriella Ildikó	Moldoveanu Nicoleta Mirela
Kontraí Krisztina Gyöngyi	Nălucă Petruța
Lévai Zoltán Imre	Pop Carmen Gabriela
Magyar Ildikó	Pungea Adela Ioana
Mészáros Andrea	Șter Oana Cristina
Molnár Gabriella	Varga Csilla
Nagy Sándor	Vintilă Alina
Németh Hilda	Voicu Georgeta Mihaela
Ölvedi Zsolt	
Ősz Edit Mária	

Megjegyzés: A névsort 1967-ig az Orvosi és Gyógyszerészeti Intézet által kiadott *Institutul de Medicină și Farmacie din Tg. Mureș 1945–1967* c. kötet felhasználásával, a továbbiakban pedig a végzős hallgatók „kicsengetési”, illetve „ballagási kártyái” alapján állítottuk össze.

2. 4. 3. A marosvásárhelyi Gyógyszerészeti Kar magyar nyelvű könyvomas jegyzetei (1950–2000)

Mártonfi László: *Szervetlen gyógyszerészeti kémiai jegyzetek*. 227 o. 1950/1951.

Kopp Elemér: *Farmakognózia*. I. kötet: *Általános rész*. 104 o. 1953.

Kopp Elemér és a Farmakognóziai Tanszék munkaegyüttese: *Farmakognózia. Részletes rész*. I. kötet. 402 o. 1953.

Kopp Elemér és a Farmakognóziai Tanszék munkaegyüttese: *Farmakognózia. Részletes rész*. II. kötet. 399—581 o. 1953.

Balogh László, Barabás Béla, Szabó Endre: *Fizikai gyakorlati jegyzet orvostanhallgatók és gyógyszerészhallgatók részére*. 98 o. 1954.

- Rácz Gábor és a Botanikai Tanszék munkaegyüttese: *Általános botanika*. I. kötet: *Sejttan és szövettan*. 168 o., II. kötet: *Vegetatív szervek*. 210 o. 1954.
- Soós Pál, Blazsek Ágnes, Vârf Liviu: *Bevezetés a kémiai analízisbe*. I. rész: *Minőségi analízis*. 492 o. 1955.
- Kopp Elemér, R. Kotilla Erzsébet, Csedő Károly: *Farmakognózia*. 2. átdolgozott és bővített kiadás. *Általános rész*. 132 o. 1956.
- Rácz Gábor: *Növényrendszer*. 26 o. 1956.
- Hankó Zoltán és a Galenika Tanszék munkaegyüttese: *Galenika* III. 145 o. 1957.
- Kopp Elemér, Rácz-Kotilla Erzsébet, Csedő Károly: *Farmakognózia*. 2. átdolgozott és bővített kiadás. *Részletes rész*. I. kötet: 407 o., II. kötet: 251 o. 1957.
- Rácz-Kotilla Erzsébet, Csedő Károly: *Farmakognóziai vizsgálatok*. II. kötet: 174 o. 1958.
- Soós Pál, Blazsek Ágnes, Vârf Liviu: *Bevezetés a kémiai analízisbe*. II. rész: *Mennyiségi analízis (gravimetria és volumetria)*. 358 o. 1958.
- Ander Zoltán, Balogh Éva: *Toxikológia. Méregtan*. 320 o. 1959.
- Mártonfi László: *Gyógyszerészeti kémia*. I. rész: *Szervetlen vegyületek*. 212 o. 1959.
- Eperjessy Anna, Nemes László: *Biokémia*. I. kötet. 151 o. 1959.
- Módy Jenő: *Anatómiai, élettani jegyzet gyógyszerészhallgatók számára*. 146 o. 1959.
- A Galenika Tanszék munkaegyüttese: *Galenika* II. 98 o. 1959.
- Rácz Gábor: *Növényi sejttan, szövettan*. 167 o. 1960.
- Balogh Éva, Szöcs Jozefa: *Toxikológiai gyakorlatok*. 162 o. 1961.
- Kiss Irén: *Latin nyelv*. 92 o. 1961.
- Módy Jenő: *Anatómia, élettan – gyógyszerészhallgatók számára*. 180 o. 1964.
- Füzi József: *Gyógyszerészeti növénytan*. I. kötet: *Sejttan és szövettan*. 169 o. 1970.
- Rácz Gábor, Csedő Károly: *Farmakognózia*. II. kötet. 157 o. 1970.
- Füzi József, Kisgyörgy Zoltán: *Sistematica plantelor. Ghidul cursului de botanica farmaceutică. Taxonomie*. (Növénynevek latinul, románul és magyarul). 75 o. 1971.
- Csedő Károly, Horváth Tibor, Ajtay Mihály: *Gyógyszertári ügyvitel és jogszabályozás*. 133 o. 1975.
- Balogh Éva: *Toxikológia*. I. kötet: *Általános toxikológia. Gázalakú és illó mérgek*. 258 o., II. kötet: *Ásványi mérgek, nem illó szerves mérgek*. 305 o. 1977.
- Domokos Lajos: *Mikrobiológia gyógyszerészhallgatók részére*. 250 o. 1977.
- Rácz-Kotilla Erzsébet: *Farmakodinámia – Gyógyszerhatástan*. 109 o. 1977.
- Tőkés Béla: *Szervetlen kémia*. I. kötet: *Általános rész*. 166 o. 1977.
- Tőkés Béla: *Fizikai kémia. Kolloidika*. 210 o. 1977.
- Csedő Károly, Horváth Tibor, Ajtay Mihály: *Gyógyszertári ügyvitel és jogszabályozás*. 2. kiadás. 165 o. 1978.
- Tőkés Béla: *Fizikai kémia. Kémiai termodinamika*. 98 o. 1978.
- Kisgyörgy Zoltán, Márton Aranka: *Gyógyszerészeti növénytan*. I. kötet: *Sejttan és szövettan*. 186 o. 1979.
- Kovács Júlia: *Gyógyszerészeti biokémia*. 455 o. 1979.
- Csegedi Júlia Jolán, Csath-Stâncel Zamfira: *Gyógyszertechológia*. I. kötet. 193 o. 1980.
- Fülöp Lajos, Szánthó Klaudia, Veréph József: *Gyógyszerészeti kémia* (IV. éves gyógyszerész- hallgatók számára). III. kötet: *A központi idegrendszerre ható szerek*. 167 o. 1980.
- Soós Pál: *Minőségi analitikai kémia*. 268 o. 1980.
- Gyéresi Árpád: *Gyógyszerészeti kémia*. I. kötet. 234 o. 1981.
- Rácz-Kotilla Erzsébet: *Farmakodinámia – gyógyszerhatástan*. II. kötet. 149 o. 1981.

- Ristea Jan, Dudutz Gyöngyi: *Gyógyszeripari technológia*. I. kötet: *Alapfogalmak és alapl műveletek*. 152 o. 1981.
- Soós Pál: *Mennyiségi analitikai kémia (Tömegszerinti, térfogat, fizikai és fizikai kémiai analízisek)*. 366 o. 1981.
- Ádám Lajos, Szánthó Éva: *Gyógyszertechnológia*. II. kötet. 203 o. 1982.
- Ristea Jan, Dudutz Gyöngyi: *Gyógyszeripari technológia*. II. kötet: *A gyógyszervegyészetben használatos kémiai alapeljárások*. 188 o. 1982.
- Tőkés Béla: *Fizikai kémia. Reakciókinetika. Elektrokémia*. 228 o. 1982.
- Ádám Lajos, Szánthó Éva: *Gyógyszertechnológia*. III. kötet. 242 o. 1983.
- Gyéresi Árpád: *Gyógyszerészeti kémia*. II. kötet. 222 o. 1983.
- Máthé János, Bota Virgil: *Egészségügyi kémia*. 413 o. 1983.
- Rác Gábor: *Farmakognózia. Gyógynövényismeret*. I. kötet. 93 o. 1983.
- Fülöp Lajos, Szánthó Klaudia, Veréph József: *Gyógyszerészeti kémia* (IV. éves gyógyszerész- hallgatók számára). IV. kötet: *A környéki idegekre és az izmokra ható szerek*. 138 o. 1984.
- Papp József, Ádám Lajos, Popovici Adriana: *Gyógyszertechnológia*. IV. kötet. 315 o. 1984.
- Rác-Kotilla Erzsébet: *Farmakodinámia – Gyógyszerhatástan*. III. kötet. 105 o. 1984.
- Tőkés Béla: *Fizikai kémia. Anyagszerkezet*. 318 o. 1985.
- Bodó Ágnes: *A gyógyszerellenörzés mennyiségi módszerei*. 205 o. 1986.
- Rác Gábor, Péter H. Mária: *Farmakognózia. Gyógynövényismeret*. II. kötet. 116 o. 1986.
- Rác Gábor, Péter H. Mária: *Gyógynövényismeret*. III. kötet. 100 o. 1987.
- Kisgyörgy Zoltán: *Gyógyszerészeti növénytan*. II. kötet: *Organográfia*. 175 o. 1991.
- Antal Gyöngyvér: *Curs de limba latină pentru uzul studenilor – Latin nyelvkönyv egyetemi hallgatóknak*. 110 o. 1992.
- Kincses A. Mária, Monea Mărioara: *Toxicológia*. I. kötet. 112 o. 1992.
- Domokos Lajos: *Mikrobiológia gyógyszerészhallgatók részére*. 2. kiadás. 252 o. 1993.
- Dudutz Gyöngyi: *Gyógyszeripari technológia*. III. kötet: *Néhá ny gyógyszeralapanyag gyártási technológiájának vázlatos ismertetése*. 145 o. 1994.
- Módy Jenő: *Klinikai biokémia – gyógyszerészhallgatók számára*. 90 o. 1994.
- Seres Sturm Lajos, Rác Lajos, Seres Sturm Magda: *Anatómia és élettan gyógyszerészhallgatók részére*. 125 o. 1995.
- Kisgyörgy Zoltán: *Gyógyszerészeti növénytan*. III. kötet: *Rendszertan*. 296+4 o. 1994.
- Sipos Emese: *Bevezetés a gyógyszerertechnológiába*. 85. o. 1998.
- Sipos Emese: *Kozmetológia*. 99 o. 1998.
- Csedő Károly, Eșianu Sigrid: *Farmakognózia*. II. kötet. 91 o. 2000.

2. 5. A doktori fokozat elnyerésének lehetőségei az erdélyi gyógyszerészek számára

I. Történeti áttekintés

Az okleveles gyógyszerészek (*magister pharmaciae*) részére a magasabb szintű képesítés, a gyógyszerésztudori, a doktori fokozat (*doctor pharmaciae*) elnyerésére legelőször a külhoni (prágai és bécsi) egyetemeken adódott lehetőség; a gyógyszerészek a *doctor chemiae* fokozatot szerezhették meg, ugyanakkor a vegyészeknek a bölcsészdoktori (*doctor philosophiae*) címet adományozták.

A doktori fokozat megszerzésének már a kezdetektől igen szigorú feltételei voltak: a hat gimnáziumi osztály elvégzése és a magisteri oklevél elnyerését követő gyógyszerértári gyakorlat után a Bölcsészeti Karon kellett egy kétéves egyetemi tanfolyamon kémiai előadásokat hallgatni és gyakorlatokat végezni, majd mindezek után következett a doktori szigorlat. Ezek a követelmények abban az időben nem voltak könnyen teljesíthetők, így kevés okleveles gyógyszerész vállalkozott a tudományos fokozat megszerzésére.

A pesti Orvosi Kar 1813. július 6-án kérte a jogot a gyógyszerészdoktori fokozat adományozására; ez azonban csak több mint negyven év múlva valósult meg, amikor 1859. június 14-én új, német nyelvű gyógyszerésztanulmányi szabályzat jelent meg; a „*magister pharmaciae*” és a „*doctor pharmaciae*” képesítés követelményeit ennek II. fejezete írta elő. A törvény magyar fordítását Zalai Károly professzor közölte (11).

A gyógyszerészi doktorátus magyarországi bevezetését a szaksajtó nagy lelkesedéssel fogadta, és a pesti egyetemen rövid időn belül, már az 1861/62-es tanévben két gyógyszerészt, Scholtz Gusztávot és Felletár Emilt doktorrá avattak. Az előírt kritériumokat sokan túl szigorúaknak tartották, és szakmai körökben többen tiltakoztak ellene. Lényeges változtatást csak az 1892. augusztus 8-án jóváhagyott 35 985. sz. vallás és közoktatásügyi magyar királyi minisztériumi rendelet hozott, melyben egyik enyhítés az eddig előírt kítűnő szigorlati eredmények elhagyása, de új előfeltétel az érettségi vizsga, továbbá lehetőséget adott arra, hogy a kémiaán kívül a gyógyszerésztan vagy a közegészségtan tárgyköréből is lehessen doktori értekezést írni, és egy szakbizottság előtt kötelezően bemutatni. E törvény alapján a gyógyszerészek részére a „*doctor chemiae*” fokozat helyett a „*doctor pharmaciae*” cím elnyerése vált lehetővé. Az egyetemi gyógyszerészképzést és a gyógyszerészi doktorátust újra szabályozta a közoktatásügyi miniszter az 1915. szeptember 20-án kelt 112 745/1914. sz. rendeletével; eszerint az okleveles gyógyszerészeknek még további négy félévig kellett tanulmányaikat folytatni az Orvosi Karon, mely idő alatt el kellett készíteniük doktori értekezésüket, és szóbeli szigorlatot tenniük a vegytan, növénytan, gyógyszerismeret vagy a közegészségtan tárgyköréből. A doktori szigorlatot egy fő- és két melléktárgyból kellett letenni, a főtárgy a doktori értekezés tudományos szakja, a melléktárgyak pedig választhatók voltak azokból, melyeket a jelölt gyógyszerészhallgató korábban kötelező tárgyként hallgatott. 1924-től újabb módosítással a doktori értekezés engedélyezett tárgyaihoz (vegytan, növénytan, közegészségtan) sorolták a gyógyszerészetet is. Így a „gyógyszerészet” mint tudományág elismerést nyert, s ettől kezdve egyre többen ebből a tárgykörből készítették értekezésüket, amihez az egyetemi gyógyszerértárok megfelelő feltételeket biztosítottak.

A gyógyszerészképzés 1940. évi reformja után, amikor is a kétéves egyetemi oktatást négy évre emelték, feleslegessé vált a további négy féléves doktori képzés, de érvényben maradtak a doktori értekezés elkészítésére és a szigorlatok letételére vonatkozó általános előírások (9,10). A vallás- és közoktatásügyi minisztérium 85 890/1942. IV. sz. rendeletével lehetővé tette, hogy a Kolozsvárra visszatért FJTE-en ismét megszerezhessék a gyógyszerészdoktori képesítést, ennek értelmében a jelölteknek egy fő- és két melléktárgyból kellett szigorlatot tenniük, a választott főszakból pedig a doktori értekezést elkészíteniük. Főtárgyul választható volt a közegészségtan vagy a gyógyszerismeret vagy a gyógyszerészet, melléktárgyul pedig a kötelezően tanult bármelyik tárgy. A doktorátusra csak azok az okleveles gyógyszerészek jelentkezhettek, akik nyolc féléven át az előírt szaktárgyakat szabályszerűen lehallgatták, a régi képzési rendszerben részesültek a hiányzó félév tárgyait kötelesek voltak bepótolni. Így azoknak, akik főtárgyul a gyógyszerészi ismereteket választották, a gyógyszerismereti kutatások és vizsgálatok c. elméleti és gyakorlati kollégiumot, valamint a gyógyszerésztant és a gyógyszerészi növénytant kellett felvenniük tanulmányaik sorába, azok, akik a gyógyszerészetet választották, kötelezően a gyógyszerészi kutatások és vizsgálatok c. elméleti és gyakorlati kollégiumot kellett hogy hallgassák (23).

Kolozsváron a FJTE-en már 1872-től, az indulástól kezdve lehetőség volt a gyógyszerészdoktori fokozat elnyerésére az akkori magyarországi törvények értelmében. Románia Országos Levéltára Maros Megyei Igazgatóságának állományában megtalálható a FJTE gyógyszerésztudori szigorlatok jegyzőkönyve az 1876/77-es tanévből (16), eszerint az első gyógyszerésztudor Kolozsváron a huszonhat éves, máramaroszigeti születésű

Ember Bogdán volt, aki 1877. június 6-án tette le doktori szigorlatát kitűnő eredménnyel, őt követte ugyanazon év június 9-én a huszonnégy éves **Tomcsik József** (akkor még mint kolozsvári gyógyszerész), szintén kitűnő eredménnyel. Mindkettőjük hivatalos felavatása 1877. június 9-én történt.

Ugyanebben az évben az Orvosi Kar dékánja, Genersich Antal a gyógyszerésztudori oklevél szövege tárgyában felterjesztést írt a vallás- és közoktatásügyi minisztériumba és a következő három változtatást javasolta (16):

1. A Hungarica után írják be még, hogy *Claudiopolitana*,
2. Augustissimus Principibus helyett: *ab Augustissimo Imperratore et Rege nostro Apostolico Francisco Josepha I.º virtute articuli XIX. Dieta ani MDCCCLXXII. – nobis.*
3. Budapestini helyett: *Claudiopoli.*

E változtatásokat azzal indokolta, hogy az itt kiállított doktori oklevelek szövegéből világosan kitűnjön: azokat a kolozsvári FJTE-en szerezték meg a jelöltek, és ugyanakkor a kolozsvári egyetem doktori fokozat adományozási joga is kiolvasható legyen.

Erdélyben 1919-ig voltak érvényben a fent említett törvények, melyek alapján és az általuk előírt feltételekkel 1919-ig a FJTE-en 66 gyógyszerész kapta meg a tudori fokozatot.

1920-tól Erdélyben az 1911-ben megjelent román felsőoktatási törvény szabályozta a gyógyszerészképzést és a gyógyszerészek számára a doktori fokozat elnyerését az orvosi karok keretén belül (8). Ez a törvény a második világháború végéig volt érvényben. 1934-ig Kolozsváron a román tannyelvű I. Ferdinánd Király Egyetemen, majd ezt követően Bukarestben az önálló Gyógyszerészeti Karon doktorálhattak a gyógyszerészek. 1948-tól szünetelt a doktori képzés, majd az 1950. január 17-i 14. sz. törvényrendelet szovjet mintára az „*aspirantúrát*” írta elő minden tudományágban, mely szerint felvételi vizsgát kellett tenni egy politikai-ideológiai tárgyból és orosz nyelvből. A felvételt nyerteknek a felkészülési időben a fő- és melléktárgy(ak)nak megfelelő szakvizsgákon kívül egy politikai tárgykörű vizsgát is le kellett tenniük, majd a harmadik évben doktori értekezést (tézist) kellett elkészíteniük, melynek megvédése után a „*tudományok kandidátusa*” cím illette meg őket. 1953-ban részben módosították e rendelkezést, azonban lényeges változtatást csak az 1965. évi 880. sz. törvényrendelet hozott azáltal, hogy újból a „*tudományok doktora*” (gyógyszerészdoktor = *doctor in farmacie*) fokozatot írta elő, és a politikai tárgyú felvételi vizsgát eltörölte. Az 1967. évi 1058. sz. törvényrendelet módosítása is megkönnyítette a doktorátusra való beiratkozást, mivel az addigi felvételi vizsgákat egy szakmai kollokviummal helyettesítette, ami tulajdonképpen az elkészítendő doktori értekezés tárgykörét ölelte fel. Később azonban a felsőbb pártszervek ajánlása, illetve jóváhagyása is szükséges volt a beiratkozáshoz, valamint a doktori értekezés megvédéséhez. Az 1989-es politikai változásokat követően 1996. május 20-án életbe lépett a 301. sz. kormányrendelet, amely a doktorátusra jelentkezők felvételét, annak módját és követelményeit a doktorátust szervező intézmények (Instituții organizatoare ale doctoratului = IOD) hatáskörébe, az ezt követő, 1997. szeptember 29-i 590. sz. kormányrendelet a doktorandusok kötelező referátumainak elbírálását az egyetemi tanszékek, katedrák hatáskörébe helyezte. A doktori értekezéseket szintén a tanszékek oktatói előtt kell bemutatni megvitatás céljából, s majd azok javasolhatják megvédésre vagy esetleg további kiegészítéseket, módosításokat kérhetnek a szöveg véglegesítése előtt. A doktori tézis nyilvános megvédése bizottság előtt történik, melynek tagja a Kar mindenkor dékánja, a doktorátust irányító professzor és még három referens, akik közül kettő más egyetem professzora, oktatója kell hogy legyen. Mindezeknek a törvényeknek az előírásai (15) lényegesen befolyásolták a doktorátusra jelentkezők, illetve a doktori fokozatot elnyerők számát.

A doktorandusok irányítására az egyetemi tanárok megbízásukat mindenkor a minisztériumtól kapták. A meghirdetett tárgykörök és a feljogosított irányítók száma fokozatosan nőtt, ami a gyógyszerészek doktorálási lehetőségeit is előnyösen befolyásolta.

Az egykori Osztrák–Magyar Monarchia, Magyarország és Románia területére érvényes doktorátusra vonatkozó jogszabályok a következő összefoglaló táblázatokban (A és B) követhetők:

Doktorátusra vonatkozó jogszabályok

A

Az Osztrák–Magyar Monarchia és Magyarország területére

Megjelenés		Jogszabályt alkotó rendelet	Elnyerhető fokozat
éve	helye		
1812	Bécs	Udvari Tanulmányi Bizottság	Doctor chemiae
1833	Bécs	Új tanulmányi Rend	Doctor chemiae
1859	Bécs	Új gyógyszerésztanulmányi szabályzat	Doctor pharmaciae
1892	Budapest	Vallás- és Közoktatásügyi Minisztérium 35 985. sz. rendelet	Doctor pharmaciae
1915	Budapest	Vallás- és Közoktatásügyi Minisztérium 112 745. sz. rendelet	Doctor pharmaciae
1940	Budapest	Vallás- és Közoktatásügyi Minisztérium 32 900. sz. rendelet	Doctor pharmaciae
1942	Budapest	Vallás- és Közoktatásügyi Minisztérium 85 890. IV. sz. rendelet	Doctor pharmaciae
1961	Budapest	Új doktori szabályzat	Dr. mat. pharmaciae
1984	Budapest	Művelődési Minisztérium 20/1983. sz. rendelet	Dr. universitatis
1994	Budapest	LXXX. sz. törvény a felsőoktatásról	Ph. D.

B.

Romániai törvények

Megjelenés		Jogszabályt alkotó rendelet	Elnyerhető fokozat	Jelentős változtatás
éve	helye			
1911	Bukarest	Román Felsőoktatási Törvény	Doctor farmacist	
1948	Bukarest	175. sz. törvényrendelet Tanügyi törvény		Orvosi és Gyógyszerészeti Intézetek (OGYI) megalakítása
1950	Bukarest	13.,14.,15. sz. törvényrendelet	Kandidátus, majd doktor	Aspirantúra, Politikai tárgyú vizsgák
1953	Bukarest	291. sz. törvényrendelet	Tudományok kandidátusa	Eltörölte a kandidátus utáni doktori fokozatot
1965	Bukarest	880. sz. törvényrendelet	Tudományok doktora	Tudományos fokozatok előírása Csak szakmai vizsgák
1967	Bukarest	1058. sz. törvényrendelet	Doctor farmacist Gyógyszerészdoktor	Felvételi = kollokvium, megvédés szakszabvány előtt
1996	Bukarest	301. sz. kormányrendelet	Gyógyszerészdoktor	Doktorátust szervező Intézmény (IOD) hatásköre bővült
1997	Bukarest	590. sz. kormányrendelet	Gyógyszerészdoktor	Felkészülési idő hosszabbítása Nő a katedrák hatásköre

II. A gyógyszerészdoktori értekezések felmérése

A magyar gyógyszerészdoktorok értekezéseinek felmérésével elsőként 1934-ben Horváth Jenő foglalkozott (5), aki 507 gyógyszerészdoktor nevét közölte, 411 esetben az értekezés tárgyát is, és 305 disszertációt gyűjtött össze. Kimutatásában az egykori Magyarország mindkét egyetemén (a pestin, illetve budapestin és a kolozsvárin) szerzett doktori értekezésekre találunk adatokat. Később Zalai Károly munkatársaival, doktorandusaival feldolgozta a budapesti Semmelweis (9), a kolozsvári FJTE (10), a szegedi (12), valamint a bécsi egyetem Orvosi Karán (11) doktori fokozatot kapott magyar nemzetiségű, köztük sok erdélyi származású gyógyszerész doktori tézisének adatait.

Romániában átfogó feldolgozás a gyógyszerészdoktorokról nem készült, egyes egyetemek évkönyveiben vagy kiadványaiban találunk felsorolást, azonban ezek csak egy-egy periódusra vonatkoznak. Így a bukaresti Gyógyszerészeti Kar tanszékein 1914–1949 között készült értekezésekről Bercuş és Gheorghiu számolt be (3), a kolozsvári I. Ferdinánd Király Egyetem 1920 és 1934 közötti gyógyszerészdoktorairól Viorica Cucu kéziratában találunk adatokat (4), majd a kolozsvári OGYE egyik évkönyve (1) az 1969–1979 közötti időszakban doktoráltakról közöl névsort. A marosvásárhelyi OGYI gyógyszerészdoktorairól az 1967-ben megjelent évkönyvben (13) van egy felsorolás, majd Rácz Gábor és Laza Aristid összeállításában (7) az 1958–1975 közötti gyógynövényes témájú doktori értekezésekről szerezhettünk tudomást. A bukaresti egyetem központi könyvtárának kiadványa (14) kronológiai sorrendben ismerteti az 1948–1983 között Románia különböző egyetemein készült doktori értekezések adatait. Ezekből a forrásmunkákból, valamint egyéni gyűjteményekből és a magyarországi felmérésekből (5, 9, 10, 11, 12) sikerült az Erdélyben, Romániában, valamint a magyarországi és a bécsi egyetemeken gyógyszerészdoktori fokozatot nyert erdélyi származású vagy később erdélyi munkahelyű 182 (179+3), magyar anyanyelvű gyógyszerész értekezését nyilvántartásba venni, kronológiai sorrendbe, egyetemek, valamint tárgykör és irányító szerint csoportosítani. Mivel a nemzetiség egyik nyilvántartásban sem szerepel, csak a név vagy a magyar gyógyszerész egyesületekben való tagságvállalás alapján következtettünk a nemzetiségre. Az évente kiadott *gyógyszerészek zsebnaptára* vagy a *gyógyszerési évkönyvek, almanachok* segítségével megpróbáltuk a későbbi munkahelyeket is azonosítani (17, 18, 19, 20, 21, 22), azonban azokról a gyógyszerészdoktorokról, akik nem gyógyszerházakban, hanem különböző laboratóriumokban, esetleg kutatóintézetekben vagy a gyógyszeriparban tevékenykedtek, sajnos nem minden esetben találtunk adatokat. Egyes forrásmunkák még említést tesznek néhány „*bölcsészdoktori*” („*doctor philosophiae*”) fokozatot nyert gyógyszerészről is. Ilyen például Sztankay Aba, akit 1893-ban és Berde Ferenc, akit 1908-ban Kolozsváron a FJTE-en avattak bölcsészdoktorrá. Az utóbbi neve később a gyakorló gyógyszerészek közt nem fordult elő, valószínűleg nem dolgozott gyógyszerházban. A gyógyszerési évkönyvek és zsebnaptárak említést tesznek még dr. Makár Károly dicsőszentmártoni gyógyszerértulajdonosról, azonban sem személyéről, sem doktori értekezéséről semmiféle információt, adatot nem sikerült találni. Hasonlóan a Szatmárnémetiben szintén gyógyszerértulajdonosként dolgozó dr. Berkovits Artúr (sz.1904. december 4., Nagyenyed) doktori értekezéséről sem, aki gyógyszerész oklevelét 1930-ban Bukarestben kapta meg, de neve a gyógyszerészdoktorokat bemutató forrásmunkában (3) nem szerepel. Az 1930-as években még dr. Klein Miklós és dr. Költi Ferenc neve is előfordul az Erdélyben dolgozó gyógyszerészek közt, de a rendelkezésünkre álló dokumentumokban sem doktori fokozatuk elnyerésének helyére, sem idejére vonatkozóan nincs adat, így őket nem soroltuk be a nyilvántartásunkban szereplő 179 gyógyszerészdoktor közé. Ugyancsak külön említjük meg a Marosvásárhelyen végzett gyógyszerészek közül Szabó Endrét, aki Budapesten az Eötvös Loránd Tudományegyetemen (ELTE) 1980-ban a kandidátusi, majd 1984-ben a természettudományok doktora címet nyerte el; továbbá Péter Olga erdélyi születésű és egykor Erdélyben is dolgozó (ma már az Amerikai Egyesült Államokban élő) gyógyszerésznőt, aki 1986-ban a „*doctor universitatis*” címet a Semmelweis Orvostudományi Egyetemen, a Gyógyszerészeti Kar Drogismereti tanszékén kidolgozott értekezésével kapta meg, és végül Szabó Katalin Zsuzsannát, aki gyógyszerési oklevelét 1980-ban Marosvásárhelyen szerezte, majd 1986-ban Lausanne-ban a *ph. D.* fokozatot is elnyerte a fizikai kémia tárgyköréből és a továbbiakban sem gyógyszerészként dolgozik. Az említett három kivételt külön nyilvántartásba vettünk, a statisztikai számításainknál sem vettük figyelembe.

Az első erdélyi származású gyógyszerészdoktor **Hintz György** volt, akit a bécsi egyetemen 1863. július 21-én avattak doktorrá. Kronológiai nyilvántartásunkban az utolsók a 2000. évben kapták meg hivatalosan doktori fokozatukat. Felmérésünk óta még a 2001. évben és 2002. év első hónapjaiban néhány magyar gyógyszerész megvédte doktori értekezését Marosvásárhelyen, de a kézirat lezárásáig még nem érkezett meg a hivatalos értesítés a legfelsőbb diplomabizottságtól doktori fokozatuk elismeréséről. Így Péter László Hajnal, Csetri Imre, Sipos Sárosi Emese, Balázs József, Fekete Ambrus Tünde, Varga Erzsébet, Kelemen Fazakas Hajnal marosvásárhelyi doktorandusok értekezései nem szerepelnek felsorolásunkban.

Az első erdélyi gyógyszerész doktori oklevelének elnyerésétől (1863) eltelt 137 évben 182 (179 +3) Erdélyben született vagy Erdélyben is dolgozó gyógyszerész doktori értekezését, doktorrá avatásának helyét és idejét vettük számba (lásd 2.5.1.fejezetet). Időszakonkénti statisztikai kiértékeléssel, valamint más egyetemek adataival összehasonlítva próbáltunk feleletet kapni arra, hogy az erdélyi magyar nemzetiségű gyógyszerészek miként

éltek azzal a lehetőséggel, hogy a különböző történelmi, politikai viszonyok között magasabb szakmai képesítést szerezzenek.

III. Az összegyűjtött adatok kiértékelése

Nyilvántartásunk 182 (179 + 3) magyar anyanyelvű, doktori fokozatot kapott gyógyszerész adatait, doktorátusi oklevelének idejét, értekezésének címét, születésének, illetve későbbi munkahelyének megjelölését (Erdély [E] vagy Magyarország [M]) tartalmazza. Kiragadva egy-egy példát mutatunk be a 39. táblázatban azokról, akik a különböző egyetemek egyikén kapták meg doktori fokozatukat. A táblázatban használt sorszám megegyezik a mellékletben feltüntetettel, így további adataik is visszakereshetők.

39. táblázat
Kivonat az erdélyi magyar anyanyelvű gyógyszerészdoktorok névsorából

Sor-szám	Gyógyszerész-doktor neve	A doktori címet adó egyetem	Oklevél éve	Intézet – tárgykör, vezető tanár	Későbbi munkahely, munkakör
1.	Hintz György	Bécs Orvosi Kar	1863	Ismeretlen	Kolozsvár – FJTE egyetemi tanár
14.	Tomcsik József	Kolozsvár FJTE	1877	Kémiai Intézet Fleischer Antal	Kolozsvár – FJTE, Aranyosgyéres
26.	Bernády György	Budapest Orvosi Kar	1889	I. Kémiai Intézet Than Károly	Marosvásárhely Gyógysz.-polgármester
127.	Mártonfi László	Kolozsvár I. Ferdinánd Király Egyetem	1932	Gyógyszerészi kémia Gheorghe Pamfil	Marosvásárhely OGYI–egyetemi tanár
133.	Ajtay Mihály	Szeged FJTE	1936	Gyógyszertan Issekutz Béla	Marosvásárhely gyógyszerértulajdonos
135.	V. Ferencz Vilma	Bukarest Gyógysz. Kar	1938	Gyógyszerészi kémia Gheorghe Pamfil	Székelyudvarhely gyógyszerértárvezető
141.	Rácz Gábor	Marosvásárhely OGYI	1958	Farmakognózia Kopp Elemér	Marosvásárhely egyetemi tanár
145.	Ádám Lajos	Kolozsvár OGYI	1963	Farmakognózia Kopp Elemér és Goina Teodor	Marosvásárhely egyetemi tanár
150.	Papp József	Bukarest OGYI	1971	Gyógysz.-i technológia Petre Ionescu Stoian	Marosvásárhely egyetemi tanár

A továbbiakban szükségesnek tartottuk a 179 doktori fokozatot nyert gyógyszerészt csoportosítani születési, illetve munkahely szerint, mivel van közöttük olyan erdélyi származású, aki később a mai Magyarország területén dolgozott, ugyanakkor több anyaországi születésű a doktori oklevél megszerzése után Erdélyben telepedett le és itt is maradt élete végéig. Ezt a csoportosítást mutatja a 40. táblázat, amiből látható, hogy felmérésünk gyógyszerészdoktorainak 68,72 %-a erdélyi, illetve romániai születésű, és 68,16 %-ának a doktorálást követő időszakban is itt volt a munkahelye. Sajnos 26 gyógyszerésznek a születési helyét, illetve 15-nek a későbbi munkahelyét nem tudtuk azonosítani.

40. táblázat
Erdélyi származású vagy Erdélyben dolgozó magyar anyanyelvű gyógyszerészdoktorok száma születésük és munkahelyük szerint

A doktori oklevelet kibocsátó intézmény helye és neve	Gyógysz. doktorok száma	Születési helyük			Munkahelyük		
		E (R)	M	Nem ism.	E (R)	M	Nem ism.
Bécs Orvosi Kar	9	9	-	-	5	-	4

Bern	1	1	-	-	1	-	-
Graz	1	1	-	-	1	-	-
Kolozsvár FJTE	67	28	14	24	9	30	8
Pest (Budapest) Orvosi Kar	41	24	15	2	29	9	3
Szeged FJTE	5	5	-	-	3	3	-
Bukarest GYK	9	9	-	-	9	-	-
Kolozsvár I. Ferdinánd Kir. Egyetem	7	7	-	-	7	-	-
Bukarest OGYI (E) – GYK	4	4	-	-	4	-	-
Kolozsvár OGYI (E) – GYK	18	18	-	-	18	-	-
Marosvásárhely OGYI (E) – GYK	17	17	-	-	17	-	-
Összesen száma	179	123	29	26	122	42	15
%	100	68,72	16,20	15,08	68,16	23,46	8,38

Rövidítések: E (R) = Erdélyben, a mai Románia területén, M= a mai Magyarország területén, GYK = Gyógyszerészeti Kar, OGYI(E) = Orvosi és Gyógyszerészeti Intézet (Egyetem), FJTE = Ferenc József Tudományegyetem

A doktori fokozatot nyert gyógyszerészek számát periódusok és egyetemek szerint a 41. táblázatban csoportosítottuk.

41. táblázat
Erdélyi magyar gyógyszerészdoktorok száma időszakonként és egyetemenként

Időszak	Város – Egyetem	Erdélyi gyógyszerész- doktorok száma		%
		egyetemen	összesen	
1863–1892	Bécs – Orvosi Kar	9	9	5,03
1872–1919	Kolozsvár – FJTE	67	109	60,89
	Budapest – Orvosi Kar	41		
	Bern – Orvosi Kar	1		
1920–1946	Graz	1	22	12,29
	Szeged – FJTE	5		
	Kolozsvár – I. Ferdinánd Kir. Egy.	7		
	Bukarest – Gyógyszerész Kar	9		
1958–2000	Bukarest – OGYI	4	39	21,79
	Kolozsvár – OGYI	18		
	Marosvásárhely – OGYI	17		
Összesen		179	179	100

A 41. táblázat adatai szerint a legtöbb erdélyi gyógyszerész a doktori fokozatát az akkori Magyarország két egyetemén (a pestin, illetve budapestin és a kolozsvárin) kapta meg, szám szerint 109, az általunk nyilvántartottak 60,89 %-a. Az új rendszerű doktorátus bevezetése után a romániai egyetemeken 39 magyar anyanyelvű gyógyszerész szerzett doktori fokozatot (21,79%).

A marosvásárhelyi OGYI (OGYE) Gyógyszerész Karán oklevelet, illetve doktori fokozatot nyert gyógyszerészeket külön értékeltük, figyelembe véve a helyi lehetőségeket, a diploma és a doktori fokozat megszerzésének évét, helyét, tárgykörét, az irányító professzorok nevét, valamint a doktorandusok nemzetiségét is. A 42. táblázat a Marosvásárhelyen 1958 és 2000 közt doktori fokozatot kapott gyógyszerészek számát adja meg tárgykörök, illetve az irányító professzorok szerint.

42. táblázat
Marosvásárhelyen 1958 és 2000 között doktori fokozatot kapott gyógyszerészek száma
tárgykörök szerint

Időszak (vezetői jog)	Tárgykör Irányító tanár neve	Időtartam (év)	Doktori fokozatot kaptak		Dr./ év (összesen)
			Magyar anyanyelvű	Összesen	
1953–1964	Farmakognózia Kopp Elemér	11	3	6	0,55
1968–1993	Farmakognózia Rácz Gábor	25	11	18	0,72
1968–1985	Gyógyszerésztörténet Spielmann József	17	–	6	0,35
1991–2000	Gyógyszerészi technológia Popovici Adriana	10	2	3	0,33
1994–2000	Fitoterápia Csedő Károly	7	1	4	0,57
1994–1997	Farmakognózia Fűzi József	3	–	–	–
Összesen			17	37	

A 42. táblázat adataiból látható, hogy Marosvásárhelyen hat professzor irányításával négy tárgykörből doktoráltak összesen 37-en, a legtöbbet (6+18=24, vagyis 66,6%) a farmakognózia tárgyköréből Kopp Elemér, illetve Rácz Gábor irányításával. Fűzi professzor korai halála miatt egyetlen doktorandusa sem tudta nála befejezni értekezését, illetve megvédését. Spielmann József orvosprofesszor az orvostörténet mellett a gyógyszerésztörténettel is foglalkozott, ezt is oktatta, ezért doktorálhattak nála gyógyszerészek is; a jelzett periódusban országos viszonylatban is egyedül csak itt volt lehetőség gyógyszerésztörténetből doktori fokozatot nyerni.

A 43. táblázatban a marosvásárhelyi OGYI(E)-en 1949/50 és 1993/94 között végzett 40 évfolyam gyógyszerészeinek, illetve a közülük később doktori fokozatot nyertek számát tüntettük fel. Mindkét esetben külön megadtuk a magyar anyanyelvűek számát. Az 1994 után végzettek közül 2000-ig senki sem kapott doktori fokozatot.

43. táblázat
1949/50 és 1993/94 között Marosvásárhelyen végzett gyógyszerészek,
valamint a közülük doktori fokozatot nyertek száma

Tanév	Gyógyszerész		Gyógyszerészdoktor		Tanév	Gyógyszerész		Gyógyszerészdoktor	
	m.a.	össz.	m.a.	össz.		m.a.	össz.	m.a.	össz.
1949/50	15	15	3	3	1972/73	24	48	-	-
1950/51	35	33	4	4	1973/74	23	58	-	1
1951/52	-	-	-	-	1974/75	25	41	-	1
1952/53	28	31	2	2	1975/76	33	51	1	1
1953/54	-	-	-	-	1976/77	19	39	2	2
1954/55	23	25	1	1	1977/78	20	40	-	-
1955/56	24	24	1	1	1978/79	36	59	-	-
1956/57	35	35	1	1	1979/80	26	61	1	-
1957/58	24	24	1	1	1980/81	13	31	-	-
1958/59	26	27	1	1	1981/82	15	29	-	-
1959/60	24	24	-	-	1982/83	18	26	-	1
1960/61	28	28	1	1	1983/84	14	23	-	-
1961/62	19	20	1	1	1984/85	15	22	-	-
1962/63	13	14	3	4	1985/86	6	24	-	-
1963/64	32	32	1	1	1986/87	13	25	-	-
1964/65	24	25	-	1	1987/88	11	25	-	-
1965/66	24	27	1	1	1988/89	13	20	-	-
1966/67	18	30	-	1	1989/90	12	20	1	2
1967/68	18	33	2	4	1990/91	-	-	-	-
1968/69	22	30	-	-	1991/92	-	-	-	-
1969/70	16	38	2	2	1992/93	-	-	-	-
1970/71	17	37	-	-	1993/94	6	46	-	1
1971/72	25	48	-	-	össz.	826	1293	30	40

m.a. = magyar anyanyelvű

A táblázatból látható, hogy a 40 végzős évfolyam 1293 gyógyszerésze közül 40, azaz 3,09 % doktorált.

A 44. táblázatban felsoroltuk őket név szerint, megjelöltük a gyógyszerészi és a gyógyszerészdoktori oklevél megszerzésének évét, helyét, a tárgykörét, valamint akkori munkahelyüket vagy beosztásukat. Legtöbbjük, 27 gyógyszerész Marosvásárhelyen doktorált (67,5 %), heten (17,5 %) Kolozsváron, míg 3–3 Bukarestben, illetve külföldön (7,5 %). A doktori fokozatot legtöbbször (hatan) 15 évvel az egyetem elvégzése után szerezték meg. A gyógyszerészi és a doktori oklevél közt kevesebb mint tíz év telt el két esetben, míg három gyógyszerész csak több mint húsz évvel később kapta meg a doktori fokozatot. Periódusonként is változott a gyógyszerészdoktorok száma, így 1970-ig öten, 1970–1980 között a legtöbbször, 17-en, a következő 10 évben 6 gyógyszerész, majd az új szabályzat megjelenése után, 1990 és 2000 között 9-en kapták meg ezt a legmagasabb fokozatot. A felsoroltak közül csak egy (a 27. sorszámú Tibori Gabriel Adrien) volt kiemelt doktorandusz, aki ösztöndíjasként 5 éven belül doktorált. A többiek a mindennapi munkájuk végzése mellett szakítottak időt doktori tézisének elkészítésére. A 40 gyógyszerészdoktor közül 30 magyar, ami 75 %-ot jelent; ez különösen értékelendő, mivel abban az időszakban a politikai feltételek nem voltak kedvezőek a nemzetiségiekre nézve.

44. táblázat
Marosvásárhelyen végzett gyógyszerészek, akik 2000-ig a doktori fokozatot is megkapták

Sor-szám	Név	Gyógysz. oklevél éve	Doktori diploma			Akkori munkaköre
			éve	helye	tárgyköre	
1.	Rác Gábor	1950	1958	Mvhely	Farmakognózia	Egy.-i oktató
2	Rác-Kotilla Erzsébet	1950	1962	Mvhely	Farmakognózia	Egy.-i oktató
3.	Ádám Lajos	1951	1963	Kvár	Farmakognózia	Egy.-i oktató
4.	Szánthó Karres Éva	1951	1965	Kvár	Farmakognózia	Egy.-i oktató
5.	Csegedi Jolán	1951	1972	Kvár	Farmakognózia	Egy.-i oktató
6.	Kacsó Albert	1951	1977	Mvhely	Farmakognózia	Gy. váll. ig.
7.	Csedő Károly	1953	1963	Mvhely	Farmakognózia	Egy.-i oktató
8.	Csath Stáncel Zamfira	1953	1973	Kvár	Gyógysz. technol.	Egy.-i oktató
9.	Formanek Gyula	1955	1972	Mvhely	Farmakognózia	Egy.-i oktató
10.	Ádám M. Sára	1956	1979	Bukarest	Farmakológia	Egy.-i oktató
11.	Papp József	1957	1971	Bukarest	Gyógysz. technol.	Egy.-i oktató
12.	Péter H. Mária	1958	1973	Mvhely	Farmakognózia	Egy.-i oktató
13.	Gáspár Györfi Mária	1959	1974	Kvár	Farmakognózia	Egy.-i oktató
14.	Máthé János	1961	1976	Mvhely	Farmakognózia	Egy.-i oktató
15.	Nagy Levente	1962	1980	Mvhely	Farmakognózia	Gy. váll. alig.
16.	Kincses Ajtay Mária	1963	1978	Bukarest	Toxikológia	Egy.-i oktató
17.	Hamza Ottó	1963	1979	Mvhely	Farmakognózia	Gyógysz. ipar
18.	Németh Tibor	1963	1976	Mvhely	Farmakognózia	Gytár vezető
19.	Stănculescu Maria	1963	1979	Mvhely	Farmakognózia	Gytár vezető
20.	Gyéresi Árpád	1964	1974	Mvhely	Farmakognózia	Egy.-i oktató
21.	Giurgiu Mihai	1965	1980	Mvhely	Farmakognózia	Egy.-i oktató
22.	Dudutz Gyöngyi	1966	1978	Kvár	Szervetlen kémia	Egy.-i oktató
23.	Rogoșca S. Maria	1967	1984	Mvhely	Farmakognózia	Egy.-i oktató
24.	Zăgoni Elemér	1968	1979	Mvhely	Farmakognózia	Gytár vezető
25.	Kiss F. Ilona	1968	1983	Mvhely	Farmakognózia	Egy.-i oktató
26.	Mermeze Gheorghe	1968	1985	Mvhely	Gyógysz. történet	Labor. vezető
27.	Tibori Gabriel Adrien*	1968	1973	Mvhely	Farmakognózia	Labor. vezető
28.	Fábián Ferenc	1970	1980	Kvár	Toxikológia	Egy.-i oktató
29.	Dogaru T. Maria	1974	1993	Mvhely	Farmakognózia	Egy.-i oktató
30.	Eșianu Löw Sigrid	1975	1999	Mvhely	Fitoterápia	Egy.-i oktató
31.	Bartha Bernád Judit	1976	2000	Mvhely	Gyógysz. technol.	Labor. vezető
32.	Rosenberg László	1977	1993	Mvhely	Farmakognózia	Gytár vezető
33.	Pokorni László	1977	1997	Mvhely	Farmakognózia	Intézeti igazg.
34.	Mucea Ștefănescu Maria	1983	2000	Mvhely	Gyógysz. technol.	Gytár vezető
35.	Foriș Szederjessy Izabella	1990	2000	Mvhely	Fitoterápia	Egy.-i oktató
36.	Micu Munteanu Daniela	1990	2000	Mvhely	Fitoterápia	Egy.-i oktató
37.	Petrov Anișoara	1994	2000	Mvhely	Fitoterápia	Gyógysz. ipar
38.	Szabó Endre**	1950	1980	Bpest	Fizika	Labor. vezető
39.	Péter Olga***	1970	1986	Budapest	Farmakognózia	Gytár vezető
40.	Szabó Katalin Zsuzsanna****	1980	1986	Lausanne	Fizikai kémia	Labor. vezető

Rövidítések: Mvhely = Marosvásárhely, Kvár = Kolozsvár, Egy.-i oktató = egyetemi oktató, Gy. váll. ig. = gyógyszeripari igazgató, Gy. váll. alig. = gyógyszeripari aligazgató, Labor. vezető = laboratóriumi vezető, Gyógysz. ipar = gyógyszeriparban dolgozó

* ösztöndíjas doktorandusz, ** a természettudományok doktora, *** a doctor universitatis fokozatot kapta, **** a ph. D. fokozatot kapta

Végül a 45. táblázat számszerű összehasonlítást közöl azokról, akik 1969–1979 között a kolozsvári, illetve a marosvásárhelyi OGYI keretében gyógyszerész és gyógyszerészdoktori oklevelet kaptak, továbbá a doktoranduszok vezetésével megbízott professzorok számáról.

45. táblázat
A Kolozsváron és Marosvásárhelyen végzett gyógyszerészek,
gyógyszerészdoktorok és doktorátust irányító professzorok számának összehasonlítása
1969–1979 között

Tanév	Kolozsvári OGYI		Marosvásárhelyi OGYI	
	gyógysz.	gyógysz. doktor	gyógysz.	gyógysz. doktor
1969/1970	56	7	38	–
1970/1971	72	6	37	1
1971/1972	75	7	48	1
1972/1973	63	6	48	2
1973/1974	83	8	58	3
1974/1975	68	1	41	3
1975/1976	105	3	51	1
1976/1977	113	4	39	1
1977/1978	96	4	40	–
1978/1979	132	1	59	3
10 tanév	863	47 = 5,5 %	459	15 = 3,2 %
Magyar anyanyelvű gyógysz. doktorok száma és aránya 7 = 14,9 %			7 = 46,6 %	
Gyógysz. okl. száma/ gy. doktori okl. száma 18,3			30,6	
Doktorátust irányító prof. száma 9 (tárgykörök száma)			2	
Gyógysz. dr. száma/irányító 5,2/1			7,5/1	

E tíz év alatt a Kolozsváron végzett gyógyszerészek 5,5 %-a, a Marosvásárhelyen végzetek közül pedig csak 3,2 % kapott doktori fokozatot. Ez azt jelenti, hogy e tíz év alatt a Kolozsváron végzett gyógyszerészek közül minden tizenharmadik doktorált, a marosvásárhelyiek közül pedig csak minden harmincadik. Mindkét érték alacsonyabb a budapesti, illetve a szegedi egyetem gyógyszerészdoktoraihoz viszonyítva, ahol 6,1, illetve 7,5 %-os a gyógyszerészdoktorok aránya a végzett gyógyszerészekhez képest (11,12). Ennek oka, hogy Romániában a gyógyszerészek a „gyógyszerésztudományok doktora” fokozatot nyerhették el, a Magyarországon 1984-ben bevezetett „*doctor universitatis*” cím addig sem és most sem létezik Romániában. Az ebben a periódusban doktoráltak közül, Marosvásárhelyen magasabb volt a magyar nemzetiségűek aránya (46,6 %), mint Kolozsváron (14,9 %); ennek magyarázata, hogy az előbbin magyar nyelvű oktatás is folyik és így a magyar hallgatók aránya is nagyobb. Az egy irányító professzorra eső doktoranduszok száma is Marosvásárhelyen volt nagyobb (7,5/1), mivel itt ebben a periódusban csak két doktoranduszirányító volt.

IV. Következtetések

Összegezve az eddigieket, megállapítható, hogy a 182 (179 + 3) erdélyi származású vagy Erdélyben dolgozó gyógyszerészdoktor az első világháborút megelőző időszakban főleg a kolozsvári FJTE-en (36,66 %), majd az 1944-es rendszerváltást követően a romániai egyetemek gyógyszerészeti karán szerezte meg doktori fokozatát (21,7 %). A gyógyszerészdoktorok akkori munkahelyét követve megállapítható, hogy az egyetemi oktatók, a kutatásban dolgozók mellett gyakorló gyógyszerészeket is találunk, főleg az első világháborút megelőző időszakban, amikor 71,3 %-uk gyógyszerértárban dolgozott a doktori fokozat elnyerése után is. 1953-tól, az új törvények bevezetésével ez a helyzet gyökeresen megváltozott, a gyakorló gyógyszerészeknél csökkent az érdeklődés e magasabb fokozat iránt. Ez látható a Marosvásárhelyen végzett gyógyszerészeket és gyógyszerészdoktorokat bemutató 44. táblázatban is, hiszen a 40 gyógyszerész közül 23 (57,5 %) egyetemi

oktató és csak 6 (15%) gyakorló gyógyszerész. Ez az arány előreláthatóan az 1990-ben megindult patikaprivatizációval, magánosítással még jobban csökkenni fog, hacsak ki nem egészítik az eddigi tárgyköröket olyanokkal, amelyek egy magángyógyszertárban dolgozó gyógyszerész számára is megvalósíthatók.

A marosvásárhelyi GYK-on oktató fiatal magyar nemzetiségű gyógyszerészek, akik 2001-ben (Sipos Sárosi Emese, Balázs József, Varga Erzsébet), illetve akik 2002-ben doktorálnak (Kelemen Fazakas Hajnal) növelni fogják az erdélyi magyar gyógyszerészdoktorok számát és egyben a magyar nyelvű gyógyszerészképzés minőségét is, ugyanígy a külföldön, főleg Magyarországon doktori képzésben részesülő erdélyi gyógyszerészek is, ha hazatérnek, és a felsőoktatásban helyezkednek el. A kiemelt, ösztöndíjas doktori képzés kiszélesítése elősegítheti, hogy az arra érdemes fiatal, frissen végzett tehetséges gyógyszerészek még pályájuk kezdetén törekedjenek itthon Erdélyben a doktori fokozat megszerzésére; így a magyar nemzetiségű egyetemi oktatók utánpótlását is biztosítani lehetne. Erre lehetőséget ad az a tény is, hogy 2001-től még két magyar professzorral növekedett azoknak a száma, akik Marosvásárhelyen doktorátust vezető joggal rendelkeznek.

Mivel a doktori értekezések mindenkor a tudomány és a gyakorlat előrehaladását, fejlődését célozták, ma is dokumentum értékűek. Az erdélyi magyar gyógyszerészek doktorálási lehetőségeinek feltárása, értekezéseik számbavétele is tudománytörténeti jelentőségű, és a magyarországi egyetemek gyógyszerészdoktoraikra vonatkozó felméréseket egészíti ki.

Irodalomjegyzék

1. Baciú I., Cozariu L. (red.): *Institutul de Medicină și Farmacie Cluj-Napoca 1970–1979*. Ed. IMF, Cluj-Napoca 1980.
2. Barabás B., Péter M., Péter H. Mária (szerk.): *A Marosvásárhelyi magyar nyelvű orvos- és gyógyszerészképzés 50 éve*. A magyarságkutatás könyvtára XVIII. kötet. Teleki László Alapítvány kiadása, Budapest [1995].
3. Bercuş I. C., Gheorghiu E.: *Bibliografia tezelor de doctorat de la Facultatea de Farmacie din București, perioada 1914–1949*. Practica Farmaceutică vol. II. nr. 2. (1969).
4. Cucu Viorica: *Contribuția învățământului la procesul științelor farmaceutice în perioada 1920–1934 la Cluj*. Kézirat a szerző tulajdonában, 1974.
5. Horváth J.: *Magyar doktor-gyógyszerészek*. Magyar Gyógyszerésztudományi Társaság Értesítője 10, 1, 81–146 (1934).
6. Rác G., Laza A.: *Plante medicinale și aromatice. Lista tezelor de doctorat elaborate în R. S. România în perioada 1958–1975*. Note Botanice (Tg. Mureș). Fasc. XI. 2–6. o. (1974/75).
7. Spielmann J., Baicu Graziella (red.): *Istoria științelor farmaceutice în România*. Ed. Medicală Amaltea, București 1994.
8. Zalai K.: *A „doctor pharmaciae” fokozattól a „doctor universitatis” fokozatig*. Gyógyszerészet 30, 405 (1986).
9. Zalai K., Zboray B., Fodor Zsuzsa: *Gyógyszerészdoktori értekezések a Semmelweis Orvostudományi Egyetemen*. Acta Pharm. Hung. 40, 235–279; *A gyógyszerészdoktor-képzés fejlődése a Semmelweis Orvostudományi Egyetemen*. Ibidem, 241–254 (1970).
10. Zalai K.: *A kolozsvári Tudományegyetemen 1872–1918 között készült gyógyszerészdoktori értekezések*. Acta Pharm. Hung. 41, 232–240 (1971).
11. Zalai K.: *A bécsi egyetem magyar gyógyszerészdoktorai a XIX. században*. Acta Pharm. Hung. 42, 235–240 (1972).
12. Zalai K., Mezey K., Zboray B.: *Gyógyszerészdoktori értekezések a Szegedi Orvostudományi Egyetemen*. Acta Pharm. Hung. 42, 75–86 (1972).
13. *** *Institutul de Medicină și Farmacie din Tg. Mureș 1945–1967*. Ed. IMF, Tg. Mureș 1967.
14. *** *Teze de doctorat românești 1948–1970*. Ed. de Biblioteca Centrală Univ. București 1973.
15. *** *Colecțiune de legi, decrete, hotărâri și deciziuni*. Tom. XXVIII. 1950–1997. Ed. Științifică, București.
16. *** *România Országos Levéltára*. Maros Megyei Igazgatóság. Alap 576, Fac. Med. Francz József, leltár 673, dosszié: 324/1876, 642/1896.
17. *** *Gyógyszerészek Zsebnaptára*. Szerk. Schédy S. (1865–1899), Schédy S. és Varságh Z. (1900), Varságh Z. és Rossberger I. (1901–1906), Varságh Z. és Bárony E. (1909–1920). A Gyógyszerészi Hetilap kiadása, Budapest.
18. *** *Gyógyszerészi Almanach*. Szerk. Szász T. 1943–1944. Kiadja a Gyógyszerészi Szemle szerkesztősége, Budapest.
19. *** *Gyógyszerészek címtára és zsebnaptára 1921. évre*. Szerk. Nagy J. A szerző kiadása, Marosvásárhely.
20. *** *Almanachul farmaciștilor – Gyógyszerészek Zsebnaptára*. Szerk. Molitórisz P. és Nagy J. (1922), Molitórisz P. (1923), Nagy S. (1924, 1926, 1927). A szerzők kiadása, Cluj–Kolozsvár.
21. *** *Almanachul farmaceutic – Gyógyszerészi Évkönyv* (1929, 1930). Szerkeszti és kiadja a Buletinul Farmaciștilor szerkesztősége és kiadóhivatala, Cluj.
22. *** *Almanah 1937*. Szerk. P. Molitórisz. Tip. Universala S. A., Cluj.
23. *** *A kolozsvári m. kir. FJTE Tanrendje az 1943/44 tanévre*. Az Egyetem kiadása, Kolozsvár 1943.

2. 5. 1. Erdélyi magyar gyógyszerészdoktorok névjegyzéke és értekezéseik adatai

Sor- szám	Doktori fokozat		Gyógyszerész- doktor neve	Értekezésének címe	Személyi adatok	
	éve	helye			szül. hely	munka- hely
1.	1863	Bécs	Hintz György	–	E	E
2.	1864	Bécs	Dietrich Henrik	–	E	Bécs
3.	1866	Bécs	Hidegh Kálmán	Theorie des Feldspatens	E	Bp., E
4.	1867	Bécs	Kónya Antal Sámuel	Chemische Analyse der Ursprung-quellen in Baden bei Wien	E	Moldva
5.	1867	Bécs	Wolff Gyula	Chemische Untersuchung von Eisenberg in Kärnten erzen aus dem Erzgebirge bei Hütten	E	E
6.	1868	Pest	Fleischer Antal	–	M	E
7.	1868	Bécs	Wymietal Adalbert	–	E	x
8.	1870	Bécs	Horváth Imre	–	E	x
9.	1870	Bécs	Lengyel Márton	–	E	E
10.	1871	Pest	Schopper Gyula	–	M	E
11.	1872	Bpest	Zaák József	–	E	x
12.	1876	Bpest	Telbisz Benedek	A savanyú kovasavas nátrium (vízüveg oldat) bomlása szénsav által	E	E
13.	1877	Kvár	Ember Bogdán	Capsicum annuum vizsgálata	E	E
14.	1877	Kvár	Tomesik József	A szénsavról	E	E
15.	1880	Kvár	Jucho Ferenc	–	E	
16.	1882	Kvár	Issekutz Hugó	Tanulmányok a naftalinnak többszörös helyettesítése által nyert származékairól	E	E
17.	1882	Bpest	Kornstein Jenő	(ismeretlen)	E	x
18.	1882	Bpest	Nagy Béla	(ismeretlen)	M	E
19.	1883	Bpest	Stauróczy Lajos	A vasoxid oldható módosulatai	E	x
20.	1884	Kvár	Hartl Károly	A szerves vegyületek szerepe a gyógyszerisme körében	E	M
21.	1884	Kvár	Gajzágó Sándor	–	E	E
22.	1885	Kvár	Dulja Árpád	–	x	E
23.	1886	Kvár	Hibay György	–	x	M
24.	1888	Kvár	Nyiredy Jenő	–	E	M
25.	1889	Bpest	Winkler Lajos	A vízben feloldott oxygen meghatározása.	E	M
26.	1889	Bpest	Bernády György	Adatok a kénhidrogéngáz vegyi sajátságaihoz	E	E
27.	1890	Kvár	Szabó Béla Albert	(ismeretlen)	Buk.	M
28.	1892	Kvár	Batáry István	Újabb chemiai gyógyszerek, előállításuk és megvizsgálásuk	x	M
29.	1892	Bécs	Stenner Vilmos	Über die Veränderung des Bieres Säueren Bestimmungs Methode	E	E
30.	1893	Kvár	Czetz Dénes	Halogénsavak hatása aethyl, illetve amyl-nitrittel a trimethoxy-propenyl benzolra (asaron)	E	E
31.	1893	Kvár	Friedman (Fábián) József	Részletek az asarylaloximok sajátosságos isomériájáról	x	x
32.	1893	Kvár	Odor Béla	Az asaralaldehid néhány kondenzációs terméke	x	E
33.	1893	Kvár	Sztankay Aba	Vizsgálatok a széndioxid és szénmonoxid redukciójához magnezium által	E	M
34.	1894	Kvár	Szathmáry István	Aethylnitrit és sósav behatása az eugenol, safról,	E	E

Sor- szám	Doktori fokozat		Gyógyszerész- doktor neve	Értekezésének címe	Személyi adatok	
	éve	helye			szül. hely	munka- hely
				apiol és izovegyületeire		
35.	1895	Bpest	Lutz Ferenc	A polysulfidok konstitúciója és elektrolyise	E	x
36.	1896	Bpest	Rozsnyay József	A vízben oldott carbonylsulfid meghatározása brommal és ezüsttel és hatása az ammoniás zincsulfat oldatra	M	E
37.	1896	Bpest	Báthory Sándor	Az oxálsav és sói titrimetrikus meghatározása káliumbromáttal	M	E
38.	1896	Bpest	Ifj. Penkert Mihály	Az ammonia és széndioxid vegyületeiről	E	E
39.	1897	Kvár	Ifj. Hintz György	A Nerium oleander levelének szöveti szerkezete és alkotórészei	E	E
40.	1898	Bpest	Nyiry Ödön Gyula	Tellur kimutatása qualitativ módon	E	E
41.	1899	Kvár	Pótsátkó Géza	Szövevény és kémiai adalékok a hazai kender (Cannabis sativa L.) ismeretéhez, tekintettel az indiai kenderre vonatkozó irodalomra	M	M
42.	1899	Bpest	Botos Kornél	A kálium bijodátról	E	E
43.	1899	Bpest	Biró Géza	Tanulmány a Bismuthum subnitricum összetételéről	E	E
44.	1899	Bpest	Weiss (Varsa) Ernő	Elbomlanak-e az alkaloidák vizes oldataikban bizonyos penészfajok behatására	M	E–M
45.	1900	Kvár	Kudar Jenő	Di-ortho-kumarketon natrium, baryum, magnesium, chinin, morphin és hidroxyl-amin sóiról	M	M
46.	1900	Kvár	Orient Gyula	A natrium-lygosinat alkalmazása a boranalisisben	E	E
47.	1901	Kvár	Széki Tibor	I. A di-orto-cumarketon néhány származékáról. II. Az egyszerű ceracidin előállítására vonatkozó kísérletek	E	E–M
48.	1903	Kvár	Kirchner Sándor	A dialysis alkalmazása a bor analysisben	x	x
49.	1903	Kvár	Kontesveller Károly	I. Aromás aminek oxygenfelvő képessége. Az o-xybenzalacetonnatrium (natrium lygosinatum) mint alkaloida kémlőszer. II. Microchemiai vizsgálódások a drogok cseresváltalmának kimutatására	E	E
50.	1903	Kvár	Reissmann Ödön	Bacteriumok, mint egyes gyógyító- és kémlőszeres bomlásának okozói	M	E
51.	1904	Kvár	Ifj. Dvorszky Béla	A nitrobenzol tulajdonságainak változása, előidéző az előállításra szolgáló anyagok sorrendjének megváltoztatásával	M	M
52.	1904	Kvár	Ejury Lajos	I. Tanulmányok a borok nitrogéntartalmáról. II. A borok elektromos vezető képességéről. III. A borok dialysiséről és lygosin reakciójáról	M	M
53.	1905	Bpest	Györbiró Szilárd	A nitrogenmonoxyd és dioxyd hatása natriumamalgámra, natriumra és higanyra	E	M
54.	1905	Bpest	Debitzky Mihály	Az Ipecacuanha-gyökérnek és készítményeinek alkaloidtartalmáról	E	E
55.	1905	Kvár	Hesser Andor	Felismerhető-e az egyes hivatalos drogok poraikról és kimutatható-e fertőzésük górcsővi vizsgálatok segélyével	M	M
56.	1905	Kvár	Rácz Rezső	Eljárás asarylaldehid és trimethoxybenzoe-sav előállítására és az asarylaldehid néhány új származéka	M	E
57.	1906	Bpest	Messinger Ármin	A hypophosphitek quantitativ meghatározása érfogatos úton	M	E

Sor- szám	Doktori fokozat		Gyógyszerész- doktor neve	Értekezésének címe	Személyi adatok	
	éve	helye			szül. hely	munka- hely
58.	1906	Kvár	Ferencz Áron	Az Aristolochia clematitis szövettanáról és chemiájáról	E	E
59.	1907	Bpest	Medvigy Ferenc	A cseresavas chinin, chinidin, cinchonin és cinchonidin összetétele	M	E
60.	1907	Kvár	Bizek Dezső	A Vinca minor pharmacognosiája	M	E
61.	1907	Kvár	Glückstahl Zoltán	A Pulmonaria officinalis szövettanáról és chemiájáról	x	M
62.	1907	Kvár	Mészáros Béla	A Vaccinium vitis idaea chemiája	x	M
63.	1908	Bpest	Földes Béla	A hazai Juniperus olajok alkatrészeinek vizsgálata, tekintettel a 162–260° közötti párlatra	E	E
64.	1908	Bpest	Ternajgó József Cézár Pál	Kryoskopiai tanulmányok	E	E–M
65.	1908	Bpest	Renner Márton	Adatok a búzasíkér minőségének megállapításához	M	E–M
66.	1908	Kvár	Berde Ferenc*	A rendes és fordított sorrendben előállított chlor eltérő tulajdonságai	E	x
67.	1908	Kvár	Glück (Gábor) Lajos	A Semen Colchici, Sabadillae, Sinapis nigrae és Sinapis albae porának mikroszkopikus vizsgálata	M	M
68.	1908	Kvár	Hints Zoltán	Néhány hivatalos gyümölcs mikroszkópiumi vizsgálata	E	E
69.	1908	Kvár	Keresztes Béla	A rézoxydul és néhány szénvegyület tulajdonságainak módosulása, előidézve az előállításukra szolgáló anyagok sorrendjének megváltoztatása által	M	M
70.	1908	Kvár	Vértes Bódog	A Semen Lini, Stramonii, Hyoscyami és Faba Calabarica porának mikroszkópiumos vizsgálata	E	E
71.	1908	Bpest	Stodolni Dezső	Néhány fontosabb salicylsavas-praeparatum oldhatósága	M	E
72.	1908	Bpest	Raaber Árpád	A methyljodid hatása a mercuridi ammoniumchloridra	M	E
73.	1910	Kvár	Kertész Ernő István	Adalék a Magyar Gyógyszerkönyv III. kiadásába újonnan felvett növényi drogok szövettanához 1. Equisetum arvense, 2. Leonorus lanatus szövettani szerkezete	M	M
74.	1910	Kvár	Nagy Árpád	Az Amygdala dulcis, Strophanthus, Nux moschata, Macis, Ricinus és Croton magvak porának mikroszkópiumos vizsgálata	x	E
75.	1910	Kvár	Polányi Béla	A drogok szövettani vizsgálata különböző festő eljárások segítségével	x	E
76.	1910	Bpest	Ternajgó Lajos	A gamma-pyridincarbonsav új előállítási módja és derivátjai	E	E–M
77.	1910	Bpest	Lőrincz Ferenc Kálmán	Methylalkohol kimutatása az alkoholtartalmú gyógyszerekben	E	x
78.	1910	Bpest	Winnand József	A magnesium quantitativ leválasztásáról	E	E
79.	1910	Bpest	Erdey Aladár László	Adatok a magyarországi fenyőgyanták vizsgálatához	E	M
80.	1911	Bpest	Ligeti Károly	A máj és agy lipoid anyagainak vizsgálata	E	E
81.	1911	Bpest	Kovács Aladár	A beléndekmag alkaloidtartalmáról, tekintettel a mák beléndek fertőzésére	E	E
82.	1911	Kvár	Bisiczky András	Adatok a paprika szövettanához	M	M

Sor- szám	Doktori fokozat		Gyógyszerész- doktor neve	Értekezésének címe	Személyi adatok	
	éve	helye			szül. hely	munka- hely
83.	1911	Kvár	Dömötör Lajos	A Magyar Gyógyszerkönyvben hivatalos zsíros olajok tulajdonságainak vizsgálata	M	M
84.	1911	Kvár	Grünbaum Imre	Összehasonlító szövettani vizsgálat az Aconitum napellusra és A. cammarumra vonatkozólag	x	M
85.	1912	Bpest	Guttmann Béla	Jogosult-e a talajvíz ammoniatartalmából állati eredetű szennyezésre következtetni	M	E
86.	1912	Kvár	Abay Nemes Gyula	A hazánkban előforduló két Erica-félének az Arctostaphylos uva ursival való összehasonlító levél anatómiája s poruknak, valamint a Leonorus lanatus és Equisetum arvense porának mikroszkopios anatómiai vizsgálata főhatóanyaguk kémiai meghatározásával. II. A lecitin tisztaságának megvizsgálásáról s a növényi magvakból előállítható lecithinről	M	M
87.	1912	Kvár	Fülep Ágoston	Összehasonlító szövettani vizsgálat az Aspidium filix mas, Aspidium phegopteris, Aspidium angulare és Aspidium spinulosumra vonatkozólag	x	M
88.	1912	Kvár	Gál Emil	A Folliculi Sennae szöveti szerkezete és vegyi alkotórészei	x	E
89.	1912	Kvár	Mikó Gyula	A para-diphenylol-dimethyl és diaethyl-methan nitro- és amino vegyületeiről	E	M
90.	1912	Kvár	Moskovits T. Vilmos	Az Aconitum variegatum gumójának szövettana és kémiai	x	M
91.	1912	Kvár	Pfeiler Lajos	I. Néhány új nitrostyrolról. II. Oxymek nitrogén- tartalmának meghatározása Fabinyi-féle térfogatos módszerrel	x	x
92.	1912	Kvár	Teutsch József	I. Új módszer a paraffinolajnak zsíros olajokban való kimutatására és mennyileges meghatározására II. Zsírok és olajok elszappanosodási gyorsaságának meghatározása	x	M
93.	1913	Kvár	Cseresznyés Gyula	Különböző dohánykészítmények nikotin tartalmáról, különös tekintettel az egyiptomi szivarkára és a nikotinmeghatározó módszerek használatosságára	E	E
94.	1913	Kvár	Dávid Lajos	A Hydrastis canadensis L. gyökértörzse és kivonata Hydrastin-tartalmának a különböző gyógyszerkönyvek metodusai szerint való meghatározásáról és a kivonat Berberin- tartalmának egy új, mennyileges meghatározási módjáról	E	E– M
95.	1913	Kvár	Löbl Imre	Egy néhány gyógyszerképpen használt gyümölcs és mag microchemiai és microsublimációs vizsgálata az alkaloida tartalmának mennyileges meghatározásával kapcsolatban	x	M
96.	1913	Kvár	Steinburgi Pildner Viktor	Egy néhány gyógyszerül vagy élvezeti cikkül használt gyümölcs és mag vizsgálata microchemiai microsublimációs úton	E	E–M
97.	1913	Kvár	Schaar Alfréd	Néhány gyógyszerül szolgáló levél hatóanyagának microchemiai és microsublimációs úton való kimutatása	x	x
98.	1913	Kvár	Schiessl Károly	Az antraglycosidákat tartalmazó drogok értékmeghatározásáról	E	E
99.	1913	Kvár	Spiller Jenő	Morphium, Narkotin-meghatározások a Pantoponban	x	x
100.	1913	Kvár	Tompos Ferenc	A hivatalos drogok porainak mikrosublimációja	x	M
101.	1913	Bpest	Nagy Béla Kálmán	A Piscidia erythrina anatómiája, morphológiája és	E	M

Sor- szám	Doktori fokozat		Gyógyszerész- doktor neve	Értekezésének címe	Személyi adatok	
	éve	helye			szül. hely	munka- hely
				chemiája		
102.	1914	Kvár	Csernátory Zoltán	A di-o-oxybenzalaceton-natriumlygosinatum katalitikus redukciójáról és a redukált vegyület egynéhány származéka	E	M
103.	1914	Kvár	Reiner Mihály	Összehasonlító szövettani vizsgálatok a különféle Strophanthus-fajok magvaira vonatkozólag	x	M
104.	1914	Kvár	Szemző Imre	Adatok a Gypsophyla paniculata és a Saponaria officinalis gyógyszerisméjéhez	x	M
105.	1914	Kvár	Weinberger (Vágó) Pál	Adatok a nitrostyrolok ismeretéhez	x	x
106.	1914	Kvár	Klein József	(ismeretlen)	x	x
107.	1914	Bpest	Lengyel Attila	Miként befolyásolják az alkaloidok az emulsin hatást	E	M
108.	1914	Bern	Binder János Gusztáv	Untersuchungen über die Harz von Picea vulgaris L. var. montana Schur.	E	E
109.	1916	Kvár	Kohn Gyula	A Frangula-kéreg hatóanyagmennyiségének ingadozása és levelének gyógyszerismereti adatai	x	E
110.	1916	Bpest	Parneu Renée	A Solanum nigrum solanin tartalmáról	M	E
111.	1918	Kvár	Halász Pál	Különböző borsó-fajok lecithin és phosphor-tartalma	E	E
112.	1918	Kvár	Jeney István	Az Adigan nevű digitalis készítmény tartósságára vonatkozó vizsgálatok	E	E
113.	1918	Kvár	Lengyel Gabriella	Synergismus és capillaractivitás II. Digitalis hatású drogok	E	E
114.	1918	Bpest	Kuntz János	A Hyoscyamus niger alkaloida tartalmának szövetrendszerbeli eloszlása	E	M
115.	1924	Bpest	Kárpáti Lajos	A Physochiaena orientalis M. B. Don. és a Scopolia carniolica Jacq. anatómiája összehasonlítva a Hyoscyamus niger L.-vel	E	E
116.	1924?	Kvár	Both Ernő	Posibilitatea obținerii opiului din capsule de mac, recoltate din diferite regiuni ale țării	E	E
117.	1925	Szeged	Bari Zsigmond	A Tinctura Chinae simplex és composita alkaloid tartalmáról	E	M
118.	1926	Kvár	Wonesch Miksa	Studiul secarei cornute din România	E	E
119.	1926	Bpest	Gözszy Béla	Az ecetsav fertőtlenítő hatása	E	M
120.	1928	Szeged	Scheitz Endre	Az Aloe új színreakciójáról a különböző Aloe-fajok differenciálására	E	E
121.	1928	Buk.	Dick József	Metode noi în chimia analitică bazate pe utilizarea combinațiilor complexe și contribuții la studiul constituției sărurilor duble din clasa bromurilor duble	E	E
122.	1930	Szeged	Novák István	A morphin meghatározó módszerekről általában, egy új morphin meghatározó módszerről	E	M
123.	1931	Kvár	B. Belba Mária	Studiul comparativ asupra metodelor de distrugere organelor, în vederea descoperirii combinațiilor chimice minerale în cercetările toxicologice	E	E
124.	1931	Graz	Schiessl Kázmér József*	Zur Kenntnis der Chinone des Perylens	E	E

Sor- szám	Doktori fokozat		Gyógyszerész- doktor neve	Értekezésének címe	Személyi adatok	
	éve	helye			szül. hely	munka- hely
125.	1932	Kvár	Moga Belba Irén	Studiul chimico-farmaceutic asupra plantei Adonis vernalis recoltată de pe dealurile din județul Cluj	E	E
126.	1932	Kvár	Binder Soós Ilona	Contribuții la biochimia iodului	E	E
127.	1932	Kvár	Mártonfi László	Procedeu de obținere a sărurilor de sodiu, calciu, magneziu și a sulfatului de ghipsul natural, sarea gemă și magnezita	E	E
128.	1932	Kvár	Kálmán Katalin	Cercetări asupra câtorva derivați mercurici ai acizilor organici bibazici. Toxicologie și aplicații terapeutice	E	M
129.	1932	Szeged	Novák Ernő	A tinctura és a semen Strophanthi titrimetrikus értékmeghatározása	E	M
130.	1933	Bpest	Matolcsy Károly	Adatok a China kéreg előállításához és megvizsgálásához	E	M
131.	1934	Buk.	Mischinger Viktor	Studiul și controlul desinfecțiilor și antisepticilor uzuali în general și antisepticul polivalent „Pantanol” în special	E	E
132.	1934	Buk.	Elekes-Widder Erzsébet	Studiul comparativ al diferitelor metode pentru prepararea tincturilor și extractelor din droguri vegetale	E	E
133.	1935	Szeged	Ajtay Mihály	Az anyarozs értékmeghatározása	E	E
134.	1936	Buk.	Keller István	Contribuții la studiul apelor minerale	E	E
135.	1938	Buk.	Ferencz-Voith Vilma	Contribuții la dozarea alcaloizilor	E	E
136.	1938	Buk.	Mayer Maria	Contribuții la studiul substantelor minerale din droguri vegetale oficinale	E	E
137.	1938	Buk.	Vass Pál	Contribuții la studiul emplastrului de plumb	E	E
138.	1941	Buk.	Birtler Schmidt Edit	Contribuții la studiul apelor minerale românești	E	E
139.	1943	Bpest	Dósa András	Adatok a magyarországi fenyőgyanta vizsgálatához. A gyanta gyógyszerészeti alkalmazása	E	E
140.	1946	Buk.	Fodor Elek	Contribuții asupra metabolismului arsenicului sub influența unor substanțe oxidoreducătoare	E	E
141.	1958	Mvhely	Rácz Gábor	Principiile active de natura fenolică din organele vegetative de păr (Pyrus communis)	E	E
142.	1961	Mvhely	Rácz-Kotilla Erzsébet	Studiul farmacognostic al speciilor de Achillea din R.P.R.	E	E
143.	1962	Mvhely	Csedő Károly	Studiul principiilor active din ardeiul iute indigen (Fructus Capsici)	E	E
144.	1962	Kvár	Kun Iván Albert	Studiu pentru obținerea unor medicamente injectabile cu acțiune sclerozantă asupra varicelor pe baza de uleiuri vegetale indigene	E	E
145.	1965	Kvár	Ádám Lajos	Contribuții la studiul farmacognostic al plantei Rumex alpinus	E	E
146.	1965	Kvár	Szánthó Karres Éva	Studiul farmacognostic al unor specii și varietăți de Datura cultivate în R. P. R.	E	E
147.	1969	Kvár	Lakatos László	Contribuții la obținerea unor produse farmaceutice și reactivi cu ajutorul rășinilor schimbătoare de ioni indigene	E	E
148.	1971	Kvár	Horváth Tibor	Studiul unor noi medicamente vasotonice din droguri vegetale	E	E
149.	1972	Kvár	Kory Mihály Ottó	Cercetări toxicologice asupra antioxidanților esterii ai acidului galic	E	E

Sor- szám	Doktori fokozat		Gyógyszerész- doktor neve	Értekezésének címe	Személyi adatok	
	éve	helye			szül. hely	munka- hely
150.	1972	Buk.	Papp József	Studiul unor interacțiuni dintre medicamente în substanțe macromoleculare	E	E
151.	1972	Kvár	Geréd-Csegedi J. Jolán	Studiul farmacognostic comparativ al unor specii indigene de Thymus	E	E
152.	1972	Buk.	Gáspár Olga	Studii spectrale și de defracție în Raze X. pe o serie de substanțe de interes farmaceutic din clasa chinazoidelor	E	E
153.	1972	Mvhely	Formanek Gyula	Studiu farmacognostic comparativ al plantei Rubia tinctorum L. și a unor specii înrudite	E	E
154.	1973	Mvhely	Péter H. Mária	Studiu farmacognostic comparativ al speciilor de Agrimonia	E	E
155.	1974	Kvár	Csath S. Zamfira	Studiul unor noi tehnologii pentru îmbunătățirea calității emulsiilor farmaceutice cu ajutorul tensidelor	E	E
156.	1974	Kvár	Gáspár Gy. Mária	Studiu farmacognostic și fitochimic al speciei Artemisia maritima L.	E	E
157.	1975	Mvhely	Németh Tibor	Studiu farmacognostic asupra drogului Strobili Lupuli	E	E
158.	1975	Mvhely	Gyéresi Árpád	Identificarea cromatografică a alcaloizilor cu nucleu tropanic, chinolic și izochinolic din drogurile și preparatele galenice oficinale în Farmacopoea Română ed. VIII-a	E	E
159.	1976	Kvár	Oláh Béla	Studiul speciilor de Fumaria	E	E– M
160.	1976	Kvár	ifj. Hintz György	Contribuții la studiul unor derivați tiazolici	E	E
161.	1976	Mvhely	Máthé János	Contribuții la valorificarea plantelor cu conținut în substanțe mucilaginoase	E	E
162.	1977	Kvár	Ostern Éva	Studiul farmacobotanic al plantei Cnicus benedictus	E	E
163.	1978	Mvhely	Kacsó Albert	Plantele medicinale și aromatice din Valea Târnavei Mici	E	E
164.	1978	Kvár	Dudutz Gyöngyike	Contribuții la studiul unor compuși ai acidului boric cu substanțe polihidroxilate sau tioderivați	E	E
165.	1978	Kvár	Tuka László	Specii de Alchemilla din R. S. România pentru întrebuințarea terapeutică: A. vulgaris , A. mollis (Duser)	E	E
166.	1978	Buk.	Kincses-Ajtay Mária	Studiul chimico-toxicologic al unor erbicide din clasa derivaților clorurați ai acidului fenoxiacetic	E	E
167.	1979	Mvhely	Zágoni Elemér	Studiu farmacognostic al unor taxoni aparținând genului Ribes (Saxifragaceae)	E	E
168.	1979	Buk.	Ádám M. Sára	Contribuții la studiul chimic și farmacodinamic al unor preparate obținute din planta Chelidonium majus	E	E
169.	1980	Mvhely	Hamza Ottó	Cercetări farmacognostice în vederea valorificării superioare a speciei Potentilla anserina	E	E
170.	1980	Mvhely	Nagy Levente	Studiu farmacognostic al pedunculilor de Prunus avium L. și Prunus cerasus	E	E – M
171.	1980	Kvár	Fábián Ferenc	Explorări de toxicologie analitică industrială în județul Harghita	E	E – M
172.	1983	Kvár	Korcsog Mátyás	Studiul comparativ al balsamurilor și rezinelor de pe mugurii unor plante presupuse a intra în compoziția propolisului	E	E
173.	1983	Mvhely	Kiss F. Ilona	Cercetări farmacognostice în vederea valorificării speciei Angelica archangelica L. cultivată	E	E

Sor- szám	Doktori fokozat		Gyógyszerész- doktor neve	Értekezésének címe	Személyi adatok	
	éve	helye			szül. hely	munka- hely
174.	1983	Kvár	Gál Melita Katalin	Unguente cosmetice protectoare ale pielii. Creme nutritive si antiacneice	E	E
175.	1985	Kvár	Buzogány Opfermann Klára	Cercetări farmacognostice asupra unor specii de Leonurus	E	E
176.	1993	Mvhely	Rosenberg László	Acțiunea antifungică a uleiurilor volatile obținute din taxoni ai familiei Lamiaceae	E	E
177.	1996	Mvhely	Pokorny László	Forme farmaceutice pe baza de procianidine provenite din familiile Rosaceae, Primulaceae și Polygonaceae	E	E
178.	1999	Mvhely	Foriș-Szedejessy Izabella	Studiul fitochimic al componenților caracteristici din Coryli folium	E	E
179.	2000	Mvhely	Bartha-Bernád Judit	Cercetări privind controlul fizico-chimic și stabilitatea unor medicamente cu acțiune analgezică	E	E
				Más típusú doktori fokozatot kaptak		
1.	1979	Bpest (ELTE)	Szabó Endre (a fizika tudományok doktora)	Radioaktív ásvány- és édesvizek tartós fogyasztása, valamint a táplálkozás révén létrejövő 226 Ra és 210 Pb (Rad) felhalmozódása fogakban	E	E
2.	1984	Bpest (SOTE)	Péter Pinczés Olga (doctor universitatis)	A Calendula officinalis farmakognóziai vizsgálata	E	E–M
3.	1986	Lausanne (Poli- technika)	Szabó-Grogg Katalin Zsuzsanna (ph. D.)	Sphères de silice monodispersées et surfaces de basse energie	E	Svájc

Rövidítések: E = Erdélyben született vagy Erdélyben dolgozott, M = a mai Magyarország területén született vagy később ott dolgozott, E–M = egy ideig Erdélyben dolgozott, majd Magyarországra távozott, x = nem ismeretes

Megjegyzés: Kezdetben nem írtak doktori tézist, ezért nincs megjelölve cím, ezeket csak vonallal (–) jeleztük; külön vettük azokat, akiknél a doktori értekezés címe nem ismeretes; a *-gal jelzettek a Bölcsészeti Karon kapták meg doktori fokozatukat

2. 6. Erdélyi gyógyszerészek eskütétele

Hippokratész tanításainak egyik legfőbb alapelve, a „*nil nocere*”, azaz: a gyógyításban a legfontosabb, hogy ne ártsunk a betegnek, nemcsak az orvosokra, a gyógyszerészekre is érvényes. Már az ókori görög orvosok is tanulmányaik befejeztével esküt tettek. Ez a fogadalomtétel napjainkig fennmaradt (6).

A gyógyszerészek eskütétele szorosan kapcsolódik ahhoz a tényhez, hogy az Orvosi Kar keretében végezték egyetemi tanulmányaikat és oklevelüket is ott kapták. Mivel az orvosok esküt tettek oklevelük átvételekor, ez a gyógyszerészek körében is szokássá vált, hiszen az ő tevékenységük is az emberek gyógyítására irányul, a gyógyszerészek az orvosok által írt vények alapján készítik el a gyógyszereket, amivel nemcsak gyógyítani, de ártani is lehet.

A gyógyszerészi eskü letétele sem új keletű, Európa országaiban már a középkorban meghonosodott, a gyógyszerészek hivatalba lépésükkor tettek esküt. Az eskü szövege helyi sajátosságokhoz igazodott, de valamennyi az ógörög hippokratészi fogadalom szövegéből fakadt, és a következőkre terjedt ki (9):

1. A gyógyszerész jogára, hogy önálló officinát létesítsen, szemben az orvossal, akinek tilos volt gyógyszereket előállítani és árusítani.
2. A gyógyszerész köteletségére, hogy az orvos irányításával és ellenőrzése alatt jó minőségű szereket készítsen.
3. A gyógyszerész és az orvos közti bármilyen haszon megosztását célzó egyezmény tilalmára.
4. A gyógyszerész készítményeit egy törvényes diszpenzatórium előírása alapján és a hivatalos árszabás tiszteletben tartásával hozza forgalomba.
5. Orvosi bizonyítvány nélkül magzatelhajtók vagy mérgező anyagok kibocsátása tilos.

Magyarországon jogszabállyal előírt, minden gyógyszerészre kötelező hivatalos eskü csak 1770 óta ismeretes (2), de ezt megelőzően a törvényhatóságok és a városok minden újonnan letelepedő gyógyszerésztől hivatali esküt követeltek, amit akkor kellett letenniük, amikor a város polgárai lettek. Erre ad példát Magyary-Kossa *Magyar orvosi emlékek* c. könyvében, megemlítve, hogy mikor a Nagyszebenben működő Fekete Sas gyógyszerterát Flaschner Márton gyógyszerész átvette a várostól, német nyelvű esküt tett. Fabritius adatai szerint Martinus (ez az előbbivel azonos lehet) volt az első gyógyszerész, aki 1495–1507 között vezette a gyógyszerterát, amely akkor a város tulajdonában volt (5). Az esküben a gyógyszerész megfogadta, hogy hivatását a legjobb tudása szerint látja el, csak kifogástalan minőségű gyógyszereket tart, amiket a város fizikusának előírása alapján készít el, továbbá óvakodik a betegek becsapásától és egészségük megrontásától, éjjel és nappal a szegény és a gazdag betegek rendelkezésére áll.

A nagyszebeni levéltárban fennmaradt két legrégibb erdélyi gyógyszerészi eskü szövege is a Fekete Sas gyógyszerterátban tevékenykedő Vilhelm Balck (1580) és Casparus Krammer (1653) gyógyszerészek nevéhez fűződik. Ezek tulajdonképpen egy fogadalomnak felelnek meg, amit a gyógyszerészek akkor tettek, amikor átvették a város gondnokságában levő gyógyszerterát. Az 1580-ból fennmaradt német nyelvű szöveg magyar fordítását Spielmann és Maior közölte 1979-ben (9).

*„Én, a duisburgi **Wilhelmus Balck**, köztudomásra hozom és nyilatkozatommal megerősítem, hogy ezen tiszteletre méltó és bölcs város tanácsa gondjaimra bízta a fentebb leírt egyszerű és összetett gyógyszereket, a már jelzett műszerekkel együtt. Ezennel nyilvánosan esküszöm (fogadom), hogy amikor majd elérkezik az ideje, a tiszteletre méltó és bölcs Tanácsnak a gyógyszereket és műszereket köszönettel visszaszolgáltatom. Ha viszont a nagy Isten (mivelhogy mindannyian halandók vagyunk) hamarabb rendelkezne felettem és elhunynék, úgy amennyiben a gyógyszerekből valami is hiányoznék, a tiszteletre méltó és bölcs Tanács vagyonomból kártalaníttassék, és ha a műszerek károsodnak, azokat [javaimból] hozzák helyre. Hogy nyilatkozatom okadatolt legyen, alább saját pecsétemmel láttam el. Írtam Szebenben, 1580. február 2-án, Wilhelmus Balck.”*

E fogadalom szövege annyiban tér el a gyógyszerészi eskük szokványos tételeitől, hogy a gyógyszerész csupán anyagi felelősséget vállalt az átvett javakért a városi hatóságok felé, és nem tett esküt szakmai és polgári kötelezettségeinek tiszteletben tartására.

A másik szebeni gyógyszerész, Casparus Krammer 1652–1663 között állt a város szolgálatában. Az ő esküjének szövege magyar fordításban a következő:

*„Én, a löcsei születésű **Casparus Krammer**, esküszöm az Atyára, a Fiúra és a Szent Lélekre, az egységes Szentháromságra, hogy miután Szeben városa, Erdély fővárosa gyógyszerészeként felfogadott, mesterségemet önfeláldozással gyakorolom. Egy jól felszerelt officina megkövetelte összes szimpliciákat (növényeket) idejében*

begyűjtöm, megszáritom és tisztán tartom. A compositákat minden esetben a városi fizikus előírásai alapján mérem majd ki oly módon, hogy az orvos ne csalattassék meg, s a betegek se szenvedjenek semmi kárt. A cukorral készítendő gyógyszereket nem fogom mézzel előállítani. Sem pénzért, sem más [okból] nem bocsátok ki magzatelhajtókat vagy oltatlan meszet ismeretlen vagy gyanús személyeknek. Az elavult, romlott vagy lejárt gyógyszereket megsemmisítem, kidobom és nem hozom forgalomba. Tartom magam az előírt árszabáshoz, egyetlen embert sem csalog meg gyógyszerek árusításakor, legyen az gazdag vagy szegény. A szakértelmemet meghaladó kérdésekben a város fizikusának tanácsát kérem ki, tehát mindig a legjobb lelkiismeretem szerint járok el. A segítségre szoruló szegény betegek ügyének szentelem egész tevékenységemet. Szegénynek és gazdagnak, a város és a Szék minden lakosának, éjjel és nappal egyaránt fenntartás nélkül rendelkezésére állok. Mindig a gyógyszerértárban tartózkodom, s a város tulajdonát képező műszereket nem rongálom meg tudatosan, azokról a megfelelő időben pontos leltárt készítek. Úgy segítsen Isten és szent szava, Amen.”

Ebben az esküben már megtaláljuk a szakmai vonatkozásokat, így például, hogy betartja az árat, a mértéket, nem szolgál ki mérget, magzatűzöt, lejárt gyógyszert stb. Ezek a gyógyszerész erkölcsi elkötelezettségét is igazolják. A város tulajdonát képező műszerekért vállalt felelősség az előbbi esküben is megvolt hasonló kitéttel.

Későbbi, XVIII. századból származó erdélyi esküszöveget nem sikerült találni a levéltárban (10), valószínűleg nem volt kötelező az eskütétel. Erre utal az a tény is, hogy 1752-ben, mikor Mária Terézia megbízásából szébeni orvosok ellenőrzik a gyógyszerértárakat, jelentésükben kitérnek a hiányosságokra is, és a következő javaslatot teszik: „...nem lenne szükségtelen, sőt ellenkezőleg, igen üdvös, a gyógyszerészeket, a provisorokat és a kisegítőket arra kötelezni, hogy szent esküvel fogadják, ezentúl pontosan és lelkiismeretesen dolgoznak.”

Demkó a *Magyar Orvosi Rend történetében* (4) foglalkozik a gyógyászatra vonatkozó szabályokkal is. Utalást találunk egy 1736-os eskü szövegére, amely szerint a gyógyszerészek megfogadták, hogy „az orvoslástól, receptek írásától, betegek vizsgálatától tartózkodni fognak”.

Mária Terézia *Generale Normativum Sanitatis*, azaz egészségügyi főszabályában megtalálható a gyógyszerészek hivatalos esküjének a szövege, melyet 1773-tól kezdve az oklevél elnyerésekor tettek le az orvostári dékán előtt.

Orient gyűjteményében is volt egy 1786-ban kiadott és 1801-ben megújított esküminta, amely latin, magyar és német nyelven íródott, de eredete ismeretlen (7); szövege a következő:

„Én [N. N.] esküszöm a mindenható Istenre, hogy az egészség dolgában fenn álló és a Patikáriusok elejébe adatott Rendeléseknek híven engedelmeskedni, mesteriségemet és hivatalomat a legnagyobb szorgalmatossággal gyakorolni; az orvosok praescriptióit, azoknak mind benne levő részeire, mind nehezekekre és mértékekre nézve magam és segédjeim által minden változtatás nélkül teljesíteni fogom; tovább az orvosságokat soha arra kiszabott Taxa könyvnek mértékén felyül nem taxálom, erős, veszedelmes orvosságokat, de kivált mérget senkinek orvos praescriptiója nélkül, sőt maguknak a Mesterembereknek is, a hozzájuk tartozó Tisztségnek Attestatuma nélkül, úgy szintén a kontár Orvoslóknak praescriptiójokra, akik tilalom ellen gyógyítanak, orvosságokat se magam ki nem adok, se kiadatni nem engedek; végre magamat a gyógyításba legsürgetőbb szüksége nélkül soha nem avatom, és igyekezni fogok, hogy kötelességemnek mind magam, mind alattam valóim által oly pontosan megfeleljek, mint egy becsületes jámbor, keresztény férfit illet. Isten engem úgy segéljen, és lelkem idvességét a szerént adja.”

Erdély protomedikusa, Nyulas Ferenc 1807-ben gyógyszerértárellenőrző körútjaira kidolgozta az *Instructio pro apothecariis* címmel ellátott utasításait, amelyet minden gyógyszerértárvezetőnek odaadott, és az ellenőrzések befejeztével észrevételeit, javaslatait elküldte a Főkörmányszéknek. Ebben említi, hogy a vizsgálatok befejezésekor felkérte a gyógyszerészeket, az 1786. május 23-i 3878. számú és az 1807. május 14-én 3600. számmal megújított rendelet értelmében tegyenek előtte és a hatóságok előtt esküt. Sajnos ennek szövege nem maradt fenn (11). Nem tudhatjuk, a felettes szervei elfogadták-e annak szövegét vagy sem.

Schëdy gyűjteményében is van egy valószínűleg 1861-ből származó esküszöveg, amit a gyógyszerészmesteri oklevél átvételekor kellett a jelöltnek elmondania (8). Szövege a következő:

Esküdjék:

1. Hogy az orvosi kar iránt mindenkor illő tisztelettel viseltetni és a gyógyszerészi ügyekben a legnagyobb engedelmességet kötelességének ismerni fogja.
2. Hogy az egészségi ügyekben kelt legfelsőbb rendeleteket és különösen a gyógyszerészeket illető szabályokat mindenben híven megtartani és segédei által megtartatni fogja.
3. Hogy a beszerzendő gyógyszerek közül csupán csak a valódiakat és a legjobb minőségűeket fogja megszerezni.
4. Hogy a gyógyszereket gondosan a gyógyszerkönyvben megírt szabályok szerint készíteni.

5. Hogy a rendelt gyógyszerek kiszolgáltatásakor szigorúan az orvosi rendelvényhez ragaszkodván, semmi helyettesítést használni, semmi szert kihagyni, sem a megrendelt mennyiségből levonni nem fog, valamint a kétes esetekben a rendelő orvos tanácsát szerényen és illőleg kikérendi.

6. Hogy az erősen ható gyógyszerek feletti felügyelésben és azok kiszolgáltatásában a rendes szabályokhoz leghívebben ragaszkodni, különösen semmi hánytatót, csikaró hashajtót, higany és dárdanykészítményeket, hites és ismeretes orvos rendelvénye nélkül kiadni nem fog, ezenfelül pedig a mérgek kiszolgáltatásakor a legfelsőbb helyen kitűzött óvószabályokat a legszigorúbban megtartandja.

7. Hogy titkos orvosi szert sem készíteni, sem kiszolgáltatni, valamint ismeretlen név alatt is kiadni nem fog.

8. Hogy a gyógyszerek árszabását állandóan és szigorúan megtartandja, úgyszintén tilos úton gyógyszerárába senkit édesgetni nem fog.

9. Hogy a betegek orvoslásába ereszkedni nem fog.

Isten engem úgy segéljen és a szent evangélium. Ámen.

Budapesten az Országos Gyógyszerész Egyesület az 1876-ban tartott évi közgyűlésén a Jármay Gusztáv, a Budapesti Gyógyszerész Testület és az Országos Közegészségügyi Tanács tagja által kidolgozott gyógyszerészeti rendszabályokat elfogadta (1). Ennek a felesketésre vonatkozó szövege a következő:

„Én, ...esküszöm (fogadom), hogy a gyógyszerész kötelességeit meghatározó törvényeket s az ezen törvények alapján létrejött vagy jövőben keletkezendő szabályokat, az illetékes kormány és egyéb hatóságok rendeleteit híven megtartandom, s állásomból folyó kötelességeimet mindenkor lelkiismeretesen és buzgón teljesítendém. Isten engem úgy segéljen!”

Ez a szöveg tömören kifejezi a gyógyszerész kötelességeit a mindennapi tevékenységében. Valószínűleg ebben az időben Magyarország mindkét egyetemén, a budapestin és a kolozsvárin is ezt az eskümintát használták.

Erdélyben az 1944-es politikai változások után már nem tettek ilyen esküt sem az orvosok, sem a gyógyszerészek. Később a hippokratészi eskü módosított szövegét mondták együtt a gyógyszerész és az orvos abszolvensék az ünnepélyes évvárókon. Ennek szövegében vannak általános tételek, melyek nem kizárólag az orvosokra vonatkoznak, hanem a gyógyszerészekre is érvényesek lehetnek (14). A következőkben csak ezeknek a részleteknek adjuk meg a magyar fordítását:

„Esküszöm a gyógyító Apollóra, Aszklepioszra és Hügieiára és Panakeiára és valamennyi istenre és istennőre, akiket ezennel tanúkul hívok, hogy minden örömmel és tehetséggel megtartom következő kötelességeimet: Tanáromat, akitől e tudományt tanultam, úgy fogom tisztelni, mint szüleimet, vagyonomat megosztom vele, s ha rászorul, tartozásomat lerovom. Utódait testvéremnek tekintem, oktatom őket ebben a tudományban, ha erre szentelik magukat, mégpedig díjtalanul[...]. Senkinek sem adok halálos mérget akkor sem, ha kéri, és erre vonatkozólag még tanácsot sem adok [...]. Tisztán és szentül megőrzöm életemet és tudományomat [...]. Ha ezt az eskümet megtartom és nem szegem meg: örvendhessek életem fogytáig tudományomnak s az életnek, de ha esküszegő leszek, történjék ennek ellenkezője.”

A változások után, 1995-ben, miután megalakultak a gyógyszerész kollégiumok, szükségessé vált új gyógyszerészeskü megszüvegezése. Előbb a bukaresti és a kolozsvári Gyógyszerészeti Kar végzősei mondták el ezt a tanulmányaik befejezésekor rendezett ünnepélyes évvárón, majd Marosvásárhelyen is. Ez utóbbi helyen a Marosvásárhelyi Magyar Diákszövetség (MMDSZ) kivívta a jogot, hogy az eskü magyar nyelven is elhangozhasson az évváró ünnepélyen. Ennek az eskünek román nyelvű szövege a *Hivatalos Közlönyben* is megjelent 1997-ben (12,13). Magyar fordítása így hangzik:

„Egész tevékenységemben mélységesen emberséges magatartást tanúsítok az ember és a közösség iránt. Tisztelni fogom a beteg méltóságát és személyiségét, foglalkozásomat lelkiismeretesen gyakorolva, a gyógyszerészeti etika és deontológia előírásai szerint. Jellemem feddhetetlen lesz mind saját magammal, mind szaktársaimmal szemben, akiknek együttműködését fogom kérni, és nem utasítom vissza segítségemet, amikor ezt a beteg érdekében kéri tőlem. Semmiképpen nem engedem meg, hogy gyógyszerészeti hivatásomat az ember egészsége és élete ellen használják fel. Türelemes és megértő leszek azzal szemben, aki betegsége miatt nem adja meg a nekem kijáró tiszteletet. Esküszöm, becsületekre, ünnepélyesen és szabadon, Isten engem úgy segéljen.”

Ha a legrégibb időktől napjainkig megjelent gyógyszerészeti esküket összehasonlítjuk, találunk közös vonásokat; ezeket a következőkben foglalhatjuk össze:

1. Valamennyiben szerepel a Hippokratésztől átvett elv, hogy elsősorban nem ártani és mindent megtenni a gyógyítás érdekében.

2. A gyógyszerészekre vonatkozó valamennyi törvény tiszteletben tartására tesznek fogadalmat, amelyek a gyógyszeranyagok minőségével és mennyiségével, a gyógyszerkönyvi előírások, valamint az erős hatású és

a mérgező anyagok kezelésével kapcsolatos szigorú utasítások betartását hangsúlyozzák. A régebbi eskük szövege külön kiemelte, hogy a gyógyszerész nem szolgál ki magzatelhajtókat.

3. Több gyógyszerészeküben megtalálható a betegek megvizsgálásától való tartózkodás („*a betegek orvoslásába nem ereszkedem*”). Fordítottja megvan az orvosok esküjében is, hiszen ők nem készíthetnek gyógyszereket. Ezzel az orvosok és a gyógyszerészek hatásköre végleg jól elkülönült.

4. Mindegyik esküben utalást találunk a gyógyszerek árára, arra, hogy a különböző taksákban, diszpenzatóriumokban, gyógyszerkönyvekben előírt árakat tiszteletben kell tartani. Ehhez kapcsolódik az anyagi érdekek mellőzése, valamint a szegény és a gazdag beteg egyforma kiszolgálása.

5. Etikai jellegű kitétele valamennyi gyógyszerészi eskünek az orvosokkal való egyetértés, együttműködés, de ez kizárólag szakmai szempontból értendő, például arra, hogy nem változtat a recepten az orvos tudta nélkül. Az anyagi érdekeltség kizárt.

6. A gyógyszerészekükből kitűnik, hogy a gyógyszerésznek a betegek érdekét kell szolgálnia és ennek feltétel nélküli teljesítésére tesz fogadalmat („*éjjel-nappal*” vagy „*állandóan a gyógyszerértárban tartózkodom*”).

7. A titoktartás is szerepel a gyógyszerészekü szövegében; ez vonatkozik a beteg titkaira, a betegségre (a diagnózisra), de a gyógyszer összetételére is.

Irodalomjegyzék

1. Baradlai J., Bársony E.: *A magyarországi gyógyszerészet története*. II. kötet. A Magyarországi Gyógyszerész-Egyesület kiadása, Budapest 1930. 253. o.
2. Bánóné Fleischmann Mariann, Zalai K.: *A gyógyszerészi eskü kialakulása és fejlődése*. *Gyógyszerészet* 22, 5, 184–187 (1978).
3. Carata A.: *Jurământul farmaciștilui – de la proiect la lege*. *Gazeta farmaciștilor* 4–5, 4–6 (1997).
4. Demkó K.: *A Magyar Orvosi Rend története tekintettel a Gyógyászati Intézmények fejlődésére Magyarországon a XVIII. század végéig*. Dobrowszky és Franke Kiadó, Budapest 1894. 485–500. o.
5. Fabritius G.: *Beiträge zur Geschichte der deutschen Apotheken und Apotheker in Siebenbürgen*. Deutsche Apotheker Verlag, Stuttgart 1986. 71–72. o.
6. Kempler K.: *A gyógyszerek története*. 2. bővített kiadás. Gondolat Kiadó, Budapest 1984. 22–24. o.
7. Orient Gy.: *Az erdélyi és bánáti gyógyszerészet története*. Minerva Irodalmi és Nyomdai Műintézet, Cluj – Kolozsvár 1926. 217–220. o.
8. Schédy S.: *A magyar gyógyszerészetre vonatkozó törvények és szabályok gyűjteménye tekintettel a hazai gyógyszerészek reformtörekvéseire*. Budapest 1887.
9. Spielmann J., Maior O.: *Régi erdélyi gyógyszerészi eskük*. *Gyógyszerészet* 23, 5, 177–181 (1979. május).
10. Spielmann J., Maior O.: *A gyógyszerészeti deontológia kezdetei Erdélyben*. *Gyógyszerészet* 23, 6, 219–222 (1979. június).
11. Szőkefalvi-Nagy Z., Spielmann J., Vida T.: *Részletek Nyulas Ferenc újonnan megtalált műveiből*. *Comm. Hist. Artis Med. Hung.* 60–61, 295–298 (1971).
12. *** *Exercitarea profesiei. Lege privind executarea profesiei de farmacist*. *Gazeta farmaciștilor* 1, 8–10 (1996).
13. *** *Legea privind exercitarea profesiei de farmacist, înființarea, organizarea și funcționarea Colegiului Farmaciștilor din România* (18. aprilie 1997). In: *Monitorul Oficial al României*, anul 9, nr. 89 (14. mai 1997).
14. *** A Marosvásárhelyi Orvosi és Gyógyszerészeti Egyetem végzős diákjai 1991. évi, 42. évjárátának (promóció) kicsengetési kártyája.

3. Erdélyi gyógyszerészek egyesületi tevékenysége és írásbelisége

3. 1. Az erdélyi magyar gyógyszerészek szakmai egyesületi tevékenysége

A XIX. század elején különböző szakmai területeken kezdeményezések indultak meg egyesületek létrehozására. Így az orvosok, a gyógyszerészek és a természettudományokkal foglalkozók közt is elkezdődött a szervezkedés kapcsolatteremtésre, összefogásra, egyesületek létrehozására a tudomány művelése, szélesebb körű népszerűsítése, a továbbképzés, a publikációs tevékenység biztosítása, valamint érdekeik közös képviselésének megszervezése céljából.

Magyarországon először **1811**-ben történik említés az orvosok és a gyógyszerészek szakmai egyesületek létrehozására irányuló törekvéséről. Ezt követően, egyre többen kinyilvánították a szakmán belüli társulás szükségességét, és felhívást tettek közzé a kartársak bekapcsolására; így indult el a szervezkedés a vármegyék szintjén előbb az orvos–gyógyszerész egyesületek, majd később az önálló gyógyszerész testületek megalakulására (17).

Az erdélyi vármegyék orvosai, gyógyszerészei az elsők között határoztak. Legelőször **Kolozsváron 1833**-ban alakult meg az **Erdélyi Orvosok Egyesülete**, az akkori főorvos, csíkmadéfalvi Ferencz József javaslatára. Ezt követően, **1838.** december 17-én **Temesváron** az akkor ott gyakorló orvosként dolgozó Wachtel Dávid (1807–1872) felhívására **Orvos-egyesület** jött létre, melynek tagjai közt 14 orvos, 9 sebész-mester és 8 gyógyszerész-mester is volt. **1839.** május 23-án **Szatmárnémetiben** alakult ilyen egyesület Kőszeghi Mihály főorvos kezdeményezésére (7).

Az újabb egyesületek létrejöttéhez jelentősen hozzájárult az **1837**-ben alakult **Budapesti Királyi Orvos Egyesület** és az **1841**-ben elindított **Magyar Orvosok és Természetvizsgálók Vándorgyűléseinek** sorozata (21), melyek közül kilenc a mai Románia területén levő városokban zajlott le. Ezeknek megszervezésében az erdélyi gyógyszerészek nemcsak részt vettek, hanem előadásokat is tartottak (15).

Az 1848–1849-es szabadságharc leverése után az osztrák hatóságok betiltották a Monarchia területén valamennyi orvos–gyógyszerész–természettudományi társaság működését, csak az 1867-es kiegyezés után folytathatták tevékenységüket, illetve szerveződhettek újbabak. A század végére a sorra alakuló egyesületek száma szinte megegyezett a vármegyék számával.

1868-ban alakult meg Nagyváradon a **Biharmegyei Orvos-, Gyógyszerész- és Természettudományi Egylet**, elnöke dr. Lukács János, titkára dr. Bodor Károly, majd dr. Pollák László, alelnöke dr. Fuchs József volt. A pénztárosi tisztséget Bertsinszky Károly gyógyszerész töltötte be, a könyvtárosi teendőket Podhráczky Ferenc gyógyszerész látta el. 1871-ben emlékkötetet jelentettek meg az elnök és a titkár szerkesztésében, melyben közölték visszamenőleg három évre a közgyűléseik tárgyát és tagjaik névsorát. Ebből megtudhatjuk, hogy az 1868/69-es évben 11 szakulést tartottak, továbbá, hogy az 58 alapító tag között 26 orvos volt, a többi gyógyszerész, természetbarát, tanár, lelkész (9). Az egylet huszonöt éves fennállásakor, 1893. május 15-én közgyűlést tartottak, és újabb emlékkötetet adtak ki; ismét közlik tagjaik névsorát. Ekkor a 79-ből már 10 gyógyszerész (25); később, 1910-ben 13 nagyvárad és 3 vidéki gyógyszerész volt tagjaik között (3). 1928-ban fennállásuk hatvanéves évfordulójáról is megemlékeztek, tudományos ülést szerveztek és az itt elhangzott dolgozatokat újabb emlékkötetben adták ki (27).

7. ábra. A Bihar Megyei Orvos-, Gyógyszerész- és Természettudományi Egylet közgyűléséről (1893) és szaküléseiről (1910) megjelent kiadványok fedőlapjai

Hasonló egyesületet alapított 1876-ban Hőgyes Endre is **Kolozsvári Orvos–Természettudományi Társulat** néven. Ennek is tagjai voltak az akkori Kolozsvár neves gyógyszerészei, így Ács Albert, dr. Hintz György, Rohonczy Zsigmond, Széky Miklós, dr. Tomcsik József, Valentiny Adolf, Wolff János, majd 1880-tól Rác Jenő és dr. Wolff Gyula (5).

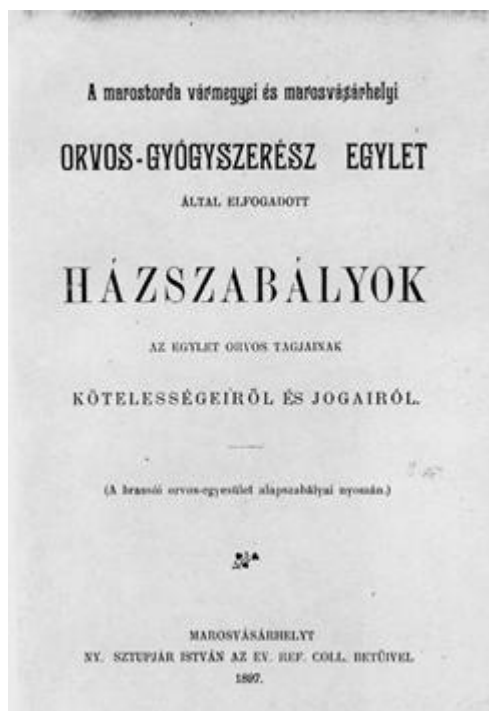
Nagynyeden és környékén 1883-ban indult meg az orvosok és gyógyszerészek szervezkedése egyesület létrehozása céljából. A kezdeményezés csírája az akkor már halott dr. Váradi Sámuel (1773–1857) nevéhez fűződik, akinek hagyatékából több mint 300 kötetes könyvtár jött létre. 1883. december 26-án a helybeli orvosok és gyógyszerészek dr. Winkler Albert indítványára dr. Magyar Károly megyei főorvossal elhatározták „*egy körbe egyesülésüket, azon célból, hogy a kartársi egyetértést ápolják, némi tudományos eszmecserét váltsanak és hogy lapokat, könyveket közöltségen szerezzve nagyobb irodalom használatához kevesebb költséggel juthassanak*”. A szervezkedés évekig eltartott. 1888. február 26-án újabb felhívással fordultak a megye orvosaihoz, gyógyszerészeihez az egyesület megalapítása céljából. A miniszteri jóváhagyás után, 1890. június 8-án tartották alakuló közgyűlésüket, melyen kidolgozták alapszabályukat. Az egyesület az **Alsófehérmegyei Orvos–Gyógyszerész Egylet** nevet viselte, az elnöke dr. Magyar Károly, a titkár dr. Farnas Árpád, a pénztáros pedig Pap János gyógyszerész lett (10). Az orvosokon kívül Mihelyes Zsigmond, Újvári Sándor, Bőjthe Lajos és Lukácsi Viktor gyógyszerészek is tagjai voltak (29). Három évkönyvet adtak ki. Az első 1890-ben jelent meg hatvan lapnyi terjedelemben. Ebben bemutatják megalakulásuk rövid történetét, Váradi Sámuel életrajzát, és két tudományos dolgozatot is közölnek. Ugyanitt jelzik, hogy taglétszámuk 9-ről 24-re emelkedett. Már az első kötetben megkezdik tagjaik rövid életrajzának bemutatását, így Varró Ferenc nagyenyedi és Schiessl Károly balázsfalvi gyógyszerészekét is. A következő évkönyvük 1894-ben jelent meg, ebben az elmúlt három év szakmai tevékenységéről számolnak be, a megye területén tartott szaküléseikről, így az 1892-ben Marosújváron és az 1893-ban Vizaknán szervezett vándorgyűlésekről. Taglétszámuk ekkor már harmincra növekedett. 1897-ben jelent meg a harmadik évkönyvük, melyben az 1894-ben Gyulafehérváron, az 1895-ben Tövisen és az 1896-ban Zalatnán rendezett vándorgyűlésekről írnak, és közlik az itt elhangzott előadásokat is. Folytatva tevékenységüket 1899-ben Marosújváron tartottak vándorgyűlést továbbképző előadásokkal. 1900-tól az Országos Orvos Szövetségbe való belépésüket készítették elő (23).

8. ábra. Az Alsófehérmegyei Orvos–Gyógyszerész Egylet Évkönyvének (1890) fedőlapja

1888-ban kezdett tevékenykedni a **Csikmegyei Orvosok, Gyógyszerészek és Természettudósok Egyesülete** a következő tisztségviselőkkel: elnök dr. Molnár József megyei tisztí főorvos, alelnök dr. Szathmáry János, pénztáros Gözsy Árpád csíkszeredai gyógyszerész, titkár dr. Molnár Károly.

1890. december 20-án alakult meg a **Marostorda vármegyei és a Marosvásárhelyi Orvos–Gyógyszerész Egylet** (30), elnöke dr. Engel Imre, Marosvásárhely főorvosa, alelnöke dr. Agyagási Károly megyei főorvos, titkára dr. Turnovszky Mór járási főorvos, később pedig Nyerges Sándor. A pénztárosi és a könyvtárosi teendőket gyógyszerészekre, dr. Bernády Györgyre, majd Beck Bélára, illetve később Nagy Sándorra bízta. 1897-ben megjelentettek egy kis füzetecskét *Maros-Torda vármegyei és Marosvásárhelyi Orvos–Gyógyszerész Egylet által elfogadott Hárszabályok* címmel (31). 1900-ban hangzott el Turnovszky Mór *Visszapillantás tíz egyleti évre* című beszámolója, amit a X. rendes közgyűlésük elé terjesztett. Szövege a *Gyógyászat* c. lapban, majd különlenyomat formájában meg is jelent (40).

9. ábra. A marostorda vármegyei és marosvásárhelyi Orvos-Gyógyszerész Egylet Hákszabályai (1897)

10. ábra. A Máramaros vármegyei Orvos-Gyógyszerész Egyesület első évkönyvének (1899) fedőlapja

1895. november 30-án tartotta alakuló ülését a **Máramaros vármegyei Orvos-Gyógyszerész Egyesület**. A főszervező dr. Badzey László megyei tisztii főorvos volt, a 25 jelenlevő őt választotta meg az egyesület első elnökének; a 8 választmányi tag között volt Buzáth Márton gyógyszerész Máramarosszigetről. Az ülésen kidolgozták az alapszabályaikat, és jóváhagyás végett felterjesztették a minisztériumba. 1896. február 27-én már 47 tagjuk volt, köztük 17 gyógyszerész, 1898-ban 55-re emelkedett a létszám. 1899-ben kiadták első évkönyvüket 293 lapnyi terjedelemben dr. Ábrahám Béla alelnök szerkesztésében (1), ismertetve egyesületük történetét, az évi közgyűléseken és szaküléseken elhangzott beszámolókat, előadásokat, valamint nekrológokban búcsúznak elhunyt tagtársaikról, alapító tagjaikról; így az 1898-ban elhunyt Buzáth Márton gyógyszerészről is megemlékeznek.

Az orvosokkal, a természettudósokkal társult egyesületek főleg tudományos előadások tartásával továbbképzési lehetőséget biztosítottak tagjaik számára. Bár ebből a szempontból jól együttműködtek, mégis már az 1800-as évek elejétől igény mutatkozott a céhekhez hasonló, önálló szakmai egyesületek (grémiumok) létrehozására, hogy gazdasági és érdekvédelmi gondjaikat egymással megosszák, illetve kéréseik megoldására egységesen léphessenek fel.

Miután 1809-ben megalakult a **Budapesti Gyógyszerész Testület**, vidéken is megindul a szervezkedés, a nagyobb városokban, központokban egymásután alakulnak a vidéki gyógyszerész testületek, melyek a mai értelemben vett kamarák, kollégiumok kezdetleges csirái voltak, az említett társult szervezetektől függetlenül működtek. A gyógyszerészek mindkét szervezetnek tagjai lehettek (2,17).

Erdélyben legelőször Kolozsváron 1860-ban alakult meg a **Kolozsvári Gyógyszerészek Testülete**; ez 1918-ig folyamatosan működött, 1900-tól elnöke Tanács József, jegyzője dr. Hintz György volt.

1863. június 28-án több bánsági megye gyógyszerészei összefogásának eredménye **Temesváron a Gyógyszerész Testület**, 1886-ban elnöke Tárczay István, helyettese Faykiss József, jegyzője Steiner Ferenc volt. 1912-ben változtak a tisztségviselők, Jahner Rezső lett az elnök, Ungbháry József az alelnök és Albrecht Gusztáv a titkár, a pénztáros pedig Braun Ernő; valamennyien temesvári gyógyszerészek.

1866. április elején a **Bihar megyei** gyógyszerészek is felhívást tettek közzé egyesület létrehozására. Már az év augusztus 4-re összehívták alakuló ülésükre a megye összes gyógyszerészét; a főszervező a nagyváradi Bertsinszky Károly gyógyszerész volt. Az alakuló ülésen 15 gyógyszerész vett részt. A vita során felmerült, hogy társuljanak-e a már 1861-től létező Debreceni Egyesülettel, vagy önálló Bihar megyei szervezetet hozzanak létre; végül az 1866. október 6-i ülésükön az egyesülés mellett döntöttek. A szervezkedésben és az egyesületi

életben jelentős volt az elnöknek megválasztott Bertsinszky Károly mellett Podhráczky Ferenc nagyszalontai gyógyszerészsegéd, Nyíry György nagyvárad, Trajánovits Ágoston sarkadi és Vass Jenő berettyóújfalusi gyógyszerészek tevékenysége. Az elkövetkező években taglétszámuk folyamatosan növekedett, rendszeresen tartottak szaküléseket, közgyűléseket felváltva Nagyváradon és Debrecenben, melyeken számos szakmai problémát is megvitattak. 1867-ben elhatározták, hogy összegyűjtik a gyógyszerészek életrajzi adatait, a patikák történetére vonatkozó anyagot, együttműködnek a velük párhuzamosan tevékenykedő Biharmegyei Orvos-, Gyógyszerész- és Természettudományi Egylettel. 1869-ben új gyógyszerkönyv megszerkesztésének támogatásáról döntöttek, és kérték a taksák egységesítését, továbbá javasolták, hogy a patikák vizitációjakor a tiszt, főorvos mellett gyógyszerész is legyen jelen. 1873-ban, a nagyvárad, árvíz idején segítséget nyújtottak a rászorultaknak. 1874-től üléseiken már tudományos dolgozatokat is bemutatnak; nagy érdeklődést váltott ki többek között Podhráczky Ferenc beszámolója a farmakológia fejlődéséről. 1875-ben közadakozásból nyugdíjalapot hoztak létre. Már 1874. július 15-én bekapcsolódtak az Országos Gyógyszerész Egyesületbe. 1875. április 28-án közgyűlésükön tisztújítást tartottak, ahol Bertsinszky Károly betegsége miatt kérte felmentését, az új elnök Tamássy Károly lett, aki addig a debreceni egyesület elnöke volt, az alelnök pedig Nyíry György nagyvárad, gyógyszerész. 1881-ben 27 tagjuk volt.

1882-ben, már az országos egyesület megalakulása után, dr. Róthschnek V. Emil gyógyszerész szerkesztésében kötetet adtak ki *A Debrecen-Biharmegyei Gyógyszerész-Testület és az Általános Magyarországi Gyógyszerész Egylet III. kerület, IV. járás gyógyszerértárai, testülete és története alapításuk óta* címmel (16), melyben adatokat közölnek 22 Bihar vármegyei gyógyszerértár alapításáról, jelzik az alapító és a tulajdonos gyógyszerészek nevét, ismertetik a 105 könyvből és folyóiratból álló gazdag könyvtáruk állományát, nekrológban búcsúznak elhunyt kartársaiktól.

1906-ban Molnár Lajos és Blayer József nagyvárad, gyógyszerészek kérik különválásukat a debreceniektől. Ez **1909**-ben valósul meg, a továbbiakban **Nagyvárad, Gyógyszerész Testület** néven működnek, Csanda Endre elnökletével; az alelnök először Blayer József, majd Reisz István, a jegyző Pohl Jenő, 1911-től Lédig Árpád, 1915-től Roth Miklós. A pénztárosi tisztséget is többen töltötték be, először Farkas István, majd őt követte 1915-ben Atlasz Lajos, 1916-ban Zsigmondovics Géza és 1918-ban Mezőné Kain Eszter.

Az **1900**-as évek elején **Aradon** is megalakult a megyei **Gyógyszerész Testület**, elnöke 1906-tól Ring Lajos aradi gyógyszerész, az alelnök 1908-ig Vojtek Kálmán, majd ezután Hehs Vilmos; a titkári teendőket 1912-ig Krebsz Géza, 1914-ig Hajós Árpád és 1915-től Vajdics György látta el; a pénztáros 1916-ig dr. Rozsnyay József, majd Berger Gyula.

A **Brassói Gyógyszerész Testület** első elnöke Stenner Frigyes volt, majd 1908-tól Hornung Gyula. Az elnökhelyettesi funkciót többen töltötték be, először Obert Henrik, majd 1900-tól Kugler Ede, 1907-től ismét Oberth Henrik, 1912-től Kelemen Ferenc, 1914-től Borsódy István. A jegyző Jékeli Emil, Neustädter János, Schmidt Károly és végül Kugler Rezső volt; közülük többen egy-egy időszakban pénztárosok is, például 1900-ban Hornung Gyula, 1918-ban pedig Neustädter Jenő.

Bertsinszky Károly

DEBRECEN-BIHARMEGYEI GYÓGYSZERÉSZ TESTÜLET
ALELNÖKE.

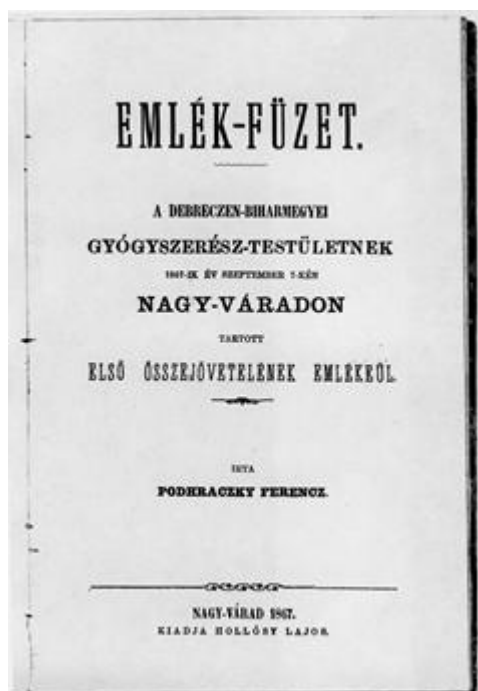
11. ábra. Bertsinszky Károly

Tamássy Károly

DEBRECEN-BIHARMEGYEI GYÓGYSZERÉSZ TESTÜLET
ELNÖKE.

12. ábra. Tamássy Károly

13. ábra. A Debrecen–Biharmegyei
Gyógyszerész-Testület Emlékfüzetének
(1867) fedőlapja

14. ábra. A Debrecen–Biharmegyei
Gyógyszerész-Testület kiadványának
(1882) fedőlapja

A XIX. század második felében a társadalom minden területén megnyilvánuló reformtörekvésekhez igazodva a gyógyszerészet kiváló egyéniségei egy országos gyógyszerész egyesület létrehozásán fáradoztak (20), ezért 1863. szeptember 22-én Budapestre összehívták a Magyar Orvosok és Természetvizsgálók IX. nagygyűlését, ahol Schédy Sándor, a *Gyógyszerészi Hetilap* szerkesztője bemutatta indítványát az országos egyesület felállítására 4 fióktestülettel, amelyek a Királyhágón túli területet és egész Erdélyt is magukba foglalták volna. A következő X. nagygyűlésen, amelyet Marosvásárhelyen tartottak 1864. augusztus 26. és szeptember 2. között, ismét foglalkoztak ezzel a témával, Ráth Péter, a budapesti gyógyszerész-grémium elnöke bemutatta a kidolgozott alapszabályokat és a jóváhagyás végett a miniszternek küldendő felterjesztést (19), melynek aláírói között

erdélyi gyógyszerészek is voltak, így Mátray István (Érmihályfalva), Solymossy János (Székelyudvarhely), Sztankai Ferenc (Verespatak), Jeney Albert (Marosvásárhely) és telegdi Roth Pál (Dés).

1870. június 6–8. között Budapestre hívták össze Magyarországot, Erdélyt, Horvátországot, Szlovéniát gyógyszerészeit országos gyógyszerész egyesület megalakítása céljából, itt központi bizottságot hoztak létre az előkészítő munkálatok elvégzésére, melynek elnöke a budapesti Ráth Péter, alelnöke a temesvári Simon Imre lett, titkárként pedig a kolozsvári id. dr. Hintz György neve is felbukkan, aki ekkor kezd jelentősebb szerepet játszani a gyógyszerészi közéletben. A tagok közt erdélyiek is voltak, így Száva Gerő brassói, telegdi Roth Pál dési, Müller Károly nagyszebeni és Karácsony Sándor temesgyarmati gyógyszerész.

1872. május 6-án volt az **Országos Gyógyszerész Egyesület** alakuló nagygyűlése, melyen ismertették a Hintz György által kidolgozott alapszabályokat, az egyesület célját „a gyógyszerészi ügyek egyöntetű kezelésében” határozták meg (2). Az 1873. évi közgyűlésen az egyesület szervezeti felépítésével is foglalkoztak, az országot 6 kerületre osztották és mindegyikben 4–4 járást hoztak létre, melyek élén elnök, alelnök és titkár állott. A felosztást a gyógyszerértékek száma szerint végezték, egy járásba 20–40 gyógyszerérték tartozott (8). Ugyanezen a közgyűlésen tisztújítást is tartottak, az eddigi elnök, Ráth Péter betegsége miatt megüresedett helyre Jármay Gusztáv pesti gyógyszerészt, alelnöknek pedig az erdélyi származású Csávásy Kiss Károlyt választották. Alapszabályukat módosították, az egyesület nevét **Általános Magyarországi Gyógyszerészek Egyesületé**re változtatták (17). Az 1874. május 6-án tartott közgyűlésnek az volt a feladata, hogy az egyes járások élére megválasszák a vezetőket. Erdélynek ekkor összesen 93 gyógyszerértéke volt, melyeket 3 kerület 7 járásába soroltak be. Ezeknek központjai és tisztségviselői a 46. táblázatban találhatók.

46. táblázat
Az Általános Magyarországi Gyógyszerészek Egyesületének Erdély területére eső járásai és azok tisztségviselői 1874–1881 között

Kerület	Járas	Központ	Elnök	Alelnök	Titkár
III.	3.	Szatmárnémeti	Dr. Lengyel Márton	Somogyi Rezső	Balássy György
IV.	1.	Temesvár	Simon Imre	Fényhalmy Lajos	–
IV.	4.	Arad	Andrényi Zsigmond	Rozsnyay Mátyás	Ifj. Andrényi Zsigmond
VI.	1.	Kolozsvár	Dr. Hintz György	Dr. Wolff Gyula	Széky Miklós
VI.	2.	Marosvásárhely	Jeney Albert	Burdács Alajos	Binder Károly
VI.	3.	Nagyszeben	Kayser Gusztáv	Platz Vilmos	–
VI.	4.	Brassó	Száva Gerő	Stenner Frigyes	–

Az 1881. évi közgyűlésen dr. Hintz György ismét az alapszabály egyes szakaszainak módosítását és az eddigi elnevezés magyartalan hangzása miatti megváltoztatását javasolta **Magyarországi Gyógyszerész Egyesületre**. Itt mondták ki a kerületek eltörlését, így a járások közvetlenül a központi választmány igazgatása alá kerültek, élükön igazgatókkal, aligazgatókkal (28). A járások számozása 1-től 24-ig történt, később egyik kettéválásával még bővült, végül 1911-ben számuk 28-ra növekedett. 1908-ban a Magyarországi Gyógyszerész Egyesület egyik alelnöke Tanács József kolozsvári gyógyszerész volt.

Az erdélyi megyék besorolása és tisztségviselői az átszervezés után a 47. táblázatban találhatók, ahol a szaklapok hírei alapján a fontosabb változásokat is jeleztük (29, 30).

47. táblázat
A Magyarországi Gyógyszerész Egylet erdélyi járásai 1883–1918 között

Járás	Megyék	Igazgató – helység – időszak	Aligazgató – helység – időszak
10.	Máramaros, Bereg	Lám Sándor – Ungvár	Marosán Albert – Máramarossziget 1886–1898
11.	Szabolcs- Szatmár	Böszörményi József – Szatmár 1881–1886 Bossin Lajos – Szatmár 1890–1898 Unger Ulmann Sándor 1906–1911 Horváth József – Szatmár 1915–1918	Id. Gerber Ödön – Szinerváralja 1898–1910 Báthory István – Nagykaroly 1910–1912 Vaszkó Gyula – Fehérgyarmat 1912–
13.	Temes, Krassó- Szörény	Tárczay István – Temesvár 1887–1898 Jahner Rezső – Temesvár 1898–	– Hain Albert – Temesvár 1898–1906 Geml István – Temesvár 1906–1909 Unghváry József – Temesvár 1909–
16.	Arad, Csanád	– Rozsnyay Mátyás – Arad 1886–1898 Csiky Lukács – Simánd 1898–	Rozsnyay Mátyás – Arad 1880–1886 Felletár Béla – Újszentanna 1891–1898 Khudy József – Arad 1898–1901 Ring Lajos – Arad 1901–
21.	Kolozs, Torda-Aranyos, Alsó-Fehér, Hunyad	dr. Hintz György – Kolozsvár 1886–1890 Széky Miklós – Kolozsvár 1891–1897	Dr. Wolff Gyula – Kolozsvár 1886–1895 Wolff János – Torda 1895–1897
22.	Szolnok- Doboka, Beszterce- Naszód, Maros-Torda, Csík, Udvarhely, Háromszék	Burdács Alajos – Marosvásárhely 1886–1891 Nagy Sándor – Marosvásárhely 1891–1897	Nagy Sándor – Marosvásárhely 1886–1891 –
21. és 22. a két járás	1897-től együtt a két járás	Széky Miklós – Kolozsvár 1897–1908 Tanács József – Kolozsvár 1908–1914 Ifj. Hintz György – Kolozsvár 1915–	Rohonczy Zsigmond – Mócs 1897–1906 Cs. Mike Márton – Torda 1906–
23.	Nagy-Küküllő, Szeben, Brassó, Fogaras	Binder Gusztáv – Nagydisznód 1886–1898 Kugler Ede – Brassó 1898–1912 Pissel Károly – Nagyszeben 1912–	Platz Vilmos – Nagyszeben 1886–1898 Weber J.Hans – Segesvár 1898–1901 Müller Károly – Nagyszeben 1901–1906 Hornung Gyula – Brassó 1906–1912 Stenner Frigyes – Brassó 1912–
25.	Bihar (1909-től)	Hankovits Ferenc – Nagyvárad 1909–1914 Dr. Medvigy Ferenc – Nagyvárad 1914–1916	Blayer József – Nagyvárad 1909–1919

1918. szeptember 18-án a Magyarországi Gyógyszerész Egylet tisztújítással egybekötött kongresszust tartott. Erdélyből több gyógyszerész került be ekkor az igazgatósági tagok közé, így dr. Hintz György (Kolozsvár), Jahner Rezső (Temesvár), Krausz Elemér (Arad megyei Öthalom), dr. Medvigy Ferenc (Nagyvárad) és Pissel Károly (Nagyszeben). Ugyanekkor Tanügyi Bizottságot is létrehoztak, ennek erdélyi tagjai a kolozsvári egyetemi tanárok sorából kerültek ki, így Orient Gyula, Széki Tibor gyógyszerészek és Konrádi Dániel orvos.

1908-ban alakult meg a **Gyógyszerészségédek Országos Szövetsége** Budapest központtal, melynek az erdélyi és bánsági megyékben is voltak fiókjai, így Arad, Kolozsvár, Nagyvárad és Temesvár városokban (28).

1919 után az Erdélyben maradt magyar gyógyszerészek elszakadva az anyaországi egyesülettől, önálló gyógyszerész testületek létrehozásával próbálták továbbra is keretek köré szervezni egyesületi életüket. Így **1920** októberében elkezdődött a megyei gyógyszerész testületek megalakulása, tulajdonképpen az 1919-ig működőek mintájára, azok folytatásaként. Szám szerint 15 megyei gyógyszerész testület alakult. Ezeket elnök, alelnök, titkár, pénztáros és néhány választmányi tag vezette, akik a megyék legkiválóbb gyógyszerészeinek sorából kerültek ki (12).

Az 1920-ban alakult 15 megyei gyógyszerész testület és tisztségviselői a 48. táblázatban találhatók.

48. táblázat
Erdélyi megyék gyógyszerész testületeinek tisztségviselői 1920-ban

Megye	Elnök, alelnök	Titkár	Pénztáros
Arad	Krausz Elemér	Ásmány Gyula	Szondy János
Beszterce-Naszód	Wokalek Gusztáv	Bancu Leonidas	Broser Gusztáv
Bihar	Id. Csanda Endre Dr. Rácz Rezső	Dr. Raáber Árpád	Atlasz Lajos
Brassó	Binder Gusztáv Tullin György	Eichorn Albert Phleps Erik*	Lukas Károly Feminger Oszkár*
Csik	Gözszy Árpád	Kolosváry József	Löffler Marcell
Fogaras	Dr. S. Pildner Viktor	Grama Vince	Hermann János
Hunyad	Pap Sándor	Albescu Virgil	Major Mihály
Kolozs	Şomlea Mihai	Flohr József	Dr. Nagy Árpád
Maros-Torda	Dr. Hints Zoltán Veress Árpád	Osváth Károly	Czitrom Vilma
Nagy-Küküllő	Lingner András	Salmen Ágoston	Auner Frigyes
Szatmár	Tabajdy György	Dr. Guttman Béla	Bródy Béla
Szeben	Pissel Károly Banciu Demeter	Herzberg Heinrich Csergi Pop Viktor*	Ifj. Wermescher Emil Herzberg Heinrich*
Szilágy	Szaplonczay Sándor	Balás Pál	Z. Kiss Miklós
Szolnok-Doboka	Nits János	Ballai Krémer Lajos	Litschel Emil
Torda-Aranyos	Murgău Ion	Gerő Gyula	Cs. Mike Márton

Megjegyzés: * későbbi változások

A megyei testületek létrejötte után, 1921. január 17-én Kolozsváron az egyes megyék gyógyszerészeinek képviselői megalakították az **Erdélyi és Bánáti Gyógyszerészek Szövetségét**. Ezt az összejevetelt első kongresszusuknak is tekintették, ahol megválasztották a Szövetség tisztikarát. A tisztségviselők a 49. táblázatban vannak feltüntetve.

49. táblázat
Az Erdélyi és Bánati Gyógyszerészek Szövetségének első tisztikara

Tisztség	Gyógyszerész neve	Tisztség	Gyógyszerész neve
Elnök	Șomlea Mihai	Ellenőr	Dr. Hints Zoltán
Alenökök	Krausz Elemér	Könyvtáros	Lukács Ferenc
	Pissel károly	Iktató	Dr. Csresznyés Gyula
Főtitkár	Dr. Halász Pál	Gazda	Popa János
Gyűlési főtitkárok	Flohr József	Fegyelmi bizottság elnöke	Vlad Virgil
	Dr. Binder János		

Romániában 1880 szeptemberében alakult meg a **Romániai Gyógyszerészek Országos Egyesülete (Societatea Farmaciștilor din România)**, de csak 1909. április 10-én az 1345. sz. királyi rendelettel nyert szentesítést. Miután Románia területe a trianoni egyezmény értelmében megnagyobbodott Erdéllyel, Bukovinával, szükségessé vált az átszervezése, ezért 1921. június 5–6-án Brassóban kongresszust tartottak, ahol a szervezet újjáalakult **Romániai Gyógyszerészek Általános Egyesülete (Asociația Generală a Farmaciștilor din România)** néven, ez magába foglalta az ókirálysági, az erdélyi és a bukovinai gyógyszerészeket is (34). Az új, átalakult Egyesület 1923-tól a 3791. sz. alatt bejegyzett jogi személyiségként működött Bukarest székhellyel. Elnöke dr. Iteanu Alexandru erdélyi származású gyógyszerész lett (13).

Hét fejezetből álló új alapszabályzatának I. fejezete az alakulást, az Egyesület célját és eszközeit rögzíti, a II. fejezet a tagokkal, a tagsági viszonyokkal, a III. fejezet pedig a választmánnyal foglalkozik. Ez kimondja, hogy a 25 tagú központi vezetőség élén egy elnök és öt alelnök áll, melyek egy-egy régiót képviselnek; továbbá az üléstítkár, pénztáros, ügyvezető, levéltáros, könyvtáros, ellenőr és a választmányi tagok. Az V. fejezet az alosztályokkal foglalkozik, amely szerint több megye nyilvános gyógyszerértárai egy nagyobb központ köré csoportosulnak kerületet alkotva, minden kerületnek külön saját választmánya van, élén egy elnökkel és annyi alelnökkel, ahány megyéből alakult meg, ezenkívül titkárral és pénztárossal. Az egyes kerületek tisztségviselőit a kerülethez tartozó gyógyszerészek a saját körükből választják meg.

A brassói kongresszuson az 1921–1924 közötti időre választották meg a tisztikart (14), 1926-ban tisztújítást tartottak, de 1930-ban az új egészségügyi törvény életbelépésével megszüntették az Egyesületet, helyét a **Gyógyszerész Kollégium (Kamara)** vette át.

A Romániai Gyógyszerészek Általános Egyesületének 1921–1930 közötti tisztségviselőit az 50. táblázatban találjuk meg. Magyar nemzetiségű gyógyszerész csak a választmányban volt.

50. táblázat
A Romániai Gyógyszerészek Általános Egyesülete központi választmányának tagjai 1921–1930 között

Elnökök	Az erdélyi rész alelnökei	Magyar nemzetiségű választmányi tagok
Iteanu Alexandru 1921–1925	Murgău Ion 1921–1925	Krausz Elemér (Öthalom) 1921–1926 Hints Zoltán (Marosvásárhely) 1921–1924 Lukács Ferenc (Kolozsvár) 1921–1924 Schmidt Károly (Brassó) 1921–1924
Michălcescu Ion 1926–1930	Demeter Cornel 1926–1930	Osváth Károly (Marosvásárhely) 1926–1930 Flohr József (Kolozsvár) 1926–1930 Orient Gyula (Kolozsvár) 1927–1928

15. ábra
Demeter Cornel elnök

16. ábra
Krausz Elemér alelnök

17. ábra
Mózes Károly igazgató

Az előzőleg, 1921-ben alakult Erdélyi és Bánáti Gyógyszerészek Szövetsége a továbbiakban az újjáalakult Romániai Gyógyszerészek Általános Egyesülete keretén belül mint az Erdélyi és Bánáti Tagozat működött, élén egy elnökből, alelnökből, főtitkárból, főpénztárosból és 2–3 tagból alkotott választmány állt. 1924 és 1930 között kisebb változások történtek összetételében, amelyet az 51. táblázat szemléltet.

51. táblázat
Az Erdélyi és Bánáti Tagozat választmánya 1924–1930 között

Tisztség	Név (helység)	Időszak
Elnök	Murgău Ion (Torda)	1924–1926, 1928–1930*
	Demeter Cornel (Kolozsvár)	1926–1930
Alelnök	Krausz Elemér (Öthalom)	1924–1926
Igazgató	Krausz Elemér (Öthalom)	1924–1926
	Mózes Károly (Kolozsvár)	1927–1930
Főtitkár	Flohr József (Kolozsvár)	1924–1930
Főpénztáros	Nagy Árpád (Kolozsvár)	1924–1926
Választmányi tagok	Pamfil Gheorghe (Kolozsvár)	1924–1926
	Osváth Károly (Marosvásárhely)	1924–1930
	Orient Gyula (Kolozsvár)	1926–1928
	Binder Hans (Nagyszeben)	1928–1930
	Goina Teodor (Kolozsvár)	1928–1930

*tisztelőbeli elnök

Az Erdélyi és Bánáti Tagozat 12 kerületből állt, amelyek az erdélyi és bánági megyéket ölelték fel. Tisztségviselőit lásd az 52. táblázatban.

52. táblázat
Az Erdélyi és Bánáti Tagozat kerületeinek tisztségviselői 1922–1930 között (időrendben)

Kerület Megye	Elnök	Alelnök	Titkár	Pénztáros
I. Arad	Onescu Cornel (Arad) Janka Jenő (Arad) Mártonffy Emil Onescu Cornel (Arad)	Mártonffy Emil (Máriaradna) Földes Béla (Arad) Schlett Géza (Pécska)	Vojtek Géza (Arad) Rényi Tibor (Arad)	Kain Imre (Arad) Bernáth Jenő (Arad)
II. Beszterce- Naszód	Wokalek Henrik (Beszterce)	Haupt Pál (Nagysajó)	Wagner Arthur (Beszterce)	Broser Gusztáv (Beszterce)
III. Bihar	Păcală Gheorghe (Nagyvárad)	Mátray Béla (Érmihályfalva) Rácz Rudolf (Nagyvárad)	Szabó Sándor (Nagyvárad)	Atlasz Lajos (Nagyvárad)
IV. Brassó	Schmidt Károly (Brassó) Binder Ernő (Brassó)	Cutean Gheorghe (Brassó)	Jékelius Emil (Brassó) Phleps Erich (Brassó)	Lukas Frigyes (Brassó)
V. Háromszék	Kováts Tivadar (Sepsiszentgyörgy)	Ebergényi Gyula (Kovácsna)	Csergi Pop Viktor (Sepsiszentgyörgy)	Barabás Ferenc (Uzon)
VI. Hunyad	Ferencz József (Vajdahunyad)	Papp Sándor (Vulkány)	Eröss Endre (Déva)	Nussbaum Miklós (Déva)
VII. Kolozs, Torda- Aranyos, Szolnok- Doboka, Alsó-Fehér	Lukács Dénes (Kolozsvar) Lukács Ferenc (Kolozsvar)		Huszár Jenő (Kolozsvar) Cseresznyés Gyula (Kolozsvar)	Nagy Árpád (Kolozsvar) Krausz Elemér (Óthalom) Mózes Károly (Kolozsvar)
VIII. Maros-Torda, Kis-Küküllő, Csík, Udvarhely	Hints Zoltán (Marosvásárhely) Nagy Jenő =ügyvezető elnök (Marosvásárhely)	Szathmáry István (Ditró)	Osváth Károly (Marosvásárhely)	Czitrom Vilma (Marosvásárhely) Neagoş Sabin (Marosvásárhely) Konrád Kálmán (Marosvásárhely) Kolosváry József (Marosvásárhely)
IX. Szatmár, Máramaros	Tabajdy György (Szatmárnémeti)	Béres János (Máramaros-sziget)	Guttmann Béla (Szatmárnémeti)	Foltinek Aurel (Nagysomkút) Buzási Márton (Szatmárnémeti)
X. Szeben, Fogaras, Nagy- Küküllő	Herzberg Heinrich (Nagyszeben)	Hermann Hans (Fogaras) Salmen August (Segesvár)	Pop Victor (Nagyszeben)	Graffius Wilhelm (Nagyszeben)

Kerület Megye	Elnök	Alelnök	Titkár	Pénztáros
XI. Szilágy	Breuer Zsigmond (Zilah) Pop Aurel (Nagykároly)	Szaplonczay Sándor (Szilágysomlyó)	Kelemen Sándor (Zilah)	Balázs Pál (Szilágysomlyó) Breuer Kálmán (Zilah) Kauffmann Lajos (Nagykároly)
XII. Temes, Torontál, Krassó- Szörény	Albrecht Gusztáv (Temesvár) Roxin József = ügyvezető elnök (Temesvár)	Freyler Ferenc (Orsova) Roxin József (Temesvár)	Codarcea Iuliu (Temesvár) Sárga Gyula (Temesvár)	Braun Rezső (Temesvár) Roxin József (Temesvár) Bräuer Mihály (Temesvár) Böhm István (Temesvár)

A Tagozat évente kongresszusokat tartott, melyeken beszámoltak munkájukról, megvitatták mindennapi gyógyszerértári tevékenységükkel kapcsolatos gondjaikat, problémáikat, az anyagellátást, az új gyógyszerárak engedélyezését, túlzott elszaporodását. 1922. június 8–12. között Sinaian, 1923. május 18–23. között Herkulesfürdőn az Általános Szövetséggel együtt tartottak kongresszust, majd Bukarestben 1924. május 29-én, 1925. május 28-án és 1926. február 24-én. Az Erdélyi és Bánati Tagozat keretében 1924. október 21-én Orient Gyula létrehozta a tudományos szakosztályt, melynek elnöke Orient Gyula és Pamfil Gheorghe, alelnöke pedig Ferencz Áron, Murgău Ion és Flohr József volt. Az üléseiken elhangzott előadások közlésére jelentették meg Orient Gyula szerkesztésében az *Archiva Farmaciei – Gyógyszerészi Archivum* c. román–magyar nyelvű folyóiratot. Sajnos azonban 1925-ben csak két füzetet jelent meg, összesen harminchat lapnyi terjedelemben. Ennek részletes ismertetését lásd a folyóiratokról szóló fejezetben.

A Tagozatban belül működött **Segély-egylet** néven a gyógyszerértártulajdonosok önszervező egyesülete is, melynek elnöke Murgău Ion volt, igazgatója Mózes Károly, titkára Flohr József, valamennyien kolozsvári gyógyszerészek; igazgatósági tagként tevékenykedett még a marosvásárhelyi Osváth Károlyon kívül Demeter Cornel is. A felügyelő bizottságnak Biró Géza, Lukács Dénes, Popa Ioan és Șomlea Mihai volt a tagja (24). 1929. szeptember 29-én a kolozsvári városháza nagytermében közgyűlést tartottak Orient Gyula hatvanadik születésnapjára, erről a *Buletinul Farmaciștilor* október 1-jei számában megemlékeznek, és román, valamint magyar nyelvű különlenyomatot adnak ki (26).

1920-ban az alkalmazott gyógyszerészek is külön egyesület szervezését indítják el, melynek létrehozásában nagy szerepe volt Sütő Nagy László kolozsvári gyógyszerésznek. **Erdélyi és Bánati Alkalmazott Gyógyszerészek Szövetsége** néven alakult meg még ugyanabban az évben Kolozsvár székhellyel szervezetük, ideiglenesen megválasztott első elnökük Jenőffy Miklós volt, munkáját három alelnök segítette: Sütő Nagy László, Maiorescu Victor és Roxin Gyula. Az eredményes szervezkedés után 1921. június 12-én tartották első kongresszusukat, amelyen megválasztották tisztségviselőiket, kidolgozták alapszabályaikat, miszerint évente-kétévente kongresszust tartanak; ezeken többször új vezetőség választása is szükségessé vált, mert egyes alkalmazottak időközben tulajdonosok lettek. 1922. júliusi közgyűlésükön központi választmánnyal bővítették ki a vezetőséget, amelynek tagjai különböző kisebb-nagyobb feladatkört láttak el. Munkájuk kezdeti lendülete valószínűleg csökkent, mert 1924. augusztus 6-án újraelakuló közgyűlést hívtak össze, ahol új vezetőséget választottak. A személyi változások lendületet hoztak a szövetség munkájába. A következő tisztújító kongresszusukat 1926. május 9-én tartották Kolozsváron, ezt követte az 1927. október 2-i, majd az 1928. január 15-i közgyűlésük. Ezeken is változott a vezetőségük, ami az 53. táblázatból is kitűnik.

Közben a megyékben létrejöttek a fiókszervezetek is, így Marosvásárhelyen 1925 szeptemberében a város alkalmazott gyógyszerészei Gyalui Pál gyógyszerértárában összegyűltek és megalakították helyi csoportjukat, melynek elnöke Voith Lajos, pénztárosa Gyalui Viola, jegyzője Osváth Elemér Zoltán lett (32).

Már 1922-ben elhatározták, hogy külön szaklapot indítanak *Pharmaco Courier* néven, melyben sajátos problémáikat, a törvények, rendelkezések megvitatását, a mindennapi gyógyszerértári gyakorlattal, a Gyógyszerkönyv előírásaival kapcsolatos észrevételeiket közlik három nyelven (román, magyar és német). A lap első száma 1922 áprilisában jelent meg s ettől kezdve havonta 1933 októberéig. Szerkesztői és munkatársai valamennyien az Alkalmazott Gyógyszerészek Szövetségének tagjai voltak (35). Az 5. számban (1922. augusztus 1.) közlik az Erdélyi és Bánati Alkalmazott Gyógyszerészek Szövetségének alapszabályait. 1924-től a lap szerkesztésében Rehon Károly is részt vett 1927 októberéig, ezután már betegsége miatt nem tudta ellátni ezt a feladatát. 1927-től az új főszerkesztőnek, Sütő Nagy Lászlónak több cikke jelent meg a lap hasábjain, melyekben a szövetség megújulásával, illetve az alkalmazott gyógyszerészek társadalmi helyzetével foglalkozik.

53. táblázat
Az Erdélyi és Bánáti Alkalmazott Gyógyszerészek Szövetsége
központi választmányának tisztségviselői 1920–1930 között

Tisztségek	Gyógyszerészek nevei	Időszak
Elnök	Jenőffy Miklós	1920–1921
	Maiorescu Victor	1922–1924
	Wonesch Miksa	1924–1925
	Pop Augustin	1925–1926
	Sütő Nagy László	1926–1927
	Dr. Költli Ferenc	1927–1930
Alelnökök	S. Nagy László, Maiorescu Victor, Roxin Gyula	1920–1922
	Buda János, Goina Teodor	1922–1924
	Vértes Dezső, Pop Augustin	1924–1925
	Vértes Dezső, Varitz József	1925–1926
	Dr. Költli Ferenc, Gaál Antal	1926–1927
	Szabó Sándor	1927
	Roxin János, Rucska Jenő	1928–1930
Ügyvezető elnök	Wonesch Miksa	1922–1924
	Rehon Károly	1924–1926
	Bodor László	1927–1930
Főtitkár	Knöpfler Zsigmond	1921–1922
	Lipován J.	1922–1924
	Goina Teodor	1924
	Martin Alexandru	1925–1926
	Németh Andor	1927–1930
Pénztáros	Kauntz Ernő	1921–1925
	Kovács Ili	1926–1927
	Nyerges Imre	1927–1930
Főjegyző	Dr. Lengyel Gabriella	1922–1924
	Ajtay G. Gyula	1925
	Oana Alexandru, Kepes László	1926
	Sverşina Iosif	1927
	Mischinger Viktor, Zakariás István	1928–1930
Ellenőr	Czitrom Zoltán	1922–1925
	Rucska Jenő, Biró Ernő	1927–1928
	Bárány Bálint, Biró Ernő	1928–1930

Az 1926. május 9-én tartott közgyűlésük napirendi pontjai között szerepelt többek között a temetkezési segélyalap tervezete, a korpótlékos fizető pénztár és a nyugdíjpénztár megalapítása; ez azonban csak később, a gyógyszerértárlajdonosokkal összefogva valósult meg.

Az 1930-as egészségügyi törvény az egyesületek működésére is kihatott, egyrészt a megnövekedett taglétszám következtében egyre nehezebb volt átfogni tevékenységüket, másrészt a gyógyszerészeti kollégiumok (kamarák) megalakulása és az azokban való kötelező tagság csökkentette ennek az önálló, az alkalmazottak érdekeit védő szövetségnek jelentőségét is.

1931. szeptember 5–6-án közgyűlésüket már Nagyszebenben tartották, ahová időközben áttették székhelyüket, társulva az itt már 1919 óta működő **Vereinigung der Apotheker-Assistenten in Hermannstadt** nevű egyesülettel. Ezen a kongresszuson teljesen átszervezték és négy kerületre osztották szövetségüket: Szeben 91, Nagyvárád 9, Kolozsvár 49 és Temesvár 60 tagot számlált, összesen tehát 209 nyilvántartott tagjuk volt. Új vezetőséget választottak a következő tisztségviselőkkel (26): Tiszteletbeli elnök: Ciocănelea Victor, ügyvezető elnök: Lieb Victor, alelnökök: Verzan Victor és Karres Gh., főtitkár: Horváth Károly, pénztáros: Wilhenberger Carl, jegyzőkönyvvezető: Capesius Ernst, ellenőrök: Benkő György és Serfőző Richárd.

Látható, hogy teljesen kicserélődött a vezetőség. A *Pharmaco Courier* is ettől kezdve a nagyszebeniek szerkesztésében jelenik meg 1932. január 1-jétől. 1933 októberében azonban már címet változtatnak, csak román nyelvű lesz és Bukarestbe tevődik át a szerkesztősége és a központja is **Uniunea farmaciștilor neproprietari din România** néven (6,18). Ezzel tulajdonképpen a többnyire magyar gyógyszerészek által alapított Erdélyi és Bánáti Alkalmazott Gyógyszerészek Szövetsége meg is szűnt. Sajnos tízéves tevékenysége alatt nem sok jogot tudott kivívni tagjainak, de legalább egymással összefogva küzdöttek érdekeikért, a nyolcórás munkaidőért, valamint a méltányos munkabérért, a jogos évi pihenőszabadságért.

Az 1920-as évek vége felé az egyre romló gazdasági helyzet miatt sok gyógyszerértulajdonos, anyagi helyzete főleg a kisebb vidéki helységekből válságossá vált (36). Egymásrautaltságukban segítő akaratuk többször megnyilvánult, így a gyógyszerész-özvegyek és árvák segélyezésében, a gyakornokoknak nyújtandó anyagi támogatásban, jótékonyasági rendezvények megszervezésében, alapítványok létrehozásában. Ezeknek az akcióknak lelkes szervezője volt Osváth Károly marosvásárhelyi gyógyszerész. Például vándor táncestélyeket szervezett a gyógyszerész-árvák megsegítésére, így 1925. február 26-án Marosvásárhelyen a Kultúrpalota tükörtermében, 1926-ban Nagyvárádon, 1931-ben Székelyudvarhelyen. Hasonló nagylelkűségről tett tanúbizonyságot Palóczy Lajos kolozsvári gyógyszerértulajdonos, aki még életében létrehozott egy akkor elég nagy értékű 10 000 lejes ún. „*ágy-alapítványt*” szegény sorsú gyógyszerészgyakornokok internátusára. Kívánsága szerint halálakor a koszorúmegváltásból befolyó összeggel (4300 lej) ezt még kiegészítették. Bíró Géza, szintén kolozsvári gyógyszerértulajdonos az 1922-ben elhunyt Csetz Dénes emlékére „*Csetz-Alapítvány*” létrehozását javasolta, amelynek kamataiból egy szegény sorsú gyakornokot segélyezzenek a tanfolyamok idejére. Többször felmerült önszegélyező vagy korpótlékos pénztár alapítása is, azonban csak később és kitaró munka után valósult meg. Az önszegélyező egyesületbe való belépést szorgalmazta Vécsei Nagy Dezső egerbegyi (Kolozs megye) gyógyszerész *Teérted áll az „Önszegélyező”* című versében, amely a *Revista Farmaciei – Gyógyszerészi Folyóirat* III. évfolyamának 7. számában (1925. április 1.) jelent meg. Így szól:

Meddig leszel még sült galambra váró?

Szokás szerint a szép eszmét lenéző:

Mikor lopózik egyszer már szívedbe

E név s hatalmas szó, hogy „Önszegélyező”?!

Még nem tudod, hogy mit hoz rád a holnap,

Mert nem vagy jósló, sem jövőbe néző!

Ma nem tudod, hogy holnap élsz-e, halsz-e,

Azért gondold rá, van már „Önszegélyező”!

Receptúrád, ha holnap árva lenne,

S családod szíve fájdalomtól vérző,

Könnyet töröl és tenger gondot enyhít

A végre testet öltött „Önszegélyező”.

Ne légy a régi „nemtörődöm kartárs”!

Legyél családod érdekét is érző,

Ne tétovázz a tagja lenni akkor,

Mikor Teérted áll az „Önszegélyező”.

Az Erdélyi és Bánáti Gyógyszerértulajdonosok Önszegélyező Egyesülete (Asociația de ajutor a proprietarilor de farmacie din Ardeal și Banat) 1929-ben igazgatóság és felügyelő bizottság révén működött. Az igazgatóságnak a következő tagjai voltak: Murgău Ion (elnök), Mózes Károly (igazgató), Flohr József (főtitkár), valamint Osváth Károly és Demeter Cornel (tagok). A felügyelő bizottság Bíró Géza, Lukács Dénes, Popa Ioan és Șomlea Mihai gyógyszerészekből állott.

Az erdélyi gyógyszerészek nyolc évig küzdöttek egy korpótlékos pénztár és nyugdíjintézet létrehozásáért, melynek leglelkesebb harcosa Lukács Ferenc kolozsvári gyógyszerész volt, aki félmillió lejes adományával járult hozzá létrejöttéhez, végül 1929. január 13-án **Erdélyi és Bánáti Gyógyszerészek Korpótlékos Pénztára és Nyugdíjintézete (Cassa de gradații și pensiuni a farmaciștilor din Ardeal și Banat)** néven alakult meg; bejegyzési száma 474/1929. június 5. Az alakuló ülésen megválasztott központi vezetőség tisztségviselőit lásd az 54. táblázatban.

54. táblázat
Az Erdélyi és Bánáti Gyógyszerészek Korpótlékos Pénztárának és Nyugdíjintézetének
vezetősége 1929-ben

Tisztség	Tulajdonosok	Alkalmazottak
Tiszteleti elnök	Dr. Pamfil Gheorghe	
Elnök	Lukács Ferenc	
Alelnök	Dr. Ciocănelea Victor	
Főtitkár	Bodor László, Gaál Antal	
Választmányi tagok	Demeter Cornel Lukács Dénes Dr. Cseresznyés Gyula Dr. Kohn Gyula Dr. Goina Teodor	László Jenő Bíró Ernő Martin Alexandru Gáll László Dr. Mischinger Viktor
Választmányi póttagok	Dr. Hintz György Dr. Ferencz Áron	Heltmann Fritz Weinrich Ödön
Felügyelő bizottsági tagok	Șomlea Mihai Dr. Nagy Árpád Mircea Ștefan	Dr. Költli Ferenc Nan Alexandru Drugha Gheorghe
Döntőbírószági tagok	Nits János (Szamosújvár) Dr. Binder Hans (Nagyszeben)	Mandics Viktor (Nagyvárad) Mayer Károly (Lugos)

1931-ben már 214 tagot számlált a korpótlékos és nyugdíjpénztár; közgyűlésüket mindig év végén tartották. Ezen szervezeti ügyeket tárgyaltak meg, átszervezték a vezetőséget. A tiszteleti elnökön kívül két elnöki funkciót hoztak létre (dr. Ciocănelea Victor és Lukács Ferenc), s ezzel megszüntették az alelnökséget. Az eddigi bizottságokat ellenőrző igazgatósággal bővítették, amelybe tagként egyaránt választottak tulajdonosokat és alkalmazottakat, így dr. Nagy Árpád, Csató Olivér, dr. Költli Ferenc, Pápai Zsófia és Stănescu Vasile gyógyszerészeket. Az új választmánynak tagja lett még dr. Goina Teodor, dr. Kohn Gyula, dr. Ferencz Áron, dr. Cseresznyés Gyula, Lukács Dénes, dr. Hintz György, László Jenő, Bíró Ernő, Gáll László, Ajtay Mihály és dr. Mischinger Viktor gyógyszerész. A titkári teendők ellátásával Weinrich Ödönt bízták meg (26).

Az említett egyesületek mellett egyes megyékben már 1921-től működtek **szindikális kamarák**, élükön választmány állott, amelynek tagjait a megyei közgyűlés választotta meg. Példaként két erdélyi megyét említünk meg.

1921. február 27-én tartotta közgyűlését a Háromszék megyei szakszervezeti kamara, elnökül Kovács Tivadart választották meg Sepsiszentgyörgyről, titkárnak és jegyzőnek dr. Debitzky Mihályt Barótról, pénztárosnak Barabás Ferencet Kovásznáról. A választmánynak tagja volt még Radimetzky Antal és Lukács László, mindketten Kézdivásárhelyről, Ebergényi Gyula Kovásznáról és Dezső Miklós Nagyajtáról.

1923 júniusában a Bihar megyei kamara elnöke Păcală Gheorghe lett, az alelnök Mátray Béla Érmihályfalváról, a helyi titkár Szabó Sándor Nagyváradról, a járási titkár Kocsis Béla Élesdről, a pénztáros a nagyváradai Atlasz Lajos. Munkaügyi bizottságot is létrehozta, melynek tagjai közt tulajdonosok és alkalmazottak egyaránt voltak, így dr. Medvigy Ferenc, Ronstkovits Ferenc, Anselm Ferenc, dr. Raáber Árpád, Mátray Béla, Strázsay Antal, Kocsis Béla és Flakay Kálmán.

Az erdélyi megyék 1922-ben megválasztott elnökeit lásd az 55. táblázatban.

55. táblázat
Az erdélyi megyék Szindikális Kamarájának elnökei 1922-ben

Megye	Elnök	Munkahely (helység)
Alsó-Fehér	Vlad Virgil	Gyulafehérvár
Arad	Krausz Elemér	Óthalom
Bihar	Németh Pál	Nagyvárad
Beszterce-Naszód	Vokalek Henrik	Beszterce
Brassó	Schmidt Károly	Brassó
Csik	Gözszy Árpád	Csikszereda
Kolozs	Dr. Hintz György	Kolozsvár
Maros-Torda	Dr. Hints Zoltán	Marosvásárhely
Háromszék	Kováts Tivadar	Sepsiszentgyörgy
Szilágy	Breuer Zsigmond	Zilah
Szeben	Pissel Károly	Nagyszeben
Szatmár	Tabajdy György	Szatmárnémeti
Szolnok-Doboka	Nits János	Szamosújvár
Nagy-Küküllő	Lingner András	Segesvár
Temes és Krassó-Szörény	Jahner Károly	Temesvár
Udvarhely	Jäger K. Viktor	Székelykeresztúr
Hunyad	Ferenczy József	Vajdahunyad

1929-ben az Erdélyi és Bánati Kerületben a Szindikális Kamara élén egy több tagból álló igazgatóság és felügyelő bizottság állott, az elnök Murgău Ion, az igazgató Mózes Károly, a titkár Flohr József volt, a felügyelő bizottságba Lukács Ferenc, Nits János, Osváth Károly, Goina Teodor és Herzberg Hans gyógyszerészeket választották.

1930-ban gyökeres változás történt a gyógyszerészek egyesületi életében. A *Hivatalos Közlöny (Monitorul Oficial)* 1930. július 14-én megjelent 154. számában közlik az új Egészségügyi Törvényt (Legea Sanitară și de Ocrotire) az 1930. július 4-i keltezéssel kiadott 2515. sz. királyi dekrétum alapján (4). Ez elrendelte a **Gyógyszerész Kollégiumok (Colegiul Farmaceutic)** megalapítását országos és megyei szinten, 399. szakasza pedig előírta, hogy az aktív gyógyszerészeknek kötelező a kollégiumi tagság. Sokan bírálták a törvényt, hiszen legtöbbször már más szakmai egyesületek tagjai voltak, így az erdélyiek nagy része a Romániai Gyógyszerészek Általános Egyesülete keretében működő Erdélyi és Bánati Tagozatnak, méghozzá önkéntes módon, annak ellenére, hogy nem volt kötelező a tagság. Az új törvény előírta azt is, hogy kötelező a tagdíjfizetés (havonta 100 lej a városi és 60 lej a vidéki gyógyszerészeknek) és a Kollégium hivatalos lapjára, a *Revista Farmaciei* folyóiratra előfizetni.

1930. október 11-én megszüntetik az addig jól működő Romániai Gyógyszerészek Általános Egyesületét, így az Erdélyi és Bánati Tagozatot is, kijelentve, hogy ezek helyét átveszik a Kollégiumok. 1930. október 12-én meg is választják elnökét Pamfil Gheorghe professzor személyében, és decemberben már az addig megalakult megyei tanácsok elnökei üléseznek Bukarestben (26, 33).

A gyógyszerészeknek Kolozs és Maros-Torda megyében sikerült elérniük, hogy a gyógyszerértulajdonosoknak és az alkalmazottaknak egyenlő arányban legyenek képviselői választmányukban. Nagyobb városokban (Kolozsvár, Marosvásárhely, Brassó) a megyei szervezeteken kívül városi tagozatot is alapítottak (26). Az 56. táblázatban ebben a három erdélyi városban alakult gyógyszerész kollégium vezetőségét mutatjuk be 1930. évi adatok alapján.

56. táblázat.

Brassó, Kolozsvár, Marosvásárhely Gyógyszerész Kollégiumának vezetősége 1930-ban

Brassó	Kolozsvár	Marosvásárhely
Cutean Gheorghe	Dr. Goina Teodor	Dr. Hints Zoltán
Phleps Erich	Dr. Pamfil Gheorghe	Osváth Károly
Scheiner August	Dr. Hintz György	Nagy Jenő
Eichorn Albert	Lukács Ferenc	Zsigmondovics György
Albrichsfeld Otto	Dr. Ciocănelea Victor	

1931. április 18-án a *Hivatalos Közlöny* 89. száma közli a Romániai Gyógyszerész Kollégium szabályrendeletét (24), amelynek 41 pontja vonatkozik a kollégium működési formájára, hatáskörére, szerkezeti felépítésére, anyagi alapjai megteremtésére. Mindezeket a *Buletinul Farmaciștilor* c. szaklap is ismertette 1931. június 1-jei számában (lásd melléklet). 1931 májusában az ország gyógyszerészei kiállnak a régi Egyesület mellett, és felélesztik, mivel a kollégiumok működése csak virtuális volt. Ez a helyzet azonban csak rövid ideig tartott, mivel **1932.** május 22-én már megalakult a Kollégiumok Központi Végrehajtó Bizottsága. 1933-ban az 1098/1933. április 12. és 1934-ben a 2165/1934. július 26. számmal is módosítják a törvényt. A változások megjelentek a *Hivatalos Közlönyben* (87. sz./1933. április 13. és 164/1934. július 19.).

1935 júniusában összehívják az országos kongresszust, és ugyanekkor életbe lép a 140. számú egészségügyi törvény, amely módosítja az 1930-as törvény egyes szakaszait, és újból előírja a Kollégiumok mint egyedüli szakmai szervezet megalakítását.

1936-ban a *Hivatalos Közlöny* 146/1936. június 26-i számában megjelent a Kollégiumok szervezésére és működésére vonatkozó szabályzat, amelynek alapján ismét megindul a megyei tagozatok vezetőségének megválasztása. A Kollégiumok ennek a törvénynek kisebb-nagyobb módosításai értelmében működtek egészen 1940-ig.

1937-ben az erdélyi megyék Gyógyszerész Kollégiumában történt választások eredményeképpen a megyei tagozatok újonnan megválasztott vezetőségeit (33, 39) az 57. táblázatban soroltuk fel.

57. táblázat

Erdélyi megyék Gyógyszerész Kollégiumainak elnökei, alelnökei és titkárai 1937-ben

Megyék	Elnök	Alelnök	Titkár
Arad	Onescu Cornel	Frâncu A.	Fikker Károly
Bihar	Păcală Gheorghe	Dr. Rácz Rudolf	Ajtay G. Gyula
Beszterce-Naszód	Broser Gusztáv	Vlad Antal	Reimesch Ervin
Brassó	Cuteanu Gheorghe	Phleps Erich	Spech Günter
Csík	Dr. Debitzky Mihály	Voith Mihály	Ajvász Jenő
Fehér	Resan Alexandru	Lahner C.	Gönczy A. (pénztáros)
Fogaras	Grama Vince	S. Pildner Albert	–
Háromszék	Csergi Pap Viktor	Barabás Ferenc	Zakariás István
Hunyad	Rișca Emil	Faragó Endre	Popp Ernő
Kis-Küküllő	Dr. Schiessl Károly	Bușoiu Victor	Gáll László
Kolozs	Dr. Ciocănelea Victor	Dr. Manta I. N.	Lupea V.
Máramaros	Mandics Béla	Nagy Béla	Béres József
Maros-Torda	Osváth Károly	Méra Victor	Kőváry József
Nagy-Küküllő	Lupu Romulus	Ernst Friedrich	Moga Octavian

Megyék	Elnök	Alelnök	Titkár
Szamos	Hanes Viktor	Motoaşcă Ilie	Ballai Krémer Lajos
Szatmár	Rajzinger Sándor	Nan Sándor	Martin Alexandru
Szeben	Lieb Victor	Boeriu Aurel	Caheș ? Gheorghe
Szilágy	Popp Aurel	Cosma Cornel	Wachter János
Temes	Roxin-Bibescu	Schneider Gyula	Măcinic Gheorghe
Torda	Murgău Ion	Inczeffy Albert	Velits Károly
Udvarhely	farcádi Sándor Zoltán	Ziegler Heinrich	Lengyel Samu (pénztáros)

1938-ban az országos vezetőség, a „központi vezérlőbizottság” megalakítására került sor Bukarestben, ennek elnöke Ionescu Dimitrie M. (1878–1969) lesz.

Az egyes megyék kollégiumának vezetésében többször történt változás, hiszen a választmányi tagokat is csak három évre választották, ezért többször is tartottak választásokat. A változásokat Kolozs és Maros-Torda megyék vezetőségével példázzuk három különböző időben az 58. táblázatban.

58. táblázat
Kolozs és Maros-Torda megyék Gyógyszerész Kollégiumának
vezetősége 1930–1940 között

Év	Kolozs megye		Év	Maros-Torda megye	
	Elnök	Tagok		Elnök	tagok
19 30	Demeter Cornel	Varga Gyula Novák Sándor Huszár Jenő Voith László	19 30	Mera Victor	Izmael Márton Micu Vasile Soos Elvine Engber Alfred
19 34	Șomlea Mihai	Demeter Cornel Dr. Halász Pál Mózes Károly Wonesch Miksa Stănescu Vasile Varga Gyula	19 34	Osváth Károly	Maier Pop Silvestru Kőváry József Flórián Géza Berger Gusztáv
19 37	Dr. Ciocănelea Victor	Dr. Goina Teodor Demeter Cornel Popa Ioan Dr. Mártonfi László	19 37	Osváth Károly	Mera Victor Kőváry József Berger Gusztáv Kovács Andor Beer Miklós Berekméri József Suciu Drăghici Adela

1944. július 20-án megjelent a 389. sz. törvény, amelyet a *Hivatalos Közlöny* 167. számában közölnek; ez a Kollégiumok szervezésére és működésére vonatkozó változtatásokat írja elő. Ennek értelmében Maros megyében egy ideiglenes bizottságot hoznak létre, az elnöke továbbra is Osváth Károly maradt, tagjai pedig Holicska István és Suciu Drăghici Adela.

A második bécsi döntés után Észak-Erdély gyógyszerészeinek ismét lehetőségük adódott, hogy a magyarországi egyesületbe tagozódjanak, így **1941–1944** között az 1924-ben alakult Magyar Gyógyszerész Egyesület tagjai

lesznek (30), melynek központi választmányában már 1941-ben helyet kaptak Dávid János és Kovács Andor marosvásárhelyi, valamint Holicska Dezső kolozsvári gyógyszerészek. A visszacsatolt részek három kerületet alkottak: a 21., a Bihar – Nagyvárad (73 gyógyszerertárral); a 22., a Szatmár – Szilágyi (72 gyógyszerertárral); a 23., a Kolozsi (38 gyógyszerertárral) és a 24., a Székelyföldi Kerület (80 gyógyszerertárral). A kerületek élén álló tisztségviselők nevei az 59. táblázatban vannak feltüntetve.

59. táblázat
A Magyar Gyógyszerész Egyesület erdélyi kerületeinek tisztségviselői
1941–1944 között

Tisztségek	21. kerület Bihar megyei	22. kerület Szatmár – Szilágy megyei	23. kerület Kolozsi *	24. kerület Székelyföldi **
Elnök	Dr. Medvigy Ferenc	Tabajdy György	Ifj. Dr. Hintz György	Nagy Jenő
Elnökhelyettes	Dobsa Sándor	Molnár Mihály	Németh András	Löffler Marcell
Titkár	Ajtay G. Gyula	Jakab Árpád	Kraus Ottó	Id. Kovács Andor
Pénztáros	Csanda Endre	Schlett Géza	Görög László	Izmael Márton
Választmányi tagok	Barla Dezső (Nvárad) Bayer György (Biharpüspöki) Csont Lénárd (Nvárad) Pajor Pál (Nvárad) Kotsis Dezső (Élesd) Dr. Penkert Sándor (Székelyhíd)	(Nem állt adat rendelkezésünkre)	Bróser Gusztáv (Beszterce) Dr. Cseresznyés Gyula (Kvár) Fekete Antal (Zsibó) Flohr József (Kvár) Holicska Dezső (Kvár) Lukáts Ferenc (Kvár) Litschel Emil (Dés) Nits János (Szamosújvár) Novák Sándor (Kolozs) Sebesi Béla (Kvár)	Bajnok Jenő (Kézdivásárhely) Barabás Ferenc (Uzon) Czoppelt Ernő (Régen) Dávid János (Mvhely) Dr. Debitzky Mihály (Csíkszépvíz) Halmágyi Ernő (Szárhegy) Jäger Miklós (Székelykeresztúr) Koncz András (Székelyudvarhely)

** Az átszervezett közigazgatás köveztében Kolozs, Szolnok Doboka, Beszterce-Naszód vármegye gyógyszerertárai tartoztak ehhez a kerülethez.

** A Székelyföldi Kerülethez Maros-Torda, Csík, Háromszék és Udvarhely vármegye gyógyszerertárai tartoztak.

A 21., a Bihar megyei Nagyvárad központú kerület 24/1941. számmal 1941. április 8-án kéri a vallás- és közoktatásügyi minisztert, hogy tegyék lehetővé Kolozsváron a gyógyszerészképzést. Az átiratot Ajtay G. Gyula és Barla Dezső gyógyszerészek jegyzik (38).

A marosvásárhelyi levéltárban találhatók olyan iratok, levelek és névsorok, amelyek a Maros megyei Gyógyszerész Kollégium tevékenységével kapcsolatosak (32), így például Maros megye 1933 és 1948 közti gyógyszerészeinek személyi adatai, a gyógyszerertárlajdonosok névsora, tisztújító ülésekről jegyzőkönyvek, új gyógyszerertárak felállításának engedélyezéséről szóló iratok, egyéb levelezések. A következőkben ezekből egypár szemelvényt mutatunk be.

1947. november 26-án a Maros megyei Kollégium átiratot küldött a Bolyai Egyetem Orvosi Karának tanári testületéhez arra vonatkozóan, hogy a Bolyai Tudományegyetemre beiratkozott gyógyszerészeti hallgatók tanulmányait Marosvásárhelyen az Orvosi Kar keretén belül folytathassák. Indoklásul jelzik, hogy a romániai magyar gyógyszerészek utánpótlásában érdekelték, nem közömbös számukra, hol történik a gyógyszerészek egyetemi képzése. Ismerve a helyi viszonyokat, az orvosprofesszorok bekapcsolódásával erre itt lenne lehetőség. Ezt az átiratot id. Nagy Jenő marosvásárhelyi gyógyszerész fogalmazta meg (32).

1948. február 8-án tisztújító ülést tartott a Maros megyei Gyógyszerész Kollégium. Az értesítést 42 marosvásárhelyi gyógyszerész írta alá tudomásulvételként. Az ülésen elnöknek Widder Endre gyógyszerészt választották meg, az alelnöki tisztségre Suciuné Drăghici Adela gyógyszerésznőt, a titkár Beer Miklós, a pénztáros pedig Gyalui István lett.

Az egyetemi oktatás iránti segítőkészséget igazolja az a körözhvény, amit 1948. április 3-án írtak Gyalui Pál gyógyszerész felesége halálakor a kartársaknak, jelezve, hogy a koszorúmegváltás összegét a Bolyai Tudományegyetem Diáksegélyző Hivatalának küldik el (32).

Az egészségügyi minisztériumtól 21 685/1948. június 17. számmal érkezett a kérés, hogy a megyében fellelhető természetes (ásványi és növényi) anyagok értékesítésére a kollégium végezzen felmérést. Ebből a célból június 28-án Widdler Endre, Beer Miklós, Suciu Adela, Hankó Zoltán, Stankowsky József gyógyszerészek megbeszélést tartottak, majd július 21-én megküldték a választ, melyben tájékoztatják az illetékeseket, hogy a megye területén 17 gyógynövényt rendszeresen gyűjt a „Kaláka” nevű szövetkezet, és ezenkívül még 12, eddig nem gyűjtött, de elégséges mennyiségben található sorolnak fel. Stankowsky József, aki egykor Deményházán volt gyógyszerész, egy külön jelentésben számol be a környéken található ásványokról, melyeket saját kémiai laboratóriumában vizsgált meg (32).

1948. szeptember 7-i keltezésű a 75. sz. átirat, amely szerint a validációs vizsga letétele érdekében hathetes tanfolyamot indítottak Hankó Zoltán, a marosvásárhelyi Egyetemi gyógyszerész vezetőjének irányításával.

1948 novemberében fegyelmi bizottságot hoztak létre, melynek tagjai Gyalui Pál, Beer Miklós, Holicska István és Șerbac Liubova gyógyszerészek.

1949. február 17-i keltezéssel egy névsor maradt fenn, válaszként a 207. sz. rendeletre, amely Maros megye Gyógyszerész Kollégiumának tagjait, szám szerint 64 okleveles és 5 nem okleveles gyógyszerészt sorol fel.

1949. május 1-jén, miután a városokban megtörtént a gyógyszerházak államosítása (6), Románia-szerte megszüntették a Kollégiumok működését.

1949 végétől 1954-ig sorra alakultak az **Orvostudományi Társaság (Societatea Științelor Medicale)** megyei fiókjai, majd 1962-ben ezek **Szövetsége (OTTSZ = USSM)**, **Gyógyszerészi Szakosztálya**, azonban ezek nem érdekképviselői egyesületek voltak, hanem kizárólag a tudományos tevékenység tartozott hatáskörükbe, előadásokat, konferenciákat szerveztek (18). A Marosvásárhelyen működő szakosztály a Gyógyszerészi Kar tanáraival, a Gyógyszervállalat igazgatóságával karöltve magyar nyelvű szaklapot jelentetett meg *Értesítő*, illetve *Gyógyszerészi Értesítő* címmel 1956–1957-ben, összesen 5 lapszámmal. Részletes ismertetését lásd az időszakos kiadványoknál.

1949 után az érdekképviselő minden szakmában, így a gyógyszerészetben is a szakszervezetek hatáskörébe tartozott.

Az 1989-es változást követően 1990-ben újraalakult az **Erdélyi Múzeum-Egyesület**, melynek **Orvosi és Gyógyszerészeti Szakosztálya** tömöríti a tudomány művelésében érdekelt magyar anyanyelvű orvosokat és gyógyszerészeket. Az Egyesület tevékenységével a Folyóiratok és az időszaki kiadványok c. fejezetben foglalkozunk.

1997. május 8-án hagyta jóvá a köztársasági elnök az újonnan felállítandó **Gyógyszerészi Kollégiumok** működésére vonatkozó 81. sz. törvényt, amelyet a *Hivatalos Közlöny (Monitorul Oficial)* 1997. május 14-i, 89. számában közölték. Ezzel újból megkezdődött a megyei, városi gyógyszerész kollégiumok szerveződése, tisztikaruk megválasztása (22).

Irodalomjegyzék

1. Ábrahám B.: *A Máramaros vármegyei Orvos-Gyógyszerész-Egyesület első Évkönyve az 1895/1896–1898 egyesületi évekre*. Máramarosziget 1899.
2. Baradlay J., Bársony E.: *A magyarországi gyógyszerészet története az ősidőktől a mai napig*. II. kötet. A Magyar Gyógyszerész-Egyesület kiadása, Budapest 1930.
3. Fisch A. (szerk.): *A Biharmegyei Orvos-, Gyógyszerész- és Természettudományi Egylet szakülései az 1908–1909. évben*. Az Egylet kiadása, Nagyvárád 1910.
4. Gheorghiu E.: *Pagini din trecutul farmaciei românești*. Editura Medicală, București 1967.
5. György L. (szerk.): *Az Erdélyi Múzeum-Egyesület háromnegyedszázados tudományos működése 1859–1934*. Az EME kiadása, Kolozsvár 1937.
6. Izsák S.: *Farmacia de-a lungul secolilor*. Ed. Științifică și Enciclopedică, București 1979.
7. Kapronczay K., Szemkeő E.: *A magyar orvostársaságok kialakulása és fejlődése a 19–20. században*. Comm. Hist. Artis Med. 87–88, 141–145 (1979).
8. Kempler K.: *A magyarországi gyógyszerészet érdekképviselői szervei (1800–1944)*. Comm. Hist. Artis Med. 107–108, 25–43 (1984).
9. Lukács J., Pollák L. (szerk.): *A Biharmegyei Orvos-, Gyógyszerész- és Természettudományi Egylet Évkönyvei (1868–1871)*. Kiadja az Egylet, Nagyvárád 1871.

10. Magyar K., Winkler A. (szerk.): *Az Alsó-Fehérmegyei Orvos–Gyógyszerész Egylet Évkönyve 1890-re*. Vokál J. Könyvnyomdája, Nagynyed.
11. Molitórisz P., Nagy J. (szerk.): *Almanachul farmaceutic – Gyógyszerészek zsebnaptára, II. évfolyam*. Kolozsvár 1922.
12. Nagy J.: *Gyógyszerészek címtára és zsebnaptára 1921. évre*. A szerző kiadása, Marosvásárhely 1921.
13. Nagy S. (szerk.): *Almanachul farmaciștilor din România – Romániai Gyógyszerészek Zsebnaptára*. A szerző kiadása, Cluj–Kolozsvár 1924, 1926, 1927.
14. Orient Gy.: *Az erdélyi és bánáti gyógyszerészet története*. Minerva Nyomdai és Irodalmi Müintézet, Kolozsvár 1926.
15. Péter M., Péter H. Mária: *A Magyar Orvosok és Természetvizsgálók Erdélyben tartott vándorgyűlései*. Orvostudományi Értesítő. Az EME kiadása. 72. kötet, 275–279 (1999).
16. Róthschnek V. E. (szerk.): *A Debrecen – Biharmegyei Gyógyszerész Testület és az Általános Magyarországi Gyógyszerész Egylet III. kerület, IV. járás gyógyszerértárai, testülete és története alapításuk óta*. Debrecen 1882.
17. Schédy S.: *A Magyarországi Gyógyszerész Egylet 25 évi története*. Budapest 1897.
18. Spielmann J., Baicu Graziella (red.): *Istoria științelor farmaceutice în România*. Ed. Medicală Amaltea, București 1994.
19. Szabó J. (szerk.): *A Magyar Orvosok és Természetvizsgálók 1864. aug. 24-től sept. 2-ig Maros-Vásárhelyt tartott X. nagygyűlésének történeti vázlata és Munkálatai*. Pest 1868. 37–39. o.
20. Szentgyörgyi I.: *Gondolatok a XIX. század második felének gyógyszerész reformtörekvéseihez*. Acta Pharm. Hung. 39, 40–45 (1969).
21. Szőkefalvi-Nagy Z.: *A Magyar Orvosok és Természetvizsgálók vándorgyűlései (1841–1933)*. Comm. Hist. Artis Med. 50, 45–51, (1969).
22. Toma A.: *Din istoricul Colegiului general farmaceutic*. Gazeta Farmaciștilor 2, 6, 18–21 (1997).
23. Vita Zs.: *Művelődés és népszolgálat*. Kriterion Könyvkiadó, Bukarest 1983.
24. *** *Almanachul farmaceutic – Gyógyszerész Évkönyv*. Szerkeszti és kiadja a Buletinul Farmaciștilor szerkesztősége és kiadóhivatala. Tip. „Deutscher Bote”, Cluj 1929, 1930, 1931; Almanach 1934. Szerkeszti és kiadja a Buletinul Farmaciei, Cluj 1934; Almanah 1937 (szerk. Molitórisz P.). Tip. Universala S. A., Cluj 1937.
25. *** *A Biharmegyei Orvos-, Gyógyszerész- és Természet tudományi Egylet 1893. május hó 15-én tartott közgyűlése*. Kiadja az Egylet 25 éves fennállásának emlékéül. Nagyvárád 1893.
26. *** *Buletinul Asociației Farmaciștilor din Ardeal și Banat*. Cluj 1928–1934.
27. *** *Dolgozatok a Biharmegyei Orvos-, Gyógyszerész- és Természet tudományi Egylet 60 éves fennállásának emlékére*. Kiadja az Egylet, Oradea 1928.
28. *** *Gyógyszerészek Évkönyve*. 1885–1891 (szerk. Csurgay K.); 1897–1900 (szerk. Karlovsky G.); 1941–1942 (szerk. Koritsánszky O., Löcherer T.); *Gyógyszerészek zsebnaptára*. 1900–1920 (szerk. Schédy S., Varságh Z. és Rossberger J.); *Gyógyszerész Almanach*. 1942–1943 (összeállította Szász T.). Budapest.
29. *** *Gyógyszerész Hetilap* 1886–1920.
30. *** *Gyógyszerész Közlöny* 1890–1920, 1940.
31. *** *A Maros-Torda vármegyei és a Marosvásárhelyi Orvos–Gyógyszerész Egylet által elfogadott Ház-szabályok*. Maros-Vásárhely 1897 (Teleki Téka Marosvásárhely).
32. *** *Románia Országos Levéltára*. Maros Megyei Igazgatóság. Alap 7., leltár 43: *Colegiul farmaceutic jud. Mureș* (1933–1948), Alap 1148, dosszié 53: *Colegiul farmaciștilor*.
33. *** *Pharmacia*. Anul 13–18., Cluj 1935–1940.
34. *** *Pharmacia – Gyógyszerész Újság*. Kolozsvár 1921–1923.
35. *** *Pharmaco Courrier*. Cluj 1922–1933.
36. *** *Revista Farmaciei — Gyógyszerész Folyóirat*. Kolozsvár 1924–1928.
37. *** *Gyógyszerész Szemle* (Budapest) 1939–1943.
38. *** *Gyógyszerészek Lapja* (Budapest) 36, 9, 7 (1941).
39. *** *Buletin Informativ al Colegiului Farmaceutic din România*. Anul I. nr. 1–2 (1937. jan.–febr.).
40. *** *Magyar írók élete és munkái* (Szinyei J.) XIV. kötet. Hornyánszky V. kiadása, Budapest 1914.

3. 2. Erdélyi gyógyszerészek magyar nyelvű írásbelisége

3. 2. 1. Folyóiratok és időszaki kiadványok

1919-től, Erdélynek Romániához csatolásától kezdve az itt élő magyar gyógyszerészek számára csökkent a lehetőség, hogy anyaországi szaklapokhoz, folyóiratokhoz, kiadványokhoz jussanak vagy ott közöljenek, beszámoljanak egyesületi életükről, eredményeikről. A kolozsvári FJTE-nek Szegedre költöztetésével a továbbképzési lehetőségük is megszűnt, ezért az erdélyi gyógyszerészek részéről több kezdeményezés történt magyar nyelvű vagy magyar nyelven is közlő szaklapok megjelentetésére. Egyesületük védnöksége alatt 1919–1940 között hét gyógyszerési szaklap jelent meg rövidebb-hosszabb ideig, különböző célkitűzésekkel (2, 7, 8); ezek adatai az 60. táblázatban találhatók.

60. táblázat
1919–1940 között Erdélyben megjelent, magyar nyelven is közlő
gyógyszerészeti szaklapok

Sor - szám	A folyóirat címe	Kiadó	Hely	Nyelv	Szerkesztők (évben)	Megjelenés időszaka	Gyakoriság
1.	Pharmacia	Pharmacia- Gyógysz. Iroda	Kvár	R– M		1920. I. – 1920. VIII	Összesen 13 szám
2.	Pharmacia – Gyógyszerész Újság	Pharmacia- Gyógyszerész Iroda	Kvár	R– M	Orient Gyula (1921) Molitorisz Pál (1921) Krausz Elemér (1922) Flohr József (1922) Murgău Ion (1923)	1920. IX. 5.– 1924. I. 1.	kéthetente
3.	Pharmaco Courier	Erdélyi és Bánáti Alkalmazott Gyógyszerészek Szövetsége	Kvár, Nagyszombat (1932-től)	R– M (N)	Maiorescu V. (1922) Wonesch M. (1922) Zakariás Béla (1922) Vértes Dezső (1923) Melzer Albert (1924) Rehon Károly (1925) S. Nagy László (1926) Benkő György (1932)	1922. I.– 1933. XI. (I–XIII. évf.)	havonta
4.	Revista Farmaciei – Gyógyszerész i Folyóirat	Romániai Gyógyszerészek Ált. Egy. Erdélyi és Bánáti Tagozat	Kvár	R– M (N)	Nagy Samu	1923. VII. 1.– 1928. VI. 15. I–VI. évf.*	kéthetente, 1928-ban havonta

Sor - szám	A folyóirat címe	Kiadó	Hely	Nye lv	Szerkesztők (évben)	Megjelenés időszaka	Gyakorisá g
5.	Buletinul Asociației Farmaciștilo r (1928– 1931), Buletinul Farmaciei (1931– 1934), Pharmacia (1934–1940)	Romániai Gyógyszertártulajdonos ok Országos Egyesületének Erdélyi és Bánáti Tagozata	Kvár	R– M	Mózes Károly	1928. I. 1.– 1940. III. (VI– XVIII.) *előbbi folytatása	kéthetente
6.	Archiva Farmaciei – Gyógyszerés zi Archivum	Romániai Gyógyszerészek Egyesületének Erdélyi és Bánáti Tagozata	Kvár	R – M	Orient Gyula	1925	Összesen 2 szám
7.	Pharmacia	Erdélyi és Bánáti Gyógyszerészek Szakmai Tájékoztató Bizottsága	Kvár	R – M	Goina Teodor	1930. XI. 15.	egyetlene gy szám

Rövidítések: Kvár = Kolozsvár, R = román, M = magyar, (N) = német (ritkán), Gyógysz. Ált. Egy. = Gyógyszerészek Általános Egyesülete, Szöv. = Szövetsége

Rövid, vázlatos bemutatásuk megjelenésük sorrendjében itt következnek:

Pharmacia néven 1920 január és augusztus hónapja között Kolozsváron a Pharmacia–Gyógyszerész Iroda jelentetett meg egy szaklapot. Monoki bibliográfiai utalásaiból (3) tudjuk, hogy 13 szám látott nyomdafestéket, ebből az Erdélyben maradt gyógyszerészek tájékoztatására szolgáló első kiadványból. Sajnos sem a hazai könyvtárakban, sem az Országos Széchényi Könyvtárban nem található egyetlen példánya sem, így tartalmát nem ismerjük.

Pharmacia – Gyógyszerész Újság címmel az előbbi megszűnése után közvetlenül, 1920. szeptember 15-én jelent meg egy új szaklap szintén Kolozsváron, melynek alcíme meghatározza a célját is: *A gyógyszerési tudományok bel- és külföldi fejlődésének és a gyakorlati gyógyszerészetnek közlönye*. A Gyógyszerész Testület hivatalos lapja volt. Főmunkatársak: dr. Ferencz Áron, Flohr József és dr. Széki Tibor. A II. évfolyam 3. számától (1921. február 1.) változott a szerkesztői gárda: főszerkesztő dr. Orient Gyula, főmunkatársak: dr. Binder Hans, dr. Ferencz Áron, Flohr József, dr. Pamfil Gheorghe egyetemi tanár és dr. Széki Tibor. A II. évfolyam 11. számától (1921. június 1.) csak 4 főmunkatárs marad, Pamfil neve már nem szerepel köztük. A II. évfolyam 13. számától (1921. július 1.) ismét változás történt, a főszerkesztő továbbra is Orient Gyula, de megjelenik mint felelős szerkesztő Molitórisz Pál neve is, a főmunkatársak sora pedig kibővül a marosvásárhelyi dr. Hints Zoltánnal, a kolozsvári gyógyszerész kollégák közül pedig Lukács Ferenc, Murgău Ion és a vidékiek közül Schmidt Karl és Vlad Virgil neve szerepel. A következő évben, 1922. január 1-jétől (III. évf. 1. szám) újabb változás történt a főmunkatársak sorában, az előbbieket mellett megjelenik dr. Péter Béla kolozsvári egyetemi tanár neve is. A III. évf. 10. számtól (1922. május 15.) változik a főszerkesztő, Orient Gyula helyét Krausz Elemér vette át, a szerkesztő Flohr József és a felelős szerkesztő Molitórisz Pál maradt. Rajtuk kívül még 10 főmunkatárs neve jelenik meg a fejlécen, köztük Nagy Jenő és Osváth Károly marosvásárhelyi gyógyszerészek, valamint Újfalussy Győző a Torontál megyei Pészakról. Az 1923. május 1-jei számtól kezdődően (IV. évf. 9. szám) a főszerkesztő Murgău Ion lesz, de továbbra is szerkesztő Flohr József és felelős szerkesztő Molitórisz Pál. Ugyanebben az évben a július 15-én megjelenő 14. számtól kezdődően csak a felelős szerkesztő és rajta kívül még 9 főmunkatárs neve marad, Nagy Jenő és Lukács Ferenc nem szerepel többé, új munkatárs Czaicz Gyula lesz. A szerkesztők és a munkatársak gyakori változtatása arra enged következtetni, hogy közvetlenül a hatalomváltás után lassan alakult ki a szerkesztői gárda, hiszen az itt maradt kollégák nem

rendelkeztek tapasztalattal. 1923. október 1-jei keltezésű az utolsó (IV. évf. 19. szám) szám, amely az Országos Széchényi Könyvtárban megtalálható. Sajnos sem kolozsvári, sem marosvásárhelyi könyvtárakban egyetlenegy számból sincs példány. Ez a kiadvány dokumentum értékű, bizonyítja, hogy a kezdeti nehézségek ellenére sikerült közel négy éven át szaklapot adni az Erdélyben maradt magyar gyógyszerészek kezébe.

A kéthetente jelentkező lap elsősorban szakmai és kereskedelmi vonatkozású cikkeket közölt, a tudományos jellegű közleményeken kívül a tárcarovatban egy-két oldalas ismeretterjesztő és gyakorlati írások jelentek meg, valamint a külföldi szakirodalom szemléje. Az eredeti közlemények szerzői közül Péter Béla és Orient Gyula nevét emeljük ki, a gyakorló gyógyszerészek közül pedig a mezőbándi Láday Győzöt és a szamosújvári Nits Jánost említjük.

18. ábra. A Pharmacia – Gyógyszerész Újság címlapjai 1922-ből és 1923-ból

1922-ben a Romániai Gyógyszerészek Egyesületének Erdélyi és Bánati Tagozatán belül működő Alkalmazott Gyógyszerészek Szövetsége **Pharmaco Courier** címmel egy háromnyelvű (román–magyar–német) havi folyóiratot indított, mely tizenkét éven keresztül, 1922 áprilisától 1933 novemberéig jelent meg Kolozsváron, majd amikor a Szövetség Nagyszebenbe tette át székhelyét, csak román nyelven közölt, és rövid idő után meg is szűnt. Az első számot V. Maiorescu és Wonesch Miksa szerkesztette, a másodiktól kezdve a felelős szerkesztő Zakariás Béla, az 5. számtól mellette megjelenik Vértes Dezső neve is, majd a II. évfolyam 2. számától ismét csak Zakariás Béla neve szerepel. A II. évfolyam 5. számával kezdődően 20 román, magyar és német munkatárs nevét jelölik meg, köztük Both Ernő és Bereznayné dr. Lengyel Gabriella a kolozsvári Egyetemi gyógyszertár alkalmazottai, Rehon Károly kolozsvári, Knöpfler Zsigmond görgényszentimrei gyógyszerész. Ugyanebben az évben a 8. számtól csak Vértes Dezső a felelős szerkesztő, majd a 10. számtól kezdődően a III. évfolyam 3. számával bezárólag Melzer Albert, aki akkor még tanársegéd a kolozsvári Ferdinánd Király Egyetemen (később Besztercén gyógyszertártulajdonos), a szerkesztő pedig Rehon Károly, de a IV. évfolyam 4. száma után (1925. április) lekerül a neve betegség miatt (elhunyt 1928. február 12-én). A felelős szerkesztő a VI. évfolyam (1927) 7. számában S. Nagy László, a 10. számtól Bodor László, a VIII. évfolyam (1929) egyes számainál László Jenő, majd 1932-ben Victor Verzan és Benkő György egészen 1933 novemberéig, a lap megszűnéséig.

A vezércikkek román, magyar és német nyelvűek voltak, a többi közlemény csak magyarul jelent meg. Sok szakmai ismertetést közölnek a Román Gyógyszerkönyv előiratairól, azok magyarázatairól, különböző gyógyszerek előállítás módjáról, új készítmények vizsgálati módszereiről, és külföldi kiadványokat is ismertetnek. Megemlékeztek elhunyt kollégákról, függetlenül attól, hogy tulajdonosok vagy alkalmazottak voltak, méltatták érdemeiket, közreadták életrajzukat. Említést érdemel S. Nagy László *Az alkalmazott*

gyógyszerészek társadalmi helyzete Erdélyben és Bánátban c. cikke, amely az V. évfolyam 10. számában (1926. október) jelent meg.

Foglalkoztak az egyesületi élettel is. 1926-ban (V. évf. 4. szám) *Friss erőre kapott Szövetségünk – S. Nagy László lett a Szövetség elnöke* címmel az újjászerveződött szövetség további céljáról, az eddigi megvalósításokról jelent meg terjedelmesebb írás. Rendszeresen beszámolnak az évi közgyűlésekről, közlik az új vezetőség tagjainak névsorát 1925–1929 között, majd az 1929-ben megalakult Korpótlékos Pénztár és Nyugdíjintézetet is ismertetik.

A kezdeti útkeresés után kialakult a lap profilja, s valóban a gyakorló gyógyszerészek útmutatójává vált, szakmai munkájuk megsegítését szolgálta továbbképző jellegű közleményeivel.

19. ábra. A Pharmaco Courier első számának címlapja (1922)

A **Revista Farmaceutica – Gyógyszerészi Folyóirat** szintén Kolozsváron indult 1923-ban, és 1928-ig, hat évfolyamot felölve, kéthetente, évi 24 számmal jelentkezett, kivéve az 1928-as évet, amikor csak 12 szám jelent meg.

A szerkesztésért Nagy Samu felelt, a szerkesztőbizottságban Flohr József, Krausz Elemér, Murgău Ion szerepel. A fejléc alatt 13 főmunkatárs neve jelenik meg, valamennyien az erdélyi gyógyszerészet neves képviselői, többségük gyógyszerészdoktori fokozattal: 10 magyar, 2 román és egy német nemzetiségű. Az alcím jelzi, hogy a Román Gyógyszerészek Általános Egyesületének Erdélyi Kerületi hivatalos lapja.

Valamennyi szám közöl közérdekű információt a gyógyszertárak tulajdonviszonyainak változásáról, áthelyezésekről, az új oklevelesekről, azokról, akik engedélyt kaptak szabad joggyakorlásra (*libera practica*) és a kitüntettekről. A *Tárca*-rovatban bemutatták a jubiláló gyógyszerészek rövid, vázlatos életrajzát, méltatták tevékenységüket. Könyvismertetések is közöltek, így S. Nagy László, Ládai Győző gyógyszerészek könyveit népszerűsítették. Az egyesületi élet eseményeiről, a közgyűlésekről, a tisztújító ülésekről is beszámoltak, rendszeresen megemlítik elhunyt kollégáikat, méltatva érdemeiket. A tudományos jellegű írások a *Tudomány és Laboratórium*, a gyakorlati kérdések a *Receptúra* rovatokban jelentek meg. Ez a lap valóban az erdélyi gyakorló gyógyszerészek közérdekű lapja volt, és változatos, mindenre kiterjedő tartalma eltette őt éven keresztül. Számunkra ma is dokumentum értéke van, mert sok erdélyi magyar gyógyszerész életéről, tevékenységéről tájékoztat, és betekintést ad az egyesületi életbe. Egy-egy kivételtől eltekintve valamennyi cikk magyar nyelven jelent meg. A kolozsvári „Lucian Blaga” Egyetemi Központi Könyvtárban, valamint az Országos Széchényi Könyvtárban a II. évfolyamtól kezdve megtalálható.

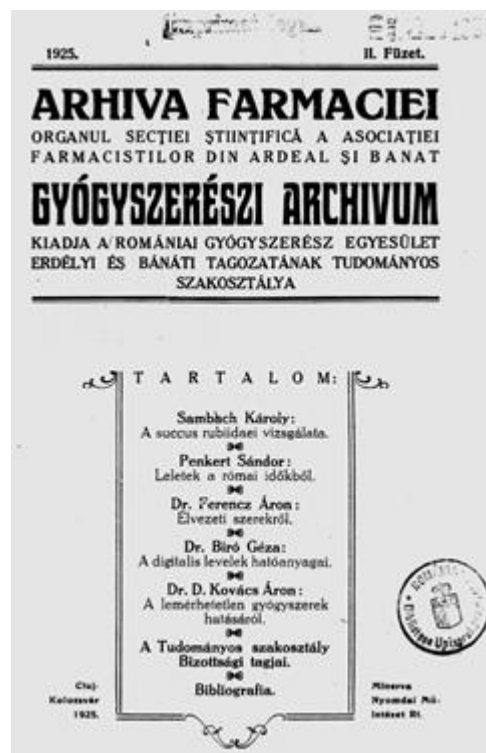

20. ábra. A Revista Farmaceutică – Gyógyszerészi Folyóirat címlapjai (1925)

Archiva Farmaceutică – Gyógyszerészi Archivum címmel 1925-ben Kolozsváron új szakfolyóirat első füzetét látott napvilágot. A Romániai Gyógyszerész Egyesület Erdélyi és Bánáti Tagozatán belüli tudományos szakosztály adta ki és a helybeli Minerva Nyomda és Műintézet RT. műhelyében készült. A fejléc alatt a következő szöveg olvasható: „Ezen első füzet Stern Hermann gyógyszerész áldozatkészségén készült.” A szerkesztő Orient Gyula volt, az előszót Murgău Ion írta román nyelven, de tükörfordításban magyarul is közlik 1925. május 20-i keltezéssel. Ez a 16 oldalas lapszám négy cikket tartalmaz, az Orient Gyulától (*Javaslat a tudományos szakosztály megalakítására*) mindkét nyelven közzétették, a többi három, így dr. dálnoki Kovács Áron orvostábornok *A lemérhetetlen gyógyszerek hatásáról*, dr. Cseresznyés Gyula *Egy pár szó a dohányzásról* és dr. Orient Gyula *Leletek a római időkben* c. dolgozata csak magyar nyelven jelent meg. A lapban volt még *Bibliográfia* és *Hírek* rovat is.

A második füzetben Sambach Károly csíkszépvízi gyógyszerész *A succus rubii ideaei vizsgálatáról*, Penkert Sándor székelyhídi gyógyszerész szintén a római leletekről, dr. Ferencz Áron *Az élvezeti szerekről*, dr. Bíró Géza *A Digitalis levelek hatóanyagairól* írt tanulmányt, és közlik dr. Kovács Áron dolgozatának második részét, továbbá ismertetik a tudományos szakosztály bizottsági tagjainak nevét, és az első számhoz hasonlóan a *Bibliográfia* rovat is folytatódik.

Az indulás biztató volt, a tudományos szakosztály tagjai valamennyien az erdélyi gyógyszerésztársadalom megbecsült, nagy tudású képviselői, akik felvállalták a gyakorló gyógyszerészek továbbképzését, a gyógyszerkönyvről, a taksákról, a gyógyszerkülönlegességekről, a gyógyszeréstörténet és a szakirodalom újabb eredményeiről való tájékoztatást. Sajnálatos, hogy csak két száma jelent meg 36 oldalnyi terjedelemben, melynek valószínű oka, hogy nem a mindennapi gyakorlatot érintő kérdésekkel foglalkoztak, hanem a gyógyszerészeti tudomány újabb eredményeinek az ismertetése volt a cél. A sikertelenséghez talán az is hozzájárult, hogy az Erdélyben maradt gyógyszerészek számára megszűnt az egyetemi és kutatói háttér (4), a tudományos szakbizottság tagjai közül csak Orient Gyula maradt az egyetem kötelékében, Ferencz Áron, majd Cseresznyés Gyula is a hálózatban helyezkedett el a változások után. Mindkét szám egy példányban megtalálható a kolozsvári egyetemi központi könyvtárban.

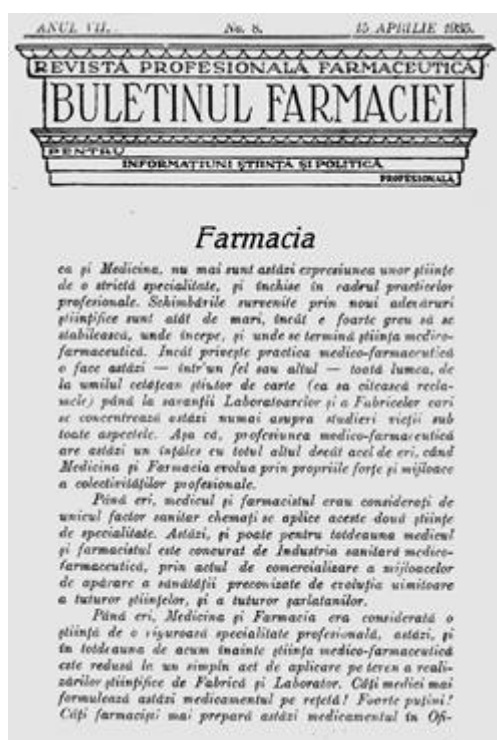
21. ábra. Az Arhiva Farmaciei – Gyógyszerészi Archivum címlapjai (1925)

1928. január 1-jén az Erdélyi és Bánati Gyógyszerészek Tudományos és Társadalmi Közlönyeként jelenik meg a **Buletinul Asociației Farmaciștilor din Ardeal și Banat** című kétnyelvű folyóirat Mózes Károly szerkesztésében, amely tulajdonképpen a **Revista Farmaciei – Gyógyszerészi Folyóirat** c. szaklap folytatásának tekinthető, amit alátámaszt az a tény is, hogy az első szám jelzése: VI. évfolyam 1. szám. Ezzel a szerkesztők, illetve a kiadók hivatalosan is folytatásként ismerik el, de figyelmen kívül hagyják, hogy az előzőnek még 1928-ban néhány száma megjelent.

A kéthetente jelentkező új lap első számában beszámolnak az Egyesület választmányának 1927. december 20-án tartott üléséről, ahol elhatározták, hogy az eddig hivatalos lapként megjelenő Revista Farmaciei-t átveszi az Egyesület. Az ülésen a választmányi tagokon kívül részt vettek Pamfil Gheorghe egyetemi tanár, Lukács Ferenc és Nagy Samu, a Revista Farmaciei – Gyógyszerészi Folyóirat eddigi szerkesztői is. A választmány itt bízta meg Mózes Károly ügyvezető igazgatót a lap további szerkesztésével, a kiadást pedig az Egyesület hatáskörébe utalták. Ezzel az előbbi, a Revista Farmaciei – Gyógyszerészi Folyóirat tulajdonképpen elveszítette létjogosultságát.

A Buletinul Asociației Farmaciștilor din Ardeal și Banat címet 1931-ig tartották meg, ekkor, vagyis a IX. évfolyamtól **Buletinul Farmaciei a Asociației Farmaciștilor din Ardeal și Banat** lett, továbbra is évi 24 szám jelent meg, bár havilapnak jelezték a címváltozáskor. 1934-ben, a XII. évfolyam 19–20. számában a következő szöveget közlik „.....régi ruhájában, de a közgyűlési határozat értelmében új névvel fog megjelenni a jövőben. Új szellem, új munkakör veszi át az irányítást. Lapunk közölni fogja az összes rendeleteket román és magyar nyelven, de lehetőleg németül is.” Valóban 1935-ben a XIII. évfolyam 1–2-es összevont számában már **Pharmacia – Organ al Asociației Farmaciștilor din Ardeal și Banat** címmel jelenik meg, és ez változatlan marad 1940-ig, az utolsó lapszámig.

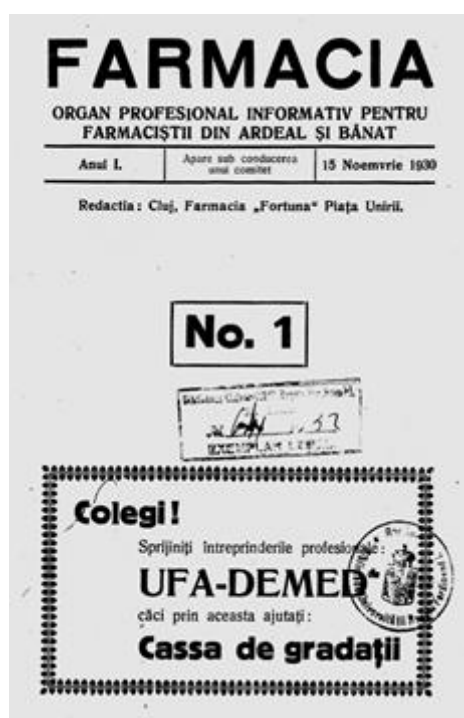

23. ábra. A Buletinul Farmaciei címlapja és hátlapja (1935)

A folyóirat szakmai dolgozatokat és rövid közleményeket is megjelentetett a *Tudomány* rovatában, így Goina Teodor a gyári készítmények veszélyeiről, Wonesch Miksa az arzénos készítményekről, Binder Hans a vitaminkutatásról, Orient Gyula az erdélyi gyógyszertárak történetéről közöl adatokat, Faragó Endre szásvárosi gyógyszerész pedig a gyógynövények termesztéséről értekezik. A gyakorlathoz kapcsolódik Wonesch Miksa közleménye a káliumszulfogujakolos köptető szirup készítéséről, Sambach Károly *Megoldja-e a Jemalt a csukamájolaj-problémát?* c. cikke és Újfalussy Győző ismertetése a vizeletben levő cukor kimutatásáról.

Később a kezdeti lendület a tudományos jellegű írások közlésére kissé csökkent, és az egyes lapszámok többnyire csak az egyesületi élet eseményeiről tudósítanak, közlik a Gyógyszerész Kollégiumok megalakulását, a megválasztott tisztségviselők névsorát, az Erdélyi és Bánáti Korpótlékos és Nyugdíjpénztár tisztújító közgyűlésének eredményét, a diplomahonosítások lehetőségét és egyéb közérdekű problémákat. Sok erdélyi gyógyszerész méltatását is megtaláljuk, a pályájukon eltöltött több évtizedes jubileum (50–60 év) alkalmából vagy elhalálásukkor a gyászjelentés mellett közlik életrajzukat is. Flohr József kolozsvári gyógyszerész több lapszámban cikksorozatot jelentetett meg *Legyen béke* vagy *Szeressük egymást* címmel, melyekben az Egyesület belső viszályaira céloz, minden esetben békítő szándékkal. Ez a szaklap volt a leghosszabb életű, 1940 márciusában jelent meg utoljára, mint a XVIII. évfolyam 3. száma. A kolozsvári egyetemi központi könyvtárában megtalálható valamennyi száma.

Az 1935. évi címváltoztatást valószínűleg az magyarázza, hogy 1929-től ugyancsak **Buletinul Farmaciei** néven Mihai Șomlea kéthetente megjelenő román nyelvű folyóiratot indított szintén Kolozsváron, *Interacțiuni, științe și politică profesională* alcímmel. Az első számban *Hirneves gyógyszerészek csarnoka* címmel új sorozat indítását tervezte, ebben a rovatban jelent meg tükörfordításban románul és magyarul a W. K. Scheele életéről és tevékenységéről szóló írás, amit Mihai Șomlea írt, de a többi már csak román nyelven. A lap hasábjain többször is szó esik a két lap főszerkesztői közti konfliktusról.

24. ábra. A Farmacia c. lap első számának címlapja

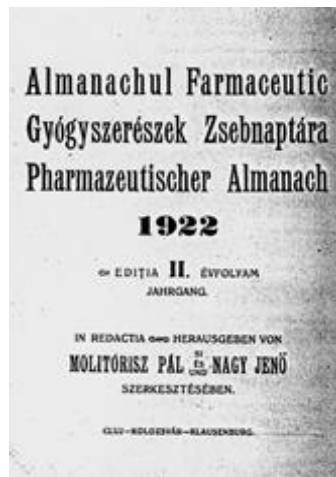
Farmacia címmel 1930. november 15-én még egy szaklap indult útjára szintén Kolozsváron, mely kiadójának a Fortuna gyógyszertárat jelzi, melynek akkor Goina Teodor kolozsvári gyógyszerész, későbbi egyetemi tanár volt a tulajdonosa. Román és magyar nyelven két cikk olvasható, *Kollegákhoz* címmel egy felhívást adott közre egy új információs lap megindítására, melynek szerkesztésére háromtagú bizottságot neveztek ki; többek között kéri, hogy a Buletinul Asociației Farmaciștilor c. lapot vegyék ki Mózes Károly kezéből. A második cikket Újfalussy Győző írja *Tudósítás* címmel, melyben közli, hogy 1930. október 10–12. között a Bukarestben megtartott Gyógyszerész Kongresszus feloszlatta az Országos Egyesületet, és helyette a Gyógyszerész Kollégiumok megalakítására kérték fel a gyógyszerészeket. Új elnöknek ekkor választották meg Pamfil professzort. A kongresszus három napjáról Goina Teodor számol be. Felhívásuk nem talált követőkre, előfizetőkre, így több lapszám nem is jelent meg.

Az a tény, hogy 1920 és 1940 között az erdélyi és bánáti gyógyszerészek egyesületei ilyen sok rövidebb-hosszabb ideig megjelenő szaklapot indítottak, részben útkeresésüknek, részben igényüknek tulajdonítható, hogy ne csak több információt szerezzenek az új rendeletekről, törvényekről, állásokról, hanem az egymás közötti kollegiális kapcsolatot is fenntarthassák. Annak ellenére, hogy nem állt mögöttük anyanyelvű egyetemi intézmény, sem kutató laboratórium, megpróbálták a sajtójuk által lépést tartani a gyógyszerészet legújabb eredményeivel. Ugyanakkor a sokféle lap megosztotta az olvasótáborát és többször is viszálykodásra adott alkalmat. Ennek ellenére valamennyi lap hozzájárult az erdélyi gyógyszerészek szakmai tájékoztatásához.

Az anyaországi gyógyszerészi évkönyvek, zsebnaptárak mintájára elsőként Nagy Jenő marosvásárhelyi gyógyszerész már 1921-ben megjelentette a **Gyógyszerészek címűtára és zsebnaptára I. évfolyam** c. évkönyvet (3, 9). Függeléke (sokszor egybekötve is) a Schmidt Béla marosvásárhelyi orvos által összeállított 54 oldalas *Újabb gyógyszerek jegyzéke* c. füzet volt. Az 1921-es zsebnaptárat követte 1922-ben és 1923-ban Kolozsváron a háromnyelvű **Almanachul farmaceutic – Gyógyszerészek zsebnaptára – Pharmazeutischer Almanach** II. és III. évfolyama, amit Molitórisz Pál és Nagy Jenő szerkesztett (az 1923-asnak csak román és magyar címe van, szerkesztője Molitórisz Pál). Ezek folytatásaként szintén Kolozsváron jelent meg Nagy Samu szerkesztésében és saját kiadásában 1924-től 1928-ig évente az **Almanachul Farmaciștilor din România – Romániai Gyógyszerészek zsebnaptára** I–IV. kötet, majd **Almanachul farmaceutic – Gyógyszerészi Évkönyv** címmel az 1929-ben megjelent kötet, amit a *Buletinul Farmaciștilor* szerkesztett és adott ki; hasonlóan 1930-ban és 1931-ben is, de utóbbiaknak a címe csak román nyelvű. Folytatásként 1934-ben és 1937-ben **Almanah** néven megjelent még egy-egy kötet hasonló céllal és tartalommal; az előbbi szintén a *Buletinul Farmaciștilor* szerkeszti, de az utóbbit ismét Molitórisz Pál (9).

Ezek az évente kiadott zsebnaptárak, évkönyvek, almanachok az addig Magyarországon megjelentekhez hasonlóan ismertetik helységenként a gyógyszerertárak nevét, alapítási évét, akkori vezetőiket és külön ábécé-sorrendben a gyógyszerészek nevét; továbbá adatokat közölnek az egyesületi élettel kapcsolatban, ismertetik az országos és a megyei kerületek választmányából a tisztségviselők nevét. Mindegyik kötetben található naptár, fontos információk, például az árszabásról, a mértékegységekről, a szaklapokról, valamint több évfolyamban az új törvényeket ismertetik magyar fordításban is; így az 1924-ben megjelent 2612. számút, melynek értelmében a csatolt területeken alkalmazni kell az egészségügyi törvényeknek a gyógyszerészetre vonatkozó cikkelyeit. Ugyanitt olvashatók Nits János szamosújvári és Tamás János kolozsvári gyógyszerész *Hivatalos gyógyszerárszabás munkadíjának kommentálása* című észrevételei román és magyar nyelven. Az 1926-os naptár közli, milyen iratok szükségesek a „libera practica” elnyeréséhez, a tulajdonjog elismeréséhez, valamint az engedélyezett kül- és belföldi gyógyszerkülönlegességek jegyzékét. Az 1930-as kiadásban Demeter Cornel, az Országos Gyógyszerész Egyesület Erdélyi és Bánáti Tagozatának elnöke a Korpótlékos Pénztár és Nyugdíjintézet céljairól és jelentőségéről értekezik, az 1934. évben Molitórisz Pál az *Előszó*ban örömmel jelzi, hogy háromévi szünet után megjelenhetett egy új kötet, melyben a Gyógyszerész Kollégiumok alapszabályait is ismertetik. Ennek a folytatására azonban újra három évig kellett várni, 1937-ben jelent meg a következő és egyben az utolsó Erdélyben, a két világháború közötti periódusban, *Almanah* címmel.

25. ábra. A gyógyszerészek zsebnaptárainak és almanachjainak fedőlapjai

Ezeknek a zsebnaptáraknak, almanachoknak is nagy volt a jelentőségük az erdélyi gyógyszerészek számára, mert a magyarországi hagyományokhoz hűen folytatták a sorozatot, és igyekeztek az elszakadt területeken élő gyógyszerészek közti kapcsolatot fenntartani, megismertetni velük az új törvényeket, hogy a megfelelő jogrendi működés szabályait a legkisebb, eldugott helységben élő gyógyszerértulajdonos is betarthassa. Valamennyi kötet értékes dokumentum múltunk megismerésében. Sajnos teljes sorozattal egyik könyvtár sem rendelkezik, de

egy-egy évfolyam megtalálható a kolozsvári egyetemi központi könyvtárban, az Országos Széchényi Könyvtárban, valamint a budapesti Ernyey József Gyógyszerésztörténeti könyvtárban.

1940–1944 között Észak-Erdély gyógyszerészei számára ismét hozzáférhetőek lettek a magyarországi szakegyesületek által megjelentetett folyóiratok, évkönyvek és egyéb kiadványok, de a Dél-Erdélyben maradt magyarok csupán a román nyelvű szaksajtót tanulmányozhatták.

Az 1944-es hatalom- és rendszerváltás után az erdélyi gyógyszerészetben is gyökeres változások történtek, két fontos esemény a szakma minden területét befolyásolta. Egyik a magyar tannyelvű egyetemi gyógyszerészképzés újraindítása volt, amely több évi bizonytalanság után 1948-ban Marosvásárhelyen az Orvosi és Gyógyszerészeti Intézet keretében az önálló GYK létrehozásával valósult meg (1,4), ahol a magyar nyelvű szakképzésen kívül fokozatosan kialakultak a továbbképzéshez, a szakirodalom műveléséhez, az egyesületi élet újraindításához szükséges feltételek. A második a magángyógyszertárak államosítása volt, amely az egész romániai gyógyszerésztársadalmat érintette: újjászerveződött a gyógyszerértári hálózat, megyei egészségügyi osztályok és gyógyszerkereskedelmi vállalatok (Centrofarm) jöttek létre.

Ilyen előzmények tették lehetővé, hogy 1956-ban Marosvásárhelyen magyar nyelvű gyógyszerészeti szaklap jelenjen meg **Értesítő** címmel az akkori Magyar Autonóm Tartomány Egészségügyi Osztálya, a marosvásárhelyi GYK, a megyei Gyógyszerkereskedelmi Vállalat és az Orvostudományi Társaság gyógyszerészeti szakosztályának védnöksége alatt, a Magyar Autonóm Tartomány Egészségügyi Nevelési Háza kiadásában. 1956-ban két szám jelent meg, 1957-ben három, az utolsó **Gyógyszerészeti Értesítő** címmel. Bár e folyóirat rövid életű volt, jelentősége, hasznossága kétségtelen, értékét növeli az a tény is, hogy megjelenésének rövid szakaszában az egyedüli magyar nyelvű szaklap volt (5, 7, 8).

Főszerkesztője Kacsó Albert tartományi főgyógyszerész, aki előbb (1956) egy tiztagú, majd később (1957) tizenhárom tagú bővített szerkesztőbizottságot irányított, melynek tagjait a nagy tapasztalatú gyakorló gyógyszerészek és a GYK tanárai közül választották. Így például Ajtay Mihály, Nagy Őrs, Sarudi László és Vajna Imre gyógyszerészek a hálózathoz, Ádám Lajos, Hankó Zoltán, Mártonfi László, Rácz Gábor és Soós Pál tanárok, majd rajtuk kívül még a szomszédos megyék főgyógyszerészei, így Csutak István, Deér Kálmán és Hecserné Ferencz Vilma vettek részt a szerkesztői munkában.

Az első számban Kacsó Albert főszerkesztő így körvonalazza a lap célkitűzéseit: „*A most megjelenő Értesítő az elméletnek a gyakorlathoz való kapcsolását kell hogy szolgálja. Értesítőnk elsősorban a gyakorló gyógyszerészeknek kíván segítséget adni mindennapi munkájukban felmerülő nehézségeik megoldására és szorosabbá akarja fűzni a kapcsolatot a gyakorló orvos és gyógyszerész között.*”

A lapszámokat díjmentesen juttatták el a tartomány egészségügyi intézményeihez, valamennyi körorvoshoz, gyógyszerészhez. A megjelent öt szám terjedelme 232 oldal, ez 57 szakdolgozatnak adott helyet összefoglaló referátum vagy eredeti közlemény formájában. A magyar cikkek román nyelvű összefoglalókkal jelentek meg, két dolgozat pedig románul és magyar összefoglalóval. A szerzők közt gyógyszerészeket (22-t), orvosokat (24-et), vegyészeket (7-et), három fizikust és egy biológust is találunk, ami a kiadvány sokoldalúságát bizonyítja. Hogy áttekintést nyerhessünk tartalmáról és érzékelhessük szerepét az erdélyi gyógyszerészetben, néhány jelentősebb dolgozat kiemelését tartjuk szükségesnek.

Kopp Elemér, a Farmakognóziái tanszék vezetője több *összefoglaló referátumban* számolt be egyes drogok (például az anyarozs) előállítási lehetőségéről, illetve új, akkor még kevésbé ismertek (*Rauwolfiae radix*) hatóanyagairól. Feszt György, a Gyógyszertani tanszék vezetője a terápiába bekerült új gyógyszerek farmakológiájáról, terápiás értékéről közöl ismertetést. *Eredeti kísérletes vizsgálatokról* szóló közleményeket valamennyi számban találunk; ezek főleg a GYK oktatóinak tudományos tevékenységét tükrözik. Mártonfi László a gyógyszerészeti kémiában, Soós Pál az analitikai kémiában használatos új érték meghatározási módszerekről számol be; a Galenika tanszék vezetője, Hankó Zoltán gyógyszerkészítmények előállításáról és azok vizsgálatáról értekezik; Kiss Árpád, a Szerves kémiai tanszék vezetője munkatársaival, Balogh László a Fizika tanszék oktatóival egyes gyógyszerek új előállítási lehetőségeit mutatja be; Nagy Őrs, a klinikai gyógyszerértár és Bíró József, a mikrobiológiai laboratórium vezetője az antibiogrammok készítéséhez szükséges tabletták előállítását írja le; Rácz Gábor és Füzi József a Növénytan tanszékről népgyógyászati gyűjtéseik új adatait mutatják be; Eperjessy Anna, a Biokémiai tanszéket vezető professzorasszony, és Hadnagy Csaba laboratóriumi főorvos a vitaminkutatáshoz, az enzimaktivitáshoz kapcsolódó kísérletes munkájukról számolnak be.

A *gyógyszerészeti technológia* rovatban a nagy tapasztalatú gyakorló gyógyszerészek, mint Ajtay Mihály, Horváth Tibor, Kornhoffer Vilmos, a mindennapi receptúrai munka ésszerűsítésére hívták fel a figyelmet. Az 1956-ban megjelent VII. Román Gyógyszerkönyv cikkelyeit különböző szempontból Rácz-Kotilla Erzsébet, Mártonfi László és Hankó Zoltán ismerteti.

A szakmai továbbképzést szolgálta a különböző bel- és külföldi szaklapok tartalmának referálása. Összesen hetven rövid ismertetés jelent meg többek között az *Acta Pharmaceutica Hungarica*, *A gyógyszerész* (1956/6) és a *Gyógyszerészet* (1957/1) c. szaklapok közleményeiről.

A szerkesztők szem előtt tartották a gyógyszerértári segédszemélyzet szakmai képzését is, valamennyi lapszámban a *Középkáderek továbbképzése* c. rovatban ilyen céllal közölt cikketek Ádám Lajos, a Galenika tanszék tanára.

Egészségügyi nevelés címmel is állandó rovata volt az *Értesítő*nek. Vilhelm András, a marosvásárhelyi Közegészségügyi Intézet főorvosa hasznos átfogó tanulmányt közölt a bélférgesség megelőzéséről. Új gyógyszerek ismertetése, újítási kérdések, problémás vagy inkompatibilis receptek megoldását szolgáló javaslatok szinte minden számban olvashatók.

A *tudományos élet hírei* rovatban az Orvostudományi Társaság Gyógyszerészeti Szakosztályának üléseiről és más szakmai rendezvényekről közöltek beszámolót, valamint 22 ismertetést az újonnan megjelent szakkönyvekről.

26. ábra. Az *Értesítő* első számának címlapja

E rövid életű romániai magyar nyelvű gyógyszerészeti szaklap az akkori körülmények közt nagy segítséget nyújtott elsősorban a gyakorló gyógyszerészeknek, de a körorvosoknak és a közegészségügy területén dolgozóknak is. Közleményeinek sokoldalúsága széles körben biztosította olvasottságát, rövid referátumai kitekintést adtak más országok szaklapjainak gyógyszerészeti vonatkozásaira. A lap az indulásakor megjelölt célkitűzéseinek eleget tett és csak sajnálhatjuk, hogy nem maradhatott fenn huzamosabb ideig.

1955 májusában a marosvásárhelyi OGYI önálló folyóiratot indított **Orvosi Szemle – Revista Medicală** címmel, amely magyarul és románul külön kötetben jelent meg egymás tükörfordításaként. 1972-től összevonták, és csak a románul folytatták, de továbbra is előfordultak magyar nyelvű közlemények. 1964-től 1974-ig állandó jelleggel volt külön *gyógyszerészeti rovata*, majd ezt követően alkalomadtán, de nem következetesen jelölve, hanem többször szűkebb tárgykörök szerint csoportosítva kerültek gyógyszerészeti tárgyú dolgozatokat. 1991-től a folyóirat címe megváltozott, **Revista de Medicină și Farmacie – Orvosi és Gyógyszerészeti Szemle** lett, ettől kezdve közleményeinek többsége román nyelvű, de elvétve magyarul, angolul, franciául vagy németül írottakat is találunk (1, 8). Gyógyszerészeti vonatkozású cikkeket főleg a GYK oktatói közöltek (4), tudományos munkájukról vagy a doktori tézisének elkészítésekor kapott eredményekről számolnak be. A teljesség igénye nélkül csak néhány szemelvényt emelünk ki a magyar nyelven írt dolgozatokból.

A gyógyszerészeti technológia tárgyköréből Hankó Zoltán már az első évben, 1955-ben itt közölte a piramidon-oldat készítésével kapcsolatos megfigyeléseit, majd a mannitolos-urea oldat (1961-ben), az urea-porok (1962-ben) és a különböző, elhúzódo hatást biztosító kúpalapanyagok vizsgálatáról (1967-ben) értekezett. Ádám Lajos a C-vitamin tartalmú csipkebogyó-készítményekről (1956-ban), a hazai előfordulása *Rumex alpinus* antrakinon

tartalmáról és felhasználásáról írt (1956-ban), majd az antibiotikumok és a segédanyagok közti kölcsönhatásról (1972–1981). Szánthó Éva is foglalkozott növényi drogok, így a *Datura*-fajok értékesítési lehetőségeivel (1964-ben), majd a kúpok hatóanyag-leadásáról (1967-ben), a tartósítószerrel (1970-ben) és az antibiotikumok hatékonyságáról (1973–1974-ben) közölt dolgozatokat. Csath Zamfira az emulziók fizikai kémiai tulajdonságaival (1971, 1978), Papp József pedig hidrofíl makromolekulák fizikai kémiai vizsgálatával (1970) kapcsolatos eredményeit ismertette. Több gyakorló gyógyszerész is beszámolt a mindennapi gyógyszerelési munkájáról, így Ajtay Mihály (1959–1966), Kornhoffer Vilmos (1961), Horváth Tibor (1968), Bán Olga (1971), Zágonyi Elemér (1972), Nagy Levente (1980) és mások.

A gyógyszerészeti kémia tárgyköréből Mártonfi László 1956-ban itt közölte az olajos készítményekről, majd 1962–1965 között az alkaloidok krisztallográfiás vizsgálatáról szóló dolgozatait. Ugyanebben a tárgykörben Fülöp Lajos a tioszarmazékok komplexometriás meghatározásáról (1965), kromatográfiás módszerekről számolt be többször munkatársaival, Veréphi Józseffel és Szánthó Klaudiával együtt, Gyéresi Árpád pedig az ópium alkaloidokról és készítményekről (1973–1975).

A legtöbb dolgozat tárgya a gyógynövények vizsgálatához kapcsolódik. Kopp Elemér már 1955-ben ismertette a máktok morfitartalmának meghatározására kidolgozott új módszerét, majd 1960-ban a *Pelargonium roseum* termesztéséről és 1961-ben a levendulafajok illóolaj-tartalmáról írt cikket. Rácz Gábor 1956-ban az arbutintartalmú növényekről, majd az *Atropa belladonna* (1958), a *Philadelphus* (1961), a *Juniperus*-fajok (1968) és még számos gyógynövény népgyógyászati felhasználásáról értekezett dolgozataiban. Rácz-Kotilla Erzsébet 1959-ben jelentette meg az *Achillea*-fajok proazuléntartalmára vonatkozó vizsgálatait, majd termesztési és nemesítési kísérleteinek eredményeiről számolt be. 1965-től kezdve számos, a népgyógyászatban használatos gyógynövény (*Agropyron*, *Centaurea*, *Taraxacum*, *Ononis*, *Calendula*, *Leonorus* stb.) hatástani vizsgálatáról is itt közölt. Péter H. Mária az *Agrimonia*, az *Achillea*-fajok farmakognóziái vizsgálatáról, termesztési eredményeiről, antibiotikus hatásokról (1964–1973), valamint a drogok mikroszkópos meghatározási lehetőségeiről (1967) írt dolgozatait jelentette meg az intézeti lapban. Csedő Károly a csipős paprika alkaloid- és festéktartalmáról (1960–1962), Csegedi Jolán a *Thymus*-fajok, Formanek Gyula a *Rubia*-fajok (1969–1971), Gáspár Mária az *Artemisia*-fajok (1970–1971), Kiss Ilona az *Angelica*-fajok (1980), Kisgyörgy Zoltán többek között a *Rumex* fajok (1957–1963, valamint az *Atropa belladonna* (1965–1968) és Füzi József az *Urtica*-fajok (1958–1964) hatóanyagairól közölt magyar nyelven dolgozatokat.

Méregtani vonatkozásúak Balogh Éva dolgozatai 1964-től a véralkohol-meghatározási módszerekről, majd a napoton (1968), illetve a nitrazepám (1978) meghatározását írta le vizelethől; Szöcs Jozefa a gyomirtószerrel toxikológiájáról (1970), Ajtay Kincses Mária az izonikotinsav toxicitásáról (1975), majd biofarmáciai kérdésekről (1996), Dudutz Gyöngyi pedig a bórsav és egyéb anyagok kölcsönhatásáról számolt be, Ádám Sára a dionin fájdalomcsillapító hatásával foglalkozott 1972-ben megjelent dolgozatában.

Az erdélyi gyógyszerészet történetére vonatkoztak Spielmann József, Rácz Gábor, Lázár-Színi Karola, Soós Pál dolgozatai, majd az 1990-es változás után Hajdu Árpád és Péter H. Mária marosvásárhelyi gyógyszerésztárakról írt beszámolója.

Természetesen a határterületekről is több magyar nyelvű dolgozat olvasható az Orvosi Szemle hasábjain, főleg a GYK alaptantárgyait oktató tanárok kutatásainak eredményeiről, így Eperjessy Anna professzornő, Kiss Árpád, Kovács Ibolya, Máthé János a biokémia tárgyköréből (1955–1981), Soós Pál professzor, Blazsek Bodó Ágnes és Gálfalvi Szabó Emília először az ásványvizek összetételéről, majd különböző analitikai vizsgálatokról, Barabás Béla és Szabó Endre a radioaktivitási mérésekről (1969), Tőkés Béla műszeres analízisekről (1966–1979), Albert Levente egyes gyógyszeranyagok szintéziséről számolt be.

1991-től ismét megjelenik az Erdélyi Múzeum-Egyesület Orvostudományi Szakosztályának kiadványa évente egy-egy kötetel **Orvostudományi Értesítő** címmel, és a szakosztály évi tudományos ülésszakán elhangzott előadások szövegét közli. Az 1991 és 2000 közötti periódusban 9 kötet jelent meg, ezeket az 1948-ban utoljára kiadott 63. kötet folytatásaként a 64-es számmal kezdve jelölték, s így 2000-ben a 73. kötet látott napvilágot. Bár a kiadvány címéből nem lehet következtetni gyógyszerészeti vonatkozású írásokra, mégis, mivel a szakosztályon belül működik egy gyógyszerész szakcsoport, amelynek tagjai a tudományos üléseken dolgozatokat mutatnak be, ezek az egyes kötetekben *in extenso* megjelentek (10).

27. ábra. Az Orvostudományi Értesítő fedőlapja

A gyógyszerészet tárgyköréből közölt dolgozatok száma évről évre nőtt, a 64. kötetben csak 3, majd a következőkben már 8–10 dolgozat tárgya gyógyszerészeti vonatkozású. E számbeli növekedés arányos a kötetekben megjelent dolgozatok össz-számához viszonyítva is. A 64. kötetben 6,12 %-ban találhatók a gyógyszerészet tárgykörébe tartozó dolgozatok, az 1999-ben megjelent 71. kötetben ez az arány elérte a 19,44%-ot. A dolgozatok a gyógyszerészi technológia, a fitoterápia, a gyógyszerészi kémia, gyógyszerésztörténet, valamint a gyógyszerkönyvek tárgykörét ölelik fel, a szerzők közt egyaránt megtaláljuk a MOGYE magyar nemzetiségű oktatóit és a Magyarországról meghívott előadókat. A dolgozatok számát, arányát és szerzők szerinti csoportosítását a 61. táblázat, az egyes kötetek dolgozatainak tárgykörök szerinti besorolását pedig a 62. táblázat mutatja be.

61. táblázat
Az Orvostudományi Értesítő 64–73. köteteiben megjelent
gyógyszerészeti dolgozatok száma szerzők szerint

Gyógyszerészeti vonatkozású dolgozatok száma összesen (64–73. kötet)	Hazai szerzők dolgozatainak		Magyarországi szerzők dolgozatainak		Kollaborációban készült dolgozatok	
	száma	%-a	száma	%-a	száma	%-a
92	65	70,65	16	17,39	11	11,95

A táblázat adataiból látható, hogy a gyógyszerészeti vonatkozású dolgozatok több mint kétharmada (70,65 %) hazai gyógyszerészek munkája, és a közösen készültek száma is meghaladja a 11 %-ot.

62. táblázat
Az Orvostudományi Értesítő 64–73. kötetében megjelent
gyógyszerészeti dolgozatok száma, aránya és tárgyköre

Kötetszám	Év	Össz. dolg. száma	Gyógyszerészeti dolg.		Gyakoribb tárgykörök
			száma	%-os aránya	
64.	1991	49	3	6,12	Fitoterápia, gyógyszerhatástan, gyógynövények
65.	1992	54	1	1,85	Gyógyszeréztörténet
66.	1993	62	8	12,90	Gyógynövények, hatástan, kémia, gyógyszeréztörténet
67.	1994	99	9	9,10	Gyógynövények, gyógyszerkönyv, gyógyszeréztörténet
68.	1995	120	10	8,33	Oktatás, toxikológia, szervezés, gyógyszeréztörténet
69.	1996	75	9	12,00	Gyógyszerészeti technológia, kémia, toxikológia, gyógynövény, gyógyszeréztörténet
70.	1997	66	9	13,60	Technológia, kémia, gyógynövény, gyógyszeréztörténet
71.	1998	76	11	14,47	Technológia, kémia, toxikológia, biotechnológia, gyógyszeréztörténet
72.	1999	72	14	19,44	Gyógyszertan, kémia, technológia, toxikológia, gyógyszeréztörténet
73.	2000	110	18	16,36	Technológia, kémia, gyógynövény, gyógyszeréztörténet
Összesen		783	92	11,74	

A táblázatból kiolvasható, hogy a gyógyszerészet tárgykörébe tartozó dolgozatok száma növekvő arányt mutatott az utóbbi években, a kezdeti 1–3 dolgozatot követően 9–10-re, sőt 14–18-ra emelkedett, ami a kötetekben megjelent összes dolgozathoz képest is növekedést jelent, hiszen a kezdeti nem egészen 2%-os arány (1992. év) a tízszeres növekedést is megközelítette 1999-ben a 19,44 %-kal. Ami pedig a tárgyköröket illeti, azok is egyre változatosabbak lettek.

Magyar nyelvű gyógyszerészeti szaklap megjelentetésére 1957 óta sajnos nem adódott lehetőség, így csak e két utóbbi, többnyire orvosi szaklap hasábjain lehet magyar nyelven közölni, 1991 óta azonban magyarországi gyógyszerészeti szaklapokban is több erdélyi gyógyszerésznek jelent meg közleménye, dolgozata.

A bemutatott 10 folyóirat 1920 és 2000 között, tehát 80 éven keresztül felváltva, illetve egymást követő sorrendben hozzájárult az erdélyi magyar gyógyszerészek közlési lehetőségeihez és egyben a kapcsolatteremtéshez.

Irodalomjegyzék

1. Barabás B., Péter M., Péter H. Mária (szerk.): *A marosvásárhelyi orvos- és gyógyszerésképzés 50 éve. A magyarságkutatás könyvtára XVIII. kötet. Teleki László Alapítvány kiadása, Budapest [1995].*
2. Cucu Viorica: *Erdélyi gyógyszerészeti folyóiratok. I. A két világháború között.* In: Tankó A., Péter M. (szerk.): *Genersich Antal Emlékkönyv születésének 150. évfordulója alkalmából. – Adatok a romániai magyar orvosok és gyógyszerészek munkásságáról.* Genersich Alapítvány – Erdélyi Múzeum-Egyesület Orvostudományi Szakosztálya, Budapest – Marosvásárhely 1994. 148–150. o.
3. Monoki I.: *Magyar könyvtermelés a román uralom alatt (1919–1940). II. kötet. Hírlapok és folyóiratok.* Kiadja a Magyar Nemzeti Múzeum Országos Széchényi Könyvtára, Budapest 1941.
4. Péter H. Mária: *120 éves a magyar nyelvű gyógyszerésképzés Erdélyben.* Gyógyszerészet 36, 12, 765–767 (1992).
5. Péter H. Mária: *Erdélyi gyógyszerészeti folyóiratok. II. A második világháború után.* In: *Genersich Antal Emlékkönyv.* 150–152. o.
6. Péter H. Mária: *Romániai gyógyszerészeti és gyógynövény vonatkozású folyóiratok 1990–1995 között.* Gyógyszerészet 40, 1, 38–40 (1996).
7. Péter H. Mária: *Gyógyszerészeti időszakos kiadványok Erdélyben.* Gyógyszerészet – Ünnepi különszám: 40 éves a Magyar Gyógyszerészeti Társaság lapja. 1997. május 16. 19–21. o.
8. Péter M., Péter Z.: *A Marosvásárhelyen megjelent magyar nyelvű orvosi, egészségügyi és gyógyszerészeti folyóiratokról.* Orvosi Hetilap 132, 4, 201–203 (1991).
9. Péter M., Péter Z.: *Az 1919 és 1990 között Romániában megjelent magyar nyelvű orvosi, egészségügyi és határterületi önálló kiadványok jegyzéke.* In: *Genersich Antal Emlékkönyv.* 168–189. o.
10. *** *Orvostudományi Értesítő* 64–74. kötet. Az EME kiadása, Kolozsvár 1991–2000.

3. 2. 2. Önálló magyar nyelvű gyógyszerészi kiadványok

Mauksch Tóbiás: *Taxa pharmaceutica.* Kolozsvár 1750 (latin nyelvű).

Juhász Máté: *Házi különös orvosságok, melyek az orvosok nélkül szűkölködő betegeskedőknek vigasztalására következőképpen a betűk rende szerint külön-külön nyomtatásokból és írásokból szedettek egyben.* Nyomatott a Jézus Társaság Akad. Betűivel, Kolozsvár 1761. 78 o.

Bruz László: *Házi patika.* Nyomatott a ref. kolleg. betűivel, Kolozsvár 1781.

Benedeki Enyedi János: *Falusi emberek patikája a falunlakó minden keresztény valláson levő tisztelendő papokhoz, melyben a falusi embereknek legnevezetesebb nyavalyáinak orvoslások íratnak meg.* Nyomatott a könyv-szerzőnek tulajdon maga költségével, Hochmeister Márton betűivel, Szeben, Kolozsvár 1801. 20 + 272 o.

Nyulas Ferenc: *Instructio pro Apothecariis.* Kolozsvár 1807 (az eredeti szöveg latin nyelvű).

Simon Imre: *A magyar gyógyszerészek évkönyve.* Fölk és Társa nyomdája, Temesvár 1862. 84 + 67 o.

Podhráczky Ferenc: *Emlékfüzet a Debrecen – Biharmegyei Gyógyszerész Testületnek 1867. IX. 7-én Nagyváradon tartott első összejevetelének emlékére.* Hollósy Lajos nyomdája, Nagyvárad 1867. 43 o.

Gerber Ödön: *Emlékirat a „Szinér-Váraljai Segélyegylet” 1875-ik évben történt újabb átalakulásának, állandóvá tételének alkalmára.* Nyomtatta Steinfeld Béla, Sárospatak 1876. 23 o.

Róthschnek V. Emil: *A Debrecen – Biharmegyei Gyógyszerész Testület és az Általános Magyarországi Gyógyszerész Egylet III. kerület IV. járás gyógyszerértárai.* Csáthy K. nyomdája, Debrecen 1882. 238 o.

Róthschnek V. Emil: *Pótlék és helyreigazgatás a „Debrecen és Biharmegyei Gyógyszerész Testület és az Általános Magyarországi Gyógyszerész Egylet III. kerület IV. járás gyógyszerértárai” c. műhöz.* A szerző kiadása, Debrecen 1884. 40 o.

Issekutz Hugó: *Gyógyszerisme és gyógyszerési vegytan.* Kolozsvár 1886.

Magyari Károly, Winkler Albert: *Az Alsófehérmegyei Orvos – Gyógyszerész Egylet Évkönyve 1890-re.* Wokál János Könyvnyomdája, Nagyenyed 60 o.

Nyiredy Géza: *Mennyileges elemzés normál oldatokkal.* Kolozsvár 1891.

Vértess Lajos: *Betegek tanácsadója*. Jegyzéke kitűnő háziszerek és más gyógyszerészeti cikkeknek, melyek a „Fehér Sas” címzett gyógyszertárban kaphatók Lugoson, Király utcájában. 63. kiadás, W. Krafft könyvnyomdája, Nagyszeben 1892.

Nyiredy Géza: *Térfigati elemző vegytan gyógyszerészek részére*. 1. kiadás 1892; 2. kiadás 1901; 3. kiadás 1906. Kolozsvár.

*** *A Biharmegyei Orvos-, Gyógyszerész- és Természettudományi Egylet 1893. május hó 15-én tartott közgyűlése*. Lászký Ármin könyvnyomdája, Nagyvárad 1893.

Nyiredy Géza: *Minőleges elemző vegytan*. 1. kiadás 1894; 2. kiadás 1899; 3. kiadás 1902. Kolozsvár.

Száva Gerő: *Előpatak gyógyfürdő*. Az előpataki gyógyfürdő birtokosok szövetkezetének megbízásából ismerteti. Alexi könyvnyomda, Brassó 1895. 17 o.; 2. kiadás 1896.

Jakabházy Zsigmond, Nyiredy Géza, Issekutz Hugó: *Gyógyszerisme, magyarázó szöveggel a Magyar Gyógyszerkönyv 2. kiadásához orvos- és gyógyszerésznővendékek használatára*. Dobrowszky és Franke kiadása, Kolozsvár 1895. 771 o.

Ruzitska Béla: *Bevezetés az elméleti kémiába*. Fabinyi Rudolf tanár előadásai alapján írta. Gombos-Sztupjár nyomda, Kolozsvár 1895. 263 o. + 3 t.

Gerber Ödön: *A Szinyérváraljai Segélyegylet Szövetkezet 25 éves fennállásának emlékirata*. Szatmár 1896. 22 o.

Páter Béla: *A nép néhány orvosi növényéről*. Budapest 1896. 8 o.

Nyiredy Géza: *A chemia elemei*. Kolozsvár 1898.

Ábrahám Béla: *A „Máramaros Vármegyei Orvos – Gyógyszerész Egyesület” első Évkönyve az 1895/96–1898. egyesületi évekre*. Mayer és Berger Könyvnyomdája, Máramarosszigeten 1899. 293 o.

Burger Frigyes: *Házi gyógyszerár gazdaságok részére*. Összeállítva Jakab László állatorvos utasítása alapján. Ajtai L. Albert könyvnyomdája, Kolozsvár 1900. 8 r., 7 l.

Kazay Endre: *Gyógyszerész Lexikon*. Az összes gyógyszerészeti tudományok encyclopediája. I–IV. kötet. Molnár Mihály kiadása. Nagybánya 1900. 378 + 378 + 406 + 384 o.

Nyiredy Géza: *A chemia rövid vázlata gyógyszerészgyakornokok számára*. Kolozsvár 1901. 170 o.; 2. kiadás 1906, 195 o.; 3. kiadás 1911.

Hankovits Ferenc: *Néhány szó a gyógyszerárak államosításához*. Szent László nyomda, Nagyvárad 1901. 29 o.

Orient Gyula: *Gyógyszerész műtan*. Nágel Otto kiadása, Kolozsvár 1902. 142 o.; 2. bővített kiadás 1907.

Nyiredy Géza: *Mennyileges elemzés normál oldatokkal: titrimetria*. Tekintettel a Magyar Gyógyszerkönyv előírásaira. 2. bővített kiadás. Gámán János Könyvnyomdája, Kolozsvár 1905. 120 o.; 3. kiadás 1909; 4. kiadás 1911.

Ruzitska Béla: *Bevezetés az elméleti kémiába Fabinyi Rudolf dr. egyetemi tanár előadásai nyomán*. 2. bővített kiadás, Gámán nyomda, Kolozsvár 1906. 409 o. + 7 t.

Geml József: *A gyógyszerári jog adományozása és a temesvári gyógyszerárak*. Steinfeld nyomda, Temesvár 1907. 37 o.

Nyiredy Géza: *Elemző vegytan*. II. rész. 3. kiadás. Gámán János könyvnyomdája, Kolozsvár 1908. 139 o.

Kazay Endre: *Organicus chemia alapfogalmai*. Egyetemi tankönyv. Nánásy István könyvnyomdája, Nagybánya 1908.

Fisch Áron: *A Biharmegyei Orvos-, Gyógyszerész- és Természettudományi Egylet Szakülései az 1908–1909. évben*. A Nagyvárad nyomda és Újságállalat kiadása, Nagyvárad 1910.

Orient Gyula: *Chemiai jegyzet*. Általános és részletes rész. Elméleti anorganikus és a szénvegyületek kémiája. Lepage nyomda, Kolozsvár 1912. 218 o.

Jakabházy Zsigmond, Issekutz Hugó: *A gyógyszerismeret tankönyve*. I–II. kötet. Kolozsvár 1913. 360 o.

Orient Gyula: *Orvosi receptek kellei és elbírálása (maximáldózis táblázattal és a synonymák gyűjteményével)*. Stein nyomda, Kolozsvár 1914. 63 o.

Széki Tibor: *Bevezetés a térfogatos kémiai analysis módszereibe*. Ajtay K. könyvnyomdája, Kolozsvár 1918. 145 o.

- Orient Gyula: *A gyógyszerési chemia fogalma és feladata*. Bonaventura nyomda, Kolozsvár 1918. 15 o.
- Orient Gyula: *Kísérleti chemia alapvonalai*. Kolozsvár 1919.
- Schmidt Béla: *Újabb gyógyszerek jegyzéke*. Tg. Mureş – Marosvásárhely 1920. 55 o.
- Nagy Jenő: *Gyógyszerészek czímtára és zsebnaptára*. I. évfolyam 1921. Tg. Mureş – Marosvásárhely 1920. 162 o.
- Molitorisz Pál, Nagy Jenő (szerk.): *Almanachul farmaceutic – Gyógyszerészek zsebnaptára – Pharmazeutischer Almanach*. II. évfolyam 1922. Minerva RT., Cluj – Kolozsvár – Klausenburg 1922.
- Orient Gyula: *Szemelvények az Erdélyi Múzeum kebelében felállított Gyógyszerészeti Múzeum gyűjteményéből*. Minerva RT., Cluj – Kolozsvár 1922. 11 o.+ 1 melléklet.
- Orient Gyula: *A vitaminok* (Az utolsó két évi vitaminkutatások eredményei). Minerva RT., Cluj–Kolozsvár 1923. 36 o.
- Molitorisz Pál, Nagy Jenő (szerk.): *Almanachul farmaceutic – Gyógyszerészek zsebnaptára*. III. évfolyam 1923, Minerva RT., Cluj – Kolozsvár 1923.
- Gajzágó Róbert: *A kézieladásban előforduló gyógyszereknek román népies elnevezései és társalgási szavak szótára latin és magyar jelentőségükkel*. Martin Katz nyomdája, Cluj – Kolozsvár 1924.
- Gajzágó Róbert: *Gyógyszerek műszótára*. Synonimák. Martin Katz nyomdája, Cluj – Kolozsvár 1924.
- Gajzágó Róbert: *A Magyar Gyógyszerkönyvbe felvett, valamint a legújabb vegyi készítmények oldhatósági táblázata*. Martin Katz nyomdája, Cluj – Kolozsvár 1924. (A három utóbbi egybekötve és külön-külön is megjelent, összesen 52 o.).
- Nagy Samu (szerk.): *Almanachul Farmaciștilor din România – Romániai Gyógyszerészek zsebnaptára 1924*. A szerző kiadása. „Cultura” Inst. de arte grafice, Cluj 1924. 205 o.+ reklámok.
- Páter Béla: *A gyógynövénytermesztés rövid foglalatja*. Minerva kiadó, Cluj – Kolozsvár 1924. 36 o.
- Sütő Nagy László: *Ibsen népe...* Adatok az erdélyi gyógyszerészet történetéhez. Lepage nyomda, Cluj – Kolozsvár 1924. 56 o.
- Nagy Samu (szerk.): *Almanachul Farmaciștilor din România – Gyógyszerészek zsebnaptára*. 1926. III. évfolyam. A szerző kiadása, Cluj–Kolozsvár 1926. 244 o.+ reklámok
- Orient Gyula: *Az erdélyi és bánáti gyógyszerészet története*. Minerva Irodalmi és Nyomdai Müintézet RT., Cluj – Kolozsvár 1926. 263 o.
- Orient Gyula: *Erdélyi alchimisták, Bethlen Gábor fejedelem alchimiája*. Minerva Irodalmi és Nyomdai Müintézet RT., Cluj – Kolozsvár 1927. 47 o.
- *** *Erdély, Bánát, Máramaros és Körösvidék gyógyszerészeinek korpótlékos Pénztára és Nyugdíjintézete, mint az Erdélyi–Bánáti gyógyszerértulajdonosok Segélyegylete A. osztályának szervezeti és ügyviteli szabályzata*. Lingner nyomda, Aiud 1927. 36 o.
- Nagy Samu (szerk.): *Almanachul farmaciștilor din România – Romániai Gyógyszerészek Zsebnaptára 1927*. IV. évfolyam. A szerző kiadása. Tip. Aurora Gherla, Cluj – Kolozsvár 1927. 208 o.
- *** *Dolgozatok a Biharmegyei Orvos-, Gyógyszerész- és Természettudományi Egylet 60 éves fennállásának emlékére*. Sonnenfeld RT., Oradea 1928. 145 o.
- Nagy Samu (szerk.): *Almanachul farmaciștilor din România – Romániai Gyógyszerészek zsebnaptára 1928*. V. évfolyam. A szerző kiadása. Tip. Fraternitas, Cluj – Kolozsvár 1928. 152 o.+ reklámok.
- *** *Almanachul farmaceutic – Gyógyszerészei Évkönyv 1929*. Szerkeszti és kiadja a Buletinul Farmaciștilor szerkesztősége és kiadóhivatala, Tip. Deutscher Bote, Cluj 1929. 296 o. + reklámok.
- Lukács Ferenc: *Magyarázó szöveg (az Erdély, Bánát, Máramaros és Körösvidék gyógyszerészeinek korpótlékos Pénztára és Nyugdíjintézete, mint az „Erdélyi és Bánáti Gyógyszerértulajdonosok Segélyegylete” A. osztályának szervezeti és ügyviteli szabályzatához)*. H. és é.n. 7 o.
- *** *Sindicatul profesional al Farmaciștilor din Ardeal si Banat – Az Erdélyi és a Bánáti Gyógyszerészek Professzionális Szindikátusának alapszabályai*. Tip. Arieșul SA., Turda 1929. 18 o. (román és magyar nyelvű).
- Orient Gyula: *A biokémia gyógyszerészetet érdeklő világából*. Deutscher Bote nyomda, Cluj 1929. 16 o.

Páter Béla: *Cele mai noi ceaiuri medicinale și folosirea aceloră – Neue heilsame teearten und ihre Anwendung – Újabb gyógyító teák és azok használata* (román, német és magyar szöveggel). H. és é.n. 116 o.

*** *Az egészség* (Az egészség kiskönyve). Kiadja a Heillingeni Laboratórium vezérképviselete, „Szent Anna” gyógyszertár. Inst. de arte Grafice Cartea Românească, Deta (Timișoara) 1930. 67 o.

*** *Almanahul Farmaceutic 1930*. Szerkeszti és kiadja a Buletinul Farmaciștilor szerkesztősége és kiadóhivatala, Tip. Deutscher Bote, Cluj 1930. 277 o.+ reklámok

*** *Almanahul Farmaceutic 1931*. Szerkeszti és kiadja a Buletinul Farmaciștilor szerkesztősége és kiadóhivatala, Tip. Urania, Cluj. 1931.

*** *Almanah 1934*. Szerkeszti és kiadja a Buletinul Farmaciei, Cluj 1934.

Páter Béla: *Csodahatású gyógynövények*. Cluj – Kolozsvár é.n. 84 o.; újabb kiadása: Minerva nyomda, A „magyar Nép” Könyvtára 51. Cluj 1936. 86 o.

Molitorisz Pál: *Almanah 1937*. Tip Universala S.A., Cluj 1937. 256 o.

*** *Vademecum „Napochemia”*. Napokémia gyógyszer- és vegyészeti gyár RT., Kolozsvár é.n. [1939 ?]

Bodor Kálmán: *Vadon termő gyógynövények gyűjtése és értékesítése*. Az Erdélyi Református Egyházkerület kiadása, Minerva nyomda, Cluj–Kolozsvár 1938. 24 o.; 2. kiadás: Az EMKE Irodalmi és Könyvkiadó Vállalat Szakosztályának kiadványai. Az EMGE Gazdaköri Könyvtára. 5. sz. Minerva nyomda, Kolozsvár 1940. 32 o.

Kopp Elemér: *Gyűjtsünk gyógynövényeket*. Kolozsvár 1942.

Spielmann József, Soós Pál: *Szemelvények Nyulas Ferenc műveiből*. Függelék: Instructio pro Apothecaris – Utasítás a gyógyszerészek számára 1807. Latinból fordította Kónya Imre. Akadémiai Könyvkiadó, Bukarest 1955. 336 o.

Bodor Kálmán: *Vadon termő gyógynövények*. Mezőgazdasági és Erdészeti Állami Könyvkiadó, Bukarest 1957. 137 o.

Rácz Gábor, Laza Aristide, Coiciu Evdochia: *Gyógy- és illóolajos növények*. Ceres Kiadó, Bukarest 1972. 249 o.

Rácz Gábor, Fűzi József (szerk.): *Kovászna megye gyógynövényei*. Agronómusok Háza kiadása, Árkos – Sepsiszentgyörgy 1973. 239 o.

Inczei Lajos: *Ízek, zamatok, illatok*. Fűszernövényeink és felhasználásuk. Dacia Kiadó, Kolozsvár-Napoca 1975. 283 o.

Rácz Gábor, Laza Aristide, Coiciu Evdochia: *Gyógynövények*. 2. bővített kiadás. Ceres Kiadó, Bukarest 1975. 349 o.

Farkas Imre János, Ajtay Mihály: *Formulae magistralis*. Disciplina de Medicina Socială, Cabinetul Absolventului IMF Tg. Mureș, Tg. Mureș 1978. 348 o.; Bővített újrakiadások: 1979, 1982, 1986.

Melius Péter: *Herbárium*. Az fáknek, füveknek nevekről, természetekről és hasznairól. Bevezető tanulmánnyal és magyarázó jegyzetekkel sajtó alá rendezte Szabó Attila. Kriterion Könyvkiadó, Bukarest 1978. 519 o.

Csedő Károly (szerk.): *Plante medicinale și condimentare din județul Harghita – Hargita megye gyógy- és fűszernövényei*. Csíkszereda 1980. 711 o. (román és magyar nyelvű).

Buchwald Péter, Bodor András: *A gyógynövényektől a megtervezett gyógyszerekig*. A gyógyszerkutatás múltja, jelene és lehetőségei. Dacia Kiadó, Kolozsvár – Napoca 1981. 196 o.

*** *Korszerű gyógynövény-használat*. Korunk Füzetek 1. Kiadja a Korunk szerkesztősége, Kolozsvár-Napoca 1982. 80 o. Második bővített kiadás 1985. 108 o.

Rácz Gábor, Rácz-Kotilla Erzsébet, Laza Aristide: *Gyógynövényismeret*. Ceres Kiadó, Bukarest 1984. 288 o.

Vasas Samu: *Népi gyógyászat*. Kalotaszegi gyűjtés. Kriterion Könyvkiadó, Bukarest 1985. 198 o.

Csűrös László: *Gyógynövények mint természetes anyagok*. Tudományos Kiadó, Bukarest 1990. 241 o.

Tankó Attila, Péter Mihály (szerk.): *Genersich Antal Emlékkönyv születésének 150. évfordulója alkalmából – Adatok a romániai magyar orvosok és gyógyszerészek munkásságáról*. Kiadja a Genersich Alapítvány és az Erdélyi Múzeum-Egyesület Orvostudományi Szakosztálya, Budapest – Marosvásárhely 1994. 207 o.

Szöllősi Árpád: *A Marosvásárhelyi Orvosi és Gyógyszerészeti Egyetem 1945–1995*. Mentor Kiadó, Marosvásárhely 1995. 188 o + 28 o. melléklet.

Barabás Béla, Péter Mihály, Péter H. Mária (szerk.): *A marosvásárhelyi magyar nyelvű orvos- és gyógyszerésképzés 50 éve*. Adatok, emlékezések. A magyarságkutatás könyvtára XVIII. kötet. Teleki László Alapítvány kiadása, Budapest [1995]. 476 o.

Szabó Endre: *Kovácsna megye a természet ajándéka*. Fizikai kémiai tanulmányok Kovácsna megye legfontosabb természetes gyógytényezőiről. Szabó-Selényi Zsuzsanna magánkiadása, Marosvásárhely 1998. 152 o.

*** *Facultatea de Farmacie din Târgu Mureș – A Marosvásárhelyi Gyógyszerészeti Kar 1948–1998*. Ed. Mentor, Tip. Lyra, Tg. Mureș 1999. 327 o. (román és magyar nyelvű).

Kincses Ajtay Mária, Dudutz Gyöngyi, Ferencz László, Balázs József: *A gyógyszertervezés alapja*. Pro Cardia Kiadó, Marosvásárhely 1999. 244 o.

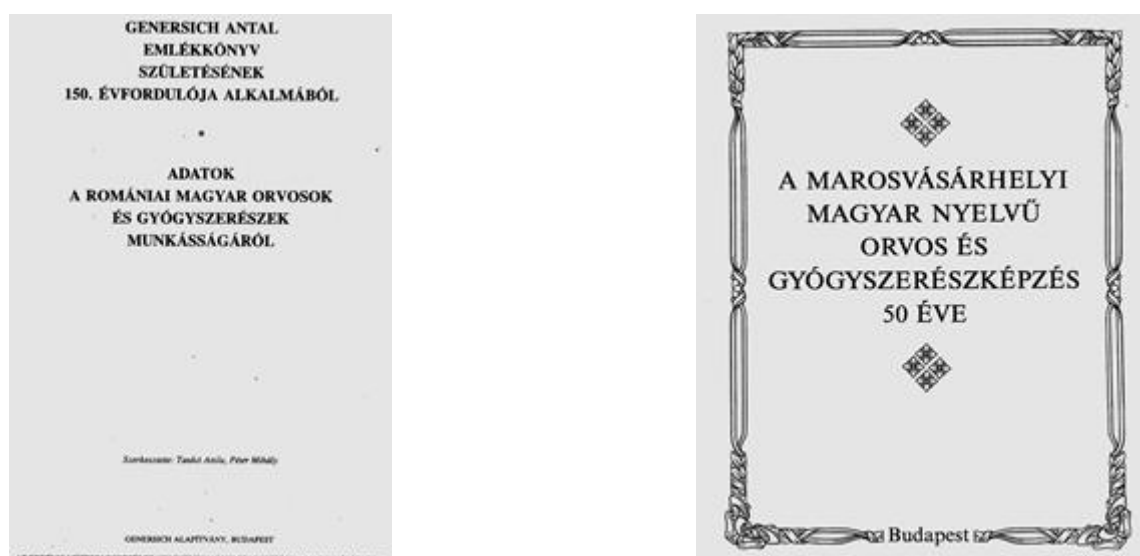
Dudutz Gyöngyi, Csép Katalin: *Gyógyszeripari biotechnológia és génterápia az ezredfordulón*. Pro Cardia Kiadó, Marosvásárhely 1999. 161 o.

Pokorny László: *Gyógyító füvek, fák*. Mentor Kiadó, Marosvásárhely 2000. 238 o. + 40 o. színes melléklet.

Tőkés Béla: *Fizikai kémia gyógyszerészeknek, orvosoknak és biológusoknak*. I–II. kötet. Mentor Kiadó, Marosvásárhely 2001. 323 + 407 o.

28. ábra. Régi orvosságoskönyvek fedőlapjai (1761, 1801, 1835)

29. ábra. Gyógyszerésztörténeti adatokat is bemutató könyvek fedőlapjai

3. 2. 3. Szépirodalmi és egyéb, nem szakmai munkák

Podhráczky Ferenc, Mocsáry Sándor: *Természetrajzi szemelvények*. Értekezések az állat- és növénytan köréből. Hügel O. nyomdája, Nagyvárad 1868. 158 o.

Podhráczky Ferenc: *Értekezés a hangyák életmódjáról*. A szerző kiadása, Nagyvárad 1869. 14 o.

Gerber Béla: *Emlékirat a Szinérváralja kisdudovoda újonnan épült alapkövének letétele alkalmából*. Sárospatak 1889.

Tanács József: *A róna vadvirágai*. Elbeszélések. Nyomatott Gámán J. örökösénél. A szerző kiadása, Kolozsvár 1904. 164 o.

Tanács József: *Színezett fényképek*. Útirajzok egy bajor nevelőnő naplója után. I–II. kötet. Nyomatott Gámán J. örökösénél. A szerző kiadása, Kolozsvár 1906, 317 és 322 o.

Láday Győző: *Görgey Artúr*. Reflexiók Beöthy Ákos: *A magyar államiság fejlődése, küzdelme* c. művének Görgey Artúrra vonatkozó tanulmányára. Marosvásárhely 1909. 53 o.

Láday Győző: *Emlékezés három hírneves budapesti egyetemi tanárról: Dr. Jedlik Ányos István, Dr. Margó Tivadar és Apáti Dr. Than Károly*. Marosvásárhely 1909. 48 o.

Láday Győző: *Emlékezés két hírneves budapesti egyetemi tanárról: Dr. Balogh Kálmán és Szentmiklósi Dr. Szabó József*. Marosvásárhely 1909. 39 o.

Bernády György: *Intelmek*. Adi Á. könyvnyomdája, Marosvásárhely 1916. 16 o.

Bernády György: *Kötelességeink*. Adi Á. könyvnyomdája, Marosvásárhely 1916. 16 o.

Bernády György: *Nyílt levél*. Kosmos RT., Marosvásárhely 1920. 56 o.

Hanzéros Géza: *Gainobihariász*. Költői elbeszélés. Szent Bonaventura könyvnyomda, Cluj – Kolozsvár 1923. 56. o.

Székely Jenő: *A Csehi-család*. Regény. Erdélyi Szépművészeti Céh 23. kiadványa, II. sorozat, 23–24. sz. könyv. Lapkiadó és Nyomdai Műintézet RT., Cluj – Kolozsvár 1928. 194 o.

Sütő Nagy László: *Késő köszöntés*. Erdélyi Szemle Könyvtára II. Stief Jenő és társa nyomdája, Cluj – Kolozsvár 1920. 32 o.

Sütő Nagy László: *Jókai szerelmei*. Elbeszélések. Minerva RT., Cluj–Kolozsvár 1925. 56 o.

Sütő Nagy László: *Zenélő kút*. Történelmi elbeszélések. Erdélyi Szemle kiadása, Lapkiadó RT., Cluj–Kolozsvár 1928. 70 o.

Sütő Nagy László: *Harc a végeken*. Az erdélyi irodalmi küzdelmek hőskorából. Erdélyi Szemle kiadása, Lengyel Sándor könyvnyomdája, Cluj – Kolozsvár 1930. 61 o.

Sütő Nagy László: *Egy csodálatos újságíró története s más elbeszélések*. (Élő Erdély. Az Erdélyi Szemle könyvtársorozata). Erdélyi Szemle kiadása, Fortuna nyomda Cluj 1931. 63 o.

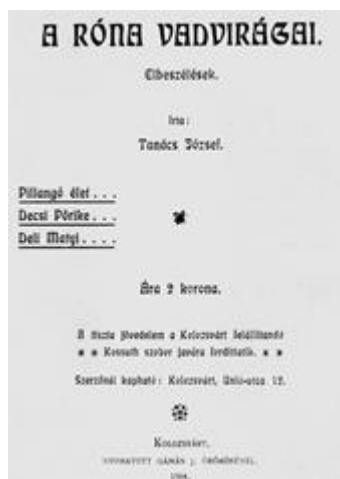
Sütő Nagy László: *A tordai gyűlés*. (Szabadelvű vallásos értekezések VI. Grafic Record, Cluj – Kolozsvár 1933. 29 o.

Sütő Nagy László: *A megtalált Isten*. Versek. (Élő Erdély. Az Erdélyi Szemle könyvtársorozata 4.). Erdélyi Szemle kiadása, C. Grafica könyvnyomda, Cluj 1934. 32 o.

Sütő Nagy László: *Lélek-harcok*. Regény a magyar újjászületés korából. Erdélyi Szemle kiadása, Minerva RT., Cluj 1936. 153 o.

Sütő Nagy László: *Egy erdélyi irodalmi társaság története a sorsváltás utáni időkben (1920. aug. 28.–1935. dec. 14.)*. Orient könyvnyomda, Cluj 1936. 27 o.

Sütő Nagy László: *Az Unitárius Irodalmi Társaság története (1920. aug. 28.–1935. dec. 14.)*. (Keresztény Magvető Füzetek 18.). Orient könyvnyomda, Cluj 1936. 24 o.

30. ábra. Tanács József kolozsvári gyógyszerész könyveinek fedőlapjai

31. ábra. Sütő Nagy László kolozsvári gyógyszerész könyveinek fedőlapjai

3. 2. 4. Magyar gyógyszerészek szaklapokban megjelent versei vagy róluk szóló versek és prózai írások (Szemelvénnyek)

Misutta Károlyné (Balatonszentgyörgy)

Régi szép patikák

Régi szép patikák, csendes hűs szentélyek,
Ahová az ember áhítattal lépett –
Emléketek él csak! más a nóta már ma:
Lesújtott reátok a kor durva járma.

Templom után hová áhítattal léptek,
S hangosan kopogni benne szinte féltek –
Ma vásári láрма, üzérkedés ver fel.
Nem megy beléd senki többé tisztelettel.

Cigaretta szí a főnök és a prakszi,
Szabad benned nagyot mondani, kacagni.
A vidéki ember kalapját fent tartja,
Régen künt levette apraja és nagyja.

Régi szép patikák, csendes hús szentélyek,
Ahová az ember áhítattal lépett,
Nem jön vissza soha többé virágzástok –
Reátok nehezült egy pusztító átok:

Gomba módra kelnek a patikák sorra,
Egyik a másiknak pusztulását hozza!
– Száz új kétes fény gyúl, messze-messze terjed,
Régi szép patikák, lassan belevesztek.

(1914)

(Gyógyszerészi Hetilap 53. kötet – 1914)

Sütő Nagy László (kolozsvári gyógyszerész)

Gyógyszerész Himnusz

Minden gyógyszerész pályatársamnak,
akik testvérek a nagy munkában, melyre
életüket áldozták.

Mi mindig szegények, mostohák voltunk,
Mi mindig, mindig csak robotoltunk,
És robot ma is, igás a sorsunk.
Tavaszi harmat nem harmatoz ránk,
A nap sugára nem aranyoz ránk,
Nekünk csak sápadt, hervadt az orcánk.
A kezünk, agyunk azé, ki beteg,
Szívünk is mindig másokért remeg,
Hiába vár az asszony, a gyerek.
S a bér? Egy élet után a zsoldunk?
Holnap tán másé, miért dolgoztunk
S gyermekeink is átkozzák sorsunk.
Ó, be keserű sokszor a lelkünk,
S mert önzetlen emberbarát lettünk,
Kevés öröme, napfényre leltünk.

Öröm? Tán messzi századokon át
Sem találtuk meg lelkünk rokonát,
Rajtunk mindenki vadul gázol át.
Minden hatalom, emberi testvér,

Egy sem megértő, gyámoló testvér.
– Miért nyúzzuk testünk a beteg testért?
És mégis, mégis, annyi gond után,
Az arany nap egyszer reánk ragyog tán
S reményt küld annyi, annyi könny után.
Rossz sorsunkat egyszer levetkőzzük
– Senki se legyen csüggedő köztünk –,
Erő az egység s Egységben győzünk.
Kivédjük majd a támadó kezét,
Minket isteni hivatás vezet:
Millióknak adunk éltet, hív kezét.
Senki se legyen köztünk csüggedő,
A mi munkánk, az nem lehet meddő,
A mi munkánk: a szent Életerő.

Fel a szivekkel, bajtársak, testvér,
A mi munkánkért gyönyörű a bér:
Milliók áldása mindennel felér!

(1927)

(Pharmaco Courier 3. évf. 6. sz. 11. o. – 1927. június 1.)

Németh Andor (erdélyi gyógyszerész)

Gajzágó Róbert 50 éves jubileumára

Kedves Róbert bátyám, köszöntelek Téged
S melletted ezt a sok illusztris vendéget.
Téged ünnepelni gyűltek ide össze;
Torkukat ma jó bor habzó árja hűtse.
Ők tán különösnek találják a módot,
Hogy én itt Tehozzád vers alakban szólok;
De mindjárt megértik, ha elmondom – meglásd–
Hogy Tőled tanultam a rigmusfaragást.

Te szoktál ugyanis „kadenciát” írni
S születés-, névnapra azzal köszönteni
Legényt vagy menyecskét, fiataalt vagy vénet;
Mindeniknek faragsz Te egynéhány rímet.

S Te úgy köszöntöd, költeményben, szépen,
Én is azért vettem ezt a módot éppen.
Remélem, nem veszik ezt tőlem rossz néven
S hogy az első szó jogával visszaéltem.
Pedighogy én itt vagyok a leggyerekebb,
Unokád lehetnék, Róbert bácsi, Neked.
Legelőször is hát: piros pünkösöd elmúlt,
Nyomában a naptár Róbert-napra fordult.
Róbert pedig Te vagy, Téged ünnepelünk;
Tartson meg az Isten még sokáig velünk,
Érj meg egészségben vagy száz Róbert-napot,
Sohase történjék semmi-semmi bajod.
Hogy áldjon meg, kérjük mi a Mindenhatót,
Legelőbb vegye le házadról az adót.
Aztán meg, hogy láthass már olyan receptet,
Amit Doktor Gajzágó Dezső szerkesztett.
Kedves lányod, vejed, szép és jó egészségben
Veled legyenek kis unokák körében.

De hopp: álljunk meg, itt egyet muszáj inni,
Azután szeretnék egyébről beszélni.

Tudok egy a névnapnál még nagyobb napot:
Ma van az ötvenéves jubileumod.
Egy emberöltő az, csak úgyis, magában,
Hát még eltölteni, folyton patikában.

Bizony csak kevesen vannak kiválasztva,
Akik miközülünk eljutnak annyira.
Pilulákat gyúrni ötven esztendeig,
Alig éri ezt meg bár minden ezredik.

Befutott utadon ha visszatekintesz,
S emlékeid között kicsit keresgélgetsz,
Egymást űzi-hajtja sok tarka gondolat,
Hogy megfiatalodsz egy-két perc alatt.

Hogy mint félig gyerek patikusnak mentél...
Azután meg mikor már emberré lettél...
Majd megint családot adott a jó Isten...
Aztán sok más egyéb... S ma így vagyunk itten.

Nem tudja azt senki, csupán csak Te magad,
Hogy mi mindent értél ez ötven év alatt.
De azt tudjuk, látjuk s örülünk is annak,
Hogy oda sem nézel az idő fogának.

S éppen azért, kérlek, mi nagyon remélünk,
Hogy itt tíz év múlva újra összegyűlünk;
Hogy újra megüljük, mit a naptár mutat
Majd, a hatvanéves jubileumodat.

Nem is szaporítom tovább én ma a szót,
Hisz amit kívánok, azt a rengeteg jót
Tán három hétig sem bírnám elsorolni,
Te meg úgyis tudod, kár tehát még szólni.
Végére jutottam íme a versemnek;
Kedves Róbert bátyánk, szeretve köszöntelek!

(1927. augusztus)

(Pharmaco Courier 6. évf. 8. sz. 10–11. o. – 1927. augusztus 1.)

Gajzágó Róbert (kolozsvári gyógyszerész)

Válasz Németh Andor kollegámnak

Verses köszöntőre versben kell feleljek,
Hogy ha már rám fogtad, hogy rímelésedet
Tőlem tanultad el, s nem magad neveltet.
Íme hát így mondok hálás köszönetet.
Feldicsértél jócskán, a magas egekig,
De vajon őszintén a szíved mélyéig?
Nem vádollar, hiszen már úgy ismerlek,
Hogy képmutatónak nevezni nem merlek.
Hát őszinte szóért őszinte felelet:
Régen nem éreztem, amit ma érzek,
Érzem, kollegáim szeretete éltet,
S boldoggá tettétek ezzel a szívemet.
Tréfa nincs anélkül, hogy benne ne volna
Valami komoly is, ami szívhez szólna,
Megértettem én is tréfa közt a jó szót,

S mondhatom, lelkemben erős tüzet szított.
Ezt a szeretetet sohasem felejttem,
Szerény ünneplésem legszebbik emlékem,
S ezen emlékemben Téged is őrizlek,
Őriznek hűen a jót kívánó rímek.
Köszönet neked is, rimbe foglalt hála,
De szebb kerete van a szívembe zárva,
Ütöm poharamat én is a tiedhez,
S buzgón fohászkodom ezért az egekhez,
Ha nem is oly hosszú most már ez az élet,
De tartson meg ebben a szeretetben minket,
Ölve haladjunk tovább a munkában,
S majd osztani fogunk egymás jutalmában.
Az ölelést neked én előlegezem,
Pajtás, kívánom, hogy az Isten éltesse!

(1927. szeptember)

(*Pharmaco Courier* 6. évf. 9. sz. 7. o. – 1927. szeptember 1.)

Forbáth Sándor

Falusi patikus

Naphosszat a patikus
Áll a tára mellett,
Apró, fényes rézsínű
Súlyokat emelget.
Ujjait fűrészgeti
Kenőcsben és porban,
Feje fölött tégelyek
Andalognak sorban.
Bennük füvek, gyökerek,
Moszatok és algák,
Amelyek a képzelet
Paripáit hajtják.
...Afrika és Ázsia
Hegy és völgy és tenger...
– Álmodoz a patikus
Tágra nyitott szemmel.

Jó volna ott élni most,
Ahol ezek nőnek.
Szagolni virágait
Távoli mezőnek!
Vagy utazni nagy hajón,
Új világok táján.
Nem falun hervadni el
Sokak közt is árván.
Naphosszat a patikus
Áll a tára mellett,
Apró, fényes rézsínű
Súlyokat emelget.
Porok, füvek, gyökerek
Billegnek a tálon,
...Élet, illat, szerelem,
Valóság és álom...

(1928. december)

(*Gyógyszerészi Hetilap* 47. évf. 17. sz. – 1928. december 16.)

Szágel Károly (tiszavárkonyi gyógyszerész)

A rab

Kis falusi patikában
Múlnak az évek felette;
Ősz-tavas, sok vándormadár,
Haját a dér rég belepte.
Mint ifjú sokról álmodott,
De itt tette le sorsa,
Hogy dicsvágyát eltemesse,
Életszomját mind kioltsa.
Vizsgált, mért, gyúrt így napestig,
Arca munkakedvtől égett –
Most már ez sincs, minden: gyártmány,
Minden: különlegességek.

Jó lett volna néha menni
El innen... ki a világba...
A családnak mindig kellett
Hol kenyérre, hol ruhára.
Sohasem volt ünnepe,
Pihenése, vásárnapja,
Meleg ágyból hideg éjbe
Mindenki felriaszthatja.
Ott él a rab, számkivették...
Vagyona nincs – öreg fejét
Kis falusi patikában
Ne érje gúny és nevetség.

(1929)

(*Gyógyszerési Hetilap* 48. évf. 6. sz. – 1929. április 21.)

Medgyessy György (nagydobosi gyógyszerész – Szatmár megye)

A fiam...

...Jeles kis diák.
Csendes, tűnődő, cseppet sem svihák.
Szeme kérdőjel. Ajaka kérdés.
Törölget. Elrak. Dologra kész.
.....„Mi leszel, fiam?”
„Én ? – gyógyszerész!”
Este. Bezártunk. Lássuk, miből élünk.
...Sok rézgaras szanaszét terül...
„De sok a pénzed” – így szól a gyerek,
S arca kiderül.
Csak egy pillanatra. Mert látja a gondot,
Amely végigszánt homlokomon.
Okát keresi, ujjá végigmegy
Az összesített számsorokon.
„Ez bizony nem sok, megcsalt a tömeg!”
Pedig egész domb! Milyen sok! Menny...!
– Gondolkodik. Szól: „Jó-e gyógyszerésznek lenni?”
„Jó-e? Hm! Kisőreg, annak lenni kell!
Őrt kell állnia, mint a katoná!
Más szenvedése az ő ellensége,
Amellyel harcol s nem pihen soha,
Éjjel és nappal – – – Nincs vakáció!

Kell, hogy az őr a helyén legyen!
Csendben dolgozik: Másoknak. Másért.
Díja? Titkolt könnye, szikkadt kenyéren.
Millió bajért, millió bajjal
Küzd a szenvedő emberekért.
Finom kis mérleg villan kezében,
Ez a fegyvere.”
...A fiam felnéz, látom, megért.
„Kenyerre kevés, kalácsa nincs rég!
A gondja nő csak, élnie nehéz.
Hogy mi lesz holnap? Mit hoz a jövő?
Nem tudja előre emberi ész.
De – ahogy mondom –
Sorsunk a fronton: nehéz ... nehéz.”
Csend van. Tűnődünk.
Lámpa lángja lobban...
A fiam könnye a kezemre cseppen...
„Szomorú ez így, de látod, így van.
Mi lesz belőled? Mi leszel, fiam?”
A gyerek komolyan a mérlegre néz,
S csendesén szól: „Én? – gyógyszerész!”

(1930)

(*Buletinul Farmaciștilor* 8. évf. 9. sz. 168. o. – 1930. május 1.)

Ligeti Károly (70 éves szászabányai gyógyszerész – Krassó-Szörény megye)

Memento

Düledszik házam fala,
Maga alá temet.
Értem, értem, Végzet, szavad:
– „Elég volt már, mehet!”...
Elég volt a professzió,
Ötven év mint robot,
Emlék jelül a síromra
Tesznek talán koldusbotot.
Koldusrongyba takaródzom
Üres asztal mellett...
Nem így volt ez, nem is régen
Kenyérre is tellett...

Kicsordul könnyem mellé
Gúnykacajt is hallok
Vigasztaló imáimhoz,
Egy-egy nótát dallok.
Ez legyen a vigasztalóm,
Ez illik énhozzám
Temetőbe aki kísér,
Az is rögtön dob rám...
Koporsómra hullatott rög
Visszhangozza múltam,
Így ütött-vert lépten nyomon
Kálvária utam.

(1933)

(*Buletinul Farmaciei* – 1933. március)

Hatvanéves gyógyszerési jubileumom emléke

.....
Életem határán, a sír szélén állok,
De amíg elhullok, por-hamuvá válok,
Hatvanéves múltról hulljon le a lepel,
Életem küzdelmét ajkam hadd mondja el.

Bölcsőmtől a sírig küzdelmes a sorsom,
Egy élet útjait tövisekben hordom.
Sohasem voltam boldog, súlyos gondok nélkül
Egy percig sem éltem.

.....

(1938. január)

(*Pharmacia* 16. évf. 15–16. sz. 126. o. –1938. augusztus)

Ligeti Károly gyógyszerész ezt az utolsó versét nyolcvanadik életévének küszöbén írta. A *Pharmacia* c. lap közölte a következő pár sorral: „*Sajtó alatt vannak visszaemlékezései és költeményei. Nehéz sorban él, segíteni kell rajta.*” Több hír nincs róla, így további sorsáról nem tudunk.

Szobotka Lilla (gyógyszerészhallgatónő)

A rab gólya

Árva gólya áll magában
A labori félhomályban.
Mozijegye meg van váltva,
Messze, messze
Elsietne,
Csakhogy nem kész a kristálya.
Tűnődik fél lábon állván,
Elmereng a más kristályán.
A lombikot ütögeti,
Ebből áll a mulatsága,
Ha feldönti, újrakezdi.

Esti képet ölt a labor,
Nincsen benne senki, sehol,
Egy van csak ő, az árva,
Nincsen kész a kristálykája.
Elbóbiskol erre várva.
Kis patikus gólyamadár,
Sose nő a kristály, ne várj!
Soha többé év végéig,
Mert ha éppen
Nőne szépen,
A többiek – kicserélik!

(1942)

(*Gyógyszerési Szemle* –1942. február 21.)

Solt Edit

A két kezem

Osztja a kártyát s halmokat rak,
Kicsi fehér pordombokat,
Úgy festenek a zöld mezőkön,
Mint egy-egy fehér hódarab.

Fehér a por és zöld a kártya,
És fehérek a kapszulák,
A táraasztal piros rétjén,
Rakosgatok idebb-odább.

Kezeim ide-oda szállnak,
Mint fecskék nyári alkonyon,
Magas polcon és mély fiókban
Mikor mi van éppen soron...

Fehér üveg átlátszó testén,
Porcelán tégely bársonyán
Vagy hűvös rézkanalat fogva
A mérlegasztal márványán.

Fehér porok és szirupok rendjét
Bolygatják szorgos kezeim,
És nagybetegek asztalára
Kerülnek gyógyszereim.

Lelkem kíséri áldón szállva
A sok kis gyógyszer-csomagot,
Melyeknek gyógyító tartalmat
A két kezem adott.

(1942)

(Gyógyszerészi Szemle – 1942. január 1.)

Solt Edit

Anya és fia

„Most elmegyünk a patikába
s veszünk orvosságot neked” –
szól az anya kisfiához,
aki mellette lépetet.
„Látod ott azt a nagy házat,
szép kirakattal oldalán?
s a bácsit bent fehér köpenyben?
a gyógyszerész az, Pistukám!”
„Ő készíti az orvosságot,
hogy ne fájjon a kis fejed ...
szorgalmas ember, fáradhatatlan
készíti a gyógyszereket.”
„Más emberek jönnek és mennek,
sétálnak is épp eleget,
de látod, ő, mint egy örök rab,
sehová el nem mehet.”

„Ha ebédel vagy uzsonnázik,
vagy éjjel fáradtan pihen,
kicsi csengő szólal meg híva
s neki menni kell sebtiben.”
„Nincs nyugodalma, pihenése,
s örök rabnak született ...
gondolj reá nagy tisztelettel,
mindezt soha el ne feledd!”
„Édesanyám, honnan tudod te,
hogy ily elfoglalt ember ő?”
– szól a fiú felnézve, halkan.
Az arca komoly, tűnődő.
„Honnan tudom, kicsi fiacskám?
Nagyon egyszerű az egész ...
Kis falucskában, messze innen
a Nagypapád is gyógyszerész.”

(1943)

(Gyógyszerészi Szemle – 1943. 519. o.)

Gulyás Pál

Tégláson

Tegnap Téglásra mentem el,
cimborám ott patikus,
megálltam az üvegajtó mögött
s néztem a falut.
A templom épp odalátszott,
láttam az üvegen át
a templom előtt ácsorgó
emberek karaját.

.....

(1936. március 15.)

Gulyás Pál

Ditró gyógyszerészenek

Téged az elemek szeretnek,
az elemek közt van hazád.
Én itt élek, mint egy eretnek,
elvesztettem az ősanját.

.....

Neked az elemek családjá
súgja a meghitt titkokat,
lankadó szíved homálya
hívja a halk angyalokat.
A Nap helyett a Holdat írják
zörgő papírra, vak fagyot
a nyár helyett, – milliók sírját,
naptalan virradatot!

A fény helyett

.....

Téged az elemek szeretnek,
akit elhagytak annyian,
az Istenség léptét keresd meg
az elemek útjaiban!
Nélküle füstben tántorog
a nagy Minden, nincs fény, csak ál-Nap,
jönnek az ál-doktorok
s hamis recepteket csinálnak.

(1943. augusztus 7.)

Gulyás Pál

A kis gyógyszerész

Téglásról ment tovább Ditróra
a kis gyógyszerész s mint a rab,
ott is Téglás börtönét rója
s Tégláson is Ditrón maradt.
Fújja a jó porok sokrétű
hártyáit s por lepi szemét,
bújja a természet sokléptű
tárnáit a kis gyógyszerész.
Recepteket rak ki receptre,
csak élte receptje kopik,
fű-főz-mér reggel, délben, este,
csak neki nem hajnalodik.
Hogy is hajnalodna? Sohsem lesz

gazdag már a kis gyógyszerész,
Plútó mostoha az ilyenhez,
s nem éri ő fel pénzhegyét.
Mert kicsi legény ő, egy cseppnyi,
labdázni lehetne vele,
de a jósága emeletnyi,
mint a Kárpátok teteje.
Jósága Kárpát-magasára
nem is láthatnak odalenn
Pest-Buda népei s oly árva
a kis patikus, mint a menny.
Pedig mennyi minden van nála,
szereiben nincs határ:
szívgyomba, síkpor, istenfája,

veszélyfű és dühübogár,
 kaporbalzsamolaj, gyémántír,
 macskagyökér és papsipak,
 barátfű, öregcsepp és saszsír,
 hidegleves – burák alatt,
 porcelántégelyben, nagy tükrök
 árnyékában rejtőzködik
 a Természet, melynek örök kód
 zárja hallgatólag köreit:
 országúton járó apostol –
 füvek, árokperti szerény
 virágok, amikbe nem kószol
 állat, bogár, csak a – remény.
 Ez mind az övé, a reménység,
 a reménységnek sok szere!
 Billenti már a perc a csészét
 az élet és halál fele.
 Ő köztük ül, a jelt figyelve,
 fű-főz-mér-görnyed és kever,
 ő a mérleg billenő nyelve
 s őrajta fekszik a teher.
 A népnek terhe fekszik rajta,
 ezért nincs napja-éjjele,
 a nép csillaga felé hajtja
 az apostolok szelleme!
 Fekete csillag ez, Szilveszter
 sötét csillaga: a nyomor.

Aki farkasszemet néz ezzel,
 megvakul és elbujdokol.
 Ezért bujdosik ő vak szemmel,
 nem lát szeme, csak szíve lát,
 fű-főz-mér-hajlong este-reggel,
 méri a nép nagy sóhaját.
 Fű-főz-mér-hajlong és keverget,
 csak egyre lankad a szíve,
 egyre jobban száll rá a felleg
 és nyomja le a semmibe.
 Semmi nem az övé: nincs háza,
 mindent elosztott gondtalan,
 az ő patikája: jósága.
 S ezzel bujdoshat hontalan.
 Adjatok neki gyógyszerét,
 Erdély füvei tengerét,
 nem egy gyógyszerét, de százat,
 mert az ő családja a nép!
 Romlás fekszik földön-egen most,
 jajgat mindenki s költi már
 a holtakat a kín ... Legyen most
 egy kis gyógyszerész a király!
 Hadd ossza el a föld növényét
 köztünk, amit az éj lehell!
 A Napnak földben bolygó fényét
 s a Föld útait ossza el!

(1943)

Gulyás Pál

Az árva kis család

Meghalt. S mint aki új ígét lel,
 elvitte szívét, a szent ékszer
 s a föld alatti utat járva
 békességet hint a halálra.
 Csak a földön nyögi bánat
 a romboló halálát ...
 az égbe költözött apának.

A versek Pókay Árpád gyergyóditrói gyógyszerésznek íródtak, aki a költő barátja volt. Előbb a hajdúböszörményi járásban levő Tégláson dolgozott, majd Gyergyóditróba került. Fiatalon, negyvennégy éves korában hunyt el, három árva maradt utána. Vagyona nem volt, csak bérelte a gyógyszerét. *A kis gyógyszerész* című vers a *Híd* c. újság 1943. május 1-i, valamint a *Gyógyszerészek Lapja* 1943 június 1-jei számában is megjelent (38. évfolyam. 11. szám, 7. o.). Az utolsó, *Az árva kis család* című verset a *Gyógyszerészi Szemle* is közölte 1944. február 15-én a 9. évfolyam 3. számában a 29–30. oldalon. Gulyás Pál 1983-ban kiadott, *A viharzó diófa* című, válogatott verseket és műfordításokat tartalmazó kötetében (Magvető Kiadó, Budapest 1983) is szerepelnek a versek.

Kosztolányi Dezső

A szegény kisgyermek panaszai

Szemem gyakorta visszanéz,
és úgy idézlek,
anyámnak atyja, régi gyógyszerész.
Arcodon mély magány jegye.
Te félreültél,
hogyan mulatott cigánnyal a megye.
Azt mondják régi emberek,
tej, szódavíz volt
italod hangos asztalok megett.
Ruhádon nincs egy árva folt,
oly szűzi-rendes,
de körmöd a sok jódtól sárga volt.
Patikus-család hű fia,
könyved se volt több,
csak egy latin, ó *Pharmacopoea*.
Bolyongtál a magyar mezőn,
lankadt zárándok,
fájó göröngyre estél könnyezőn.

Hányszor látlak, ifjú fűvész,
alélva menni
egy tájon, hol az inség fűtörész.
Szívedbe méreg és virág,
bot a kezében,
a válladon egy ócska hátizsák.
Ánizs, kamilla, jószagú
gyökér volt benne,
és benne volt, már benne volt a bú.

(1916)

***

Ott az a vén, vidéki gyógytár.
Sokszor benézek én oda.
Öreg karszéke oly kopott már
és lóg és leng agg bársonya.
Az ablakokon át ki is hat
a patikai furcsa-friss szag.
Fönn dobozok kövér hasa.
Mindegyik egy törökbasa.
A titkok közt szédülten állok,
s kérek álomport, mérgeket.
Én mindenkit megmérgezek.

.....

(1911)

Kosztolányi Dezső

Mind szeretem. A titkos zűrzavarban
csendben susognak hozzám, mint a sár.
Oly egyszerűen, gazdagon, ragyogva,
akár a gyémánt, a rubin s zafír.
Az *ópium* volt első ideálom,
az álom, az én altató arám;
csak rám lehell és az enyém, mi drága,
enyém lesz Kína, Tibet és Japán.
Lihegve néztem ódon patikában
az *atropin* megcsillanó levét.
Bús kedvesünk szemébe álmokat lop
s sötét szeme az éjnél feketébb.
Szeretem a tápláló s gyilkos *arzén*,
mert vézna arcunk tőle gömbölyül
és éltető rózsás lehelletére
az élet és a halál leng körül.
Fejfájasztó homályos délutánon
az *antipyrin*-hez esedezünk.
Egy perc s fejünk a semmiségbe törpül,
és óriási lesz pici kezünk.

Mérgek litániája

A *koffein* komoly, nyugodt barátunk,
mélységek kútja, bölcsek itala.
A *veronal* vén gyermekek dadája,
a *morfium* az örök éjszaka.
A *nikotin* zavart füstfellegében
keleti lázak fátyola remeg.
Az *alkohol* gyógyítja életünket,
ezt a fekélyes, óriás sebet.
Hogy integetnek, hívnak és üzennek,
ha bánatoktól bong a beteg éj:
az éjjeliszekrényünkön alusznak,
és hallgatásuk is zokog, zenél.
Simák, szelídek s szörnyű gyilkosok mind,
olyan kicsik és mégis oly nagyok.
Oly mozdulatlanok. S fakó ölükben
egy túlvilági lángvihar ragyog.
Mind szeretem. És ők mind szeretnek.
Komor nevük imába foglalom.
Rettegve, félve rejtem el a titkuk,
mint átkomat és örök bánatom.

(1909)

Kosztolányi Dezső anyai nagyapja, Brenner József (1826–1887) gyógyszerész volt (Czeizel E.: *Költők, gének, titkok. A magyar költőgényusok családfaelemzése*. Galenus Kiadó, Budapest 2000. 139. o.). Temesváron gyakornokoskodott, később oklevele megszerzése után Versecen (ma Jugoszláviához tartozik) vett gyógyszerértárát. A költő őt és gyógyszerértárát örökíti meg *A szegény kisgyermek panaszai* című versciklus két versében. A *Mérgek litániája* című is gyógyszerészeti vonatkozású.

***

Gyógyszerészekről szóló 3 vidám epizód

A fekbér és a nyugdíj

Pissel Károly érdemes nagyszebeni kartársunk gyengén beszél magyarul. Egy közgyűlési vacsorán azt kérdezte Réthelyi Jóskától, a gyógyszerészegyesület akkori titkárától, hogy mi az a *fekbér*.

– A vasútvonalnál fekvő csomagok őrzési díja – magyarázta Réthelyi.

– És mi az a *nyugdíj*?

– A nyugdíj azoknak a díjazása, akik *a hivatalban már nem dolgoznak*, fizetést mégis kapnak.

Pissel barátunk ártatlan naivsággal jegyezte meg erre:

– Ja, ja. Már értem. *Nyugdíj*, az a Herr von Réthelyi egyleti titkár úr fizetése.

Tussilago farfara

Fiatal orvos telepedett le Kolozsvárott, aki csakhamar nagyképűségéről lett ismeretes, s mint vízgyógyász akart babérokra szert tenni.

A jókedvű Jakabházy Zsiga orvosprofesszor, kolozsvári magántanár egy alkalommal megállítja az ifjú törtetőt, s igen komoly arccal így szól hozzá:

– Tanácsot szeretnék kérni kollega úrtól: jót tenne-e az anyósomnak a hidegvíz-kúra?

A kis doktor rendkívül megtisztelve érezte magát és megkérdezte:

– Mi baja van a nagyságos asszonynak?

Jakabházy halálos komolysággal válaszolt:

– Idült tussilago farfarája van szegénynek.

A *Tussilago farfara* tudvalevőleg egy gyógynövény, a neve azonban olyan csengésű, mint valami betegségé. A jeles hydrotherapeuta egy világért sem árulta volna el, hogy homályos sejtelve sincs arról a betegségről, amit Jakabházy professzor megnevezett, s habozás nélkül válaszolt:

– Ó! Feltétlenül jó hatású lesz a víz-kúra. Legyen csak szerencsém önagyságához mielőbb.

Búcsúvétel után mégis valami lelkiismeretfurdalást érzett a doktor úr, s ezért jónak látta úgy odavetőleg megkonzultálni apósát is, aki akkor Kolozsvár főorvosa volt:

– Mit szólsz hozzá, kérlek? Jakabházy dr. anyósának krónikus tussilago farfarája van: ajánlottam neki a hidegvíz-kúrát. Neked mi a véleményed?

Az öreg Genersich főorvos riadtan nézett vejére: ő sem olvasott ezelőtt semmit a tussilago farfara nevű betegségről. Ám csak egy percig habozott, azután vitézül kivágta:

– Azt hiszem: az adott esetben nagyon jót fog tenni a hidegvíz-kúra. Nekem is volt már hidegvízzel egy pár sikeres esetem ennél a betegségnél!

A „Békevár” márványtáblája

A „Békevár” Székely Miklós kolozsvári kedves gyógyszerész-kollégának, a magyarországi gyógyszerészegyesület egykori alelnökének volt a villája fenn a magasán fekvő Házsongárdon. Sok jó órát töltöttünk ebben a kellemes fészekben, ahol Miklós bácsi mindenféle jóval traktálta vendégeit, legfőként azonban konyakkal, lévén ő ebben az időben nemcsak patikárius, de egyben konyakgyáros is.

A vendégek mindegyikének feltűnt a barátságosan otthonias villa oromzatán egy márványtábla, amelyen aranyba vésve a poéta Szász család egyik kolozsvári hajtásának, Szász Bélának következő hangulatos versecskéje üdvözölte az érkezőket:

Békevár 1885

Isten jóvoltából szeretet szavára

Épült a szeretet e kis békevára.

Aki benne lakik, mind szereti egymást.

Ha igaz vagy, lépj be, megszeretünk, meglásd! ...

Bajnóczy Sándor kolléga ott segédeskedett abban az időben Kolozsvárott, és együtt csintalankodott Jakabházy Zsiga dr.-ral, akkor kolozsvári asszisztenssel, majd később budapesti professzorral. Kettőjük eszméje volt, hogy Széký Miklós híressé vált márványtábláját el kellene egy kicsit csúfítani. Nosza hamar kerítettek ugyanolyan vöröses márványszínű papirost, azt egy szép napon, amikor tudták, hogy senki se fogja őket háborgatni, a márványtábla nagyságában kiméricskelték, és fölibe ragasztották a Szász Béla dedikációjának. Majd az eredetit utánzó aranybetűkkel, csaknem azonos rímekkel s a villa építőmesterének, Horváthnak, valamint a Széký-féle konyaknak létezését is figyelembe véve a következő versecske került a táblára:

Horváth jóvoltából Székýnek szavára

Épült a cognacnak e kicsiny raktára.

Akik benne laknak, leitatják egymást.

Ha berúgtál, fuss el, mert kirúgnak, meglásd.

Jó Széký Miklós nem vett észre a változásból semmit. Egy kicsit rövidlító is volt, nem is gondolt erre a szentségtörésre, a két tréfacsínáló pedig hallgatott, mint a hal, s türelmesen vártak arra a percre, amikor a huncutság kiderül. Nem kellett sokáig várniuk. A Széký-villa nemsokára a „Békevárban” még nem járt új látogatót kapott, s Miklós bátyánk eldicsekedett Szász Béla szép versével a márványtáblán. A vendég elolvasta azt, s ellentétben elődeivel, elkezdett röhögni. „Pokolian mulatságos!” – kacagott a vendég, amire azután Miklós bácsi gyanút fogva tette fel az okulárét, és éktelen haraggal állapította meg a szentségtörést.

– Megölöm azt a pernahájder Jakabházyt – szitkozódott – , csak jönne most ide.

A végszóra toppant be Jakabházy Zsiga.

– Vakarod le mindjárt ezt a csúfságot, te lator! ...

Zsiga barátunk tagadott, mint egy lator, míg végezetül Miklós bátyánk haragja is kacagásba fulladt. Kacagásba és a gúnyvers előiratába:

.... *Akik benne laknak, leitatják egymást ....*

(Revista Farmaciei – Gyógyszerési Folyóirat 3. évf. 21. sz. 323–325. o.–1925. november 1.)

Horváth Imre: Ha a Múza táncra kérne ...

Élmények és reflexiók

Horváth Imre költő 1906. november 4-én a Bihar megyei Margittán született, ahol apja gyógyszerész volt (3). A család tulajdonában levő gyógyszertárt 1825-ben alapította Hoffmann József gyógyszerész Arany Szarvas néven. 1826-tól már Horváth Lajos, a költő dédnagyapja a gyógyszertár vezetője, őt 1857-től Horváth István, a költő nagyapja követi, aki magisteri oklevelet a pesti egyetemen kapott 1853-ban. Őt említi Baradlai J.: *A magyar gyógyszerészet története* c. könyvének II. kötetében (233. o.), mint aki hozzájárult a Debrecen – Biharmegyei Gyógyszerész Egylet nyugdíjalap és önszegélyező pénztár intézményének megalapításához. Az ő fia, ifj. Horváth István – a költő apja – is a gyógyszerészi pályára lépett, gyógyszerész oklevelet a bécsi (?) egyetemen (2) kapott. (A Semmelweis Egyetem Orvostudományi Karának levéltárában őrzött Album Chirurgorum (4) szerint a margittai születésű huszonegy éves Horváth István 1880-ban itt kapott oklevelet.) 1908-ban a gyógyszertárt már Vityi István bérelti, 1918-ban pedig Balkányi Lajos a tulajdonos. 1913 novemberében a Horváth család megvált a margittai gyógyszertártól, Désen az apa drogériát vásárol; ez azonban később, az első világháborús gazdasági körülmények miatt csődbe jutott. A család Nagyváradra költözött, tovább már nem folytatta senki a gyógyszerési hivatást.

A költő *Hagyomány* c. versében (1) így ír elődeiről, szülővárosáról:

„Dédapám itt volt gyógyszerészsegéd.

Nagyapám és apám is gyógyszerész lett.”

Ha a Múza táncra kérne ... c., 1984-ben a Kriterion Könyvkiadó gondozásában megjelent kötete *Örökhagyók* című fejezetében emlékezik meg elődeiről, gyógyszerész őseiről (2), ebből az írásából idézünk néhány részletet, ami a gyógyszerész nagyapára és apára vonatkozik.

„...A következő elődöm, akiről tudok, a múlt század elején bukkant fel Margittán, a zsebében gyógyszerészi oklevéllel és némi pénzzel, amelyből szerette volna megvenni az éppen eladásra kínált margittai patikát. Bizonyosan a környező falvakban is körülnézett, de egyetlen eladó gyógyszerész sem nyerte meg annyira a tetszését, mint a margittai patika. Csak egy baj volt: nem volt elég pénze hozzá, hogy megvegye.

Egy pájeszes, bársonysapkás, pipázgató kereskedő figyelt fel rá, hogy egy szerény külsejű fiatalember nagy gondban sétálgat a boltja előtt.

– Jöjjön be, kedves öcsém, és tárja fel előttem, hogy mi az, ami a szívéen fekszik – hívta be az üzletébe dédapám – , hátha a segítségére lehetek. – Dédapám elmondotta, hogy mi bántja, amire a kereskedő kedélyesen a vállára csapott:

– Nem kell azért búsulnia, magát becsületes embernek látom, megértem már szép kort, nem csap be az emberismeretem. Ami pedig a gyógyszerésztárat illeti, megéri a pénzt, amit a tulajdonos kér érte, én csak tudom, számon tartom, hogy naponta hány ember jöttét jelezve csendül meg az a kis harang a patikaajtó felett. Én írás és kamat nélkül hitelezem kedves öcsém számára a hiányzó összeget.

Nem tudom, mennyi lehetett az a pénz, amit a derék boltos dédapám számára lepengetett, de biztos, hogy családunk ennek a kereskedőnek nagy hálával tartozik. Így vette meg dédnagyapám a »reáljogú gyógyszerésztárat«, a kölcsönt visszafizette, és utána még három nemzedék élt a patika jövedelméből bőségesen.

[...]

Akárcsak patikussá lett dédapám, nagyapám is gyógyszerész volt. A sors iróniája, hogy gyógyszerész nagyapám – egy kis karcolás következtében – vérmérgezésben halt meg.

[...]

Apám bíró akart lenni, hogy igazságot oszthasson. De ott volt az öröklendő margittai patika. Katonai szolgálatot Bécsben teljesített, ahol megszerezte a gyógyszerészi diplomát. Bosznia megszállásánál egy harctéri gyógyszerésztárból osztották be. [...] A harctérről hazatérve megnősült s előbb Fülöpszálláson bérelt, majd Szalárdon vásárolt egy kis gyógyszerésztárat, de ezen hamar túladdott, mert nagyapám váratlan halála után át kellett vennie az örökét.

Könnyen indulatra gerjedt, főként akkor gyúlt haragra, ha valaki a szavában kételkedni mert. Egyszer egy öreg cigányasszony nem hitte, hogy a gyógyszer használni fog, mire apám mérgesen rákiabált. „Nahát, magas kort megértem – morogta az öregasszony – , de így nem pirított rám csak tíz évvel ezelőtt a szalárdi patikus.” „Hinnie – rikkantotta apám – , ott is pimaszkodtál velem?!” Az évek száma egyezett: akkor volt Szalárdon apám, amikor ez megesett. Cipőtlennek adott gyógyszert hozomra is, de azt nem tűrte, hogy a patikába bárki kalappal a fején lépjen be, megkapta tőle akár egy margittai »kisiszten« is, hogy »vegye le a kalapját – a patika nem csapszék!«

Kétéves koromban eladta a gyógyszerésztárat, nehogy valami fertőző betegséget kapjak, de néhány évvel később rájött, hogy nem tud tőkéből eltartani bennünket. Láttá azt is, hogy utóda alaposan megszédte magát, s apám naivan azt hitte, hogy a község népesedvén, gazdagodott.

[...] Eltökölte, hogy új gyógyszerésztárat folyamadik. (Margittán ez nem sikerült neki, ezért kénytelen elmenni.)

[...] Désen megvett egy drogériát. [...] A drogéria gyengén jövedelmezett, iskolám bezárta kapuját. Ezért Nagyváradra költöztünk. [...]

Apám egyre gyengült, összeroppant, a sír felé közeledett. Keservesen megbánta, hogy vagyonával nem gazdálkodott eléggé megfontoltan. Azt nem bánta már, hogy nem lett bíró, hogy nem kellett a változó igazsághoz igazodnia – haláláig a gyógyítás igazsága lebegett szeme előtt. Feltalált néhány kenőcsöt, de senki sem vásárolta – hiányzott a találmányhoz a szükséges reklám. A gyógyszerész címet soha nem hagyta el a neve mellől, rányomatta névjegyére, s büszkébben viselte, mint a predikátumát. Utolsó szava is az volt, amikor halálos ágyán a hirtelen hozzá hívott orvosnak hörögve bemutatkozott: »Horváth gyógy.....«. A derékba tört szó mintha azt példázta volna, hogy apám élete mégis eltört.

Irodalomjegyzék

1. Indig O.: *Csak egy igaz versért élek*. Kismonográfia Horváth Imre költészetéről. Dacia Könyvkiadó, Kolozsvár–Napoca 1981. 11. o.
2. Horváth I.: *Ha a Múza táncra kérne... Élmények és reflexiók*. Kriterion Könyvkiadó, Bukarest 1984. 21–29. o.
3. *** *Romániai Magyar Irodalmi Lexikon*. II. kötet. Kriterion Könyvkiadó, Bukarest 1991. 270–274. o.
4. *** *Album Chirurgorum 1839/40–1887/88*. Semmelweis Egyetem Orvostudományi Kar levéltára, Budapest.

3. 3. Nők a gyógyszerészi pályán

Közismert tény a nőknek a nevelésben betöltött szerepe, azonban figyelemre méltó gyógyító tevékenységük is, amely már a gyógyszerészi hivatás kialakulása, a gyógyszerterek elterjedése előtt igen hasznos volt.

Az erdélyi fejedelmi udvarban a fejedelem feleségének és a nemesi családok asszonyainak nemcsak arra volt lehetőségük, hogy az udvari orvostól orvossághoz jussanak, hanem megismerhették azok felhasználási módját is. Így nyert tapasztalataikat rokonaik, hozzátartozóik, az udvari személyzet és a rászoruló szegények „orvoslására” is felhasználták. Feljegyzéseikben gyakran találunk utalásokat „patikaládájuk” gyógyszerrel való felszereléséről. Ezenkívül többeknek „orvosság-tudakozó” levelük is fennmaradt, ami szintén gyógyító tevékenységüket igazolja. Az erdélyi nagyasszonyok gyógyító munkájáról néhány példát mutatunk be a következőkben.

Bethlen Gábor erdélyi fejedelem számadáskönyvében említést tesz arról is, hogy feleségének, Károlyi Zsuzsannának (†1622-ben) házi gyógyszerterét felújította.

I. Rákóczi György fejedelem felesége, Lorántffy Zsuzsanna (1600–1666) gyógyító tevékenysége mellett az egészségügyi nevelésre is nagy gondot fordított, mikor 1657-ben Fogarason iskolát alapított.

Apafi Mihály felesége, Bornemissza Anna (†1688-ban) nemcsak jól felszerelt „patikaládájáról” volt ismert, hanem arról is, hogy gyógyító tanácsaival szívesen ellátta rokonait, hozzátartozóit vagy a rászorulókat. Fennmaradt Teleki Mihályhoz írt levele, melyből kitűnik, hogy „aranyvizet” küld neki azzal a céllal, hogy beteg felesége szíve tájékát kenegesse vele. Használati utasítása így szól: „*Rózsacetben töressen egy csupor étekben, valónyi, jó féle bécsi sáfránt, egy kis szerecsendió virágot és szegfűvet, jól megtörvén keverjék jól ecetben s veres skállát posztót minduntalam mártogassanak bele, tegyék ő kegyelmének a szíve aránt*” (16). Az „aranyvíz”, az „*Aqua vitae aurae*” a XVII. században híres és kedvelt gyógyszer volt.

Gróf Teleki Mihályné köröstarcsai Veér Judit „orvosságos könyvében” (1630 körül) különösen a szülést könnyítő szerekről találunk számos feljegyzést. Az orvosok által ajánlott szereken és azok készítési módján kívül saját tapasztalatait is leírta. Ez érthető, hisz egy tizenhárom gyermeket szült asszony – kinek nehéz szülei is voltak – bőven tudott tanácsot adni asszonytársainak.

Árva Bethlen Kata (1700–1759) olthévízi otthonában orvoslással is foglalkozott. Orvosi, gyógyászati ismereteit három kiváló orvostól tanulta, többek között Köleséri Sámuelről. „*Kivált a szem fájdalmat bölcsen orvosolta s valódi áldás volt a környék szegényeire*” – írja róla Bod Péter, aki emlékkversben is megörökítette a hozzá járuló betegek seregét, szürkehályog műtétjeit és könyvtárának orvosi könyveit (10).

Teleki Sámuel feleségének, iktári Bethlen Zsuzsannának (1752–1797) Marosvásárhelyen a Teleki Tékában ma is meglévő könyvtára katalógusából meggyőződhetünk, hogy milyen sok „orvosságos” és „füves” könyv volt a tulajdonában; ezek egy részét férje hozatta számára, hogy családját és a rászorulókat tanáccsal láthassa el.

Az említett pár példa igazolja, hogy a nőknek a gyógyításban vállalt szerepe milyen régi keletű. Amikor még a nyilvános polgári gyógyszerterek, valamint a tanult gyógyszerészek száma is igen alacsony volt, az orvos látta el gyógyszerrel a beteget, az orvosi hivatást pedig csak férfiak gyakorolhatták. Később, mikor az orvosi és a gyógyszerészi szakma már különvált, ez utóbbinak is sokáig csak férfi „mívelői” voltak, hiszen a nők iskoláztatása csak Mária Terézia *Ratio Educationis* rendelkezése után kezdődött.

A nők intézményes bevonását a gyógyító munkába Erdélyben legelőször az 1775-ben Kolozsváron beindult bábaképzés tette lehetővé. A gyógyszerészi pályára való lépésük csak 1895 után valósulhatott meg, és akkor is csak nehéz, küzdelmes harc árán, addig az egyetemek kapui zárva voltak előttük, de még a gyógyszerészgyakornoki tanfolyamok is, így a férfiak uralták teljes mértékben a századfordulóig a gyógyszerészetet.

Európában először a franciaországi (1863), majd a svájci (Zürich 1867, Bern és Genf 1872, Lausanne 1876) és a belga (1890) egyetemeken tanulhattak nők, az 1890-es évek elején már az európai országok nagy többségében megnyíltak az egyetemek kapui a „gyengébb nem” előtt. A a cári Oroszországon kívül legmerekvebben az Osztrák–Magyar Monarchiában ellenezték a nők felsőfokú tanulmányait (8).

Magyarországon először 1872. január 12-én a **Természettudományi Társulat** közgyűlésén Eötvös Loránd tett indítványt a női egyenjogúság érdekében, javasolta a Társulat alapszabályában a negyedik pont megváltoztatását oly értelemben, hogy a „*férfiak*” szó helyett „*egyének*” megnevezés szerepeljen. Ezt a változtatást csak egy év múlva, az 1873. január 15-i közgyűlésen fogadták el, de ekkor is kilenc ellenszavazattal.

1893. szeptember 17-én a *Gyógyyszerészi Hetilap* elsőként foglalkozott a nők alkalmazásának a kérdésével. Erről így írt: „*Időnként előfordul, hogy némelyek különös előszeretettel szeretnek foglalkozni azon eszmével, hogy a*

nők alkalmaztassanak mint gyógyszerészek, és pótolják azon hiányt, mely kétséget kizárólag maholnap pályákon bekövetkezhetik. Számtalan okunk van, hogy a gyengébb bánásmódhoz szokott nők alkalmaztatása ellen állást foglaljunk, de kénytelenek vagyunk beismerni, ha a közegészségügy érdeke megkívánná, készek leszünk arra, hogy utat nyissunk nekik pályánkhoz. A mi véleményünk az, hogy a nők alkalmaztatására ma még szükség nincs, és hisszük, hogy ezentúl sem lesz.”

1894 novemberében Lengyel Alajos *Női gyógyszerészeti tanfolyam* címmel előadást tartott, melyben javasolta egy kétéves időtartamú, külön női gyógyszerészi tanfolyam megszervezését, de ugyanakkor jelezte, hogy az itt szerezhető oklevél nem jogosítaná fel a nőket a gyógyszerértár önálló kezelésére (8).

A női emancipációt képviselő **Mária Dorottya Egyesület** elnöknője, gróf Csáky Albinné kéréssel fordult az akkori vallás- és közoktatásügyi miniszterhez, Wlassics Gyulához, hogy nőket alkalmazhassanak az orvosi és gyógyszerészi pályán (2). 1895. január 31-én a képviselőházi ülésen a miniszter kezdeményező lépést tett ennek érdekében, kijelentve, hogy célszerű lenne a gyermek-, a nőorvosi és a gyógyszerészi pályára nők képzéséről gondoskodni. Az ötletszerűen elhangzott kijelentés kedvező fogadtatásra talált, s ezt követően, 1895. február 14-én a minisztérium 65 719. sz. alatt átiratot intézett az egyetem tanácsaihoz, mely állásfoglalásra és szakvéleményadásra szólít fel a nők tudományos pályákra bocsátásának kérdésében (4). Ez az átirat a női hivatás nagy jelentőségét is fejtegeti, rámutat, hogy a nők társadalmi helyzetének megváltozása következtében egyre több nőnek megélhetést biztosító keresetre van szüksége, s ezért oly hivatáskörök megnyitására kell lehetőséget adni, amelyeket eddig a férfiak kizárólagosan uraltak a társadalomban. Elsősorban a tudományegyetemek Bölcsészeti és Orvosi Karához fordult, tegyék tanácskozás tárgyává, hogyan valósítható meg a nők gyógyszerészi pályára lépése, kitér arra is, hogy a nők latin nyelvismeretének megszerzésére is lehetőséget kell teremteni.

A budapesti tudományegyetem Orvosi Kara az 1895. április 2-án tartott ülésén adott véleményező választ a miniszteri átiratra, kifejtve, hogy hazai viszonyok közt nincs szükség arra, hogy orvosnőket és gyógyszerésznőket képezzenek. Ezzel egyértelműen állást foglaltak a nők orvosi és gyógyszerészi pályára bocsátása ellen.

A miniszter 1895. március 10-én szakvélemény közlésére kérte fel a **Magyarországi Gyógyszerész Egylet** elnökségét is, amely a 24 járás vezetőségéhez kiküldte a miniszter átiratát, véleményezésre és állásfoglalásra kérve fel őket. A visszaérkezett válaszokat az 1895. június 7-én tartott ülésen értékelték: 5 járás mellett, 13 ellene nyilatkozott, 6 nem küldött jelentést, vagy nem tartott vitát erről a kérdéssel. Az erdélyi járások válaszai a következők voltak: mellette volt a 11., a Szabolcs-Szatmár megyei járás; a 16., az Arad-Csanád megyei és a 23., a Nagy Küküllő, Szeged, Fogaras és Brassó megyék gyógyszerészeit képviselő járás. Ellenezte a 12., a Hajdú-Bihar megyei; a 13., a Temes-Krassó és a 21., a Kolozs, Torda-Aranyos, Alsó-Fehér, Hunyad és Szilágy megyéket összefogó; míg a 22., a Szolnok-Doboka, Beszterce-Naszód, Maros-Torda, Csík, Kis-Küküllő, Udvarhelyszék és Háromszék megyék járása nem tartott gyűlést e kérdés megvitatására. Az Egylet központi igazgatóságának tagjai meghallgatták a beküldött jelentéseket, és ők is véleményt nyilvánítottak. Négyen a javaslat ellen, ketten mellette szavaztak, s így elutasították. A 11 248/1895. sz. leiratban közzétették a választ a miniszterrel. Véleményüket a következő „*Argumentumok*”-ban adták meg (12):

- a) a nők fizikai gyengesége, anatómiai és fiziológiai sajátosságai,
- b) erkölcsi aggályok (a férfi kollégákkal való együttlét, a férfi nemibetegek receptjeinek kiszolgálása),
- c) kimerültség, bágyadság esetén veszélyeztet a mérgekkel való foglalkozás,
- d) recept-titok megőrzésére csak kevesen lennének képesek,
- e) a pálya tekintélye csökkenne, sokan a szép gyógyszerésznő miatt keresnének fel egy-egy patikát, ez lealacsonyítaná a gyógyszerértárt a kávéház vagy a cukrászda szintjére,
- f) a gyógyszerértári munka elvonná a nőt az „igazi hivatásától”.

A szaksajtóban ezzel egyidejűleg számos cikk jelent meg, melyekben a nyilvánított vélemények különbözőek voltak. Matolcsy Könyv- és irodalmi gyűjteménye (9) szerint 1892 és 1908 között 23 cikk foglalkozott a gyógyszerésznők kérdésével. Ezek többnyire a *Gyógyszerészi Hetilapban*, a *Gyógyszerészi Közlönyben* jelentek meg. Az erdélyi gyógyszerészek közül Gerber Ödön (Szinérváralja), Jäger Ferenc (Székelykeresztúr), Kovács Nándor (Szaniszló), Nagy Bertalan (Mokrin) fejtették ki véleményüket (9). Kis részük a nők pályára bocsátása mellett volt, mivel bennük az olcsóbb munkaerő lehetőségét látták. Nagyobb hányaduk ellene foglalt állást, a nők gyenge fizikumára, labilis idegrendszerére, érzékeny lelkületére hivatkozva. Olyan vélemény is olvasható némely cikkben, hogy „*a nőt a természet eszményi szép és magasztos célra szemelte ki. A nő hivatásában a valódi szerepkör nem a nyilvánosság, hanem a szűk családi kör.*” Mások az akadályt főleg a nők iskolázottságában látták, mivel a fiúgimnáziumok tananyaga eltért a leányiskolákétól. Gajzágó Róbert tordai gyógyszerész a *Gyógyszerészi Közlönyben* sikraszállt a nők gyógyszerértárban való alkalmazása mellett. Gallik Géza kassai gyógyszerész a *Gyógyszerészi Hetilapban* 1895-ben így ír: „...szükséges volna az egyetemeken

külön női tanfolyamok szervezése, ha csak azt nem akarnók, hogy a fiatal hölgyek és urak együttes lelkesedéssel hallgassák a tudós professzorok előadásait, mely esetben bizonyára illendő volna a tantermek falai hosszában zsöllyeszékeket elhelyezni a gardedámok számára” (2).

Végül a *Gyógyszerész Egylet* az 1895. június 27-i közgyűlésén még egyszer foglalkozott a kérdéssel és egy 5 pontból álló javaslatot tett. Ezek a következők voltak:

1. A nők gyakorlati idejüket csak családtagjaik körében végezhetik.
2. Nők is kaphatnak gyógyszerész oklevelet, de gyógyszerértári jognyerés nélkül.
3. Családtagjaik elhunytával a gyógyszerértár átruházható reájuk.
4. Ha a családjában levő gyógyszerész (férfi) elhunytakor a nőnek még nincs oklevele, akkor nem kérheti a jog átruházását, hanem majd csak oklevele elnyerése után.
5. Személyes felelősségű működési jogot javasolt a nők részére, de birtoklási jogosultság nélkül.

A nők gyógyszerészi pályára engedélyezésének kérdését végül is az 1895. december 31-én megjelent 72 039. sz. vallás- és közoktatásügyi miniszteri rendelet oldotta meg. Ennek szövege a következő: „*Ő császári és apostoli királyi felsége, 1895. évi november hó 18-án, Bécsben kelt legfelsőbb elhatározásával előterjesztésemre legkegyelmesebben megengedni méltóztatott, hogy a nőknek bölcsészeti, orvosi és gyógyszerész pályákra léphetés céljából – az illetékes felsőbb tanintézet meghallgatása alapján – esetről esetre engedély adassék, és részükre, miután tanulmányaikat a fennálló szabályok értelmében sikerrel befejezték, a képesítő oklevél kiadassék.*” A rendelet megjelenése utáni napon már három nő adta be kérvényét a gyógyszerészeti tanfolyamra.

Így sikerült mégis megnyitni az egyetemek kapuit a nők előtt. Az első nő, aki magyar egyetemen diplomát kapott, Sternberg Sarolta volt 1900-ban (3). Még ezután is voltak ellenzői a rendeletnek, 1902. november 9-én Budapesten egy jótékonyági hangversenyen hangzott el Jókai Mór *Bölcsészhallgatónők* c. ironikus hangvétellű verse, amelyben megdöbbenően adja hírül elmarasztaló véleményét arról, hogy a nők egyetemi tanulmányokat folytassanak. A vers egyik szakasza így szól:

*„Bölcsészet a nőknek! Vakmerő nagy eszme,
Mely mindazt, ami csak női, ellenezne.
Hisz eddig a nőről azt hitte a világ,
Hogy az csak gyönyörre termett bájvirág,
Hisz a tudatlanság a nő legszebb éke,
Abban van a megnyugvás, abban van a béke.”*

A kolozsvári FJTE-en a Matematika–Természettudományi Karra 1897-ben, az Orvosi Karra 1900 őszén és a 1902-ben a gyógyszerészeti szakra iratkozott be az első nő. Gyógyszerésznőt legelőször Kolozsváron avattak – megelőzve Budapestet – **Thinagel Szerafin** személyében, aki a gyógyszerészgyakornoki vizsga után már 1901-ben a segédi vizsgát is letette. Ő volt az első gyógyszerészsegédnő is az akkori Magyarország területén. Az egyetem elvégzése után, **1903. június 18-án** avatták gyógyszerésszé, ennek a szaksajtóban nagy visszhangja volt, több cikk is megjelent vele kapcsolatban. A *Gyógyszerészi Hetilap* örömmel üdvözölte az első okleveles gyógyszerésznőt, fényképét is közölte s bemutatta eredményeit (11), a *Gyógyszerészi Közlöny* életrajzát is közreadta (12), ebből megtudjuk, hogy apja, Thinagel János királyi közjegyző volt Nagyszombatban. Leánya gyakornokként már 1898. október 1-től dolgozott Bunzl Gyula nagyszombati gyógyszerértárában, szorgalmas és kiváló tehetségű tanuló volt. Ezt bizonyította a Kolozsvárról érkezett tudósítás is, mely szerint az 1903. júniusi szigorlaton a 21 jelentkező közül 18 sikeresen vizsgázott, 2 visszalépett, egy személy pedig újabb vizsga letételére utasított. A sikeresek közül Thinagel Szerafin kitüntetéssel tette le vizsgáit s ezzel beigazolódott, hogy a nők is megfelelnek a magasabb tanulmányi követelményeknek, ha az akaraterőhöz a pálya szeretete is társul. Csak kétévi segédidő után vált törvényesen is érvényessé az oklevele. Egy évvel később, 1904. február 21-én a *Gyógyszerészi Hetilap* a Hymen-rovatban közölte, hogy K. Pesthy Mihály Tolna megyei gyógyszerész eljegyezte, s így ők voltak az első gyógyszerészpár az akkori Magyarországon. Thinagel Szerafin 1956-ban halt meg Budapesten.

A budapesti egyetemen 1905 májusában avattak gyógyszerésszé öt nőt, köztük **Légrády Erzsébetet** (7), akiről a későbbiekben még szó lesz, mert ő az első nő, aki a gyógyszerészdoktori fokozatot is megszerezte. 1908-ban itt

kapott oklevelet a zilahi születésű **Halmágyi Ilona** (sz. 1884. március (14.) is (17), aki hazatérte után, 1909-ben gyógyszerértárat nyitott Szilágynagfaluban (18). Ő volt az első erdélyi gyógyszerésznő, aki erre jogot kapott.

A második nő, akit a kolozsvári egyetemen gyógyszerésszé avattak, erdélyi születésű volt, és mindvégig Erdélyben is maradt. A neves **farkaslaki Hints** család **Vilma** nevű leánya az 1904/05-ös tanévben végezte el a FJTE-en tanulmányait, és itt kapott oklevelet is (11). Hints Vilma 1881-ben született a Maros megyei Nyárádszeredában, ahol apja, Hints Gergely gyógyszerész volt; anyja Nyiredy Ilona, Nyiredy Géza kolozsvári tanár rokona. Iskoláit Brassóban a német nyelvű evangélikus polgári leányiskolában kezdte meg, majd Kolozsváron az Unitárius Főgimnáziumban érettségi vizsgát tett. Gyakornoki éveit Halász Jakab kolozsvári gyógyszerértárában töltötte, majd 1903-tól megkezdte egyetemi tanulmányait, és 1905-ben a Fabinyi Rudolf professzor által elnöki minőségben vezetett vizsgabizottság előtt sikeresen helytállt. Az oklevele megszerzése után hazament Nyárádszeredába, ahol apja korai halála után a gyógyszerértárnak nemcsak hasznélvezője, hanem később tulajdonosa is lett és 1952-ig, az államosításáig vezette. 1968-ban hunyt el szülővárosában. Életét csak a szakmának szentelte, családot nem alapított.

Az első gyógyszerésznők sikeres vizsgái után lassanként a közvélemény is megváltozott a gyógyszerészeti pályán való alkalmasságukat illetően. Az 1900-as évek elején a szaklapok már több cikkben is ajánlják ezt a hivatást a nőknek Dr. Budai Emil fővárosi gyógyszerértárlajdonos így ír: *„A gyógyszerészeti pálya határozottan ajánlható nőknek, mert a hivatást senki jobban, senki tökéletesebben betölteni nem képes, mint a nő. A nő vele született intelligenciájánál, tanulmányosságánál, tisztaságra és rendszeretere való hajlamánál fogva már a természettől is predesztinálva van e pályára. A gyógyszerészeti munka ügyességet, türelmet, éles megfigyelést kíván, mely sajátságok a nőkben sokkal nagyobb mértékben ki vannak fejlődve, mint a férfiakban.”* Még orvos nevével is találkozunk a sajtóban, aki helyeselte a nők alkalmazását a gyógyszerértárakban. Dr. Torday Ferenc 1907-ben azt írta *A nők helyzete, rendeltetése és jogköre* c. cikkében, hogy *„jogtalanság volt a nőket a férfivilágnak alárendelni s őket nem egyenjogú embertársaknak tekinteni. Igazságtalan volt az, hogy nem adtuk meg a nőknek a jogot ahhoz, hogy szellemi munkával, tudásuk gyümölcsöztetésével keressék meg kenyerüket”* (4).

Miután az első gyógyszerésznők bebizonyították, hogy helyüket meg tudják állni mind a gyógyszerértárban, mind a családi életben, az egyetemeken a hallgatónők száma növekedni kezdett, így a kolozsvári FJTE mindhárom karán arányuk is nőtt a férfi hallgatókhoz képest. A Kolozsváron megjelenő *Egyetem* c. társadalmi és tudományos közlöny I. évfolyamának 1–2. száma közli a hallgatók létszámát, ebből megtudjuk, hogy az 1916/17-es tanévben összesen 420-an iratkoztak be, köztük 116 nő (14). A FJTE almanachjainak (13) adatai szerint az 1902/03-as tanévtől kezdve az 1918/19-es tanévvel bezárólag a kolozsvári egyetemen 40 nő iratkozott be a gyógyszerészeti szakra. Közülük többen tanulmányaik befejezése után jelentős szerepet vállaltak az erdélyi gyógyszerészek szakmai és egyesületi életében. Így például:

Czitrom Vilma marosvásárhelyi gyógyszerészt a Maros-Torda és Kis-Küküllő vármegyék Gyógyszerész Kamarájának 1922-ben tartott közgyűlésén pénztárosnak választották meg.

Dr. Lengyel Gabriella, a kolozsvári Egyetemi Gyógyszerértár gyógyszerésze az Erdélyi és Bánáti Alkalmazott Gyógyszerészek Szövetségében főjegyzői tisztséget viselt, és a *Pharmaco Courier* szerkesztőségének tagja volt.

Később többen tulajdonosként gyógyszerértárakat önállóan vezették, így Orient Gyuláné Keresztessy Sára (Kolozsvár), Mezőné Kain Eszter (Nagyvárad), Veress Irén (Torockó), Szilágyiné Huszár Ilona (Máramarosziget, majd Szováta), Tischlerné Palóczy Anna Mária (Kolozsvár), Dósáné Fáy Elvira (Maroshévíz).

Miután az egyetemeken már az első években megnőtt a nőhallgatók száma – átlagban közel hatszorosa (az orvosi karokon 5 %-ra, a bölcsész karokon 8 %-ra) –, a Bölcsészeti Kar korlátozásokat akart bevezetni, így javasolták, hogy csak a jelesen érettségizett nőket vegyék fel az egyetemre, továbbá kérték, hogy ne részesüljenek tandíjelengedésben. Az Orvosi Kar azonban nem támogatta ezeket a javaslatokat, s így elvetették a megkülönböztető indítványokat, de úgy határoztak, hogy nagyobb szigorral vizsgáztatják majd a nőhallgatókat. Ennek következtében 1904-től átmenetileg csökkent létszámuk 1903-hoz viszonyítva, de az első világháború éveiben erőteljesen megnövekedett.

A nők teljes egyetemi emancipációja mellett foglalt állást Szabó Dénes kolozsvári orvosprofesszor 1902. május 29-én mondott ünnepi beszédében, Genersich Antal pedig 1911. május 13-án, rektorként a következőket mondta: *„2133 nőhallgatónak az egyetemre való felvétele folytán semmiféle inkonvenientia nem volt érezhető.”* Továbbá hangsúlyozta, hogy a nők szorgalma, tehetsége és előmenetele *„nem gyatrább a férfiakénál”*.

A 63. táblázatban a kolozsvári FJTE gyógyszerészhallgatóinak és -hallgatónőinek számát és részarányát mutatjuk be, valamint az okleveles gyógyszerésznők nevét soroljuk fel (8,13).

63. táblázat
A kolozsvári FJTE gyógyszerészhallgatóinak, -hallgatónőinek száma,
aránya a második tanulmányi évben és az okleveles gyógyszerésznek neve

Tanév	A második tanulmányi évben			Okleveles gyógyszerésznek neve
	Össz. gyógyszer. hallgatók száma	Gyógyszerészhallgatóknak		
		száma	aránya %	
1903/04	26	1	3,84	Thinagel Szerafin
1904/05	36	1	2,77	Hints Vilma
1905/06	29	2	6,89	Réti Ella, Glöckner Klára
1906/07	42	1	2,38	Thiess Eugénia
1907/08	42	2	4,76	Henter Juliska, Schönfeld Mária
1908/09	45	0	0,00	–
1909/10	39	1	2,56	Molnár Ilona
1910/11	46	2	4,34	Czitrom Vilma, Veress Irén
1911/12	62	3	4,83	Kopp Alice, Wirtzfeld Irén, Vékony Juliska
1912/13	50	1	2,00	Kain Eszter
1913/14	44	2	4,54	Keresztessy Sára, Hollós Ida
1914/15	79	3	3,79	Müller Fülöp Renée, Parragh Ibolya, Rettegi Anna
1915/16	19	3	15,78	Lengyel Gabriella*, Gál Margit, Váry Vilma
1916/17	17	4	23,53	Fülöp Mária, Kollarik Mária, Winter Elza, Lehrmann Gertrud
1917/18	11	2	18,18	Dobay Katalin, Rosenfeld Ila
1918/19	45	3	6,66	Palóczy Anna Mária, Horváth Margit, Zerbes Elza Margit
16 tanév	632	31	4,90	
Évi átlag	39,5	1,93	6,67	

*Megjegyzés: Az 1916-ban végzett Lengyel Gabriella 1918-ban doktori fokozatot is kapott. Ő az első gyógyszerészdoktornő Kolozsváron.

Az első világháború kitörése változást hozott a nők felsőfokú tanulmányaiban is, jelentősen megnőtt az egyetemeken a női hallgatók száma és aránya a férfiakéhoz viszonyítva, így a kolozsvári FJTE-en az Orvosi Karon 3,04 %-ról 30,40 %-ra, a Bölcsész Karon 7,94 %-ról 46,46 %-ra és a Matematika–Természettudományi Karon 8,05 %-ról 63,27 %-ra emelkedett.

Szükségessé vált a korlátozások megszüntetése, amire 1914 őszén történt az első kezdeményezés. A Budapesti Orvosi Kar dékánja, Grósz Emil javasolta a megkülönböztető beiratkozási és felvételi feltételek eltörlését. 1915 novemberében a Magyarországi Gyógyszerész Egylet kérte a Vallás- és Közoktatásügyi Minisztériumtól a „háromnál több elégséges” kizáró feltételének eltörlését a háború tartamára. Válaszként a minisztérium 1916. július 28-án a 93 892/1916. sz. rendeletével megszüntette azt az eddigi gyakorlatot, hogy a nők háromnál több „elégséges” érdemjeggyel ne nyerhessenek felvételt az egyetemekre. 1917-ben tovább erősödtek a nők egyetemi egyenjogúsítására irányuló törekvések. 1917 júliusában többen kérelmezték az összes magyar egyetem és főiskola megnyitását a nők előtt. A minisztérium valamennyi karnak kiküldte véleményezésre ezt a javaslatot. Az Orvosi Kar támogatta a kérést, Bókay Árpád professzor hangsúlyozta, hogy azok a nők, akik eddig az orvosi

pályát választották, nemcsak a szigorlatokon, de az életben is megállták helyüket. 1917. szeptember 28-án a minisztertanács elfogadta a javaslatot.

Kolozsváron az 1917. szeptember 15-i tanévnyitó ünnepségen Lukáts Adolf prorektor beszédében a nők egyetemi tanulmányait korlátozó rendelkezések „illogikus” voltára mutatott rá, de még ekkor is voltak olyan tanárok, akik ellenszenvvel viseltettek a nőhallgatók iránt, így Rigler Gusztáv rektori székhelyi beszédében a nők egyetemre „tódulása” és különösen orvosi tanulmányaik ellen lépett fel, kijelentvén, hogy „*a nő mindig nő marad [...] akinél az érzés az első, és azután jön az ész*”.

1919 után a kolozsvári I. Ferdinánd Király Egyetemen sok magyar nemzetiségű gyógyszerészhallgató tanult és kapott oklevelet, sőt doktori fokozatot is (15). Az egyetemi tanulmányaikat itt végzett gyógyszerésznők közül megemlíthünk néhányat, akiknek a neve később a szakajtóban is előfordult, így Huszár Ilona (oklevél 1922), Both Ernőné Sváb Frida, Stern Margit (1925), Rózsa Gizella, Belba Irén és Belba Mária (1926) – később a két utóbbi gyógyszerészdoktor is lett. Binder Ilona, Gréb Gabriella, Pápai Zsófia (Mártonfi Lászlóné) és Koronka Emma (Gálszter Lászlóné) 1927-ben és Binder Valéria, Guttmann Erzsébet, Nagy Judit, Potzoli M. Margit 1928-ban fejezték be egyetemi tanulmányaikat a román tannyelvű egyetemen.

Észak-Erdély visszacsatolása után a Szegedről Kolozsvárra visszatért FJTE-en az 1940/41-es tanévben megkezdődött az oktatás valamennyi karon. A gyógyszerészképzés egyik fontos bázisa, az Egyetemi gyógyszertár is újjászerveződött, két gyógyszerészgyakornokot (Lászlóffy László és Péterné Valentiny Matildot) és két szegődményes gyógyszerésznőt (Soósné Barkó Ellát és Zsigmond Irént) alkalmaztak. Az egyetem 1940/41-évi *Almanachja* szerint (13) abban a tanévben nincs gyógyszerészhallgató sem a Matematika – Természettudományi, sem az Orvosi Karon. A következő 1941/42-es évben már 21 rendes és 2 rendkívüli gyógyszerészhallgatót, köztük 6 nőhallgató nevét olvashatjuk, ezek: Sieber Ilona, Benedekffy Józsefné Emődi Erzsébet, Kóbori Klára, Hadházy Éva, Simon Klára Borbála és Simon Mária Margit. Az 1942/43-as tanévről készült *Beszámoló...* (Kolozsvár, 1943) csak a gyógyszerészhallgatók létszámát adja meg (I. évf. 22; II. évf. 18), nem jelzi külön a nőhallgatókat, a következő tanévi beszámoló pedig egyáltalán nem közöl adatokat a létszámról (13).

1944 után a gyógyszerészhallgatók csak első- és másodéves tanulmányaikat tudták elvégezni a kolozsvári magyar egyetem Matematika – Természettudományi Karán, mivel 1945-ben az Orvosi Kart Marosvásárhelyre helyezték. További gyógyszerészi tanulmányaikat később itt folytathatták. A gyógyszerészképzés így két központúvá vált (Kolozsvár és Marosvásárhely). Ez a probléma 1948-ban oldódott meg, amikor is az új tanügyi törvény értelmében létrejött Marosvásárhelyen a magyar tannyelvű Orvosi és Gyógyszerészeti (felsőoktatási) Intézet, és ennek keretében önálló Gyógyszerészeti Kar alakult (1). Az itt tanuló gyógyszerészhallgatók közt már jelentős arányban találunk nőhallgatókat, és számuk az évek teltevel egyre nőtt. Egy-egy évfolyamon a nők aránya többször 100 százalékos volt.

A 64. táblázatban a Marosvásárhelyen gyógyszerészi oklevelet kapott magyar gyógyszerésznők száma és aránya látható.

64. táblázat
A marosvásárhelyi GYK-on végzett magyar nemzetiségű gyógyszerésznők száma és aránya

Tanév	Össz magyar végzősök száma	Magyar gyógyszerésznők	
		száma	%
1949/50	14	7	50,00
1950/51	33	19	57,57
1951/52	–	–	–
1952/53	28	17	60,71
1953/54	–	–	–
1954/55	23	17	73,91
1955/56	24	21	87,50
1956/57	35	30	85,71
1957/58	24	17	70,83

Tanév	Össz magyar végzősök száma	Magyar gyógyszerésznők	
		száma	%
1958/59	26	22	84,61
1959/60	24	22	91,66
1960/61	28	25	89,28
1961/62	19	11	57,89
1962/63	13	8	61,53
1963/64	31	23	74,19
1964/65	24	19	79,16
1965/66	24	22	91,66
1966/67	17	12	70,58

Tanév	Össz magyar végzősök száma	Magyar gyógyszerésznők	
		száma	%
1967/68	18	12	66,66
1968/69	22	16	72,72
1969/70	16	13	81,25
1970/71	17	16	94,12
1971/72	25	24	96,00
1972/73	24	22	91,66
1973/74	23	22	95,65
1974/75	26	23	92,00
1975/76	33	32	96,96
1976/77	17	12	70,58
1977/78	20	19	95,00
1978/79	36	28	77,77
1979/80	26	25	96,15
1980/81	13	10	76,92
1981/82	15	14	93,33
1982/83	18	18	100,00
1983/84	14	13	92,85
1984/85	15	14	93,33
1985/86	6	5	83,33
1986/87	13	12	92,30
1987/88	11	11	100,00
1988/89	13	13	100,00
1989/90	12	11	91,66
1990/91	–	–	–
1991/92	–	–	–
1992/93	–	–	–
1993/94	5	4	80,00
1994/95	27	26	96,29
1995/96	22	16	72,72
1996/97	34	30	88,23
1997/98	20	20	100,00
1998/99	25	21	84,00
1999/2000	30	20	66,66

1950–2000 közt a 46 évfolyamon összesen végzett magyar gyógyszerészek és gyógyszerésznők:

száma	983	814	82,80
átlaga	21,4	17,7	82,78

Megjegyzés: A – nál nem volt végzős évfolyam Marosvásárhelyen

Összehasonlítva a 63. és 64. táblázat adatait a következőket állapíthatjuk meg:

1. Kolozsváron a FJTE-en 1903 és 1919 között kaptak gyógyszerész oklevelet az ott tanulmányaikat végzők. Ebben a periódusban a gyógyszerészhallgatók számának évi átlaga 39,5 volt. Marosvásárhelyen az 1949/50-es és az 1999/2000-es tanévek között a magyar nemzetiségű gyógyszerészhallgatók számának évi átlaga az előbbinél kevesebb, csupán 21,4 volt. Ennek magyarázata többek között az, hogy míg 1919-ig a kolozsvári egyetemre mint Magyarország második egyetemére az egész országból iratkoztak hallgatók, addig az 1944. évi hatalomváltást követően az erdélyi magyaroknak – bár többnyire Marosvásárhelyre jöttek tanulni – lehetőségük volt más városokban (Bukarest, Kolozsvár, Iași) a román tannyelvű GYK-ra jelentkezni.

2. A gyógyszerészképzésben részt vevő nőhallgatók száma fokozatosan nőtt. Míg az első világháború előtt a FJTE-en évi átlaguk kevesebb volt, mint 2 (1,93), addig 1948–2000 között Marosvásárhelyen évente átlagban 17,7 magyar gyógyszerésznő kapott oklevelet, ami az előbbi periódus 9,2-szeresének felel meg. Ehhez hasonlóan a többi egyetem GyK-án is nőtt a hallgatónők száma.

3. A gyógyszerész-nőhallgatók részaránya az össz gyógyszerészhallgatóhoz viszonyítva fokozatos növekedést mutatott. Míg 1903–1919 között nem érte el az 5 %-ot, addig 1949-től 2000-ig már 82,8 %-os volt a nők aránya. Az első periódusban a maximális arány az 1916/17-es tanévben volt (23,53 %). A második szakaszban, vagyis már Marosvásárhelyen, az első évben (1949/50) a legkisebb (50 %), majd több tanévben is 100 %-os lett.

A számbeli összehasonlítások tehát a gyógyszerészi szakma elnöiesedését igazolják.

A nők tudományos munkára való alkalmassága mellett már 1899 tavaszán hitet tett a kolozsvári FJTE, amikor **Torma Zsófiát** tiszteletbeli bölcsészdoktori oklevéllel tüntette ki ismert régészeti tevékenységéért, autodidakta módon elsajátított ismereteiért. Hosszú ideig ő volt az egyetlen magyar nő, aki ilyen megtiszteltetésben részesült. Schneller István, a kolozsvári FJTE Bölcsészeti Karának dékánja 1899. május 25-én Torma Zsófiához intézett levelében így ír: „Nagy örömmel jelentem Nagyságodnak, hogy a Kolozsvári m. kir. Ferencz József Tudományegyetem bölcsészeti kara tegnapi ülésén Nagyságodat egyhangúlag tiszteletbeli doktorául megválasztotta. [...] Nagy örömmel jelentem ezt mindenekelőtt azért, mivel így a hazai tudomány nevében egyetemünk leróhatja egyik hű, kitartó, semmi akadályt és áldozatot nem ismerő, tudományos hírnevünket a külföld előtt is terjesztő, kiváló munkása iránt háláját és elismerését” (5). Megjegyezni kívánjuk, hogy Torma Zsófiát megelőzően a budapesti egyetem 1897-ben Erzsébet román királynőt – írói álneve Carmen Sylva – tüntette ki tiszteletbeli doktori oklevéllel írói munkássága elismerése jeléül.

Egyetemet végzett gyógyszerésznők doktori oklevelet a századfordulőig nem kaptak (7). Az első magyar gyógyszerésznőt Budapesten avatták doktorrá 1906. június 6-án. **Légrády Erzsébet** 1874. november 15-én Budapesten született. Az érettségi vizsgáját követően, a kötelező gyakornoki idő lejárta után a gyógyszerészgyakornoki tanfolyam vizsgáit is sikeresen tette le. 1903-tól a budapesti egyetemen tanult, 1905-ben – két évvel Thínagel Szerafin után – az elsőként kapott gyógyszerész oklevelet. Ezután a Lengyel Béla professzor által vezetett Kémiai Intézetben kidolgozta doktori értekezését. Egész életében harcolt a nők egyenjogúságáért. Alapítója és mindvégig lelkes harcosa volt az Egyetemet és Főiskolát végzett nők Egyesületének. Kimagasló munkája eredményeképpen 1937-ben a Magyar Gyógyszerészeti Társaság Jakabházy-éremmel tüntette ki. Nyolcvanöt éves korában Budapesten hunyt el.

A kolozsvári FJTE-en az első és egyben az utolsó doktori fokozatot kapott gyógyszerésznő **Lengyel Gabriella** volt (13). 1918-ban avatták doktorrá, doktori értekezését Lőte József professzor mellett készítette el. Ez két részből állott, ami a kolozsvári doktorandusoknál elég gyakori volt. Az első rész a *Synergismus és capillaractivitás*, a második rész a *Digitalis hatású drogok* címet viselte. Lengyel Gabriella Székelykeresztúron született, iskoláit is ott, az Unitárius Főgimnáziumban végezte. 1914 és 1916 között Kolozsváron a FJTE-en tanult, 1916-tól gyógyszerészként továbbra is az egyetem keretében maradt, előbb az Egyetemi gyógyszerárban gyakornok, majd tanársegéd a Gyógyszertani Intézetben egészen 1919. október 1-jéig (13). 1923. február 15-én házasságot kötött Bereznay Bélával. Tovább alkalmazott gyógyszerészként dolgozott.

A Szegeden 1921-től működő FJTE-en az első gyógyszerésznő, **Leizinger Mária** 1925-ben kapott doktori fokozatot.

Az Erdélyben maradt gyógyszerészek vagy a kolozsvári román tannyelvű egyetemen (például **Binder Soós Ilona** az 1931/32-es tanévben), vagy Bukarestben (**Elekes Widdor Erzsébet** 1935-ben, **Ferencz Voith Vilma** 1938-ban) tudtak doktorálni. Az 1940–1944 közötti időszakban a visszatért FJTE-en senki sem kapott gyógyszerészdoktori fokozatot.

Az újabb rendszerváltást követően csak az 1950-es évek vége felé indult be az új, szovjet mintájú aspirantúra rendszer. Az első magyar nemzetiségű gyógyszerésznő, aki ennek keretében a „tudományok kandidátusa” címet megkapta, **Rácz-Kotilla Erzsébet** volt az 1961/62-es tanévben. Disszertációját Kopp Elemér marosvásárhelyi érdemes professzor irányítása mellett a farmakognóziái tanszéken készítette el.

Már a század elején felmerült, hogy nőket alkalmazhassanak egyetemi tanszékekre, intézetekbe. Először csak díjtalan gyakornokok voltak, tanársegédi kinevezést Kolozsváron leghamarabb 1906-ban **Valentiny Elvira** kapott a növénytan tanszékére, majd 1912-ben adjunktus lett. Az 1917/18-as tanévben a FJTE-en még két nőt tanársegédnek és négyet gyakornoknak neveznek ki; az előbbieket között volt a már említett **Lengyel Gabriella** gyógyszerésznő is (13).

A gyógyszerésznők száma az egyetemi oktatásban az 1950-es évektől ugrásszerűen megnőtt. Így például az 1995/96-os tanévben Marosvásárhelyen a GYK-on csak 3 gyógyszerésztanár tanított, de 12 gyógyszerésznő különböző didaktikai beosztásban vett részt a gyógyszerészképzésben (1).

Az okleveles gyógyszerésznők számának növekedésével párhuzamosan a tulajdonosi joghoz való viszonyuk tisztázására is szükség volt. A századfordulón hatályos törvényekben sem engedélyező, sem tiltó rendelkezés nem volt, hisz addig nem fordult elő, hogy gyógyszerésznő kérjen jogosítványt nyilvános gyógyszerértár megnyitására. 1906-ban merült fel a kérdés, hogy az okleveles gyógyszerésznők lehetnek-e gyógyszerértártulajdonosok, folyamodhatnak-e gyógyszerértárnyitási engedélyért. Magyarország területén 1907-ben találunk említést gyógyszerértártulajdonosnőről. 1908-ban már **Légrády Erzsébet** is tulajdonos volt. Erdélyben 1909-ben **Halmágyi Ilona** volt az első gyógyszerésznő (okl. 1908, Bpest), aki Szilágynagyfalu községben engedélyt kapott Gondviselés néven gyógyszerértár nyitására, majd 1913-ban **Dósáné Fáy Elvira** (okl. 1910, Bpest) Maroshévízre szerezte meg a jogot a Madonna gyógyszerértár megnyitására, később **Csóti Márkné Vékony Julianna** (okl. 1912, Kvár) Aknasugatagon a Széchenyi Istvánhoz címzett patikának, **Sz. Gál Margit** (okl. 1916, Kvár) pedig Palotailván az Őrangyal gyógyszerértárnak lett a tulajdonosa. Ma már a gyógyszerértárak többségének a vezetője és a tulajdonosa is nő.

Lassanként beigazolódott, hogy helyes volt a nők gyógyszerészi pályára engedése, valamint az is, hogy a gyógyszerészi szakmában nő és férfi egymás mellett minden akadály nélkül dolgozhat, és a vásárlóközönséget sem zavarja, ha gyógyszerésznőtől kapja a gyógyító orvosságot.

1913 szeptemberében a Hágában tartott XI. Nemzetközi Gyógyszerész Kongresszuson a magyar gyógyszerészetet képviselők között ott volt Légrády Erzsébet, az első magyar gyógyszerészdoktornő is (2). A banketten elhangzott pohárköszöntőjében a következőket mondta: „*Eljöttünk, hogy elmondjuk Önöknek, hogy ıme részünket kérjük munkájukból. Hogy e részt kivesszük magunknak komoly akarattal, kivesszük lángoló lelkesedéssel. Megkérjük Önöket, részesítsenek minket abban a jóakarásban, abban az egyszerű és őszinte barátságban, melyet lovagias nemzetem fiai soha meg nem tagadtak. Közös munka és őszinte barátság!*”

1991-ben a FIP Washingtonban szervezett kongresszusa „*Women – A force in pharmacy*” címmel nemzetközi fórumot biztosított a gyógyszerésznőknek. Az itt elhangzott beszámoló huszonnégy ország adatait mutatta be. Ezeket összesítve megállapítható, hogy a gyógyszerésznők aránya a kelet-európai országokban 70 % felett van, az Európai Unió államaiban átlagban 50 és 70 % között, Japánban 57 %, a volt Szovjetunió utódállamaiban 65 %, Koreában, Ausztráliában, Kanadában és Belgiumban 50–52 %, ezzel szemben az Amerikai Egyesült Államokban 31%, Hollandiában pedig csupán 30% és az afrikai államokban a legkisebb: 23–24 % (6).

Mindezek a számadatok bizonyítják, hogy a régi aggodalmakat az élet megcáfolta. Az elmúlt száz év bebizonyította, hogy a gyógyszerészi hivatás kitűnően alkalmas nők számára. Az eltelt évszázad gyógyszerésznői megállták helyüket nemcsak a tálasztal mellett a gyógyszerértárakban, hanem a gyógyszergyártásban, a kutatásban és az oktatásban is. Gyógyszerésznők nélkül ma már elképzelhetetlen ez a szakma, ez a hivatás.

Irodalomjegyzék

1. Barabás B., Péter M., Péter H. Mária (szerk.): *A marosvásárhelyi magyar nyelvű orvos- és gyógyszerészképzés 50 éve. A magyarságkutatás könyvtára XVIII. kötet. Teleki László Alapítvány kiadása, Budapest [1995].*
2. Bánóné dr. Fleischmann Mariann, Zalai K.: *A gyógyszerészi gyakorlat és tudomány első női művelői Magyarországon. Gyógyszerészet 19, 12, 464–467 (1975).*
3. Burucs Kornélia: *A nők oktatása 1822–1900. História 17, 4, 19 (1995).*
4. Frankl A.: *Nők a gyógyszerészi pályán (1896–1933). Gyógyszerészi Közlöny 49, 28, 528–529 és 49, 29, 547–548 (1933).*
5. Gyulai P. (szerk.): *Torma Zsófia levelesládájából. Kritikon Könyvkiadó, Bukarest 1972. 46, 144–145. o.*
6. Kata M.: *Gyógyszerésznők – hivatásunk hajtóereje. Gyógyszerészet 39, 12, 903–905 (1995).*
7. Kovácsné dr. Balogh Judit, Zalai K.: *Gyógyszerésznők Magyarországon. Gyógyszerészet 42, 9, 468–474 (1998).*
8. Nagyné Szegvári Katalin, Ladányi A.: *Nők az egyetemeken. I. Küzdelmek a nők egyetemi tanulmányaiért. Felsőoktatás-történeti kiadványok 4. Pedagógiai Kiadó, Budapest 1976. 95–99. o.*

9. Matolcsy M.: *Könyv- és irodalmi gyűjtemény magyarországi munkákról 1578–1909*. Stephaneum Nyomda RT., Budapest 1910.
10. Vida Mária: *Philantropie und die Rolle der Frauen in Ungarn*. Comm. Hist. Artis Med. 125–132, 33–48 (1989–1990).
11. *** *Egy marék virág – gyakornok kisasszonyok Magyarországon*. Gyógyszerészi Hetilap 40, 1, 11 (1901).
12. *** *Nők a gyógyszerészi pályán*. Gyógyszerészi Közlöny 11, 24, 370; 19, 418; 27, 417 (1895).
13. *** *A kolozsvári FJTE Almanachja és Tanrendje az 1902/03–1918/19. és az 1941/42–1943/44. tanévekre*. Az Egyetem kiadása, Kolozsvár.
14. *** *Egyetem*. A kolozsvári m. kir. FJTE társadalmi és tudományos közleménye. I. évf. 1–6. szám (1917).
15. *** *Revista Farmaciei – Gyógyszerészi Folyóirat* (Cluj – Kolozsvár) 1923–1928.
16. *** *Revista Medicală – Orvosi Szemle* (Kolozsvár) 6, 4, 129 (1933. április 15.).
17. *** *Album Medicorum 1888/89–1907/1908*. Semmelweis Egyetem Orvostudományi Kar levéltára, Budapest.
18. *** *Gyógyszerészek Lapja Naptára az 1910-ik évre*. Szerk. Csikós Á. és Orosz L. Auer J. és társa könyvnyomdája, Budapest.

3. 4. Erdélyi gyógyszerészek az 1848/49-es szabadságharcban

Az 1848-as szabadságharcban nagyon sok olyan fiatal is részt vett, akik később gyógyszerészi tanulmányokat végeztek és gyógyszerészek lettek, de olyanok is, akik gyógyszerértárukat otthagya, hazafiságból nemzetőrnek vagy honvéddnek álltak, annak ellenére, hogy a gyógyszerértulajdonosokat rendelet mentette fel a fegyveres szolgálat alól (3, 4). Köztük voltak erdélyi születésűek, de olyanok is harcoltak az erdélyi csatákban, akik Magyarország más vidékeiről származtak, csak később kerültek vissza Erdélybe. A következőkben főleg azokról emlékezünk meg, akik az erdélyi harcokban küzdöttek vagy később gyógyszerészként itt dolgoztak (6).

Apostol János (1826, Nagybánya–1898. augusztus 30., Nagybánya). 1848-ban Pesten végezte gyógyszerészi tanulmányait, Nagyváradon sorozták be Damjanich híres veres sapkás zászlóaljába és végigküzdötte az egész szabadságharcot. Számos ütközetben, így a szolnoki csatában is részt vett. Később vitézsége elismerésül már a csatamezőn hadnaggyá léptették elő. Ember Elek nagybányai gyógyszerésztárába került. Élményeit több cikkben megírta, melyek tárca alakban a *Nagybánya és vidéke* c. lapban jelentek meg, így például az 1849. március 5-én vívott csata emlékét *Egy nap története* címmel örökítette meg (4).

Bertsinszky Károly (1820. április 18., Kassa–1876. június 9., Nagyvárad). Nem volt erdélyi származású, de 1841-től már Nagyváradon gyógyszerészként dolgozott. 1848 őszén önkéntesekből álló nemzetőr csapathoz csatlakozott. A hosszú menetelések következtében szervezete legyengült, és itt szerzett betegsége miatt csak rövid ideig tudott aktívan bekapcsolódni a harcokba (1). Életét és gyógyszerészi tevékenységét részletesen ismertetjük az életrajzoknál (lásd a 4. fejezetben).

Fényhalmy Antal (1824. június 15., Nagybánya–1895. április 22., Halmi). Már a szabadságharcot megelőzően gyógyszerészként dolgozott. Bem hadseregéhez csatlakozott, ott saját költségén tábori gyógyszerésztárat állított fel, ennek megsemmisülését követően fegyveres szolgálatra soroztatta be magát. Harci tetteiért és veszélyes megbízatásai sikeres végrehajtásáért Bem József századosi ranggal egyik hadsegédévé nevezte ki. 1855-től Halmiban volt testvérével közös gyógyszerésztára. Még itt is kellemetlensége volt, a hatóságok zaklatták szabadságharcos múltja miatt. Tevékenységét részletesen ismertetjük az életrajzoknál (4. fejezet).

A nagyenyedi **Jeney** családból többen is részt vettek a szabadságharcban. Így **Jeney Károly** (1828–1903) honvédszázados volt, majd 1856-ban Bécsben gyógyszerész oklevelet szerzett. **Albert** testvéröccsével (1834–1878) Marosvásárhelyen a Magyar Korona gyógyszerésztár tulajdonosai. Ez utóbbi **Almás Domokos** „patikárius inas” nevével együtt szerepel az 1850. február 7-én Marosvásárhelyen összeállított névsorban, amely a honvédek összeírásakor készült (13). Az irodalom említést tesz még **Jeney Lajos** (1830?–1906) tábori gyógyszerésről is, aki a komáromi csatában mint honvédtüzér vett részt. Nem került vissza Erdélybe, a Bihar megyei Derecskén (Magyarországhoz tartozik) gyógyszerésztárgondnok volt még 1902-ben is (5).

Pillich Ferenc (1833. április 1., Sümeg–1902. augusztus 6., Simontornya). Zala megyéből származik. Tizenöt éves korában pozsonyi diákként ment Bécsbe, ahol tanúja volt az 1848-as tüntetésnek. Azonnal bekapcsolódott, és önkéntesként már a pákozdi csatában is részt vett. Majd Pestre ment, ahol a Magyar Katonai Iskolában tisztte képesítették. Ezt követően 1849 januárjában Debrecenből Nagyváradra indult, ahol önkénteseket toboroztak. Innen került Erdélybe, ahol 33 ütközetben harcolt. Déván Forró Elek ezredeshez osztották be, majd előléptették. Ezrede Déván letette a fegyvert az oroszok előtt, ő pedig a fogságból hazatért. Ott került kapcsolatba Deák Ferencsel, akinek a biztatására Bécsbe ment tanulni. A kiegyezés után, 1885-ben Budapestre kap gyógyszerésztárfelállítási jogot. Szerecsen néven meg is nyitja, de néhány év után eladja és Temesváron telepszik le. Itt a józsefvárosi Szentháromság gyógyszerésztár tulajdonosa és vezetője volt 1894 és 1898 között, végül a Tolna megyei Simontornyára ment, ahol a Szentlélek gyógyszerésztárat veszi meg, melyet élete végéig, 1902-ig vezet. Fia, ifj. Pillich Ferenc (1876. április 2., Szombathely –1948. június 14., Simontornya) folytatja tevékenységét (11), gyógyszerész oklevelét 1897-ben kapta meg Budapesten a PPTE-en, majd jóval később, 1932-ben a doktori fokozatot is megszerezte. Fiatal korában a természettudományok iránt mutatott nagy érdeklődést, lepke- és rovarfajokat gyűjtött és több közleményt írt róluk (9).

Bogdándi Sztupa György (1812. augusztus 5., Nagyvárad–1884. szeptember 10., Budapest). 1840-től Aradon gyógyszerész, majd 1848 áprilisától Pesten. Itt kapcsolódik be a szabadságharcba és a nemzetőrök kapitánya lesz. *Hasznos Jegyzések* című hátrahagyott írásában naplószerűen ismerteti életútját és közben az 1848–1849-es eseményeket, még az aradi vértanúk kivégzését is (1). Bővebb leírás olvasható róla a gyógyszerészek életrajzaiban.

Id. Ternajgó József (1808, Spanyolország–1893, Máriaradna). Gyógyszerészi oklevelét Pesten kapta meg 1830-ban. Máriaradnán volt gyógyszerésztára, ahol 1848-ban nemzetőröket toborzott. Később századparancsnok lett, és az alvidéki csatározásokban vett részt az alig tizenhárom-tizennégy éves fiával, **T. Cézárral** (1835, Máriaradna–1897.

június 10., Újarad) együtt, aki később szintén gyógyszerész lett. Kossuth Lajos Orsova felé menekülve csapattársaival náluk szállt meg (1). A család gyógyszerészeinek adatai a gyógyszerészek életrajzainál találhatók.

Várady Lajos (1831. augusztus 24., Deszk – Szentés ?). Az akkori Torontál megyéből származott, gimnáziumi tanulmányait részben Temesváron végezte. Nagyon fiatalon, már tizenhét éves korában, 1848. május végén beállt Damjanich seregébe honvédeknek, később hadnagy lett, és összesen 17 csatában vett részt, kétszer meg is sebesült. A szabadságharc után Nagybecskerekben (most Jugoszláviához tartozik), majd Temesváron, Aradon gyógyszerészgyakornok. Egyetemi tanulmányait Bécsben végezte. 1856-ban visszajön Temesvárra, egy gyárvárosi gyógyszerertárban dolgozik rövid két évig. Ezután megveszi az újaradi gyógyszerertárat, de tíz év múlva már a Csongrád megyei Szentésen gyógyszerertártulajdonos. Az 1918. évi *Gyógyszerészek Zsebnaptára* szerint a szentesi gyógyszerertár tulajdonosa ifj. Várady Lajos (12).

Gábrányi József már 1826-ban Kézdivásárhelyen gyógyszerész. Nem csatákban vett részt, hanem közvetett úton kapcsolódott be a szabadságharcba: gyutacsgyárat szervezett Kézdivásárhelyen. Tulajdonképpen egy kész gyutacs alkatrészeinek vegytani és fizikai elemzése vezette rá a gyutacskészítés titkainak felfedezésére, majd tökéletesítette és a katonai parancsnokságtól kapott engedély alapján beindította gyártásukat. Erdemeiért később századosá léptették elő (2). Korabeli leírás szerint „a gyúport lökupakba illesztették és a port rézlemezekbe sodorták. Eleinte 100, később 10 000 gyutacsot is készítettek naponta” (8). A gyutacsgyár igazgatója **Jancsó József** gyógyszerész (1825. július 2., Kézdivásárhely–1850. augusztus 4.) volt, aki honvéd főhadnagyként vett részt a szabadságharcban.

Than Károly (1834. december 20., Óbecse–1908. július 5., Budapest) nem volt erdélyi származású, de a szabadságharc Nagyszebenbe sodorta. Később a pesti egyetem neves kémia- professzora lett, és a gyógyszerészek képzésében is részt vett. Már tizennégy éves korában jelentkezett szabadságharcosnak, így a magyar nemzeti hadsereg legifjabb honvédtüzéréként Bem seregében végigküzdötte az egész erdélyi hadjáratot, kilenc ütközetben vett részt, majd Nagyszebenben a honvédség lőszergyárában alkalmazták. Vizaknán megsebesült. A fegyverletétel után mint kiskorú kegyelmet nyert, és folytatta gimnáziumi tanulmányait. Közben gyógyszerészgyakornok, 1853-ban gyógyszerészmester lesz. 1855-ben érettségi vizsgát tett Szegeden, majd Bécsben orvostanhallgató, de 1857-ben átiratkozik a Bölcsész Karra. Ösztöndíjasként vegyészi tanulmányokat végez Heidelbergben Bunsennél. 1858-ban a kémiai doktori fokozatot is megkapja, 1860-tól a pesti egyetemen tanít, 1872-től az I. sz. Kémiai Intézet vezetője. Az MTA levelező (1860), majd rendes tagja (1870), később, 1907–1908 között másodelnöke (9). A kémiai tudományokon kívül foglalkozott a gyógyszerészképzéssel is, javaslatára állították fel 1888. január 1-től a gyógyszerészségédek vizsgálobizottságát (1).

Id. Wagner Dániel (1800, Breznóbánya–1890. január 10., Budapest) sem volt erdélyi származású és nem is vett részt aktívan a szabadságharcban, de okleveles gyógyszerészként nagy kémiai tudásával hasznára volt a hadseregnek. 1825-ben kapott Bécsben gyógyszerészdoktori oklevelet, 1834-ben már Pesten gyógyszerertárat vezetett, 1848-ban egészségügyi tanácsos, ugyanekkor mint lőszeres tiszt Nagyszebenben a puskaporgyártásban tevékenykedett. A robbanószer gyártásának titkait nála jobban még a tüzérség hivatott tisztjei sem ismerték. A Kossuth által megszervezett nagyváradi hadiipari egység vezetője és lelke volt. Német származása ellenére minden igyekezetét és tudását a szabadság győzelméért áldozta. Később a gyógyszerészeti ügyek tanácsosaként számos reformintézkedés az ő irányításával készült. Budapesten hunyt el kilencvenéves korában (10).

Végezetül a szabadságharcosokon kívül meg kell említenünk azokat is, akik nem a csaták, a harcok résztvevői voltak, hanem otthonukban vagy munkahelyükön, a gyógyszerertárban az ellenséges nacionalista viszály polgári áldozatai lettek. Ilyen volt **Veress Mihály** nagyenyedi gyógyszerész, akinek lakását, patikáját 1849. január 10-én megtámadták, vandál módon feldúlták, őt, két fiát, nyolcvanéves anyósát és sógora ott tartózkodó kisfiát éjnek idején meggyilkolták.

1848. október 22-én Zalatnán, Erdély egyik fontos bányavároskájában a román felkelők szörnyű gyújtogatást, vérengzést vittek véghez, amiről Reinbold Ignác kamarai orvos naplójában részletesen beszámolva a zalatnai áldozatok közt két patikust is megemlíti, egy **Eismann** nevezetűt és **Kain Györgyöt** (7). Marosvásárhelyen 1850. február 25-én a forradalom áldozatairól összeállított kimutatás szerint **Burján József** huszonnyolc éves gyógyszerész Abrudbányán kisebb harcban elesett (13).

A felsorolás természetesen nem teljes, hiszen a szabadságharcban részt vett fiatal erdélyi katonák közt még többen is lehettek, akik a későbbiek folyamán a gyógyszerész pályát választották hivatásuknak. Az említettek példáival csak fel szeretnénk hívni a figyelmet arra, hogy az 1848–1849-es szabadságharcnak a gyógyszerészek közül többen is résztvevői voltak, és a hősök vagy áldozatok között is voltak gyógyszerészek.

A Magyarországi Gyógyszerész Egyesület később emléktáblát állított 17 gyógyszerésznek és a névtelen hősöknek. Ez egy ideig nem volt látható politikai és hatalmi okok miatt, 1974. október 18-án újra felállították a budavári Arany Sas patikamúzeum udvarán. A gyógyszerészek névsorában ott találjuk az említettek közül Apostol János, Bertsinszky Károly, Fényhalmi Antal, Jeney Lajos, Pillich Ferenc, Than Károly, Várady Lajos, Veress Mihály és

Wagner Dániel nevét is (11). Az emléktáblát a márciusi ünnepségek alkalmával a Magyar Gyógyszerészeti Társaság gyógyszerésztörténeti szakosztálya 2001-ben is megkoszorúzta (3).

Irodalomjegyzék

1. Baradlai J., Bársony E.: *A magyar gyógyszerészet története*. A Magyarországi Gyógyszerész-Egyesület kiadása. Budapest 1930. I. kötet: 424–455. o.; II. kötet: 685–693. o.
2. Egyed Á.: *Háromszék 1848–1849*. Kriterion Könyvkiadó, Bukarest 1978. 142, 193. o.
3. Grabarits I.: *Negyvennyolc emlékezete*. Gyógyszerészet 45, 4, 228–229 (2001. április).
4. Halmai J.: *Gyógyszerészetünk és gyógyszerészeink helyzete a szabadságharc idejében*. Comm. Bibl. Hist. Med. Hung. 21–22, 104–137 (1961).
5. Halmai J.: *1848-as szabadságharcunk gyógyszerészi vonatkozásai*. Gyógyszerészet 5, 7, 263–266 (1961. július).
6. Péter H. Mária: *Gyógyszerészek az 1848-as szabadságharcban*. Romániai Magyar Szó. Új sorozat 2664–2665. szám (1998. március 28–29.).
7. Sávai J.: *Jaj Ariélnek. Zalatna, 1848. október 23.* (Reinbold-hagyaték). Kiadja az Agapé, Ferences nyomda és Könyvkiadó RT. Szeged 1999. 58. o.
8. Szentkatolnai Bakk Endre: *Kézdivásárhely és az ottani Jancsó családok története*. Jancsó M. könyvnyomdája, Kézdivásárhely 1896.
9. Zalai K.: *A magyar gyógyszerészet nagyjai 1612–1945.* (szerk. Szarvasházi Judit). Galenus Kiadó, Budapest 2001. 38. o.
10. *** *Magyar Életrajzi Lexikon*. II. kötet (Főszerk. Kenyeres Ágnes). Akadémiai Kiadó, Budapest 1982. 852, 1018. o.
11. *** *Emléktábla avatás 1974. október 18-án*. Diárium IV. évf. 1 (12). szám, 71. o. (1975. május).
12. *** *Gyógyszerészek zsebnaptára az 1918-ik évre* (szerk. Varságh Zoltán). A Gyógyszerészi Hetilap kiadása, Stephaneum nyomda RT., Budapest 1917.
13. *** *Marosszék és Marosvásárhely az 1848–1849-es forradalom és szabadságharc idején*. Korabeli iratok, jegyzőkönyvek, lajstromok. Közli Pál-Antal Sándor. Haáz Rezső Alapítvány kiadása, Székelyudvarhely 2001. 206. dokumentum 491, 494. o. és 207. dokumentum 502. o.

4. Erdélyi származású, illetve Erdélyben tevékenykedett, elhunyt neves gyógyszerészek életrajzai

4.1. Névjegyzék

Dr. Ádám Lajos	(1926–2000)	E – E	
szárazajtai Ajtay G. Gyula	(1902–19 ?)	M – E	
Dr. Ajtay Mihály	(1907–1992)	E – E	
Ajtony-Ajvász Árpád	(1899–1965)	E – E	
Ajvász Jenő	(1890–1955)	E – E	
Dr. Augusztin Béla	(1877–1954)	E – M	
Balázs Károly	(1907–1977)	E – E	
Dr. Balogh Ödönné Lőrinczy Éva	(1924–2001)	E – E	
Bari Zsigmond	(1900–1994)	E – M	
Berekméri József	(1906–1988)	E – E	
Béress család gyógyszerészei			
Id. Béress János	(1870–1932)	E – E	
Béress József	(1901–1976)	M – E	
Béress Antal	(1906–1992)	M – E	
Béress Mária	(1929–)	E – E	
Bernády Dániel	(1839–1884)	E – E	
Dr. Bernády György	(1864–1938)	E – E	
Bertsinszky Károly	(1820–1876)	M – E	
Breuer család gyógyszerészei			
Id. Breuer Pál	(1821? – ?)	E – E	
Ifj. Breuer Pál	(1856? – ?)	E – E	
Breuer Zsigmond	(1859–1927)	E – E	
Breuer Kálmán	(1896–194?)	E – E	
Buzáth Márton	(1839–1898)	E – E	
Clemens család gyógyszerészei			
Id. Clemens Albert	(1852–1944)	E – E	
Ifj. Clemens Albert Béla	(1893–1972)	E – E	
Clemens Éva	(1925–)	E – E	
Clemens Frigyes	(1894–195?)	E – E	
Csathné dr. Stâncel Zamfira	(1930–1997)	E – E	
Csurgay Kálmán	(1858–1892)	E – E	
Dr. Czetz Dénes	(1869–1922)	E – E	
Dr. Dávid Lajos	(1889–1962)	E – M	T
Ifj. dr. Debitzky Mihály	(1881–1941)	E – E	
Dósáné Fáy Elvira	(1889–1979)	E – E	
Dr. Dósa András	(1916–)	E – E	
telekesi Ebergényi Gyula	(1856–194?)	E – E	
Elekes Imre	(1900–1999)	E – E	
Ember Elek	(1862–1943)	E – E	
Ember Emánuel (Manó)	(1833–1896)	E – E	
Eránosz Bogdán	(1845–1922)	E – E	
Dr. Fabinyi Rudolf	(1849–1920)	M – E	T
Faragó Endre	(1886–1965 ?)	E – E	
Fényhalmy Antal	(1822–1895)	E – E	
Dr. Ferencz Áron	(1880–1954)	E – E	T

árkosi Ferenczy József	(1870–1930)	E – E	
Flohr József	(1889–194?)	M – E	
Fröhlich András	(1912–1983)	E – M	
Fülöp Lajos	(1928–1998)	E – E	T
Gajzágó Róbert	(1860–1928)	E – E	
Gellner Frigyes	(1852–1930)	E – E	
Id. Gerber Ödön	(1837–1908)	M – E	
Gözszy és Lárencz család gyógyszerészei			
Gözszy Béla Leó	(1827–1876)	M – E	
Gözszy Árpád	(1861–1931)	E – E	
Gözszy Béla	(1903–1979)	E – M – Am.	
Lárencz László Béla	(1845–1916)	E – E	
Ifj. Lárencz László	(1880–1945)	E – M	
Dr. Guttman Béla	(1888–1944)	M – E	
Gyalui Pál	(1886–1970)	E – E	
Halász Jakab	(1861–1933)	E – E	
Hankó család gyógyszerészei			
Hankó Antal	(1858–1932)	E – E	
Hankó Zoltán István	(1886–1950)	E – M – E	
Hankó Zoltán	(1910–1978)	E – E	T
Hankovits Ferenc	(1863–1928)	E – E	
Hanzéros Géza	(1875–1935)	E – E	
Hecserné dr. Ferentz Vilma	(1906–1996)	E – E	
Hecser Kálmán Károly	(1905–1976)	E – E	
Hermann János	(1890–194?)	E – E	
Dr. Hidegh Kálmán	(1839–1899)	E – M – E	
farkaslaki dr. Hints Zoltán	(1871–1935)	E – E	
farkaslaki Hints Vilma	(1881–1968)	E – E	
Hintz család gyógyszerészei			
Id. dr. Hintz György József	(1840–1890)	E – E	T
Ifj. dr. Hintz György Károly	(1874–1956)	E – E	
Ifjabb Hintz György	(1912–1989)	E – E – N	
Hintz Gábor	(1918–1992)	E – E – N	
Ifjú dr. Hintz György József	(1939–1992)	E – E – N	
Holicska Dezső	(1892–1943)	E – E	
Holicska István	(1905–1986)	E – E	
Id. Horváth Tibor	(1898–1957)	E – E	
Ifj. dr. Horváth Tibor	(1923–1993)	E – E	
Illyés Lajos	(1898–1986)	E – E	
Dr. Ilosvay Lajos	(1851–1936)	E – M	T
Inczeff Károly	(1904–1992)	E – E	
Issekutz család gyógyszerészei			
Issekutz Ferenc Antal	(1753 körül–)	E – E	
Issekutz Ferenc Tivadar	(1790–183?)	E – E	
Dr. Issekutz Hugó	(1855–1915)	E – E	T
Dr. Issekutz Béla	(1886–1979)	E – M	T
Dr. Issekutz Livia	(1918–1991)	E – M	
Izmael Márton	(1886–1960)	E – E	
Jellakovits Boromeus Károly	(1823–1876)	M – E	
nagyenyedi Jeney család gyógyszerészei			
Jeney Károly	(1828–1903)	E – E	
Jeney Albert	(1833–1877)	E – E	

Erdélyi származású, elhunyt, neves gyógyszerészek életrajzai

Jeney Jenő	(1850–1920)	E – E
Dr. Jeney István	(1880–1958)	E – E
Kárpáti János	(1869–194?)	E – E
Dr. Kárpáti Lajos	(1899–19 ?)	E – E
Katona Zsigmond	(1828–1902)	E – M
Dr. Kayser Gusztáv Adolf	(1817–1878)	E – E
Kazay Endre	(1876–1923)	E – M
csávásy Kiss Károly	(1820–1898)	E – E
irányosy Knoblauch Károly	(1797–1869)	E – E
nagysolymosi Koncz család gyógyszerészei		
Koncz András	(1808–1891)	E – E
Koncz Ármán	(1855–1927)	E – E
Koncz András Albert	(1886–19 ?)	E – E
Koncz Gyula	(1895–19 ?)	
Dr. Kónya Sámuel	(1845–1940)	E – R
Id. Kovács Andor	(1891–1948)	E – E
Ifj. Kovács Andor	(1920–1983)	E – E
Ifj. Kovács Andorné Bányavölgyi Klára	(1919–2000)	M – E
Kovács Tivadar	(1870–1930)	E – E
Körössy Tibor	(1914–1995)	E – E
Krausz Elemér	(1873–194?)	M – E
Láday Győző	(1856–1929)	E – E
Löffler Marcell	(1882–1948)	M – E
Löffler Vilmos	(1916–1993)	M – E
erzsébetvárosi Lukács Dénes	(1875–1935)	M – E
erzsébetvárosi Lukács Ferenc	(1882–194?)	M – E
Dr. Mártonfi László	(1903–1973)	E – E
Dr. Mártonfiné Pápai Zsófia	(1904–2000)	E – E
v. halabori és matolcsi dr. Matolcsy Károly	(1889–1940)	E – M
Mauksch család gyógyszerészei		
Mauksch Tóbiás	(1727–1802)	M – E
Mauksch Tóbiás Sámuel	(1769–1805)	E – E
Mauksch Johann Martin	(1783–1817)	E – E
Mauksch Martin Ádám	(1770–1818)	E – E
Mauksch Joseph Friedrich	(1802–1848)	E – E
dávidházi dr. Medvigy Ferenc	(1884–194?)	M – E
bölöni dr. Mikó Gyula	(1889–1951)	E – M
Dr. Mischinger Viktor	(1906–1962)	E – E
Molnár József	(1806–1879)	Cs- E
Molnár Lajos	(1847–1912)	E – E
Muzsa Gyula	(1862–1946)	R – M
Nagy Béla	(1897–1943)	E – E
Id. Nagy Jenő	(1891–1980)	E – E
Nagy Jenő Sándor	(1909–1991)	E – E
Nagy Örs	(1923–1987)	E – E
Nagy Samu	(1869–193 ?)	M – E – M
Nits család gyógyszerészei		
Nits János	(1870–1943)	E – E
Nits Júlia	(1904–1993)	E – E
Nits Gyula	(1906–1979)	E – E
Nits Sándor	(1904–1985)	E – E

Novák család gyógyszerészei			
Id. Novák István	(1879–1950)	E – E	
Novák Sándor	(1884– ?)	E – E	
Ifj. dr. Novák István	(1906–1978)	E – M	
Dr. Novák Ernő	(1908–1997)	E – M	
Dr. Nyiredy Géza	(1861–1914)	E – E	
Nyíry György	(1832–1907)	E – E	
Dr. Nyíry Ödön	(1875–1921)	E – E	
Dr. Orient Gyula	(1869–1940)	E – E	T
Osváth Elemér Zoltán	(1896–1963)	E – E	
Osváth Károly	(1884–1951)	E – E	
Palóczy Lajos	(1850–1926)	M – E	
Pandula Géza	(1904–1987)	E – E	
Dr. Papp József	(1935–1994)	E – E	T
Penkert család gyógyszerészei			
Id. Penkert Mihály	(1772–1834)	E – E	
Ifj. Penkert Mihály	(1809– ?)	E – E	
Ifjabb Penkert Mihály	(1850–1913)	E – E	
Dr. Penkert Mihály	(1873–1928)	E – E	
Penkert Sándor Mihály	(1903–19 ?)	E – E	
Placsintár Dávid	(1826–1901)	E – E	
Podhráczky Ferenc	(1828–19 ?)	M – E	
Róthschnek Károly	(1806–1873)	E – M	
marosjárai Rozsnyay Mátyás	(1833–1895)	M – E	
Schiessl család gyógyszerészei			
Schiessl Johann Georg	(1781–1858)	E – E	
Schiessl Karl Boromeus	(1837–1878)	E – E	
Schiessl Károly Albert	(1862–1934)	E – E	
Schiessl Viktor Emanuel	(1867–1948)	E – E	
Dr. Schiessl Kázmér József	(1908–1992)	E – E – N	
Steiner Ferenc	(1856–1936)	E – E – M	
Studény János Frigyes	(1892–1929)	E – M	
Sütő Nagy László	(1894–1974)	E – E – M	
Dr. Szabó Endre	(1927–1997)	E – E	T
Szabó Ferenc	(1900–1961)	E – E	
Szathmáry család gyógyszerészei			
Id. Szathmáry János	(1838–1906)	E – E	
Dr. Szathmáry István János	(1870–1934)	E – E	
Ifj. Szathmáry István	(1907–1976)	E – E	
Dr. Szász Kálmán	(1910–1978)	E – M	
szentiványi dr. Szász Tihamér	(1891–1962)	E – M	
Száva Gerő	(1835–1906)	E – E	
Székely Jenő	(1889–1965)	M – (E) – M	
Széky Miklós	(1842–1912)	E – E	
Dr. Széki Tibor	(1879–1950)	E – M	T
hermányi dr. Sztankay Aba	(1868–1936)	E – M	
bogdándi Sztupa György	(1812–1884)	E – M	
Tabajdy György	(1875–1945)	M – E	
Telegdi Roth Pál	(1826–1893)	E – E	
Ternajgó család gyógyszerészei			
Id. Ternajgó József	(1808–1893)	Sp – E	
Ternajgó Cézár	(1835–1897)	E – E	

Erdélyi származású, elhunyt, neves gyógyszerészek életrajzai

Dr. Ternajgó Lajos	(1870–1936)	E – M
Dr. Ternajgó József Cézár Pál	(1883–1937)	E – M
Tomcsik család gyógyszerészei		
Id. Tomcsik József	(1820–1893)	M – E
Ifj. dr. Tomcsik József	(1853–1911)	E – E
Id. Tomcsik Jenő	(1856–1892)	E – E
Ifj. Tomcsik Jenő	(1901–1964)	E – E
Vámosi, Essigmann és Schlett család gyógyszerészei		
Vámosi Péter	(1879–1930)	E – E
Id. Schlett Olivér	(1890–1973)	E – E
Ifj. Schlett Olivér	(1922–1999)	E – E
Essigmann Márton	(1895–1930)	E – E
Schlett Ernő	(1925–1988)	E – E
Schlett Géza	(1892–1965)	E – E
Id. Varró Ferenc	(1847–1928)	E – E
Várterész István	(1931–1984)	E – E
lászlófalvi Velits család gyógyszerészei		
Velits Sámuel	(1750 körül–)	M – E
Velits Lajos	(?–1892)	E – E
Velits Károly	(182?–?)	E – E
Velits Samu	(1806–1897)	E – E
Ifj. Velits Károly	(185?–1914)	E – E
Ifjabb Velits Károly	(188?–?)	E – E
Weinrich Károly	(1866–1941)	E – E
Weinrich Zsófia	(1899–1963)	E – E
Dr. Wette Johann Georg	(1645–1704)	N – E
Ifj. dr. Wette Johann Georg	(1684–1746)	E – E
Widder Endre	(1902–1966)	M – E
Dr. Winkler Lajos	(1863–1939)	E – M
Wolff család gyógyszerészei		
Wolff Gábor	(1811–1892)	E – E
Wolff János	(1815–1897)	E – E
Dr. Wolff Gyula	(1844–1921)	E – E

Rövidítések

E – E = Erdélyben született és Erdélyben is dolgozott (ide értendő a Bánság és a Partium is)

E – M = Erdélyben született, de Magyarországra távozott és ott dolgozott

M – E = Magyarországi származású, de Erdélyben telepedett le és itt dolgozott

M – E – M = Magyarországi születésű, Erdélyben dolgozott, de később visszatért

E – M – E = Erdélyben született, dolgozott Magyarországon is, de visszatért Erdélybe

E – E – N = Erdélyben született, itt dolgozott, de később Németországba telepedett ki

R = Romániában (az Ókirályságban) született vagy dolgozott

Am = Amerikai Egyesült Államokba távozott

T = az egyetemi gyógyszerészképzés tanára volt

N = Németország, Sp = Spanyolország, Cs = mai Csehország

4. 2. Gyógyszerészek életútjának és néhány gyógyszerészdinasztiának a bemutatása

Dr. Ádám Lajos (1926–2000)

A Marosvásárhelyi Orvosi és Gyógyszerészeti Egyetem Gyógyszerészeti Karának tanszékvezető professzora volt. Marosvásárhelyen született 1926. augusztus 30-án. Apja az állami vasutak alkalmazottja volt. Iskoláit szülővárosában a Református Kollégiumban végezte, 1945-ben érettségizett. Egyetemi tanulmányait Kolozsváron kezdte a Bolyai Tudományegyetem Természettudományi Karán az 1945/46-os tanévben, majd két év után a Marosvásárhelyi Orvosi és Gyógyszerészeti Egyetem 1948-ban létrejött Gyógyszerészeti Karán folytatta. Gyógyszerész oklevelet 1951-ben kapott (2). Mivel ebben az évben volt második alkalommal végzős évfolyam a marosvásárhelyi Gyógyszerészeti Karon, a frissen végzett tehetséges és jó előmenetelűek előtt nyitva állt az egyetemi karrier lehetősége, így Ádám Lajos gyógyszerész is az oktatói pályát választotta. Már 1949-től díjtalan gyakornok (2), majd az oklevél megszerzése után előbb a növénytan tanszék, majd a galenika, a gyógyszerészeti technológia tanszék kinevezett munkatársa lett. 1988-ig, nyugdíjazásáig végigjárta a hierarchia minden lépcsőfokát, míg 1980-ban egyetemi tanárrá nevezték ki. Már 1970-ben ő a tanszékvezető, 1976 és 1984 között a Gyógyszerészeti Kar dékáni tisztségét is viselte.

Doktori fokozatát 1965-ben kapta meg *A havasi lórum (Rumex alpinus) farmakognóziái vizsgálata c.* disszertációjával, amelynek elkészítését még Kopp Elemér, a marosvásárhelyi Farmakognózia tanszék professzora irányításával kezdte meg, majd annak halála után, 1965-ben a kolozsvári farmakognóziai professzor, Goina Teodor mellett fejezte be. Tudományos munkájának, szakdolgozatainak tárgya többször is a hazai gyógynövények hatóanyagainak vizsgálata és értékesítése, így a különböző *Rosa* fajoktól származó *Cynosbati fructus*, a kankalinfélék (*Primula sp.*) leveleinek C-vitamin tartalmát határozta meg, a havasi lórum (*Rumex alpinus*) gyökeréből pedig hashajtó hatású gyógyszert és krizarobint állított elő. Később kutatásainak másik területe a gyógyszerészeti segédanyagok kölcsönhatásának vizsgálata, ezenkívül antibiotikum tartalmú, könnyen adagolható és hosszabb ideig tárolható különböző gyógyszerformákat dolgozott ki (3). Szakdolgozatai a *Farmacia*, az *Orvosi Szemle-Revista Medicală*, a *Practica Farmaceutică*, a *Gyógyszerészeti Értesítő* hasábjain jelentek meg és ezeket nemzetközi referáló lapok is ismertették. A *Román Gyógyszerkönyv* VIII. és IX. kiadásának szerkesztési munkálataiban is részt vett és több monográfia kidolgozása az ő nevéhez fűződik (1).

Oktatói munkáját a pontosan, logikusan és gondosan felépített előadások jellemezték. A harmad-, negyed- és ötödéves gyógyszerészhallgatók gyakorlatain, valamint a magyar és román nyelvű előadásokon kívül rendszeresen továbbképző tanfolyamokat tartott gyógyszerészeknek is. Az ő irányításával működött a tanszék keretében a kisüzemi, mikroproduktív laboratórium. Könyvművelő egyetemi jegyzetei több kötetben román és magyar nyelven is megjelentek (1982, 1983, 1984), ezenkívül társszerzője a román nyelvű egységes tankönyvnek, amely 1974-ben *Tehnică farmaceutică* címmel jelent meg Bukarestben (4).

Szerény, művelt, becsületes oktató és tudós volt, tanártársai, tanítványai megbecsülését, tiszteletét élvezte. Élete, munkássága példakép marad az utókornak. Nyugdíjazása után is sokat segítette a fiatal oktatókat, a pályakezdő gyógyszerészeket.

1998-ban, a Gyógyszerészeti Kar ötvenéves fennállásának ünnepségén már nem tudott részt venni. 2000. január 5-én hunyt el hosszas betegség után Marosvásárhelyen. Sírja a református temetőben van.

Irodalomjegyzék

1. Péter H. Mária: *Gyógyszerészeti Kar*. In: Barabás B., Péter M., Péter H. Mária (szerk.): *A marosvásárhelyi magyar nyelvű orvos és gyógyszerészképzés 50 éve*. A magyarságkutatás könyvtára XVIII. kötet. Teleki László Alapítvány kiadása, Budapest [1995]. 228, 446. o.
2. *** *Institutul de Medicină și Farmacie din Tîrgu Mureș 1945–1967*. Ed. IMF, Tg. Mureș 1967. 139. o.
3. *** *Gyógyszerészeti szakirodalom*. In: *Romániai Magyar Irodalmi Lexikon*. 2. kötet. Kriterion Könyvkiadó, Bukarest 1991. 127. o.
4. *** *Önéletrajza*. Kézirat. Marosvásárhely (a szerző tulajdonában).

szárazajtai Ajtay G. Gyula (1902–194?)

Budapesten született 1902. október 27-én. Középiskoláit a nagyenyedi Bethlen Kollégiumban végezte, ott érettségizett 1921-ben (11). Ezután lépett a gyógyszerési pályára, gyakornokságát a magyarigeni, 1880-ban alapított, Jánky Lajos gyógyszerész tulajdonában levő Isteni Gondviselés gyógyszertárban kezdte meg. Egyetemi tanulmányait Kolozsváron az I. Ferdinánd Király Egyetemen végezte, ahol 1925-ben kapott gyógyszerészi oklevelet (4). Ezután katonai szolgálatát teljesítette a nagyvárad-i katonakórház gyógyszertárának vezetőjeként, majd főhadnagyi rangban leszerelt (1).

A katonai szolgálat után Nagyváradon maradt, és az 1912-től Ruttkay Aladár gyógyszerész tulajdonát képező, 1909-ben alapított Mátyás Király gyógyszertárban (11,3) helyezkedett el; ez az akkori Szent János utcában volt. Megnősült, feleségül vette főnöke leányát. Apósa, akit még 1931-ben, hetvenéves születésnapján köszöntöttek munkatársai a *Buletinul Farmaciștilor* hasábjain (6), hetvennégy éves korában, 1934. október 1-jén meghalt (7,8) és ettől kezdve ő veszi át tulajdonosként a gyógyszertár vezetését. Az 1943-as évvel bezárólag követhető a pályája (2). Egykori nagyvárad-i kollégái szerint 1944-ben elhagyta az országot családjával együtt. 1945-től kezdve az 1949-es államosításig tartó periódusban már Bartha László gyógyszerész a tulajdonos (2). Az államosítással pedig megszűnik a gyógyszertár működése.

A gyógyszerészek egyesületi életében aktívan részt vett. 1925. október 18-tól az Erdélyi és Bánati Alkalmazott Gyógyszerészek Szövetségének jegyzője (5). 1936-tól több éven át a Bihar megyei Gyógyszerész Kamara főtitkára volt (9). 1941–1943 között a Magyar Gyógyszerészek Országos Egyesületének 25., a Bihar megyei–Nagyvárad-i Kerületében titkári, majd Medvigy Ferenc lemondása után elnöki tisztséget töltött be (10).

Sportot kedvelő emberként tizenöt évig a Nagyvárad-i Sport Egyesület és a nagyvárad-i Árpád lövészegyesület vezetőségében is részt vett, később pedig az Atlétikai Klub vezetője lett (11).

Irodalomjegyzék

1. Fehér D. (szerk.): *Bihar megye és Nagyvárad kultúrtörténete és öregdiákjainak emlékkönyve (1933–1937)*. Sonnenfeld Adolf RT., Oradea 1937.
2. Mermeze Gh., Ancamaria Mermerze: *Farmacii publice din Oradea*. Ed. Imprimeriei de Vest, Oradea 1999. 238. o.
3. Pop A.: *Farmacii publice orădene în perioada 1880–1919*. Crisia (Muzeul Țării Crișurilor) 26–27, 142 (1997).
4. *** *Új okleveles gyógyszerészek Kolozsváron*. Revista Farmaciei – Gyógyszerészi Folyóirat 3, 24 (1925).
5. *** *Pharmaco Courier* 4 (1925).
6. *** *Ruttkay Aladár 70 éves*. Buletinul Farmaciștilor 9, 10 (1931).
7. *** *Ruttkay Aladár halálhíre*. Buletinul Farmaciștilor 12 (1934).
8. *** *Ruttkay Aladár halálhíre*. Gyógyszerészi Hetilap 73, 14 (1934. október 14.).
9. *** *Megalakult a Biharmegyei Gyógyszerész Kollégium*. Pharmacia 14, 19–20, 151 (1936. október).
10. *** *Nagyvárad-i kerület megalakulása*. Gyógyszerészi Szemle 6 (1941).
11. *** *szárazajtai Ajtay G. Gyula*. Gyógyszerészi Szemle 8, 48, 479 (1943. november 27.).

Dr. Ajtay Mihály (1907–1992)

Zalatnán született (Fehér megye) 1907. július 23-án háromgyermekes tisztviselőcsaládban. Apja Ajtay Gyula, anyja Mesko Jozefa. Iskoláit szülővárosában kezdte meg, majd Kolozsváron folytatta és fejezte be a református főgimnáziumban, ahol 1925. október 22-én érettségi vizsgát tett.

A gyógyszerészi pályán Kolozsváron indult el, itt Lukács Ferenc Apostol nevű gyógyszertárába szegődik el gyakornoknak 1925. október 1. és 1927. október 1. között. Ezután leteszi a gyakornoki vizsgáját, és beiratkozik a román tannyelvű I. Ferdinánd Király Egyetemre. Itt 1931. május 27-én kap gyógyszerész oklevelet. Okleveles gyógyszerészként visszamegy Lukács Ferenc gyógyszertárába, ahol még közel három évig dolgozik (4). Ekkor elhatározza, hogy a doktori fokozat elérése céljából beiratkozik a Szegeden működő Ferenc József Tudományegyetemre. A Gyógyszerismereti Intézetben dolgozza ki doktori értekezését Issekutz Béla professzor irányításával *Az anyarozs értékmeghatározása* címmel (1). 1935. október 17-én az Issekutz Béla, Szent-Györgyi Albert és Miskolczy Dezső vezette bizottság avatja doktorrá „summa cum laude” értékeléssel (2, 3). Szegeden ő a tizennyolcadik doktori fokozatot kapott gyógyszerész.

Hazatérte után előbb rövid ideig Kolozsváron, régi munkahelyén dolgozik, majd 1938–39-ben Zalatnán Benkő Kálmán Megváltó gyógyszerertárában. Még 1939-ben visszamegy régi kolozsvári munkahelyére; ez idő alatt a Kolozs megyei Alkalmazott Gyógyszerészek Szövetségének titkári teendőit látja el.

1940. március 1-jén Marosvásárhelyen Izmael Márton Fehér Kereszt gyógyszerertárában találjuk. Ez év március 31-én feleségül veszi főnöke leányát, Izmael Adrienne gyógyszerésznőt (sz.1914. június 10., Gyergyószentmiklós), aki 1938. szeptember 10-én kapott a bukaresti Gyógyszerészeti Karon oklevelet. Mindketten alkalmazott gyógyszerészként dolgoznak az akkori Kossuth Lajos utcában levő Fehér Kereszt gyógyszerertárban egészen 1947. május 15-ig.

Ajtay Mihály 1946. november 4-én az 58 270. sz. engedéllyel gyógyszerertárnyitási jogot kap, ennek alapján 1947-ben Marosvásárhelyen a Dózsa György u. 1. szám alatt megnyitja Glória néven saját gyógyszerertárát, amelyet sajnos csak rövid ideig, az 1949. április 2-án bekövetkezett államosításig tudott vezetni. Ez idő alatt felesége is itt dolgozott (4).

A gyógyszerertárak államosítása után először a megyei Gyógyszervállalat raktárában kap állást, majd 1952-től a főtéri 1. sz. gyógyszerertárba helyezik és itt később vezetőhelyettesi munkakört is ellát. 1959. szeptember 18-án sikeresen tette le a marosvásárhelyi Orvosi és Gyógyszerészeti Intézet keretében szervezett főgyógyszerészi vizsgát (5).

Az 1. sz. gyógyszerertár legjobban képzett gyógyszerészeként az egészségügyi minisztérium „Kiváló dolgozó” emlékéremmel jutalmazta munkáját. Tevékenységében mindig nagy gondot fordított a gyógyszerertári továbbképzésre. Az ott gyakorlatukat végző gyógyszerészhallgatókat és az akkor működő Egészségügyi Iskola gyógyszerésztechnikai osztályának tanulóit rendszeresen oktatta, bevezette a patikai munkába és állandó figyelemmel kísérte szakmai előrehadásukat. A fiatal korosztályt helytállásra és a hippokratészi eskü maradéktalan betartására buzdította. Óraadó tanár volt a három- illetve a kétéves Gyógyszerészeti Technikumban, gyógyszerészeti technológiát (1956–59), gyógyszerészi kémiát, biokémiát és gyógyszerészi ügyvitelt (1968–69) tanított előbb magyar (1956–59), majd román nyelven. 1961–65 között még a helybeli Mezőgazdasági Iskola állategészségügyi szakán állatorvosi farmakológiát és mikrobiológiát is oktatott.

Oktatói munkájához kapcsolódnak jegyzetei és tankönyvei is. A *Gyógyszerertári ügyvitel* c. jegyzetben, amely több kiadást megért és magyar, valamint román nyelven is megjelent, főszerző (1965, illetve társszerző (1974, 1975, 1978). Társszerzője a *Formulae Magistralis* c. kiadványnak, amelyet Marosvásárhelyen szerkesztettek és adtak ki (1978, 1979, 1982).

Szakirodalmi tevékenységet is folytatott. Az Orvostudományi Társaság Gyógyszerészeti szakosztályának ülésein, különböző konferenciákon, szimpóziumokon dolgozatokat mutatott be, melyek többnyire a gyakorlati gyógyszerészetben felmerülő problémák megoldásával foglalkoztak. Ezek egy részét az *Értesítő – Gyógyszerészi Értesítő*, az *Orvosi Szemle*, a *Farmacia*, a *Gyógyszerészet* c. szaklapokban közölte. Nyomtatásban megjelent szakdolgozatainak száma 18 (6), ami abban az időben egy gyakorló gyógyszerésztől gazdag szakirodalmi tevékenységnek számított. Szerkesztőbizottsági tagja volt az 1956–57-ben Marosvásárhelyen megjelenő *Értesítő (Gyógyszerészi Értesítő)* c. szaklapnak.

Több újítását elfogadták, és ő vezette a Maros megyei Gyógyszervállalat, a Centrofarm újító bizottságát is. A *Caramel spissum* felhasználását javasolta pilula kötőanyagként, a gyógyszerösszeférhetetlenségek megoldására számos javaslatot tett, időszerű receptúrai kérdésekkel, cseppentők vizsgálatával, szervezési problémákkal is foglalkozott (6).

Példás családi életével, erkölcsös magatartásával, odaadó, lelkiismeretes, segítőkész, fáradhatatlan szakmai munkájával nemcsak a gyógyszerész kollégák megbecsülését vívta ki, hanem az egész város tiszteletét élvezte. Az utóbbi évtizedekben Marosvásárhely legnépszerűbb, legismertebb, legnagyobb tudású gyógyszerésze volt. A hivatás iránti elkötelezettsége példamutató. Két leánya közül a nagyobbik, **Kincsesné Ajtay Mária** szintén a gyógyszerészi pályát választotta, jelenleg a Marosvásárhelyi Orvosi és Gyógyszerészeti Egyetem Gyógyszerészeti Karán a Méregtani (toxikológiai) és Biofarmaciai tanszéket vezeti professzori minőségben.

Ajtay Mihály gyógyszerész 1980-ig, a nyugdíjkorhatáron felül is dolgozott (7). 1992. június 3-án hunyt el Marosvásárhelyen; sírja a katolikus temetőben van.

Irodalomjegyzék

1. Zalai K., Mezey G., Zboray B.: *Gyógyszerészdoktori értekezések a Szegedi Orvostudományi Egyetemen*. Acta Pharmaceutica Hungarica 42, 75–86 (1972).
2. *** *A m. kir. FJTE Évkönyve az 1934/35. és 1935/36. tanévre*. Az Egyetem kiadása, Szeged 1935.
3. *** *Beszámoló a szegedi m. kir. FJTE 1935/36. évi működéséről*. Az Egyetem kiadása, Szeged 1939.

4. *** Románia Országos Levéltára. Maros Megyei Igazgatóság. Alap 7. leltár 43.: Colegiul farmaceutic jud. Mureş (1933–1948).
5. *** Ibidem. Alap 576. leltár 672.: IMF Tg. Mureş, 749/1959 dosszié, 32. o.
6. *** Dr. Ajtay Mihály önéletírása 1990. november 20-i keltezéssel.
7. *** Leánya, dr. Kincses-Ajta Mária gyógyszerésznő, egyetemi tanár által közölt adatok.

Ajtony-Ajvász Árpád (1899–1965)

Ajvász Jenő (1890–1955)

Ajvász Árpád Székelykeresztúron született 1899. szeptember 18-án ősi örmény családban. Apja Ajvász Kristóf, anyja Szenkovits Róza. Iskoláit szülővárosában végezte, a középiskolai osztályokat pedig Székelyudvarhelyen, az érettségi vizsgát Székelykeresztúron tette le 1917-ben.

Az iskolai évek után nyomban be is vonult önkéntesnek a hadseregbe, a nehéztüzérségnél szolgált, az olasz és az albán harcterekre is kikerült. Itt súlyos beteg lett és hathónapi hadikórházi kezelés után zászlósi rangban leszerelt. Hazatérte után magyarságáért internálták, ezután iratkozott be Kolozsváron a FJTE-re, egy félév múlva azonban a közbejött politikai és hatalmi változások következtében az egyetem tanárainak és diákjainak nagy részével ő is előbb Budapestre, majd Szegedre menekült, ahol folytatta gyógyszerészi tanulmányait (4). Itt *magister pharmaciae* oklevelet kapott 1923-ban (3). Később felveszi az **Ajtony** nevet is (5).

A gyógyszerész diploma megszerzése után hazatér Erdélybe, egy ideig Segesváron Lingner Andreas Wolfgang gyógyszerész Sas nevű gyógyszerertárában alkalmazottként dolgozik, majd Erzsébetvárosba megy, ahol Halmágyi Ernő Szarvashoz címzett gyógyszerertárában alkalmazták.

1924-ben testvérbátyjával, Ajvász Jenővel (sz.1890) megvásárolták Csíkszeredában az 1837-ben alapított Fekete Sas gyógyszerertárat Gözsy Árpádtól. Ez a tulajdonukban maradt 1949-ig, az államosításig, amikor is egy ideig állás nélkül maradt, majd a megyei Gyógyszerleraktnál raktárfőnök lesz. A megyék és a Gyógyszervállalat (Centrofarm) átszervezésével ez a lerakat megszűnik, ekkor visszakérül egykori saját gyógyszerertárába beosztott gyógyszerészként, állami alkalmazottként itt haláláig dolgozott.

Lelkiismeretes, pontos munkájával a város lakóinak megbecsülését vívta ki. Több saját gyógyszerkészítményét törzskönyvezték, ilyen például a *Haemorrhoidin* aranyér-kenőcs (törzskönyvi száma 2390).

1965. április 29-én hunyt el Csíkszeredában. Egyik fia, **Ajtony Gábor** követte hivatását és gyógyszerész lett. Egyetemi tanulmányait Marosvásárhelyen a Gyógyszerészeti Karon kitűnő eredménnyel végezte, oklevelet 1958-ban kapott. Ezután szülővárosában egy állami gyógyszerertárat vezetett nyugdíjazásáig. Az 1990 utáni magánosítást követően Csíkkarcfalván alkalmazottként dolgozott egy magángyógyszerertárban (5).

Ajvász Árpád testvérbátyja, **Ajvász Jenő** 1890-ben született szintén Székelykeresztúron. Iskoláit Erzsébetvároson végezte, majd Kolozsváron a FJTE-en tanul, ahol 1911-ben kap gyógyszerész oklevelet (2). Ezután Bécsben és Budapesten bővíti szakmai ismereteit. Az I. világháború kitörése után hazajött és az erzsébetvárosi hadikórház gyógyszerertárának lett a vezetője. 1917-től a nehéztüzérségnél szolgált az olasz és az albán fronton, főhadnagyi rangban szerelt le a háború végétével. A hatalomváltást követően 1924-től testvéröccsével társtulajdonosa a csíkszeredai Fekete Sas gyógyszerertárnak, ahol 1940-ig dolgozik. 1943-ban ismét katonai szolgálatra hívják be, ekkor a csíkszeredai 201-es hadikórház vezető gyógyszerésze lesz. A visszavonulás után Balatonbogláron fogságba jut, és 1945-ben hadifogolyként Oroszországba kerül, 1946-ban szabadul. Ezt az időszakot szervezete megszínylette, egészségi állapota leromlott, és hazatérte után 1949-ig nyugállományba vonult. A gyógyszerertárak államosításakor visszatér a szakmához és Székelykeresztúron egy állami gyógyszerertár vezetését bízzák reá, ezt a munkakörét haláláig látta el (5). 1955. szeptember 26-án Marosvásárhelyen hunyt el.

Irodalomjegyzék

1. Ember G.: *Erdélyi városok*. In: *Városi és vármegyei szociográfiák*. XIV. kötet. Kiadja a Vármegyei szociográfiák Kiadóhivatala, Globus Nyomdai Műintézet RT., Budapest 1941. VI. rész: Személyi adattár 4. o.
2. *** *A m. kir. FJTE Almanachja és Tanrendje az 1911/12-es tanévre*. Az Egyetem kiadása, Kolozsvár 1911.
3. *** *Beszámoló a Szegedi m. kir. FJTE 1922/23—1926/27. évi működéséről*. Kiadja az Egyetem Rektori hivatala, Szeged 1929.
4. *** Gyógyszerészgyakornoki vizsganapló. Szeged 1922. A Szegedi Gyógyszerésztudományi Kar Dékáni hivatalának irattára.
5. *** Ajtony Gábor csíkszeredai ny. főgyógyszerész személyes közlései a családi iratgyűjtemény alapján.

Dr. Augusztin Béla (1877–1954)

Krassó-Szörény megyében, Bogsánbányán (Németbogsány) született 1877. október 29-én (2). Gyógyszerészmesteri oklevelet Budapesten kapott 1899-ben, ezt követően Deér Endre budapesti gyógyszerertárában segédeskedik egy évig, ami bizonyára jó hatással volt további tevékenységére. Még egy évig Gobetzky Aladár eszéki gyógyszerertárában is dolgozott, majd 1901 és 1903 között a berni egyetemen képezi magát tovább a világhírű Tschirch professzornál. Ugyanitt szerezte meg bölcsészdoktori fokozatát is 1904-ben (1).

Már 1905-ben visszajön Budapestre, az egyetem Növényteni tanszékén előbb tanársegédként, majd tanárként oktat, és ugyanakkor bekapcsolódik a gyógyszerészgyakornoki tanfolyam munkájába, szintén a növénytan előadójaként. Ezt a munkakörét közel tíz éven keresztül látja el (6). Már ez idő alatt az országban és külföldön is elismert gyógynövényszakértőnek tartják. Állandóan frissítette a hallgatók földrajzi ismereteit is, térkép és földgömb nélkül sohasem tartott előadást. A drogok gyűjtésével kapcsolatos néprajzi szokásokat, gyűjtési módszereket nemcsak színesen, érdekesen adta elő, hanem demonstrálta is. Mindennapi munkájában és előadásában is érezhető volt az a szellem, ami a Tschirch-féle iskolában ragadt rá. Hallgatóit gyakran vitte tanulmányi kirándulásokra, ahol gyógynövényeket gyűjtöttek. Szép drogyűjteményt állított össze a budapesti gyógyszerészgyakornoki iskola részére, és bevezette a mikroszkópiai gyakorlatokat is (6).

1915-ben a budapesti Gyógynövénykísérleti Állomás szervezésével bízzák meg, majd annak első vezetője lesz. Ez az intézmény a mai Gyógynövénykutató Intézet elődje. Munkatársa volt itt dr. Irk Károly (1882, Brassó–1924, Budapest), aki 1904-től már Kolozsváron a Péter Béla vezette Gyógynövénykísérleti Állomáson dolgozott (4). Augusztin Béla irányításával kezdte meg Kabay János is a mákra (*Papaver somniferum*) vonatkozó vizsgálatait és alkaloidáinak kivonását (3, 5).

Oktatói munkáját nem szakította meg, továbbra is tanított nemcsak a tudományegyetemen, hanem 1922-től a Közgazdasági Egyetemen is, ahol a *Gyógy- és vegyipari növények természetrajza* c. tárgykör előadója. Itt magántanárrá habilitáltak. 1938-ban a budapesti Műegyetemen is tanári kinevezést kapott.

Tudományos kutatásaival jelentősen elősegítette, fejlesztette a gyógynövények gyűjtését és termesztését. Számos közleménye jelent meg a *Természettudományi Közlönyben*, a *Botanikai Közleményekben*, a *Herba*, a *Kísérletügyi Közlemények* c. szaklapokban. Már 1922-ben Budapesten megjelent *Útmutatás a vadon termő gyógynövények gyűjtéséhez* c. könyve (Darvas Ferenc társszerzővel), és ugyanekkor *A gyógy- és vegyipari növények termesztése* (Darvas Ferenc és Schneider József társszerzőkkel), 1948-ban pedig a *Magyar gyógynövények* című munkája látott napvilágot Jávorka Sándor, Giovanini Rudolf és Rom Pál szerzőtársaival együtt (10).

1954. december 31-én hunyt el Budapesten. Ő volt a magyar gyógynövényügy legkiválóbb úttörője.

Születésének századik évfordulóján a Magyar Gyógyszerésztudományi Társaság Gyógynövény szakosztálya emlékülést tartott és jutalomérmeket alapított, melyet olyan neves szakembereknek adományoznak, akik a magyar gyógynövényügyért jelentős szolgálatokat tettek (9). Ezzel az emlékéremmel tüntették ki többek között 1986-ban Sárkány Sándor professzort (7), aki egy időben Kolozsváron is dolgozott a Gyógynövénykísérleti Állomáson és 1998-ban Rácz Gábor professzort, aki a marosvásárhelyi GYK-on oktatta évtizedeken át a farmakognóziát (8).

Irodalomjegyzék

1. Baradlai J., Bárony E.: *A magyarországi gyógyszerészet története*. II. kötet. A Magyarországi Gyógyszerész-Egyesület kiadása, Budapest, 1930. 56 0–561. o.
2. Gulyás P.: *Magyar írók élete és munkái*. Új sorozat. I. kötet. Kiadja a Magyar Könyvtárosok és Levéltárosok Egyesülete, Budapest 1939.
3. Halmai J.: *Augusztin Béla emlékezete*. *Herba Hungarica* 4, 1, 5–14 (1965).
4. Kopp E.: *A kolozsvári Gyógynövénykísérleti Intézet története*. Lengyel Albert Könyvnyomdája, Kolozsvár 1944. 10. o.
5. Rom P.: *Augusztin Béla életműve és a gyógynövényügy*. *Gyógyszerészet* 4, 5 (1959).
6. Spergely B.: *Visszaemlékezés a „Budapesti gyógyszerészgyakornoki tanfolyamra”*. *Gyógyszerésztörténeti Diárium* III. 2 (10), 31–40 (1974).
7. Zalai K.: *A Magyar Gyógyszerészeti Társaság története 1975–1989*. A MGYT kiadványa, Budapest 1990. 106. o.
8. Zalai K.: *A Magyar Gyógyszerészeti Társaság története 1990–1999*. A MGYT kiadványa, Budapest 1999. 150. o.
9. Zalai K.: *Gyógyszerészeti numizmatika*. A MGYT kiadása, Budapest 1998. 58. o.
10. *** *Magyar Életrajzi Lexikon*. I. kötet (Főszerk. Kenyeres Ágnes). Akadémiai Kiadó, Budapest 1967. 62. o.

Balázs Károly (1909–1977)

Erdélyi származású volt és közel negyven évet töltött becsülettel erdélyi városokban a gyógyszerészi pályán.

A Maros megyei Tancson született 1909. május 16-án. Apja Balázs Miklós, anyja Radimetzky Ilona, akinek a családjában több gyógyszerész is volt. Iskoláit Nagyszebenben a Terezianumban kezdte meg, majd tizenöt évesen Kézdivásárhelyre ment nagybátyjához, Radimetzky Antal gyógyszerészhez gyakornoknak, aki nemcsak itt, hanem a továbbtanulásban is segítette. Brassóban külön bizottság előtt érettségizett. Ezután visszament Kézdivásárhelyre, és még két évet dolgozott mint gyakornok Bajnok Jenő és Radimetzky Antal Mátyás Királyhoz címzett gyógyszerertárában, majd sikerrel tette le a tirocínális vizsgáját (1).

Egyetemi tanulmányait Kolozsváron az I. Ferdinánd Király Egyetemen végezte, ahol 1934. május 23-án kapott gyógyszerész oklevelet. Ezután Brassóba ment, ahol egy gyógyszerlerakatban dolgozott, majd Voith József gyógyszerésszel társulva a régi állomás mellett nyitottak gyógyszerertárat.

1940-ben családot alapít, felesége a kézdivásárhelyi Dienes Jenő ügyvéd leánya. Házasságukból két leánygyermek született. A második világháborúban katonai szolgálatot teljesített, és a román hadsereggel a Donkanyarig jutott el. Gyógyszerertárát ez idő alatt felesége által alkalmazott gyógyszerész kezelte.

Hazatérte után a család Kézdivásárhelyre költözik, ahol egyik katonatársával, Cozac Aurel gyógyszerésszel megnyitják a város negyedik gyógyszerertárát (2), azonban csak pár évig működtethették, mert már 1949 áprilisában államosították s így minden vagyonuk odaveszett. Egy ideig állás nélkül maradt, majd később a helybeli, egykor Színi Albert tulajdonát képező volt Korona, most már állami gyógyszerertárba nevezik ki gyógyszerertárvezetőnek. Ezt a feladatát 1956-ig látta el, mivel ekkor infarktust kapott, és orvosai csak laboratóriumi munkát engedélyeztek számára. Pár évi kihagyás után visszatért a gyógyszerertári hálózatra és a helybeli kórház gyógyszerertárának vezetőjeként dolgozott tovább, egészen nyugdíjazásáig.

1977. november 5-én egy újabb infarktus következtében elhunyt Kézdivásárhelyen. Nagyobbik leánya, Kató szerette volna apja hivatását folytatni, azonban az akkori politikai viszonyok miatt nem tanulhatott tovább, nem mehetett egyetemre, és így csak a marosvásárhelyi Gyógyszerészi Technikumot végezhetette el apja sugallatára (3).

Irodalomjegyzék

1. Ajtony Gábor csíkszeredai ny. főgyógyszerésznek a család hozzátartozóitól gyűjtött adatai.
2. Molitórisz P. (szerk.): *Almanach az 1937. évre*. Cluj–Kolozsvár.
3. Sántha Kató Judit: *Gyógyszerertárak államosítása*. Romániai Magyar Szó 1999. április 1.

Dr. Balogh Ödönné Lőrinczy Éva (1924–2001)

A marosvásárhelyi Gyógyszerészeti Kar Toxikológiai tanszékének megalapítója és huszonnégy éven át vezetője volt. Életére Erdély viharos történelme nyomta reá bélyegét (3).

Kolozsváron született 1924. január 17-én unitárius lelkészcsaládban. Iskoláit szülővárosában végezte, 1942-ben érettségizett a kolozsvári Református Leánygimnáziumban. Már ennek az évnek az őszén beiratkozott a Ferenc József Tudományegyetemre. A gyógyszerészképzés akkori rendje szerint két évet a Matematika – Természettudományi Karon végzett, vizsgáit kitűnő eredménnyel tette le. Leckekönyvében Gelei József (állattan), Szentpéteri Zsigmond (ásványtan), Gyulai Zoltán (kémia), Kol Erzsébet és Soó Rezső (növénytan), Ferencz Áron (bevezetés a gyógyszerészi hivatásba) bejegyzései tanúsítják, hogy szorgalmas, dicséretes előmenetelű hallgató volt. Az első tanév befejezésekor Marosvásárhelyen Nagy Jenő Szent György nevű gyógyszerertárában, a második év után Kolozsváron Kraus Ottó Hygieia gyógyszerertárában végzi gyakorlatát. A háború miatt nem folytathatta tanulmányait a Ferenc József Tudományegyetemen. Az 1944/45-ös tanévre Budapesten a Pázmány Péter Tudományegyetem Orvosi Karára iratkozik be. Közben férjhez ment Balogh Ödön orvostanhallgatóhoz. 1944 decemberében letett első félévi vizsgáinak eredményeit Széki Tibor, Mozsonyi Sándor, Lipták Pál, Csipke Zoltán, Halmai János és Kedvessy György tanárok jegyzik. A második félévet már itt sem folytathatta, mivel a Pázmány Péter Tudományegyetem keretében egyesített orvosi karok tanárait, hallgatóit Breslauba menekítették, majd innen a gyógyszerészhallgatókat Grazba és az orvostanhallgatókat Halléba vitték. Mivel ő férjét követte Halléba, egyetemi tanulmányait megszakította. 1945 márciusában férjét a Nörlingenben állomásozó beszercei kórházba helyezték, itt kapott ő is laboránsi állást. 1945 áprilisában amerikai fogságba került az egész kórház, Neuburgba vitték őket, ahol augusztus 6-án megszületett István fiuk. 1945 novemberében párhónapos gyermekével hazaindul Kolozsvárra. A megélhetés biztosítására előbb Kolozsváron helyezkedik el

László Jenő Korona nevű gyógyszerértárában 1946. január 1. és szeptember 30. között (4), majd Marosvásárhelyen 1946. október 1-től 1947. május 1-ig az Arany Szarvas gyógyszerértárban dolgozik Berekméri József gyógyszerész mellett. Idejövételének egyik oka, hogy férje kinevezést kapott az Orvosi Kar Kórbonctani Intézetébe.

Egyetemi tanulmányainak befejezésére is így adódott alkalom. 1947. december 5-én beiratkozott a Bolyai Tudományegyetemre, amelynek Marosvásárhelyre kihelyezett Orvosi Karán folytathatták tanulmányaikat azok, akik még Kolozsváron kezdték meg a Matematika–Természettudományi Karon és ott egy-két évet végezve vizsgáikat sikeresen tették le. 1948 júniusában lecke-könyvében Mosonyi János szerves kémiából, Jablonkay István gyógyszerisméből, Putnoky Gyula bakteriológiából, Hankó Zoltán galenikából és Obál Ferenc gyógyszerhatástanból jegyzi az elért jó eredményeit. Az 1948/49-es tanévben is sikeresen vizsgázott minden tantárgyból. Egyetemi tanulmányai befejeztével „abszolutórium”-ot, majd 1950 júliusában a kitűnő eredménnyel letett diplomavizsgálata után „érdemoklevelet” (summa cum laude) kapott.

Már 1949 szeptemberétől gyakornok a Kémiai tanszéken, 1950. június 1-től kinevezik tanársegédnek a toxikológia oktatására, amit akkor még az Igazságügyi orvostani tanszék biztosított a gyógyszerészhallgatóknak. 1957. október 1-től adjunktus és az ekkor önállóul Toxikológia diszciplína vezetője lesz.

Közben a bukaresti központú „Mina Minovici” Törvényszéki Orvostani Intézet marosvásárhelyi fiókjának keretében felállított toxikológiai laboratóriumot is vezeti, és Maros megye toxikológiai szakértője (expertje) 1965-ig. Itteni munkája ésszerűsítésére új módszert dolgozott ki az alkoholnak a vérből történő meghatározására, amiért már 1954-ben újító oklevelet kapott (4).

1961-ben elnyerte a gyógyszerészi fokozatot, 1968-ban beiratkozott doktorátusra Spielmann József professzorhoz a gyógyszerészet története tárgyköréből. Doktori értekezésének célja a toxikológia romániai történeti fejlődésének bemutatása volt. A doktorátus keretében minden vizsgáját és referátumát megtartotta, de a közbejött családi problémák (férje elhalálása) és a politikai tényezők (abban az időben csak párttagok doktorálhattak) miatt a doktori tézis megvédésére nem kerülhetett sor. A szigorítások az előléptetésekre is vonatkoztak, nem nevezték ki előadótanárnak, pedig szakmai tudása, oktatói munkája és tudományos tevékenységének eredményei alapján ezt már rég kiérdemelte.

1957-től magyarul, 1963-tól román és magyar nyelven tartotta a két féléves toxikológiai előadásokat a gyógyszerészhallgatóknak a negyedik és az ötödik évfolyamokon, valamint a gyakorlatok egy részét egészen az 1978/79-es tanévvel bezárólag (1). Számos könyvismertető jegyzet (2) társszerzője (1951, 1954, 1959, 1960) vagy főszerzője (1961, 1977).

Tudományos közleményeinek egy része a vér alkoholtartalmának a meghatározására vonatkozik, de foglalkozott a fémionok (Arsen, Tellur), a nikotin, a napoton, a barbiturátok, pszichotrop anyagok, paration, pesticidok okozta mérgezések laboratóriumi kimutatásával. Továbbképző előadásokat tartott a mérgezések körjelzéséről (1958), az alkoholos befolyásoltság megállapításáról (1961), az alkohol hatásáról a közlekedés biztonságára (1963), a gyógyszeres mérgezések megelőzéséről (1964).

1979. szeptember 1-jén nyugdíjazták, az akkori törvények értelmében nem volt lehetősége szakmai téren tovább dolgozni, de tanítványai, tanszéki utódai sokszor fordultak hozzá szakmai tanácsért, útbaigazításért. Mindig a legnagyobb örömmel és szívesen segített (3).

2001. január 1-jén hosszas betegség után hunyt el Marosvásárhelyen. A helybeli református temetőben nyugszik (5).

Irodalomjegyzék

1. Péter H. Mária: *Gyógyszerészeti Kar*. In: Barabás B., Péter M., Péter H. Mária: *A marosvásárhelyi magyar nyelvű orvos- és gyógyszerésképzés 50 éve*. A magyarságkutatás könyvtára XVIII. kötet. Teleki László Alapítvány kiadása, Budapest [1995]. 217–236, 366. o.
2. Péter M., Péter H. Mária: *A Marosvásárhelyi Orvosi és Gyógyszerészeti Intézet (Egyetem) magyar anyanyelvű és magyarul oktató román nemzetiségű tanszemélyzetének kiadványai*. In: Barabás B., Péter M., Péter H. Mária: *A marosvásárhelyi magyar nyelvű orvos- és gyógyszerésképzés 50 éve*. A magyarságkutatás könyvtára XVIII. kötet. Teleki László Alapítvány kiadása, Budapest [1995]. 326, 331–334. o.
3. Péter H. Mária: *In memoriam Dr. Balogh Ödönné Lőrinczy Éva*. *Gyógyszerészet* 45, 3, 167–168. o. (2001. március).
4. *** Balogh Éva hagyatékában levő iratok, dokumentumok, önéletrajza.
5. *** Fiának, Balogh Istvánnak (Svédország) személyes közlései.

Bari Zsigmond (1900–1994)

Marosvásárhelyen született 1900. január 31-én kilencgyermekes backamadarasi nemesi családban hetedik gyermekként, harmadik fiúként. Édesapja azelőtt Körösfőn volt református lelkész, a századfordulón pedig a marosvásárhelyi Református Kollégium és Főgimnázium gazdasági igazgatójának nevezték ki.

Iskoláit szülővárosában végezte, ugyanitt tett „hadi-érettségi” vizsgát. Ezután a helybeli Arany Szarvas gyógyszerértárba szegődik el gyakornoknak dr. Hints Zoltán mellé. 1918-ban önkéntes katonai szolgálatát tölti a Székely Hadosztálynál. A trianoni békekötés után Magyarországra távozott. 1919-ben lépett a gyógyszerészi pályára, 1920-ban már Budapesten végzi a gyakornoki tanfolyamot és teszi le a gyakornoki vizsgát is (7). 1921-ben a Szegedre áttelepült FJTE-re iratkozott be, ahol 1923-ban megkapja gyógyszerészi oklevelét. Az 1923/24-es tanévben a szegedi Egyetemi gyógyszerértárban díjas gyakornok, az 1924/25-ös tanévben tanársegéd ugyanott. Közben beiratkozik a doktorátusra és 1925. december 4-én „summa cum laude” minősítéssel gyógyszerészdoktorrá avatják *A Tinctura Chinae simplex et compositae alkaloid tartalma* c. értekezése alapján (4). Az 1925/26 és az 1926/27-es tanévben gyógyszerértári vegyészként dolgozott továbbra is ugyanott dr. Dávid Lajos vezetése alatt (5).

Az első világháborút követően a Pécsre áttelepedett pozsonyi egyetemnek 1923-ban felállították az egyetemi gyógyszerértárát, ennek megszervezésére dr. Siegler János gyógyszerészt és Bari Zsigmondot kérték fel. A gyógyszerértár 1930 áprilisában a Vitéz utca 7. szám alatti állami tulajdonú ingatlanban nyílt meg. Pár hónap után dr. Siegler visszament Budapestre és 1930. október 1-től őt bízzák meg annak vezetésével adjunktusi kinevezéssel. A megnyitást követő pár hónap elteltével a Szendrey Júlia utcában működik ez a gyógyszerértár 1987. december utolsó napjáig (2). 1940-ben Bari Zsigmondot magántanárrá habilitálták a *Gyógyszerkészítmények és azok vizsgálata* c. tárgykörből, ennek keretében tartotta előadásait orvostanhallgatóknak heti két órában (3). A korabeli feljegyzésekből kitűnik, hogy a reábizott feladatokat és minden munkáját az egyetemi vezetőség megaláztatására végezte (1). A mindennapi munka és a gyógyszerértár vezetésével járó ezernyi gond mellett kutatással is foglalkozott, főleg galenikumok előállításával, eltartásával és analitikai kémiai vizsgálatokkal (3). Eredményeit bemutató dolgozatait német, osztrák és magyar szaklapokban közölte. Több tudományos szervezet tagja volt, 1948-ban az V. Magyar Gyógyszerkönyv szerkesztőbizottságának munkájában a szakbizottság tagjaként vesz részt. 1962-ben nyugdíjazták, de ezután még évtizedekig, 1993-ig dolgozott Pécsen az Orvostudományi Egyetem gyógyszerértárában és az Arany Sas patikában. 1980-ban még szakgyógyszerészi képesítést is szerzett a gyógyszerellátási és gyógyszerügyi szervezés területén. Idős korában szellemi és fizikai frissességgel dolgozott. Élete folyamán több magas kitüntetésben részesült. 1990-ben a pécsi Egyetemi gyógyszerértár megnyitásának hatvanadik évfordulóján Surján László, az akkori népjóléti miniszter dicséretben és elismerésben részesítette „eredményes, példamutató munkásságáért, oktató-nevelő tevékenységéért, melynek során tanítványait pontos, lelkiismeretes munkára, a gyógyszerésztudományok szeretetére nevelte”(6). 1992-ben a pécsi egyetem 625. évfordulóján emléklapokot, 1993-ban pedig a szegedi egyetemen rubin oklevelet kapott gyógyszerészi munkássága elismerése jeléül.

1994. december 24-én váratlanul elhunyt Pécsen. Élniakarása legendás volt. Több alkalommal hangsúlyozta: „Az életet mindig optimizmussal kell kezelni, elfogadni úgy, ahogy van, bele kell nyugodni, nem szabad a dolgokon rágódni.” Ez az életfilozófia segítette abban, hogy a közel egy évszázad zavaros „történetét” végigélje.

Még nyolcvanévesen is vállalta az utazás nehézségeit és szinte évente „hazajött” Marosvásárhelyre, szülőföldjére. Ez Erdélyhez való rendkívüli ragaszkodását, kötődését jelzi.

Irodalomjegyzék

1. Lárencz L.: Emlékezés dr. Kenderes János és dr. Bari Zsigmond gyógyszerészekre. *Gyógyszerészet* 40, 4, 267–268 (1996).
2. Lárencz L.: *A POTE új gyógyszerértára*. Egészségügyi Dolgozó (szakszervezeti újság) 1988. február.
3. Szabó L. Gy.: *Neves pécsi kutató gyógyszerészek*. *Gyógyszerészet* 45, 4, 217–220 (2001. április).
4. Zalai K., Mezey G., Zboray B.: *Gyógyszerészdoktori értekezések a Szegedi Orvostudományi Egyetemen*. *Acta Pharmaceutica Hungarica* 42, 75–86 (1972).
5. *** *A m. k. FJTE Almanachja az 1922/23—1926/27 tanévekre*. Az Egyetem kiadása, Szeged 1923—1927.
6. *** Népjóléti Minisztérium 86.516/1990. sz. íratára Bari Zsigmond ny. gyógyszerész egyetemi magántanárnak.
7. *** *Bari Zsigmond* (címkép és rövid életrajz). *Gyógyszerészi Szemle* 7, 22, 218 (1942. május 30.).

Berekméri József (1906–1988)

Marosvásárhelyen született 1906. március 27-én. Apja Berekméri János cipész, anyja Kovács Ilona. Középiskolai tanulmányait 1912–1924 között szülővárosában a helybeli római katolikus gimnáziumban végezte. Érettségi után lépett a gyógyszerészi pályára, 1924. augusztus 1-től Marosvásárhelyen a Gyalui Pál gyógyszerész tulajdonában levő Magyar Korona gyógyszerertárban gyakornok 1926. szeptember 15-ig.

Egyetemi tanulmányait 1926-ban kezdte el Kolozsváron a román tannyelvű I. Ferdinánd Király Egyetemen. 1929 decemberében kapott gyógyszerész oklevelet. Ezután hazajön, és szülővárosában dolgozik mint alkalmazott gyógyszerész előbb a dr. Hints Zoltán tulajdonában levő Arany Szarvas gyógyszerertárban, 1930. október 1-től 1943 novemberéig bérlője a Dávid János Szent Lélek gyógyszerertárának (3), majd katonai szolgálatra hívják be, és 1944. május 1. és szeptember 26. között a katonai kórház gyógyszerertárában dolgozik.

Leszerelése után bérbe veszi az Arany Szarvas gyógyszerertárt, amely akkor már Kőváry József örököseinek tulajdona, mivel Kőváry József 1943 tavaszán munkaszolgálatosként elhunyt. Özvegye 1943 novemberében bérbe adta Berekméri Józsefnek, majd 1948-ban a bérleti szerződést az örökösök, Kőváry Adolf és felesége meghosszabbították. Az Egészségügyi Minisztérium megszüntette a gyógyszerertár jogosítványát, ezért Berekméri új gyógyszerertár nyitására kér engedélyt. 1948-ban, miután megkapta, az eddig bérelt gyógyszerertár a tulajdonába került. A tulajdonjogot bizonyító okmány kelte 1948. február 5. A gyógyszerertár a város főterén (akkor Sztálin tér) a 22. szám alatt működött, és egykor Bernády György tulajdonában volt (4). 1949. április 2-án Románia-szerte államosítják a városi patikákat, s így csak nagyon rövid ideig volt sajátja a gyógyszerertár. Ez idő alatt nála dolgozott alkalmazottként Clemens Frigyes gyógyszerész (sz.1894. január 4., Beszterce), aki oklevelét Kolozsváron 1915-ben kapta meg a FJTE-en.

Az államosítás után a Dózsa György utcai Járóbeteg Rendelő Intézet (Poliklinika) gyógyszerertárhoz nevezik ki vezető gyógyszerésznek, 1951 júliusától pedig áthelyezik a kórházi gyógyszerertárba, ahol 1957 októberétől mint főgyógyszerész annak vezetője lesz. Ezt a munkakört 1968. április 1-ig látta el, ekkor nyugdíjazták. Nem vonult vissza teljesen, évente két-három hónapot továbbra is helyettesítőként dolgozott 1976 decemberéig (2). 1988. július 3-án hunyt el Marosvásárhelyen.

Még egyetemi tanulmányai befejezésekor, 1929. január 2-án családot alapított. (1), felesége a szintén marosvásárhelyi születésű Gyulai-Kammauf Jozefina (sz. 1908. február 27.). Három gyermekük született: Péter (sz.1930. augusztus 1.), Mária (sz. 1932) és András (sz.1936).

Péter folytatta apja hivatását, 1953-ban kapott gyógyszerész oklevelet a Marosvásárhelyi Orvosi és Gyógyszerészeti Intézet GYK-án. Gyógyszerészként dolgozott Szentágotán, Zsibón, Mezőzáhon, Dédán, Segesváron. Nyugdíjazása után Budapestre költözött, ahol még több éven át dolgozott gyógyszerészként.

Irodalomjegyzék

1. Berekméri András közlései a családi iratgyűjtemény szerint.
2. Berekméri József gyógyszerész munkakönyve.
3. Hajdu Á., Péter H. Mária: *Adatok Marosvásárhely gyógyszerertáiról alakulásuktól 1949-ig*. Revista de Medicină și Farmacie – Orvosi és Gyógyszerészeti Szemle 42, 2, 141–145 (1996).
4. Románia Országos Levéltára, Maros Megyei Igazgatóság, Alap 7, leltár 43: Colegiul farmaceutic jud. Mureș (1933–1948).

A Béress család gyógyszerészei

A Máramarosszigeten élő Béress családban három generáción keresztül voltak gyógyszerészek:

Id. Béress János (1870–1932)

Béress József (1901–1976)

Béress Antal (1906–1992)

Béress Mária (1929–)

Id. Béress János Máramarosszigeten született 1870-ben földbirtokos családban. Iskoláit szülővárosában végezte, és érettségi vizsgáját is itt tette le. Egyetemi tanulmányait folytatására Budapestre ment, 1893-ban kapott gyógyszerész oklevelet (4). Budapesten maradt 1898-ig, majd Lovasberénybe (Székesfehérvár járás) került gyógyszerészként. Családot alapított (felesége Steinholz Mária), fiai is itt születtek (2). 1910 körül telepedett vissza családjával együtt Máramarosszigetre. Megvásárolta az 1895-ben Teodorovics Emil által alapított

Órangyal gyógyszerértárat. Hamarosan bekapcsolódott a város közéletébe, és kivívta a lakosság megbecsülését. Az egyházi és a társadalmi életben több tisztséget töltött be, így a katolikus egyházi tanácsban, a helybeli Polgári Körben, a Dalegyletben és az egészségügyi tanácsban elnöki tisztséget viselt, három éven keresztül pedig városi tanácsos. A máramarosszigeti szövetkezet ügyvezető elnöke volt, továbbá a gyógyszerértárlajdonosok Szatmár és Máramaros megyei körének az elnöki tisztségét is betöltötte. 1932-ben gyógyszerészi pályájának negyvenéves évfordulójára készültek kartársai és a város lakosai, amikor hirtelen meghalt, miközben alamizsnát osztott a templom kapujában. Két fia, József és Antal követték a gyógyszerészi hivatásban.

Béress József Lovasberényben született 1901. július 9-én. Iskoláit is szülőhelyén kezdte meg, majd 1910 után, Máramarosszigeten a piaristák gimnáziumában folytatta. Egyetemi tanulmányait a Szegedre áttelepült FJTE-en végezte, 1924-ben kapott gyógyszerész oklevelet. Ezt követően Issekutz Béla professzor gyógyszerismereti intézetében gyakornok még egy évig, 1925-ben hazajön, és a katonai szolgálat teljesítése után egy ideig Bukarestben dolgozik gyógyszerértárban a szegedi oklevele honosítása érdekében. 1932-ben apja halála után ő örökölte a gyógyszerértárat, és ezt 1949-ig, az államosításig vezette. Részt vett az egyesületi életben, 1941–1944 között a Magyar Gyógyszerész Egyesület 22. kerületének, a Máramaros, Szatmár és Szilágy megyék gyógyszerészeit tömörítő kerületnek választmányi tagja. Az államosítással megszüntetik a gyógyszerértárat, őt pedig áthelyezik a Buzáth Márton által alapított egykori Kígyó, az államosítás után a 16. számot viselő állami gyógyszerértárba, ahol beosztott gyógyszerészként dolgozik. 1950-ben Aknasugatagra került, letartóztatják és két éven át ítélet nélkül munkatáborokban (Békáson, Săvinești-ben) dolgoztatták. Hazatérte után 1952-től Máramarosszigeten, majd 1958–1961 között Felsővisón, 1961-től 1969-ig Hosszúmezőn beosztott gyógyszerész, illetve gyógyszerértárvezető. 1976-ban hunyt el (1).

A másik fiú, **Béress Antal** szintén Lovasberényben született 1906. január 23-án. Iskoláit már Máramarosszigeten végezte. 1925–1926-ban apja gyógyszerértárban gyakornokoskodik, majd ő is a szegedi egyetemen kapott 1929-ben gyógyszerész oklevelet. Hazatérte után 1932-ig az apja, majd ezt követően a bátyja által vezetett családi gyógyszerértárban dolgozott 1938-ig. Ekkor Bukarestbe ment diplomája honosítása végett, ahol sikeresen tette le a szükséges vizsgákat. Annak ellenére, hogy a román hatóságok elismerték oklevelét, egy ideig Magyarországon Taksonyban, majd Csehszlovákiában Kassán dolgozik és csak 1941-ben tér haza. Megvásárolja Máramarosszigeten nagyon leromlott állapotban az 1920. november 23-án Resch Jenő által alapított Minerva gyógyszerértárat. Rendbe teszi, és 1949-ig, az államosításig vezeti, ekkor Nagybányára nevezik ki, a volt Magyar Korona, majd az 1. számmal jelölt gyógyszerértár vezetésével bízzák meg. 1957-ben visszamegy Máramarosszigetre, a 16. sz. gyógyszerértárba, ahol testvérbátyja is dolgozott. 1968-ban nyugdíjazták. 1992. december 22-én hunyt el Máramarosszigeten.

Béress Józsefnek a leánya, **Béress Mária** (sz.1929) szintén gyógyszerész lett. 1953-ban Marosvásárhelyen a Gyógyszerészeti Karon kapott oklevelet (3). Egy ideig Nyárádszeredában és Marosvásárhelyen dolgozott, majd hazakerült Máramarosszigetre. Férje **Béres** (sic!) **János Gyula** is gyógyszerész (sz.1927), oklevelét szintén Marosvásárhelyen kapta meg 1950-ben (3). Előbb Marosvásárhelyen a Közegészségtani Intézetben toxikológus, 1956-tól feleségével Máramarosszigeten dolgoztak különböző gyógyszerértárakban.

Irodalomjegyzék

1. Csirák Cs. (szerk.): *Otthonom Szatmár megye*. Szatmári füzetek 6. Egészségügy-történeti dolgozatok. Szent-Györgyi Albert Társaság kiadása, Szatmárnémeti 1997.
2. Damó J.: *Ki Kicsoda? Az erdélyi és bánsági közélet lexikonja*. „Lexika” kiadóvállalat kiadása, Temesvár–Arad 1931. 156. o.
3. *** *Institutul de Medicină și Farmacie din Tg. Mureș 1945–1967*. Ed. IMF Tg. Mureș 1967.
4. *** *Album Medicorum 1888/1889–1907/1908*. Semmelweis Egyetem Orvostudományi Kar levéltára, Budapest.

Bernády Dániel (1839–1884)

Az akkori Szolnok-Doboka vármegyei Oláhlápos bányászkozságban (ma Máramaros megye) született 1839. május 25-én. Apja kincstári bányászorvos volt, majd később vármegyei „fizikus-chirurgus” lett.

Iskolai tanulmányait Nagybányán a római katolikus gimnáziumban végezte. Időközben apja nyugállományba vonult és akkor a család Magyarlápásra költözött. Itt kezdte meg gyakornokságát először Breuer Pál Szarvas gyógyszerértárban, majd Besztercén a Mauksch-féle patikában, amit akkor Haim gyógyszerész bérelt. Ez utóbbi helyen jól megtanult németül is. Ezután Pestre ment, és elvégezte a gyakornoki tanfolyamot, majd egyetemi tanulmányait is, itt 1860-ban, huszonkét éves korában kapott gyógyszerész oklevelet. Egy ideig Pesten oklevelés

segéd, majd hazajön és Kolozsváron Wolff Jánosnál, Désen pedig telegdi Roth Pál gyógyszerész mellett dolgozik.

Désen ismerkedik meg a város egyik előkelő családjának leányával, Mike Juliannával, akivel házasságot kötött 1863-ban. Ekkor jogot kér gyógyszerértár nyitására Bethlen községben. Népszerűségének köszönhetően rövidesen meg is kapta a jóváhagyást és még abban az évben megnyitja gyógyszerértárát. 1864-ben megszületett György fia, felesége azonban fiatalon meghalt. Rövidesen újránősül, második felesége a neves fogorvosdinasztia, a bikafalvi Máthé család Johanna nevű leánya. Ebből a házasságból még három gyermek született: Dániel, Lajos és Margit.

A személyjogú gyógyszerértára prosperált, mellette postahivatalt is működtetett és takarékpénztárt alapított, amelynek ő lett a vezérigazgatója. Megszervezi a Bethlen-vidéki olvasó-egyletet, ennek könyvtárosi teendőit is ellátta.

Gyermekei továbbtanulására gondolva 1878-ban eladja gyógyszerértárát Szentgyörgyi Mór gyógyszerésznek. Megpróbál Kolozsvárra települni, ez azonban nem sikerül. Így jött Marosvásárhelyre, ahol előbb bérbe veszi az 1752-ben alapított Arany Szarvas gyógyszerértarat, amely egykor a Mauksch család birtokában volt, később örökség útján özvegy Görög Józsefné Brandecker Anna tulajdonába került. A gyógyszerértár kezelője ekkor Jeney Albert gyógyszerész, aki betegsége miatt már nem tudta ellátni feladatát. Helyébe jön Bernády Dániel 1878-ban és 1879-ben meg is veszi a gyógyszerértarat (3). Rövid idő után felvirágoztatta a város főterén levő patikát, és halála előtt két évvel felújította bútorzatát, edényzetét is.

Bernády Dániel, miután a város polgára lett, számos tiszteletbeli állást töltött be. Így tagja volt a városi törvényhatóságnak, presbitere az evangélikus egyházközségnek, a Nőegylet, a Vöröskereszt, a Székely Közművelődési Egylet pénztárosa, a város közgazdasági előadója és a Szabadelvű Párt választókerületében az elnöki tisztséget töltötte be. 1879-ben az elhunyt Jeney Albert gyógyszerész helyett ő lett a Magyarországi Gyógyszerész Egyesület Erdélyi Kerületében a Marosvásárhely központú 2. járás, majd 1883-tól az új számozás szerint a 22. járás igazgatója (1).

1884. augusztus 2-án váratlanul hunyt el, útban hazafelé Homoródról, ahol családja és beteg leánya üdült. Halálának oka fülbajából eredő meningitis volt. Augusztus 4-én temették Marosvásárhelyen, sírjánál Hintz György kolozsvári, Püspöki Zsigmond nyárádszeredai, Farkas Dániel bátosi és Binder Károly, valamint Nagy Sándor marosvásárhelyi gyógyszerészek mondtak beszédet. Fekete márványoszlopos síremléke a református temetőben ma is látható. Gyógyszerértárát György fia örökölte. Rövid ideig bérbe adták, míg Bernády György befejezte gyógyszerészi tanulmányait. 1890-ben már ő vezeti a gyógyszerértarat, de 1896-ban bérbe adja, majd később megváltik tőle, mivel politikai pályára lépett és országgyűlési képviselőként, polgármesterként, majd főispánként széles körű tevékenysége mellett nem tudta vállalni a gyógyszerészi munkát.

Bernády Dániel gyógyszerész egyéni tulajdonságai a szilárd jellem, a rendíthetetlen becsületesség, a kitartó szorgalom, a páratlan kötelességérzet, a ritka tapintat és a jó bánásmód voltak, melyekkel Hintz György jellemezte a felette mondott emlékbeszédében (2).

Irodalomjegyzék

1. Baradlai J., Bársony E.: *A magyarországi gyógyszerészet története*. II. kötet. A Magyarországi Gyógyszerész-Egyesület kiadása, Budapest 1930. 355. o.
2. Hintz Gy.: *Emlékbeszéd Bernády Dániel, néhai marosvásárhelyi gyógyszerész és a Magyarországi Gyógyszerész Egylet 22. járásának igazgatója felett*. Gyógyszerészi Hetilap 25, 24, 384–386 (1886. június 21.) és 25, 25, 397–400 (1886. július).
3. *** *Bernády Dániel emlékezete*. Gyógyszerészi Hetilap 23, 31, 481 (1884. augusztus 7.) és 23, 32, 503–504, 508. o. (1884. augusztus 14.).

Dr. Bernády György (1864–1938)

Bernády Dániel gyógyszerész legidősebb fiaként 1864. április 10-én született az akkor Szolnok-Doboka vármegyéhez tartozó (ma Beszterce-Naszód megye) Bethlen községben, ahol apjának gyógyszerértára volt. Anyja, Mike Julianna abban az évben hunyt el, mikor ő megszületett, így apja második felesége, bikafalvi Máthé Johanna nevelte féléstvéreivel együtt.

Iskoláit szülőhelyén kezdte meg, majd a család átköltözése után Marosvásárhelyen folytatta a Református Kollégiumban, ahol érettségi vizsgát is tett. Apja gyógyszerértarában gyakornokoskodik. Egyetemi tanulmányait Kolozsváron kezdte, majd Budapesten végezte. 1886-ban, huszonkét éves korában a gyógyszerészi, 1889-ben pedig a gyógyszerészdoktori fokozatot is megkapta a Than Károly professzor vegytani intézetében készített értekezésével, melynek címe: *Adatok a kénhidrogéngáz vegyi sajátosságaihoz* (6). Ez ugyanabban az évben

különlenyomatként Kolozsváron is megjelent. Párhuzamosan jogot is hallgatott és jogtudományi oklevelet szerzett, majd az Állam- és Jogtudományi Karon is megkapta a doktori fokozatot (9).

Apja halála után ő öröklö a marosvásárhelyi gyógyszerertárat, így hazajön és átveszi annak vezetését. 1896-ban bérbe adja farkaslaki Hints Zoltán gyógyszerésznek, aki oklevelét a kolozsvári FJTE-en kapta meg az 1892/93-as tanévben. 1903-ban a patika tulajdonjogának felét, majd 1908-ban az egészet átadja Hints Zoltánnak. 1900-ban a főtéren új helyre költöztették a gyógyszerertárat, ahol ma is működik Atlas néven.

Fiatalon bekapcsolódott a város közéletébe. 1890-ben a szabad királyi város törvényhatóságának tagja lesz, mint hajdan édesapja. 1894-ben felesküszik Kossuth Lajos koporsójánál a '49-es függetlenségi zászlóra. Eszköznek tartotta a szabadkőművességet is. 1896-ban megválasztják országgyűlési képviselőnek (1). 1897-ben cikke jelenik meg a *Gyógyszerészeti Közlönyben* A gyógyszerészet ügye a képviselőházban címmel. 1902. március 8-án Marosvásárhely polgármesterévé választják (3). Ezt a megtisztelő tisztséget 1913-ig viseli, majd a következő öt évben Maros-Torda vármegye főispánja lesz (8). Közben 1912-ben székelyföldi iparfejlesztési miniszteri biztossá nevezik ki (4), 1917-ben udvari tanácsosi címet is kap (3). Az 1919-es hatalomváltozást követően, 1922-ben az országos választáson a nyárádszeredai kerület mandátumát nyeri el, 1926-ban pedig Maros megye képviselője lesz a román parlamentben. Ő volt az első erdélyi politikus, aki felismerte és mindig kereste az erdélyi magyarság beilleszkedésének lehetőségét az új ország életébe. Ferdinánd király a Román Koronarend tiszti keresztjével tüntette ki. 1926-tól ismét Marosvásárhely polgármestere lett és ebben a tisztségében maradt 1929 végéig. Nevéhez fűződik a város modern kiépítése, fejlesztése (vízművesítés, aszfaltozás). Számos létesítmény (Kulturpalota = Közművelődési Ház, új Városháza, katonai alreál iskola = a mai Orvosi és Gyógyszerészeti Egyetem központi épülete stb.) polgármestersége idején épült (2), amelyek emelték Marosvásárhely városi jellegét, ő pedig nagyszámú hívet és tekintélyt szerzett magának (4). Ebben az időszakban írt fontosabb cikkei, tanulmányai: *Az erdélyrészi földgáz kérdéséről* (Marosvásárhely 1913), *Intelmek* (Marosvásárhely 1916), *Nyílt levél* (Marosvásárhely 1920).

1938. október 22-én halt meg Marosvásárhelyen (7). A Református Kollégium dísztermében ravatolták fel, sírja a református temetőben van a családi sírboltban, a cinteremmel szemben. Temetésén a helyőrség adta meg a katonai tiszteletet, a nagyszebeni hadtestparancsnokság is képviseltette magát. Még életében megszabta „eltakaríttatásának” rendjét. Végakarát tiszteletben tartották, senki sem szónokolhatott, csak a pap olvasta fel az evangéliumot.

Műveltsége, sokrétű, színes egyénisége, kiapadhatatlan újíto készsége és munkaszeretete az erdélyi városalakító polgármesterek legkiválóbbikává avatta (7).

Bernády György emlékét a város ma is őrzi. A halála utáni politikai helyzet gátolta, hogy méltó módon emlékezzenek rá, szobrot állítsanak neki. 1944. december 2-án a városháza előtti kis teret nevezik el róla (5), majd az újabb hatalomváltozás után sorra került utcanevváltoztatások következtében 1948-tól a vár alatti terecske, a régi Bem tér kapta a nevét, és ezt ma is viseli.

Az 1992 áprilisában létrejött Bernády György Közművelődési Alapítvány pályázatot hirdetett egész alakos szobor elkészítésére (2), amit több jelentkező közül Bocskay Vince szobrászművész nyert meg. A szobrot 1994. október 29-én leplezték le a Bernády téren, a Teleki-ház előtt. Később a Szent György utcai egykori lakóházán háromnyelvű emléktáblát helyeztek el. Az alapítvány a város magyar lakosságának kulturális és egyéb összefüggései céljára házat vásárolt az egykori Baross Gábor, ma Horea utcában, amit Bernády Ház néven tart fenn és működtet.

Irodalomjegyzék

1. Marosi B.: *Megbolygatott világ*. Kriterion Könyvkiadó, Bukarest 1974. 5–48. o.
2. Marosi B.: *Épült dr. Bernády György idején*. In: *Bernády György városa*. A Bernády György Alapítvány kiadása, Marosvásárhely 1993. 13–53. o.
3. Orient Gy.: *Erdély gyógyszerészpolgármesterei, szenátorai, országgyűlési képviselői*. Erdélyi Múzeum 7–9, 12 (1933).
4. Osvát K.: *Erdélyi Lexikon*. Szabadsajtó Könyv- és Lapkiadó RT., Nagyvárad 1928. 31. o.
5. Pál-Antal S.: *A marosvásárhelyi utcák, közök és terek történeti névtára*. Mentor Kiadó, Marosvásárhely 1997. 73, 114. o.
6. Zalai K., Zboray B., Fodor Zsuzsa: *Gyógyszerészdoktori értekezések a Semmelweis Orvostudományi Egyetemen*. Acta Pharm. Hung. 40, 255–279 (1970).
7. *** *Dr. Bernády György*. Nekrológ. *Gyógyszerészeti Közlöny* 54, 44, 707 (1938. október 29.).
8. *** *Gyógyszerészeti Almanach az 1943. évre*. Összeállította Szász T. Budapest 1943.
9. *** *Magyar Életrajzi Lexikon*. I. kötet (Főszerk. Kenyeres Ágnes). Akadémiai Kiadó, Budapest 1967. 195. o.

Bertsinszky Károly (1820–1876)

Nem volt erdélyi származású, de fiatal gyógyszerészként Nagyváradon telepedett le és élete végéig ebben a városban tevékenykedett. Pályája, munkálkodása összefonódott a város életével.

Kassán született 1820. április 20-án (7). Szülővárosában végezte középiskolai és bölcséleti tanulmányait. Már 1834-ben elhatározza, hogy gyógyszerési pályára lép, előbb Göncön gyakornokoskodik, majd Kassán segédként dolgozik gyógyszerertárban. 1839-től a pesti egyetemen tanul, ahol 1841-ben gyógyszerézmesteri oklevelet (magister pharmaciae) kap (9).

Nagyváradon telepszik le, ahol okleveles segédként dolgozik Schwachhoffer István Arany Sas gyógyszerertárban. 1845. május 12-én feleségül veszi főnöke Karolina leányát és ugyanebben az évben önállósítja magát, megveszi ifj. Kovács Józseftől Nagyvárad legrégibb, az Arany Kereszthez címzett gyógyszerertárát, amelynek létezését 1742-ben már okmány bizonyítja. Ennek harmincegy évig lesz a tulajdonosa (4,6).

Részt vesz az 1848/49-es szabadságharcban (1, 2, 3). Ettől kezdve 1855-ig Liszka János (1803–1872) gyógyszerészre bizza a gyógyszerertár vezetését. 1848 őszén csatlakozott az önkéntes nemzetőr csapathoz. Több napi erőltetett menetben vonultak át a Királyhágón. Az erős gyaloglás és a mostoha időjárás megártott amúgy is gyenge szervezetének, meghűlt, vért köpött, s így aktívan tovább már nem tudott harcolni. Hazatérte után is többször jelentkezett tüdővérzése, idővel súlyosbodott az állapota (2).

Betegsége nem akadályozta meg abban, hogy tevékenyen részt vegyen az egyesületi életben. Alapító tagja volt a Bihar megyei, majd később a Debrecen–Biharmegyei Gyógyszerész Testületnek, aktívan részt vett annak munkájában, az alapszabályok kidolgozásában (1). 1866-tól 1875-ig az egyület mint másodelnök vezette (7). Ugyanekkor tagja volt a Biharmegyei Orvos-, Gyógyszerész- és Természettudományi Egyesületnek is, ahol pénztárnoki tisztséget viselt.

1876. június 9-én hunyt el Nagyváradon. Gyógyszerertárát özvegye és leánya, Rybáryné Sarolta (!) öröklék, és 1876. június 12-től Hering Sándor okleveles gyógyszerész gondnoksága alá helyezik.

A sírjánál mondott emlékbeszédben Podhráczky Ferenc (5), a Biharmegyei Gyógyszerész Egylet titkára kiemelte, hogy rokonszenves barát, szelíd, jó atya és nemes lelkű ember volt. Hasonlóan méltatta Trajánovits Ágoston sarkadi gyógyszerész is (8) a Debrecen–Biharmegyei Gyógyszerész Testület nevében. Kiemelte, hogy erényei, munkássága és mindenki iránt tanúsított előzékenysége miatt tisztelték és szerették.

A Magyar Gyógyszerészet Pantheonjába felvett gyógyszerészek közt is szerepel neve és rövid életrajza, méltatása (10).

Irodalomjegyzék

1. Baradlai J., Bársony E.: *A magyarországi gyógyszerészet története*. A Magyarországi Gyógyszerész-Egyesület kiadása, Budapest 1930. I. kötet: 439. o. ; II. kötet: 93, 113, 233, 336. o.
2. Halmai J.: *Gyógyszerészetünk és gyógyszerészeink helyzete a szabadságharc idejében*. Comm. Bibl. Hist. Med. Hung. 21–22, 104–142 (1961).
3. Halmai J.: *1848-as szabadságharcunk gyógyszerészi vonatkozásai*. Gyógyszerészet 5, 3, 103–109 (1961).
4. Mermeze Gh.: *Istoricul farmaciilor din Oradea*. Teză de doctorat (kézirat). IMF Tg. Mureș 1985.
5. Podhráczky F.: *Emlékbeszéd B. K. temetésén*. Gyógyszerészi Hetilap 16 (1877).
6. Pop A.: *Farmacii publice orădene în perioada 1880–1919*. Crisia 26–27, 131–152 (1997).
7. Róthschnek V. E.: *A Debrecen–Biharmegyei Gyógyszerész Testület és az Általános Magyarországi Gyógyszerész Egylet III. kerület, IV. járás gyógyszerertárai*. Csáthy K. nyomdája, Debrecen 1882.
8. Trajánovits Á.: *Gyászbeszéd B. K. koporsója felett*. Gyógyszerészi Hetilap 15, 23, 360 (1876. június 22.).
9. *** *Album Chirurgorum 1839/40–1887/88*. Semmelweis Egyetem Orvostudományi Kar levéltára, Budapest.
10. *** *A Magyar Gyógyszerészet Pantheonja* (összeállította Zboray B., Hegedüs L., Szmodits L.). Kézirat. Ernyey József Gyógyszerésztörténeti Könyvtár és Múzeum, Budapest.

A Breuer család gyógyszerészei

A Breuer családban három generáción keresztül voltak gyógyszerészek, akik Erdélyben gyógyszerértulajdonosokként, illetve -vezetőként tevékenykedtek.

A család első ismert gyógyszerésze, a nagybányai származású **id. Breuer Pál** a pesti egyetemen kapott gyógyszerézmesteri oklevelet 1851-ben 29 (?) évesen (1). 1854-től Magyarlápason a Szarvashoz címzett gyógyszerértulajdonosa és vezetője. Az ő idejében itt kezdte meg gyógyszerészi pályáját Bernády Dániel. Hetvenhat éves korában, 1902-ben hunyt el. A gyógyszerértulajdonos később a Voith család tulajdonába került. Fiai és unokája is a gyógyszerészi pályát választották hivatásuknak.

A legidősebb fiú, **ifj. Breuer Pál** Magyarlápason született, majd Pesten tanult, ahol gyógyszerészi oklevelét 1878-ban kapta meg 22 évesen (1), pályájáról azonban sajnos nincs adatunk. A második fiú, **Breuer Zsigmond** 1859. július 16-án született szintén Magyarlápason. 1874-ben már gyakornok Nagybányán Szendy János gyógyszerértulajdonosánál, de magántanulóként folytatja iskolai tanulmányait. 1877-ben érettségizik Máramarosszigeten, majd 1878 őszén beiratkozik a budapesti egyetemre, ahol minden szigorlatát kitüntetéssel teszi le. 1879-ben már gyógyszerészönkéntesként katonai szolgálatot teljesít, majd tartalékos hadnagyi rangban leszerelik. 1880-ban kapja meg gyógyszerészi oklevelét, és az év október 15-től apja magyarlápasi gyógyszerértulajdonosánál okleveles segédként dolgozik 1886. október 10-ig. Ezután bérbe veszi a családi gyógyszerértulajdonost 1892. augusztus 10-ig, 1892 és 1897 között pedig ő a tulajdonosa.

Közben megházasodott, feleségül vette Weiss Klotildot, a zilahi Oroszlán gyógyszerértulajdonosának leányát. Még Magyarlápason született Kálmán nevű fia, aki később szintén gyógyszerész lett. 1897. október 1-től Zilahra telepszik át családjával és itt bérlő az Oroszlán nevű gyógyszerértulajdonost, amely akkor még Weiss Samu (oklevél 1844, Bécs) gyógyszerész özvegyéé volt, de 1899. május 8-tól átmegy az ő tulajdonába.

A köz- és egyesületi életben tevékenyen részt vállalt. 1922-ben a Szilágy megyei gyógyszerészek Szindikális Kamarájának volt az elnöke, a Romániai Gyógyszerészek Általános Szövetségének Erdélyi és Bánati Tagozatában a Szilágy megyei kerület elnöke 1923-tól, majd e tisztségből való visszavonulásakor örökös díszelnöknek választják meg. 1924-ben pályára lépésének ötvenéves jubileumát ünnepelték kartársai, és az akkori szaklapokban méltó módon megemlékeznek tevékenységéről (3). 1927. november 28-án hunyt el hatvannyolc éves korában. Halála után gyógyszerértulajdonosának bérlője egy ideig Ötvös Gyula (sz. 1898. július 18., Málnásfürdő, oklevél 1921, Budapest), majd később Kálmán fia veszi át annak vezetését (5).

Breuer Kálmán 1896. május 18-án született Magyarlápason. Iskoláit Zilahon járta a Református Kollégiumban, egyetemi tanulmányait ő is Budapesten végezte. 1915–1918 között katonai szolgálatot teljesített, harminc hónapot töltött az orosz és az olasz fronton mint tartalékos tüzérhadnagy. Itt szerzett érdemeiért a Signum laudis, a bronz vitézségi érem és a Károly császári kereszt kitüntetésekkel kapja meg. A világháború végén lép be apja gyógyszerértulajdonosába (4), bekapcsolódik az egyesületi életbe, a Romániai Gyógyszerészek Általános Szövetségének Erdélyi és Bánati Tagozatában a Szilágy megyei kerület pénztárosi feladatait látja el, majd az 1927. október 2-án tartott tisztújító közgyűlésen titkárrá választják meg. 1934-től az ő tulajdonába került a zilahi Oroszlán gyógyszerértulajdonos. 1941. június 14-én, amikor a Magyar Gyógyszerészeti Társaság Szatmár–Szilágy megyei kerülete újjáalakul, ennek vezetőségében választmányi tagként tevékenykedik (6). 1944-ig vezeti a gyógyszerértulajdonost, ekkor az egész család Németországba menekült (7). További sorsáról nincs adatunk.

Az említetteken kívül a kolozsvári FJTE-en az 1918/19-es tanévben a másodéves gyógyszerészhallgatók névsorában szerepel **Breuer Jenő** is (2). 1911. május 2-án a budapesti egyetemen gyógyszerész oklevelet kapott **Breuer Imre** (1), aki 1885. március 15-én született Temesváron, ezeknek azonban a fenti Breuer családdal való rokoni kapcsolatát nem ismerjük.

Irodalomjegyzék

1. *** *Album Chirurgorum 1839/40–1887/88*. Semmelweis Egyetem Orvostudományi Kar levéltára, Budapest.
2. *** *A kolozsvári FJTE Almanachja az 1918/19. tanévre*. Az Egyetem kiadása, Kolozsvár 1919.
3. *** *Breuer Zsigmond* (nekrológ). *Revista Farmaciei – Gyógyszerészi Folyóirat* 2, 22, 299 (1924. november 15.).
4. *** *Keresztény Magyar Közéleti Almanach*. III. kötet: *Erdély*. Athenaeum Irodalmi és Nyomdai RT., Budapest [é. n.].
5. *** *Almanachul farmaceutic* 1929, 1930, 1934. Kiadja a Buletinul Farmacistilor szerkesztősége, Cluj – Kolozsvár.
6. *** *Gyógyszerészek Évkönyve 1941. évre*, XX. évf. Összeállította Koritsánszky Ottó és Löcherer Tamás. A Gyógyszerészi Közlöny kiadása.
7. *** Bikfalvi Károly zilahi főgyógyszerész közlései.

Buzáth Márton (1839–1898)

A kiterjedt rokonságú, népes Buzáth család Ugocsa vármegyéből származik, tagjai közt több gyógyszerész is volt, akik tanulmányaikat a pesti egyetemen végezték. Így a huszonöt éves **Buzáth Kajetán** és a huszonkét éves **Buzáth Simon** 1843-ban, **Buzáth Lajos** huszonegy éves korában 1876-ban, míg **Buzáth Ferenc** húszévesen 1877-ben kapott gyógyszerész oklevelet, de egy nagyváradi származású **Buzáth Márton** neve is szerepel az egyetem anyakönyvében, aki huszonkilenc évesen 1857-ben lett gyógyszerész (7).

Buzáth Márton Máramarosszigeten született 1839. december 11-én. Apja Buzáth Bogdán kereskedő volt, az anyja pedig Govrik Rozália. A család népes, több testvére volt neki is (1). Iskoláit szülővárosában a római katolikus al gimnáziumban végezte kitűnő eredménnyel. 1855. augusztus 20-án nagybátyjához, Buzáth Kajetán gyógyszerészhez megy gyakornoknak Beregszászba, itt három évig gyakornokoskodik, és 1858. szeptember 20-án megkapja a gyakornoki abszolutóriumot. Visszajön Máramarosszigetre Buzáth Simon gyógyszerészhez, ahol az év november 1-jéig segédként dolgozik, innen Veszprémbe megy, azonban a sanyarú körülményei miatt 1859 júliusában hazajön, és Kolozsváron Wolff János gyógyszerertárába szegődik el, ahol egy év és két hónapot tölt el mindkettőjük kölcsönös megalégedésére.

Egyetemi tanulmányai végzésére Bécsbe utazik, de pár hét után átmegy a pesti egyetemre, ahol 1861. június 21-én teszi le első szigorlatát jó eredménnyel. 1862-ben elvégzi a második évet, és júliusban megkapja a gyógyszerészmesteri oklevelet (7).

Szülei elszegényednek, apja már segédi éve alatt elhunyt, özvegy édesanyja pedig a többi gyermekével igen szűkös körülmények közt él. Buzáth Márton oklevele megszerzése után ismét Wolff János kolozsvári gyógyszerertárába megy vissza, tíz hónap eltelté után pedig, 1863. október 1-től özvegy Khudy Józsefné Egyszarvúhoz címzett gyógyszerertárába az akkori bérlő, Engel József gyógyszerész mellé szerződik. 1865. március végéig marad itt; munkáját elismeréssel nyugtázta mind a tulajdonos, mind a gyógyszerertár bérlője.

1865 májusában hazamegy Máramarosszigetre, ahol jótállás mellett megveszi az özvegy Buzáth Simonné tulajdonában levő Kígyó gyógyszerertárat, amit 1778-ban alapítottak. Szerényen él, hogy adósságát minél hamarabb kifizethesse és özvegy édesanyját, testvéreit, valamint elhunyt bátyja gyermekeit segíthesse. 1884-ben megnősül, feleségül veszi szalgári Szalgháry Irént, akinek apja jómódú kincstári ispán. Anyagi gondjai megszűnnek, továbbra is segíti családját. Házasságából három gyermek született, egy fiú és két leány, de az egyik leány nyolcéves korában elhunyt.

Máramarossziget megbecsült polgára volt. Több intézmény és egyesület aktív tagjaként fáradozott a közösségért. Választott képviselője volt a városi tanácsnak, tagja a Hitelintézet felügyelő bizottságának, az Országos Vörös Kereszt pénztárának és a Máramaros vármegyei Orvos–Gyógyszerész Egyesületnek alapító, majd választmányi tagja.

1898. április 7-én betegsége ágyba döntötte, röviddel ezután ötvennyolc éves korában elhunyt. A Máramaros vármegyei Orvos–Gyógyszerész Egyesület az 1899-ben kiadott Évkönyvében közölte életrajzát és értékelte az Egyesületben kifejtett tevékenységét (1).

Halála után gyógyszerertára az örökösei tulajdonában maradt, gondnoka Keresztes József lesz, aki még Buzáth Márton életében ott dolgozott (4). 1910-ben (2) Antalóczy Kázmér (oklevél 1892, Kolozsvár FJTE), 1918-ban (10) Vékony Juliska (oklevél 1912, Kolozsvár) a kezelője, 1920-ban Mandics Béla (sz. 1885, Máramarossziget, oklevél 1907, Kolozsvár) a bérlő (5,8,9), aki már 1924-től tulajdonosa is Máramarossziget legrégibb gyógyszerertárának (6). Államosítás után ez lett Máramaros megyében a 16. számú gyógyszerertár (3).

Irodalomjegyzék

1. Ábrahám B. (szerk.): *A Máramaros vármegyei Orvos–Gyógyszerész Egyesület első Évkönyve az 1895/6—1898. egyesületi évekre*. Mayer és Berger Könyvnyomdája, Máramarossziget 1899.
2. Csikós Á, Orosz L (szerk.): *Gyógyszerészek Lapja Naptára az 1910. évre*. Auer J. és Társa Könyvnyomdája, Budapest 1910.
3. Csirák Cs. (szerk.): *Otthonom Szatmár megye*. Szatmári füzetek 6. Egészségügy-történeti dolgozatok. A Szent-Györgyi Albert Társaság kiadása, Szatmárnémeti 1997.
4. Illés L. (szerk.): *Magyar- és Erdélyország összes gyógyszerészeinek névtára a leghitelesebb adatok nyomán*. Spitzer Miksa tulajdona, Vác 1874.
5. Nagy J. (szerk.): *Gyógyszerészek czímtára és zsebnaptára 1921. évre*. A szerző kiadása, Tg. Mureș– Marosvásárhely.
6. Nagy S. (szerk.): *Almanachul farmaciștilor din România – Romániai Gyógyszerészek zsebnaptára 1924*. A szerző kiadása, Cluj–Kolozsvár.

7. *** *Album Chirurgorum 1839/40—1887/88*. Semmelweis Egyetem Orvostudományi Kar levéltára, Budapest.
8. *** *A m. kir. FJTE Almanachja az 1891/1892—1906/1907 tanévre*. Az Egyetem kiadása, Kolozsvár 1891–1907.
9. *** *Keresztény Magyar Közéleti Almanach*. III. kötet: *Erdély*. Athenaeum Irodalmi és Nyomdai RT., Budapest [é. n.].
10. *** *Gyógyszerészek zsebnaptára az 1918-ik évre*. (Szerk. Varságh Z.) 47. évfolyam. A Gyógyszerészi Hetilap kiadása, Stephaneum Nyomda RT., Budapest 1917. 118. o.

Id. Clemens Albert (1893–1972)

Ifj. Clemens Albert (Béla) (1852–1944)

A Clemens családban három generáción keresztül voltak gyógyszerészek: az apán, a fiún és annak leányán kívül még egy oldalági rokon, unokatestvér is ezt a hivatást választotta.

Az apa, **id. Clemens Albert** Besztercén született 1852-ben. Iskoláit szülővárosában végezte, kiváló tanuló volt. Gyógyszerészgyakornoki idejét is itt kezdte el, majd Désre került egy ideig Roth Pál Fortuna gyógyszerésztárába. Vele együtt itt gyakornok Ilosvay Lajos, a későbbi egyetemi tanár is, akivel tartós barátságot kötött. Később Naszódon is gyakornokoskodik.

Egyetemi tanulmányait Grazban végezte, 1877-ben kapott itt gyógyszerész oklevelet. Hazatérte után több helyen kondícióskodik, többek közt Kolozsváron dr. Kohn Gyula Egyszarvú gyógyszerésztárában, majd visszajön Désre.

1886-ban családot alapít, feleségül veszi Bárany Lukács törvényszéki bírő Terézia nevű leányát, és ekkor gyógyszerésztárnyitási jogért folyamodik. Rettegen (Beszterce-Naszód megye) kap tulajdonjogot, és még abban az évben megnyitja Remény nevű gyógyszerésztárát. Itt nagy hasznát veszi nyelvismeretének is, hisz a román, magyar és német nyelvet tökéletesen beszélt. Gyermekei taníttatása céljából visszaköltözik Désre, bérbe veszi régi munkahelyét, a most már Roth-örökösök tulajdonában levő gyógyszerésztárat. Miután gyermekei az iskolát elvégezték, végleg Rettegen telepedett le, újból berendezte a régi gyógyszerésztárat úgy, hogy a vidéken a legjobb hírnévre tett szert.

1923-ban gyógyszerésztárát hasonnevű fiára ruházza át (2), de továbbra is dolgozik, főleg a receptúrai munkát végzi szívesen, teljes szellemi és fizikai frissességben még nyolcvanhat éves korában is (3). 1927-ben ünnepelte hetvenötödik születésnapját, gyógyszerészi pályára lépésének hatvanadik, az oklevél megszerzésének pedig ötvenedik évfordulóját, ennek kapcsán kollégái nagy szeretettel és tisztelettel emlékeznek meg róla a *Revista Farmaciei – Gyógyszerészi Folyóiratban* (4). A köszöntőcikkben kiemelik munkabírást, nem lankadó, minden kari ügy iránti érdeklődését, becsületes, tiszta jellemét, akit a munka felemelt és boldoggá tett. „*Olyan gyógyszerész volt, aki a gyógyszerésztárat templomnak nézte, ahová sáros lábbal nem lehet bemenni és ahonnan ki kell üzni a kalmárokat és a varázslókat*” (4).

1938 decemberében, nyolcvanhatodik születésnapján is köszöntik kartársai a *Pharmacia* c. lap hasábjain, méltatják gyógyszerészi múltját, kiemelik, hogy egy életen át a pedantéria, a pontosság, a hivatásérzet lelkes, becsületes munkása volt, akit a szakma iránti tisztelet és szeretet vértezett fel. „*Valami jóleső érzés és egy meg nem magyarázható emberi elégtétel tudata tölti el a szemlélőt, amikor látja, hogy ilyen magas korban van, akinek megadatik az, hogy fennakadás nélkül, öntudatosan és látható örömmel gyakorolhatja hivatását*” – írja róla Mózes Károly gyógyszerész, és fényképét is közli ez alkalommal a köszöntő mellé (2).

Hűséges szolgálja volt a közegészségügynek. Két munkás kezével teremtette meg magának a független egzisztenciát, nem örökölt, nem kalmárkodott, mindenét a saját munkájának köszönhetette. 1944. október 12-én hunyt el Rettegen. Sírhelye Szamosújváron van az örmény katolikus temetőben (8).

Fia, **ifj. Clemens Albert (Béla)** 1893. április 4-én született Rettegen, iskoláit Besztercén és Désen végezte. Egyetemi tanulmányait Bécsben kezdte meg, ahol két évig tanult, majd a kolozsvári FJTE-en folytatta, és 1917-ben kapott oklevelet (6). A háború végéig a segesvári katonakórház gyógyszerésze, ahol lelkiismeretes munkájáért 1918. június 20-án az osztrák császár és magyar apostoli királytól az „arany érdemkereszt a vitézségi érem szalagján” kitüntetést kapja (8).

Rövid ideig Désen a Krémer-patikát vezeti, majd 1923-tól átveszi Rettegen a családi gyógyszerésztárat. Itt családot alapít, felesége Chrestels Paula lesz. A gyógyszerésztárat az államosítás napjáig, 1953. május 16-ig vezette. Hosszabb-rövidebb ideig alkalmazott gyógyszerészként nála dolgozott László Jenő, Parádi Ferenc, Duha Kristóf. Államosítás után Bonchidára kerül, itt 1966-ig dolgozott, majd kérésére visszahelyezik Rettegre, egykori saját gyógyszerésztárába, melyet 1969. augusztus 31-ig, nyugalomba vonulásáig vezetett. 1972. július 18-án hunyt el Désen. Gyógyszerésztára 2000-ben még a régi helyén működött (8), majd új épületbe költöztették.

Leánya, **Clemens Éva** a család harmadik gyógyszerészgenerációját képviseli. 1925. március 27-én Rettegen született (7), iskoláit Besztercén és Kolozsváron végezte, egyetemi tanulmányait Marosvásárhelyen a GYK-on,

ahol 1950-ben kapott oklevelet (1). Ezután egy évig Gyergyószentmiklóson a Poliklinika gyógyszerertárában alkalmazták, majd Kolozsváron telepszik le családjával együtt, és mint Szekernyésné Clemens Éva dolgozik az Egyetemi gyógyszerertárban 1976-ig, nyugdíjazásáig. 1962-ben munkatársaival együtt javaslatot tesz a *Farmacia* szaklapban, a felületaktív anyagok ésszerű receptúrai felhasználására. Ezenkívül a kenőcsök receptúrai elkészítésére is egy módosított, újabb módszert dolgozott ki, amit újtásként is előterjesztett. 1971-ben letette a főgyógyszerészi vizsgát. Szakmai munkája mellett eredményes sporttevékenységet folytatott, több asztaliteniszbajnokság díjazottja (9).

A Clemens családban még egy gyógyszerész volt, ifj. Clemens Albert unokatestvére, **Clemens Frigyes**, aki 1894. január 4-én született Besztercén. Gyógyszerész oklevelét szintén Kolozsváron kapta meg 1915. december 18-án (6). Részt vett az első világháborúban, 1918-ig az Osztrák–Magyar Monarchia hadseregében, majd 1919 után a román hadseregben is szolgált, 1940-ig katonai gyógyszerertárban volt alkalmazásban. Közben szabad joggyakorlásra is kért engedélyt, amit 1922. november 28-án a 118-as rendelettel meg is kapott. Az 1940 utáni években Marosvásárhelyen találjuk az Arany Szarvas gyógyszerertárban, ahol 1949 márciusáig alkalmazott gyógyszerészként dolgozott (5).

32. ábra. Ifj. Clemens Albert gyógyszerész katonai kitüntetése (1918)

Irodalomjegyzék

1. Barabás B., Péter M., Péter H. Mária (szerk.): *A marosvásárhelyi magyar nyelvű orvos- és gyógyszerésképzés 50 éve. A magyarságkutatás könyvtára XVIII. kötet.* Teleki László Alapítvány kiadása, Budapest [1995]. 446. o.
2. M[ózes] K.: *Id. Clemens Albert.* *Pharmacia* 16, 23–24, 193 (1938. december).
3. *** *Pharmacia – Gyógyszerész Újság* 4, 1 (1923).
4. *** *Revista Farmaciei – Gyógyszerési Folyóirat* 5, 17 (1927).
5. *** Románia Országos Levéltára. Maros Megyei Igazgatóság. Alap 7, leltár 43. Colegiul farmaceutic jud. Mureş (1933–1948).
6. *** *A kolozsvári m. kir. FJTE Almanachja az 1916/1917. tanévre.* Az Egyetem kiadása, Kolozsvár 1917.
7. *** *Erdélyi Magyar Ki kicsoda.* Scripta Kiadó RT., Nagyvárad 2000. 623. o.
8. *** Szekernyésné Clemens Éva gyógyszerésznő személyes közlései a családi iratok alapján.

Csathné dr. Stâncel Zamfira (1930–1997)

Tordán született 1930. március 8-án. Apját vasúti alkalmazottként többször áthelyezték, így került a család Gödemesterházára. Elemi iskoláit Szászrégenben, majd a gimnáziumot Marosvásárhelyen végezte, 1948-ban érettségizett a román tannyelvű Unirea nevű leánygimnáziumban.

Gyógyszerészi tanulmányai után Marosvásárhelyen az ekkor önállósult GYK-on kapott gyógyszerész oklevelet 1953-ban (1, 2). Továbbra is az egyetemen maradt, és megkezdte tevékenységét a Galenika tanszéken. Előbb gyakornok, majd tanársegéd lesz, végül pedig adjunktussá nevezik ki, és ebben a minőségben tartja továbbra is a gyakorlatokat és az előadásokat mindkét nyelven 1987-es nyugdíjazásáig. Így több mint harminc éven át szolgálta hittel, tudással, becsülettel és helytállással a gyógyszerésképzés ügyét. Kiváló pedagógusként gyógyszerésznemzedékek egész sorát oktatta. A tanszék munkatársaival együtt részt vett mind az elméleti, mind a gyakorlati jegyzetek összeállításában.

Mint kutató érdemeket szerzett számos gyakorlati probléma megoldásával, a különböző gyógyszerformák előállítását befolyásoló tényezők szerepével foglalkozott, a gyógyszerek és a segédanyagok között létrejött kölcsönhatásokat tanulmányozta, az emulziók minőségének javítására különböző tensidek alkalmazását is vizsgálta, és ezzel kapcsolatos eredményeit az 1973-ban Kolozsváron, Ciocânelea professzor vezetése mellett elkészített doktori értekezésében foglalta össze. Az emulziók, valamint a megfelelő minőségű suppositoriumok előállításával kapcsolatos kutatásainak eredményeit több hazai szaklapban közölte.

Nyugdíjazása után menye, Csath Kozma Olga gyógyszerésznő (oklevél 1979, Marosvásárhely) Almeda nevű új gyógyszertárában (Horea u. 7. sz.) dolgozott haláláig. 1997. november 18-án tragikus hirtelenséggel hunyt el Marosvásárhelyen. Halála után ez a gyógyszertár az iránta való elkötelezettség, tisztelet, megbecsülés jegyében az ő nevét vette fel, s ma Firu-gyógyszertár néven működik (3).

Irodalomjegyzék

1. Barabás B., Péter M., Péter H. Mária (szerk.): *A marosvásárhelyi magyar nyelvű orvos- és gyógyszerésképzés 50 éve. A magyarságkutatás könyvtára XVIII. kötet. Teleki László Alapítvány kiadása, Budapest [1995].*
2. *** *Institutul de Medicină și Farmacie din Tg. Mureș 1945–1967.* Ed. IMF, Tg. Mureș 1967.
3. Csath Kozma Olga főgyógyszerésznő, a Firu-gyógyszertár tulajdonosának személyes közlései.

Csurgay Kálmán (1858–1892)

Az Arad megyei Gyorokon született 1858. augusztus (november ?) 23-án. Apja, dr. Csurgay József (1819–1895) a pesti egyetemen szerzett sebészdoktori, szemész és szülész oklevelet, később Aradon volt orvos, majd Büdszentmihályra került körorvosnak. Öt gyermeke közül Kálmán volt az első, aki még Aradon született és ott kezdte meg iskoláit, majd Késmárkon folytatta, és itt fejezte be az ötödik gimnáziumi osztályt. Ezután gyakornoki éveit töltötte Büdszentmihályon (ma Tiszavasvári) Lukács Ferenc gyógyszertárában; nem okleveles segédként Jolsván (Gömör megye) is dolgozott. 1877-ben iratkozik be a budapesti egyetemre, ahol 1879-ben gyógyszerészi oklevelet kapott (9). Utána katonai önkéntesi éveit szolgálta le.

Már egyetemi hallgató korában többre törekedett a tananyag elsajátításánál. Kitünően kidolgozott jegyzeteit másoknak is odaadta, és gyengébb kollégáit felkészítette a vizsgákra. 1884-ben *Gyógyszerészeti Tankönyv gyakornokok számára* címmel jelenik meg kétkötetes munkája (2), melyet a Gyógyszerész Egyesület 1000 forintos külön jutalomban részesített. Az általa összeállított jegyzetnek a gyakornokképzésben volt igen nagy jelentősége (1), tankönyvül szolgált éveken át. Ugyancsak egyetemi hallgató korában munkatársa lett a Schédy Sándor által szerkesztett *Gyógyszerészi Hetilap*nak, amely 1862-től már folyamatosan megjelent. 1879-től szerkesztő (3), 1883-ban már főmunkatárs, majd egy év múlva társszerkesztő lett.

1881-ben kapott jogot patikanyitásra Dunaszekcsőn (Baranya vármegye), de röviddel a felállítás után bérbe, majd eladta, és visszatért Budapestre. Öt és fél év után megvált a *Gyógyszerészi Hetilaptól*, és 1885. március 28-án elindította az akkori Magyarország második szaklapját, a *Gyógyszerészi Közönyt*, amelynek nemcsak szerkesztője, hanem kiadó tulajdonosa is volt (2). A gyógyszerészi kar szükségét érzi egy „*bővebb tartalmú, szaktanulmányainkat korszerűbben művelő, közös érdekű, szélesebb körű működést kifejtő gyógyszerészi szaklapnak*” – írja bevezetőjében. Munkatársai közt találjuk Karlovsky Geyza, Winkler Lajos gyógyszerészeket. 1888-ig a lapban 32 gyógyszerész 296 cikket közölt, a szervezési ügyekkel foglalkozó legtöbb írás szerzője maga Csurgay Kálmán volt, rajta kívül a tudományos szakmai színvonalat a kor legjobb szakemberei biztosították. A tudományos dolgozatok közlésével teljesen egyenértékű volt a lap érdekvédelmi

tevékenysége is, azonkívül rendszeresen tudósított az egyesületi élet minden mozzanatáról (4). 1886-tól 1892-ig évente az ő szerkesztésében és lapjának, a *Gyógyszerészi Közlönynek* a kiadásában jelent meg a *Gyógyszerészek Évkönyve* című zsebnaptár. 1892-ben a hetedik évfolyam volt az utolsó, amelyet még ő szerkesztett, négy év szünet után, 1896-ban a nyolcadik évfolyamnak megfelelő kötetet már Karlovsky Geyza.

Önállósága második évében, 1886-ban családot alapított (5), Bertalan Pál nyíregyházi gyógyszerész Rózsa nevű leányát vette feleségül. A házasságból két fia – István és Béla – született.

A megfeszített munka aláásta egészségét, kimerült, erős fejfájással küszködött, szellemi munkaereje csökkent, és az agytumortól való félelmében maga vetett véget életének 1892. február 12-én Budapesten, harmincnégy éves korában (6). Sírja a Kerepesi temetőben van.

„A legjobbjaink egyikét veszítettük el” – írja róla a *Gyógyszerészi Közlönyben* utóda, Karlovsky Geyza (7), majd az ugyancsak itt megjelent nekrológban olvassuk: „*Erkölcsei szükségéből fáradhatatlanul munkálkodott, mert nyughatatlan szelleme folyton sarkallta, dolgozott, mert ambíciója volt, hogy szakmájának minél többet használhasson*” (8).

Irodalomjegyzék

1. Baradlai J., Bársony E.: *A magyarországi gyógyszerészet története az ősidőktől a mai napig*. II. kötet. A Magyarországi Gyógyszerész-Egyesület Kiadása, Budapest 1930. 368, 401. o.
2. Fazekas Á.: *Csurgay Kálmán Gyógyszerészi Közlöny*. Comm. Hist. Artis Med. Suppl. 9–10. Historia Pharmaceutica 141–146 (1977).
3. Matolcsy M.: *Könyv- és irodalmi gyűjtemény magyarországi gyógyszerészeti munkákról 1578–1909*. Stephaneum Nyomda RT., Budapest 1910. 11, 133, 204, 235. o.
4. Rixer A.: *A gyógyszerészek magyar nyelvű publikációs fórumainak lehetőségei a XIX. században*. Gyógyszerészet – ünnepi különszám. 40 éves a Magyar Gyógyszerészeti Társaság lapja. 1997. május 16., 11–18. o.
5. Szinnyei J.: *Magyar írók élete és munkái*. II. kötet. Hornyánszky V. Akadémiai Könyvkereskedése, Budapest 1893. 449–450. o.
6. *** *A Magyar Gyógyszerészet Pantheonja* (összeállította Zboray B., Hegedüs L., Szmodits L.). Kézirat. Ernyey József Gyógyszerésztörténeti Könyvtár és Múzeum, Budapest.
7. *** *Csurgay Kálmán* (Nekrológ). *Gyógyszerészi Hetilap* 31, 8, 113–118, 123–124 (1892).
8. *** *Csurgay Kálmán* (Nekrológ). *Gyógyszerészi Közlöny* 8, 123–125 (1892).
9. *** *Album Chirurgorum 1839/40–1887/88*. Semmelweis Egyetem Orvostudományi Kar levéltára, Budapest.

Dr. Csetz Dénes (1869–1922)

Kolozsváron született 1869. január 13-án a Honvéd utcai ősi családi házban. Apja, Csetz János, a temetkezési intézet igazgatója 1902-ben hunyt el. Iskoláit szülővárosában a Piarista Gimnáziumban végezte, 1887-ben érettségizett, ezután Bíró János kolozsvári gyógyszerertárában gyakornokoskodik. 1888-ban sikerrel teszi le a tirocínális vizsgát (5), majd ősszel beiratkozik a FJTE-re, ahol az 1891/92-es tanévben megkapja a gyógyszerészmesteri oklevelet (3). Továbbra is az egyetemen maradt, az 1893/94-es tanévben mint rendkívüli hallgató szerepel a neve a Természettudományi Karra beiratkozottak közt (3). Fabinyi Rudolf intézetében dolgozik és 1893-ban megszerzi a doktori fokozatot a *Halogénsavak hatása aethyl, illetve amylnitrittel a trimethoxipropylenbenzolra (asaronra)* című értekezésével (1). Dolgozatát a *Gyógyszerészi Hetilap* is közölte (2) még abban az évben.

Gyógyszerészdoktorként Budapesten több gyógyszerertárban dolgozik, majd 1897-ben tér haza szülővárosába. Családot alapít, feleségül veszi dr. Költli Ferenc gyógyszerész testvérét, Költli Gizellát Erzsébetfalváról (4,5). Önállósítja magát és megveszi a Monostori út 42. szám alatt az 1888-ban alapított Isteni Gondviselés nevű gyógyszerertárat, amelyet később Csetz-patikának neveznek el. Egyik megalapítója volt a helybeli Heinrich-féle szappangárnak. Mivel jól felkészült szakember, Székely Miklós halála után, az 1913/14-es tanévtől kinevezik a gyógyszerészgyakornokokat vizsgáztató bizottságba; ezt a feladatát több mint tíz évig látta el.

A gyógyszerészek egyesületi életében is tevékeny részt vállalt. Az Országos Gyógyszerész Szövetség, majd a Kolozs-Torda megyei Gyógyszerész Kamara örökös tiszteletbeli tagja volt. A kolozsvári Mentő-Egyesületnek tizenöt éven át önzetlen pénztárosa.

1914-től gyógyszerertárának kezelésével sógorát, dr. Nagy Árpád gyógyszerészt bízta meg, aki miután 1909-ben gyógyszerész oklevelet, 1910-ben doktori fokozatot kapott Kolozsváron, az Egyetemi gyógyszerertár

alkalmazottja lett (3). Czetz Dénes azonban továbbra is részt vett a szakma egyesületi és társadalmi életében. „Csütörtöki patikus-vacsorák” néven szervezte meg a kollégák részére a kellemes beszélgetőesteket, melyek a tapasztalatok átadására és a mindennapi események megbeszélésére is alkalmasak voltak (6). Szorgalmas, pontos, becsületes és nemes gondolkodású, szelíd modorú embernek ismerte nemcsak a város, hanem az egész erdélyi gyógyszerésztársadalom.

1922. december 19-én váratlanul elhunyt Kolozsváron. Halála után dr. Bíró Géza (sz. 1876) kolozsvári gyógyszerész, az erdélyi gyógyszerésztársadalom kiemelkedő alakja, vezéregyénisége a Kolozs-Torda megyei Kamara utolsó közgyűlésén Dr. Czetz Dénes Alapítvány létrehozását javasolja, sürgeti, melynek kamataiból egy szegény sorsú gyakornokot segélyeznének a gyakornoki tanfolyam ideje alatt. Javaslatát megtétele után dr. Bíró Géza 500 lejt ajánlott fel erre a célra.

A Czetz-gyógyszertárt sőgora, dr. Nagy Árpád veszi meg, 1922-től már az ő nevében van (8), alig tíz év után azonban, 1932. január 3-án ő is elhalálozott (7), utána már Holicska Dezső a tulajdonos (9) és az is marad az államosításig. Ekkor a város 13. számú gyógyszertára lesz, majd 1990 után magánosítva továbbra is működik.

Czetz Dénes gyógyszerész felesége özvegységének huszadik évében, 1942. április 28-án hunyt el Kolozsváron hatvanhét éves korában (10).

Irodalomjegyzék

1. Horváth J.: *Magyar doktor gyógyszerészek*. A Magyar Gyógyszerésztudományi Társaság Értesítője 10, 1, 81–146 (1934).
2. Matolcsy M.: *Könyv- és irodalmi gyűjtemény magyarországi gyógyszerészeti munkákról 1578–1909*. Stephaneum Nyomda RT., Budapest 1910.
3. *** *A kolozsvári m. kir. FJTE Almanachja* az 1890/91–1893/94. és az 1908/09–1910/11. tanévekre. Az Egyetem kiadása, Kolozsvár 1890–1893, 1908–1911.
4. *** *Gyógyszerészi Közlöny* 13, 33, 281 (1897).
5. *** *Gyógyszerészi Hetilap* 36, 299 (1897).
6. *** *Czetz Dénes*. Nekrológ. *Pharmacia – Gyógyszerész Újság* (Cluj–Kolozsvár) 4, 1, 6 (1923. január 1.).
7. *** *Dr. Nagy Árpád*. Nekrológ. *Buletinul Farmaciștilor* 10, 1–2, 9 (1932).
8. *** *Almanacul farmaceutic – Gyógyszerészek zsebnaptára az 1922. évre*. II. évf. (szerk. Molitórisz P. és Nagy J.).
9. *** *Gyógyszerészek zsebnaptára az 1942. évre*. 70-ik évf. Összeállította Réthelyi József. A Gyógyszerészi Hetilap kiadása.
10. *** *Gyógyszerészi Szemle* 7, 18 (1942. május 2.).

Dr. Dávid Lajos (1889–1962)

Kézdivásárhelyen született 1889. október 18-án (16). Apja Dávid Antal kereskedő, anyja Csíky Ida. Iskoláit szülővárosában végezte. 1906-tól Jancsó Géza (1848–1913) gyógyszerésznél, a Mátyás Király nevű gyógyszertárban gyakornok. Itt tanulta meg a becsületes, pontos munkát, itt nevelték a gyógyszerészi hivatást szeretni és megbecsülni. Jancsó Gézát tanítómesterének, atyai jóbarátjának tartotta, és később az egyetemi hallgatók előtt is mindig megemlékezett róla. A gyakornoki vizsgát Kolozsváron tette le 1909-ben. Kolozsváron maradt és rövid ideig több gyógyszertárban dolgozik, végül az Egyetemi gyógyszertárban lesz gyakornok. Közben beiratkozik a FJTE-re, ahol kitűnő eredménnyel teszi le vizsgáit, 1911-ben gyógyszerész oklevelet kap (13), és beiratkozik a doktorátusra. 1913-ban szerzi meg a doktori fokozatot *A Hydrastis canadensis gyökerének és kivonatainak hidrastin tartalmának meghatározása különböző gyógyszerkönyvek előírása alapján és egy új mennyiségi meghatározás a kivonat berberin-tartalmára vonatkozóan* c. értekezésével (11). Ezután díjtalan tanársegéd lesz, majd 1918 februárjában gyógyszerértári vegyésszé nevezik ki (13). Feladatkörét 1919-ig láthatja csak el, mivel ekkor hadba kellett vonulnia több társával együtt.

A hatalomváltás után az egyetem tanárainak és hallgatóinak egy részével Szegedre került, ahol 1921-ben megbízást kap az új egyetemi gyógyszertár felállítására (2,14,15). Ekkor kezdődik oktatói pályájának és tudományos tevékenységének kiteljesedése. 1922-ben magántanári kinevezést kapott a *gyógyszervizsgálat, különös tekintettel az alkaloidákra* c. tárgykörből. 1926 májusában a gyógyszertár igazgatójának nevezik ki (6), 1930-ban címzetes nyilvános rendkívüli tanár, majd az 1933/34-es tanévtől a Gyógyszerészeti Intézet vezetője. 1944 májusában nyilvános rendes tanár lesz (8). Tisztségeivel járó feladatait 1958. szeptember 30-ig, nyugdíjazásáig látja el (3); közben az 1947/48-as tanévben az Orvostudományi Kar dékánja, 1948/49-ben dékánhelyettese (15).

A gyógyszerészhallgatókon kívül az orvostanhallgatókat is oktatta a gyógyszerkészítési gyakorlatok és az egyszerű kémiai kvalitatív analízis tárgyköréből. Negyvennyolc éves egyetemi munkássága igen értékes és eredményes volt, ebből tizenkét évet a kolozsvári és harminchatot a szegedi egyetemen töltött el. Kiváló pedagógus volt, nemcsak szakmát, hanem hivatást is tanított. Elsőként vállalkozott Szegeden tankönyvírásra. Saját kiadásában jelentette meg 1927-ben *Gyógyszerészet* c. munkája I. és II. kötetét (239 +239 oldal), majd 1937-ben a III. kötetet (203 oldal) és az ezeket kiegészítő pótfüzeteket. 1943-ban *A galenikumok elkülönítése és felismerése*, 1944-ben *A IV. Magyar Gyógyszerkönyvben hivatalos nem galenusi anyagok és készítmények elkülönítése és felismerése* c. könyve jelent meg, melyeket évtizedeken át használtak a hallgatók és a gyakorló gyógyszerészek egyaránt. Szívesen támogatta tanítványainak tudományos munkásságát, így intézetében és a vezetése alatt számos gyógyszerészdoktori értekezés készült el.

A tanításon kívül sokoldalú tudományos munkát is végzett, az alkaloidok kutatása terén nemzetközi hírnevet szerzett, számos szelektív analitikai módszert dolgozott ki ezek azonosítására, ma is használatos az általa leírt színreakció a kinin és a kinidin megkülönböztetésére. Az általa összeállított és bevezetett vanilin-sósavas reagenst a Merck-cég Dávid-reagens néven forgalmazta. Másik kutatási területe a különböző gyógyszerek kisüzemi, gyógyszerári előállítására volt. A Prodal altató hatású tabletták, a Dávid-féle babakenőcs törzskönyvezett készítmények is az ő nevéhez fűződnek. A csalánból (*Urtica dioica*) izolált és általa előállított UD-3 injekciót sikeresen használták a háború idején. Az akkor még nem létező biofarmacia előfutárának tekinthetők azok a kísérletei, melyekkel a gyomor perisztaltikus mozgását szimulálva a tabletták, pilulák szétesésének és hatóanyagtartalmának változását követte.

Sokoldalú szakmai tevékenységének elismerésül számos tudományos társaság tagjává választotta, a Magyar Gyógyszerészeti Társaságban pedig az újjáalakulás után vezetői tisztséget kapott.

Emberi, társadalmi magatartását, tetteit mind közösségi, mind a magánéletben a keresztényi felebaráti szeretet vezérelte. Példás családi élete volt. Még kolozsvári tartózkodása alatt megnősült, felesége, a temesvári születésű Bíró Szaniszló 1920 és 1935 között tíz gyermeknek adott életet és nevelt fel. Közülük kettő – **Ágnes** és **Ágoston** – a gyógyszerészi hivatást választotta, és apjuk nyomdokaiba lépett. Dávid Lajos áldozatos, nehéz munkájának legfőbb megértője, támogatója és segítője a felesége volt. Az 1956-os események megviselték egészségét és ezért 1958-ban nyugdíjazását kérte (7). 1962. augusztus 30-án hunyt el Szegeden hetvenhárom éves korában, szeptember 3-án nagy részvét mellett temették a szegedi belvárosi temetőben (9).

Érdemei elismerésének jeléül még életében, 1961-ben arany diplomával tüntették ki, majd születésének századik évfordulóján a szegedi Gyógyszerésztudományi Karon és az Egyetemi gyógyszerészeti falán emléktáblát helyeztek el (4) és emlékülést tartottak (3,5), ahol kiosztották a Dávid Ágoston által létesített Dávid Alapítvány 1989. évi díjait. A Magyar Gyógyszerészeti Társaság kórházi szervezete 1982-ben nevével fémjelzett jutalomérmét alapított a kórházi-klinikai gyógyszerészet fejlesztése terén eredményt felmutató gyógyszerészek kitüntetésére. A Dávid Lajos Emlékérem évente kerül kiosztásra (12). 1992 októberében, halálának harmincadik évfordulóján szülővárosában az EME Orvostudományi Szakosztályának II. tudományos ülésszakán emlékeztek meg róla az erdélyi gyógyszerészek (10).

A Kolozsváron megjelenő *Hírnök* c. lap 1933. szeptember 15-i számában közölték *Eszmély!* c. versét Vámos költői álnév alatt, melyben a keresztényi szeretet elvét vallva fogalmazta meg az elviselhetetlen társadalmi és politikai viszonyokkal szembeni ellenérzését (1). Emberbaráti magatartását jellemzi, hogy az Actio Catholica világi elnökeként a fasiszmus éveiben származásuk miatt diszkriminált Purjesz Béla és Rusznyák István tanártársai mellett kiállt, és közbenjáró elhárultatásuk ellen (10).

Irodalomjegyzék

1. Domokosné Dávid Ágnes: *Dávid Lajos* (1889–1962). *Gyógyszerészet* 33, 10, 507–508 (1989).
2. Ferencz Á., Dávid L.: *A Ferenc József Tudományegyetem Gyógyszerészeti Intézete és Egyetemi Gyógyszertára története*. Magyar Gyógyszerésztudományi Társaság Értesítőjének Jakabházy Zsigmond professzor tiszteletére kiadott ünnepi számának különlenyomata az 1937. évi 3. számából. Főiskolai könyvnyomda, Pépa 1937. 1–7. o.
3. Kedvessy Gy.: *Dávid Lajos professzor életútja*. *Gyógyszerészet* 34, 5, 228–29 (1990).
4. Kovács L.: *Emlékezés dr. Dávid Lajos születésének 100. évfordulóján*. *Gyógyszerészet* 34, 5, 227 (1990).
5. Kristó Nagy I.: *Dávid professzor a tanítvány szemzőgéből*. *Gyógyszerészet* 34, 5, 230–232 (1990).
6. Mezey G.: *Az első magyar Egyetemi gyógyszerész rövid története* (Kolozsvár – Szeged). *Gyógyszerésztörténeti Diárium* III. 2 (10), 109–113 (1974).
7. Novák I.: *Dr. Dávid Lajos professzor nyugalomba vonult*. *Gyógyszerészet* 3, 1, 33–334 (1959).
8. Novák I.: *A gyógyszerész oktatás rövid története a szegedi egyetemen*. *Gyógyszerészet* 6, 9, 348–349 (1962).
9. Novák I.: *Dávid Lajos 1889–1962. (Nekrológ)*. *Gyógyszerészet* 6, 10, 390–391 (1962).

10. Péter H. Mária: *Megemlékezés Dávid Lajos gyógyszerésről, Kézdivásárhely neves szülöttéről*. Orvostudományi Értesítő. Az EME kiadása, 1993. 65. kötet, 8–10 (1992).
11. Zalai K.: *Theses in the Pharmacy Presented between 1872–1918 at the University of Claudiopolis*. Orvostörténeti Közlemények Suppl. 4, 171–184 (1970).
12. Zalai K.: *Gyógyszerészeti numizmatika*. A Magyar Gyógyszerészeti Társaság kiadása, Budapest 1998. 67. o.
13. *** *A m. kir. FJTE Almanachja és Tanrendje az 1910/11–1918/19. tanévekre*. Az Egyetem kiadása, Kolozsvár 1910–1919.
14. *** *A m. kir. FJTE Almanachja az 1923/24–1938/39. tanévekre*. Az Egyetem kiadása, Szeged 1923–1939.
15. *** *Szegedi Egyetemi Almanach (1921–1996)*. Kiadja dr. Dobozy Attila rektor, Szeged 1997. 403. o.
16. *** *Magyar Életrajzi Lexikon*. I. kötet (Főszerk. Kenyeres Ágnes). Akadémiai Kiadó, Budapest 1967. 352–353. o.

Ifj. dr. Debitzky Mihály (1881–1941)

Gyógyszerészcsaládból származik. Hasonló nevű nagyapja Miskolcra indult, és 1824-ben a pesti egyetemen kapott gyógyszerészmesteri oklevelet (6). Apja, id. Debitzky Mihály is gyógyszerész, 1874-ben már tulajdonosa volt az 1827-ben Gabriáni József által alapított Magyar Királyi gyógyszerárnak Baróton (4). Itt született fia is, ifj. Debitzky Mihály 1881. július 4-én, aki középiskoláit Székelyudvarhelyen kezdte meg és Segesváron folytatta, majd gyógyszerészi tanulmányait Budapesten végezte, ahol 1904-ben oklevelet kapott. Továbbra is az egyetemen marad, hogy doktori tézisén dolgozzon. 1905. június 10-én avatják gyógyszerészdoktorrá az *Ipecacuanha-gyökérnek és készítményeinek alkaloid tartalmáról* írt értekezésével, amelyet Bókay Árpád Gyógyszertani Intézetében készített el (6). Egyetemi éve alatt a Gyógyszerésztan-hallgatók Önképző és Segélyegyletének volt az elnöke. 1903-ban halottak napján Csurgay Kálmán sírjánál megemlékező beszédet mondott (9).

Egyetemi tanulmányai befejeztével több helyen dolgozott még „kondícióban”, majd 1910-ben átvette apja baróti gyógyszerárának a vezetését. Ez 1922-ig marad a tulajdonában, majd 1923-ban elcseréli az 1918-ban alapított marosvásárhelyi Őrangyal gyógyszerárral, amely addig dr. Jeney Istváné volt (10). Az újonnan vett gyógyszerárat az akkori Gecse Dániel utcából elköltözteti a közeli Domokos Szálloda földszintjére (ma is ezen a helyen van). Önhibáján kívül csődbe jutott, vagyont elveszítette, 1926-ban kénytelen eladni a gyógyszerárat Kolosváry Józsefnek, aki addig társtulajdonosa volt dr. Hints Zoltánnal együtt a szintén marosvásárhelyi Arany Szarvas gyógyszerárnak (3).

Rövid ideig a Bihar megyei Belényesen bérel gyógyszerárat, 1926 áprilisában pedig már Torockón átveszi Veress Irén gyógyszerésznő Remény nevű patikájának vezetését. 1929-ben családi segítséggel megveszi Csíkszépvízen az 1882-ben alapított Szentháromság gyógyszerárat (5) Teutsch Friedrich-től (1), akinél ekkor Sambach Károly volt a kezelő. Rövid időn belül felvirágoztatta a gyógyszerárat és haláláig vezette, azután pedig özvegye mint haszonélvező bérbe adja Popovics Ferenc gyógyszerésznek.

Aktívan részt vett az egyesületi életben. 1934-ben, dr. Szathmáry István ditrói gyógyszerész halála után megválasztják a Romániai Gyógyszerészek Kollégiumának Csík megyei elnökévé (8). 1940-ben, mikor a Magyarországi Gyógyszerész Egyesület a visszacsatolt területeken megalakítja a gyógyszerészi kerületeket, a nyolcvan gyógyszerárat magába foglaló 24. székelyföldi kerületnek választmányi tagja lett. Ekkor a *Gyógyszerészi Szemle* címlapon közli fényképét és ismerteti rövid életrajzát (7). Szakmai cikkei jelentek meg a *Gyógyszerészi Hetilap* (1905–1906), a *Gyógyszerészi Értesítő* és a *Gyógyszerészi Közlöny* (1905) hasábjain (2).

Páratlan emberszeretete, nagy tudása, szelíd jósága, fáradhatatlan szorgalma kivívta kartársai tiszteletét.

Csíkszépvízen hunyt el 1941. augusztus 13-án. Vágya volt, hogy még egyszer Budapestre menjen, ez azonban már nem teljesülhetett.

Irodalomjegyzék

1. Fabritius G.: *Beiträge zur Geschichte der deutschen Apotheken und Apotheker in Siebenbürgen*. Deutscher Apotheker Verlag, Stuttgart 1986. 409. o.
2. Gulyás P.: *Magyar írók élete és munkái*. Új sorozat. V. kötet. Kiadja a Magyar Könyvtárosok és Levéltárosok Egyesülete, Budapest 1943. 395. o.
3. Hajdu Á., Péter H. Mária: *Adatok Marosvásárhelyi gyógyszerárairól alakulásuktól 1949-ig*. Revista Medicală și farmaceutică – Orvosi és Gyógyszerészi Szemle (Tg. Mureș – Marosvásárhely) 42, 2, 141–145 (1996).
4. Illés L. (szerk.): *Magyar- és Erdélyország összes gyógyszerészeinek névtára a leghitelesebb adatok nyomán*. Vác 1874.

5. Szántó J.: *Egészségügyi kalauz, vagyis Magyarország összes orvosai, állatorvosai és gyógyszerészei statisztikája, cím és névkönyve*. Pesti Könyvnyomda, Budapest 1882.

6. *** *Album Chyrurgorum et Pharmacopoeorum 1770–1838/39; Album Medicorum 1888/89–1907/08*. Semmelweis Egyetem Orvostudományi Kar levéltára, Budapest.

7. *** *Gyógyszerészi Szemle* 7, 10, 100 (1942. március 7.).

8. *** *Pharmacia* 15, 3–4, 24 (1937).

9. *** *Gyógyszerészi Hetilap* 42, 44, 717 (1903).

10. *** *Almanachul Farmaciștilor din România – Romániai Gyógyszerészek zsebnaptára 1924*. Szerk. Nagy Samu. A szerző kiadása, Cluj–Kolozsvár.

Dósáné Fáy Elvira (1889–1979)

A Máramaros megyei Felsővisón született 1889. március 31-én. Szülei András és Teréz. Egyetemi tanulmányait Kolozsváron kezdte meg 1909-ben, majd Budapesten folytatta, és itt 1910. június 16-án kapott gyógyszerész oklevelet. Még az év szeptemberében megkezdte gyógyszerészi tevékenységét a Szilágy megyei Krasznán, ahol 1911. január 15-ig dolgozott beosztott gyógyszerészként Kövesdy Zsigmond Borostyánkoszorú nevű gyógyszerertárában. Ezután Kolozsvárra ment, és ott az Egyetemi gyógyszerertár tanársegédje 1913. június 1-ig. Ekkor otthagyja kolozsvári állását, önállóságra törekszik, és gyógyszerertárfelállítási jogért folyamodik, amit 1913 augusztusában meg is kap, és még ez év november 15-én megnyitja saját Madonna nevű gyógyszerertárát Maroshévízen.

1915-ben férjhez ment makfalvi Dósa Istvánhoz. 1916 júliusában született András nevű fia, aki később anyja nyomdokaiba lépve szintén gyógyszerész lett. 1916-ban a bevonuló román hadsereg elől Szászrégenbe menekül családjával együtt, és itt a Czoppelt-örökösök és Veress Árpád gyógyszerertárában dolgozik. Ez idő alatt a maroshévízi gyógyszerertára leégett, de 1918–1919-ben újra megkezdte működését. 1925. szeptember 26-án a román hatóságoktól engedélyt kap szabad joggyakorlásra (libera practica). 1941-ben a Magyarországi Gyógyszerész Egyesület székelyföldi kerülete újjáalakult, és ennek tevékenységében ő is részt vett mint választmányi tag. 1944 szeptemberéig vezeti saját gyógyszerertárát, ekkor a visszavonuló német csapatok újra felégetik házával együtt a gyógyszerertárt is. Ezután Marosvásárhelyen előbb Izmael Márton Fehér Kereszt, majd Gyalui Pál Korona nevű gyógyszerertárában alkalmazott gyógyszerészként dolgozik, 1945. szeptember 25-én újból engedélyt kap a maroshévízi gyógyszerertár működtetésére, azonban ezt 1949-ben államosítják. Görgényszentimrére nevezik ki az egykor Bánai László tulajdonát képező állami gyógyszerertár vezetőjének. 1951 és 1953 között Székelyudvarhelyen dolgozik. 1953-ban Nyárádremetén állítanak fel új gyógyszerertárt, és vezetésével őt bízzák meg. 1963-ig dolgozik itt, ezután Szovátára, a fürdőtelepi gyógyszerertárba helyezik. 1970-ben nyugdíjazzák, azonban a megérdemelt pihenést nem tudta sokáig élvezni, mert 1979. november 29-én Szovátán elhunyt. Itt is temették el.

Fia, **dr. Dósa András** Marosvásárhelyen született 1916. július 27-én. Iskoláit Kolozsváron a Református Kollégiumban végezte, 1937-ben tett érettségi vizsgát. Ezután anyja maroshévízi gyógyszerertárában gyakornok. Később beiratkozott Bukarestben a Gyógyszerészeti Karra, de az 1940. évi változások után Budapesten folytatja egyetemi tanulmányait. 1941. június 20-án kapott gyógyszerész oklevelet a Pázmány Péter Tudományegyetemen. Továbbra is az egyetemen marad mint doktorandus a Gyógyszerészeti Intézetben és az Egyetemi gyógyszerertárban. Mozsonyi Sándor professzor vezetésével készíti el doktori értekezését *Adatok a magyarországi fenyőgyanta vizsgálatához. A gyanta gyógyszerészeti felhasználása* címmel. 1943. június 20-án avatták doktorrá. Ezután Humboldt- ösztöndíjjal Bécsbe megy és a Gyógyszerészeti Karon analitikai vizsgálatokat végez. 1944. június 20-án hazajött Erdélybe, hogy a családi gyógyszerertárban dolgozhasson, azonban ekkorra az immár másodszorra tönkrement. 1945 januárjától szeptemberig Nyárádszeredában alkalmazzák Kováts Dénes gyógyszerertárában, majd mikor sikerült ismét helyreállítani és működtetni a maroshévízi gyógyszerertárt, hazament. Oklevelét a román hatóságok 1946. szeptember 23-án honosítják. 1947. október 10-én „libera practica” jogot kap. Az államosítás után Szászrégenbe helyezik, 1951-ben pedig Szovátára. 1979-ben nyugdíjazták. 2002-ben hunyt el.

Anyja és fia élete, sorsuk és gyógyszerészi pályájuk sok megpróbáltatásnak volt kitéve. Csak csodálni tudjuk az anyát, Dósáné Fáy Elvirát életteremtését és kitartását, küzdelmét a maroshévízi gyógyszerertár működtetése és az újrakezdés érdekében.

Irodalomjegyzék

1. Zalai K., Zboray B., Fodor Zsuzsa: *Gyógyszerészdoktori értekezések a Semmelweis Orvostudományi Egyetemen*. Acta Pharm. Hung. 40, 255–279 (1970).
2. *** *A m. kir. FJTE Almanachja és Tanrendje az 1910/11–1912/13. tanévekre*. Az Egyetem kiadása, Kolozsvár.
3. *** Románia Országos Levéltára. Maros Megyei Igazgatóság. Alap 7, leltár 43. Colegiul farmaceutic jud. Mureş (1933–1948).
4. xx x Dr. Dósa András ny. gyógyszerész (Szováta) személyes közlései.

telekesi Ebergényi Gyula (1856–194?)

Ősrégi erdélyi nemesi családból származik, ősei közt a török elleni háborúban részt vevő tábornok is van (6). Történelmi nevüket mindenkor közmegebecsüléssel viselték, és helyüket szívós akarattal és becsületes munkával mindig megállták.

Ebergényi Gyula a Fehér megyei Verespatakon született 1856-ban. Apja, telekesi Ebergényi Mózes nagy szerepet vitt a közéletben, több cikluson át országgyűlési képviselő volt (1).

Középiskoláit a nagyenyedi Bethlen Kollégiumban végezte, majd gyógyszerészgyakornokként Marosvásárhelyen a Jeney testvérek tulajdonában levő Magyar Korona gyógyszertárban dolgozik. A segédi idő letelte után iratkozik be a kolozsvári FJTE-re, ahol 1880-ban kap gyógyszerészi oklevelet (4). Ezután a katonai szolgálatát töltötte, majd négy évig Pesten maradt, és ott különböző gyógyszertárakban kondíciósodott, hazatérte után Marosvásárhelyen és Kolozsváron is dolgozott.

1887-ben megveszi Kovásznán a Binder Adolf Simon gyógyszerész (oklevél Bécs, 1868) tulajdonában levő, 1864-ben alapított Isteni Gondviselés nevű gyógyszertárat, melynek tulajdonosa és vezetője maradt hosszú évtizedeken át, még 1942-ben is őt említik a gyógyszerészi évkönyvek (5). A gyógyszertár kezelését 1918 és 1924 között **Barabás Ferenc** gyógyszerészre bízta, aki oklevelét a kolozsvári FJTE-en kapta meg 1881-ben. Kovásznai éveit után Uzonba megy, ahol gyógyszertárvezetőként dolgozik még 1942-ben is (7).

Igen tevékeny ember volt, mind a gyógyszerészek egyesületi életében, mind a közéletben szerepet vállalt. 1921-ben Sepsiszentgyörgyön megválasztják a Háromszéki Szindikális Kamara vezetőségébe mint kormányképviselőt. 1922 és 1930 között a Romániai Gyógyszerészek Általános Szövetségében az Erdélyi és Bánáti Tagozat Háromszéki Kerületének alelnöke, a város törvényhatósági bizottságának tagja és ezenkívül a református egyházmegye képviselője és gondnoka volt.

1924. október 4-én ötvenéves gyógyszerészi munkásságát ünnepelték kollégái, és ennek kapcsán méltatás jelent meg egyéniségéről, tevékenységéről a *Revista Farmaciei – Gyógyszerészi Folyóirat* hasábjain (3).

Életének nyolcvankettedik évében is megemlékeznek róla a *Pharmacia* szaklapban (2), és fényképét is közlik. Ekkor már hatvanéves szakmai múltat tekint vissza, de fiatalos frissességgel és szellemi képességének teljében szolgál. Az Erdélyi és Bánáti Gyógyszerészek Egyesületének ügyvezető igazgatója, Mózes Károly így ír róla: „...*Hat hosszú évtized jóval-rosszal teli éveiben és az éveknek napjaiban ki nem vesző idealizmussal és a régi embereket jellemző pályaszeretettel állani őrhelyen, nagy és elismerésre méltó feladat. Úgy áll ott, ahogy az igazi katonának, a kötelességteljesítés mintaképének állani kellett.[...] Pályánk neszora egy életen át a meggyőződés igazával és szívének-lelkének minden szeretetével szolgálja ezt a pályát...*” (2).

Utolsó hírünk róla 1942-ben jelent meg a *Gyógyszerészek Zsebnaptárában* (5,7), amely szerint még ő a tulajdonos, de ekkor már nyolcvanhat éves. További sorsáról semmit nem sikerült megtudnunk.

Irodalomjegyzék

1. Ember G.: *Erdélyi városok*. In: Városi és vármegyei szociográfiák. XIV. kötet. Vármegyei szociográfiák Kiadóhivatala, Globus Nyomdai Műintézet RT., Budapest 1941. Személyi adattár. 118. o.
2. Mózes K.: *Hatvan év a tára mellett*. Pharmacia 17, 21–22, 149 (1939. november).
3. *** *Jubiláns gyógyszerészek*. Revista Farmaciei – Gyógyszerészi Folyóirat 2, 22, 299 (1924. november 15.).
4. *** *A kolozsvári m. kir. FJTE Almanachja és Tanrendje az 1878/79. és az 1880/1881-es tanévre*. Az Egyetem kiadása, Kolozsvár 1879–1880.
5. *** *A dolgozó gyógyszerészek zsebnaptára az 1942-ik évre*. II. évfolyam. Összeállította Fényes B. és Fényes Béláné Gáthy Éva. Budapest 1942.
6. *** *Magyar Életrajzi Lexikon*. I. kötet (Főszerk. Kenyeres Ágnes). Akadémiai Kiadó, Budapest 1967. 407. o.
7. *** *Gyógyszerészek zsebnaptára az 1942. évre*. 70. évfolyam. Összeállította Réthelyi József. A Gyógyszerészi Hetilap kiadóhivatalának kiadása, Budapest.

Elekes Imre (1900–1999)

1900. január 22-én született az akkor Udvarhely megyéhez tartozó Oklándon. Szülei, Elekes János és Brassai Mária négy fiúgyermeket neveltek fel, közülük az első, Ernő orvos, a második, Imre gyógyszerész lett, a következő, Lajos Marosvásárhely közkedvelt vendéglőjét vezette, míg a legkisebbik kereskedő, majd a marosvásárhelyi unitárius egyházközség gondnoka lett.

Elekes Imre középiskoláit a csíkszeredai római katolikus gimnáziumban kezdte meg, majd Marosvásárhelyen folytatta, és 1919-ben érettségi vizsgát tett. Ezután azonnal beállt a hadseregbe a 24-es gyalogezred önkénteseként, majd a tiszti vizsga letétele után a Székely Hadosztályban szolgált (4). A háború befejeztével lépett a gyógyszerési pályára, Marosvásárhelyen Osváth Károly gyógyszerertárába állt be gyakornoknak és 1920 őszén sikeresen tette le a gyakornoki vizsgát Budapesten Winkler Lajos és Jakabházy Zsigmond előtt. Szűkös anyagi helyzetében az ott működő Székely Főiskolai Hallgatók Egyesülete (SZEFE) segítette, hogy megkezdhesse egyetemi tanulmányait a Szegedre áttelepített Ferenc József Tudományegyetemen. Itt 1923. június 19-én kapott gyógyszerész oklevelet (2). Mindig a legnagyobb elismeréssel nyilatkozott ottani tanáiról, a szintén erdélyi származású Apáthy Istvánról, Györffy Istvánról, Széki Tiborról és Issekutz Béláról (1).

Hazajött, és Baróton dr. Jeney István Korona nevű gyógyszerertárába ment dolgozni. Rövidesen, 1925-ben román katonai behívót kapott, és a marosvásárhelyi tűzoltóknál töltötte le szolgálatát. Leszerelés után egy ideig munkanélküli, de besegített több marosvásárhelyi gyógyszerertárba.

Közben családot alapított, felesége Barta Antónia. Házasságukból egy leány, Éva született. Szegedi oklevelét csak 1932. szeptember 30-án honosították. 1935-ben családjával együtt Nagybányára megy, ahol Vass Lajos gyógyszerertárát veszi bérbe öt évre. 1940-től Gyergyószentmiklóson a Kőváry-féle gyógyszerertárban dolgozik 1943-ig, ekkor az Ungvár melletti Nagykaposon kap gyógyszerertár nyitására engedélyt. A háború ismét beleszól életébe, alighogy családjával együtt odaköltözött és megnyitotta a gyógyszerertárát, bombatámadásban mindenük odaveszett.

Immár harmadszor hazajön Marosvásárhelyre és 1945-től alkalmazott a helyi gyógyszerertárakban (3), anyagi töke hiányában még gondolni sem tudott patikanyitásra. Az 1949. áprilisi államosítás után a Kossuth Lajos utcai, egykor Izmael Márton-féle, most már állami gyógyszerertár vezetését bízzák reá. Feladatát húsz éven át, nyugdíjazásáig, 1969-ig nagy hozzáértéssel, gondnal és pontosan végezte. Közben 1959. szeptember 18-án főgyógyszerészi vizsgát tett (3). Számos „praxi” formálódott a keze alatt, akiknek végtelen türelemmel, odaadással és szeretettel adta át tapasztalatát, tudását. 1969-ben nyugdíjazták, de ezután is megmaradt szakmai érdeklődése és még kilencvenkilenc éves korában is eljött az EME gyógyszerészi szaksoportjának üléseire.

Felesége és Éva leánya korán elhunytak, így idős korára egyedül maradt, de egészséges, ambiciózus, segítőkész és optimista maradt élete végéig. A Szegedi Orvostudományi Egyetem 1974-ben ötvenéves szakmai tevékenysége elismerése jeléül arany, 1983-ban gyémánt és 1993-ban rubin oklevéllel tüntette ki (4). Keveseknek adatott meg, hogy e viharos évszázadban, ennyi hanyóadás után részesei legyenek mindhárom kitüntetésnek. Évfolyamtársai közül Bari Zsigmond (1900–1994) marosvásárhelyi születésű, de később Pécsen dolgozó gyógyszerész kapott hasonló kitüntető okleveleket.

1999. október 19-én hunyt el Marosvásárhelyen, a katolikus temetőben nyugszik.

Szerénysége, jó szakmai felkészültsége, töretlen becsületessége, segítőkészsége, hivatástudata és szülőföldjéhez való ragaszkodása miatt minden kartársa a legnagyobb megbecsüléssel, tisztelettel volt iránta.

33. ábra. Elekes Imre leckekönyvének első lapja az 1921/22 és 1922/23 tanévekben

Irodalomjegyzék

1. Péter H. Mária: *In memoriam Elekes Imre (1900–1999)*. Gyógyszerészet 43, 11, 754 (1999. november).
2. *** *Beszámoló a szegedi m. kir. FJTE 1922/23–1926/27. évi működéséről*. Kiadja az Egyetem Rektori hivatala, Szeged 1929.
3. *** Románia Országos Levéltára. Maros Megyei Igazgatóság. Alap 7, leltár 43: Colegiul farmaceutic jud. Mureş (1933–1948); Alap 576 IMF, dosszié 749/1959, 32. o.
4. *** Elekes Imre személyes közlései, rendelkezésünkre bocsátott iratai (oklevelek).

34. ábra. Elekes Imre gyógyszerész oklevele (FJTE – Szeged 1923)

35. ábra. Elekes Imre gyógyszerész arany, gyémánt és rubin oklevele (1974, 1983, 1993)

Ember Elek (1862–1943)

Máramarosszigeten született 1862-ben. Apja Ember Ferenc, anyja Dandon Gabriella (1). Gyógyszerész oklevelet Budapesten kapott 1882-ben (7). Később Nagybányán telepedett le, önállósította magát, és 1894-től az Arany Sas gyógyszertár tulajdonosa lett. Nála volt gyakornok a későbbi neves gyógyszerész, Kazay Endre is, és itt kezdte meg ma is értékes és pótolhatatlan négykötetes *Gyógyszerész Lexikonjának* az írását. Ebben főnökének, Ember Eleknek is szerepe volt, mert ő keltette fel érdeklődését a gyógyszerészet iránt és biztatta, bátorította az írásra.

Ember Elek Nagybányán letelepedve családot alapított. Felesége Szilágyi Ilona. Itt született egyetlen leánygyermekük, aki azonban 1903-ban alig tizenöt évesen elhunyt, és pár hónappal utána, még az év április 25-én felesége is negyvenéves korában (2,3). Ezek a tragikus események váltották ki elhatározását, hogy Budapestre költözzön; itt újból megismeri, feleségül veszi Kosutány Ilonát, Kosutány Géza királyi táblai bíró leányát. Még egyetemi hallgató korában kialakult Karlovsky Geyzával való barátsága, s így költözése után, már 1905-től csaknem három évtizeden át társszerkesztője a *Gyógyszerész Közlönynek*. Általános tiszteletnek és megbecsülésnek örvendett, mindig sikraszállt a szakma érdekeiért. 1914-ben, mikor gyógyszerészszejtrájk kezdődött Budapesten, ő szervezte meg több gyógyszertárban is a munkavégzést. Emiatt később egy ideig állás nélkül maradt. Jó szervezőképességének köszönhetően a Budapesti Gyógyszerész Testület másodtitkárává választották, majd a Magyar Gyógyszerész Egyesület titkára lett.

1922-ben jogosítványt kapott gyógyszertár felállítására a Szervita téren, ezt dr. Nagy Béla gyógyszerésszel társként működtette Belvárosi patika néven. Röviddel ezután azonban visszavonult s csak ritkán hallatta szavát; elkedvetlenítette az, amit a kari berkekben tapasztalt egyes kollégák részéről. A szakmán belüli viták lesújtották, mert ő mindig az egyetemes és egységes gyógyszerészetért küzdött.

1943. december 6-án hunyt el Budapesten életének nyolcvankettedik évében (9). Nagy részvét mellett december 9-én a Farkasréti temetőben temették (6). „Ember Elekkel egyenes utakon járó, régi vágású, igaz és vérbeli, lelkes gyógyszerész távozott körünkől” – írja róla a *Gyógyszerész Közlönyben* megjelent nekrológ (4).

Említést érdemel, hogy kortársai közt még voltak hasonló nevű gyógyszerészek, így **Ember Manó** (1833–1896), aki 1860 és 1880 között Nagyváradon a Szent László gyógyszertár tulajdonosa, valamint a szintén Máramarosszigeten született **dr. Ember Bogdán** (apja Ember Mihály), akit huszonhat évesen, 1877. június 9-én avattak doktorrá a kolozsvári FJTE-en (8), majd a század végéig ugyanitt az Egyszarvú gyógyszertár vezetője volt, és 1903-ban Budapesten hunyt el. Sírja Kolozsváron a Házsongárdi temetőben van, a fekete márvány oszlopon neve alatt Orient Gyula és családtagjainak neve is szerepel. A köztük levő rokoni kapcsolatról nincs adatunk, annyit tudunk, hogy Orient Gyula születési helye (Nagybocskó) is Máramarosban van. Feltételezzük, hogy dr. Ember Bogdán gyógyszerésszel rokonsági kapcsolatban volt **Ember Béla** is, aki 1890-ben született Kolozsváron és 1917-ben ugyanitt a FJTE-en kapott gyógyszerész oklevelet. Később áttelepedett Magyarországra, ahol a Fővárosi Tanács Gyógyszertári Központjánál beosztottként dolgozott 1963-ig, nyugdíjazásáig. 1973. október 22-én hunyt el Budapesten (10).

Irodalomjegyzék

1. Gulyás P.: *Magyar írók élete és munkái*. Új sorozat. VII. kötet. Kiadja az MTA, Budapest 1990. 297. o.
2. *** *Gyógyszerészi Közlöny* 19 (1903).
3. *** *Gyógyszerészi Hetilap* 42 (1903).
4. *** *Gyógyszerészi Közlöny* 59, 50, 625, (1943. december 11.).
5. *** *Gyógyszerészek Lapja* 38, 24 (1943. december 15.).
6. *** *Gyógyszerészet* 37, 1, 39 (1993).
7. *** *Album Chirurgorum 1839/40–1887/88*. Semmelweis Egyetem Orvostudományi Kar levéltára, Budapest.
8. *** Románia Országos Levéltára, Maros Megyei Igazgatóság, Alap 576, Fac. Med. Franz Jozsef, dosszié 324.
9. *** *Magyar Életrajzi Lexikon*. 1978–1991 (Főszerk. Kenyeres Ágnes). Akadémiai Kiadó, Budapest 1994. 218. o.
10. *** *In memoriam E.B.* *Gyógyszerészet* 18, 4, 152 (1973).

Ember Emánuel (Manó) (1833–1896)

Máramarosszigeten született 1833. január 16-án. Apja Ember Tivadar városi kapitány, anyja Teodorovits Mária. Iskoláit szülővárosában végezte kitűnő eredménnyel, azonban alig tizenöt évesen félbeszakítja tanulmányait, és az 1848-as szabadságharcosok táborához csatlakozik, de gyenge fizikuma miatt a lőszergyárba küldik (1).

A fegyverletétel után visszajön Máramarosszigetre, és 1851-ben már gyakornok Buzáth Simon gyógyszerertárában. 1854-ben kapja meg a gyakornoki abszolutóriumot. Ezután itt marad segédként, majd apja halála után rövid ideig Szolnokon dolgozik.

Édesapja egykori javaslatára Bécsbe megy tanulni, 1856-ban beiratkozik az egyetemre, itt 1858. július 17-én kap gyógyszerész oklevelet. Már augusztusban Szombathelyen dolgozik, de 1858 decembere és 1859 októbere közt ismét Máramarosszigeten Buzáth Simon Kígyó nevű gyógyszerertárában találjuk, majd bérbe veszi Vozár Sámuel gyógyszerésznek, a regensburgi Növénytan Társaság tagjának 1781-ben alapított Megváltóhoz címzett gyógyszerertárát.

1860-ban Nagyváradon telepszik le, Várad-Velencén a Kolozsvári úton megveszi a Szent László gyógyszerertárat Szikszay Mihálytól (4). 1866-ban kéri a városi hatóságoktól, hogy gyógyszerertárát a városközponthoz közelebb helyezhesse át. 1868-ban sikerül ezt a tervét megvalósítania, amikor is a szintén Várad-Velencén levő saját házába helyezi át gyógyszerertárát, és ott élete végéig vezeti.

1861-ben Huszton (akkor Máramaros megye, ma Ukrajnához tartozik) feleségül vette Jakabovits Máriát. Házasságából hat gyermek született, azonban a kolerajárvány idején meghaltak (a hatodik tizenkét évesen), majd később, 1873-ban felesége is elhunyt. Négyévi özvegyesség után újránősül, második felesége a máramarosszigeti Buzáth családból származó Buzáth Mária, hatévi házasság után azonban ismét özvegy lett. Harmadszorra is megnősül, második feleségének testvérét, Buzáth Rózát veszi el, de ebből a házasságból már nem születik gyermek. Nagyvárad győgyertára személyi jogú volt, s bár tudta, hogy mivel gyermekei meghaltak, nincs, aki örökölhessen, mégsem tudta elhatározni magát, hogy megváljon győgyertárától és még életében eladja (5).

Élénk szakmai és társadalmi tevékenységet folytatott. Alapító tagja volt a Biharmegyei Orvos-, Gyógyszerész- és Természettudományi Egyesületnek, a Magyarországi Gyógyszerész Egyletnek. Sokat foglalkozott a gyógyszerészek társadalmi helyzetével és küzdött azok javításáért (2). Nagy előszeretettel tartott mindig gyakornokokat és szívesen foglalkozott velük. A közéletben is szerepet vállalt, a helybeli Takarékpénztár és Hitel Szövetkezet igazgatósági tagja, a római katolikus egyház kurátora, a Várad-velencei Népkör nevű társaság pénztárosa volt.

1896. december 30-án hunyt el Nagyváradon. Halálakor a *Gyógyszerészi Hetilap* is méltatta szakmai tevékenységét (1) és közölte a Biharmegyei Orvos-, Gyógyszerész- és Természettudományi Egylet 1897. május 16-án tartott közgyűlésén Sternthal Sándor nagyvárad győgyertész által elmondott emlékbeszédet (5). Győgyertára az özvegy tulajdonában maradt, aki Marschalkó Leó győgyertészt alkalmazta kezelőnek, majd 1904-ben Hegedűs Rezső tulajdonába ment át (3).

Irodalomjegyzék

1. Kóródi G. S.: *Ember Emánuel* (Nekrológ). Gyógyszerészi Hetilap 36, 2, 66–67 (1897).
2. Lakos L.: *Nagyvárad múltja és jelenéből a városi levéltár adatai alapján*. Berger Sámuel könyvnyomdája, Nagyvárad 1904.
3. Pop A.: *Farmacii publice Orădene în perioada 1880–1919*. Crisia 26—27. (Oradea), 131–154 (1997).
4. Róthschnek V. E. (szerk.): *A Debrecen–Biharmegyei Gyógyszerész Testület és az Általános Magyarországi Gyógyszerész Egylet III. kerület IV. járás gyógyszerértái, testülete és egyletének története*. Kiadja a Debrecen–Biharmegyei Gyógyszerész Testület, Debrecen 1882.
5. Sternthal S.: *Emlékezés Ember Emánuel felett a Biharmegyei Orvos-, Gyógyszerész- és Természettudományi Egylet közgyűlésén*. Gyógyszerészi Hetilap 36, 4, 324–326 (1897).

Eránosz Bogdán (1845–1922)

Gyergyószentmiklóson született 1845. január 2-án ősi örmény családban. Apja, Eránosz Miklós kereskedő volt ebben a kis városkában. Anyja neve Fejér Lujza. Iskoláit szülővárosában végezte, gyógyszerészgyakornoki éveit Szászrégenben a Czoppelt Frigyes tulajdonában levő, Sashoz címzett gyógyszerertárban kezdi meg 1862. október 1-jén, és három éven át, 1865. augusztus végéig itt maradt. A gyakornoki éveiről kiállított német nyelvű bizonyítvány szerint kiváló felkészültség, megbízhatóság jellemzi az 1865-ben tizenkilencedik évét betöltő gyakornokot és a közönség iránti magatartása nemcsak megfelelő, hanem mintaszerű is (1).

A gyakornoki évek eltelte után Pestre megy, hogy egyetemi tanulmányait elvégezze. 1870. július 11-én huszonhat éves korában kapja meg a magister pharmaciae oklevelet (2), ezután tanulmányútra indul, közben még néhány gyógyszerertárban dolgozik.

Erdélybe való hazatérte után, 1874. április 21-én szülővárosában Bíró Mór gyógyszerész özvegyével és örököseivel szerződést köt a tulajdonukban levő Arany Sas gyógyszerertár megvásárlására. A szerződés szerint a „*néhai Bíró Mór hagyatékához tartozó és örökségük egy részét képező gyógytári jogot, valamint a Fröhlich Ernő házában levő gyógytárban és ahhoz tartozó helyiségben található minden gyógyszer, anyagokat, készleteket és bútort*” az örökösök

10 000 Ft-ért adták el részletfizetésre, Eránosz Bogdán pedig átvállalta a Fröhlichékkel szemben teljesítendő terheket is. A gyógyszerertár 1874. május 1-jén került át a tulajdonába, a reáljogot 1875. július 6-án igazolja a hatóságok felé, és a minisztérium 1875. augusztus 10-én a 370 805. sz. leiratában közli annak elismerését (1).

Ezek után családot alapított, 1876. február 22-én feleségül vette Lázár Jakab és Zakariás Margit 1850-ben született Ida nevű leányát. Ebből a házasságból két leányuk született – Lujza (sz. 1877) és Anna (sz. 1879) –, akik később a gyógyszerertár örökösei lesznek. Alig nyolcévi házasság után azonban felesége harmincnégy évesen tüdőbajban elhunyt, ő pedig a két kiskorú gyermekével özvegyen maradt. Ezt a súlyos csapást és veszteséget sohasem heverte ki, zárkózott, mogorva emberré vált, és gyógyszerertárát az 1890-es években egy időre bérbe adta Nagy Endre gyógyszerésznek; 1914 és 1916 között Izmael Márton, a későbbi dédai gyógyszerertárlajdonos, 1917-től pedig Kolosváry József (sz. 1889. november 18., Nagyszalonta) gyógyszerész (oklevél 1912, Budapest) működtette a Marosvásárhelyre távozásáig.

Eránosz Bogdán a közügyek rendezésében is részt vállalt, a városi képviselőtestületnek és 1918-ig Csík vármegye törvényhatósági bizottságának is tagja volt.

Hetvennyolc éves korában, 1922. március 1-jén hunyt el Gyergyószentmiklóson, gyászjelentésében így írnak róla: „*Megalkuvást nem ismerő, bátor, erős egyéniség dőlt ki sorainkból.*” Sírja a helybeli örmény temetőben van (1).

Halála után gyógyszerertára leányai tulajdonába került. Lujza Lázár Viktor birtokos és kórházi gondnok felesége lett. Anna férje **Korbuly Miklós** gyógyszerész (oklevél 1893, Kolozsvár), aki már házasságkötésük előtt gyógyszerészsegédként dolgozott későbbi apósánál az Arany Sas gyógyszerertárban. Ő azonban már 1914. február 25-én negyvenegy éves korában elhunyt (4), így az örökösök, az Eránosz-leányok a gyógyszerertárát továbbra is bérbe adják. Gáll János és Gáll Gyula, majd Grünwald Jenő gyógyszerészek gondnoksága alatt működtetik, míg a Lázár Viktor és Eránosz Lujza házasságából született két fiú – **Lázár Jeromos** (1908. szeptember 26. –1974. december 30.) és **Lázár Miklós** (1913. július 13.–1970. november 8.) – gyógyszerész oklevelet kap; előbbi a Szegedre áttelepült FJTE-en 1942-ben (3), utóbbi a bukaresti Gyógyszerészeti Karon 1938-ban. Ezután hol együtt, hol felváltva vezetik nagyapjuk gyógyszerertárát, 1949-ig, az államosításig (5).

Irodalomjegyzék

1. L. Színi Karola, Puskás Ida: *A gyergyószentmiklósi Arany Sas gyógyszerértár*. Orvostudományi Értesítő. Az EME kiadása, 70. kötet, 264–269 (1998).
2. *** *Album Chirurgorum 1839/40–1887/88*. Semmelweis Egyetem Orvostudományi Kar levéltára, Budapest.
3. *** *Beszámoló a szegedi m. kir. Horthy Miklós Tudományegyetem 1941/42. évi működéséről*. Az Egyetem kiadása, Szeged 1943.
4. *** *Halottaink: Korbuly Miklós halálhíre*. Gyógyszerészi Hetilap 53, 321 (1914).
5. *** György László (Csíkszereda) személyes közlései.

Dr. Fabinyi Rudolf (1849–1920)

Bár vegyész volt és nem gyógyszerész, neve és tevékenysége elválaszthatatlan az erdélyi gyógyszerészettől. Mint a kolozsvári FJTE kémia professzora negyvenhárom éven át vett részt a gyógyszerészgyakornokok képzésében, vizsgáztatásában, a gyógyszerészek egyetemi oktatásában és a gyógyszerészdoktorok felkészítésében.

A felvidéki Jolsván (ma Szlovákia) született 1849. május 30-án (10). Apja Fabinyi Sámuel kereskedő, anyja Markusovszky Hermina. Szülei rajta kívül még négy gyermeküket nevelték fel. Iskoláit Rozsnyón és Iglón az evangélikus főgimnáziumban végezte, majd a pesti egyetem Bölcsész Karán tanult, itt kémia tanára, Than Károly megszerettette vele a vegytant, és a „tudomány szellemében való gondolkodásra” nevelte – írja erről a periódusról későbbi visszaemlékezésében (4).

Pályáját 1871-ben a József Műegyetemen kezdte, az Általános vegytani tanszékre nevezték ki tanársegédnek Nendtvich Károly mellé, miután 1875-ben „bölcsleletdoktori” oklevelét megkapta. Ösztöndíjjal két évre Németországba megy, Würzburgban, Münchenben, majd Heidelbergben Bunsen laboratóriumában tökéletesíti tudását. Hazatérte után, 1877-ben Than Károly javaslatára magántanárrá habilitálták. Ismét külföldi tanulmányút következik, fél évig Párizsban a Sorbonne egyetem szerves kémiai tanszékén képezi tovább magát. Itt érte a hír, hogy meghívást kapott Kolozsvárra, a Fleischer Antal egyetemi tanár hirtelen halálával megüresedett Vegytani tanszékre. 1878. június 30-án kapja meg a kinevezését a kolozsvári FJTE Természettudományi Karának Elméleti és gyakorlati vegytani tanszékére mint nyilvános rendes tanár. Megnősül és családjával együtt telepszik le Kolozsváron. Innen kezdve egész munkássága összefonódik az erdélyi gyógyszerészképzéssel.

Az 1878/79-es tanévvel kezdi meg a FJTE-en oktatói tevékenységét. Ebben a tanévben már 14 elsőéves gyógyszerészhallgatót is tanított. Egyetemi pályája gyorsan ívelt felfelé. Ezt bizonyítja az a tény is, hogy az 1879/80-as tanévet már mint a Matematika–Természettudományi Kar dékánja nyitja meg. Összesen kilenc tanévben volt itt dékán, majd prodeán, és a századfordulón, az 1899/1900-as tanévben a rektori tisztséget is viselte.

Kolozsvári pályáját a vegytani tanszék helyiségeiben kezdte, de rövidesen, pár év után, 1881-ben elérte, hogy kezdeményezésére ünnepélyes keretek közt letették az új, felállítandó vegytani intézet alapkövét az ő „*Neved, híred, dicsőséged örökre fennmaradjon*” zárószavai mellett (4). 1884. október 31-én nyitották meg az új intézetet, amely munkája kiteljesedéséhez járult hozzá.

1882-ben elindította a *Vegytani Lapok* c. havi folyóiratot, mely az ő és munkatársai dolgozatai mellett szakirodalmi információkkal látta el a vegyészeket. 1887-ben intézetében vezetésével egy „vegykísérleti” állomást hoztak létre, ezzel munkatársainak száma is megnövekedett, a tanárképző intézetek hallgatói, az orvostan- és a gyógyszerészhallgatók is itt végezték gyakorlataikat és hallgatták előadásait. A doktori fokozat elnyerésére készülőknek *Bevezetés a vegytani bűvárkodás módszereibe* címmel tartott előadásokat.

1890-ben Lengyel Béla, a budapesti egyetem tanára javasolta, hogy vegyék fel a Magyar Tudományos Akadémia levelező tagjai sorába. 1891 áprilisában fogadták el ezt a javaslatot, és 1893. március 13-án megtartotta székfoglalóját *Stereochemiai tanulmányok* című előadásával, amely nyomtatásban is megjelent Budapesten. 1917-ben az MTA rendes tagjává választják meg.

Oktatói és kutatói munkája mellett hivatali teendői és közéleti tisztségei is megsokasodtak: a Högyes Endre alapította kolozsvári Orvos–Természettudományi Társulat természettudományi szakosztályában választmányi tag volt (11), a Magyarországi Gyógyszerész Egyesület tiszteletbeli tagjává választották, már 1880-ban kinevezik a gyógyszerésztudori szigorlatok bizottságának tagjává (1), 1888. január 1-től miniszteri rendelettel három évre a gyógyszerészségédek vizsgálóbizottságának az elnökévé (9), az 1896/97-es tanévben a gyógyszerészgyakornokokat vizsgáztató bizottságnak is elnöke (9), ugyanakkor a gyógyszerészhallgatók

elővizsgáztatói, valamint a gyógyszerészmesteri szigorlati bizottságnak is tagja Abt Antal, Lőte József, Issekutz Hugó tanárokkal együtt (9). Részt vett az EME Orvosi–Természettudományi Szakosztályának munkálataiban is, szerkesztette a Természettudományi Szakosztály *Értesítőjét* (1902–1905), 1909-ben a Természettudományi Szakosztály elnöke volt (3), a Magyar Chemikusok Egyesülete őt választotta meg első elnökévé, a Magyar Vöröskereszt kolozsvári szervezetének alelnöki tisztségét is viselte. 1887-től a kolozsvári Unió szabadkőműves páholy tagja, 1892-től vezető főmestere volt (4).

Sokat foglalkozott munkatársai továbbképzésével, támogatta a fiatal kutatók munkáját. Munkatársai, tanársegédei között volt Széki Tibor, Orient Gyula, Kőszegi Dénes, Ruzitska Béla (8), a későbbi neves egyetemi tanárok. Környezetében formálódott Nyiredy Géza is, aki később a gyógyszerészgyakornoki tanfolyam éltetője lett.

Tudományos tevékenysége is sokoldalú. Foglalkozott az ásványvizek analízisével, az ivóvíz tisztítási lehetőségeivel, élelmiszerek vizsgálatával, ásványi anyagok és ércek mennyiségi analízisével, a kaolin, a kolozsvári világítógáz alkatrészeivel, kolorimetriás mérésekkel, új nitrogén meghatározási módszer kidolgozásával. Új festékekanyagok nyerésére is törekedett, előállította a *ceracidin* nevű festékekanyagot és a nátrium-lygosinátot; ez utóbbi témában gyógyszerészdoktorandusaival együtt dolgozott, amit az irányítása mellett elkészített több doktori értekezés is igazol (Orient Gyuláé 1900-ban, Csernátorny Zoltáné 1914-ben). Szabadalmaztatta a fa száraz lepárlására vonatkozó eljárását, a kapotnyakból (*Asarum europeum*) értékes *azaron* származékokat állított elő szintén gyógyszerészdoktorandusaival való együttműködéssel (Czetz Dénes 1893, Odor Béla 1893, Széki Tibor 1902, Rácz Rezső 1905). Tanszékén 1892-től az ő irányításával 19 gyógyszerészi és 16 bölcsészdoktori értekezés készült el. Közel száz tudományos dolgozata jelent meg különböző szaklapokban (4). Főbb művei közül említésre méltók a következők: *A kolozsvári tudományegyetem új vegytani intézete* (Kvár 1884), *Bevezetés az elméleti chemiába* (1895-ben Ruzitska Béla állította össze az előadásai alapján, 2. kiadás 1906), *Az electrochemiai elmélet* (rektori székfoglaló 1899/1900), *A molekulák világából* (Kvár 1917, a FJTE alapításának negyvennegyedik évfordulójának ünnepén mondott beszéde). Utolsó tudományos dolgozatát 1918 márciusában mutatta be.

Felfelé ívelő oktatói és tudományos pályáját 1914-ben az első világháború, majd az Erdélyben bekövetkezett hatalomváltozás súlyosan érintette. A hadbavonulások miatt a hallgatók száma lecsökkent, a gyógyszerészhallgatókból csak 9 elsőéves és 13 másodéves maradt az egyetemen. Az 1918/19-es tanévben a harctérrel hazaérkezőkkel megnőtt a hallgatók száma, de 1919. május 8-án a román Kormányzótanács (Consiliu Dirigent) hűségesskü letételére szólította fel a tanárokat. Ennek megtagadása miatt több tanártársával együtt Budapestre ment, ahol 1920. március 1-jén megkezdődött az oktatás az elmenekült tanárokkal az őket követő diákok számára. Ezt azonban ő már nem érte meg, a kiutasítás és az átköltözés izgalmai miatt legyengült szervezetét a járványszerűen kitört influenza megtámadta, és öt nap után 1920. március 7-én, hetvenegy éves korában elhunyt. Ravatalánál Winkler Lajos gyógyszerész, egyetemi tanár mondott beszédet.

A gyógyszerészi szaklapok, folyóiratok megemlékeztek haláláról, nekrológot közöltek. A *Gyógyszerészi Közlönyben* többek között ezeket írták: „...a magyar gyógyszerész-iffúság melegsívű nevelőjét, szerető atyját gyászoljuk. Emléke felett az egész gyógyszerésztársadalom, elsősorban pedig volt tanítványai örködnünk, soha el nem múló hálával és szeretettel” (7). 1923-ban az *Erdélyi Orvosi Lapban* megjelent 16 oldalas tanulmányban Ruzitska Béla – aki legrégibb tanítványa és harminc éven át munkatársa volt – emlékezik meg mesteréről (6).

Sokoldalú szakmai és közéleti tevékenysége mellett példás családapa is volt. Házasságából Kolozsváron tizenegy gyermek született, közülük többen is apjukhoz hasonló karriert futottak be: Rudolf (sz.1879) az elmekórtan tanára (10), József bölcsészdoktori fokozattal vegyész-mérnök lett.

Irodalomjegyzék

1. Baradlai J., Bársony E.: *A magyarországi gyógyszerészet története. II. kötet. Az ősidőktől a mai napig*. A Magyarországi Gyógyszerész-Egyesület kiadása, Budapest 1930. 383, 401. o.
2. Gazda I. (szerk.): *Százhuszonöt éve nyílt meg a kolozsvári tudományegyetem. Emlékkönyv*. Magyar Tudománytörténeti Intézet, Piliscsaba 1997.
3. Kelemen L. (szerk.): *Az Erdélyi Múzeum-Egyesület múltja és jelenje*. Kiadja az Erdélyi Múzeum-Egyesület. Kolozsvár 1909. 70. o.
4. Móra L.: *Fabinyi Rudolf élete és kora*. Technika Alapítvány kiadása, Budapest 1999. 1–152. o.
5. Nagy F. (szerk.): *Magyar tudóslexikon A-tól Zs-ig*. BETTER – MTESZ – OMIKK kiadása, Budapest 1997, 278. o.
6. Ruzitska B.: *Fabinyi Rudolf emlékezete*. Különlenyomat az Erdélyi Orvosi Lap 1923. április 15-i számából. Minerva nyomda, Kolozsvár 1923. 1–16. o.
7. Száhlender L.: *Fabinyi Rudolf 1849–1920 (Nekrológ)*. Gyógyszerészi Közlöny 36, 110–112 (1920).

8. *** *A m. kir. FJTE Almanachja és Tanrendje az 1878/79. tanévtől az 1918/19-es tanévig.* Az Egyetem kiadása, Kolozsvár.
9. *** Románia Országos Levéltára. Maros Megyei Igazgatóság. Alap 576, Fac. Med. Franz Jozsef, leltár 673, dosszie 324 és 642, 42. o.
10. *** *Magyar Életrajzi Lexikon.* I. kötet (Főszerk. Kenyeres Ágnes). Akadémiai Kiadó, Budapest 1967. 456. o.
11. *** *Orvos–Természettudományi Értesítő a Kolozsvári Orvos–Természettudományi Társulat és az Erdélyi Múzeum-Egyesület Természettudományi Szakosztályának az 1881-ik évben tartott szaküléseiről és népszerű természettudományi estélyeiről.* Kiadja a két Társulat. Nyomatott Stein J. m. k. egyet. nyomdásznál, Kolozsvár 1881. 156. o.

Faragó Endre (1886–1965 ?, 1973 ?)

Karánsebesen született 1886. október 23-án, ahol apja kormánybiztos volt. Egyetemi tanulmányait Bécsben végezte. Aktív katonatiszt lett, majd századosként a hadseregtől nyugállományba vonult a Vaskorona-rend kitüntetéssel. Ezután kezdődött el a gyógyszerészi tevékenysége (4).

Szászváros legrégebbi, 1727-ben alapított Oroszlán nevű gyógyszertárának Graffius József volt a tulajdonosa 1880 és 1914 között. Ennek az ősrégi erdélyi szász családból származó gyógyszerésznek a leányát, Friederikát veszi feleségül, és 1921-től az örökösök tulajdonában maradt gyógyszertárnak lesz a vezetője 1949-ig, a gyógyszertárak államosításáig.

A mindennapi gyógyszerári munka elvégzése mellett nagy érdeklődéssel fordult a gyógynövénytermesztés felé. 1929-ben elhatározta, hogy ennek kiterjesztése érdekében szövetkezetet hoz létre. Még az év szeptember 22-én a helybeli iskolában megtartották az alakuló ülést, a szövetkezet a *Digitalis* nevet vette fel, alapszabályzatát a Szövetkezetek Nemzeti Intézete (Institutul Național al Cooperăției) a 29 594. sz. határozattal elismerte és 1929. december 10-én a szászvárosi törvényszéken az alapító okirattal és az alapszabályokkal együtt jogi személyiségként bejegyezték (3). A szövetkezetet egy tanács vezette, amelyet a közgyűlés választott meg. Legelőször a 16 alapító tag Ciumașu Samoilă helybeli tanárt választotta meg elnöknek, Faragó Endrét pedig technikai igazgatónak, 1947-től Faragó Endre lett az elnöke. A szövetkezet adminisztratív központja a helybeli iskolában volt, a gyógynövények szárítására helyiséget először Faragó Endre biztosított, majd 1936 után már lehetőségük volt szárítók építésére, raktár bérletére. 1937-ben 10–12 000 kg drogot állítottak elő és katalógust adtak ki a 365-féle termékükről, ami drogot (aprított, vágott, porított), teakeverékeket, növényi kivonatokat, illóolajokat és egyebeket sorolt fel. Ekkor már 8 ha területen 32 gyógynövényt termesztettek, és exportra is tudtak árut küldeni. Az 1938. júliusi árvíz elöntötte a gyógynövénytelepeket, nagy kárt okozva. A tagok száma mégis fokozatosan nőtt, 1940-ben már 44-en, majd 1949-ben 75-en voltak. 1940-ben laboratóriumot állítottak fel az illóolajok vizsgálatára és az általuk előállított *Pulvis Digitalis Folium titrata* biológiai meghatározására. Termékeiket nemzetközi kiállításokon (Bécs 1934, Lipcse 1941, Milánó 1942) mutatták be. Mindezen eredmények eléréséhez jelentősen hozzájárult Faragó Endre gyógyszerész hozzáértéssel végzett munkája. 1936-ban Bukarestben az itt termesztett *Digitalis purpurea* levele szolgált az első nemzeti etalon kidolgozásához.

A gyógynövényekkel, azok termesztésével kapcsolatban Faragó Endre többször tartott előadásokat, nemcsak a termesztők, hanem a gyógyszerészek számára is. Erről számolt be a *Revista Farmaciei – Gyógyszerészi Folyóirat* is (6), amikor így ír róla: „Tetőtől talpig gyógyszerésszé alakult katonatiszt.” Gyógynövényeket ismertető cikkei is jelentek meg a különböző szaklapokban, így a *Revista Farmaciei – Gyógyszerészi Folyóirat*ban is.

A szakmai tevékenységen kívül bekapcsolódott a városka közéletébe is, 1920-tól az önkéntes tűzoltótestület parancsnoka, a római katolikus egyház főgondnoka, a Casino igazgatója, városi képviselő. Az 1949 utáni évekről sajnos semmiféle adatunk nincs sem a gyógyszertáráról, sem a gyógynövénytermesztési munkájával kapcsolatban. (1948-ban nemcsak a gyógyszertárakat államosították, hanem a szövetkezet is állami tulajdonba ment át, PLAFAR néven állami vállalat lett belőle.) Elhalálozási adata is bizonytalan. Egyes források szerint (3) 1965-ben, mások szerint (2,5) 1973-ban hunyt el. Mindkét változat szerint idős kort ért meg.

Irodalomjegyzék

1. Fabritius G.: *Beiträge zur Geschichte der deutschen Apotheken und Apotheker in Siebenbürgen.* Deutscher Apotheker Verlag, Stuttgart 1986. 62. o.
2. Izsák S.: *Farmacia de-a lungul secolelor.* Ed. Științifică și Enciclopedică, București 1979. 354. o.
3. Popescu H., Ghițan T.: *Cooperativa „Digitalis” din Orăștie, prima întreprindere românească de plante medicinale.* Scurt istoric 1929–1949. *Practica Farmaceutică* 1979. 117–121. o.
4. Reményi R. (szerk.): *Lexikon – Erdély és Bánát közéleti, kereskedelmi és ipari életéről.* Edit. Literară, Arad 1931. 94. o.

5. Spielmann I., Graziella Baicu (red.): *Istoria științelor farmaceutice în România*. Ed. Med. Amaltea, București 1994. 198, 206, 235. o.

6. *** *Revista Farmaciei – Gyógyszerészi Folyóirat* (Cluj – Kolozsvár) 5, 119 (1927. március 5.).

Fényhalmy Antal (1822–1895)

Nagybányán született 1822. június 15-én (1). Már tizennégy éves korától gyógyszerértárban dolgozik, az akkori előírásoknak megfelelően inasként. A gyakornoki tanfolyamot csak több év után tudja megkezdeni. Egyetemi tanulmányait Pesten végzi, 1846-ban, huszonnégy éves korában kap magister pharmaciae oklevelet (5). Ezután visszamegy Nagybányára és ott dolgozik, most már okleveles gyógyszerészként.

Az 1848-as szabadságharc szelleme őt is megéri, otthagyja állását és beáll önkéntesnek, mint közlegényt sorolják be abba a csapatba, amely Nagybányáról csatlakozott Bem tábornok seregéhez. Itt kitüntette magát azzal, hogy a csatákat bátran végigküzdötte s ezért Bem sokra becsülte, fontos, kényes és bizalmas feladatokat kapott, így például jelentős mennyiségű aranykészlet elszállítását bízták rá, amit a debreceni kormánynak kellett eljuttatni. A nehéz feladat teljesítésében, sok viszontagság után, sikerült legyőznie minden akadályt, ezért a kormánytól elismerő kitüntetést is kapott, Bem pedig századosi rangban a törzskarhoz osztotta be, majd hadsegédjének nevezte ki. Nagyszebenben a saját költségén tábori gyógyszerértárt is felszerelt, ez azonban később az ellenség kezére jutott. A világosi fegyverletétel után nem kapott „menlevelet”, ezért menekülnie kellett, azonban az osztrákok elfogták, bebörtönözték. Hetekig szenvedett tifusban, szerencséjére nem derült ki, hogy Bem seregében milyen fontos feladatai voltak, s így később a nagyszebeni katonai kórház gyógyszerértárába osztották be. Itt örökös rettegésben több hónapot töltött, félve, hogy haditörvényszék elé állítják. Később sikerült megszöknie, hosszabb ideig bujdosott, majd külföldi rokonai közbenjárására kegyelmet kapott (1,3,4).

Visszamegy szülőföldjére, Nagybányára, ahol az egyik gyógyszerértár gondnokságát vállalja el, majd 1855-ben bátyjával, **Fényhalmy Lajos** gyógyszerésszel együtt, aki oklevelét 1842-ben, Pesten kapta meg (5), megveszi Halmiban (akkor Ugocsa, ma Szatmár megye) az 1845-ben alapított, Oroszlánhoz (Arany Oroszlán) címzett gyógyszerértárt. Testvérbátyja rövid időn belül önállósítja magát és Lugosra megy, ahol megvásárolja a Fehér Sasra címzett gyógyszerértárt. A 70-es évek végén azonban tragikus körülmények közt, a laboratóriumában történt robbanás következtében elhunyt (1).

Halmiban Fényhalmy Antalnak még egyszer kellemetlensége volt, egyik rosszakarója feljelentette fegyverrejtegetés címen, ezért rendőri felügyelet alá helyezték, házáat, udvarát feltúrták, azonban eredménytelenül. Példás életével mindenki tiszteletét és szeretetét elnyerte, megbecsült polgára lett a kis közösségnek. 1895. április 22-én hunyt el; ez alkalomból a *Gyógyszerészi Közlöny* a következőket írja: „Halálával az egész Ugocsa megyének kedvelt Tóni bácsiját, a szegény nép jótévőjét és egy olyan gyógyszerészt veszítettünk el, aki igaz szeretettel és odaadó kitaratással foglalkozott szakmájával” (6).

A budavári Arany Sas patikamúzeum udvarán az 1848-as szabadságharcban részt vett gyógyszerészek emlékére elhelyezett és 1974. október 18-án felavatott emléktáblán az ő neve is szerepel a felsorolt 17 gyógyszerész közt (8).

Halmiban való letelepedése után családot alapított, 1867. január 20-án megszületett fia, **Fényhalmy Antal Árpád**, aki később a nyomdokaiba lépett, a gyógyszerészi pályát választva. Apja gyógyszerértárában készült fel, majd egyetemi tanulmányait Budapesten végezte, és 1893-ban, huszonhat éves korában gyógyszerész oklevelet kapott (5). Visszatérte után rövid ideig a családi gyógyszerértárban dolgozik, majd Aknasugatagra megy, 1906-ban pedig bérbe veszi Crăciun Gyula várbogsányi (Krassó-Szörény megye) gyógyszerértárt (7), végül önállósítja magát, és jogot kér gyógyszerértár nyitására. 1924. december 2-án a Szatmár megyei Túrterebesen a Szentháromság nevű gyógyszerértárt nyitja meg, ennek tulajdonosa 1941-ig, ettől kezdve örököse, özvegye nevén szerepel a gyógyszerértár (2), majd 1943-tól Csikós Árpád gyógyszerész a tulajdonos.

Irodalomjegyzék

1. Baradlai J., Bársony E.: *A magyar gyógyszerészet története*. I. kötet. A Magyarországi Gyógyszerész- Egyesület kiadása, Budapest 1930. 440–441. o.

2. Csirák Cs. (szerk.): *Othonom Szatmár megye*. Szatmári füzetek 6. Egészségügy-történeti dolgozatok. A Szent-Györgyi Albert Társaság kiadása, Szatmárnémeti 1997. 237. o.

3. Halmi J.: *1848-as szabadságharcunk gyógyszerészi vonatkozásai*. Gyógyszerészet 5, 3, 103–105 (1961).

4. Halmi J.: *Gyógyszerészetünk és gyógyszerészeink helyzete a szabadságharc idején*. Comm. ex Bibl. Hist. Med. Hung. 21–22, 104–142 (1961).

5. *** *Album Chirurgorum 1839/40–1887/88; Album Medicorum 1888/89–1907/08*. Semmelweis Egyetem Orvostudományi Kar levéltára. Budapest.

6. *** *Fényhalmy Antal* (Nekrológ). *Gyógyszerészi Közlöny* 11, 17, 268 (1895. április 28.).

7. *** *Fényhalmy Árpád* gyógyszerért bérbe vesz. *Gyógyszerészi Közlöny* 22, 296 (1906).

8. *** *Emléktábla avatás*. *Gyógyszerésztörténeti Diárium* IV. évf. 1 (12), 71 (1975. május).

Dr. Ferencz Áron (1880–1954)

A Háromszék megyei Nagyajtán született 1880. október 15-én szegény parasztcsaládban, rokonságban volt a szintén nagyajtai származású Nyiredy Gézával, a kolozsvári gyógyszerészgyakornoki tanfolyam vezetőjével, aki látva tehetségét és szorgalmát, felkarolta és segítette a továbbtanulásban. A kolozsvári Unitárius Főgimnáziumban érettségizett, majd ugyancsak itt néhai Csetz Dénes gyógyszerértárában gyakornokoskodott. Egyetemi tanulmányait a FJTE-en végezte. A szakma iránti érdeklődése és vonzódása már diákkorában megmutatkozott, egyik szakdolgozatával elnyerte a békéscsabai Réthy Béla gyógyszerész által alapított díjat.

Gyógyszerész oklevelét 1903-ban kapta meg, de továbbra is az egyetem keretében marad, Issekutz Hugó egyetemi tanár javaslatára 1903. március 1-jén kinevezik a felállítandó Egyetemi gyógyszerértárhoz. Itt először tanársegédként dolgozik, és közben beiratkozik a doktorátusra is. Gyógyszerészdoktori oklevelét 1906. június 9-én kapta meg az *Aristolochia clematitis* szövettanával és kémiaiával foglalkozó értekezésével. Ebben a tanévben ő volt az egyedüli gyógyszerész, aki a doktori fokozatot elnyerte (4). Az elvégzendő vizsgálatok egyre nagyobb száma miatt 1912 januárjában gyógyszerértári vegyészé léptetik elő, a tanársegédi állását pedig Fáy Elvira okleveles gyógyszerész foglalja el (5). Ekkor fizetése 2600 korona és még 900 korona lakáspénzt kap (5). 1913-ban állami ösztöndíjjal tanulmányútra indul, Berlin, Amszterdam, Hága, Brüsszel, London gyógyszerészeti intézeteit látogatja meg, tanulmányozza működésüket, és a Hágai Nemzetközi Gyógyszerész Kongresszuson is részt vesz. Hazatérte után, 1916. május 26-án magántanári kinevezést kap, megbízott előadója lesz a gyógyszerészetnek és az Egyetemi gyógyszerértár vezetőjévé nevezik ki. Ezt a feladatát 1919. október 1-ig, a gyógyszerértár megszűnéséig látta el (3).

A hatalomváltozást követően, amikor a kolozsvári FJTE tanárai és hallgatói egy része előbb Budapestre, majd Szegedre települt át, itthon maradt, nem követte az egyetemet, bár Szegeden jó ideig fenntartották számára az Egyetemi gyógyszerértár igazgatói tisztségét (7), és csak később nevezték ki Dávid Lajos gyógyszerészt, aki az 1910/11-es tanévtől kezdve a kolozsvári Egyetemi gyógyszerértár gyakornoka volt Ferencz Áron mellett, hadba vonulásáig (3) annak vezetőjévé (11).

1919 után szabad joggyakorlásért folyamodik a román egészségügyi hatóságokhoz. 1922. április 1-jén a Legfelső Egészségügyi Tanács 811. számú okirata igazolja, hogy 198 gyógyszerész kollégájával együtt megkapta a „libera practica” jogot (8). A Pamfil professzor által vezetett ZEA vegyi- és gyógyipari RT. munkatársa lesz, ahol a cég készítményeinek előállítását végzi, azonban rövidesen kiválik ebből a munkaközösségből, és 1926-ban már átveszi a Gergely Ferenc utódai tulajdonában levő nagykereskedő cég drogáru osztályának a vezetését (9). Itt 1930-ig dolgozik, ekkor bérbe veszi az 1906-ban Palóczy Lajos gyógyszerész alapította Megváltó nevű gyógyszerértárat (6), amely akkor az alapító gyógyszerész leányának, az 1918-ban oklevelet kapott Tischlerné Palóczy Annának a tulajdonában volt. Ezt 1936 októberéig vezette. 1936 decemberében az egészségügyi minisztériumtól engedélyt kapott egy laboratórium felállítására (14), ezután már a gyógyszereket előállító laboratóriumában dolgozott. Galenusi készítményei közül a *Solutio Digitalis titrata* többször is előfordul a szaklapok hirdetési között. 1939. január 25-i levele – amit egy Magyarországra áttelepült volt kollégájának írt – arról tanúskodik, hogy hiányolta a szakmai továbbképzéshez nélkülözhetetlen információkat. A kézírásos levél a budapesti Ernyey József Gyógyszerésztörténeti Könyvtár és Múzeum tulajdonában van (1). Ebben a levélben utal férjhez menendő leányára is (sz. 1912), akinek 1939. március 4-én volt az esküvője Gál Endre gépészmérnökkel (16).

A második bécsi döntés után, amikor a FJTE visszaköltözhetett régi otthonába, ismét megbízást kapott az Egyetemi gyógyszerértár vezetésére (17). Már az 1941/42-es tanévben megkezdte előadásait az Orvosi Karon *Gyógyszerészeti kutatások* címmel az orvostanhallgatók és a doktorandusok részére és ugyanekkor gyógyszerkészítési gyakorlatokat is tart. A Matematika–Természettudományi Karon a gyógyszerészhallgatók részére a *Bevezetés a gyógyszerészi hivatásba* című előadássorozat tartására újból magántanárrá nevezik ki (3). Oktatói munkáját azonban rövid ideig tudta végezni.

Az 1944 után kialakult politikai és hatalmi változások a FJTE szerkezeti felépítésére is hatással voltak. A román tannyelvű orvosi egyetem visszatérésével megszűnt gyógyszerértárvezetői megbízatása, valamint az oktatási feladata is a magyar tannyelvű egyetem Orvosi Karának Marosvásárhelyre költöztetése révén. Valószínűleg

ekkor telepedett ki Magyarországra, mert 1950-ben már a Budapesten megjelenő *A gyógyszerész* című szaklapban közölt dolgozatokat, ami az akkori politikai viszonyok miatt nem lett volna lehetséges, ha még Kolozsváron él.

1919 után megindult az Erdélyben maradt magyar gyógyszerészek szervezkedése saját egyesületük létrehozására és magyar nyelven is közlő szaklapok kiadására. Kolozsváron 1921 januárjától 1923. október 1-jéig jelent meg a *Pharmacia – Gyógyszerész Újság*, majd 1923 és 1928 között a *Revista Farmaciei – Gyógyszerészi Folyóirat*. Mindkét szaklapnál Ferencz Áron neve is szerepel a főmunkatársak között (8, 9). 1920 és 1940 között az Erdélyi és Bánáti Gyógyszerészek Szövetségének tagja, számos társadalmi és szakmai rendezvényen van jelen. Az 1924. október 21-én tartott ülésen tudományos szakosztályt hoztak létre, melynek egyik alelnöki tisztségét ő tölti be. Az 1929-ben alapított Erdélyi és Bánáti Gyógyszerészek Korpótlékos Pénztára és Nyugdíjintézete keretében először csak választmányi póttag, majd az 1931-ben tartott közgyűlésen igazgatósági tagnak választják meg (12).

Gazdag a szakirodalmi tevékenysége is (2). 1906-tól több mint húsz tudományos közleménye jelent meg a magyarországi (*Gyógyszerészi Hetilap*, *Gyógyszerészi Értesítő*, *Gyógyszerészi Közöny*), majd az erdélyi szaklapokban (*Archiva Farmaciei – Gyógyszerészi Archivum*, *Revista Farmaciei – Gyógyszerészi Folyóirat*), ami ebben az időben jelentősnek számított. Dávid Lajossal együtt megírták a kolozsvári Egyetemi gyógyszerész-történetét, amit a Jakabházy Zsigmond professzor hetvenedik születésnapjára készült ünnepi számban a *Magyar Gyógyszerésztudományi Társaság Értesítője* 1937-ben le is közölt (13).

Az erdélyi gyógyszerésztársadalomnak sokra becsült, szeretett és segítőkész tagja volt. Ez utóbbi nemes tulajdonságát bizonyítja a Szegedre áttelepült FJTE 1922/23-as Évkönyvének (11). közleménye is, miszerint Ferencz Áron tanár úr 500 korona jutalmat ajánlott fel egy szorgalmas, szegény sorsú hallgató jutalmazására, amit Kovács Béla gyógyszerészhallgató nyert el. Felajánlása különösképpen értékelendő, hiszen azokban az években neki mint itthon maradónak sem volt könnyű helyzete.

A *Gyógyszerészi Szemle* 1942. június 6-án megjelent száma (VII. évf. 23. szám) fedőlapján közli arcképét, a hátlapján pedig bemutatja mint a kolozsvári Egyetemi gyógyszerész-tár vezetőjét, és vázlatosan ismerteti életrajzát is (10).

A budapesti Unitárius Püspökség adatai szerint 1954. április 22-én, hetvennégy éves korában hunyt el Újpesten, ahol utolsó lakása volt a Kisfaludy u. 53. szám alatt. A Megyeri úti temetőben nyugszik (15) feleségével (1883—1958), leányával, Gál Endrénével (1912—1984) együtt. A síremléket még leánya emeltette.

Irodalomjegyzék

1. Ferencz Á. 1939. január 25-én, Kolozsvárt írt levele. Kézirat. Ernyey József Gyógyszerésztörténeti Könyvtár és Múzeum gyűjteménye, Budapest.
2. Gulyás P.: *Magyar írók élete és munkái*. Új sorozat. VIII. kötet. Argumentum Kiadó, Budapest 1992. 860. o.
3. *** *A kolozsvári FJTE Almanachja és Tanrendje az 1902/1903–1918/1919-es tanévekre, valamint az 1940/1941–1941/1942-es tanévekre*. Az Egyetem kiadása, Kolozsvár 1903–1943.
4. *** *A kolozsvári Egyetem tanárai és doktorai Évkönyve 1900/1901–1905/1906*. 805. lap. A Kolozsvári Egyetem levéltára, Kolozsvár.
5. *** Románia Országos Levéltára. Maros Megyei Igazgatóság. Alap 576. Fac. Med. Franz Jozsef, dosszié 1022, 23. o. (F. Á. felterjesztése a vegyész állásra).
6. *** *Gyógyszerészek zsebnaptára – Almanachul Farmaceutic 1921–1937*. Cluj–Kolozsvár.
7. *** A m. kir. FJTE Almanachja az 1921/1922 tanévre. Az Egyetem kiadása, Szeged 1922.
8. *** *Pharmacia – Gyógyszerészi Újság 1921–1923*, Kolozsvár.
9. *** *Revista Farmaciei – Gyógyszerészi Folyóirat 1923–1928*, Kolozsvár.
10. *** *Gyógyszerészi Szemle* 7, 23, 229 (1942. június 6.).
11. *** *Beszámoló a Szegedi m. kir. FJTE 1922/1923–1926/1927. évi működéséről*. Az Egyetem kiadása, Szeged 1928.
12. *** *Buletinul Farmaciștilor* (Cluj–Kolozsvár) 9, 19–20, 301 (1931).
13. *** Különlönyomat a *Magyar Gyógyszerésztudományi Társaság Értesítőjének* Jakabházy professzor tiszteletére kiadott ünnepi számából (1937. évi 3. szám, 1–8. o.). Főiskolai Könyvnyomda, Pápa 1937.
14. *** *Gyógyszerészi Hetilap* 75. évf. (1936. decemberi szám).
15. *** A Budapesti Unitárius Egyház Püspökségének temetési anyakönyve és a sírhelyre vonatkozó közlései. Budapest.
16. *** *Pharmacia* 17, 3–4, 24 (1939. február).
17. *** *Gyógyszerészek Lapja* 36, 3 (1941. február).

árkosi Ferenczy József (1870–1930)

Felsőrákoson, az akkori Háromszék megyében született 1870. augusztus 9-én. Apja árkosi Ferenczy Lajos unitárius igazgató-tanító, anyja Siménfalvy Anna. Iskoláit előbb Székelykeresztúron az Unitárius Gimnáziumban végezte, majd Kolozsváron folytatta szintén az Unitárius Főgimnáziumban. Gyógyszerészi pályáját Gyulafehérváron a Fröhlich család tulajdonában levő Csillag-patikában kezdte meg, a gyakornoki vizsgát kitüntetéssel tette le 1888-ban, majd beiratkozott a kolozsvári FJTE-re, ahol az 1892/93-as tanévben kapja meg a gyógyszerész oklevelet (1). Ezután szakmai ismereteinek gyarapítása céljából előbb Szegedre, majd Budapestre megy, ahol az erdélyi származású Csávássy Kis Károly gyógyszerész Kígyó nevű gyógyszerertárában dolgozik. Hét éven át ő volt a gyógyszerertár gondnoka.

1900-ban tér haza Erdélybe, még ebben az évben megveszi Vajdahunyadon a dr. Jucho Ferenc gyógyszerészdoktor tulajdonát képező, 1832-ben létesített Fekete Sas gyógyszerertárat. 1908-ban családot alapít, feleségül veszi néhai Józsa Mihály budapesti tanácsjegyző Dóra nevű leányát. Ebből a házasságból három gyermek született.

A mindennapi szakmai munka mellett szerepet vállalt a gyógyszerészek egyesületi életében. 1922 novemberében, miután Papp Sándor gyógyszerész lemondott, helyébe őt választották meg a Hunyad megyei Gyógyszerész (Szindikális) Kamara elnökének (2). 1923-ban a Romániai Gyógyszerészek Általános Szövetsége keretén belül működő Erdélyi és Bánáti Tagozatban a Hunyad megyei kör elnöke lesz. Ezt a tisztséget még 1927-ben is ellátta, de később már betegsége megakadályozta a további tevékenységben. A város társadalmi és közéletében is szerepet vállalt, Vajdahunyad város tanácsának és a vajdahunyadi takarékpénztár vezetőségének tagja volt.

Élete végéig vezeti a gyógyszerertárat, és valamennyi tisztségét is viseli. 1930. március első napjaiban hunyt el betegség következtében, alig hatvanéves éves korában. Temetésén, március 7-én Budapesten számos neves kolléga, politikus, egyetemi tanár, miniszteri tanácsos volt jelen és a budapesti Gyógyszerész Testület is képviseltette magát.

Pályaszeretete és szinte példátlan áldozatkészsége kiemelte őt a szürke mindennapiságból, és emlékét maradandóvá tette egykori kollégái körében.

Halála alkalmából a *Buletinul Farmaciștilor*, az erdélyi gyógyszerészek szaklapja közli fényképét és megemlékezik munkásságáról (3).

Irodalomjegyzék

1. *** *A kolozsvári m. kir. FJTE Almanachja az 1892/93-as tanévre*. Az Egyetem kiadása, Kolozsvár 1893.
2. *** *Pharmacia – Gyógyszerész Újság* 3, 22 (1922. november 15.).
3. *** *Buletinul Farmaciștilor* 8, 8, 147 (1930. április 15.).

Flohr József (1889–194?)

Nem volt erdélyi származású, de már gyógyszerészi tanulmányait is itt végezte s megszerette ezt a vidéket, és itt maradt élete végéig. 1889-ben született a Zemplén megyei Tiszalúcon, iskoláit Rimaszombaton végezte, már ekkor megkezdte a tollforgatást, iskolájában az önképzőkörök titkára volt. A gyógyszerészi pályára 1908-ban lépett, gyakornokként Miskolcon Baruch Gyula gyógyszerertárában dolgozik, akit később tanítómesterének tartott. A gyógyszerészgyakornoki tanfolyamot és az egyetemet is Kolozsváron a FJTE-en végezte, már egyetemi hallgatóként megnyilvánult vezetői alkalmassága, a gyógyszerészhallgatók önképzőkörének a titkára volt. Gyógyszerész oklevelet az 1912/13-as tanévben kapott (4), ezután visszamegy Miskolcra, egykori tanítómestere gyógyszerertárába, ahol most már okleveles gyógyszerészként tölti segédi idejét. Rövidesen visszatér Kolozsvárra dr. Bíró Géza (sz. 1876. július 4., Sikula, Arad megye; gyógyszerészdoktori fokozat 1900, Budapest) Hunyadi Mátyásról elnevezett gyógyszerertárába. 1916-ban Érsekújvárra távozik, ahol bérbe veszi a Szent Rókus gyógyszerertárat, de fél év múlva visszatér Erdélybe és megveszi Kolozsváron Dávid József gyógyszerésztől az 1894-ben alapított Remény nevű gyógyszerertárat, melynek tulajdonosa marad az 1940-es évek végéig (3).

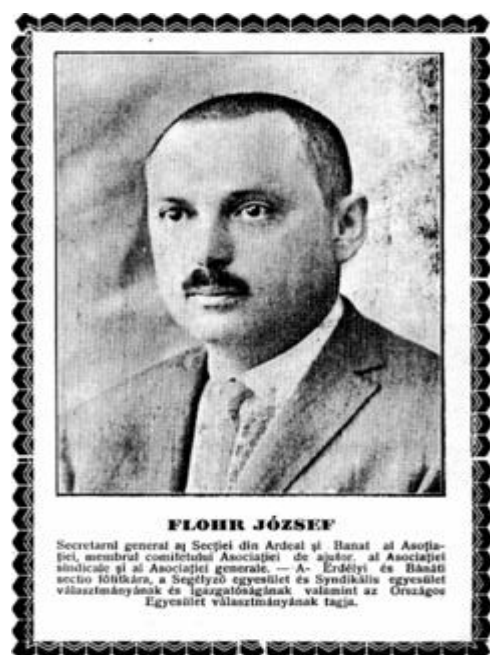
Annak ellenére, hogy nem volt erdélyi származású, az 1919-es hatalomváltás után is itt maradt. A romániai magyar gyógyszerészek összefogásának, egységbe tömörülésének a híve lett, és egyik szorgalmazója a szervezett egyesületi életnek. 1920-ban a román és magyar nyelven megjelenő *Pharmacia – Gyógyszerészi Újság* c. szaklapban elsőként fordul felhívással az erdélyi és bánági gyógyszerészekhez egyesület, illetve „gyógyszerész-szövetség” megalakítása céljából. Ennek eredményeként 1920. szeptember 16-án létrejön a

kolozsvári, október 3-án pedig a Kolozs megyei Gyógyszerész Testület; ez utóbbiban őt választják meg titkárnak. Erről a tisztségről 1922 júliusában lemond, utóda Huszár Jenő lesz. Sorra alakulnak az erdélyi és bánági megyékben a megyei gyógyszerésztestületek. 1921. január 17-én tartják Kolozsváron az erdélyi és bánági gyógyszerészek első kongresszusukat, melyen megalakul az Erdélyi és Bánati Gyógyszerészek Szövetsége. 1924 és 1934 között a Romániai Gyógyszerészek Általános Szövetségében Flohr József a központi választmány tagja, az ennek keretében működő Erdélyi és Bánati Kerületnek pedig a főtítkára 1922-től 1937-ig (6). 1926-ban a román király a gyógyszerészet terén kifejtett érdemeinek elismerése jeléül az Egészségügyi Érdemkereszt I. osztályú érmével (Crucea Meritul Sanitar) tüntette ki őt (2) és Krausz Elemér gyógyszerészt, az Arad megyei Öthalom helységéből. 1939-ben ötvenéves születésnapja alkalmából pályatársai a *Pharmacia* lap hasábjain köszöntik és méltatják érdemeit (5).

1940-ben, mikor Észak-Erdély ismét Magyarország része lett és az itteni gyógyszerészek rövid idő után csatlakoznak a Magyarországi Gyógyszerész Egyesülethez, az újonnan alakult, Kolozs, Szolnok-Doboka és Beszterce-Naszód megyéket magába foglaló 24. kerület választmányának tagja lesz. Egyesületi életi tevékenysége nem korlátozódott csupán a titkári teendők elvégzésére, mindenféle közösségi munkában az élen járt: tagja volt a Nyiredy-bizottságnak, nevéhez fűződik a gyógyszerészek jóléti intézményének a megvalósítása, a temetkezési segélyegylet megalapítása, továbbá ő kezdeményezte a jelképes „tégglák” (bizonyos pénzösszeg) összegyűjtését, melyből 1929-ben az Erdélyi és Bánati Gyógyszertártulajdonosok Egyesülete létrehozta a Monostori út 22. szám alatt a „Gyógyszerészek Háza” néven ismert székhelyét.

Az erdélyi gyógyszerészek szaklapjainak szerkesztésében is részt vett. Legelőször a *Pharmacia – Gyógyszerészi Újság* főszerkesztője volt, majd az 1924-ben induló *Archiva Farmaciei – Gyógyszerészi Archivum* gyógyszerészkepzéssel foglalkozó rovatának felelőse, később pedig a *Revista Farmaciei – Gyógyszerészi Folyóirat* szerkesztőbizottságának tagja. Ez utóbbiban a „Figyelő” rovatot vezette, amelynek keretében mindenről objektíven tájékoztatta az olvasókat, a vitás kérdésekben békítően foglalt állást a *Legyen béke...* (1930/24) vagy a *Szeressük egymást...* (1931/21) című írásaiban.

Kolozsvári tevékenysége az 1940-es évek közepéig követhető, ettől kezdve nem találtunk semmiféle adatot vele kapcsolatban. Újabb nevé előfordult az ismeretlen sorsú határon túli magyar gyógyszerészek között a második világháborúban meghalt gyógyszerészekkel foglalkozó tanulmányban (1).

36. ábra. Flohr József gyógyszerész arcképe és gyógyszertárának reklámja (1933)

Irodalomjegyzék

1. Sági Erzsébet: *A II. világháborúban meghalt gyógyszerészek*. Gyógyszerészet 44, 8, 474–480 (2000).
2. *** *Revista Farmaciei – Gyógyszerészi Folyóirat* 4, 7, 110–111 (1926. április 1.).
3. *** *Almanachul farmaciștilor – Gyógyszerészek zsebnaptára* az 1924, 1926, 1927. évre (szerk. Nagy S.), 1930, 1934. évre (a Buletinul Farmaciștilor kiadása) és az *Almanah* 1937 (szerk. Molitórisz P.). Cluj – Kolozsvár.
4. *** *A m. kir. FJTE Almanachja és Tanrendje* az 1912/13-as tanévre. Az Egyetem kiadása, Kolozsvár 1912.
5. *** *Pharmacia* 17, 17–18, 119 (1939. szeptember).
6. *** *Pharmacia – Gyógyszerész Újság* 3, 13 (1922. július 1.).

Fröhlich András (1912–1983)

Székelyudvarhelyen született 1912. január 29-én, iskoláit szülővárosában végezte, egyetemi tanulmányait is Erdélyben, Kolozsváron kezdte meg, de már Szegeden fejezte be. Gyógyszerész oklevelét 1942-ben kapta meg, továbbra is Szegeden marad, és az Egyetemi gyógyszerertárban dolgozik Dávid Lajos munkatársaként. Az ő irányítása mellett itt készíti el doktori értekezését *Liquor ferri albuminati saccharatus készítése és vizsgálata* címmel, doktori fokozatát 1947-ben kapja meg. Munkahelye továbbra is az Egyetemi gyógyszerertár marad, ahol 1954. március 1-jén adjunktussá nevezik ki. 1958-ban, a Gyógyszerészi Intézet és az Egyetemi gyógyszerertár különválásakor, megbízzák ez utóbbi vezetésével (2). Munkakörét fáradhatatlanul és lelkiismeretesen látta el; 1972-ben „Kiváló gyógyszerész” kitüntetéssel jutalmazták.

A tudományos, elméleti kérdések mellett rendkívül fontosnak tartotta a gyakorlati feladatok megoldását. Széles körű szakmai tapasztalata nagy tekintélyt szerzett számára munkatársai és a klinikus orvosok körében is. Tevékenységét mindig a betegek érdeke határozta meg, gazdag tapasztalatait nemcsak a betegellátásban hasznosította, tudását az oktatásban is kamatoztatta. Emberi közvetlenségével és keresetlen modorával személyes példát mutatott hallgatóinak. A betegek iránti odaadásáért és etikus magatartásáért mindenki tisztelte.

A klinikai gyakorlatban hasznosítható saját megoldású készítmények előállítására törekedett, ilyen irányú kutatásának eredményei voltak a Nitrofurantoin-Na injekció, a Nitrofurazon tartalmú urológiai készítmény, továbbá különböző alapanyagú érzéstelenítő gyógyszerek előállítása (3).

1973. március 31-én nyugdíjba vonult. Hetvenegy éves korában, 1983. október 28-án hunyt el Szegeden (4). A Belvárosi temetőben a sírja mellett mondott gyászbeszédében dr. Mezey Géza, az intézet akkori vezetője kiemelte mély humanizmusából eredő jellemszilárdságát és emberszeretetét (1).

Irodalomjegyzék

1. Mezey G.: *In memoriam dr. Fröhlich András*. Szegedi Orvostudományi Egyetem Évkönyve. Kiadja dr. Szilárd János rektor, Szeged 1984. 45–46. o.
2. *** *Szegedi Egyetemi Almanach 1921–1970*. József Attila Tudományegyetem és a Szegedi Orvostudományi Egyetem kiadása, Szeged 1971. 407. o.
3. *** *Szegedi Egyetemi Almanach II. 1921–1996*. Szent-Györgyi Albert Orvostudományi Egyetem (rektor dr. Dobozy A.) kiadása, Szeged 1997. 443. o.
4. *** *Dr. F. A. (1912–1983)*. Nekrológ. Gyógyszerészet 28, 4, 153 (1984).

Fülöp Lajos (1928–1998)

Marosvásárhelyen született 1928. augusztus 19-én. Szülei kertészettel foglalkoztak, apja később az egyetem kertjeit is gondozta. Iskoláit szülővárosában, a Református Kollégiumban végezte, ahol 1948-ban érettségi vizsgát tett. Egy év múlva, 1949 őszén iratkozik be a marosvásárhelyi GYK-ra, ahol 1953-ban kapott oklevelét. Már diákkorában díjtalan gyakornokként besegített a Mártonfi László professzor vezette Gyógyszerészi kémia tanszék munkájába, majd oklevele megszerzése után, 1953. szeptember 15-én alkalmazták is gyakornoknak, és egy év múlva, 1954-ben tanársegédnek nevezik ki. Ettől kezdve a gyakorlatok tartását is rábízák. 1958-ban előléptetik adjunktussá és így a gyakorlatokon kívül előadásokat is tart a harmad- és negyedéves gyógyszerészhallgatóknak, 1962-től román és magyar nyelven egyaránt. 1966-ban, az „egészségügyi munka kitüntettje” jelvénnel ismerik el tevékenységét. 1973 és 1976 között az egyetem vezetésétől megbízást kapott a diszciplína vezetésére is, mivel a tanszék akkori vezetője (Rocsin Mircea) külföldön vendégtanár volt.

Harminc éven át oktatott adjunktusi beosztásban, mikor 1988-ban a GYK-on tanuló utolsó negyedéves hallgatók befejezték a gyógyszerészi kémiai tanulmányaikat, megszűnt oktatói tevékenysége. Hasonló helyzetbe került kollégáival együtt egy ugyancsak a Kar keretében működő és tudományos kutatással megbízott csoportban mint kutató gyógyszerész vett részt különböző tudományos témák kidolgozásában; többnyire kutatási szerződések biztosították a csoport folyamatos tevékenységét.

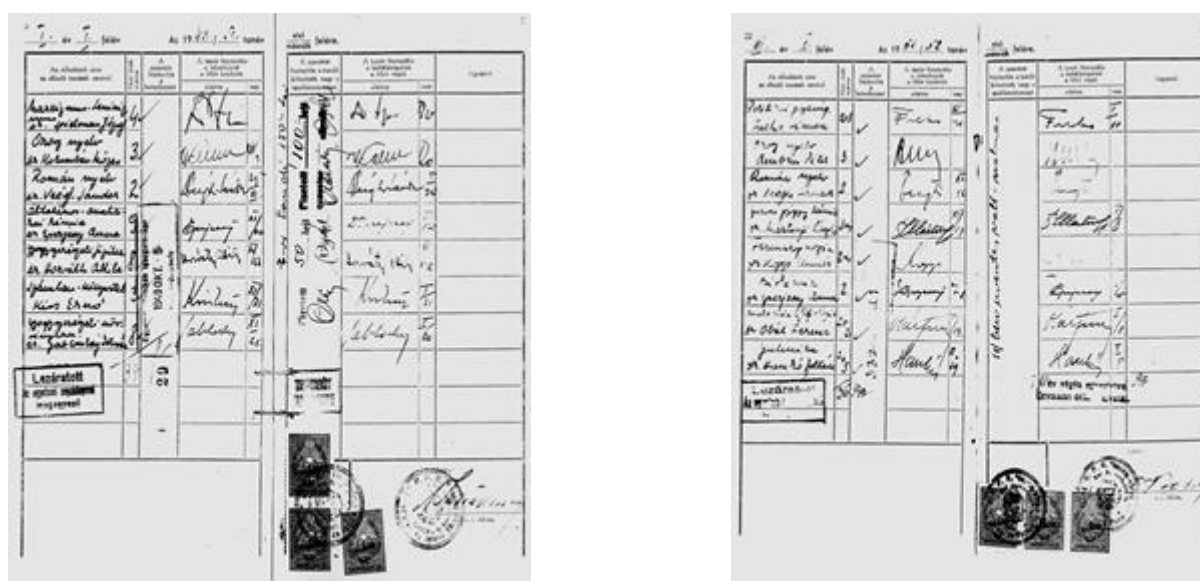
Oktatói munkáját kiváló pedagógiai érzékkel végezte, a diákok élvezettel hallgatták előadásait és magyarázatait a gyakorlatokon. Kiváló gyakorlati érzéke volt, számos ötlete egyes kémiai feladatok megoldásához vezetett, tanártársai és diákjai egyaránt mindig hozzá fordultak, tőle kértek tanácsot kémiai problémáikhoz. Nagy tapasztalattal rendelkezett és szívesen segített mindenkinek. Több egyetemi jegyzet társszerzője. A gyógyszerek ellenőrzésére összeállított egy jegyzetet (250 oldal kézirat), amikor bevezették az oktatásba ezt a diszciplinát. 1981-ben és 1984-ben magyar nyelven írt kétkötetes főszerzős jegyzetei még ma is használatosak. Évente több végzős gyógyszerészhallgató államvizsgadolgozatának irányítója volt.

Tudományos tevékenysége is sokoldalú. Foglalkozott az elemi kén meghatározási módszereivel (1957), az arbutin cerimetriás meghatározásának kidolgozásával (1960), a hipofoszfitek komplexometriás meghatározásával (1962), a *Juniperus*-termések redukáló cukortartalmával (1970), fájdalomcsillapító szerek rétegekromatográfiás szétválasztásával, növényi kivonatokban előforduló polifenolok fémekkel képzett komplex vegyületeivel (1975–88). A *Román Gyógyszerkönyvek* (VII. VIII. és IX. kiadás) részére több monográfiát állított össze. A GYK majdnem minden diszciplinájával és oktatójával volt kollaborációs munkája. Már 1956-ban Mártonfi professzorral együtt új módszert dolgoztak ki a kén meghatározására (Certificat de inovator nr. 47), majd 1957-ben az *Extractum Belladonnae* alkaloidtartalmának meghatározására (Certificat de inovator nr. 183) és 1962-ben a hipofoszfitek komplexometriás mérésére (Certificat de inovator nr. 189). Három találmány társszerzője, így 1982-ben egy növényi eredetű kozmetikai szer (Certificat de inventator nr. 79 622), 1986-ban a *Coryllus avellana* leveleiből nyerhető bőrgyógyászati készítmény (Certificat de inventator nr. 89 936) és 1987-ben a *Scopolia lurida* kivonatának tisztítására szolgáló eljárás (Certificat de inventator nr. 91 765) kidolgozásában vett részt munkatársaival együtt. Közel negyven közleménye hazai lapokban (*Farmacia, Gyógyszerészi Értesítő, Orvosi Szemle – Revista Medicală*), valamint magyarországi szaklapokban (*Herba Hungarica, Acta Pharmaceutica Hungarica*) jelent meg; több mint tizenötnek ő a főszerzője.

1970-ben beiratkozott a doktorátusra a Iași-i Egyetemen I. Selmiciu professzorhoz, a Gyógyszerészi kémia tanszék vezetőjéhez. Miután kötelező vizsgáit letette, és első referátumát is bemutatta, a professzor elhalálozott, így átiratkozott a bukaresti egyetemre, de ott is rövid időn belül ugyanilyen helyzetbe került, nem tudta befejezni és megvédeni doktori tézisé.

1955-ben családot alapított, felesége, **Konnáth Magda** akkor még gyógyszerészhallgató (oklevél 1957), majd Marosvásárhely közeli helységeiben, később pedig Gernyeszegen dolgozott közel két évtizeden át. 1958-ban született Éva leányuk, aki később az orvosi pályát választotta.

1992-ben, harminckilenc évi munka után nyugdíjazták, ezután sajnos teljesen visszavonult a szakmai tevékenységtől és egészségi állapota fokozatosan gyengült. 1998. december 27-én hunyt el Marosvásárhelyen, sírja a református temetőben van

37. ábra. Fülöp Lajos egyetemi leckekönyvének lapjai
a marosvásárhelyi Gyógyszerészeti Kart alapító tanárok kézjegyével

Irodalomjegyzék

1. Barabás B., Péter M., Péter H. Mária (szerk.): *A marosvásárhelyi magyar nyelvű orvos- és gyógyszerésképzés 50 éve. A magyarságkutatás könyvtára XVIII. kötet. Teleki László Alapítvány kiadása, Budapest [1995].*
2. *** *Facultatea de Farmacie din Tg. Mureș – A Marosvásárhelyi Gyógyszerészeti Kar 1948–1998.* Ed. Mentor, Tg. Mureș [é. n.]. 111–128. o.
3. Özv. Fülöp Lajosné Konnáth Magda gyógyszerésznő személyes közlései a család tulajdonában levő iratok alapján.

Gajzágó Róbert (1860–1928)

Szamosújváron született 1860. március 1-jén. Középiskoláit Kolozsváron a piaristáknál végezte, 1877-től beáll gyakornoknak Kolozsváron Bíró János gyógyszerertárába (1), és ugyanitt tölti segédidejének egy részét is; a hátralevő másfél évre Debrecenbe, Nagyenyedre és Aradra ment. 1881-ben beiratkozik a FJTE-re, tanulmányait kitűnő eredménnyel végzi, 1883-ban kap gyógyszerész oklevelet (3). Budapesten, Török József gyógyszerertárában dolgozik, majd hazajön Szamosújvárra (4).

1887-ben gyógyszerertárat vesz Makón, ezt azonban két év után eladta, mivel felesége fiatalon hirtelen elhunyt. Visszajön Erdélybe, és megveszi Tordán a Trajánovics Ede tulajdonában levő, 1872-ben alapított Remény gyógyszerertárat. Újra megnősül, második felesége Dániel Róza. 1904. szeptember 29-én megszületik Dezső nevű fia, aki később orvos lesz (1).

Húsz év után ezt a gyógyszerertárat is eladja, és Kolozsváron egy új bank pénztárosa lesz. Ezt a munkakört öt évig látta el, miután a bank felszámolás alá került, ismét gyógyszerészi munkát vállal: kolozsvári gyógyszerész kollégái megbízzák, hogy a munkásbiztosító pénztár gyógyszerkiadója legyen. Mivel a háború miatt nagy gyógyszerészhiány mutatkozott, Hintz György felkérésére két év múlva, 1916-ban belépett a gyógyszerertárába, ahol mint provizor dolgozott tizenkét éven át. Közben második felesége is meghalt és özvegyen maradt fiával és leányával..

Gazdag szakirodalmi tevékenységet folytatott (2). A Budapesten megjelenő *Gyógyszerészi Közlöny* külső munkatársa volt 1887–1901 között, minden ötödik-hatodik héten küldött cikket közlésre, melyek főleg gyakorlati vonatkozásúak voltak. Szakügyeket tárgyaló írásai közül említésre méltó az 1895-ben megjelent *Gyógyszerésznők kérdése* című, melyben állást foglalt a nők gyógyszerészi pályára engedése ügyében.

Főműve 1924-ben Kolozsváron jelent meg, ez hármas tagoltságú: 1. *A kézi eladásban előforduló gyógyszereknek román népies elnevezései és társalgási szavak szótára latin és magyar jelentőségükkel*, 2. *A Magyar Gyógyszerkönyvbe felvett, valamint a legújabb vegyi készítmények oldhatósági táblázata* 3. *Gyógyszerek műszótára. Synonimák* c. részekből áll (2). Könyve az 1919-es hatalomváltozást követően hiánypótló volt, a kisebbségi gyógyszerészek mindennapi gyakorlatában nagy segítséget nyújtott, ezért sokan méltatták. Kétszáz példányban jelent meg, és nagyon gyorsan elfogyott.

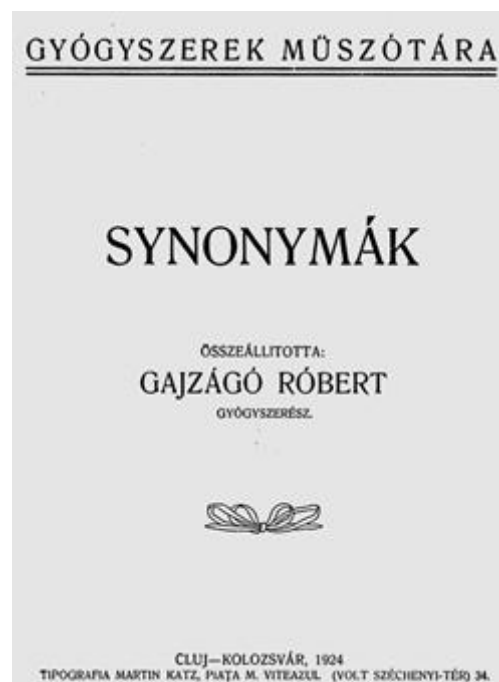
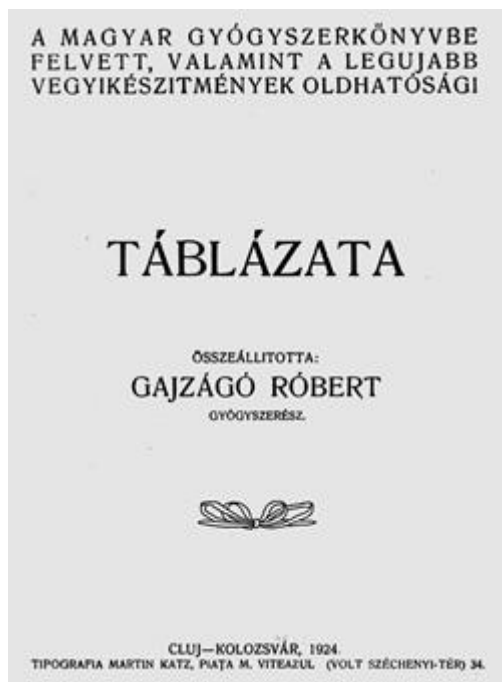
1927 júniusában ünnepelték ötvenéves jubileumát a gyógyszerészi pályán. Kollégái nagy szeretettel köszöntötték, többek között régi főnöke, Hintz György dicsérte erőit, kitartó munkásságát, az Erdélyi és Bánáti Gyógyszerészek Egyesülete nevében pedig Demeter Cornel és több gyógyszerész kolléga köszöntötte, méltatva egész tevékenységét. Németh Andor gyógyszerész a tiszteletére rendezett ünnepi vacsorán saját versével köszöntötte, amit a *Pharmaco Courier*, az Erdélyi és Bánáti Alkalmazott Gyógyszerészek Szövetségének lapja le is közölt az augusztusi számában (5). Gajzágó Róbert is versben felelt, amelyet már a következő hónapban, szeptemberben ugyanez a lap közölt fényképével együtt. (Ezeknek a verseknek a teljes szövege a gyógyszerészek versei közt olvasható.)

Gajzágó Róbert gyógyszerész 1928 júliusában hunyt el (6), hosszú betegség után. Szamosújváron temették el.

A kolozsvári FJTE-en az 1883/84-es tanévben doktori fokozatot kapott **Gajzágó Sándor** gyógyszerész (elhunyt 1889. február 18-án Désen huszonnyolc évesen) valószínűleg rokoni kapcsolatban volt vele.

38. ábra. Gajzágó Róbert Szótárának fedőlapja és egyik belső oldala

39. ábra. Gajzágó Róbert két szakkönyvének címlapja

Irodalomjegyzék

1. Gulyás P.: *Magyar írók élete és munkái*. Új sorozat. X. kötet. Argumentum Kiadó, Budapest 1992. 219. o.
2. Matolcsy M.: *Könyv- és irodalmi gyűjtemény magyarországi gyógyszerészeti munkákról 1578–1909*. Stephaneum Nyomda RT., Budapest 1910.
3. *** *A kolozsvári m. kir. FJTE Almanachja az 1881/82–1882/83. tanévekre*. Az Egyetem kiadása, Kolozsvár 1881, 1882.
4. *** *Gajzágó Róbert 50 éves jubileuma*. Revista Farmaciei – Gyógyszerész Folyóirat 5, 12, 237 (1927).
5. *** *Pharmaco Courier* 6, 8, 11 (1927) és 6, 9, 7 (1927).
6. *** *Pharmaco Courier* 8, 7 (1928).

Gellner Frigyes (1852–1930)

Besztercén született 1852. október 22-én. Iskoláit szülővárosában végezte, az ötödik gimnáziumi osztály után, 1867 júliusában bádoki Soós Károly erzsébetvárosi gyógyszerértára kerül gyakornokként, a tirocinális vizsga letétele után még egy évig ugyanitt segéd. Ezután Medgyesre megy, ahol dr. Folberth Frigyes Sashoz címzett gyógyszerértarában segédeskedik, majd Nagyszebenben a neves Müller Károly gyógyszerész Fekete Sas patikájában alkalmazták.

1874-ben egy évet szülővárosában töltött a kolerajárvány miatt, majd Bécsbe megy, ahol „sustentansi” állást kap, de közben beiratkozik az egyetemre, ahol 1877-ben megkapta gyógyszerészmesteri oklevelét. Egyetemi évei alatt mint a Pharmazeuten Verein alelnöke tevékenyen részt vett az ifjúsági mozgalmakban.

Az oklevél megszerzése után hazajön Erdélybe, ahol előbb kondíciót vállalt Besztercén, majd Nagyszebenben. 1885-ben gyógyszerértárnyitási jogot nyert Görgényszentimrére, itt megtelepszik és megnyitja Korona nevű gyógyszerértárát, amelyet negyvenöt éven át vezetett. Lelkiismeretesen szolgálta éjjel-nappal a község és környéke lakosságát.

A mindennapi gyógyszerértári munka mellett közéleti tevékenységet is folytatott. Gazdakört létesített, fogyasztási, majd hitelszövetkezetet alapított; ezeknek elnöke és ügyvezetője – egy szóval a lelke volt. Vezette a szövetkezetek könyveit is. Nagy köztisztelet övezte, a görgényszentimrei hitelszövetkezet örökös díszelnökévé választották, vármegyei közigazgatási bizottsági tagként eljár a megyei közgyűlésekre is.

Fárasztó és önzetlen munkájának megvolt az eredménye is: megkapta a Ferenc József-rend lovagkeresztje kitüntetését, a háború idején pedig a magyar Vörös Kereszt II. osztályú hadiékítményes díszérmével tüntették ki.

1927-ben Marosvásárhelyen kollégái jubileumi ünnepséget szerveztek hatvanéves gyógyszerész pályája köszöntésére, itt Nagy Jenő marosvásárhelyi gyógyszerész üdvözölte és olvasta fel életrajzát, méltatva önzetlen, sokoldalú tevékenységét. A *Revista Farmaciei – Gyógyszerész Folyóirat* is megemlékezik róla a Jubiláló gyógyszerészek rovatában: „Ma is a legfrissebb testi és szellemi erővel gyakorolja hivatását és végzi a legnagyobb pontossággal sokoldalú, csak áldást fakasztó feladatát. Az a tisztelet és szeretet, mely őt és családját nemcsak a falujában, hanem annál jóval távolabbi körzetben körülövezi, bizonyára elégtétellel és bőséges kárpótlással tölti el az életben kifejtett sok munka, oly sok megpróbáltatás és fájdalmas veszteség elszívása után” (1).

1930. november 30-án hunyt el, gyászírát közölve így emlékeznek meg kollégái róla: „Magas kora dacára a megtestesült ruganyosság, fiatalos mozgékonyág és a gyógyszerészet ügyei iránt érzett őszinte érdeklődés volt” (2).

Gyógyszerértára később, 1937-ben Knöpfler Zsigmond tulajdona lesz (4), majd 1946. július 15-től Bányai László (sz. 1920. július 19., Zilah, oklevél 1942, Budapest) gyógyszerész dolgozik itt, aki 1948. február 1-től 1953. június 15-ig, az államosításig „koncesszió”-ba veszi. A gyógyszerértár az 1944. évi hatalomváltás után a Diana nevet viselte 1953-ig (3).

Irodalomjegyzék

1. *** *Jubiláló gyógyszerészek: Gellner Frigyes*. Revista Farmaciei – Gyógyszerész Folyóirat 5, 354 (1927. október 1.).
2. *** *Buletinul Farmaciștilor* 8, 22, 430 (1930).
3. *** Románia Országos Levéltára, Maros Megyei Igazgatóság. Alap 7, leltár 43: Colegiul farmaceutic jud. Mureș (1933–1948).
4. *** *Almanah 1937*. Szerk. Molitorisz P. Tip. Universala S. A., Cluj.

Id. Gerber Ödön **(1837–1908)**

Munkácson (akkor Bereg megye, ma Ukrajnához tartozik) született 1837. november 28-án, apja itt volt számvevő gr. Schönborn uradalmában (3). Anyja, Koller Vilma nagy műveltségű, francia származású asszony. Apai ágon elődei már a XVII. század közepén magyar polgárok voltak. Ő is magyar nevelésben részesült, magyar ember volt nemcsak belsőleg, hanem külsőleg is, hisz mindig csizmát és magyar ruhát viselt.

Iskoláit szülővárosában és Ungváron, a felsőbb osztályokat pedig Eperjesen végezte, ezután lépett a gyógyszerészi pályára. Egyetemi tanulmányait Bécsben folytatta, ott kapott 1860-ban gyógyszerész oklevelet.

Rövid idővel ezután Szinerváralján (ma Máramaros megye) telepedett le, családot alapított és 1874-ben megvette az 1830-tól működő Megváltó gyógyszerertárat. A mindennapi gyógyszerertári munka mellett gondot fordított nemcsak a szakirodalom olvasására, hanem az írásra is. Gyakran közölt a *Gyógyszerészi Hetilapban*, a *Gyógyszerészi Értesítőben*, a *Gyógyszerészi Közönyben*. Dolgozatai részben a gyakorlati gyógyszerészet tárgykörét ölelik fel, de foglalkozott a gyakornokok képzésével, a gyógyszerészek érdekvédelmi képviselőivel kapcsolatos problémákkal is, mivel tevékenyen részt vett az egyesületi és a közéletben. 1874 és 1892 között *Jó tanácsok kezdő segédeinknek* címmel 16 folytatásban közli eszmefuttatásait a *Gyógyszerészi Hetilap* (10). A szakügyek iránt nagy érdeklődést mutatott, az egyesületi üléseken mindig volt véleménye és azt ki is fejtette. 1886-tól 1908-ig aligazgatója a Magyarországi Gyógyszerész-Egylet 11. járásának, amely az akkori Szabolcs-Szatmár vármegye gyógyszerészeit tömörítette. Később tiszteleti taggá választották.

A szakmai tevékenységen kívül nagy gondot fordított gyümölcsöse és szőlője gondozására, amelyet messze, határokon túl is ismertek. Kezdeményező és úttörő volt a gyümölcsstermesztésben is, számos új gyümölcsfajta állított elő, e téren elért sikereit mintegy 43 díszoklevél és érem dicsérte. A sziklába vájt borpincéje messze vidékeken is híressé vált, háza valóságos vendégfogadó volt, büszkén kínálta vendégeinek jó minőségű borait, bár ő nemigen fogyasztotta azokat. A környékről mindenki hozzá járt tanácsért, szívesen tette közkinccsé tapasztalatait a *Borászati Lapok*, a *Gyakorlati Mezőgazda*, a *Szamos*, a *Szatmár*, valamint a *Szinerváralja és vidéke c.* újságok gazdasági rovatában.

A környező falvak szegényeit állandóan segítette, támogatott minden jótékonyági akciót. Tizenhat éven át a helyi segélyegylet pénztárosaaként tevékenykedett. Erről ír *Emlékirat a „Szinér-Váraljai Segélyegylet” 1875-ik évben történt újabb átalakulásának, állandóvá tételének alkalmára* című, 1876-ban Sárospatakon kiadott 23 oldalas könyvecskében. Alcíme jelzi, hogy különösen Szatmár megye községeihez intézett buzdító irat, melynek jövedelmét a Szinerváralján újonnan építendő református iskola költségei fedezésére fogják fordítani. Később, 1896-ban ennek az egyletnek husznöt éves fennállásáról számol be az Szatmárnémetiben megjelent *Emlékirat a Szinerváraljai segélyegyletről c.* munkájában. Mint tizenkét gyermekes családapa sokat tett a helybeli óvoda létrehozásáért. Ennek kapcsán jelentette meg Sárospatakon 1889-ben *Emlékirat a Szinerváralja kisdóvoda újonnan épült alapkövének letétele alkalmából c.* írását (2,3). A város egyéb közügyeinek rendezésében is részt vett. Sokáig gondnoka volt a helybeli evangélikus egyháznak. Kora reggeltől késő estig dolgozott, a munkában és népes családjában lelte örömét.

Ötvenkét esztendei gyógyszerészi működése után, hirtelen, 1908. november 1-jén hunyt el (2). Halála mély megdöbbenést keltett családjában, a környék lakói és gyógyszerész kollégái körében is. Óriási részvét mellett temették. A város minden polgára vallás- és nemzetiségi különbség nélkül elkísérte utolsó útjára (7).

Fiúgyermekait örökbe fogadta sógora, dr. Teghze Lajos gödöllői korona-orvos. A hivatalos elismertetés után a Teghze Gerber nevet viselték (8).

Özvegye, Teghze Emma 1918-ban hunyt el.

Tizenkét gyermeke közül két fia követte a gyógyszerészi pályán. **Ifj. Gerber Ödön** (később Teghze Gerber Ödön) 1863-ban született Szinerváralján. Gyógyszerészi oklevelét Budapesten 1884-ben kapta meg (5). 1895-től Erdőszádán (Máramaros megye) az 1870-ben alapított Oroszlán nevű gyógyszerertár tulajdonosa. 1899. április 20-án harminchat éves korában súlyos szenvedés után elhunyt (6). Gyógyszerertára özvegye tulajdonában maradt, és az 1920-as évek elejéig működött. 1925-ben dr. Apáti Emil tulajdonát képező új gyógyszerertár nyílik a helységben (11), de ez sem működött sokáig. Az 1930-as évek közepén dr. Jeney István – aki addig Marosvásárhelyen, majd Baróton volt gyógyszerész – helyezte át ide Fernezelyről a gyógyszerertárát (12).

Másik fia, **Gerber Béla György** (Teghze Gerber Béla) 1884. április 23-án született Szinerváralján. Egyetemi tanulmányait ő is Budapesten végezte, 1906. október 12-én avatták gyógyszerésszé (5). Apja halála után, 1908-ban átveszi a szinerváraljai családi gyógyszerertár vezetését (4), és 1949-ig, az államosításig az ő tulajdonában maradt. Apjához hasonlóan kivette részét az egyesületi és közéletből. 1940–1944 között a Magyarországi Gyógyszerész Egyesület 23. kerületének (Szabolcs-Szatmár megye) választmányi tagja. Az államosítás után

1958-ig különböző állami gyógyszerárakban dolgozik, így Misztbányán, Királydarácon, majd Szatmárnémetiben. 1962-ben hunyt el (1).

Bár id. Gerber Ödönnek nem volt több gyógyszerész fia, még megemlíjük az 1872. december 13-án született Ferencet, aki Teghze Gerber Ferenc néven neves pénzügyi szakember lett. 1896-ban az állami számvevőszéken dolgozott, 1926-tól pedig a budapesti egyetem Jogi- és Államtudományi Karán magántanár, 1943-tól címzetes rendkívüli tanár 1948-ig, haláláig (9).

Irodalomjegyzék

1. Csirák Cs. (szerk.): *Othonom Szatmár megye*. Szatmári füzetek 6. Egészségügy-történeti dolgozatok. A Szent-Györgyi Albert Társaság kiadása, Szatmárnémeti 1997. 241, 314, 339. o.
2. Gulyás P.: *Magyar írók élete és munkái*. Új sorozat, X. kötet. Argumentum Kiadó. Budapest 1992. 683. o.
3. Szinnyei J.: *Magyar írók élete és munkái*. III. kötet. Hornyánszky V. Akadémiai Könyvkereskedése, Budapest 1894. 1139. o.
4. Tamás M.: *A gyógyszerészet megjelenése és fejlődése Erdélyben 1512-től 1920-ig*. Doktori értekezés kézírata, Budapest, 1990. 76, 91. o.
5. *** *Album Chirurgorum 1839/40–1887/88; Album Medicorum 1888/89–1907/08*. Semmelweis Egyetem Orvostudományi Kar levéltára, Budapest.
6. *** Ifj. Gerber Ödön (Nekrológ). *Gyógyszerészi Közlöny* 15, 284 (1899).
7. *** Gerber Ödön (Nekrológ). *Gyógyszerészi Közlöny* 24, 46, 736–738 (1908. november 15.).
8. *** *Pharmacia – Gyógyszerész Újság* 3, 15 (1922. augusztus 1.).
9. *** *Magyar Életrajzi Lexikon*. II. kötet (Főszerk. Kenyeres Ágnes). Akadémiai Kiadó, Budapest 1982. 830. o.
10. *** *Gyógyszerészi Hetilap* 31, 24, 377 (1892).
11. *** *Almanachul farmaciștilor din România – Romániai Gyógyszerészek Zsebnaptára 1926. III. évf.* Szerk. Nagy Samu. A szerző kiadása, Cluj – Kolozsvár.
12. *** *Gyógyszerészek zsebnaptára az 1942. évre*. 70-ik évfolyam. Összeállította Réthelyi József. A Gyógyszerészi Hetilap kiadóhivatalának kiadása, Budapest.

40. ábra. Gerber Ödön gyógyszerész által kiadott két füzet címlapja

A Gözsy és Lárencz családok gyógyszerészeinek erdélyi vonatkozásai

A **Gözsy** család ősi múltra tekint vissza, tagjai közt orvost (G. Máté sz. 1751) és több gyógyszerészt találunk, közülük Erdélybe került **G. Béla Leó** (1827–1876), **G. Árpád** (1861–1931) és **dr. G. Béla** (1903–1979). Házasság révén rokonságba kerültek az erdélyi származású **Lárencz** családdal, amelynek leszármazottjai közt is több gyógyszerész volt. Így **L. László Béla** (1845–1916), az ő fia, ifjú **L. László** (1880–1945), unokája, **ifjabb L. László** (1909–1978) és dédunokája, a **legifjabb L. László** (1940–), valamint a 2000. évben gyógyszerész oklevelet kapott **L. Klára**, aki így a család immár ötödik generációs gyógyszerésze (14).

Gözsy Máté (sz. 1751. szeptember 21., Moson) II. József orvosa volt. Gyermekei közül az ifj. G. Máté (sz. 1791. augusztus 26.) leszármazottjai közt találjuk a gyógyszerészeket, akik később Erdélybe kerültek. Az ifj. G. Máté Tolna megyében telepedett le feleségével, Ringenbach Laurával. Itt hat gyermekük született (14), ezek közül **Gözsy Béla Leó** (1827. március 3.–1876) volt a család első gyógyszerésze. Gyógyszerészi oklevelét Pesten 1851-ben kapta meg (11). Megnősül, és feleségével, Balla Laurával (1837–1899) Erdélybe jön. 1860-ban megveszi Csíkszeredában az 1837-ben Novák Andor által alapított gyógyszertárat, melyet Fekete Sas néven működtetett tovább. Házasságukból öt gyermek született, ezek közül a legidősebb fiú, **Gözsy Árpád** (1861–1931) szintén gyógyszerész lett, apja jogutódjaként később a csíkszeredai gyógyszertár tulajdonosa.

Gözsy Béla Leó 1876-ban Csíkszeredában hunyt el. Özvegye 1878-ban férjhez megy az akkor Csíkszeredában dolgozó **Lárencz László Béla** gyógyszerészhez (sz. 1845. március 24., Mezőtelegd), akinek apja, csíkmindszenti Lárencz Lipót (1799. március 23., Temesvár–1875. január 26., Csíkmindszent) akkor Mezőtelegden gróf Haller László „udvari bírója” volt (12). Lárencz László Béla gyógyszerész oklevelét a budapesti egyetemen szerezte meg 1875-ben, harmincéves korában (11), ezt követően jött Csíkszeredába. Özvegy Gözsy Bélánéval kötött házasságából a hatodik gyermekként 1880. február 13-án született fiú, ifj. Lárencz László (aki tehát féltestvére Gözsy Árpádnak) később gyógyszerész lett. 1899-ben hirtelen meghal az édesanya, a család szétesik, a mostohaapa, L. László Béla otthagyja a családot, és még kiskorú gyermekéről – ifj. Lárencz Lászlóról – a féltestvér, az akkor már gyógyszerész Gözsy Árpád kell hogy gondoskodjon. Lárencz László Béla, az apa 1916-ban hunyt el.

Az édesapja halálakor még kiskorú **Gözsy Árpád** a gyakornoki és a segédi időt a családi gyógyszertárban tölti, majd 1887-ben Kolozsváron leteszi a tirocínális vizsgát. Egyetemi tanulmányait a budapesti egyetemen végzi, ahol 1896-ban kap gyógyszerész oklevelet (11). Ezután hazamegy Csíkszeredába, a családi gyógyszertárban dolgozik, és mivel édesapja után ő az örökös, 1898-tól tulajdonos lesz. 1902-ben újraadományozás révén továbbra is ő a tulajdonos. Miután anyja is meghalt, 1900-ban családot alapított, felesége Lubinszky Anna. Nekik is több gyermekük született, köztük 1903-ban Béla nevű fiuk. Csíkszeredai tevékenységének ideje alatt Gözsy Árpád bekapcsolódott a közéletbe és a gyógyszerészek egyesületi életébe is. Előbb a Csíkmegyei Orvosok, Gyógyszerészek és Természettudósok Egyesületének volt a pénztárosa, majd 1920-ban a Csíkmegyei Gyógyszerész Testület elnöke, 1922-ben pedig a Szindikális Kamara megyei elnökévé választják meg. 1927-ben eladja gyógyszertárát az Ajvász testvéreknek, pár évvel ezután, 1931-ben halt meg Csíktaplócán.

Fia, **Gözszy Béla** (sz.1903. március 26.) lépett a nyomdokaiba. Gyakornoki éveit még apja életében a családi gyógyszerertárban töltötte, majd a budapesti egyetemen tanult, ahol gyógyszerész oklevelét 1924-ben kapta meg, és ugyanitt 1926-ban a doktori fokozatot is *Az ecetsav fertőtlenítő hatása* c. értekezésével, amit Liebermann Leó Közegészségügyi Intézetében dolgozott ki (1,12). Ezt követően továbbra is az Intézet keretében maradt, ahol előbb gyakornokként, majd tanársegédi minőségben dolgozott. 1930 elején Szegedre ment Szent-Györgyi Albert Biokémiai Intézetébe, itt 1936-ban megszerzi a biokémiai doktori címet is. 1940-ben a háborús viszonyok és családi körülményei miatt ismét Budapestre megy, a Phylaxia (később Humana) Oltóanyagtermelő Intézetben osztályvezetőként dolgozik. Irányításával valósították meg a liofilizált humán vérplazma készítményt (4). 1947 tavaszán Szent-Györgyi professzorral együtt egy új magyar gyógyszergyárat alapítottak Servita néven, ahol a laboratórium vezetőjeként penicillin- és streptomycin-kutatásokkal foglalkozott (9). 1948-ban Szent-Györgyi professzor hosszabb tanulmányútra megy az Amerikai Egyesült Államokba, ahonnan nem tér vissza. Gözszy Béla követi főnökét, előbb Franciaországba, majd Kanadába megy, ahol a Montreali Egyetem Mikrobiológiai és Higiéniai Intézetében helyezkedett el (5) és rövidesen elismert biokémikus, kutató, majd professzor lett. A szintén magyar származású dr. Kátó Lászlóval a phagociták hatásmechanizmusával foglalkozott, az influenza vírusával és az antihisztaminokkal. Később a Mikrobiológiai tanszék vezetőjének nevezték ki. 1979. január 10-én hunyt el Montrealban (3).

Gözszy Béla gyógyszerész legkisebb féltestvére, az anya halálakor kilencévesen félárván maradt **ifjú László László** 1880. február 13-án született Csíkszeredában. Miután hat osztályt a csíksomlyói Római Katolikus Főgimnáziumban elvégzett, megkezdte gyógyszerészi pályáját mint gyakornok, előbb a családi gyógyszerertárban, majd Kolozsváron Issekutz Hugónál, ezután Püspökladányban dr. Batáry Istvánnál és Hajdúszoboszlón Mészáros Zsigmondnál, majd visszajön Csíkszeredába, ahol 1902. február 11. és augusztus 15. között befejezi gyakornoki idejét. Kolozsváron teszi le a tirocínalis vizsgáját. A katonai szolgálat után még Margittán Horváth István gyógyszerésznél dolgozik, később pedig Zilahon és Temesváron. Ez utóbbi helyen ismerkedik meg későbbi feleségével, Teiner Idával (1888–1970), akinek apja Boszniában teljesített szolgálatot mint katonai parancsnok (14). 1908-ban kötnek házasságot Karánsebesen, majd együtt mennek Budapestre, és még az év őszén ott beiratkozik az egyetemre. 1910-ben kap gyógyszerész oklevelet (11). Ezután továbbra is Budapesten maradt, először Bokor Dezső gyógyszerertárban dolgozik, majd több más helyen gondnokként vagy bérlőként. 1914. augusztus 1-től 1918. november 22-ig részt vesz az első világháborúban, majd Sopronban és környékén dolgozik. Ez idő alatt politikai tevékenységet is kifejtett a Sopron hovatartozását eldöntő népszavazáskor. Később Ajkán és Dunaföldváron alkalmazott, majd önállósítani akarja magát, és ezért patikanyitási jogért folyamodik. 1926. május 7-én az akkori Bács-Bodrog megyei Tompára kapja meg az engedélyt. 1927. január 17-én nyitja meg saját gyógyszerertárát Szent Szív néven (4). Ezt haláláig vezette. 1945. április 13-án a szerb partizánok (usztasák) ölték meg. Jánoshalmán van eltemetve a családi sírboltban.

Még egyetemi hallgató volt, amikor Budapesten 1909. április 6-án megszületett első fia, **ifjabb László László**, aki miután Kalocsán a jezsuiták gimnáziumában érettségi vizsgát tett, szintén a gyógyszerészi pályára lépett, 1932-ben vegyész, majd 1936-ban gyógyszerész oklevelet kapott a szegedi egyetemen (7,13). Egy ideig ő is Szent-Györgyi professzor mellett dolgozott (8). 1939 őszén házasságot kötött Nagypál Máriával (sz.1921) Jánoshalmán, ugyanakkor itt átvette a Szent Lélek nevű gyógyszerertár vezetését. 1950-ben Bácsbokodra helyezik, ahol 1978-ig, haláláig dolgozik (6).

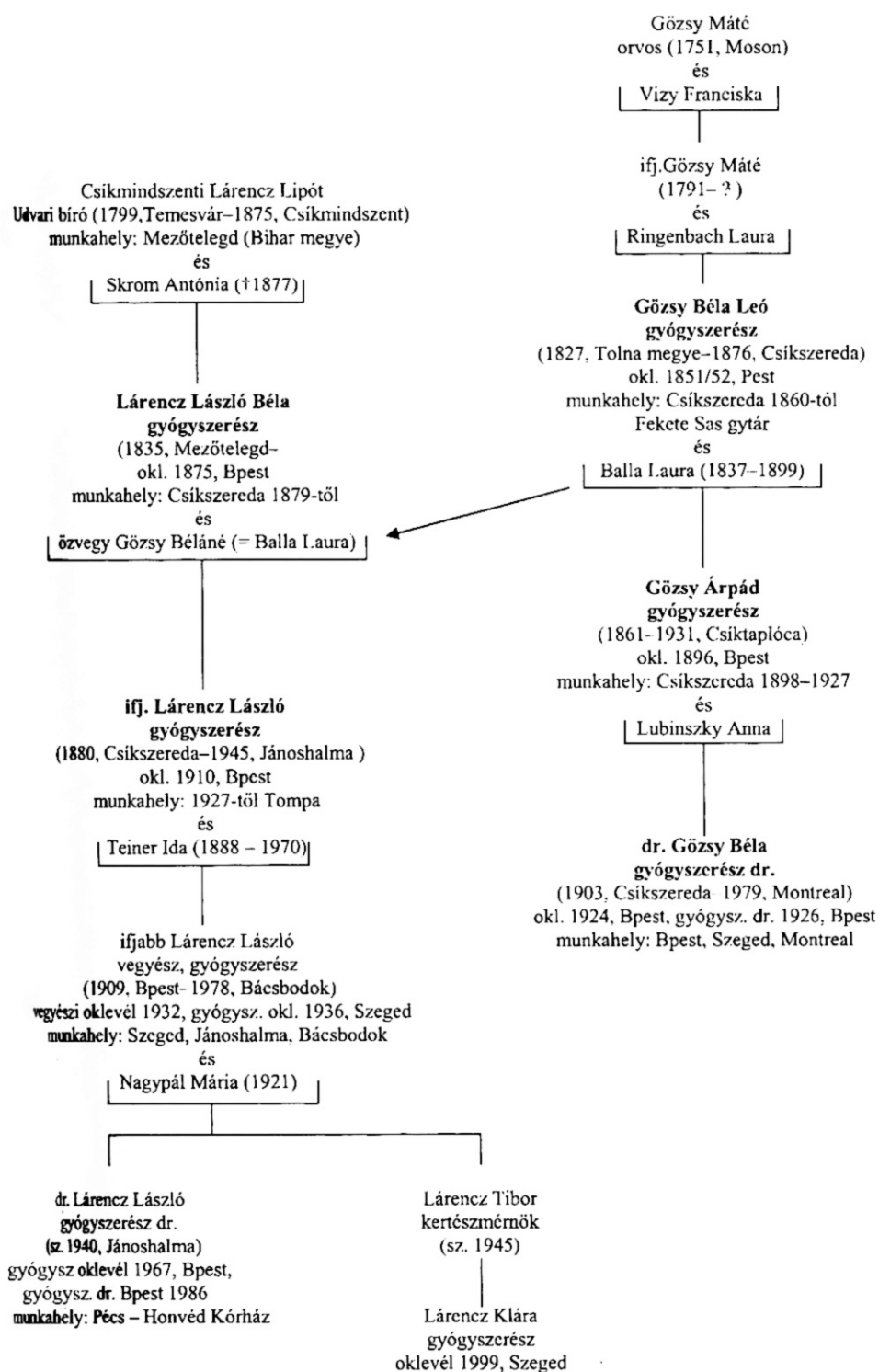
1940. augusztus 16-án Jánoshalmán megszületik első fia, a **legifjabb László László**, aki később szintén gyógyszerész lett, s így immár a negyedik generációt képviseli (6). Bár ő nem Erdélyben született és nem is itt tevékenykedett, a mai napig büszke erdélyi gyökereire, és szakmánk múltjának, például az erdélyi születésű neves Kazay Endre gyógyszerész munkásságának a kutatója. Gyógyszerész oklevelét 1967-ben, szakgyógyszerész képzését 1978-ban, doktori fokozatát 1986-ban kapta meg „summa cum laude” minősítéssel. A szakma szinte minden területén dolgozott, írt, kutatott, tanított. Mint a pécsi Honvéd Kórház főgyógyszerésze a magyar katonaegészségügy emlékeinek feltárásával foglalkozott, a pécsváradi „ispotály” és annak első gyógyszerertára adatait tárta fel, de számunkra a Kazay Endre életművével kapcsolatos kutatásai a legjelentősebbek. Ő szorgalmazta az 1900-ban megjelent *Gyógyszerész Lexikon* reprint kiadásának megjelentetését a százéves évfordulóra, és ekkor ezzel együtt *Kazay Endre a hírneves gyógyszerész* c. 26 oldalas kis könyve is napvilágot látott. Gyógyszerésztörténeti kutatásai elismeréseként 1998-ban Ernyey József Emlékéremmel tüntette ki a MGYT Gyógyszerésztörténeti Szakosztálya (2,10). A Magyar Gyógyszerész Kamara Országos elnöksége 2000. május 26-án a „Tantus amor operis pharmaciae” emlékéremmel jutalmazta kiemelkedő, példamutató szakmai tevékenységéért és a gyógyszerész hivatás szeretetért (14).

A Gözszy és a László családból a négy Erdélyben született gyógyszerész bemutatásán kívül az ötödik gyógyszerészt is megemlítettük, mivel szakmai és főleg gyógyszerésztörténeti kutatásai Erdélyhez kötődnek. Rokonsági kapcsolatukat megpróbáltuk vázolni a családfa bemutatásával.

Irodalomjegyzék

1. Gulyás P.: *Magyar írók élete és munkái*. XI. kötet. Argumentum Kiadó, Budapest 1992. 293. o.
2. Grabarits I.: *Dr. Lárencz László kitüntetése*. Gyógyszerészet 32, 4, 235 (1998).
3. Hegedűs L.: *Dr. Gözsy Béla* (Nekrológ). Gyógyszerészet 24, (1990).
4. Lárencz L.: *Hatvanéves gyógyszerár*. Petőfi Népe 1987. február 4.
5. Lárencz L.: *A Reanal Finomvegyesgyár működésének jelentősége a hazai gyógyszergyártás történetében*. Gyógyszerészet 33, 1, 29–32 (1989).
6. Lárencz L.: *A bácsbokodi gyógyszerár centenáriuma*. Felső-Bácska (a Jánoshalmi régió hetilapja) 1992. június 24.
7. K. S.: *Gyógyszerészek – negyedíziglen*. Petőfi Népe 1975. december 25.
8. Táplányi E.: *Dr. Szent-Györgyi Albert emlékére*. Gyógyszerészet 31, 11, 421–424 (1987).
9. Zalai K.: *Szent-Györgyi Albert Nobel-díjas professzor tevékenysége a hazai gyógyszergyártásban*. Gyógyszerészet 32, 4, 205–208 (1988).
10. Zalai K.: *A Magyar Gyógyszerészeti Társaság története 1990–1999*. A MGYT kiadása, Budapest 1999. 150. o.
11. *** *Album Chirurgorum 1839/40–1887/88*. Semmelweis Egyetem Orvostudományi Kar levéltára, Budapest.
12. *** *Magyar Életrajzi Lexikon*. 1978–1991 (Főszerk. Kenyeres Ágnes). Akadémiai Kiadó, Budapest 1994. 117. o.
13. *** *Cumania*. Bács-Kiskun Megyei Múzeumok Közleményei, Kecskemét 1975. 164. o.
14. *** A Lárencz család iratgyűjteménye (születési kivonat, oklevél) és dr. Lárencz László (sz. 1940) személyes közlései.

A Gözsy és a Lárencz család gyógyszerészeinek rokonsági kapcsolatai

Dr. Guttmann Béla (1888–1944)

Zemplén vármegyében, Bodrogszerdahelyen született 1888. július 13-án. Apja Guttmann Ignác, anyja Mayer Josefina.

Már gyógyszerészgyakornoki idejét Szatmárnémetiben tölti a legrégebb, 1745-ben alapított, akkor Bossin József (1836–1908) gyógyszerész tulajdonát képező Magyar Korona gyógyszertárban. Egyetemi tanulmányait Budapesten végezte, 1911. június 19-én kapott gyógyszerész oklevelet (4). Továbbra is az egyetemen marad, a Közegészségtani Intézetben Liebermann Leó egyetemi tanár vezetése alatt készíti el doktori értekezését, gyógyszerészdoktori fokozatát a *Jogosult-e a talajvíz ammonia-tartalmából állati eredetű szennyezésre következtetni?* című értekezésével nyerte el. 1912. június 15-én avatták gyógyszerészdoktorrá (3).

Visszatér Szatmárnémetibe, és Rajzinger Sándor Szent István nevű gyógyszertárában dolgozik. 1914 és 1918 között katonai szolgálatot teljesít az orosz hadszíntéren, kitüntetéssel szerelt le mint tartalékos gyógyszerészhadnagy. Továbbra is Szatmárnémetiben dolgozik. 1923-ban megvásárolja Rohlich Sámueltól a Magyar Korona gyógyszertárat, ahol annak idején gyakornokoskodott. Már kezdettől tevékeny részt vállalt a gyógyszerészek egyesületi életében, 1920-tól a Szatmár megyei Gyógyszerész Testületben a titkári teendőket látja el, majd 1923-tól a Szatmár – Máramaros megyei Szindikális Kamarában, 1924-től pedig a Romániai Általános Gyógyszerész Egyesület Erdélyi és Bánáti Tagozatában a Szatmár és Máramaros megyék gyógyszerészeit tömörítő IX. kerületnek lesz a titkára (6).

A szatmárnémeti Zsidó Kórház felépítését anyagilag támogatta több társával együtt, s így az 1927 tavaszán meg is kezdhetette működését. A helybeli zsidó temetőben levő emlékház márványtábláján az ő neve is olvasható a 132 támogató között.

Az 1942. évi zsebnaptár szerint még ő vezeti a gyógyszertárat (7), valószínű, hogy 1944 májusáig dolgozhatott saját gyógyszertárában (2), ekkor deportálják. Még abban az évben, 1944. november 25-én, ötvenhatodik életévében meghalt a budapesti haláltáborban. Feleségét és leányát Auschwitzba deportálják, onnan szerencsésen visszajönnek, de rövidesen elhagyják az országot.

Deportálása után a gyógyszertár vezetésére **Szeibel József** (sz.1902. december 20., Gilvács, oklevél 1929, Szeged) gyógyszerész (5) kap megbízatást, aki már 1933-tól alkalmazott gyógyszerészként ott dolgozott, és az 1949-es államosításig marad annak vezetője. Ekkor megszüntetik gyógyszertárat (1).

Irodalomjegyzék

1. Csirák Cs. (szerk.): *Otthonom Szatmár megye*. Szatmári füzetek 6. Egészségügy-történeti dolgozatok. Szent-Györgyi Albert Társaság kiadása, Szatmárnémeti 1997. 244, 311. o.
2. Gulyás P.: *Magyar írók élete és munkái*. Új sorozat, XI. kötet. Argumentum Kiadó, Budapest 1992.
3. Zalai K., Zboray B., Fodor Zsuzsa: *Gyógyszerészdoktori értekezések a Semmelweis Orvostudományi Egyetemen*. Acta Pharm. Hung. 40, 255–279 (1970).
4. *** *Album Medicorum. Gyógyszerészdoktorok anyakönyve*. Semmelweis Egyetem Orvostudományi Kar levéltára, Budapest.
5. *** *Beszámoló a szegedi m. kir. FJTE 1927/28–1928/29. évi működéséről*. Az Egyetem kiadása, Szeged 1930.
6. *** *Almanahul farmaciștilor din România – Romániai Gyógyszerészek zsebnaptára 1924. évre* (szerk. Nagy Samu). A szerző kiadása, Cultura – Institut de arte grafice, Cluj – Kolozsvár.
7. *** *Gyógyszerészek zsebnaptára az 1942. évre*. 70-ik évfolyam. Összeállította Réthelyi József. A Gyógyszerészi Hetilap kiadóhivatalának kiadása, Budapest

Gyalui Pál (1886–1970)

A Kolozs megyei Gyalu községben született 1886. október 15-én. Apja Gyalui Rosenberg Ignác (elhunyt 1927), anyja Krausz Berta. Iskoláit Kolozsváron az Unitárius Főgimnáziumban végezte, majd beiratkozott a FJTE-re, ahol 1908-ban kapott gyógyszerész oklevelet. Ezután gyógyszerészként dolgozik Debrecenben, Szombathelyen Simon Gyula gyógyszertárában, Máramarosszigeten a Buzáth-féle patikában, Nagyváradon dr. Rác Zsolt gyógyszerésznél, majd Kolozsváron és végül visszatér Gyaluba, ahol Halász Jakab Kígyó gyógyszertárában vállal munkát (3).

1911-ben szülői támogatással megveszi Marosvásárhelyen a Magyar Korona gyógyszertárat a Binder-örökösöktől, 1911. december 13-tól ő a tulajdonos és a gyógyszertár vezetője is. 1915–1916-ban katonai

szolgálatot teljesített, mint a 62. gyalogezred hadnagya szerelt le. A gyógyszerértár tulajdonjogát a magyar belügyminisztérium 129 151/1918. január 14. számú engedélye igazolja. 1922-ben a román törvények értelmében szabad joggyakorlást kér, ezt 1922. november 28-án a 188. sz. átirattal meg is kapja (3). Családot 1918-ban alapított, két fia született: 1920-ban György és 1922-ben István, aki később gyógyszerész lett.

Marosvásárhelyen bekapcsolódott a gyógyszerészek egyesületi életébe és a város társadalmi megmozdulásaiban is részt vett. 1922-ben a Maros-Torda és Kis-Küküllő megyei Szindikális Kamara választmányának tagja (8). 1930-ban, mikor az Erdélyi Múzeum-Egyesület Marosvásárhelyen tartotta vándorgyűlését, tevékenyen részt vett a szervezésben (1), amit az alkalomra kiadott *Emlékkönyv* krónikája külön kiemel. 1948-ban a Gyógyszerész Kollégium Maros megyei vezetőségének tagja, és itt a pénztárosi feladatokat látja el.

Közeleti tevékenységéből kiemeljük a Menekült Hivatal gazdasági főnökeként 1940-ben végzett munkáját: megszervezte a marosvásárhelyi népkonyhát, amely ezekben a háborús években több mint 2600 embert látott el. A város sportéletében betöltött szerepe is jelentős: a Marosvásárhelyi Sport Egyesület (MSE) ügyvezető alelnöke, a Nimród Vadász Egyesület ügyvezetője, a Magyar Tornakeret válogatott tagja volt (2).

Gyógyszerértára, Marosvásárhely egyik legrégebbi patikája, a Kossuth Lajos utca 1. szám alatt, a város központjában működött. Nagy forgalma lévén, több gyógyszerészt is alkalmazott. 1939. június 15-től a gyógyszerértár kezelését **Lázár István** gyógyszerész (sz. 1909. február 22., Arad) veszi át (3,7), aki oklevelét Kolozsváron kapta meg 1933-ban. 1940–1944 között itt dolgozik még Lázár Istvánné született **Szilágyi Anna** (sz. 1906. január 14., Arad), a bukaresti GYK 1935-ben végzett gyógyszerésze, majd 1944-ben **Illyés Lajos** (sz. 1898. december 23., oklevél 1922 Budapest), 1945-ben **Dósáné Fáy Elvira** (sz. 1889. március 31., oklevél 1910 Budapest) és **Mósa Rozália** (sz. 1921. március 20., Gyergyószentmiklós) kisegítő gyógyszerészként 1948 októberéig (2). A Magyar Királyi Vallás- és Közoktatásügyi Minisztérium 32900/1940-es határozatával gyógyszerértárát „tangyógyszerértárnak” minősíti, vagyis a gyógyszerészgyakornokok itt tölthetik gyakorlati idejüket. 1941-ben a 40 296-os rendelettel, majd 1943-ban a 9130. sz. átirattal ezt meghosszabbították 1946. augusztus 31-i határidőig (3).

1949. április 2-án államosítják gyógyszerértárát, és meg is szüntetik. Gyalui Pál 1949 júniusától a 2. sz., majd a 4. számú állami gyógyszerértár alkalmazottja 1967-ig, nyugdíjazásáig. Ő volt ekkor a marosvásárhelyi Gyógyszervállalat, a Centrofarm legidősebb aktív gyógyszerésze, hiszen nyolcvanegy éves koráig dolgozott. 1970. május 20-án hunyt el Marosvásárhelyen (6).

Kisebbik fia, **Gyalui István András** 1922. július 31-én született Marosvásárhelyen. Gyakornoki éveit részben apja gyógyszerértárában, részben Nyárádszeredában Kováts gyógyszerésznél tölti, egyetemi tanulmányait Szegeden, a FJTE-en végzi, 1945. június 30-án kapott oklevelet (4,5). Ezután hazajön és a családi gyógyszerértárban dolgozik az államosításig, majd rövid ideig a poliklinikai gyógyszerértárban. 1950. július 1-én tartományi főgyógyszerésszé nevezik ki, majd 1952-től a Gyógyszervállalat raktárfőnöke lesz. 1959. szeptember 18-án főgyógyszerészi vizsgát tesz. 1983. január 10-én nyugdíjazzák, de még hat hónapot dolgozott. Jelenleg (2002-ben) Marosvásárhelyen él.

Irodalomjegyzék

1. Péter M., Péter H. Mária: *Adatok Marosvásárhely egészségvédelmi és természettudományos életéből*. In: *A Maros megyei magyarság történetéből*. 2. kötet (Szerk. Pál-Antal Sándor). Mentor Könyvkiadó, Marosvásárhely 2001. 219–237. o.
2. *** *Keresztény Magyar Közéleti Almanach*. III. kötet: *Erdély*. Athenaeum Irodalmi és Nyomdai RT., Budapest [é. n.].
3. *** Románia Országos Levéltára. Maros Megyei Igazgatóság. Alap 7, leltár 43: Colegiul farmaceutic jud. Mureş (1933–1948) és Fond 576 IMF, 749/1959 dosszié.
4. *** *Gyógyszerészavatások könyve*. A Szent-Györgyi Albert Orvostudományi Egyetem Gyógyszerészeti Karának Dékáni hivatalában őrzött anyakönyvek (Kéziratok). Szeged.
5. *** *A Szegedi Tudományegyetem Évkönyve az 1944/45. tanévről*. Az Egyetem kiadása, Szeged 1945.
6. *** Gyalui István ny. főgyógyszerész személyes közlései.
7. *** *Pharmacia* 17, 9–10, 77 (1939).
8. *** *Pharmacia – Gyógyszerész Újság* 3, 10 (1922. május 15.).

Halász Jakab (1861–1933)

Marosvásárhelyen született 1861-ben. Iskoláit szülővárosában végezte a Református Kollégiumban (2). Gyógyszerészgyakornoki éveit Szegeden kezdte el 1877-ben, itt érte a nagy árvíz, amikor a város gyógyszerértárai is víz alá kerültek kettő kivételével; az egyik a nemeskéri Kiss József tulajdonában levő gyógyszerértár, amelyikben ő is dolgozott. Az árvíz idején mint gyakornok egyedül vezette a gyógyszerértárt főorvosi engedéllyel, mivel a tulajdonos és a személyzet többi tagja elmenekült az árvíz elől. Itteni munkájával nemes jelleméről tett tanúbizonyságot, mindvégig kitartott őrhelyén, dacolva a veszéllyel, teljesítve kötelezettségét (4).

Segédi évei után beiratkozott a kolozsvári FJTE-re, ahol 1883-ban kapott gyógyszerész oklevelet. Egy ideig Budapesten kondíciósodik, ezután hazajön Marosvásárhelyre, ahol előbb a Bernády-gyógyszerértárban dolgozik, majd a hajdan Nagy Sándor, később Osváth Károly tulajdonában levő Órangyal gyógyszerértár gondnoka öt éven át. A gyógyszerértári munka mellett iparvegyészeti gyár létrehozásával is foglalkozott, Bécsben és Marosvásárhelyen kis üzemet alapított, melynek készítményeivel a bécsi, a budapesti, a marosvásárhelyi stb. kiállításokon vett részt, s mindegyikről kitüntetésekkel tért haza. Az olasz akadémia díszoklevéllel tüntette ki egyik termékét.

1898-ban megnősült, és ezután Kolozsvárra költözik, itt 1900-ban megveszi Bíró János Órangyal nevű gyógyszerértárát. Ez nem marad sokáig a birtokában, pár év múlva már rokona, **Halász Jenő**, aki eddig a bonchidai gyógyszerértárt vezette, lesz a tulajdonosa, azonban ő is rövid ideig, mivel 1924. április 25-én, hatvanéves korában elhunyt. Ekkor a gyógyszerértár kezelője **dr. Halász Pál** lesz, aki a kolozsvári FJTE-nek volt a tanársegédje, majd tanára a hatalomváltozásig (1).

Halász Jakab 1904-ben megveszi Gyalun az 1883-ban alapított Kígyó gyógyszerértárt Kocsi Gézától. Ettől kezdve megbecsült gyógyszerésze lesz a környéknek, és kollégái is nagy tisztelettel veszik körül. 1927-ben a *Revista Farmaciei – Gyógyszerészi Folyóirat* a Jubiláló gyógyszerészek c. rovatában emlékezik meg róla, amikor ötvenéves gyógyszerészi pályáját ünnepelte. A gyógyszerértárát 1931-ig vezette, ekkor ötvennégy évi munka után megérdemelt nyugalomba vonult, gyógyszerértárát eladja Czukor József gyógyszerésznek (4), aki oklevelét a prágai német egyetemen kapta meg. Ő családjával Kolozsvárra költözik, ahol 1931-ben kisebb agyvérzést kapott, 1932 tavaszán pedig csípőcsonttörést szenvedett. 1933. február 7-én, életének hetvenkettedik évében, hosszas szenvedés után elhunyt. Február 10-én helyezték örök nyugalomra Kolozsváron (5).

A gyógyszerészi hivatását leányai folytatták, mindketten (Halász Erzsébet, dr. Benedek Dezsőné és Halász Mária, Györfy Lajosné) gyógyszerészek lettek.

Irodalomjegyzék

1. Gulyás P.: *Magyar írók élete és munkái*. Új sorozat. XII. kötet. Argumentum Kiadó, Budapest 1993. 331. o.
2. *** *Revista Farmaciei – Gyógyszerészi Folyóirat* 5, 20, 375 (1927. október 15.).
3. *** *Buletinul Farmaciei* 9, 11, 193 (1931).
4. *** *Buletinul Farmaciei* 11, 3–4, 24 (1933).
5. *** *Gyógyszerészi Közlöny* 49, 5, 80 (1933. március 25.).

A Hankó család gyógyszerészei

A Hankó családban három generáción keresztül voltak gyógyszerészek. A régebbi irodalomban a családi nevük előtt gyakran a lemhényi előnév is szerepelt, ezt azonban a későbbiekben nem használták. A család Erdélyben maradt gyógyszerészei a következők:

Hankó Antal (1858–1932)

Hankó Zoltán István (1886–1950)

Hankó Zoltán (1910–1978)

Hankó Antal Kolozs községben (Cojocna) született 1858. szeptember 5-én. Apja Hankó János, anyja Topler Klára. Iskoláit Kolozsváron kezdte meg, majd Tordán, az unitárius középiskolában folytatta, ahol a negyedik osztályt az 1875/76-os tanévben végezte. Közben már 1873. szeptember 1-től Tordán Wolff Gábor és fia gyógyszerértárban gyakornokoskodott 1877. június 3-ig. Az itt eltöltött kilenc hónap alatt bebizonyította, hogy alkalmas a gyógyszerészi munkára. Ez tűnik ki Wolff Gábor 1877. június 3-án kelt saját kezű írásából, amely még ma is a család irattárában van: „*Hankó Antal úr gyógyszerértárunkban mint segéd 1876. szeptember 1-től kezdve híven és szorgalmasan foglalkozik, és hogy ezen idő alatt erkölcsi jó magaviseletével meglegedésünket*

kiérdemelte, ezennel bizonyítjuk” (4,12). Még ez év őszén megkezdte egyetemi tanulmányait Kolozsváron a FJTE-en. Az egyetem 1877. november 12-én a következő szövegű hivatalos bizonyítványt adta ki számára: „...a Természettudományi Kar előadásait Hankó Antal úr szorgalmasan látogatja és erkölcsileg kifogástalan magaviseletű.” Gyógyszerész oklevelet 1879. június 11-én kapott (5), aláírói dr. Entz Géza, dr. Ajtai K. Sándor, dr. Géber Ede. Önkéntes katonai szolgálatát 1879 októberétől 1880. október 1-ig a budapesti 17. helyőrségi kórház gyógyszerertárában tölti.

Hazajön Erdélybe, és egy ideig a szülői háznál gazdálkodik, majd rövid ideig Déván Lengyel Gergely gyógyszerésznél dolgozik. 1882. december 8-tól Székelyudvarhelyen nagysolymosi Koncz András Oroszlán nevű gyógyszerertárában első segéd 1883. április 20-ig. Az itt eltöltött hónapok munkájáról Koncz András a következőket írja: „... ezen rövid idő folyta alatt szakértő, tudományos, tapintatos, igazságos, szorgalmatos és mindenkiel, nevezetesen a közönséggel szemben nyájas magaviselete által teljes megelégedésemet kinyerte és ezen okokért okleveles gyógyszerész, tekintetes Hankó Antal urat mindenkinek a figyelmébe ajánlani kedves kötelességemnek tartom” (4, 12). Ezután Kürtösön (Arad megye) és Szalacson (Bihar megye) bérel patikát rövid ideig.

Közben családot alapított, felesége Krakovinszky Gizella (sz. 1864). Házasságukból három fiúgyermek született, a legidősebb, Elemér (sz.1881. december 2., Ajtony – Kolozs megyei) később jegyző, majd főjegyző és végül Kolozs megye alispánja lett, de 1919 után Budapestre távozik, ahol miniszteri tanácsos (1). A második, Zoltán István (sz. 1886. május 2., Gyalu) gyógyszerész lett, a legkisebb, Tibor (sz.1889. június 5., Gyalu) orvosi tanulmányokat folytatott és 1920-tól Marosvásárhelyen belgyógyász orvosként rendelőt nyitott (7).

Hankó Antal gyógyszerész önállósítani akarta magát, ezért jogot kért gyógyszerertár felállítására, amire az engedélyt Eszterházy Kálmán főispán aláírásával 1883. november 5-én meg is kapta, és 1884. március 19-én megnyitja Gyalun saját gyógyszerertárát; ez a későbbi Kigyó patika. Tizenegy év után eladja a joggal együtt Kocsi Géza okleveles gyógyszerésznek, és 1893. december 20. és 1895. augusztus 10. között Hajdúböszörményben Rayné patikájában gondnokságot vállalt.

Nem mondott le arról, hogy saját gyógyszerertára legyen, ezért ismét gyógyszerertárnyitási jogért folyamodik. 1895. június 3-án a 70 673. sz. rendelkezéssel kapja meg az engedélyt Csíkszentdomokos községbe. 1896. február 26-án Őrangyal néven megnyitja gyógyszerertárát, azonban ennek a helységnek még orvosa sem volt, így a gyógyszerertár csekély forgalma miatt engedélyt kér a Csíkkarcfalvára való átköltöztetésre. A 96 040/1897. számmal kiállított engedély alapján 1897 szeptemberében került sor a karcfalvi patika megnyitására a 199. számú házban bérelt helyiségekben. 1912-ben a szomszéd telken levő házba költöztette át a gyógyszerertárát, ahol a családnak a lakása is biztosítva lett immár véglegesen. Először csak egyedül dolgozik, majd később, miután Zoltán István nevű fia gyógyszerész lett, 1917-től őt is alkalmazza, majd 1925-től mint gondnokra reá bízva gyógyszerertárát. 1932. január 12-én pedig adományozás útján át is adja, öregségére, betegségére hivatkozva (4, 12).

A közéletben is állandóan tevékenykedett. 1912-ben alapító tagja a „Csíkkarcfalvi Olvasókörnek”, amelynek célja a szórakoztatás mellett nemes közösségi akciók felvállalása is volt. Hankó Antal gyógyszerész kitartóan küzdött a madicsai borvízfürdő újjáépítéséért, sőt anyagilag is támogatta. Az olvasókör egyik 1923-ból származó jegyzőkönyvében így írnak erről a fürdőről: „...mert úgy a község népére, mint a környék lakosaira nagy kár lenne, ha e gyógyerejű fürdő teljesen megsemmisülne” (4,12). Az 1924-es újjászervezés után is részt vett az olvasókör munkájában (13).

Kartársai részéről mindig nagy megtiszteltetésben volt része. 1927-ben, gyógyszerészi pályájának ötvennégy éves jubileuma alkalmából kollégái Marosvásárhelyen köszöntötték mint a gyógyszerészi hivatás méltó képviselőjét (9).

Miután fiának átadta a gyógyszerertárát, egészségi állapota fokozatosan romlott, és pár hónappal később, 1932. szeptember 9-én, ötvenkilenc évi szorgalmas munka után, hetvennégy éves korában elhunyt. Csíkkarcfalván a Nagyboldogasszony erődtemplom kertjében temették el mint a község tiszteletben álló személyiségét. A már 1916-ban elhunyt felesége is ide van eltemetve.

Középső fia, **Hankó Zoltán István** a Kolozs megyei Gyalu községhez tartozó Szászfenesen született 1886. május 2-án. Iskoláit a kolozsvári Római Katolikus Gimnáziumban végezte 1897 és 1901 között, majd miután a család átköltözött Csíkkarcfalvára, az 1901/02-es tanévvel kezdődően a csíksomlyói Római Katolikus Gimnáziumban folytatta. Egyetemi tanulmányait Kolozsváron a FJTE-en végezte, 1911. szeptember 19-én kapott gyógyszerész oklevelet (5). 1912 és 1914 között a Marosvásárhely melletti Ákosfalván, a László László gyógyszerész tulajdonában levő, 1898-ban alapított Fehér Szarvas gyógyszerertárban dolgozott, de Marosvásárhelyen lakott. Ez idő alatt megnősül, felesége Kanyó Erzsébet. Ebből a házasságból született fia, Zoltán, aki később gyógyszerész-tanár lett. Önállósítani akarja magát, és 1914. július 17-én jogot kér, hogy Korondon gyógyszerertárát nyithasson. Az engedélyt nem kapja meg, így hazamegy Csíkkarcfalvára apja

gyógyszertárába dolgozni. Családja azonban nem követte, s így 1924. március 28-án hivatalosan elvált feleségétől.

A hatalomváltást követően oklevelét honosítania kell. A Hivatalos Közlöny (Monitorul Oficial) 1921. augusztus 1-jei száma közli oklevelének érvényességét. 1922. november 28-án a román hatóságoktól engedélyt kap szabad joggyakorlásra (libera practica). 1925-től öt éven át apja gyógyszertárának gondnoka lesz hivatalosan is az Egészségügyi Minisztérium 258/1925. május 25-i átírata alapján. (12). Ennek ellenére 1930 elején kitelepszik Magyarországra, ahol megveszi Alberti községben az Országút 517. szám alatt levő Megváltóhoz címzett gyógyszertárat. Már az év áprilisában leteszi a magyar állampolgári esküt is. Öregedő és betegeskedő apja azonban nem bírja már egyedül vezetni a gyógyszertárat, ezért hazahívja; még abban az évben eladja a magyarországi patikát, és kéri a visszahonosítását. Hazatérte után, 1932. január 12-én apja hivatalosan közjegyző előtt neki adományozza a gyógyszertárat (12). Ezzel sorsa eldőlt, és végleg letelepedett Csíkkarcfalván. Itt folytatta az apja által megkezdett közéleti tevékenységet, bekapcsolódik az olvasóköri munkájába, a pénztárnoki és a gazdai tisztséget vállalva magára.

1936-ban a községi jegyző által újonnan épített házba költöztette a patikát, és ott 1950. június 22-ig, haláláig vezette azt. Ezután 1952-ig a gyógyszertár okleveles gyógyszerész nélkül működött. Forgalma nagyon megcsappant. 1952-ben államosították, ettől kezdve a 39-es számot viselte és vezetője **id. Horváth Tibor** gyógyszerész lett, akinek addig Madéfalván volt gyógyszertára. 1957–1968 között pedig **Konrád Kálmán** gyógyszerész, majd **dr. Zágoni Elemér** (14).

Első feleségétől született Kolozsváron 1910. január 12-én fia, **Hankó Zoltán**. Iskoláit szülővárosában végezte, a Piarista Gimnáziumban érettségizett, 1930 és 1934 között Segesváron, majd Bukarestben a Császár gyógyszertárban, Szászrégenben az Oroszlán patikában és még más városokban is végzett gyógyszerári gyakorlatot (11). Mivel Kolozsváron már ekkor megszűnt az egyetemi gyógyszerészképzés, Bukarestben iratkozik be a GYK-ra. 1939-ig itt végzi tanulmányait, de oklevelét már Szegeden kapja meg az 1941/42-es tanévben a 423/1941. számmal (6,11). 1941 decemberében ugyanitt az approbációs vizsgáját is letette (13).

Hazatér Kolozsvárra és a Hygea gyógyszergyár laboratóriumában dolgozik 1941–1945 között. A kolozsvári magyar tannyelvű egyetem Orvosi Karának Marosvásárhelyre való átköltöztetésekor meghívják az itt alapítandó Egyetemi gyógyszertárhoz, és kinevezik annak vezetőjévé (10); ekkor végleg áttelepszik Marosvásárhelyre. Az 1946/47-es tanévben orvostanhallgatóknak tart gyakorlatokat, előadásokat adjunktusi minőségben (2), majd 1948-ban, a tanügyi törvény hozta változások eredményeképpen megalakult Marosvásárhelyen is a GYK. Ezután megbízzák az ún. Galenika tanszék megszervezésével, melynek oktatói gárdája a GYK első végzettjeiből fokozatosan alakult ki. Kinevezik a tanszék vezetőjének; ezt a feladatát 1970-ig, nyugdíjazásáig látta el, ez idő alatt végtelen türelemmel, kiváló pedagógiai, valamint gyakorlati érzékkel tanított és irányította a tanszéken folyó tudományos kutatómunkát. 1953-ig, amíg az Egyetemi gyógyszertár nemcsak területileg, hanem ellátás és felügyelet szempontjából is az egyetemhez tartozott, annak vezetője is volt (10). 1960-ban a tanszék neve Gyógyszerészeti technológia lesz és az 1961/62-es tanévtől nemcsak magyarul, hanem román nyelven is tanított, párhuzamosan három évfolyamon (3). Munkatársainak száma megnövekedett és így munkája, felelőssége is.

Oktatói tevékenysége nemcsak az előadások és gyakorlatok tartására korlátozódott, elsőik közt létesített a tanszéke mellett diákszakköri csoportokat, ahová a hallgatók szívesen jártak, mert gazdag gyógyszerári tapasztalataiból mindig átadott valami hasznosat, kiváló pedagógiai érzékkel, türelmesen és világosan magyarázott, az elméletet elválaszthatatlanul összekapcsolta a gyakorlattal. A hallgatók részére 1957-ben írt jegyzetet, ami nyomatos formában *Galenika III.* címmel jelent meg (2). Társszerzője volt a Victor Ciocănelea szerkesztésében megjelent *Tehnica farmaceutică* c. egységes tankönyvnek (Ed. Didactică și Pedagogică, București 1969).

Szakmai tevékenységének jelentős része a parenterális készítmények előállítására irányult. Tudományos munkájában mindig szem előtt tartotta, hogy a gyógyszerészek egyik fő feladata a betegeknek való minél gyorsabb és eredményesebb segítség. Gyakorlati gondolkozású ember lévén, megvalósítható, hasznos ötleteket tudott adni a hálózatban dolgozó gyógyszerészeknek, és felkarolta a vidékiek újító törekvéseit. Elsők között foglalkozott az infúziós oldatok készítésével (mannit, urea oldatok), gyakorlati megoldásokat dolgozott ki gyógyszertárakban is előállítható új készítmények nyelésére. Eredményeit, javaslatait az egyetem saját lapjában, az *Orvosi Szemlé*ben, az 1956–1957-ben szerkesztett *Értesítő* (*Gyógyszerészeti Értesítő*) vagy az országos jellegű *Farmacia* c. román nyelvű szaklapban közölte; e két utóbbi szerkesztőbizottságában is részt vett. A *Román Gyógyszerkönyv* VII. és VIII. kiadása részére több gyógyszeres anyagnak, készítménynek, illetve gyógyszerformának dolgozta ki a monográfiáját, és mint szakszerkesztő a gyógyszerkönyvek összeállításában is közreműködött (8).

Nyugdíjba vonulása után is tartotta a kapcsolatot volt munkatársaival, volt tanítványaival, továbbra is ellátta őket tanácsaival, ötleteivel, gyakran a gyakorló orvosok, a klinikusok is felkeresték, és kikérték véleményét hol egy új

gyógyszerről, hol egy előnyösebb megoldású gyógyszerforma kidolgozása érdekében. A vele való együttműködés mindig hasznos volt mind az orvos, mind a beteg szempontjából.

1987. június 20-án hunyt el Marosvásárhelyen (8), amikor az egyetem felé vezető utcában teljes virágzásban voltak a hársfák, ami nála mindig allergiás fulladozást váltott ki. Erre már ő sem tudott segítő megoldást találni. A marosvásárhelyi GYK egyik alapítóját, nagy tudású tanárát, kiváló oktatóját veszítettük el vele. Sírja a marosvásárhelyi katolikus temetőben van.

Irodalomjegyzék

1. Gulyás P.: *Magyar írók élete és munkái*. Új sorozat. XII. kötet. Argumentum Kiadó, Budapest 1993. 533. o.
2. Péter H. Mária: *A Gyógyszerészeti Kar*. In: Barabás B., Péter M., Péter H. Mária (szerk.): *A marosvásárhelyi magyar nyelvű orvos- és gyógyszerészképzés 50 éve*. A magyarságkutatás könyvtára XVIII. kötet. Teleki László Alapítvány kiadása, Budapest [1995]. 217–236. o.
3. Péter H. Mária: *Ötven éves a Marosvásárhelyi Gyógyszerészeti Kar*. Gyógyszerészet 42, 12, 643–646 (1998).
4. Zágoni E., Zágoiné Dobos Ágnes: *Adatok a csíkkarcsfalvi Órangyal gyógyszertár történetéhez*. Orvostudományi Értesítő. Az EME kiadása, 71. kötet, 287–290 (1999).
5. *** *A kolozsvári m. kir. FJTE Almanachja és Tanrendje az 1878/79. tanévre és az 1910/11. tanévre*. Ajtay K. Albert könyvnyomdája, Kolozsvár 1878 és 1911.
6. *** *A m. kir. Horthy Miklós Tudományegyetem Évkönyve az 1941/1942. tanévre*. Az Egyetem kiadása, Szeged 1942.
7. *** *Keresztény Magyar Közéleti Almanach. III. kötet: Erdély*. Athenaeum Irodalmi és Nyomdai RT., Budapest [é. n.].
8. *** *Romániai Magyar Irodalmi Lexikon*. II. kötet. Kriterion Könyvkiadó, Bukarest 1991. 181. o.
9. *** *Jubiláló gyógyszerészek: Hankó Antal*. Revista Farmaciei – Gyógyszerész Folyóirat 5, 20, 374 (1927. október 15.).
10. *** Románia Országos Levéltára. Maros Megyei Igazgatóság. Alap 576. IMF Tg. Mureș, leltár 672, dosszié 185, 137. o. és dosszié 70, 142. és 352. o.
11. *** Románia Országos Levéltára. Maros Megyei Igazgatóság. Alap 7. leltár 43, Colegiul farmaceutic jud. Mureș (1933–1948). 66. o.
12. *** Hankó Ildikó (Hankó Zoltán gyógyszerésztanár leánya) tulajdonában levő családi iratgyűjtemény és személyes közlései.
13. *** *Approbációs vizsgát tettek Szegeden* (névsor). Gyógyszerész Szemle 6, 51, 535 (1941. december 20.).
14. Pál-Antal S.: *Karcsfalva múltjából*. Alutus Kiadó, Csíkszereda 2001. 37, 49, 59. o.

Hankovits Ferenc (1863–1928)

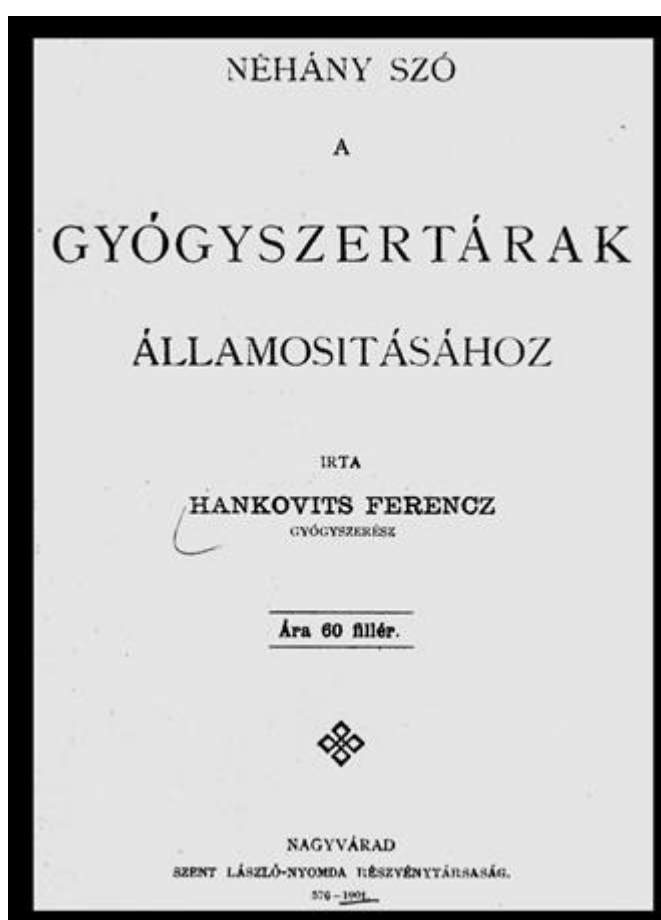
A Bihar megyei magyarcsékei járás Drágcséka helységében született 1863. február 1-jén. Iskoláit Nagyváradon végezte, 1880-tól Racsek Ferenc Oroszlánhoz címzett gyógyszertárában gyakornokoskodik. Egyetemi tanulmányait Kolozsváron a FJTE-en folytatta, 1887-ben kapott gyógyszerész oklevelet. Visszajön Nagyváradra, régi mesterénél, Racsek Ferenc gyógyszerésznél, majd Nyíry György Magyar Korona gyógyszertárában dolgozik. Főnökei jelentősen hozzájárultak alapos szakmai felkészültségének kialakításához.

1892-ben önállósítja magát és a Bihar megyei Szalacson Magyar Korona néven nyit gyógyszertárat, azonban ezt már két év után, 1894-ben eladja, mivel Pece-Szölösön (ma már Nagyvárad egyik kerülete) Marschalkó Leó Hygieia gyógyszertárát szeretné megvenni, ami csak 1896 decemberében sikerül. 1900-tól megkísérelti gyógyszertárát a város központjához közelebb hozni, a Csillagvárosnak nevezett kerületbe. Nem sikerül, még telket sem kap a városi tanácstól, hogy új gyógyszertárat építhessen. 1904-ben a várad-szölösi patika leégett és ennek következtében engedélyezik, hogy új gyógyszertárat nyisson az előzőleg kért helyen. Ez 1906. július 2-án Reménység néven, Nagyvárad város tizedik gyógyszertáraként megkezdí működését. Sajnos a forgalma itt sem nagy egy másik, régebbi gyógyszertár közelsége miatt, ezért ismét kéri az elköltöztetés engedélyezését a nagypiac közelébe. Az engedélyt megkapja, és Csillag névvel megnyitja új gyógyszertárát, amelyet később Vinnay Béla gyógyszerésznek ad bérbe, aki 1902-ben kapott Kolozsváron a FJTE-en oklevelet (7), ő pedig régi nagy álmának szenteli életét: a Nagyvárad – Félix fürdő – Püspök fürdő útvonalon villamosvonalat akart létrehozni. E célból tervezőirodát nyitott, részvénytársaságot alapított. Sajnos a vállalkozása csődbe jutott, ezért már 1911-ben kénytelen eladni gyógyszertárát **Molnár Emánuel** gyógyszerésznek, azonban bérlőként továbbra is az ő kezelésében marad. (3). Egy pár év után, 1918-ban már **Hajdú Hugó** (sz. 1883, Pápa, oklevél 1909, Budapest) lesz a gyógyszertár tulajdonosa egészen az 1942. évvel bezárólag (1), ezután **Ecsedi Csapó Zoltán** vezeti.

Hankovits Ferenc 1920 és 1924 között a katonai gyógyszerértár vezetője, 1924-ben megbízzák a nagyváradi közkörház gyógyszerértárának a megalapításával, majd ennek vezetője lesz 1928-ig, haláláig (5).

Alapos szakmai felkészültsége mellett kezdeményezőképességét, a város társadalmi és szociális problémái iránti fogékonyságát is ki kell emelnünk. 1901-ben jelent meg nyomtatásban Nagyváradon egy 29 oldalas könyvecskéje *Néhány szó a gyógyszerértárak államosításáról* címmel (2). Ebben közli a belügyminisztériumnak 1901. április 9-én tett javaslatát az I., II. és III. rendű állami gyógyszerértárak felállításáról. Miután 1902-ben a Biharmegyei Orvos-, Gyógyszerész- és Természettudományi Egyletben elképzelését bemutatta, kollégái közül sokan nem a legnagyobb lelkesedéssel fogadták (6), ennek ellenére szakmai tudását és munkásságát mindenki elismerte. 1908-ban megválasztották a Magyarországi Gyógyszerész Egylet Bihar megyei fiókjának elnökévé (4). Tagja volt a városi tanácsnak is, a Váralja kerületet képviselte.

Kortársai kiváló szakembernek tartották, nagy tiszteletnek, megbecsülésnek örvendett, az orvosok is szívesen fordultak hozzá tanácsért. Példás családi élete volt, hét gyermeket nevelt fel. Kitűnő családi, baráti és emberi kapcsolatai következtében mindenki rokonszenvezett vele. Hatvanöt éves korában, 1928. április 23-án hunyt el Nagyváradon (5).

41. ábra. Hankovits Ferenc könyvének címlapja

Irodalomjegyzék

1. Ember G.: *Erdélyi városok*. In: *Városi és vármegyei szociográfiák*. XIV. kötet. Vármegyei szociográfiák Kiadóhivatala, Globus Nyomdai Müintézet, Budapest 1941. VI. rész: *Személyi adattár* 196. o.
2. Gulyás P.: *Magyar írók élete és munkái*. XII. kötet. Argumentum Kiadó, Budapest 1993. 542. o.
3. Mermeze Gh.: *Istoricul farmaciilor din Oradea. Evoluția lor în cadrul altor instituții sanitare*. Teză de doctorat (kézirat), IMF Tg. Mureș 1985.
4. Péter H. Mária: *Adatok az erdélyi magyar gyógyszerészek szakmai és érdekvédelmi egyesületeinek múltjáról*. Orvostudományi Értesítő, Az EME kiadása, 72. kötet, 270–274 (1999).
5. Pop A.: *Farmacii publice orădene în perioada 1880–1919*. Crisia. Muzeul Țării Crișurilor (Oradea), 26–27, 148–150 (1997).

6. *** *Dolgozatok a Biharmegyei Orvos-, Gyógyszerész- és Természettudományi Egylet 60 éves fennállásának emlékére.* Kiadta az Egylet. Sonnenfeld Adolf RT., Nagyvárad 1928.

7. *** *A m. kir. FJTE Almanachja az 1901/1902. tanévre.* Az Egyetem kiadása, Kolozsvár 1902.

Hanzéros Géza (1875–1935)

Alvincen született gyógyszerészcsaládban 1875-ben, apja, Hanzéros Ádám itt bérelte az 1870-ben alapított Megváltó gyógyszerertárat (2).

Iskoláit Gyulafehérváron végezte, egyetemi tanulmányait Budapesten, ahol 1897-ben kapott gyógyszerész oklevelet. A diploma megszerzése után visszajön Erdélybe, az Arad megyei Honctő helységben bérbe veszi a Molnár-örökösöktől az 1880-ban alapított Szűz Mária gyógyszerertárat, majd a szintén Arad megyei Nagyhalmágyon telepszik le. Itt az 1854-ben alapított Megváltó gyógyszerertárnak lesz a tulajdonosa, és egészen haláláig vezetője (1,4,6).

Sokoldalú és értékes tevékenysége nem merült ki a mindennapi gyógyszerertári munkában. Amellett, hogy szakmáját, hivatását mindig lelkiismeretesen gyakorolta, külön érdemeket szerzett rendkívüli növényismerete révén. A Bihari-hegység alhavasi flórájának szinte egyedülálló ismerője, kiváló szakértője volt, véleményét nem egy esetben kérték ki a legmagasabb tudományos körök is. Képzettségénél és tudásánál csak szerénysége volt nagyobb, így csak a legbeavatottabbak tudták róla, hogy a gyógyszerészetben, a növénytanon kívül költészettel is foglalkozik. Főleg verseket fordított, így például Eminescu-fordításai a maguk nemében páratlanok. 1923-ban jelent meg Kolozsváron *Gainobihariász* című költői elbeszéléseket tartalmazó kötete (3).

1935. március 1-jén hunyt el Nagyhalmágyon. Temetésén a falu és a környék lakói soha nem látott tömegben vettek részt, ami nagy népszerűségét bizonyítja. A megyei Gyógyszerész Kamara, a Gyógyszerész Testület képviselői búcsúztatták (5).

Emlékére álljon itt egyik Eminescu-versfordításából egy szakasz:

Diana

Mi hajt a forrás hűs vizéhez,

Miben a holdnak képe reng,

Hol a madár dalos, beszédes

Ajkán az ének árja zeng?

Irodalomjegyzék

1. Csikós Á., Orosz L. (szerk.): *Gyógyszerészek Lapja Naptára az 1910. évre.* Auer J. és Társa nyomdája, Budapest.
2. Illés L. (szerk.): *Magyar- és Erdélyország összes gyógyszerészeinek névtára a leghitelesebb adatok nyomán.* Spitzer Miksa tulajdona, Vác 1874.
3. Monoki I.: *Magyar könyvtermelés Romániában (1919–1940).* I. kötet: *Könyvek és egyéb nyomtatványok.* Erdélyi Múzeum-Egyesület – Országos Széchényi Könyvtár, Kolozsvár – Budapest 1997. 206. o.
4. Nagy S. (szerk.): *Almanahul farmaciștilor din România – Romániai Gyógyszerészek zsebnaptára.* II. évf. 1924 és III. évf., 1926. A szerző kiadása, Cluj – Kolozsvár.
5. *** *Hanzéros Géza.* Nekrológ. *Pharmacia* 13, 5–6, 51 (1935. március 25.).
6. *** *Almanahul farmaceutic 1930.* Szerkeszti és kiadja a Buletinul Farmaciștilor szerkesztősége és kiadóhivatala. Deutsche Bote nyomda, Cluj 1930.

Hecserné dr. Ferentz Vilma (1906–1996)

Kolozsváron született 1906. szeptember 13-án. Apja Ferentz Árpád közgazdász, anyja Bárczy Vilma. Iskoláit szülővárosában, a Marianumban végezte, ahol 1924-ben érettségi vizsgát tett, majd beiratkozott az I. Ferdinánd Király Egyetemre. Gyógyszerészi tanulmányai elvégzése után, 1929-ben kapott oklevelet. Továbbra is az egyetemen marad, ahol az Orvosi-biokémiai tanszéken Manta Ioan egyetemi tanár (1900–1979) mellett tanársegédként dolgozik 1931-ig, ekkor átmegy a Pamfil P. Gheorghe professzor (1883–1965) által vezetett

Gyógyszerészi kémia és galenika tanszékre, ahol szintén tanársegédi beosztásban a gyógyszerészhallgatók oktatásában vesz részt 1934-ig. Közben férjhez ment Voith József (1906–1994) magyarlápasi gyógyszerészhez.

1934-ben a kolozsvári I. Ferdinánd Egyetemen megszüntették a gyógyszerészképzést, a tanárok egy része Bukarestbe ment, ahol önálló GYK működött. Pamfil P. Gheorghe professzort is ide nevezik ki, és tanársegédje, Ferentz Vilma követi őt ugyanarra a tanszékre, ahol továbbra is mint tanársegéd dolgozik. Beiratkozik a doktorátusra, doktori tézisét Pamfil professzor irányításával készíti el *Contribuții la dozarea alcaloizilor* címmel és 1938-ban Bukarestben védi meg (1).

Ezután otthagyta az egyetemet. Közben magánéletében is változás történt, a férjétől való távolság és különélés váláshoz vezetett. 1938-ban versenyvizsgával gyógyszerértárhelyi jogot nyer Székelyudvarhelyen; ez lett a város harmadik gyógyszerháza (2), ami Szent József néven 1949-ig, az államosításig működött. Székelyudvarhelyen új családot alapít, 1939-ben férjhez megy Hecser Kálmán Károly korondi gyógyszerészhez, akit még kolozsvári egyetemi hallgató korából ismert. Itt születtek gyermekei is, köztük László Lóránt nevű fia, későbbi orvos és a marosvásárhelyi egyetemen a törvényeséki orvostan előadója.

A gyógyszerházak államosítása után először a helybeli betegsegélyzőhöz tartozó gyógyszerhárhoz osztják be mint vezető gyógyszerészt, majd a Sanepidhez (Közegészségügyi és Járványmegelőző Állomás) nevezik ki a kémiai-toxicológiai laboratórium irányítójának. 1955-ben fővegyészi vizsgát tett. 1960-tól ugyancsak Székelyudvarhelyen az Egyesített Általános Kórház laboratóriumának biokémiai részlegét vezette 1976-ig, nyugdíjazásig.

1996. december 1-én hunyt el Székelyudvarhelyen (3).

Irodalomjegyzék

1. Bercuş C., Gheorghiu E.: *Bibliografia tezelor de doctorat de la Facultatea de Farmacie din București* (1919–1949). *Practica Farmaceutică* vol. II nr. 2. 119–127 (1969).
2. Koritsánszky O., Löcherer T. (szerk.): *Gyógyszerész-Egyesület hivatalos lapja kiadóhivatalának kiadása*.
3. *** A családi iratgyűjtemény alapján fia, dr. Hecser László egyetemi előadótanár személyes közlései.

Hecser Kálmán Károly (1905–1976)

A Hargita megyei Felsősófalván született 1905. május 2-án, apja, Hecser Kálmán iskola- igazgató volt, anyja, Gáspár Eszter pedig tanítónő szintén a helybeli iskolában (3).

Iskoláit szülőfalujában kezdi el, majd 1916–1918 között Késmárkon (ma Szlovákia), ezután pedig Székelyudvarhelyen folytatja a Református Kollégiumban, ahol 1923-ban érettségi vizsgát tesz. Gyógyszerészi pályáját Craiován a Manciu-féle gyógyszerházban kezdi el mint gyakornok, majd 1925-ben beiratkozik Kolozsváron az I. Ferdinánd Király Egyetemre. Rövid időn belül átmegy Iași-ba, és az ottani egyetemen végzi tanulmányait. Közben egy évig katonai szolgálatot teljesít, majd visszamegy Iași-ba a megkezdett egyetemi tanulmányai folytatására. 1931/32-ben a Iași-i Gyógyszerész Hallgatók Egyesületének (Comitetul Societății Studenților în Farmacie) elnöke. 1932-ben kap gyógyszerész oklevelet.

A diploma megszerzése után Moldvában maradt, Bacăuban a Ionescu-féle gyógyszerházban dolgozik alkalmazott gyógyszerészként. 1936-ban tér haza szülőföldjére, és Korondon gyógyszerházat épít, amit a következő évben Jézus Szíve néven meg is nyit. Ezután családot alapít, felesége is gyógyszerésznő, **dr. Ferentz Vilma**, aki szintén ebben a periódusban telepszik haza Bukarestből. 1940-ben születik László Lóránt nevű fiuk, aki később az orvosi hivatást választotta.

Székelyudvarhelyen bekapcsolódik a gyógyszerészek egyesületi életébe, majd 1941 után a Magyarországi Gyógyszerész-Egyesület 25., székelyföldi kerületének a vezetőségében tevékenykedik mint választmányi tag (2). Később gyógyszerházát a 416/1952-es törvény alapján államosítják, őt pedig megbízzák a székelyudvarhelyi kórház gyógyszerházának vezetésével. 1954-ben Bukarestben leteszi a főgyógyszerészi vizsgát.

Székelyudvarhelyen a kórházi gyógyszerházban nevéhez fűződik az első „analízis-asztal” (masa de analiză) felállítása és a steril laboratórium megszervezése, amely lehetővé tette a perfúziós oldatok elkészítését a kórház betegeinek. Később a gyógyszerház a bennfekvőkön kívül a járóbetegek gyógyszerrel való ellátását is biztosította. Számos egyéni ötletével, saját készítésű segédeszközeivel sokat javított a kórházi gyógyszerház felszereltségén, a gyógyszerházi munkavégzésen (1). Mindezek magas szakmai igényességét bizonyítják. 1969-ig, nyugdíjazásáig a legnagyobb odaadással vezette a kórház gyógyszerházát.

1976. augusztus 12-én hunyt el Székelyudvarhelyen (3).

Irodalomjegyzék

1. Balázs Piroska, Vofkori J.: *Adalékok a Székelyudvarhelyi Kórház gyógyszerertárának történetéhez*. Orvostudományi Értesítő. Az EME kiadása, 68. kötet. 265–267 (1995).
2. Szász T. (szerk.): *Gyógyszerész Almanach az 1942. és az 1943. évre*. A Gyógyszerész Szemle kiadása, Budapest.
3. *** Fia, dr. Hecser László egyetemi előadótanár személyes közlései

Hermann János (1890–194?)

Fogarason született 1890. április 5-én régi erdélyi szász családban. Apja id. Hermann János (sz. 1825) földműves, anyja Lotrean Mária (sz.1856). Iskolái felsőbb osztályait a fogarasi gimnáziumban végezte, ott is érettségizett (1), majd beáll gyógyszerészgyakornoknak Tordán Müller Frigyes Arany Szarvas gyógyszerertárába, innen átmegy a Szeben megyei Szelistyére, ahol Banciu Demeternél és Papp Viktornál tölti gyakornoksági idejének hátralevő részét. A tirocínális vizsgát Kolozsváron tette le 1910. augusztus 5-én a 81 342. sz. miniszteri engedély alapján, a Fabinyi Rudolf, Löte József és Issekutz Hugó tanárok, valamint Széky Miklós gyógyszerész alkotta M. Kir. Gyógyszerész-gyakornoki Vizsgálóbizottság előtt; bizonyítványának keltezése 1910. augusztus 10. Ettől kezdve segédként dolgozik Kőhalomban Mederus Lajos Korona gyógyszerertárában december 31-ig; ezt egy német nyelvű okirat igazolja, amelyet a gyógyszerertár tulajdonosa állított ki (2).

Egyetemi tanulmányait Bécsben végzi, ezalatt is dolgozik, így 1911. július 15. és szeptember 30. között Franz Polk Fekete Sas gyógyszerertárában. A bécsi egyetemen 1912-ben kap magisteri oklevelet. Továbbra is ott marad és 1912. szeptember 1-től 1913. augusztus 1-ig dr. Alois Hellmann Irgalmassághoz címzett gyógyszerertárában mint „receptárius” van alkalmazásban.

Visszajön Erdélybe, Besztercén Vokalek Henrik mellett az Albert Zintz tulajdonában levő Minerva gyógyszerertárban kap alkalmazást 1913. augusztus 5. és 1914. május 15. között. Erről is német nyelvű igazolás található a levéltárban (2). A háborús viszonyok miatt ismét külföldre megy, először Karlsbadban kondíciósodik Hans Lindner Arany Kereszt gyógyszerertárában 1914. május 15. és október 1. között, majd Ausztriában, Ischl fürdővároskában Albert Velissky gyógyszerertárában dolgozik 1914. október 1-től december 30-ig. Innen visszamegy Bécsbe Franz Wisinger Arany Sas gyógyszerertárába, és 1915. július 6-ig még hat hónapot tölt ott el.

Katonai szolgálatának egy részét Nyíregyházán a magyar hadsereg kötelékében tölti 1915. június 15-től 1918. november 22-ig, majd 1919. április 1-től a román hadsereg Szászvárosban működő katonai gyógyszerertárát vezeti 1920. április 30-ig. A leszerelés után Bukarestben dolgozik 1920 novemberétől 1921. július végéig, és közben diplomájának honosítását kéri, valamint gyógyszerertár felállításához szükséges jog elnyeréséért pályázik az 1921-ben módosított egészségügyi törvény 122. paragrafusára alapján. 1922. február 6-án a 609. sz. királyi dekrétummal megkapja a jogot Marosvásárhelyre egy gyógyszerertár nyitására. Az értesítés február 17-i keltezésű, a kereskedelmi engedélyt pedig november 1-jén kapta meg (2).

Ideiglenesen a Petőfi tér (akkor Mărășești) 3. szám alatt, dr. Turnovszky Mór emeletes házában kapubejáratából átalakított üzlethelyiségben nyitja meg gyógyszerertárát. 1927. október 26-án a városi tanácstól kéri az elköltöztetés jóváhagyását a Fötérre, a 46–47. sz. házba. Ezt a kérést 1928. május 9-én engedélyezik, azonban pár évi itteni működés után, 1936. július 6-án ismét kéri az elköltöztetést ugyancsak a Fötérre, az 52. sz. alatti házba. Az ok a gyógyszerertár forgalmának a növelése volt. Tíz napon belül megkapja az engedélyt. Új készítményeket forgalmazott, melyeket külön laboratóriumban állítottak elő, ilyen volt az 1930-as évek végén közismert VITA-H nevű csokoládéja, amely csukamájolajat is tartalmazott, s ezt a vérszegény, legyengült szervezetű iskolás gyermekeknek ajánlotta. A város iskoláiba eljuttatott szórólapok szerint a Record Laboratóriumban készítették (I. G. Duca u. 66. szám, ma December 1. sugárút). 1935-ben alkalmazottként Márkos Ödön gyógyszerész (oklevél 1923) dolgozott nála.

1937. május 1-től bérbe adja gyógyszerertárát Stănescu Vasile volt galati-i gyógyszerésznek, aki a nevét is megváltoztatja „La România”-ra; ezt a hatóságok is elismerték (3). 1938-ban az új román egészségügyi törvények értelmében ismét szabad joggyakorlást (libera practica) kér, amit május 26-án meg is kap. 1939. április 24-én házasságot köt Grete Weisskirchennel (sz.1894. január 31.). 1939. június 9-én a városi tanács igazolja, hogy Hermann János gyógyszerész keresztény szülőktől származik, apja evangélikus vallású, anyja ortodox volt, aki házasságkötéskor áttért az evangélikus hitre, és gyermeküket is erre a vallásra keresztelték, így nem vonatkozott rá a Hivatalos Közlöny (Monitorul Oficial) 1938. január 22-én megjelent 18. számában közölt 169. sz. királyi dekrétum.

1940. december 23-án már a magyar hatóságoktól kér engedélyt, hogy Rekord nevű gyógyszerét továbbra is működtethesse. 1942. február 27-én megkapja a magyar állampolgárságot. 1944 augusztusáig követhető gyógyszerértulajdonosi és gyógyszerészeti tevékenysége Marosvásárhelyen. 1944 szeptemberében a német hadsereggel együtt elhagyta az országot (2). Mivel ismeretlen helyre távozott, a város polgármesteri hivatala a gyógyszerterát a 33 612/1944. sz. határozatával a helyi Vöröskeresztnek adta át. 1948. november 18-i keltezésű az az irat, mely szerint gyógyszerterának bútorzata, minden ingósága a CASBI (Casa de Administrare a Bunurilor Inamice) tulajdonába ment át. Nem találtunk sem a szakirodalomban, sem a levéltárban reá vonatkozó adatot az 1944. augusztust követő időből. 1945 novemberétől a gyógyszerter bérleje Holicska István gyógyszerész (sz.1905. november 1.), aki oklevelét 1930. december 17-én kapta meg Bukarestben, és Kolozsvárról jött Marosvásárhelyre. 1946. október 25-től már ő a tulajdonosa az 55 900 sz. rendelet alapján. A Maros megyei Gyógyszerész Kollégium 1948. március 5-i kimutatása szerint is a Fötér 52. sz. alatti gyógyszerterának a tulajdonosa Holicska István és nála van alkalmazásban Elekes Imre gyógyszerész (2).

Irodalomjegyzék

1. Ember G.: *Erdélyi városok*. In: *Városi és vármegyei szociográfiák*. XIV. kötet. Vármegyei szociográfiák Kiadóhivatala, Globus Nyomdai Műintézet, Budapest 1941. VI. rész: Személyi adattár. 209. o.
2. *** Románia Országos Levéltára. Maros Megyei Igazgatóság. Alap 7., leltár 42, Colegiul farmaceutic jud. Mureş (1933–1948) és leltár 1152, 1–48. o.
3. *** *Pharmacia* 17, 9–10, 77 (1939).

42. ábra. Hermann János tirocinális vizsgájának igazolása 1910-ből

Dr. Hidegh Kálmán (1839–1899)

Bánsági gyógyszerész volt, de maradandót mint vegyész és tanár alkotott. A pályát elhagyók közt kell számon tartani, de ugyanakkor növelte azon gyógyszerészek számát, akik a kémiai tudományokkal foglalkoztak, és oktatásban, tanításában vállaltak szerepet.

Aradon született 1839. szeptember 18-án (1), a gimnáziumi osztályokat is szülővárosában végezte, Pesten Jármay Gusztáv gyógyszerésznél és Bécsben a Frank-féle gyógyszerterban gyakornokoskodott 3 évig. Egyetemi tanulmányait 1862-ben Pesten kezdte meg, majd Bécsben folytatta, ahol 1863-ban kapott gyógyszerész oklevelet. Ösztöndíjasként még két évig maradt a bécsi egyetemen, ahol a vegytani intézetben a neves Redtenbacher professzor mellett doktori értekezését dolgozza ki. 1865. július 25-én avatják doktorrá a *Theorie des Feldspatens* c. dolgozata bemutatása után. Ő a harmadik erdélyi magyar származású gyógyszerész, aki a bécsi egyetemen doktori fokozatot kapott (4); később a tanári oklevelet is megszerzi (3).

Munkásságát ismerve és értékelve, Than Károly, a pesti egyetem kémia-professzora felkérte, vállaljon tanársegédi állást az ő intézetében, ezt azonban nem fogadta el, pénzügyi okokra hivatkozva. 1867-ben már a kassai Főreáliskola vegytani tanszékén találjuk, ahol másfél évig tanított.

1869 végén a minisztérium magasabb szakképesítés céljából külföldi tanulmányútra küldi. Eötvös József kívánságára Bonnba ment, ahol Kekulé és Clausius előadásait hallgatta és laboratóriumaikban dolgozott. Itt érte a hír, hogy rendes tanári kinevezést kapott, visszament előbb Kassára, majd 1872 szeptemberében a budapesti VI. kerületi Állami Főreáliskolába kap tanári kinevezést. 1874-ben a pesti egyetemen is tart előadásokat a szerves vegytan különböző fejezeteiből. Itt magántanárrá nevezik ki a Szénvegyületek kémiája c. tárgykörből. 1879-ben az MTA megbízza az egyes nevezetesebb ásványok kémiai analízisével. Ez időben megjelent tudományos közleményeiben az ásványok, a tetraedritek analízisével, a moravikai ásványokkal, a fakóérccek vizsgálatával foglalkozott (1, 3).

1880-ban hazajött Aradra, ahol szintén a helybeli Főreáliskola vegytanáraként dolgozik 1897-ig, nyugdíjazásáig (2). Ez idő alatt írta *Jó vizet Aradnak* c. munkáját.

1899. november 14-én hunyt el Aradon.

Irodalomjegyzék

1. Gulyás P.: *Magyar írók élete és munkái*. Új sorozat. XIII. kötet. Argumentum Kiadó, Budapest 1993.
2. Lakatos O.: *Arad története*. III. kötet. A szerző kiadása, Gyulai J. nyomása, Arad 1881. 56. o.
3. Szinnyei J.: *Magyar írók élete és munkái*. IV. kötet. Hornyánszky Könyvkiadó Hivatala, Budapest 1896.
4. Zalai K.: *A bécsi egyetem magyar gyógyszerészdoktorai a XIX. században*. Acta Pharmaceutica Hungarica 42, 235–240 (1972).

farkaslaki dr. Hints Zoltán (1871–1935)

Régi nemesi családból származik, ősei 1670-ben kapták a farkaslaki előnevet (2). A családból több neves orvos és gyógyszerész került ki, így testvérbátyja, Hints Elek (sz.1861) a marosvásárhelyi kórház egykori igazgató főorvosa és az ő fia, ifj. Hints Elek (sz.1893) budapesti orvosprofesszor (1), nagybátyja, apjának öccse, Hints Gergely (sz.1841), az első nyárádszeredai gyógyszertár megalapítója és ennek leánya, Hints Vilma (sz.1881) gyógyszerésznő.

Farkaslaki Hints Zoltán 1871-ben született Marosvásárhelyen hatgyermekes család ötödik gyermekeként. Apja Hints Dániel takarékpénztári tisztviselő, anyja Székely Mária. Nagybátyja, Hints Sándor (1837–1906) városgazda és egyházi tanácsos (12). Iskoláit a helybeli Református Kollégiumban végezte, majd Tordára megy a Wolff-gyógyszertárba gyakornoknak (5). Egyetemi tanulmányai végzése idején a kolozsvári FJTE-en már megkezdődött közéleti szereplése: a gyógyszerészhallgatók főiskolai körének előbb alelnöke, majd elnöke volt. 1894-ben kapott gyógyszerész oklevelet (9), ezt követően néhány nagyobb városban kondíciószkodott, így Miskolcon, Budapesten, Désen, és csak ezután jött haza Marosvásárhelyre. Itthon előbb gyógyszertárban alkalmazotként dolgozik, majd 1896-ban bérbe veszi a dr. Bernády György tulajdonát képező Arany Szarvas reáljogú gyógyszertárat, később, 1901. november 28-án megveszi a gyógyszertár tulajdonjogának a felét, majd az egész az ő birtokába megy át. A 35 609/1907. május 21. sz. okirat „*Vásár-szerződés*” címen igazolja, hogy 70 000 koronáért vásárolta meg Bernády Györgytől a gyógyszertár felének tulajdonjogát. Ezt az összeget részletekben fizette ki 1914 és 1920 között; 1920-tól már a teljes tulajdonjog reá ruházódik. 1922. november 28-án szabad joggyakorlásra kap engedélyt a román hatóságoktól a Legfelsőbb Egészségügyi Tanács 811. sz. határozata alapján, ami a *Hivatalos Közlöny (Monitorul Oficial)* 118. számában 1922 novemberében jelent meg. 1926-ban – valószínűleg felesége halála miatt – a gyógyszertár felét átadja Kolosváry József gyógyszerésznek (sz.1889, oklevél 1912, Budapest), aki addig Gyergyószentmiklóson bérelt gyógyszertárat, azonban rövid idő után visszaveszi tőle, 1927-ben már megint egyedüli tulajdonos. 1934-ben végleg eladja a gyógyszertárát Kőváry József gyógyszerésznek (sz.1903, oklevél 1927, Kolozsvár), ő pedig nyugalomba vonul és rövid idő után 1935-ben elhunyt.

A mindennapi gyógyszertári munka mellett a továbbképzésre is fordított időt. Gyógyszertártulajdonosként és gyakorló gyógyszerészként harmincöt évesen ismét beiratkozott a kolozsvári FJTE-re, hogy a doktori fokozatot is megkaphassa. 1908. június 6-án avatják doktorrá *Néhány hivatalos gyümölcs mikroszkópiumi vizsgálata* c. értekezésével (9). Doktori oklevelét Farkas Gyula, a FJTE Matematika–Természettudományi Karának dékánja, Lechner Károly, az Orvosi Kar dékánja és Makara Lajos sebészprofesszor jegyzi.

Egyaránt kivette részét a társadalmi és az egyesületi életből. 1920-ban, a Maros-Torda megyei Gyógyszerész Testület megalakulásakor őt választják elnöknek, majd 1921-ben az Erdélyi és Bánáti Gyógyszerészek Szövetségének alakuló ülésén az első tisztikarban az ellenőri tisztséget bízzák reá. Később, mikor újjáalakult a Romániai Gyógyszerészek Általános Szövetsége, választmányi tag lesz és az ennek keretében működő Erdélyi és Bánáti Tagozatban 1924 és 1926 között a Maros-Torda, Kis-Küküllő, Csík és Udvarhely megyéket magába

foglaló VIII. kerület elnöki tisztségét bízzák rá, majd örökös díszelnöknek választják meg. Közéleti tisztsége is volt: a város törvényhatósági bizottságának, a Kereskedelmi és Iparkamarának, a Marosvásárhelyen székelő Leszámlító Bank felügyelő bizottságának a tagja. A református egyház presbitereként tevékenyen részt vett az egyházi életben is.

Szakirodalmi tevékenységet is folytatott. Szakmai tárgyú közleményei jelentek meg a *Gyógyszerészi Hetilapban* (1893, 1903), a *Gyógyszerészi Közlönyben* (1893, 1903), a *Gyógyszerészi Értesítőben* (1903). Bernády György főispánná való kinevezése alkalmából is írt egy méltató cikket (1913).

1899-ben házasságot kötött Kelemen Ádám marosvásárhelyi mérnök Ilona nevű leányával, akinek testvére, Kelemen Margit Bernády György felesége volt. Így rokonságba került a Bernády családdal. Hints Zoltán és Kelemen Ilona házasságából három leány és két fiú született: Ilona, Edit, Zoltán, Márta és Ádám István. Felesége azonban fiatalon, alig negyvenévesen 1926. április 12-én elhunyt; Zoltán fia is még kisgyermek korában.

Fia, **Hints Ádám István** (sz. 1910. szeptember 2-án) szintén gyógyszerész lett. Szászrégenben a német iskolában, majd Marosvásárhelyen a Református Kollégiumban tanult, itt is érettségizett 1929-ben. A családi Arany Szarvas és a Dávid János tulajdonát képező Szentlélek gyógyszertárban gyakornokoskodott. Egyetemi tanulmányait Iași-ban kezdte, Bukarestben folytatta, ahol oklevelét 1936-ban kapta meg. Ugyanebben az évben engedélyt kért a szabad joggyakorlásra, amit 256/1936. szám alatt meg is kapott. Ezután alkalmazott gyógyszerészként Alsójárán (akkor Torda-Aranyos vármegye), Újfehértón (Szabolcs vármegye) dolgozott, majd a 320 181/1941. számú miniszteri rendelettel a Maros megyei Dédán a Remény gyógyszertár tulajdonosa lesz (8). 1952-ben államosítják gyógyszertárát, őt Mezőbándra helyezik, ahol 1974-ig, nyugdíjazásáig dolgozik. Itt a közéletben is részt vesz, a helybeli líceum építését segítette és fellendítette a község sportéletét. Több saját készítménye volt, így a „köhögés elleni pilula”, különböző kombinált porok és hámlasztó arckrémjei voltak keresettek abban az időben. 1987. június 11-én hunyt el Marosvásárhelyen. Sírja a református temetőben van.

Másik fia **Hints István Miklós** (sz. 1947) is a gyógyszerészi hivatást választotta, kiegészítő gyógyszerészként (asszisztens) dolgozik ma is Marosvásárhelyen az egykori 1. sz. gyógyszertárban, ami a magánosítás után a Salvia nevet kapta (10).

Hints Zoltán gyógyszerész Edit leánya 1925. április 4-én dr. Jeney István ügyvédnek lett a felesége (3). Ilona leányát 1928-ban **Flórián Géza** (sz. 1898) gyógyszerész vette feleségül (4), aki a Hints-féle gyógyszertárban dolgozott Marosvásárhelyen, majd az államosítás után többek között Nyárádszeredában. **Márta** leányának a férje, **Felszeghy Gyula** is gyógyszerész; ők később, az 1940-es években a Zemplén megyei Mád községben (Magyarország) bérelték a Kígyó gyógyszertárát (11).

Dr. Hints Zoltán 1935. május 14-én hunyt el Marosvásárhelyen hatvannégy éves korában tüdőgyulladás következtében (7). Nagy részvét mellett temették, a város és a szakma mély megrendüléssel búcsúzott tőle. Az Egyesületet is számosan képviselték. Sírjánál Osváth Károly gyógyszerész mondta a búcsúbeszédet, amelynek szövege meg is jelent a *Pharmacia* szaklap hasábjain. Ebből idézünk néhány gondolatot: „*Küzdöttél a gyógyszerészi kör igazságaiért, azzal a régi patinás, tradíciós elvvel, melynek alapja az erkölcs, pillérje a becsület, téglája a tisztesség s köztanyaga a szeretet [...] Hitedet, elvedet, etikádat egy percre sem adtad fel, inkább választottad a lemondást és a nélkülözést [...] Szeretted pályánkat, szívósan és hűségesen kitartottál Istenbe vetett tántoríthatatlan hittel a tiszta erkölcs mellett*” (6).

A neves erdélyi család gyógyszerészeinek rokonsági kapcsolatát az irodalmi adatok (2) és a család leszármazottjainak (10) birtokában levő dokumentumok alapján állítottuk össze.

Irodalomjegyzék

1. Gulyás P.: *Magyar írók élete és munkái*. Új sorozat. XIII. kötet. Argumentum Kiadó, Budapest 1993. 675. o.
2. Pálmai J.: *Maros-Torda vármegye nemes családjai*. Adi Árpád Könyvnyomdája, Marosvásárhely 1904. 58.o.
3. *** *Revista Farmaciei – Gyógyszerészi Folyóirat* 3, 6 (1925. március 15.).
4. *** *Buletinul Asociației Farmaciștilor* 6, 17, 307 (1928).
5. *** *Buletinul Farmaciei* 10, 10, 103 (1932. május 15.).
6. *** *Pharmacia* 13, 9—10, 89 (1935. május 15.).
7. *** *Gyógyszerészi Hetilap* 74, 8 (22), 106 (1935. május 26.).
8. *** Románia Országos Levéltára. Maros Megyei Igazgatóság, Alap 7, dosszié 43: Colegiul Farmaceutic jud. Mureș (1933–1948).
9. *** *A kolozsvári m. kir. FJTE Almanachja az 1893/1894. tanévre*. Az Egyetem kiadása, Kolozsvár 1893.

10. *** Hints István Miklós marosvásárhelyi gyógyszerész-asszisztens személyes közlése a család tulajdonában levő iratok alapján.

11. *** *Gyógyszerészek zsebnaptára az 1942. évre.* 70-ik évfolyam. Összeállította Réthelyi József Kovács Ödön közreműködésével. A Gyógyszerészi Hetilap kiadóhivatalának kiadása.

12. *** *Farkaslaki id. Hints Sándor városgazda, ref. egyházi tanácsos halálhíre.* Vasárnapi Újság 53. évf., 49. sz. (1906. december 9.).

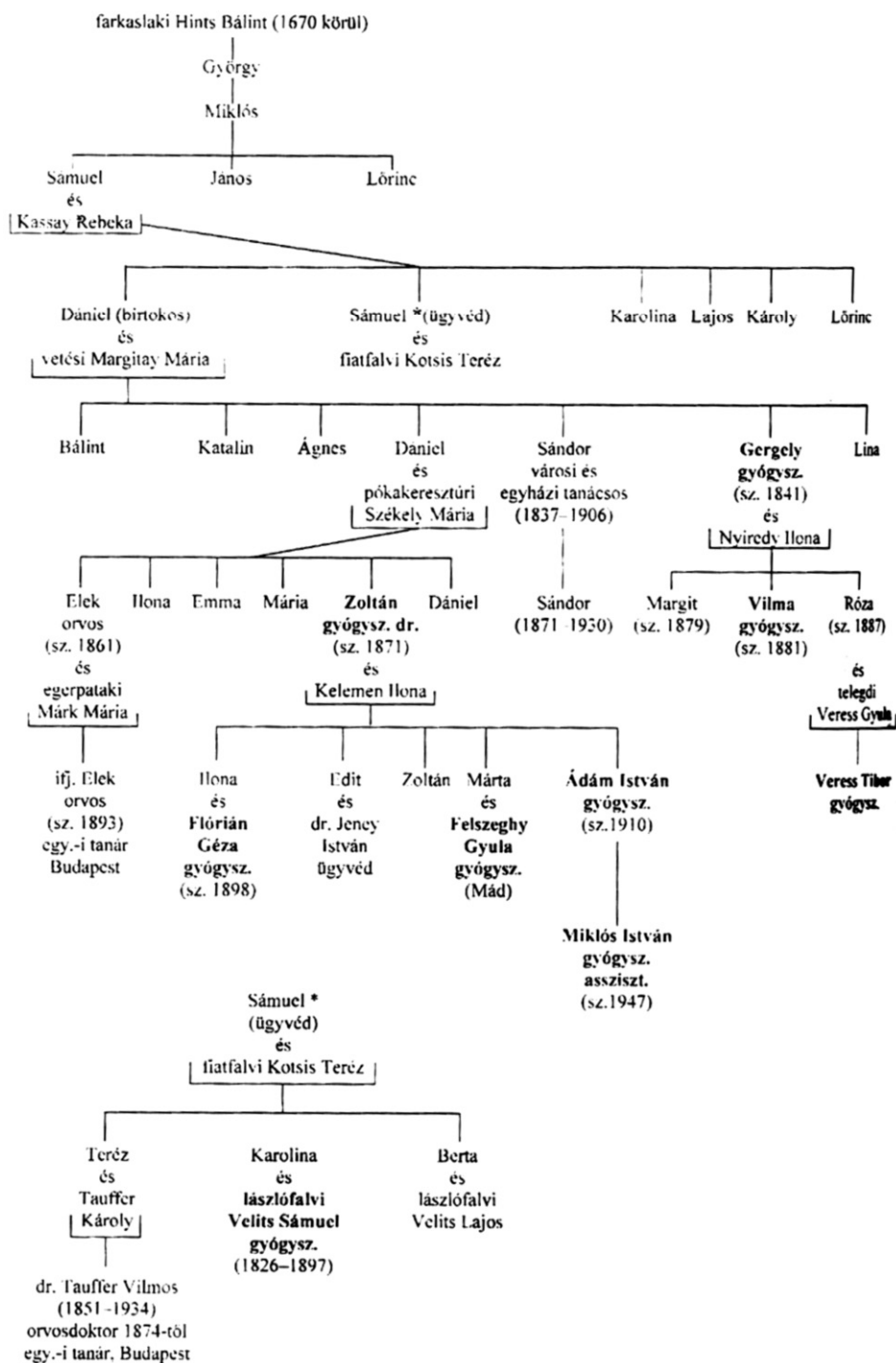
farkaslaki Hints Vilma (1881–1968)

Nyárádszeredában született 1881. április 6-án. Apja farkaslaki **Hints Gergely** (1), aki az első gyógyszerész ebben a neves és nemes családban (sz. 1841). Miután 1870-ben gyógyszerész oklevelet kapott a pesti egyetemen, 1876-ban megalapította Nyárádszeredában az első gyógyszertárat Remény néven. Anyja, nagyjait Nyiredy Ilona szintén nemesi családból származik. A három leánytestvér, Margit (sz.1879), Vilma (sz.1881) és Róza (sz.1887) közül csak Vilma folytatta apja hivatását.

Hints Vilma Brassóban a német tannyelvű evangélikus polgári leányiskolában végzett két osztályt, innen Kolozsvárra ment, és ott fejezte be a hátralévő osztályokat, majd ugyancsak Kolozsváron a Tanítónőképző Intézet növendéke lett, ahol még két évet tanult. Közben apja elhunyt (1891?), és özvegy édesanyja, mint a gyógyszertár tulajdonjogának örököse, előbb Püspöki Zsigmond, majd nagyjait Huszár Gyula gyógyszerészre bízta annak vezetését. Ekkor Hints Vilma, rokona, a neves kolozsvári tanár, Nyiredy Géza biztatására, de főleg hajlamánál fogva elhatározta, hogy a gyógyszerészi pályára lép. A kolozsvári Unitárius Főgimnáziumban különbözeti vizsgát tett, majd Halász Jakab ottani gyógyszertárában gyakornokoskodott, szorgalmas igyekezettel és hivatástudattal készült választott szakmája elsajátítására. Ekkor még országos viszonylatban is ritkaság volt, hogy nők a gyógyszerészi pályára lépjenek, hiszen a hatóságok nem engedélyezték, sőt elleneztek. A *Gyógyszerészi Hetilap* 1901-ben örömmel üdvözli a „gyakornok kisasszonyokat” és bemutatja röviden életrajzukat, fényképüket, így a Hints Vilmáét is (4).

A gyakornoki idő eltelté és a sikeres gyakornoki vizsga letétele után az 1903/04-es tanévben beiratkozott a kolozsvári FJTE-re. Ezen az évfolyamon ő volt az egyedüli nőhallgató. Gyógyszerész oklevelet (száma 639/1904/1905) 1905-ben kapott (3), a FJTE-en ő a második okleveles gyógyszerésznő. Megjegyezzük, hogy az első, Thinagel Szerafin 1903-ban kapott itt oklevelet, de ő nem volt erdélyi és visszament Észak-Magyarországra. Így tehát Hints Vilma az első erdélyi származású gyógyszerésznő, aki itt is maradt élete végéig.

A farkaslaki Hints család gyógyszerészeinek rokonsági kapcsolatai

1905-től mint alkalmazott gyógyszerész dolgozik a nyárádszeredai családi gyógyszerertárban, majd 1915-től a vezetője lesz (5). Az 1919-es hatalomváltást követően, az akkori román egészségügyi törvények értelmében szabad joggyakorlásért (*libera practica*) folyamodik, amelyet hivatalosan 1926. április 19-én meg is kapott (száma 26 616/1926). Ettől kezdve az új törvények szerint is önállóan és egyedül vezetheti gyógyszerertárát. Pár évvel ezután, 1930. január 13-án meghal özvegy édesanyja, egyedül marad. 1938-ig az ő gyógyszerertár volt az egyetlen Nyárádszeredában. Lelkiismeretesen, nagy odaadással dolgozik 1952-ig, az államosításkor nyugalomba vonul. Családot nem alapított, egész életét a szakmának, hivatásának szentelte. 1968-ban hunyt el Nyárádszeredában, végső nyughelye az ottani temető családi sírjában van, a síremléken csak annyi olvasható, hogy HINTS CSALÁD. Leánytestvéreinek családjai is elkerültek Nyárádszeredából, így csak ez a sír örökíti meg emléküket (2).

Irodalomjegyzék

1. Pálmay J. (szerk.): *Maros-Torda vármegye nemes családjai*. Adi Árpád könyvnyomdája, Marosvásárhely 1904. 58.o.
2. Székely Magda nyárádszeredai ny. irodalom szakos tanárnő közlése.
3. *** *A kolozsvári m. kir. FJTE Almanachja és Tanrendje az 1905/1906. tanévre*. Az Egyetem kiadása, Kolozsvár.
4. *** *Egy marék virág – gyakornok kisasszonyok*. Gyógyszerészi Hetilap 40, 11 (1901).
5. *** Románia Országos Levéltára, Maros Megyei Igazgatóság. Alap 7, leltár 43: Colegiul farmaceutic jud. Mureş (1933–1948).

A Hintz család gyógyszerészei

A Hintz családból három generáción keresztül kerültek ki gyógyszerészek, akik 1752-től kezdődően Kolozsváron a legrégebb, 1573 óta működő gyógyszerertárnak voltak a tulajdonosai (3). Nevük összeforrt a kolozsvári egyetem történetével is, a város közismert, megbecsült polgárai voltak. Egykori gyógyszerertárunk ma a gyógyszerésztörténeti múzeumnak ad helyet.

A Hintz gyógyszerészdinasztia tagjai a következők:

Id. dr. Hintz György József (1840–1890)

Ifjú dr. Hintz György Károly (1874–1956)

Ifjabb Hintz György (1912–1989)

Hintz Gábor (1918–1992 ?)

Ifjú dr. Hintz György József (1939–1992)

Id. Hintz György József Kolozsváron született 1840. szeptember 4-én. Apja, Georg Hintz (Segesvár, 1808. január 30. – Kolozsvár, 1876. április 6.) evangélikus lelkész volt Kolozsváron 1833-tól, anyja, Mauksch Augusta Mathilda (Kolozsvár, 1815. április 13. – Kolozsvár, 1850. december 26.) Mauksch János Márton gyógyszerésznek volt a leánya. Szinnyei (5) szerint anyja Engel Polixénia, aki szintén a Mauksch család leszármazottja. A gyógyszerertár törzsreál jogú, örökség útján jutott a Hintz család tulajdonába (3). A lelkész és felesége a gyógyszerertár kezelésére gyógyszerészt fogadott fel, míg gyermekeik (öt leány és egy fiú) közül György fiuk kitanulva a gyógyszerészetet 1863-ban átvehette saját kezelésébe (9,10). A gyógyszerertár gondnokai ebben az időszakban Antalffy, Antalóczy és Jakabfy gyógyszerészmesterek voltak (4).

Hintz György a kolozsvári Unitárius Főgimnáziumban érettségizett, a gyógyszerészgyakornoki éveit Nagyszebenben töltötte a neves id. Müller Károly gyógyszerésznél, aki a város legrégebbi gyógyszerertárának, a Fekete Sashoz címzettnek a tulajdonosa volt. A gyakornoki évek után rövid ideig segédként dolgozik Miskolcon, majd Bécsbe ment, beiratkozott az egyetemre, és 1862-ben gyógyszerész oklevelet kapott. Ezután még egy évig ott maradt, hogy a doktori fokozatot is megkapja. 1863. július 21-én az akkori törvényeknek megfelelően a „doctor chemiae” (vegytudor) címet nyerte el, miután a szükséges tanulmányokat elvégezte és szigorlatait letette (7). Az Erdélyből származó gyógyszerészek közül ő az első, aki a doktori fokozatot megszerezte.

1863. november 2-án átveszi a gyógyszerertára vezetését. 1866-ban megnősül, felesége Groisz Emma (Kolozsvár, 1846. április 10. — Kolozsvár, 1929. március 18.). Ebből a házasságból három fiú: György Károly (1874–1956), Béla (1877–1878) és Géza (1883–1908), valamint egy leány, Emma (1883–1891) született (9,10).

1872-ben, a FJTE beindulásakor, felkérlik, hogy az Orvosi Karon legyen a gyógyszerészet előadója. 1883-ban magántanárrá habilitálták (12); így ő volt az első erdélyi gyógyszerész, akit a kolozsvári Orvosi Kar magántanárrá fogadott. (Magyarországi viszonylatban a második, Felletár Emil után.) Az 1883/84-es tanévben az általa elsőként bevezetett „gyógyszerészi műtan” előadásait és a „vénykészítési” gyakorlatait 23 gyógyszerész- és 106 orvostanhallgatónak tartotta a Bókay Árpád vezetése alatt álló Gyógyszertani Intézet

„receptúrai dolgozójában”. 1888-tól bekapcsolódik a gyógyszerészgyakornoki tanfolyam tevékenységébe előadóként és vizsgáztatóként. Az 1884/85-ös tanévben írja meg 261 oldalas jegyzetét, ami hatéves tanári előadásainak anyagát öleli fel. Sajnos ez csak kéziratban maradt meg, bár úttörő jellege miatt is nagy jelentőségű. Az egyetemen 1890-ig, haláláig tanított (5), amikor is megszakad a „gyógyszerészi műtan és vénykészítéstan” oktatása, majd csak három év múlva folytatja Issekutz Hugó.

Az oktatói munka mellett tudományos jellegű dolgozatait, a gyógyszerészképzéshez és a mindennapi gyógyszerértári gyakorlathoz kapcsolódó megfigyeléseit, valamint a szakmai élet problémáihoz kötődő észrevételeit a *Gyógyszerészi Hetilapban*, a *Gyógyszerészi Közlönyben* és a Kolozsváron megjelenő *Vegytani Lapokban* közölte; összesen 49 közleménye jelent meg (2,5).

Az egyesületi életbe már a kezdetektől bekapcsolódott, tagja volt a Magyar Gyógyszerész Egyesületnek, az Orvos–Természettudományi Társulatnak (amit Högyes Endre alapított Kolozsváron) és az Erdélyi Múzeum-Egyesületnek is. A bécsi Gyógyszerésztudományi Társaság is a tagjai közé választotta. Ezek keretében értékes hozzászólásaival, előadásaival hozzájárult az egyesületi munka fellendüléséhez. A Magyarországi Gyógyszerész Egyesület 1874. május 6-án tartott közgyűlésének határozata értelmében a VI. kerületben (Erdély) az I., a kolozsvári járás elnökének választották meg, majd az 1881. évi közgyűlésen módosító javaslatára megváltoztatták az egyesület nevét is, a kerületeket eltörölték és csak járasok maradtak, melyek közvetlenül a központi választmány alá voltak rendelve. Így jött létre a 21. járás, ami Kolozs, Torda-Aranyos, Alsó-Fehér és Hunyad megye gyógyszerészeit tömörítette, és elnökük újból Hintz György lett. Már 1884-ben javasolta a Gyógyszerészi Kamara megalakítását (1).

A város közéleti és társadalmi életében is részt vett. Kolozsvár város törvényhatósági, valamint közigazgatási és közegészségügyi bizottságának a tagja volt. A helybeli zenekonzervatóriumban – amit anyai nagyapja alapított még 1819-ben „Muzsikai szorgalom társaság” néven – az alelnöki tisztséget töltötte be 1871–1883 között, majd ezután elnöknek választják meg. Az Erdélyi Gazdasági Egyetel főpénztárnoka, az evangélikus egyház főgondnoka is volt.

1889 óta gyengélkedett, 1890. január 28-án ágnak dőlt és február 20-án elhunyt, fiatalon, alig ötvenéves korában. Temetése nagy részvét mellett volt február 22-én. Sírja a Házsongárdi temetőben van (16), a Mauksch kriptá mellett. Halála után gyógyszerértára az azonos nevű fiára szállt, de amíg ő gyógyszerész oklevelet kapott, a család Palóczy Lajos gyógyszerésznek (sz. 1849, oklevél 1872, Budapest) bérbe adta nyolc évre. Id. Hintz György özvegye 1929. március 18-án, nyolcvanhárom éves korában hunyt el Kolozsváron.

A Magyarországi Gyógyszerész Egyesület 1890. május 19-i közgyűlésén kolozsvári kartársa, Széky Miklós megemlékező beszédet tartott (10), melyben így szólt róla: „*Ember volt, meghalt, de szelleme él és világítani fog még sokáig abban a sötétségben, amit maga után hagyott.*” A Budapesten megjelenő szaklapok mindegyike megrendüléssel közölte a gyász hírt, és méltatta oktatói és tudományos tevékenységét, illetve az Egyesületben kifejtett munkáját (9,10).

A Magyar Gyógyszerészeti Társaság 1982-ben Hintz György Emlékérmét alapított (15). Ez a Gyógyszertechnológiai Szakosztály jutalomérme, amellyel olyan gyógyszerészeket tüntetnek ki, akik ezen a tudományterületen munkásságukkal kimagasló eredményeket értek el. 1985-ben id. dr. Hintz György unokája, az ifjabb dr. Hintz György mint családtag is megkapta ezt a kitüntetést.

Ifj. Hintz György Károly 1874. szeptember 6-án született Kolozsváron (8). Érettségi vizsgáját szülővárosában tette le 1892-ben (18). Gyakornokként apja gyógyszerértárában dolgozott, egyetemi tanulmányait is szülővárosában végezte, 1896-ban kapott a FJTE-en gyógyszerész oklevelet, majd ugyanitt 1897-ben a doktori fokozatot is megszerezte *A Nerium oleander levelének szöveti szerkezetéről és alkatrészeiről* írt értekezésével. Egy évig még az Állam- és Jogtudományi Karon is tanult (8).

1898. május 1-jén veszi át a családi gyógyszerértár vezetését, amely ekkor már Szent György nevét viseli. Megnősül, feleségül veszi dr. Boros Györgynek (1855–1941), a későbbi unitárius püspöknek Gabriella (1885. június 30.–1975. szeptember 9.) nevű leányát. Három gyermekük, egy leány Éva (1908–1986), később Nagy Gáborné és két fiuk: György (sz.1912) és Gábor (sz.1918) született (16).

Apjához hasonlóan a gyógyszerértári munka mellett az egyesületi életben is tevékenyen részt vállalt. Több szakmai egyesület vezetőségébe választják be. 1900-tól a Kolozs megyei Gyógyszerész Testület jegyzője, 1915-től a Magyarországi Gyógyszerész Egyesület 21. járásának az igazgatója, majd 1942-ben az 1921. évi átszervezés után megújult Magyarországi Gyógyszerész Egyesület 23., kolozsi kerületének az elnöke lesz; ezt a tisztséget az 1944-es hatalomváltásig megtartja. Közben 1922 és 1930 között a Szindikális Kamarák Kolozs megyei fiókjának elnökévé, majd 1931-ben a Korpótlékos Nyugdíjpénztár igazgatósági tagjának is megválasztották (13). A város társadalmi és közéletében is részt vesz, Kolozsvár város törvényhatósági bizottságának tagja, és Páter Béla halála után az evangélikus egyház főgondnoka (11).

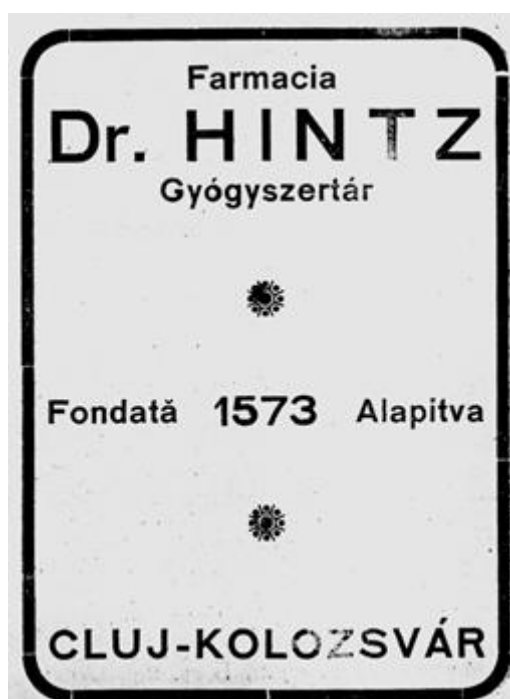
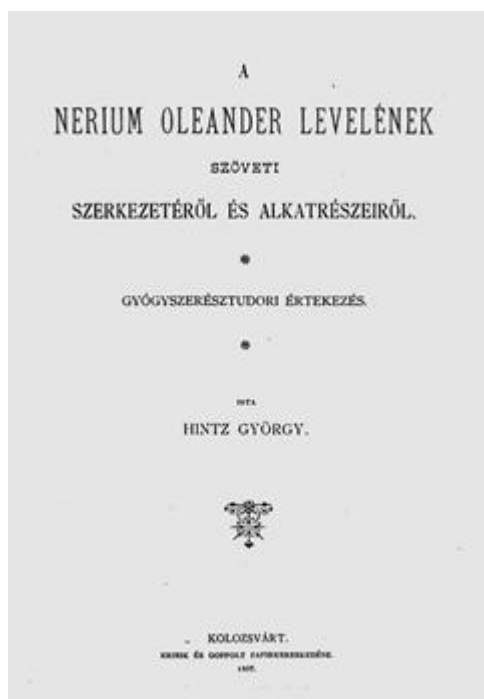
Gyógyszerészi tevékenységének négy évtizedes fordulóján, 1938-ban kollégái, barátai nevében Mózes Károly nagy szeretettel köszöntötte a *Pharmacia* hasábjain (11). 1956. május 5-én hunyt el Kolozsváron.

Mindkét fia gyógyszerész lett. Az idősebbik, **ifjabb Hintz György** 1912. december 14-én született Kolozsváron. Iskoláit és egyetemi tanulmányait is szülővárosában végezte, 1936-ban kapta meg gyógyszerész oklevelét, 1939-ben a szabad joggyakorlásra is engedélyt nyert. 1942-ben beiratkozik doktorátusra, azonban már nem tudta befejezni a háborús körülmények miatt. Ő volt a Hintz család utolsó gyógyszerésze, aki még az ősrégi családi patikában dolgozhatott. 1949-ben az államosítással megszüntették ezt a gyógyszerertárat, itt kapott helyet a Gyógyszerésztörténeti Múzeum, ahol elhelyezést nyert az Orient Gyula által gyűjtött muzeális anyag is. Az államosítás után a helybeli gyógyszervállalatnál alkalmazzák, 1954-ben a főgyógyszerészi vizsgát is leteszi. 1973-ig, nyugdíjazásáig a város 6. számú gyógyszerertárában dolgozik. Közben családot alapított, felesége Guráth Ilona. Házasságukból három gyermek született: György, Edit és Márta (19). Később kitelepedtek Németországba, és ott 1989. május 18-án Eltville helységben hunyt el, de hamvait a kolozsvári Házsongárdi temetőben, a családi sírban helyezték el.

Az ő fia **Hintz György József**, aki 1939. november 26-án született Kolozsváron. Iskoláit szülővárosában végezte. 1960-ban Marosvásárhelyen gyógyszerész-technikusi képesítést szerez, majd a kolozsvári OGYI Gyógyszerészeti Karán tanul tovább, ahol 1965-ben kap oklevelet. 1966-tól ugyanitt a Gyógyszerészi kémiai tanszék tanársegédje 1979-ig. Közben, 1977 februárjában megszerezte a doktori fokozatot is a tiazol-származékok vizsgálatával foglalkozó értekezésével (14). A helybeli Terápia gyógyszergyár kutatásaiba kapcsolódik be, több új daganatellenes hatóanyag előállítása fűződik nevéhez. 1979-től a kolozsvári vérközpont fővegyésze. 1980 szeptemberében családjával együtt Németországba települt át, ahol a gyógyszeriparban helyezkedett el, és mint kémiai analitikus dolgozott, de jelentősek a mikrobiológia terén elért eredményei is. 1981 februárjában tudományos tevékenysége elismeréséül megkapja a „dr. rer. nat.” címet, ezután a freiburgi egyetem Gyógyszerészi kémiai intézetében dolgozik közel 10 éven át. Korán fellépő súlyos betegségéből azonban nem tudott felgyógyulni. 1992. január 25-én halt meg szintén Eltville helységben, de nyughelye a családi sírboltban van. Felesége, **Komlósy Éva** (sz. 1943. február 2., Lugos) szintén gyógyszerész, oklevelet 1965-ben ő is Kolozsváron szerzett, majd a város és környékén levő gyógyszerertárakban dolgozott. Gyermekük még Kolozsváron születtek, Georg Gottlieb (1968) és Péter (1969); egyikük sem folytatta elődeik hivatását, az orvosi, illetve a fizikusi pályát választották

Dr. Hintz György Károly gyógyszerésznek a kisebbik fia, **Hintz Gábor** (1918. április 6.– 1992 ?) is gyógyszerész lett. Érettségi vizsgáját még a kolozsvári Unitárius Főgimnáziumban tette le 1936. október 1-jén, egyetemi tanulmányait Bukarestben kezdte el, 1936 és 1940 között három tanévet itt végzett el, majd átment Szegedre, ahol az 1940/41-es tanévben gyógyszerész oklevelet kapott és approbációs vizsgát tett. Később családot alapított, felesége Nagy Emma. Házasságukból két gyermekük, Ildikó és Csaba született (19).

A Hintz és a Mauksch család rokonsági kapcsolatát a Mauksch családnál ismertetjük.

43. ábra. Ifj. Hintz György Károly gyógyszerésztudori értekezésének címlapja (1897)
és a családi gyógyszerértár reklámlapja 1933-ból

Irodalomjegyzék

1. Baradlai J., Bársony E.: *A magyarországi gyógyszerészet története*. II. kötet. A Magyarországi Gyógyszerész -Egyesület kiadása, Budapest 1930. 370, 380, 383, 401, 603. o.
2. Matolcsy M.: *Könyv- és irodalmi gyűjtemény magyarországi gyógyszerészeti munkákról 1578–1909*. Stephaneum Nyomda RT, Budapest 1910.
3. Pataki J.: *Városunk legrégibb gyógyszerértára*. Revista Medicală – Orvosi Szemle (Kolozsvár) 9, 6, 198–200 (1936. június 15.).
4. Sütő Nagy L.: *Ibsen népe. Adatok az erdélyi gyógyszerészet történetéhez*. Lepage Nyomdai Műintézet, Cluj – Kolozsvár 1924.
5. Szinnyei J.: *Magyar írók élete és munkái*. IV. kötet. Hornyánszky V. Könyvkiadó Hivatala, Budapest 1896. 888–890. o.
6. Tamás M.: *A gyógyszerészet megjelenése és fejlődése Erdélyben 1512-től 1920-ig*. A szerző kiadása, kézirat gyanánt (Doktori értekezés kivonata), Budapest 1990. 106–108. o.
7. Zalai K.: *A Bécsi Egyetem magyar gyógyszerészdoktorai a XIX. században*. Acta Pharm. Hung. 42, 235–240 (1972).
8. *** *Magyar Életrajzi Lexikon 1978–1991* (Főszerk. Kenyeres Ágnes). Akadémiai Kiadó, Budapest 1994. 377. o.
9. *** *Gyógyszerészeti Közlöny* 6, 8, 113 és 9, 140–141 (1890).
10. *** *Gyógyszerészeti Hetilap* 29, 10, 155 és 24, 391 (1890).
11. *** *Pharmacia* 16, 9–10, 76 (1938. május) és 17, 1–2, 6 (1939).
12. *** *A kolozsvári m. kir. FJTE Almanachja és Tanrendje az 1872/73–1918/1919. tanévekre*. Az Egyetem kiadása, Kolozsvár.
13. *** *Buletinul Farmaciștilor* 9, 19–20, 305 (1931).
14. *** *Institutul de Medicină și Farmacie din Cluj-Napoca 1970–1979*. Ed. IMF, Cluj 1980. 299. o.
15. *** *A Magyar Gyógyszerészet Pantheonja* (szerk. Hegedűs L., Zboray B., Szmodits L.). Kézirat, Ernyey József Gyógyszerésztörténeti Múzeum és Könyvtár, Budapest.
16. *** Dr. Gaal György kolozsvári egyetemi előadótanár közlése a Hintz család születési és elhalálozási adatairól.
17. *** *A magyar gyógyszerészet nagyjai* (szerző Zalai Károly, szerkesztő Szarvasházi Judit). Galenus Gyógyszerészeti Lap- és Könyvkiadó Kft., Budapest 2001. 154–156. o.
18. *** *Gyógyszerészeti Szemle* 6, 46 (1941. november 15.).
19. *** *Boros György unitárius püspök naplója 1926–1941*. Forráskiadvány. Az Erdélyi Unitárius Egyház Gyűjtőlevéltárának és Nagykönyvtárának kiadványa. 1. Kiadja az Unitárius Egyház, Kolozsvár 2001. 245. o.

Holicska Dezső (1892–1943)

Holicska István (1905–1986)

Két testvér, akik egy négygyermekes marosvásárhelyi kereskedőcsaládból származnak. Apjuk id. Holicska Dezső (sz.1864. augusztus 7., Boica, Hunyad megye), anyjuk Szentgyörgyi Mária (sz.1867. január 3., Marosvásárhely). A családban a legidősebb (Dezső) és a legkisebb (István) fiú lett gyógyszerész.

Holicska Dezső 1892. június 22-én született Marosvásárhelyen. Iskoláit szülővárosában végezte, egyetemi tanulmányait Kolozsváron a FJTE-en. 1919. június 3-án az utolsó végzős évfolyamon kapott gyógyszerész oklevelet (4). Még abban az évben házasságot kötött Váncsodon (Bihar megye, Berettyóújfalu járás) Lakatos Erzsébettel (sz.1894. augusztus 10., Váncsod). Házasságukból két fiúgyermek született. Rövid ideig az Arad melletti Ószentannán dolgozik. Két év után, 1921-ben a szintén Arad megyéhez tartozó Borosjenőn telepednek le, ahol az 1852-ben alapított Megváltó gyógyszerértárt vezet (1, 2). A *Pharmacia* c. szaklap 1939. évi 13–14. számában megjelent közlés szerint személyes üzleti jogát dr. Bán Gyulára ruházta át (10). 1940-től már Kolozsváron él a család, ahol Holicska Dezső gyógyszerértártulajdonos lett (5), az egykor dr. Czetz Dénes, majd dr. Nagy Árpád tulajdonát képező, Monostori út 42. szám alatti Isteni Gondviselés nevű gyógyszerértárt vezet. 1941 után a Magyarországi Gyógyszerész Egyesület 23. kerületének, a 38 gyógyszerértárt magába foglaló kolozsi kerületnek választmányi tagjaként tevékenykedett és vett részt az egyesületi életben (6). Gyógyszerértárt haláláig vezette. 1943. március 18-án, ötvenegy évesen, házasságának huszonnegyedik évében hunyt el. Sírja a kolozsvári Házsongárdi temetőben van.

Idősebbik fia, ifj. Holicska. Dezső Ószentannán (Arad megye) született 1920. január 31-én, az orvosi pályát választotta, a kolozsvári FJTE-en tanult, később pedig Marosvásárhelyen, majd Kolozsváron fül-orr-gége szakorvosként tevékenykedett (9).

Kisebbik fia, **Holicska András** Borosjenőn született 1923. március 27-én, később apja nyomdokaiba lépett, és szintén gyógyszerész lett. Kolozsváron a Mikes Kelemen gimnáziumban végezte a felsőbb osztályokat, és

ugyanítt 1942. szeptember 12-én érettségi vizsgát tett. 1943. március 1. és október 1. között Lukács Ferenc gyógyszerertárában gyakornokoskodik, majd beiratkozik a Szegedi Tudományegyetemre, ahol 1946. augusztus 16-án megkapta gyógyszerészi oklevelét (7). Hazatér, még abban az évben honosítja diplomáját, megkapja a szabad joggyakorlási engedélyt (125.091. számmal) és átveszi a családi gyógyszerertár vezetését egészen 1949-ig, az államosításig. (Ettől kezdve ez a 13-as számot viselő állami gyógyszerertár lett.) Ő továbbra is Kolozsváron dolgozik mint alkalmazott gyógyszerész, itt is hunyt el. Leszármazottai nincsenek, így többet nem sikerült megtudni róla.

Holicska István, Holicska Dezső testvéröccse Marosvásárhelyen született 1905. november 2-án. Iskoláit ő is szülővárosában a római katolikus gimnáziumban végezte 1915-től, majd érettségi vizsgát is itt tett 1923-ban. A nála tizenhárom évvel idősebb bátyja, a már gyógyszerészként dolgozó Holicska Dezső kolozsvári gyógyszerertárában gyakornokoskodik 1927-ig, ekkor beiratkozik Bukarestbe a Gyógyszerészi Karra, ahol 1930. december 17-én kap oklevelet, majd rövid idő után, 1931. február 26-án 47-es szám alatt megkapja a szabad joggyakorlásra is az engedélyt. Már 1929. március 1-től Bukarestben, Mihailovici Aristide gyógyszerertárában dolgozik 1931. május 1-ig. Az oklevél megszerzése után is Bukarestben marad, 1931. július 1-től Popovici Napoleon gyógyszerertárában alkalmazott okleveles gyógyszerész 1940. november 5-ig. Közben kötelező katonai szolgálatát is elvégezte, és mint gyalogsági hadnagy szerelt le. Visszatér Erdélybe, 1941. január 1-től Kolozsváron az 1936-ban Rusu Mihail által alapított, majd a második bécsi döntés után Magyar Korona névvel jelzett gyógyszerertárat mint kezelő adminisztrálja.

1944 decemberében szülővárosában próbál elhelyezkedni, illetve gyógyszerertárat nyitni (3). Mivel Hermann János gyógyszerész, a marosvásárhelyi Rekord gyógyszerertár tulajdonosa ismeretlen helyre távozott, a gyógyszerertárat a város polgármesteri hivatala a 33 612/1944. számú határozatával a Vöröskereszt tulajdonába adja. Holicska István gyógyszerésznek engedélyezték, hogy bérbe vegye; az erről szóló értesítés hivatalosan a *Monitorul Oficial* 255. számában, 1945. november 7-én jelent meg. 1946. október 25-én az 55 900. számú rendelet alapján a gyógyszerertár az ő tulajdonába megy át, 1949. április 11-ig vezette, ekkor államosították, őt a marosvásárhelyi 1. sz. gyógyszerertárba helyezték, ahol mint állami alkalmazott dolgozott megszakítás nélkül 1969. április 3-ig. Ekkor nyugdíjazták, de ezután is még helyettesítőként ideiglenesen hol az 1. számú, hol a 3. számú gyógyszerertárban alkalmazták. Közben 1959. szeptember 18-án letette a főgyógyszerészi vizsgát (3).

Marosvásárhelyre való hazatérése után bekapcsolódott az egyesületi életbe, a Maros megyei Gyógyszerészi Kamara pénztárosi teendőit látta el 1949-ig. 1948 novemberében a Kamara fegyelmi bizottságának póttagja is volt.

Családot is szülővárosába való hazatérése után, 1947. július 26-án alapított. Felesége Békés Edit. 1952 októberében született fiuk, Holicska István-Géza már nem folytatta apja hivatását, nem lett gyógyszerész.

Holicska István gyógyszerész 1986. szeptember 22-én hunyt el Marosvásárhelyen. Sirja a római katolikus temetőben van (8).

(Megjegyzés: egyes levéltári iratokban, naptárakban nevük ts-sel szerepel (Holitska). A család élő leszármazottjai az általunk használt írásmódot adták meg.)

Irodalomjegyzék

1. Molitórisz P., Nagy J. (szerk.): *Almanachul farmaceutic – Gyógyszerészek zsebnaptára– Pharmazeutischer Almanach* 1922. Ed. II. évfolyam. Cluj–Kolozsvár–Klausenburg.
2. Nagy S. (szerk.): *Almanachul farmaciștilor din România – Romániai gyógyszerészek zsebnaptára*. Anul IV. évf. 1927. A szerző kiadása, Cluj–Kolozsvár.
3. *** Románia Országos Levéltára. Maros Megyei Igazgatóság. Alap 7., leltár 43: Colegiul farmaceutic jud. Mureș (1933–1948) és Alap 576., IMF Tg. Mureș: dosszié 749/1959 (főgyógyszerészi vizsga).
4. *** *A kolozsvári m. kir. FJTE Almanachja az 1918/19-es tanévre*. Az Egyetem kiadása, Kolozsvár 1919.
5. *** *A dolgozó gyógyszerészek zsebnaptára az 1942. évre*. II. évfolyam. Összeállította Fényes Béla és Fényes Béláné Gáthy Éva. Budapest.
6. *** *Gyógyszerészek zsebnaptára az 1942. évre*. 70-ik évfolyam. Összeállította Réthelyi József. A Gyógyszerészi Hetilap kiadóhivatalának kiadása, Budapest.
7. *** *Beszámoló a Szegedi Tudományegyetem 1946/47. tanévi működéséről*. Az Egyetem kiadása, Szeged 1947.
8. *** Özv. Holicska Istvánné Békés Edit és ifj. Holicska István személyes közlései a családi iratok alapján.
9. *** Özv. Holicska Györgyné, H. Margit iratgyűjteménye (Marosvásárhely).
10. *** *Jogát ruházások*. Pharmacia 17, 13–14, 111 (1939).

44. ábra. Holicska András gyógyszerész oklevele (Szeged 1946)

Id. Horváth Tibor (1898–1957)

A Torda-Aranyos vármegyei Egerbegen született 1898. december 16-án. Egyetemi tanulmányait az 1924/25-ös tanévben kezdte meg Kolozsváron a román tannyelvű I. Ferdinánd Király Egyetemen, mindkét félévben sikerrel tette le szigorlatait Grințescu I., Borza Al., Ostrogovich A. professzoroknál és a többi tanároknál. A következő tanévet már a Szegedre áttelepült FJTE-en folytatta, ahol elismerték a kolozsvári román tannyelvű egyetem Matematika–Természettudományi Karán lehallgatott két félévét és a sikeresen letett vizsgáit, amit a szegedi Matematika–Természettudományi Kar 93 1925/26. számú végzése igazol. Szegeden tanárai, dr. Issekutz Béla, dr. Széki Tibor, dr. Dávid Lajos és dr. Rigler Gusztáv „igen szorgalmas” vagy „szorgalmas” minősítéssel jegyzik évközi munkáját, vizsgán elért eredményeit pedig „jó” (fizika, kémia), illetve „elégséges” (botanika) osztályzattal. A szegedi egyetemen mint vagyontalan menekült tandíjkedvezményben részesült.

Gyógyszerészi oklevelét Szegeden 1926. június 23-án kapta meg 671/1926. számmal; 27 társával együtt avatták gyógyszerésszé (4). Ezután hazajön Erdélybe, és a román hatóságoktól kéri oklevele honosítását. A bukaresti Gyógyszerészeti Kartól kapja meg diplomájának ekvivalását 508/28. mai 1929. szám alatt (lásd a mellékletet), ami azt jelenti, hogy egyenértékű a bukaresti Gyógyszerészeti Kar által kibocsátottakkal (3). Így már alkalmazást nyerhetett okleveles gyógyszerészi minőségben. Először a betegsegélyzői hálózatban dolgozik, 1933-ig a tordai betegsegélyzői gyógyszertárat, majd a szászsebesi kórházi gyógyszertárat vezeti 1939-ig. Ekkor önállósítani szeretné magát és gyógyszertárnyitási jogért folyamodik, elnyerése után még 1939-ben megnyitja Madéfalván Szentháromság néven saját gyógyszertárát és alkalmazott nélkül, egyedül működteti 1953-ig, annak államosításáig. Gyógyszertárát, a falut még a háború idején sem hagyta el, mikor mindenki menekült, akkor is a helyén maradt és a lakosság rendelkezésére állt.

Közben családot alapított, felesége Finesz Olga. A házasságukból két gyermek született. Tibor később szintén gyógyszerész lett, Olga orvosnő. Mindketten később Marosvásárhelyen telepedtek le.

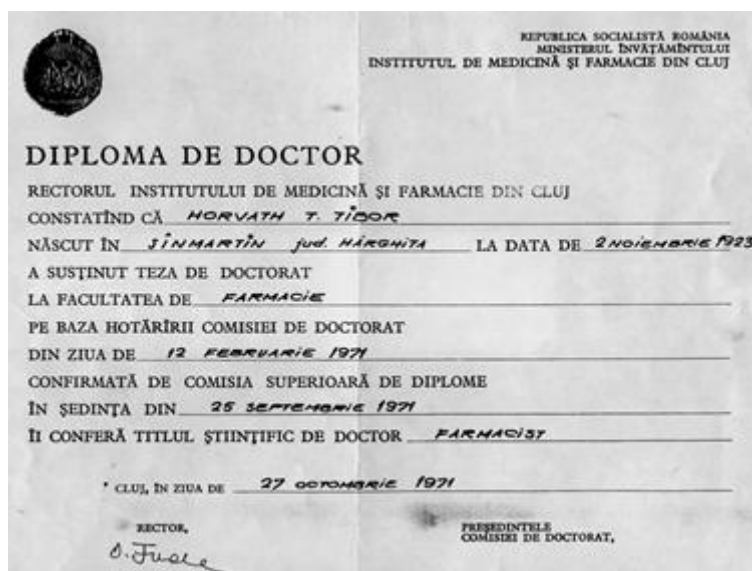
A madéfalvi gyógyszertár államosítása után mint jó hírnévnek örvendő gyógyszerészt Csíkkarcfalvára helyezik, hogy ott a Hankó családtól államosított Órangyal gyógyszertár vezetését vegye át. Ettől kezdve a gyógyszertár forgalma megsokszorozódott, a lakosság, a járóbetegek kiszolgálásán kívül ellátta az újonnan létrehozott kórház betegeit is. Feladatát 1957. június 2-ig végezte, ezen a napon a téra mellett érte a halál. A karcfalvi gyógyszertárhoz **Konrád Kálmán** (1893–1970) gyógyszerészt nevezik ki, aki oklevelét szintén a Szegeden működő FJTE-en kapta az 1922/23-as tanévben (4).

Id. Horváth Tibor sok emberséggel és megértéssel vállalta a vidéki gyógyszerész sorsát, maradéktalanul betöltötte hivatását, mert értette szakmáját és szerette az embereket.

Sírja a marosvásárhelyi katolikus temetőben van.

45. ábra. Id. Horváth Tibor gyógyszerész oklevele (Szeged, FJTE 1926)

46. ábra. Ifj. dr. Horváth Tibor gyógyszerészdoktori diplomája (Kolozsvár, OGYI 1971)

Irodalomjegyzék

1. Zágoni E., Zágoiné Dobos Ágnes: *Adatok a csikkarcfalvi Órangyal gyógyszerész történetéhez*. Orvostudományi Értesítő. Az EME kiadása, 71. kötet, 287–290 (1998).
2. *** *Id. Horváth Tibor gyógyszerész* (Nekrológ). *Értesítő* (Marosvásárhely) 2, 35 (1957).
3. *** Dr. Albon Tiborné dr. Horváth Olga tulajdonában levő családi iratgyűjtemény (leckekönyv, oklevél) és személyes közlései.
4. *** *Beszámoló a Szegedi m. kir. FJTE 1922/23–1926/27. évi működéséről*. Kiadja az Egyetem Rektori hivatala, Szegedi városi nyomda, Szeged 1929.

Ifj. dr. Horváth Tibor (1923–1993)

Csikszentmártonban született 1923. november 2-án (akkor Csík vármegye, ma Hargita megye). Apja id. Horváth Tibor gyógyszerész, később, 1939–1953 közt a madéfalvi gyógyszerész-tulajdonosa. Anyja Finesz Olga.

Iskoláit Tordán, Aranyosgyéresen, Gyulafehérváron, majd Csíkszeredában végezte; ez utóbbi helyen érettségi vizsgát tett 1942. június 2-án. Még abban az évben beiratkozik Kolozsváron a visszatelepült FJTE-re. Az egyetemi képzést kötelező módon megelőző gyógyszerészeti gyakorlatot apja gyógyszerésztárában végzi Madéfalván, de Besztercén a Feket e Sas gyógyszerésztárban Melzer Albertnél (sz. 1899. december 27., Nagydemeter, oklevél 1924, Kolozsvár) is gyakornokoskodik 1943 júliusától szeptemberig és 1944 nyarán is. Gyakornoki vizsgáját 1944. szeptember 28-án tette le jó eredménnyel. Kolozsvári egyetemi tanulmányait meg kellett szakítania, mikor az egyetemet tanáraival és hallgatói nagy részével Németországba menekítik. Ő és gyógyszerészhallgató társai Grazba, majd Aufhausenbe kerülnek. 1945-ben amerikai fogságba jut, de még ugyanezen évben folytatja tanulmányait. Előbb Budapesten Matolcsy Károly gyógyszerésztárában gyakornoki ideje hiányzó hónapjait tölti le 1945. október 1. és 1946. április 1. között, majd Szegeden, miután elismerték gyakornoki éveit és a Kolozsváron végzett tanulmányait, 1946. július 13-án gyógyszerész oklevelet kapott (3). Diplomájának száma: 1064–924–1946.

Visszatér Erdélybe, honosítja oklevelét, és 1946. augusztus 1-től Csíkszeredában Löffler Marcell gyógyszerésztárában dolgozik 1947. március 1-ig. Ekkor Marosvásárhelyre jön, ez év decemberében engedélyt kap szabad joggyakorlásra (288/10. dec. 1947 számú igazolás). 1947. március 1-től Grósz Ferdinánd Albina téri gyógyszerésztárában, majd 1948. szeptember 1-től Suciu Adél Gyógyítás (Tămăduirea) nevű gyógyszerésztárában dolgozik 1949. április 2-ig (4). Az államosításkor Maroshévízre küldik az ottani gyógyszerész-tulajdonosát. 1949 augusztusától ismét visszajön Marosvásárhelyre, az akkori 4. számú gyógyszerésztárban dolgozik, majd 1950-től 1988-ig, nyugdíjazásáig a város legnagyobb felületű, legtöbb alkalmazottat foglalkoztató és állandó ügyeletet tartó főtéri 1. számú gyógyszerésztárának lesz a vezető gyógyszerésze. 1959-ben a GYK által szervezett főgyógyászati vizsgát sikeresen tette le (5), 1967-ben beiratkozik Kolozsváron doktorátusra. Gyógyászati technológiából Ciocănelea professzor irányítása mellett készíti el értekezését, amelyben egy új, növényi eredetű venotonikus gyógyszer előállításával, főleg a vadgesztenye (*Aesculus hippocastanum* L.) magjából előállítható kivonatok terápiás értékesítésével foglalkozott. 1971 szeptemberében kapja meg a gyógyszerészdoktori fokozatot (1). Az általa előállított készítményeket *Castanil* néven forgalmazta, és elért eredményeiről kongresszusokon, valamint az *Orvosi Szemle – Revista Medicală* hasábjain számolt be 1968–1970 között.

Behatóan foglalkozott a gyógyszerészeti szervezési kérdésekkel és az ügyvitellel, az 1960/61-es tanévben a helybeli Egészségügyi Iskola gyógyszerészségeket képző osztályában is tanított. Ebből a tárgykörből jelent meg nyomtatásban 1974-ben román nyelven az *Evidența și legislația farmaceutică* c. tankönyv, valamint 1975-ben magyarul a *Gyógyászati ügyvitel és jogszabályozás* c. könyvmű egyetemi jegyzet, melyeknek társszerzője (2). Sokoldalú munkásságáért 1958-ban (Evidențiat în munca sanitară 627/1958) és 1971-ben (Meritul sanitar) kitüntették. Gyógyésztárában nagy hangsúlyt fektetett a gyógyszerészek és a segédszemélyzet állandó továbbképzésére, valamint az ott gyakorlatukat végző egyetemi hallgatók és az Egészségügyi Iskola növendékei, a „praxik” gyakorlati munkájára.

1960 júliusában alapított családot, felesége Bucur Adriana Terézia. Házasságukból 1963-ban született fiuk, Horváth Tibor István később az orvosi hivatást választotta (6). 1987. december 31-én negyvenegy év és nyolchónapi lelkiismeretes, odaadó és fáradtságos munka után nyugdíjazták. Ezután még helyettesítőként 1988. április 1-ig dolgozott. 1993. szeptember 28-án fáradt szíve felmondta a szolgálatot. Sírja a marosvásárhelyi katolikus temetőben van, ahol szülei is nyugszanak.

Irodalomjegyzék

1. Baciú I., Gozaru L. (red.): *Institutul de Medicină și Farmacie Cluj-Napoca 1970–1979*. Editat de IMF Cluj, 1980. 292. o.
2. Péter M., Péter H. Mária: *A Marosvásárhelyi Orvosi és Gyógyászati Intézet (Egyetem) magyar anyanyelvű és magyarul oktató román nemzetiségű tanszervezetének kiadványai*. In: Barabás B., Péter M., Péter H. Mária (szerk.): *A marosvásárhelyi magyar nyelvű orvos- és gyógyszerészképzés 50 éve*. A magyarságkutatás könyvtára XVIII. kötet. Teleki László Alapítvány kiadása, Budapest [1995]. 350. o.
3. *** *Szegedi Tudományegyetem Évkönyve az 1945/1946. tanévre*. Szeged 1946.
4. *** Románia Országos Levéltára. Maros Megyei Igazgatóság. Alap 7, leltár 43. Colegiul farmaceutic, dosszié 4., 38. o.
5. *** Románia Országos Levéltára. Maros Megyei Igazgatóság, Alap 576, IMF Tg. Mureș, dosszié 749/1959, 32. o.
6. *** Testvére, dr. Albon Tiborné dr. Horváth Olga személyes közlései a családi iratgyűjtemény alapján.

Illyés Lajos (1898–1986)

Marosvásárhelyen született 1898. december 23-án egy ötgyermekes családban. Apja Illyés Lőrinc kúriai bíró, anyja Csiki Ida, akinek családja rokonságban volt Deák Farkassal (2).

Iskoláit szülővárosában végezte, 1916-ban érettségizik, majd még ebben az évben katonai kötelezettségének is eleget tesz, június 1-jén bevonul a marosvásárhelyi 22. Honvéd Gyalogezredhez, ahol 1916. július 1. és 1917. március 15. között katonai kiképzésen vett részt, és ezután a harctérre vezényelik. Ebből az időből maradt fenn kézíratos naplója, amelyben a közvetlen közelében történt napi eseményekről igen nagy pontossággal számol be, a háború kimeneteléről pedig elkeseredetten nyilatkozik (3). 1918. április 15-én tanulmányi szabadságot kér, hogy beiratkozhasson a kolozsvári FJTE-re gyógyszerészi tanulmányai elvégzésére. 1918. november 1-jén szerelt le a katonaságtól, hazatért Marosvásárhelyre, itt spanyolnáthát kapott, s 1919. január 15-ig betegeskedett.

1919. február 15-én lép tulajdonképpen a gyógyszerészi pályára. Gyakornokként első munkahelyéül dr. Jeney István marosvásárhelyi Szent Lélek gyógyszerétárát választja, itt 1919. szeptember 27-ig marad. 1919. október 20-tól ugyancsak Marosvásárhelyen dr. Hints Zoltán Arany Szarvas gyógyszerétárában folytatja gyakornokságát. 1920. augusztus 1-ig. A családi iratgyűjteményben megőrződött a gyógyszerétáravezető, dr. Hints Zoltán által kiállított bizonyítvány, amelyben így ír róla: „...erkölcsiségével, páratlan szorgalmával, kiválóan lelkiismeretes munkálkodásával teljes megelégedésemet érdemelte ki, sőt mint egy igen használható, megbízható munkatársat a legmelegebben ajánlhatom” (2).

Gyakornoki ideje leteltével Budapestre ment, ahol 1920. szeptember és október hónapokban elvégzi a gyakornoki tanfolyamot is. A gyógyszerészyakornoki végbizonyítvány (*Testimonum tirocinale*) szerint vizsgáit jó eredménnyel tette le többek közt dr. Tóth Lajos egyetemi magántanár, a vizsgáló bizottság elnöke, Winkler Lajos (kémia), Vámosy Zoltán (farmakognózia) és Zoltán Béla budapesti gyógyszerész előtt s így az egyetemre felvehetőnek nyilvánították. 1920 őszén megkezdett egyetemi tanulmányait megszakítás nélkül végezte, és 1922 júniusában a Pázmány Péter Tudományegyetem Orvosi Karán gyógyszerész oklevelet kapott. Még egy ideig Budapesten maradt, különböző gyógyszerétárakban dolgozott beosztottként mint okleveles gyógyszerész, legtöbb ideig, 1922. november 5. és 1923. augusztus 23. közt a Dévai Szöllőssy István tulajdonában levő gyógyszerétárban, majd Gyulán 1924 szeptemberéig. Hazatér Erdélybe, egy ideig kisegítő gyógyszerész Marosvásárhelyen Hints Zoltánnál, majd dr. Debitzky Mihály Örangyal nevű gyógyszerétárában.

1925 márciusában Bereckre megy, ahol **Színi Albert** gyógyszerész (oklevél 1887, Kolozsvár) Védangyal gyógyszerétárában okleveles segéd; itt családot alapított, feleségül vette főnöke Dóra nevű leányát. Így kerül rokonságba a Színi család gyógyszerészeivel. Sógora, **Színi Andor** (sz.1895. április 21., Bereck) szintén gyógyszerész volt, oklevelét 1920-ban kapta meg Budapesten, majd Kézdivásárhelyen, később Sepsiszentgyörgyön dolgozott; az ő kisebbik fia, **Színi László** is gyógyszerész lett.

A Színi Dórával kötött házasságból négy gyermek születik: Mária, Lajos, Klára és Kinga (3). Később, 1930. május 22-én szabad joggyakorlásra kap engedélyt (libera practica) a 28 761. sz. miniszteri rendelettel és ekkor átveszi apósa berecki gyógyszerétárának a vezetését. 1944. június 15-ig megszakítás nélkül dolgozik, ekkor visszamegy Marosvásárhelyre, és pár hónapig a Gyalui Pál gyógyszerész tulajdonában levő Magyar Korona gyógyszerétárát bérli. 1944. szeptember 16-án, miután a berecki gyógyszerétárát áruba bocsátotta, a közeledő hadszíntér elől családjával együtt Budapestre menekül, itt Illés Györgyné gyógyszerétárában dolgozik 1945. március 2-ig. Házassága a háború viszontagságai közepette felbomlott. Ismét visszatér Marosvásárhelyre, rövid időn belül megbízást kap, hogy Ákosfalván gyógyszerétárát állítson fel, mivel az addig ott működő, Berger Gusztáv tulajdonát képező gyógyszerétár és a ház a háború folyamán leégett, s így ennek a kis községnek nem volt gyógyszerétára.

1947-ben a 93 873. sz. engedéllyel megnyitja saját gyógyszerétárát Ákosfalván, ugyancsak Sanitas néven (1), ahogyan az előbbi is nevezték. Itt később új családot alapított. Második felesége az ákosfalvi származású Hajdú Mária Magdolna. Ebből a házasságból még két leány, Csilla és Tünde született. Ákosfalvi gyógyszerétárát 1953. május 16-án államosították, őt Makfalvára, majd 1956-ban Parajdra helyezték. Családjával ez utóbbi helységben telepednek le, 1970-ben nyugdíjazzák, visszaköltöznek Marosvásárhelyre; 1974 januárjáig még kisegítőként, helyettesítőként dolgozik (2). Mindenhol értékelték munkáját, mert azt továbbra is lelkiismeretesen végezte, és hivatásnak tekintette a gyógyszerészi pályát.

Mindenki megbecsülte, tisztelte és 1964-ben a román egészségügyi minisztérium is elismerte tevékenységét: 508. számú rendeletével Illyés Lajos gyógyszerész kiváló munkásságát kitüntetéssel jutalmazza. A budapesti Semmelweis Orvostudományi Egyetem 1972-ben arany, 1982-ben pedig gyémánt oklevéllel tüntette ki ötven-, illetve hatvanéves szakmai tevékenysége elismerése jeléül (2).

1986. április 9-én hunyt el Marosvásárhelyen. Sírja a helybeli református temetőben van. Gyermekei közül egyik sem folytatta hivatását.

47. ábra. Illyés Lajos gyógyszerészgyakornoki bizonyítványa (1920) és gyógyszerészoklevele (1922)

48. ábra. Illyés Lajos gyémánt oklevele (Budapest, SOTE –1982)

Irodalomjegyzék

1. *** Románia Országos Levéltára. Maros Megyei Igazgatóság. Alap 7, leltár 43: Colegiul farmaceutic jud. Mureş (1933–1948).
2. *** Családi iratgyűjtemény, személyi iratai, munkakönyve, melyeket özv. Illyés Lajosné bocsátott rendelkezésünkre, kiegészítve személyes közléseivel.
3. *** Leánya, Illyés Kinga marosvásárhelyi színművésznő személyes közlései.

Dr. Ilosvay Lajos (1851–1936)

Désen született 1851. október 31-én. Iskoláit szülővárosában kezdte meg, majd Kolozsváron a Református Kollégiumban folytatta, de a két felső osztályt már az Unitárius Főgimnáziumban mint magántanuló végezte, mivel a hetedik osztály után beállt gyógyszerészgyakornoknak (7). A gyógyszerési pályát szülővárosában, a neves Telegdi Róth Pál gyógyszertárában kezdte el, majd Marosvásárhelyen Bernády Dánielnél is gyakornokoskodott. Négyévi gyakorlat után 1872-ben iratkozott be a budapesti egyetem Bölcsészeti Karára, itt olyan órarendet választott, amely lehetővé tette, hogy a gyógyszerészmesteri és a bölcsészdoktori tanulmányait is folytathassa. 1874. július 7-én megkapta a gyógyszerészmesteri oklevelet és 1875. október 18-án a középiskolai tanári képesítést, majd 1876-ban bölcsészdoktori fokozatot nyert (10). Doktori értekezése: *Adatok az oxysulfocarbaminsavas ammonium sajátosságaihoz és az oxysulfocarbaminsavas kálium előállítási módja* (1), még az évben nyomtatásban is megjelent (5).

A kémiai tudományok iránti érdeklődése miatt továbbra is Budapesten maradt, Lengyel Béla mellett tanársegéd már az 1875/76-os tanévben, 1876 októberétől kezdve 1880 szeptemberig pedig Than Károly intézetében. 1880 októberében két évre külföldi tanulmányútra küldték, Heidelbergben Bunsen professzor mellett, Münchenben Bayer professzornál és Párizsban Berthelot neves kémikusnál dolgozott. Tapasztalatait később itthon kamatoztatta.

Hazatérte után mindjárt 1882-ben rendkívüli tanár lesz, és 1883-ban rendes tanárrá nevezik ki a budapesti József Műegyetem Általános kémiai tanszékére (7), ahol bár 1917-ben nyugalomba vonult, tanszékét megbízottként 1934-ig vezette (9). Tudásával nagy szakmai tekintélyt vívott ki magának. Az 1886/87-es tanévtől az 1891/92-essel bezárólag hat éven át dékán, majd 1892/93-tól 1898/99-ig ismét megválasztják erre a tisztségre, az 1901/02 és az 1902/03-as tanévek között pedig a rektori teendők ellátásával bízták meg. Ez idő alatt megszervezte a Műegyetem doktorrá avatási jogát. 1922-ben őt is itt avatják a műszaki tudományok díszdoktorává. Közben már 1891-től az MTA levelező, 1905-ben rendes tagja lesz, majd 1916–1919 és 1925–1928 között társelnöke az Akadémiának és 1928-ban tiszteleti taggá választják.

A közéletben is jelentős szerepet vállalt. 1901-ben királyi kitüntetéssel udvari tanácsosi rangot kapott (13), 1913-ban a Lipót-rend lovagkeresztjét nyeri el. 1914-ben a magyarláposi kerület országgyűlési képviselője, majd vallás- és közoktatásügyi államtitkárnak nevezik ki (11). Ekkor lemond mandátumáról, de egyhangúlag újból megválasztják (12). 1927-ben a felsőház tagja, 1934-ben titkos tanácsos, 1936-ban az I. osztályú magyar érdemkeresztrel tüntetik ki. Ezekben az időkben jelentős szerepe volt a kémiai oktatás fejlesztésében.

Kutatásai főleg az analitikai és a szerves kémia területére irányultak, a nitrítok kimutatására használt Griess-féle reagenst rendkívül érzékennyé tette egy módosítás által, így ezzel világhírűvé vált. A mai napig is az őáltala előírt összetételben használják és idézik a szakirodalomban a Griess–Ilosvay reagenst. Erdélyi vonatkozású kutatásai a torjai Büdös-barlang levegőjének kémiai és fizikai vizsgálatára, analízisére vonatkoztak (3).

Már 1888-ban jelent meg első könyve Budapesten *A chemia alapelvei* címmel (12), ezt követték 1893-ban, 1895-ben kisebb tanulmánykötetei, majd 1905-ben új kötetét adták ki *Bevezetés a szerves kémiába* címmel; ez volt az első magyar nyelvű szerves kémia könyv. 1897-től a *Magyar Chemiai Folyóirat*ot szerkesztette tizenhét éven át (2), 1906-tól pedig a *Természettudományi Közlönyt*.

Szakmai egyesületekben is tevékeny részt vállalt, a Természettudományi Társulat vezetőségi tagja volt, 1906-tól 1914-ig titkára, 1914 és 1936 között pedig elnöke. 1932-ben a Társulat tiszteleti tagjává választották és a Szily-éremmel tüntették ki. Az Országos Közegészségügyi Tanácsnak 1900-ban másodelnöke, 1903-ban pedig elnöke lett. 1922-ben a József Műegyetem tiszteletbeli doktorrá avatta az analitikai és a szerves kémiai kutatás területén elért eredményeiért, kiterjedt szakmai és tudománynépszerűsítő tevékenységéért (6).

1891-ben nősült meg, felesége Trotter Júlia, házasságukból két leány (Ilona és Jolán) és egy fiú (Lajos) született. Felesége fiatalon elhunyt s ő özvegyen élt tovább (6). 1936. szeptember 30-án hunyt el Budapesten. Életfilozófiája: „*Mindent magáért a munkáért, de semmit sem magamért*”, bizonyítja, hogy milyen nagy odaadással dolgozott, tanított (12).

Bár egész életében kémiával foglalkozott és nem volt gyakorló gyógyszerész, mégis a neves gyógyszerészek közé soroljuk, mivel alapkutatásai közvetett úton a gyógyszerészetre is hatással voltak, ezért a Magyar Gyógyszerészet Pantheonjába is felvették, megörökítve így egy gyógyszerészt, aki neves vegyész lett (8).

A szülővárosáról megjelent kötetek is megemlékeznek róla mint Dés város neves szülöttéről (4).

Irodalomjegyzék

1. Baradlai J., Bársony E.: *A magyarországi gyógyszerészet története az ősidőktől a mai napig*. II. kötet. A Magyarországi Gyógyszerész-Egyesület kiadása, Budapest 1930. 340. o.
2. Matolcsy M.: *Könyv- és irodalmi gyűjtemény magyarországi gyógyszerészeti munkákról 1578–1909*. Stephaneum Nyomda RT., Budapest 1910. 34, 326. o.
3. Orient Gy.: *Az erdélyi és bánáti gyógyszerészet története*. Minerva Irodalmi és Nyomdai Müintézet, Cluj–Kolozsvár 1926. 244. o.
4. Parádi F.: *Szolnok-Doboka vármegye közegészségügyének története*. Szöcs Lajos könyvnyomdája, Kolozsvár 1944. 16. o.
5. Petrik G. (szerk.): *Bibliographia Hungariae – Magyar Könyvészet 1880–1886*. Kiadja a Magyar Könyvkereskedők Egyesülete, Budapest 1898.
6. Zemplén G.: *Ilosvay Lajos (1851–1936)*. Természettudományi Közlöny 1936. november, 21–22. sz.
7. *** *Magyar Életrajzi Lexikon*. I. kötet (Főszerk. Kenyeres Ágnes). Akadémiai Kiadó, Budapest 1967. 773. o.
8. *** *A Magyar Gyógyszerészet Pantheonja* (összeállította Zboray B., Hegedüs L., Szmodits L.). Kézirat. Ernyey József Gyógyszerésztörténeti Könyvtár és Múzeum, Budapest.
9. *** *Magyarok a természettudomány és a technika történetében*. Életrajzi Lexikon. Országos Műszaki Információs Központ, Budapest 1992. 229. o.
10. *** *Magyar Tudóslélexikon A-tól Zs-ig*. BETTER – MTESZ – OMIKK, Budapest 1997. 403. o.
11. *** *Gyógyszerészi Közöny* 30, 2, 25 (1914).
12. *** *Gyógyszerészi Hetilap* 53, (1914).
13. *** *A gyógyszerész* 3, 37, 577 (1901).

Inczeff Károly (1904–1992)

Tövisen született 1904. július 1-jén unitárius nemesi családban. A család első ismert tagja, Inczeff György 1614-ben Kadácson (ma Hargita megye) mint primipilus lustrál. Innen kapták a kadácsi előnevet. Dédapja unitárius lelkész Székelyderzszen, nagyapja, kadácsi **Inczeff Samu** és apja, **Inczeff Albert** is gyógyszerészek voltak (9). Ez utóbbi oklevelét a kolozsvári FJTE-en kapta meg 1892-ben (2). 1895-től Tövisen az 1871-ben alapított Minerva gyógyszertár tulajdonosa 1930-ig (7). Anyja Horváth József nagyenyedi városi jegyző Margit nevű leánya. Inczeff Albert gyógyszerész jótékonyági tevékenysége Erdély-szerte ismert volt, a székelykeresztúri Unitárius Gimnázium megsegítésére 1926-ban létrejött Véndiák alapítvány támogatói közt kiemelten említik nevét 10 000 lej értékű adományával (1). 1930-ban megveszi Tordán az 1872-ben alapított Remény gyógyszertárat Gerő Gyula gyógyszerész özvegyétől, aki férje halála után bérbe adta Markovits Henrik gyógyszerésznek. Itteni tevékenysége alatt vállalta, hogy havonta adományt küld Kolozsvárra az Erdélyi és Bánáti Gyógyszertártulajdonosok Egyesülete által megvásárolt ház adósságainak törlesztésére. Ebben az időben tagja volt a Torda megyei Gyógyszerész Kollégium választmányának mint gyógyszertártulajdonos (4). Az 1937-es *Almanah* szerint is ő a tulajdonos (8).

Fia, **Inczeff Károly** iskoláit szülővárosában, Tövisen kezdte meg, majd Nagyenyeden a Bethlen Kollégiumban folytatta, ahol 1923-ban érettségi vizsgát tett. Ezután két évig apja gyógyszertárában tölti gyakornoki idejének egy részét, majd 1926. szeptember 1. és 1927. augusztus 31. között Nagyenyeden uzoni Kovács Endre gyógyszerésznél a Bethlen Gábor nevű gyógyszertárban gyakornokoskodik. Egyetemi tanulmányait Kolozsváron kezdi meg a román tannyelvű I. Ferdinánd Király Egyetemen, azonban az első év után Szegedre megy, ahol a FJTE-en az 1927/28-as tanévben 53 társával együtt fejezi be egyetemi tanulmányait és kapja meg az 1831. számmal ellátott gyógyszerész oklevelet (3). Visszatér Erdélybe, azonban a román hatóságok nem honosítják oklevelét és ezért 1930-ban beiratkozik a bukaresti egyetem Gyógyszerészeti Karára, ahol az utolsó tanévet még egyszer elvégzi. Bukarestben 1931. március 19-én kapta meg új, 41. számú gyógyszerész oklevelét. 1931 és 1936 között Tövisen dolgozik mint alkalmazott gyógyszerész, 1936-ban a Kolozs megyei Bonchidára megy, ahol bérbe veszi Horváth Károly özvegyének 1890-ben alapított, Isteni Gondviseléshez címzett gyógyszertárát. Később Tordán a család Remény nevű gyógyszertárának lesz a tulajdonosa, azonban ezt 1942. február 18-án a román hatóságok bezáratják válaszként az egyik kolozsvári román nemzetiségű gyógyszerész gyógyszertárának bezárásáért. 1945. június 26-án visszahelyezték jogaiba, újra megnyitja patikáját, és 1949-ig marad a tulajdonosa. Ekkor államosítják, őt pedig Tordán egy másik gyógyszertárba helyezik állami alkalmazottként.

1955 szeptemberében áttelepszik Marosvásárhelyre, ahol november 1-től a kórházi gyógyszertárat vezeti. 1959. szeptember 18-án főgyógyszerészi vizsgát tett a marosvásárhelyi Gyógyszerészeti Karon 31

gyógyszerésztársával együtt (5). 1969. november 1-jén nyugdíjazzák, ezt követően még nyolc évig dolgozik Maros megye különböző gyógyszerértáiraiban, többnyire helyettesítésekkel bízzák meg, mivel rendkívül alapos tudása, megbízható, szorgalmas munkája és nagy munkabírása közismert volt kollégái és felettesei körében.

A Szegedi Szent-Györgyi Albert Orvostudományi Egyetem 1978 szeptemberében arany diplomával, 1988-ban gyémánt oklevéllel tüntette ki ötven-, illetve hatvanéves gyógyszerészi tevékenysége elismerése jeléül. 1992. június 5-én hunyt el Marosvásárhelyen. Sírja az ótordai temetőben van (6).

Irodalomjegyzék

1. Fekete J. (szerk.): *A székelykeresztúri Orbán Balázs – volt unitárius gimnázium 200 éves története*. Kiadta az Unitárius Egyház és a székelykeresztúri Orbán Balázs Gimnázium, Kolozsvár 1993. 60. o.
2. *** *A kolozsvári m. kir. FJTE Almanachja és Tanrendje az 1890/91. és az 1891/92. tanévekre*. Az Egyetem kiadása, Kolozsvár.
3. *** *A m. kir. FJTE Almanachja az 1927/28. és az 1928/29-es tanévekre*. Az Egyetem kiadása, Szeged 1928.
4. *** *Buletinul farmaciștilor* (Cluj). 7, 20, 446 (1929) és 8, 15, 282 (1930).
5. *** Románia Országos Levéltára. Maros Megyei Igazgatóság. Alap 576 IMF Tg. Mureș, dosszié 749/1959, 32. o.
6. *** A család leszármazottjának, dr. Inczeffy Zsoltnak közlése Puskás Ibolya gyógyszerésznő útján (Marosvásárhely–Budapest).
7. *** *Almanachul Farmaceutic – Gyógyszerészi Évkönyv 1929*. Szerkeszti és kiadja a Buletinul Farmaciștilor szerkesztősége és kiadóhivatala. Tip. Deutscher Bote, Cluj–Kolozsvár.
8. *** *Almanah 1937 de Molitorisz P. Tip. Universala S. A., Cluj*.
9. *** *Udvarhely vármegye nemes családjai* (szerk. Pálmay J.). Betegh Pál Könyvnyomdai Műintézete, Székelyudvarhely, 1900. 107. o.

Az Issekutz család gyógyszerészei

Az ősi örmény eredetű Issekutz család tagjai közt több neves orvos és gyógyszerész van, akik Erdélyben születtek, egyesek egész életükön át Erdélyben is maradtak, mások a politikai és hatalmi változások következtében Magyarországon telepedtek le, és szakmai munkájuk ott teljesedett ki. A család Erdélyben született gyógyszerészei és orvosai közül említünk meg néhányat, azokat, akik az erdélyi gyógyszerészképzésben is részt vettek, illetve a gyógyszerészi tudományok terén maradandót alkottak:

Issekutz Ferenc Antal gyógyszerész (1753 ?–)

Issekutz Ferenc Tivadar gyógyszerész (1790 ?–)

Issekutz Károly gyógyszerész (1794 ?–)

Dr. Issekutz Hugó gyógyszerész (1855–1915)

Dr. Issekutz Béla orvos (1886–1979)

Dr. Issekutz Livia gyógyszerész (1918–1991)

Az erzsébetvárosi származású **Issekutz Ferenc Antal** magister pharmaciae oklevelét Bécsben szerezte meg 1775-ben. Ő az első nem német nemzetiségű gyógyszerész, aki Nagyszebenben 1795-ben gyógyszerértulajdonos lesz azáltal, hogy a városban működő ún. „tábori patikát” (Feldapotheke) licitáció útján megvásárolja és Császári Sas néven működteti tovább. 1807-ben Nyulas Ferenc, Erdély protomedikusa ellenőrző útján ezt a gyógyszerértartat is meglátogatta. Az 1807. szeptember 30-án keltezett jelentésében így ír: „*A tulajdonos Issekutz Antal úr, akit 1775-ben avattak gyógyszerézmesterré, komoly, emberséges, gazdag férfi, aki könyörületos a szegények iránt, nemes lelkű, serény, mindig otthonülő, nagy méretekben űzi a gyógyszerértárosságot, mert javarészt ő gondoskodik az erdélyi katonaság gyógyszerellátásáról [...] pontos és gondos gyógyszerkészítő és kiadó. Megelégszik az orvosságok mérsékelt árázásával és azokkal igyekszik a közönségnek egyszer már kiérdemelt bizalmát továbbra is megtartani*” (9).

Fia, **Issekutz Ferenc Tivadar**, aki gyógyszerézmesteri oklevelét szintén Bécsben szerezte meg 1804-ben (7), hazatérte után apja gyógyszerértárában dolgozik, főleg a gyógyszerek beszerzésével foglalkozik. Nyulas Ferenc őt is megemlíti jelentésében, ebből kiderül az is, hogy az apán és fián kívül még egy gyógyszerézmester, három segéd és két laboráns dolgozott gyógyszerértárukban, amely akkor Erdélyben a legnagyobb volt. A jelentésben említést találunk a patika helyiségeiről is: „*2 officina van (az egyik a katonaság kiszolgálására), 3 laboratórium, 3 anyagraktár és 2 pincehelyiség tartozott a gyógyszerértárhoz. Valamennyiben rend, tisztaság és bőszéges*

árúkeszlet volt”. Ilyen – Nyulas szerint – tíz más, közepes nagyságú gyógyszerertárban együttesen is alig tapasztalható.

A nagyszebeni Császári Sas gyógyszerertár 1823-ig van Issekutz Ferenc Antal tulajdonában, ekkor eladják a házzal együtt. További sorsukról sajnos nincs adatunk, csupán annyi bizonyos, hogy Issekutz Ferenc Tivadar később Gyulafehérváron halt meg (7).

Issekutz Károly huszonhárom éves korában, 1817-ben kapott gyógyszerészmesteri oklevelet a pesti egyetemen (14). Az előbbiekkal való rokonsági kapcsolatát nem ismerjük pontosan.

Pár évtizeddel későbbi adat hivatkozik egy másik Issekutz családra, amelyben 1855. június 19-én Székelyudvarhelyen született **Issekutz Hugó**. Apja Issekutz Adeodat marosszéki törvényszéki elnök volt, aki később, 1876. január 11-én magyar nemességet nyert I. Ferenc Józseftől, ami a „marosvásárhelyi” előnév használatára jogosította. Címerében a következő mondat áll: „*Igazságért ésszel kell vívni.*” A nemesség és az előnév használata Kornél és Hugó fiaira is vonatkozott (6). Issekutz Hugó anyja, Placsintár Veronika szintén olyan erdélyi örmény családból származott, ahonnan több gyógyszerész került ki, így apja, Placsintár Gratian (gyógyszerészmesteri oklevelet 1819-ben Bécsben kapott) és testvére, Placsintár Dániel is gyógyszerészek voltak Szamosújváron (8).

Issekutz Hugó iskoláit szülővárosában kezdte meg, de a gimnáziumi osztályokat Segesváron és Marosvásárhelyen a Református Kollégiumban végezte Gyógyszerészgyakornoki idejének egy részét is Székelyudvarhelyen tölti, majd Szamosújváron és végül Kolozsváron, Wolff János Magyar Korona nevű gyógyszerertárban.

Egyetemi tanulmányai után Kolozsváron a FJTE-en, 1876. május 30-án kap gyógyszerészmesteri oklevelet. Egy évig önkéntes a budapesti katonai gyógyszerertárban, majd hazatérte után a doktori képzésben vesz részt, és 1882. július 9-én megkapja a gyógyszerészdoktori fokozatot a *Tanulmányok a naftalinnak többszörös helyettesítése által nyert származékairól* c. értekezésével.

Közben 1881-ben családot alapít, egykori főnöke, Wolff János gyógyszerész Lujza nevű leányát veszi feleségül, apósa halála után (1899) pedig ő veszi át a gyógyszerertár vezetését is.

A doktori fokozat elnyerése után továbbra is az egyetem keretében marad Löte József professzor tanársegédjeként az Általános Kór- és Gyógyszertani Intézetben (4). Több szaklapban közöl dolgozatokat, jelentős a *Vegytani Lapokban* 1886-ban megjelent *Gyógyszerisme és gyógyszerészeti vegytan, különös tekintettel a Magyar Gyógyszerkönyvre és készítményeire* c. tanulmánya (3). Egyetemi karrierje szépen ívelt felfelé. Dr. Hintz György egyetemi tanár halála után, 1892. november 26-án magántanárrá habilitálták, az 1893. január 17-én kelt 59 886. számú miniszteri leirattal magántanári minőségben megerősítették kinevezését, s ettől kezdve a három éve megszakadt gyógyszerészi műtan tantárgy előadója (16). Két kis helyiséget és csekély évi átalányt kapott, amely összegből fokozatosan egy kis laboratóriumot szerelt fel, ahol a gyógyszerészhallgatókat gyakorlati oktatásban részesítette (1). A gyógyszerészeket vizsgáztató bizottság tagjai közé is beválasztják (22). Az 1902. november 21-én kelt 79 433. sz. átirat igazolja, hogy az akkor megnyíló Egyetemi gyógyszerertárhoz kapott kinevezést egyetemi gyógyszerész minősítéssel és megbízást a gyógyszerertár vezetésére (5). Ez volt életének legnagyobb feladata, amire nagy buzgalommal és ambícióval készült. Régi álma valósult meg, amikor 1904. január 1-jén a gyógyszerertár megkezdte működését az ő igazgatása alatt. Mivel a forgalom állandóan nőtt, a személyzete is bővült, a Trefort utcai gyógyszerertár egyre kisebbnek, szűkebbnek bizonyult, így 1914. május 5-én az ő elképzelése alapján átalakított helyiségbe költöztek, ahol már a szükséges gépek is rendelkezésre álltak, és mellette egy 80 hallgató befogadására alkalmas előadóterem is elkészült. Mindezek a megvalósítások tudását és ügyességét igazolták. Sajnos munkájának eredményét nem sokáig tudta élvezni.

Egyetemi oktatóként is elismert volt. Előadásai színvonalasak, élvezetesek voltak, mindig összekapcsolta az elméletet a gyakorlattal. 1895-ben jelent meg a Jakabházy Zsigmonddal és Nyiredy Gézával közösen írt *Gyógyszerisme* c. tankönyv, amelyet a gyógyszerészhallgatókon kívül az orvostanhallgatók is szívesen használtak. Az egyetemi hallgatók oktatásán kívül a gyakornokok képzésében is részt vett, 1897-től a gyakornokokat vizsgáztató bizottság tagja lett, majd Nyiredy Géza halála után rövid ideig a tanfolyam vezetője is; bár ekkor már betegeskedett, szívesen elvállalta ezt a feladatot is.

Az egyesületi életben is szerepet vállalt, tagja volt a Magyar Gyógyszerészek Egyesületének, a Természettudományi Társulatnak, az Erdélyi Múzeum-Egyesületnek, a berlini Chemische Gesellschaftnak. Gazdag szakirodalmi tevékenységet is folytatott (3). A társadalmi életben köztisztelet övezte, sokrétű munkájának jutalma, hogy 1914-ben „marosvásárhelyi” előnévének megtartása mellett az „erzsébetvárosi” előnévvel is felruházták.

Utolsó nyilvános szereplése 1915. június 4-én volt, amikor már betegágyából kelt fel, hogy jelen lehessen a kolozsvári gyakornoki tanfolyam megnyitásán, június 23-án azonban a gondos ápolás ellenére, hatvanadik

életévében utolsót dobant a szíve. Az egyetem Gyógyszertani Intézetében ravatalozták fel, és 25-én kísérték utolsó útjára a Házsongárdi temetőbe. Sirjánál beszédet mondott Rigler Gusztáv orvoskari dékán, Flohr József gyógyszerész, a volt tanítvány, Ferencz Áron az Intézet nevében és Hintz György mint a Magyarországi Gyógyszerész Egylet kolozsvári járásának igazgatója (20). A gyógyszerészi szaklapok mind megemlékeztek róla, méltatták munkásságát és közölték nekrológiát (12). Erdemei elismeréseként a Magyar Gyógyszerészet Pantheonjába is felvették (11).

Bár orvos és nem gyógyszerész volt, mégis itt kell megemlítenünk **Issekutz Béla** professzort is, mivel mind oktatói, mind tudományos tevékenysége szorosan kapcsolódik az erdélyi gyógyszerészképzéshez és az egyetemes gyógyszerészeti tudományhoz.

Erdélyben, Köhalmon született 1886. január 31-én. Apja a városka bírója volt, később a család Kolozsvárra költözött. Egyetemi tanulmányait a FJTE-en végezte, 1908-ban avatták orvosdoktorrá, de már 1907-től az egyetem Gyógyszertani Intézetében dolgozik Jakabházy Zsigmond vezetése mellett. Később felkéri a kolozsvári gyógyszerészgyakornoki tanfolyam gyógyszerismereti előadásainak megtartására. Ezt a munkáját 1913-tól folyamatosan végzi 1920-ig, az ekkor bekövetkezett változásokig. 1913-ban Kolozsváron jelent meg Jakabházy Zsigmonddal közösen írt *A gyógyszerismeret tankönyve* c. kétkötetes könyve, amely sokáig a gyógyszerészhallgatók oktatásának alapjául szolgált (2). 1919. február 4-én nyilvános rendkívüli tanárrá nevezik ki (22).

A politikai és hatalmi változásokat követően a FJTE-vel együtt ő is előbb Budapestre, majd Szegedre települt át. Már Budapesten az ideiglenes helyen levő Gyógyszerészeti Intézetben, amelynek igazgatója a szintén Kolozsvárról jött Löte József professzor volt, a gyógyszerészetet adta elő, majd miután Szegedre költöznék, 1921. augusztus 4-én nyilvános rendes tanárrá nevezik ki, és a Gyógyszertani Intézet vezetésével bízzák meg (1). Itt is oktatta a gyógyszerészhallgatókat. Később az egyetem vezetésében is több tisztséget viselt, így 1925–1927 között az Orvostudományi Karon dékán, az 1927/28-as tanév második félévében a FJTE rektora, 1928/29-ben pedig prorektora (17).

1937. szeptember 1-től Budapesten a Pázmány Péter Tudományegyetem Orvostudományi Karán előbb a Gyógyszerismereti Intézet, majd 1939 és 1962 között a Gyógyszertani Intézet tanszékvezető professzora. Az orvostanhallgatók oktatása mellett a gyógyszerészhallgatóknak itt is előadta a gyógyszerismeret tárgyat. Itt is különböző vezetői tisztségekkel bízzák meg, így 1943-tól az 1944/45. tanév első félévéig az Orvostudományi Kar dékánja, majd 1954 és 1962 között rektorhelyettes. 1949 és 1951 között a Gyógyszerészi Tanulmányi Bizottság vezetője. Ebben a testületben végzett munkájával elősegítette az 1955-ben önállósult Gyógyszerészeti Kar megalakulását. 1954-ben a Kísérleti Orvostudományi Kutatóintézetben osztályvezetői kinevezést kapott (13).

Maradandó értékű könyvei több kiadást mértek. A *Gyógyszertan és gyógyítás* c. háromkötetes kézikönyvét (Budapest, 1959–1960) orvosok és gyógyszerészek egyaránt használták. Leányával, Issekutz Líviával közösen írt *Gyógyszerrendelés* c. könyve 1979-ig négy kiadásban jelent meg.

Sokoldalú munkája elismeréseként számos kitüntetésben részesült. 1939-ben az MTA levelező, 1945-ben pedig rendes tagjává választották. Több emlékérem és érdemrend különböző fokozataival tüntették ki, 1952-ben Kossuth-díjat kapott (18). 1962. augusztus 31-én nyugalomba vonult, de másfél évtizedig még bekapcsolódott a farmakológiai kutatásokba, irányította volt tanítványainak, munkatársainak munkáját (21). 1979. július 31-én hunyt el Budapesten (10).

Gyermekei még Kolozsváron születtek. Béla fia 1912-ben és Lívia leánya 1918-ban. Mindketten követték apjuk hivatását az oktatói és a tudományos kutatásban egyaránt.

Issekutz Lívia (1918–1991) gyógyszerészi tanulmányait már Budapesten végezte, 1941-ben kapott gyógyszerész oklevelet. Hét éven át különböző gyógyszerházakban dolgozott. Gyógyszerészdoktori fokozatát 1950-ben kapta meg, ekkor már az Orvostudományi Egyetem Gyógyszertani Intézetében folyó oktatói munkában vett részt, 1968-tól egyetemi docensi minőségben. Egész tevékenységére a kutatói és az oktatói munka szeretete jellemző. A hálózatban dolgozó gyógyszerészek részére a gyógyszerhatástani továbbképző előadásokat is ő tartotta. Apja segítőtársa előbb a könyvei adatgyűjtésében, majd társszerzője is a később megjelent köteteknek. A Magyar Gyógyszerészeti Társaság gyógyszerkutatási szakosztályának elnöke volt éveken át, és a *Gyógyszerészet* c. szaklap szerkesztőbizottságának tagja. Egykori férje, dr. Küttel Dezső (1917–1991) is gyógyszerész volt (19).

Az említetteken kívül a kolozsvári FJTE Almanachja az 1878/79. és az 1879/80-as tanévekben (16) említést tesz még egy **Issekutz Oszkár** nevű gyógyszerészhallgatóról, azonban az ő további sorsáról nincs adatunk.

Irodalomjegyzék

1. Ferencz Á., Dávid L.: *A Ferencz József Tudományegyetem Gyógyszerészeti Intézete és Egyetemi Gyógyszertára története*. Magyar Gyógyszerésztudományi Értesítő 13, 3, 321–328 (1937).
2. Gulyás P.: *Magyar írók élete és munkái*. XV. kötet. Argumentum Kiadó, Budapest 1993. 296. o.
3. Matolcsy M.: *Könyv- és irodalmi gyűjtemény magyarországi gyógyszerészeti munkákról 1578–1909*. Stephaneum Nyomda RT., Budapest 1910.
4. Márki S.: *A magyar kir. FJTE története 1872–1922*. Szeged városi nyomda, Szeged 1922.
5. Mezey G.: *Az első magyar egyetemi gyógyszertár rövid története* (Kolozsvár–Szeged). Gyógyszerésztörténeti Diárium III. évfolyam 2 (10). szám. 109–115. o. (1974. augusztus).
6. Pálmay J.: *Maros-Torda vármegye nemes családjai*. Adi Árpád könyvnyomdája, Marosvásárhely 1904.
7. Szabó M., Szögi L.: *Erdélyi peregrinusok. Erdélyi diákok európai egyetemeken 1701–1849*. Mentor Kiadó, Marosvásárhely 1998.
8. Szinnyi J.: *Magyar írók élete és munkái*. V. kötet. Hornyánszky V. Könyvkiadó Hivatala, Budapest 1897. 185. o.
9. Szökefalvi-Nagy Z. et al.: *Részletek Nyulas Ferenc újonnan megtalált műveiből*. Comm. Hist. Artis Med. 60–61, 295–330 (1971).
10. Zalai K.: *Dr. Issekutz Béla. 1886–1979* (Nekrológ). Gyógyszerészet 23, 10, 361–362 (1979).
11. *** *A Magyar Gyógyszerészet Pantheonja* (szerk. Zboray B., Hegedüs L., Szmodits L.). Kézirat. Ernyey József gyógyszerésztörténeti Könyvtár és Múzeum, Budapest.
12. Varságh Z.: *Issekutz Hugó* (Nekrológ). Gyógyszerészi Hetilap 54, 31, 341–342 (1915).
13. Vizi E. Sz.: *Issekutz Béla (1886–1979)*. In: Kapronczay K., Vizi E. Sz. (szerk.): *Híres magyar orvosok*. Galenus Kiadó, Budapest 2000. 101–103. o.
14. *** *Album Chyrurgorum et Pharmacopoeorum 1770–1838/39*. Semmelweis Egyetem Orvostudományi Kar levéltára, Budapest.
15. *** *A kolozsvári magyar kir. FJTE Almanachja az 1878/79, 1879/80, 1883/84–1914/15. tanévekre*. Az Egyetem kiadása.
16. *** *Emlékkönyv a kolozsvári magyar királyi FJTE és különösen ennek Orvosi és Természettudományi Intézetei. A Magyar Orvosok és Természetvizsgálók XXXII. vándorgyűlése tagjai részére*. Kiadta a Vallás- és Közoktatásügyi Magyar Királyi Minisztérium költségén a kolozsvári Egyetem Orvosi Kara, Kolozsvár 1903. 244. o.
17. *** *Szegedi Egyetemi Almanach (1921–1996)*. Kiadja az Egyetem rektora, dr. Dobozy Attila, Szeged 1997. 143. o.
18. *** *Magyar Életrajzi Lexikon. 1978–1991*. (Főszerk. Kenyeres Ágnes). Akadémiai Kiadó, Budapest 1994. 410. o.
19. *** *In memoriam dr. Issekutz Livia (1918–1991)*. Gyógyszerészet 35, 10, 553 (1991).
20. *** *Dr. Issekutz Hugó* (Nekrológ). Gyógyszerészi Közlöny 31, 31, 489 (1915. augusztus. 1.).
21. *** *In memoriam id. Issekutz Béla*. Gyógyszerészet 30, 11, 401–403 (1986).
22. *** Románia Országos Levéltára. Maros Megyei Igazgatóság. Alap 576 Fac. Med. Franz Jozsef, dosszié 642/ 1896/97 és 1065/1914/15.

Izmael Márton (1886–1960)

Marosvásárhelyen született 1886. november 13-án id. Izmael Márton kereskedő fiaként. Gyógyszerészi tanulmányait a kolozsvári FJTE-en végezte, itt 1911. szeptember 27-én kapott gyógyszerész oklevelet (3). Egy évig Egerben dolgozott, majd 1913-ban hazatér, és Gyergyószentmiklóson az Eránosz Bogdán tulajdonában levő gyógyszertárat veszi bérbe (2). Közben házasságot kötött Haragay Adriennel (sz. 1893, Dés), aki régi erdélyi földbirtokos családból származott (1). Ebből a házasságból születik 1914. július 10-én leányuk, aki folytatja apja hivatását és később gyógyszerész lesz.

1920-ban Dédán megveszi az 1895-ben alapított Reménység nevű gyógyszertárat, a román hatóságoktól 1926. január 29-én kapott engedélyt a szabad joggyakorlásra (libera practica). Ennek a gyógyszertárnak a tulajdonosa marad 1930-ig, amikor is apja halála után családjával Marosvásárhelyre költözik. A dédai gyógyszertárat Antal Sabin gyógyszerésznek adja el (4), ő pedig Neagoş Sabintól (sz. 1888. szeptember 7. Déda, oklevél: 1912, Kolozsvár) az 1921-ben megnyitott marosvásárhelyi Fehér Kereszt gyógyszertárat veszi meg, ami az akkori Kossuth utca 55. szám alatt volt. A román egészségügyi minisztérium 58 453/1930. szám alatt ismerte el személyjogú gyógyszertárát Marosvásárhelyen (5), amelyet 1949 áprilisáig, az államosításig vezetett.

Leánya, **Izmael Adrienn** miután befejezte gyógyszerészi tanulmányait a bukaresti Gyógyszerészeti Karon és 1938. szeptember 10-én oklevelet kapott, hazajött, és apja gyógyszerésztárában dolgozott, majd 1940 után férjével, dr. Ajtay Mihály gyógyszerésszel együtt saját, szintén marosvásárhelyi gyógyszerésztárukban az államosításig. Egyik leányuk is gyógyszerész lett, így az Izmael családban három generáción keresztül folytatták ezt a szép és nemes hivatást.

Izmael Márton gyógyszerész Marosvásárhely megbecsült polgára volt. A városi képviselőtestület tagjaként is tevékenykedett. Az erdélyi gyógyszerészek szakmai érdekvédelmi egyesületének, a Gyógyszerész Kollégium Maros megyei vezetőségének a tagja volt (4). 1940 és 1944 között a Magyarországi Gyógyszerész Egyesület székelyföldi kerületének a pénztárosi teendőit látta el, felesége pedig szociális munkát végzett (1).

Marosvásárhelyi gyógyszerésztárában alkalmazottként dolgoztak rövidebb-hosszabb ideig Osváth Elemér Zoltán (1939–1941), Zakariás László (1945–1946), Márkus Ödön (1946–1947) gyógyszerészek (5). Az államosítás után a vezetését Vajna Imre (sz. 1924. április 15. Torja, oklevél: 1946, Szeged) gyógyszerész vette át, majd Elekes Imre, aki nyugdíjazásáig volt az akkor 2. számot viselő gyógyszerész főnöke.

A gyógyszerész társaságának államosítása után Izmael Márton gyógyszerészi tevékenységet már nem folytatott. Hetvennégy éves korában, 1960-ban hunyt el Marosvásárhelyen. Sírja a katolikus temetőben van (6).

Irodalomjegyzék

1. Ember G.: *Erdélyi városok*. In: *Városi és vármegyei szociográfiák*. XIV. kötet. Kiadja a Vármegyei szociográfiák Kiadóhivatala, Globus Nyomdai Műintézet, Budapest 1941. VI. rész: Személyi adattár. 229. o.
2. L. Színi Karola, Puskás Ida: *A gyergyószentmiklósi Arany Sas gyógyszerész*. Orvostudományi Értesítő. Az EME kiadása, 70. kötet, 264–269 (1997).
3. *** *A kolozsvári m. kir. FJTE Almanachja és Tanrendje az 1911/12-es tanévre*. Kiadja az Egyetem, Kolozsvár 1912.
4. *** *Buletinul Farmaciștilor* 8, 15, 282 és 8, 20, 397 (1930).
5. *** Románia Országos Levéltára. Maros Megyei Igazgatóság. Alap 7, leltár 43: Colegiul farmaceutic jud. Mureș (1933–1948).
6. *** Dr. Kincses-Ajtay Mária gyógyszerész, egyetemi tanár közlése.

Jellakovits Boromeus Károly (1823–1876)

Nem erdélyi származású, de tizenkét éven át Nagyváradon az irgalmasok rendjéhez tartozó Gránátalma gyógyszerész vezetője volt (6).

Zágrábban született 1823. április 23-án. Szülei szegény sorsúak voltak és nehezen tudták taníttatni. Iskoláit szülővárosában végezte, már zsenge ifjú korában kiváló érdeklődést mutatott a tudományok különböző ágai iránt. Huszonegy évesen Bécsbe megy, ahol 1844 október 10-én belép az irgalmasok rendjébe. Az akkori rendfőnök korán észrevette a nagyfokú szellemi érdeklődését, és módot adott arra, hogy képességeit érvényesíthesse, továbbtanulhasson. Egerbe küldik, ahol az ottani rendi gyógyszerésztárában gyakornok 1848-tól, majd tízévi szorgalmas tanulás után 1858-ban megkapja a gyógyszerészmesteri oklevelet a bécsi egyetemen (5). Ekkor helyezik Nagyváradra, ahol az irgalmas rend kötelékébe tartozó, 1760-ban Gyöngyössy György kanonok által alapított kórház Gránátalma elnevezésű gyógyszerész társaságának vezetését bízák rá (2). Ezt a feladatát tizenkét évig, 1870-ig lelkiismeretesen, hozzáértéssel végezte. A Debrecen–Biharmegyei Gyógyszerész Testület tagja volt, s így az évkönyvekben előfordul a neve. Például az 1867. évi közgyűlés határozata felszólítja Jellakovits Károlyt, hogy egy gyakornokot, akit bejelentés nélkül tartott és kellő iskolai bizonylatok nélkül vett fel, haladéktalanul bocsásson el, mert nem tudnak igazolást adni annak gyakornoki éveiről (1).

A Testület által kiadott monográfia közli életrajzi adatait is (4), innen tudhatjuk meg, hogy érdemei elismerése jeléül házfőnöknek (priornak) nevezik ki, azonban a nagy felelősség, a keserű tapasztalatok, a súlyos megpróbáltatások megtörték erejét, betegség vett rajta erőt és 1876. augusztus 15-én elhunyt. Egykori rendtársa, König Levin Ignác búcsúztatta, és 1877. május 14-én ő mondott emlékbeszédet felette (3). Szintén gyógyszerész volt, oklevelét Bécsben kapta meg 1865-ben, és már 1873-tól a nagyváradi gyógyszerész gondnoka lett.

Irodalomjegyzék

1. Baradlai J., Bársony E.: *A magyarországi gyógyszerészet története*. II. kötet. A Magyarországi Gyógyszerész-Egyesület kiadása, Budapest 1930. 95, 337. o.
2. Czagány I.: *Magyarország barokk patikái*. Comm. Hist. Artis Med. Suppl. 9–10, Historia Pharmaceutica 91–101 (1977).

3. König L. I.: *Emlékezés Jellakovits Károly nagyváradi irgalmasrendi főgyógyszerészről*. Gyógyszerési Hetilap 16, 410–411 (1877).

4. Róthschnek V. E. (szerk.): *A Debrecen–Biharmegyei Gyógyszerész Testület és az Általános Magyarországi Gyógyszerész Egylet III. kerület, IV. járás gyógyszerértárai, testülete és egyletének története*. Kiadja a Debrecen–Biharmegyei Gyógyszerész Testület, Debrecen 1882. 180–181. o.

5. Szmodits L.: *Neves magyar gyógyszerészek*. I. kötet (kézirat, a szerző tulajdona), Budapest 2001. 13. o.

6. Zboray B.: *Irgalmasrendi gyógyszerértárok Magyarországon*. Gyógyszerészet 35, 10, 541–543 (1991. október).

A nagyenyedi Jeney család gyógyszerészei

A nagyenyedi Jeney családban több gyógyszerész volt generációkon keresztül. A családfát Nagy Iván (4) és Pálmay József (5) alapján állítottuk össze. A Jeney testvérek közt említik **Jeney Károly** (1828–1903) és **Jeney Albert** (1833–1877) gyógyszerészeket is. A szakirodalomból ismert, hogy mindketten Marosvásárhelyen voltak gyógyszerészek. A Jeney család többi nevesebb tagjaira vonatkozó adatokat Gulyás (3), Szinnyei (6) munkáiból és a Magyar Életrajzi Lexikonból vettük (9).

Jeney Károly részt vett az 1848–1849-es szabadságharcban mint honvédszázados, majd Bécsben tanult, ott szerezte meg gyógyszerész oklevelét 1856-ban. 1872 és 1886 között bérelte a Magyar Korona gyógyszerértárat, majd megvette, és 1890-ig volt a tulajdonosa. 1903. november 7-én hunyt el Pókakeresztúron. Testvére, **Jeney Albert** gyógyszerész oklevelét szintén Bécsben kapta meg 1856-ban. Marosvásárhelyen 1865 és 1877 között a Görög József tulajdonában levő Arany Szarvas gyógyszerértár bérlője volt. Fiatalon, 1877(78)-ban hunyt el (12). Ők alkotják az első gyógyszerész generációt. Testvérük, József (1821–1880) Maros-Torda vármegye marosvásárhelyi kerületének országgyűlési képviselője volt három cikluson keresztül. Margit nevű leánya **Huszár Gyula** (1859–1925) gyógyszerészhez ment férjhez, aki oklevelét Kolozsváron a FJTE-en 1883-ban kapta meg. Makfalván a Megváltó nevű gyógyszerértár volt tulajdonukban, majd Szovátán fiókgyógyszerértárat működtettek (11). 1896. május 23-án született leányuk, **Huszár Ilona** is gyógyszerész lett, ő a második generációs gyógyszerész. 1919-ben lett a FJTE hallgatója, majd 1922-ben az oklevelet is megkapta még Kolozsváron. Férjével, Szilágyi László gyógyszerésszel Máramaroszigeten telepedtek le. 1925-ben megveszi a Szerescsen (későbbi neve Megváltó) gyógyszerértárat és annak vezetője lesz (2), majd apja halála után, 1927-ben eladja, hazajön, és Szovátán átveszi a családi gyógyszerértár vezetését, amit addig özvegy édesanyja kezelővel, Lehmann Viktor gyógyszerésszel működtetett. Az 1939. június 25-én kelt, 40443. sz. okirat igazolja tulajdonjogát (10).

A Jeney családnak van egy radnóti ága, amely szintén a „nagyenyedi” nemesi előnevet használta; ebben is több gyógyszerész volt. **Jeney Jenő** (1850–1920) 1875 körül Marosvásárhelyen volt gyakornok, majd Radnóton a Korona gyógyszerértár tulajdonosa. Halála után özvegye még egy ideig tovább működteti a gyógyszerértárat Sebők Emil kezelővel (11), majd eladja. Gyermekei mind Radnóton születtek. Fiai közül Jenő (1890–1971) Leningrádban élt a második világháború után, film-díszlettervezőként (9). A másik fiú, Endre (1891–1970) orvosprofesszor lett Debrecenben (1,9). **Adél** (sz.1893) nevű leányuk pedig gyógyszerészetet tanult a Szegedre áttelepült FJTE-en, és 1922-ben kapott ott oklevelet (8).

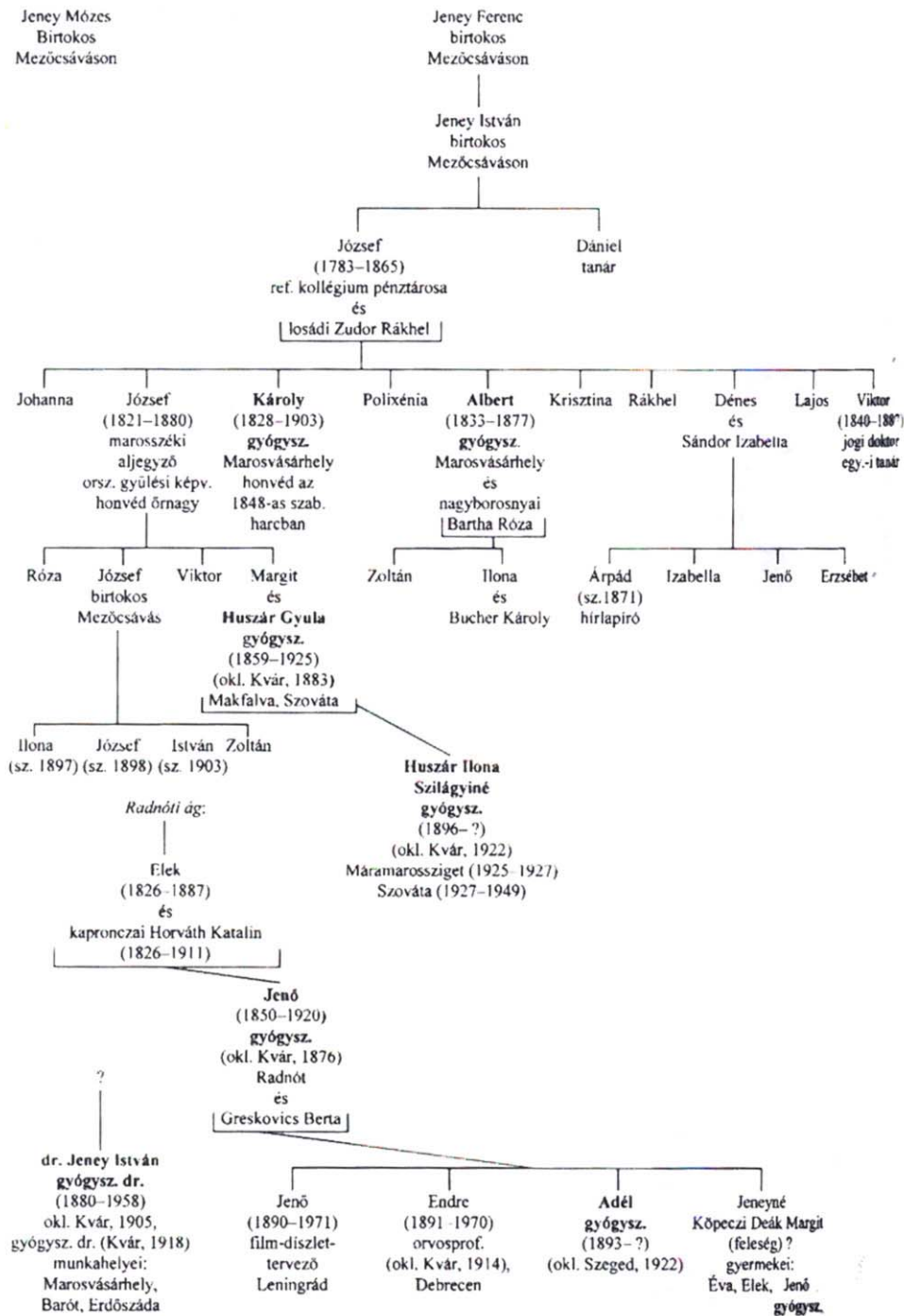
Nagyenyedi **dr. Jeney István** (1880–1958) Kolozsváron végezte egyetemi tanulmányait, itt szerzett gyógyszerészi (1905) és gyógyszerészdoktori (1918) oklevelet is (7). Dolgozott Dicsőszentmártonban 1909 és 1912 között, majd 1912 és 1916 között Marosvásárhelyen előbb bérelt a Szentlélek gyógyszerértárat, 1918-ban pedig megnyitja Órangyal néven a sajátját, ezt azonban 1923-ban elcserélte Debitzky Mihály baróti patikájával, és Baróton telepszik le. Később, 1935-ben a Szatmár megyei Fernezely helységben új gyógyszerértárat állít fel, majd 1937-ben Erdőszádán átveszi az ottani Oroszlán gyógyszerértár vezetését. 1942-ben még ő a tulajdonos (11), de ezután egy ideig szünetel a gyógyszerértár működése, és róla sincs további adatunk.

Irodalomjegyzék

1. Bot Gy.: *A Debreceni Orvostudományi Egyetem története és professzorainak életrajza 1918–1988*. Debrecen 1990. 167–169. o.
2. Csirák Cs.: *Otthonom Szatmár megye*. Szatmári füzetek 6. Egészségügy-történeti dolgozatok. Szent-Györgyi Albert Társaság kiadása, Szatmárnémeti 1997.
3. Gulyás P.: *Magyar írók élete és munkái*. XV. kötet. Argumentum Kiadó, Budapest 1993. 731. o.
4. Nagy Iván: *Magyarország családjai czimerekkel és nemzedékrendi táblákkal*. V. kötet: H–J. Kiadja Ráth Mór, Pest 1862. 333. o.
5. Pálmay J.: *Maros-Torda vármegye nemes családjai*. Adi Árpád Könyvnyomdája, Marosvásárhely, 1904. 63. o.

6. Szinnyei J.: *Magyar írók élete és munkái*. V. kötet. Hornyánszky V. Akadémiai Könyvkereskedése és könyvkiadó hivatala, Budapest 1897.
7. *** *A kolozsvári m. kir. FJTE Almanachjai az 1872/73-tanévtől az 1918/19-es tanévig*. Az Egyetem kiadása, Kolozsvár.
8. *** *Gyógyszerészgyakornoki vizsganapló*. Szegedi Gyógyszerésztudományi Kar Dékáni hivatalának irattára.
9. *** *Magyar Életrajzi Lexikon*. III. kiegészítő kötet (Főszerk. Kenyeres Ágnes). Akadémiai Kiadó, Budapest 1981. 345. o.
10. *** Románia Országos Levéltára. Maros Megyei Igazgatóság. Alap 7, leltár 43. Colegiul farmaceutic jud. Mureş (1933—1948).
11. *** Gyógyszerészek zsebnaptárai, évkönyvek, almanachok 1921—1942 között.
12. *** dr. Jeney József (Marosvásárhely) személyes közlései.

A nagyenyedi Jeney család gyógyszerészeinek rokonsági kapcsolatai

Kárpáti János (1869–194?)

Csanádpalotán (akkor Csanád megye, Nagylak járás) született 1869-ben, iskoláit, majd 1885-től gyakornoki éveit is ugyanitt végezte. Gyakornoki vizsgáját Kolozsváron tette le az 1888-ban először szervezett tanfolyam elvégzése után. Beiratkozott a kolozsvári FJTE-re, ahol Fabinyi tanítványaként az 1889/90-es tanévben gyógyszerész oklevelet kapott.

Aradon telepedett le, egy ideig az 1888-ban alapított, Szűz Mária nevét viselő, Khudy József tulajdonát képező, majd a Kossuth Pál kezelésében levő gyógyszertárban dolgozott alkalmazott okleveles gyógyszerészként Winkler Lajossal, a későbbi professzorral együtt. 1902-ben megveszi ezt a patikát s ettől kezdve haláláig ő a tulajdonosa. Gyógyszerész fia örökösként veszi át a vezetését, később pedig már az ő tulajdona (2). Gyógyszertárát mindig építette, bővítette, csinosította és a kor színvonalán tartotta. A gyógyszertára volt az igazi otthona.

A gyógyszerészek egyesületi életében is szerepet vállalt, 1923-ban a Romániai Gyógyszerészek Országos Kamarájának Arad megyei vezetőségében az elnöki tisztséget viselte (1). Ebben a minőségben nagy odaadással és lelkiismeretesen végezte a reá háruló feladatokat 1930-ig. „*Háza, szíve és pénztárcája mindig nyitva volt a közügyeknek*” írják róla kollégái (4).

Ötvenéves gyógyszerészi tevékenysége alkalmából a *Pharmacia* hasábjain köszöntik erdélyi és bánági gyógyszerész kollégái, kiemelik szakmaszeretetét és a közügyek iránti lankadatlan munkásságát, dicsérik vendégszeretetét: háza mindig nyitva állt vendégei előtt és Arad-Hegyalján levő saját szőlőjének terméséből nyert borával szívesen kínálta barátait, kollégáit. „*Az ő szívós, munkás élete biztatás arra, hogy a kitartás hozhat nekünk is jobb napokat*” – írja a *Pharmacia* c. lap a fényképével együtt közölt köszöntőben (5).

Egész életében csak hivatásának és családjának élt. Két leánya gyógyszerészhez ment férjhez, Lajos fia is gyógyszerész lett, így mint legidősebb tagja egy igazi nagy gyógyszerészcsaládnak, mindenkit ellátott szakmai tanáccsal és segítette a fiatalabbakat.

Fia, **Kárpáti Lajos** az Arad melletti Világoson született 1899. november 7-én. Gyógyszerészi oklevelét a budapesti egyetemen 1922-ben nyerte el, majd az 1923/24-es tanévben a gyógyszerészdoktori fokozatot is megszerezte az Általános Növénytan Intézetben Mágocsy-Dietz Sándor professzor irányítása mellett *A Physoclaena orientalis M. B. Don. és a Scopolia carniolica Jacq. anatómiája összehasonlítva a Hyoscyamus niger L.-vel* című doktori értekezésével (3). Ezután hazatért, és apja gyógyszertárában Aradon dolgozott (4), egy ideig alkalmazott gyógyszerészként, majd a gyógyszertár vezetője lett, valószínűleg az államosításig. 1936-ban apja helyébe az Arad megyei Kollégium vezetőségébe őt választják meg a gyógyszerértulajdonosok részéről (6).

Sem az apáról, sem a fiáról sajnos több adat nem áll rendelkezésünkre, így elhalálkozásuk ideje sem ismeretes.

Irodalomjegyzék

1. Molitórisz P. (szerk.): *Almanachul farmaceutic – Gyógyszerészek zsebnaptára 1923. évre*. Lloyd Express kiadó, Cluj – Kolozsvár.
2. Tamás M.: *A gyógyszerészet megjelenése és fejlődése Erdélyben 1512-től 1920-ig*. Doktori értekezés kézírata, Budapest 1990.
3. Zalai K., Zboray B., Fodor Zsuzsa: *Gyógyszerészdoktori értekezések a Semmelweis Orvostudományi Egyetemen*. Acta Pharm. Hung. 40, 255–279 (1970).
4. *** *Új gyógyszerésztudor: dr. Kárpáti Lajos*. Revista Farmaciei – Gyógyszerészi Folyóirat 2, 18, (1924. szeptember 15.).
5. *** *Kárpáti János*. Pharmacia 13, 15–16, 141 (1935. augusztus 25.).
6. *** *Arad megyei kollégiumi választások*. Pharmacia 14, 24, 189 (1936. december 17.).

Katona Zsigmond (1828–1902)

A Szatmár megyei Vámfaluban született 1828. május 1-jén, ahol apja, gejeji Katona József ev. református lelkész volt (4,9,11). Anyja verebi Végh Erzsébet. Apja korai halála (1831) miatt nevelését nagyapja irányította (4). A gimnáziumot Nagybányán és Máramarosszigeten végezte, tulajdonképpen apja hivatását akarta folytatni, de Nagybányán megismerkedett egy gyógyszerészsegéddel, aki felkeltette érdeklődését a gyógyszerészet iránt, s így lemondott a papi hivatásról.

A gyógyszerészi pályára 1843-ban lépett, egy ideig gyógyszerészgyakornok Nagybányán Brémer János gyógyszertárában, majd Debrecenben. Itt érte a szabadságharc kitörése s ekkor beáll önkéntesnek, az aradi–

bánsági csatározásokban vesz részt. A világosi fegyverletétel után külföldre ment, majd visszajött Debrecenbe, és ezután beiratkozott a pesti egyetemre, ahol 1850-ben kapott gyógyszerész oklevelet (10).

1853-ban az Arad megyei Borosjenőn átveszi az 1852-ben alapított, Megváltóhoz címzett gyógyszerértár vezetését, majd önállósítja magát, megveszi a gyógyszerértárat, és 1854-ben családot is alapít. Már itt kezdett a gyógynövények termesztésével foglalkozni, látva hozzáértését, korlátlan rendelkezési joggal bízták meg a község környékén levő epreskertek és faiskolák felett. Tizennégy év után, 1867-ben gyermekei neveltetése érdekében eladja gyógyszerértárát Ferenczy János gyógyszerésznek, aki a pesti egyetemen kapott oklevelet 1855-ben (2, 10), ő pedig Kecskemétre megy, ahol a Szent Lélek gyógyszerértárat veszi meg. Rendkívüli szorgalma és kivételes tudása miatt a város figyelme itt is rövidesen feléje fordult, a törvényhatósági bizottság tagjává, majd a helybeli iparosegylet elnökévé választják meg. Ilyen minőségében kiállításokat szervezett, erről tanúskodik *Az 1872-dik évben Kecskeméten rendezett országos iparműtárlat emlékkönyve* című kiadványa, amely Kecskeméten 1874-ben jelent meg (9). Itteni tevékenységének legnagyobb eredménye, hogy egy addig semmire sem használt homokos területet nemes szőlőfajokkal telepített be, amit később Katona-telepnek neveztek el, és ma is így ismeretes. 1897-ben megalapítja az I. Kecskeméti Szőlő- és Gyümölcsstermelő Szövetkezetet (8). Igyekezett felhívni a gyógyszerészek figyelmét azokra a lehetőségekre, melyekkel a nehéz gazdasági viszonyok közt jövedelmüket növelhetnék, ezek közé sorolta a kertgazdaságon és az egyes gyógynövények termesztésén kívül a szikvizek és a mesterséges ásványvizek előállítását is (7).

Nagy szerepe volt a Gyógyszerészek Országos Egyesületének megalakításában, az 1867. augusztus 26-ra összehívott országos gyógyszerészgyűlés jegyzőjeként részt vett az alapszabályok és a határozatok kidolgozásában, az 1870-ben megtartott második országos nagygyűlésen a gyógyszerészi taksák megvitatásában. 1874. május 6-án az Egyesület közgyűlésén az I. kerület 2. járásának igazgatójává választották meg, majd 1879-ben központi igazgatósági tagja lesz, 1895-től pedig az alelnöki tisztséget tölti be (1). A millenniumi kiállítás után a király a Ferenc József-rend lovagjává ütötte, így ő lett a negyedik gyógyszerész, aki ezt a kitüntetést megkapta. 1902. március 18-án a Magyar Gyógyszerészek II. Kongresszusán érdemei elismerése jeléül tiszteletbeli elnöknek választották, azonban ezt már nem tudta élvezni, mert ugyanezen a napon elhunyt Kecskeméten. Varságh Zoltán a Magyarországi Gyógyszerész Egylet közgyűlésén emlékbeszédet mondott róla (5), ez a *Gyógyszerészi Hetilapban* jelent meg nekrológja után (12).

Gazdag irodalmi munkássága is, sokat közölt a gyógyszerészi szaklapokban, már a *Gyógyszerészi Hetilap* első számaiban írása jelent meg a gyümölcsstermesztésről, de a gyógyszerészek egyesülete megalakításának szükségességéről is, valamint a hazai gyógynövénytermesztőktől való vásárlás előnyéről, a gyógyszerészi szakmunkák kiadásának fontosságáról, a gyógyszerértári jog adományozásáról is cikkezett. 1885-ben jelent meg a *Kecskemét és vidékén termelt gyümölcsök osztályozott jegyzéke* című 48 oldalas kis könyve, amelyben 274 alma-, 187 körte- és 66 szilvafajtát osztályozott. Ezért a könyvéért a nemzetközi gyümölcskiállításon első díjjal tüntették ki (1).

Gyermekei közül leánya, Klárka tizenhat éves korában Kecskeméten elhunyt, szintén még Borosjenőn született fia, **ifj. Katona Zsigmond** gyógyszerész lett. Huszonkét éves korában, 1886-ban kapott oklevelet a budapesti egyetemen (10). Másik fia, a már Kecskeméten született **Katona József** is követte apját és bátyját a gyógyszerészi pályán és huszonhárom évesen, 1890. május 13-án, szintén Budapesten szerzett gyógyszerész oklevelet (10). Már egyetemi hallgató korában szerkesztette *A budapesti királyi magyar tudományegyetemi gyógyszerésztan-hallgatók segély- és önképző egyesületének Évkönyve az 1889–90-ik évről* című első évkönyvet, amelyet Kecskeméten 1890-ben adtak ki. Fennmaradt naplója reális képet fest a XIX. század gyógyszerészképzéséről (3), ebben említést tesz Gerber Ödön későbbi színváltójai gyógyszerészeiről is, aki annak idején apja gyógyszerértárában segédként sokat foglalkozott vele és tanította. Az első budapesti gyógyszerészgyakornoki tanfolyamról is ír, amelyen mintegy 60 társával együtt vett részt.

Id. Katona Zsigmond emléke előtt tisztelgett a magyar gyógyszerész társadalom, amikor 1969. október 10-én egykori patikájának helyén (Lestár tér) emléktáblát lepleztek le, majd születésének százötvenedik évfordulója alkalmából felavatták és megkoszorúzták Kecskeméten a Jókai utca 12. szám alatti egykori családi háza falán felállított emléktáblát (6).

Élete példa arra, hogy a mindennapi gyógyszerértári munka mellett milyen sokoldalú tevékenységet fejtenek ki egyes gyógyszerészeink, és nemcsak a gyógyszerészetben, hanem a vele rokon területeken is, így a gyógynövény- vagy a gyümölcsstermesztésben is maradandót alkottak.

Irodalomjegyzék

1. Baradlai J., Bársony E.: *A magyarországi gyógyszerészet története az ősidőtől a mai napig*. II. kötet. A Magyarországi Gyógyszerész-Egyesület kiadása, Budapest 1930. 91, 101, 123, 221, 280, 384, 560. o.

2. Illés L. (szerk.): *Magyar- és Erdélyország összes gyógyszerészeinek névtára a leghitelesebb adatok nyomán*. Spitzer Miksa tulajdona, Vác 1874.

3. Lóránd N.: *Katona József naplója a múlt századvégi gyógyszerésképzésről*. Comm. Hist. Artis Med. 71–72, 247–251 (1974).
4. Szinnyei J.: *Magyar írók élete és munkái*. V. kötet. Hornyánszky V. Könyvkiadó Hivatala, Budapest 1897.
5. Varságh Z.: Emlékezés a Magyarországi Gyógyszerész Egylet 1902. május 12-i közgyűlésén. Gyógyszerészi Hetilap 41, 22, 307 (1902).
6. Zalai K.: *A Magyar Gyógyszerészeti Társaság története 1975–1989*. A Magyar Gyógyszerészeti Társaság kiadványa, Budapest 1990. 130. o.
7. Zalai K.: *A magyar gyógyszerészet nagyjai 1612–1945*. (szerk. Szarvasházi Judit). Galenus Kiadó, Budapest 2001. 32. o.
8. *** *A Magyar Gyógyszerészet Pantheonja* (összeállította Zboray B., Hegedüs L., Szmodits L.). Kézirat. Ernyey József Gyógyszerésztörténeti Könyvtár és Múzeum, Budapest.
9. *** *Magyar Életrajzi Lexikon*. I. kötet (Főszerk. Kenyeres Ágnes). Akadémiai Kiadó, Budapest 1967. 879. o.
10. *** *Album Chirurgorum 1839/40–1887/88; Album Medicorum 1888/89–1907/08*. Semmelweis Egyetem Orvostudományi Kar levéltára, Budapest.
11. *** *Katona Zsigmond*. Gyógyszerészi Közlöny 15, 29, 463 (1899. július 16.).
12. *** *Katona Zsigmond* (Nekrológ). Gyógyszerészi Hetilap 41, 12, 177 (1902).

Dr. Kayser Gusztáv Adolf (1817–1878)

Erdélyi szász gyógyszerészcsaládból származott, mégis itt említjük meg, mivel a *Magyarországi gyógyszerészet története* (1), valamint a *Magyar írók élete és munkái* (6) is kiemelten foglalkozik vele.

Nagyszebenben született 1817. szeptember 29-én. Apja, Kayser Johann Georg (1786–1820) is gyógyszerész, és 1809-től 1820-ig a város egyik legrégibb, 1609-ben alapított Fekete Medve gyógyszerertáranak a tulajdonosa (2).

Iskoláit szülővárosában végezte, gyakornoki idejét is itt kezdi Molnár gyógyszerésznél a Császári Sas gyógyszerertárban, majd a neves botanikus-gyógyszerésznél, Kladny Friedrichnél tölti. A tirocínális vizsga letétele után 1838-ban Bécsbe megy, ahol 1839 és 1841 között a Politechnikai Intézetben vegyészetet tanul, és a medgyesi származású Meissner-Traugott Pál laboratóriumában is dolgozik. 1841 és 1842-ben a bécsi egyetemen tanul, ahol megkapja a gyógyszerézmesteri oklevelet az acidum benzoicum és készítményeivel kapcsolatos dolgozatáért. Ezután az 1843/44-es tanévben bölcsészhallgató Berlinben; itt jelenik meg első dolgozata, amelyben az oxálsavval és kettős sóival foglalkozik. Ezután még Giessenben megy, majd Heidelbergbe Liebig professzor mellé (7), ahol a Jalappa-gyanták kémiai vizsgálatát végzi, és ennek eredményeképpen 1844-ben megkapja a bölcsészdoktori oklevelét (3); ezzel kapcsolatos értekezése nyomtatásban is megjelent Heidelbergben (1). Mindezek a tanulmányok szélesítették látókörét és nagy szakmai tudás megszerzését biztosították.

1844-ben hazajön Erdélybe, átveszi a családi gyógyszerertár vezetését, ami apja halála óta Mauksch József Frigyes kezében volt (5). 1847-ben az Országos Gyógyszerész-Egyesület közgyűlésén a VI. kerület (Erdély) 3. járásának (a nagyszebeni) elnökévé választották meg (1). A gyógyszerészek szakmai és érdekvédelmi egyesületén kívül 1849-ben a helybéli Természettudományi Egyesület alapításának kezdeményezője, majd vezetőségi tagja. 1857. január 7-én a Gubernium a 25 033. számú rendelettel elismeri gyógyszerertáranak reáljogát.

Az 1848-as szabadságharc számára végzetes volt. Egy ifjúsági csapat vezéréként Marosvásárhelyre került, ahol tüdőtuberkulózisban megbetegedett (3). 1867-től megromlott egészségi állapota miatt gondnokot alkalmaz a gyógyszerertárban, de ez nem akadályozta meg abban, hogy a közéletben tevékenyen részt vegyen.

Nemcsak gyógyszerészként volt ismert, hanem a neves botanikusok közt is számon tartották Erdély flórájának lelkes kutatójaként; egyedülálló herbáriuma 1800 fajt tartalmazott. Egyebek között 1850 júniusában Hohenbühel-Heuffler Lajossal és Schur Ferdinánddal együtt tanulmányozta az erdélyi Árpásvölgy flóráját (4). Jelentős volt könyvtára, sokat foglalkozott írással, több műve befejezetlen maradt. 1878. június 10-én hunyt el Nagyszebenben (8).

Irodalomjegyzék

1. Baradlai J., Bársony E.: *A magyarországi gyógyszerészet története*. II. kötet. A Magyarországi Gyógyszerész-Egyesület kiadása, Budapest 1930. 222, 341. o.
2. Fabritius G.: *Beiträge zur Geschichte der deutschen Apotheken und Apotheker in Siebenbürgen*. Deutsche Apotheker Verlag, Stuttgart 1986. 83–88. o.

3. Fabritius G.: *Verdienstvolle deutsche Apotheker aus Siebenbürgen*. Deutsche Apotheker Verlag, Stuttgart 1989. 85–89. o.
4. Gombocz E.: *A magyar botanika története*. Az MTA kiadása, Budapest 1936. 532. o.
5. Maior O.: *Contribuții la farmaco-istoria Transilvaniei. Oficinele județului Sibiu*. Teză de doctorat (kézirat), IMF Tg. Mureș 1979. 198. o.
6. Szinnyi J.: *Magyar írók élete és munkái*. V. kötet. Hornyánszky V. Könyvkiadó Hivatala, Budapest 1897. 1247–1248. o.
7. Szmodits L.: *Neves magyar gyógyszerészek*. I. kötet (kézirat, a szerző tulajdona). Budapest 2001. 10. o.
8. *** *Magyar Életrajzi Lexikon* I. kötet (Főszerk. Kenyeres Ágnes). Akadémiai Kiadó, Budapest 1967. 881. o.

Kazay Endre (1876–1923)

Nagybányán született 1876. november 10-én elszegényedett kismemesi eredetű ötgyermekes iparos család harmadik gyermekeként (13,16). Apja misztótfalusi molnár volt, anyja neve Fuchs Brigitta. Iskoláit a hatodik osztályig szülővárosában a minoritáknál végezte, papi pályára akart lépni, de gyenge testi alkata miatt erre nem volt alkalmas. Alig tizenhét éves – ötödik osztályos gimnazista –, amikor a világmindenség keletkezéséről és fejlődéséről százoldalas értekezést írt *Universitas* címmel.

Gyógyszerészi pályáját 1894-ben kezdi meg Ember Elek (1861–1943) nagybányai Arany Sas gyógyszerertárában mint gyakornok, és 1897-ben Szilágysomlyón folytatta. 1897. október 29-én Kolozsváron teszi le gyakornoki vizsgáját Fabinyi előtt, aki a bizottság elnöke volt (7). Mint segéd dolgozott Szilágysomlyón, Marosludason, Nagybányán és Debrecenben. Már nagybányai gyakornokoskodása alatt kezdi gyűjteni az anyagot a későbbi, 25 000 címszót tartalmazó négykötetes *Gyógyszerészi Lexikon*hoz, amely 1900-ban 1546 oldalon jelent meg, elsőként a magyar gyógyszerészi szakirodalomban. Részleteit 1897-től a *Gyógyszerészi Hetilap* sorozatban közli (6). 1898-ban e szaklap 830. oldalán a megrendelőkhoz címzett hirdetés jelenik meg Kazay Endre aláírásával, melyben kéri a négy díszes vászonkötésű kötet árát (36 korona) akár részletekben is Nagybányára Molnár Mihályhoz elküldeni (20). A kapott pénzből akarta egyetemi tanulmányait fedezni. A mai napig sem jelent meg hasonló mű, csupán ennek hasonmás kiadása megjelenésének százéves évfordulója alkalmából dr. László Pécsi gyógyszeréstörténész javaslatára, a Vértesacsa Gyógyszerészeti Alapítvány kezdeményezésére és az ICN Magyarország RT. nagyvonalú támogatásával és annak kizárólagos terjesztésében 1000 példányban (5).

Egyetemi tanulmányait Budapesten végzi. Itt is megnyilvánul szorgalma és írói készsége, mert még szigorló gyógyszerészhallgató korában megjelenik *Organicus chemia* c. litografált munkája, amelyet a saját jegyzetei alapján állított össze, majd később 1908-ban, Nagybányán bővített formában újra kiadja *Organicus Chemia alapfogalmai* címmel. Gyógyszerész oklevelét 1903-ban kapja meg, ezután Than Károly egyetemi tanár meghívja kémiai intézetébe, az ajánlatot azonban nem fogadja el, mert már elkötelezte magát gondnoknak Királyi Miklósné Ógyalán (akkor Komárom megyei helység, ma Szlovákiához tartozik Hurbanovo néven) levő patikájába. Később ezt bérbe vette és öt évet töltött itt el. Megismerkedett későbbi feleségével, Blahó Arankával, akivel 1905. július 29-én kötött házasságot. Két gyermekük született, Adél (1909–1944), aki szintén gyógyszerész lett és Brigitta (1920–1944), aki postatisztviselőként dolgozott később. Az ógyalai évekről meglehetősen ir, mert ebben a helységben volt Konkoly-Thege Miklós csillagvizsgáló intézete és meteorológiai megfigyelő állomása, ahonnan sok segítséget kapott saját kísérletei végzéséhez. Ez idő alatt szerkesztett egy refraktométert és egy polarimétert. Megtakarított pénzéből 1908-ban megvett egy kis gyógyszerertárat Nagyszaltnán (akkor Zólyom vármegye), amelyet 1910-ig vezetett Szent Lélek néven.

1910. január 15-én a budapesti Galenus gyár meghívja vezetőnek, szívesen vállalja ezt a megbízatást, eladja a gyógyszerertárat, amúgy sem érezte jól magát az utóbbi munkahelyén, falusi magányában. 1915-ig mint igazgató-fővegyész dolgozott, közben 1912 és 1915 között a budapesti Drogista Iskolában a vegytan előadója, és a *Gyógyszerészi Hetilap* főmunkatársaként részt vesz a szerkesztési munkálatokban. Az első világháború kitörése után jövedelmezőbb állás után nézett, így 1915-től a Bihar megyében levő Vaskó helységben a Szentháromság nevű gyógyszerertárat bérel. Mint vaskóhi gyógyszerész 1918-ban a Vidéki Gyógyszerészek Országos Szövetségének igazgatótanácsi tagja (2). 1918 szeptemberében ettől a gyógyszerertártól is megvált, de már szeptember 15-én Vértesacsán (akkor Fejér, ma Tolna megye) megveszi a Magyar Korona, később Szent Erzsébet nevű gyógyszerertárat, ahol élete végéig dolgozik. Ebben az időszakban lesz a *Gyógyszerészi Szemle* főmunkatársa és a *Pharmazeutische Monatshefte* c. osztrák szaklap egyedüli magyar szerkesztőségi tagja. 1919-ben az Egészségügyi Népbiztosság a Fejér vármegyei gyógyszerertárak felügyelőjévé nevezi ki, 1921-től pedig az újjáalakult Magyarországi Gyógyszerész Egyesület tiszteletbeli tagja lett. Több előadást tartott a Gyógyszerész Egyesületben, az utolsót 1923. március 6-án, alig másfél hónappal halála előtt.

Gazdag szakirodalmi tevékenysége is. Több mint kétszáz közleménye jelent meg nyomtatásban, ezek közül számos azokban a korabeli szaklapokban, melyek szerkesztésében ő is részt vett, de a *Magyar Chemiai*

Folyóiratban, az *Időjárásban*, a *Természettudományi Közönyben* is. 1902-ben és 1903-ban *Méhészeti zsebnaptár*t adott ki (12). Foglalkozott kémiával, csillagászatban, meteorológiával, természeti jelenségek magyarázatával, fizikai eszközök szerkesztésével, antropológiával, irodalommal (színdarabot is írt), zeneesztétikával, pirotechnikával, történelemmel és még sok mással. Saját elgondolása alapján szerkesztett refraktométert, polarimétert, távcsövet, egyszerű polarizáló-félműködő-készüléket és a gyógyszerkészítés megkönnyítésére tablettázó gépet, kenőcsadagolót (1906), por-osztót (1917), injekciótöltőt (1912). Negyvenéves korában megtanulta a hangjegyeket és utána orgonálni is; énekkönyvet, zeneelméletet és zeneesztétikát is írt. A kántor nélkül maradt római katolikus egyházközség kántori teendőit is ellátta Vaskóhn és Vértesacsán is. Bekapcsolódott a falu társadalmi életébe, ismeretterjesztő előadásokat tartott a csillagdában, barlangvezetést vállalt, állatgyógyászattal is foglalkozott (10).

Több munkája kéziratban maradt, így a *Kémiai műszavaink eredete és rendszertana, különös tekintettel a magyar és a gyógyszerészeti vonatkozásokra*, *Hermes könyve*, *Talmud tanulmányok*, *A tudomány és a művészet igazságai és szofizmái*, *A keresztény egyházi művészet eredete, célja, hatása*, valamint a „*Verses bekezdéseim különböző tárcacikkeimnél*” című.

Állandóan dolgozott, mégis sokat nélkülözött, mindig anyagi gondjai voltak. Betegségét méltósággal viselte, pedig nagyon gyötörte, hogy ereje fogytán nem tudott már aktívan részt venni a gyógyszerészeti munkában (1). Még betegágyán is készített recepteket, amelyeket felesége szolgáltat ki, mert nem volt anyagi lehetősége, hogy gyakornokot tartson. A gyógyszerészeti társaság kis cédula volt: „*Orvosságért tessék a lakásba beszólni*” felirattal, majd haláláról is gyászkeretes jelentés jelent meg az ajtón (9). 1923. április 20-án hunyt el Vértesacsán negyvenhét éves korában. Rövid megszakítás után Adél leánya vezette tovább a gyógyszerésztársaságot.

A korán elhunyt Kazay Endre temetése után Koritsánszky Ottó és Andriska Viktor a *Gyógyszerészeti Közöny* hasábjain felhívásban fordult a gyógyszerészek egyesületének egyes kerületeihez, hogy adományaikkal járuljanak hozzá szakkönyvtárának, jegyzeteinek és kéziratainak az egyesület részére való megváltásához. Időnként az egyes kerületekből beérkezett gyűjtőív összegeit közölték a lapban, innen tudjuk, hogy a gyógyszerészek 20 400, a Szatmár megyei 102 200 és a bánságiak 70 000 koronát küldtek e nemes célra. Az összegyűlt pénzeszeget folyamatosan elküldték a családnak s ennek eredményeképpen a család átadta a hagyatékban maradt kéziratokat, jegyzeteket, összesen 169 darabot. A cél egy külön Kazay-könyvtár létrehozása volt (21).

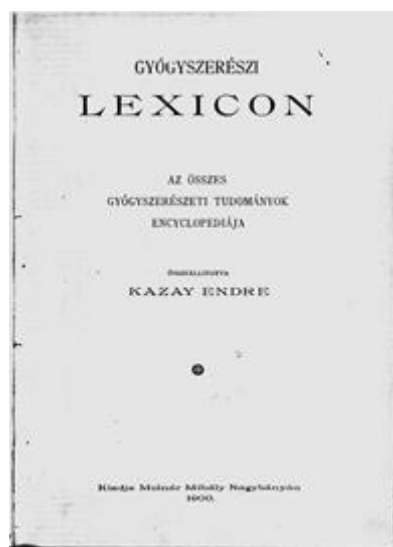
Kazay Endre igazi képviselője volt a tudós gyógyszerésznek, és joggal tartották polihisztnak, nem véletlen, hogy Winkler Lajos professzor „Magyar Scheele” névvel illette. Ilosvay mondta róla, hogy igazi tudósnak született, csak a sors nem kedvezett tehetsége teljes érvényesülésének. A halás utókor megőrizte emlékét. Egykori gyógyszerészeti társasága ma nevét viseli, falán márvány emléktábla és a gyógyszerészeti társaság mellett emlékszoba jelzi itteni tevékenységét. Már 1924-ben indítványozták, hogy az Egyesület könyvtárát róla nevezzék el, és már ekkor elkészítette plakettjét Kovács Ödön gyógyszerész, amelyet az Egyesület árusított. Egy példánya ma a budapesti Ernyey József Gyógyszerésztörténeti Könyvtár és Múzeum egyik helyiségében látható. A Magyar Gyógyszerésztudományi Társaságban is szerepel neve (17) mint aki maradandót alkotott a magyar és az egyetemes gyógyszerészetben. A Magyar Gyógyszerészeti Társaság 1968-ban emlékérmét alapított a kiemelkedő tudományos vagy társasági munka jutalmazására, életmű elismerésére (16); ezt két évente osztják ki az arra érdemes magyar gyógyszerészeknek (7). A múlt emlékeit tiszteletben tartó gyógyszerészek 1998-ban Vértesacsai Kazay Alapítványt hoztak létre emlékének ápolására (4), ennek, valamint a Vértesacsai Barátok Köre és a Nemzeti Pantheon Alapítvány anyagi támogatásával halálának hetvenhatodik évfordulóján, 1999. április 24-én márvány síremléket avattak (3,14,15).

A Kazay-hagyaték összegyűjtése és ápolása dr. Lázár László erdélyi származású pécsi gyógyszerésznek köszönhető. *Kazay Endre a hírneves gyógyszerész* című, 26 oldalas, fényképekkel illusztrált kis könyvecskéjében, amely 2000 májusában jelent meg, nemcsak életútját, gyógyszerészeti munkásságát és teljes bibliográfiáját, hanem egyéb tevékenységét is bemutatja (11). 1976-ban, 1983-ban és 1986-ban a szülőföldjén, Nagybányán megjelenő *Bányavidéki Fáklya* c. hetilap is megemlékezett róla, ahol a Misztótfaluban 1905-ben nyomtatott *Gyógyszerészet* című rövid életű szaklapot is megemlíti (19).

A Kazay család egyik oldalági leszármazottja, **Kazay Anna** (sz.1947. július 18., Miskolc) Marosvásárhelyen végezte egyetemi tanulmányait, és 1970-ben kapott gyógyszerész oklevelet, majd férjével, az 1968-ban ugyanitt végzett **Mihály Béla** (sz.1944. szeptember 10., Körösfő) gyógyszerésszel együtt előbb Borsán, majd Misztótfalun az 1935-ben alapított Angyal gyógyszerésztársaságban dolgozik, 1994-től pedig Nagybányán Fontana néven magángyógyszerésztársaságot vezet (ez az egykori 80. számmal ellátott állami gyógyszerésztársaság, amit 1976-ban nyitottak meg).

Irodalomjegyzék

1. Abay Nemes Gy.: *Kazay a magyar gyógyszerészet soha ki nem alvó fényének 10 éves halálának évfordulójára*. Gyógyszerészi Értesítő 31, 19, 90 (1923).
2. Baradlai J., Bársony E.: *A magyarországi gyógyszerészet története az ősidőktől a mai napig*. II. kötet. A Magyarországi Gyógyszerész-Egyesület kiadása, Budapest 1930. 282, 320, 440, 506, 559, 588, 632, 662, 670. o.
3. Burgetti L.: *Vértesacsai Kazay Gyógyszerészeti Alapítvány*. Gyógyszerészet 43, 3, 179–180 (1999).
4. Burgetti L.: *A múlt megbecsülése, a jelen tényei és a jövő reményei*. Koszorúzás a Vértesacsai Kazay gyógyszertár emléktáblájánál. Gyógyszerészi Hírlap 1999. május, 26. o.
5. Burgetti L.: *Száz év után ismét kiadták Kazay Endre Gyógyszerészi Lexikon című munkáját*. Gyógyszerészet 44, 8, 503 (2000).
6. Hegedüs L.: *A Gyógyszerészeti Lexikonról*. Gyógyszerészet 22, 4, 146 (1978).
7. Lárencz L.: *Kazay Endre újabb életrajzi vonatkozásai*. Gyógyszerésztörténeti Diárium IV. 1, 35–45 (1975).
8. Lárencz L.: *Kazay Endre-emlékplakett- és emlékérem*. Gyógyszerészet 32, 2, 87–88 (1988).
9. Lárencz L.: *75 éve halott Kazay Endre*. Gyógyszerészet 42, 12, 656–658 (1998).
10. Lárencz L.: *Emlékezzünk*. Cikksorozat Kazay Endréről a Mi újság Vértesacsán? c. havilapban 1998–2000.
11. Lárencz L.: *Kazay Endre a hírneves gyógyszerész*. Galenus Lapkiadó Kft, Budapest 2000. 1–26. o.
12. Matolcsy M.: *Könyv- és irodalmi gyűjtemény magyarországi gyógyszerészeti munkákról 1578–1909*. Stephaneum Nyomda RT., Budapest 1910.
13. Studény J., Vondra A.: *Hírneves gyógyszerészek*. Szerzők saját kiadása, Budapest 1929. 293. o.
14. Szmodits L.: *Síremléket állítanak Kazay Endrének*. Gyógyszerészet 43, 3, 179 (1999).
15. Szmodits L.: *Síremléket avattak Kazay Endre vértesacsai sírján*. Gyógyszerészet 43, 5, 320–321 (1999).
16. Zalai K.: *Gyógyszerészeti numizmatika*. A MGYT kiadása, Budapest 1998. 83. o.
17. *** *A Magyar Gyógyszerészet Pantheonja* (összeállította Zboray B., Hegedüs L., Szmodits L.). Kézirat. Ernyey József Gyógyszerésztörténeti Könyvtár és Múzeum, Budapest.
18. *** *Magyar Életrajzi Lexikon*. III. kiegészítő kötet (Főszerk. Kenyeres Ágnes). Akadémiai Kiadó, Budapest 1981. 374. o.
19. *** *Megemlékezés Kazay Endrére*. Bányavidéki Fáklya (Nagybánya). 1976. november 6., 1983. február 5., 1986. november 15.
20. *** *Felhívás* (bejelentés). Gyógyszerészi Hetilap 37, 830 (1898).
21. *** *A Kazay-gyűjtés eredménye*. Gyógyszerészi Közlöny 40, 428 (1924).

49. ábra. Kazay Endre Gyógyszerészi Lexicon c. művének címlapja (1900)

csávásy Kiss Károly (1820–1898)

Székely nemesszalád sarjaként született 1820. június 7-én Kolozsváron. Gimnáziumi tanulmányai után jogi pályára lépett, de egy év múlva áttért a gyógyszerészetre. Gyakornokként Hátszegen dolgozott Wagner Károly gyógyszerertárában 1839–1841 között, majd négy évig Szászvárosban és Temesváron mint kisegítő gyógyszerész. 1845-ben Pesten beiratkozott az egyetemre, ahol 1846-ban kapott gyógyszerészmesteri oklevelet (5). Újabb négyévi segédeskedés után Steingasser Ágoston gyógyszerésszel társulva megveszi Temesvár belvárosában az 1794-ben alapított Fekete Sas gyógyszerertárat. 1853-ban részét eladja, és Pestre megy, ahol 1855-ben megvásárolja a Ferenciek terén levő, 1787-ben alapított Kígyó gyógyszerertár reáljogát, amely negyvenhárom évig marad a tulajdonában (4). Lelkiismeretesen, pontosan vezette gyógyszerertárát, arra törekedve, hogy az országban az első legyen. Ezt el is érte, és elismerésként 1869. augusztus 2-án Ischlben kelt legfelsőbb rendelettel öfelsege a király „császári és királyi udvari gyógyszerész” címmel ruházta fel (2,3).

Nagy ügybuzgósággal vállalt munkát a közügyek terén is, számos egyesületnek volt tagja, részt vett a Magyarországi Gyógyszerész Egylet megalapításában. Az 1874. május 6-án tartott egyesületi közgyűlésen az 1. járás elnökévé választják, egy évvel később már az Egylet első alelnöke, és az is marad éveken keresztül; 1884 és 1889 között elnök lesz, lemondása után pedig tiszteletbeli elnök. 1885. február 6-án a nyugdíj- és segélyalap elnökének is megválasztják. A budapesti gyakornoki tanfolyam alapítói és vizsgáztatói között is szerepel a neve, 1892-ig az egyetemi vizsgáztató bizottság cenzora. 1897-ig tevékeny tagja volt a Közegészségügyi Tanácsnak, a Taxa-bizottságnak. Az 1876. január 1-jén életbe lépett tizedes súlyrendszerre vonatkozó törvény kidolgozásában is részt vett, valamint a kiképzési rendeleteket előkészítő bizottságban és tagja volt a Természettudományi Társaságnak (1).

A tisztségeivel járó feladatokat nagy hozzáértéssel és rátermettséggel végezte és kiválóan megállta helyét, mégis minden szabad percében visszavonult a laboratóriumába és a tára-asztalhoz; ez volt igazi életeleme.

1898. május 1-jén eladta gyógyszerertárát, miután ötvennyolc évet töltött a pályán. Visszavonult Gödöllőre, ahol hetvennyolcadik életévében, 1898. augusztus 8-án elhunyt. Végso nyughelye a budapesti Kerepesi temetőben van (4).

Szakmánk buzgó képviselője volt a közügyek intézésében, a munka szeretete, szorgalom, lelkiismeretesség jellemezte. Szép, munkás életének minden mozzanata alkalmas, hogy tanulságot szolgáljon és követendő példa legyen a kései utódoknak.

Megjegyezni kívánjuk, hogy a tanulmányozott szakirodalomban nevét különböző módon írták, így csávási (1), csávási (3), illetve csávásy (1, 4) előnévvel ez utóbbi a leggyakoribb.

Irodalomjegyzék

1. Baradlai J., Bársony E.: *A magyar gyógyszerészet története*. I. és II. kötet. A Magyarországi Gyógyszerész-Egyesület kiadása, Budapest 1930. I. kötet: 380. o., II. kötet: 96, 126, 152, 164, 221, 234, 247, 257, 378, 401. o.
2. Mann G.: *Emlékezzünk régiekről*. Emlékezés Csávási Kiss Károlyról. Gyógyszerészi Hetilap 49, 16, 267–269 (1930. november 30.).
3. Zalai K.: *A magyar gyógyszerészet nagyjai 1612–1945* (Szerk. Szarvasházi Judit). Galenus Kiadó, Budapest 2001. 30. o.
4. *** *Csávásy Kiss Károly* (Nekrológ). Gyógyszerészi Hetilap 37, 33, 546 (1898. augusztus 14.).
5. *** *A Magyar Gyógyszerészet Pantheonja* (összeállította Zboray B., Hegedűs L., Szmodits L.). Kézirat. Ernyey József Gyógyszerésztörténeti Könyvtár és Múzeum, Budapest.

irányossy Knoblauch Károly (1797–1869)

Knoblauch Károly Resicabányán született 1797. január 28-án, apja főmester volt a resicai bányákban. Gyógyszerészgyakornok Oravicabányán az 1797-ben Lederer Johann által alapított Fekete Sas gyógyszerertárban, ezt bizonyítja az 1814. október 31-i keltezésű, tirocínális vizsgáról szóló igazolása (2). Ezután Bécsbe megy egyetemi tanulmányait végezni (6), itt 1818-ban magister pharmaciae oklevelet kap. Hazatérte után újból Oravicabányán Lederer gyógyszerertárban dolgozik, most már mint bérlo, majd a tulajdonos halála után, 1820. szeptember 1-jén az özvegytől megveszi a házat (387. szám), a gyógyszerertárat, annak teljes ingóságait, valamint a hozzá tartozó fiókgyógyszerertárakat is. 1833. március 7-én kéri a bánya igazgatóságát, hogy az 1816-ban Boksabányán alapított fiókgyógyszerertárát átalakíthassa önállóvá, az engedélyt még az év április 24-én megkapja s ettől kezdve azt Szentháromság néven egyik rokona (esetleg testvére?), az oravicaai születésű **Knoblauch**

Gáspár vezeti, aki huszonhárom éves korában, 1828-ban Pesten szerzett gyógyszerérmesteri oklevelet (10). Később ez a gyógyszerár Risztics Milán és neje tulajdonába kerül.

Knoblauch Károly érdeklődése a mindennapi gyógyszerári munka mellett a helybeli ásványvizek tanulmányozása felé fordult. Már előtte Bernard Lindenmayer dr., aki 1798 és 1810 között helybeli orvos volt, felhívta az ottani ásványvizekre a figyelmet. Knoblauch Károly vegyelemzéseket végzett és arra a következtetésre jutott, hogy ezekből a pilsenihez hasonló minőségű sört lehet előállítani. Megállapításával megvetette az alapját az Oravicabányához tartozó Csiglóbányán (Ciclova Montana) felállítandó sörgyárnak.

1835-ben megismerkedik Arthur Schott (1814–1875) németországi költővel, aki a bánsági népmesék iránt érdeklődik, és megkezdte gyűjtésüket. Az összegyűjtött bánsági román népmesék lefordításáért Knoblauch Károly gyógyszerészhez folyamodik. Az 1845-ben Stuttgartban és Tübingenben az Schott Albert és Arthur által kiadott, 400 oldalas és 43 népmesét tartalmazó gyűjteményes kötet előszavában megemlíti, hogy Knoblauch Károly segítségével állt össze a kötet anyaga (2).

A bányászokkal való együttérzését mindig kifejezte, ezt igazolja az a tény is, hogy velük együtt küzd az oravicai bányák adminisztratív függetlenségének kivívásáért. 1853-ban a Bányagazgatóság javasolja, hogy nyisson fiókgyógyszertárat Steierdorf és Újmoldova (Moldova Nouă) helységeken (3). Az 1855. február 16-i keltezésű íratban a Bányagazgatóság megköszöni Knoblauch Károly gyógyszerésznek, hogy az 1847–1858 között épített vasútvonalon dolgozóknak az előírt 5%-on felül még 15 % árengedményt adott (2).

Liberális gondolkozása fiaira is hatással volt. Egyik fia, **Knoblauch Ágoston Károly** (sz.1831), az 1848-as szabadságharc idején Bem seregében kiegészítő tábori gyógyszerészként tevékenykedett, a világosi fegyverletétel Temesváron érte, innen Bécsbe szökött, egy ideig ott bujdosott, és csak 1855-ben tudta gyógyszerési tanulmányait befejezni. Hazatérte után Oravicán folytatta apja hivatását.

Knoblauch Károly 1869. március 13-án hunyt el Oravicabányán (2). Gyógyszertárát a már említett Ágoston Károly nevű fia veszi át, aki hetvenkilenc éves koráig, 1910-ben bekövetkezett haláláig vezette (4, 6, 8). Valószínű, hogy az ő fia az oravicai születésű **Knoblauch Maximilian (Miksa)** is, akit huszonhárom éves korában, 1884-ben avattak gyógyszerésszé a budapesti Orvostudományi Kar levéltárában őrzött anyakönyvek szerint (10). 1910-ben a *Gyógyszerészek Lapja* naptára (1) az oravicabányai Fekete Sas gyógyszerár tulajdonosaként Knoblauch Ágostont említi, de ugyanott a kezelő Knoblauch Miksa, aki 1918-tól vezeti a Fekete Sas gyógyszerárát, és 1927-ben még ő a tulajdonos (8).

Ugyancsak Budapesten, de 1888-ban szerzett gyógyszerész oklevelet huszonhárom évesen a Németbogsányban született **Knoblauch Virgil** is (10). Talán ő Knoblauch Gáspár gyógyszerész utóda, de pályájáról sajnos nincs semmiféle adatunk. A Knoblauch család egykori gyógyszerárát még öt generáción keresztül a család gyógyszerészei vezették. Ma már múzeum (4).

Irodalomjegyzék

1. Csikós Á., Orosz L. (szerk.): *Gyógyszerészek Lapja naptára az 1910-ik évre*. Auer J. és Társa könyvnyomdája, Budapest.
2. Gálffy Gy.: *Contribuții la istoria medico-sanitară a regiunii miniere din Banat*. Teza de doctorat (kézirat), IMF Tg. Mureș. 1974.
3. Gálffy J.: *Istoricul farmaciilor miniere din Banat*. Igienă, Medicina muncii și Medicină socială 37, 1, 81–88 (1988).
4. Gálffy Gy.: *Magyar vonatkozású emlékek Oravicabányán és vidékén*. Művelődés 51, 2, 18–22 (1998. február).
5. Illés L. (szerk.): *Magyar- és Erdélyország összes gyógyszerészeinek névtára a leghitelesebb adatok nyomán*. Spitzer Miksa tulajdona, Vác 1874.
6. Szabó M., Szögi L.: *Erdélyi peregrinusok. Erdélyi diákok európai egyetemeken 1701–1849*. Mentor Kiadó, Marosvásárhely 1998.
7. Szántó J.: *Egészségügyi kalauz, vagyis Magyarország összes orvosai, állatorvosai és gyógyszerészeinek statisztikája, cím és névkönyve*. Pesti Könyvnyomda RT., Budapest 1882.
8. Tamás M.: *A gyógyszerészet megjelenése és fejlődése Erdélyben 1512-től 1920-ig*. Doktori értekezés kézirata, Semmelweis Orvostörténeti Könyvtár, Budapest 1989.
9. *** *Knoblauch Ágost Károly halálhíre*. Gyógyszerészi Hetilap 50, 1, (1911).
10. *** *Album Chyrurgorum et Pharmacopoeorum 1770–1838/39; Album Chirurgorum 1839/40*. Semmelweis Egyetem Orvostudományi Kar levéltára, Budapest.

A nagysolymosi Koncz család gyógyszerészei

A nagysolymosi Koncz család ősi székely eredetű, a nemesi címet, I. Rákóczi György fejedelem adományozta Koncz Boldizsárnak 1642. július 16-án a sófalvai sóbányában kamaraispáni minőségben szerzett érdemei elismeréséül (4). A család több neves tagja különböző lexikonokban is szerepel (2,4,6,9), így Koncz János (1775–1862) földbirtokos, ifj. Koncz János, aki jogi doktor lett Kolozsváron 1904-ben, Koncz Árpád (sz.1897), aki Koncz Ármin gyógyszerész legkisebb fiaként Szegeden szerzett jogi doktorátust, majd Székelyudvarhely polgármestere 1940 után, Koncz Henrik pedig a magyar királyi hadseregben töltött be fontos tisztséget. A székelykeresztúri Unitárius Gimnázium kétszáz éves történetét bemutató kötetben említik nagysolymosi Koncz Jánost mint aki a kezdeti időszakban jelentősebb alapítvánnyal támogatta az iskolát (1).

A család egyik tagja, Koncz Dániel András (sz.1780) mészáros volt Segesváron. Ebben a százak lakta városban nevét Kauntz-ra (Kauncz) változtatta. Miután Koncz András gyógyszerész és családja Székelyudvarhelyen telepszik le, kérésére I. Ferenc József megengedi a 6465. számú, 1874. október 14-én kelt határozatával, hogy ő és utódai is az eredeti magyar helyesírásnak megfelelően használják nevüket a nemesi előnévvel együtt (13). A család három generáción keresztül adott gyógyszerészeket Székelyudvarhelynek. Ezek a következők:

Koncz András (1808–1891)

Koncz Ármin (1855–1927)

Koncz András Albert (1886–19 ?)

Koncz Gyula (1895–19?)

Az első gyógyszerész, **id. nagysolymosi Koncz András** 1808. március 10-én született Segesváron, ahol apja, Koncz Dániel András (1780–1833) mészáros volt (4); anyja neve Déli Katalin (1790–1851). Iskolába Székelykeresztúron az Unitárius Gimnáziumba járt, 1819-ben szerepel az iskola anyakönyvében, de valószínűleg a felsőbb osztályokat Segesváron végezte, hisz a német nyelvet is kitűnően ismerte. Egyetemre is Bécsbe ment, ahol szorgalmasan látogatta a Collegium Chemica, Botanica és Historia Naturalis előadásokat. A bécsi egyetem anyakönyveiben neve mint Kaunz Andreas szerepel (5). Gyógyszerészmesteri oklevelet 1831. augusztus 31-én kapott, ezután is az osztrák fővárosban marad, még három évig itt segédeskedik. 1834-ben Székelyudvarhelyen telepszik le, és ettől kezdve nevét az eredeti írásmódban használja. Először Maurer Sámuel gyógyszertárában provisor minőségben dolgozik egy évet, majd 1835-ben megveszi a város legrégebb, 1786-ban alapított gyógyszertárát, amely Oroszlán néven működött (3). 1861-ig ez a város egyedüli gyógyszertára.

Koncz András gyógyszertárát az akkori egészségügyi törvények előírásainak megfelelően vezette (6), ezt bizonyítja az 1838. évi jegyzőkönyv, amit Fejérvári Lajos, Udvarhelyszék „fizikusa” állított ki a kötelező gyógyszertári vizsgálatról. 1848. május 1-jén Lengyel József, Udvarhelyszék rendes alorvosa is hasonló módon méltatja a gyógyszertár állapotát és a gyógyszerész mindenre kiterjedő tevékenységét. Ebből a két jegyzőkönyvi kivonatból kiderül, hogy Koncz András gondosan vezette gyógyszertárát, és mind a lakosság, mind a felsőbb orvosi hatóságok meglegedését kivívta.

Székelyudvarhelyen alapított családot. Első feleségétől, Fronius Karolintól hét gyermeke született, ennek halála után újránősült, második felesége, Nösner Mária még két gyermekkel gyarapította a népes családot. Az első feleségtől született ötödik gyermek, Ármin (sz.1855) később gyógyszerész lesz és átveszi a gyógyszertár vezetését. Egy másik fia, Henrik (sz. 1858) altábornagy Budapesten (6,10).

Miután már Ármin nevű fia okleveles gyógyszerész lett, nyugalomba vonul és 1885-ben átadja gyógyszertára vezetését. 1891. április 1-jén hunyt el Székelyudvarhelyen, nyolcvannégy éves korában..

Koncz Ármin 1855. április 8-án született Székelyudvarhelyen a család ötödik gyermekeként. Gyógyszerész oklevelet a budapesti egyetemen kapott alig huszonegy évesen, 1876-ban (8), ezután hazajött és apja gyógyszertárában dolgozott mindvégig. Heissinger Klotildot vette feleségül, akitől hét gyermeke született: Lajos (1884), András Albert (1886), Margit (1887), Mária (1890), Áron (1893), Gyula György (1895) és Árpád (1897). 1885-től ugyanolyan gondoskodással vezeti a gyógyszertárát, mint annak idején az apja. A gyógyszerészek egyesületi életébe is bekapcsolódott, szerepet vállalt az egyesület szervezői munkájában, az udvarhelyszéki járás igazgatójaként a környék gyógyszerészeit képviselte. Orient Gyula említi azok közt, akik a Gyógyszerészeti Múzeum alapításához ajándékozással járultak hozzá (3). A város közéletébe is bekapcsolódott, megbecsülésnek örvendett kollégái és a város lakói körében egyaránt. Nevéhez fűződik egy hasznos vállalkozás, melynek keretében előfizetéses alapon a város lakosainak „Homoródi, vavas, savanyú víz” szállítását szervezi meg és végzi (7). Ezzel hagyományt teremtett Székelyudvarhelyen a „borvizek” szállításában, később másféle vizek, így a Szejké-fürdő vizét is házhoz szállították még az 1900-as években is sokáig.

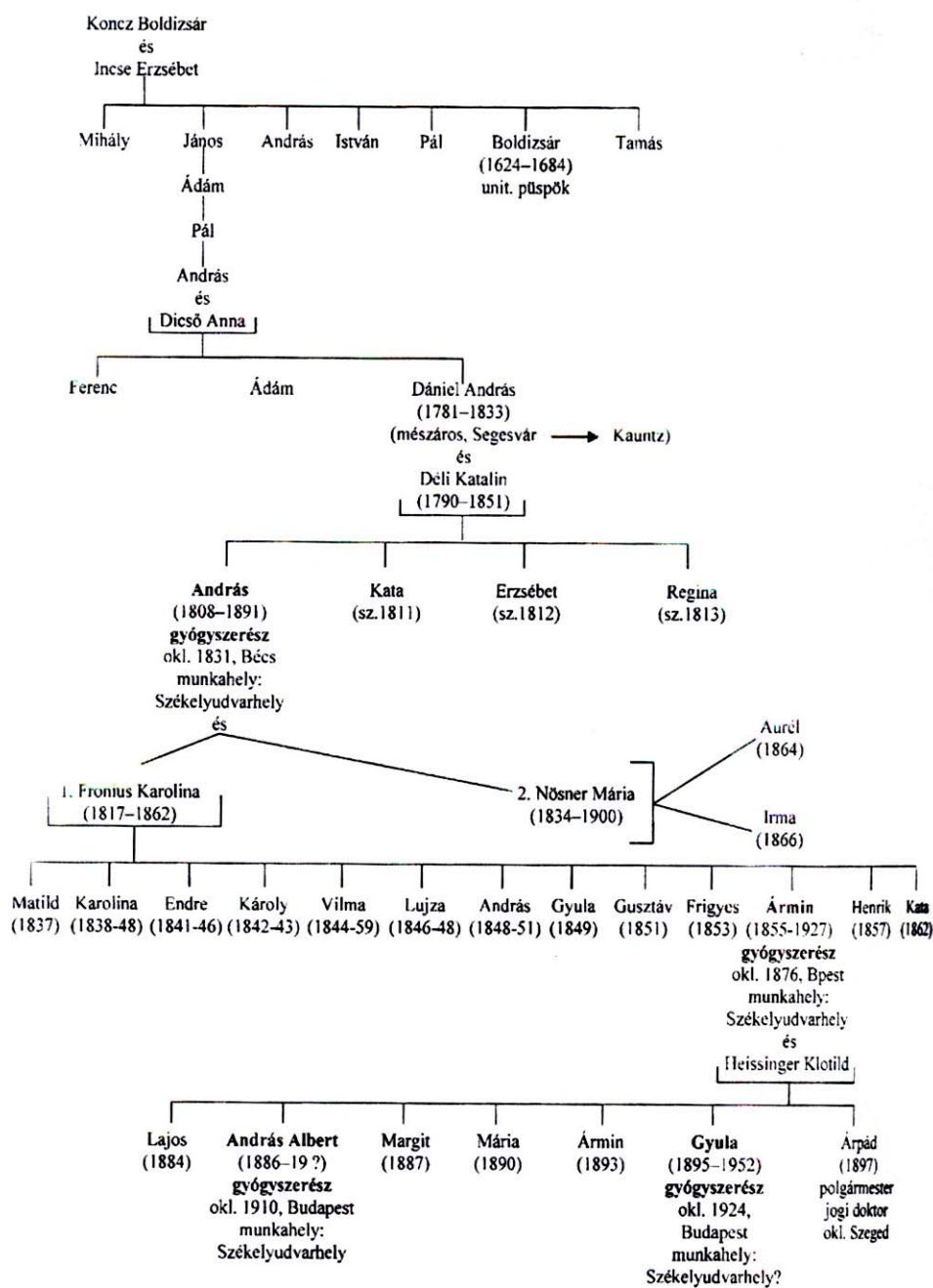
Gyermekei közül két fia lett gyógyszerész: **András Albert** (sz.1886. február 25.) és **Gyula György** (sz. 1895. június 15.), akik mindketten a budapesti egyetemen tanultak, és ott kaptak gyógyszerészi oklevelet 1910. április 22-én, illetve 1924. december 19-én.

1906-ban bérbe adja gyógyszertárát **Meissner Vilmos** volt székelyi (Krassó-Szörény megye) gyógyszerésznek 1910-ig, míg nagyobbik fia, András Albert megkapja a gyógyszerészi oklevelet. Koncz Ármán 1927. augusztus 15-én, hetvenhárom éves korában váratlanul hunyt el Székelyudvarhelyen. A *Revista Farmaciei – Gyógyszerészeti Folyóirat* így emlékezik meg róla: „Székelyudvarhelyi veterán, de örök ifjúnak látszó gyógyszerész hunyt el, aki tevékeny szerepet vitt mind a közéletben, mind a gyógyszerészet küzdőterén” (10).

A nagyobbik fiú, **ifj. Koncz András Albert**, miután 1910-ben megszerezte gyógyszerész oklevelét, az addigi bérlőtől átveszi a gyógyszertárát, apjához hasonlóan hozzáértéssel vezeti, és az egyesületi életben is tevékenykedik. Az Egyesület 24., székelyföldi kerületének vezetőségében választmányi tag (12). 1944-ig a gyógyszertárát ő vezeti és az ő tulajdonában is van. Sem az ő, sem pedig testvéröccse, **Koncz Gyula** gyógyszerész további sorsáról, pályájáról nincs adatunk.

A népes család gyógyszerészeinek rokoni kapcsolatát sikerült összeállítani a család leszármazottjainak tulajdonában levő dokumentumok alapján (13).

A nagysolymosi Koncz család gyógyszerészeinek rokonsági kapcsolatai

Irodalomjegyzék

1. Fekete J.(szerk.): *A székelykeresztúri Orbán Balázs – volt unitárius gimnázium 200 éves története*. Kiadta az Unitárius Egyház és a Székelykeresztúri Orbán Balázs Gimnázium, Kolozsvár 1993.
2. Nagy I.: *Magyarország családai címerekkel és nemzedékrendi táblákkal*. VI. kötet. Pest 1862. 333. o.
3. Orient Gy.: *Az erdélyi és bánáti gyógyszerészet története*. Minerva Irodalmi és Nyomdai Műintézet, Cluj–Kolozsvár 1926. 238. o.
4. Pálmay J.: *Udvarhely vármegye nemes családjai*, Kiadja Betegh Pál Könyvnyomdája éa Műintézete, Székelyudvarhely 1900. 133. o.
5. Szabó M., Szögi L.: *Erdélyi peregrinusok. Erdélyi diákok európai egyetemeken 1701–1849*. Mentor Kiadó, Marosvásárhely, 1998.
6. Szinnyei J.: *Magyar írók élete és munkái*. VI. kötet. Hornyánszky V. Könyvkiadó Hivatala, Budapest 1899. 882. o.
7. Vofkori J., Balázs Piroška: *Gyógyszertáralapítás és fejlesztés Székelyudvarhelyen a XVIII. század végén és a XIX. sz. első felében*. Orvostudományi Értesítő. Az EME kiadása, 68. kötet, 261–264 (1996).
8. Vofkori Gy.: *Székelyudvarhely*. 2. bővített kiadás. Polis Kiadó, Kolozsvár 1998. 107. o.
9. *** *Album Chirurgorum 1839/40–1887/88; Album Medicorum 1888/89–1907/08*. Semmelweis Egyetem Orvostudományi Kar levéltára, Budapest.
10. *** *Keresztény Magyar Közéleti Almanach*. III. kötet: *Erdély*. Athenaeum Irodalmi és Nyomdai RT., Budapest [é. n.].
11. *** *Revista Farmaciei – Gyógyszerészi Folyóirat* 5, 16 (1927. augusztus 15.).
12. *** *Gyógyszerészek zsebnaptára az 1942. évre*. 70. évfolyam. Összeállította Réthelyi József, Kovács Ödön közreműködésével. A Gyógyszerészi Hetilap kiadóhivatalának kiadása.
13. *** *Családi naptár az 1808. évben február hó 10-én született nagysolymosi Koncz András leszármazottjai számára*. Nagysolymosi Koncz Frigyes cs. és kir. tábornok ajándéka. 1907. A család leszármazottjainak tulajdona, Székelyudvarhely.

Dr. Kónya Sámuel (1845–1940)

Erdélyi származású volt, de már ifjú korában elkerült Erdélyből és oklevele megszerzése után Moldvában, Jászvásáron (Iași) telepedett le. Főleg kémiai vizsgálatait kapcsán lett ismert.

Mivel a szakirodalomban több szerző is tévesen jelzi nevét, doktori értekezésének címét, szükségesnek tartjuk a rendelkezésünkre álló valamennyi vele kapcsolatos adatot közölni.

Brassóban született 1845. január 17-én egy Gyergyószárhegyről származó családban. Iskoláinak egy részét Brassóban végezte, de már 1859-ben átmegy Iași-ba testvéréhez, **Kónya Károly** (sz. 1830) gyógyszerészhez (gyógyszerészi oklevelet Münchenben kapott 1857-ben). Itt elhatározza, hogy ő is a gyógyszerészi pályára lép, és Lochmann Anton gyógyszerértárában megkezdí gyakornoki idejét. Közben folytatja iskolai tanulmányait is, az érettségíhez még hiányzó négy osztályt egy év alatt végzi le. Ezután Bécsbe megy, ahol 1864-ben beiratkozik az egyetemre, 1866-ban magister pharmaciae oklevelet kap. Tudásszomja és a tudomány iránti érdeklődése oly nagy, hogy célul tűzi ki a doktori cím elnyerését is. 1867. július 9-én avatják doktorrá, értekezésének címe *Chemische Analyse der Ursprungsquellen in Baden bei Wien*. Így említi Zalai professzor a bécsi egyetem magyar gyógyszerészdoktorai között (8). Egy másik közlemény szerint, amely életrajzát mutatja be (1), doktori tézisének tárgya a zsírok és a magnézium, azonban ebből a tárgykörből megjelent dolgozatát nem találtuk sem a Gusbeth (3), sem a Huttmann (4,5) által közölt bibliográfiai gyűjteményben.

1868-ban visszajön testvérbátyjához Iași-ba és annak Zur Fortuna nevű gyógyszerértárában kondícióskodik. 1870–1871-ben Bécsben, Striker professzor mellett egy mikroszkópiai technika elsajátítására szervezett tanfolyamon vesz részt; későbbi munkájában az itt szerzett ismeretek nagy hasznára váltak. 1874-ben betársul testvére gyógyszerértárába (7), de már egy évvel előbb közösen szódavízgyárat is nyitnak, ahol évi fél millió üveg „szikvizet” gyártanak és adnak el. 1904-ben testvére megvállik a gyógyszerértártól, részét eladja az ő fiának, dr. phil. mag. pharm. Carol Kónyának, aki akkor már szintén gyógyszerész.

A gyógyszerértár vezetése és a napi munka nem jelentett akadályt számára tudományos kutatásai folytatásában, a gyógyszerértára melletti laboratóriumban számos ásványvíz-analízist végzett. A közegészségügyi problémák közül főleg a város ivóvízellátásával, a trichinellosis kimutatásával, a harctéri fertőtlenítésekkel foglalkozott, mivel ez utóbbi a függetlenségi háború idején nagyon aktuális és szükséges volt. Egy tervezetet dolgozott ki, amiért az oroszok a Stanislav-rend lovagi fokozatával tüntették ki.

Már 1870-től tagja volt a iași-i Orvosok és Természetvizsgálók Társaságának (Societatea de Medici si Naturaliști), részt vett annak munkálataiban és a Társaság közlönye, a *Buletinul Societății de Medici și Naturaliști* szerkesztésében, ahol több közleménye is megjelent (6). Külföldi rendezvényeken ő képviselte a Társaságot, így 1889-ben a Párizsban megrendezett nemzetközi kiállításon bemutatta ásványvíz-próbáit és beválasztották a bírálóbizottságba is. 1891-ben a londoni közegészségügyi és demográfiai kongresszuson vett részt, 1897-ben a Moszkvában megrendezett XIX. nemzetközi orvoskongresszuson pedig a Romániai Gyógyszerészek Szövetségét képviselte. Számos tudományos társaság választotta tagjai közé, így a berlini Német Kémiai Társaság, az Osztrák Gyógyszerészeti Társaság, a bukaresti Klimatológiai Társaság, a Földrajzi Társaság. 1906-ban megválasztották a Romániai Gyógyszerészek Szövetségének alelnökévé. A Romániai Gyógyszerészeti Kulturális Egyesületben is tevékenykedett. Számos tudományos dolgozata jelent meg hazai és külföldi lapokban, a bécsi Tudományos Akadémia *Sitzungsberichte* c. folyóirata már 1867-ben közölte dolgozatát a badeni kénes forrásokról.

1924-ig, hetvenkilenc éves koráig dolgozik fia mellett a gyógyszertárban. 1934-ben, kilencvenedik életévében kitüntetik a Steaua României érdemrenddel, parancsnoki rangban. 1940. április 2-án hunyt el Iași-ban, ott is van eltemetve.

1924-től a gyógyszertár bérlője dr. Grozea Emil gyógyszerész, aki 1914-ben Bukarestben szerzi meg a gyógyszerészdoktori fokozatot. A bukaresti Gyógyszerészeti Karon készült doktori értekezések felsorolásánál még Grozea (Kis) Emil néven szerepel (2), ez esetleg magyar származásának tulajdonítható, és így a iași-i Kónya-gyógyszertárhoz kerülése sem lehetett véletlen. Az 1927. évi *Gyógyszerészek zsebnaptára* szerint már ő a tulajdonos (9), 1937-ben is még a neve alatt szerepel a gyógyszertár (10).

Irodalomjegyzék

1. Baicu Graziella, Bogdan Cornelia: *Samuel Konya – a román gyógyszerészet előfutára*. Orvosi Szemle (Mvhely) 14, 469–473 (1968).
2. Bercuş C. I., Em. Gheorghiu: *Bibliografia tezelor de doctorat de la Facultatea de Farmacie din București*. Practica Farmaceutică, vol. II. nr. 2. 120–127 (1969).
3. Gusbeth E.: *Zur Geschichte der Sanitäts-Verhältnisse in Kronstadt*. Ed. Römer-Kammer, Kronstadt (Brassó) 1884. 340. o.
4. Huttman A.: *Kronstadt's medizinisch-pharmazeutische Bibliographie 1530–1930*. Verlag Südostdeutsches Kulturwerk, München 2000.
5. Huttman A.: *Medizin im alten Siebenbürgen*. Ed. Hora, Hermannstadt – Sibiu 2000. 387. o.
6. Izsák S.: *A román-magyar orvosi kapcsolatok múltjából*. Ed. Medicală, București 1957. 150–153. o.
7. Szinnyi J.: *Magyar írók élete és munkái*. VI. kötet. Hornyánszky Viktor Könyvkiadó Hivatala, Budapest 1899. 939. o.
8. Zalai K.: *A bécsi egyetem magyar gyógyszerészdoktorai a XIX. században*. Acta Pharm. Hung. 42, 235–240 (1972).
9. *** *Almanachul Farmaciștilor din România – Romániai Gyógyszerészek Zsebnaptára 1924* (szerk. Nagy Samu). A szerző kiadása, Cluj–Kolozsvár.
10. *** *Almanach 1937* de Molitorisz P. Tip. Universala S.A., Cluj.

Id. Kovács Andor (1891–1948)

Gerendkeresztúron, az akkori Torda-Aranyos vármegyében született 1891. július 4-én református papi családban. Apja akkor itt volt lelkész. Anyja, Nagy Karolina szintén papi családból származott, anyai dédapja, Nagy Ferenc (1787–1865) és nagyapja, Nagy Sándor (1824–1900) is református lelkészek voltak. Nagyapja részt vett az 1848-as szabadságharcban, majd a Székely Mikó Kollégium létrehozásában is szerepe volt (3).

Iskoláit a nagyenyedi Református Kollégiumban végezte, majd Sepsiszentgyörgyön Ötves Pál gyógyszertárában gyakornokoskodik. A gyakornoki vizsga sikeres letétele után még egy évig ugyanitt segéd, hogy egyetemi tanulmányaira pénzt gyűjthesen. 1912-től Budapesten a Tudományegyetemen tanul, itt kap 1914. július 13-án gyógyszerész oklevelet. Még ebben az évben önkéntesként bevonult, előbb Nagyszebenben, a 22. honvédkórházban gyógyszerészként dolgozik, majd Szarajevóba a szerb frontra került; itt több mint négy évig teljesített szolgálatot mint gyógyszerész a Tuzlában felállított katonai kórházban (1). Sebesülten, betegen tért haza. Közben megnősült, egy Tuzlában dolgozó lengyel származású bányamérnök leányát, Psorn Hildát (1900–1964) vette feleségül. Két fiuk születik, Andor és György (5).

Hazatérte után egy ideig állás nélküli, majd Tordán a Betegsegélyző Pénztár gyógyszertárában dolgozik, majd bérbe veszi Bánffyhunyon Nagy Miklós özvegyétől a Szarvas nevű gyógyszertárat (3). Rövid időn belül

fellendítette a patika forgalmát, úgyhogy jövedelmezővé vált. 1926-ban bérbe veszi Marosvásárhelyen az 1918-ban alapított Sas gyógyszerertárat, majd 1929-ben Bianu Vasile gyógyszerésztől a jogot is megvásárolja, amit a hatóságok 1929. október 18-án jóvá is hagynak. Ezután Erdély egyik legjobban felszerelt és legszebb gyógyszerertára lesz (2). Számos saját készítményét forgalmazza, ilyen volt a *Comprimata nostra*, a *Nuciferin*, a *Pernsulfol*, fagyás elleni kenőcs és a *Mária krém*, amelyek nagyon keresettek voltak.

A szakmai egyesületek életébe is aktívan bekapcsolódott a Maros megyei Gyógyszerész Kollégium választmányának tagjaként, 1941-ben a Magyarországi Gyógyszerész Egyesület székelyföldi kerületének főtitkárává választják (2). Ezenkívül az Erdélyi Református Egyházkerület vezetőségében is szerepet vállalt, a marosvásárhelyi Református Kollégium előjárói tisztségét nagy odaadással töltötte be. A Marosvásárhelyi Sport Egyesület szakosztályi elnöke is volt.

1941. november 30-án *A szegény sorsú egyetemi ifjúságért* címmel régi egyetemi társával és barátjával, Szász Tihamérral a következő nyilatkozatot teszi közzé a *Gyógyszerészi Szemle* hasábjain:

„Alulírott gyógyszerészek becsületbeli kötelességünknek tartjuk, hogy az annak idején egyetemi hallgató korunkban élvezett ösztöndíjunkt az újabb generáció szegény sorsú és jó előmenetelű tagjainak megsegítésére kamatokkal együtt a köznek visszaadjuk. Ennek értelmében 300–300 pengőt adunk a Magyarországi Gyógyszerész Egylet Elnökségének azzal a kéréssel, hogy a megsemmisült ösztöndíj-alapok helyett létesítendő »Névtelenek Alapja« céljára méltóztassék fordítani és hívják fel a kollégák figyelmét erre a »do ut des« (adok, hogy adj) elve alapján” (2).

1948. május 1-jén hunyt el Marosvásárhelyen. Sírja a református temetőben van. Két fia közül az idősebbik, **ifj. Kovács Andor** (sz. 1920) folytatta hivatását és halála után vezette patikát, azonban sajnos rövid ideig, a hamarosan bekövetkezett államosításig. György fia később vegyész lett Marosvásárhelyen.

Megjegyezni kívánjuk, hogy id. Kovács Andor gyógyszerész feleségének leánytestvére, **Psorn Anna** (1903–1983), később Féder Vilmosné is gyógyszerész lett, Nagyváradon a Madonna gyógyszerertárnak volt a tulajdonosa férjével együtt az 1940-es évek közepétől.

Irodalomjegyzék

1. *** *Keresztény Magyar Közéleti Almanach*. III. kötet: Erdély. Athenaeum Irodalmi és Nyomdai RT., Budapest [é. n.].
2. *** *Az erdélyi gyógyszerész-közélet vezetői* – képsorozat: Kovács Andor. *Gyógyszerészi Szemle* 6, 42, 441 (1941. október 18.) és 6, 48 (1941. november 30.).
3. *** *Vasárnapi Újság* 47, 35 (1900).
4. *** *Almanahul Farmaciștilor din România, Almanachul Farmaceutic, Almanach*. Cluj–Kolozsvár 1922–1937.
5. *** Fia, Kovács György személyes közlései és iratgyűjteménye.

50. ábra. Id. Kovács Andor gyógyszerész oklevele (Budapest, 1912)

Ifj. Kovács Andor (1920–1983)

Id. Kovács Andor gyógyszerész és Psorn Hilda gyermekeként szintén Gerendkeresztúron született 1920. július 15-én. Iskoláit Bánffyahunyadon kezdte meg, majd miután a család Marosvásárhelyre költözött, az itteni Református Kollégiumban folytatta, 1939. július 5-én érettségi vizsgát tett. Ezután beiratkozott a bukaresti Gyógyszerészeti Karra, ahol két félévet le is hallgatott, de ezután visszatért Marosvásárhelyre, és apja Sas nevű gyógyszerertárában végezte a kötelező gyakornoki időt 1940. július 1. és 1941. június 30. között. A bukaresti egyetemi évet és a gyógyszerertárban eltöltött gyakornoki időt később a budapesti PPTE elismerte, és így beiratkozhatott a gyógyszerészgyakornoki tanfolyamra, ami akkor kötelező volt Magyarországon az egyetemi képzés megkezdése előtt. A gyógyszerészgyakornoki kijelölő bizottság a Vallás- és Közoktatásügyi Minisztérium 35 871/1941. számú rendeletére hivatkozva 1941. március 8-án az 58/1941. iktatókönyvi számmal ellátott 2271. sz. törzslapot állította ki számára, amely a bukaresti egyetemi évek és a gyakornoki idő elismerését igazolja. Ennek birtokában tette le a gyakornoki vizsgát Budapesten, majd hazajön, és az év októberéig, a tanév megkezdéséig apja gyógyszerertárában dolgozik. Ekkor visszamegy Budapestre, beiratkozik a PPTE-re, ahol 1943. november 5-én gyógyszerész oklevelet kapott. Továbbra is az egyetemen maradt, mert beiratkozott a doktori képzésre. Közben a második világháború kitörése után behívták katonának, Budapesten a IX. katonai kórházban kapott elhelyezést. Délelőttönként a kórházi gyógyszerertárban dolgozik, délután pedig az egyetemi intézetben folytatja megkezdett munkáját, a doktorátusát azonban mégsem tudja befejezni a háborús körülmények miatt.

1944-ben megnősült, feleségül vette Bányavölgyi Klára gyógyszerésznőt, akivel Budapesten együtt végezte egyetemi tanulmányait. 1945. május 1-jén együtt jönnek Marosvásárhelyre, itt oklevelét honosítják a 355 123/1945. számmal, majd 1947. december 14-én a román törvények értelmében szabad joggyakorlásra (libera practica) engedélyt kap.

1948 novemberében, apja halála után átveszi a marosvásárhelyi Sas gyógyszerertár vezetését, de a haszonélvezet az édesanyjáé marad. Rövid idő után azonban a gyógyszerertárat államosítják és ettől kezdve mint alkalmazott gyógyszerész az akkori 3. sz. gyógyszerertárban dolgozik. 1952. december 5-én feleségével együtt Szászrégenbe helyezik, először az ottani 9. sz. gyógyszerertárba, majd 1958. május 1-től, a gyógyszerertári hálózat átszervezése

után a 25. számot viselő, állandó szolgálatot teljesítő szászrégeni gyógyszerész főnökévé nevezik ki. Itt dolgozott 1982. május 1-ig, nyugdíjazásáig. Közben 1959. október 26-án főgyógyszerészi vizsgát tett.

1983. február 8-án hunyt el Szászrégenben, de sírja Marosvásárhelyen van a református temetőben.

Felesége, ifj. **Kovács Andorné Bányavölgyi Klára** Rákosszentmihályon (Magyarország) született 1919. október 17-én. Gyógyszerész oklevelet a budapesti PPTÉ-en kapott 1943-ban, ugyanakkor, amikor férje. Pestszenterzsébeten a Fehér Kereszt gyógyszerertárban dolgozott. Miután hazajönnek Marosvásárhelyre, apósa gyógyszerertárában kezdi meg munkáját, majd mikor megalakult a GYK, és beindult az egyetemi gyógyszerészképzés, az 1948/49-es tanévtől kezdődően tanársegédi kinevezést kapott a Farmakognóziái tanszékre Kopp Elemér professzor mellé. Bekapcsolódott a tanszéken folyó tudományos tevékenységbe, a mákkal kapcsolatos nemesítési és termesztési kísérletekbe, az elért eredményekről az országos szaklap, a *Farmacica* is beszámolt 1953-ban. A közlemény főszerzője, Kopp professzor mellett az ő neve is szerepel társszerzőként. 1952-ben az akkor uralkodó „osztályharcos szellem” következtében felmondanak neki, egy napon az adjunktusi kinevezésével, s így követi férjét Szászrégenbe; itt ugyanazon gyógyszerertárban dolgoznak, de ellentétes váltásban. 1959-ben ő is sikeresen teszi le a főgyógyszerészi vizsgát férjével együtt. 1976. szeptember 1-jén nyugdíjazták. 1990-től az egyházhhoz segélyként beérkezett gyógyszerek elosztásában segít, természetesen ezt önkéntes társadalmi munkaként végzi nagy odafigyeléssel, míg egészségi állapota megengedi.

Szászrégen társadalmi és közéletébe hamar bekapcsolódtak, nagy műveltségükkel és szakmai tudásukkal mindketten a város értelmiségének az élére kerültek, élvezve az orvos, a gyógyszerész kollégák bizalmát, szeretetét és elismerését.

Ifj. Kovács Andorné Bányavölgyi Klára gyógyszerésznő a Szászrégeni Műkedvelő Színház alapításában is tevékenyen kivette részét, hisz szép magyar beszéde, kiváló versmondása, színészi tehetsége ezt lehetővé tette. Egy személyben volt a kis csapat lelke, rendezett, játszott, előadást szervezett.

2000. december 29-én hunyt el Szászrégenben, de Marosvásárhelyen a református temetőben van végső nyughelye a családi sírboltban.

Halála után, 2001 februárjában a *Szászrégen és vidéke* c. havilapban megjelent *Kései sirató helyett* című cikkben dr. Horváth Erzsébet orvosnő így emlékszik vissza mindkettőjükre: „...Tölteket nemcsak a gyógyítás szakmai részét tanulhattuk meg, hanem szakmai etikát, munkamorált, emberséges, önzetlen segítőkészséget, elkötelezett hivatástudatot...”

Két gyermekük, András (sz.1946) és Klára (sz.1948) közül leányuk folytatta a családi hagyományt, és a gyógyszerészi hivatást választotta. **Kovács Klára** egyetemi tanulmányait Marosvásárhelyen végezte mindvégig kitűnő minősítéssel; 1970-ben kapott gyógyszerész oklevelet. Sok hányódás után (több kisebb helységben, majd a Beszterce-Naszód megyei Tekén dolgozott) visszakérült Marosvásárhelyre, és 2000-ben elérte, hogy nagyapja, apja egykori gyógyszerertárát vezethesse, azonban most sem mint tulajdonos, hanem az Aesculap Gyógyszervállalat alkalmazottjaként, mivel a törvények nálunk még nem tették lehetővé az államosított gyógyszerertárak tulajdonjogának visszaállítását.

Irodalomjegyzék

- 1.Barabás B., Péter M., Péter H. Mária (szerk.): *A marosvásárhelyi magyar nyelvű orvos- és gyógyszerészképzés 50 éve*. A magyarságkutatás könyvtára XVIII. kötet. Teleki László Alapítvány kiadása, Budapest [1995].
2. Horváth Erzsébet: *Kései sirató helyett*. Szászrégen és vidéke 3, 2 (2001. február).
3. *** *Keresztény Magyar Közéleti Almanach*. III. kötet: *Erdély*. Athenaeum Irodalmi és Nyomdai RT., Budapest [é. n.].
4. *** Románia Országos Levéltára. Maros Megyei Igazgatóság. Alap 7, leltár 43. Colegiul farmaceutic jud. Mureş (1933–1948).
5. *** Leányuk, Sóbesterné Kovács Klára gyógyszerésznő közlései a családi iratgyűjtemény alapján.

Kováts Tivadar (1870–1930)

Kézdivásárhelyen született 1870-ben. Iskoláit szülővárosában végezte, majd gyakornok lett nagybátyja, néhai Kováts Ferenc gyógyszerertárában (3).

Egyetemi tanulmányait Kolozsváron a FJTE-en folytatta, ahol 1892-ben kapott gyógyszerész oklevelet (7). Visszament Kézdivásárhelyre, és 1904-ig nagybátyja gyógyszerertárában dolgozott. 1904 fordulópontot jelentett életében. Fiatal házasként a Zala megyei Letenyére került, ahol mint tulajdonos vezette a gyógyszerertárat, azonban a honvágy egyre erősödött benne, és sürgette az Erdélybe való visszatérését. 1914-ben hazajön,

Sepsiszentgyörgyön megveszi a hajdani Lukács-féle, 1861-ben alapított Szent István Király gyógyszerertárat, melyet fáradhatatlan buzgósággal vezetett, míg betegsége ágyba nem döntötte (3). Az 1921 és 1927 közötti évek gyógyszerész almanachjai is említik mint gyógyszerértulajdonost Sepsiszentgyörgyön (2).

Megbecsült polgára volt a városnak és részt vállalt a közügyek intézésében, a gyógyszerészek egyesületi életében is. Kollégái értékelték szorgalmas és megbízható munkáját, ezért beválasztották az egyesület vezetőségébe. Így 1921. február 27-én, amikor a Háromszék megyei Gyógyszerész Szindikális Kamara alakuló közgyűlését tartotta, alkalmasnak találták az elnöki tisztségre (5). 1924-től a Romániai Általános Gyógyszerész Egyesület Erdélyi és Bánáti Tagozatában a Háromszék megyei körzet elnöki tisztségét is betöltötte (2).

Betegsége miatt 1926-tól gyógyszerertárának kezelését **Chlopitzky József** gyógyszerész veszi át, aki 1881. február 20-án született a Csanád megyei Makón, de gyógyszerész oklevelét már Kolozsváron kapta meg a FJTE-en 1909-ben. Több helységben dolgozott gyógyszerértárvezetőként, így 1910 és 1924 között Maroshévízen; itt az 1891-ben alapított Korona gyógyszerertárat vezette. Közben családot is alapított. Miután megkapja a szabad joggyakorlásra az 1396/1926-os számú engedélyt, Sepsiszentgyörgyön dolgozik az 1930-as évek közepéig. 1943–1944-ben már Tekében találjuk, ahol koncesszióba veszi dr. Wagner Vilmos örökösétől az Isten Szeme nevű gyógyszerertárat (6).

Kováts Tivadar gyógyszerész 1930. március 25-én rövid szenvedés után hunyt el Sepsiszentgyörgyön (4). Halála után az örökösök eladják a gyógyszerertárat, 1940-ben az új tulajdonos **Hadnagy Emil Antal** gyógyszerész (sz. 1908, Sepsiszentgyörgy) lesz (1), aki addig Brassóban és Sárkány (Szeben megye) helységben alkalmazott gyógyszerészként dolgozott.

Irodalomjegyzék

1. Ember G.: *Erdélyi városok*. In: *Városi és vármegyei szociográfiák*. XIV. kötet. Kiadja a Vármegyei szociográfiák Kiadóhivatala, Globus Nyomdai Műintézet RT., Budapest 1941. VI. rész: *Személyi adattár*. 194. o.
2. Nagy S. (szerk.): *Almanachul farmaciștilor din România – Romániai gyógyszerészek zsebnaptára*. A szerző kiadása, Cluj – Kolozsvár. II. évf. 1924. 63. o., III. évf. 1926. és IV. évf. 1927.
3. Tamás M.: *A gyógyszerészet megjelenése és fejlődése Erdélyben 1512-től 1920-ig*. Doktori értekezés kivonata. Budapest 1990.
4. *** *Kováts Tivadar* (1870–1930). Nekrológ. Buletinul Farmaciștilor 8, 7, 135 (1930. április 1.) és 8, 8, 147 (1930. április 15.).
5. *** *Szindikális Kamara közgyűlése Sepsiszentgyörgyön*. Pharmacia – Gyógyszerész Újság 2, 99 (1921).
6. *** Románia Országos Levéltára. Maros Megyei Igazgatóság. Alap 7, leltár 43: Colegiul farmaceutic jud. Mureș (1933–1948).
7. *** *A m. kir. FJTE Almanachja az 1890/91. és az 1891/92-es tanévre*. Az Egyetem kiadása, Kolozsvár.

Körössy Tibor (1914–1995)

A Maros megyei Magyarpéterlakán született 1914. július 17-én. Iskoláit a marosvásárhelyi Református Kollégiumban végezte, 1931-ben érettségizett, még az évben beiratkozott Kolozsváron az I. Ferdinánd király nevét viselő román tannyelvű egyetemre gyógyszerészetet tanulni. 1934-ben azonban megszűnt a kolozsvári egyetemen a gyógyszerészképzés, ezért a többi kolozsvári diáktársával együtt átiratkozott Bukarestbe a Gyógyszerészeti Karra; itt 1937-ben kapott oklevelet.

A diploma megszerzése után először Gyimesbükkön dolgozott alkalmazott gyógyszerészként a néhai Pótsa Sándor gyógyszerész tulajdonában levő, 1899-ben alapított Mátyás Király gyógyszerertárban, melyet 1927-ben még a tulajdonos vezetett (2), akinek elhalálózásáról nincs adatunk, de a harmincas években az özvegy megbízásából már Körössy Tibor gyógyszerész a kezelő. Itt családot alapított, feleségül vette az egykori gyógyszerértulajdonos Irén nevű lányát. 1942. évi adat szerint (1) is ő a gyógyszerértár kezelője.

Az 1939-es román és az 1941-es magyar katonai átképzések után 1944. október 6-án a Nyíregyházán állomásozó 9. helyőrségi kórházhoz osztják be gyógyszerésznek. A hadsereggel együtt Németországba jut (Lautenthal, Harz-hegység), fogságba kerül, előbb Belgiumban, majd 1945. május 1. és 1946. november közt angol–amerikai fogolytáborban van.

Hazatértéig újabb politikai és hatalmi változások történtek, amelyek következtében 1947-ben újból gyógyszerértárnyitási jogot kellett kérnie, ugyancsak Gyimesbükkre. Az engedély elnyerése után Kárpátok (Carpați) néven újraindította néhai apósa gyógyszerertárát, azonban nem sokáig élvezhette, mert 1953-ban

államosították. Az év szeptemberétől Csíkszeredában az állami gyógyszerértár alkalmazottjaként dolgozik 1976-ig, nyugdíjazásáig. 1995. április 18-án hunyt el Csíkszeredában (3).

Irodalomjegyzék

1. Fényes B., Fényes Béláné Gáthy Éva: *A dolgozó gyógyszerészek zsebnaptára az 1942. évre*. Budapest.
2. Nagy S. (szerk.): *Almanahul farmaciștilor din România – Romániai Gyógyszerészek zsebnaptára*, II. évf. 1924; III. évf. 1926; IV. évf. 1927. A szerző kiadása, Cluj – Kolozsvár, „Cultura” Institut de arte grafice Cluj.
3. *** Ajtony Gábor csíkszeredai ny. főgyógyszerésznek a család leszármazottaitól gyűjtött adatai.

Krausz Elemér (1873–19 ?)

Nem volt erdélyi származású, de gyógyszerészi tevékenységének nagy része a Bánsághoz és Erdélyhez kapcsolódik. Budapesten született 1873-ban, iskoláit is itt végezte református gimnáziumban, alig tizenhat éves, mikor gyakornokként tele ambícióval, amit egész élete folyamán megőrzött, a gyógyszerészi pályára lépett. A kötelező gyakornoki évek után beiratkozott a budapesti egyetemre. Már itt megnyilvánult szervezői készsége és tenni akarása a közösség érdekében, utolsó egyetemi éve alatt a Gyógyszerésztan Hallgatók Önszegélyező és Segélyegyletének volt az elnöke.

Huszonegy évesen, 1894-ben kapott gyógyszerész oklevelet (1), ezután okleveles segédként Budapesten dolgozott egy évig, majd a Nyitra megyei Komját község gyógyszerértárának lett a vezetője. Innen a Pest megyei Biatorbágy községbe került. 1904-ben telepedett le az Arad megyei Öthalom (Glogovac) községben s ettől kezdve élete végéig az itteni, 1879-ben alapított Szűz Mária gyógyszerértár tulajdonosa. A vidéki körülmények közt is megtalálta a módját, hogy tegyen valamit a közösségért, idejövetele után azonnal bekapcsolódott az egyesületi életbe, és még abban az évben a Magyarországi Gyógyszerész Egyesület 16., Arad megyei járásának lesz a helyettes igazgatója, majd 1914-ben az elnöke.

Az 1919-es hatalmaváltozás után sem hagyja el választott hazáját, hanem itt marad és magyar gyógyszerész kollégáival együtt részt vesz az erdélyi és bánsági gyógyszerészek egyesületet szervező munkájában. Az ekkor megalakuló Arad megyei Gyógyszerész Kamara elnökének, 1920-ban az erdélyi és bánsági gyógyszerészek első kongresszusán, illetve egyesületük alakuló ülésén alelnöknek választják meg, majd 1921. január 17-től, mikor Kolozsváron létrejön az Erdélyi és Bánáti Gyógyszerészek Szövetsége, ennek lesz az alelnöke. 1921. június 5-én a Romániai Gyógyszerészek Országos Szövetsége brassói kongresszusa után a központi választmányának is tagja, 1921-ben pedig elvállalta a Romániai Általános Gyógyszerész Egyesületben az Erdélyi és Bánáti Tagozatnak az ügyvezető igazgatói tisztségét, amit az 1922. évi közgyűlés megerősített. Ezt a feladatát is nagy odaadással látta el 1927-ig. Munkássága arra az időszakra esett, amikor az egyesületi élet szervezése és építése terén sok nehézséggel kellett megküzdeni. Elévülhetetlen eredményeket ért el szervezői munkájával, következetes kitartással hajtotta végre mind a közgyűlési, mind a választmányi határozatokat. Fáradhatatlan munkássága kiterjedt az időközben létrejött Temetkezési Segélyegyesület vezetésére is, ahol pénztárnoki teendőket látott el; ebben a minőségében könyörtelen volt a tagsági díjak, a nyugdíjjárulékok behajtásában. A közügy szolgálata volt a kitűzött célja, ennek érdekében igénybe vett minden rendelkezésére álló eszközt. 1925-ben a Kolozsvárt megtartott tisztújító kongresszuson újból bekerült az országos egyesület központi választmányába. 1926-ban a román kormány a közegészségügy terén kifejtett eredményes munkássága elismerése jeléül a Meritul Sanitar Carmen Sylva-rendjének I. osztályú aranykeresztjével tüntette ki (2). Miután 1927-ben betegsége miatt állását is elhagyta, a közügyek ápolásáról akkor sem mondott le, a fiatalokat megszégyenítő fáradhatatlansággal vett részt minden rendezvényen.

Az erdélyi és bánsági gyógyszerészek szaklapjainak szerkesztésében is részt vállalt. Először 1922. január 1-től 1923. július 15-ig a *Pharmacia – Gyógyszerész Újság* főmunkatársa, majd 1924-től a *Revista Farmaciei – Gyógyszerészi Folyóirat* szerkesztőbizottságának a tagja az 1930-as évek elejéig.

1934-ben szűk családi körben ünnepelte negyvenöt éves gyógyszerészi jubileumát. Ez alkalommal az erdélyi és bánsági gyógyszerészek megbecsülésüket, elismerésüket és szeretetüket fejezték ki iránta (3), ekkor jelent meg a *Buletinul Farmaciei* hasábjain köszöntése és munkájának méltatása. Megemlékeztek feleségéről, Kaczér Nina, Jobb Vilma néven ismert színésznőről is, aki akkor immár negyven éve mellette állt és munkájában osztozva igazi társa és hitvese volt. 1935. május 8-án felesége hatvannyolc éves korában elhunyt (4), róla azonban több adat nem áll rendelkezésünkre, így halálának időpontját sem ismerjük.

Irodalomjegyzék

1. *** *Album Medicorum 1888/89–1907/08*. Semmelweis Egyetem Orvostudományi Kar levéltára, Budapest.
2. *** *A mi kitüntettjeink*. Revista Farmaciei – Gyógyszerészi Folyóirat 4, 7, 111 (1926. április 1.).
3. *** *Krausz Elemér negyvenöt éves gyógyszerési jubileumára*. Buletinul Farmaciei 12, 13–14, 108 (1934. augusztus 15.).
4. *** *Pharmacia* 13, 9 (1935. május 15.).

Láday Győző (1856–1929)

Besztercén született 1856. január 1-jén örmény katolikus családban. Apja, Láday István kereskedő Szamosújvárt, anyja Lászlóffy Anna.

Iskolai tanulmányait a szamosújvári örmény iskolában kezdte, majd a kolozsvári piarista gimnáziumban folytatta. 1871-ben apja meghal, ezért félbeszakítja tanulmányait, és a VII. osztály elvégzése után Pap Simon nagybányai gyógyszerész patikájába szegődik el gyakornoknak. Rövid ideig Aradon is dolgozik segédként, majd beiratkozik a budapesti egyetemre, ahol 1877. június 13-án „summa cum laude” minősítéssel gyógyszerészmesteri oklevelet kap. Az egyetemi évek alatt Balogh Kálmán és Than Károly kedvenc tanítványai közé tartozott.

A gyógyszerészmesteri oklevél megszerzése után Pápán az egyik gyógyszertár gondnokaként dolgozik, s közben elvégzi a hiányzó osztályokat és leteszi az érettségi vizsgát is.

1878-ban katonai gyógyszerészként részt vett a boszniai háborúban, majd egy katonai fiókgyógyszertár vezetője előbb Grazban, majd Wienerneustadtban, és végül Bécsben, a híres pepsin-gyártó Lamatsch János gyógyszertárában nyert alkalmazást.

1879-ben jogosítványt kap Mezőbándra (Maros megye) gyógyszertár felállítására, rövid idő után meg is nyitja itt saját tulajdonú gyógyszertárát Megváltó néven, 1885-ben azonban bérbe adja, ő pedig Sopronba megy, ahol a Csathó-örökösök tulajdonában levő gyógyszertárt béreli. Itt állandó résztvevője az osztrák természetvizsgálók (Naturforscher) vándorgyűléseinek, ahol ismeretséget köt Hager Hermann berlini gyógyszerésszel, és élete végéig levelezésben áll vele. 1895-ben visszajön Mezőbándra, és haláláig vezeti gyógyszertárát.

A gyógyszertári munkán kívül minden szabadidejét az irodalom és a történelem tanulmányozása köti le. Már nagybányai gyakornokoskodása alatt figyelme a történelem felé fordult, gyakran hallgatta gr. Teleki Sándor visszaemlékezéseit a szabadságharcról és bujdosásáról, s ennek hatására tanulmányt írt ezekről az eseményekről, amelyet kis füzetecske formájában később meg is jelentetett (2). Megemlékezéseit egykori budapesti tanáraitól is kiadatja külön füzetek formájában (1), így: *Emlékezés 3 hírneves budapesti egyetemi tanárról: Dr. Jedlik Ányos István, dr. Margó Tivadar és Apáti dr. Than Károly* (48 o., Mvhely 1909), *Emlékezés 2 hírneves budapesti egyetemi tanárról: dr. Balogh Kálmán és szentmiklósi dr. Szabó József* (39 o., Mvhely 1909). Történelmi vonatkozású a *Görgey Artúr. Reflexiók Beöthy Ákos A magyar államiság fejlődése, küzdelmei c. művének Görgey Artúrra vonatkozó tanulmányára* c. 53 oldalas könyvecskéje, amely szintén 1909-ben jelent meg Marosvásárhelyen (2). Valamennyit 2000 példányban adtak ki, és az ezekből befolyt jövedelmet a Than Károly-emlékszoba felállítására létrejött alapítvány javára fordította.

Szakmai jellegű cikkeket is írt, ezek az *Orvosi Hetilapban*, a *Gyógyászatban* és a *Gyógyszerési Hetilapban* jelentek meg. Irodalmi és szakmai munkásságával növelte azoknak a számát, akik az erdélyi gyógyszerészek jó hírét megalapozták.

1927-ben, ötvenéves gyógyszerési tevékenysége tiszteletére kollégái Marosvásárhelyen jubileumi ünnepséget szerveztek, és a *Revista Farmaciei – Gyógyszerési Folyóirat* októberi számában köszöntötték és méltatták tevékenységét (3). Alig két évvel ezután, 1929 júniusában hunyt el. Temetése Marosvásárhelyen volt június 19-én, nagy részvét mellett búcsúztatták kollégái. Gyógyszertára vezetését örököse, nevelt fia, **Tatár Zsigmond** (sz. 1906. december 11., Esztergom, gyógyszerész oklevelet a kolozsvári I. Ferdinánd Király Egyetemen kapott 1929-ben) vette át, és 1934-től tulajdonosként vezette az államosításig (4).

Láday Győző leánytestvérének, Parneuné Láday Annának a leánya, **Parneu Renée** (sz. 1891. február. 15., Budapest) szintén gyógyszerész lett, 1914-ben kapott Budapesten gyógyszerészi és 1916-ban gyógyszerészdoktori oklevelet (5), majd Temesváron vezette saját gyógyszertárát, 1920–1921-ben pedig a kolozsvári I. Ferdinánd Király Egyetem Farmakognóziái tanszékének előadója volt.

Irodalomjegyzék

1. Gulyás P.: *Magyar írók élete és munkái*. Új sorozat. XVII. kötet. Argumentum Kiadó, Budapest 1995. 873. o.
2. Petrik G. (szerk): *Bibliographia Hungariae – Magyar Könyvészet 1901–1910*. II. kötet. Magyar Könyvkereskedők Egyesülete, Budapest 1917.
3. *** *Revista Farmaciei – Gyógyszerész Folyóirat* 5, 17, 354 (1927).
4. *** Románia Országos Levéltára, Maros Megyei Igazgatóság, Alap 7, dosszié 43: Colegiul farmaceutic jud. Mureș (1933–1948).
5. *** *Album Chirurgorum 1839/40–1887/88*. Semmelweis Egyetem Orvostudományi Kar levéltára, Budapest.

Löffler Marcell (1882–1948)

Löffler Vilmos (1916–1993)

A család nem erdélyi eredetű, csak az első világháború után telepedett le Csíkszeredában Löffler Marcell, az apa családjával és annak tagjai közt az akkor még kiskorú Vilmos fiával. Életük végéig Csíkszeredában éltek. A családban máskülönben nagyon sok gyógyszerész volt, ezek azonban mind a mai Magyarország területén éltek. Löffler Marcell nagyapja, Löffler Antal (1793–1870) is gyógyszerész volt, előbb Pécsen a katonai kórházban, majd utolsó állomáshelye az eszéki katonai kórház lett.

Löffler Marcell Dárdán, egy Pécs környéki kisvárosban született 1882-ben régi keresztény, német eredetű családban. Apja, Löffler Vince a dárdai törvényszéken bíró volt, anyja neve Reimann Marianna. A pécsi katolikus gimnáziumban járt hat osztályt, majd 1900 és 1903 között Siklóson Nendtvich Dezső gyógyszerertárában gyakornok. Egyetemi tanulmányait Budapesten végezte, ahol 1905-ben kapott gyógyszerész oklevelet. 1905-től 1907-ig segéd volt Kismartonban, 1907 és 1910 között Velencén (Fejér megye, Magyarország) dolgozott, ahol bérbe vette a gyógyszerertárat, majd 1910-ben Torontáltordán (Torontál megye) jogosítványt kapott gyógyszerertár nyitására; itt lett gyógyszerertárlajdonos. 1918-ban eladja a gyógyszerertárat, és Csíkszeredába jön. Itt is először csak béreli, majd 1922-ben megveszi az ismert 48-as politikus, Orbán János tulajdonában levő, 1907-ben alapított Hazánk Védasszonya (később Védasszony) nevet viselő gyógyszerertárat.

Csíkszeredában bekapcsolódott az egyesületi életbe. Az 1920-ban alakult Csíkmegyei Gyógyszerész Testület pénztárosa, majd 1940 és 1944 között a Magyarországi Gyógyszerész Egyesület XXIV., Székelyföldi Kerületének elnökhelyettese (3, 4). A város közéletének is fontos és tekintélyes alakja volt. Még az 1900-as évek elején alapított családot. Felesége Keller Istvánnak, egykori egyetemi kollégájának, a későbbi csíkszentmártoni gyógyszerésznek a húga, Keller Magda. Két fiuk született, Aurél és Vilmos; ez utóbbi folytatta az apai hivatást, és szintén gyógyszerész lett (2).

Kisebbik fia, **Löffler Vilmos**, aki Torontáltorda községben született 1916. augusztus 28-án, középiskoláit már Csíkszeredában végezte, egyetemi tanulmányait pedig Bukarestben a GYK-on, ahol 1938-ban kapott oklevelet. Ezután gyógyszerészsegéd 1938. november 1-től 1940. január 1-ig Erzsébetvároson az Erzsébet gyógyszerertárban, majd a második világháború idején katonai szolgálatot teljesített. 1945. március 15-én tért haza, s ettől kezdve apja csíkszeredai gyógyszerertárában dolgozik egészen az államosításig, amikor is a Marosvásárhely székhelyű Centrofarm gyógyszerkereskedelmi vállalat csíkszeredai egységének lett a vezetője. 1949. február 1-től 1976. szeptember 1-ig a csíkszeredai Közegészségügyi és Járványmegelőző Állomásnál (Sanepid) teljesített szolgálatot, s közben az 1960-as években gyógyszerertant is tanított a helybeli Egészségügyi Technikumban. Ez idő alatt érdeklődése a csíki borvizek tanulmányozása felé fordult. 1976. szeptember 1-jén nyugalomba vonult (1). 1993. november 7-én hunyt el Csíkszeredában (5).

Irodalomjegyzék

1. Ajtony Gábor csíkszeredai ny. főgyógyszerész szóbeli közlései.
2. Ember G.: *Erdélyi városok*. In: *Városi és vármegyei szociográfiák*. XIV. kötet. Vármegyei szociográfiák Kiadóhivatala, Globus Nyomdai Műintézet RT., Budapest 1941. VI. rész: *Személyi adattár*. 322. o.
3. *** *Gyógyszerész Szemle* 6, 41, 432 (1941. október 11.).
4. *** *Gyógyszerészek Zsebnaptára az 1942. évre*. 70-ik évfolyam. Összeállította Réthelyi József, Kovács Ödön közreműködésével. A Gyógyszerész Hetilap kiadóhivatalának kiadása, Budapest.
6. *** Csíkszeredában élő leányának közlése.

erzsébetvárosi Lukács Dénes (1875–1935)

erzsébetvárosi Lukács Ferenc (1882–194?)

Két testvér, akik nem erdélyi származásúak, de mindketten Erdélyben telepedtek le, és gyógyszerészként itt dolgoztak, itt voltak gyógyszerértulajdonosok, és az erdélyi közügyekben is tevékenyen részt vállaltak.

Lukács Dénes 1875-ben született a Szabolcs vármegyei Büdszentmihályon. Apja, a bécsi születésű id. Lukács Ferenc gyógyszerész volt, aki a pesti egyetemen kapott 1871-ben oklevelet és ezután Büdszentmihályon nyitott gyógyszerértárat. Anyja Deák Ilona, Deák Ferenc leszármazottja. Egyetemi tanulmányait a budapesti egyetemen végezte. 1894. május 5-én kapott gyógyszerész oklevelet. 1915-ben jött Kolozsvárra, testvérével együtt megveszi az 1845-ben alapított Szentháromság gyógyszerértárat; ez 1922-től csak az ő tulajdona lesz és két évtizeden át vezeti mint Kolozsvár város megbecsült polgára és a szakma példamutató mintaképe. Tevékenyen részt vett az egyesületi életben, a Romániai Gyógyszerészek Általános Egyesülete keretén belül működő Erdélyi és Bánáti Tagozat Kolozs, Torda-Aranyos, Alsó-Fehér megyéket felölelő kerületének volt az elnöke.

Kolozsváron alapított családot, felesége Lehmann Viktor gyógyszerész leánya. Mindkét fia (Lukács Ferenc és ifj. Lukács Dénes) folytatta hivatását és így a családban a harmadik gyógyszerészgenerációt képviselték.

Lukács Dénes gyógyszerész 1935 júniusában hatvanéves korában váratlanul elhunyt. A *Pharmacia* lap mély megdöbbenéssel adja hírül a szomorú eseményt. Temetése Kolozsváron június 21-én volt, sírjánál Mózes Károly, az Erdélyi és Bánáti Gyógyszerészek Szövetségének elnöke mondott beszédet, amelyben így értékelte tevékenységét, jellemét: *„Egész lénye és élete egy volt annak a pályának az elhivatottságával, amelynek munkása és katonája volt [...]. Ennek a munkának az évtizedes tükrében úgy állottál mindannyiunk előtt, mint az őszinte barátságnak, a pályaszeretnek csendes, minden piaci lármától mentes képviselője.”* A beszédet a *Pharmacia* lap teljes egészében közölte (2).

1936-ban özvegye bérbe adja gyógyszerértárat Bárány Miklós gyógyszerésznek, 1941–1942-ben Görög László bérel. Az 1949-es államosításkor megszüntetik. Fiai Szegeden kaptak oklevelet, nem jöttek haza, Magyarországon éltek.

Testvére, **Lukács Ferenc** 1882. június 2-án született ugyancsak Büdszentmihályon. Iskoláit Hajdúnánáson végezte, ott tett érettségi vizsgát, majd a kolozsvári FJTE-re iratkozott be, ahol 1904-ben kapott gyógyszerész oklevelet. Ezután több városban kondíciósodott, egy ideig Makón is, majd apja gyógyszerértárának vezetését veszi át 1906-tól (4).

1911-ben visszajön Erdélybe, és Sepsiszentgyörgyön megvásárolja az id. Ötvös Pál gyógyszerész által alapított Szent István Király gyógyszerértárat. 1914-től mint „tartalékos gyógyszerügyi járulnok” harminchat hónapig volt a fronton, az oroszok máramarosi betörésekor megsebesült, majd ezután mint tartalékos főhadnagy leszerelt és közegészségügyi tiszt kiüntetését kapott harctéri érdemeiért (3). Miután hazajött, eladta a sepsiszentgyörgyi gyógyszerértárat és Kolozsváron testvérével, Dénessel együtt megveszi a Szentháromság gyógyszerértárat. 1922-ben megválnak a közös gyógyszerértártól, amely továbbra is testvérbátyja tulajdonában marad, ő pedig önállósítja magát, szintén Kolozsváron vesz patikát, a Székely Miklós tulajdonában levő, 1874-ben alapított, egykor Mátyás Király nevét viselő gyógyszerértár tulajdonosa lesz (a volt Wesselényi, később Reg. Ferdinand utca 30. sz. alatt), amelyet Apostol néven működtet. Röviddel ezután Popa Ioan gyógyszerésznek engedélyezték, hogy e gyógyszerértár szomszédságában (a 28. szám alatt) megnyissa Minerva nevű gyógyszerértárat, ami tulajdonképpen az ő egzisztenciája ellen irányult. Közönsége azonban nem hagyta cserben, vásárlói mind tisztelték és becsülték, értékelték korrektségét és jóságát. Mindenkin segített, mindenki szerette, ezért csak barátai voltak. Gyógyszerértára az 1944-es változásig a tulajdonában maradt. Felesége dr. Nagy Árpádnak, a kolozsvári Isteni Gondviselés gyógyszerértár tulajdonosának a leánya volt. További adatunk sajnos nincs róluk.

Az egyesületi életben tevékenyen részt vett. 1922. január 1-től a *Pharmacia – Gyógyszerész Újság* főmunkatársa (a III. évf. 1. számtól) és ebben a szaklapban több közleménye is megjelent (5). 1921-ben az Erdélyi és Bánáti Gyógyszerészek Szövetségének választmányában a könyvtárosi feladatokat látta el. 1926-tól a Romániai Gyógyszerészek Általános Szövetségében az Erdélyi és Bánáti Tagozat Kolozs, Torda-Aranyos, Szolnok-Doboka és Alsó Fehér megyéket felölelő 7. kerületének az elnöki tisztségét veszi át testvérbátyjától. Az 1929 januárjában alakult Erdélyi és Bánáti Gyógyszerészek Korpótlékos Pénztára és Nyugdíjintézete elnökévé is megválasztják, melynek megalakulása tulajdonképpen az ő félmillió lejes adományának köszönhető (6). Neve alatt jelent meg nyomtatásban a *Magyarázó szöveg (Erdély, Bánát, Máramaros és Körösvidék) gyógyszerészeinek Korpótlékos Pénztára és Nyugdíjintézete mint az Erdélyi és Bánáti Gyógyszerértulajdonosok Segélyegylete A osztályának szervezeti és ügyviteli szabályzata* c. kiadvány (1). Részt vett a Kolozsváron alakult és ott működő Nyiredy- emlékbizottságban, amelynek célkitűzése volt emlékoszlopot állítani a neves tanárnak, a gyógyszerészgyakornokok oktatójának. Tagja volt az Erdélyi Múzeum-Egyesületnek is, 1929-ben az Erdélyi és Bánáti Kerület Szindikális Kamarájában a felügyelő bizottság, majd 1930-tól a Kolozsvári Gyógyszerész

Kollégium vezetőségének tagja. 1940 után, Észak-Erdélynek Magyarországhoz való visszacsatolását követően a Magyarországi Gyógyszerész Egyesület vezetőségében mint választmányi tag vett részt 1944-ig (4).

Leánya, Lukács Pálma és fia, Lukács Tibor 1939-ben kapott gyógyszerész oklevelet a bukaresti Gyógyszerészeti Karon (8).

Irodalomjegyzék

1. Monoki I.: *Magyar könyvtermelés Romániában (1919–1940)*. I. kötet: *Könyvek és egyéb nyomtatványok*. Erdélyi Múzeum-Egyesület – Országos Széchényi Könyvtár kiadása, Kolozsvár – Budapest 1997. 297. o.
2. Mózes K.: *Erzsébetvárosi Lukács Dénes* (Nekrológ). *Pharmacia* 13, 11–12, 109 (1935. június 25.).
3. *** *Keresztény Magyar Közéleti Almanach*. III. kötet: *Erdély*. Athenaeum Irodalmi és Nyomdai RT., Budapest [é. n.].
4. *** *Lukács Ferenc*. *Gyógyszerészi Szemle* 6, 31 (1941. augusztus 2.).
5. *** *Pharmacia – Gyógyszerész Újság* (Kvár) 3, 1 (1922. január).
6. *** *Buletinul Farmaciei* 8, 15, 282 (1930) és 9, 19–20, 301 (1931).
7. *** *Almanahul farmaceutic 1930*. Szerkeszti és kiadja a Buletinul Farmaciștilor szerkesztősége és kiadóhivatala, Cluj 1930.
8. *** *Pharmacia* 17, 1–2, 6 (1939).

Dr. Mártonfi László (1903–1973)

Erdélyi származású és Erdélyben dolgozó gyógyszerész, majd a marosvásárhelyi Gyógyszerészeti Kar professzora volt. Szamosújváron született örmény eredetű családban 1903. január 2-án, apja, Mártonfi Lajos ott volt gimnáziumi tanár és igazgató, de 1908-ban elhunyt és így az édesanya özvegyen nevelte a négy kiskorú gyermekét. 1909 és 1913 között a kolozsvári római katolikus elemi iskolában tanult, majd ezután a piarista gimnáziumban, 1920 és 1922 közt pedig Szilágyosomlyón, ahol bátyja, dr. Mártonfi István orvos volt, folytatta tanulmányait; itt a római katolikus gimnáziumban érettségi vizsgát is tett. Betegsége miatt egy évig otthon maradt kényszerpihenésen.

Kolozsváron kezdte a gyógyszerészi pályáját, 1923–1924 között dr. Kohn Gyula Egyszarvú gyógyszerertárában gyakornokoskodik, majd az egy év letelte után, 1924 őszén beiratkozik a román tannyelvű I. Ferdinánd Király Egyetemre, itt 1927-ben kapja meg a 246/1927–28. számú gyógyszerész oklevelet. Már egyetemi hallgató korában, 1926. október 1-től a dr. Pamfil P. Gheorghe professzor vezette Gyógyszerészeti Intézetben mint gyakornok dolgozik (kinevezésének száma: 151 599/15. dec. 1926), és 1928. május 1-től ugyanitt tanársegédi beosztásban (kinevezés száma: 62 122/ 1. mai 1928). Ez idő alatt készíti el doktori értekezését Pamfil professzor irányítása mellett, amelyet 1931-ben véd meg és doktori fokozatot kap (5). Doktori értekezésének tárgya a Na-, Ca- és Mg-sók előállítására természetes anyagokból: kősó, gipsz és dolomitból, valamint ezen természetes anyagok anionjainak felhasználása.

Már a doktori fokozat elnyerése előtt, 1930. április 1-jén kitűnő eredménnyel vizsgát tesz a munkaügyi- és egészségügyi minisztérium bizottsága előtt a gyógyszerértári vezetőgyógyszerészi címért. 1931-ben ugyanezen minisztériumok által szervezett versenyvizsgán is részt vesz Bukarestben, hogy gyógyszerértárnítási jogot kapjon. Ezen a vizsgán a több mint száz jelentkező közül hetedikként 19-es átlagjeggyel végzett (a maximálisan elérhető jegy a 20 volt). 1932. október 2-án Kolozsváron az akkori Jókai utca 23. szám alatt megnyitja Diana nevű gyógyszerertárát, amelyet 1949. február 1-ig vezetett. Ebben a gyógyszerertárban dolgozott felesége, Pápai Zsófia is (12).

1948 őszén megalakult Marosvásárhelyen az önálló Gyógyszerészeti Kar és ezután a tanszékek vezetésére tanárokat toboroztak (1,4). 1949-ben őt is meghívják a marosvásárhelyi Orvosi és Gyógyszerészeti Felsőoktatási Intézet Gyógyszerészeti Karára és felkérlik a Gyógyszerészi kémiai tanszék megalapítására, vezetésére, majd kinevezik e tantárgy előadójának. Ekkor családjával együtt áttelepült Marosvásárhelyre, ahol felesége az egyetemi, később kórházi gyógyszerertárakban dolgozott nyugdíjazásáig.

1949. március 22-től az 1968/69-es tanév végéig, nyugdíjazásáig tanított. Kezdetben, mikor a tanszéken még nem volt más oktató, a gyakorlatokat is ő tartotta. A négy szemeszteres gyógyszerészeti kémia oktatásán kívül 1951-től 1962-ig a merceológia, a gyógyszerészi áruismeret tanítását is elvállalta féléves tantárgyként. 1962-től nemcsak magyar nyelven, hanem románul is tartotta az előadásokat (3,4).

Már az első év után – az első közt – tankönyvpótló egyetemi jegyzetet adott ki, 1950-ben jelent meg a 227 oldalas *Szervetlen gyógyszerészi kémiai jegyzetek* c. kötet, majd 1959-ben a *Gyógyszerészi kémia. I. rész: Szervetlen vegyületek* c. 212 oldalas könyvatos jegyzete (1,7).

Az oktatói munka mellett tudományos tevékenysége is sokoldalú. A növényi olajok vizsgálatára kidolgozott új eljárása jelentős volt abban az időben (1956–1957). Különböző szervesetlen anyagok meghatározási módszereivel és egyes alkaloidok kristálytani sajátásaival is foglalkozott éveken át, az elemi kén meghatározásának általa kidolgozott módszerét újításnak is elfogadták (1956). A VII. Román Gyógyszerkönyv és még több más gyógyszerkönyv is felvette hivatalos módszerei közé. Kutatásainak eredményeit 1957-től az országos gyógyszerészeti szaklapban, a *Farmacia* hasábjain közölte. Ennek a havonta megjelenő folyóiratnak a szerkesztőbizottságában is tevékenyen részt vett élete végéig, a marosvásárhelyi egyetem kiadványában, az *Orvosi Szemlé*ben is számos dolgozata jelent meg, valamint a szintén marosvásárhelyi *Gyógyszerészeti Értesítő*ben. Munkatársa volt a Román Gyógyszerkönyv VII. és VIII. kiadását szerkesztő bizottságnak mint szakszerkesztő és mint több monográfia szerzője (2, 9, 10).

Egész tevékenységét a szerénység, a pontosság, a lelkiismeretesség jellemezte. Igényes és igazságszerető volt. Szakmáját hivatásnak tekintette, és szakmaszeretét munkatársaiba és tanítványaiba is átültette. Iskolát alapított. Nyugdíjazása után a tanszék vezetését egy ideig volt munkatársai vették át, akik az ő általa kialakított szemlélet szerint oktattak és végezték kutató- munkájukat. 1973. október 20-án hunyt el Marosvásárhelyen (6, 7). Halála után családja visszatelepült Kolozsvárra (12).

Felesége, **Pápai Zsófia** kolozsvári polgári családból származott, apja Pápai Sándor okleveles építészmérnök, anyja Baboss Emília. 1904. november 19-én született Kolozsváron. Iskoláit szülővárosában a Marianumban végezte 1910 és 1922 között. Ezután lép a gyógyszerészeti pályára, szülővárosában, Lukács Ferenc Apostol nevű gyógyszerertárában gyakornokoskodik 1923. augusztus 1-től 1924. augusztus 1-ig. Egyetemi tanulmányait a román tannyelvű I. Ferdinánd Király Egyetemen végzi, ahol 1927. december 17-én kapott gyógyszerész oklevelet. Már 1926. október 1-től dolgozik a klinikai gyógyszerertárban gyakornokként, majd tiszteletbeli tanársegédként 1930. január 1-ig, amikor visszamegy Lukács Ferenc gyógyszerertárába, és 1932. január 1-ig vezeti gondnoki minőségben. Ugyanilyen beosztásban vállalja el 1932. január 1-től a Nagy Árpád örökösei tulajdonát képező Isteni Gondviselés gyógyszerertár vezetését is 1938. november 1-ig. Ekkor átmegy férje, Mártonfi László Diana gyógyszerertárába mint alkalmazott, beosztott gyógyszerész 1949. április 2-ig, a gyógyszerertár államosításáig. 1931-ben az Erdélyi és Bánáti Korpótlékos és Nyugdíjpénztár közgyűlésén az ellenőrző igazgatósági tagok közé választják (11).

Miután férje, Mártonfi László kinevezést kapott Marosvásárhelyre, ő is ide költözik kislányával együtt. 1950. augusztus 1-től 1957. december 1-ig az 1. sz. poliklinikai gyógyszerertárba kap kinevezést, majd a 101. sz. klinikai gyógyszerertár steril oldatokat készítő laboratóriumának vezetője lesz 1965. január 1-ig, nyugdíjazásáig. Férje halála után visszaköltözik Kolozsvárra. Kilencvenöt éves korában, 2000. március 27-én hunyt el.

Mindkettőjük sírja a Házsongárdi temetőben van.

51. ábra. Dr. Mártonfi László doktori tézisének fedőlapja (Kolozsvár, 1931)

Irodalomjegyzék

1. Barabás B., Péter M., Péter H. Mária: *A marosvásárhelyi magyar nyelvű orvos- és gyógyszerésképzés 50 éve*. A magyarságkutatás könyvtára XVIII. kötet. Teleki László Alapítvány kiadása, Budapest [1995]. 217–235, 321, 331. o.
2. Gyéresi Á., Kelemen Fazakas Hajnal: *A marosvásárhelyi Gyógyszerészeti kar Gyógyszerészeti kémiai tanszékének romániai kiadásban megjelent szakmunkái (1956–1994)*. Gyógyszerészet 39, 305–309 (1995).
3. Péter H. Mária: *120 éves a magyar nyelvű gyógyszerésképzés Erdélyben*. Gyógyszerészet 34, 12, 757–763 (1992).
4. Péter H. Mária: *Megemlékezés az erdélyi magyar nyelvű egyetemi gyógyszerésképzés neves tanáiról*. Orvostudományi Értesítő. Az EME kiadása, 70. kötet, 250–256 (1997).
5. Péter H. Mária: *Erdélyi magyar gyógyszerészdoktorok*. Orvostudományi Értesítő. Az EME kiadása, 71. kötet, 291–297 (1998).
6. Rácz G.: *Dr. Mártonfi László (1903–1973)*. Nekrológ. Orvosi Szemle – Revista Medicală (Marosvásárhely) 19, 4, 397 (1973).
7. Rácz G.: *In memoriam Dr. Mártonfi László (1903–1973)*. Gyógyszerészet 18, 4, 152 (1973).
8. Tankó A., Péter M. (szerk.): *Genersich Antal Emlékkönyv születésének 150. évfordulója alkalmából – Adatok a romániai magyar orvosok és gyógyszerészek munkásságáról*. Genersich Alapítvány – EME Orvostudományi Szakosztály kiadása, Budapest – Marosvásárhely 1994. 99–105, 152, 197. o.
9. *** *Magyar Életrajzi Lexikon*. Harmadik, kiegészítő kötet (Főszerk. Kenyeres Ágnes). Akadémiai Kiadó, Budapest 1981. 510. o.
10. *** *Romániai Magyar Irodalmi Lexikon*. 3. kötet. Kriterion Könyvkiadó, Bukarest 1994. 510–511. o.
11. *** *Buletinul Farmaciștilor* 9, 19–20, 301 (1931).
12. *** Felmériné Mártonfi Zsófia személyes közlései a családi iratgyűjtemény és M. L. önéletrása alapján.

vitéz halabori és matolesi dr. Matolcsy Károly (1889–1940)

A Szilágyságban, Zilahon született 1889. november 19-én (2). Apja katonatiszt, később, 1884-től rendőrtiszt, tűzoltóparancsnok volt. 1891-ben Zilahon könyve jelent meg *Szolgálati kézikönyv a rendőrség számára* címmel. Később a nagyszebeni elmegyógyintézetbe került (4), így Károly fia már nyolcéves korában a hirtenbergi tisztárva intézetben, majd a kassai és a weiskircheni főreáliskolában tanult. Ezután ő is katonai pályát választván a wienrneustadti katonai akadémiát végezte el. 1910-ben Bécsben hadnagyi rangot kapott és tagja lett az osztrák–magyar hadseregnek. Az első világháborúban mindig harctéri szolgálatot teljesített, szakasz-, majd századparancsnok lett a császári és királyi 14. huszárezredben, az orosz és a román fronton két-három, sőt négy századot is vezetett. Ekkor már főhadnagy, majd vezérkari tisztnek osztották be, s így került az olasz frontra. Részt vett a második isonzo-i és a piavei csatában is, majd Albániában harcolt. Harctéri szolgálatait hét háborús kitüntetéssel kapott, köztük a vaskorona-rendet és a német vaskeresztet; ez utóbbit Erdélyben adták át neki 1918-ban. Ezután nyugdíjba vonult, otthagya a katonai pályát.

1918-ban megnősül. Felesége bogdándi Sztupa György erdélyi származású gyógyszerésznek a leszármazottja, Sztupa Polydora (1, 5).

Keszthelyen beiratkozik a Gazdasági Akadémiára, ahol okleveles mezőgazdásszá avatják, ezt a foglalkozását azonban nem gyakorolja sokáig, mert a gyógyszerészi pályára lép, miután Budapesten a Pázmány Péter Tudományegyetemen 1929-ben gyógyszerészmesteri oklevelet kapott. A doktori fokozat megszerzése céljából továbbra is az egyetemen maradt; 1934-ben avatják gyógyszerészdoktorrá az *Adatok a Chinakéreg-készítmények előállításához és megvizsgálásához* című értekezése alapján, amelyet az Egyetemi gyógyszerértárban készített el. Mozsonyi Sándor professzor irányítása mellett (3). Dolgozata még abban az évben megjelent a *Magyar Gyógyszerésztudományi Társaság Értesítőjében* is (488–525. o.). Közben már 1932-től a budapesti VIII. kerületi Kálvin téri Magyar Korona gyógyszerértár vezetője, amelyhez házassága révén jutott.

Gyógyszerészként sokat tevékenykedett az egyesületi életben: a Budapesti Gyógyszerész Testület alelnöki tisztségét 1935-től töltötte be (6), a Budapesti Gyógyszerész Kaszinó 1930. július 20-i alakuló közgyűlésén beválasztották az ideiglenes tisztikarba (1). Ugyanebben az évben őrnagyi rangot is kapott. Jó szervezőképességű, energikus, határozott fellépésű férfi volt, aki sokat fáradozott a gyógyszerészi etika érvényesítéséért is.

1940. július 25-én, fiatalon, ötvenegy éves korában hirtelen elhunyt. Halálát egy foghúzás utáni sepsis okozta (7).

1920. április 2-án született fia, **Matolcsy György** ugyancsak a gyógyszerészi pályát választotta. Apja gyógyszerertárban dolgozott az államosításig, majd 1952-től az MTA Növényvédelmi Kutató Intézete kémiai osztályának vezetője lett; a mezőgazdasági tudományok kandidátusa 1957-ben, majd 1975-ben a doktori fokozatot is megszerezte. A gyógyszerészi szakma és hivatás elkötelezettje maradt továbbra is, állandó kapcsolatot tartott a Gyógyszerésztudományi Kar Szerves Kémiai Intézetével és a Magyar Gyógyszerésztudományi Társasággal. Tragikus körülmények közt, közúti balesetben hunyt el Budapesten 1992. november 29-én (5).

Irodalomjegyzék

1. Baradlai J., Bársony E.: *A magyar gyógyszerészet története*. A Magyarországi Gyógyszerész-Egyesület kiadása, Budapest 1930. I. kötet: 380. o., II. kötet: 677, 691. o.
2. Gulyás P.: *Magyar írók élete és munkái*. XVIII. kötet. Argumentum Kiadó, Budapest 1999. 658. o.
3. Szinnyei J.: *Magyar írók élete és munkái*. VIII. kötet. Hornyánszky V. Könyvkereskedése 1902.
4. Zalai K., Zboray B., Fodor Zsuzsa: *Gyógyszerészdoktori értekezések a Semmelweis Orvostudományi Egyetemen*. Acta Pharm. Hung. 40, 255–279 (1970).
5. Zalai K.: *A magyar gyógyszerészet nagyjai 1612–1945* (Szerk. Szarvasházi Judit). Galenus Kiadó, Budapest 2001. 147–149. o.
6. *** *A magyar gyógyszerésközélet vezetői: Dr. vitéz Matolcsy Károly*. Gyógyszerési Szemle 2, 6, 108 (1937. március 6.).
7. *** *Gyógyszerési Szemle* 5, 31, 320–321 (1940. augusztus).

A Mauksch család gyógyszerészei

A Mauksch család a Szepességből származik, II. Ferdinánd királytól magyar nemességet kaptak. Elsőként Mauksch Tóbiás (sz. 1727) gyógyszerész jött Erdélybe, és az ő leszármazottai között több generáción keresztül számos gyógyszerészt találunk. A család Szepességben maradt ágában is többen lettek gyógyszerészek.

Mauksch Tóbiás Szepes vármegyében, Késmárkon született 1727. október 27-én. Apja, Mauksch Márton korán meghalt, ezért anyja, Lányi Judit Tóbiás fiát inasnak szegődött. Így került a tizenhárom éves fiú Kolozsvárra nagybátyja, Schwartz Sándor gyógyszerertárába, ahol előbb inasként, majd segédként dolgozott összesen nyolc évig Kolozsvár legrégebbi patikájában, amelyet a város 1573-ban alapított és különböző provizorokkal működtetett (9), majd 1727-ben magánkézbe került, és első tulajdonosa Schwartz Sándor gyógyszerész volt (1).

Mauksch Tóbiás kolozsvári segédi éveit után Németországba, Ludwigsburgba és Stuttgartba megy gyógyszerészi ismereteit elmélyíteni, itt tudja meg, hogy nagybátyja 1750-ben meghalt és végrendeletében a gyógyszerertárat reá hagyta. Ekkor visszajön Kolozsvárra, és két évig mint gondnok vezeti azt, majd 1752. október 18-án a városi tanács ajánlására Mária Teréziától kizárólagos privilégiumot nyert, s így a gyógyszerertár átmegy az ő tulajdonába. Kitűnően képzett gyógyszerésszé vált, gyógyszerertárát rendben tartotta, fejlesztette, és a közönség szolgálatára mindig készen állott. Kolozsvár városa megbecsülte, szenátornak, rendőr-igazgatónak és kapitánynak is megválasztotta, az 1790–1794 közötti években pedig országgyűlési képviselő (8). Mindezek mellett az evangélikus egyház helybeli gyülekezetének fő támogatója és oszlopos tagja volt.

Először 1756-ban nősült. Felesége Sartorius Susanna, akitől kilenc gyermek született, de csak három érte meg a felnőtt kort: Judit, Eszter és Tóbiás Sámuel. (Ez utóbbi 1769-ben született és apja hivatásának folytatója.) Judit később Streicher Mihály gyógyszerész felesége lett. Miután Mauksch Tóbiás felesége gyermekszülésben meghalt, 1773-ban újránősül, Habermayer Susannát (1760—1833) veszi feleségül, akitől még nyolc leány után megszületik a kisebbik fia, Johann Martin (sz. 1783), a későbbi gyógyszerész (5). Ennek a fiának vásárolta meg Marosvásárhelyen az Arany Szarvas gyógyszerertárat 1793-ban (10), amikor a kisfiú alig tizenegy éves volt és írta meg számára nagy körültekintéssel és lelkiismeretességgel a szakirodalomban oly gyakran emlegetett *Instructio*-ját, amelyben nemcsak a patikatarrással kapcsolatos kötelezettségeket foglalta össze, de figyelme kiterjedt a gyógyszerész erkölcsi magatartására is, az azt befolyásoló tényezőkre, és gondosságra, takarékosagra inti fiát, valamint a gyógyszerertár gondnokát (3). A második feleségétől született Sophia Cristina a neves Pataki Sámuel erdélyi főorvos felesége lesz, legkisebbik leányát, Mária Katherinát pedig Engel Keresztély veszi feleségül és az ő fiuk, **Engel József** (1807—1870) szintén gyógyszerész lett, később pedig orvos. Marosvásárhelyen volt gyógyszerész gyakornok (14).

Mauksch Tóbiás 1802-ben, hetvenöt éves korában hunyt el. Még életében megírta sírversét latin hexameterekben és utódainak ajánlja, hogy kijavítás után véssék sírkövére (7). Így hangzik magyar nyelven:

„Én, aki annyiszor kevertem orvosi növényeket másokkal, itt alszom megnyugodva Krisztusban, az orvosok fejedelmében. Késmárk szült engem, Kolozsvár tartott el, Tóbiás vala nevem. Mauksch őseim családi neve.

Zsuzsannákat vettem nőül, beszédre és szívre kegyes nőket, kiknek a hatalmas Isten bőséges kegyelme tizennyolc gyermeket adott. Ötven s egynehány évig készítettem gyógyszereket s megkaptam a királyi privilégiumot is. Tudhatod az én példából, hogy mire képes a chemia, az isteni gyógyital poharait nyújtván segítségül. Mennyi gyógyítalt s mennyi orvosságot főztem és a halál parancsára mégis itt fekszem. De a halál megadta nekem az örök életet, hogy remélhessem a korona kétségtelen elérését vagy: s ezért nyugodtan megyek Krisztusnak mint bírónak trónja elé.”

A kolozsvári Házsongárdi temető lutheránus részében ma is álló, gyógyszerész szimbólumokkal díszített sírkövön az általa írt szöveg helyett a következő felirat olvasható magyar fordításban: „*Mauksch Tóbiás polgár, gyógyszerész, szenátor, az evangélikus egyház gondnoka emlékére, aki a polgárok jóléte, a gyógyszerészi intézmény, az egyház s ennek pénztára gyarapítása körül, övéivel szemben gyengéd szeretetével, mindenkivel szemben emberségességével a legnagyobb érdemet szerezte, hálás és megszorodott özvegye, fiai, leányai, vejei állították. Élt 75 évet. Meghalt az 1802. évben január 31-én*” (7).

Halála után a kolozsvári gyógyszerertárat nagyobbik fia, **Tóbiás Sámuel** (sz.1769) öröklő, aki Göttingenben tanult. Hazatérte után családot alapított, felesége Habermayer Éva Rosina, akitől egy leánya született, Josefa Karolina. Rövid három évig, 1805. április 18-án bekövetkezett haláláig vezeti a gyógyszerertárat. A marosvásárhelyi Teleki Téka dokumentumgyűjteményében található szomorújelentése szerint a lutheránus egyház főkurátora és a városi tanács tagja volt (11).

Anyja, özvegy Mauksch Tóbiásné 1833. október 26-án hunyt el nyolcvanhárom évesen, özvegyiségének harminckettedik évében, ekkor már harmincegy unokája van a szomorújelentés szerint (11); így a továbbiakban is népes maradt a Mauksch család.

A fiatalon, alig harmincnégy éves korában elhunyt Tóbiás Sámuel után a kolozsvári gyógyszerertárat testvéröccse, Johann Martin veszi át, aki 1802-ig a marosvásárhelyi patikát vezette. A kolozsvári gyógyszerertár a Piac és a Híd utca közötti saját tulajdonú házában volt. Helyiségei ma a gyógyszerésztörténeti múzeumnak adnak helyet. A több lépcsős feljáratú, bolthajtásos szoba falán található egy címer, amely felfelé kigyózó növény száron fél lábon álló gólyát ábrázol (13). Itt még a következő felirat olvasható:

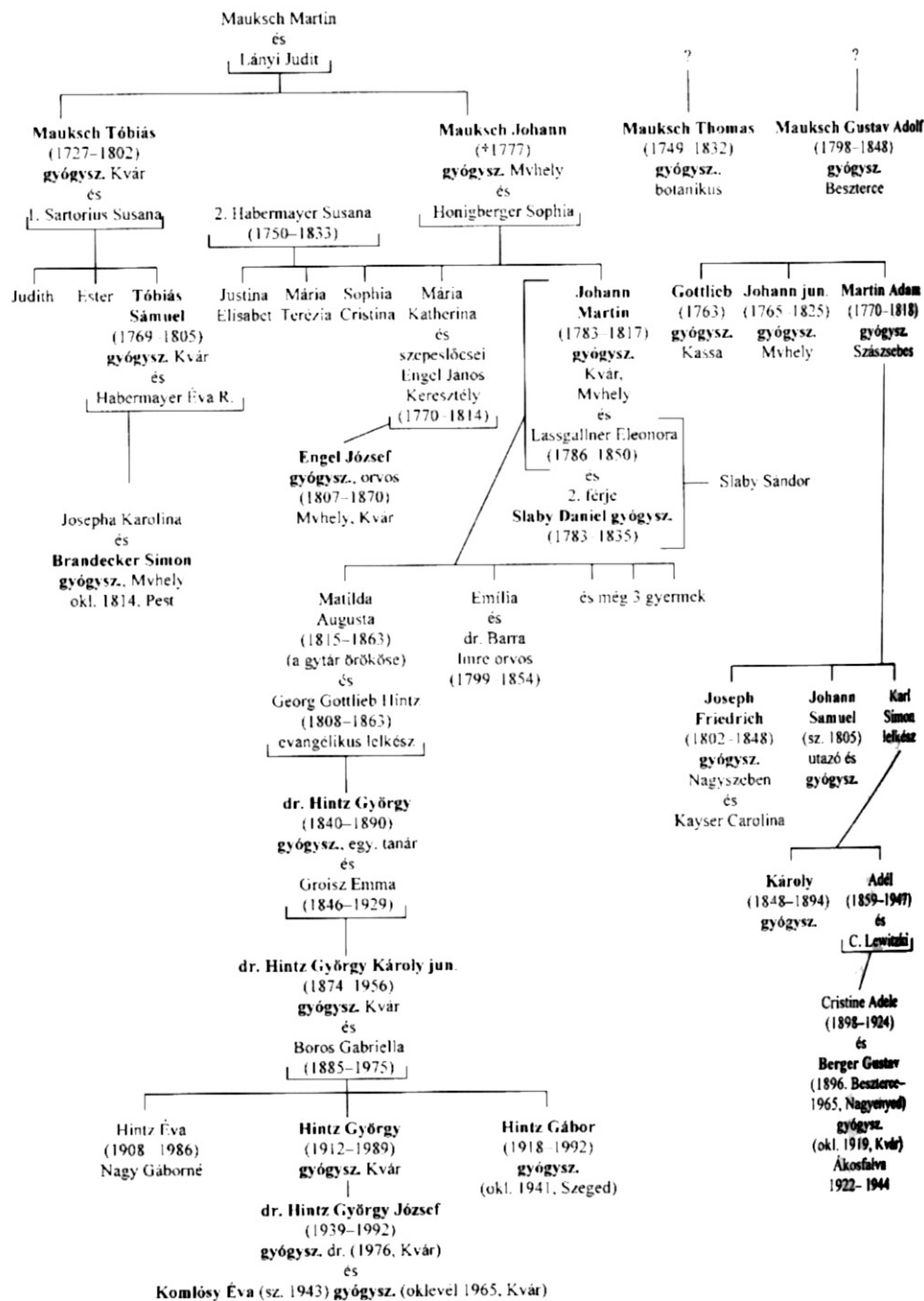
„Divina faciente clementia exruicur avit

Tobias Mauksch apothecar privilegiat

Anno MDCCLXVI dum

vix expectatos duxit bona causa triumphos.”

A Mauksch és a Hintz család erdélyi gyógyszerészeinek rokonsági kapcsolatai

Johann Martin 1783-ban született és apja már tízéves korától gyógyszerésznek nevelte, hisz azért írta neki az *Instructio*kat is. Gyógyszerészi tanulmányait Pesten végezte 1804-ben. Hazatérte után családot alapított, felesége Lassgallner Eleonora (1786–1850), akitől két leánya született. Az egyik, Mathilda Augusta (1815–1863), Georg Gottlieb Hintz (1808–1863) evangélikus lelkész későbbi felesége, és Emília, aki dr. Barra Imre (1799–1854) neves kolozsvári orvos hitvese lett (2). Johann Martin is fiatalon, szintén harmincnégy évesen hunyt el, 1817-ben (6). Halála után a fiatal özvegy **Sláby Dániel** gyógyszerészt (sz.1783) alkalmazta, később, 1822-ben férjhez ment hozzá, és ebből a házasságból született egy fiú, akit Sándornak kereszteltek. Sláby Dániel is a város megbecsült polgára és az evangélikus egyház „domesticus curatore” volt 1835. január 21-én, életének ötvenkettedik évében bekövetkezett haláláig. Mivel Sándor fia ekkor még kiskorú, a kolozsvári gyógyszerértár az özvegye tulajdonában maradt továbbra is, annak haláláig, 1850-ig, ezután Mathilda Augusta lett az örökös, aki ekkor már Georg Gottlieb Hintz kolozsvári evangélikus lelkész felesége. Ő provizorral működteti a gyógyszerértárt, míg fia, Hintz György (1840–1890) megszerezte a gyógyszerészi képesítést Bécsben 1862-ben. (Binder szerint (2) H. György anyja Engel Polixénia – ezt valószínűleg Szinnyeitől (12) veszi át.) Így került a Mauksch-féle patika a Hintz család tulajdonába (9). A Hintz családban is három generáción át voltak gyógyszerészek, akik 1949-ig, az államosításig vezették az ősrégi családi gyógyszerértárt (adataikat lásd Hintz György életrajzában).

A Mauksch család erdélyi ágában még voltak gyógyszerészek, így az idős Mauksch Tóbiás testvére, **Mauksch Johann** 1760-tól 1777-ig, haláláig Marosvásárhelyen a Magyar Korona gyógyszerértárnak volt a tulajdonosa (10). Honigberger brassói gyógyszerész Sophia leányával kötött házasságából három fiúgyermek született, akik később mind gyógyszerészek lettek: **Gottlieb** (sz. 1763) később Kassán, **Johann junior** (1765–1825) 1787-től a marosvásárhelyi családi patikában dolgozik, és a legkisebb fiú, **Martin Adam** (1770–1818) Szászsebesen alapította 1799-ben az Angyal nevű gyógyszerértárt. 1801 augusztusában Samuel Andreas szászsebesi polgár Regina nevű leányát veszi feleségül és ebből a házasságból is három fiú született, közülük kettő szintén gyógyszerész lett: a legidősebb, **Joseph Friedrich** (1802–1848), miután Nagyszebenben az id. Kayser gyógyszerész Karolina leányát feleségül vette, ott telepedett le és a Medvéhez címzett gyógyszerértárt vezette; a második, **Sámuel** (sz. 1805) mint gyógyszerézmester kivándorolt Perzsiába, Indiába és ott patikusként dolgozott; a harmadik, **Karl Simon** (1807–1894) egyházi pályára lépett, Szászsebesen lett evangélikus pap. Ez utóbbi gyermekei közül **Károly** (1848–1894) lett gyógyszerész, másik fia, Heinrich pedig orvos. Még két leánya volt, akik közül a kisebbiknek, Adélnek (1859–1947) egy szászsebesi prédikátorral kötött házasságából született leánya, Christine Adéla a beszercei **Berger Gusztáv** gyógyszerész felesége lett. Így Mauksch Johann gyógyszerész leszármazottai között is három nemzedéken keresztül voltak gyógyszerészek.

Még ismerünk erdélyi gyógyszerészeket a Mauksch család másik ágából: az idős Mauksch Tóbiás féltestvére (?) vagy unokatestvére, a szintén Késmárkon született **Mauksch Thomas** (1749–1832) gyógyszerész oklevelét Pesten kapta meg 1778-ban, később neves botanikus lett. Az ő leszármazottja **Mauksch Gustav Adolf** (1798–1848) beszercei gyógyszerész, az ottani Minerva gyógyszerértár tulajdonosa.

Mindezekből látható, hogy a népes Mauksch család több generáción keresztül adott gyógyszerészeket Erdélynek. Fabritius könyvében 16 gyógyszerészt sorol fel a Mauksch, illetve a Binder családból 1750 és 1852 között, tehát egy százéves periódusban (4). A jobb áttekintés végett vázlatosan a Mauksch család rokonsági kapcsolatait is bemutatjuk.

Irodalomjegyzék

1. Baradlai J., Bársony E.: *A magyar gyógyszerészet története*. I. kötet: *Az ősidőktől 1800-ig*. A Magyarországi Gyógyszerész-Egyesület kiadása, Budapest 1930. 250, 254. o.
2. Binder P.: *A Mauksch család erdélyi gyógyszerész tagjai*. Comm. Hist. Artis Med. 107–108, 100–110 (1984).
3. Crișan Eva: *Materia medica de Transylvanie*. Biblioteca Musei Napocensis 14., Cluj – Napoca 1996. 58–62. o.
4. Fabritius G.: *Verdienstvolle deutsche Apotheker aus Siebenbürgen*. Deutsche Apotheker Verlag, Stuttgart 1989. 27–35. o.
5. Offner R.: *Zur Geschichte der Klausenburger Apothekerfamilie Mauksch*. Zeitschrift für Siebenbürgische Landeskunde 14, 2, 192–198 (1991).
6. Offner R.: *Beitrag zur Geschichte der Beziehungen zwischen der Zips und Siebenbürgen, auf dem Gebiete des Heilwesens am Beispiel der Klausenburger Apotheker-Dynastie Mauksch*. MUDR. Ludovit Markusovsky a jeho doba, Presov–Bratislava–Wien 1993. 120–129. o.
7. Orient Gy.: *Az erdélyi és bánáti gyógyszerészet története*. Minerva Irodalmi és Nyomdai Müintézet nyomása. Cluj–Kolozsvár 1926. 163, 166, 170, 176, 187, 188. o.
8. Orient Gy.: *Die Apotheker-Senatoren, -Gelehrten und -Bürgermeister von Siebenbürgen*. Arthur Nemayer Verlag, Mittenwald (Bayern) 1931. 1–6. o.
9. Pataki J.: *Városunk legrégibb gyógyszerháza*. Orvosi Szemle – Revista Medicală (Kolozsvár) 9, 6, 198–200 (1936).
10. Spielmann J., Lázár-Színi Karola, Orbán J.: *Adatok a marosvásárhelyi gyógyszerházak történetéhez*. II. rész: *Harc a második marosvásárhelyi gyógyszerház létesítéséért*. Orvosi Szemle – Revista Medicală (Marosvásárhely) 18, 4, 479–485 (1972) és III. rész: *Vladár Ádám és Tollas György vetélkedése*. Orvosi Szemle – Revista Medicală 19, 2, 167–174 (1973).
11. *** Románia Országos Levéltára. Maros Megyei Igazgatóság. Szomorújelentések a Teleki Téka gyűjteményéből (a 14., 72., 354. és 371. számúak).
12. Szinnyei J.: *Magyar írók élete és munkái*. IV. kötet. Hornyánszky V. Könyvkiadó Hivatala, Budapest 1897. 880–889. o.
13. *** *Az erdélyi gyógyszerészet történetének kevésbé ismert adatai*. Comm. ex Bibl. Hist. Med. Hung. 36, 219–222 (1965).
14. Gaal Gy.: *Orvosok és gyógyszerészek a szepeslőcsei Engel családban*. Orvostudományi Értesítő 73. kötet, 494–499 (2000).

dávidházi dr. Medvigy Ferenc (1884–19?)

Beregszászon (ma Ukrajna területén van) született 1884. január 20-án görög katolikus családban. Apja, Medvigy Mihály később a nagyváradi ítélőtábla tanácselnöke lett. 1914-ben hunyt el (4). Anyja neve Herzitz Etelka. Iskoláit már Nagyváradon kezdte meg a Premontrei Gimnáziumban, ahol érettségi vizsgát is tett. Egyetemi tanulmányait Budapesten végezte, 1906. október 12-én kapott gyógyszerész oklevelet (6), ezután továbbra is az egyetemen maradt Than Károly 1. sz. Kémiai Intézetében, hogy a doktori fokozat elnyerése céljából elkészítse értekezését. Ő volt Than Károly utolsó, illetve Winkler Lajos első doktorandusa, 1907. június 15-én avatták doktorrá *A csersavas chinin, chinidin, cinchonin és cinchonidin összetétele* c. értekezése alapján.

Ezután több kisebb-nagyobb gyógyszerházban dolgozik alkalmazott gyógyszerészként, majd hazajön Nagyváradra. Itt először 1908. július 11. és szeptember 15. között Pohl Jenő Madonna gyógyszerházában kap állást, majd 1908. október 1-től bérbe veszi Grósz Sándor Szent István gyógyszerházát. 1910 októberében Pohl Jenő Budapestre távozik, ekkor a városi tanács pályázatát hirdetett személyi jogú gyógyszerháznak elnyerésére. A hét jelentkező közül dr. Medvigy Ferenc nyeri el a patikajogot 1910. október 6-án, amit a belügyminisztérium 1911. március 27-i közleményében hivatalosan is megerősített. Ez lett Nagyvárad tizenkettedik gyógyszerháza (1, 2). Megnyitás előtt a hatóságok ellenőrzést végeztek. Az 1910. október 31-én kelt ellenőrzési jegyzőkönyv szerint, amelyet dr. Mayer László főorvos, dr. Berkovits Miklós, a város közigazgatási bizottságának elnöke írtak alá, a Madonna gyógyszerház az akkori Sztarovetzky utcában megfelelt minden előírásnak, a jó működéshez szükséges követelményeknek, felszerelése, bútora kifogástalan, hisz azt Pohl Jenő 1908-ban, a gyógyszerház alapításakor rendelte íj. Rimanóczy Kálmán bútorgyárában.

Medvigy Ferenc jó hozzáértéssel, kiváló szakmai felkészültséggel, kifogástalanul vezette gyógyszerházát. 1941 októberében még ő a tulajdonos. Felesége 1943. február 4-én elhunyt. 1942-ben Féder Vilmos veszi át a gyógyszerházat és 1949-ig, az államosításig vezeti.

Az egyesületi életbe, valamint a város közeleti tevékenységébe is bekapcsolódott. 1914-től a Magyarországi Gyógyszerész Egyesület 25. járásának (Bihar megye) elnöke 1919-ig, a hatalomváltozásig. 1940-től 1941 februárjáig ismét ő a Magyarországi Gyógyszerész Egyesület most már 21. kerületének elnöke; ez akkor Bihar vármegye hetvenhárom gyógyszerházát ölelte fel. Később önként lemondott erről a tisztségéről. Kollegiális

magatartásával, megnyerő egyéniségével megnyerte a kortársak széles körű bizalmát. A *Gyógyszerészi Szemle* 1941. január 18-i száma fényképével együtt közli rövid életrajzát (5).

Számos társadalmi egyesületnek volt a tagja, így a Szigligeti Társaságnak, a Tüdővész elleni Egyesületnek, a nagyváradi Sport Egyesületnek (3). Ötvennyolc éves korában, 1942-ben a felsőház új gyógyszerész tagja lett (5), azonban ezutáni életéről semmi adattal nem rendelkezünk, sőt a Nagyváradra vonatkozó irodalom sem tesz említést róla (1, 2).

Irodalomjegyzék

1. Mermeze Gh., Ancamaria Mermeze: *Istoricul farmaciilor din Oradea*. Ed. Imprimeriei de Vest, Oradea 1999. 235–237. o.
2. Pop A.: *Farmacii publice orădene în perioada 1880–1919*. Crisia 26–27. Muzeul Țării Crișurilor, Oradea 1997. 142. o.
3. *** *Keresztény Magyar Közéleti Almanach*. III. kötet: *Erdély*. Athenaeum Irodalmi és Nyomdai RT., Budapest [é. n.].
4. *** *Gyógyszerészi Közlöny* 30, 528 (1914).
5. *** *Gyógyszerészi Szemle* 6, 3, 28 (1941. január 18.) és 7, 51, 502 (1942. december 19.).
6. *** *Album Medicorum 1888/89–1907/08*. Semmelweis Egyetem Orvostudományi Kar levéltára, Budapest.

bőlöni dr. Mikó Gyula (1889–1951)

Erdélyi származású volt, de gyógyszerészi pályája már nem itt, hanem Magyarországon teljesedett ki. Abrudbányán született 1889. március 21-én. Középiskoláit a kolozsvári Unitárius Főgimnáziumban végezte, ahol 1906-ban tett érettségi vizsgát. Gyógyszerészyakornokként Abrudbányán és Bánffyahunyadon dolgozott, majd a kolozsvári FJTE hallgatója lett és 1911-ben gyógyszerész oklevelet kapott (6). Továbbra is az egyetemen maradt, beiratkozott a doktorátusra, 1912-ben kapja meg a gyógyszerészdoktori fokozatot *A para-diphenylol-dimethyl és diaethylmethan nitro- és aminovegyületeiről* írt értekezésével, amelyet Fabinyi Rudolf intézetében és az ő vezetésével dolgozott ki (3).

Ezután Budapestre ment, több helyen kondícióskodott, így az egykori Fő utcai Fekete Medve és a Kálvin téri Magyar Korona gyógyszertárban. 1913-ban önkéntesi évét töltötte a budapesti I. honvéd gyalogezredben, ahol hamarosan az I. Honvédkerületi Parancsnokság egészségügyi főnökéhez osztották be, itt segédtszta a világháború végéig; főhadnagyi rangban szerelt le. Katonai szolgálata mellett 1916-tól mint „szusztentáns” dolgozott a budapesti Egyetemi gyógyszertárban, először díjas gyakornok, majd 1920-tól tanársegéd. Közben már 1917-ben beiratkozott a budapesti egyetem Orvostudományi Karára, ahol 1921-ben orvosdoktorrá avatták. Ugyanebben az évben a Debreceni Egyetem Orvosi Karára, az akkor létesített Gyógyszertani Intézethez kap tanársegédi kinevezést, majd 1923 szeptemberében az Intézet keretében felállítandó gyógyszerészeti Intézet vezetője lett, mely fāradhatatlan munkájának eredményeképpen 1924 áprilisában kezdte meg működését. Ezzel egyidőben adjunktusnak nevezik ki. 1927 júniusában az Orvosi Karon a *gyógyszerészet* tárgykörben magántanárrá képesítették, majd ezt 1932-ben kibővítették a *gyógyszerrendelés és értékmeghatározás* tárgykörével. Közben két évig, 1928 és 1930 között a bécsi Collegium Hungaricum tagjaként Wasicky, Pauli és Pregl professzorok intézetében, majd Grazban, Lipcsében, Jénában, Hallében, Berlinben, Hamburgban és Münsterben, valamint Hollandiában az utrecht-i és a leideni intézetekben is több-kevesebb időt töltött, ahol gazdagította tudását, szélesítette látókörét, gyűjtötte tapasztalatait. 1941-ben címzetes rendkívüli tanári rangot kap, majd a debreceni Egyetemi gyógyszertár igazgatója 1951-ig (1).

Igen tevékeny ember volt, lelkes híve a gyógyszerészek továbbképzésének, állandóan képezte magát is. Alapítója a Magyar Gyógyszerészeti Társaságnak, majd 1929 áprilisától vezetőségi tag, s ugyanígy a Tisza István Tudományos Társaság Orvos–Természettudományi Osztályának is. A gyógyszerészek egyesületein kívül más szervezetekben is tevékenykedett, így főtitkára volt az Országos Közegészségügyi Egyesület debreceni osztályának. A Debrecenben megjelenő *Orvosok és Gyógyszerészek Lapja* c. kiadványnak szerkesztőbizottsági tagja kilenc éven keresztül, az utolsó három évben pedig felelős szerkesztő is. Külföldi szaklapok, így a *Pharmazeutische Monatshefte* és a *Microchemica Acta* folyóiratok szerkesztésében vett részt (4).

Szakirodalmi tevékenysége is gazdag. Mintegy hetven dolgozata jelent meg nyomtatásban, ezek közül több a Magyar Gyógyszerésztudományi Társaság Értesítőjében. Főként kemoterápiás kérdésekkel foglalkozott s ezen belül a gyógyszerek vizsgálatával, értékmeghatározásával is, több tanulmánya pedig a gyógyszerrendelésre vonatkozott. Sok ismeretterjesztő jellegű munkát írt, ilyenek például az új gyógyszerkönyveket bemutató beszámolói, amelyek főleg a gyakorló orvosok számára voltak hasznosak. 1938-ban két gyógyszerész továbbképző tanfolyamot is szervezett Debrecenben. 1939-ben Jakabházy-émlékéremmel tüntették ki. 1940-ben jelent meg két kötetben *A IV. Magyar Gyógyszerkönyv kommentárja* c. munkája (5). 1950 januárjában

nyugalomba vonult, és 1951. február 26-án, hosszas betegség után hunyt el Debrecenben (2). Neve és életrajza szerepel a Magyar Gyógyszerészet Pantheonjában (7).

Irodalomjegyzék

1. Bot Gy.: *A Debreceni Orvostudományi Egyetem története és professzorainak életrajza 1918–1988*. Debrecen 1990. 223. o.
2. Varga P.: *Emlékezés Mikó Gyula professzorra*. Gyógyszerészet 19, 11, 427–429 (1975).
3. Zalai K.: *A kolozsvári Tudományegyetemen 1872–1918 között készült gyógyszerészdoktori értekezések*. Acta Pharm. Hung. 41, 232–240 (1971).
4. *** *Dr. bölöni Mikó Gyula*. Gyógyszerési Szemle 3, 38, 536 (1938).
5. *** *Magyar Életrajzi Lexikon*. III. kiegészítő kötet (Főszerk. Kenyeres Ágnes). Akadémiai Kiadó, Budapest 1981. 528–529. o.
6. *** *A kolozsvári m. kir. FJTE Almanachja az 1910/11. tanévre*. Az Egyetem kiadása, Kolozsvár 1911.
7. *** *A Magyar Gyógyszerészet Pantheonja* (összeállította Zboray B., Hegedüs L., Szmodits L.). Kézirat. Ernyey József Gyógyszerésztörténeti Könyvtár és Múzeum, Budapest.

Dr. Mischinger Viktor (1906–1962)

Kolozsváron született 1906. szeptember 26-án. Apja, id. Mischinger Viktor katonatiszt ezredesi rangban, anyja Medgyessy Anna. Középiskoláit szülővárosában a piaristáknál végezte, 1925-ben érettségizett. A gyógyszerészi pályát Bârlad városában, N. Coleșiu gyógyszerész dr. Davila nevét viselő gyógyszertárában kezdte el gyakornokként, majd hazatér Kolozsvárra, és beiratkozik az I. Ferdinánd Király Egyetemre, ahol 1930-ban kap gyógyszerészi oklevelet. Közben már 1928. május 1. és 1929. október 1. között segéddíjas gyakornokként dolgozik, ezt követően pedig 1934. október 1-ig tanársegéd a Pamfil P. Gheorghe professzor vezette Gyógyszerészeti Intézetben és az egyetemi klinikák gyógyszertárában. Ez idő alatt beiratkozott a doktorátusra. Doktori értekezését is Pamfil professzor irányításával kezdi írni, azonban itt nem tudja befejezni, mert 1934. október 1-től Kolozsváron megszűnik az egyetemi gyógyszerészképzés, így Bukarestben folytatja munkáját az ottani önálló GYK-on a gyógyszerészi-kémiai és galenikai tanszéken, továbbra is Pamfil professzor mellett. Még 1934-ben megkapja a gyógyszerészdoktori fokozatot a *Studiul și controlul dezinfectiilor și antisepticelor uzuale în general, și antisepticul polivalent „Pantasol” în special* c. doktori értekezése alapján (1). 1935. január 1-jén benyújtja lemondását, és hazajön Erdélybe. Egy ideig Dés városában dolgozik alkalmazott gyógyszerészként a Litschel Emil tulajdonában levő, 1888-ban alapított Szent Ferenc gyógyszertárban, rövidesen azonban új gyógyszertár megnyitására folyomodik, amit 1936-ban engedélyeznek. Ez évben meg is nyitja a város negyedik gyógyszertárát Diana néven a Bánffy utca 13. szám alatt (2). 1938. február 26-án hetvenhárom éves korában meghalt az édesapja (6).

1944. április 1-től katonai szolgálatot teljesített zászlósi rangban. Gyógyszertára vezetését Surányi Zoltán gyógyszerészre bízta, 1944. május 5-én azonban be kellett zárni, mivel az akkori zsidótörvények alapján a megbízott gyógyszerészt deportálták. 1944. július 1-jén Dés város tisztiorvosa írásban kérte a hadvezetőségtől a tulajdonos, Mischinger Viktor hazaengedését. Ez azonban nem valósult meg, csak 1947-ben, hadifogság után került haza. Ezután újból megnyitja gyógyszertárát, és az államosításig vezeti. A gyógyszertár állami tulajdonban működik tovább, sőt napjainkban is létezik (Május 1. utca 15. sz.). Mischinger Viktor a dési poliklinika gyógyszertárába kapott kinevezést, és mint annak vezetője dolgozott, míg egészségi állapota megengedte. A család birtokában levő, Pamfil professzor által kiállított bizonyítvány szerint „hivatását teljes lelkiismeretességgel és szakavatottsággal gyakorolta egész szolgálati ideje alatt”. 1960-ban írott önéletrajzából megtudhatjuk, hogy a szakma, a tudomány eredményei iránti érdeklődését dési gyógyszerészként is megtartotta, a helyi Orvostudományi Társaság gyógyszerészi szakosztályát vezette, amelynek keretében több előadást is tartott a parenterális oldatok sterilizálásáról, azok eltarthatóságáról, a gyógyszerek összeférhetetlenségéről, az erős és a stupefiáns gyógyszerekre vonatkozó törvényekről. Az előadások témáinak változatossága mutatja érdeklődési körének sokoldalúságát is. A gyógyszertári munka megkönnyítésére több újítást vezetett be. 1949–1959 között őt és az általa vezetett munkaközösséget eredményes munkájuk elismerésül négyszer tüntették ki (4).

Még gyakornok korában, 1928-ban tagja lett az Erdélyi és Bánáti Alkalmazott Gyógyszerészek Szövetségének, és ennek keretében az 1928. január 15-i közgyűlésen jegyzőnek választják meg (4). A közéletből is kivette részét, 1940 és 1944 között városi képviselő volt, a dési római katolikus egyház tanácsosaként huzamosabb ideig tevékenykedett (3). Élete utolsó éveiben egészségi állapota megromlott, előbb agyvérzés érte, majd érszűkület miatt a marosvásárhelyi sebészeti klinikán megműtötték, azonban legyengült szervezete felmondta a szolgálatot.

1962. május 17-én hunyt el Marosvásárhelyen, de családja szülővárosában temettette el dési kollégái, barátai nagy részvéte mellett (5).

Irodalomjegyzék

1. Bercuş C. I., Gheorghiu E.: *Bibliografia tezelor de doctorat de la Facultatea de Farmacie Bucureşti*. Practica Farmaceutică vol. II. nr. 2. 119–128 (1969).
2. Parádi F.: *Szolnok-Doboka vármegye közegészségügyének története*. Szöcs Lajos könyvnyomdája, Kolozsvár 1944. 8. fejezet, 16. o.
3. *** *Keresztény Magyar Közéleti Almanach*. III. kötet: *Erdély*. Athenaeum Irodalmi és Nyomdai RT., Budapest [é.n.].
4. *** *Alkalmazott Gyógyszerészek Szövetségének közgyűlése*. Pharmaco Courier (Kolozsvár) 8, 1 (1928).
5. *** Mischinger Viktor fiának, Mischinger Györgynek személyes közlései a családi iratgyűjtemény alapján (önéletrajz, Pamfil professzor igazolása, tisztiorvosi igazolvány).
6. *** *Pharmacia* 16, 3–4, 25 (1938. február).

Molnár József (1806–1879)

Molnár Lajos (1847–1912)

Apa és fia, mindketten nagyváradai gyógyszerészek. A család nem erdélyi származású, de az apa itt telepedett le, itt maradt élete végéig, és mindhárom fiát gyógyszerésznek nevelte.

Molnár József 1806. december 21-én született Krizskic helységben (az egyetemi anyakönyv szerint „Bohémia”, ma Csehország), apja ott evangélikus esperes volt. Iskoláit az akkori Pozsony vármegyében levő Modor városban végezte, majd 1823-tól ugyanitt lett gyógyszerészgyakornok Keller gyógyszerésznél. Gyakornoki vizsgája után Aradon gyógyszerészségéd, majd a pesti egyetemen tanul, ahol huszonnégy éves korában, 1830-ban kap gyógyszerészmesteri oklevelet. Még egy ideig Budán, azután ismét Aradon dolgozik, majd pedig Nagyváradon kondíciósodik.

Pár év múlva önállósulásra törekszik, és 1835-ben engedélyt kér gyógyszertár felállítására. 1836. május 1-jén meg is nyitja gr. Széchenyi Istvánhoz címzett patikáját az akkori Bihar vármegye Berettyóújfalu községében (6). Itt a következő évben, 1837-ben családot alapít, feleségül veszi a békéscsabai evangélikus lelkész leányát, Haán Vilmát. A házasságukból három fiú született: Lajos, Miklós és János, akik később mind követték apjukat a gyógyszerészi pályán.

1846-ban eladja gyógyszertárát és Nagyváradon telepszik le családjával együtt. Még az év június 30-án megveszi Schwachhoffer Istvántól az 1798-ban alapított Arany Sas gyógyszertárat a Fekete Sas vendéglő szomszédságában levő emeletes házban, ahol ma is működik. Kezdetben egyedül adminisztrálja, áruit Bécsből szerzi be. 1853-ban Frenda Károly gyógyszerészt alkalmazza, aki az évben kapta meg oklevelét Pesten. 1854-ben pár évre bérbe adja gyógyszertárát Kolovits Karácsony gyógyszerésznek (aki oklevelét Pesten 1842-ben kapta meg), de az 1860-as évek végén ismét saját kezelésébe veszi. Közben 1855-ben sikerült a reáljogot elismertetnie, ezt igazolja a város levéltárában található 54 427/1855. május 25-i átirat (3). Nála gyakornokoskodtak fiai is és rajtuk kívül még gyógyszerészeket is alkalmazott, ami a város szívében levő gyógyszertár nagy forgalmát bizonyítja. Sokat áldozott a gyógyszertár felszerelésére, ellátta az akkor hozzáférhető valamennyi szakkönyvvvel, gyógyszerkönyvekkel. A korabeli patika-vizitációs jegyzőkönyvek tanúsága szerint az ellenőrzések alkalmával mindent a legnagyobb rendben találtak nála (3).

Nagyváradai gyógyszertárát huszonnégy éven át a legnagyobb odaadással és hozzáértéssel vezette, köztisztletnek, megbecsülésnek örvendett nemcsak gyógyszerész kollégái és az orvosok körében, hanem a város lakói is nagyra becsülték közismert jótékonyága és embersége miatt. Beosztott gyógyszerészeivel mindig kollegiális kapcsolatot tartott. Éveken át a városi tanács tagja volt. Alapító tagja a Debrecen – Biharmegyei Gyógyszerész Testületnek és a Biharmegyei Orvos-, Gyógyszerész- és Természettudományi Egyletnek is,

1878. június 1-jén gyógyszertárát legidősebb fiára, Lajosra bízta, nyugalomba vonult, a megérdemelt pihenést azonban nem sokáig élvezhette, mert 1879. január 14-én elhunyt (4). Felesége is követte pár év után, 1882. szeptember 23-án.

A Biharmegyei Orvos-, Gyógyszerész- és Természettudományi Egylet hatvanéves fennállásának emlékére kiadott kötet kiemelten emlékszik meg Molnár József gyógyszerészről, aki az orvosi hivatás és az orvosi kar iránti tisztületének úgy adott kifejezést, hogy jelentős anyagi áldozatot hozva gyógyszertárának falait a város neves elhalt és élő orvosainak olajfestésű, művészi becsű arcképeivel díszítette. Valóságos képcsarnokká, muzeális értékűvé tette gyógyszertárát. A képek száma évről évre nőtt s már alig lehetett helyet szorítani az

újaknak. Halála után Lajos fia az egész gyűjteményt az Egyletnek ajándékozta. Sajnos a képek a történelem viharai alatt elkallódtak.

Legidősebb fia, **Molnár Lajos** 1847. szeptember 21-én született Nagyváradon (2). Iskoláit szülővárosában végzi, és apja gyógyszerértárban gyakornokoskodik. Egyetemi tanulmányai folytatására Bécsbe megy, ahol 1877. július 18-án kap gyógyszerész oklevelet. Hazatérte után továbbra is apja patikájában dolgozik Miklós fivére mellett, aki ez időben gyakornoki éveit tölti (5).

1878. június 1-től vezeti a családi gyógyszerértárt, édesapja halála után pedig mint örökös ő lesz a tulajdonosa is 1882. szeptember 23-tól, amit az 5957/1883. sz. törvényszéki végzés igazol (3). Egy ideig együtt dolgozott a kisebbik fivérével, **János**sal is, míg az gyógyszerész-gyakornoki idejét töltötte a családi gyógyszerértárban.

Molnár Lajos apjához hasonlóan szakmailag jól felkészült gyógyszerész lett, tovább öregbítette a családi gyógyszerértár jó hírét. Forgalmát növelte az, hogy 1899-ben a nagyváradi Szent László kórházat is ő látta el gyógyszerekkel. Megnövekedett jövedelme lehetővé tette, hogy a személyzet létszámát két gyógyszerésszel növelje, és több, később nevéssé vált gyógyszerész is itt gyakornokoskodott, köztük Csanda Endre, Csanády Kálmán, Székely Miksa is.

A közéletben és az egyesületi tevékenységben is részt vett, ő is tagja volt a Biharmegyei Orvos-, Gyógyszerész- és Természettudományi Egyletnek, valamint a Magyarországi Gyógyszerész Egyletnek. 1906-ban Blayer József nagyváradi gyógyszerész kollégájával együtt körlevélben kéri, hogy a 22. járásból (Hajdú és Bihar megye) váljon ki Bihar megye és önállósuljon mint 27. járás. E kérdés megvitatására június 28-ra közgyűlést hívnak össze (9). Tervük később egy általános átszervezés után sikerült. Ő is, akárcsak apja, köztisztviselőnek örvendett. Nyílt, becsületes, kedélyes ember volt és kollégái között népszerű. A szakmai egyesületi tevékenységén kívül említésre méltó, hogy tizenhét éven át a helybeli evangélikus egyház főgondnoki tisztét töltötte be.

Leszármazottja nem lévén, csupán egy gyámleánya, 1907-ben eladja a hatvan éven át a család tulajdonát képező Arany Sas gyógyszerértárt Lessner Alfréd gyógyszerésznek és feleségének (3), tizenhét évi gyógyszerértárvezetés után visszavonul a szakmai élettől, csupán az egyház keretében tevékenykedik továbbra is. 1912. március 27-én hunyt el Nagyváradon hatvanéves korában (10). Az Arany Sas gyógyszerértár később, 1916-tól Mező Ernőné Kain Eszter (sz. 1889, Naszód, gyógyszerész oklevél 1912, Kolozsvár) tulajdona lesz (1).

Testvére, **Molnár Miklós** egyetemi tanulmányait Budapesten végezte, az egyetemi anyakönyv beírása szerint 1881-ben kapott gyógyszerész oklevelet huszonhárom vagy huszonkilenc éves korában (7), és 1875-től a családi gyógyszerértárban dolgozik. További sorsáról nincs adatunk.

Kisebbségi testvéröccse, **Molnár János** szintén gyógyszerész lett, valószínűleg Kolozsváron tanult, mert a FJTE 1878/79. és 1879/80. évi Almanachjában szerepel egy Molnár János nevű első-, illetve másodéves gyógyszerészhallgató (8). 1909-ben, ötvenhét éves korában elhunyt.

Irodalomjegyzék

1. Fehér D. (szerk.): *Biharmegye – Nagyvárad kultúrtörténete és öregdiákjainak Emlékkönyve* (1933–1937). Sonnenfeld Adolf RT., Oradea 1937. 157. o.
2. Lakos L.: *Nagyvárad múltja és jelenéből – a városi levéltár adatai alapján*. Berger Sámuel könyvnyomdája, Nagyvárad 1904.
3. Mermeze Gh., Ancamaria Mermeze: *Istoricul farmaciilor din Oradea*. Ed. Imprimeriei de Vest, Oradea 1999. 187–194. o.
4. Pop A.: *Farmacii orădene între anii 1850–1880*. Crisia (Ed. Muzeul Județean Bihor) 17., 325–330 (1987).
5. Pop A.: *Farmacii publice orădene în perioada 1880–1919*. Crisia 26— 27. Muzeul Țării Crișurilor, Oradea. 147–148 (1997).
6. Róthschnek V. E. (szerk.): *A Debrecen – Biharmegyei Gyógyszerész Testület és az Általános Magyarországi Gyógyszerész Egylet VI. kerület IV. járás gyógyszerértárai, testülete és egyletének története*. Kiadja a Debrecen–Biharmegyei Gyógyszerész Testület, Debrecen 1882. 165–170. o.
7. *** *Album Chyrurgorum et Pharmacopoeorum 1770–1838/39; Album Chyrurgorum 1839/40–1887/88*. Semmelweis Egyetem Orvostudományi Kar levéltára, Budapest.
8. *** *A kolozsvári m. kir. FJTE Almanachja az 1878/79. és az 1879/80. tanévekre*. Az Egyetem kiadása, Kolozsvár 1878, 1880.
9. *** *Molnár Lajos javaslata*. Gyógyszerészi Közlöny 22, 32, 395 (1906) .
10. *** *Molnár Lajos elhalálozása*. Gyógyszerészi Közlöny 28, 13, 205 (1912. március 31.).

Muzsa Gyula (1862–1946)

Nem volt erdélyi származású és nem is dolgozott Erdélyben, de Bukarestben született, és később politikai, közéleti tevékenységének is voltak Romániához kapcsolódó eseményei.

Apja honvéd ezredesként részt vett az 1848-as szabadságharcban s annak leverése után Bukarestbe menekült, így született Muzsa Gyula ott 1862. július 22-én, de kora ifjúságában már visszakerült Magyarországra (5). Középiskolai tanulmányai után Budapesten, az erdélyi származású bogdándi Sztupa György tulajdonát képező Kálvin téri Korona gyógyszerárban gyakornokoskodott. Az egyetemet is Budapesten végezte, 1886-ban, huszonöt éves korában kapott gyógyszerészi oklevelet. Külföldre ment tudását gyarapítani, egy évtizedet töltött el különböző városokban, így Párizs, Mentone, Nizza, London, Brüsszel, Ostende, Szófia gyógyszerárjaiban dolgozott s nemcsak szakmai tudását, hanem nyelvismeretét is gyarapította, anyanyelvén kívül a német, a francia, az angol és a román nyelvet is beszélte. 1889-ben a Párizsban tartott Gyógyszerész Kongresszuson ő képviselte a magyarországi gyógyszerészeket. Széles látókört és sok értékes tapasztalatot nyert a tíz év alatt, kapcsolatba került politikusokkal, diplomatákkal.

1896-ban tért vissza Budapestre, amikor jó barátja, a szintén Bukarestben született dr. Szabó Béla gyógyszerész fiatalon elhunyt, és az özvegy őt kérte fel, hogy Római Császár nevű budai gyógyszerárjuknak legyen a gondnoka. Egy időre el is vállalta, de 1898-ban már saját gyógyszerárát vezeti a IX. kerületi Mester utcában. Közel húsz évig állt gyógyszerár élén. 1917-ben már betegeskedett, és mivel családja nem volt, megvált gyógyszerárjától, de továbbra is részt vett a szakma különböző területein szervezett mozgalmakban, az egyesületi és a közéletben is (5). A Magyarországi Gyógyszerész Egyesületben alelnöki tisztséget töltött be, 1918-ban pedig elnökké választják, azonban egészségi állapotára hivatkozva ezt már nem vállalja, így ettől kezdve a Budapesti Gyógyszerész Testületnek és az Országos Egyesületnek is a díszelnökévé választották meg.

Állandóan a gyógyszerészi kar jogaiért küzdött, sürgette a Gyógyszerész Kamara megalapítását; erre egy tervezetet is kidolgozott (1). 1906-tól függetlenségi-párti, majd 1910-től Kossuth-párti programmal képviselőnek választották meg, tizenkét éven át volt az Országgyűlés tagja. Az ő közbenjárásának köszönhető, hogy az első világháború idején a gyógyszerárak tulajdonosait, bérlőit, gondnokait felmentették a hadba vonulástól, és így zavartalanul működhettek a gyógyszerárak a háború idején is. A politikai életben is szerepet vállalt, az előzetes magyar–román békekötés érdekében 1917/1918-ban Wekerle Sándor miniszterelnök küldöttségként járt Bukarestben; akkor kifejtett tevékenységéért udvari tanácsosi címmel tünteti ki IV. Károly király. 1919-ben Teleki Pál külügyminiszter megbízásából Nagyszebenben és Bukarestben tárgyalt a román hatóságokkal. 1927-től az Országgyűlés felsőházának a tagja lett (4).

Nagy érdemei vannak a magyar sport fejlesztésében is: a magyar olimpiai csapat vezetője 1896–1912 között (3), a nemzetközi Olimpiai Bizottság magyar tagja volt 1909-től haláláig, valamint több évtizeden át a Magyar Atlétikai Klubnak is. Itt kifejtett tevékenységéért a kormányzó a Magyar Érdemkereszt II. osztályának jelvényével tüntette ki. Az Országos Testnevelési Tanács alapító tagja (2). 1946. február 23-án hunyt el Budapesten.

Irodalomjegyzék

1. Baradlai J., Bársony E.: *A magyarországi gyógyszerészet története az ősidőktől a mai napig*. II. kötet. A Magyarországi Gyógyszerész-Egyesület kiadása, Budapest 1930. 102, 428, 536, 559, 603, 630, 642, 652, 671. o.
2. Gulyás P.: *Magyar írók élete és munkái*. Új sorozat. XVIII kötet. Argumentum Kiadó, Budapest 1999. 1349. o.
3. *** *A Magyar Gyógyszerészet Pantheonja* (összeállította Zboray B., Hegedűs L., Szmodits L.). Kézirat. Ernyey József Gyógyszerésztörténeti Könyvtár és Múzeum, Budapest.
4. *** *Magyar Életrajzi Lexikon*. II. kötet (Főszerk. Kenyeres Ágnes). Akadémiai Kiadó, Budapest 1982. 254–255. o.
5. *** *Muzsa Gyula*. Gyógyszerészi Hetilap 28, 580 (1889).

Nagy Béla (1897–1943)

Sepsiszentgyörgyön született ősrégi székely családban 1897. december 20-án. Apja dr. Nagy Sándor vármegyei tiszti főorvos volt, anyja, magyarpéteri Kőrössi Gizella szintén székely nemesi család sarja. Anyai nagyapja részt vett az 1848–1849-es szabadságharcban mint honvéd tüzér-főhadnagy és Gábor Áron hadsegéde (3). Iskoláit szülővárosában a Székely Mikó Kollégiumban végezte, 1915-ben érettségizik, még abban az évben bevonul katonának, és a harctérre kerül, bátor magatartásáért I. osztályú vitézségi érmmel tüntetik ki. 1916-ban orosz fogságba jutott és négy és fél évet töltött Kelet-Szibériában, a Góbi-sivatag határvidékén, aminek

egyetlenegy előnye, hogy ez idő alatt több nyelvet megtanult. Hazatérte után lépett csak a gyógyszerészi pályára. Egyetemi tanulmányait Kolozsváron kezdte meg, majd Budapesten folytatta, ahol 1925. június 19-én kapott gyógyszerészi oklevelet a Pázmány Péter Tudományegyetemen. Ezt 1926-ban Bukarestben sikerül nosztrifikáltatnia, miután több vizsgáját itt is letette (3).

1927-ben Kolozsváron házasságot köt Beredecky Margittal, majd még az év július 23-án megveszi Máramaroszigeten Szilágyiné Huszár Ilona (sz. 1896. május 23., Nyárádszereda; oklevél 1922, Kolozsvár) gyógyszerésznőtől az 1781-ben alapított Szerecsen nevű gyógyszertárát, amelynek neve ettől kezdve Salvator (Mégváltó). Családjával Máramaroszigeten telepszik le, bekapcsolódik a város közéletébe, a helybeli református egyház tagjaként egyházi vonalon is tevékenykedik; a helybeli Vöröskereszt alelnöke, a máramaroszigeti Kereskedelmi Bank igazgatósági tagja, 1942-ben Máramaros vármegyét képviselő felsőházi póttagnak is megválasztják (4). 1940-ben, Észak-Erdély visszacsatolása után az újonnan alakult Máramaros megyei Gyógyszerész Kamara alelnöke lett (2). Hirtelen, váratlanul hunyt el 1943. augusztus 8-án, fiatalon, negyvenhat éves korában Budapesten. Özvegye és három kiskorú árvája maradt: Etelka, Béla és Balázs. Holttestét Máramaroszigetre hozták haza és ott temették el nagy részvét mellett.

Gyógyszertárát hatósági engedéllyel Faragó István és Janiczky György gyógyszerészekre bízta; előbbi már 1941-ben alkalmazottként dolgozott ott. A megbízott gyógyszerészek 1949. április 2-ig, az államosításig látták el feladatukat, ezután a gyógyszertárat gyógyszerponttá alakították át, majd 1991-től a magánosítással ismét gyógyszertárként működik.

Gyermekei közül a legidősebb, **Nagy Etelka** lett gyógyszerész, aki 1930. augusztus 22-én született Máramaroszigeten. Egyetemi tanulmányait Marosvásárhelyen végezte, ahol a GYK-on 1952-ben kapott oklevelet. Hazakerült szülővárosába, a 16. számot viselő állami gyógyszertárba (volt Kígyó patika) osztották be, itt maradt 1983-ig, majd áthelyezték a 17. számú (volt Örangyal) gyógyszertárba, ahol nyugdíjazásáig, 1986-ig dolgozott. 1994. január 19-én hunyt el Máramaroszigeten.

Férje, **Kövy Gyula** szintén gyógyszerész volt. 1925. május 21-én született Máramaroszigeten, iskoláit is itt végezte. A családját „kuláknak” minősítették, s így csak akkor mehetett egyetemre továbbtanulni, ha szülei beléptek a „közösbe”, a kollektív gazdaságba. Egyetemi tanulmányait Kolozsváron kezdte meg a Természettudományi Karon, majd Marosvásárhelyen folytatta, ahol ő is 1952-ben kapott gyógyszerész oklevelet. Csíkszentmártonba kap kinevezést, innen tüdőbetegesen jön vissza Máramaroszigetre, és a Hadnagy Antal által vezetett 62. számú gyógyszertárban lesz beosztott gyógyszerész. 1959-ben megbízzák a helybeli Gyermekkorház gyógyszertárának felállításával, majd ennek vezetőjévé nevezik ki; ezt a munkakört 1988-ig, nyugdíjazásáig látja el. Röviddel ezután, 1992. augusztus 19-én hunyt el Máramaroszigeten (1).

Leányuk, **Podrahné Kövy Ildikó** is gyógyszerész lett. 1957. július 10-én született Máramaroszigeten. Egyetemi tanulmányait ő is Marosvásárhelyen végezte, 1983-ban itt kapott gyógyszerész oklevelet. Ő már a család harmadik generációs gyógyszerésze. Szintén szülővárosában, Máramaroszigeten dolgozott, 1986–1996 között a 17. számú állami gyógyszertár alkalmazottja (1).

Irodalomjegyzék

1. Csirák Cs. (szerk.): *Otthonom Szatmár megye*. Szatmári füzetek 6. Egészségügy-történeti dolgozatok. Szent-Györgyi Albert Társaság kiadása, Szatmárnémeti 1997. 259, 260, 270, 277. o.
2. *** *Sepsiszentgyörgyi Nagy Béla*. Gyógyszerészi Szemle 7, 6, 61 (1942. február 7.); 7, 51, 502 (1942. december 19.) és 8, 34, 502 (1943. augusztus 21.).
3. *** *Keresztény Magyar Közéleti Almanach*. III. kötet: *Erdély*. Athenaeum Irodalmi és Nyomdai RT., Budapest [é. n.].
4. *** *Gyógyszerészi Szemle* 7, 6, 61 (1942. február 7.) és 7, 37, 502 (1942. december 19.).

Id. Nagy Jenő (1891–1980)

Nagyszebenben született 1891. december 15-én. Iskoláit szülővárosában az Állami Főgimnáziumban végezte, eredetileg katonai pályára készült, de családja kívánságára – mivel nagyapja is patikus volt – 1909-ben mégis a gyógyszerészi hivatást választotta. A gyakornokságot Gyulafehérváron kezdte el, apja, Nagy János és a gyógyszerészek között létrejött szerződés szerint három évre havi 20 koronát kapott, ezenkívül ruhát és teljes ellátást. Először 1909. szeptember 1-től 1911. november 30-ig Kinnich Teodor gyógyszertárában, majd 1912. március 1. és augusztus 30. között Fröhlich Oszkár Csillag nevű gyógyszertárában dolgozik gyakornokként. A gyakornoki (tirocinális) vizsgát Kolozsváron tette le 1912. augusztus 29-én, az oklevele aláírói közt a kémia, a kórtan, a gyógyszer-tan professzorain kívül Széki Tibor nevét is megtaláljuk.

Beiratkozott a kolozsvári FJTE-re, ahol 1914. június 23-án kapott gyógyszerész oklevelet. Alig dolgozott két hónapot Kolozsváron Dávid János gyógyszerertárában, mikor kitört az első világháború. Bevonult és katonai gyógyszerészként szolgált, majd 1916-ban a gyalogsághoz helyeztette át magát, és harctéri szolgálatra jelentkezett. Mint a 82-es székely gyalogezred hadnagya számos ütközetben vett részt és meg is sebesült; a háború vége az olasz fronton érte. Harctéri érdemei elismerésül több katonai kitüntetést kapott, így a Signum Laudis (katonai érdemérem), a Károly császári kereszt, valamint még más magyar, osztrák és bolgár háborús emlékérmek tulajdonosa lett (3).

A háború után visszatért Erdélybe, 1918. október 1. és 1919. április 1. között Szászrégenben a Czoppelt-gyógysertárban dolgozik, majd Marosvásárhelyre jön, és március 1-ig Osváth Károly gyógyszerész alkalmazza.

Önállósulási szándékkal szabad joggyakorlásért folyamodik. Marosvásárhelyen akarja megnyitni saját gyógyszerertárát az egykori Szent György téren (akkor Churchill tér 2. szám). 1920. november 23-án közlik vele, hogy az 1920. szeptember 21-én benyújtott, 239. szám alatt iktatott kérését jóváhagyták a 19 723/1920. számú engedéllyel. Ettől kezdve már mint tulajdonos van nyilvántartva, a 118. számot viselő „libera practica” engedélyének kiállítás dátuma azonban csak 1922. november 28 (4). Gyógysertárát többnyire egyedül vezette, lakása mellette, ugyanabban a házban volt s így állandóan szolgálatot tarthatott. Az 1940-es években nála dolgozott Orlik Mária okleveles gyógyszerésznő (sz.1904, Marosvásárhely) és Nagy Matild (sz.1900, Budapest) gyógyszerésznő 1942 februárjától 1948 augusztusáig (4). A gyógyszerertárát 1949. április 4-ig vezette, amikor államosították, tovább dolgozott állami alkalmazotként. A vasúti dolgozóknak felállított CFR-gyógysertár vezetésével bízták meg, ez az Albina téren, az egykor Grósz Ferdinánd tulajdonát képező helyiségekben volt 1969-ig. Megszakítás nélkül dolgozott nyugdíjazásáig, de ezután is vállalt helyettesítést, amikor szükség volt rá.

Tevékenyen részt vett az erdélyi gyógyszerészek egyesületi életében, mikor pedig felállították a kamaráknak megfelelő gyógyszerészi kollégiumokat, Maros-Torda megyei elnöknek választják. Ezenkívül ügyvezető elnöke volt a Romániai Általános Gyógyszerész Egyesület Erdélyi és Bánáti Kerületének, amely Maros-Torda, Kis-Küküllő, Csík és Udvarhely megyék gyógyszerészeit fogta össze. 1941-ben a Magyarországi Gyógyszerész Egyesület új elnökségének is tagja lesz.

Ő volt az első, aki az 1919-es hatalomváltást követően a magyarországi gyógyszerészi zsebnaptárak, évkönyvek mintájára megszerkesztette és saját költségén Marosvásárhelyen megjelentette a *Gyógyszerészek című tára és zsebnaptára az 1921. évre, I. évfolyam* című kiadványt. A *II. évfolyamot* 1922-ben Molitörisz Pállal együtt szerkesztette és adta ki Kolozsváron (2). A kis könyvecske a naptáron kívül a fontos tudnivalókat, súlyokat, mértékeket, hűtőkeverékeket, a gyógynövények gyűjtésének naptárát, a szaklapok névsorát, egyesületeket és tisztségviselőiket, a vizsgabizottságokat, valamint Erdély és a Bánság gyógyszerertárait, gyógyszerészeit sorolja fel, ezért igen nagy a forrásértéke. Az adatgyűjtést 1920. december 15-én zárta le, 493 gyógyszerertárt vett számba Erdélyben és a Bánságban, de összeírta a besszarábiai és az okiráltságbeli gyógyszerészeket és gyógyszerertárakat is; ez utóbbiakból 106 reáljogú volt (1). A 161 oldal terjedelemben összeállított zsebnaptára az első gyógyszerészi kiadvány volt, amely a hatalomváltás után megjelent. Az itthon maradt erdélyi és bánági gyógyszerészek összetartását, az egymással való kapcsolatteremtést szolgálta. Példaértékű volt, hiszen ezután már rendszeresen jelentek meg hasonló kiadványok.

Közelelti személyiségként kötelességének tartotta a kisebbségben élők megsegítését. Nagy szeretettel és odaadással foglalkozott a város sportéletével is, ő maga is kiválóan sportolt. A marosvásárhelyi Sport Egyesület (MSE) ügyvezető alelnöke volt évtizedeken át.

A szegedi Orvostudományi Egyetem 1964-ben, 1974-ben és 1979-ben a szeptemberi tanévnyitókon arany, gyémánt, illetve vas oklevelet adományozott neki az ötven-, hatvan-, illetve hatvanöt éves gyógyszerészi tevékenységéért. Ezeket a megtisztelő kitüntetések még személyesen át tudta venni (8). 1980. május 8-án hunyt el Marosvásárhelyen.

Két gyermeke volt – leánya, Márta (Buka Ferencné) és fia, ifj. Nagy Jenő –, mind a ketten a gyógyszerészi hivatást választották. Márta leánya nem sokáig folytatott gyógyszerészi tevékenységet, családjára, gyermekei nevelésére nagy hangsúlyt fektetett, ez töltötte ki az életét.

Ifj. Nagy Jenő Marosvásárhelyen született 1922. április 2-án. Iskoláit is szülővárosában végezte, majd az 1941/42-es tanévben beiratkozott a Kolozsvárra visszatért FJTE-re mint rendes gyógyszerész hallgató (6). Közben gyakornoki idejét 1944. május 1-től július 31-ig a marosvásárhelyi Dávid-patikában tölti. Mivel Kolozsváron nem oldódott meg a gyógyszerészképzés az Orvosi Kar Marosvásárhelyre való átköltözésével, Szegeden folytatta egyetemi tanulmányait, gyógyszerész oklevelet az 1945/46-os tanévben, 1946. július 13-án kapott (7). Ezt követően hazajön, oklevelét honosíttatja és szabad joggyakorlásra kér engedélyt. 1947. december 12-én kapja meg a 288. számú „libera practica” jogot. Közben beiratkozott a doktorátusra is, azonban ez a terve nem valósult meg. Apja gyógyszerertárában dolgozott egészen az államosításig, ekkor Szászrégenbe helyezik az akkori 25. sz. gyógyszerertárba, az itt eltöltött idő alatt teszi le Marosvásárhelyen a GYK keretében szervezett

főgyógyszerészi vizsgát 1959. október 26-án (5). Szászrégenben 1962. április 3-ig dolgozik, ekkor leromlott egészségi állapota miatt betegnyugdíjazták. Időnként ezután is vállalt helyettesítést Sármáson, Dicsőszentmártonban, valamint Marosvásárhelyen a zárt körű 104. sz. gyógyszertárban.

Marosvásárhelyen hunyt el 1974. március 24-én (9).

Irodalomjegyzék

1. Nagy J.: *Gyógyszerészek címtára és zsebnaptára az 1921. évre, I. évf.* A szerző kiadása. Kosmos RT., Tg. Mureș–Marosvásárhely, 1920. 1–161. o.
2. Molitórisz P., Nagy J. (szerk.): *Almanachul Farmaceutic – Gyógyszerészek zsebnaptára – Pharmazeutischer Almanach* II. évfolyam. Cluj–Kolozsvár 1922.
3. *** *Keresztény Magyar Közéleti Almanach*. III. kötet: *Erdély*. Athenaeum Irodalmi és Nyomdai RT., Budapest [é. n.].
4. *** Románia Országos Levéltára. Maros Megyei Igazgatóság. Alap 7., leltár 43.: *Colegiul farmaceutic jud. Mureș* (1933–1948).
5. *** Románia Országos Levéltára. Maros Megyei Igazgatóság. Alap 576. IMF Tg. Mureș, dosszié, 749//1959.
6. *** *A kolozsvári magyar kir. FJTE Évkönyve az 1941/42. tanévre*. Az Egyetem kiadása, Kolozsvár 1942.
7. *** *A Szegedi Tudományegyetem Évkönyve az 1945/46-os tanévre*. Az Egyetem kiadása, Szeged 1946.
8. *** Buka Ferencné Nagy Márta gyógyszerésznő személyes közlései.
9. *** Páll Judit főgyógyszerésznő (ifj. Nagy Jenő egykori felesége) közlései.

Nagy Jenő Sándor (1909–1991)

A Szilágy megyei Magyarzsombor helységben született 1909. december 31-én. Apja, Nagy Mihály itt református lelkész volt. Anyja neve Balogh Berta. Iskoláit a nagyenyedi Bethlen Kollégiumban végezte, 1929-ben tett érettségi vizsgát. Ezt követően gyógyszerészgyakornoknak szegődik, 1929. április 1-től december 1-ig Tövisen dolgozik Ferencz József gyógyszerésznél, majd Aranyosgyéresen az egykor Tomcsik József tulajdonát képező Isteni Gondviselés gyógyszertárban Dénes Ferenc gyógyszerész mellett 1931. augusztus 31-ig. Ekkor iratkozik be a kolozsvári I. Ferdinánd Király Egyetemre gyógyszerészhallgatónak, azonban tanulmányait nem tudja befejezni a kolozsvári gyógyszerészképzés megszüntetése miatt, s ezért Bukarestben folytatja az önálló Gyógyszerészeti Karon, ahol 1935. február 18-án a 23 426. számú gyógyszerész oklevelet kapja meg (a dékáni hivatal 346-os számmal bocsátotta ki).

Az oklevél megszerzése után először, 1935. április 1. és augusztus 31. között Déván Nussbaum Miklós Őrangyal nevű gyógyszertárában dolgozik, majd Nagyenyedre megy, ahol a város legrégibb, 1782-ben alapított és ekkor Schuster Gusztáv tulajdonát képező Arany Csillag gyógyszertárában folytatja tevékenységét 1937. június 31-ig.

1937. augusztus 7-én házasságot köt Horváth Margit tanítónővel, akinek apja, **Horváth Károly** gyógyszerész (oklevél 1903, FJTE) volt Bonchidán, és az 1890-ben alapított Isteni Gondviselés gyógyszertár tulajdonosa 1919-ig, haláláig. Ettől kezdve 1926-ig a családi gyógyszertár gondnoka Quittner Lajos gyógyszerész lett (2), aki oklevelét a kolozsvári FJTE-en kapta meg 1914-ben (5). 1927-ben már egyik rokonuk, Nagy Béla gyógyszerész lesz a gyógyszertár gondnoka, 1936-ban pedig Inczeffy Károly gyógyszerész, majd 1937-ben, házasságkötése után ő, Nagy Jenő Sándor veszi át a vezetését (2). A jogot 1938. május 13-án kapja meg a minisztériumtól az egészségügyi törvény 381. szakasza értelmében a 296/14. mai 1938. számú átirattal; ettől kezdve hivatalosan is ő az özvegy Horváth Károlyné tulajdonát képező gyógyszertárnak a vezetője (farmacist diriginte), 1942-ben pedig bérlője (4). Nem sokáig, mert katonai behívót kap, kikerül a harctérre, innen pedig orosz fogságba jut 1945 májusától egészen szeptemberig.

Hazatérte után egy ideig állás nélküli, majd 1947. április 1-től Kudzsiron Csaszókóczy Gyula gyógyszerész 1909-ben alapított Segítő Mária nevű gyógyszertárában dolgozik alkalmazottként 1947. november 24-ig. 1948. április 1-től Magyarlápason telepszik le családjával, és Voith József 1854-ben alapított Szarvashoz címzett gyógyszertárában alkalmazott gyógyszerész. A vidéki gyógyszertárak államosítása után, 1951. január 2-től őt nevezik ki a most már állami gyógyszertár vezetőjévé. Itt marad 1964. április 1-ig, nyugdíjazásáig.

Hányatott sorsú gyógyszerészi pályája ezzel véget ért, és a megérdemelt pihenés következett. Egy idő után Marosvásárhelyre költözik fiához, dr. Nagy Levente szülész-nőgyógyász főorvos, egyetemi előadóhoz. Marosvásárhelyen hunyt el 1991. augusztus 2-án (1).

Irodalomjegyzék

1. *** Dr. Nagy Levente marosvásárhelyi szülész-nőgyógyász főorvos személyes közlései a családi iratgyűjtemény (gyógyszerészi oklevél és munkakönyvei) alapján.
2. *** *Almanachul farmaciștilor din România – Romániai Gyógyszerészek zsebnaptára* az 1924., az 1926. és az 1927. évre (II., III. és IV. évf.). Szerkeszti Nagy Samu. A szerző kiadása, Cluj-Kolozsvár.
3. *** *Almanach 1937*. Szerkeszti P. Molitórisz. Cluj-Kolozsvár.
4. *** *Gyógyszerészek zsebnaptára az 1942. évre*. 70-ik évfolyam. Összeállította Réthelyi József. A Gyógyszerészi Hetilap kiadása, Budapest 1941.
5. *** *A m. kir. FJTE Almanachja az 1891/92. és az 1913/14. tanévre*. Az Egyetem kiadása, Kolozsvár 1913.

52. ábra. Nagy Jenő Sándor gyógyszerész oklevele (Bukarest, II. Károly Király Egyetem, 1935) és gyógyszerértárvezetői igazolása (1938)

Nagy Örs (1923–1987)

Marosvásárhely és egész Maros megye gyógyszerészetében, gyógyszerértári hálózatának fejlesztésében szerepe volt az 1950-es évek végétől haláláig. Marosludason született értelmiségi családban 1923. november 30-án. Apja dr. Nagy Sándor ügyvéd, anyja Szepessy Piroska tisztviselő. Előbb szülővárosában, majd 1934–1942 között Marosvásárhelyen a Református Kollégiumban tanult és itt is érettségizett 1942. június 15-én.

Egyetemi tanulmányait Kolozsváron kezdte meg, és közben Marosvásárhelyen végezte gyakornokságát Gyalui István gyógyszerértárban, majd Melzer Albertnél Besztercén (3). 1944 őszén a kolozsvári FJTE-en megszűnt az oktatás, az egyetemi hallgatók és a tanárok nagy része Budapestre menekült, majd onnan miniszteri rendelettel Halléba vagy Breslauba telepítették az összesített karokat, főiskolákat. Így került gyógyszerészhallgatóként Breslau városába, majd a front előrehaladásával, a bombázások következtében Grazba, onnan pedig Aufhausenbe menekítették őket. A háborús körülmények ellenére mind az orvostanhallgatók, mind a jövőbeni gyógyszerészek folytatták tanulmányaikat 1945. január 10-től, gyakran az óvóhelyeken vizsgáztak tanáraik előtt. 1945. október közepén tértek vissza Budapestre, innen a gyógyszerészhallgatók többsége Szegedre került (5), itt újból le kellett tenniük szigorlataik egy részét, hogy oklevelüket megkaphassák. Így Nagy Örs az 1945/46-os tanévben néhány későbbi marosvásárhelyi gyógyszerésszel együtt, mint ifj. Horváth Tibor, ifj. Nagy Jenő, Vajna Imre, a Szegedi Tudományegyetem Orvostudományi Karán kapta meg gyógyszerész oklevelét (2).

Visszatért szülővárosába és miután 1947-ben 405.129-es számmal honosították diplomáját, Pálffy István Angyal nevű gyógyszerértárban kezdett el dolgozni, majd Marosvásárhelyen telepedett le. Rövid ideig, az államosításig Grósz Ferdinánd gyógyszerértárának alkalmazottja, 1950. március 1-ig a most már állami 3. sz. gyógyszerértárban beosztott gyógyszerész, ezt követően hét éven át az Egyesített Klinikai Kórház gyógyszerértárának a vezetője. Jó szervezőképessége már itt megnyilvánult, ezért 1957. november 15-én kinevezik a Marosvásárhely székhelyű Gyógyszerkereskedelmi vállalat, a Centrofarm igazgatójának. 1960. június 15-ig volt ebben a tisztségében, 1965. szeptember 1-től a szervezési osztály főnöke. Itt is bebizonyította kiváló szervezőképességét, éleslátását. Munkájának tapasztalatait hasznosította 1952 és 1962 között az akkor már működő marosvásárhelyi

Gyógyszerészeti Karon a gyógyszerértári ügyvitel és szervezés tárgykörének előadójaként (1). 1985. február 1-én megbízást kapott a Gyógyszervállalat kebelében felállítandó Galenusi Laboratórium megszervezésére, felállítására, beindítására, és ugyanekkor ennek vezető főgyógyszerésze lett. Szívégyévé vált a laboratórium, minden energiáját, idejét ennek a beindítására, majd működésére fordította, a megtervezett és berendezett helyiségekben munkatársainak optimális munkakörülményeket igyekezett biztosítani. Ez a laboratórium nemcsak Marosvásárhely, hanem a Gyógyszervállalathoz tartozó két megye (Maros és Hargita) gyógyszerértárait látta el saját készítményeivel, melyek nagy részét az általuk módosított vagy javasolt előírásoknak megfelelően állítottak elő. Mindennapi munkáján kívül részt vett a gyógyszerészek szakmai egyesületi életében is. Szerkesztőbizottsági tagja volt az 1956 és 1957-ben Marosvásárhelyen megjelent *Értesítő*, illetve *Gyógyszerészi Értesítő* c. szaklapnak (4), ennek hasábjain közölte az általa javasolt módszert a baktériumok antibiotikus érzékenységeinek vizsgálatára a *Comprimata pro antibiogramma* segítségével. 1965-ben az akkori Magyar Autonóm Tartomány területén forgalmazott gyógyszerek felhasználásáról végzett statisztikai felmérésének eredményeiről számolt be a *Farmacia* országos jellegű szakfolyóiratban. E két rendkívül jelentős tanulmányán kívül több dolgozat társszerzője is volt, amelyek nyomtatásban is megjelentek. Alapos, lelkiismeretes munkájával kivívta kollégái és tanítványai megbecsülését, megértő volt munkatársaival, beosztottjaival.

1987. április 14-én, hatvannégy éves korában váratlanul hunyt el Marosvásárhelyen (5). Halála nagy veszteség volt szűkebb családjá és a gyógyszerész társadalom valamennyi tagja számára.

Irodalomjegyzék

1. Péter H. Mária: *A Gyógyszerészeti Kar*. In: Barabás B., Péter M., Péter H. Mária (szerk.): *A marosvásárhelyi magyar nyelvű orvos- és gyógyszerészképzés 50 éve*. A magyarságkutatás könyvtára XVIII. kötet. Teleki László Alapítvány kiadása, Budapest [1995]. 217–236. o.
2. *** *A Szegedi Tudományegyetem Évkönyve az 1945/46. tanévre*. Az Egyetem kiadása, Szeged 1946.
3. *** Románia Országos Levéltára. Maros Megyei Igazgatóság. Alap 7, leltár 43: Colegiul farmaceutic jud. Mureş (1933–1948).
4. *** *Gyógyszerészi Értesítő*, Marosvásárhely 1956–1957, összesen 5 szám.
5. *** Fia, ifj. dr. Nagy Örs egyetemi tanár személyes közlései a családi iratgyűjtemény alapján.

Nagy Samu (1869–1932 ?)

Nem volt erdélyi születésű, alig másfél évtizedig élt Erdélyben, de ez idő alatt tevékenységével maradandót alkotott az itt élő magyar nemzetiségű gyógyszerészek hasznára, és beírta nevét a két világháború közötti erdélyi gyógyszerészet történetébe.

A Szabolcs megyei Nyírbaktán született 1869-ben egy nagy család tizedik gyermekeként. Szülei külön iskolát tartottak fenn gyermekeik tanítására. Középiskolába már Debrecenbe járt. 1884-ben lépett a gyógyszerészi pályára Nagy Bertalan mokri (Torontál megye) gyógyszerértárában, majd innen Budapestre kerül Budai Emil patikájába. 1887-ben teszi le a tirocínális vizsgát Nagybecskerek (szintén Torontál vármegye).

A budapesti egyetemre 1888-ban iratkozik be, de anyagi okok miatt az első félév után kimarad és Újpesten Szerényi Kázmér gyógyszerértárában vállal segédi állást. Pár hónap után átmegy az Első Magyar Illatszert és Pípereszappan Gyárba vezetőnek, ahol 36 emberrel dolgozik. 1889-ben testvérbátyja, Nagy Benő szigorló mérnök támogatásával újból beiratkozik az egyetemre és folytatja, majd sikeresen be is fejezi tanulmányait; 1891-ben kap gyógyszerész oklevelet.

Már a következő évben megjelenik első szakdolgozata a *Gyógyszerészi Hetilapban* a szappangyártásról és hamisításáról, valamint az illatszerekről (1892/15., 16. és 32. szám). 1894–1898 között már a *Gyógyszerészi Közlöny* segédszerkesztője, ezt követően előbb *Új Auróra*, majd *A gyógyszerész* címmel indít új szaklapot. Ezekben gyakran közöl és ír elsőként a gyógyszer-árszabvány munkadíjtételeiről szóló hivatalos rendelkezésről kommentárt. Más kiadványok, így az *Egészségi Almanach*, a *Gyógyszerészi Jegyzék – Napló* is megjelentek az ő szerkesztésében. 1908-ban szülővároskájában kőolajipari részvénytársaságot létesített, ennek igazgatója lett; vazelint és benzint gyártanak. Megalakítja a Felső-Magyarországi Kőolajipari Gyárak Egyesületét. Ugyanebben az időszakban megveszi Elek Mihály gyógyszerésszel együtt a budapesti Apostol gyógyszerértárat, azonban csak két évig társtulajdonos, utána eladja a részét.

Az első világháború derékba töri munkáját, lapja megszűnik, ő pedig visszatér a gyógyszerészi gyakorlathoz. 1916 elején átveszi a hadba vonult Brüll Ede gyógyszerértárt Tordán. Megszereti Erdélyt és elhatározza, hogy itt marad és végleg letelepszik. 1918-ban Tasnádon az Arany Oroszlán reáljogú gyógyszerértárat veszi meg, amit rövid időre bérbe ad, de 1919-től maga vezeti.

A hatalomváltás következtében az erdélyi gyógyszerészek helyzete válságossá vált, anyagkészleteik kezdtek kifogyni. Mikor Kolozsváron központi gyógyszerraktár létesül, Nagy Samu felhívására a Szilágy megyei gyógyszerészek elsőként jönnek ide gyógyszereket vásárolni. Eredményes volt összefogásuk és az egyesületi életben ettől kezdve mindig Nagy Samu gyógyszerésszel képviseltetik magukat. Munkájával szaktekintélyt vívott ki kollégái körében.

1923 nyarán a Romániai Gyógyszerészek Általános Egyesülete Erdélyi és Bánáti Kerületének elnöksége felkéri az általuk kiadásra kerülő szaklap, a *Revista Farmaciei – Gyógyszerészi Folyóirat* szerkesztésére, a feladatot elvállalja és 1928 júniusáig ő szerkeszti ezt a változatos tartalmú, kéthetente megjelenő szaklapot. A román kollégák is elismerik jó szervezőmunkáját és Bukarestbe hívják, hogy az 1924-ben sorra kerülő gyógyszerészi kongresszus megszervezésében vegyen részt. Munkáját ez alkalommal is siker koronázza, őfelsége a király kitünteti a Crucea Meritul Sanitar II. osztályú érdemrendjével (1).

1924-ben saját kiadásában jelenik meg Kolozsváron az *Almanachul farmaciștilor din România – Romániai gyógyszerészek zsebnaptára* c. kiadványa, majd 1925-ben a második, 1926-ban a harmadik és 1927-ben a negyedik kiadása.

1931-ben nagy csapás érte, elvesztette egyetlen fiát, Jánost. Ezt nem tudta kiheverni, még az évben Budapestre távozott, itthagya a megkedvelt Erdélyt, a gyógyszerert, a gyógyszerészi közösséget. Budapesten a gyógyszerészi szaklapok egyesített kiadóhivatalának adásvételi irodáját vezeti igazgatói minőségben (2). Ez az utolsó hír, amit vele kapcsolatban közölt a magyarországi sajtó. Sajnos több adat nem áll rendelkezésünkre.

Az erdélyi és a bánáti gyógyszerészek közéletének Samu bácsiját agilitás, rugalmasság és a gyógyszerészi pálya jövőjében való hit jellemezte. A régi gyógyszerészi világ krónikása is volt. Távozásával az erdélyi gyógyszerészek lelkes és fáradhatatlan szervezőjüket veszítették el.

Irodalomjegyzék

1. *** *A mi kitüntettjeink: Nagy Samu.* Revista Farmaciei–Gyógyszerészi Folyóirat 3, 1, 6–9 (1925. január 1.).
2. *** *Buletinul Farmaciștilor* 11, 17–18, 273 (1931).

A Nits család gyógyszerészei

Az ősi örmény katolikus Nits család a Szilágy megyei Krasznáról és Szamosújvárról származik. Két generáción keresztül négy gyógyszerész volt a családban, valamennyien szülőföldjükön maradtak és itt dolgoztak életük végéig.

Nits János, az első gyógyszerész. Szilágykrasznán született 1870. szeptember 3-án, apja Nits Dániel földbirtokos, anyja Betegh Julianna. Gyógyszerész oklevelét Kolozsváron a FJTE-en kapta meg az 1890/91-es tanévben, 1891. június 5-én. Ezután egy évig mint önkéntes tett eleget katonai kötelezettségének, majd évekig Kolozsváron Székely Miklós gyógyszerertárában dolgozott, egy ideig annak gondnoka is volt. 1900-tól Szamosújváron a szintén örmény eredetű Placsintár Dávid reáljogú, 1788-ban alapított Szentháromság gyógyszerertárában előbb kezelő, majd bérlő. 1910-ben megveszi a gyógyszerertárt s tulajdonosa marad 1943-ban bekövetkezett haláláig (7). 1941-ben, a Magyarországi Gyógyszerész Egylet képviselői az erdélyi körútjukkor meglátogatják, a *Gyógyszerészi Szemle* hasábjain beszámolnak élményeikről, és Nits János gyógyszerész tradíciószeretetét méltatják, megállapítva, hogy a patika berendezése muzeális értékű (8). Az innen származó, XVIII. századbeli, barokk stílusú, nyolc lábú officinai asztal ma is látható a kolozsvári gyógyszerésztörténeti múzeumban, annak egyik legértékesebb darabja (1).

Szamosújváron alapít családot. Felesége Bányai Szeréna. Házasságukból öt gyermek született, közülük kettő később gyógyszerész lett (Júlia és Gyula).

A gyógyszerészek egyesületi életében is tevékenyen részt vett: 1930-tól az Erdélyi és Bánáti Gyógyszerészek Korpótlékos Nyugdíjintézetében a döntőbizottság tagja (6), 1941-ben a Magyarországi Gyógyszerész Egyesület 23., kolozsi kerületének választmányi tagja. Szakirodalmi tevékenységet is folytatott. Gyakran közölt a sajtóban, így a *Gyógyszerészi Hetilapban* a nyugdíjintézetekről (1890, 601. o.), az egyetemi ifjúság önképzéséről (1891, 521. o.), valamint a gyakornokképzésről (4), az 1919-es hatalomváltás után pedig a Kolozsváron megjelenő *Revista Farmaciei – Gyógyszerészi Folyóirat* hasábjain a zárószalag-rendeletéről (1925, 23, 376–378. o.).

A város legnépszerűbb embereként szinte minden megmozdulásában részt vett (3). Közéleti szerepet is vállalt: 1943-ig a városi tanácsnak s emellett a római katolikus egyház státusának is tagja. Vig kedélyű, barátságos és jó modorú ember, kiváló kolléga, igazi jóbarát és a szegények gyámolítója volt. Mély vallásosság, jóakarát, munka, becsületesség jellemezték. Mindenki szerette a városban.

1943. március 19-én hunyt el hetvenhárom éves korában Szamosújváron. A *Gyógyszerészek Lapja* is hírül adja a szomorú eseményt és a Szent Ferenc Rend confratereként emlékezik meg róla (10). Temetése impozáns keretek közt zajlott le, ott volt a környék, a város lakossága, és valamennyi helybeli felekezet templomában megszólaltak a harangok (9).

Leánya, **Nits Júlia** Szamosújváron született 1904. március 30-án, a gyógyszerészi tanulmányait Kolozsváron az I. Ferdinánd Király román tannyelvű egyetemen végezte, 1928-ban kapott oklevelet. Egy évig Nagyszebenben gyakornok, majd hazajön szülővárosába és apja gyógyszerertárában dolgozik 1949-ig, az államosításig. Ezután Désen alkalmazott gyógyszerész nyugdíjazásáig.

Férje, Tihanyi Pál huszártüzér a második világháborúban, Kolozsvár bombázásakor elhunyt, így korán özvegyen maradt, új családot nem alapított, a mindennapi gyógyszerertári munka mellett szabad idejét karitatív tevékenységre fordította, sokat segítette a „Szürke nővéreket” (11).

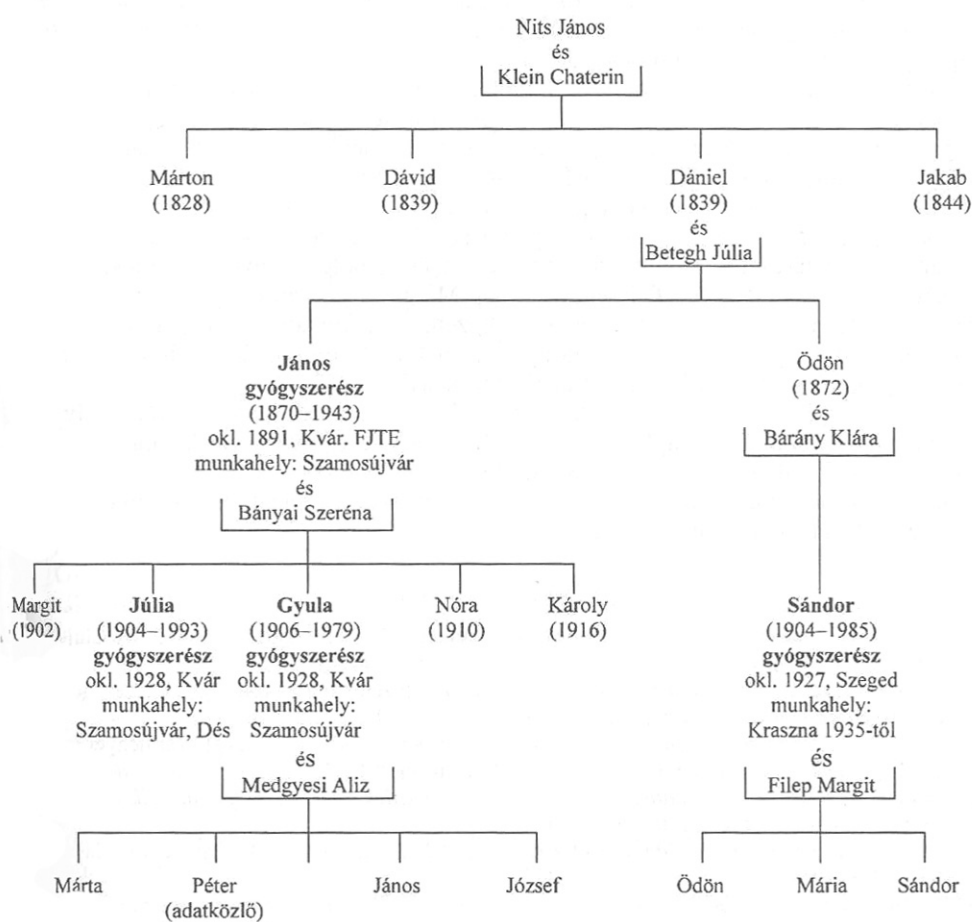
1993. január 17-én hunyt el Désen.

Nits Gyula – Nits János fia és Júlia testvére – is Szamosújváron született 1906. december 9-én. Iskoláit szülővárosában kezdte meg, majd a kolozsvári Református Gimnáziumban folytatta, ahol 1924-ben érettségi vizsgát tett. Ezután kezdte meg gyakornoki éveit apja gyógyszerertárában, majd ő is beiratkozik Kolozsváron az I. Ferdinánd Király Egyetemre, ahol 1928. december 13-án kap oklevelet. Rövid ideig apja gyógyszerertárában dolgozik, majd 1929 májusától katonai szolgálatát végzi Bukarestben. Leszerelés után visszatér egy rövid időre a családi gyógyszerertárba, de szakmai tudásának fejlesztése céljából Bécsbe megy, ahol az Alte Salvator gyógyszerertárban gyarapítja tudását. Hazatérte után ismét Szamosújváron dolgozik, majd apja halála után 1944-től átveszi a gyógyszerertár vezetését 1949-ig, az államosításig. Ekkor ő is Désre kerül, ahol a gyógyszerlerakatnál főgyógyszerészként alkalmazzák 1951-ig. Majd hazakerül, és abba a ritka helyzetbe jut, hogy egykori saját, de már állami tulajdonú (19. számú) gyógyszerertárának a vezetőjévé nevezik ki, ahol 1970-ig, nyugdíjazásáig dolgozhatott.

Kezdetől fogva nagy gondot fordított gyógyszerertárának fejlesztésére, felszerelését állandóan bővítette, hol desztillálókészülékkel, hol présgéppel, hol egyéb kisebb patikai segédgéppel. Sokat foglalkozott a gyógyszerertárban gyakorlatukat végző fiatalokkal.

1937-ben alapított családot. Felesége Medgyesi Aliz. Házasságukból négy gyermek született, azonban közülük egy sem folytatta apja hivatását, amihez valószínűleg hozzájárult az is, hogy mire felnőttek, a családi patika már az államé lett. Apjához hasonlóan ő is kivette részét a közéleti munkából. A helybeli örmény katolikus székesegyház főgondnoka és orgonistája volt huszonhat éven át. 1979. szeptember 27-én hunyt el Szamosújváron.

A Nits család gyógyszerészeinek rokonsági kapcsolatai

Nits Sándor a család negyedik gyógyszerésze, ő Nits János gyógyszerész testvéröccsének a fia. A Szilágy megyei Krasznán született 1904. augusztus 26-án, apja Nits Ödön, anyja Bárany Klára. Iskoláit Zilahon végezte, gyógyszerészi tanulmányait pedig Szegeden, az áttelepült FJTE-en. 1927. június 21-én itt kapott oklevelet. Már egyetemi hallgató korában, az 1926/27-es tanévben díjtalan gyakornok az Egyetemi gyógyszerertárban, majd oklevele megszerzése után még egy évig mint tanársegéd ott maradt (5).

Ezután hazatért, s előbb Kolozsváron, majd Bukarestben, Szamosújváron, Désen dolgozik. Később önállósítja magát, és 1935-ben Szent Antal néven gyógyszerertárat nyit Szilágyballán. Forgalma valószínűleg nem volt nagy a kis községben, mert a bécsi döntés után, 1940-ben a gyógyszerertár áthelyezését kérte Krasznára, szülőhelyére (8). Itt 1949-ig, az államosításig vezeti a városka második, Szent Antal nevű gyógyszerertárát (2). Az államosításkor egy ideig állás nélkül marad, és 1954-ig gazdálkodással foglalkozik. 1954-ben a másik krasznai állami gyógyszerertárban kap állást mint alkalmazott gyógyszerész, és ott dolgozik nyugdíjazásáig.

Közben családot alapított. Feleségével, Filep Margittal (3) három gyermeket neveltek fel, ezek közül Ödön gyógyszerészi technikumot végzett, s így folytatni tudta apja hivatását, azonban csak rövid ideig, egy évig dolgozott gyógyszerertárban Borgóprundon, beiratkozott az állatorvosi egyetemre s ettől kezdve más területen tevékenykedett (11).

Nits Sándor gyógyszerészt 1977. szeptember 16-án a Szegedi Orvosi Egyetem Gyógyszerésztudományi Karán arany diplomával tüntették ki ötvenéves gyógyszerészi munkája elismerése jeléül. 1985. június 13-án hunyt el Krasznán.

A Nits család gyógyszerészeinek rokonsági kapcsolatait a család leszármazottja (11) által közölt adatok alapján állítottuk össze.

Irodalomjegyzék

1. Crişan Eva: *Materia Medica de Transilvania*. Bibliotheca Musei Napocensis no. XIV. Cluj–Napoca 1996. 254. o.
2. Csirák Cs. (szerk.): *Otthonom Szatmár megye*. Szatmári füzetek 6. Egészségügy-történeti dolgozatok. Kiadja a Szent-Györgyi Albert Társaság. Szatmárnémeti 1997.
3. Ember G.: *Erdélyi városok*. In: *Városi és vármegyei szociográfiák*. XIV. kötet. Vármegyei szociográfiák Kiadóhivatala, Globus Nyomdai Műintézet RT., Budapest 1941. VI. rész: *Személyi adattár* 383. o.
4. Matolcsy M.: *Könyv- és irodalmi gyűjtemény magyarországi gyógyszerészeti munkákról 1578–1909*. Stephanaeum nyomda RT., Budapest 1910.
5. *** *A m. kir. FJTE Almanachja az 1925/26. és az 1926/27. tanévekre*. Az Egyetem kiadása, Szeged 1926–1928.
6. *** *Almanahul Farmaceutic 1930*. Szerkeszti és kiadja a Buletinul Farmaciştilor szerkesztősége és kiadóhivatala, Cluj.
7. *** *Keresztény Magyar Közéleti Almanach*. III. kötet: *Erdély*. Athenaeum Irodalmi és Nyomdai RT., Budapest [é. n.].
8. *** *A dolgozó gyógyszerészek zsebnaptára az 1942. évre*. II. évfolyam. Összeállította Fényes B. és Fényes Béláné Gáthy Éva. Budapest 1942.
9. *** *Nits János* (Nekrológ). Gyógyszerészi Szemle 8, 14, 108 (1943. március 13.).
10. *** *Gyógyszerészek Lapja* 38, 6 (1943. március 15.).
11. *** Nits Péter (Kolozsvár – Szeged), Nits Gyula gyógyszerész fiának személyes közlései a családi iratgyűjtemény alapján.

A Novák család gyógyszerészei

A Szamosújvárról származó örmény eredetű nemes Novák család négy gyógyszerészt adott szakmánknak, akik közül két testvér, István (sz. 1879) és Sándor (sz. 1884) még Erdély gyógyszerészetét gazdagította tudásával. Az őket követő generációhoz tartozó két fiútestvér, ifj. István (sz. 1906) és Ernő (sz. 1908) a Trianon okozta változás következtében már Szegeden, illetve Pécsen és Budapestben bontakoztatta ki tehetségét, tudását. Elismerést vívtak ki maguknak pályájukon s maradandót alkottak a magyar gyógyszerészetben és a gyógyászatban szakmánk kiváló képviselőiként. A család gyógyszerészei a következők:

Id. Novák István (1879–1950)

Novák Sándor (1884–19 ?)

Ifj. dr. Novák István (1906–1978)

Dr. Novák Ernő (1908–1997)

Id. Novák István Kézdivásárhelyen született 1879. március 30-án. Apja Novák Sándor (sz.1834. január 4.) kereskedő, anyja Dávid Teréz (1854. február 26.–1937. június.), aki egy tizenhat gyerekes kereskedőcsaládból származott. E népes Dávid család leszármazottja Dávid Lajos (1889–1962) is, akit a magyar gyógyszerészet kiválóságai közt tartanak számon.

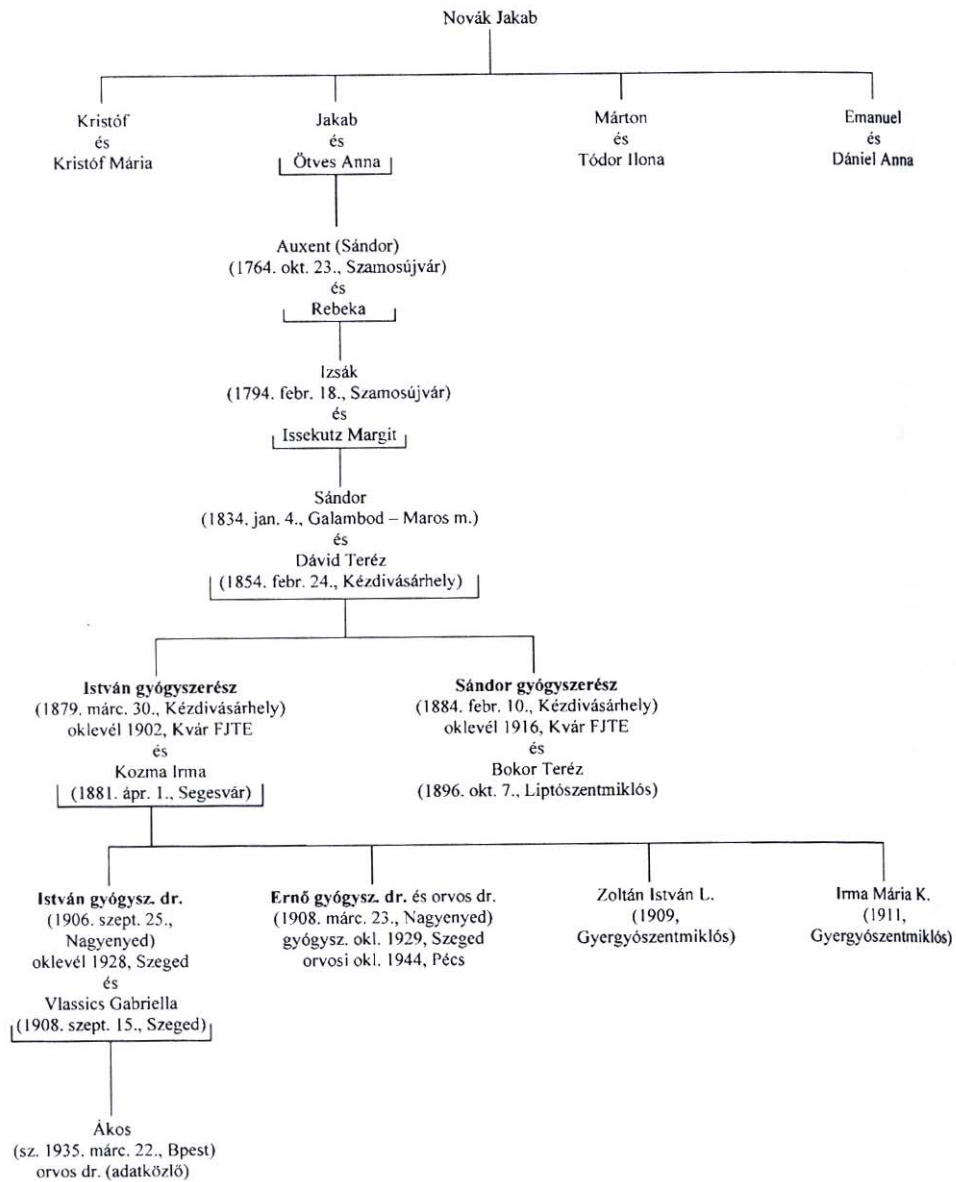
Novák István a polgári iskola hat osztályát szülővárosában végezte, majd ugyancsak itt gyógyszerészgyakornok Jancsó Géza (1848–1913) Mátyás Királyhoz címzett gyógyszerertárában. 1899. augusztus 24-én teszi le a tirocínális vizsgát, a *Testimonium Tironum Pharmaciae* oklevelet Fabinyi Rudolf mint elnök, Lőte József, Issekutz Hugó és Székely Miklós mint bizottsági tagok írták alá. Egyetemi tanulmányait a kolozsvári FJTE-en végezte, ahol 1902-ben kapott gyógyszerész oklevelet. Az ennek átadása előtt, baráti emlékként készült tablón még 17 ifjú gyógyszerész aláírással ellátott fényképe van, innen megtudható, hogy egyetemi társa volt többek között Ferencz Áron, Kontesveller Károly, Hermann János, Vinnay Béla, akik később az erdélyi gyógyszerészetben jelentős szerepet vállaltak (Ferencz Áron Kolozsváron lett egyetemi tanár, Kontesveller Károly Fogarason, Hermann János Marosvásárhelyen és Vinnay Béla Aradon gyógyszerész). Tanáraik voltak Lőte József, Jakabházy Zsigmond, Fabinyi Rudolf, Orient Gyula, Ruzitska Béla, Nyiredy Géza és Issekutz Hugó.

Novák István 1904. április 9-én házasságot kötött Kozma Irmával (sz.1881. április 1-jén Segesváron), és Nagyenyeden telepednek le, ahol bérbe veszi az Oberth-örökösöktől az Arany Csillag gyógyszerertárat(1). Két fiuk született itt, ifj. István 1906-ban és Ernő 1908-ban. Patikanyitási jogért folyamodik Gyergyószentmiklóstra, meg is kapja és 1909-ben megnyitja a város második gyógyszerertárát Kereszt néven, amit előbb bérelt házban működtet, majd a Főter és a Kossuth utca sarkán építtetett saját tulajdonú házba költözteti (5,6). Az impozáns emeletes házban korszerűen szerelte fel gyógyszerertárát. Itt született harmadik fia, Zoltán István László (1909) és leánya, Irma Mária Katalin (1911). Az első világháború pusztításának lett áldozata a szép gyógyszerertár, miután ő 1916. augusztus végén családjával Szegedre menekült. Néhány hónap múlva visszajött, de családja még Szegeden maradt a gyermekek iskoláztatása miatt. Visszatérte után a gyógyszerertárat rendbe hozta és még hat évig működtette, azonban nem tudta emlékezetéből sohasem kitörölni a feldúlt gyógyszerertár látványát.

Igyekezett az új politikai és társadalmi viszonyok közé beilleszkedni. „*Gyógyyszerészi tevékenysége, társadalmi és politikai magatartása ellen sem a hatóságok, sem a lakosság részéről kifogás nem merült fel*” – tanúsítja a Gyergyószentmiklós városi tanácsa által kibocsátott bizonyítvány. 1922 végén az egész család áttelepült Szegedre. Házát az akkori Transilvania Banknak adta el, a patika bútorkészletének egyes szép darabjait a Szegeden felállított Egyetemi gyógyszerertár vette át dr. Dávid Lajos igazgatása idején. A patikajogot Brósz Alfonz gyógyszerészre ruházták át, aki addig Parajdon Wéber András Hygieia nevű gyógyszerertárát bérelte. Brósz gyógyszerész továbbra is a Novák-házban működtette a gyógyszerertárat 1923-tól az államosításig. Itt dolgozott még 1940–1944 között **Szrága József** gyógyszerész (1908. március 29., Gyulafehérvár–1991. június 17., Budapest), aki gyakornoki idejét Erdőszentgyörgyön Sándor Zoltán gyógyszerertárában töltötte, majd egyetemi tanulmányait Bukarestben végezte, ahol oklevelét 1936 májusában kapta meg (16).

Novák István és családja az áttelepülést és az oklevélhonosítást követően megkapta a magyar állampolgárságot, azonban a harmincas évek gazdasági válsága következtében vagyonából csak egy drogériát nyithatott Budapesten a II. kerületben, majd 1935-től Battonyán az Őrangyal gyógyszerertárat vezeti az 1940-es évek közepéig. Ekkor megromlott egészségi állapota miatt Szegedre költözött ott élő fiaihoz. 1950. augusztus 3-án, hetvenkettedik életévében hunyt el. Felesége 1963-ban követte őt; mindketten a szegedi belvárosi temetőben nyugszanak.

A Novák család gyógyszerészeinek rokonsági kapcsolatai

Testvére, **Novák Sándor** is gyógyszerész volt. 1884. február 10-én Kézdivásárhelyen született. 1916-ban kapott gyógyszerész oklevelet a kolozsvári FJTE-en (12). 1918-ban házasságot kötött Bokor Terézszel, aki 1896. október 7-én született Liptószentmiklóson (akkor Liptó vármegye, ma Szlovákiához tartozik). A gyógyszerészzi zsebnaptárak és almanachok adatai szerint már 1922-ben az 1885-ben alapított Szent György elnevezésű gyógyszertár tulajdonosa Kolozs helységben (13), amelyet addig Kovássy Endre gyógyszerész működtetett (17). Ittlétét még az 1944. évi *Gyógyszerészi Almanach* (14) is igazolja. A család irattárában található a szamosújvári örmény katolikus plébániahivatal által kiadott 233/942. sz. igazolás 1942. június 13-i keltezéssel, amely nemesi származását bizonyítja (15). Sajnos több adatot nem sikerült összegyűjteni Novák Sándor gyógyszerészről és családjáról sem.

Id. Novák István legidősebb fia, **ifj. Novák István** folytatta apja hivatását. Nagyenyeden született 1906. szeptember 25-én, iskoláit már Gyergyószentmiklóson kezdte meg, majd a család áttelepülése után Szegeden folytatta, a Klauzál Gábor Főgimnáziumban érettségizik 1924-ben. Gyógyszerészgyakornoki idejét Szegeden Barcsay Károly gyógyszertárában tölti 1924 júliusától 1926 júniusáig. Egyetemi tanulmányait is Szegeden a FJTE-en végzi, 1928-ban kapott gyógyszerész oklevelet (11). Már hallgató korában, 1927-től gyakornok az Egyetemi gyógyszertárban Dávid Lajos mellett, 1928-tól pedig tanársegéd. 1930-ban gyógyszerészdoktori fokozatot kapott *A morphin meghatározó módszerekről általában, egy új morphin meghatározási módszerről* című értekezésével, amelyet Dávid Lajos vezetése alatt a Gyógyszerészeti Intézetben dolgozott ki (9).

1931 decemberében házasságot kötött Vlassics Gabriellával (sz. 1908), ebből a házasságból született Ákos nevű fia (1935. március 22., Budapest). Ekkor már a Richter Gedeon Gyógyszergyárban analitikus vegyészként dolgozik, majd osztályvezető. A gyári korszak fontos számára, mert új ismeretek és szemlélet forrása lesz későbbi munkájában, és a gyakorlati élet, a termelőmunka közelségéből eredő tapasztalatokra tett szert. 1937-ben visszahívják az egyetemre, részt vesz az egyetem és főleg a gyógyszerészképzés fejlesztésében (10). Az Egyetemi gyógyszertár fővegyészevé nevezik ki, emellett a gyógyszerészgyakornoki tanfolyam hallgatóival, az egyetemi hallgatókkal és a doktorandusokkal foglalkozott. A második világháború nehéz éveiben is folytatta munkáját, 1944-ben magántanári kinevezést kapott a *nemhivatalos gyógyszerek, gyógyszerkészítmények előállítása és vizsgálata* c. tárgykörből. 1950–1953 között docensi minőségben, majd 1953-tól egyetemi tanárként igazgatója a Gyógyszerismereti Intézetnek, illetve vezetője 1954-től a Gyógynövény- és Drogismereti tanszéknek 1977-ig. Közben a Gyógyszerésztudományi Kar dékánhelyettesi tisztségét is betöltötte 1953 és 1956 között (4).

Több tantárgyat oktatott a gyógyszerészhallgatóknak, így a bevezetés a gyógyszerészi hivatásba, gyógyszerismeret, gyógyszerellenőrzés, gyógyszerésztörténet, gyógyszerekre vonatkozó jogszabályok tárgykörökből tartott előadásokat. Leghosszabb ideig és legnagyobb óraszámmal a farmakognóziát tanította Szegeden. Halmai János professzorral írt *Farmakognózia* c. tankönyve – amely 1963-ban jelent meg – nemcsak a magyarországi, hanem az erdélyi gyógyszerészhallgatóknak is alapvető, fontos tankönyve volt (4). Nyolc egyetemi jegyzet szerzője. 1953 és 1971 között vezetése alatt nyolc gyógyszerész készítette el a doktori értekezését.

Széles körű volt a kutatómunkája, több gyógynövénnyel foglalkozott, ezekben új hatóanyagokat írt le. A legjelentősebbek a kerti ruta (*Ruta graveolens*) herbájából kivont és izolált anyagokra vonatkoznak, de tanulmányozta a szürke repcsény (*Erysimum diffusum*), a magyar és az indiai kender (*Cannabis* fajok) hatóanyagait is (2). Fontosak a gyógyszerészet történetére vonatkozó írásai is, így a szegedi gyógyszerészképzést bemutató tanulmánya (*Gyógyszerészet* 1962, *Studia Medica Szegediensis* 1976). Gazdag tudományos munkáját igazolja 146 nyomtatásban megjelent közleménye.

Sokoldalú közéleti-társadalmi, irányító és szervező tevékenysége is. A Szegedi Orvostudományi Egyetem rektorhelyettese az 1960/61-es tanévben, az 1961/62-es és az 1966/67-es tanévek közt pedig a Gyógyszerésztudományi Kar dékánja; ilyen minőségében fáradhatatlanul munkálkodott az egyetemi képzés feltételeinek javításán. Számos szakmai testületnek is tagja volt, így a Gyógyszerkönyv szerkesztőbizottságának, valamint az *Acta Pharmaceutica Hungarica* szerkesztőbizottságának, az MGYT Gyógynövény Szakosztály és a Gyógyszerkutatási Szakosztály vezetője. Részt vett az MTA flavonoid-kémia bizottságában. Munkásságának elismeréseként több alkalommal is kitüntették, így 1962-ben a kiváló gyógyszerész címet kapta, 1966-ban és 1977-ben a Munka Érdemrend arany fokozatát (7).

1977. június 30-án nyugalomba vonult. Megérdemelt pihenését nem sokáig élvezhette, mivel 1978. november 28-án elhunyt. Halálával a magyar gyógyszerészet és a farmakognózia erejét sohasem kímélő gyógyszerészt és tanárt veszített el, aki példa volt munkatársai és gyógyszerésznemzedékek számára.

Halálának huszadik évfordulója emlékére 1998. november 28-án emléktáblát avattak Szegeden a Gyógyszerésztudományi Kar épületében, és ünnepi megemlékező ülést tartottak (3, 8).

Testvéröccse, **Novák Ernő** 1908. március 23-án Nagyenyeden született. Gyergyószentmiklóson nevelkedett 1916-ig, míg a család átköltözött Szegedre. Miután rövid időre visszatértek, 1917 és 1921 között Gyergyószentmiklóson tanult az állami gimnáziumban, illetve a román tannyelvű liceumban. 1922-től ismét Szegeden folytatja a felsőbb osztályokat a Klauzál Gábor Főgimnáziumban. 1925-ben érettségi vizsgát tett, ezután két éven át a Barcsay-féle gyógyszerértárban gyakornokoskodott, 1927 és 1932 közt az Egyetemi gyógyszerértárban díjtalan gyakornok, de közben beiratkozott az egyetemre is. Itt gyógyszerész oklevelet kapott 1929-ben. Továbbra is az egyetem keretében maradt, most már mint tanársegéd a Gyógyszer-tani Intézetben, ahol Dávid Lajos irányításával elkészíti doktori értekezését *A tinctura és a Semen Strophanthi titrimetrikus értékmeghatározása* címmel. Közben az Orvostudományi Karra is beiratkozott, orvosi oklevelet a Pécsi Tudományegyetemen kapott 1944. november 28-án. Ezután orvosként dolgozik Pécsen a Közegészségtani Intézetben, ahol két év után magántanári kinevezést kap. 1946 szeptemberétől Budapestre helyezték át a Baktériológiai Intézetbe adjunktusnak, 1949 novemberétől az Állami Gyermekkorházban laboratóriumi főorvos. 1951. február 10-től az Országos Vérellátó Szolgálat osztályvezető főorvosának nevezték ki, később, amikor átszervezték és Országos Haematológiai és Vértranszfúziós Intézet lett, főigazgatóhelyettesként dolgozott tovább. 1952. október 18-án a Tudományos Minősítő Bizottság az orvostudományok kandidátusává nyilvánította. Így dr. Novák Ernő gyógyszerész és orvos, gyógyszerészdoktor és orvosdoktor is egy személyben.

1984-ben vonult nyugdíjba, majd 1997. március 19-én, nyolcvankilenc éves korában hunyt el Budapesten.

A család rokonsági kapcsolatait dr. Novák Ákos szegedi orvos (18) által közölt adatok alapján állítottuk össze.

Irodalomjegyzék

1. Fabricius G.: *Beiträge zur Geschichte der deutschen Apotheken und Apotheker in Siebenbürgen*. Stuttgart 1968. 404. o.
2. Hegedüs L.: *Novák István* (Nekrológ). *Comm. Hist. Artis Med.* 86, 165–166 (1978).
3. Kata M.: *Emlékezés és márvány emléktábla avatás Novák István professzor tiszteletére Szegeden*. *Gyógyszerészet* 43, 1, 44–45 (1999).
4. Kovács L.: *Dr. Novák István professzor 60 éves*. *Gyógyszerészet* 11, 1, 30 (1967).
5. L. Szini Karola, Puskás Ida: *A gyergyószentmiklósi Arany Sas gyógyszerértár*. Orvostudományi Értesítő. Az EME kiadása, 70. kötet, 264–269 (1997).
6. L. Szini Karola, Kulcsár N. Zsuzsa: *Gyógyszerészek, gyógyszerértárak a Gyergyói medencében az államosításig*. Orvostudományi Értesítő. Az EME kiadása, 72. kötet, 289–293 (1999).
7. Szendrei K.: *Novák István* (Nekrológ). *Gyógyszerészet* 23, 3, 81–82 (1979).
8. Zalai K.: *A Magyar Gyógyszerészeti Társaság története 1990–1999*. A MGYT kiadása, Budapest 1999. 182. o.
9. Zalai K., Mezey G., Zboray B.: *Gyógyszerészdoktori értekezések a Szegedi Orvostudományi Egyetemen*. *Acta Pharmaceutica Hung.* 42, 75–86 (1972).
10. *** *A Magyar Gyógyszerészet Pantheonja* (összeállította Zboray B., Hegedüs L., Szmodits L.). Kézirat. Ernyey József Gyógyszerésztörténeti Könyvtár és Múzeum, Budapest.
11. *** *Beszámoló a szegedi m. kir. FJTE 1927/28–29, 1930/31. és 1931/32. évi működéséről*. Szeged 1930, 1933, 1934.
12. *** *A kolozsvári FJTE Almanachja és Tanrendje az 1902/1903, az 1915/16. évekre*. Az Egyetem kiadása, Kolozsvár 1902, 1915.
13. *** *Almanach Farmaceutic – Gyógyszerészek zsebnaptára – Pharmazeutischer Almanach az 1922. évre*, anul II. évfolyam (szerk. Molitórisz P. és Nagy J.). Cluj – Kolozsvár – Klausenburg.
14. *** *Gyógyszerészi Almanach az 1944. évre*. Összeállította dr. Szász Tihamér, Budapest.
15. *** *Családi iratgyűjtemény, dr. Novák Ákos* (Szeged) szíves közlésével és adataival.
16. *** *Szrága József fiának, Szrága László szakgyógyszerésznek* (Veszprém, Budapest) közlése a családi okmányok alapján.
17. *** *Gyógyszerészek zsebnaptára az 1918-ik évre*. Szerk. dr. Varságh Zoltán. 47. évfolyam. A Gyógyszerészi Hetilap kiadása, Stephaneum Nyomda RT., Budapest 1917.
18. *** *Dr. Novák Ákos szegedi orvos személyes közlései a családi irattárban levő dokumentumok alapján*.

53. ábra. Id. Novák István tirocínális vizsgájának igazolása
(Testimonium Tironum Pharmaciae, Kolozsvár, 1899)

Dr. Nyiredy Géza (1861–1914)

Bár nem volt gyógyszerész, Kolozsváron mindenki a „gyógyszerészek atyjának” hívta, mert egész szakmai tevékenysége szorosan kapcsolódott a gyógyszerészgyakornoki tanfolyamhoz, ahol több mint negyedszázadon keresztül gyógyszerészgenerációkat nevelt.

Nagyajtán született 1861. április 20-án ősi unitárius székely családban (2), apja Nyiredy János ügyvéd, anyja Jeszenszky Róza. Iskoláit szülőfalujában kezdi meg, majd Brassóban az evangélikus német főgimnáziumban végez pár osztályt, később átmegy Székelykeresztúrra az Unitárius Gimnáziumba és végül Kolozsváron az Unitárius Főgimnáziumban tesz érettségi vizsgát 1881-ben jeles eredménnyel. Még az év őszén beiratkozik a FJTE Matematika – Természettudományi Karára. Kiváló tanuló volt, állami ösztöndíjat is élvezett tanulmányi ideje alatt. Két ízben pályadíjat is nyert. A fizika, kémia, természetrajz és földrajz szakon is hallgatott előadásokat, így ezekből is abszolutóriumot kapott.

1884-ben dr. Fabinyi Rudolf felfigyel tehetségére, és meghívja az egyetem Vegytani Intézetébe vegyész-növendéknek, 1886-ban már a tanársegédi teendőket ellátását bízák rá, és a gyógyszerészek tanítását is ő végzi ezen a tanszéken az 1912/13-as tanévvel bezárólag (6). Közben megszerezte a tanári képesítést és a bölcsészdoktori fokozatot is megkapta 1889-ben *Az olvadáspont depresszióról* c. értekezésével, amely akkor a Francia Akadémián is feltűnést keltett (8). 1888-tól vezetője a kolozsvári gyógyszerészgyakornoki tanfolyamnak is, és ezt a feladatot a tanfolyam egész ideje alatt a legnagyobb odaadással, szakmai tudással, lelkiismeretesen végzi. Tanítványai közül később több neves gyógyszerész lett, így Dávid Lajos, Ferencz Áron, Mikó Gyula, Széki Tibor.

1889-ben meghívják a kolozsvári Unitárius Főgimnáziumba természetrajz- és földrajztanárnak. Előbb csak helyettesként tartja óráit, majd 1892-től rendes tanári kinevezést kap (3). Ekkor megnősül, Benczédi Gergelynek, az Unitárius Főgimnázium tanárának a leányát, Zsuzsannát veszi feleségül. A házasságukból három leány és egy fiú született. 1900. július 1-től ő lesz a gimnázium igazgatója. Csaknem negyedszázadon át tanított kémiát, földrajzot, természetrajzot. Meghonosította és rendszeressé tette a tanulmányi kirándulásokat, a természet barátaiávé nevelte a diákokat. Állandóan gyarapította a kollégium természetrajzi, ásványtani és vegytani gyűjteményét, amelyet még apósa, Benczédi Gergely alapított meg, és így a gyűjtemény az ország leggazdagabban felszerelt középiskolai szertára lett (11). Fáradhatatlanul dolgozott egész életében, a vakációkban a gyógyszerészgyakornokok nyári tanfolyamait vezette.

Nagy elfoglaltsága mellett szakkönyveket is írt, melyek több kiadást értek el (4,11). Első kézikönyve, a *Mennyileges elemzés normál oldatokkal. Titrimetria. Tekintettel a Magyar Gyógyszerkönyv előírásaira* című 1891-ben, második bővített kiadása 1905-ben jelent meg 120 oldalnyi terjedelemben. Ugyancsak gyógyszerészeknek íródott *A chemia rövid vázlatja – gyógyszerészgyakornokok számára*; ez is kétszer jelent meg, 1901-ben és 1906-ban. Az 1892-ben írt *Térfogatos elemző vegytan – gyógyszerészek részére* c. könyve négy kiadást ért meg (1901–1906 között). Fontos a *Minőleges elemző vegytan* három kiadása (1894, 1898 és 1902), második részét, *Elemző vegytan* címmel, hasonlóan háromszor, 139 oldalon adták ki (az utolsót 1908-ban).

Egyetemi tanár kollégáival, dr. Jakabházy Zsigmonddal, a gyógyszerisme és a gyógyszerertan tanárával és dr. Issekutz Hugóval, a kolozsvári Egyetemi gyógyszerértár vezetőjével együtt írták az 1895-ben megjelent *Gyógyszerisme* c. kézikönyvet.

Könyvein kívül számos közleménye jelent meg a *Gyógyszerészi Hetilap*, az *Orvostudományi Értesítő*, a *Növénytani Lapok*, a *Vegytani Lapok* hasábjain és ismeretterjesztő kiadványokban. A *Gyógyszerészi Hetilap*nak munkatársa volt, itt jelent meg első dolgozata 1892-ben. Nagy hangsúlyt fektetett a természettudományok népszerűsítésére a kevésbé iskolázottak számára, ezért ismeretterjesztő előadásokat tartott kísérletes bemutatásokkal a kolozsvári Iparos Körben.

Élénk közéleti tevékenységet fejtett ki. Tagja volt az Erdélyi Kárpát Egyesületnek, az Unitárius Egyház Képviselőtanácsának és a szakmai szervezetek közül a Királyi Magyar Természettudományi Társulatnak, az Erdélyi Múzeum-Egyesületnek, a Magyarországi Gyógyszerész Egyesületnek, az Országos Középiskolai Tanár Egyesületnek, a Kolozsvári Gyógyszerészhallgatók Önképző és Segítő Egyesületének.

1911. március 26-án, tevékenységének huszonöt éves jubileuma alkalmából nagyszabású ünnepséget rendeztek tiszteletére az egyetem gyógyszerészhallgatói. A kolozsvári egyetem Kémiai Intézetének nagytermében mintegy háromezren gyűltek össze, az egyetem rektora, tanártársai, volt gyógyszerész tanítványai köszöntötték (6). Sütő Nagy László, az Erdélyi és Bánáti Alkalmazott Gyógyszerészek Szövetségének elnöke meghatóan beszélt Nyiredy Géza tanárról, mondván, hogy a „gyógyszerészek atyja, szakmai fáklyája volt gyógyszerészgenerációknak”. Tanártársai közül többen nagy elismeréssel méltatták, így Issekutz Hugó, Gerberth Ottó a Segélyző Egyesület nevében köszöntötte. A nevére tett alapítvány miniszterileg jóváhagyott alapítólevelét adták át neki (8).

Három évre reá, 1914. június 11-én, ötvenhárom évesen hunyt el, hirtelen támadt vesebaja végzett vele (8). Halála előtt két héttel még dolgozott. Koporsóját tanítványai, a gyógyszerészhallgatók vállukra emelve vitték az Unitárius Főgimnázium előcsarnokába, ahol felravatalozták. Temetésén, a Házsongárdi temetőben nagy számban vettek részt volt tanítványai, tanártársai, a város előkelőségei, a társadalmi és a szakmai szervezetek képviselői. Valamennyi szaklap megemlékezett róla, életrajzát ismertették, nekrológot közöltek.

Emléke tovább élt. Halálának tizedik évfordulóján volt gyógyszerész tanítványai síremlék felállítását tervezték, ezért létrehozták a „Nyiredy Emlékoszlop és Alapítvány”-t, továbbá a *Revista Farmaciei – Gyógyszerészi Folyóirat* hasábjain 1926. május 12-én deézi Varga László Gyula aláírásával felhívást tettek közzé (9), megalakították a Nyiredy-bizottságot, melynek tagjai közt találjuk Palóczy Lajos, dr. Bíró Géza, Flohr József, Lukács Ferenc, dr. Nagy Árpád, Nagy Samu, Mózes Károly kolozsvári gyógyszerészeket és a felhívást közlétező Varga László Gyulát. A gyógyszerész kollégák adományaikkal támogatták ezt az akciót (9), az alapítvány kamataiból szegény sorsú gyógyszerészhallgatókat jutalmaztak.

Végső nyughelyén, a Házsongárdi temető unitárius részében ma is felkelti a figyelmet csonka oszlopban végződő sírköve (1).

Az ő testvére volt **dr. Nyiredy Jenő** gyógyszerész, aki szintén Nagyajtán született 1865. február 17-én. Az Unitárius Főgimnáziumban érettségizett 1883-ban Kolozsváron, egyetemi tanulmányait is itt végezte, a FJTE-en kapott gyógyszerész oklevelet 1887-ben, majd doktori fokozatot 1888-ban (5). 1891-ben már Magyaróváron, 1897-ben Keszthelyen, 1899-ben Debrecenben, 1901-ben ismét Magyaróváron, 1907-ben Kassán találjuk, ahol tanárként dolgozik, később Budapesten a Közgazdasági Egyetem előadója lett. A gazdasági felsőoktatásban végzett munkájának elismeréseként 1918-ban tanácsosi, 1922-ben gazdasági akadémiai igazgatói címmel tüntették ki. 1925-ben nyugalmomba vonult, és 1932. november 19-én hunyt el Budapesten (12).

A család leszármazottja dr. Nyiredy Szabolcs gyógyszerész (sz. 1950), a budakalászi Gyógynövénykutató Intézet igazgatója, a Magyar Gyógyszerészeti Társaság főtitkára és jelenleg a *Gyógyszerészet* c. folyóirat főszerkesztője.

Irodalomjegyzék

1. Gaal Gy.: *Törtékövön és porladó keresztén*. Studium Könyvkiadó, Kolozsvár 1997. 94. o.
2. Gaal Gy.: *Egyetem a Farkas utcában*. A kolozsvári Ferenc József Tudományegyetem előzményei, korszakai és vonzatai. Erdélyi Magyar Műszaki Tudományos Társaság kiadása, Kolozsvár 2001. 143–144. o. (A kolozsvári egyetem unitárius tanárai c. fejezet).
3. Gál K.: *A Kolozsvári Unitárius Kollégium története (1568–1900)*. II. kötet. Minerva Irodalmi és Nyomdai Műintézet RT., Kolozsvár 1935. 503. o.
4. Szinnyei J.: *Magyar írók élete és munkái*. IX. kötet. Hornyánszky V. Könyvkereskedése, Budapest 1903. 1174. o.
5. *** *A kolozsvári m. kir. FJTE Almanachja az 1886/87–1912/13. tanévekre*. Az Egyetem kiadása, Kolozsvár 1886–1912.
6. *** *Magyar Életrajzi Lexikon*. II. kötet (Főszerk. Kenyeres Ágnes). Akadémiai Kiadó, Budapest 1982. 397. o.

7. *** *Gyógyszerészi Hetilap* 50, (1911) és 53, 321 (1914).
8. *** *Gyógyszerész Közlöny* 28, 8, 119 (1912); 30, 24, 381 (1914); 30, 25, 400 (1914); 30, 30, 477 (1914).
9. *** *Revista Farmaciei–Gyógyszerészi Folyóirat* 4, 197, 262 (1926).
10. *** *Dr. Nyiredy Géza (1861–1914)*. Gyógyszerészet 25, 216–218 (1981).
11. *** *Bibliographia Hungariae – Magyar Könyvészet 1901—1910* (szerk. Petrik G.). II. kötet. Magyar Könyvkereskedők Egyesülete, Budapest 1917. Hasonmás kiadás 1969.
12. Zalai K.: *A magyar gyógyszerészet nagyjai 1612–1945* (Szerk. Szarvasházi Judit). Galenus Kiadó, Budapest 2001. 53. o.

Nyíry György (1832–1907)

A Bihar megyei Székelyhídon született 1832-ben, gyógyszerészi oklevelet Bécsben kapott 1857-ben. Hazatérte után 1862-ben Nagyváradon megnősül, a Magyar Korona gyógyszertár tulajdonosának, Láposy Lajosnak Ida nevű leányát veszi feleségül. Apósa még abban az évben bérbe adja neki a gyógyszertárat, majd 1870. július 1-jén meg is veszi, így lett Nagyváradon is gyógyszertártulajdonos. 1863. május 15. és 1865. január 1. között ugyanis Berettyóújfalun is volt egy gyógyszertára, ezt azonban kiadta bérbe (4).

1884-ben nagyváradi gyógyszertárát – amely az akkori Fő utca 18. szám alatt volt – átköltözteti a központ felé, az Uri utca sarkára (1), ehhez a régi házak új építkezések miatti lebontása is hozzájárult. 1907-ig így a gyógyszertár az Uri u. 8. szám alatti házban működik, ekkor a házszámváltozás miatt az 1. számot kapja és így marad 1949-ig, a gyógyszertárak államosításáig.

Nyíry György Nagyvárad jelentős személyisége volt. Közel negyvenöt évig vezette gyógyszertárát, ahol ez idő alatt számos később neves nagyváradi gyógyszerész gyakornokoskodott. Patikája a város központjában lévén, az értelmiségiek találkozóhelye is volt. Jó szakmai hírnevének köszönhetően, valamint társadalmi tevékenységével is nagy megbecsülést vívott ki magának. Az 1868-ban alakult Biharmegyei Orvos-, Gyógyszerész- és Természettudományi Egyesületnek alapító tagja volt, 1898-ig mint az Egyesület pénztárosa tevékenykedett, majd a Debrecen–Biharmegyei Gyógyszerész Testületben kapott tisztséget, az 1875. április 28-i tisztújításon alelnöknek választják (4). A városi tanácsnak aktív tagja volt, a Biharmegyei Népművelési Egyesület pénzügyi-revíziós bizottságában is tevékenykedett.

Szakmai érdeklődését bizonyítja az a tény is, hogy a Magyar Orvosok és Természetvizsgálók vándorgyűlésein (7) többször is részt vett (Pozsony 1865, Rimaszombat 1867, Eger 1868).

Hetvenöt éves korában, 1907. augusztus 12-én hunyt el Nagyváradon. Sírjánál egykori tanítványa, Hankovits Ferenc mondta a búcsúbeszédet.

Három fia volt: Ödön, Béla és Lajos. Sokat áldozott iskoláztatásukra. Halála után fiai örökölték a gyógyszertárat, a legidősebb, Ödön, aki a gyógyszerészi pályát választotta, vezette tovább. Béla később ügyvéd lett, és továbbra is Nagyváradon élt. A legkisebb, Lajos azonban már másodéves joghallgatóként, huszonegy éves korában, 1892. április 2-án elhunyt (8).

A legidősebb fiú, **dr. Nyíry Ödön** 1875. július 15-én (18-án ?) született Nagyváradon. Gyógyszerészi tanulmányait Budapesten végzi, és 1896-ban kap gyógyszerészi oklevelet. Ott marad az egyetemen a doktori fokozat megszerzése érdekében (5). *A Tellur kimutatása kvalitatív módon* c. értekezését a II. számú Kémiai Intézetben készíti el Lengyel Béla professzor irányítása mellett 1898-ban (6). Ezután hazatért Nagyváradra, apja gyógyszertárában dolgozik, majd átveszi vezetését is, miután apja életének utolsó éveiben betegeskedni kezdett. Halála után még öt évig az ő és Béla testvére tulajdonában volt a gyógyszertár, 1912-ben azonban eladják a város minden lakosa által ismert Nyíry-patikát. 1918-ban dr. Rácz Rezső és Roth Miklós tulajdonosok neve alatt szerepel (9), a román szakirodalomban Arany Korona néven említik (2); valószínűleg a román uralom alatt, 1919 után meg kellett változtatni a nevét.

Dr. Nyíry Ödön gyógyszerész 1921 októberében, alig negyvenhat éves korában hunyt el (3).

Irodalomjegyzék

1. Lakos L.: *Nagyvárad múltja és jelenéből – a városi levéltár adatai alapján*. Berger S. könyvnyomdája, Nagyvárad 1904.
2. Mermeze Gh., Ancamaria Mermeze: *Istoricul farmaciilor din Oradea*. Ed. Imprimeriei de Vest, Oradea 1999. 182–184.
3. Pop A.: *Farmacii publice orădene în perioada 1880—1919*. Crisia 26–27, Muzeul Țării Crișurilor. Oradea 1997. 131–154. o.

4. Róthschnek V. Emil (szerk.): *A Debrecen – Biharmegyei Gyógyszerész Testület és az Általános Magyarországi Gyógyszerész Egylet III. kerület, IV. járás gyógyszerértékezői, testülete és egyletének története*. Kiadja a Debrecen–Biharmegyei Gyógyszerész Testület, Debrecen 1882.

5. Szinnyei J.: Magyar írók élete és munkái. IX. kötet. Hornyánszky V. könyvkereskedése, Budapest 1903. 1184. o.

6. Zalai K., Zboray B., Fodor Zsuzsa: *Gyógyszerészdoktori értekezések a Semmelweis Orvostudományi Egyetemen*. Acta Pharmaceutica Hungarica 40, 255–279 (1970).

7. *** *A Magyar Orvosok és Természetvizsgálók nagygyűlésének munkálatai* 1866, 1868, 1869. években.

8. *** *Nyíry Lajos halálhíre*. Gyógyszerészi Hetilap 31, 252 (1892).

9. *** *Gyógyszerészek zsebnaptára az 1918-ik évre*. Szerk. Varságh Zoltán. 47. évfolyam. A Gyógyszerészi Hetilap kiadása, Stephaneum Nyomda RT., Budapest 1917. 123. o.

Dr. Orient Gyula (1869–1940)

A Máramaros megyei Nagybecskönn született 1869. október 21-én (18), apja a falu görög katolikus lelkésze volt. Elemi iskoláit szülőfalujában végezte, majd 1881-től Máramarossziget gimnáziumában tanult. Tizenhat éves, mikor apja korai halála miatt megszakítja tanulmányait és gyógyszerész nagybátyja révén a Bácskába megy gyógyszerészgyakornoknak. Gyakornoki vizsgáját Budapesten teszi le kitűnő eredménnyel, anélkül hogy a tanfolyamot elvégezte volna. 1889-ben beiratkozik a budapesti egyetemre, de közben dolgozik, hogy özvegy édesanyját, húgát és saját magát is eltarthassa. Gyógyszerész oklevelet 1891-ben kapott (17), de továbbra is az egyetemen marad tanára Than Károly meghívására, és egy évig a Kémiai Intézetben Lengyel Béla professzor mellett, valamint Fodor József közegészségtani laboratóriumában dolgozik. Már ekkor, 1891-ben könyvmatos jegyzetet állított össze 379 oldalon *Gyógyszerisme* címmel (5).

Ezután anyja tanácsára megnősült, és megvette Gömör megyében a rozsnói járáshoz tartozó Csetneken (ma Szlovákia) a Minerva gyógyszerértékezőt. Annak ellenére, hogy sokat dolgozott, a mindennapi gyógyszerértékező munka nem elégítette ki, így a helybeli vas- és papírgyár részére számos vizsgálatot végzett, valamint a környéken levő melegforrás és a közeli kutak vizét is tanulmányozta. Közben magánúton befejezi középiskolai tanulmányait, és érettségi vizsgát tesz Rozsnyón.

1898-ban szakított addigi életével, gyógyszerértékezőt eladta, és Kolozsvárra ment, hogy Fabinyi Rudolf Kémiai Intézetében dolgozhasson. Itt előbb két évig gyakornok, majd tanársegéd és közben a doktori értekezésén is dolgozott, melynek témája a nátrium-lygosinát volt, amit Fabinyi mint fertőtlenítőszer vezetett be a gyakorlatba. Orient kidolgozta felhasználási lehetőségét a bor-analízisben; ez volt az egyetlen témája, ami nem kötődött szorosan a gyógyászatához. Doktori értekezésével 1900-ban megkapta a gyógyszerészdoktori fokozatot. 1902-ben jelenik meg 138 oldalon a *Gyógyszerészi műtan* c. jegyzete, 1907-ben pedig ennek második kiadása 142 oldalon (5).

Még e sokoldalú munka mellett is maradt ideje és energiája, ezért beiratkozott a kolozsvári egyetem Orvosi Karára, anélkül hogy tanszéki munkáját abba kellett volna hagynia. Változatlan lelkesedéssel, szorgalommal dolgozott és tanult egy időben, az Orvosi Karon előírt gyakorlatait külön engedéllyel vasárnap végezte el. 1906-ban kapta meg az orvosi oklevelet és 1909-ben újabb vizsga után a tisztiorvosi minősítést is. Mindehhez hallatlan erőfeszítésre volt szüksége, amit a családi élete sínylett meg. Felesége elvált tőle. Ezután még nagyobb lendülettel vetette bele magát a munkába (11). 1911-ben újránősül, feleségül veszi Keresztessy Károly nagykállói ügyvéd 1887-ben született Sára nevű leányát, aki akkor már mint nem okleveles gyógyszerésznő dolgozott.

Orient Gyula továbbra is kitartással tevékenykedett, egyetemi jegyzeteket is írt. 1912-ben jelent meg *Chemiai jegyzet (Általános és részletes rész). Elmélet, anorganikus és a szénvegyületek kémiaja* c. 218 oldalas jegyzete, 1914-ben pedig *Az orvosi receptek kellei és elbírálása* c. 62 oldalas könyve nyomtatásban (5). Bekapcsolódott a gyakornoki tanfolyam munkájába, előbb mint előadó, majd Issekutz Hugó után a tanfolyam vezetője lett, az 1916/17-es tanévtől kezdve 1919-ig, annak megszűnéséig.

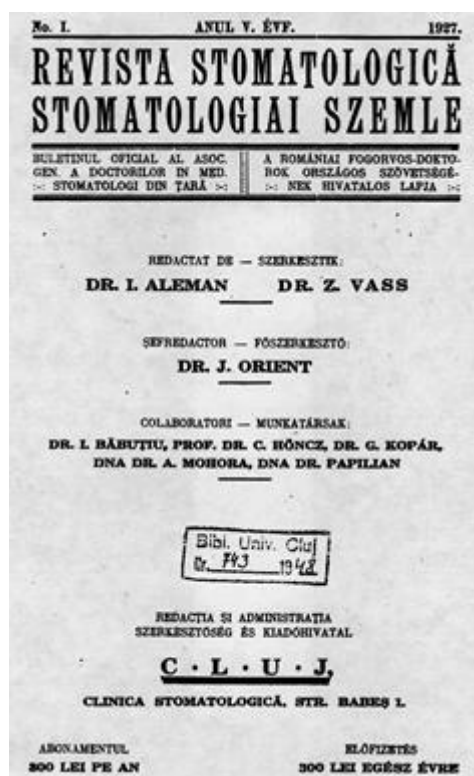
Házasságkötésük után felesége rövid időn belül megbetegedett, többször kellett műteni, ennek ellenére folytatta gyógyszerészi tanulmányait. **Orient Gyuláné Keresztessy Sára** gyógyszerésznő az 1913/14-es tanévben a kolozsvári FJTE-en kapott oklevelet (15), és közben két gyermeket is a világra hozott. 1912-ben született fiuk, **Gyula** és 1914-ben leányuk, Sárka, aki azonban még abban az évben elhunyt. **Ifj. Orient Gyula** később gyógyszerész lett, Bukarestben kapott oklevelet, majd Bánffyhunyon kórházi gyógyszerértékezőben dolgozott, azután Kolozsváron is testvéröccsével és édesanyjával együtt. 1988-ban hunyt el Kolozsváron. 1920-ig Orient

Gyuláné is a Kémiai Intézetben dolgozott. Sokat segítettek férjével egymásnak. Miután egyetemi tanulmányait befejezte, még két gyermeket szült: 1915-ben Tibort és 1917-ben negyedik gyermekként Margitot (11).

Orient Tibor is gyógyszerész lett, oklevelét Szegeden a FJTE-en 1937-ben kapta meg (16). 1940-ben visszatért Erdélybe, és Kolozsváron az Egyszarvú gyógyszerértárban dolgozott testvérbátyjával együtt. 1946-ban, mikor a román hatóságok oklevelének honosítását kérték, végleg kitelepedett Magyarországra, Budapesten élt és különböző gyógyszerárakban dolgozott hetvenéves koráig. Nyolcvannégy évesen, 1999-ben hunyt el Budapesten. Egész életében édesapját tartotta példaképének, akinek hivatástudata és embertisztelete vezette az ő tetteit is (13, 22).

Az első világháború idején Orient Gyulát kora és egyetemi beosztása miatt nem sorozzák be, hanem a Kolozsváron felállított Vöröskeresztes Kórházban a szájszsebészeti osztálynak a vezetését bízzák reá. Önfeláldozó és lelkiismeretes, a sebesültek életének megmentéséért éjt nappallá tevő munkásságát az osztrák–magyar és a román, valamint a porosz hatóságok is értékelték, több kitüntetéssel honorálták, így az Erzsébet királyné alapította Crucea Meritul Sanitar I. osztályú érdemkeresztjével, a Vöröskereszt II. osztályú hadiékítményes jelvényével és a Porsz Vöröskereszt II. osztályú érmével tüntették ki.

1918-ban magántanárrá habilitálják *A gyógyszerési kémia fogalma és feladata* c. munkájával, ami megjelent nyomtatásban is (10). A kolozsvári FJTE Szegedre való áttelepedése után itthon maradt, és Kolozsváron a román tannyelvű I. Ferdinánd Király Egyetemen a gyógyszerészhallgatók képzésébe kapcsolódik be. Javaslatára az Orvosi Karon felállították a Biológiai és toxikológiai analízis tanszéket, ennek vezetésével őt bízták meg, de ideiglenesen a Gyógyszerismereti tanszék munkáját is magára vállalta. A diákok a harmadik tanulmányi évben két féléven át hallgatták a toxikológiát elméleti és gyakorlati oktatás keretében. Könyomatos jegyzetet is összeállított, természetesen román nyelven, az első kötet *Elemente de Toxicologie medicală* címmel 115 oldalon 1934-ben nyomtatásban is megjelent (Tiparul Institutului de Arte Grafice „Transilvania”).

54. ábra. Orient Gyula által szerkesztett fogorvosi szaklap címlapja

Az oktatást szolgáló tankönyvek írásán kívül folyóiratszerkesztéssel is foglalkozott. Részt vesz az 1921-ben megindult *Pharmacia – Gyógyszerési Újság* szerkesztésében, a második. évfolyamtól kezdve főszerkesztője, majd miután 1924-ben megszűnt a lap, 1925-től az *Archiva Farmaciei – Gyógyszerési Archivum* c. szaklapot szerkeszti, amelyet a Romániai Általános Gyógyszerész Egyesület Erdélyi és Bánáti Tagozatának tudományos szakosztálya adott ki. Sajnos ez utóbbi is rövid életű volt, talán összesen két száma jelent meg, aminek oka nem az érdektelenség, hanem az a tény, hogy egy időben párhuzamosan több gyógyszerési szaklap is megjelent Kolozsváron.

A gyógyszerészi szaklapok mellett 1923-tól éveken keresztül szerkeszti a kétnyelvű *Revista Stomatologică – Stomatológiai Szemle* c. havonta megjelenő folyóiratot, ebben közölte fogászati és szájszészettel kapcsolatos dolgozatait, így a röntgenfelvételek jelentőségéről, az arc- és fejsérülésekről szólókat.

1934-ben Romániában megszüntették a vidéki egyetemeken (Kolozsvár, Iași) a gyógyszerészek oktatását, és csak Bukarestben, az önálló Gyógyszerészeti Karon folyt gyógyszerészképzés. Ekkor ő már hatvanöt éves, s így nem ment Bukarestbe, hanem nyugdíjazását kérte. Összesen harminchat évig tanított magyarul és románul felváltva, de nem tartotta magát pedagógusnak, az oktatást csak eszköznek tekintette, hogy tudását továbbadhassa. A tanár–diák kapcsolatot őszinte barátsággá varázsolta át, a hallgatókkal elbeszélgetett, figyelemmel kísérte életkörülményeiket is, nehézségeikben mindig segített, de elvárta, hogy minél jobban felkészüljenek és hivatásszerűen gyakorolják választott mesterségüket.

Nyugdíjazása nem jelentett tétlenséget, az orvosi praxist és tudománytörténeti kutatásait nagy lendülettel folytatta.

Orvosként általános belgyógyászati tevékenységet folytatott, de intézeti elfoglaltsága idején inkább fogorvosként, illetve szájszészésként dolgozott. Nyugdíjazása után a Szamosújvár melletti Kérő fürdő orvosa volt. A gyógyító munkát hivatásnak tekintette, de emellett az orvostudomány újdonságai, felfedezései iránt is nagy érdeklődést mutatott. A határterületi tudományok legújabb vívmányait állandóan követte. A vitaminkutatásról már 1912-ben előadást tartott, de többször visszatért erre a témára dolgozataiban is. A rákos megbetegedések gyógyítási lehetőségeivel is többször foglalkozott. A fertőtlenítő eljárások, a kötszerek sterilizálása és azok vizsgálati módszerei is érdeklődési körébe tartoztak. Miután a Toxikológiai tanszékre kapott kinevezést, egyre gyakrabban tanulmányozta a különböző ételek, gomba és állatok okozta mérgezéseket, az arzén- és a vasvegyületek közti kapcsolatot, a jódot, mint a foszfor ellenszerét, a mérgező növényeket (*Asarum europeum*, *Solanaceae* drogok stb.).

A különböző tudományok története iránti nagyfokú érdeklődése már fiatal gyógyszerész korában megmutatkozott. Csetneki gyógyszerész korában felhívta a figyelmet a kőszegi gyógyszertár megőrzésére. Legtöbb energiáját az erdélyi gyógyszerészet történetének feltárására fordította, igyekezett a fiatalabb kollégákban felkelteni a gyógyszerészi szakma kialakulása iránti érdeklődést. Rendkívül alapos kutatómunkával sok olyan tényt tárt fel Erdély és Bánság gyógyszerészetével kapcsolatban, amely addig nem volt ismeretes. Az erdélyi és bánsági gyógyszertárak felleltározása, alapításuk idejének megállapítása, neves erdélyi gyógyszerészek bemutatása több dolgozatának tárgyát képezte. Ezzel kapcsolatban legjelentősebb munkája az 1926-ban Kolozsváron megjelent *Az erdélyi és bánati gyógyszerészet története* c. 263 oldalas könyve (Minerva Irodalmi és Nyomdai Műintézet RT. nyomása), amely 1928-ban román és német nyelven is megjelent ugyanitt. A kémia történetének kutatása közben az erdélyi fejedelmi udvarban folyó iatrokémiai, alkimista tevékenységgel is foglalkozott, ezzel kapcsolatos 1927-ben kiadott *Az erdélyi alchimisták, Bethlen Gábor fejedelem alchimiája* c. 47 oldalas nyomtatott füzet (szintén Minerva Irodalmi és Nyomdai Műintézet RT. nyomása). 1932-ben *A szerzetes és orvosok kórházainak és gyógyszertárainak keletkezése*, valamint az *Erdély gyógyszerész polgármesterei, szenátorai, országgyűlési képviselői* c. munkáját adták ki (21; ez utóbbi német nyelven is megjelent különlenyomat formájában abból az alkalomból, hogy erről a témáról Bécsben előadást tartott 1931. május 14–17. között).

A legnagyobb és a legkitartóbb munkát a gyógyszerészet történetére vonatkozó tárgyak összegyűjtése jelentette számára, igen alapos kutatást és gyűjtést végzett e téren feleségével együtt, közel 2000 tárgyat, iratot és egyéb dokumentumot gyűjtöttek össze és adták át az Erdélyi Nemzeti Múzeumnak még 1902-ben. Harminc évig tartó gyűjtésük képezte alapját a mai kolozsvári patikamúzeumnak (2). A múzeum tárgyainak leírását Orient Gyula 1918-ban az *Erdélyi Múzeum* c. kiadvány hasábjain ismertette. Technikatörténettel is foglalkozott, emlékezetes volt az órák történetével kapcsolatos előadása és óragyűjteményének bemutatása, amelyet Boros György unitárius püspök felkérésére tartott. Előadása a *Páosztörtézet* hasábjain is megjelent (20. évf. 4–5. szám).

Rendkívül sokoldalú szakmai tevékenysége mellett talált mindig időt, hogy családjával is törődjön, családi élete harmonikus volt. Hetvenegy éves korában, 1940. október 9-én hunyt el Kolozsváron. Halála különösen az erdélyi magyar gyógyszerészek nagy vesztesége volt, mert tudását, tapasztalatát az időközben visszatért magyar egyetemen hasznosíthatta volna.

Felesége az 1930-as években egy ideig az apahidai Isteni Gondviselés gyógyszertár tulajdonosa, majd 1939-ben ennek személyi jogát átruházta Kövesdnyé Eperjessy Margit gyógyszerésznőre (23), és Kolozsváron az addig dr. Kohn Gyula gyógyszerész által vezetett, 1685-ben alapított Egyszarvú gyógyszertár vezetését veszi át Nagy Zoltán gyógyszerésszel együtt 1941-ig. Egy ideig mindkét gyógyszerész fia itt dolgozik (20). 1947-ben új gyógyszertárat nyitott Orient-patika néven, de ezt alig két évig, az 1949-es államosításig vezette. Ettől kezdve az államosított gyógyszertára a 10. számot viselte. 1967-ben a szegedi Szent-Györgyi Albert Orvostudományi Egyetem Orient Gyula feleségének, Keresztessy Sára gyógyszerésznőnek ötvenéves gyógyszerészi tevékenysége

alkalmából arany diplomát, 1977-ben a hatvanéves munkássága elismerésére pedig gyémánt diplomát adományozott. 1982-ben hunyt el Kolozsváron.

Orient Gyulát, a gyógyszerészt, az orvost, a kutatót, a gyógyszerészet és a tudománytörténet neves kutatóját kortársai még életében elismerésben részesítették. 1925-ben Nagy Samu, a Kolozsváron megjelenő *Revista Farmaceutica* szerkesztője a lap hasábjain üdvözli kitüntetésé alkalmából (7), Mózes Károly 1929-ben az Erdélyi és Bánáti Gyógyszertártulajdonosok Segélyző Egyesületének közgyűlésén a hatvanadik születésnapján köszönti és méltatja munkásságát. Itt elmondott beszédét a *Buletinul Farmaciștilor* is közölte (6). 1936 áprilisában az ötvenéves gyógyszerési és negyvenéves orvosi jubileuma alkalmából barátai, tisztelői ünnepséget rendeztek, és a *Pharmacia* c. lapban köszöntik a mestert (19).

Halála után sem feledkezett meg róla az utókor. 1970-ben a Marosvásárhelyi Orvosi és Gyógyászati Intézet tudományos szaklapjában, az *Orvosi Szemlé*ben Izsák Sámuel kolozsvári orvostanár megemlékezése olvasható (4), ugyanebben az évben, halálának harmincadik évfordulóján Zalai Károly professzor és Orient Tibor a *Gyógyászati*ben gyógyszeréstörténeti munkásságát méltatja (12). Születésének centenáriuma Múzeum-Egyesület Orvostudományi Szakosztályának Csíkszeredában tartott évi nagygyűlésén Péter H. Mária emlékezik meg róla, és a bemutatott dolgozata a szakosztály kiadványában, az *Orvostudományi Értesítő*ben is megjelent (9).

Sajnos a kolozsvári román tannyelvű orvosi és gyógyszerészképzés nyolcvanéves évfordulójára megjelent kötetben nem szerepel Orient Gyula neve a neves tanárok közt (8), pedig ő volt a gyógyszerésztanárok közül az egyedüli, aki az 1919-es hatalomváltáskor Kolozsváron maradt, letette a hűségesküt, majd 1920 és 1934 között az I. Ferdinánd Király Egyetem Toxikológiai tanszékét vezette.

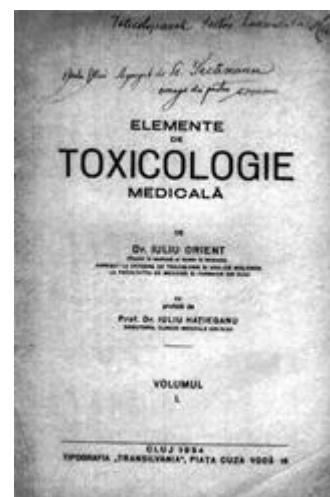
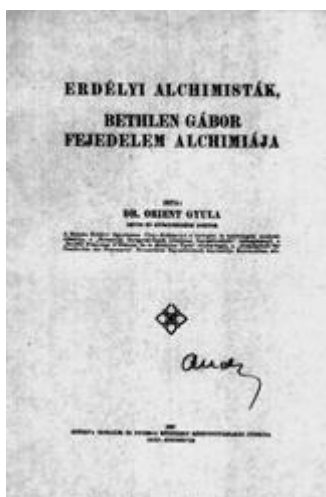
Neve és méltatása *A Magyar Gyógyászati Pantheonjában* is szerepel (14). Sokan idézik megbízható adatai miatt, Baradlai és Bársony *A magyarországi gyógyszerészet története* c. összefoglaló kiadványban nemegyszer említi és részleteket is közölnek munkájából (1). Matolcsy szakirodalmi gyűjteményes kötete felsorolja nyomtatásban megjelent könyveit és a folyóiratokban közölt dolgozatait (5). Fabritius az erdélyi szász gyógyszerészeket bemutató, Németországban megjelent kötetében is többször hivatkozik adataira (3).

Az Orient Gyula által gyűjtött tárgyak, oklevelek, könyvek, gyógyszeres edények megalapozták az egykori Hintz-patikában (Főtér és a Dózsa György út sarka) létrehozott és ma is működő kolozsvári Gyógyászati-történeti Múzeum anyagát. Ez később fokozatosan kiegészült Szamosújvár, Nagyvárad, Segesvár és Kolozsvár régi gyógyszertáraiból származó bútorzattal, laboratóriumi felszerelésekkel, gyógyszeres üvegekkel, dokumentum értékű könyvekkel, iratokkal. Ebben a gyűjtőmunkában nagy érdemei vannak Izsák Sámuel kolozsvári orvostörténész professzornak. 1954 augusztusában nyílt meg a múzeum az összegyűjtött és átszervezett kiállítási anyaggal. Anyagáról és annak eredetéről részletes fényképes beszámolót állított össze Izsák Sámuel az 1956-ban Madridban tartott XV. Nemzetközi Orvostörténeti Kongresszusra (4).

Az Orient család sírja Kolozsváron a Házsongárdi temetőben van, közel a bejárathoz, a lutheránus temetővel szemben. A fekete márvány síremléken dr. Ember Bogdán (1851–1903) gyógyszerész neve alatt Orient Sárika (1914), dr. Orient Gyula (1869–1940), Orient Gyuláné (1887–1982) és ifj. Orient Gyula (1912–1988) neve olvasható. Orient Tibor hamvait Budapesten a kelenföldi Szent Gellért-templom urnatemetőjében helyezték el (13).

55. ábra. Orient Gyula fiatalkori és időskori fényképe

56. ábra. Orient Gyula három könyvének címlapja

57. ábra. Orient Gyuláné Keresztessy Sára gyógyszerész nőgyémány oklevele (Szeged, 1977).

Irodalomjegyzék

1. Baradlai J., Bársony E.: *A magyar gyógyszerészet története*. I. kötet. A Magyar Gyógyszerész-Egyesület kiadása, Budapest 1930. 11, 67, 94, 106, 166, 249, 253, 259, 265, 342. o.
2. Crișan Eva: *Materia Medica de Transylvanie*. Bibliotheca Musei Napocensis no. XIV. Cluj-Napoca 1996. 11–72. o.
3. Fabritius G.: *Beiträge zur Geschichte der deutschen Apotheken und Apotheker in Siebenbürgen*. Deutscher Apotheker Verlag, Stuttgart 1968.
4. Izsák S.: *La Collection – musée d'Histoire de la Pharmacie de Cluj*. Communication présentée au XV-e Congrès International d'Histoire de la Médecine. Madrid – Septembre 1956. 1–15. o.; *Orient Gyula (1869–1940) – a gyógyszerésztörténész*. Orvosi Szemle (Marosvásárhely) 16, 3–4, 442–444 (1970).
5. Matolcsy M.: *Könyv- és irodalmi gyűjtemény magyarországi gyógyszerészeti munkákról 1578–1909*. Stephaneum Nyomda, Budapest 1910.
6. Mózes K.: *Dr. Orient Gyula 60 éves*. Különlenyomat a Buletinul Farmaciștilor 1929. október 1-i számából.
7. Nagy S.: *Dr. Orient Gyula életrajzi adatai és munkásságának ismertetése*. Revista Farmaciei 3, 2, 1–4. (1925).
8. Pascu O., Popescu H., Barsu C.: *Școala clujeană de medicină și farmacie 1919–1999*. Ed. Medicală Universitară „Iuliu Hațieganu”, Cluj-Napoca 2000.
9. Péter H. Mária, Orient Tibor: *Megemlékezés Orient Gyula neves erdélyi gyógyszerészről és orvosról, születésének 125. évfordulója alkalmából*. Orvostudományi Értesítő. Az EME kiadása, 67. kötet, 38–41 (1994).
10. Szinnyei J.: *Magyar írók élete és munkái*. IX. kötet. Hornyánszky V. Könyvkereskedése, Budapest 1903.
11. Szőkefalvi-Nagy Z., Orient T., Táplányi E.: *Dr. Orient Gyula*. Megemlékezés munkásságáról és életútjáról születésének 110 éves és halálának 40 éves évfordulóján. Budapest–Eger 1980. Kézirat 1–63. o.
12. Zalai K., Orient T.: *Orient Gyula professzor munkássága a gyógyszerésztörténeti irodalomban*. Gyógyszerészet 43, 4, 229–232 (1999).
13. Zalai K.: *In memoriam Orient Tibor (1915–1999)*. Gyógyszerészet 44, 5, 318 (2000).
14. *** *A Magyar Gyógyszerészet Pantheonja* (összeállította Zboray B., Hegedüs L., Szmodits L.). Kézirat. Ernyey József Gyógyszerésztörténeti Könyvtár és Múzeum, Budapest.
15. *** *Album Medicorum 1888/89–1907/08*. Semmelweis Egyetem Orvostudományi Kar levéltára. Budapest.

16. *** *A kolozsvári m. kir. FJTE Almanachja és Tanrendje az 1898/99–1918/19-es tanévekig*. Az Egyetem kiadása, Kolozsvár 1899–1919.
17. *** *A m. kir. FJTE Évkönyve az 1936/37-es tanévről*. Az Egyetem kiadása, Szeged 1938.
18. *** *Magyar Életrajzi Lexikon*. Harmadik kiegészítő kötet (Főszerk. Kenyeres Ágnes). Akadémiai Kiadó, Budapest 1981. 577–578. o.
19. *** *Prof. Dr. Orient Gyula 50 éves gyógyszerési és 40 éves orvosi jubileuma*. Pharmacia 14, 7–8, 53 (1936).
20. *** *A dolgozó gyógyszerészek zsebnaptára az 1942. évre*. II. évfolyam. Összeállította Fényes Béla és Fényes Béláné Gáthy Éva. Budapest.
21. *** *Magyar könyvtermelés Romániában (1919–1940)*. I. kötet: *Könyvek és egyéb nyomtatványok*. Összeállította Monoki István. Erdélyi Múzeum-Egyesület – Országos Széchényi Könyvtár kiadása, Kolozsvár – Budapest 1997. 347–349. o.
22. *** Orient Tibor (1915–1999) gyógyszerész személyes közlései 1993. szeptember 13-án a család tulajdonában levő iratok, oklevelek és egyéb dokumentumok alapján.
23. *** *Pharmacia* 17, 13–14, 111 (1939).

Osváth Elemér Zoltán (1896–1963)

Kolozsváron született 1896. december 4-én. Apja Osváth Dániel, anyja Osváth Ilona. Iskoláit szülővárosában végezte. 1913 augusztusától 1919. február 8-ig Marosvásárhelyen gyógyszerészgyakornok apja testvérénél, Osváth Károly gyógyszerésznél, majd 1919. június 1-től 1921. szeptember 15-ig dr. Jeney István gyógyszerertárában. Egyetemi tanulmányait Budapesten végezte, ahol 1923. február 23-án kapott gyógyszerési oklevelet a Pázmány Péter Tudományegyetemen (1). Még ebben az évben, július 21-én házasságot köt Izmael Rózsával.

Osváth Elemér, miután gyógyszerész oklevelét megkapta és családot alapított, Marosvásárhelyen telepedett le, és 1961. október 1-ig a város különböző gyógyszerertáraiban alkalmazott gyógyszerész, így 1923 és 1941 között Izmael Márton Fehér Kereszt gyógyszerertárában dolgozik, majd 1941. szeptember 1. és 1942. április 10. között, amíg Widder Endre gyógyszerész munkaszolgálatos Ukrajnában, megbízott vezetője a gyógyszerertárának (2).

A második világháború alatt katonai szolgálatot teljesített, 1943. december 28-án Szent-gothárdra vezényelték, és itt mint katonai gyógyszerész dolgozott. 1945 májusában tért vissza Marosvásárhelyre, ettől kezdve 1949-ig, a gyógyszerertárak államosításáig újból Osváth Károly gyógyszerertárában kap alkalmazást. Az államosítás után marosvásárhelyi kórházi gyógyszerertárakban, majd a gyermekpoliklinikai, zártkörű gyógyszerertárban dolgozik egészen 1961. október 1-ig, nyugdíjazásáig. (Ez a gyógyszerertár a mai Eminescu és Forradalom utca sarkán működött, majd miután az épületet lebontották, a főtéri 1. sz. gyógyszerertár – ma a Salvia nevet viseli – udvarára helyezték.) Nagy türelemmel foglalkozott a gyakorlatukat végző „praxikkal”, és hasznos tapasztalatai átadásával is oktatta őket. Nyugdíjasként sem vonult vissza a szakmai élettől, mint helyettesítő dolgozik szinte halála napjáig, 1963. szeptember 23-ig. Összesen harmincegy évet és hat hónapot töltött el becsülettel, helytállással, segítőkészséggel a táraasztal mellett (4). Közvetlen, segítőkész modorával nagy népszerűsége tett szert nemcsak kollégái, hanem a betegek közt is. Egy kémiai kísérlet következtében egyik szemét elvesztette, így mint „fél szemű doktort” ismerték nemcsak a városban, hanem a környék lakói is. Sokan keresték fel tanácsaiért, jó receptjeiért, hatásos gyógyszereiért (3).

Felesége, **Izmael Rózsa** hűséges, segítő és megértő társa volt az életben. Marosvásárhelyen 1901. október 5-én született, és miután 1919-ben leérettségizett szülővárosában, 1922-ig gyógyszerészgyakornokként dolgozott dr. Jeney István gyógyszerertárában, majd egyetemi tanulmányait is megkezdte Budapesten (1), azonban férjhezmenetele miatt nem fejezte be s így mint nem okleveles gyógyszerésznő kisegítő marosvásárhelyi gyógyszerertárakban; 1940-ben Budapesten lehetősége volt, hogy validációs vizsgáját letegye (1).

1942. november 1-től 1944. szeptember 12-ig Widder Endre gyógyszerertárában, majd 1945-től az államosításig ő is Osváth Károly gyógyszerésznél, az államosítástól pedig 1960. december végéig az 1. sz. állami gyógyszerertárban dolgozott. Nyugdíjazása után még 1969. október 27-ig helyettesítő, ez arra vall, hogy jó munkaezőnek bizonyult, mert még kilenc évig szükség volt a munkájára. Ezután évtizedeken át súlyos betegsége ágyhoz kötötte. 1999-ben hunyt el Marosvásárhelyen. Mindkettőjük sírja a katolikus temetőben van.

Irodalomjegyzék

1. *** A Semmelweis Egyetem Orvostudományi Karának levéltárában őrzött vizsganaplók és anyakönyvek: A gyógyszerészgyakornokokat vizsgáló bizottság jegyzőkönyvei (6/c 4. kötet), Gyógyszerészmesteri oklevelet nyertek névmutatója 1886–1937 közötti évekből (6. kötet), Budapest.

2. *** Románia Országos Levéltára. Maros Megyei Igazgatóság. Alap 7, leltár 43. Colegiul farmaceutic jud. Mureş (1933–1948).
3. *** Elekes Imre egykori marosvásárhelyi főgyógyszerész személyes közlései.
4. *** A családi iratgyűjteményben levő okmányok, munkakönyve.

Osváth Károly (1884–1951)

Marosvásárhelyen született 1884. március 15-én birtokát vesztett szegény hivatalnok fiaként. Apja korán özvegyen maradt négy gyermekével, akik önerejükől tanultak és szereztek diplomát (9).

Középiskoláit a marosvásárhelyi Református Kollégiumban végezte. 1902-ben lépett a gyógyszerészi pályára, először Nagylakon a Mayer-patikában volt gyakornok, majd Marosvásárhelyen a dr. Stenner Vilmos gyógyszerész által bérelt Magyar Korona gyógyszertárban folytatta gyakornoki éveit. Budapestre iratkozott be az egyetemre, és 1907. június 24-én gyógyszerész oklevelet kapott (12). Visszajön Erdélybe, Parajdon Wéber András Hygieia gyógyszertárában vállal állást, majd 1913-tól Marosvásárhelyen előbb bérelt, majd 1920-ban megveszi Nagy Sándor örököseitől az Arany Kereszt gyógyszertárt a Főpostával szemben, az akkori Szent György utca 4. szám alatt. Tulajdonosi bizonylatának száma 94 186/1922. nov. 16. Ugyanebben az évben a Legfelsőbb Egészségügyi Tanács (Consiliul Sanitar Superior) 811/1. ápr. 1922. számú határozata alapján engedélyt kap szabad joggyakorlásra (libera practica), amit a 118/28. nov. 1922. számú átirat igazol. Ezt a gyógyszertárt 1934-ig egyedül, majd 1936-ig Widder Endre gyógyszerésszel együtt vezette, ekkor eladja társának, és még az év novemberében megvásárolja a Református Kollégiummal szemben, a Domokos Szálloda épületében levő Órangyal (Arkangyal) gyógyszertárt Kolosváry József gyógyszerésztől. Ezt az államosításig, 1949 áprilisáig kitűnő szakértelemmel vezeti (7). 1941 és 1944 között patikáját a magyar hatóságok „tangyógyszertárnak” minősítik, vagyis hivatalosan a gyakornokok képzésére alkalmasnak ismerik el (1). Rövid periódusokban gyógyszerészeket is alkalmazott, így többek között rokonát, Osváth Elemért is. Közben családot is alapított, felesége az erdőszentgyörgyi Schuller Rezső földbirtokos és pávai Vajna Julianna Sára nevű leánya. Házasságukból három gyermek született: Zsuzsanna (később festőművésznő), Sára (tanárnő) és Attila, aki folytatta apja hivatását, és gyógyszerész lett (9,10).

58. ábra. Osváth Károly gyógyszerész arcképe

Hamar bekapcsolódott az erdélyi gyógyszerészek egyesületi és társadalmi életébe. Kitűnt jó szervező- és kezdeményezőképeségével, vezetésre predesztinált természetével, fáradhatatlan munkakedvével. Az 1920. október 3-án alakult Maros-Torda vármegyei Gyógyszerész Testület titkárává választják. 1921-től az Erdélyi és Bánati Gyógyszerészek Kolozsváron tartott I. kongresszusán bekapcsolódik ennek az egyesületnek a tevékenységébe is. 1922-ben a Maros-Torda és Kis-Küküllő megyei Szindikális Kamara évi közgyűlésén titkárrá választják. Ezzel a tisztséggel járó feladatait nagy ügyszeretettel végezte, amiért külön dicséretben részesült a kamarai delegációs ülésen. Minden kezdeményezés nevéhez fűződik, és az elért sikerek is az ő érdemei (2). 1924-től a Romániai Általános Gyógyszerész Egyesület Erdélyi és Bánati Tagozatának lesz a választmányi tagja és ezen belül a VIII. kerületnek, a Maros, Kis-Küküllő, Csík és Udvarhely megyéket felölelő szervezetnek a titkára, majd az 1925. április 23-án tartott közgyűlésen ügyvezető elnöknek választják (3). Az 1930-ban alakult Marosvásárhelyi Gyógyszerész Kollégium (Kamara) vezetőségében is részt vesz a gyógyszertártulajdonosok képviselőjeként Nagy Jenő gyógyszerésszel együtt, majd 1937-ben a Maros-Torda megyei Kamara elnöki

tisztségét is reá ruházzák. Ugyancsak ebben az évben mint a Közegészségügyi Tanács tagját öt évre megbízzák a gyógyszerterek és a drogériák ellenőrzésével (4).

A szakmai és érdekvédelmi szervezeteken kívül számos jótékonyági egyesületben is tevékenykedett, így a gyógyszerész árvák és özvegyek állandó segélyező bizottságának elnöke volt, ezenkívül a vadásztársaság, a Sport Egyesület tagja, a református egyház presbitere. A temetkezési és önszegélyező egyesület, a korpótlékos pénztár létesítésében is érdemei voltak. 1926-ban kezdeményezte, hogy Bukarest és Kolozsvár mintájára Marosvásárhelyen is létesítsenek gyógyszerközpontot, illetve közös beszerzési gyógyszerlerakatot. Ennek létrehozása céljából felhívást tett közzé, kérve gyógyszerész kollégái támogatását, mert 1927. május 1-re tervezték a megnyitását, azonban ez csak 1929-ben sikerült.

1927-ben balesetéről adott hírt a *Gyógyszerészi Folyóirat* (273. o.). Egy közelében lecsapó villám folytán keletkezett légnyomás következtében összeesett és megsérültek a hallójárat erei, a látóidegek és végtagjai, azonban csodával határos módon rövid időn belül felgyógyult.

A társadalmi életben is megnyilvánult szervezőkészsége, társas összejöveteleket, bálakat rendezett, melyek bevételét és az összegyűlt adományokat az árvák megsegítésére fordította. Már 1921-ben megjelent *Adakozzunk!* című felhívása Szeremlei Viktor elhunyt gyógyszerész tizenhárom éves árvájának megsegítésére. Vándortáncestélyeket szervezett ugyancsak a gyógyszerész-árvák segélyezésére (ezeknek ő volt a védnöke), például 1926-ban Nagyváradon. Ajtaja nyitva volt mindenki előtt, mikor 1930-ban Marosvásárhelyen kerületi ülést szerveztek, a bukaresti delegáció tagjai házában vendégei voltak a helyi tisztségviselőkkel együtt; erről a sajtóban külön megemlékeztek kartársai. 1927-ben, gyógyszerészi tevékenységének huszonötödik évfordulóján jubileumi ünnepséget szerveztek kollégái (5) és ezüstkehellyel lepték meg, melyen nyolc marosvásárhelyi gyógyszerész kollégája saját kezű aláírása volt bevésve. Ez az ajándék az iránta érzett tisztelet és megbecsülés jelképe.

1935-ben 120 pályázó közül az ő találmányát találták a legmegfelelőbbnek a nagyekemezői szondatűz utáni gázömlés megakadályozására. 1933 nyarán a Medgyes melletti Nagyekemező községben (ma Szeben megye) az 5. számú szondából gáz tört ki, és az öngyulladás következtében égni kezdett. Másfél évig kísérleteztek kioltásával, végül az összeomlás folyamán a tűz kialudt, de a gázömlés tovább tartott. Osváth Károly gyógyszerész Pap Lajossal, a bécsi Ganz-művek vezetőjével karöltve egy elzáró készülék megszerkesztését dolgozta ki. A pályázat elbírálása után Medgyesre hívták, és közölték, hogy pályázatuk lett a nyertes (6).

1919 után az erdélyi és a bánági gyógyszerészek több szaklapot, folyóiratot indítottak, részben szakmai tájékoztatásuk céljából, részben egyesületi életük eseményeinek népszerűsítésére. Ezek szerkesztésében is részt vett, így a *Pharmacia – Gyógyszerész Újság* főmunkatársa 1922 májusától (III. évf. 10. szám), majd 1924–1928 között a *Revista Farmaciei – Gyógyszerészi Folyóirat* című, Kolozsváron megjelenő kétnyelvű (román–magyar) szaklap is jelzi nevét a főmunkatársak közt. E szaklapokban több közleménye is megjelent, és közérdekű felhívásait is itt tette közzé, valamint beszámolóit az egyesületi rendezvényekről; itt jelent meg 1927-ben jubileumi köszöntése is (5). 1939. október 14-én kollégái üdvözlik a *Pharmacia* lap hasábjain, abból az alkalmából, hogy harmincöt éve önálló gyógyszerértulajdonos (11).

Új gyógyszerek összeállításával is foglalkozott, saját elgondolású receptjei alapján kidolgozott készítményeit is ismerték. Egyike a legkeresettebbeknek a népgyógyászati felhasználás alapján készített *Tüdőfű-cukorka* volt, de kombinált poráért is messziről felkeresték. Saját készítménye volt az *Aniphytsin* is, amit csak ő forgalmazott.

A második világháború idején védelmet, menedéket nyújtott több orvosnak, gyógyszerésznek. Marosvásárhelyen az ő gyógyszerterára volt az egyedüli, amely a front átvonulásakor is vásárlói rendelkezésére állott. 1949 áprilisától, gyógyszerterának államosítása után már nem dolgozott, visszavonult a közélettől is. 1951. április 23-án hunyt el Bonyhán (Maros megye). Államosítás után gyógyszerterára a 6. számot kapta, ma Magnolia néven működik.

Gyógyszerész fia, **Osváth Attila** 1921. december 16-án született Marosvásárhelyen, szülővárosa neves református kollégiumában érettségizett 1940-ben. Apja nyomdokaiba lépve már iskolai elvégzése előtt, 1937-től megkezdte gyakornokságát a családi gyógyszerterában, majd Szegeden beiratkozik az ottani tudományegyetemre. Az 1941/42-es tanévben már gyógyszerészhallgató a Matematika–Természettudományi Karon marosvásárhelyi barátjával, Gyalui Istvánnal együtt (9). 1945. január 8-án kapott gyógyszerész oklevelet (8). 1944 októberétől tiszteletdíjas gyakornok az Egyetemi gyógyszerterában Dávid Lajos professzor mellett. 1946. június 30-ig dolgozik itt, majd rövid ideig Szőregen Kiss gyógyszerésznél; ezután hazajön és apja alkalmazza a gyógyszerterában. 1949. február 1-től átmegegy a poliklinikai gyógyszerterába, ahol az államosításig, április 4-ig dolgozik, ezután pedig a klinikai kórházak 2. sz. gyógyszerterába helyezik és végül az 5. sz. állami gyógyszerterát vezetőjévé nevezik ki (7), amely az államosítás előtt Ajtay Mihály gyógyszerész tulajdonát képezte. 1961 novemberéig ő a gyógyszerterát főnöke, ekkor tragikus esemény történt, titokzatos módon eltűnt, sem családja, sem munkatársai nem tudtak hollétéről, hetek múlva, november 20-án találták meg holtan a város feletti Somos-tetőn. A mai napig sem derült fény tragikus halálának okára. A jól képzett, ambiciózus fiatal gyógyszerész halála a város összes gyógyszerészét és egész társadalmát megdöbbentette.

Irodalomjegyzék

1. Koritsánszky O., Löcherer T. (szerk.): *Gyógyszerészek Évkönyve az 1941, 1942, 1943. évekre*. Budapest.
2. Nagy Jenő: *Gyógyszerészek czímtára és zsebnaptára az 1921. évre* (I. évf.). Marosvásárhely és az 1922. évre (II. évf.). Kolozsvár.
3. Nagy S. (szerk.): *Almanachul farmaciștilor din România–Gyógyszerészek zsebnaptára*. II., III., IV. évf. 1924, 1926, 1927, Cluj–Kolozsvár.
4. *** *Almanachul Farmaceutic* 1930, 1934, 1937. Kiadja a Buletinul Farmaciștilor szerkesztősége és kiadóhivatala, Cluj.
5. *** *Jubiláló gyógyszerészek*. Osváth Károly. Revista Farmaciei – Gyógyszerészi folyóirat 5, 17, 374 (1927).
6. *** *Osváth Károly találmánya díjat nyert*. Pharmacia 13, 3–4, 37 (1935).
7. *** Románia Országos Levéltára. Maros Megyei Igazgatóság. Alap 7., Ieltár 43: Colegiul farmaceutic jud. Mureș (1933–1948).
8. *** *A szegedi Tudományegyetem Évkönyve az 1942/43. tanévre*. Az Egyetem kiadása, Szeged 1943.
9. *** Leánya, Haltrichné Osváth Sára tanárnő (Németország) személyes közlései.
10. *** Unokája dr. Haltrich Attila egyetemi előadotánár (Budapest) közlései a családi iratgyűjtemény alapján.
11. *** *Osváth Károly jubileuma*. Pharmacia 17, 19–20, 159 (1939).
12. *** *Album Medicorum 1888/89–1907/08*. Semmelweis Egyetem Orvostudományi Kar levéltára, Budapest.

Palóczy Lajos (1850–1926)

Nem volt erdélyi, de szakmai tevékenységének nagy része Kolozsvárhoz kötődik és a több mint harmincévi itt tartózkodása igazi erdélyivé tette.

Hódmezővásárhelyt született 1850. június 30-án. Iskoláit szülővárosában végezte, 1864-ben lépett a gyógyszerészi pályára, először Szentesen Várady Károly gyógyszerertárában gyakornokoskodik, 1869-ben iratkozik be a pesti egyetemre gyógyszerészhallgatónak, de egy év után megszakítja tanulmányait betegség miatt, s így csak huszonkét éves korában, 1872-ben kapott gyógyszerézmesteri oklevelet. Egy ideig különböző városokban kondícióskodott, így Budapesten, Hódmezővásárhelyen, Szentesen, Miskolcon, majd huszonöt évesen jogot kap Orosházán gyógyszerertár nyitására. Önállósította magát, és meg is nyitotta gyógyszerertárát, amelyet éveken át vezetett.

1890-ben jön Kolozsvárra, előbb kezelője, majd bérlője a Hintz család tulajdonában levő Szent György gyógyszerertárnak. Itteni tevékenységére addig volt szükség, míg az ifj. Hintz György (sz.1874) befejezte gyógyszerészi tanulmányait és a doktori fokozatot is megkapta, és 1898-ban átvehette az örökség útján a család birtokába került gyógyszerertár, Palóczy Lajos törekvése pedig arra irányult, hogy önállósítsa magát. Kolozsváron ekkor már nyolc gyógyszerertár működött. A kilencedik megnyitására többen pályáznak, ő nyeri el a jogot, és 1906-ban megnyitja Megváltó néven az akkori Magyar utcában saját gyógyszerertárát (3). Közben családot is alapított, felesége Fabienek Berta, országosan elismert operaénekesnő. E házasságból született fia, aki ötéves korában elhunyt, majd Anna nevű leánya, aki később szintén gyógyszerész lett.

Palóczy Lajos egypár év alatt Kolozsvár ismert és népszerű gyógyszerésze lett. „Lóczy papa” néven nemcsak kollégái, hanem a környék lakói is tisztelték. Tizenöt éven át vezette gyógyszerertárát. 1924 októberében családja és kollégái körében ünnepelte hatvanéves gyógyszerészi tevékenységét, ez alkalommal a *Revista Farmaciei – Gyógyszerészi Folyóirat* közli fényképes életrajzát a tárca rovatban *Jubiláns gyógyszerészek* cím alatt Breuer Zsigmond zilahi és Ebergényi Gyula kovásznai gyógyszerészével együtt (1). Az ünnepi jókívánságokat azonban nem sokáig élvezhette, mert két évvel ezután, hetvenhét éves korában, hatvankét esztendei gyógyszerészi munka után, 1926. november 4-én elhunyt Kolozsváron (2).

Még életében létrehozott egy nevével fémjelzett, ún. „ágy-alapítványt”, melynek kamatából egy szegény sorsú gyógyszerészgyakornok internátusi helyének költségeit lehetett fedezni. Alapítványa akkori pénzben 10 000 lej volt és ehhez az összeghez kívánsága szerint még hozzáadódott a temetésekor „koszorúmegváltás” címen 4300 lej adomány.

Leánya, **Palóczy Anna** a kolozsvári FJTE-en végezte tanulmányait. 1919-ben kapott gyógyszerész oklevelet (4). Ezután férjhez ment Heinz Tischler kolozsvári orvoshoz. Az oklevél megszerzésétől a családi patikában dolgozik, majd apja még életében reáruhazza a gyógyszerertárát, így az az ő tulajdonába ment át, de 1930-tól 1938 októberéig dr. Ferencz Áron, a FJTE egykori egyetemi magántanára volt a kezelője. Azután ismét dr. Tischlerné

Palóczy Anna gyógyszerésznő veszi át a vezetését az államosításig, amikor is megszűnt az 1906-ban alapított gyógyszerértár.

Irodalomjegyzék.

1. *** *Jubiláns gyógyszerészek*. Revista Farmaciei – Gyógyszerészi Folyóirat 2, 22, 298 (1924. november 15.).
2. *** *Palóczy Lajos halálhíre*. Revista Farmaciei – Gyógyszerészi Folyóirat 4, 21, 410 (1926. november 30.).
3. *** *Gyógyszerészi Közlöny* 41, 232 (1906).
4. *** A kolozsvári m. kir. FJTE Almanachja az 1917/18. és az 1918/19-es tanévre. Az Egyetem kiadása, Kolozsvár.

Pandula Géza (1904 ?–1987)

Születésének helye és ideje az irodalomban kétféleképpen szerepel: 1904. október 20-án született Marosvásárhelyen (1), illetve 1910. december 15-én Kászonsaltizen (2). Apja id. Pandula Géza, anyja Orbán Adél. Iskolába Nagenyeden járt a Református Kollégiumba, ahol érettségi vizsgát is tett. Egy ideig gyógyszerészgyakornok Marosvásárhelyen Dávid János Szent Lélek gyógyszerértárában, majd Nagenyeden. Ezt követően, anyagi gondok miatt, 1927. július 1-től oltniai városokban is dolgozott.

1929. október 1-jén iratkozik be Bukarestben az önálló Gyógyszerészeti Karra, de egyetemi tanulmányai mellett segédi állást is vállalt, főleg kórházak (Pantelimon, Colentina) gyógyszerértáraiban, hogy fenntarthassa magát. 1934. március 10-én teszi le a licenc vizsgát, ezt a 334/1935. számú oklevél bizonyítja. 1935. április 8-án megkapja a szabad joggyakorlásra való engedélyt (libera practica). Bukarestben marad 1937-ig, több fővárosi gyógyszerértárban alkalmazotként dolgozik mint okleveles gyógyszerész (2).

Miután visszajön Erdélybe, 1937. március 7-től Kászonsaltizen özv. Kovács Ignácné Fehér Kereszt gyógyszerértárát bérel 1941. december 31-ig (3). 1942. május 1-jén megveszi Gyergyósalamászon Frank Ernőtől a gyógyszerértárt, és a Mater Nostra, Édesanyánk nevet adja neki. Nem sokáig élvezhette saját gyógyszerértárát, mert az az 1944. szeptember 14-i frontátvonulás áldozata lett. Ekkor a család a Ditró melletti Gyergyóhódosra költözik, és ott szándékozik egy új gyógyszerértárt nyitni, azonban 1944 decemberében a járási főszolgabírótól megbízatást kap, hogy Gyergyószentmiklóson az akkor gazdátlan Arany Sas patika leltárát vegye át, gyarapítsa a gyógyszerkészletét és lássa el a környéket gyógyszerekkel. Ez volt a feltétele annak, hogy később ezen a vidéken gyógyszerértárt nyithasson. Az ezzel járó feladatokat becsülettel ellátta, 1945. július 14-én az Országos Demokrata Arcvonal gyergyószentmiklósi intézőbizottsága hivatalosan megköszöni tevékenységét és megkapja a 300/1946. számú engedélyt, hogy ideiglenesen patikát nyithasson Gyergyóhódos községben. 1949-ben újból kéri az engedélyt az egészségügyi minisztériumtól, hogy a Salamásra vonatkozó működési engedélyét véglegesen Hódosra érvényesíthesse, azonban mire megkapná, megkezdik a vidéki gyógyszerértarak államosítását is, így elveszíti a gyógyszerértára feletti tulajdonjogot (1).

1953. július 20-án Tekébe nevezik ki, hogy az ekkor már államosított, egykor a néhai Chlopiczky Ernő tulajdonát képező Isten Szeme gyógyszerértárt vezesse. 1969. november 1-ig, nyugdíjazásáig dolgozott itt, de tovább vállalt helyettesítést, főleg a Székelyföldön és huzamosabb ideig Kászonsaltizen népes családja fenntartása érdekében.

Élete küzdelmes volt, önerejéből emelkedett fel, már ifjú korában megélhetési gondokkal küzdött, és egész életében sokat dolgozott. 1987. augusztus 13-án hunyt el Marosvásárhelyen.

2001-ben a Román Gyógyszerésztörténeti Társaság fennállásának tizedik évfordulója alkalmából ex libris pályázatot írt ki három kategóriában. A legrégebbi romániai gyógyszerész ex libris díjat post mortem Pandula Géza gyógyszerésznek ítelték oda az 1935-ben saját kezűleg készített ex libriséért, amely egy nyitott könyvön a kehelyt a kígyóval ábrázolja, alatta PANDULA GEYZA F szöveg olvasható. A *Gyógyszerészetben* közölt ábra alapján valószínűleg fametszet (4).

Irodalomjegyzék

1. L. Szini Karola, Kulcsár N. Zsuzsa: *Gyógyszerészek, gyógyszerértarak a Gyergyói-medencében az államosításig*. Orvostudományi Értesítő. Az EME kiadása, 72. kötet, 289–293. o. (1999).
2. *** Románia Országos Levéltára. Maros Megyei Igazgatóság. Alap 7., leltár 43: Colegiul farmaceutic jud. Mureş (1933–1948).
3. *** *Gyógyszerészek zsebnaptára az 1942. évre*. 70-ik évfolyam. Összeállította Réthelyi József. A Gyógyszerészi Hetilap kiadása, Budapest 1941.
4. *** *Román Gyógyszerésztörténeti Társaság „ex libris” pályázata*. Közli Gyéresi Á. a Hírek rovatban. Gyógyszerészet 45, 9, 513–514 (2001. szeptember)

Dr. Papp József (1935–1994)

A marosvásárhelyi GYK igen tehetséges oktatója volt, akinek korai halála nagy veszteség nemcsak családjá, hanem az erdélyi gyógyszerésképzés számára is.

Marosvásárhelyen született 1935. augusztus 14-én. Iskoláit szülővárosában a neves Bolyai Líceumban végezte, ahol 1952-ben érettségizett. Ezután Kolozsváron a Bolyai Egyetem Matematika és Fizika Karára iratkozik be, ahol egy tanévet sikeresen, jó eredményekkel be is fejezett. Szülei nehéz anyagi körülményei miatt mégis hazajön, és átiratkozik a helybeli Orvosi és Gyógyszerészeti Felsőoktatási Intézet Gyógyszerészeti Karára. Ezt kitűnő eredménnyel végezte el, 1957-ben kapott gyógyszerész oklevelet.

Az egyetemi tanulmányok befejezése utáni kötelező vidéki gyakorlatot Déván, az ottani 3. számú gyógyszerértárban kezdi meg, majd 1959 januárjában a Maros megyei Gernyeszegrre a Tüdőpreventórium gyógyszerértárába helyezik, de már ez év október 1-től versenyvizsgával visszakérül a GYK-ra a Hankó Zoltán tanár által vezetett Galenika tanszékre. Az oktatói hierarchia minden lépcsőfokát végigjárja: 1961 októberéig gyakornok, 1967. október 1-ig laboratóriumi főnök, 1983. október 1-ig tanársegéd, 1990-ig adjunktus, majd ettől kezdve előadótanár ugyanazon a tanszéken. Már az első hónapokban kitűnt rendkívüli elméleti és gyakorlati felkészültségével, kezdeményezőképességével, technikai érzékével, hozzáértésével. Beiratkozott a doktorátusra, Bukarestben a neves P. Ionescu-Stoian akadémikus irányítása mellett készíti el dolgozatát, amelynek tárgya az egyes gyógyszerek és makromolekulás anyagok közti kölcsönhatás tanulmányozása. 1971. november 19-én védi meg értekezését az ottani GYK-on. Témája és az általa kidolgozott anyag úttörő munkának számított abban az időben, tulajdonképpen a biofarmacia alapját képezte és a biodisponibilitást vizsgálta; ez ma már kötelező tantárgy a gyógyszerésképzésben. 1980. december 30-án főgyógyszerészi vizsgát is tett.

Oktatóként nemcsak a gyógyszerészhallgatók részére előírt előadások megtartása és gyakorlatainak vezetése volt feladata, hanem a gyógyszerészek számára szervezett továbbképző előadások, gyakorlatok tartása is az ún. posztgraduális képzésben. Már adjunktusi minőségében román és magyar nyelven is tartotta az előadásokat a harmad-, a negyed- és az ötödéves gyógyszerészhallgatóknak. A tanszék keretében működő diákszakkörben évente több hallgató diplomadolgozatának irányítását végezte, bekapcsolódott az egyetemi jegyzetek írásába is, két kötet román nyelvű gyakorlati jegyzetnek (1979, 1981) és a magyar nyelven írt *Gyógyszertechnológia* c egyetemi jegyzetnek a társszerzője. Nevéhez fűződik a hallgatók szakmai ismereteinek tesztekkel való ellenőrzése, amelyek kérdéseit ő maga dolgozta ki.

Tudományos munkája az egyes gyógyszerek és makromolekulák közötti kölcsönhatásra irányult. Ebből a témából több alkalommal tartott előadásokat, mutatott be dolgozatokat nemcsak hazai rendezvényeken, hanem nemzetközi kongresszusokon is. Eredményeinek elismeréseként 1977-ben az amerikai központú Nemzetközi Szupramolekulás Társaság felvette tagjai közé. A gyógyszerek biodisponibilitásának követését több éven át a gyógyszergyárakkal kötött szerződések keretében vizsgálta. Homeopátiás készítmények és növényi hatóanyagokat tartalmazó gyógyszerek előállításáért négy alkalommal újító igazolványt is kapott (1980, 1987), ezek a következők: gyermekek részére összeállított két polivitaminos szirup, egy fogászati készítmény (conuri dentare), egy parodontopátiában használatos, növényi kivonatot tartalmazó gyógyszer. A mindennapi klinikai munkában, a gyógyításban felmerülő számos gyakorlati probléma megoldásában is mindig segített. Fejezetet írt Popovici Adriana és munkatársai *Reologia formelor farmaceutice* című, 1985-ben az Orvosi Kiadó (Ed. Medicală), valamint Csögör I. S. *Funcția de transport a serumalbinei* című, az Akadémiai Kiadó által 1972-ben megjelentetett könyvében; ez utóbbit 1975-ben orosz nyelvű fordításban is kiadták. Szakirodalmi munkássága is gazdag: 139 dolgozata közül 64 megjelent nyomtatásban hazai és külföldi szaklapokban.

Az 1989-es változást követően megbízottként ideiglenesen a dékáni teendőket is ellátta, majd tanszékvezetői minőségében a szakdiszciplínák irányítását végezte. Ebben az időszakban az egyetemi munkán kívül az általa létrehozott, gyógyszertermékeket forgalmazó „M-Land” nevű vállalkozás marosvásárhelyi műhelyének irányítója és vezetője is 1994. november 15-ig, hirtelen bekövetkezett halála napjáig.

Irodalomjegyzék

1. Dr. Papp József önéletrajza és felesége, Trombitás Melinda gyógyszerésznő tulajdonában levő személyes iratai.

A Penkert család gyógyszerészei

A Penkert család gyógyszerészeinek a tevékenysége a Bihar megyei Székelyhídon a család első gyógyszerésze által megvásárolt reáljogú gyógyszerértárhoz kapcsolódik. A családban öt generáción keresztül voltak gyógyszerészek. A Székelyhídon elsőként letelepedett Penkert gyógyszerész 1806-ban vette meg a helység gyógyszerértárát és az közel százötven éven keresztül, egészen a vidéki gyógyszerértárak államosításáig (1952–1953) egyeneságú leszármazottai, fia, unokája, dédunokája, ükunokája tulajdonában maradt, akik valamennyien gyógyszerészek voltak.

Székelyhídon az első gyógyszerertárat 1798-ban **Brandts Mihály** gyógyszerész alapította Arany Szarvas néven (3). Ezt 1806-ban a Medgyesről származó **id. Penkert Mihály**, aki huszonnyolc éves korában vette meg, 1800-ban a pesti egyetemen kapott gyógyszerérmesteri oklevelet (8). Fia, **ifj. Penkert Mihály** már Székelyhídon született, gyógyszerészi tanulmányait szintén Pesten végezte. 1832-ben, huszonhárom éves korában szerezte meg a gyógyszerérmesteri oklevelet (8). Hazatérte után apja gyógyszerertárában dolgozott, majd annak halála, 1834 után ő lesz a tulajdonosa. A következő generációt képviselő **ifjabb Penkert Mihály** is Székelyhídon született, Pesten tanult és huszonnégy évesen, 1872-ben avatták gyógyszerésszé (8). Ő a gyógyszerertárat 1913-ig, haláláig vezette.

A **legifjabb Penkert Mihály** gyógyszerész a negyedik generációt képviseli. Elődeihez hasonlóan ő is Székelyhídon született, Budapesten tanult, 1896-ban kapott gyógyszerész oklevelet (8). Még egy évig az egyetemen maradt, és 1897-ben a doktori fokozatot is megszerezte *Az ammonia és a széndioxid vegyületeiről* írt doktori értekezésével (5), melynek rövidített szövegét a *Gyógyszerészi Közlöny* 1897. november és 1898. január között folytatásokban le is közölte (2). Hazatérte után 1900-ban megnősül, felesége a szatmári származású szádvári Lükő Mária. A székelyhídi gyógyszerertárat 1913-tól, apja halálától 1928. május 21-ig, élete végéig vezette.

Az ő fia, az 1903. március 20-án Székelyhídon született **Penkert Sándor Mihály** az ötödik generációt képviseli. A Szatmárnémetiben tett érettségi után Budapesten tanult, 1925. június 19-én kapott gyógyszerész oklevelet. Ő is hazajött szülőföldjére, majd Bukarestben a román hatóságokkal nosztrifikáltatja diplomáját, és 1928-ban, apja halála után átveszi a családi gyógyszerertár vezetését. Róla már többet tudunk, mint elődeiről. A mindennapi gyógyszerertári munka mellett szőlőtermesztéssel is foglalkozott. Az egyesületi, a társadalmi, valamint a közéletben tevékenyen részt vett: az Érmelléki Takarékpénztár igazgatósági tagja, az Önkéntes Tűzoltók Egyesületének a parancsnoka, a megyei Numizmatikai Társaság tagja volt (1). 1930-tól politikai tevékenységet is folytatott a Magyar Párt megyei tagozatának jegyzőjeként, ezért sok kellemetlensége volt a hatóságokkal, több alkalommal házkutatást tartottak nála (7). 1941-ben a Magyarországi Gyógyszerész-Egyesület újonnan alakult Nagyváradi–Bihar megyei kerületének vezetőségében választmányi tagként vállalt szerepet közösségi gondjaik megoldásában. Az 1944-es Gyógyszerészi Almanach szerint még ő a tulajdonos. A további évekről nem sikerült adatot találnunk a családról. Így csak feltételezni lehet, hogy a székelyhídi Arany Szarvas gyógyszerertárnak ő volt az utolsó tulajdonosa az államosítás előtt.

Székelyhídon a Penkert család tulajdonában levő Arany Szarvas gyógyszerertár után a másodikat 1907-ben alapították Védangyal néven (6). A gyógyszerészi évkönyvek, zsebnaptárak szerint ennek a tulajdonosa 1910-ben Keszthelyi Kálmán, 1918-ban és még 1942-ben is Szabó Béla gyógyszerész volt (4).

Irodalomjegyzék

1. Damó J.: *Az erdélyi és bánsági közélet lexikonja*. A Lexika Kiadóvállalat kiadása, Temesvár – Arad 1931. 92. o.
2. Penkert M.: *Az ammonia és a széndioxid vegyületei*. Gyógyszerészi Közlöny 1897. nov.–1898. jan.
3. Róthschnek V. E. (szerk.): *A Debrecen–Biharmegyei Gyógyszerész Testület és az Általános Magyarországi Gyógyszerész Egylet III. kerület, IV. járás gyógyszerertárai*. Kiadja a Debrecen–Biharmegyei Gyógyszerész Testület. Csáthy K. nyomdája, Debrecen 1882.
4. Szász T. (szerk.) *Gyógyszerészi Almanach az 1944. évre*. Vargyasi M. E. könyvnyomdájának kiadása, Budapest.
5. Szinnyi J.: *Magyar írók élete és munkái*. X. kötet. Hornyánszky V. Könyvkereskedése, Budapest 1905. 734. o.
6. Tamás M.: *A gyógyszerészet megjelenése és fejlődése Erdélyben 1512-től 1920-ig*. Doktori értekezés (Kézirat). Semmelweis Orvostörténeti Könyvtár, Budapest 1990.
7. *** *Keresztény Magyar Közéleti Almanach*. III. kötet: *Erdély*. Athenaeum Irodalmi és Nyomdai RT., Budapest [é. n.].
8. *** *Album Chyrurgorum et Pharmacopoeorum 1770–1838/39; Album Chyrurgorum 1839/40–1887/88; Album Medicorum 1888/89–1907/08*. Semmelweis Egyetem Orvostudományi Kar levéltára, Budapest.
9. *** *Gyógyszerészek zsebnaptára az 1918-ik évre*. 47. évf. (szerk. Varság Z.). Budapest 1917. 136. o.

Placsintár Dávid (1826–1901)

1826. október 10-én született Szamosújvárt ősrégi örmény családban. Nagyapja kereskedő volt ebben a városban, apja, **Placsintár Gratian** pedig gyógyszerész, aki oklevelét 1819-ben Bécsben kapta meg (4), és hazatérte után Szamosújváron az 1788-ban reáljogot nyert, Szentháromságához címzett gyógyszerertár tulajdonosa lett. E gyógyszerertár felállításának körülményeit hiteles okiratok alapján részletesen ismerteti könyvében Orient Gyula (2). Az általa közöltek szerint az első tulajdonos Karácsonyi Karácsony szamosújvári polgár, főorvós volt, aki a város örmény templomának építéséhez jelentős anyagi támogatást adott.

Placsintár Dávid iskoláit Kolozsváron végezte, majd apja gyógyszerertárában gyakornokoskodott. A gyakornoki évek után ő is Bécsbe megy egyetemi tanulmányait végezni, 1851-ben kap gyógyszerészmesteri oklevelet. Már otthon gondos nevelésben részesült, a latin, görög, német, francia és az örmény nyelvet tanulta. Hazatérte után apja gyógyszerertárában dolgozik. 1874-es adat szerint a tulajdonos **Placsintár Károly**, aki gyógyszerészmesteri oklevelét Bécsben 1839-ben kapta meg, de ugyanekkor a gondnok Placsintár Dávid (5). Nem sikerült tisztázni kettejük közt a rokoni kapcsolatot (idősebb testvér?), sőt felmerült az a kérdés is, hogy ez csak elírás, mert az előbbinek a neve többet nem fordul elő. Apja halála után a gyógyszerertár tulajdonosa Placsintár Dávid lesz. Az 1882-ben megjelent *Egészségügyi Kalauz* rajta kívül Hrobonyi Pál gyógyszerész nevét is említi a szamosújvári gyógyszerészek közt (10).

A város művelt, megbecsült polgára volt. 1872-ben polgármesterré választották és több mint harminc évig maradt ebben a tisztségben (3). Ez idő alatt több iskolát, kaszárnyát, új hídát építtetett a Szamos folyóra, számos jóléti intézményt létesített, eltörölte a hídvámot, megnagyobbította a sétateret.

A társadalmi intézmények tevékenységében is részt vett: igazgató tanácsosa volt a római katolikus egyházközségnek, a Szamosvölgyi Vasútnak, a Hitelbanknak, a Szamosújvári Társalkodó Körnek. Egyetemi hallgatónak ösztöndíj-alapítványokat létesített. 1877-ben a szegedi árvízkárosultak megsegélyezésére 50–50 forint pénzadományt ajánlott fel munkatársával, Hrobonyi Pál gyógyszerésszel együtt (1).

Leánytestvére, Placsintár Veronika Issekutz Adeodátnak, a marosvásárhelyi törvényszék elnökének a felesége lett, és az ő fiuk **dr. Issekutz Hugó** gyógyszerész, a kolozsvári FJTE egykori tanára.

Placsintár Dávid 1901-ben hunyt el Szamosújváron hetvennégy éves korában (6). 1900-tól a szintén örmény származású **Nits János** volt a kezelője, 1910-ben már bérelője a Placsintár-örökösök tulajdonában levő gyógyszerertárnak, és 1918-tól a tulajdonosa (8) évtizedeken át 1943-ig (9), majd ettől kezdve az államosításig fia, **Nits Gyula** vezeti (7). A város második gyógyszerertárát csak az 1920 utáni években állították fel (11).

Irodalomjegyzék

1. Baradlai J., Bársony E.: *A magyarországi gyógyszerészet története az ősidőktől napjainkig*. II. kötet. A Magyarországi Gyógyszerész-Egyesület kiadása, Budapest 1930. 301. o.
2. Orient Gy.: *Az erdélyi és bánáti gyógyszerészet története*. Minerva Irodalmi és Nyomdai Műintézet nyomása, Cluj-Kolozsvár 1926. 191–199. o.
3. Orient Gy.: *Erdély gyógyszerész polgármesteri, szenátorai, országgyűlési képviselői és természetbúvárai*. Erdélyi Múzeum. Különlenyomat. Minerva Irodalmi és Nyomdai Műintézet RT., Cluj-Kolozsvár 38, 7–9. o. (1933).
4. Szabó M., Szögi L.: *Erdélyi peregrinusok. Erdélyi diákok európai egyetemeken 1701–1849*. Mentor Kiadó, Marosvásárhely 1998.
5. *** *Magyar- és Erdélyország összes gyógyszerészeinek névtára a leghitelesebb adatok nyomán* (szerk. Illés László). Spitzer Miksa tulajdona. Vác 1874.
6. *** *Placsintár Dávid halálhíre*. Gyógyszerési Hetilap 40, 53, 891 (1901).
7. *** Nits Péter (Kolozsvár – Szeged) közlése a családi iratgyűjtemény alapján.
8. *** *Gyógyszerészek zsebnaptára az 1918-ik évre* (szerk. dr. Varságh Zoltán). 47. évfolyam. A Gyógyszerészi Hetilap kiadása, Stephaneum Nyomda RT., Budapest 1917. 134. o.
9. *** *Gyógyszerészek zsebnaptára az 1942-ik évre*. 70-ik évfolyam. Összeállította Réthelyi József. A Gyógyszerészi Hetilap kiadóhivatalának kiadása, Budapest. 560. o.
10. *** *Egészségügyi kalauz, vagyis Magyarország összes orvosai, állatorvosai és gyógyszerészeinek statisztikája, cím és névkönyve* (szerk. Szánthó J.). Pesti Könyvnyomda RT., Budapest 1882.
11. *** *Almanachul farmaceutic – Gyógyszerészek zsebnaptára – Pharmazeutischer Almanach*. Ed. II. 1922 (szerk. Mólitorisz P., Nagy J.). Cluj-Kolozsvár–Klausenburg. 76. o.

Podhráczky Ferenc (1828–189 ?)

Nem volt erdélyi születésű, de egész gyógyszerészi tevékenysége Nagyszalontához és Bihar megyéhez kötődik. A Nógrád megyei Ragyolc kisközségben (ma Radzovce, Szlovákia területéhez tartozik) született 1828. június 17-én, középiskoláit is azon a vidéken, Besztercebányán, Nyitrán, Esztergomban végezte, majd a pesti egyetemen bölcsészetet tanult, és csak ezután lépett a gyógyszerészi pályára. Előbb az Ipolyságban gyógyszerészgyakornokként dolgozik, később segéd Léván (7), majd ismét beiratkozik a pesti egyetemre, ahol huszonhét éves korában, 1855-ben kapott gyógyszerész oklevelet (8). Mint okleveles gyógyszerész több

helységben dolgozott, így Mosonban, Nagyszombaton, Debrecenben, majd Nagyváradon, végül Nagyszalontán telepedett le és 1871-ben ő alapítja meg a helységben másodikként a Reményhez címzett gyógyszerértékesítőt (5).

Már gyógyszerészségédként érdeklődése a természettudományok felé fordult. Minden szabadidejét a természeti jelenségek megfigyelésére, a növény- és állatvilág tanulmányozására szentelte, de ugyanakkor a gyógyszerértékesítési gyakorlatba bevezethető újítások is érdekelték és foglalkoztatták. Ilyen tárgyú megfigyeléseit, tapasztalatait gyakran közölte a szaksajtóban, 1863 és 1870 között, még debreceni gyógyszerészségédkorában 18 tudományos dolgozata jelent meg a *Gyógyszerészeti Hetilapban*, amelynek szerkesztője, Schédy Sándor szerint „*Podhráczky Ferenc Debrecenben működő segédgyógyszerész a kor legérdekesebb és legértékesebb embereinek egyike*” (1). E szaklapon kívül közölt még más profilú lapokban is, így a *Kertész Gazdában*, a pécsi *Népnevelők Kalauzában*, a budapesti *Iskolai Kistükörben* és az *Iskolabarátban*, valamint a *Biharmegyei Orvos-, Gyógyszerész- és Természettudományi Egylet Évkönyvében* is. Témakörei igen változatosak, foglalkozott a collodium készítményeivel (1862), a szappanok vizsgálatával (1863), a suppositoriákkal (1868), mérgező növényekkel és természettudományi kérdésekkel (3).

A Bihar megyei gyógyszerészek egyesületi életében tevékeny részt vállalt. A Biharmegyei Orvos-, Gyógyszerész- és Természettudományi Egyesület alapító tagja, és már 1866-tól annak könyvtárosi tisztségét is ellátja. Az Egyesület havi ülésein többször is tartott előadást, tagja volt az ezzel párhuzamosan működő Debrecen–Biharmegyei Gyógyszerész Testületnek is, ahol a gyógyszerészeti kar általános érdekeinek legfőbb harcosa. 1866. október 6-án a debreceni közgyűlésen bemutatta az általa kidolgozott új alapszabályokat, beszámolt továbbá az egyesület céljairól, terveiről; ekkor megválasztották a Testület másodjegyzőjének (1). A Bihar megyei törvényszék keretében vegyvizsgálói feladatokat is ellátott.

Nyomtatásban három kis könyve jelent meg (3):

1. *Természettudományi szemelvények. Értekezések az állat- és növényvilág köréből* című 157 oldalas könyvét Nagyváradon adták ki 1868-ban. Társ szerzője Mocsáry Sándor zoológus (1841–1915), az MTA levelező tagja. A kötetben 17 tanulmányt közölnek, 13-at Podhráczky Ferenc tollából, így például a denevér, a sündisznó, a medve, a mókus, a kakas, a fecske, a pulyka, a cserebogár, a levelész, a rák, a gabonafajok betegségeiről szólókat.

2. Ugyancsak Nagyváradon jelent meg 1869-ben *Értekezés a hangyák életmódjáról* c. 14 oldalas füzet, amely a Biharmegyei Orvos-, Gyógyszerész- és Természettudományi Egylet felolvasó ülésén is elhangzott az ő előadásában.

3. *Emlékfüzet* címmel a Debrecen–Biharmegyei Gyógyszerész Testület 1867. szeptember 7-én Nagyváradon tartott első összejövetelének emlékére 43 oldalas könyvecskét jelentetett meg, Bertsinszky Károly gyógyszerésznek, a testület elnökének ajánlva; ebben ismerteti az 1866. október 6-án elfogadott alapszabályokat, a testület célját, terveit, és ugyanakkor növény- és állattani dolgozatait is közli, így a hévízi nimfával, a darázssal, a vízigótéval, a pókkal foglalkozó írásait.

1877-ben Nagyváradon Bertsinszky Károly gyógyszerész temetésén ő mondja az emlékbeszédet, ezután azonban már közleményei nem jelentek meg. Sajnos további sorsáról nincs adatunk. Az 1882-ben kiadott Egészségügyi Kalauz (6) még öt nevezi meg a gyógyszerértékesítőt tulajdonosának, 1910-ben már Berkes Ármint, 1922-től pedig Székely Zoltánt (4). Ez utóbbi Nagyszalontán született 1881. október 1-jén (2) és 1904-ben kapott gyógyszerész oklevelet a budapesti egyetemen (8).

Irodalomjegyzék

1. Baradlai J., Bársony E.: *A magyarországi gyógyszerészet története*. II. kötet. *Az ősidőktől napjainkig*. A Magyarországi Gyógyszerész-Egyesület kiadása, Budapest 1930. 91, 115–116. o.
2. Fehér D. (szerk.): *Bihar megye – Nagyvárad kultúrtörténete és öregdiákjainak Emlékkönyve 1933–1937*. Sonnenfeld Adolf RT., Oradea.
3. Matolcsy M.: *Könyv- és irodalmi gyűjtemény magyarországi gyógyszerészek munkáiról*. Stephaneum Nyomda RT., Budapest 1910.
4. Nagy S.: *Almanachul farmaciștilor din România– Romániai gyógyszerészek Zsebnaptára 1924*. A szerző kiadása. Cluj–Kolozsvár 1924.
5. Róthschnek V. E.: *A Debrecen–Biharmegyei Gyógyszerész Testület és az Általános Magyarországi Gyógyszerész Egylet III. kerület IV. járás gyógyszerértékesítői*. Kiadja a Debrecen–Biharmegyei Gyógyszerész Testület, Csáthy K. nyomdája, Debrecen 1882
6. Szánthó J.: *Egészségügyi kalauz, vagyis Magyarország összes orvosai, állatorvosai és gyógyszerészeinek statisztikája, cím és névkönyve*. Pesti Könyvnyomda RT., Budapest 1882.
7. Szinnyei J.: *Magyar írók élete és munkái*. X. kötet. Hornyánszky V. könyvkereskedése, Budapest 1905. 1275. o.
8. *** *Album Medicorum 1888/89–1907/08*. Semmelweis Egyetem Orvostudományi Kar levéltára, Budapest.

Róthschnek Károly (1806–1873)

Marosvásárhelyen született 1806. augusztus 28-án római katolikus szülőktől. Iskoláit szülővárosában a Református Kollégiumban végezte, az iskolai érdemkönyvben a következő szöveg áll: „... a kitetsző jóknak száma közé be kellett hogy iktathassék...” (1).

A gyógyszerészi pályát valószínűleg nehéz anyagi körülményei miatt választotta, amihez az a tény is hozzájárulhatott, hogy rokonságában volt már gyógyszerész. Így gyakornoki idejét Balázsfalván, nagybátyja, Schiessl György a Megváltóhoz címzett gyógyszertárában tölti, majd 1823-ban leteszi a tirocínális vizsgát. Ezután Erdély több városában kondícióskodott, később Pestre megy, hogy egyetemi tanulmányait folytassa. A pesti egyetemen 1828. augusztus 30-án kapott magisteri oklevelet (6). Az Orvosi Kar anyakönyvében a 167. oldalon a 951. sorszám bejegyzésénél a következőket olvashatjuk: „*Rothschnek Carolus ann. 21. Rom. Cath. Marosvásárhelyiens in Transylvania oriendus terminatu cursu pharm. norm. proscripto et praeparatis paradigmatis duobus: Nitrate Baryta et Acetate Cupri die 30. Aug. 828. Rigorosum subivit cum calculo valde bene altera die adjuratus diploma accepit*” (1). Ezután okleveles segédként Temesváron, Nagyváradon, Kassán és Debrecenben dolgozott, 1836-ban jogot nyert gyógyszertár felállítására Újfehértón (Szabolcs-Szatmár megye). 1837-ben meg is nyitja gyógyszertárát. 1840-ben megnősült, felesége Fetter Emilia. Ebből a házasságból születik Emil fia – később gyógyszerészdoktor – és Mária leánya. Gyermeknei neveltetését szíven viselte, és ezért igyekezett nagyobb városba kerülni. 1846. február 28-án eladja az újfehértói gyógyszertárat, és Debrecenbe költözik a család. Itt megveszi az 1772-ben alapított, Cegléd utca 3. szám alatti Arany Egyszarvú patikát Kaffka Károly gyógyszerésztől, aki ekkor már Debrecen város szenátora és a közügyeknek él, nem folytatja gyógyszerészi munkáját. A reáljogot a Nagyvárad Helytartóság 11 770. szám alatti okirata ismeri el, amelyet még 1858. szeptember 28-án állítottak ki (2). Közben már 1852-ben ugyanazon utcában egy szemközi új emeletes házba költözik át családjával és a gyógyszertárral együtt. Ugyanekkor új bútorzatot is vásárol, a régi, eredeti berendezést később a Debreceni Déri Múzeum veszi át, ahol ma is látható: a X. terem bejárata felett a falban kőbe faragva Z. A. 1773. felirat olvasható, ami egykor a gyógyszertár bejárata fölé volt beépítve (az egykori tulajdonos Zeininger Antal monogramja és a gyógyszertár megnyitásának éve).

Róthschnek Károly a gyógyszertárát húsz éven át a legnagyobb hozzáértéssel és odaadással vezette, értékes szakkönyveket szerzett be, s így igyekezett ismereteit a kor színvonalán tartani. 1861-ben a Debreceni Gyógyszerész Testület alakuló közgyűlésén, majd 1866-ban a Biharmegyei Gyógyszerész Testülettel való egyesüléskor tartott ülésen mint korelnök még részt vett, de ezután visszavonult. Az egyesületi életben nem vállalt már tisztséget, sőt a szakmai tevékenységét is abbahagyta, 1866. január 1-jén haszonélvezettel átadja gyógyszertárát a fiának.

Róthschnek Károly gyógyszerésznek sikerült a nélkülözések közt lefolyt ifjú évei után önszorgalmából megfelelő anyagi háttérrel biztosítani, de ezt nem élvezhette úgy, ahogy megérdemelte volna. Feleségét hat évi házasság után elveszítette, gyermekeit özvegyen nevelte fel. Csak szakmájának és gyermekeinek élt. Éveken át lappangó betegséggel küzdött, ami egyre súlyosabbá vált, ezért is határozta el a visszavonulást. 1873. július 22-én hunyt el Debrecenben.

Fia, **Róthschnek Vince Emil** 1842-ben Újfehértón született. Gyógyszerészi tanulmányait Bécsben végezte, ahol nemcsak magisteri, hanem tudori (doktori) oklevelet is kapott. 1865. március 31-én avatták doktorrá az *Über Jod und Cian c. értekezésével* (5). Hazatérte után apjától már 1866. január 1-jén átveszi a debreceni gyógyszertár vezetését (3). Tevékenyen részt vesz a gyógyszerészek egyesületi életében is, alapító tagja és titkára 1866 októberétől a Debrecen–Biharmegyei Gyógyszerész Testületnek, majd 1874-től az Általános Magyarországi Gyógyszerész Egylet III. kerülete 4. járásában látja el a titkári teendőket. 1882-ben az ő szerkesztésében jelenik meg a *Debrecen–Biharmegyei Gyógyszerész Testület és az Általános Magyarországi Gyógyszerész Egylet története* c. kötet. 1906. október 10-én, hatvannégy éves korában hunyt el (7,8,9).

A gyógyszertárát fia, **Róthschnek Jenő Emil Károly** vette át, aki 1868. június 12-én született. Ő már Budapesten végzi egyetemi tanulmányait, itt kap gyógyszerészi és gyógyszerészdoktori oklevelet; ez utóbbit 1901-ben az *Illatos drogok illóolaj vesztesége porítás és poralakban való eltartás következtében* c. értekezésével nyeri el, amelyet Bókay Árpád vezetése alatt a Gyógyszertani Intézetben dolgozott ki (4). Később a Debreceni Gazdasági Akadémia tanársegédévé nevezik ki.

A Marosvásárhelyről elszármazott és három generáción keresztül gyógyszerészeket adó Róthschnek családról több adatunk nincs. Bár egyikük tevékenysége sem kötődik szorosan Erdélyhez, megemlékezésükkel a marosvásárhelyi születésű, innen származó gyógyszerészek sorát szándékoztunk kiegészíteni.

Irodalomjegyzék

1. Halmai J.: *Gyógyszeriár az „Arany Egyszarvú”-hoz Debrecenben*. Comm. ex Bibl. Hist. Med. Hung. 5, 175–197 (1957).
2. Róthschnek V. E.: *A Debrecen–Biharmegyei Gyógyszerész Testület és az Általános Magyarországi Gyógyszerész Egylet III. kerület, IV. járás gyógyszerértárai, testülete és együletének története alapításuk óta*. Kiadja a Debrecen–Biharmegyei Gyógyszerész Testület Csáthy K. nyomdája, Debrecen 1882.
3. Szinnyei J.: *Magyar írók élete és munkái*. XI. kötet, Hornyánszky V. kiadása, Budapest 1906.
4. Zalai K.: *Gyógyszerészdoktori értekezések a Semmelweis Orvostudományi Egyetemen*. Acta Pharmaceutica Hungarica 40, 255–279 (1970).
5. Zalai K.: *A bécsi egyetem magyar gyógyszerészdoktorai a XIX. században*. Acta Pharmaceutica Hungarica. 42, 235–240 (1972).
6. *** *Album Chyrurgorum et Pharmacopoeorum 1770–1838/39; Album Medicorum 1888/89–1907/08*. Semmelweis Egyetem Orvostudományi Kar levéltára, Budapest.
7. *** *Róthschnek V. Emil halálhíre*. Gyógyszerészi Közlöny 32, 121 és 649 (1906).
8. *** *Róthschnek V. Emil* (Nekrológ). Gyógyszerészi Hetilap 45, 848 (1906).
9. *** *Róthschnek V. Emil halálhíre*. Vasárnapi Újság 53. évf., 42. sz. (1906. október 14.).

marosjárai Rozsnyay Mátyás (1833–1895)

A marosjárai Rozsnyai család régi székely eredetű. Az 1582. évben Rosnyai Dávidnak Lengyelországban szerzett érdemeiért Báthory István fejedelem címeres nemeslevelet adományozott és 1590-ben a család Báthory Zsigmondtól Marosjáraiban egy udvartelket kapott; azóta használják a marosjárai előnevet. A család másik alapítójának azt a Rosnyai Dávidot tekintik (1641–1718), aki Marosvásárhelyt gondos nevelésben részesült, és Apafi fejedelem udvari embere, később pedig török követ volt. A család leszármazási táblázatát és címerük leírását Kővári, Nagy és Pálmay is közli (7,10,11). Az utolsó leszármazottak közt több János nevű is van, akik közül lehetséges, hogy az egyik Rozsnyay Mátyás apja, azonban feleségét és fiát nem említi, valószínűleg azért, mert már elszármaztak Erdélyből. A marosvásárhelyi kollégiumban 1720 és 1836 között több Rosnyai nevezetű diák tanult (15).

Marosjárai Rozsnyay Mátyás 1833. május 14-én született Szabadszálláson (Bács-Kiskun megye), apja, Rozsnyay János (Szinnyei szerint (14) Rozsnyay Mátyás) főbíró volt ebben a kis helységben. Anyja neve Wirtzfeld Eszter.

Iskoláit a kecskeméti kollégiumban végezte, majd a bécsi helyi katonai akadémián tanult. Az 1848-as szabadságharc idején hivatást cserélt, mert nem tudta összeegyeztetni hazafias érzelmeit azzal, hogy olyan iskolának legyen a növendéke, amely hazája ellenségeivé neveli a tisztet. Ekkor fordult a gyógyszerészet felé. (13)

Gyógyszerészi tanulmányait részben Pesten, részben Bécsben végezte; ez utóbbi helyen 1855-ben kapott gyógyszerészmesteri oklevelet. Szülővárosa gyógyszerértárában dolgozott (8), majd 1861. október 18-án jogot nyert patikanyitásra Zombán (Tolna megye). Több mint egy évtizedet töltött ebben a csendes kis falusi gyógyszerértárban. Minden szabadidejét tanulásra, önképzésre fordította. A kémiai tanulmányokon kívül nyelveket sajátított el, mert mindent eredetiben akart olvasni; olyan általános műveltségre tett szert, hogy valószínűleg élő enciklopédia volt. A sakkozás tudományáról könyvet írt még 1859-ben *A sakkjáték elemei* címmel. Ez az első magyar sakk-könyv (20).

Az íztelen kinin előállításával már itt kezdett foglalkozni a zombai körorvos biztatására. 1863-ban kéri a „kinal cukorkák (chinin bombon)” forgalomba hozatalát, azonban elutasították „gyógykontárkodás” címen. Nem adta fel a reményt, segítségére volt az a tény, hogy 1867-ben a Rimaszombatban tartott Magyar Orvosok és Természetvizsgálók XII. nagygyűlésén Koczianovich József gyöngyösi gyógyszerész pályadíjként 20 aranyat ajánlott fel annak, aki „a kinalt oly alakban állítja elő, melyen keserű ízét igen, de hatásosságát nem veszítve [...] kis gyermekeknek is [...] nyújtható legyen”. A következő évben, 1868-ban Egerben tartották a XIII. vándorgyűlést, ahol Rozsnyay Mátyás ennek megoldásáról tartott előadást, be is mutatta készítményét, azonban a kiírt pályázatot mégsem nyerte el. Az 1869-ben Fiumében tartott XIV. vándorgyűlés már meghozta az elismerést, idejében benyújtotta a bíráló bizottságnak készítményét, és a résztvevőknek is kiosztott egy-egy darab, 0,07 g kinint tartalmazó, kellemes ízű cukorkát. Pályázatának jeligeje: „Csak szemnek és száznak egyformán ízletes kiállítás győzheti le a beteg undorát a gyógyszer iránt.” Ez a felfogás ma is állja helyét, s talán csak most kezd valósággá válni. Az íztelen kinin rövidesen elismert készítmény lett. Ugyanitt *A fényképészet*

haladása címmel is tartott előadást, és az általa készített fényképekből is kiosztott a résztvevőknek. Ez a vándorgyűlés sikeres volt számára, zombai gyógyszerertárának forgalma nagyon fellendült. 1871-ben Aradon tartották a XV. vándorgyűlésüket a Magyar Orvosok és Természetvizsgálók, itt is előadást tartott *A robbanó és öldöklő szerek*ről, 1872-ben Herkulesfürdőn, a XVI. vándorgyűlésen pedig *A babona a természettudományokban* címmel érkezett. Mindezek az előadások nyomtatásban is megjelentek a vándorgyűlések után kiadott *Munkálatokban* (12).

Még Aradon megismerkedett Szarka Károly gyógyszerésszel, akitől később, 1874. augusztus 9-én megveszi az 1824-es alapítású Szentháromság gyógyszerertárat, 1887-ben áthelyezi és felszereli laboratóriummal is; az ország legkorszerűbb gyógyszerertárává alakította át. Legelőször ő alkalmazott házitelefont aradi patikájában. Az *Aradi Közlöny* c. újság „minta gyógyszerertár”-ként emlegeti (6). Nála volt gyógyszerészgyakornok a később világhírűvé vált Winkler Lajos kémikus professzor (5).

Az íztelen kinin előállításával továbbra is foglalkozott, számos szakcikket jelentetett meg ezzel kapcsolatban (9). Az előállítási módot közkinccsé tette, a Magyar Gyógyszerkönyv első kiadásának pótkötetében már hivatalossá vált, és a második kiadástól kezdődően még az 1954-es ötödik kiadásban is szerepel *Chininum tannicum insipidum* Rozsnyay néven. Foglalkozott Arad környékének boraival, azokat gyógyborrá alakította át és külföldi kiállításokon vett részt, ahol többször is kitüntették (2). Amikor kedvet kapott a borászathoz, sokat segítette Katona Zsigmond kecskeméti gyógyszerész, akinél annak idején segédeskedett.

Több szakmai és tudományos társaság tagjai közé választotta. 1886-tól a Magyarországi Gyógyszerész Egylet 16. járásának igazgatója volt (1). 1889-ben pályadíjat alapított gyakorló gyógyszerészek részére; ez az első világháború kitörésekor megszűnt, de 1936-ban a Magyar Gyógyszerész Társaság felvállalta folytatását tanulmányi verseny formájában gyógyszerészgyakornokok részére. 1965-ben újabb mozgalom indult a fiatal gyakorló gyógyszerészeknek „Rozsnyay Emlékverseny” néven, ami évente megrendezésre kerül (4); 2000-ben már a harmincötödikét tartották meg Szegeden. A verseny lebonyolítására létrehozták a Rozsnyay Mátyás Alapítványt; pár éve a fiatal erdélyi gyógyszerészek is részt vehetnek ezeken, utóbb már a verseny keretén belül, ahol szép eredményeket értek el, és díjazásban is részesültek (így 2000-ben András Melinda és Sándor Anikó gyógyszerésznők Székelyudvarhelyről).

Rozsnyay Mátyás Arad társadalmi életében is részt vett, mint városi köztörvényhatósági bizottsági tag a leglelkesebb és a közügyek iránt legjobban érdeklődő városatya volt. Az aradi szabadkőműves páholyának is tagja volt, a Takarékpénztárnak pedig megalapítója és első elnök-igazgatója.

Családot még Szabadszálláson alapított, felesége piriti Burián Teréz. Házasságukból hat gyermek született, két fiú és négy leány. Mindkét fiú, Kálmán és József is folytatta apja hivatását, továbbá egyik leányának a férje (Fülöp Dezső) szintén gyógyszerész.

Rozsnyay Mátyás 1891-ben beteg lett, betegsége egyre súlyosbodott, és hosszas szenvedés után 1895. augusztus 5-én, munkás élete hatvanharmadik évében elhunyt. Az aradi református sírkertbe temették el óriási részvét mellett. A város színe-java ott volt, hogy búcsút vegyen tőle, Ternajgó Cézár újaradi gyógyszerész mondta a sírnál a beszédet (21). A *Gyógyszerészi Közlöny* gyűjtést indított síremlékének felállítására, amit egy év után fel is avattak. Az emléket őrző obeliszek egyik falára a következő szöveget vészték: „*Kartársai közül a legkiválóbbnak, a szorgalom és a tudás mintaképének*” (16). 1896. június 25-én Schédy Sándor, a *Gyógyszerési Hetilap* és a *Gyógyszerészek zsebkönyve* sorozat szerkesztője emlékbeszédet mondott felette a budapesti Gyógyszerész Testület közgyűlésén (14). Sokoldalú tevékenysége és érdemei elismerése jeléül az ő nevét és munkásságát is megörökítették a Magyar Gyógyszerészet Pantheonjában (17).

Az 1896-os ezredévi kiállításon nem tudott részt venni, Kálmán fia mutatta be az általa előállított kinin-készítményeket, melyekkel sikert aratott (3). **Rozsnyay Kálmán** még Zombán született 1869-ben (14). Egyetemi tanulmányait Kolozsváron végezte, 1895-ben kapott oklevelet (19). Ő vette át a gyógyszerertárat apja halála után. 1918. november 13-án Aradon hunyt el (22).

A másik fia, **Rozsnyay József** 1873. június 25-én szintén Zombán született. 1895-ben gyógyszerészmesteri (18), majd 1896-ban doktori fokozatot is szerzett a budapesti egyetemen *A vízben oldott carbonylsulfid meghatározása brommal és ezüsttel és hatása az ammoniás zinc-sulfat oldatra* c. értekezésével, amelyet még Than Károly I. sz. Kémiai Intézetében dolgozott ki (16).

Irodalomjegyzék

1. Baradlai J., Bársony E.: *A magyarországi gyógyszerészet története az ősidőktől a mai napig*. II. kötet. A Magyarországi Gyógyszerész-Egyesület kiadása, Budapest 1930.
2. Boros I., Zboray B.: *Rozsnyay Mátyás*. Gyógyszerésztörténeti Diárium 4, 2 (13) (1975) és a Magyar Gyógyszerésztudományi Társaság Értesítője 1974.
3. Dörnyei S., Bayer I.: *A gyógyszerészet az ezredévi kiállításon*. Gyógyszerészet 41, 1, 38–42 (1997).

4. Grabarits I.: *Rozsnyay Mátyás élete és a régi Rozsnyay versenyek*. In: Rozsnyay Mátyás Emlékversenyek 1965–1995. A Lapok Könyv és Lapkiadó, Budapest 1995. VIII–XII. o.
5. Halmai J.: *A pesti Tudományegyetem néhány kiváló gyógyszerésztanítványa és professzora*. Comm. Hist. Artis Med. 57–59, 303–310 (1971).
6. Kempler K.: *Rozsnyay Mátyás*. Gyógyszerésztörténeti Diárium 2, 12 (6), (1973).
7. Kövári L.: *Erdély nevezetesebb családai*. Barráné és Stein bizománya, Kolozsvár 1854. 218–219.
8. Lóránd N., Juhász Mária: *Rozsnyay Mátyás életének Bács-Kiskun megyei kapcsolatai*. Gyógyszerészet 22, 6, 224–226 (1978).
9. Matolcsy M.: *Könyv- és irodalmi gyűjtemény magyarországi gyógyszerészeti munkákról 1578–1909*. Stephaneum Nyomda, Budapest 1910.
10. Nagy I.: *Magyarország családjai czímerekkel és nemzedékrendi táblákkal*. 9. kötet: P–R. Kiadja Ráth Mór, Pest 1862. 768. o.
11. Pálmay J.: *Maros-Torda vármegye nemes családjai*. Adi Árpád Könyvnyomda, Marosvásárhely 1904.
12. Schächter M., Prochnov J., Lakits F., Kerekes P.: *A Magyar Orvosok és Természetvizsgálók vándorgyűléseinek története 1890-től 1910-ig*. Franklin Társulat, Budapest 1910.
13. Studény J., Vondra A.: *Hírneves gyógyszerészek*. A szerzők saját kiadása, Budapest 1929. 231. o.
14. Szinnyei J.: *Magyar írók élete és munkái*. XI. kötet. Hornyánszky V. kiadása, Budapest 1906.
15. Tonk S. (szerk.): *A Marosvásárhelyi Református Kollégium diáksága*. Fontes rerum scholasticarum VI. Szeged 1994.
16. Zalai K., Zboray B., Fodor Zsuzsa: *Gyógyszerészdoktori értekezések a Semmelweis Orvostudományi Egyetemen*. Acta Pharmaceutica Hungarica 40, 255–279 (1970).
17. *** *A Magyar Gyógyszerészet Pantheonja* (összeállította Zboray B., Hegedüs L., Szmodits L.). Kézirat. Ernyey József Gyógyszerésztörténeti Könyvtár és Múzeum, Budapest.
18. *** *Album Medicorum 1888/89–1907/08*. Semmelweis Egyetem Orvostudományi Kar levéltára, Budapest.
19. *** *A kolozsvári m. kir. FJTE Almanachja és Tanrendje 1894/95. tanévre*. Az Egyetem kiadása, Kolozsvár 1895.
20. *** *Magyar Életrajzi Lexikon*. II. kötet (Főszerk. Kenyeres Ágnes). Akadémiai Kiadó, Budapest 1982. 574. o.
21. *** *Marosjáról Rozsnyay Mátyás (Nekrológ)*. Gyógyszerési Közlöny 11, 32, 497–503 (1895. augusztus 11.).
22. *** *Rozsnyay Kálmán halálhíre*. Gyógyszerési Közlöny 34 (1918).

A Schiessl család gyógyszerészei

A család Passauból származik, egyik ága Magyarországon, majd Erdélyben telepedett le. Ebben a családban négy generáción keresztül voltak gyógyszerészek. A későbbiekben a szakirodalomban gyakran **Schissl** vagy **Schieszl** néven fordulnak elő. Közülük többnek magyar felesége volt, és gyermekeik magyar egyetemen tanultak, ott kaptak gyógyszerési oklevelet.

A családalapító Johann Franz Schiessl 1715-ben született, a bécsi császári udvarban volt tisztségviselő, később Budán élt, és itt kapta a budai előnevet; 1772-ben halt meg. Az ő fia Franz Josef von Schiessl (1747–1815), aki muzsikusként Pesten, Bécsben, majd Temesváron élt, végül Nagyszebenben a római katolikus templom orgonistája lett. Az ő leszármazottai az Erdélyben élő gyógyszerészek, akik főleg Balázsfalván, Zsidván és Körösbányán, de rövid ideig Kolozsváron és Marosvásárhelyen is dolgoztak (4).

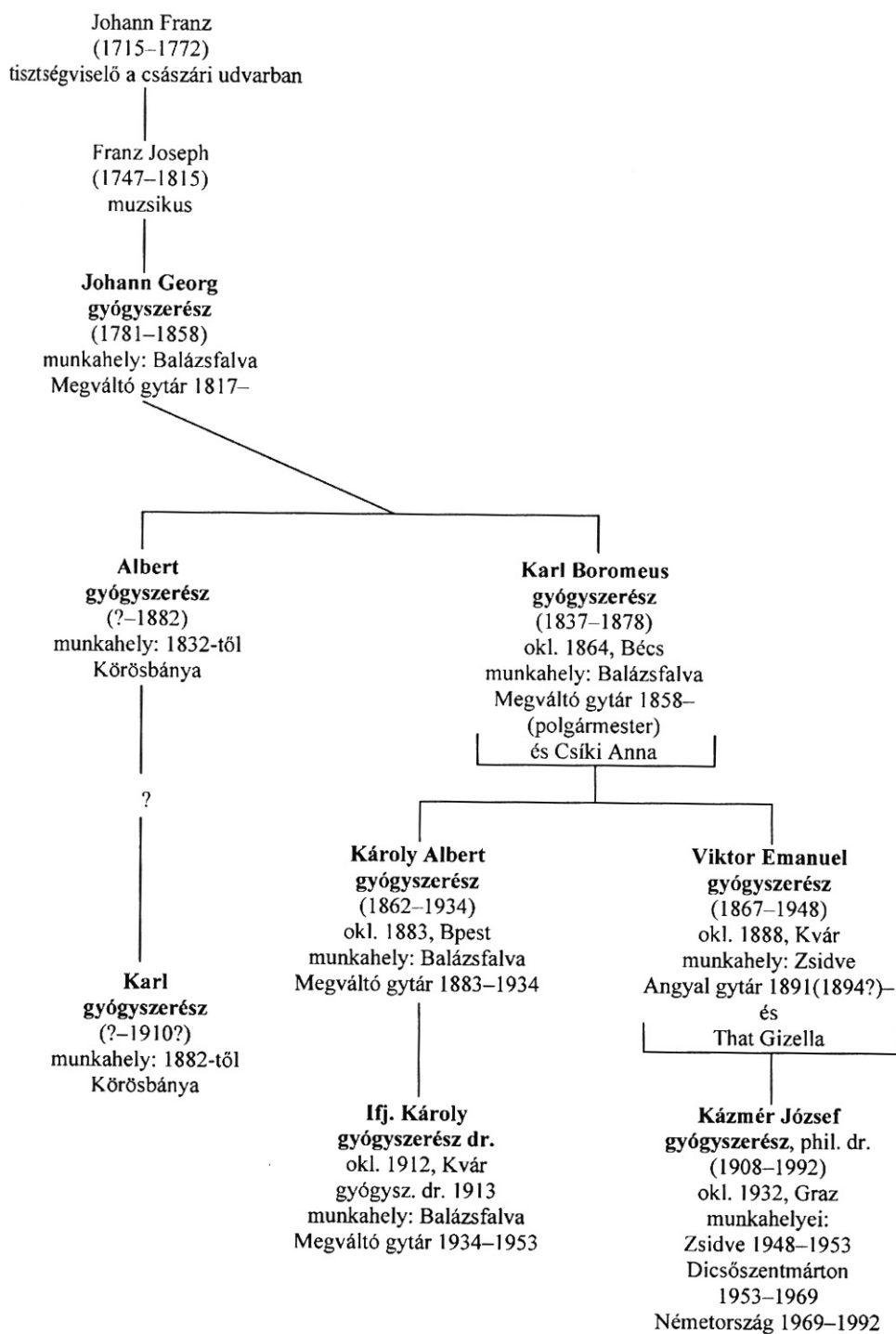
Fia, **Johann Georg Schiessl** (1781–1858), a család első gyógyszerésze Temesváron született. Újjaradon, Budapesten, majd Moldvában gyakornokoskodott, utoljára Galacon dolgozott, majd 1817-ben Balázsfalván telepszik le, ahol jogot kap gyógyszertár nyitására és megalapítja Megváltó néven saját gyógyszertárát. Patikája rohamos fejlődésnek indult. Megbízhatóságával nagy tiszteletet, tekintélyt vívott ki, a városka megbecsült polgára lett négy évtizeden keresztül a gyógyszerészet és a közelet aktív munkásaként (4). Jó viszonyban volt a görög katolikus püspökséggel. Négyyszer nősült, mivel három felesége elhunyt; házasságaiból hét gyermek született. 1858-ig, haláláig megszakitás nélkül vezette a gyógyszertárát (11). Két fia lett gyógyszerész.

Az idősebbik, **Schiessl Albert** a Hunyad megyei Körösbányán, az 1832-ben alapított gyógyszertárban dolgozott (11), azonban nincs adat arról, hogy meddig. Ez a gyógyszertár a gyógyszerészi évkönyvek szerint 1882-ben **Schiessl Károly** nevére szerezte (5), de 1910-ben már az örökösei tulajdonában van, és kezelője Pánczél Sándor gyógyszerész (oklevél 1893, FJTE), 1921-ben pedig már Pánczél Sándor örököseié. A kezelői közt van Beke

Dénes, majd 1924-től Pánczél Gézáne Molnár Jolán (sz. Alsócsernáton, 1896. március 21.) a gondnok (13), aki oklevelét Budapesten 1920 októberében kapta meg (6).

A kisebbik fiú, **Schiessl Karl Boromeus** (1837–1878) 1837. november 17-én született, anyja a nagyszebeni Hoch Johanna volt (4). Gyógyszerészi tanulmányait Bécsben végezte. Ő lett a gyógyszerértár örököse, és apja nyomdokaiba lépve a városka megbecsült polgára. Több cikluson keresztül a mezőváros bírói székét foglalta el; ez utóbbi minőségében sokat tett a városért, utcákat szabályozott, ivóvízvezetékét fektetett le, és az akkori török birodalomból menekülteket (görögöket, macedorománokat) fogadott be. A Gyulafehérvárról származó csíksomlyói Csíki Annával kötött házasságából két fia született – Károly Albert és Viktor Emanuel –, mindkettő gyógyszerész lett. A gyógyszerértárt haláláig, 1878-ig vezette, ekkor fiai még kiskorúak voltak, így a patikát id. Varró Ferenc (1847–1928) gyógyszerész (oklevél 1874) gondnokságára bízta a család (3).

A Schiessl család gyógyszerészeinek rokoni kapcsolatai

Később a Csíki Annától született idősebbik fia, **Schiessl Károly Albert** (1862–1934) öröklí a balázsfalvi gyógyszerertárát, aki iskoláit a balázsfalvi görög katolikus gimnáziumban végezte 1877-ben, gyakornoki éveit a családi gyógyszerertárban töltötte, a gyakornoki vizsgáját pedig Nagyenyeden tette le 1880. július 4-én. Ezután mint segéd Debrecenben dolgozott a neves Róthschnek V. Emil gyógyszerésznél. A budapesti egyetemen 1883. május 26-án kapott gyógyszerészmesteri oklevelet (6). Miután egyéves önkéntes katonai szolgálatát a 16. sz. katonai kórház gyógyszerertárában elvégezte, továbbra is Budapesten marad, 1884 februárjáig az Isteni Gondviselés gyógyszerertárban mint okleveles gyógyszerészegéd dolgozik. Ekkor hazajön Balázsfalvára és átveszi a családi gyógyszerertár gondnokságát id. Varró Ferenc gyógyszerésztől, aki apja halálától hét éven keresztül a gondnoka volt. Már kezdettől fogva felvirágoztatja a patikát, szép vagyona tesz szert, így vált lehetségessé, hogy anyagilag támogassa a balázsfalvi első római katolikus kápolna felépítését, amiért a Vatikántól „Pro ecclesia et pontifice” diplomát és pápai arany érdemkereszttel ellátott kitüntetést kapott (8). Az 1872-ben Budapesten alakult Országos Gyógyszerész Egylet Kis-Küküllő megyei kerületének az elnöke volt. A környék ismert és népszerű gyógyszerészeként és hithű katolikusként hetvenhárom évesen, 1934. szeptember 28-án hunyt el.

Az ő fia, **Schiessl Károly** is gyógyszerész lett. Egyetemi tanulmányait Kolozsváron végezte 1912-ben, majd 1913-ban ugyanitt a doktori fokozatot is megkapta a Löte József professzor irányításával készült, az antraglikozid tartalmú drogok értékmeghatározásáról írt disszertációjával (7). Apja halála után, 1934-ben átveszi Balázsfalván a családi gyógyszerertár vezetését, és az államosításig a tulajdonában maradt (11).

Károly Albert testvéröccse, **Schiessl Viktor Emanuel** (1867–1948) Balázsfalván született 1867. február 16-án. Iskoláit szülővárosában végezte, és először a családi gyógyszerertárban gyakornokoskodott Varró Ferenc gyógyszerész mellett, aki akkor a patikájuk gondnoka volt. Később Marosvásárhelyen Bernády Dániel gyógyszerésznél és Debitzky Mihály gyógyszerertárban tölti gyakornoki éveit. 1885-ben beiratkozik ő is a kolozsvári FJTE-re, ahol 1888-ban kap gyógyszerész oklevelet (7). Tanítómestere, Fabinyi professzor meghívta maga mellé tanársegédnek, ő azonban életkörülményei miatt ezt nem fogadta el. 1891-ig Kolozsváron maradt, és előbb Hintz György gyógyszerertárban, majd Széky Miklós gyógyszerésznél segédeskedik, ezután hazatért és 1894-ig a balázsfalvi családi gyógyszerertárban dolgozik. Megházasodik, és feleségével, That Gizellával Zsidvén telepednek le, ahol személyi jogú gyógyszerertár nyitására kap engedélyt, és még 1894-ben megnyitja azt Angyal néven. A patika vásárlóközönsége a környező falvak népéből állt össze. Itteni tevékenysége alatt saját készítményeit is forgalmazta, így egy Fe és As tartalmú tonikumot, valamint köhögés elleni szirupot; ez utóbbit Prágában egy nemzetközi gyógyszerkiállításon elismerő oklevéllel díjazták. 1930 tavaszán, amikor vihar tette tönkre házát és gyógyszerertárát (9), kollégái azonnal segítségére siettek. Ötvenhat éves gyógyszerészi jubileumát 1938. november 23-án ünnepelték kartársai az őszinte nagyrabecsülés és a legmesszebbmenő elismerés jegyében (12). Ötvenhat év gyógyszerészi tevékenységéből negyvenötöt falun töltött, de sohasem zúgolódott, mert a pálya iránti szeretete nem engedte felülkerekedni benne az egyedüllét és a lekötöttség érzését. Falun teljesített évtizedes közegészségügyi szolgálata elismerést váltott ki mindazokból, akik ismerték. Pályájának szeretettől áthatott közkatonája volt, aki nemcsak a táraasztalnál állotta meg a helyét, hanem szak- és laboratóriumi munkássága által is ismertté vált. Mindig az őszinteség és a becsületes munka vezérelte, a patikában nem az üzletet, hanem a közegészségügyi intézményt látta. Leles harcosa volt a vidéki gyógyszerészek érdekeit védő egyesület megalakításának (1). 1948-ig, haláláig vezette gyógyszerertárát.

Két fia Zsidvén született, az első korán elhunyt, a második, **Schiessl Kázmér József** is gyógyszerész lett. 1908. március 30-án született, iskoláit szülőfalujában végezte, majd a medgyesi gimnáziumban 1926-ban tett érettségi vizsgát. Gyógyszerészi tanulmányait Kolozsváron kezdte meg, majd a grazi egyetemen folytatta, ahol magisteri diplomát kapott, majd 1932-ben bölcsészdoktori fokozatot is nyert a kémiai és a fizikai tudományok tárgyköréből. Disszertációjának címe *Zur Kenntnis der Chinone des Perylens* (10). Gyógyszerészi gyakorlatot Zsidvén és Balázsfalván folytatott, majd Bukarestben a Knoll-cég fiókjának vezető gyógyszerésze volt 1948-ig. Ebben az évben halt meg apja, ezért hazajön Zsidvére, hogy a gyógyszerertár vezetését átvegye, azonban csak rövid ideig dolgozhat itt, mert 1953. május 16-án államosítják a családi gyógyszerertárukat. Dicsőszentmártonba, a vegyikombináthoz kerül, ahol főmérnöki beosztásban dolgozik 1969-ig, nyugdíjazásáig. Ekkor feleségével, Barth Zsuzsannával és három gyermekével Németországba telepednek ki. 1982-ban a grazi egyetemen „arany doktori diploma” kitüntetést kapott ötvenéves gyógyszerészi tevékenységének tiszteletére. 1992-ben hunyt el Németországban (4).

Irodalomjegyzék

1. Baradlai J., Bársony E.: *A magyarországi gyógyszerészet története az ősidőktől a mai napig*. II. kötet. A Magyarországi Gyógyszerész-Egyesület Kiadása, Budapest 1930. 431. o.
2. Fabritius G.: *Beiträge zur Geschichte der deutschen Apotheken und Apotheker in Siebenbürgen*. Deutscher Apotheker Verlag, Stuttgart 1986. 164–165, 197–198. o.

3. Magyari K., Winkler A. (szerk.): *Az Alsó-Fehér megyei Orvos-Gyógyszerész Egylet Évkönyve 1890-re*. Nyomatott Wokál János könyvnyomdájában, Nagyenyed 1891. 33. o.
4. Schiessl K. J.: *Aus der Chronik der Familie von Schiefl (Seiden)*. Siebenbürgische Familienforschung. Böhlau Verlag, Köln–Weimar–Wien 11, 2, 70–71 (1994).
5. Szántó J.: *Egészségügyi kalauz, vagyis Magyarország összes orvosai, állatorvosai és gyógyszerészei statisztikája, cím és névkönyve*. Pesti Könyvnyomda RT., Budapest 1882.
6. *** *Album Chirurgorum 1839/40–1887/88*; Gyógyszerészmesteri oklevelet nyertek névmutatója 1886–1937 (f/ 6. kötet). Semmelweis Egyetem Orvostudományi Kar levéltára, Budapest.
7. *** *A kolozsvári m. kir. FJTE Almanachja az 1886/87-es, 1892/93-as és az 1911/12-es tanévre*. Az Egyetem kiadása, Kolozsvár.
8. *** *Revista Farmaciei – Gyógyszerési Folyóirat* 4, 428 (1926).
9. *** *Buletinul Farmaciei* 8, 10, 219 (1930).
10. *** *Buletinul Farmaciei* 10, 15, 149 (1932).
11. *** *Gyógyszerész-történelem – gyógyszerészek aktivitása*. A Blaj-i gyógyszertár története. Pharmacia 15, 21–22, 173–174 (1937. november).
12. *** B. Schieszl Viktor 56 éves gyógyszerészi jubileumát ünnepelte a megyei kollégium. Pharmacia 16, 21–22, 179 (1938. november).
13. *** *Almanachul Farmaciștilor din România – Romániai gyógyszerészek zsebnaptára* 1924, 1926 (szerk. Nagy Samu). A szerző kiadása, Cluj – Kolozsvár.

Steiner Ferenc (1856–1936)

Temesváron született 1856. március 6-án jómódú bánati családban, apja, id. Steiner Károly malomtulajdonos volt Temesváron. Egyik fiára a malom vezetését bízta, másikat pedig gyógyszerésznek taníttatta.

Steiner Ferenc egyetemi tanulmányait Grazban végezte 1874–1876 között, majd ezután katonai szolgálatot teljesített kilenc hónapon át Boszniában. Hazatérte után, 1879-ben apja megvette neki Temesváron a belvárosi Fekete Sas gyógyszertárat Papp József akkori tulajdonostól. Ez Temesváron a legrégebb volt, amit 1794-ben állítottak fel a Szent György és a Mercy utca sarkán a város első polgári nyilvános gyógyszertáraként (1). Már 1883-ban bekapcsolódik a város vezetésébe, tagja lesz Temesvár törvényhatósági bizottságának. Ettől kezdve a közügyeknek él, a gyógyszertárat sem sokáig birtokolja, apja halála után, 1886. április 17-én eladja Albert Tivadar és Klauszmann Henrik gyógyszerészeknek.

Politikai pályára lépett, 1901-ben országgyűlési képviselőnek választják meg a kisbecskereki kerületben (2), 1905-ben és 1906-ban újraválasztják. Csatlakozik Apponyi Albert gróf politikai pártjához, évtizedeken át harcostársa volt, őt cikluson keresztül, 1912-ig képviselte kerületét.

A város és a vidék társadalmi és közéleti tevékenységében is részt vett, a temesvári magyar nyelvterjesztő egyesület, a Délvidéki Nemzeti Szövetség vezetői közt találjuk, a temesvári gyárvárosi társaskör elnöke, a Temes megyei Honvéd Egyesület tiszteletbeli tagja. Az 1848-as szabadságharc emlékére a szabadfalvi határban emléket állított. 1883-tól Temesvár város törvényhatósági bizottságának tagja. 1893 és 1896 között szerkesztette a *Délvidéki Ellenőr* c. lapot, majd *Südongarische Reform* címmel új napilapot indított (2).

Az első világháborút követő hatalomváltozásba nem tudott beletörődni, kedélybeteggé vált. Mivel arra törekedett, hogy a régi politikai viszonyokat visszaállítsa, a rendőrség megfigyelés alatt tartotta, irattárát szétduzták. 1919. november 12-én börtönbe került, ezt hatvannégy évesen nehezen viselte el, egészségi állapota nagyon megromlott. Politikai tevékenysége miatt halálra ítélték. Apponyi gróf közbenjárására sikerült az ítélet életfogytiglani börtönbüntetésre változtatni, majd egy napon áttették a határon, s így került Magyarországra kisemmizve minden vagyonából. Igen nehéz körülmények közt élt, de életben maradt. Apponyi gróf sokszor közbenjárt érdekében, sikerült elintéznie, hogy gyógyszertárnyitási jogot kapjon, mindenütt azt hangoztatta a hivatalos helyeken, hogy „*ezt az érdemes, öreg patikust a magyar ügyért ítélték halálra*”. Így hetvenhárom éves korára gyógyszertártulajdonossá vált, ez a további anyagi gondoktól mentesítette, azonban nem sokáig élvezhette gyógyszertárát, mivel 1936. április 3-án rövid szenvedés után elhunyt Budapesten. Temetésén az Aradról elszármazott Ternajgó József gyógyszerész, honfitársa, földije búcsúztatta (3).

A kisebbségben maradt bánsági magyarságot képviselte, azok jogaiért küzdött és szenvedett, ezért őrizzük meg emlékét.

Irodalomjegyzék

1. Geml J.: *A gyógyszerári jog adományozása és a temesvári gyógyszerárak*. Városi Közlöny 1907. július 7-i szám.
2. Szinnyei J.: *Magyar írók élete és munkái*. XIII. kötet. Hornyánszky V. kiadása, Budapest 1908. 3–5. o.
3. *** *Steiner Ferenc* (Nekrológ). Gyógyszerészi Értesítő 44, 5 (15), 58 (1936. április 12.).

Studény János Frigyes (1892–1929)

A Krassó-Szörény megyei Karánsebesen született 1892. október 10-én (1). Apja bankigazgató volt, és két fiának gondos nevelést biztosított. Testvérbátyja, az 1891. január 27-én született **Studény Károly Árpád** szintén gyógyszerész lett, 1911-ben a budapesti egyetemen kapott oklevelet (3).

Studény János Frigyes középiskoláit Lugoson végezte, majd anyai nagybátyja, Schwab Manó tanácsára a gyógyszerészi pályát választotta. Gyakornoki éveit Fischer János lugosi gyógyszerárában kezdte meg, de nagybátyja, aki neves gyógynövénygyűjtő is volt, sokat foglalkozott vele. Egyetemi tanulmányait Budapesten végezte, 1913. június 24-én kapott gyógyszerész oklevelet (3). Továbbra is Budapesten marad, Gaál Endre gyógyszerárában, majd bátyjával együtt az újpesti Szent Kereszt, később pedig a budapesti Fortuna gyógyszerár (VII. kerület Dob utca 80. sz.) tulajdonosa lesz. Az 1918–1919-es nehéz idők után az Egészségügyi Anyagraktárhoz került, ahol az analitikai laboratóriumot vezette fővegyésként. Ez idő alatt kiváló analitikai felkészültséget szerzett, ezért a Medichemia gyógyszervegyészeti gyár meghívta üzemvezető igazgatónak; ezt a feladatkört is mindenki legnagyobb meglepetésére látta el. Egészsége sajnos megrendült, kezdődő tüdőbaja miatt lemondott állásáról, és néhány kollégájával, barátjával megalapítja a Theriaka gyógyszervegyészeti laboratóriumot, itt újítói és alkotói készségét is bebizonyította, több új készítményt hozott forgalomba, többek között fogászati cikkeket is.

Később két alkalommal járt Párizsban. Fokozatosan legyengülő szervezete miatt egyre nehezebben tudta ellátni munkáját; ekkor választotta az írást, a gyógyszerészet, a vegyészet története felé fordult érdeklődése. Jelentősebb írásai a következők: *A fogászatban használatos amalgámokról*, *Fejezetek a közép-európai gyógyszerészet történelméből* (6 részben), *Régi gyógyászat új köntösben*, *Adatok a régi idők gyógyszerész alkalmazottainak anyagi helyzetéről*, *Kiváló gyógyszerészek szerepe a bakteriológiában* (Scheele, Sertürner, Lamg Adolf, Pettenkoffer stb.). Főműve a Vondra Antallal írt *Hírneves gyógyszerészek* c. könyv, amely saját kiadásban jelent meg Budapesten 1929-ben, azonban ezt már nem érte meg, mert 1929. szeptember 26-án elhunyt, mindössze harminchét évesen.

Szerzőtársa, Vondra Antal így ír róla: „*Hőfehér makulátlan volt a lelke, mintaképe a szerénységnek, a puritánságnak. Nem alapított családot betegsége miatt. Korai távozása barátait mély fájdalommal töltötte el, a magyar gyógyszerész kar pedig igen értékes egyéniséget veszített el*” (2).

Irodalomjegyzék.

1. *** *A Magyar Gyógyszerészet Pantheonja* (összeállította Zboray B., Hegedűs L., Szmodits L.). Kézirat. Ernyey József Gyógyszerésztörténeti Könyvtár és Múzeum, Budapest.
2. *** *Studény János*. Nekrológ. *Gyógyszerészi Hetilap* 48, 14, 226 (1929. október 6.).
3. *** *Gyógyszerészmesteri oklevelet nyertek névmutatója*. 6. kötet: 1886–1937; 7. kötet: *Gyógyszerészmesterek és gyógyszerészdoktorok oklevél könyve 1907/08–1921/22. tanévek között*. Semmelweis Egyetem Orvostudományi Kar levéltára, Budapest.

Sütő Nagy László (1894–1974)

Kolozsváron született 1894. augusztus 4-én, apja S. Nagy József vendéglős volt. Középiskoláit szülővárosában végezte, majd ugyanott a FJTE-en gyógyszerészetet és jogot is tanult. Gyógyszerész oklevelet 1919-ben kapott, az utolsók közt, akik még Kolozsváron a FJTE-en fejezhették be tanulmányaikat.

Az egyetem elvégzése után kolozsvári gyógyszerárakban alkalmazott gyógyszerészként dolgozott, soha nem volt saját gyógyszerára. Jelentős szerepet vitt az Erdélyi és Bánáti Alkalmazott Gyógyszerészek Szövetségében, már 1921. június 12-én, az alkalmazott gyógyszerészek kolozsvári kongresszusán, őt választották ügyvezető alelnöknek (5), majd 1925 őszén az újjászerveződött Szövetség elnöke lett. Ezzel újult erővel indult meg a Szövetségen belüli szervezőmunka, és hivatalos lapjuk, a *Pharmaco Courier* szerkesztése is lendületet vett (4). Mivel ez sok idejét vette igénybe, 1927. október 2-án lemondott tisztségéről.

Szívesen és sokat írt a szakmai és az egyesületi élet mindennapi eseményeiről, a gyógyszerészek társadalmi helyzetéről, jogfosztásáról, a korpótlékos pénztárról és más közérdekű problémáiról, legjelentősebbek mégis a gyógyszerészet történetével foglalkozó írásai. Az erdélyi gyógyszerészet kialakulásáról a *Revista Farmacie – Gyógyszerész Folyóirat* hasábjain közölt több cikket folytatásokban, tanítómestereinek is emléket állított írásaiban, így Nyiredy Géza tanárnak és Tomcsik József gyógyszerésznek, akinél gyakornoki éveit töltötte és mesterének tekintette.

A szakmai lapszerkesztésen és az íráson kívül több erdélyi napilap és folyóirat, így a *Kolozsvári Hírlap*, az *Ellenzék*, a *Keleti Újság*, az *Erdélyi Hírlap*, az *Aranyosvidék*, a *Cimbora* munkatársa volt, de alapítója és főszerkesztője a *Jóestét* c. napilapnak is. 1915-ben ő indította el az *Erdélyi Szemle* c. folyóiratot, melynek címe többször is változott (*Kolozsvári Szemle*, *Szemle*, *Magyar Kisebbségi Szemle*), de mindvégig ő volt a szerkesztője; egy időben „irodalmi, művészeti, közéleti figyelő” lapként jelzik (2). A szerkesztőség könyvkiadással is foglalkozott, a megjelentetett könyvek közül többnek S. Nagy László a szerzője, így *Az erdélyi magyarság húsz esztendeje* c., 1940-ben megjelent kötetnek. A gyógyszerészet történetéből is választott témát, ezek közül legjelentősebb az *Ibsen népe – Adatok az erdélyi gyógyszerészet történetéhez* c. kötete, amely 1924-ben jelent meg és ma is forrásértékű. Regényei, történelmi elbeszélései, versei, az unitárius egyházzal kapcsolatos kiadványai több mint tíz kötetet tesznek ki (1). Műveit leggyakrabban S. Nagy László néven jegyezte.

Irodalmi társaságoknak is tagja volt, így a Kelet Irodalmi és Művelődési Társaságnak, valamint az Unitárius Irodalmi Társaságnak, előadásokat tartott a Dávid Ferenc nevével fémjelzett nyári egyetem konferenciáin, tagja volt az unitárius egyház képviselőtanácsának (3).

1944-ben Budapestre telepedett át, a *Magyar Jövő* c. hetilap társszerkesztője lett, később pedig az MTA Nyelvtudományi Osztályának munkatársa. Budapesten folytatott gyógyszerészeti tevékenységéről nincs adatunk.

1974-ben hunyt el Budapesten.

Irodalomjegyzék

1. Monoki I.: *Magyar könyvtermelés Romániában (1919–1940)*. I. kötet. *Könyvek és egyéb nyomtatványok*. Erdélyi Múzeum-Egyesület és Országos Széchényi Könyvtár kiadása, Kolozsvár – Budapest, 1997. 330–331. o.
2. *** *Magyar Irodalmi Lexikon*. II. kötet (Főszerk. Kenyeres Ágnes). Akadémiai Kiadó, Budapest 1963. 329. o.
3. *** *Unitárius Kislexikon*. Budapest 2000. 130. o.
4. *** *Pharmaco Courier* 1–6. évfolyam (1922–1927).
5. *** *Pharmacia – Gyógyszerész Újság* 2, 12 (1921. június 1.).

Dr. Szabó Endre (1927–1997)

Alapképztségét tekintve gyógyszerész volt, ugyanakkor tanár és Erdély természeti kincseit vizsgáló lelkes kutató. Marosvásárhelyen született 1927. július 20-án. Apja tanár volt, aki mindkét fiúgyermekébe beoltotta a természet iránti rajongást. Középiskoláit szülővárosa római katolikus gimnáziumában végezte 1938 és 1946 között. Egyetemi tanulmányait Kolozsváron kezdte meg a Bolyai Egyetem Természettudományi Karán, a kémia–fizika szakon. Itt két évet végzett. Neves tanárai, Gyulai Zoltán, Varga László, Borbély Samu, László Tihamér még jobban felkeltették a természettudományok iránti érdeklődését. 1948-ban, mikor Marosvásárhelyen az önálló Gyógyszerészeti Karon beindul az oktatás, itt végzi gyógyszerészeti tanulmányait. 1950-ben kapott gyógyszerész oklevelet, de ezután nem a gyakorló gyógyszerészet, a mindennapi gyógyszerügyi munka felé fordul, hanem az oktatói pályát választja, az akkor amúgy is tanárhiánnyal küzdő marosvásárhelyi egyetemen az Orvosi Kar Fizikai tanszékének lesz a munkatársa, előbb gyakornoki, majd tanársegédi (1952) és később, 1960 és 1965 között adjunktusi beosztásban. Ez utóbbi periódusban már a Gyógyszerész fizika tanszéknek a vezetője, de nemcsak a gyógyszerészhallgatóknak tart előadásokat, gyakorlatokat, hanem az orvosi fizika, illetve biofizika előadója is (3). Mint egyetemi oktató különleges figyelmet szentelt a hallgatók gyakorlati felkészítésére, a kezdetben igen szegényes felszereltségű fizikai laboratóriumnak maga is több új műszert készített, egyeseket szabadalmaztatott is. Részt vállalt a tanszéken összeállított könyvmegosztó jegyzetek írásában, így társszerzője a *Fizika gyakorlati jegyzetnek* (1954) és a kétkötetes *Fizika jegyzetnek* (1958); szerzője a *Fizika laboránsok részére* c. kiadványnak (1959), amely tulajdonképpen az egyetemi laboratóriumokban dolgozó segédszemélyzet továbbképzését szolgálta.

1965-ben a Marosvásárhelyi Közegészségügyi és Járványellenes Központ (Sanepid) osztályvezető fővegyészevé nevezik ki, 1982-től pedig a Radiológiai Klinikához tartozó nukleáris medicina laboratóriumnak lesz a fővegyésze egészen nyugdíjazásáig, 1986-ig.

Tudományos munkássága az orvosi fizika és a nukleáris orvostudomány kérdésköreit ölelte fel, fő kutatási témája a nukleáris elektronika és mérés technika, a székelyföldi ásványvizek és gázömlések természetes radioaktivitása, a környezetszennyeződés természetes és mesterséges radionuklidokkal, összefüggések a rákos megbetegedések és egyes környezeti tényezők között. Ezekben a témákban több új meghatározási módszert dolgozott ki, valamint számos új mérőberendezést, különböző készülékeket szerkesztett. Négy találmány és hét újítás fűződik nevéhez (2). Ezekkel kapcsolatosak tanulmányai is, melyek különböző kötetekben jelentek meg magyar és román nyelven, így *Hargita megye természetes gyógytényezői* (szerk. Jakab Kálmán, Csíkszereda 1974), *Efectele terapeutice ale stațiunilor balneo-climaterice din județul Covasna* (szerk. Benedek Géza, Darkó Zsigmond, Oprea Petre, Covasna 1969), *Cancerul gastric*, vol.13. (szerk. Chiricuța J., Cluj-Napoca 1984), *Metode sanitare de control a radioactivității* (București 1976), *A kézdivásárhelyi városi kórház és a Szentkereszty Stephania kórházi Alapítvány monográfiája* (szerk. Boga Olivér, Kézdivásárhely 1991). Önálló kötetét *Kovácsna, a természet ajándéka. Fizikai-kémiai tanulmányok Kovácsna megye legfontosabb természetes gyógytényezőiről* címmel sajnos csak halála után, felesége és munkatársa, Szabó-Selényi Zsuzsa vegyész gondozásában adták ki (Marosvásárhely 1998). Még közel 200 dolgozata jelent meg bel- és külföldi szaklapokban, melyek közül 110-ben főszerző; egy részüket hazai és nemzetközi kongresszusokon is bemutatta (1).

Kandidátusi értekezését Budapesten az Eötvös Loránd Tudományegyetemen védte meg 1979-ben *Radioaktiv ásvány- és édesvizek tartós fogyasztása, valamint a táplálkozás révén létrejövő ^{226}Ra és ^{210}Pb (Rad) felhalmozódása emberi fogakon* címmel, majd 1980-ban a természettudományok doktora fokozatot is megkapta. Tudományos tevékenységének elismeréseként tagjává választotta Budapesten az Eötvös Loránd Fizikai Társulat, az European Nuclear Medicine Society (Bécs) és a Fellowship of International Research Into Science and Technology (Anglia).

Hosszas és súlyos betegség után hunyt el 1997. február 3-án Marosvásárhelyen.

Leánya, **Grogné Szabó Katalin Zsuzsanna** szintén gyógyszerész lett. Oklevelét még Marosvásárhelyen kapta meg 1980-ban, majd a Svájcban megszerzett doktori fokozat után továbbra is ott dolgozik kutatóként (4).

Irodalomjegyzék

1. Benke V. J.: *Tudományos arcképcsarnok: Szabó Endre. Művelődés* (Bukarest) 38, 8, 49 (1985).
2. Petelei I.: *Verejték meg tehetség* (Riport). Vörös Zászló (Marosvásárhely) 8740. sz. (1980. január 30.).
3. *** 1995. augusztus 9-én írt önéletrajza.
4. *** Felesége, Szabó-Selényi Zsuzsa személyes közlései a családi iratgyűjtemény alapján.

Szabó Ferenc (1900–1961)

Váradszőlősen (ma Nagyvárad egyik külkerülete) született 1900. december 2-án földműves családban kilencedik gyermekként. Iskoláit Nagyváradon végezte, 1920-ban érettségizett a Premontrei Főgimnáziumban. Ezután ugyancsak szülővárosában, Csanda Endre (sz.1887) gyógyszerész II. Rákóczi Ferenc nevű gyógyszerertárában kezdte meg gyakornokként gyógyszerészi pályáját. A tirocínális vizsgát Budapesten tette le Jakabházy Zsigmond és Winkler Lajos professzorok előtt. Egy ideig a nagyvárad katonakórházban, majd Margittán Bianu László gyógyszerertárában dolgozik 1924 őszéig. Ez év októberében Bukarestben leteszi a segédi vizsgát, és ezt követően beiratkozik az egyetem akkor önállósult Gyógyszerészi Karára. Hogy fenntarthassa magát, már 1926 tavaszától gyógyszerészhallgatóként a Colțea kórház gyógyszerertárában dolgozik, a nyári szünidők alatt pedig Nagyváradon és a Zsil-völgyében is vállal kisegítő munkát.

Gyógyszerész oklevelet 1927. szeptember 11-én szerzett és még ugyanebben az évben a szabad joggyakorlásra is megkapja az engedélyt. Ez a *Hivatalos Közlöny (Monitorul Oficial)* 270. számában olvasható 1927. december 8-i keltezéssel. Továbbra is Bukarestben marad, kinevezik az ottani Szent Pantelimon kórház gyógyszerertárának vezetőjévé az 1930. január 31-i királyi dekrétummal, amely a február 22-i *Hivatalos Közlönyben* jelent meg. Itteni munkája mellett a Közegészségügyi Intézetben is dolgozott, ahol víz- és levegőanalíziseket, valamint élelmiszerkémiai vizsgálatokat végzett; ez utóbbiak a nem-fehéjre természetű N-meghatározásra vonatkoztak, amiről a *Revista Științelor Medicală* c. szaklap 1940. novemberi számában megjelent dolgozata tanúskodik. Az itt eltöltött idő volt életének legtevékenyebb időszaka. A kórház orvosaival való együttműködése is gyümölcsöző, 1930-ban Leonte C. doktorral együtt egy külsőleges fertőtlenítőoldatot készítettek *Pansterina*

néven, melynek összetételét sokáig nem közölték, később pedig ipari előállítás céljából eladták a receptjét, és *Metosept* néven került forgalomba 1985-ig.

1940 őszén visszatért Erdélybe. Először Margittán Paneth Jenő Sixtusi Madonna nevű gyógyszerárának a kezelője, majd Nagyváradon a Hegedüs Imre tulajdonában levő Szent László gyógyszerárban dolgozik (4). 1944-ben megvásárolja Reisz Istvántól a Kígyó patikát – erről egy adásvételi szerződés tanúskodik –, azonban az év októberében más lesz a tulajdonosa. 1945 májusától a Raáber család Szent István gyógyszerárát béreli, majd saját patikáját nyitja meg 1947-ben Atom néven az Eminescu (egykori Szaniszló) utca 29. szám alatt. Nem sokáig működtethette, mert az 1949-es államosítással nemcsak a tulajdonjogát veszti el, hanem a gyógyszerár is megszűnik (3).

Ezt követően rövid ideig vidéken alkalmazott gyógyszerész, így Szedresen, Tenkén, majd 1951-ben visszajön Nagyváradra, ahol előbb az 5. sz., majd a 3. sz. és végül a Félix-fürdői gyógyszerárban dolgozik, de ugyanekkor a megyei Gyógyszerellenőrző Laboratórium elődjének tekinthető gyógyszeranalitikai kabinetben is vállalt munkát.

Egészsége meggyengült, 1961. január 1-től nyugdíjba vonult, és rövid idő után, 1961. március 21-én elhunyt. Hagyatékában fennmaradt az 1926–1928 között szerkesztett receptgyűjteménye, ami 1013 előíratot tartalmaz; ezek közül 603 humán, a többi állatgyógyászati, kozmetikai, háztartási, mezőgazdasági, ipari célra, illetve kémszerként vagy indikátorként használható. A 204 számozott oldalt tartalmazó, kartonborítóbba kötött manuálisban a receptek latinul, a címek nagy része és az utalásai, megjegyzései magyar nyelven íródtak. Szabó Ferencnek ez a gazdag, változatos tartalmú és szakmai igényességgel összeállított vénygyűjteménye kordokumentum is (1, 2).

Irodalomjegyzék

1. Budaházy I.: *Szabó Ferenc nagyváradai gyógyszerész vénygyűjteménye*. Gyógyszerészet 40, 1, 41–44 (1996).
2. Budaházy I.: *Szabó Ferenc nagyváradai gyógyszerész vénygyűjteménye*. Orvostudományi Értesítő. Az EME kiadása, 68. kötet, 268–271 (1995).
3. Mermeze Gh., Ancamaria Mermeze: *Istoricul farmaciilor din Oradea*. Ed. Imprimeria de Vest, Oradea 1999.
4. *** *Gyógyszerészek Évkönyve 1941. évre*. 20. évf. Összeállította Koritsánszky O., Löcherer T. A Gyógyszerészi Közlöny kiadása.

A Szathmáry család gyógyszerészei

A Szathmáry családban három generáción keresztül voltak gyógyszerészek, valamennyien Erdélyben, a Gyergyói-medencében gyógyszerértulajdonosok:

Id. Szathmáry János (1838 ?–1906)

Dr. Szathmáry István János (1870–1934)

Ifj. Szathmáry István (1907–1976)

Az első gyógyszerész, akiről a szakirodalom említést tesz, **id. Szathmáry János**. Származásáról, születési idejéről és helyéről nincsenek pontos adataink. A pesti orvosi egyetemen kapott gyógyszerészmesteri oklevelet 1864-ben huszonhat évesen, az egyetemi anyakönyv születési helyeként csak Aranyosszéket jelöli meg (6). 1868-ban már Gyergyószentmiklóson találjuk a Fröhlich Ernő gyógyszerész tulajdonában levő Arany Sas gyógyszerárban alkalmazott gyógyszerészként (3).

1870-ben önállósítani akarja magát, és ezért új gyógyszerár felállítására kér jogot, meg is kapja, és 1871-ben Gyergyóditróban megnyitja Korona néven új gyógyszerárát, amely abban az időben a Gyergyói-medence első vidéki gyógyszerára volt, addig tudniillik csak Gyergyószentmiklóson működött patika. Családostól telepszik le Gyergyóditróban és élete végéig ott is marad. Nem élt elszigetelten, kartársaival, akik tisztelték és becsülték tudását, állandó kapcsolatot tartott. Az 1888-ban Csíkszeredában alakult Csíkmegyei Orvosok, Gyógyszerészek és Természettudósok Egyesületének elnökévé választották meg. 1906-ban hunyt el Ditróban.

Fia, **dr. Szathmáry István János** 1870-ben született, apja gyógyszerárában gyakornokoskodott, majd 1891 és 1893 között Kolozsváron a FJTE-en végzi gyógyszerészi tanulmányait (7). Diákévei alatt, 1892-ben a kolozsvári gyógyszerészhallgatók Segély- és Önképző Egyesületének volt az elnöke (9). Gyógyszerész oklevelet 1893-ban kapott, de továbbra is az egyetemen maradt a doktori fokozat megszerzése céljából. Fabinyi Rudolf professzor mellett készítette el doktori tézisének az *Aethylnitrit és sósav behatása az eugenol, safrol, apiol és izovegyületeire* címmel. 1895-ben avatják gyógyszerészdoktorrá (2,5). Hazajön Gyergyóditróba, ahol apja gyógyszerárában dolgozik, majd átveszi annak vezetését. Tevékeny ember volt, a közéletben és a gyógyszerészek egyesületi

életében aktívan részt vett, bőkezűen támogatta az 1912-ben felavatott ditrói templom építését. 1918-ban már ő a gyógyszerértár vezetője, és idény jelleggel fiókgyógyszerértárt működtet Borszáken, amelyet később önállósít Megváltó néven és bérbe adja Chloplitzky József gyógyszerésznek (sz. 1881. febr. 20., Makó, oklevél 1909, Kolozsvár). 1926 és 1929 között a Romániai Gyógyszerészek Egyesületének Erdélyi és Bánáti Tagozatában a Maros-Torda, Kis-Küküllő, Csík és Udvarhely megyéket tömörítő kerület elnöki tisztségét tölti be. Népés családja volt, hat gyermeke közül István fia és leánya lett gyógyszerész. 1934. március 5-én, hatvannégy éves korában hunyt el Ditróban (11). 1938-ban a ditrói gyógyszerértár már örökösének, leányának, dr. Manyák Ernőné született **Szathmáry Ivánka** okleveles gyógyszerésznőnek a tulajdonában van (13), ő azonban bérbe adja Pókay Árpád gyógyszerésznek (10), aki Téglásról (Hajdú vármegye, Hajdúböszörmény járás) került ide rövid időre, mert már 1944-ben Debrecenben találjuk, ahol fiatalon, negyvennégy évesen elhunyt (12). Pókay Árpád az a gyógyszerész, akit Gulyás Pál nemcsak megörökített több versében, hanem neki is dedikálta őket (1).

Dr. Szathmáry István János gyógyszerésznek a fia, **ifj. Szathmáry István** 1907. július 28-án született Gyergyóditróban, érettségi vizsgát Sepsiszentgyörgyön tett 1925. október 2-án. Ezután beiratkozik Kolozsváron a román tannyelvű I. Ferdinánd Király Egyetemre, azonban nem fejezi be tanulmányait, átmege a Szegeden működő FJTE-re, ahol elismerik addigi vizsgáit. Itt még két évig tanul, és 1932-ben gyógyszerész oklevelet kap (8). 1940-ben tér haza, átveszi Borszáken az önállósult gyógyszerértár vezetését Moreno Manótól (10) és azt 1951-ig vezeti; ekkor államosítják a gyógyszerértárt. Köhalomra kerül, állami gyógyszerértárban alkalmazottként dolgozik nyugdíjazásáig. Itt is hunyt el 1976. február 25-én. Sajnos családi életéről nincs adatunk, így nem tudjuk, hogy volt-e utódja, aki a gyógyszerészi hivatást folytatta.

A Szathmáry család gyógyszerész tagjait a Gyergyói-medence lakosai mint Gyergyóditró és Borszék gyógyszerértárainak alapítóit tartják nyilván, akik a vidéki sorsot vállalva évtizedeken át itt éltek és helytálltak a zord vidéki körülmények ellenére, a lakosság közegészségügyét mindvégig önzetlenül szolgálták. A környéken csak később alapítottak gyógyszerértárakat, így Gyergyótölgyesen 1880-ban, Gyergyóalfaluban 1894-ben, Gyergyószárhegyen 1935-ben, Salamáson 1939-ben (4).

Irodalomjegyzék

1. Gulyás P.: *A viharzó diófa*. Válogatott versek és műfordítások. Magvető Könyvkiadó, Budapest 1983.
2. Horváth J.: *Magyar doktor gyógyszerészek*. A Magyar Gyógyszerésztudományi Társaság Értesítője 10, 1, 81–146 (1934).
3. L. Színi Karola, Puskás Ida: *A gyergyószentmiklósi Arany Sas gyógyszerértár*. Orvostudományi Értesítő. Az EME kiadása, 70. kötet, 264–269 (1997).
4. L. Színi Karola, Kulcsár N. Zsuzsa: *Gyógyszerészek, gyógyszerértárak a Gyergyói-medencében az államosításig*. Orvostudományi Értesítő. Az EME kiadása, 72. kötet, 289–293 (1999).
5. Zalai K.: *A kolozsvári Tudományegyetemen 1872–1918 között készült gyógyszerészdoktori értekezések*. Acta Pharmaceutica Hungarica 41, 232–240 (1973).
6. *** *Album Chirurgorum 1839/40–1887/88*. Semmelweis Egyetem Orvostudományi Karának levéltára, Budapest.
7. *** *A kolozsvári m. kir. FJTE Almanachja az 1892/93–1894/95. tanévekre*. Az Egyetem kiadása, Kolozsvár.
8. *** *A m. kir. FJTE Almanachja az 1931/32. tanévre*. A Szegedi Egyetem Gyógyszerésztudományi Karának anyakönyvei az 1930–1932. tanévekig. Vizsganaplók, Approbációs vizsgák jegyzőkönyvei. A Szegedi Szent-Györgyi Albert Egyetem Gyógyszerésztudományi Karának Dékáni hivatalában található okmányok.
9. *** *Gyógyszerészi Hetilap* 31, 24, 381 (1892).
10. *** *Gyógyszerészi Szemle* 6, (1941) és 7, 34, 335 (1942. augusztus 22.).
11. *** *Gyógyszerészi Hetilap* 73, 4, 178 (1934. március 18.).
12. *** *Gyógyszerészek Lapja* 39, 2 (1944. január 15.).
13. *** *Pharmacia* 16, 21–22, 183 (1938. november).

Dr. Szász Kálmán (1910–1978)

Erdélyi származású volt, pályája Magyarországon teljesedett ki, de mindig szívesen jött „haza”, és kapcsolatot tartott itteni kollégáival.

Sepsiszentgyörgyön született 1910. október 7-én. Iskoláit is szülővárosában, a neves Székely Mikó Kollégiumban végezte, ahol apja tanár volt. 1928-ban érettségi vizsgát is itt tett. Gyógyszerészi tanulmányait Bukarestben kezdte meg, 1934-ben kapott gyógyszerész oklevelet. Hazament Sepsiszentgyörgyre, és a Csergi

Pap Viktor (sz. 1888, Solyomkő, oklevél 1911, Kolozsvár) gyógyszerész által 1922-ben alapított Szent György nevű gyógyszerertárban dolgozott 1936-ig. Ekkor beiratkozott a kolozsvári egyetemre, a kémia–fizika szakra, ahol 1938-ban tanári oklevelet kapott.

Ezután telepedett át Magyarországra, előbb ösztöndíjas munkatársként a budapesti Pázmány Péter Tudományegyetemen az ásványtani intézetben dolgozik, majd 1939 és 1944 között a Dr. Wander Gyógyszer- és Tápszergyár akkor létrehozott analitikai laboratóriumának a vezetője. Ez idő alatt a laboratórium munkáját fellendítette. 1944 közepén a Szatmár megyei Nagysomkút község egyik gyógyszerertárába helyezik ki, majd katonai szolgálatra hívják be a 11. sz. helyőrségi gyógyszerertárba. Rövid idő múlva azonban hadifogságba kerül.

Hazatérte után ismét a gyógyszeriparban helyezkedik el, a Richter Gedeon Vegyészeti Gyárból alakult Kőbányai Gyógyszerárugyár növénykémiai üzemének vezetésével bízzák meg. Itteni munkája eredményesnek bizonyult, a növényi hatóanyagok gyártását sikeresen fejlesztette. 1954-ben a korszerű növénykémiai kutatás megszervezésére, növénykémiai laboratórium felállítására és vezetésére kap megbízást. Munkája most is eredményes volt, fáradhatatlanul kereste az új növényi hatóanyagokat, és új technológiákat dolgozott ki munkatársaival együtt azok ipari gyártására. Sokirányú kollaborációt alakított ki, sokoldalú, széles látókörű szakemberré vált a maga és munkatársai folytonos továbbképzése és az állandó tapasztalatgyűjtés révén. Megoldható, ésszerű ötleteivel mindig a termelés fejlesztését szolgálta. Tudományos tevékenységében nagy segítségére volt kiváló nyelvtudása; legalább öt nyelvet jól beszélt.

Kezdetben az anyarozs (*Secale cornutum*) alkaloidáinak korszerű ipari előállítását dolgozta ki, majd a gyűszűvirág (*Digitalis fajok*) hatóanyagainak vizsgálatával foglalkozott, később a téli zöld meténg (*Vinca minor*) több alkaloidját izolálta, így a vincamint, ami a *Devincan* nevű eredeti gyógyszer alapanyaga, majd a *Cavinton* alkaloidját is előállította; mindkettő eredeti bejegyzett magyar gyógyszer. További kutatásai eredményeképpen ebből a periódusból még a vinblasztin és a vinkrisztin tartalmú gyógyszerek előállítása fűződik nevéhez. Állandóan törekedett a kísérleti munka ésszerűsítésére. Tizenkét szabadalom feltalálói tanúsítványán szerepel a neve (2), ezek közül a vibrációs extraktor szabadalmát több ország megvette és alkalmazta.

1965-ben védte meg kandidátusi értekezését, melynek címe *A diffúziós folyamatok vizsgálata gyógynövények oldószeres kivonásával*. Ezenkívül gazdag szakirodalmi tevékenységet is folytatott. 1954-től több mint fél száz tudományos munkáját hazai és külföldi szakfolyóiratok közölték (3). A budapesti és a szegedi egyetemen előadássorozatot tartott a gyógynövények felhasználásáról. Munkájának elismerésére megkapta az egyetemi docens címet, továbbá a Kiváló gyógyszerész (1960), a Kiváló dolgozó (1969), a Kiváló feltaláló (1973) kitüntetések, a Munka Érdemrend ezüst (1967), majd arany fokozatát (1975). Számára a szakmai kitüntetések közül a legmegtisztelőbb a Magyar Kémikusok Egyesülete által neki ítelt Wartha Vince-díj és a Magyar Gyógyszerészeti Társaság Gyógyszerkutatási Szakosztálya által adományozott, a tudomány területén folytatott eredményes munkásságát értékelő Kabay János Emlékérem volt (1).

1978. augusztus 23-án hunyt el Budapesten. Sírja a Farkasréti temetőben van (2). Az ő neve is szerepel a Magyar Gyógyszerészet Pantheonjába felvett neves gyógyszerészek közt (4).

Irodalomjegyzék

1. Hegedűs L.: *Dr. Szász Kálmán (1910–1978)*. Gyógyszerészet 23, 10, 394–395 (1979).
2. Zalai K.: *A magyar gyógyszerészet nagyjai 1612–1945* (Szerk. Szarvasházi Judit). Galenus Kiadó, Budapest 2001. 120. o.
3. *** *Magyar Életrajzi Lexikon*. III. kötet (Főszerk. Kenyeres Ágnes). Akadémiai Kiadó, Budapest 1981. 735. o.
4. *** *A Magyar Gyógyszerészet Pantheonja* (összeállította Zboray B., Hegedűs L., Szmodits L.). Kézirat. Erney József Gyógyszerésztörténeti Könyvtár és Múzeum, Budapest.

szentiványi dr. Szász Tihamér (1891–1962)

Erdélyi születésű, de elszármazott gyógyszerész volt, aki nem jószándékkal távozott, mindig hazavágyott, és ittmaradt kollégáival szorosan tartotta a kapcsolatot.

Az egykori Szolnok-Doboka vármegyei Szurdokbányatelepen (ma Szilágymegye) született 1891. szeptember 14-én. Gyógyszerészgyakornokként Sepsiszentgyörgyön és Tatrágon dolgozott, gyakornoki vizsgáját Kolozsváron tette le, utána ismét Sepsiszentgyörgyön és Tatrágon segéd, majd Budapesten végzi egyetemi tanulmányait. 1913. június 24-én kapott gyógyszerész oklevelet. Közben beiratkozott a Keleti Akadémiára, itt 1919-ben nyert oklevelet, és a Közgazdasági Karon doktori fokozatot is (3,4).

A trianoni változások következtében már nem jön haza, Budapesten telepszik le. Sokat hányódott ezekben az években, hisz Magyarországon a gyógyszerertárak „szocializálása” folyt, komoly ellentétek alakultak ki a

gyógyszerészet egyes vezetői és az alkalmazott gyógyszerészek táborában. 1919 és 1922 között az Országos Gyógyszerész Szövetségnek a titkára lesz. Ez tulajdonképpen az alkalmazott gyógyszerészek szövetsége volt, és érdekellentétbe került a Magyar Gyógyszerész Egyesülettel. Ebben a periódusban szerkeszti a *Gyógyszerészek Lapját* (1). Egy ideig fizikai munkás is volt, okleveles konzervmester, fertőtlenítő tiszt. A Földművelésügyi Minisztériumban is dolgozik mint gyógynövényszakértő.

1936-ban új lapot indít *Gyógyszerési Szemle* címmel, melyet a magyar gyógyszerészet független gazdasági és kulturális hetilapjaként hirdet. Az 1940. szeptember 7-én megjelent lapszámban a következőket írja: „*A Szamos mentén születtem, Háromszék bércei alatt, az Olt tiszta vizű medrének partjain nőttem emberré s attól kezdve, hogy a háború végén hontalanná váltam, nem volt napom, amikor egy-egy bús sóhajrást és a visszaemlékezés éberen szőtt álmait ne küldtem volna haza, a Királyhágón túlra, ahol minden kő, fa, bokor a ma eleveniségével élt lelkemben.*” 1941 novemberében a marosvásárhelyi Kovács Andor gyógyszerésszel együtt 300–300 pengőt ajánlanak fel szegény sorsú egyetemi hallgatók megsegítésére. Ugyancsak 1941-ben *Barangolás Erdélyországban* címmel cikksorozatot indít lapjában, melynek egy-egy részletében az erdélyi magyar gyógyszerészek, gyógyszerértékesítők sorsáról, akkori helyzetéről ír. A lapszámok fedőlapján neves erdélyi gyógyszerészek fényképét, a hátapon pedig rövid életrajzukat ismerteti (5). Csak sajnálni tudjuk e lap megszűnését 1943-ban.

1942-től 1944-ig a *Gyógyszerési Szemle* kiadásában jelenik meg a *Gyógyszerési Almanach*, amelyet mint szerkesztő állít össze; ezekben is sok erdélyi vonatkozású adat van. 1944-től az egyesített gyógyszerési szaklapot szerkeszti. 1945 és 1952 között gyógyszerértékesítési berendezési szaküzletben dolgozott, majd a Központi Statisztikai Hivatalban tisztviselő.

1954-ben visszavonul az adminisztratív munkakörből és a Nógrád megyei Mohorán lesz gyógyszerértékesítő; itt dolgozik haláláig. 1962. március 17-én hunyt el Budapesten.

Gazdag irodalmi tevékenysége nemcsak szakkikkeket, hanem glosszákat, útijegyzeteket is felölel. 1956-ban önéletrajzát is megírja Mohorán; ez kéziratban maradt meg.

A Magyar Gyógyszerészet Pantheonjában szerepel neve és életrajzi adatai (2).

Tőle származik a *Gyógyszerészet* fedőlapján gyakor mottóként is idézett versszakasz:

„Nevük előtt, kik díszünk valának,

Meghatva áll a késő nemzedék,

Nem halt meg az, ki jól végezte dolgát

És tetteivel írta fel nevét!”

Irodalomjegyzék

1. Baradlai J., Bársony E.: *A magyarországi gyógyszerészet története az ősidőktől a mai napig*. II. kötet. A Magyarországi Gyógyszerész-Egyesület kiadása, Budapest 1930. 487, 572. o.
2. Szmodits L.: *A Magyar Gyógyszerész Pantheon Bizottság 20 éves tevékenysége (1978–1998)*. *Gyógyszerészet* 43, 12, 793 (1999).
3. *** *Magyar Életrajzi Lexikon*. III. kötet (Főszerk. Kenyeres Ágnes). Akadémiai Kiadó, Budapest 1981. 736. o.
4. *** *A Magyar Gyógyszerészet Pantheonja* (összeállította Zboray B., Hegedűs L., Szmodits L.). Kézirat. Ernyey József Gyógyszerésztörténeti Könyvtár és Múzeum, Budapest.
5. *** *Gyógyszerési Szemle* 5, 36, 380 (1940. szeptember 7.) és 6, 44 (1941. november 30.).

Száva Gerő (1835–1906)

Gyergyószentmiklóson született örmény családban 1835. április 19-én (2). Gyógyszerész oklevelet a pesti egyetemen kapott 1858. július 4-én (6). 1859 és 1861 között Moldvában Botoșani és Iași városok különböző gyógyszerértékesítési kondíciósodott, 1861-ben visszajön szülővárosába, és a helybeli Arany Sas gyógyszerértékesítési üzletben dolgozik 1868-ig. Ekkor Brassóban telepszik le, ahol még az év áprilisában megveszi a város egyik legrégebbi, 1690-ben alapított, Arany Pelikánhoz címzett gyógyszerértékesítési üzletét, melynek ő lett a tizenegyedik tulajdonosa, azonban nem sokáig, mert már a következő évben eladja Zell G. Károly gyógyszerésznek. Továbbra is Brassóban marad, 1870 és 1875 között bérbe veszi az 1801-ben alapított Arany Korona gyógyszerértékesítési üzletet, amely ekkor az utolsó tulajdonos, Miller Julius halála miatt a város gyógyszerészi grémiumának tulajdonát képezte. Majd 1875 és 1877 között az idősebb Stenner Frigyes tulajdonában levő Arany Oroszlán gyógyszerértékesítési üzletet bérel (2). Itt sem maradt

sokáig, az 1800-as évek vége felé Előpatakon találjuk, ahol a gyógyfürdő igazgatójaként dolgozik egészen nyugdíjba vonulásáig (8).

Gyógyszerészként tevékeny volt az egyesületi életben, részt vett a magyar gyógyszerészek országos ülésein, így az 1869. június 6-án Pesten rendezett ülésre 20 erdélyi társával együtt ment el, és itt kritika tárgyává tette, hogy a vidéki gyógyszerészek nincsenek kellő számban képviselve. Az 1874. május 6-án tartott egyesületi közgyűlésen, ahol a Magyarországi Gyógyszerészek Egyesületében az ideiglenes járási elnököket választották meg, ő lett az Erdélyt képviselő VI. kerület 4. járásának ideiglenes elnöke. Mikor sor került az egyes járások tisztségviselőinek a megválasztására, a Brassóban tartott ülésen őt jelölik a járás elnökének, alelnöknek pedig Stenner Frigyes gyógyszerészt, akinek a gyógyszerertárában egykor bérlő volt. Ezt a tisztséget 1882-ig viseli (1).

Gazdag szakirodalmi tevékenysége is. A Magyar Orvosok és Természetvizsgálók vándorgyűlésein többször vett részt, előadásokat is tartott, így 1864-ben a Marosvásárhelyen megrendezett X. nagygyűlésen *A szurokgyári készítmények ismertetése* címűt, amelynek az anyaga külön füzetben is megjelent 1864-ben Marosvásárhelyen *Gyógyszerészi értekezés fenyőgyanta készítményekről* címmel. A XVIII. vándorgyűlésen, amelyet 1875-ben Előpatakon tartottak, *A huru megismertetése therapeutikai szempontból* címmel mutatta be előadását (3). Brassói gyógyszerészi tevékenységéhez kapcsolódik találmánya a vászonfehérítésről, amelyet szintén a Magyar Orvosok és Természetvizsgálók vándorgyűlése keretében rendezett kiállításon mutatott be nagy sikerrel, mivel módszere szerint sokkal olcsóbban több vásznat fehérítettek, mint az addig használatos eljárásokkal. Találmányával 100 000 vég vásznat néhány óra alatt meg lehetett fehéríteni olyan költséggel, amibe addig egy vég vászon fehérítése került. Báró Kemény Gábor, akkori kereskedelmi miniszter magához is hívatta, hogy a kormány költségén mutassa be találmányát (1). Fürdőigazgatói minőségében írta meg az előpataki gyógyfürdőbirtokosok szövetkezetének megbízásából az *Előpatak gyógyfürdő* c. ismeretterjesztő könyvecskét (5), amely Brassóban az Alexi nyomda kiadásában jelent meg 1895-ben, majd a következő évben, 1896-ban második kiadásban is (4).

Hetvenhárom éves korában, 1906. május 30-án hunyt el mint az előpataki gyógyfürdő nyugalmazott igazgatója (7).

Irodalomjegyzék

1. Baradlai J., Bársony E.: *A magyar gyógyszerészet története az ősidőktől a mai napig*. II. kötet. A Magyar Gyógyszerész-Egyesület kiadása, Budapest 1930. 157, 222, 353. o.
2. Fabritius G.: *Beiträge zur Geschichte der deutschen Apotheken und Apotheker in Siebebürgen*. Deutsche Apotheker Verlag, Stuttgart 1986. 264, 282. o.
3. Gerlóczy Gy., Dulácska G. (szerk.): *A Magyar Orvosok és Természetvizsgálók 1875. aug. 27-től szept. 5-ig Előpatakon tartott XVIII. Nagygyűlésének történeti vázlata és Munkálatai*. Nyomatott a Magyar királyi Egyetem Könyvnyomdájában, Budapest 1876.
4. Huttman A.: *Kronstadt's medizinisch-pharmazeutische Bibliographie der Jahre 1530–1930*. Kiadta Heltmann H., Offner R., Verlag Südostdeutsches Kulturwerk, München 2000. 93, 94, 102, 106. o.
5. Petrik G. (szerk.): *Bibliographia Hungariae – Magyar Könyvészet 1886–1900*. 1/2–2. kötet. Kiadja a Magyar Könyvkereskedők Egyesülete, Budapest 1906. 799. o.
6. *** *Album Chirurgorum 1839/40–1887/88*. Semmelweis Egyetem Orvostudományi Kar levéltára, Budapest.
7. *** *Száva Gerő halálhíre*. Gyógyszerészi Hetilap 45, 24, 380 (1906).
8. *** *Emlékkönyv a Székely Nemzeti Múzeum 50 éves jubileumára*. A Székely Nemzeti Múzeum kiadása, Sepsiszentgyörgy 1929.

Székely Jenő (1889–1965)

Nem volt erdélyi születésű, munkahelye sem kötötte Erdélyhez, mégis meg kell említenünk, mert itt nevelkedett, rövid ideig Kolozsváron és Marosvásárhelyen is élt. Irodalmi művei között van olyan, amelynek nemcsak témája kapcsolódik Erdélyhez, hanem itt is jelent meg.

Békéscsabán született 1889. február 9-én. Később Marosvásárhelyen járt iskolába. Egyetemi éveitől kezdve már Budapesten élt. 1914-ben megszakította egyetemi tanulmányait, és bevonult frontszolgálatra, 1916-ban 75 százalékos hadirokkantként szerelt le. Ezután folytatta tanulmányait, és 1917-ben a budapesti egyetemen gyógyszerész oklevelet kapott (5).

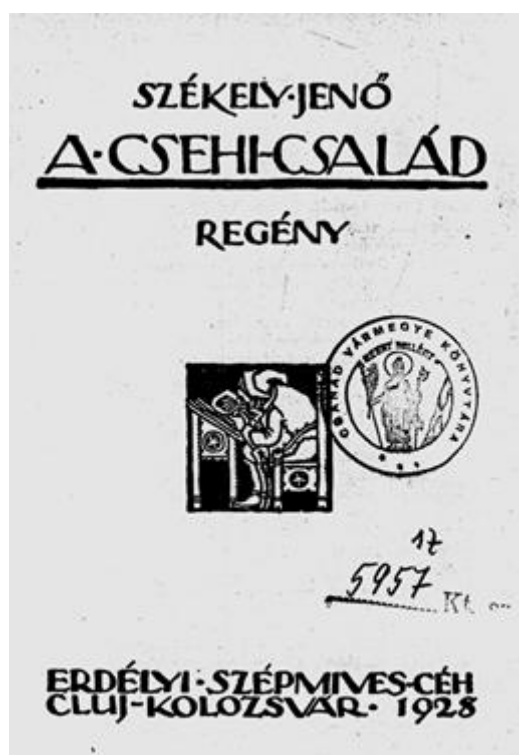
1918-ban kapcsolatba került a munkásmozgalommal, a Tanácsköztársaság lelkes híve volt, részt vett a gyógyszerészek szakszervezetének megalakításában. Ez idő alatt szerkesztette a *Gyógyszerész Újság* átszerveződéséből alakult, rövid életű *Gyógyszerügyi Munkások Lapját* is (1), ebben közli 1919. július 16-án

Tudomány c. cikkét, amelyet 1951 áprilisában a *Gyógyszerész* c. lapban is közread. Az 1920-as években üldöztetésben volt része, eltilták a gyógyszerészi pályától, sőt börtönbe is kerül. Ekkortól írással keresi kenyerét, írt regényeket, drámákat, színdarabokat, kritikát, bekapcsolódott az Erdélyi Helikon néven létrejött írói munkaközösségbe, melynek írói gárdájához szoros barátság fűzte, így a marosvásárhelyi Molter Károlyhoz is. Több írása jelent meg az *Erdélyi Helikon* hasábjain. Regényei közül az 1928-ban Kolozsváron az Erdélyi Szépmíves Céh 23. kiadványaként (II. sorozat, 23–24. sz. könyv) 194 oldalon megjelent *Csehi család* címűt (Lapkiadó és Nyomdai Műintézet RT. kiadása) emeljük ki (3).

Az 1944–1945-ös változások után térhetett vissza a gyógyszerészi pályára, 1946-ban Budapest főváros gyógyszerügyi ellenőréként dolgozott. 1946 októberétől lapot indít *A gyógyszerész* címmel, ennek felelős, majd főszerkesztője. 1953 és 1956 között az *Acta Pharmaceutica Hungarica* c. tudományos folyóiratnál a felelős szerkesztői feladatokat látja el (2). 1957-ben nyugalomba vonul, de továbbra is szerepet vállal az akkor induló *Gyógyszerészet* c. szaklap szerkesztésében, ahol írói és szerkesztői tapasztalatát sikeresen kamatoztatta, és a szaknyelv szép magyar kifejezéseinek meghonosításáért küzdött. A tudományos munkának, a kutatási eredményeknek nagy tisztelője volt, szerkesztői tevékenységével lankadatlanul azon fáradozott, hogyan lehet az elért eredményeket legjobban a társadalom hasznára, a legszebb és legjobb magyarsággal és a legvilágosabb stílusban nyilvánosságra hozni.

1965. május 14-én hunyt el Budapesten. A halál akkor érte, amikor a *Gyógyszerészet* 1965. májusi lapszámának korrektúráját végezte (4).

Szerénysége, a magyar nyelv, a gyógyszerészi szakma, a szerkesztői hivatás és a haladás eszméje iránti áldozatos szeretete és kitartása példamutató.

59. ábra. Székely Jenő gyógyszerész Kolozsváron kiadott regényének címlapja (1928)

Irodalomjegyzék

1. Baradlai J., Bársony E.: *A magyarországi gyógyszerészet története az ősidőktől a mai napig*. II. kötet. A Magyarországi Gyógyszerész-Egyesület kiadása, Budapest 1930. 500. o.
2. Bayer I.: *Székely Jenő*. Nekrológ. *Acta Pharmaceutica Hungarica* 5, 193 (1965).
3. Monoki I.: *Magyar könyvtermelés Romániában 1919–1940*. I. kötet: *Könyvek és egyéb nyomtatványok*. Az Erdélyi Múzeum-Egyesület és az Országos Széchényi Könyvtár kiadása, Kolozsvár – Budapest 1997. 423. o.
4. Végh A.: *Székely Jenő*. Nekrológ. *Gyógyszerészet* 9, 6, 201 (1965).
5. *** *Magyar Életrajzi Lexikon*. II. kötet (Főszerk. Kenyeres Ágnes). Akadémiai Kiadó, Budapest 1982. 733. o.

Széky Miklós (1842–1912)

Nagybányán végezte iskoláit a minoritáknál, és 1856-ban itt lépett a gyógyszerészi pályára. 1867-ben Kolozsváron először a Wolff-féle gyógyszerertárban kondícióskodott. 1869-ben külföldi útra indul, Baselben, Lausanne-ban, Genfben, Nizzában segédeskedik. 1872-ben tér vissza Kolozsvárra, és szintén a Wolff-gyógyszerertárba megy dolgozni. Önállósítani akarván magát, patikanyitási jogért folyamodik. Mikor Kolozsváron az ötödik gyógyszerertár megnyitására pályázatot írnak ki, a sok jelentkező közül nagy küzdelem után ő került ki győztesen, 92 szavazatból 71-et kapott, s így 1874. október 26-án megnyithatta saját gyógyszerertárát Mátyás Király néven a Széchenyi tér 2. szám alatt. Később a Pecz Lajos műegyetemi tanár tervezte neogótikus palotácskába költözött, ahol a kapu alatt az 1893-as évszám ma is jelzi az építkezés évét (1). Rövid időn belül virágzóvá tette gyógyszerertárát. Családot alapított, felesége Bodor Nina, Bodor Pálnak, az erdélyi kormánysszék titkárnak leánya volt. Fia, Tibor (sz.1879) szintén gyógyszerész lett.

Széky Miklós neve és személye elválaszthatatlan volt a szakma és a város társadalmi és közéletétől. Áldozatos és önzetlen segítőkészségével példaképe lett nemcsak Kolozsvár, hanem egész Erdély társadalmának. Nem volt olyan mozgalom, amiben ne vállalt volna részt. Gyógyszerertárát példásan vezette, és nagy gondot fordított a gyakornokok képzésére. A kolozsvári gyakornoki tanfolyamok szigorlataira mint kormányképviselőt mindig meghívták (2), ezt igazolja az 552/1896. sz. rendelet, de a gyógyszerészek vizsgabizottságába is kinevezést kapott (5). A vizsgák eredményeiről rendszeresen beszámolt a *Gyógyszerészi Közlöny* hasábjain. Neve rajta van azon a márványtáblán, amely a gyakornoki szakiskola jótékony adakozóit örökítette meg.

Az egyesületi életbe is bekapcsolódott, a kolozsvári Gyógyszerész Testületnek éveken át volt az elnöke, a Magyarországi Gyógyszerészek Egyesületének pedig Katona Zsigmond után alelnöke. A város törvényhatósági bizottságának tagja, az önkéntes tűzoltó egyletnek már a megalakuláskor választmányi tagja, később pénztárosa, majd alelnöke lett. 1876-tól alapító tagja a Hógyes Endre által létrehozott Kolozsvári Orvos- és Természettudományi Társaságnak, 1880-tól pénztárosa. Az Erdélyi Múzeum-Egyesület munkálataiban is részt vállalt. A Magyar Orvosok és Természetvizsgálók 1903-ban Kolozsváron és 1905-ben Szegeden megrendezett vándorgyűlésén is részt vett. Az EMKE alakulásakor a legelkezdőbb gyűjtő volt.

1884-ben Leitner Zsigmond szilágykrasznai gyógyszerésszel virágzó konyakgyárat alapított; a szilágysági jó fajta szőlők elpusztulása után társa Orosházára költözött, s így a továbbiakban egyedüli tulajdonos maradt.

Nagy utazóként járt Konstantinápolyban, Alexandriában, Kairóban, Jeruzsálemben, Párizsban, Londonban, Berlinben. Ezek az utazások látókörét szélesítették.

1899-ben kartársai abból az alkalomból ünnepelték, hogy huszonöt éve nyitotta meg gyógyszerertárát Kolozsváron; az ünnepségről a *Gyógyszerészi Hetilap* is beszámolt (3). Derűs, jóságos lelkű ember volt, Kolozsvár egyik legnépszerűbb embere. Önzetlen áldozatkészséggel teljesítette mindig az önként vállalt feladatokat. Gyógyszerertárát mindaddig vezette, míg egészsége megengedte. Hetvenedik életévében, 1912. február 19-én hunyt el Kolozsváron, február 21-én kísérték utolsó útjára a Házsongárdi temetőbe (4). Özvegye 1917. május 31-én hunyt el.

Széky Miklós halála után gyógyszerertárát Tibor fia fenntartotta, sőt az 1919-es hatalomváltás után ő is vezette, amíg Szegedre hívták egyetemi tanárnak, ekkor eladta s így az erzsébetvárosi Lukács Ferenc tulajdonába került.

Irodalomjegyzék

1. Gaal Gy.: *Kolozsvár*. Millenniumi kalauz. Polis Könyvkiadó, Kolozsvár 2001. 151. o.
2. *** *A kolozsvári gyakornoki tanfolyam*. Gyógyszerészi Hetilap 28, 650 (1889); 29, 626 (1890); 31, 600 (1892).
3. *** *Széky Miklós jubilál*. Gyógyszerészi Hetilap 38, 770 (1899).
4. *** *Széky Miklós*. Nekrológ. Gyógyszerészi Közlöny 28, 8, 117–118 (1912. február 25.).
5. *** Románia Országos Levéltára. Maros Megyei Igazgatóság. Alap 576. Fac. Med. Franz Jozsef, leltár 673, dosszié 642/1896/97. 42 és 101.o.

Dr. Széki Tibor (1879–1950)

Kolozsváron született 1879. április 18-án. Apja Széky Miklós, a kolozsvári Mátyás Király gyógyszerertár tulajdonosa. Anyja neve Bodor Nina. Iskoláit és egyetemi tanulmányait is szülővárosában végezte a FJTE-en, 1900-ban kapott gyógyszerész oklevelet, 1901-ben pedig doktori fokozatot is. Doktori értekezésében a di-orto-kumar-ketonnal foglalkozott, valamint az egyszerű ceracidin előállítására vonatkozó kísérleteket mutatta be.

Nem ment a családi gyógyszerárba dolgozni, hanem dr. Fabinyi Rudolf meghívására továbbra is az egyetemen maradt, ahol 1902-ben a bölcsészdoktori oklevelet is megkapta. A Kémiai Intézetben előbb tanársegéd, majd adjunktus, és 1907-ben magántanárrá habilitálták a benzolgyűrűs vegyületek kémiája tárgykörből, 1917-ben pedig már nyilvános rendkívüli tanár. Közben tanulmányúton volt, Berlinben Karl Lieberman professzornál a szerves kémiai intézetben töltött egy évet. 1918-ban Kolozsváron már könyve jelent meg *Bevezetés a térfogatos kémiai analysis módszereibe* címmel (3).

Fabinyi professzor mellett már korán bekapcsolódott a magyar szakmai közéletbe. A Fabinyi kezdeményezésére 1907-ben megalakult Magyar Chemikusok Egyesületének első tisztikarában a titkári teendőket látta el, majd 1910-ben az egyesület kiadványának, a *Magyar Chemikusok Lapjának* felelős szerkesztője. Szépen ívelő pályáját a trianoni békeszerződés megszakította. Mikor a FJTE kénytelen volt előbb Budapestre, majd Szegedre menni hallgatói és tanárai egy részével, ő a családi gyógyszerárat választotta, és átvette annak vezetését. Miután azonban 1920-ban Fabinyi professzor meghalt, Széki Tibort hívták meg és nevezték is ki Szegeden a kémia nyilvános rendes tanárává és egyúttal megbízták az új egyetem kémiai intézetének megszervezésével is. Ekkor eladta gyógyszerárát és áttelepült Szegedre. Itt hallatlan energiával és szervezőkészséggel szinte a semmiből intézetet teremtett, és 1922-ben már meg is kezdődhetett az oktatás.

1927-ben, amikor az általa vezetett Kémiai Intézetet kettéosztották és a Dóm téri új épületbe költöztették, az I. sz. Intézet vezetője lett, amelynek feladata a szerves és gyógyszerészi kémia, valamint a gyógyszerészhallgatók részére az analitikai kémia oktatása volt. Tehetségét, lelkiismeretes munkáját és jó szervezőképességét már az építkezések idején dékánként, prodékánként kamatoztatta, majd az 1933/34-es tanévben rektor is volt. 1934-ben a budapesti tudományegyetemen Winkler Lajos professzor nyugalomba vonulása után megüresedett az I. sz. Kémiai Intézet igazgatói állása, amelynek betöltésére őt hívták meg. Itt újabb szervezői feladatok várták, a szerves kémia oktatását kellett megszerveznie mind az orvostan-, mind a gyógyszerészhallgatóknak (2). Tapasztalata és változatlanul töretlen energiája, nagy tudása, hozzáértése révén ezt is sikerrel oldotta meg. Nem feledkezett meg gyógyszerész voltáról, mert 1935-től ő tette kötelezővé a gyógyszerészhallgatóknak a szerves kémia rendszeres hallgatását. A második világháború végén, Budapest ostromakor az Intézet megrongálódott, ezért az akkor már hatvanhat éves professzort a sors újabb szervezői munka elé állította.

Bár a szervezői feladatok sok időt elraboltak tőle, gazdag szakirodalmi tevékenysége is. Második tankönyvének első kötete 1944-ben jelent meg Budapesten *Gyógyszerészi kémia* címmel, sajnos a második kötet már nem készülhetett el. A Magyar Gyógyszerésztudományi Társaság munkájában is tevékenyen vett részt: 1933-ban vezetőségi tag, 1938-ban alelnök, 1943–1947 között elnök. Az MTA 1935-ben levelező, 1945-ben rendes taggá választotta (4).

Szenvedélyes oktató is volt. Éveken át heti 10–12 órát tartott, amelyekre gondosan készült, szabadon adott elő, nagy sebességgel rajzolta a képleteket a táblára, s a hallgatóság feszült figyelemmel követte mondandóját. Munkabírása, munkakedve magával ragadta tanártársait, diákjait is. 1949 júliusában nyugalomba vonult, ezt azonban nem sokáig élvezhette, alig másfél év múlva, 1950. december 4-én Budapesten meghalt. Sírja a Farkasréti temetőben van (1).

Egyike azoknak az erdélyi származású gyógyszerészeknek, akik a kényszer-távozás után fényes pályát futottak be, és rendkívüli elismerésben részesültek. Mi erdélyiek büszkéek vagyunk rájuk.

Két gyermeke még Kolozsváron született. Miklós fia 1913. május 31-én született, Szegeden jogi tanulmányokat végzett. Neki rövid időre megadatott, hogy szülővárosába hazakerüljön, mivel 1940. november 20-án Kolozs megye szolgabírója lett (5). Margit leánya (1915–1988), később Láng Tiborné szintén gyógyszerész lett (1).

Irodalomjegyzék

1. Minker E.: *Hol van dr. Széki Tibor eltemetve?* Gyógyszerészet 45, 10, 549 (2001. október).
2. Szabadváry Sz.: *A kémia története*. Akadémiai Kiadó, Budapest 1972.
3. Végh A.: *Megemlékezés Széki Tiborról*. Gyógyszerészet 24, 9, 321–325 (1980).
4. *** *Magyar Életrajzi Lexikon*. II. kötet (Főszerk. Kenyeres Ágnes). Akadémiai Kiadó, Budapest 1982. 738. o.
5. *** *Keresztény Magyar Közéleti Almanach*. III. kötet: *Erdély*. Athenaeum Irodalmi és Nyomdai RT., Budapest [é. n.].

hermányi dr. Sztankay Aba (1868–1936)

Alsó-Fehér vármegyében, Verespatakon született 1868-ban. Apja, Sztankay Ferenc jól képzett gyógyszerész volt, aki oklevelét még Bécsben szerezte, később a *Gyógyszerészi Hetilap* írói gárdájának tagja és a gyógyszerész segélyegylet eszméjének lelkes propagálója volt (1). A család még Sztankay Aba gyermekkorában Erdélyből

Selmechányára költözött, így iskoláit is ott végezte az evangélikus gimnáziumban. Apja már a negyedik osztály elvégzése után bejelentette gyógyszerészgyakornoknak s így párhuzamosan a felsőbb gimnáziumi osztályokkal a gyógyszerészgyakornoki idejét is kitöltötte. 1884-ben leteszi a gyakornoki vizsgáját, és 1885-ben az érettségét is. Két évig a selmechányai Bányászati és Erdészeti Főiskolán tanul mint fémkohó-mérnökhallgató; itt vegytant, felsőbb matematikát és természettudományi tárgyakat hallgatott.

1887-ben iratkozott be a kolozsvári FJTE Matematika–Természettudományi Karára gyógyszerészhallgatónak. Az első tanév elvégzése után átmegy a budapesti egyetemre, ahol 1889-ben gyógyszerész oklevelet kap. Kötelező katonai szolgálatát a bécsi II. sz. helyőrségi katonai kórházban mint gyógyszerészönkéntes végzi, szabadidejében a bécsi egyetemen természettudományi és kémiai előadásokat hallgat. Bécsben írta meg *Húgvizsgálóti kézikönyv (Gyakorló gyógyszerészek, orvosok és hasonló vizsgálatokkal foglalkozók számára)* címmel első munkáját, amely Budapesten 1890-ben jelent meg. A korszerű, jó kis kézikönyv sokáig használatban volt (2).

A katonai szolgálat után a keszthelyi Gazdasági Akadémián lett tanársegéd dr. Csanády Gusztáv, a kémia professzora mellett. Nem véletlen, hogy gyógyszerészi diplomával itt helyezkedett el, hisz a professzora is ilyen képzettségű volt, és az első, aki a pesti egyetemen gyógyszerészdoktori fokozatot kapott. Ez a korabeli gyógyszerészek magas szintű kémiai tudását igazolja. Keszthelyről rövidesen hazahívták Selmechányára szintén „vegytanársegédnek” a Bányászati és Erdészeti Főiskola Általános és elemi vegytani tanszékére. Itt 1891 és 1893 között dolgozott, miközben 1892-ben Kolozsváron megszerezte a bölcsészdoktori (dr. phil.) fokozatot *Vizsgálatok a széndioxid és monoxid redukciójához magnézium által c. értekezésével* (3), melynek egy részét 1896-ban a *Pharm. Post* c. bécsi szaklap lekötölte *Über eine neue Bildungsart des Magnesiumnitrides* címmel.

Ilyen kitérők után visszatért a gyakorló gyógyszerészi pályára. 1893-tól 1895-ig apja selmechányai gyógyszerertárát vezette. A magyarországi gyógyszerészek 1895. évi címtára szerint apjával együtt a gyógyszerertár mellett még gyógyszervegyészeti laboratóriumot vegykísérleti állomással, szikvízgyárat, hengerműmalmot és egyéb iparági műhelyt működtetnek (2).

Ez idő alatt családot alapít. Zsilkay Lajos báti (Hont megye, ma Szlovákiához tartozik) gyógyszerésznek a leányát veszi feleségül és ezután apósa át is adja neki Salvator nevű gyógyszerertárának a vezetését. Megkezdí a korszerűsítését, vegykísérleti állomással és vegyészeti irodával bővíti ki, ugyanekkor meteorológiai állomást is létesített. Báti tartózkodása alatt állítja elő a *Tanninum albuminatum keratinatumot*, amelynek a megyéről a *Honthi* nevet adja. Ennek a vegyületnek az az előnye az egyszerű cseresavas fehérjével szemben, hogy a cseresav nem a gyomorban, hanem a bélben szabadul fel és így hatékonyabb (4). A készítménye később hivatalos lett a III. Magyar Gyógyszerkönyvben, majd a IV. és V. kiadás is átvette. Sikerét bizonyítja, hogy 21 szakcikk jelent meg róla, valamint magyar, német és osztrák szabadalma is volt.

1913-ban Debrecenben gyógyszerertári jogosítványért folyamodik, meg is kapta a jogot és Nádor néven megnyitja gyógyszerertárát az akkori Szent Anna és Béke utca sarkán. Ezt és mellette a berendezett laboratóriumot a kor legmagasabb igényeinek megfelelően szerelte fel, itt is folytatta kémiai kísérletezéseit, kalcium-metaszilikát tartalmú savkötő gélt állított elő, amelynek *Hajduin* elnevezését ismét a megye nevéből származtatta. Behatóan foglalkozott a fenolfalein hashajtó hatásának vizsgálatával. *Eulaxans* néven létrehozta dinátrium sóját, majd egy addíciós vegyületét, a fenolfalein-nátrium-sesquicarbonátot, amelyet *Perrectal* néven forgalmazott, és rektálisan alkalmazva kitűnő laxans hatással bírt. A *diuretimel* is foglalkozott, megállapította, hogy addíciós és nem sószerű vegyület, ennek két származékát, a *theobrominum anisicumot* és a *theobrominum calciumsaccharot* is előállította, amelyeknek előnyös tulajdonságuk, hogy a felszabaduló szalicilsavat semlegesítik (2). Kísérletezéseinek eredményeit saját költségén nyomtatott kis füzetekben adta ki. 1929-ben Sopronban a Magyar Orvosok és Természetvizsgálók nagygyűlésén a természettudományi szakosztályban mutatta be *Az acetilsavas alkáli- és alkáliföldfémek hidrolizisének és ezek hydrolytikus vegyfolyamatainak ismertetése* c. dolgozatát, amelynek végkövetkeztetése ma is helytálló (5). Közel háromszáz magyar és német nyelvű közleménye jelent meg különböző folyóiratokban (7).

Vegytani kísérletezéseinek tudományos és gyakorlati eredményeit kortársai nagy jelentőségűnek tartották. Ez bátorította fel 1928-ban, hogy a debreceni egyetemen magántanári címért folyamodjon. Kérését – Bodnár János és Széki Tibor egyetemi tanárok méltató véleménye alapján – elfogadták és így 1928. április 16-án a gyógyszerészeti műtan kémiaja c. tárgykörből a Bölcsészeti Karon magántanárrá habilitálták. 1934-ben a Magyarországi Gyógyszerész Egyesület tanügyi bizottságának tagjává választották.

Életének hátralevő része kevés örömet hozott számára, leányának halála, majd meghurcoltatása egy sajtóperben aláásta egészségét. 1936. január 25-én hunyt el Debrecenben.

Sztankay Ába törekvő, szorgalmas munkása volt a gyógyszerészetnek, méltó folytatója a Rozsnyay Mátyás által megkezdett újító munkának. Először ő is egy kisközség gyógyszerertárának laboratóriumában kezdte meg munkáját, mindig újabb, hatásosabb, jobb gyógyszerek előállítására törekedett és a gyógyszereknek az emberi

szervezetre kifejtett hatását próbálta követni. Bebizonyította, hogy vidéki környezetben is lehet maradandót alkotni. Munkásságának elismerése jelül felvették a Magyar Gyógyszerészet Pantheonjába, mint aki méltó az utódok megbecsülésére (6).

Irodalomjegyzék

1. Baradlai J., Bársony E.: *A magyarországi gyógyszerészet története*. II. kötet. A Magyarországi Gyógyszerész-Egyesület kiadása, Budapest 1930. 108, 280, 632. o.
2. Benkő F.: *Dr. Sztankay Aba élete és munkássága*. Gyógyszerésztörténeti Diárium I. évf., 3. sz. 35–58. o.
3. Horváth J.: *Magyar doktor gyógyszerészek*. A Magyar Gyógyszerésztudományi Társaság Értesítője 10, 1, 81—146, (1934).
4. Kiss L.: *Sztankay Aba honti éve*. Orvosi Hetilap 127, 34, 2086–2089 (1986).
5. Nikolics K.: *A Magyar Orvosok és Természetvizsgálók vándorgyűlései Sopronban*. Gyógyszerészet 41, 11, 687–689 (1997).
6. *** *A Magyar Gyógyszerészet Pantheonja* (összeállította Zboray B., Hegedűs L., Szmodits L.). Kézirat. Ernyey József Gyógyszerésztörténeti Könyvtár és Múzeum, Budapest.
7. *** *Magyar Életrajzi Lexikon*. III. kiegészítő kötet (Főszerk. Kenyeres Ágnes). Akadémiai Kiadó, Budapest 1981. 779. o.

bogdándi Sztupa György (1812–1884)

Erdélyi román eredetű nemes földbirtokos családból származott. Nagyváradon született 1812. augusztus 5-én, iskoláit szülővárosában végezte. 1826-ban apja hatvanegy éves korában meghal s így árván maradván gyógyszerészgyakornoknak szegődik el Gyulára Prindl gyógyszerészhez. Háromévi gyakornokoskodás után Pesten Székely Károly Erzsébet téri gyógyszertárában folytatja gyakornoki éveit. 1832. január 8-án teszi le a tirocínális vizsgáját, még ez év májusától Jászberényben Preissgauer gyógyszerésznél kondícióskodik rövid ideig, de már októberben visszamegy Pestre, beiratkozik az egyetemre és tanulmányai befejeztével, 1834 júniusában leteszi a magisteri vizsgáját, augusztusban pedig a gyógyszerészi esküt is (5).

Ezt követően Esztergomban, Bécsben és Pozsonyban dolgozik 1840. március 16-ig, ekkor Aradra megy, itt 1840 júniusában megveszi Borosnétól azt a gyógyszertárat, amelynek haszonbérlejtője Ternajgó gyógyszerész. Röviddel ezután, júliusban megnősül. Felesége egy jónevű aradi ügyvéd leánya, Nikolics Emília. Itt két leányuk született, Irma és Eugénia. 1848 márciusában eladja gyógyszertárát, és Pesten, a mai Kálvin téren levő Korona patikát veszi meg. Ez halála után is a család birtokában marad.

Pesten bekapcsolódott az 1848-as szabadságharcba, már 1848 júliusában a józsefvárosi nemzetőrök kapitánya. A szabadságharc leverése után a magyar király lojális híve, a koronázási ünnepséget szervező bizottság alelnöke lett. Tevékenyen részt vesz továbbra is a közügyekben és a jótékonyági akciókban. Munkásságának elismerése jelül 1862. június 5-én a III. osztályú vaskorona-renddel tüntetik ki.

Harminchat évi gyógyszerési munka után, 1863-ban gyógyszertárát rövid időre bérbe adja, de továbbra is részt vesz a közügyekben és az egyesületi életben. A Magyarországi Gyógyszerész Egyesület központi igazgatóságának, valamint Budapest közigazgatási bizottságának tagja volt. 1868-ban elismerik nemesi származását, és ősi birtokuk után magkapja a bogdándi előnevet. 1869-ben a Magyar Orvosok és Természetvizsgálók Fiumében tartott vándorgyűlésén pénztárosnak választják meg; ezt a tisztséget haláláig nagy odaadással, önzetlenséggel látta el. Még tizennégy különböző egyesület alapító vagy választmányi tagja volt (2). 1875-ben az akkori Temes vármegyei Fehértemplom (ma Jugoszláviához tartozik) országgyűlési képviselőjévé választják nagy szótöbbséggel. Egyéniségét a semmit ígérés és a sokattevés jellemezte.

1884. szeptember 9-én hunyt el Széchenyi-hegyi nyaralójában (5). 1885-ben Fehértemplom város post mortem díszpolgári címmel tünteti ki. Halála után gyógyszertárát Eugénia leányának férje, Kriegner György gyógyszerész (1853 ?, Keresztúr-pusztá–1903. szeptember 30., Budapest) vezette, aki már 1880-tól társa lett. Veje, Kriegner gyógyszerész halála után leánya, özv. Kriegner Györgyné szül. Sztupa Eugénia tulajdona a gyógyszertár. Baradlai közli Sztupa György naplóját (1), amelynek zárómondata szerint az özvegy halála után veje, a szintén erdélyi származású Matolcsy Károly (1889–1940) gyógyszerész veszi át a gyógyszertár vezetését. Zalai Károly újabban közli a családfát, és a Sztupa–Kriegner–Matolcsy családok közti rokonsági kapcsolatot (3).

Czyzer Kornél, a Magyar Orvosok és Természetvizsgálók 1886. augusztus 22–26-án Buziáson és Temesváron tartott nagygyűlésén így emlékezett meg róla: „Sztupa György példát adott a világnak, hogy hogyan lehet valaki jó román és amellet lelkis magyar hazafi” (4).

Sztupa György gyógyszerész hátrahagyott emlékiratai két részből állanak. Az egyik, kis oktáv nagyságú barna bőrkötésű évkönyv, melynek ő a *Hasznos jegyzések* címet adta, 22 sűrűn írt oldalból áll, családi adatokat tartalmaz s még apja kezdte meg 1778-ban örmény írással (!), ő pedig 1812-től magyarul folytatta. A másik hátrahagyott írás ív nagyságú 36 oldal, *Szeretett gyermekeimnek ajánlva*. Ebben számos adatot ír le a szabadságharc lefolyásáról és a további eseményekről. Az utolsó bejegyzés 1875. október 14-én kelt. Hagyatékában megmaradt még az a honvédszászló is, amelyet az 5. nemzetőrszázad kapitányává választásakor kapott. Éppen azon a napon született Irma leánya, ezért ennek emlékére megőrizte és kívánsága volt, hogy halála után a zászló ennek a leányának a tulajdonában maradjon. Leánya azonban hamarabb hunyt el, ezért később a zászlót a Magyar Nemzeti Múzeumnak adományozták megőrzésre (1).

Mint a magyar gyógyszerészet neves képviselője ő is bekerült a Magyar Gyógyszerészet Pantheonjába (5), így a gyógyszerészi szakirodalomban is maradandó emléket állítottak neki az utódok, akik szívükön viselték és viselik elődeink életútjának megismertetését a következő generációkkal is.

Irodalomjegyzék

1. Baradlai J., Bársony E.: *A magyarországi gyógyszerészet története az ősidőktől a mai napig*. II. kötet. A Magyarországi Gyógyszerész-Egyesület kiadása, Budapest 1930. 685–691. o.
2. Schédy S.: *Emlékbeszéd Sz. Gy. felett*. Gyógyszerészi Hetilap 25, 28, 443–445 (1884).
3. Zalai K.: *A magyar gyógyszerészet nagyjai 1912–1945* (Szerk. Szarvasházi Judit). Galenus Kiadó, Budapest 2001. 147–149. o.
5. *** *A Magyar Orvosok és Természetvizsgálók 1889. aug. 22–26-ig Buziás – Temesvárott tartott XXIII. Vándorgyűlésének Munkálatai*. Budapest 1887. 73. o.
4. *** *Album Chyrurgorum et Pharmacopoeorum 1770–1838/39*. Semmelweis Egyetem Orvostudományi Kar levéltára, Budapest.
5. *** *A Magyar Gyógyszerészet Pantheonja* (összeállította Zboray B., Hegedűs L., Szmodits L.). Kézirat. Ernyey József Gyógyszerésztörténeti Könyvtár és Múzeum, Budapest.

Tabajdy György (1875–1945)

Az egykori Bihar megye Berekbőszörmény (ma Magyarország) helységében született 1875. május 3-án (1), apja, Tabajdy Lajos ekkor itt volt segédlelkész. Anyja, Takács Zsuzsanna is papi családból származott. Később Szatmárnémetiben telepedtek le, ahol az apja a „Láncos templom” vezető lelképásztora lett. Tabajdy György előbb szülőfalujában, majd Szatmárnémetiben járt iskolába. 1891-ben lépett a gyógyszerészi pályára. Egyetemi tanulmányait Budapesten végezte, gyógyszerész oklevelét 1896-ban kapta meg huszonegy éves korában. Ezután még egy ideig Budapesten kondícióskodott, majd Szegeden alkalmazott gyógyszerészként dolgozott, később pedig Szabadkán bérelt gyógyszertárat, végül Nagykőrösön megvette a Dalári-patikát. Itt családot alapított, fia született – aki később szintén gyógyszerész lett –, ő pedig 1912-ig vezette gyógyszertárát. Ekkor eladja, hazajön, és végleg Szatmárnémetiben telepszik le. Jogot kapott a város nyolcadik gyógyszertárának felállítására, az előző évek megtakarított pénzéből és bankkölcsönökből új gyógyszertárat építtetett s ezt 1912-ben ünnepélyes keretek közt nyitja meg Sas néven. 1914-ben katonai szolgálatra hívták be és tartalékos hadnagyként Innsbruckba került. Egyévi szolgálat után hazatért, és folytatta gyógyszerési tevékenységét.

Egyaránt részt vett az egyesületi és a közeletben. 1923-tól a Romániai Általános Gyógyszerész Egyesület Erdélyi és Bánáti kerületében a Szatmár és Máramaros megyét magába foglaló IX. kerület alelnöke, 1942–1944 között pedig a Magyarországi Gyógyszerész Egylet 22., majd 23. kerületének (Szatmár és Máramaros megye) elnöki tisztségét látja el (3). Huzamosabb ideig tagja Szatmárnémetiben a város képviselőtestületének és közegészségügyi bizottságának, a református egyházkerületben főgondnoki, majd tanácsbírói tisztséget viselt, valamint annak világi képviselője volt. A városban működő Kölcsey Körben, a Polgári Társaskörben is tevékenykedett (2). 1937-ben súlyosbodó szívbetegsége miatt a gyógyszertár vezetését gyógyszerész fiára, Tabajdy György Lajosra és vejére, a szintén gyógyszerész Jakab Árpádra bízta. 1945. augusztus 3-án hunyt el Szatmárnémetiben.

Fia, **Tabajdy György Lajos** Nagykőrösön született 1911. november 12-én (1), iskoláit már Szatmárnémetiben végezte. 1929 és 1931 között apja gyógyszertárában gyakornok, majd Segesváron Lingner Helmuth szintén Sas nevű gyógyszertárában. Egyetemi tanulmányait Bukarestben végzi, ahol 1935-ben kap gyógyszerész oklevelet. Hazatérte után a családi gyógyszertárban dolgozik beosztott gyógyszerészként. 1944-ben frontszolgálatra hívják be a 22. székely hadosztályhoz. Fogságba került, ahonnan 1946-ban szabadult, még az év márciusában átveszi sógorától, Jakab Árpád gyógyszerésztől a családi gyógyszertárat, és 1949. április 8-ig, az államosításig vezeti.

Ezt követően különböző szatmárnémeti gyógyszerertárakban, majd Avasfelsőfalun, végül Erdődön teljesít szolgálatot 1963. december 6-ig, amikor is áttelepül Magyarországra és Hajdú-Bihar megyébe, Hajdúhatházán és Hajdúdorogon dolgozik 1975-ig, nyugdíjazásáig. Ezután Debrecenbe költözött, ahol 1991-ig még helyettesítő. További sorsáról nincs adatunk.

Jakab Árpád, Tabajdy György veje 1901. március 27-én született Dicsőszentmártonban, ő is Bukarestben végezte egyetemi tanulmányait, ugyanazon az évfolyamon, ahol későbbi sógora is, és 1935-ben kapott gyógyszerész oklevelet. Így került kapcsolatba a Tabajdy családdal, és okleveles gyógyszerészként a családi gyógyszerertárba kerül, sőt 1945–1946-ban a megbízott vezetője, míg sógora, Tabajdy György Lajos harctéren, illetve fogságban van. 1946-ban, miután sógora hazajött, önállósítja magát, ugyancsak Szatmárnémetiben a Karitás nevű gyógyszerertárat veszi át, mivel annak tulajdonosát, Beráll Adolf gyógyszerészt deportálták. 1945 után a volt tulajdonos leánya, Beráll Edit visszajött, és átvette a gyógyszerertár vezetését 1949-ig, az államosításáig. Jakab Árpád egy ideig az Arany Kereszt, majd a Szentháromság gyógyszerertárban dolgozott, később pedig az 1950-ben alakult Szatmárnémeti központú, Szatmár megyei (később Máramaros megyei) Gyógyszervállalathoz került, ahol 1959-től 1968-ig ő volt a kereskedelmi osztály vezetője. Ekkor nyugdíjazták, de helyettesítőként még dolgozott pár évig. 1977. április 12-én hunyt el Szatmárnémetiben (1).

Irodalomjegyzék

1. Csirák Cs. (szerk.): *Otthonom Szatmár megye*. Szatmári füzetek 6. Egészségügy-történeti dolgozatok. Szent-Györgyi Albert Társaság kiadása, Szatmárnémeti 1997. 249, 290–291. o.
2. *** *Keresztény Magyar Közéleti Almanach*. III. kötet: *Erdély*. Athenaeum Irodalmi és Nyomdai RT., Budapest [é. n.].
3. *** *Tabajdy György* (fényképes rövid életrajz). Gyógyszerészi Szemle 6, 17, 180 (1941. április).

Telegdi Roth Pál (1826–1893)

A Roth családot II. Rákóczi György erdélyi fejedelem nemesítette. A család majdnem minden tagja orvos vagy gyógyszerész. Dés város legrégebbi, 1794-ben alapított Fortuna gyógyszerertára volt a tulajdonukban (2). Valószínűleg telegdi Roth Pál felmenője Johann Benjamin Roth gyógyszerész is, akinek hagyatékában több kézirat, manuális maradt, köztük egy *Pharmazeutische Chemie* c. kéziratos munka, ami feltehetően egyetemi tanulmányainak éveiben készült. Ennek széljegyzete a következő szöveg: „ab 23. Okt. 803. Joh. L. Roth Benjamin, Deés” (4).

Nagyapja Bécsben a vörös sapkás huszároknál sebész volt, majd hazatérte után Désen telepedett le és ott bányarvosként dolgozott. Mind a három fia gyógyszerész lett. A pesti egyetem anyakönyveinek bejegyzései szerint a dési születésű Roth Joannes Ladislau huszonhárom éves korában, 1806-ban, míg Roth Károly Lajos szintén huszonhárom évesen, 1808-ban kapott gyógyszerész oklevelet (13). A harmadik fiú, id. Roth Pál oklevelét Bécsben szerezte meg 1819-ben (6). A dési levéltár egy 1831-ből származó okiratában a „*Patikarius Roth Karoly Urnál*”, később egy 1850-ből származó okmányban a „*Patikarius Roth Pál Urnak*” bejegyzést találjuk, továbbá 1864-ből származik a következő említés: „*gyógyszerertáros Roth Pál úr telkén jó vizű forrás nevét valószínűleg a' telek tulajdonosságáról mint patikariusról vette*” (18).

Id. Roth Pál gyógyszerész fia, Telegdi Roth Pál Désen született 1826-ban (4). Iskoláit Kolozsváron és Nagyenyeden a Református Kollégiumban végezte 1834 és 1843 között. Gyógyszerész gyakornokságát Désen nagybátyja gyógyszerertárában kezdi meg, és Nagyszebenben folytatja. Ezután jogi ismeretek elsajátítása végett beiratkozik a marosvásárhelyi Királyi Táblára, ahol 1848-ban közjogból vizsgát tett, majd hazament Dése. Részt vett az 1848-as szabadságharcban mint vadász őrmester.

1850-ben Bécsbe megy az egyetemre gyógyszerészetet tanulni. Itt egyik rokonával, Telegdi Roth Augusttal részt vett egy politikai mozgalomban, melynek célja az erdélyi magyarok és szászok helyzetének javítása volt. 1852-ben kap gyógyszerész oklevelet. Hazatér, 1854-ben családot alapít, feleségül veszi bádoki Soós Károly erzsébetvárosi gyógyszerész Amália nevű leányát, majd átveszi a dési gyógyszerertár vezetését. Két fiuk született, közülük Károly örökölte a gyógyszerertárat.

Mindennapi gyógyszerertári munkája mellett a gyógyszerészek egyesületi életében és a város közügyeinek intézésében is részt vett. 1861-ben Dés város „orátorává” (főszónokká) választják meg és ugyanekkor a városi képviselőtestület elnökének is. Ezt a tisztséget 1867-ig tölti be, majd kissé visszavonul a közélettől. 1867. augusztus 26-án részt vett azon az országos jellegű gyógyszerész összeföveten, amit a Pest-Budai Gyógyszerész Testület hívott össze azzal a céllal, hogy megalapítsák az Országos Gyógyszerész Egyesületet. Itt őt választották meg az ülés alelnökévé. Foglalkoztak többek között a gyógyszerészképzéssel, a gyakornoki idővel, az új gyógyszerertárak felállításának lehetőségeivel, a gyógyszerészek helyzetével, a gyógyszerertári

nyilvántartásokkal és még több szakmai kérdéssel. Javasataikat 12 szakaszban fogalmazták meg, ezeket Roth Pál vezetésével egy küldöttség a belügyminiszterhez vitte el, aki augusztus 30-án meghallgatta az előterjesztett javaslatokat. A továbbiakban részt vett az országos egyesület megalakulását előkészítő bizottság munkálataiban is. Az 1870. június 6–8-ra összehívott nagygyűlésen egy 13 tagú központi bizottságot alakítottak, melynek tagjai közt volt ő is (1,5).

1871-től ismét bekapcsolódik a város közügyeinek igazgatásába, ez évben ideiglenes, majd 1872. március 18-án rendes polgármesterré választják meg (9). A polgármesteri teendőket tizenhét évben keresztül végezte, 1880. június 12-ig, ez idő alatt tiszteletre méltó munkálkodást fejtett ki, elősegítette a város fejlődését, főleg a zilált pénzügyi viszonyokat rendezte. Részt vett az egyházi és társadalmi tevékenységben is, ő volt az Erdélyi Magyar Közművelődési Egyesület (EMKE) dési fiókjának elnöke, a helybeli ev. református egyházmegye algonok. Polgári olvasóegyletet alapított, elnöke volt a dési iskolaszéknek. 1884-ben a város országgyűlési képviselőjének is megválasztják; két ciklusban volt képviselő 1887-ig (8).

Gyógyszertárában fia mellett gyakornokoskodott Ilosvay Lajos is, a későbbi neves egyetemi tanár. Fia, **Roth Károly** a budapesti egyetem Orvosi Karának anyakönyve szerint huszonegy évesen, 1879-ben kapott gyógyszerész oklevelet (13). 1882-ben Désen dolgozik apja mellett.

Telegdi Roth Pál 1893. május 23-án hunyt el Désen (11). Végrendeletében nem feledkezett meg szülővárosáról, 1000 forintos alapítványt tett a felső ipartanfolyamon részt vevő szegény sorsú dési ifjak részére. A város is emléket állított neki, utcát nevezett el róla, arcképét pedig a városháza dísztermében helyezték el (3).

1910-ben a gyógyszerész Roth Károly örökösei tulajdonában van, és Clemens Albert gyógyszerész a bérlője (12). 1918-ban is az örökösök birtokolják, de már Telegdi Roth Pál Katalin nevű leányának fia, **ballai Krémer Lajos** (sz. 1885. január 24., Dész) gyógyszerész vezeti (14, 15), aki oklevelét a kolozsvári FJTE-en kapta meg 1907-ben (17). Már 1913-tól a családi gyógyszerészárban alkalmazottként dolgozott. Az első világháborúban katonai szolgálatot teljesített, gyógyszerészként Przemysl lengyel városka katonai gyógyszerészárába, majd hadifogolyként Szibériába került, ahonnan 1920-ban tért haza. Átvesszi a gyógyszerészárát, Krémer-patika néven vezeti és egészen az államosításáig tulajdonos is (7,10,16). Részt vett a város társadalmi életében, a dési magyar kaszinó tagja, a kolozsvári Takarékpénztár dési fiókjának felügyelője. Érdekes cikke jelent meg a *Keleti Újság*ban Gyóni Géza (1884–1917) költő megtalálásáról a szibériai hadifogolytáborban (14).

Irodalomjegyzék

1. Baradlai J., Bársony E.: *A magyarországi gyógyszerészet története*. II. kötet. Az ősidőktől a mai napig. A Magyarországi Gyógyszerész-Egyesület kiadása, Budapest 1930. 122–126. o.
2. Parádi F.: *Szolnok-Doboka vármegye közegészségügyének története*. Szöcs Lajos Könyvnyomdája, Kolozsvár 1944.
3. Orient J.: *Die Apotheker-Senatoren, -Gelehrten und -Bürgermeister von Siebenbürgen*. Artur Nemayer Verlag, Mittenwald (Bayern) 1931. 8–10. o.
4. Orient Gy.: *Erdély gyógyszerész polgármesterei, szenátorai, országgyűlési képviselői és természetbúvárai*. Erdélyi Múzeum 38, 7–9 (1933).
5. Schédy S.: *A Magyarországi Gyógyszerész Egylet 25 évi története*. Szent László Könyvnyomda, Budapest 1897.
6. Szabó M., Szögi L.: *Erdélyi peregrinusok. Erdélyi diákok európai egyetemeken 1701–1849*. Mentor Kiadó, Marosvásárhely 1998. (Nr. 3320).
7. Szász T. (szerk): *Gyógyszerész Almanach 1944. évre*. Vargyasi Máthé Ernő Könyvnyomdája, Budapest 1944.
8. Szinnyei J.: *Magyar írók élete és munkái*. XI. kötet. Hornyánszky V. kiadása, Budapest 1906. 1246. o.
9. Tagányi K., Réthy L., Kádár J.: *Szolnok-Doboka vármegye monographiája*. III. kötet. A vármegye községeknek részletes története. Kiadja Szolnok-Doboka vármegye közönsége, Deésen 1900.
10. Tamás M.: *A gyógyszerészet megjelenése és fejlődése Erdélyben. Doktori értekezés kézirat*. Semmelweis Orvostudományi Egyetem, Budapest 1989.
11. *** *Telegdi Roth Pál* (Halálhíre és nekrológ). Gyógyszerész Közlöny 9, 22, 357 (1893. május 28.) és 9, 25, 405–406 (1893. június 18.).
12. *** *Gyógyszerészek Lapja Naptára az 1910. évre* (szerk. Csikós Á. és Orosz L.). Auer József és Társa Könyvnyomdája, Budapest 1910.
13. *** *Album Chirurgorum et Pharmacopoeorum 1770–1838/39; Album Chirurgorum 1839/40–1887/88*. Semmelweis Egyetem Orvostudományi Kar levéltára, Budapest.
14. *** *Keresztény Magyar Közéleti Almanach*. III. kötet: *Erdély*. Athenaeum Irodalmi és Nyomdai RT., Budapest [é. n.].

15. *** *Gyógyszerészek zsebnaptára az 1918-ik évre*. Szerkeszti Varságh Z., 47. évfolyam. A Gyógyszerészi Hetilap kiadása. Stephaneum Nyomda RT., Budapest 1917.
16. *** *Gyógyszerészek zsebnaptára az 1942. évre*. 70. évfolyam. Összeállította Réthelyi J. A Gyógyszerészi Hetilap kiadóhivatalának kiadása.
17. *** *A m. kir. FJTE Almanachja és Tanrendje az 1906/1907. tanévre*. Az Egyetem kiadása, Kolozsvár 1907
18. *** *Erdélyi Magyar Szótörténeti Tár*. X. kötet. Anyagát gyűjtötte Szabó T. A. Főszerkesztő Vámszer Márta. Akadémiai Kiadó – Erdélyi Múzeum-Egyesület kiadása, Budapest – Kolozsvár 2000. 570. o.

A Ternajgó család gyógyszerészei

A család Spanyolországból származik, eredeti nevük „Ternaco”, a XVIII. század végén emigráltak Magyarországra a spanyol örökösödési mozgalmak idején. A család akkori feje, Ternajgo Ferenc Kassán tényleges császári lovaskapitány volt, és az olasz, valamint a napóleoni háború több mint nyolcvan csatájában vett részt. A bécsi Kriegsarchivum több vitézi tettet tartja számon. Leszármazottai, fia, unokája és dédunokái a Bánságban telepedtek le és gyógyszerészként Újaradon dolgoztak hosszabb-rövidebb ideig:

Id.Ternajgó József (1808–1893)

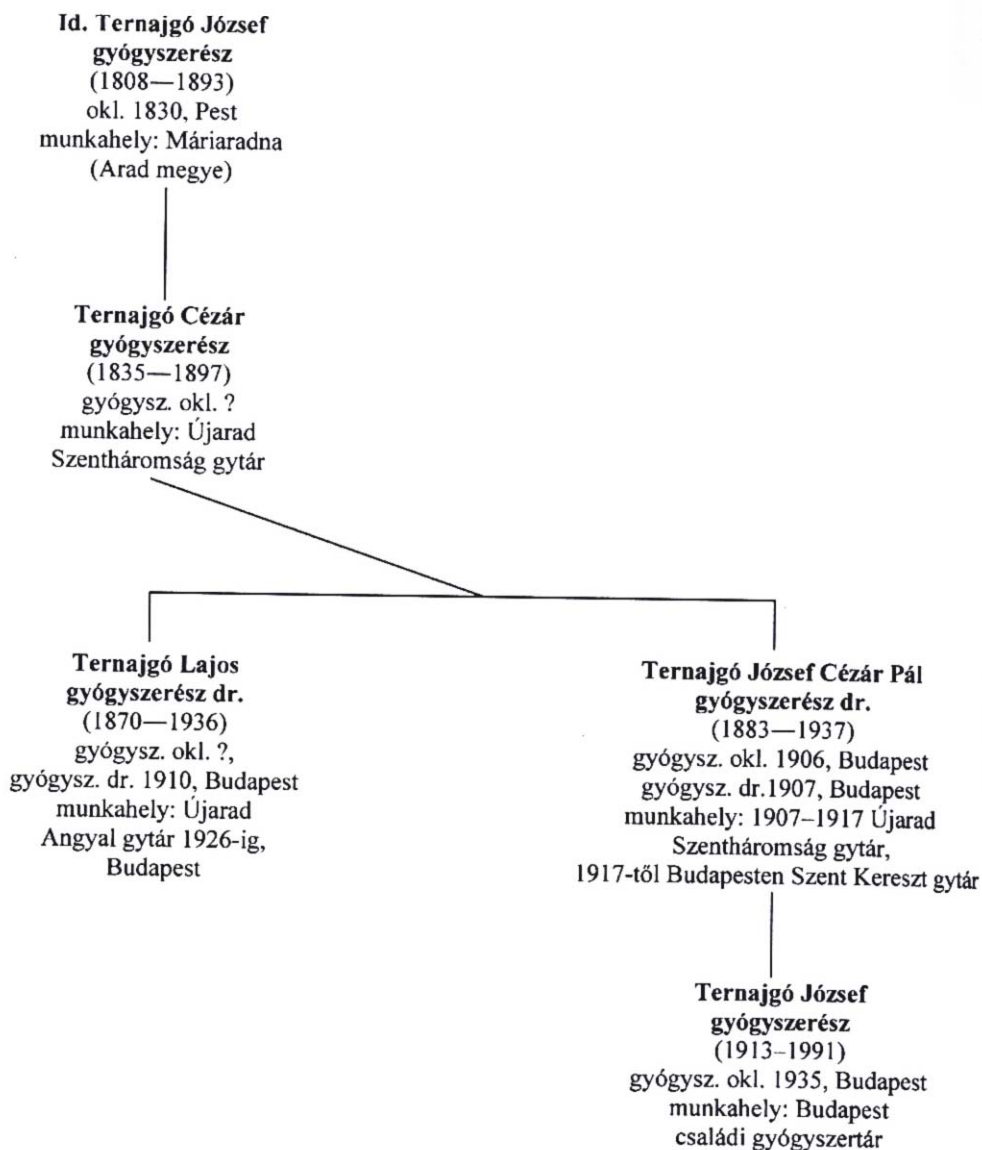
Ternajgó Cézár (1835–1897)

Dr. Ternajgó Lajos (1870–1936)

Dr. Ternajgó József Cézár Pál (1883–1937)

Ternajgó József (1913–1991)

A Ternajgó család gyógyszerészeinek rokonsági kapcsolatai

Id. Ternajgó József 1808-ban még Spanyolországban született. Szinnyei szerint osztrák – sziléziai – perni származású (3). Egyetemi tanulmányait már Pesten végezte, ahol 1830-ban gyógyszerérmesteri oklevelet kapott (5). Ugyanebben az évben Pesten jelent meg nyomtatásban *Gyógyszeres értekezés a villósavról (ac. phosphoricum) és a tiszta timagról (Alumina pura)* c. munkája, amelyet Schuster János tanár adatott ki; valószínűleg ez a magister pharmaciae cím elnyeréséért készített dolgozata volt.

Egy idő után Máriaradnán (Arad vármegye) telepedett le, itt volt gyógyszerháza. Igen nagy tekintélynek örvendett, bekapcsolódott az 1848-as szabadságharcba, nemzetőröket toborzott (1), egy egész zászlóaljat sikerült összegyűjtenie, akiknek nemcsak kiképzője, hanem később századparancsnoka lett, és az alvidéki csatározásokban vett részt velük. Ide elvitte fiát, az alig tizenhárom-tizennégy éves ifjú Cézárt is. Fennmaradt egy Marospetresen (Arad megye) 1849. július 19-én írt levele, melyben beszámol a „Maros menti védőrségben” észlelt akkori viszonyokról. Baráti viszonyban volt Kossuth Lajossal, aki gyermekkori játszótársa volt. 1849 augusztusában, mikor Kossuth Lajos és kísérete meneküléskor Orsova felé tartott, máriaradnai házában töltött pár napot. Ennek emlékét őrizte egy emléktábla Máriaradnán a régi Ternajgó-ház falán. Mikor az oroszok üldöző seregei Máriaradnához közeledtek, Kossuthék a náluk levő állami okiratokat Ternajgó József házának padlásán 12 ládában rejtették el, és ők továbbmenekültek. Az otthon egyedül maradt feleség félve a házkutatástól és a bosszútól, az összes iratokat, férje személyi irataival együtt (például a gyógyszerész oklevelet is) a sütőkemencében elégette, így sajnos nem maradt fenn ezekből semmi sem. Ternajgó József hazatérte után gyógyszerészként tovább dolgozott, 1893-ban, nyolcvanöt éves korában hunyt el.

Fia, **Ternajgó Cézár** – akit annak idején diákként magával vitt toborzó útjára – 1835-ben született Máriaradnán, szintén gyógyszerész lett és Újaradon az 1796-ban alapított Szentháromság gyógyszerháznak a tulajdonosa. Gyógyszerházában gyakornokoskodott id. Réthy Béla (1862–1935) a későbbi neves gyógyszerész, aki pemetefü-gyógycukorkájával az 1896-os millenniumi kiállításon díjat nyert. Ternajgó Cézárt is nagy tisztelet övezte. Élete végéig függetlenségi politikus volt és kiváló szónok, a nemzeti ünnepeken (március 15-én) és gyásznapiokon (október 6-án) mindig ő tartotta a beszédeket. 1878-ban elhangzott beszéde nyomtatásban is megjelent (3). A márciusi ünnepek belépti díjából ő csináltatta meg Aradon a tizenhárom vértanú emlékműve körül a vasrácsot; erről a Magyarországi Gyógyszerész Egylet huszonöt éves jubileumi albuma is megemlékezett. Gyógyszerészi tevékenysége mellett társadalmi munkát is kifejtett. Érdemei vannak az Arad megyei tűzoltó intézmény meghonosításában; az újaradi–zsigmondházi önkéntes torna-tűzoltó egyesület főparancsnoka volt. Emlékbeszédet tartott az első aradi önkéntes tűzoltó kar ötvenévi fennállása országos megünneplése alkalmából 1885. szeptember 14-én; ez nyomtatásban is megjelent 1885-ben (3). Az aradi Ereklye-Múzeum megalapítója (3). Tevékeny élet után 1897. június 11-én hunyt el, hatvankét éves korában. Mindkét fia, Lajos és József Cézár Pál gyógyszerész lett

Ternajgó Lajos Újaradon született 1870. augusztus 6-án. Gyógyszerészi tanulmányait Budapesten végezte és itt kapta meg nemcsak a gyógyszerérmesteri oklevelet, hanem a gyógyszerészdoktori fokozatot is 1910. december 23-án (5). Doktori értekezését a Lengyel Béla professzor által vezetett II. sz. Kémiai Intézetben készítette el *A gamma-pyridincarbonsav új előállítási módja és derivátjai* címmel. Visszajött Újaradra és ott az 1892-ben alapított Angyalhoz címzett gyógyszerház vezetője és tulajdonosa lett; ez a városka második gyógyszerháza. 1921-ben bérlője Mátéffy Béla (2), 1924-ben Szokoly Sándor (10), 1926-ban pedig a vezetését Dombora László abrudbányai gyógyszerész vette át (9,11). Ekkor Ternajgó Lajos valószínűleg el is adta gyógyszerházát, mert 1926-tól Budapesten telepedett le, ott folytatta gyógyszerészi tevékenységét.

Dr. Ternajgó Lajos kiváló sportoló is volt. A céllövészetben többször nyert arany és ezüst érmet, ezek gyűjteményét a Magyar Nemzeti Múzeumra hagyta. 1936-ban Münchenben hunyt el, de Budapesten van eltemetve.

Testvéröccse, **Ternajgó József Cézár Pál** szintén Újaradon született 1883. február 18-án. Gyógyszerészi tanulmányait ő is a budapesti egyetemen végezte. Egyetemi évei alatt a Gyógyszerészhallgatók Segélyegyesületének tagja és az egyetemi ifjúság vezére volt. Gyógyszerérmesteri oklevelet 1906. november 15-én, gyógyszerészdoktori fokozatot pedig 1907. október 5-én kapott (5). Doktori értekezésének tárgyát kryoszkopiai tanulmányok képezték, szintén a Lengyel Béla professzor vezette II. sz. Kémiai Intézetben készítette el. (Szinnyei tévesen orvosdoktornak tünteti fel.) Doktorrá avatása után hazajön Újaradra, apja gyógyszerházában dolgozik. A közéletben is tevékenykedik, a vármegye törvényhatósági bizottságába választják meg. Később gyógyszerházát bérbe adja, 1921-ben Szokoly Sándor gyógyszerész a bérlője a Szentháromság gyógyszerháznak. Ő már 1917-ben Budapestre ment, ahol jogosítványt kapott gyógyszerház vezetésére és a Szent Gellért téren a Szent Kereszt gyógyszerházat vezeti haláláig (1942-ben az örökösei tulajdonában volt ez a patika). Itt bekapcsolódott az egyesületi életbe, a Budapesti Gyógyszerész Testület választmányi tagjaként jelentős szakmai-közeleti munkát végzett. Igazgatója volt a Terla-cég laboratóriumának. A budai Ferenc-rendi Országúti egyházközség választmányának tagjaként is tevékenykedett, a Délvidéki Otthonban és más közéleti egyesületekben vezető szerepet vállalt, a Pálos-rend visszatelepítésében is tevékeny része volt (4). 1937. november 21-én, ötvennégy éves korában hunyt el Budapesten (6).

Az ő fia, **Ternajgó József** 1913. május 21-én született Újaradon. Gyógyszerész oklevelet a Pázmány Péter Tudományegyetemen kapott, 1935. június 22-én (12). Előbb apja gyógyszerertárában dolgozik, majd az államosítás után a budai Karinthy Frigyes utca – Móricz Zsigmond körtér sarkán levő patikát vezette nyugdíjba vonulásáig. 1991. március 29-én, életének hetvennyolcadik évében hunyt el Budapesten (8). Így ő a negyedik generációs gyógyszerész a családban.

A család gyógyszerészeinek rokoni kapcsolatát röviden vázoltuk.

Irodalomjegyzék

1. Baradlai J., Bársony E.: *A magyarországi gyógyszerészet története az ősidőktől a mai napig*. II. kötet. A Magyarországi Gyógyszerész-Egyesület kiadása, Budapest 1930. 691–693. o.
2. Nagy J.: *Gyógyszerészek czímtára és zsebnaptára, I. évfolyam*. A szerző kiadása, Marosvásárhely 1921.
3. Szinnyei J.: *Magyar írók élete és munkái*. XIV. kötet. Hornyánszky V. kiadása, Budapest 1914. 32. o.
4. *** *Keresztény Magyar Közéleti Almanach*. III. kötet: *Erdély*. Athenaeum Irodalmi és Nyomdai RT., Budapest [é. n.].
5. *** *Album Chirurgorum et Pharmacopoeorum 1770–1838/39; Album Medicorum 1888/89–1907/08*. Semmelweis Egyetem Orvostudományi Kar levéltára, Budapest.
6. *** *Gyógyszerészek Lapja* 46, 7, (1937).
7. *** *Gyógyszerészi Értesítő* 44, 5 (15) (1936. április 12.).
8. *** *Gyógyszerészet* 35, 5, (1991).
9. *** *Revista Farmaciei – Gyógyszerészi Folyóirat* 2, 19, (1924).
10. *** *Almanachul Farmaciștilor din România – Romániai Gyógyszerészek Zsebnaptára 1924*. Szerk. Nagy Samu. A szerző kiadása, Cluj – Kolozsvár.
11. *** *Almanachul farmaciștilor din România – Romániai Gyógyszerészek zsebnaptára 1926. évre*. III. évf. Szerk. Nagy Samu. A szerző kiadása, Cluj – Kolozsvár.
12. *** Szmodits László budapesti, gyógyszerésztörténettel foglalkozó kutató közlése a Semmelweis Egyetem Orvostudományi Kar levéltárában található vizsganapló alapján.

A Tomcsik család gyógyszerészei

A Tomcsik család az Árva megyei Alsókubin helységből (ma Szlovákia) származik. Egyik ága már gyógyszerészként Erdélyben telepedett le, ennek leszármazottai közt három generáción át voltak gyógyszerészek, akik továbbra is Erdélyben éltek és itt dolgoztak. Így:

Id. Tomcsik József (1820–1893)

Ifj. dr. Tomcsik József (1853–1911)

Id. Tomcsik Jenő (1856–1892)

Ifj. Tomcsik Jenő (1901–1964)

Id. Tomcsik József 1820-ban született Alsókubin helységben, gyógyszerészi tanulmányait Pesten végezte, itt kapott 1848-ban gyógyszerézmesteri oklevelet (7). A pesti egyetem anyakönyvében szerepel még **Tomcsik Lajos** is, aki 1804-ban született szintén Alsókubinban, gyógyszerézmesteri oklevelet 1830-ban kapott (7), de neve nem fordul elő az erdélyi gyógyszerészek közt, valószínűnek tartjuk, hogy oklevele megszerzése után visszatért szülőföldjére, így az említett két Tomcsik gyógyszerész közt a rokonsági kapcsolatot sem tudtuk követni.

Tomcsik József Erdélyben telepedett le, itt alapított családot. Valószínűleg Kolozsváron is dolgozott gyógyszerészként, mivel fiai 1853-ban és 1856-ban itt születtek. 1870-től már Marosludason találjuk, itt született leánya is. Az 1854-ben alapított Angyal nevű gyógyszerertár tulajdonosa (1); 1891-ben még ő vezeti. 1893. szeptember 19-én hunyt el Marosludason. Mindkét fia gyógyszerész lett. 1910-ben gyógyszerertárának a tulajdonosa már Pálffy István gyógyszerész (12).

Idősebbik fia, **ifj. dr. Tomcsik József** 1853. szeptember 12-én született Kolozsváron. Középiskoláit szülővárosában végezte, de egyetemi tanulmányait Pesten, ahol mindig elsőként volt szorgalmával és tudásával. 1874-ben kapott gyógyszerész oklevelet (7). Visszajön Kolozsvárra, az akkor már működő FJTE-re, ahol a Matematika–Természettudományi Kar Vegytani tanszékén dr. Fleischer Antal gyógyszerész, nyilvános rendes egyetemi tanár mellett tanársegédként dolgozik. Ő az első gyógyszerész tanársegéd a kolozsvári

egyetemen. 1875-től már a gyógyszerészhallgatók oktatásában is részt vesz (8). Közben doktori értekezését is elkészíti. 1877. június 9-én két gyógyszerészt avattak doktorrá a FJTE-en, az egyik az akkor huszonnégy éves Tomcsik József, a másik a Máramaroszigeten született, huszonhat éves Ember Bogdán, később kolozsvári gyógyszerértulajdonos (10).

Doktori szigorlatait kitűnő eredménnyel tette le. Genersich Antal, Fleischer Antal, Abt Antal, Koch Antal, Entz Géza és Kanitz Ágost előtt megvédett doktori munkájának témája sajnos nem ismert. A levéltári adatok szerint a szénsavról értekezett (10).

Miután Fleischer Antal professzor 1877. november 27-én váratlanul elhunyt, a vegytani tanszék vezetésére pályázatot írtak ki, melyre tizenheten jelentkeztek az ország különböző részeiből. Dr. Tomcsik József is reménykedett, hogy előléptetik tanársegédi állásából, a meghirdetett állásra azonban Fabinyi Rudolfot nevezték ki, aki előadásait az 1878/79-es tanévben kezdte meg; ekkor Tomcsik József csalódottan távozik a tanszékről. Közben már családot is alapított. Először Ruszka-bányán vásárolt gyógyszerertárat, de rövid idő után, már 1880-ban Kolozsváron próbálkozik gyógyszerertárnyitási engedélyt kapni. Mivel ez nem sikerül, Aranyosgyéresre kér jogot, meg is kapja, és 1883-ban már megnyitja Isteni Gondviselés nevű gyógyszerertárát (5). Közben újabb megpróbáltatás éri, elveszíti első feleségét. A sorscsapások ellen azonban sohasem zúgolódott, gyógyszerész hivatásában sok kárpótlást kapott csalódásaiért. Újránősül, feleségül veszi az aranyosegerbegyi református pap leányát, aki két fiúgyermeknek ad életet.

Aranyosgyéresi gyógyszerertárában sok későbbi neves gyógyszerész gyakornokoskodott. mindegyiküket a legnagyobb gondossággal, igyekezettel és odaadással tanította, a legapróbb részletekre is felhívta a figyelmüket; így érvényesítette az egyetemen szerzett oktatási tapasztalatait. Egykori tanítványa, Sütő Nagy László – aki 1910-ben volt nála gyakornok – nagy elismeréssel így ír róla *Egy kiváló erdélyi gyógyszerész* című visszaemlékezésében: „...a fehér szakállas gyógyszerészmester jóságos szavakkal így fogadott: a gyógyszerész legelső tudnivalója a rend, a tiszta munka, a precizitás” (4). Patikáját halála napjáig vezette, hirtelen hunyt el 1911. szeptember 18-án. A gyógyszerertár özvegye tulajdonában maradt, mivel fiai közül még egyik sem okleveles, Dénes Ferenc gyógyszerésznek bérbe adja egy ideig (12).

Dr. Tomcsik József három gyermeke közül később csak egy lett gyógyszerész. Leánya, Póli – valószínűleg még az első házasságból született – 190–1902-ben férjhez megy Kócziány Lajos medgyesi királyi aljárásbíróhoz. Idősebbik fia, aki szintén a József nevet viseli, 1898. május 19-én született Aranyosgyéresen. Ő is gyógyszerésznek készült Kolozsváron, de végül is orvosi tanulmányokat végzett Budapesten. 1922-ben avatták orvosdoktorrá (6). Neves kutató és orvosprofesszor lett, előbb a szegedi egyetemen, majd 1943-tól Bázelen a közegészségtan és a bakteriológia tanára. 1964. december 30-án hunyt el Bázelen (3).

Kisebbik fia, **Jenő** 1901. október 13-án született Aranyosgyéresen. Gyógyszerész tanulmányait Szegeden végezte, itt szerzett oklevelet 1925. június 22-én (9). További életéről hiányosak az adataink. 1946-ban patikanyitási jogot kapott Nagyváradon, és megnyitja szintén Isteni Gondviselés néven az egykori Kert (Avram Iancu) utca 4. szám alatti gyógyszerertárát. Ez azonban csupán 1949-ig, az államosításig működött, ekkor megszüntették (2). 1964. szeptember 1-jén hunyt el Nagyváradon.

Dr. Tomcsik József gyógyszerész testvére, **id. Tomcsik Jenő**, aki 1856-ban született Kolozsváron, szintén a gyógyszerész pályát választotta, mint apja és testvérbátyja. Egyetemi tanulmányait Kolozsváron kezdte meg, az egyetem almanachjában az 1876/77-es tanévben neve az elsőéves gyógyszerészhallgatók közt szerepel (8), de a második tanévet már Budapesten végzi, ahol 1878-ban kap gyógyszerész oklevelet (7). Ezután visszajött Erdélybe és új gyógyszerertár felállítási jogért folyamodik. Erdőszentgyörgyön 1879-ben Angyal néven nyitja meg gyógyszerertárát (5), és ezt 1892. április 14-ig vezette, amikor is hirtelen, harminchat éves korában agyvérzés következtében elhunyt (11). 1910-ben a gyógyszerertár Fröhlich Vilmos tulajdonában van, de Sztankovszky József (sz. 1881. jún.14., oklevél 1905, Budapest) gyógyszerész a bérlője (12), később, 1918-ban (14) már farczádi Sándor Zoltán (sz. 1887. jún.15., Székelyudvarhely, oklevél 1911, Kolozsvár) gyógyszerész a tulajdonosa egészen az államosításig (10).

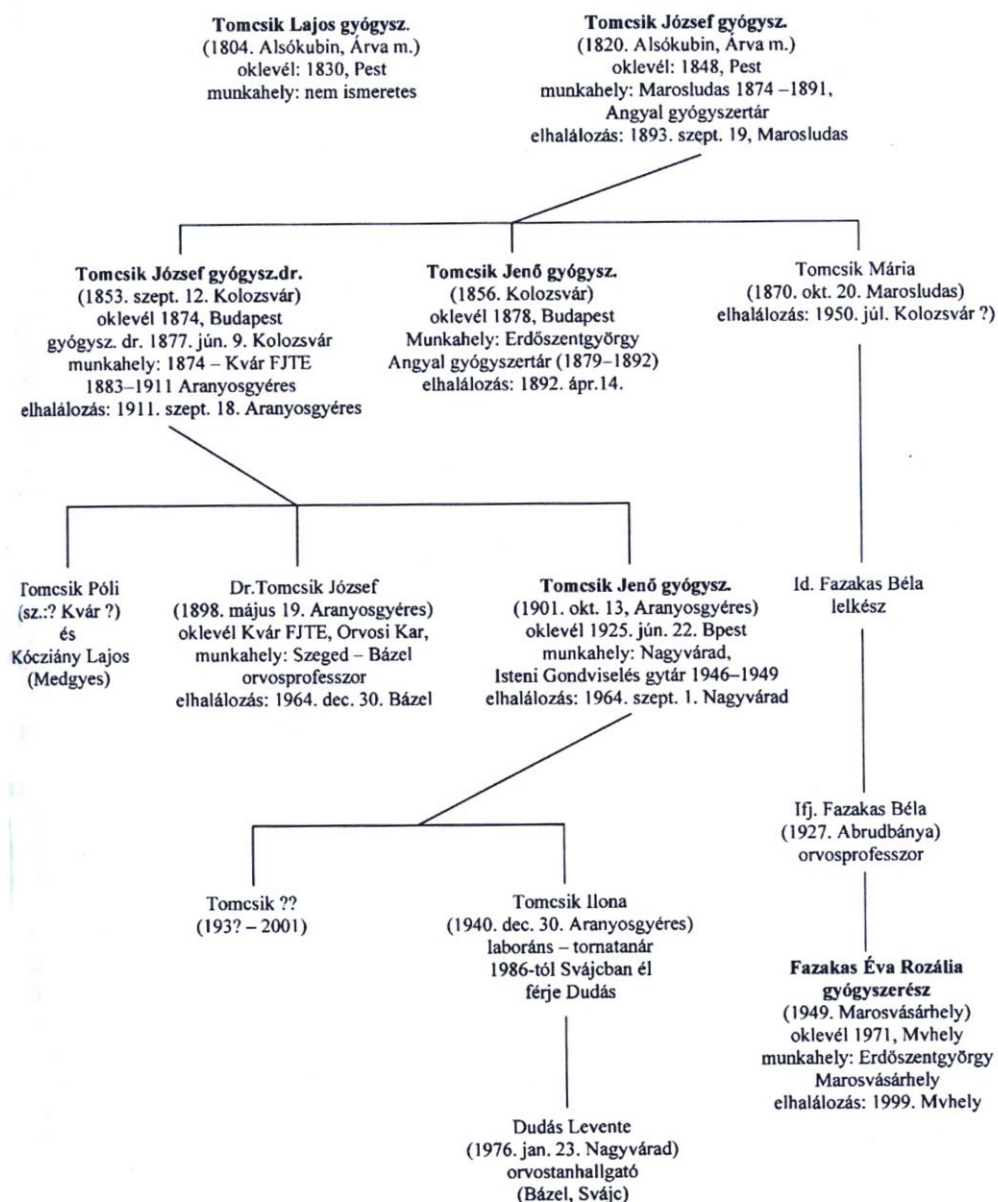
Id. Tomcsik József és id. Tomcsik Jenő gyógyszerészeknek volt egy leánytestvére is, Tomcsik Mária (sz.1870. október 20., Marosludas), az ő dédunokája lett gyógyszerész. **Fazakas Éva Rozália** (1949–1999) Marosvásárhelyen kapott gyógyszerész oklevelet 1971-ben. Dolgozott Erdőszentgyörgyön is, majd Marosvásárhelyen és 1990 után saját gyógyszerertára is volt. Fiatalon, ötvenegyedik életévében 1999 júliusában hunyt el (13).

Irodalomjegyzék

1. Illés L. (szerk.): *Magyar- és Erdélyország összes gyógyszeréseinek névtára a leghitelesebb adatok nyomán*. Spitzer Miksa tulajdona, Vác 1874.
2. Mermeze Gh.: *Istoricul farmaciilor din Oradea*. Teză de doctorat (kézirat). IMF Tg. Mureș 1985. 207. o.

3. Péter M., Feszt Gy.: *100 éve született Tomcsik József erdélyi származású mikrobiológus*. Orvostudományi Értesítő. Az EME kiadása, 71. kötet, 280–281 (1999).
4. S. Nagy László: *Egy kiváló erdélyi gyógyszerész*. Revista Farmaciei – Gyógyszerészi Folyóirat 6, 11, 167–168 (1928).
5. Szántó J.: *Egészségügyi kalauz, vagyis Magyarország összes orvosai, állatorvosai és gyógyszerészeinek statisztikája, cím és névkönyve*. Pesti Könyvnyomda Rt., Budapest 1882.
6. *** *Magyar Életrajzi Lexikon*. II. kötet (Főszerk. Kenyeres Ágnes). Akadémiai Kiadó, Budapest 1982. 878. o.
7. *** *Album Chyrurgorum et Pharmacopoeorum 1770–1838/39; Album Chirurgorum 1839/40–1887/88*. Semmelweis Egyetem Orvostudományi Kar levéltára, Budapest.
8. *** *A kolozsvári m. kir. Tudományegyetem Almanachja 1875/76–1877/78 évekre*. Az Egyetem kiadása, Kolozsvár.
9. *** A Szegedi Gyógyszerésztudományi Kar Dékáni hivatalának anyakönyvei az 1924/25-ös tanévre. Szeged.
10. *** Románia Országos Levéltára. Maros Megyei Igazgatóság. Alap 576 Fac. Med. Franz Josef, dosszié 324; Alap 7, leltár 43: Colegiul farmaceutic jud. Mureş (1933–1948).
11. *** *Gyógyszerészi Hetilap* 31, 283 (1892).
12. *** *Gyógyszerészek Lapja Naptára az 1910-ik évre* (szerk. Csikós Á. és Orosz L.). Auer J. és Társa Könyvnyomdája, Budapest.
13. *** Dr. Fazakas Béla egyetemi tanár (Marosvásárhely) személyes közlése.
14. *** *Gyógyszerészek zsebnaptára az 1918-ik évre*. Szerk. dr. Varságh Zoltán. 47. évfolyam. A Gyógyszerészi Hetilap kiadása, Stephaneum Nyomda Rt., Budapest 1917. 102. o.

A Tomcsik család gyógyszerészeinek rokonsági kapcsolatai

A Vámosi, Essigmann és Schlett család gyógyszerészei

Ebben a három, rokonságban levő családban az egyenesági és oldalági leszármazottak között három generáción keresztül kilenc gyógyszerészt ismerünk, akik Erdélyben munkájukkal nemcsak szakmai körökben váltottak ki elismerést, hanem az őket körülvevő közösség, a társadalom megbecsült tagjai voltak.

Vámosi Péter az akkori Torontál (ma Temes) megye Nagyösz (Tomnatic, Tribswetter) nevű helységében született 1879. január 30-án. 1902-ben házasságot kötött az 1883. november 8-án született Jung Juliannával a Bács-Bodrog vármegyei Cservenkán. Gyógyszerészi tanulmányai elvégzése után, 1918. június 7-én Abrudbányára költöznek, ahol előbb bérelt (4,5), majd megveszi az özvegy Onits Simonné tulajdonában lévő, 1792-ben alapított reáljogi, Bányászhoz címzett gyógyszertárat a hozzá tartozó lakással együtt. A gyógyszertár bútorzata, edényzete, könyvtára és egész felszerelése muzeális értékű volt. Leányuk, Vámosi Erzsébet Temesváron a Miasszonyunk nővérek zárdájában tanult, majd érettségi vizsgája után, 1921. augusztus 5-én férjhez ment id. Schlett Olivérhez, a Schlett család első gyógyszerészéhez. Vámosi Péter 1927. február 7-én átírta gyógyszertárát vejére, ő pedig feleségével együtt Topánfalvára költözik, ott megveszi a dr. Binder János gyógyszerész tulajdonában lévő, de Hary Sándor gyógyszerész által bérelt Aesculap gyógyszertárat (3). Itt a mindennapi munkán kívül nagy hozzáértéssel, szakértelemmel gyűjtik a gyógynövényeket, a málnát, nagy mennyiségű málnaszörpöt, süvegcsukrot készítenek, és megrendelésre Bécsbe küldik. A falu lakosai áldják a végtelenül jó gyógyszerészt, aki munkát ad nekik. A sokrétű, sokszor megterhelő munka azonban tíz év után megszakad, mert 1930. március 25-én Vámosi Péter hirtelen elhunyt alig ötvenkét évesen. A *Buletinul Farmaciștilor* c. szaklap így emlékszik meg róla: „Egy szívvel, lélekkel teli gyógyszerész, egy ideális kolléga, örökifjú kedélyű ember volt.” Özvegye egy ideig még működött a gyógyszertárat gondnokkal, majd eladja, és Abrudbányára költözik lánya családjához. Itt a helybeli Református Nőszövetség keretén belül karitatív munkát fejt ki (6), férje emlékére is jelentős pénzt (5000 lej) adományozott a fiatal gyógyszerészgyakornokok Kolozsváron felállítandó internátusa részére (10).

Id. Schlett Olivér (Vámosi Péter gyógyszerész veje) Verespatakon született 1890. február 8-án. Apja, Schlett Leopold és anyja, Kovacsics Matild nyolc gyermeket neveltek fel, ezek közül két fiú, Olivér és Géza gyógyszerészek lettek.

Olivér fiuk már korán megkezdte az iskolát Verespatakon, majd Csíksomlyón a római katolikus gimnáziumban folytatja, ahol jó előmenetelért ösztöndíjban is részesült. Gyógyszerészgyakornokként Szatmárnémetiben dolgozik, ahol főnökétől háromszoros fizetést kap, mivel az Erdélyben használatos mindhárom nyelvet beszélte, s így növelte a gyógyszertár forgalmát. Egyetemi tanulmányait Kolozsváron a FJTE-en végezte, igyekvő munkáját leckeönyve igazolja: „igen szorgalmas, jó eredménnyel dolgozott”, s ezeket olyan tanárok írták róla, mint Richter Aladár (növénytan), Szádeczky Gyula (ásványtan), Apáthy István (állattan), Páter Béla (orvosi növények ismerete), Fabinyi Rudolf (kísérleti vegytan), Issekutz Hugó (vénykészítési gyakorlatok), Lőte József (gyógyszertan) és Rigler Gusztáv (közegészségtan). 1913-ban kapott gyógyszerész oklevelet (7). Az egyetemi tanulmányok elvégzése után visszamegy Szatmár környékére, és Szatmárhegyen özv. Hegyesi Árpádné Órangyal gyógyszertárát bérelt. Családot alapít, feleségül veszi Vámosi Péter gyógyszerész Erzsébet nevű leányát, itt születik meg nevét viselő fia is. Később, 1924-ben Abrudbányán telepszik le a család, átveszi a gyógyszertár vezetését, majd apósa jóvoltából 1927 februárjában az övék lesz a Bányász gyógyszertár (4). A fiatal gyógyszerész hamar megnyeri a lakosság bizalmát, végtelenül pontos, becsületes, fáradhatatlan munkával majdnem nyolcvan éves koráig vezeti a gyógyszertárát. Idős korában a dévai Gyógyszerközpontban a „Stălpul Munților Apuseni” (a Nyugati hegység oszlopa) jelzővel illetik. 1973. december 2-án, nyolcvannégy éves korában hunyt el Abrudbányán. Élete végéig nagy segítéségre volt felesége, aki természetszeretettel családjából hozta. E gyönyörű vidéken nemcsak szűk családi körének életét tette széppé, hanem az odalátogató rokonokkal, ismerősökkel is megkedveltette a természetet, végigkalauzolta őket a környéken. Második fiúgyermekük, Ernő már itt született. Mindkét fiú követte apja, nagyapja, nagybátyja példáját, gyógyszerészek lettek, és hivatásuknak tekintették a gyógyszerészi pályát.

Ifj. Schlett Olivér, a nagyobbik fiú még Szatmárhegyen született 1922. augusztus 22-én, iskoláit már Abrudbányán kezdte meg, Kolozsváron folytatta a Zăgoni Mikes Kelemen Gimnáziumban. 1941. június 14-én tette le érettségi vizsgáját, majd beiratkozott a Kolozsvárra visszatért FJTE-re az 1941/42-es tanévre rendes hallgatónak (8). Gyakornoki éveit apja testvérénél, Schlett Géza gyógyszerésznél töltötte Szatmárnémetiben. 1944. november 6-án, miután a keleti front elvonult Kolozsvárról, átiratkozott a budapesti Pázmány Péter Tudományegyetemre, azonban ekkor a háborús viszonyok miatt mind a kolozsvári, mind a szegedi és a budapesti egyetemet a tanárokkal és a hallgatókkal együtt nyugat felé menekítik, így Breslau, Graz, Aufhausen voltak a főbb állomások, ahol bombázások és menetelések között folyt az oktatás. 1945-ben amerikai fogságba került, onnan hazafelé tartva több kollégájával együtt kérelmezte, hogy a szegedi egyetemen letehesse elmaradt vizsgáját. Engedélyezték, és 1946. augusztus 24-én az approbációs vizsgát is letette. Ezután hazatért, és 1946. december 1-től az abrudbányai családi gyógyszertárban dolgozott. Oklevele honosítását a román hatóságok 1947. október 7-én elismerték. 1949. április 2-ig dolgozott Abrudbányán, 1950. január 1-től Verespatakon zárt

körü gyógyszerértár felállításával bízzák meg, majd 1952. május 1-jén Topánfalvára megy. 1953-ban, mikor a falusi gyógyszerárakat is államosítják, Borgóprundra nevezik ki gyógyszerértárvezetőnek. Itt családot alapít, felesége, Essigmann Margit tanárnő szintén gyógyszerészcsaládból származik. 1958. szeptember 1-től áthelyezését kéri Radnótra, ahol egy ideig beosztottként dolgozik, majd Szepessy Jenő gyógyszerész nyugdíjazása után gyógyszerértárvezetőnek nevezik ki. Ebben a minőségében 1984. szeptember 1-ig, nyugdíjazásáig tevékenykedett.

Gyógyszerészi munkáját nagy felelősségérzettel, lelkiismeretesen végezte, és gondot fordított tudásának továbbfejlesztésére, gyarapítására, ezért többször is részt vett szakmai továbbképző tanfolyamokon (1965, 1972, 1980). Főgyógyszerészi vizsgáját 1972-ben tette le. A Marosvásárhely központtal működő Gyógyszervállalat elismerve kiváló munkáját 1974-től érdemfokozati besorolással jutalmazta. 1996. szeptember 9-én a szegedi Szent-Györgyi Albert Orvostudományi Egyetemen arany diplomát kapott ötvenéves gyógyszerészi tevékenységéért, azonban betegsége miatt már nem tudta személyesen átvenni. 1999. április 1-jén, életének hetvenhetedik, házasságának negyvennegyedik évében elhunyt Radnóton. Egyetlen fia orvos lett (12).

Apósa, **Essigmann Márton** is gyógyszerész volt. Szentágotán (akkor Nagy-Küküllő megye) született 1895. június 28-án legkisebb fiúként egy négygyermekes családban, ahol az apa, E. Frigyes (1861–1934) kereskedő volt. Iskoláit szülőfalujában kezdte meg, majd 1906 és 1913 között Segesváron a gimnáziumban folytatta. Gyógyszerészgyakornokként Nagysármáson Varga Gyula Angyalhoz címzett gyógyszerértárában dolgozik, gyakornoki bizonyítványa jó magaviseletét, megbízhatóságát, kiváló szorgalmát és ügyességét emeli ki. 1915. április 24-én katonai behívót kapott, 1915 májusától Nagyszebenben teljesített szolgálatot, majd az egészségügyi egységgel a frontra került. Megjárta fél Európát, sokáig az olasz fronton, az Isonzó völgyében volt csapatával. 1918-ban hazakerül, de rövid időn belül a román hadseregtől kap behívót. Leszerelés után a kolozsvári I. Ferdinánd Király román tannyelvű egyetemre iratkozik be, ahol 1921-ben fejezi be gyógyszerészi tanulmányait. Okleveles gyógyszerészként először a Kolozsvár központú gyógyszerlerakatnál, majd a Biztosító Pénztár gyógyszerértáránál dolgozik 1922 szeptemberéig, majd Naszódon Lieb Albert Szent Teréz gyógyszerértárának alkalmazottja lesz. Itt családot alapít, feleségül veszi Schmotzer János erdőmérnök és Székely Komáromy Ilona leányát, az 1904. november 3-án a Szeben megyei Szerdahelyen született **Schmotzer Margit** gyógyszerészhallgatónőt. Felesége a tirocínális vizsgát még Kolozsváron letette, s így kisegítő gyógyszerészként férje mellett dolgozhatott mint nem okleveles gyógyszerész. 1925. május 15-én családjával Nagyilvára megy, ahol az özvegy Czikélyi Frigyesné tulajdonát képező gyógyszerértárnak a gondnokságát vállalja el. Itt született 1927-ben Margit nevű leányuk, aki később ifj. Schlett Olivér gyógyszerész felesége lett. 1931 májusában a családjával Bethlenbe költözik, ahol az időközben elhunyt Alesi Rudolf Megváltóhoz címzett gyógyszerértárának a vezetését vállalja el. A nagyilvai gyógyszerértárát sógorára, **Schmotzer Zoltán** gyógyszerészre (1906–1932) bízta (aki 1930-ban a kolozsvári I. Ferdinánd Király Egyetemen kapott oklevelet), azonban hirtelen bekövetkezett halála miatt csak rövid ideig vezethette (12).

Essigmann Márton Bethlenben 1944. október 12-ig dolgozott feleségével együtt. Ekkor a háború ismét beleszólt életébe, gyógyszerértára megsemmisült és ő családjával együtt Budapestre menekült. A háború végétével hazatértek, és ekkor már a román hatóságoktól kellett engedélyt kérnie gyógyszerértár nyitására. Ideiglenesen megkapja a jogot, és a régi gyógyszerértár emlékére az újat is Salvator (Megváltó) néven nyitja meg. Itt dolgoznak feleségével együtt, a lakosok megbecsülték és elismerték megbízható, kitartó munkájukat. 1950. szeptember 30-án véglegesen megkapja a jogot gyógyszerértára vezetésére, és ettől kezdve Essigmann-gyógyszerértárnak nevezik. Sajnos rövid ideig élvezhette saját gyógyszerértárát, mert 1953. május 10-én államosították. Még az év júliusában Borgóprundra megy, ahol veje, ifj. Schlett Olivér vezette a gyógyszerértárt. Felesége a bethleni gyógyszerértárban dolgozhatott tovább 1959 januárjáig, haláláig mint nem okleveles kisegítő gyógyszerész. Essigmann Márton alig másfél évvel élte túl feleségét, 1960. október 21-én hunyt el. Mindkettőjük végső nyughelye a bethleni református temetőben van (12).

Schlett Ernő – ifj. Schlett Olivér testvére, id. Schlett Olivér kisebbik fia – már Abrudbányán született 1925. június 15-én. Iskoláit szülővárosában kezdte meg, majd Kolozsváron a piaristáknál tanult tovább, és Nagyváradon 1944-ben érettségizett. Ezt követte a katonai szolgálata, majd 1945–1947 között orosz fogságban volt. Hazatérte után egy évig nagybátyja, apja testvére, Schlett Géza Szentháromság nevű szatmárnémeti gyógyszerértárában gyakornok. 1948-ban validációs vizsgát tett és Marosvásárhelyen az akkor alakult Gyógyszerészeti Karra iratkozik, egyetemi tanulmányait 1951-ben fejezte be, ekkor kapta meg gyógyszerészi oklevelét (1). Már hallgató korában tevékenyen kivette részét a közösségi munkából, a Diákvédő Hivatal munkáját segítette könyvgyűjtemények szerkesztésével és kiadásával. 1951-ben feleségül veszi évfolyamtársnőjét, a Nagyváradról származó **Barátky Anna** (sz. 1928. június 23., Váradszőlős) gyógyszerészhallgatónőt, aki szintén 1951-ben kapott gyógyszerész oklevelet (1), így pályájukat is együtt kezdték meg.

Schlett Ernő egyetemi tanulmányainak befejezése után is Marosvásárhelyen marad, kórházi gyógyszerértárba helyezik, majd 1953 és 1968 között a „gyermekgyógyszerértár” főnöke. Ez idő alatt gyógyszerértári munkája mellett

a helybeli posztliceális technikumban a gyógyszerészsegédeknek, az asszisztenseknek galenikát (gyógyszerészeti technológiát) tanított. A gyógyszertár vezetését és minden munkáját nagy szakértelemmel és odaadással végezte, a melléje beosztott kollégáknak segítő és megértő főnöke volt. A technikumban, valamint a gyógyszertárban gyakorlatukat végző „praxikat” a legnagyobb türelemmel és szakértelemmel tanította. Jóságos, nyugodt természetével, alapos szakmai tudásával a közönség, a betegek és a gyermekek bizalmát is megnyerte. Városszerte ő volt az az „Öcsi bácsi”, aki minden gyermek betegségén tudott segíteni, fájdalmát enyhíteni. 1956-ban munkája elismeréseként kitüntetést kapott az egészségügyi minisztériumtól (Evidențiat în munca medico-sanitară – Ordinul nr. 1063/1956).

1968-ban gyógyszerésznő feleségével együtt – aki addig szintén Marosvásárhelyen dolgozott – Nagyváradra költöznek. Itt ő az 56. sz. zárt körzetű gyógyszertárban kap állást, amely az ideggyógyászati és az ortopédiai kórház betegeit szolgálta ki. 1985. október 1-jén nyugdíjazták, de kapcsolatban maradt kollégáival, segítőkészségével, tanácsaival, tapasztalataival továbbra is mindenkinek rendelkezésére állt. 1988. szeptember 1-jén váratlanul elhunyt Nagyváradon. Sírhelye az ottani Rulikovszki temetőben van. Felesége, Barátky Anna gyógyszerésznő a nagyvárad 8. sz. nyílt körzetű gyógyszertárban dolgozott 1986-ig, nyugdíjba vonulásáig (12).

Id. Schlett Olivér öccse, **Schlett Géza** szintén Verespatakon született 1892. április 18-án (11). Gyógyszerészgyakornokként 1915. április 16-tól 1916. február 21-ig a hadseregnél dolgozik, itteni munkájáról katonai felettesei a legnagyobb elismeréssel nyilatkoztak, amit a család birtokában levő, 1916. február 21-i keltezésű igazolás bizonyít, továbbá az 1917. november 29-i katonai kitüntetés, amelyet az osztrák császár és magyar királytól kapott. Ez az arany érdemkereszt vitézségi érem és rendszalag (Das Goldene Verdienstkreuz am Bande der Tapferheitsmedaille), valamint az ezt igazoló okmány a család, örökösei tulajdonában van (12). Egyetemi tanulmányait ő is a kolozsvári FJTE-en kezdte meg, az 1918/19-es tanévben elsőéves gyógyszerészhallgató, a háború következtében megszakítja tanulmányait, majd Budapesten folytatja, ahol 1922-ben kapott gyógyszerész oklevelet.

Hazatérte után először Halmiban dolgozik mint gondnok, majd 1923-ban Magyarpécskán (Arad megye) megvásárolja Császár Ernő gyógyszerésztől a Megváltó gyógyszertárat. Kollégái megbecsülték, értékelték itteni munkáját, ezért 1927. június 25-én a Romániai Általános Gyógyszerész Egyesület Erdélyi és Bánáti Tagozatához tartozó aradi körzet tisztújító közgyűlésén a lemondott Földes Béla alelnök helyett őt választják meg (9). Közben családot alapított, itt született Ildikó leánya, aki később szintén gyógyszerész lett. 1934-ben eladja a gyógyszertárát, és Szatmárnémetiben telepszik le, 1935-ben megveszi Vértesi Lajos Szentháromság nevű gyógyszertárát; ezt 1949. ápriliséig vezeti, ekkor államosítják (2).

Szatmárnémetiben is bekapcsolódott a város közéletébe (11): a helybeli Hangya szövetkezet felügyelőbizottságának tagja, a Magyar Atlétikai Klub elnöke, a Vadásztársaság pénztárosa és a Baross Szövetkezet alelnöki tisztségét töltötte be. Az államosítás után pár hónapig munkanélküli, majd Halmiban kapott gyógyszerészi állást, és végül 1958-tól 1965. május 6-ig, halála napjáig Szatmárnémetibe visszakerülve az 5. sz. állami gyógyszertár vezetőjeként dolgozott.

Schlett Ildikó (sz. 1931. július 30., Arad) szintén gyógyszerész lett. Marosvásárhelyen a GYK-on 1955-ben kapott oklevelet (1), azóta Szatmárnémetiben él, itt alapított családot, férje dr. Ferenczy András orvos. Előbb a Gyógyszerellenőrző Laboratóriumban dolgozott, majd tíz évig, 1965-től 1966-ig a Gyógyszervállalat kereskedelmi osztályát vezette, ezután 1990-ig a város különböző gyógyszertárainak vezető gyógyszerésze. 1992-ben megalapítja a Salvator gyógyszertárat, ennek vezetője és tulajdonosa jelenleg is (2).

Ez lenne röviden a három családból származó kilenc erdélyi gyógyszerész életrajzi vázlata. Közülük az első száz évvel ezelőtt indult el, az utolsó pedig, a legfiatalabb még most is aktív gyógyszerész. Szakmaszeretettüket, hivatástudatukat egymástól tanulták, egymástól örökölték. Egyik nemzedék adta át a másiknak tapasztalatát és hitét ebben a szép, emberséges hivatásban. Mindannyian bebizonyították Erdélyhez való ragaszkodásukat, népük iránti elkötelezettségüket. A háborús idők, a küzdelmekkel teli évek nem törték meg kitartásukat, csak megedzették, erőssé tették egyéniségüket. Életük legyen példamutató a fiatal nemzedéknek!

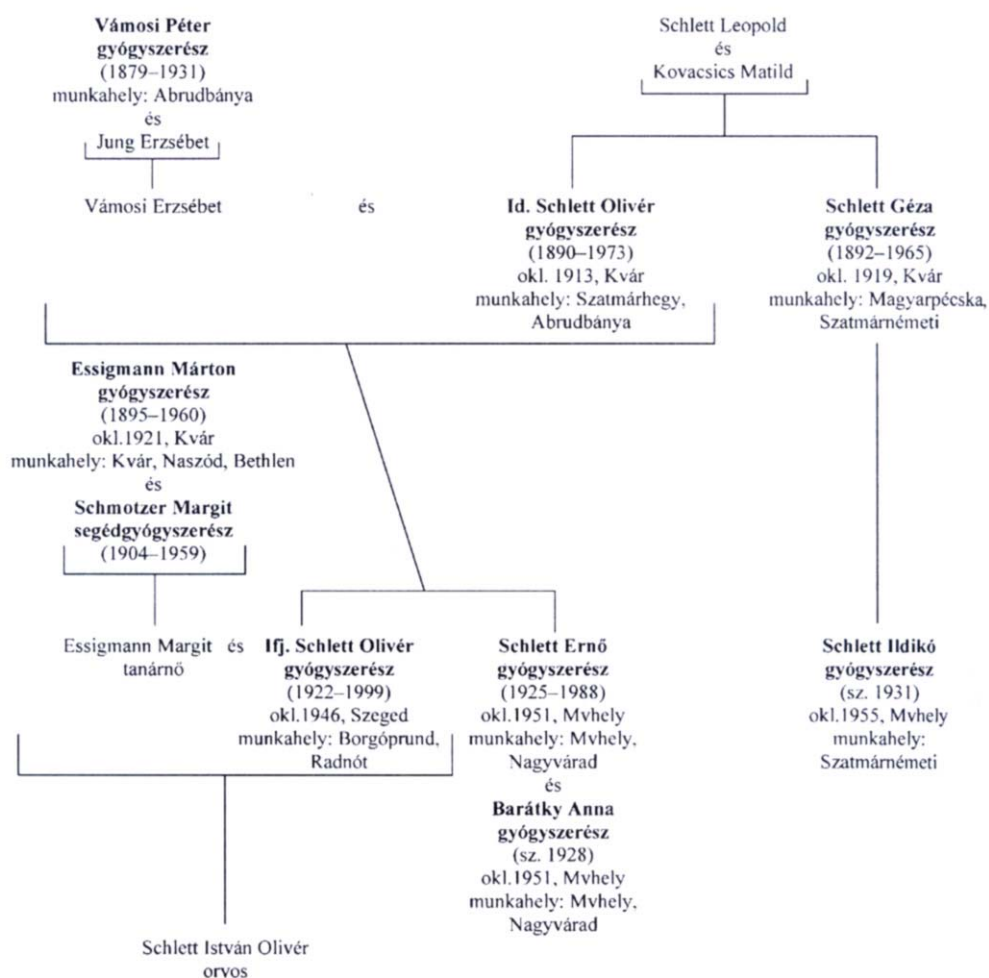
A három család gyógyszerészeinek rokonsági kapcsolatát a leszármazottak által közölt adatok segítségével állítottuk össze.

Irodalomjegyzék

1. Barabás B., Péter M., Péter H. Mária (szerk.): *A marosvásárhelyi magyar nyelvű orvos- és gyógyszerészképzés 50 éve. A magyarságkutatás könyvtára XVIII. kötet. Teleki László Alapítvány kiadása, Budapest [1995].*
2. Csirák Cs. (szerk.): *Otthonom Szatmár megye.* Szatmári füzetek 6. Egészségügy-történeti dolgozatok. Szent-Györgyi Albert Társaság kiadása, Szatmárnémeti 1997.
3. Fabritius G.: *Beiträge zur Geschichte der deutschen Apotheken und Apotheker in Siebenbürgen.* Deutscher Apotheker Verlag, Stuttgart 1986.

4. Molitórisz P., Nagy J. (szerk.): *Almanachul farmaceutic – Gyógyszerészek zsebnaptára, II. évfolyam, 1922. évre.* Cluj–Kolozsvár.
5. Nagy S. (szerk.): *Almanachul Farmaciștilor din România – Romániai Gyógyszerészek zsebnaptára.* IV. évf. 1927. A szerző kiadása, Cluj – Kolozsvár.
6. Váradi A., Berey G. (szerk.): *Erdélyi monográfia.* Gloria Könyvnyomda és Lapkiadó, Szatmár 1934. 904, 963, 985. o.
7. *** *A kolozsvári m. kir. FJTE Almanachja az 1918/1919-es tanévre.* Az Egyetem kiadása, Kolozsvár 1920.
8. *** *A m. kir. FJTE Évkönyve az 1941/42. tanévről.* Az Egyetem kiadása, Kolozsvár 1943.
9. *** *Revista Farmaciei – Gyógyszerészi Folyóirat* 5, 272 (1927).
10. *** *Buletinul Farmaciei* 8, 9, 105 (1930) és 13, 23–24, 205 (1935).
11. *** *Keresztény Magyar Közéleti Almanach.* III. kötet. *Erdély.* Athenaeum Irodalmi és Nyomdai RT., Budapest [é. n.].
12. *** Schlett Ernőné Barátky Anna gyógyszerésznő, Schlett Olivérné Essigmann Margit tanárnő és dr. Ferenczy Andrásné Schlett Ildikó gyógyszerésznő közlései a család tulajdonában levő iratgyűjtemény alapján.

A Vámosi, Essigmann és Schlett család gyógyszerészeinek rokonsági kapcsolatai

Id. Varró Ferenc (1847–1928)

Nagyenyeden született 1847. november 21-én. A középiskola hat osztályát a helybeli Bethlen Kollégiumban végezte, mivel közben apja meghalt, nem volt lehetősége továbbtanulni (1). Anyai nagybátyja, Mester Eduard cālărași-i gyógyszerész ajánlatára a gyógyszerészi pályát választotta. Visszaemlékezéseiben erről így ír: „*Az ifjúság 18 éves korszakában ábrándos lélekkel, a hit, a szeretet és reménység teljes tudatával indultam világgá, hogy megkezdjem új pályámat.*” 1865 nyarán érkezett Călărași városába, nagybátyja gyógyszerertárában három évet töltött el gyakornokként, majd Bukarestben 1868 júliusában sikeresen leteszi a gyakornoki vizsgáját. Ezután tér vissza szülőföldjére, és segédként vállal állást több erdélyi városban, így Nagyenyeden Oberth József Arany Csillag gyógyszerertárában, Brassóban Jékeli Nándor Reményhez címzett patikájában, Szegeden Augner Károlynál, majd Kolozsváron Engel Józsefnél és Hintz Györgynél, Marosújváron Újvári Sándornál, és végül visszamegy Kolozsvárra Székly Miklós Mátyás Király gyógyszerertárába. Különböző helyeken és különféle gyógyszerertárakban végzett munkájával nagy tapasztalatra tett szert. Ezután iratkozott be a pesti egyetemre, ahol huszonhat éves korában, az 1873/74-es tanévben kapott gyógyszerézmesteri oklevelet (3).

Hazatérte után, 1878-ban Balázsfalván a váratlanul elhunyt Schiessl Károly Megváltó gyógyszerertárának lesz a gondnoka, míg annak kiskorú fia megszerzi a gyógyszerész oklevelet. Itt hét évig maradt, közben családot is alapított, házasságából négy leány és egy fiú született; ez utóbbi később szintén gyógyszerész lett.

Balázsfalvi évei után hazatelepszik szülővárosába, bérbe veszi az Oberth-örökösöktől az Arany Csillag gyógyszerertárát. Ezt hét évig béreli, majd Marosilyén megveszi Dengel Gyulától az 1872-ben alapított Kereszt nevű gyógyszerertárát, s azt nyugalomba vonulásáig, harminchét éven keresztül vezette. 1928-ban Schiessl Károly balázsfalvi gyógyszerész fia, Schiessl Viktor zsidvei gyógyszerész köszönti és méltatja nemcsak az egykori balázsfalvi tevékenységét, hanem értékeli a gyógyszerészi pályán eltöltött hatvanhárom munkás évet is. A kolozsvári kétnyelvű gyógyszerészi szaklapban, a *Buletinul Farmaciștilor* hasábjain (2) jelent meg ez a méltatás. Röviddel ezután, 1928 augusztusában hunyt el nyolcvanegy éves korában.

Gyógyszerertárának vezetését az 1880-ban Balázsfalván született fia, **ifj. Varró Ferenc** veszi át, aki huszonegy éves korában, az 1901/02. tanévben Budapesten kapott oklevelet (3), melynek honosítása után, 1924. november 1-jén a román hatóságoktól megkapta az engedélyt a szabad joggyakorlásra is (4).

A budapesti Semmelweis Egyetem Orvostudományi Karának levéltárában őrzött anyakönyvek szerint a nagyenyedi születésű **Varró Károly** huszonhét évesen, 1848-ban kapott gyógyszerész oklevelet az akkori pesti egyetemen (3). Feltételezhető, hogy rokonsági kapcsolat volt közöttük.

Irodalomjegyzék

1. Magyar K., Winkler A. (szerk.): *Az Alsó-Fehér megyei Orvos–Gyógyyszerész Egylet Évkönyve 1890-re*. Nyomatott Wokál János könyvnyomdájában, Nagyenyed 1891. 32. o.
2. Schiessl Viktor: *63 év a táraasztal mellett*. Buletinul Asociației Farmaciștilor din Ardeal și Banat 6, 17, 306 és 18, 323 (1928).
3. *** *Album Chirurgorum 1839/40–1887/88; Album Medicorum 1888/89–1907/08*. Semmelweis Egyetem Orvostudományi Kar levéltára, Budapest.
4. *** *Libera practica jogot nyertek névsora*. Buletinul Farmaciei – Gyógyyszerészi Folyóirat 3. évf. (1925).

Várterész István (1931–1984)

Marosvásárhely mellett, Meggyesfalván született 1931. április 22-én. Apja jegyző volt, azonban korán, 1944-ben már félérván maradt, így anyja, Szentpéteri Emma nevelte elég nehéz körülmények közt. Iskoláit még a Dózsa György nevű községhez tartozó Lukafalván kezdte meg, majd a középiskolai osztályokat a marosvásárhelyi római katolikus gimnáziumban végezte, de a tanügyi reform következtében a helybeli fiúliceumban fejezte be, ahol 1950-ben érettségi vizsgát tett. Előbb a kolozsvári Bolyai Egyetemre iratkozott be a magyar nyelv és irodalom szakra, azonban az első év után abbahagyta tanulmányait, valószínűleg anyagi okok miatt. Hazajön és egy évig tisztviselőként dolgozik a helybeli egészségügyi iskolában (1, 2). 1952-ben beiratkozik Marosvásárhelyen a GYK-ra, itt 1957-ben kapott gyógyszerész oklevelet. Legelőször a Maros megyei Nyárádmagyaróson a 63. sz. állami gyógyszerertárban dolgozott, majd Dicsőszentmártonban és végül visszakérült Marosvásárhelyre. 1959-ben családot alapított, felesége Szombati Rozália tanítónő. Házasságukból két leány született.

A mindennapi gyógyszerértékelési munka mellett sokat foglalkozott a receptúrai tevékenység egyszerűsítésével, a Marosvásárhelyen megjelenő *Értesítő*, illetve *Gyógyszerészeti Értesítő* hasábjain közölte a kodeinfoszfát és a kalciumbromid egymás melletti elkészítését (1957), majd a Román Gyógyszerkönyvben hivatalos szemészeti oldatokról (1968) és a cseppentési módokról (1966), a kúposztási tapasztalatairól (1970) a *Gyógyszerészetben*, a különböző kenőcsalapanyagokról a *Practica Farmaceutica* c. román nyelvű szaklapban számolt be. Több szakmai szimpóziumon is részt vett, ezeken többek között a Zn tartalmú készítmények adagolásáról és felszívódásával kapcsolatos megfigyeléseiről (1978) tartott előadást.

Orvosi vonatkozású helytörténeti témákkal is foglalkozott, gyakran jelentek meg cikkei a helyi napilapban (*Vörös Zászló*), valamint az *Új Élet* c. kulturális havilapban, Gecse Dániel (1971, 1974), dr. Knöpfler Vilmos (1982), a kórházalapító Szotyori József (1973), dr. Schmidt Béla (1983) munkásságával foglalkozó írásai, valamint a tudománynpszerűsítő mozgalom kiszélesedését bemutató és más művelődéstörténeti dolgozatai jelentősek. Knöpfler Vilmos munkásságáról új adatokat is feltárt, ezeket a marosvásárhelyi OGYI szaklapjában, az *Orvosi Szemle* c. folyóiratban közölte (1970).

Tele ambíciókkal és sokirányú érdeklődéssel dolgozott rövid élete alatt. Szolgálatkészsége, segíteni akarása közismert volt kollégái és a betegek körében egyaránt. 1984. október 9-én, ötvenhárom éves korában hunyt el Marosvásárhelyen. Korai halála nagy veszteség volt nemcsak családjának, hanem a város gyógyszerészeinek is.

Irodalomjegyzék

1. *** Hagyatékában fennmaradt önéletrása, dolgozatainak, népszerűsítő cikkeinek és előadásainak jegyzéke.
2. *** Dr. Ádám Lajos egyetemi tanárnak a családtagoktól kapott információi.

A lászlófalvi Velits család gyógyszerészei

A Velits család a Turóc megyei Lászlófalváról származik (ma Szlovákiához tartozik), ott nyertek magyar nemességet (2). Az egyik ág az 1700-as évek vége felé Erdélyben telepedett le, ennek leszármazottjai között Tordán több mint százötven éven át, öt generáción keresztül voltak gyógyszerészek (8). A szakirodalomban nevüket gyakran W-vel írva találjuk.

A család legelső erdélyi gyógyszerésze **Velits Sámuel** volt, aki 1776. április 14-én kapott gyógyszerészsegédi oklevelet Baján Rettig Antal gyógyszerésztől. Ennek eredetije Orient Gyula gyűjteményében, majd a Kolozsváron létrehozott gyógyszerésztörténeti múzeumban nyert elhelyezést. Fényképét, latin nyelvű szövegét és magyar fordítását Orient Gyula közölte (4), facsimiléje pedig egy 1928-ban kiadott gyógyszerészeti oklevélgyűjteményben található.

Velits Sámuel oklevele megszerzése után anyjával, Velits Péternével Tordára költözött, itt kapott segédi állást Csehi Boldizsár gyógyszerértékelési társaságában. Egy idő után a tulajdonostól meg akarta venni a gyógyszerértékelési társaságot, azonban ahhoz, hogy önállóan vezethesse, az 1759. május 29-i királyi rendelet értelmében Erdély protomedicusa előtt vizsgát kellett tennie. Nagyszebenbe ment, ahol akkor Neustädter Mihály főorvos lakott, és ott sikeres vizsgája után képesítést nyert a gyógyszerértékelési önálló vezetésére. Az 1784. március 15-i keltezésű igazolást bemutatta a vármegyei hatóságoknak, akik az okirat hátára a következőket írták: „*Nro: 669. Exhib. in Tabula cont. P. Cottus Torda Iudicae Tordae die 15. mart. A. 1784.*” Ettől kezdve Velits Sámuel a tordai gyógyszerértékelési társaság tulajdonosa lett. 1788-ban gyógyszerértékelési társaságát Pataki Sámuel kolozsvári orvos ellenőrizte, a „vizitáció” utáni észrevételeit több pontban foglalta össze, ezek közül kiemeltük azt a javaslatát, hogy Velits gyógyszerész alkalmazzon segédet, mert egyedül nem tudja megfelelő módon vezetni a patikát (5). Ekkor Tordán csak ez az egy Arany Szarvas nevű gyógyszerértékelési társaság működött, a másodikat az 1800-as évek közepén alapították (8). Közben Velits Sámuel megnősült, feleségül vette Schilling Katát, s így tordai polgárrá is vált. Házasságukból egy fiú – Lajos – és két leány – Kata és Eszter – született. 1793 és 1795 között a ház és a patika átalakítására került sor, új bútortárat és edényzetet vásárolt, teljesen felújítva így a berendezést.

Kata leánya később sepsiszentgyörgyi és sepsikilyéni Czakó János sóbányai főtiszt felesége lett. Ebből a házasságból két fiú született. Az idősebbik, az 1820. június 20-án Désen született Czakó Zsigmond iskoláit Nagenyedén végezte, majd színész és drámaíró lett. 1847. december 14-én maga vetett véget életének (7). A kisebbik fiú, az 1821. szeptember 29-én született **ifj. Czakó János** a gyógyszerészeti pályát választotta, részt vett az 1848/49-es szabadságharcban, majd leverése után Törökországba emigrált; ahol a konstantinápolyi magyar egyesület elnöke. Konstantinápolyból küldött leveleit a budapesti lapok folytatásokban közölték annak idején. 1887. október 26-án hunyt el (1,7).

Velits Sámuel fia, **id. Velits Lajos** szintén gyógyszerész lett, ő képviseli a második generációt. 1819-ben Bécsben tanult (6), majd hazajött és apja gyógyszerértékelési társaságában dolgozott. Egyike azoknak, akik Torda város előmenetelén, fejlődésén sokat munkálkodtak. Az 1848/49-es szabadságharcban az egyik tordai nemzetőr-század

századosa volt. Tordán alapított családot, házasságából hat fiú és két leány született. Az ő idejében nyitották meg Torda második gyógyszerárát Órangyal néven 1856-ban. 1892. december 22-én hunyt el.

Legidősebb fia, **Velits Károly** gyógyszerészi oklevelét a pesti egyetemen kapta meg 1843-ban huszonegy éves korában (9). Bécsben műszaki főiskolát is végzett. 1845 után gyógyszerészként dolgozik apja mellett Tordán. A szabadságharcban századosként harcolt a torda-aranyosszéki önkéntes nemzetőr-zászlóaljban, majd a kolozsvári hadosztálynál a második honvéd-vadászezred 16. századának parancsnoka a zsibói fegyverletételig (15). Győzedelmes csatáját Orbán Balázs is megörökítette (3), az 1849. június 1-jei támadást verte vissza a Tordai-hasadéokban. A fegyverletétel után Szerbián és Albánián át Törökországba menekült, Konstantinápolyban gyógyszerészként tevékenykedett, majd később, 1862-ben hazajött és magyarfrátai birtokán gazdálkodott.

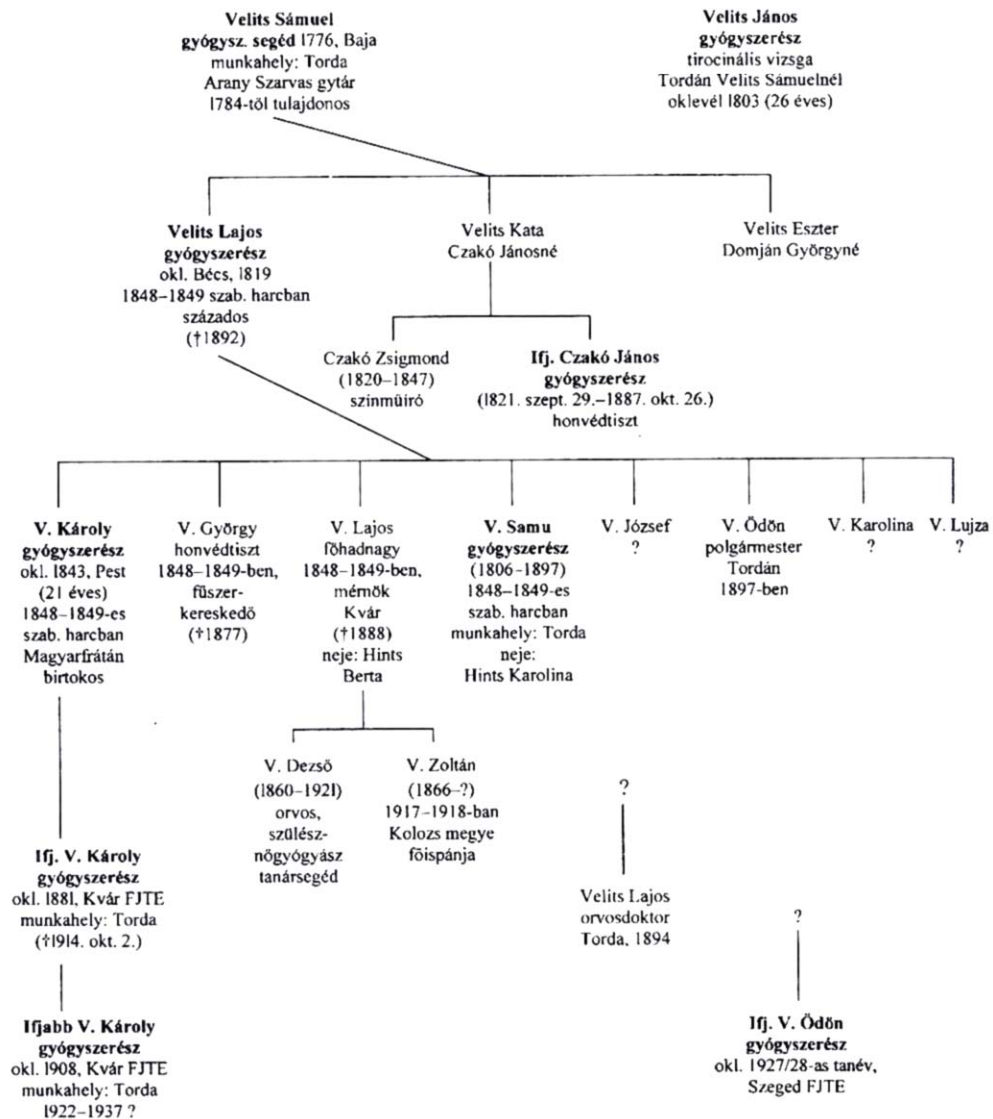
A második fiú, György is honvédtiszt volt, később fűszerkereskedő Tordán 1877-ig, haláláig.

A harmadik fiú, **Lajos** főhadnagyként szolgált az 1848/49-es szabadságharcban, annak bukása után mérnök lett, családot alapított, felesége, farkaslaki Hints Berta a neves orvosokat és gyógyszerészeket adó farkaslaki Hints családból származik. Kolozsváron telepedett le a család, itt élt 1888-ig, haláláig. Az ő fiai is neves emberek lettek, így **Dezső** (1860. április 28., Kolozsvár – Pécs, 1921. február 7.) később a pécsi szülészeti-nőgyógyászat orvosprofesszora (11), **Zoltán** (sz. 1866. Kolozsvár) pedig Kolozs megye utolsó magyar főispánja lett 1917-ben (12), de 1918-ban lemondott, és attól kezdve gazdálkodott.

Id. Velits Lajos negyedik fia, **Velits Samu** (1806–1897) gyógyszerészként a harmadik generációt képviseli a családban. Felesége farkaslaki Hints Karolina, Hints Berta leánytestvére. Tordán a szülei gyógyszerárában dolgozott 1866 és 1896 között. Itt hunyt el hetvenegy éves korában 1897-ben.

A lászlófalvi Velits család gyógyszerészeinek rokonsági kapcsolatai

Az ötödikről, **Józsefről** nincs adatunk. A hatodik fiútestvér, **Ödönt** 1887-ben Torda város polgármesterévé választották (3); 1896-ban jelent meg Torda város közigazgatási állapotáról szóló munkája.

A negyedik gyógyszerészgenerációt **ifj. Velits Károly** képviseli, aki gyógyszerészi tanulmányait Kolozsváron a FJTE-en végezte, az 1880/81-es tanévben kapott oklevelet. Ő is hazajön és a családi gyógyszerertárban dolgozik 1914. október 2-ig, haláláig. Az 1918-as *Gyógyszerészek zsebnaptára* szerint a gyógyszerertár örökösei tulajdonában van, bérlő Müller Frigyes, kezelő Murgäu János (13).

Ifj. Velits Károly fia, az **ifjabbik Velits Károly** 1921-től veszi át a családi gyógyszerertárat, és még 1937-ben is ő tulajdonosa (14). Szintén Kolozsváron a FJTE-en kapott gyógyszerész oklevelet 1908-ban, így ő az ötödik gyógyszerészgenerációt képviseli a családban. Gyógyszerértárlajdonosként a Torda megyei Gyógyszerész Kollégium vezetőségének tagja is volt.

Még egy Velits nevű gyógyszerészről van adatunk: **ifj. Velits Ödön** 1901. október 8-án született Tordán, mivel sem apja, sem anyja nevét nem ismerjük, nem tudjuk, melyik Velits fiú leszármazottja. A szegedi Gyógyszerésztudományi Kar dékáni hivatalában található gyógyszerészgyakornoki anyakönyvből, valamint a gyógyszerészi oklevelet nyert és approbációs vizsgát tett hallgatók nyilvántartási könyvéből kiderül, hogy gyakornoki vizsgáját 1922-ben ott tette le, oklevelet az 1927/28-as tanévben szerzett, approbációs vizsgájának kelte pedig 1931. december (10).

A szakirodalomban utalást találtunk még egy **Velits Lajos** orvosdoktorra vonatkozóan (7), akinek 1894-ben jelent meg *A nemi fertőző betegségek terjedése ellen c.* munkája. Egy másik forrás ezt tévesen annak az id. Velits Lajos gyógyszerésznek tulajdonítja, aki 1819-ben Bécsben tanult (6), azonban kicsi a valószínűsége, hogy valakinek hetvenöt évvel egyetemi tanulmányai elvégzése után jelent meg könyve.

Az Erdélyben letelepedett **id. Velits Sámuel** leszármazottai között tehát öt generáción keresztül nyolc gyógyszerészt tudtunk azonosítani. Ez a család ragaszkodását mutatja nemcsak a gyógyszerészi hivatáshoz, hanem a tordai családi gyógyszerertárhoz is. Az erdélyi gyógyszerészet történetébe beírták nevüket, de azok is, akik nem ezt a hivatást választották, valamennyien hírnevet szereztek, Torda város és Kolozs megye megbecsült polgárai voltak.

A családfát megpróbáltuk az irodalomban talált adatok alapján összeállítani. Nem tudtuk besorolni – de azért feltüntettük – **Velits János** gyógyszerészt is. Róla azt tudjuk, hogy tirocínális vizsgáját Velits Sámuelnél tette le, majd egyetemi tanulmányait Pesten végezte, ahol 1803. június 23-án kapott oklevelet. A továbbiakban neve az erdélyi gyógyszerészek közt nem szerepel. Feltételezhető, hogy Velits Sámuelnek rokona volt, ezért tanult nála, és az egyetem elvégzése után visszament a Felvidékre.

Irodalomjegyzék

1. Gulyás P.: *Magyar írók élete és munkái*. Új sorozat. IV. kötet. Kiadja a Magyar Könyvtárosok és Levéltárosok Egyesülete, Budapest 1942.
2. Nagy I.: *Magyarország családai czimerekkel és nemzedékrendi táblákkal*. XII. kötet. Kiadja Ráth Mór, Pest 1862. 133. o.
3. Orbán B.: *Torda város és környéke*. Pesti Könyvnyomda RT., Budapest 1889. 161, 226–227, 307, 395, 421, 466–467. o.
4. Orient Gy.: *Az erdélyi és bánáti gyógyszerészet története*. Minerva Kiadó, Cluj–Kolozsvár 1926. 209, 212, 238. o.
5. Pataki J.: *Adatok a gyógyszerertárak vizsgálatához*. Revista Medicală – Orvosi Szemle (Kvár) 9, 4, 123–125 (1936).
6. Szabó M., Szögi L.: *Erdélyi peregrinusok. Erdélyi diákok európai egyetemeken 1701–1849*. Mentor Kiadó, Marosvásárhely 1998.
7. Szinnyei J.: *Magyar írók élete és munkái*. Hornyánszky V. könyvkereskedése. II. kötet, Budapest 1893; XIV. kötet, Budapest 1914. 1060. o.
8. *** *Gyógyszerészek Évkönyve és Zsebnaptára az 1890–1918. évekre*. Budapest.
9. *** *Album Chyrurgorum et Pharmacopoeorum 1770–1838/39*. Semmelweis Egyetem Orvostudományi Kar levéltára, Budapest.
10. *** *Gyógyszerészgyakornoki vizsganaplók*. Szegedi Gyógyszerésztudományi Kar Dékáni hivatala.
11. *** *Magyar Életrajzi Lexikon*. II. kötet (Főszerk. Kenyeres Ágnes). Akadémiai Kiadó, Budapest 1982. 982. o.
12. *** *Városi és vármegyei szociográfiák*. XIV. kötet. Vármegyei szociográfiák Kiadóhivatala, Globus nyomdai Műintézet RT., Budapest 1941. VI. rész: *Személyi adattár* 563. o.
13. *** *Gyógyszerészek zsebnaptára az 1918-ik évre*. Szerk. Varságh Z. 47. évf. A Gyógyszerészi Hetilap kiadása, Budapest. 141. o.

14. *** *Almanachul farmaceutic – Gyógyszerészek zsebnaptára az 1922. évre, II. évf.* (Szerk. Molitórisz P., Nagy J.), 1924, 1926, 1927. évre (Szerk. Nagy S.), az 1930. évre (a Buletinul Farmaciștilor kiadása) és *Almanach 1937. évre* (Szerk. Molitórisz P.) Cluj–Kolozsvár.

15. *** *Gyógyszerészek az 1848–49-es szabadságharcban.* Gyógyszerésztörténeti naptár. Solvay Pharma Kft. kiadása, Budapest, 2001. november.

Weinrich Károly (1866–1941)

A Kis-Küküllő menti Holdvilág helységben (ma Szeben megye) született 1866. április 28-án lutheránus családban. Gyógyszerészgyakornokként 1883–1884-ben Wolff Gábor tordai gyógyszerertárában, majd Désen Roth Pálnál dolgozik. Egyetemi tanulmányait Kolozsváron a FJTE-en végezte, ahol 1891-ben kapott gyógyszerész oklevelet (3). Ezután a Kolozs megyei Alsójárán bérli Püspöky Zsigmond Remény gyógyszerertárát 1899-ig, majd Tordaszentlászlón 1900-ban új gyógyszerertárat nyit Szent Dávid néven, ezt azonban csak 1916-ig működtette. 1918-ban Marosvásárhelyre jön, és az akkori Albina téren (ma Hősök tere) megnyitja Czitrom Vilma gyógyszerésznővel (oklevél 1911, FJTE) együtt a Sas gyógyszerertárat. 1924-ben eladják a közös tulajdont, illetve az jogadományozás útján Császár Ernő gyógyszerész tulajdonába megy át (2). Mindketten külön-külön, más-más helységben vesznek gyógyszerertárat. Ekkor kerül Weinrich Károly a Szatmár megyei Aranyosmeggyesre, ahol megveszi Nán János 1909-ben Angyal néven alapított gyógyszerertárát. Ezt már élete végéig, 1941-ig vezette. Aranyosmeggyesen hunyt el hirtelen agyvérzésben 1941. március 20-án, hetvenöt éves korában (1).

Családot még Alsójárán alapított, ott született fia, ifj. W. Károly, aki azonban 1938-ban Aranyosmeggyesen elhunyt (5).

Leánya, **Weinrich Zsófia** 1899. december 13-án szintén Alsójárán született, ő apja nyomdokaiba lépve a gyógyszerészi pályát választotta hivatásának. Gyakornoki idejét apja gyógyszerertárában töltötte, majd a későbbiekben is segédként az aranyosmeggyesi patikában dolgozott. 1927-ben beiratkozott a Szegedre áttelepült FJTE-re, ahol 1928-ban kapta meg gyógyszerészi oklevelét ötvennégy kollégájával együtt (4). Hazatérte után diplomájának honosítása céljából beiratkozott a bukaresti GYK-ra, az utolsó évi tanulmányainak megismétlésére. Az itt kapott oklevél dátuma 1936. Továbbra is apjánál dolgozik, majd 1941-ben, halála után öröklí a gyógyszerertárat és gondnoka lesz (6). 1944-től már tulajdonosi minőségben, **Gönczy Sándorné Weinrich Zsófia** néven vezeti az aranyosmeggyesi gyógyszerertárat 1953-ig, az államosításig. Ekkor Sárközújlakra helyezik, az egykori Isteni Gondviselés, majd az államosítás után a 30-as számot viselő gyógyszerertár vezetésével bízzák meg. 1963. október 10-ig, haláláig itt dolgozik (1).

Irodalomjegyzék

1. Csirák Cs. (szerk.): *Otthonom Szatmár megye.* Szatmári füzetek 6. Egészségügy-történeti dolgozatok. Szent-Györgyi Albert Társaság kiadása, Szatmárnémeti 1997. 243, 299. o.
2. Hajdu Á., Péter H. Mária: *Adatok Marosvásárhely gyógyszerertáraitól alakulásuktól 1949-ig.* Revista de Medicină și Farmacie – Orvosi és Gyógyszerészeti Szemle (Tg. Mureș – Marosvásárhely) 42, 2, 141–145 (1996).
3. *** *A kolozsvári m. kir. FJTE Almanachja és Tanrendje az 1890/91. tanévre.* Az Egyetem kiadása, Kolozsvár 1890.
4. *** *Beszámoló a szegedi m. kir. FJTE 1927/28–1928/29. évi működéséről.* Kiadja az Egyetem, Szeged 1930.
5. *** *Ifj. Weinrich Károly halálhíre.* Pharmacia (Cluj – Kolozsvár) 16, 1–2 (1938. január).
6. *** *Gyógyszerészek zsebnaptára az 1942. évre.* 70-ik évfolyam. Összeállította Réthelyi J. Gyógyszerészi Hetilap kiadóhivatalának kiadása, Budapest. 455. o.

Dr. Wette Johann Georg (1645–1704)

Ifj. dr. Wette Johann Georg (1684–1746)

Dr. Wette Johann Georg nem volt erdélyi származású és nem is magyar nemzetiségű, mégis megemlítjük életrajzi adatait, mivel Erdélyben letelepedve nagy szerepe volt a gyógyszerészet kialakulásában, és már itt született fia is, aki később szintén a gyógyszerészi hivatást választotta életpályájának. A Magyar Gyógyszerészet Pantheonjában is szerepel a neves gyógyszerészek közt (8). A magyar nyelvű szakirodalomban gyakran **Vette György** néven említik (8, 9), Orient Gyula pedig **Veste György**ként ír róla (5), de neve **Weste** formában is előfordul (3).

1645. október 30-án született Graudenz porosz kisvárosban, gyógyszerészi ismereteit Thornban (ma Torun, Lengyelország) sajátította el, majd Danzigban (ma Gdansk, Lengyelország) a királyi udvari patikát vezette. Már ez is jó szakmai felkészültségére utal, de még inkább az a tény, hogy az 1652-ben alakult Academia Leopoldina tagjává választották; ez a tudós társaság főleg az orvosi és a természettudományokkal foglalkozott.

1672-ben Nagyszeben városának tanácsa meghívja az 1494-ben alapított városi gyógyszertár (Stadtapotheke) vezetésére (1). Idejövetele után fellendül a gyógyszertár működése, javul a város gyógyszerekkel való ellátása, 1697-ben a gyógyszertárat és összes helyiségeit felújította, új desztilláló készülékkel szereltette fel. Munkája elismeréseként beválasztották a városi tanács tagjai közé és jövedelmét már 1673-ban jelentősen megnövelték: 60 florinról 200 florinra (6).

Több fiatal segédet foglalkoztatott, a gyógyszerészi pályára való felkészítésüket nagy szakértelemmel végezte, tőle maradt fenn a legrégebb Erdélyben megírt gyógyszerészi diploma, amelyet a négy évig nála tanult Paulus Kartschen, később Segesváron dolgozó gyógyszerész részére állított ki 1687. augusztus 4-én (4).

Gyógyszerészi tevékenysége mellett természettudományi megfigyeléseket is végzett, vizsgálta Erdély növényzetét. Levelezője volt az Academia Leopoldina Bécsben megjelenő folyóiratának, az *Ephemerides Naturae Curiosorum* c. kiadványnak (2), 1676–1677. évi számaiban elsőként közölte az itteni földgázzal kapcsolatos megfigyeléseit, valamint az Erdélyben honos *Lilium martagon*, a *Primula veris* és a *Ranunculus scleratus* növények florisztikai és morfológiai jellemzését. A későbbi időkben is találunk florisztikával foglalkozó erdélyi gyógyszerészeket, így többek között Wolff Gábor (1811–1893) tordai és Kayser Gusztáv (1817–1878) nagyszebeni gyógyszerész növényteni munkássága is említést érdemel.

1704. július 11-én hunyt el Nagyszebenben. Halála után fia veszi át a gyógyszertár vezetését, miután külföldi tanulmányairól hazatért. 1704-től a gyógyszertár neve Fekete Sas, és ettől kezdve magántulajdonba, a Wette család tulajdonába ment át (4).

Ifj. dr. Wette Johann Georg 1684. június 30-án született Nagyszebenben, iskoláit szülővárosában kezdte meg, majd 1706-ban Jénában és 1708-ban Wittenbergben folytatta. Orvosi tanulmányokat is végzett Halléban, Wittenbergben és a németalföldi Harderwijk egyetemén, ahol 1711. május 11-én orvosi oklevelet kapott. Hazatérte után rövid ideig orvosi gyakorlatot is folytatott, de hamar átvette apjától a városi patika vezetését. Ezt 1727-ben mint saját tulajdonát átköltözteti a szomszédos házba, amely ma a Brukenthal Múzeum tulajdonában van (6). Ő is a város megbecsült polgára lett, már 1713-tól több megbízást kapott a városi tanácstól, és 1739-ben Nagyszeben polgármesterének, 1746-ban pedig szolgabírónak választják meg.

Nagy vagyont és jelentős nagyságú könyvtárat gyűjtött. Porosz származása dacára jól megtanult magyarul is. Ő látta el „patikaszerrel” gr. Teleki Sándort. A marosvásárhelyi Teleki Téka levéltárában található J. G. Wette gyógyszerész hét levele, melyeket 1720. január 25. és 1727. július 3. között írt Teleki Sándornak (1679–1754). Figyelmezteti a grófot a felhalmozódott tartozásokra, és kéri küldeményeiért a fizetséget. A levelek hangneme nem mindig a legalázatosabb, sőt sokszor követelőző is, az utolsó, 1727. július 3-i keltezésűn Teleki Sándor megjegyzése olvasható, amely így szól: „Patikárius Wette impertinens írása” (7).

Elhalálzásának dátuma és helye talán 1746, Nagyvárad. Fia, **dr. Wette Johann Andreas** rövid időn belül eladja a gyógyszertárat Ahlefeld Michael gyógyszerésznek, aki még az apja életében, 1734-től bérelte, ezt bizonyítja Felfalusi Mihály és Zoltán József vármegyei főorvosoknak 1752-ben a gyógyszertárak „vizitációiról” összeállított és a Guberniumhoz beküldött beszámolója, amelyben említést találunk a Wette-féle gyógyszertárról. Elismerőleg nyilatkoznak a bérlő, Ahlefeld gyógyszerész tevékenységéről. Itt dolgozott később, 1790-ben a szintén neves erdélyi gyógyszerész és botanikus Sigerius Peter (1759–1831) is (5). A gyógyszertár 1808-tól a Müller család tulajdonába megy át és száznegyven éven keresztül, egészen az államosításig az övéké marad (6).

Irodalomjegyzék

1. Fabritius G.: *Beiträge zur Geschichte der deutschen Apotheken und Apotheker in Siebenbürgen*. Deutsche Apotheker Verlag, Stuttgart 1986. 71–77. o.
2. Fabritius G.: *Verdienstvolle deutsche Apotheker aus Siebenbürgen*. Deutscher Apotheker Verlag, Stuttgart 1989. 23–25. o.

3. Halmai J.: *Egy gyógyszerészegéd végrendeletei a XVII. századból*. Comm. Bibl. Hist. Med. Hungarica 29, 235–251 (1963).
4. Maior O.: *Contribuții la farmaco-istoria Transilvaniei. Oficinele județului Sibiu*. Teză de doctorat (kézirat). IMF. Tg. Mureș 1979.
5. Orient Gy.: *Az erdélyi és bánáti gyógyszerészet története*. Minerva Irodalmi és Nyomdai Műintézet nyomása, Cluj–Kolozsvár 1926. 54, 230. o.
6. Roth F. I.: *Primele farmacii din Sibiu și evoluția lor pînă în secolul al XIX-lea*. Muzeul Brukenthal, Sibiu 1971. 325. o.
7. *** *Orvostörténeti levelek* (Fodor István gyűjtéséből – Marosvásárhelyi Teleki Téka levéltára alapján). Comm. Bibl. Hist. Med. Hung. 35, 94–101 (1965).
8. *** *A Magyar Gyógyszerészet Pantheonja* (összeállította Zboray B., Hegedűs L., Szmodits L.). Kézirat. Ernyey József Gyógyszerésztörténeti Könyvtár és Múzeum, Budapest.
9. *** *Magyar Életrajzi Lexikon*. II. kötet (Főszerk. Kenyeres Ágnes). Akadémiai Kiadó, Budapest 1982. 995. o.

Widder Endre (1902–1966)

Debrecenben született 1902. augusztus 10-én, iskoláit Nagykárolyban végezte. Korán árvaságra jutott, mivel apja, Widder Sámuel 1913-ban meghalt. Rokonsága támogatásával sikerült továbbtanulnia. 1921-ben lépett a gyógyszerészi pályára, amikor is Nagykárolyban Kleiner Dezső Magyar Király nevű gyógyszerertárába beállt gyakornoknak. 1923-ig maradt itt, majd Budapestre ment, további gyakornoki éveit ott töltötte le. Egyetemi tanulmányait több neves európai egyetemen végezte, így két évig Párizsban, majd Strasbourghban tanult. Gyógyszerész oklevelet ez utóbbi egyetemén kapott 1927-ben. Ezután hazajön, és alkalmazott gyógyszerészként dolgozik Nagykárolyban, ahol gyakornokoskodott. Közben diplomája honosítását kéri a román hatóságoktól. 1930-ban nosztrifikálják oklevelét és ugyanebben az évben megkapja a szabad joggyakorlási engedélyt is (libera practica nr. 46/1930).

Hazatérte után, 1929–1930-ban Nagyváradon dolgozik Kain Eszter Arany Sas nevű gyógyszerertárában, majd 1930–1932-ben Nagybányán Widder Péter (oklevél 1901, Kvár – valószínűleg rokona) ugyanilyen nevű patikájában. 1932 novemberében telepszik le Marosvásárhelyen, először alkalmazott gyógyszerész Osváth Károly Arany Kereszt gyógyszerertárában, majd 1936-ban önállósítja magát (1) és megveszi a tulajdonostól ezt az akkori Szent György utca 4. szám alatti gyógyszerertárat (működési engedélyének száma 93 901/1936. november 14.). 1942. július 20-ig vezeti, ekkor munkaszolgálatosként Ukrajnában deportálják, 1945. márciusig. Ez idő alatt gyógyszerertárat Osváth Elemér Zoltán gyógyszerész kezeli. Miután visszatért, ismét ő vezeti egészen 1949. április 2-ig, az államosítás napjáig. Alkalmazott gyógyszerészként nála dolgozott még Gyalui D. Olga (sz. 1903. május 28., Marosvásárhely), aki oklevelét 1936-ban Bukarestben a GYK-on kapta meg.

Az államosítás után is Marosvásárhelyen marad, és az egykor Dávid János gyógyszerész tulajdonát képező Szent Lélek gyógyszerertár vezetésével bízzák meg rövid időre. 1950 és 1952 között már a Maros megyei Gyógyszervállalat (Centrofarm) aligazgatója, és ennek keretében a kereskedelmi osztályt is vezeti. 1952 után előbb az 5. számú, majd a főtéri 1. számú gyógyszerertárba nevezik ki beosztott gyógyszerésznek. 1965. január 15-én, huszonhárom évi gyógyszerertári tevékenység után nyugdíjazzák, de továbbra is dolgozik mint helyettesítő.

A gyógyszerészek egyesületi életébe Marosvásárhelyen kapcsolódott be. 1948. február 8-án megválasztják a Maros megyei gyógyszerészek kollégiumának elnökévé; ezt a tisztségét a következő választás után is megtartja. (2). Ilyen minőségében kezdeményezte a magángyógyszerertárak szövetkezetekbe tömörülését, ezt azonban nem tudta már megvalósítani a közbejött államosítás miatt.

Nagy műveltségű, széles látókörű, sokoldalúan képzett gyógyszerész volt. Segítőkészségéről már az ukrainai deportálás idején tanúbizonyságot tett, mint a tábor gyógyszerésze nemcsak a munkaszolgálatos társait, hanem a rászoruló lakosokat is segítette gyógyszerrel. Az 1950–1960-as években **Bernstein György** marosvásárhelyi gyógyszerészhallgatót erkölcsileg és anyagilag támogatta. Marosvásárhelyen közismert volt és nagy tiszteletnek örvendett, nemcsak kollégái, hanem az egyetemi hallgatók is szeretettel vették körül a kedvelt „Bandi bácsit”, tisztelték tudását és nagy műveltségét.

Családja a faji üldözés áldozata lett. Édesanyja, első felesége (Kovács Klára) és alig tízéves kislánya, Ágnes Auschwitzban lelte halálát. 1950 januárjában kötött újra házasságot Glauczmán Klárával. Testvére, Widder (később Vértes) Imre is gyógyszerész volt, egy időben Budapesten. A munkaszolgálatból való hazatérése után a Magyarországi Deportáltak Antifasiszta Mozgalmában tevékenykedett. 1966. április 16-án hunyt el Marosvásárhelyen.

Irodalomjegyzék

1. Ember G.: *Erdélyi városok*. In: *Városi és vármegyei szociográfiák*. XIV. kötet. Vármegyei szociográfiák Kiadóhivatala, Globus Nyomdai Műintézet RT., Budapest 1941. VI. rész: *Személyi adattár*. 585. o.
2. Hajdu Á., Péter H. Mária: *Adatok Marosvásárhely gyógyszerértáiról, alakulásuktól 1949-ig*. Revista de Medicină și Farmacie – Orvosi és Gyógyszerészeti Szemle (Tg. Mureș–Marosvásárhely) 42, 2, 141–145 (1996).
3. *** Románia Országos Levéltára. Maros Megyei Igazgatóság. Alap 7, leltár 43: Colegiul farmaceutic jud. Mureș (1933–1948).

Dr. Winkler Lajos (1863–1939)

Aradon született 1863. május 21-én (4). Családja több nemzedéke borkereskedéssel foglalkozott. Szülővárosában Rozsnyay Mátyásnál volt gyógyszerészgyakornok, itt szívta magába az 1848-as magyar szabadságharc szellemét, melyhez egész életén át hű maradt.

A tirocínális vizsgát Budapesten tette le sikeresen, ezután kezdte meg egyetemi tanulmányait 1883-ban, itt kapott 1885-ben gyógyszerész oklevelet. Továbbra is az egyetemen maradt, Than Károly intézetében gyakornok, közben doktori értekezését készíti. 1889. január 26-án, alig huszonöt évesen megkapja a doktori fokozatot *A vízben feloldott oxygen meghatározása* c. értekezésével. Már ebben megvillant kiváló tehetsége, Than Károly 1888 áprilisában az Akadémia III. osztályának ülésén bemutatta ezt a dolgozatát (3). Ezután is az intézetben marad, most már tanársegédként (8), de ugyanakkor a budapesti Kígyó gyógyszerértárban is besegítő. Minden idejét a gáznyelési állandók pontos meghatározásának szentelte, a súlyelemzés terén is újításokat valósított meg.

Munkája elismerésért 1893-ban analitikai gyógyszerészi kémiából magántanári kinevezést kapott, 1902-ben pedig nyilvános rendkívüli tanárrá minősítik. Than Károly professzor halála után kétfelé választják a tanszéket, az eddigi Analitikai és gyógyszerészi kémiai tanszékből alakul az I. sz. Kémiai Intézet, melynek vezetője, illetve igazgatója 1909-től mint nyilvános rendes tanár Winkler Lajos lesz (11). Ezt a feladatát több mint huszonöt éven át látta el, 1933. június 30-ig, nyugdíjba vonulásáig, de még másfél évig megbízott helyettesítőként tovább vezette az intézetet. Utóda a szintén erdélyi származású Széki Tibor, tanítványai közül többen is a magyar kémiai tudományos élet vezető egyéniségei. 1908-ban alapított családot, a fiatal Légrády Ellát vette feleségül, aki szintén a kémia területén dolgozott. 1910-ben született fia, ifj. Winkler Lajos később bölcsészetet, fizikát és kémiát tanult (2).

Oktatói munkája kiterjedt a bölcsész-, az orvostan- és a gyógyszerészhallgatók tanítására is, a kutatás mellett ezt tekintette életcéljának. Kiváló előadónak hallgatói körében nagy népszerűségnek örvendett (10), igazságos volt, nem szerette a protekciót. Gyakori mondása szállóigévé vált: „*Ki ne mondja a nevét, mert az illető már megbukott*” (3). 1899-ben a budapesti egyetemi hallgatók önképzőkörének díszelnökévé választják. Előadásain mindig büszkén mondta el, hogy gyógyszerészi képesítése és oklevele van. A magyar gyógyszerészi kémiának ő a megalapozója, az 1912-ben megjelent új oktatási rendszer kidolgozója; ennek értelmében vezették be az egyetemi gyógyszerészképzést megelőző kötelező érettségi vizsgát. A korszerű gyógyszerészi egyetemi oktatás alapjait fektette le (1).

Még mint tanársegéd 1892-ben Karlovsky Geyzával közösen kiadta a *Zsebkomentár a II. Magyar Gyógyszerkönyvhöz* c. munkát (8), majd ezt követően a III. és a IV. kiadású Magyar Gyógyszerkönyv kémiai monográfiáinak kidolgozásában is aktívan részt vett. Különösen a zsírok és olajok, valamint az illóolajok vizsgálatával foglalkozott, ellenőrzésükre a Jód-bróm szám meghatározását írta elő. Később írt tankönyvei évtizedeken át alapul szolgáltak a gyógyszerészhallgatók kémiai tudásának gyarapításában, így a *Gyógyszerészi chemia* (1902–1903), *Feladatok a kémiai gyakorlatokhoz. A kvalitatív és kvantitatív kémiai analysis elemei* (1904) és a *Feladatok könyve a gyógyszerészi kémiai gyakorlatokhoz* (1914).

A gyógyszerészi tudományok iránti nagy rokonszenve reányomta bélyegét dolgozataira is. Tudományos munkássága először a fizikai-kémia, majd az analitikai kémia felé irányult, de kutatásainak eredményét igyekezett a gyógyszerészek javára hasznosítani. Ez utóbbi területen új, eredeti elemzési módszereket alkalmazott. Az eljárások kidolgozásánál mindig a célszerűség, technikai szempontból az egyszerűség, a könnyű kivitelezés gondolata vezérelte (3). Elsősorban gravimetriával, gáz, víz és gyógyszerek vizsgálatával foglalkozott. Már a doktori értekezésében kidolgozott módszere világhírűvé tette: a ma is használatos Winkler-féle jodometriás meghatározás klasszikussá vált. A Lunge–Berl-féle analitikai szakkönyvben ő írta az ivó- és használati víz vizsgálatáról szóló fejezetet (10). Vizsgálta a gázok abszorpció-koefficiensét különböző oldószerekben, méréseihez készüléket szerkesztett, adatai még ma is a legpontosabbak. Nevéhez fűződik a gázok oldhatósága és a belső sűrűlódásuk közti „Winkler-féle összefüggés” megállapítása (5). A fizikai

meghatározásokból átvette a javítószámok (korrekció) alkalmazását, és átültette a kémiai analízis területére is, ami módszereinek a pontosságát fokozta. Tudományos eredményeiről közel 300 magyar és német nyelvű közleményben számolt be. Ez az akkori időben igen nagy teljesítménynek számított.

1895–1896-ban a *Magyar Chemiai Folyóirat*ot is szerkesztette (4), majd harminc éven át a *Magyar Gyógyszerészi Közlöny* főmunkatársa volt. Érdemeiért az MTA levelező (1896), majd rendes taggá (1922) választotta (4).

Nem volt egyoldalú tudós, egyaránt foglalkozott orvosi, természettudományi kérdésekkel, értett a zenéhez, a nyelvekhez. Roppant nagy munkabírását változatos érdeklődési köre tartotta egyensúlyban.

1939. április 14-én hunyt el Budapesten (12). Ravatalánál utóda, Széki Tibor professzor beszélt. Annak emlékére, hogy ő volt a Kis-Akadémia megalapítója és első vezetője, a Pázmány Péter Tudományegyetem Múzeum körút 4/b szám alatti Kémiai Intézetében 1939. november 13-án ünnepélyes keretek közt emléktáblát avattak (Kopits János szobrászművész munkája). Itt is Széki Tibor mondta az emlékbeszédet, babérkoszorút helyezett el, és egy kis 36 oldalas könyvecskével – amely Winkler Lajos munkáinak bibliográfiáját is tartalmazza – tisztelgett mestere emlékének (3).

Születésének centenáriuma alkalmából az angol *Thalanta* című, nemzetközileg elismert szakfolyóirat 1963-ban különszámot jelentetett meg (9). 1964-ben a Budapesti Orvostudományi Egyetem jutalomérmét bocsátott ki a Gyógyszerésztudományi Karon végzett kiemelkedő oktató- és tudományos munka elismerésére és jutalmazására (5); ezt olyan neves gyógyszerész oktatók kapták meg, mint Schulek Elemér 1965-ben, Végh Antal 1972-ben, Clauder Ottó 1975-ben, Bayer István 1983-ban, Szász György és Burger Kálmán 1985-ben, valamint Nikolics Károly 1988-ban és 1990-ben Körös Endre (6,7), valamint 2001-ben Zalai Károly professzor (13).

1983-ban Winkler professzor emlékére a Szervetlen és Analitikai Kémiai Intézetben márványtáblát avattak. Egykori intézetének (ma az ELTE Szerves Kémiai Intézete) előcsarnokában bronz domborművű arcképe is őrzi emlékét (10).

Irodalomjegyzék

1. Rom P.: *Winkler Lajos emlékezete*. A Gyógyszerész 9, 6, 101–103 (1954).
2. Szabadváry F.: *Winkler Lajos*. A múlt magyar tudósai. Akadémiai Kiadó, Budapest 1975. 175. o.
3. Széki T.: *Winkler Lajos dr. emlékezete*. A Kis-Akadémia Könyvtára, 37. kötet, Budapest 1940.
4. Szinnyei J.: *Magyar írók élete és munkái*. XIV. kötet. Hornyánszky V. kiadása, Budapest 1914. 1582. o.
5. Zalai K.: *Gyógyszerészeti numizmatika*. A Magyar Gyógyszerészeti Társaság kiadása, Budapest 1998. 53. o.
6. Zalai K.: *A Magyar Gyógyszerészeti Társaság története 1975–1989*. A Magyar Gyógyszerészeti Társaság kiadványa, Budapest 1990. 117. o.
7. Zalai K.: *A Magyar Gyógyszerészeti Társaság története 1990–1999*. A Magyar Gyógyszerészeti Társaság kiadványa, Budapest 1999. 161. o.
8. *** *A Magyar Gyógyszerészet Pantheonja* (összeállította Zboray B., Hegedüs L., Szmodits L.). Kézirat. Ernyey József Gyógyszerésztörténeti Könyvtár és Múzeum, Budapest.
9. *** *Magyar Életrajzi Lexikon*. II. kötet (Főszerk. Kenyeres Ágnes). Akadémiai Kiadó, Budapest 1982. 1047–1048. o.
10. *** *Magyarok a természettudomány és a technika történetében*. Életrajzi Lexikon. Országos Műszaki Információs Központ és Könyvtár, Budapest 1992. 572–573. o.
11. *** *Dr. Winkler Lajost professzorrá nevezték ki*. A Gyógyszerész 4, 26, 639 (1902. május 5.).
12. *** *Winkler Lajos*. Gyógyszerészek Lapja 34, 9, 6 (1939).
13. *** *A Semmelweis Egyetem a 80 éves dr. Zalai Károly emeritus professzort Winkler Emlékéremmel tüntette ki*. Gyógyszerészet 45, 11, 625 (2001. november).

A Wolff család gyógyszerészei

Az öröminy eredetű, erdélyi Wolff családból három neves gyógyszerészt tart számon a szakmánk történetével foglalkozó irodalom, két testvért és egy fiút, akik a gyógyszerészetten kívül Erdély flórájának a tanulmányozásával is foglalkoztak, és jelentősen hozzájárultak annak megismeréséhez:

Wolff Gábor (1811–1892)

Wolff János (1815–1897)

Dr. Wolff Gyula (1844–1921)

A legidősebb közülük, **Wolff Gábor** Kőhalomban született 1811. április 7-én. Apja Farkas Bogdán jómódú kereskedő volt. A városka szász lakói következetesen Wolff-ra fordították nevét, és a későbbiekben ő is, valamint mind a hat gyermeke így használta, köztük a későbbi gyógyszerészek. Anyja neve Káringec Zsuzsanna. A hat gyermek közül Gábor volt az ötödik, de az első, aki gyógyszerész lett, majd követte testvéröccse, János is. Ugyancsak testvére dr. Wolff József, a későbbi erzsébetvárosi főorvos és Wolff Alajos, Nagy-Küküllő vármegye tiszti főügyésze. Iskoláit Brassóban kezdte meg (1820–1822) a katonai nevelőintézetben, a gimnáziumot Nagyszebenben végezte (1822–1826), így, bár német nevelést kapott, megmaradt örmény származású magyarnak.

1827-ben kezdi meg gyógyszerési pályáját, amikor Fogarason Ungár József Hygieia gyógyszertárába belép gyakornoknak. Egyetemi tanulmányait Pesten végezte, ahol 1834-ben kapott gyógyszerész oklevelet (12), ez alkalommal bemutatott „gyógyszeres értekezése” *Az ecetsavas ezüstagról (Acetas argentici) és a kénsavas huyagról (Hydrothianas ammoniae)* címmel nyomtatásban is megjelent 1834-ben Pesten (4).

Hazatért Erdélybe, és 1840-ben öccsével, Jánossal együtt megvásárolják Kolozsváron a Schmidt Ádám tulajdonában levő, 1812-ben alapított Magyar Király elnevezésű gyógyszertárát. 1842-ben megnősül, Lukács György államtitkár nővérét, Lukács Lujzát veszi feleségül Nagyváradról. 1848-ban támogatta a magyar szabadságharcot. 1856-ban önállósítja magát, patikanyitási jogért folyamodik, amit ötvenkét pályázó közül meg is kap Tordára, ahol még abban az évben megnyitja saját gyógyszertárát; később Védangyal névvel ruhazza fel.

Nagy természetrajongóként a mindennapi gyógyszertári munka mellett szabad idejének nagy részét a környék flórájának tanulmányozására fordította. Kapcsolatban állott kora neves botanikusaival, így Schur Ferdinanddal, levelezett Janka Viktorral, Brassai Sámuellel, Joó Sándorral együtt pedig sok flórafelmérő kiránduláson vett részt. Egy ilyen alkalommal 1857-ben fedezte fel a Tordai-hasadékból az *Allium obliquum* növényt, melynek ez az egyedüli előfordulási helye Romániában. Számos ritka erdélyi növény ismertetése fűződik nevéhez. Az ő nevét viseli a kolozsvári szénafüves rezervációban található *Serratula Wolffii*, továbbá az *Achillea Wolffii*, az *Adonis hibrida Wolffii*, a *Chenopodium Wolffii*, valamint a bihari előfordulású *Senecio Wolffii* (Schur) Simk. növényt 1879-ben Simonkai nevezte el róla (4). Orient Gyula egy kedves epizódot ír le könyvében Wolff Gábor és Haynald Lajos akkori erdélyi püspök kapcsolatáról, aki szintén lelkes botanizáló volt (6).

Több magyar és külföldi természettudományi társulatnak volt a tagja. Így már 1836-tól a Magyar Királyi Természettudományi Társulatnak, 1848-tól a Verein für Siebenbürgische Landeskundenak, 1858-tól pedig a bécsi Zoologische-botanische Gesellschaftnak, a Stettiner Entomologie-Vereinsnak (3). Gazdag szakirodalmi munkássága is ezen a téren, gyakran közölt a *Növénytan Lapok*ban. Több ezer lapot számláló herbáriumot állított össze. A Magyar Orvosok és Természetvizsgálók 1845-ben Kolozsváron rendezett V. nagygyűlésén, az 1864. évi Marosvásárhelyen tartott X. nagygyűlésén és az 1879-ben, Budapesten szervezett XX. ülésén is részt vett; ez utóbbin mutatta be a *Chenopodium Wolffii* Simk. növény herbáriumai példányait, melynek leírása, fényképe először nyomtatásban a nagygyűlés szervezői által szerkesztett és 1880-ban kiadott *Munkálatokban* jelent meg (13).

Szakmai és florisztikai munkáján kívül a közügyek is foglalkoztatták. Tagja volt Torda-Aranyos vármegye tanácsának, Torda város képviselőtestületének, huszonöt éven át igazgatója Torda legrégebb pénzintézetének, a Tordai Kisegítő Takarékpénztár RT.-nek.

Nyolcvanegy éves korában, 1892. január 29-én hunyt el Tordán. Az *Armenia* c. magyar-örmény haviszemle 1892. április 1-jei füzetében Bárány János így emlékezik meg róla: „A magyar gyógyszerészet nesztora, a növénytan egyik hivatott művelője, a hazai örménység jelentős fia” (13).

1844-ben született Gyula nevű fia méltó folytatója lett mind gyógyszerési, mind botanikai munkásságának.

Testvéröccse, **Wolff János** szintén Kőhalomban született 1815-ben, egyetemi tanulmányait ő is Pesten végezte, 1838-ban ott kapott gyógyszerézmesteri oklevelet (12). Hazatérte után Kolozsváron együtt vásárolják meg a Magyar Királyi gyógyszertárát, majd 1856-tól, miután testvérbátyja Tordán önállósítja magát, egyedüli tulajdonosa marad.

Jó felkészültségét és sokoldalú tevékenységét Kolozsvár-szerzte ismerték. A gyógyszerész- segédek vizsgáztató bizottságnak éveken át tagja volt (1). Gyógyszertárában pontos kimutatást vezetett az ott gyakorlatot folytató fiatal gyógyszerészekről, segédekről. Fennmaradt a *Segédek jegyzéke* feliratú, feljegyzéseit tartalmazó füzet, ez a magyar gyógyszerészet története szempontjából rendkívül fontos, mert bepillantást enged egy forgalmas gyógyszertár akkori életébe, illetve az alkalmazottak és a gyógyszertártulajdonosok közti viszonyba is. Az általa vezetett nyilvántartásból kitűnik szubjektív véleménye azokról a fiatal gyógyszerészsegédekről, akik 1857 és 1869 között nála dolgoztak. Megállapítható az is, hogy egy időben két-három segédet foglalkoztatott, 1850 körül inkább oklevél nélküli, majd az 1860-as években többnyire okleveles gyógyszerészeket (11).

1899. április 23-án hunyt el nyolcvannégy éves korában Kolozsváron (14). Gyógyszertárának vezetését Lujza leányának férje, dr. Issekutz Hugó veszi át.

Wolff Gyula – Wolff Gábor gyógyszerésznek a fia – 1844. április 14-én Kolozsváron született. Apjától örökölte a természet iránti szeretetét és érdeklődését. Iskoláit Kolozsváron végezte, egyetemi tanulmányait Bécsben, ahol 1866-ban magister pharmaciae oklevelet kapott. Továbbra is az egyetemen maradt a doktori fokozat megszerzése céljából, 1867. július 9-én avatták doktorrá, az akkori törvények értelmében a „doctor chemiae” címet kapta meg a *Chemische Untersuchung von Eisenerzen aus Erzgebirge bei Hüttenberg in Kärnten* c. értekezésével (9). Kémiai tanulmányait tovább folytatta, 1868-ban Heidelbergben Bunsen laboratóriumában tökéletesíti tudását.

Hazatérte után már 1870-től apja tordai gyógyszertárában dolgozik. Hamar bekapcsolódott a gyógyszerészek egyesületi életébe, 1874-ben megválasztják a Magyarországi Gyógyszerész Egylet VI. kerülete 1. járásának alelnökévé, majd az átszervezés után, 1886 és 1895 között az ugyanazon területet magába foglaló 21. járás aligazgatója lett (7). Tagja volt az Erdélyi Múzeum-Egyesületnek, majd az 1876-ban Kolozsváron megalakult Orvos–Természettudományi Társulatnak. Az 1871. szeptember 10-én alakult Torda-Aranyos vármegyei Gazdasági Egylet vezetésével kapcsolatos teendőket is ellátta.

Gazdag szakirodalmi tevékenysége (5, 8). Már bécsi egyetemi hallgató korában, 1867-ben közölt az ottani *Sitzungsberichte der Kaiser. Akad. der Wissenschaften* c. lapban. Itt jelent meg a *Chemische Analyse der Mineralquelle v. Sztojka in Siebenbürgen* c. tanulmánya (1), amely a Sztojka-falva (ma Máramaros megye) lakosai által használt helyi ásványvíz vizsgálatával foglalkozik. Nagy érdeklődést váltott ki 1875-ben a *Gyógyszerészi Hetilap*ban közölt javaslata a centigrammosok alakjáról (10). Szerinte az 1 cg-os legyen háromszögű és a sorozatban 4 darab szükséges belőle, háromszögű, de nagyobb legyen az 5 cg-os is; ebből 1 darab elegendő; a 10 cg-osnak négyzet alakot javasolt és 4 darabot, a szintén négyzet alakú 50 cg-osból szerinte 1 darab is elégséges a sorozatba. Mindezt azzal indokolta, hogy így egyszerű ránézéssel vagy tapintással is meg lehet különböztetni őket. Javaslátát felterjesztette a minisztériumba 1875. április 6-án, elfogadták és életbe is léptették (1).

Több apró közleménye jelent meg az *Erdélyi Gazda*, valamint a *Gyümölcsészeti és Konyhakertészeti Füzetek* hasábjain. Sokat foglalkozott Torda város és környéke növényvilágával. A *Növénytani Lapok* 1877. évfolyamában ismertette a város flóráját. Róla is több növényt elneveztek, így a *Dianthus Iulii-Wolffii*, a *Lappa crispa J. Wolffii*, a *Potentilla Wolffiana* és a *Potentilla tuberosa J. Wolff* viselik nevét. Kirándulásai alkalmával ő találta meg az Erdélyi-medence endémikus alfajának tekintett *Potentilla recta L. ssp. tuberosa (J. Wolff)* Soó egyes példányait. Az elsőnek említett *Dianthus* fajt 1883-ban gyűjtötte Szkerice-Bélaváron; Simonkai határozta meg a begyűjtött virágzó példányokat és róla nevezte el. Ez a felfedezése szakmai körökben nagy szenzációt keltett, mert addig úgy tartották, hogy a növény csak Fiume környékén fordul elő (2). Az apjától örökölt értékes herbáriumot a tordai múzeumban helyezte el, alsószentmihályi birtokán pedig egy botanikus kerthez hasonló parkot létesített.

1921-ben hunyt el Tordán. Gyógyszertárának 1910-ben már Cs. Mike Márton gyógyszerész a tulajdonosa, aki a 21. járás helyettes igazgatói tisztségét is átvette. 1926-ban Manta Miklós tulajdonában van a gyógyszertár, a kezelője pedig Sebesi Béla gyógyszerész (15).

Irodalomjegyzék

1. Baradlai J., Bársony E.: *A magyarországi gyógyszerészet története*. II. kötet. A Magyar Gyógyszerész-Egyesület kiadása, Budapest 1930. 179, 346, 378, 401. o.
2. Csűrös I.: *Erdélyi növénykincsek*. Stúdium Könyvkiadó, Kolozsvár 1995. 28. o.
3. Fabritius G.: *Verdienstvolle deutsche Apotheker aus Siebenbürgen*. Deutscher Apotheker Verlag, Stuttgart 1989. 189–192. o.
4. Gombocz E.: *A magyar botanika története. A magyar flóra kutatói*. Az MTA kiadása, Budapest 1936. 461, 586. o.
5. Matolcsy M.: *Könyv- és irodalmi gyűjtemény magyarországi gyógyszerészeti munkákról 1578–1909*. Stephaneum Nyomda RT., Budapest 1910.
6. Orient Gy.: *Az erdélyi és bánáti gyógyszerészet története*. Minerva Irodalmi és Nyomdai Műintézet nyomása, Cluj–Kolozsvár 1926. 246. o.
7. Schédy S.: *A Magyarországi Gyógyszerész Egylet 25 évi története*. Szent László Könyvnyomdája, Budapest 1897.
8. Szinyei J.: *Magyar írók élete és munkái*. XIV. kötet. Hornyánszky V. kiadása, Budapest 1914. 1633. o.
9. Zalai K.: *A bécsi egyetem magyar gyógyszerészdoktorai a XIX. században*. Acta Pharm. Hung. 42, 235–240 (1972).
10. Wolff Gy.: *Az életbe léptetett centigrammosok különböző alakúak legyenek*. Gyógyszerészi Hetilap 14, 90 (1875).

11. Wolff J.: *Segédek jegyzéke*. Kézirat 1857–1869. In: Tornai A.: *Gyógyszertár tulajdonosok és alkalmazottak munkabér- és életviszonyai a XIX. sz. közepén*. Gyógyszerészet 29, 6, 221–225 (1985).
12. *** *Album Chyrurgorum et Pharmacopoeorum 1770–1838/39*. Semmelweis Egyetem Orvostudományi Kar levéltára, Budapest.
13. *** *A Magyar Orvosok és Természetvizsgálók V., X. és XX. nagygyűléseinek történeti vázlata és Munkálatai*. Budapest 1859, 1865, 1880.
14. *** *Wolff Gábor* (Nekrológ). Gyógyszerészi Hetilap 31, 231 (1892).
15. *** *Almanachul Farmaciștilor din România – Romániai Gyógyszerészek Zsebnaptára 1924, 1926*. Szerk. Nagy Samu. A szerző kiadása, Cluj–Kolozsvár.

Ábrák jegyzéke és forrása

1. ábra. Vértess Lajos a Fehér Sashoz címzett lugosi gyógyszerertárának kiadványa (fedőlap, tartalom, 105. oldal, hátsó borító lap). OSZK Bpest.
2. ábra. Kolozsvári gyógyszerertárákat hirdető reklámok (Cluj–Kolozsvár–Klausenburg orvosainak címtárából. 1933).
3. ábra. Temesvári gyógyszerertárákat bemutató kiadvány címlapja (1907). OSZK Bpest.
4. ábra. Háromnyelvű gyógyszerárszabás (taksa) 1855-ből. Gálffy Gyula doktori értekezéséből (engedélyével).
5. ábra. Az Instructio magyar fordításának első lapja. Spielmann József, Soós Pál *Nyulas Ferenc* c. könyvéből. Akadémiai Könyvkiadó, Bukarest 1955. A szerző tulajdona.
6. ábra. Mauksch Tóbiás: *Taxa Pharmaceutica 1750* (címlap és két belső lap). Crișan Éva: *Materia Medica de Transylvanie*. Biblioteca Musei Napocensis no. XIV., Cluj-Napoca 1996.
7. ábra. A Biharmegyei Orvos-, Gyógyszerész- és Természettudományi Egylet közgyűléséről (1893) és szaküléseiről (1910) megjelent kiadványok fedőlapjai. OSZK Bpest.
8. ábra. Az Alsófehérmegyei Orvos–Gyógyszerész Egylet Évkönyvének (1890) fedőlapja. OSZK Bpest.
9. ábra. A marostorda vármegyei és marosvásárhelyi Orvos–Gyógyszerész Egylet Hárszabályai (1897). Teleki Téka, Marosvásárhely.
10. ábra. A Máramaros vármegyei Orvos–Gyógyszerész Egyesület első évkönyvének (1899) fedőlapja. OSZK Bpest.
11. ábra. Bertsinszky Károly gyógyszerész arcképe. Korabeli rézmetszet a *Debrecen-Biharmegyei gyógyszerertárai* c. kötetből. KSHK Bpest.
12. ábra. Tamássy Károly gyógyszerész arcképe. Korabeli rézmetszet a *Debrecen-Biharmegyei gyógyszerertárai* c. kötetből KSHK, Bpest.
13. ábra. A Debrecen–Biharmegyei Gyógyszerész Testület Emlékfüzetének (1867) fedőlapja. OSZK Bpest.
14. ábra. A Debrecen–Biharmegyei Gyógyszerész Testület kiadványának (1882) fedőlapja. KSHK Bpest.
15. ábra. Demeter Cornel elnök arcképe. *Buletinul Farmaciștilor* VI. évf., 19.sz., 339–340. o. KEKK Kolozsvár.
16. ábra. Krausz Elemér alelnök arcképe. Uo.
17. ábra. Mózes Károly igazgató arcképe. Uo.
18. ábra. A Pharmacia – Gyógyszerész Újság címlapja 1922-ből és 1923-ból. OSZK Bpest.
19. ábra. A Pharmaco Courier első számának címlapja (1922). KEKK Kolozsvár.
20. ábra. A Revista Farmaciei – Gyógyszerész Folyóirat címlapjai (1925). OSZK Bpest.
21. ábra. Az Archiva Farmaciei – Gyógyszerész Archivum címlapjai (1925). KEKK Kolozsvár.
22. ábra. A Buletinul Farmaciștilor c. szaklap változó címlapjai (1928, 1930, 1931, 1938). KEKK Kolozsvár.
23. ábra. A Buletinul Farmaciei címlapja és hátlapja (1935). KEKK Kolozsvár.
24. ábra. A Farmacia c. lap első számának címlapja. KEKK Kolozsvár.
25. ábra. A gyógyszerészek zsebnaptárainak és almanachjainak fedőlapjai 1921–1937. Teleki Téka Marosvásárhely, Maros megyei könyvtár, KEKK Kolozsvár.
26. ábra. Az Értesítő első számának címlapja. MOGYE központi könyvtára.
27. ábra. Az Orvostudományi Értesítő fedőlapja. A szerző tulajdona.
28. ábra. Régi orvosságoskönyvek fedőlapjai (1761, 1801, 1835). Teleki Téka Marosvásárhely.
29. ábra. Gyógyszerésztörténeti adatokat is bemutató könyvek fedőlapjai. A szerző tulajdona.
30. ábra. Tanács József kolozsvári gyógyszerész könyveinek fedőlapjai. OSZK Bpest.
31. ábra. Sütő Nagy László kolozsvári gyógyszerész könyveinek fedőlapjai. OSZK Bpest.
32. ábra. Ifj. Clemens Albert gyógyszerész katonai kiténtetése (1918). Szekernyészné Clemens Éva tulajdona.
33. ábra. Elekes Imre gyógyszerész lecke-könyvének első lapja (1921/22. és 1922/23. tanév). Elekes Imre hagyatéka.

34. ábra. Elekes Imre gyógyszerész oklevele (Szeged, FJTE, 1923). Elekes Imre hagyatéka.
35. ábra. Elekes Imre gyógyszerész arany, gyémánt és rubin oklevele (1974, 1983, 1993). Elekes Imre hagyatéka.
36. ábra. Flohr József gyógyszerész arcképe és gyógyszerertárának reklámja (1933). *Buletinul Farmaciștilor* VI. évf., 19 sz., 339–340. o. és Kolozsvár orvosainak 1933. évi címtárából. KEKK Kolozsvár.
37. ábra. Fülöp Lajos egyetemi leckekönyvének lapjai a marosvásárhelyi Gyógyszerészeti Kart alapító tanárok kézjegyével. Fülöp Lajos hagyatéka az özvegy tulajdonában. Marosvásárhely.
38. ábra. Gajzágó Róbert szótárának fedőlapja és egyik belső oldala. OSZK Bpest.
39. ábra. Gajzágó Róbert két szakkönyvének címlapjai. OSZK Bpest.
40. ábra. Gerber Ödön gyógyszerész által kiadott két füzet címlapja. OSZK Bpest.
41. ábra. Hankovits Ferenc könyvének címlapja. OSZK Bpest.
42. ábra. Hermann János tirocinális vizsgájának igazolása 1910-ből. Országos Levéltár Maros megyei Igazgatóság.
43. ábra. Ifj. Hintz György Károly gyógyszerésztudori értekezésének címlapja (1897) és a családi gyógyszerertár reklámlapja 1933-ból. Országos Levéltár Maros megyei Igazgatóság és az 1933. évi címtárból.
44. ábra. Holicska András gyógyszerész oklevele (Szeged, 1946). Holicska Margit tulajdona.
45. ábra. Id. Horváth Tibor gyógyszerész oklevele (Szeged FJTE, 1926). Dr. Albonné Horváth Olga tulajdona.
46. ábra. Ifj. dr. Horváth Tibor gyógyszerész doktori diplomája (Kolozsvár, OGYI, 1971). Uo.
47. ábra. Illyés Lajos gyógyszerészgyakornoki bizonyítványa (1920) és gyógyszerész oklevele (1922). A családi irattárban, az özvegy tulajdonában. Marosvásárhely.
48. ábra. Illyés Lajos gyémánt oklevele (Budapest, SOTE, 1982). Uo.
49. ábra. Kazay Endre Gyógyszerészi Lexicon c. művének címlapja (Nagybánya, 1900). MOGYE könyvtára.
50. ábra. Id. Kovács Andor gyógyszerész oklevele (Budapest, 1912). Kovács György tulajdonában, Marosvásárhely.
51. ábra. Dr. Mártonfi László doktori tézisének fedőlapja (Kolozsvár, 1931). A családi irattárban, Felméri Zsófia tulajdonában, Kolozsvár.
52. ábra. Nagy Jenő Sándor gyógyszerész oklevele (Bukarest, II. Károly Király Egyetem, 1935) és gyógyszerertárvezetői igazolása (1938). Dr. Nagy Levente tulajdonában.
53. ábra. Id. Novák István tirocinális vizsgájának igazolása (Testimonium Tironum Pharmaciae (Kolozsvár, 1899). Dr. Novák Ákos tulajdonában, Szeged.
54. ábra. Orient Gyula által szerkesztett fogorvosi szaklap címlapja. KEKK Kolozsvár.
55. ábra. Orient Gyula fiatalkori és időskori fényképe. A Semmelweis Orvostörténeti Múzeum tulajdona, Bpest.
56. ábra. Orient Gyula három könyvének címlapja. A szerző és Kincses-Ajtay Mária tulajdona, Marosvásárhely.
57. ábra. Orient Gyuláné Keresztessy Sára gyógyszerésznő gyémánt oklevele (Szeged, 1977). Orient Tibor családjának tulajdona.
58. ábra. Osváth Károly arcképe. *Buletinul Farmaciștilor* VI. évf., 19. sz. 339–340. o. KEKK Kolozsvár.
59. ábra. Székely Jenő gyógyszerész Kolozsváron kiadott regényének címlapja (1928). OSZK Budapest.

A mellékleteken különböző erdélyi gyógyszerertárak papírkapszuláinak feliratai (etikettek), címkéi találhatók. Valamennyi a kecskeméti nyomda klisé-katalógusából származik. Lóránd Nándor gyógyszerész gyűjteménye alapján válogatta és rendelkezésünkre bocsátotta dr. Grabarits István kalocsai gyógyszerész, a magyarországi Gyógyszerésztörténeti Társaság elnöke.

Adatközlők

Dr. Ádám Lajos egyetemi tanár Marosvásárhely
Ajtony Gábor főgyógyszerész Csíkszereda
Dr. Albon Tiborné dr. Horváth Olga főorvosnő Marosvásárhely
Özv. Bányai Lászlóné Marosvásárhely
Berekméri András Marosvásárhely
Bikfalvi Károly főgyógyszerész Zilah
Budaházy István főgyógyszerész Nagyvárad
Buka Ferencné Nagy Márta gyógyszerésznő Marosvásárhely
Özv. Csiky Kálmánné Páll Judit főgyógyszerésznő Marosvásárhely
Dávid Ágnes gyógyszerésznő Budapest
Deutsch Imre (Izrael)
Dr. Dósa András gyógyszerész Szováta
Elekes Imre főgyógyszerész Marosvásárhely
Felmériné Mártonfi Zsófia építészmérnök Kolozsvár
Dr. Ferenczi Andrásné Schlett Ildikó főgyógyszerész Szatmárnémeti
Özv. Fülöp Lajosné Konnáth Magda gyógyszerésznő Marosvásárhely
Dr. Gaal György egyetemi tanár Kolozsvár
Dr. Gálffy Gyula orvos Temesvár
Giacomuzzi János főgyógyszerész Marosvásárhely
Gyalui István főgyógyszerész Marosvásárhely
Hajdu Árpád főgyógyszerész a Gyógyszervállalat aligazgatója Marosvásárhely
Hankó Ildikó Marosvásárhely
Dr. Hecser László egyetemi előadótanár Marosvásárhely
Hints Miklós István gyógyszerész-asszisztens Marosvásárhely
Özv. Holicska Dezsőné Marosvásárhely
Holicska István mérnök Marosvásárhely
Holicska Margit közgazdász Marosvásárhely
Illyés Kinga színművésznő Marosvásárhely
Özv. Illyés Lajosné Marosvásárhely
Dr. Inczeffy Zsolt orvos Marosvásárhely – Budapest
Jeney József okl. közgazdász Marosvásárhely
Dr. Kincses-Ajtay Mária egyetemi tanár Marosvásárhely
Kiss Erzsébet főgyógyszerésznő Székelyudvarhely
Komlósiné Illyés Gyöngyvér főgyógyszerésznő Arad
Dr. Korcsog Mátyás főgyógyszerész Nagybánya
Kovács György vegyész Marosvásárhely
Dr. Lárencz László szakgyógyszerész Pécs

Lázár Színi Karola orvostörténész Marosvásárhely
Mischinger György mérnök Kolozsvár
Dr. Nagy Levente egyetemi adjunktus, főorvos Marosvásárhely
Dr. Nagy Örs egyetemi tanár Marosvásárhely
Nits Péter zenetanár Kolozsvár – Szeged
Dr. Novák Ákos orvos Szeged
Dr. Orient Tibor gyógyszerész Budapest
Özv. dr. Papp Józsefné Trombitás Melinda gyógyszerésznő Marosvásárhely
Podrahné Kövy Ildikó gyógyszerésznő Máramarossziget
Puskás Ibolya főgyógyszerésznő Marosvásárhely – Budapest
Sántha Imréné Balázs Kató gyógyszerész-asszisztens Csíkszereda
Özv. Schlett Ernőné Barátky Anna főgyógyszerész Nagyvárad
Özv. Schlett Olivérné Essigmann Margit tanárnő Radnót
Sóbesterné Kovács Klára főgyógyszerész Marosvásárhely
Özv. dr. Szabó Endréné Selényi Zsuzsa fővegyész Marosvásárhely
Székely Magda tanárnő Nyárádszereda
Szekernyésné Clemens Éva főgyógyszerésznő Kolozsvár
Szmodits László szakgyógyszerész Budapest
Văcărescuné Barátosi Piroska főgyógyszerésznő Temesvár
Özv. Voith Mihályné Marosvásárhely
Dr. Zágoni Elemér főgyógyszerész Csíkszereda – Csíkkarcfalva

Helységnevek és megyejelzések

Forrásmunkák:

Szabó M. Attila, Szabó M. Erzsébet: *Dicționar de localități din Transilvania – Erdélyi Helységnévszótár – Ortsnamenverzeichnis für Siebenbürgen*. Kriterion Könyvkiadó, Bukarest 1992.

Sebők László: *Határonkon túli magyar helységnévszótár*. Teleki László Alapítvány kiadása, Budapest 1997.

*** *Codul poștal al localităților din R.S.R.* Ed. Ministerul Transporturilor și Telecomunicațiilor, Direcția Generală a Poștelor și Telecomunicațiilor, București 1974.

Abrudbánya – Abrud (AB)

Aknasugatag – Ocna Șugatag (MM)

Ákosfalva – Acățari (MS)

Algyógyfalu – Geoagiu (HD)

Almásfalva – Gâlgău Almașului (SJ)

Alparét – Bobâlna (CJ)

Alsóárpás – Arpașu de Jos (SB)

Alsóberekző – Bârsău de Jos (SJ)

Alsócernáton – Cernat (CV)

Alsójára – Iara (CJ)

Alsórákos – Racoș (BV)

Alsószopor – Supuru de Jos (SM)

Alsóvist – Viștea de Jos (BV)

Alváca – Vața de Jos (HD)

Alvinc – Vințu de Jos (AB)

Anina → Stăjerlakanina

Apahida – Apahida (CJ)

Arad – Arad (AR)

Aranyosbánya – Baia de Arieș (AB)

Aranyosegerbegy – Viișoara (CJ)

Aranyosgyéres – Câmpia Turzii (CJ)

Aranyosmeggyes – Medieșu Aurit (SM)

Avasfelsőfalu – Negrești Oaș (SM)

Avasújváros – Orașu Nou (SM)

Backamadaras – Păsăreni (MS)

Balánbánya – Bălan (HR)

Balavásár – Bălăușeri (MS)

Balázsfalva – Blaj (AB)

Bálint – Balint (CS)

Bánffyhunad – Huedin (CJ)

Bánlak – Banloc (TM)

Barátka – Bratca (BH)

Barátos – Brateș (CV)

Barcánfalva – Bârsana (MM)

Barcarozsnyó – Râșnov (BV)

Barót – Baraolt (CV)

Bátos – Batoș (MS)

Bázna – Bazna (SB)

Bél – Beliu (BH)

Belényes – Beiuș (BH)

Belényesújlak – Uileacu de Beiuș (BH)

Bereck – Brețcu (CV)

Berethalom – Biertan (SB)

Berettyószéplak – Suplacu de Barcău (BH)

Berzászka – Bârzava (CS)

Beszterce – Bistrița (BN)

Bethlen – Beclean (BN)

Bihar – Biharia (BH)

Bihardiószeg – Diosig (BH)

Biharpoklos – Pocola (BH)

Biharpüspöki – Episcopia Bihorului (BH)

Bikfalva – Bicfalău (CV)

Billéd – Biled (TM)

Bodok – Bodoc (CV)

Bogáros – Bulgăruș (TM)

Bogártelke – Băgara (CJ)

Boica – Boița (HD)

Boksánbánya – Bocșa (CS)

Bonchida – Bonțida (CJ)	Déva – Deva (HD)
Bonyha – Bahnea (MS)	Dicsőszentmárton – Târnăveni (MS)
Borgóprund – Prundu Bârgăului (BN)	Ditró → Gyergyóditró
Borosjenő – Ineu (AR)	Dobra – Dobra (HD)
Borossebes – Sebiș (AR)	Dognácska – Dognacea (CS)
Borsa – Borșa (MM)	Drág – Dragu (CJ)
Borszék – Borsec (HR)	Drágcséka – Drăgești (BH)
Borz – Borz (BH)	Dragomérfalva – Dragomirești (MM)
Botfalu – Bod (BV)	Ebesfalva → Erzsébetváros
Bozovics – Bozovici (CS)	Egerbegy – Agârbiciu (CJ)
Brád – Brad (HD)	Egeres – Aghireș (CJ)
Brassó – Brașov (BV)	Élesd – Aleșd (BH)
Buziás – Buziaș (TM)	Előpatak – Vâlcele (CV)
Csák – Ciacova (TM)	Erdőd – Ardud (SM)
Csákigorbó – Gârbău (SJ)	Erdőgyarak – Ghioroc (BH)
Csanádpalota – Cenad (AR)	Erdőszáda – Arduș (MM)
Csatád – Lenauheim (TM)	Erdőszentgyörgy – Sângeorgiu de Pădure (MS)
Cséffa – Cefa (BH)	Érendréd – Andrid (SM)
Csene – Cenei (TM)	Érkávás – Căuaș (SM)
Csermő – Cermei (AR)	Érmihályfalva – Valea lui Mihai (BH)
Csernátfalva – Cernatu (CV)	Érsemjén – Șimian (BH)
Csíkgyimesbükk – Făget (BC)	Erzsébetváros – Dumbrăveni (SB)
Csíkkarcfalva – Cârța (HR)	Etéd – Atid (HR)
Csíkmindszent – Misentea (HR)	Facsád – Făget (TM)
Csíksomlyó – Șumuleu (HR)	Feketehalom – Codlea (BV)
Csikszentdomokos – Sândominic (HR)	Felek – Avrig (SB)
Csikszentgyörgy – Ciucsângeorgiu (HR)	Felgyógy – Geoagiu de Sus (AB)
Csikszentimre – Sântimbru (HR)	Felsőbánya – Baia Sprie (MM)
Csikszentmárton – Sânmartin (HR)	Felsőrákos – Racoșul de Sus (CV)
Csikszépvíz – Frumoasa (HR)	Felsősófalva – Ocna de Sus (HR)
Csikszereda – Miercurea Ciuc (HR)	Felsőszászújfalva – Satu Nou (BN)
Csiktaplóca – Toplița Ciuc (HR)	Felsővisó – Vișeu de Sus (MM)
Csíkverebes – Vrabia (HR)	Feltót – Taut (AR)
Csucsá – Ciucea (CJ)	Felvinc – Vințu de Sus (AB)
Csúcsmező – Poiana (SB)	Fernezely – Firiza (MM)
Déda – Deda (MS)	Fogaras – Făgăraș (SB)
Deményháza – Dămien (MS)	Fólya – Folea (TM)
Dés – Dej (CJ)	Földvár – Feldioară (BV)
Désakna – Ocna Dejului (CJ)	Fugyivásárhely – Oșorhei (BH)
Detta – Deta (TM)	Garabos – Grabăț (TM)

Gátalja – Gătaia (TM)	Hosszúfalu – Săcele (BV)
Gelence – Ghelința (CV)	Hosszúmező – Câmpulung la Tisa (MM)
Gencs – Ghenci (SM)	Höltővény – Hălciu (BV)
Gerendkeresztúr – Grindeni (MS)	Hunyaddobra → Dobra
Gernyeszeg – Gornești (MS)	Illyefalva – Ilieni (CV)
Gilvács – Ghilvaci (SM)	Jám – Iam (CS)
Gödemesterháza – Stânceni –MS)	Jánosfölde – Iohannisfeld (TM)
Görgényszentimre – Gurghiu (MS)	Kadács – Cădaci (HR)
Gyalár – Ghelari (HD)	Kádár – Cadar (TM)
Gyalu – Gilău (CJ)	Kákófalva – Grădinar (CS)
Gyanta – Ginta (BH)	Kálnok – Calnic (CV)
Gyergyóalfalu – Joseni (HR)	Kapnikbánya – Căvnic (MM)
Gyergyóbékás – Bicazu Ardelean (NT)	Kápolnásoláhfalva –Kápolnásfalva – Căpâlnița (HR)
Gyergyóditró – Ditrău (HR)	Kápolnokmonostor – Copalnic-Mănăstur (MM)
Gyergyóhódos – Hodoșa (HR)	Karánsebes – Caraș-Severin (CS)
Gyergyósalámás – Sărmaș (HR)	Károlyfehérvár → Gyulafehérvár
Gyergyószárhegy – Lăzarea (HR)	Kászonaltíz – Plăieșii de Jos (HR)
Gyergyószentmiklós – Gheorgheni (HR)	Kékes – Chiochiș (BN)
Gyergyótölgyes – Tulgheș (HR)	Kémer – Camăr (SJ)
Gyertyámos – Cărpiniș (TM)	Kerelőszentpál – Sânpaul (MS)
Gyimesközélpók – Lunca de Jos (HR)	Keresztényfalva – Cristian (BV)
Gyorok – Ghioroc (AR)	Kereszténysziget – Cristian (SB)
Gyulafehérvár – Alba Iulia (AB)	Keszend – Chisindia (AR)
Hadad – Hodod (SM)	Kézdiszentkereszt – Poian (CV)
Hagymádfalva – Spinuș (BH)	Kézdivásárhely –Târgu Secuiesc (CV)
Halmi – Halmeu (SM)	Királydaróc – Craidorolț (SM)
Hátszeg – Hațeg (HD)	Kisbábony – Băbești (SM)
Havasmező – Poienile de sub Munte (MM)	Kisbecskerek – Becicherecul Mic (TM)
Hegyközpályi – Paleu (BH)	Kisjenő – Chișineu Criș (AR)
Henningfalva – Henig (AB)	Kiskalota – Călățele (CJ)
Herkulesfürdő – Băile Herculane (CS)	Kiskend – Chendu Mic (MS)
Hidalmás – Hida (SJ)	Kiszető – Chizătău (TM)
Hidasliget – Pișchia (TM)	Kisszedres – Sudrigiu (BH)
Holdvilág – Hoghilag (SB)	Kisszentmiklós – Sânnicolau Mic (AR)
Homoródalmás – Merești (HR)	Kobátfalva – Cobătești (HR)
Homoródoklánd – Ocland (HR)	Kolozs – Cojocna (CJ)
Homoródszentmárton – Mărtiniș (HR)	Kolozsborsa – Borșa (CJ)
Honctő – Gurahonț (AR)	Kolozsvár – Cluj-Napoca (CJ)
Hosszúaszó – Valea Lungă (AB)	Korond – Corund (HR)

Kosztafalva – Costeni (MM)	Marosborsa – Bârzava (AR)
Kovászna – Covasna (CV)	Maroscsapó – Cipău (MS)
Kőhalom – Rupea (BV)	Maroshévíz – Toplița (HR)
Kölnök – Călnic (CS)	Marosillye – Ilia (HD)
Körösbánya – Baia de Criș (HD)	Marosludas – Luduș (MS)
Körösbökény – Buteni (AR)	Marospetres – Petriș (AR)
Körösfő – Izvorul Crișului (CJ)	Marosszentkirály – Sâncraiu de Mureș (MS)
Köröstarján – Tarian (BH)	Marosújvár – Ocna Mureș (AB)
Köszvényesremete → Nyárádremete	Marosvásárhely – Târgu Mureș (MS)
Kraszna – Crasna (SJ)	Máslak – Mașloc (TM)
Krasznabéltek – Beltiug (SM)	Medgyes – Mediaș (SB)
Kristyor – Crișcior (HD)	Meggyesfalva – Mureșeni (MS)
Kudzsir – Cugir (HD)	Mehádia – Mehadia (CS)
Küküllővár – Cetatea de Baltă (AB)	Merczyfalva – Carani (TM)
Kürtös – Curtici (AR)	Mezőbánd – Band (MS)
Liebling – Liebling (TM)	Mezőfény – Foieni (SM)
Lippa – Lipova (TM)	Mezőmadaras – Mădăraș (MS)
Lónyatelep → Petrillalónya	Mezőörményes – Urmeniș (BN)
Lovrin (Lórántfalva) – Lovrin (TM)	Mezőrűcs – Râciu (MS)
Lozsád – Jeledinți (HD)	Mezősályi – Șăulia (MS)
Lugos – Lugoj (CS)	Mezőtelegd – Tileagd (BH)
Lupény – Lupeni (HD)	Mezőzáh – Zau de Câmpie (MS)
Madéfalva – Siculeni (HR)	Mikóújfalu – Micfalău (CV)
Magyarbodza (Bodzaforduló) – Buzăul Ardelean (CV)	Miszmogyorós – Tăuții-Măgherauș (MM)
Magyarborzás – Bozieș (BN)	Misztótfalu – Tăuții de Jos (MM)
Magyarcséke – Ceica (BH)	Mocs – Mociu (CJ)
Magyargyerőmonostor – Mănăstireni (CJ)	Móricföld – Măureni (CS)
Magyarigen – Ighiu (AB)	Nagyajta – Aita Mare (CV)
Magyarláros – Târgu Lăpuș (MM)	Nagybánya – Baia Mare (MM)
Magyarpécska – Rovine (AR)	Nagybáród – Borod (BH)
Magyarpéterlaka – Petrilaca de Mureș (MS)	Nagybocskó – Bocicoiu Mare (MM)
Magyarrégen – Reghin Sat (MS)	Nagyborosnyó – Boroșneu Mare (CV)
Magyarzsombor – Zimbor (SJ)	Nagycsanád → Csanádpalota
Makfalva – Ghindari (MS)	Nagydemeter – Dumitra (BN)
Málnásfürdő – Malnaș Băi (CV)	Nagydisznód – Cîsnădie (BV)
Máramarossziget – Sighetu Marmației (MM)	Nagyenyed – Aiud (AB)
Margitta – Marghita (BH)	Nagyhalmágy – Hălmagiu (AR)
Máriaradna – Radna (AR)	Nagyilonda – Ileanda (SJ)
Marosbergenye–Mezőbergenye – Berghia (MS)	Nagyilva – Ilva Mare (BN)
Marosberkes – Birchiș (AR)	Nagyjécsa – Iecsa Mare (TM)

Nagykároly – Carei (SM)
 Nagykömlös – Comloșu Mare (TM)
 Nagylak – Nădlac (AR)
 Nagyősz – Tomnatic (TM)
 Nagysajó – Șieu (BN)
 Nagysármás – Șărmașu (CJ)
 Nagyselyk – Șeica Mare (SB)
 Nagysink – Cincu (SB)
 Nagysomkút – Șomcuta Mare (SM)
 Nagyszalonta – Salonta (BH)
 Nagyszeben – Sibiu (SB)
 Nagyszentmiklós – Sânnicolau Mare (TM)
 Nagytalmács – Tâlmăciu (SB)
 Nagytopoly – Topolovățu Mare (TM)
 Nagyvárád – Oradea (BH)
 Nagyzerénd – Zerind (AR)
 Nagyzsám – Jamu Mare (TM)
 Nándorhegy – Oțelu Roșu (CS)
 Náprád – Năpradea (SJ)
 Naszód – Năsăud (BN)
 Németszentpéter – Sânpetru German (TM)
 Nyárádmagyarós – Măgheran (MS)
 Nyárádremete – Eremitu (MS)
 Nyárádszereda – Miercurea Niraj (MS)
 Nyárádtő – Ungheni (MS)
 Óbesenye – Dudeștii Vechi (TM)
 Oklánd → Homoródoklánd
 Oláhlápos – Lăpuș (MM)
 Oláhszentgyörgy – Sângeorz-Băi (BN)
 Olasztelek – Tâlișoara (CV)
 Olthévíz – Hoghiz (BV)
 Ópécska – Pecica (AR)
 Óradna – Rodna (BN)
 Oravicabánya – Oravița (CS)
 Orsova – Orșova (CS)
 Ósinka – Șinca Veche (BV)
 Ószentanna – Comlăuș (AR)
 Ökörítő – Sălăjeni (SJ)
 Öregyház – Straja (AB)

Öthalom – Glogovăț (AR)
 Palotailva – Lunca Bradului (MS)
 Páncélcseh – Panticeu (CJ)
 Pankota – Pâncota (AR)
 Parajd – Praid (HR)
 Perjámos – Periam (TM)
 Pészak – Pesac (TM)
 Petrillalónya – Petrila (HD)
 Petrozsény – Petroșani (HD)
 Piski – Simeria (HD)
 Prázsmár – Prejmer (BV)
 Puj – Pui (HD)
 Pusztakalán – Călan (HD)
 Radnót – Iernut (MS)
 Ratosnya – Răstolița (MS)
 Remetemező – Pomi (SM)
 Resicabánya – Reșița (CS)
 Resinar – Rășinari (SB)
 Retteg – Reteag (BN)
 Rév – Vadu Crișului (BH)
 Rónaszék – Costiui (MM)
 Rozália – Rozavlea (MM)
 Ruszkabánya – Rusca Montana (CS)
 Ság – Șag (TM)
 Sajtény – Șeitin (AR)
 Sárafalva – Saravale (TM)
 Sárkány – Șercaia (BV)
 Sárközújlak – Livada Mică (SM)
 Sarmaság – Șarmășag (SJ)
 Segesvár – Șighișoara (MS)
 Sepsibükszád – Bixad (CV)
 Sepsiszentgyörgy – Sfântu Gheorghe (CV)
 Sikula – Șicula (AR)
 Simánd – Șimand (AR)
 Siménfalva – Șimonești (HR)
 Sitér – Șișterea (BH)
 Soborsin – Săvârșin (AR)
 Somlyóújlak – Uileacu Șimleului (SJ)
 Sósmező – Poiana Sărată (CV)

Stájerlak – Steierdorf (CS)
 Stájerlakanina – Anina (CS)
 Szabadfalu – Freidorf (TM)
 Szabéd – Săbed (MS)
 Szakálháza – Săcălaz (TM)
 Szákul – Sacu (CS)
 Szalacs – Sălacea (BH)
 Szalárd – Sălard (BH)
 Szamoskrassó – Carașeu (SM)
 Szamosújvár – Gherla (CJ)
 Szaniszló – Sanislău (SM)
 Szászfenes – Florești (CJ)
 Szászkabánya – Sasca Montana (CS)
 Szászkézd – Saschiz (MS)
 Szászlekence – Lechința (BN)
 Szászrégen – Reghin (MS)
 Szászsebes – Sebeș (SB)
 Szászváros – Orăștie (HD)
 Szatmárhegy – Viile Satu Mare (SM)
 Szatmárnémeti – Satu Mare (SM)
 Székelyhíd – Săcuieni (BH)
 Székelyhódos – Hodoșa (MS)
 Székelykeresztúr – Cristuru Secuiesc (HR)
 Székelytelek – Sîititelec (BH)
 Székelyudvarhely – Odorheiu Secuiesc (HR)
 Székesút – Secusigiu (AR)
 Székudvar – Socodor (AR)
 Szelindek – Slimnic (SB)
 Szelistye – Săliște (SB)
 Szemlak – Semlac (AR)
 Szentábrahám – Avrămești (HR)
 Szentágota – Agnita (SB)
 Szentandrás – Sănandrei (TM)
 Széphely – Jebel (TM)
 Szerdahely – Miercurea Sibiului (SB)
 Szilágyballa – Borla (SJ)
 Szilágycseh – Cehul Silvaniei (SJ)
 Szilágynagyfalu – Nușfalău (SJ)
 Szilágysomlyó – Șimleu Silvaniei (SJ)
 Szilvács → Gilvács

Szinérváralja – Seini (MM)
 Szita – Sita (BN)
 Szováta – Sovata (MS)
 Szurdokbányatelep → Szurduk
 Szurduk – Surduc (SJ)
 Tancs – Tonciu (MS)
 Tasnád – Tăsnad (SM)
 Tasnádszántó – Santău (SM)
 Tasnádszarvad – Sărauad (SM)
 Tatrang – Tărlungeni (BV)
 Teke – Teaca (BN)
 Telcs – Telciu (BN)
 Temesgyarmat – Giarmata (TM)
 Temeshidegkút – Gutenbrunn (AR)
 Temeshódos – Brestovăț (TM)
 Temeskenéz – Satchinez (TM)
 Temesmóra – Moravița (TM)
 Temesrékás – Recaș (TM)
 Temesremete – Remetea Mare (TM)
 Temesvár – Timișoara (TM)
 Tenke – Tinca (BH)
 Teregova – Teregova (CS)
 Ternova – Târnava de Criș (AR)
 Tesöld – Chișoda (TM)
 Tilicske – Tilișca (SB)
 Topánfalva – Câmpeni (AB)
 Torda – Turda (CJ)
 Tordaszentlászló – Săvădisla (CJ)
 Torja – Turia (CV)
 Torockó – Rimetea (AB)
 Törcsvár – Bran (BV)
 Tösfalva – Spinuș de Pomezzeu (BH)
 Tövis – Teiuș (AB)
 Túrterebes – Turulung (SM)
 Türkös – Turches (BV)
 Újarad – Aradu Nou (AR)
 Újegyháza – Nocrich (SB)
 Újmoldova – Moldova Nouă (CS)
 Újpécs – Peciu Nou (TM)
 Újszentanna – Sântana (AR)

Újvár – Uivar (TM)	Verespatak – Roşia Montana (AB)
Uzon – Ozun (CV)	Világos – Şiria (AR)
Vadász – Vânători (AR)	Vinga – Vinga (TM)
Vajdahunyad – Hunedoara (HD)	Vizakna – Ocna Sibiului (SB)
Valkány – Vălcani (TM)	Vöröstorony – Lazaret (SB)
Vámfalu – Vama (SM)	Vulkán – Vulcan (HD)
Varadia – Vărădia (CS)	Zádorlak – Zădăreni (AR)
Váradszőlős – Seleuş (BH)	Zágon – Zagon (CV)
Váralmás – Almaşu (SJ)	Zalatna – Zlatna (AB)
Várboksány – Bocşa Română (CS)	Zám – Zam (HD)
Varjas – Variaş (TM)	Zernest – Zărneşti (BV)
Vármező – Buciumi (SJ)	Zilah – Zalău (SJ)
Vasand – Oşand (BH)	Zsibó – Jibou (SJ)
Vaskoh – Vaşcău (BH)	Zsidve – Jidvei (AB)
Vasláb – Voşlobeni (HR)	Zsombolya – Jimbolia (TM)
Végvár – Tormac (TM)	

Referințe maghiare privind farmaceutica din Ardeal (Rezumat)

Istoria farmaceuticii din Ardeal a avut o evoluție specifică de-a lungul secolelor, datorită condițiilor politice și economice. Naționalitățile stabilite pe aceste meleaguri, deși și-au păstrat valorile spirituale, s-au influențat reciproc. Dezvoltarea istoriei științelor se poate înțelege cu adevărat doar cunoscând aceste realități.

Deși sunt mulți autori de seamă care în scrierile lor se ocupă de istoria farmaceuticii din Ardeal, cum ar fi Gusbeth (1884), Orient (1926), Izsák (1979), Fabritius (1986,1989), Lipan (1990), Spielmann – Baicu (1994), Mermeze (1999) mai există probleme care pot fi precizate, completate.

Scopul prezentului volum nu este deci să cuprindă întreaga istorie a farmaceuticii ardelene. Completează doar studiile apărute până în prezent cu referințele maghiare, deoarece datele românești și germane au fost prelucrate.

Cartea dezvoltă următoarele teme: formarea rețelei farmaceutice, învățământul farmaceutic, activitatea în societăți a farmaciștilor, realizările lor literare precum și viața a peste 150 de farmaciști. La sfârșitul fiecărui capitol sau subcapitol este prezentată o listă bibliografică care cuprinde cărți apărute, articole din reviste, materiale de arhivă și relatări ale urmașilor.

Înțelegerea datelor cărții este facilitată de tabele, iar autenticitatea argumentată printr-un număr mare de documente. La sfârșitul volumului se găsește lista figurilor, lista persoanelor care ne-au pus la dispoziție date și un indice al localităților.

Ungarische Beziehungen der siebenbürgischen Pharmazie (Zusammenfassung)

Die Geschichte der siebenbürgischen Pharmazie hat sich im Laufe der Jahrhunderte, infolge der politischen und wirtschaftlichen Umständen eigentümlich gestaltet. Die Völker die sich hier ansiedelten, obwohl sie ihre geistigen Werte bewahrt haben, übten eine tiefdringende Wechselwirkung aufeinander aus. Die kulturgeschichtliche Entwicklung Siebenbürgens kann nur dann verstanden werden, wenn man dieser Tatsache bewusst ist.

Obwohl Bücher mehrerer bedeutenden Verfasser sich mit der Geschichte der Siebenbürger Pharmazie beschäftigen, so zum Beispiel Gusbeth (1884), Orient (1926), Izsák (1979), Fabritius (1986, 1989), Lipan (1990), Spielmann – Baicu (1994), Mermeze (1999) ist annehmbar bescheidene Beiträge noch hinzufügen.

Vorliegender Band hat sich also nicht zum Ziel gesetzt eine umfangende Geschichte der siebenbürgischen Pharmazie darzubieten. Möchte nur die Werke die die Geschichte der Pharmazie in Rumänien darlegten, hauptsächlich mit den ungarischen Beziehungen ergänzen, weil die rumänischen und deutschen Angaben schon bearbeitet sind.

Der Band befasst sich mit vier Themenkreisen: Gründung und Ausbreitung der Apotheken, pharmazeutische Ausbildung, gemeinschafts- und literarische Tätigkeit der Apotheker, Lebenslauf und Werk von mehr als 150 Apotheker. Am Ende jeglichen Kapitels sind die Quellenwerke dargestellt, die sich aus den bezüglichen Artikeln der Fachwerke und Fachblätter, Archiv Daten und persönliche Berichte zusammensetzen.

Die Übersicht der Daten erleichtern zahlreiche Tabellen und Ihre Glaubenswürdigkeit unterstützen viele Abbildungen. Am Ende des Bandes befinden sich Zusammenfassungen in rumänischer, deutscher und englischer Sprache, Namenverzeichnis derjenigen die mit persönlichen Berichten mitwirkten und Ortsregister.

Hungarian references to the history of pharmacy in Transsylvania (Summary)

Due to the political and economic conditions, the history of pharmacy in Transsylvania has been formed in a special manner in the course of centuries. The various nationalities settling down here had a rather profound interaction upon one another, though they kept their own spiritual treasures. The history of science in Transsylvania can be understood only by being aware of this fact.

Although the history of pharmacy in Transsylvania is dealt with in several renowned authors' books, too, for example Gusbeth (1884), Orient (1926), Izsák (1979), Fabritius (1986, 1989), Lipan (1990), Spielmann – Baicu (1994), Mermeze (1999), there are still some subjects to be made more accurate and complete.

Thus, the present volume does not aim at covering the complete history of pharmacy in Transsylvania. It merely contributes to the studies on the history of the Romanian pharmacy, published up to now, mainly with Hungarian references, for the Romanian and German data have already been worked out.

This book deals with 4 subject matters as follows: formation of the pharmaceutical network, education of pharmacists, activity and written material of pharmacists' societies, as well as biographies of more than 150 pharmacists. After each chapter and subchapter there is an index of references composed of the articles on the subject published in various books and reviews, archive materials and the descendants' personal reports.

There are a lot of tables to help in visualizing the data, and numerous figures are given to ensure authenticity. The index of figures, list of data-suppliers and place-name index are to be found at the end of the volume.